לימוד יומי · חק לישראל

חק לישראל - דברים

חק לישראל - דברים

מקור הטקסט: אורייתא

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חק-לישראל-דברים/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמות 5
הקדמת מהרח"ו 5
תפלה לאומרה קודם קריאת התורה 7
תפלה לאומרה קודם קריאת נביאים 7
תפלה לאומרה קודם קריאת כתובים 7
תפלה לאומרה קודם לימוד משנה 8
תפלה לאומרה קודם לימוד הלכה 9
תפלה לאומרה קודם לימוד קבלה 9
נוסחי דווקני 10
יסוד מלכות כתובים 10
הקדמת החיד"א 10
מעשה רוקח 12
פרשת דברים 16
דברים יום ראשון 16
דברים יום שני 28
דברים יום שלישי 37
דברים יום רביעי 45
דברים יום חמישי 59
דברים ליל שישי 68
דברים יום שישי 72
פרשת ואתחנן 86
ואתחנן יום ראשון 86
ואתחנן יום שני 96
ואתחנן יום שלישי 104
ואתחנן יום רביעי 114
ואתחנן יום חמישי 123
ואתחנן ליל שישי 133
ואתחנן יום שישי 137
פרשת עקב 153
עקב יום ראשון 153
עקב יום שני 162
עקב יום שלישי 169
עקב יום רביעי 177
עקב יום חמישי 185
עקב ליל שישי 195
עקב יום שישי 198
פרשת ראה 213
ראה יום ראשון 213
ראה יום שני 224
ראה יום שלישי 233
ראה יום רביעי 241
ראה יום חמישי 250
ראה ליל שישי 263
ראה יום שישי 268
פרשת שופטים 285
שופטים יום ראשון 285
שופטים יום שני 294
שופטים יום שלישי 303
שופטים יום רביעי 310
שופטים יום חמישי 320
שופטים ליל שישי 331
שופטים יום שישי 336
פרשת כי תצא 351
כי תצא יום ראשון 351
כי תצא יום שני 358
כי תצא יום שלישי 369
כי תצא יום רביעי 378
כי תצא יום חמישי 385
כי תצא ליל שישי 393
כי תצא יום שישי 396
פרשת כי תבוא 410
כי תבוא יום ראשון 410

כי תבוא יום שני 417
כי תבוא יום שלישי 425
כי תבוא יום רביעי 434
כי תבוא יום חמישי 443
כי תבוא ליל שישי 453
כי תבוא יום שישי 455
פרשת נצבים 471
נצבים יום ראשון 471
נצבים יום שני 480
נצבים יום שלישי 489
נצבים יום רביעי 500
נצבים יום חמישי 510
נצבים ליל שישי 516
נצבים יום שישי 519
פרשת וילך 524
וילך יום ראשון 524
וילך יום שני 533
וילך יום שלישי 541
וילך יום רביעי 548
וילך יום חמישי 556
וילך ליל שישי 563
וילך יום שישי 565
פרשת האזינו 571
האזינו יום ראשון 571
האזינו יום שני 580
האזינו יום שלישי 589
האזינו יום רביעי 598
האזינו יום חמישי 610
האזינו ליל שישי 618
האזינו יום שישי 626
פרשת וזאת הברכה 629
וזאת הברכה יום ראשון 629
וזאת הברכה יום שני 640
וזאת הברכה יום שלישי 646
וזאת הברכה יום רביעי 656
וזאת הברכה יום חמישי 668
וזאת הברכה ליל שישי 679
וזאת הברכה יום שישי 682

הקדמות

הקדמת מהרח"ו

זה לשון הרב המקובל הגדול מהרח"ו זללה"ה

סדר עסק התורה שהאדם חייב לקרוא בכל יום בקביעות בסוד קבעת עתים לתורה: זה היה מנהג מורי זלה"ה. בצאתו מבית הכנסת היה עדיין מעוטף בציצית ותפילין, וקורא הסדר הזה בכוונות האלו על פי סדר המדריגות ממטה למעלה: וזה הסדר, תנ"ך משנה תלמוד וקבלה:

וזה פרטן, יום ראשון מהשבוע היה קורא מתחילת פרשת השבוע ששה פסוקים שנים מקרא ואחד תרגום, ואחר כך נביאים ג"כ עם התרגום ואחר כך כתובים ג"כ עם התרגום. ואין צריך לקרוא שנים מקרא אלא בתורה לבד, אבל נביאים וכתובים פעם אחת מקרא ופעם אחת תרגום. והכל הוא בעולם העשיה. ושם הוי"ה דשם ב"ן במילוי כזה, יוד הה וו הה. נמצא שאותיות המילוי הם חמשה וֲדָהֲוָהּ. והם נחלקים בחמשה ימי השבוע מיום א' עד יום ה', אות אחת בכל יום מתורה או נביאים או כתובים. ונקודות או אותיות אלו הם ציר"י שב"א פת"ח סגו"ל קמ"ץ חירי"ק, והם יוצאים מן חמשה נקודים של אֵת אֲשֶׁר יָבִיאו. ולכן צריך לקרוא בכל יום ראשון ששה פסוקים מתחילת הפרשה וכן מנביאים וכתובים, וביום השני ארבעה פסוקים שאחריהם, וביום ג' חמשה פסוקים שאחריהם, וביום ד' ששה פסוקים שאחריהם, וביום ה' חמשה פסוקים שאחריהם, נמצא שקרא בחמשה ימי שבוע כ"ו פסוקים:

וכשקורא בתורה צריך לכוין שהיא בתפארת דזעיר דעשיה. ולכן צריך לכוין בשלוש שמות של שלוש בחינות של כלי העשיה, שהם (יהו"ה) כלי החיצון דנפש. (י יה יהו יהו"ה) כלי אמצעי דרוח. (יוד הא ואו הא) כלי פנימי דנשמה. וגם יְהֹוֹהּ בניקוד חול"ם, שהיא בחינת חיה יחידה לשלש בחינות אלו:

וכשקורא נביאים יכוין שהם בנצח הוד דעשיה. ויכוין בשלושה שמות של שלש בחינות כליהם, שהם (צבאות) כלי חיצון דנפש. (צ צב צבא צבאו צבאות) כלי אמצעי דרוח. (יהו"ה) כלי פנימי דנשמה דנצח. (אדני) כלי פנימי דנשמה דהוד. וגם שני יהו"הִ יהו"הֶ, אחד בחיר"ק ואחד קבוץ, שהם בחינת חיה יחידה לשלש בחינות אלו:

וכשקורא כתובים יכוין שהם ביסוד דזעיר דעשיה ובמלכות. ויכוין בשלשה שמות של ג' בחינות כליהם, שהם (שין דלת יוד) כלי חיצון דנפש. (שין שין דלת שין דלת יוד) כלי אמצעי דרוח. (יאהדונהי) כלי פנימי דנשמה דיסוד. (אלף דלת אלף יוד) כלי פנימי דנשמה דמלכות. וגם שם יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד. (יהו"ה) חיה יחידה דמלכות:

וכשקורא משנה יכוין שהיא בששה קצוות דנוקבא דיצירה. לכן אם הוא בסדר זרעים, יכוין לגבורה שלה, שהוא ב' פעמים (אלף למד אלף למד). ואם בסדר מועד, יכוין לגבורה שלה, שם אלהים. ואם בסדר נשים, יכוין שהוא בתפארת שלה, שהוא שם (צבאות). ואם הוא בסדר נזיקין, יכוין שהוא בנצח שלה, שהוא שם (א אל). ואם הוא בסדר קדשים, יכוין שהוא בהוד שלה, שהוא (א אל אלה אלהי אלהים). ואם הוא בסדר טהרות, יכוין שהוא ביסוד שלה, שהוא שם (שדי):

וכשיקרא תלמוד יכוין שהוא בנוקבא דז"א דבריאה שהוא ה' כלה. ואם הוא בזרעים הוא בחסד שלה, שהוא שם (אלף למד). וסדר מועד הוא בגבורה, וה' הוא (אכדטם). וסדר נשים הוא בתפארת. וה' הוא (השתפא). סדר נזיקין הוא בנצח, וה' הוא (בם). וסדר קדשים הוא בהוד, והשם הוא (במוכן). וסדר טהרות הוא ביסוד, וה' הוא (ש שד שדי):

וכשילמוד קבלה יכוין שהוא בתפארת דאצילות, והשם הוא (יוד הא ואו הא). ובליל ו' בקומו באשמורת, או קודם שישן אם לא יוכל לקום באשמורת, יקרא כ"ו פסוקים מהפרשה, אותם שהם אחר הכ"ו שקרא בחמשה ימי השבוע. ויקראם שנים מקרא ואחד תרגום. ויכוין בצרוף אחד מי"ב צירופי (יהו"ה) שהוא וְהָיָה כולו בניקוד חירי"ק, והוא ניקוד אות שניה של תיבת הששי:

כוונת קריאת הפרשה ביום ששי שמו"ת תכוין כן. ש"מ משמו"ת הוא תפארת ויסוד, שהם מקרא. ו"ת הוא תרגום, שהוא מלכות. ותכוין במילוי שם ב"ן כזה וּ וּד הוּ וּ הוּ בניקוד שורו"ק. והוא ניקוד אוּ של יביאו, וג' ו"וין שניתוספו בג' אותיות (דהה הם בגי' ח"י), שיום ששי שהוא יסוד הנקרא חי העולמים הנותן חיים אל המלכות שבת, כי יום ששי מכין לשבת שהוא מלכות. ותחזור לחבר חמש אותיות המילוי שם ב"ן שהיו מחולקים בה' ימי השבוע, תכללם יחד כזה וּ דוּ הוּ וּ הוּ בניקוד שורו"ק. גם תכוין לעשות מהם שם (יהו"ה) כזה והיה בניקוד בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי. וזה תכוין במקרא בפעם ראשונה ובשניה למילוי שם ב"ן כזה וּ דוּ הוּ וּ הוּ. ובתרגום לאחוריים, שהוא שם ע"ב, שיש בכל הט' ספירות מכתר עד היסוד שעולים תרגום שנותנים אל המלכות. גם תכוין לאחורים של שם ב"ן כזה וּ וּ דוּ וּ דוּ הוּ וּ דוּ דוּ וּ וּ דוּ הוּ וּ הוּ:

כוונת שמיעת הפרשה ביום שבת מהש"צ. תכוין בהויה דבן ט' אותיות כזה יְוֶךָ הַהָ וָוְ הֶהָ, בניקוד מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר יִלְקְטוּ. גם תכוין לב' שמות וּ הוּ יוּ הוּ וּ הוּ יוּ הוּ בניקוד ט' של ילקטו. וזה והיה משנה, רוצה לומר ב' פעמים והיה. וצריך לשמוע כל הפרשה מפי הש"ץ. אבל ההפטרה צריך לאומרה בפיו ולא יסמוך על הש"ץ:

תפלה לאומרה קודם קריאת התורה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני קורא בתורה שהיא כנגד תפארת דזעיר אנפין, שבו שלשה כלים דשלש בחינות נפש רוח נשמה. יהו"ה, כלי החצון דנפש. י' י"ה יה"ו יהו"ה, כלי אמצעי דרוח. יו"ד ה"א וא"ו ה"א, כלי פנימי דנשמה. ובחינת אורות מקיפים שהם יחידה חיה יהו"ה בנקודת חול"ם, לעשות לה מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי שיהיו ראוים לעורר מיין תתאין על ידי קריאת התורה הזאת. ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את קראית התורה הזאת. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

יכוין אחר כך ביחודים הנאמרים בשערי ציון בשער ד' מידי יום ביומו ולא יוציא שום שם מפיו רק יכוין כנ"ל:

תפלה לאומרה קודם קריאת נביאים

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני קורא בנביאים שהוא כנגד נצח הוד דזעיר אנפין שבהם שלשה כלים של שלש בחינות נפש רוח נשמה. צבאות, כלי חיצון דנפש. צ' צ"ב צב"א צבא"ו צבאו"ת, כלי אמצעי דרוח. יהו"ה, כלי פנימי של נצח. אדנ"י, כלי פנימי של הוד. בחינת נשמה בבחינת אורות מקיפים, שהם יחידה חיה, של נצח יהו"הִ ושל הוד יהו"הֶ נקוד חירי"ק וקובו"ץ, לעשות לו מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי ונשמתי לעורר מיין תתאין על ידי קריאת הנביאים הזאת. ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את קריאת הנביאים הזאת. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

תפלה לאומרה קודם קריאת כתובים

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני קורא בכתובים שהוא כנגד יסוד דזעיר ומלכות נוקבא דזעיר, שהם שלשה שמות בבחינת שלשה כלים נפש רוח נשמה. שי"ן דל"ת יו"ד, כלי חיצון דנפש. שי"ן שי"ן דל"ת שי"ן דל"ת יו"ד, כלי אמצעי דרוח. יאהדונה"י, כלי פנימי דנשמה. אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, כלי החיצון דמלכות דנוקבא דזעיר, ובבחינת אורות מקיפין, י"ו ה"ו ו"ו ה"ו, חיה יחידה דיסוד דזעיר אנפין. יהו"ה,

חיה יחידה של מלכות נוקבא דזעיר אנפין, ולעשות מרכבה להם. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי שיהיו ראויים לעורר לעורר מיין נוקבין על ידי קריאת הכתובים הללו. ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את קריאת הכתובים הללו. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

תפלה לאומרה קודם לימוד משנה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני קורא משנה שהוא סוד מטטרו"ן שביצירה, שהוא אותיות משה, ומשה עולה א"ל שד"י, והם גימטריא רצו"ן, ושהוא קפ"ד קס"א כזה, יו"ד, יו"ד ה"י, יו"ד ה"י ויו"ו, יו"ד ה"י וי"ו ה"י, אל"ף ה"י יו"ד ה"י, יסוד אבא גו יסוד אמא להוריד שפע מאבא ואמא מבריאה ליצירה, ותכולל יצירה בבריאה והיא תרד מבריאה ליצירה, שלשה שמות אהי"ה כזה, אל"ף ה"י יו"ד ה"י אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה אל"ף ה"א יו"ד ה"א, שהם ה' יודי"ן שהם סוד חמשים שערי בינה הנקראת משנה, שהם י"ה אדנ"י מטטרון.

(כשהוא לומד **בסדר זרעים** יאמר כך) והריני בסדר זרעים בחסד דנוקבא דזעיר שבו שני פעמים א"ל במלואו כזה, אל"ף למ"ד אל"ף למ"ד:

(וכשהוא לומד **בסדר מועד** יאמר כך) והריני בסדר מועד שהוא בגבורה דנוקבא דזעיר שבו שם אלהים.

(וכשהוא לומד **בסדר נשים** יאמר כך) והריני בסדר נשים שהוא בתפארת דנוקבא דזעיר שבו שם צבאות.

(וכשהוא לומד **בסדר נזיקין** יאמר כך) והריני בסדר נזיקין שהוא בנצח דנוקבא דזעיר שבו שם א' א"ל.

(וכשהוא לומד **בסדר קדשים** יאמר כך) והריני בסדר קדשים שהוא בהוד דנוקבא דזעיר שבו שם א' א"ל אל"ה אלה"י אלהים.

(וכשהוא לומד **בסדר טהרות** יאמר כך) והריני בסדר טהרות שהוא ביסוד דנוקבא דזעיר שבו שם שד"י.

להעשות לה מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי שיהיו ראוים לעורר מיין נוקבין על ידי קריאת המשנה הזאת. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שאזכה לבחינת נשמה דבריאה אותיות משנה, ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את קריאת המשנה הזאת. ויהי נועם וגו':

תפלה לאומרה קודם לימוד הלכה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני לומד הלכה שהוא אותיות הכל"ה, לקשט שם אדנ"י שהיא הכלה העליונה בעשרים וארבע קשוטי כלה, כדי לחברה בבעלה.

(וכשהוא לומד **הלכה בסדר זרעים** יאמר כך) והריני קורא בסדר זרעים שהוא בחסד דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם א"ל במלאו אל"ף למ"ד:

(וכשהוא לומד **הלכה בסדר מועד** יאמר כך) והריני קורא בסדר מועד שהוא בגבורה דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם אכדט"ם

(וכשהוא לומד **הלכה בסדר נשים** יאמר כך) והריני בסדר נשים שהוא בתפארת דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם השתפ"א

(וכשהוא לומד **הלכה בסדר נזיקין** יאמר כך) והריני בסדר נזיקין שהוא בנצח דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם ב"ם

(וכשהוא לומד **הלכה בסדר קדשים** יאמר כך) והריני בסדר קדשים שהוא בהוד דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם ש' ש"ד שד"י

(וכשהוא לומד **הלכה בסדר טהרות** יאמר כך) והריני בסדר טהרות שהוא ביסוד דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם במוכ"ן

להעשות לה מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי שיהיו ראוים לעורר מיין תתאין על ידי קריאת הלכה הזאת. ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את לימוד הלכה הזאת. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

עוד יחוד א' להלכה יכוין בשם י"ה בצירוף א"ב כזה:

אִיָה בָיָה גִיָה דִיָה הִיָה וִיָה זִיָה חִיָה טִיָה יִיָה כִיָה לִיָה מִיָה נִיָה סִיָה עִיָה פִיָה צִיָה קִיָה רִיָה שִיָה תִיָה

תפלה לאומרה קודם לימוד קבלה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני לומד בספר קבלה פלוני שהוא כנגד תפארת דזעיר אנפין דעולם האצילות, שבו שם מ"ה כזה, יו"ד ה"א וא"ו ה"א, לעשות לו מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי

שיהיו ראוים לעורר מיין תתאין על ידי קריאת ספר הקבלה הזה. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

נוסחי דווקני

יסוד מלכות כתובים

הקדמת החיד"א

זו היא ההקדמה שעשה על הספר הזה בהיותו בחיים חיותו הרב המופלא בוצינא קדישא מרנא ורבנא כמוהר"ר חיד"א זלה"ה זיע"א

ארש חיים

מילי מילי קטני סדרי ברורין. להודיע לבני האם מאימתי קורין:

אידלי יומא כי האידנא, וישמה לחק, כחקה הועלה האי ספרא רבא עלה בקב"ץ ויעשה כמשפט דינא יתיב וספרין. אשרי שיאחז והיתה עמו, וקא בו, וכמו רגע אתי עשה דהשלמה מקרא, משנה, תלמוד וקבלה כהלכת גוברין. מתן ארבע במתן אחד באחד יגשו וכמעט חיובא רמיא אקרקפתא דגברי אחד חכם ואחד תם קורין ומקרין. וכל כי האי ליתנהו בזכירה אצל עין רוגל בפרק כתבי הקדש דידעי רבנן ובקיאי מה נורא הלמוד הזה לרבות כל אשורי'ן. והיו הדברים להמון העם אליכם אישים, ואקרא הלא תדעו מה עצמו ראשי הלמוד הזה בעולמות העליונים, ומן הברכה העליונה יצא שפע נפיק מעייני מעינות מתגברין. טובי לדזכי לשמע בקול מורים חק נתן ולא יעבר הנה שכרו בשבח שקבצו עליונים למעלה, הוא פרת שמימיו פרין. איכו השתא קול הקריה לכל מסורה, זאת היתה לי הרימותי ידי בשורת דרך אר"ש יתן אומר להמון קריה אם אינם מכירין:

א. דא תהא למיקם כי הכונות שנדפסו מדי יום יום זאת לפנים על ספר חקה טעו במדבר, ואעיקרא הכונות ההם לא צדקו יחדיו כפי כתבי הקדש האמתיים דשכיחי בארץ מצרים ובהר הקדש בירושלים ת"ו, כתובים באצבע הרב מורנו הרב שמואל ויטאל זלה"ה והדברים עתיקים מטהרת יד הקדש מר אביו מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל. ולכן כשנדפס הספר הלז בויניציאה שם נמצאתי אנכי איש צעיר ומסרתי ביד מעלת הגביר המדפיס אהובנו יצ"ו נסח הכונות ככל הנמצא אתי, שהבאתי מעיר הקדש ירושלים ת"ו, ומעלת הגביר יקירנו המדפיס הנזכר, הדפיסם בסוף הדף בפני עצמו בשם נסחי דוקני ה'ן מפטירין:

ב. יען כי הספר הקדוש הלז מסור לכל, ואלו הכונות לא יתכנו להמון העם, וגם למי שאין לו התחלה בחכמת האמת. לכן בספר הזה השמטו הכונות אשר נכתבו בכל יום, דלאו כל מוחא סביל דא, ומה גם כי לא יבצר מחמת הדפסתם בכל יום טעיות הדפוס

ואלו דברים העומדים ברומו של עולם. ונדפסו דף אחד בתחלת כל חומש כפי הנסחי דוקני הנזכר, ואשר לו יד ושם בסוד ה', נקל להם לחזות בנעם ולכן בכל יום. ובדף הזה עיניהם ישיתו לעשות כונים למלאכת שמים הוו זהירין:

ג. בכל יום צריך קרא מקרא פסוקי תורה שני פעמים ואחד תרגום. ופסוקי נביאים וכתובים פעם אחד מקרא ופעם אחד תרגום, יושבים וקורין:

ד. אור הששי, היותר נראה שלא לקרות כ"ו פסוקי תורה, כי אם שני פעמים מקרא ותו לא, ואין לקרות תרגום. ולכן לא נדפס באור הששי מקרא ותרגום ככל הימים, רק התרגום הוצב לבדו למאן דיצבי להחזיק במנהג קדום. ועיין מה שכתבנו בעניותנו בספרי הקטן מחזיק ברכה אורח חיים (סימן קנו) ובקונטרס אחרון שם ואלו נאמרין:

ה. התפלות שנדפסו בכל יום בראש הספר בדפוסים הקודמים, המסתכל יפה יבין שאין לאומרם, כי קריאת תנ"ך זו המסודרת בספר הזה אין הפסוקים מבחינת המדות ולא נתנו דבריהם לשעורין:

ו. בחול המועד טוב לקרות דבר יום ביומו ולהשלים בעד יום טוב, כי כן דבר המלך מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל למי שלא למד הסדר יום אחד, שצריך להשלים כשיקרא, פסוקי יום שעבר לא נצרכה אלא עולו"ת מספר מלוי שם ב"ן, וככה יעשה בחול המועד שמעתי שמחמירין:

ז. בשבוע שקורין שתי פרשיות בשבת קדש, יקרא הסדר של פרשה ראשונה לבד ראשית ששיריה נכרין:

ח. וכשחל יום טוב בשבת קדש קורין פרשה של יום טוב או של שבת וחול המועד, תמיד יקרא בשבוע סדר הפרשה שקורין במנחת שבת קדש, ואפילו שתי שבועות או שלשה חזור חזור בפרשה ההיא הרי אלו מחזירין:

ט. תוספת טובה נעשה בפעם הזו כי ביום הששי נדפס משנה וגמרא מסדר טהרות, ויהי בשלם עד היסוד בא, וגם מאמר קצר מהזוהר כאשר עיניך תחזינה והן מטהרין:

י. בדפוסים שקדמו בענין המשניות והגמרא יש חסיר חליף יתיר וכן במאמרי הזוהר הקדוש וגם ערב רב עלה אתם. איכו השתא הכל מתוקן כולם נסקרין:

יא. גם נדפס זאת לפנים בספר הזה בראשית מאמר אמרי קדוש מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל, והלשון ההוא לא סליק שפיר, כתיב בגויה איזה דברים שישתנו לפי הכתבים אמתיים, אי לזאת הושמט. וכי תאוה נפשך לדעת דברים בשרשן פוק עיין בשער המצוות שסדר הרב מורנו הרב שמואל ויטאל פרשת עקב, ובשעה השמות בספר אוצרות חיים ובספר עץ חיים וכיוצא בהם, ומשם בארה זקוקין דנורא ובעורין:

יב. עוד הוסיפו מעלת המגיהים שמורים לכל בני ישראל מאמרי גמרא וזוהר איפה הם רועים, הגיעו לפרקן בעלים מרדפין כאשר היתה באמנה. ועוד זאת יתירה היד כותבת דמיתבא דעתא מילתא חדתא:

יוסף לחוק מוסר מלכים והלכה פסוקה יום ליום יביע דברים המחוורין. ואשר סדרתי אני בעניי, ברם עיקר שרשוהי בקונטרס סנסן ליאיר לזכות את הרבים, יחקקו צדק לא ימושו החוקים האלה, באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין. וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות. ובא לציון גואל והבית בהבנותו שם יזבחו זבחי צדק דכרין ואמרין. כן יהי רצון: הלא זה דברי איש צעיר מעפר דל קטונתי איני כדאי

חיים יוסף דוד אזולאי ס"ט

מעשה רוקח

א. מודעת זאת בחיוב תלמוד תורה וכמו שכתב הטור ומרן ולבוש ביורה דעה (בסימן רמ"ו) והרמב"ם (בפרק א) מהלכות תלמוד תורה, וזה לשונו, כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין זקן גדול, ואפילו עני המחזר על הפתחים, אפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן ללמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר והגית בו יומם ולילה וגו'. וחייב לשלש למודו שליש בתורה שבכתב בכלל זה. שליש בתלמוד וכו'. כיצד, היה בעל אומנות ועוסק במלאכתו שלשה שעות ביום ותשעה שעות בתורה, קורא שלושה מהם בתורה שבכתב, ובשלושה תורה שבעל פה, ובשלושה יבין דבר מתוך דבר יעו"ש. וגם באורח חיים (סימן קנ"ה) בטור ומרן ולבוש שכתבו אחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש ויקבע עת ללמוד, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעברנו אף אם הו סבור להרויח הרבה יעו"ש: ומאחר שכן שחייב כל איש לעסוק בתשעה שעות ביום בתלמוד תורה, אם כן מה יענה האדם ביום הדין לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, שכל היום כולו עוסק במלאתו איש איש על עבודתו ואינו עוסק בתורתו, כי בודאי אין קץ לעונשו. ואם ראה תראה מאמר משלי רבתא אשר הבאתי בקונטרס מיני מרקחת אשר בסוף ספר הנחמד מעשה רוקח (חלק ג') של מר זקני זיע"א, דשם בפרק שלישי הבאתי כל המאמר באורך, ועיניך תחזינה מישרים שכל הקורא בהם תסמר שערת בשרו, ולא יאכל ולא ישתה בראותו שכל מה שקרא לא נחשב לו לכלום, שצריך לקרות כל מה שכתוב שם, וה' הטוב יכפר בעד:

הנה כי כן מצוה על כל איש אשר בשם ישראל יכונה, לקנות לו ספר חוק לישראל לקרות בו בכל יום, שהוא סדר נאה ויאה שתקן לנו הרב הקדוש התנא האלהי האר"י זלה"ה זצ"ל, אשר בקריאתו זוכה במעט קט בשלושה למודים, שליש במקרא תורה נביאים

וכתובים, שליש במשנה שקורא פרק מהמשנה, שליש בגמרא שקורא פסקא מהגמרא, ונוסף גם מאמר מזוהר הקדוש. ושמעתי רמז נאה כי בקריאת חוק לישראל שם רמוז תרי"ג, כי תנ"ך משנה גמרא קבלה שהוא הזוהר ראשי תיבות שלהם גמטריא תרי"ג, וגימטריא בתורה:

ומעתה הגם שאין ידו של אדם משגת לשלש תלמודו בתשעה שעות ביום, מטרדת מלאכתו לפרנס אשתו ובניו ואת עצמו, לכן יאחז צדיק ספר הלז לעסוק אהב בכל יום, דנחשב לו דבר מה בקיום חיוב זה לשלש תלמודו. והן אמת שעתה רוב המוני העם המשכילים ונבונים וגם מהתלמידי חכמים, אחר גמר תפלה מתאספים בבית הכנסת בטלית ותפילין, וקורים סדר זה בכל יום ויום, אשריהם ואשרי חלקם. ואנחנו רואים שבזמן מועט הוא משלים סדר זה, וכמו שכתב הרב הגדול חיד"א בספריו הלא המה מורה באצבע (בס"ג אות צג) ובמחזיק ברכה (סימן קנו אות ג) שצריך אחר תפילה שישתדל ללמוד סדר היום בספר חוק לישראל, כי הוא סדר נאה דרך קצרה וכשרה, וזוכה במעט זמן בעשירית שעה לקרות תנ"ך ולשנות משנה וגמרא וזוהר. והאיש הירא חוק נתן ולא יעבור, כי הוא תועלת עצום לנפשו, קרית נאמנה הזאת נעמי. וגם ילמד תנ"ך בתרגום כמו שכתב האר"י זצ"ל וכו'. גם לא יאמר התפלות שבראש הספר יעו"ש:

גם אחריו החזיק בשבח קריאה זו הרב החסיד חסד לאלפים ז"ל (סימן קנ"ה) וז"ל אחר שיצא מבית הכנסת וכו' והן עתה נתפשט למוד סדר חוק לישראל וכו', ומה טוב שהתלמיד חכם או יודע ספר שבעיר יקרא אותו בקול רם במתון, ואליו יאספו כל יראי ה' וחושבי שמו, וילמדו אחריו ויפרש להם הגמרא והזוהר והתוכחת מוסר והיוסף לחוק, באופן שכל הרוצה יוכל לזכות בו, אפילו היותר עם הארץ וכו' יעו"ש. ועיין גם הרב דבש לפי ז"ל (מערכת תק אות מא) ע"ש. וסדר קריאת הפסוקים של הסדר הזה, הנה הנם בשער המצוות פרשת ואתחנן ונגיד ומצוה (דף טל) וארחות צדיקים (דף צג) ולחם מן השמים למהרי"ן ז"ל כתיבת יד ומשם בארה:

ב. אם לא קרא מקרא ביום א' של השבוע, יש לו תשלומין שיקרא ביום ב' שתי הקריאות, דהיינו קריאת יום ראשון ויום שני, אבל אין זה מועיל רק לצורך היום ב' שיקרא קריאת יום שלפניו שדלג ואחר כך יקרא קריאת היום ההוא, אך לצורך יום ראשון שלא קרא בו אין לו תקון כלל. שער המצוות ונגיד ומצוה ולחם מן השמים וארחות צדיקים שם:

ג. ומזה למד הרב חיד"א ז"ל בהקדמתו (באות ו') דבחול המועד טוב לקרות דבר יום ביומו, ולהשלים בעד יום טוב. ובספרו מחזיק ברכה בקונטרס אחרון כתב דטוב לקרות הסדר הזה בחול המועד ולהשלים בעד יום טוב, מאחר דלא יקרא ביום טוב עיין שם.

אם כן בחול המועד יקרא של יום טוב שעבר וקריאה יום חול המועד שעומד בו, ומכאן אזהרה שצריך לעשות כן, יען שביום חול המועד אין לו מלאכה וחל עליו החיוב של תלמוד תורה יותר מימות החול, וכמו שאמרו ז"ל על פסוק כי אקח מועד וגו'. וכך כתב בצפורן שמיר (סימן ד' אות נז):

ד. הנה בקריאת כ"ו פסוקים בליל ששי, מבואר בשער המצוות וארחות צדיקים ולחם מן השמים ובספרו שערי רחמים (דף ע:) שאם יכול לקרותם אחר חצות לילה בקומו הנה מה טוב, ואם לאו יקרא אותם בחצות הלילה קודם שישן. והנה בלחם מן השמים מבואר שיקרא אותם עם תרגום או לאו, אמנם מהרח"ך בספרו שערי רחמים (דף ע:) כתב לקרותם בלי תרגום, וכתב שזהו סוד והיה משנה, דהיינו שם הוי"ה קריאת כ"ו פסוקים בחמשה ימים, וכ"ו בליל הששי, ואז הוי"ה משנה ע"ש. והרב מחזיק ברכה ז"ל (סקנ"ו אות ו) ובקונטרס אחרון, גלה לנו משם המקובל מורנו הרב שלום שרעבי ז"ל, וסולת בלולה משם גורי האר"י זצ"ל והרמ"ע, דאין תרגום בלילה ולא בשבת ויום טוב יעו"ש. וכך כתב בהקדמתו (אות ד') ומזה דן את הדין הרב פתח הדביר נר"ו (סימן קנ"ו) דמנהגן של ישראל בימת הקיץ שעל הרוב לא יוכלו להשכים לקרות הכ"ו פסוקים בעוד לילה, וקרו להו אחר שהאיר היום, נראה פשוט דאפילו הכי אין לקרות תרגום אף על פי דיממא הוא יעו"ש. ומוכרח לומר דהא דאין קורין בתחלת הלילה כצואת מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל אם לא יוכל לקום אחר חצות, כונתם של אלו דמניחים עד הבוקר היינו לומר דשמא יוכלו לקום באשמורת לקרותם ואם לא יוכלו יקראו אותם בבוקר. ולדעתי דעת הדיוט כיון שהזהרת רבנו מורנו הרב חיים ויטאל לקרותם בליל הששי, טוב לקרותם בתחילת הלילה מלהניחם בספק, דשמא לא יוכל לקום ויקרא אותם בבוקר ויסתפק לו אם יקרא גם התרגום, ומה גם דאחר התפלה הוא קורא כל הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום:

והנה מאחר שחל החיוב בקריאת כ"ו פסוקים אלו, ולכוון לשם ב"ן כמבואר שם, הנה כי כן צריך להזהיר לקרותם, יען שאנחנו רואים שאינם נזהרים בהם בקריאה של כל יום ויום, ואם תשאל להם אם קוראים אם לאו, יאמרו שאינם קוראים. אשר על כן יזהרו מכאן ולהבא, ובמה שעבר ה' הטוב יכפר בעד אמן, ואני אחד מהם. ועיין להרב מחזיק ברכה בקונטרס אחרון שם שכך כתב דבאור הששי יקרא הכ"ו פסוקים שנים מקרא, לאפוקי מי שכתב דיקראם פעם אחד בלבד ע"ש באות ד'. ומאחר שכבר מבואר לקרותם בתחלת הלילה, מה טוב לקרותם קודם אכילתו, כי אם יניח עד אחר שאכל שמא תאנסנו שינה ולא יקרא אותם:

והרב ימצא חיים נר"ו ס"ט, ראה והתקין תפלה לומר קודם למוד כ"ו פסוקים של חוק לישראל באשמורת ליל הששי, וזה נוסחה:

הריני מכוון בקריאת כ"ו פסוקים אלו שהם צרוף שם הוי"ה לקנות הארת נשמה יתרה משבת הבאה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שלא תביאנו לידי חלול שבת, לא על ידינו ולא על ידי שום אחד מבני ביתנו, ולא על ידי שום אחד מישראל בכל מקום שהם, ונזכה לשמור כל שבתות קדשך במחשבה ודיבור ומעשה אמן כן יהיה רצון:

ה. כתב הרב ברכי יוסף ז"ל ביו"ד (רמ"ו אות ד') משם הגאון מהר"ד שפטל בצואה שבספר יש נוחלין וזה לשונו, למוד הגמרא ורש"י ותוספות חיוב כמו הנחת תפילין עד כאן. אם כן לפי זה כיון שיש בסדר הזה גמרא ורש"י, מה טוב לקרות גם רש"י עם הגמרא כיון שחיוב הוא כמו הנחת תפילין. ומה טוב אם המדפיסים הי"ו שמכאן ולהבא ידפיסו התוס' השייך לאותה גמרא אחר רש"י ושכרם כפול מן השמים:

ו. כבר מבואר להרב חיד"א ז"ל במורה באצבע כמו שכתב לעיל וכן בהקדמתו לספר הזה באות ה', שלא לומר אותם תפילות שנדפסו בחוק לישראל דפוס ויניציאה, דהמסתכל יפה יבין שאין לאומרם, כי קריאת תנ"ך זו המסודרת בספר הזה אין הפסוקים מבחינת המדות יעו"ש. ומזה למדו שיכול לומר אותם הפסוקים שקוראים קודם למוד תנ"ך, דהיינו קודם תורה יאמר עזרנו בשם ה', וגם וחפץ ה' בידינו יצלח וגו', יגדיל תורה ויאדיר, ברוך אתה ה' למדני חקיך, תורה צוה לנו משה וגו', וזאת התורה וגו', שמע ישראל וגו', וכן בנביאים פסוק הקטון יהיה לאלף וגו', ובכתובים פסוק תודיעני וגו', באומרם דכל כונת הרב חיד"א ז"ל אינה אלא על אותם התפילות אבל אלו הפסוקים יוכל לומר. והגם שנוכל לומר כן, למה יכנס בספק לומר פסוקים אחרים שלא נזכרו בדברי רבנו האר"י זצ"ל בסדר הזה, ולא בדברי רבנו מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל, ולא בהקדמת הרב חיד"א זצ"ל, יען כי כל יום פסוקים מכוונים בסד"ר המדרגה, ומה לנו לאומרם מה שלא הוזהרנו בהם ולכנס בספק, ומי שרוצה לאומרם הרשות בידו:

אמנם מה שנתחדש עתה לומר קודם הלמוד לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו', נראה שכן האמת, יען הזהיר אותנו הרב חיד"א ז"ל במורה באצבע בתחלתו, שקודם כל למוד וכל מצוה להרהר בתשובה, ואחר כך יאמר נא לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו', וכן כתב בספרו מחזיק ברכה (סי' קנ"ו אות ג') עיין שם:

ולכן מה טוב לומר בכל יום קודם הלמוד: לשם יחוד קודש אבריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנחנו קוראים (ואם קורא ביחיד יאמר הנה אני קורא) (ביום ראשון) ששה פסוקים שהם כנגד ו' דמלוי יו"ד

דשם ב"ן להשאיר בנו (וביחיד: בי) הארה מתוספת נשמה של שבת שעברה ויהיה נועם ה' אלהינו וגו':

וכן על זה הדרך ככתוב קודם כל קריאה בסדר הזה בספק חוק לישראל כמבואר שם. וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם: כה דברי החותם בסדר ושמרתיך בכל אשר תלך. שנת ורוח נכון חדש בקרבי לפ"ק. ע"ה החתום יעקב רוקח ס"ט

פרשת דברים

דברים יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

א (א) אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בַּמִּדְבָּר בָּעֲרָבָה מוֹל סוּף בֵּין פָּארָן וּבֵין תֹּפֶל וְלָבָן וַחֲצֵרֹת וְדִי זָהָב: אַלִּין פִּתְגָמַיָּא דִּי מַלִּיל מֹשֶׁה עִם כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעִבְרָא דְיַרְדְּנָא אוֹכַח יָתְהוֹן עַל דְּחָבוּ בְּמַדְבְּרָא וְעַל דְּאַרְגִיזוּ בְּמֵישְׁרָא לְקֳבֵל יַם סוּף בְּפָארָן אִתַּפְּלוּ עַל מַנָּא וּבַחֲצֵרוֹת אַרְגִיזוּ עַל בִּשְׂרָא וְעַל דַּעֲבָדוּ עֶגֶל דְּדָהָב:

רש"י אלה הדברים. לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל: אל כל ישראל. אלו הוכיח מקצתן, היו אלו שבשוק אומרים, אתם הייתם שומעים מבן עמרם ולא השיבותם דבר מכך וכך, אלו היינו שם היינו משיבים אותו, לכך כנסם כלם ואמר להם הרי כלכם כאן כל מי שיש לו תשובה ישיב: במדבר. לא במדבר היו אלא בערבות מואב, ומהו במדבר, אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר שאמרו (שמות טז, ג) מי יתן מותנו וגו' : בערבה. בשביל הערבה שחטאו בבעל פעור בשטים בערבות מואב: מול סוף. על מה שהמרו בים סוף בבואם לים סוף שאמרו (שם יד, יא) המבלי אין קברים במצרים, וכן בנסעם מתוך הים, שנאמר (תהלים קו, ז) וימרו על ים בים סוף, כדאיתא בערכין (טו, א) : בין פארן ובין תפל ולבן. אמר רבי יוחנן [רשב"י] חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו תפל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שתפלו על המן שהוא לבן, שאמרו (במדבר כא, ה) ונפשנו קצה בלחם הקלקל ועל מה שעשו במדבר פארן על ידי המרגלים: וחצרות. במחלקתו של קרח. דבר אחר אמר להם, היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע, ואתם נדברתם במקום: ודי זהב. הוכיחן על העגל שעשו בשביל רב זהב שהיה להם, שנאמר (הושע ב, י) וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל:

(ב) אַחַד עָשָׂר יוֹם מֵחֹרֵב דֶּרֶךְ הַר שֵׂעִיר עַד קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ: מַהֲלַךְ חָד עָשַׂר יוֹמִין מֵחוֹרֵב אוֹרַח טוּרָא דְשֵׂעִיר עַד רְקַם גֵּיאָה:

רש"י אחד עשר יום מחרב. אמר להם משה ראו מה גרמתם, אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר ואף הוא מהלך אחד עשר יום, ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים, שהרי בעשרים באיר נסעו מחורב שנאמר (במדבר י, יא) ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש וגו' ובעשרים ותשעה בסיון שלחו את המרגלים מקדש ברנע, צא מהם שלשים יום שעשו בקברות התאוה, שאכלו הבשר חדש ימים, ושבעה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים, נמצא בשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ, ובשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה:

(ג) וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעַשְׁתֵּי עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֲלֵהֶם: וַהֲוָה בְּאַרְבְּעִין שְׁנִין בְּחַד עֲשַׂר יַרְחָא בְּחַד לְיַרְחָא מַלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ יָתֵהּ לְוָתְהוֹן:

רש"י ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש. מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה. ממי למד, מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה. אמר, ראובן בני, אני אומר לך מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי. ומפני ארבעה דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו, ושלא יהא חברו רואהו ומתבייש ממנו וכו' כדאיתא בספרי. וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה, וכן שמואל, שנאמר (ש"א יב, ג) הנני ענו בי. וכן דוד את שלמה בנו:

(ד) אַחֲרֵי הַכֹּתוֹ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן וְאֶת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּעַשְׁתָּרֹת בְּאֶדְרֶעִי: בְּתַר דְּמְחָא יָת סִיחוֹן מַלְכָּא דֶּאֱמוֹרָאָה דְיָתֵב בְּחֶשְׁבּוֹן וְיָת עוֹג מַלְכָּא דְמַתְנָן דְיָתֵב בְּעַשְׁתָּרוֹת בְּאֶדְרֶעִי:

רש"י אחרי הכתו. אמר משה אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקצת הארץ, יאמרו מה לזה עלינו, מה היטיב לנו, אינו בא אלא לקנתר ולמצא עלה שאין בו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניהם והורישם את ארצם ואחר כך הוכיחן: סיחן וגו' אשר יושב וגו' . אלו לא היה סיחון קשה והיה שרוי בחשבון, היה קשה, שהמדינה קשה, ואלו היתה עיר אחרת וסיחון שרוי בתוכה היתה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה: אשר יושב בעשתרת. המלך קשה והמדינה קשה: עשתרת. הוא לשון צוקין וקושי כמו (בראשית יד, ה) עשתרות קרנים, ועשתרות זה

הוא עשתרות קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל, שנאמר (בראשית יד, ה) ויכו את רפאים בעשתרות קרנים, ועוג נמלט מהם והוא שנאמר (שם יד, יג) ויבא הפליט, ואומר (דברים ג, יא) כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים: באדרעי. שם המלכות:

(ה) בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בֵּאֵר אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר: בְּעִבְרָא דְיַרְדְנָא בְּאַרְעָא דְמוֹאָב שָׁרֵי מֹשֶׁה פָּרֵשׁ יָת אוֹרַיְתָא הָדָא לְמֵימָר:

רש"י הואיל. התחיל כמו (בראשית יח, כז) הנה נא הואלתי: באר את התורה. בשבעים לשון פרשה להם:

(ו) יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֹרֵב לֵאמֹר רַב לָכֶם שֶׁבֶת בָּהָר הַזֶּה: יְיָ אֱלָהָנָא מַלִּיל עִמָּנָא בְּחוֹרֵב לְמֵימָר סַגִּי לְכוֹן דִּיתֶבְתּוּן בְּטוּרָא הָדֵין:

רש"י רב לכם שבת. כפשוטו. ויש מדרש אגדה הרבה לכם גדלה ושכר על ישיבתכם בהר הזה, עשיתם משכן מנורה וכלים, קבלתם תורה, מניתם לכם סנהדרין, שרי אלפים ושרי מאות:

נביאים - ישעיה - פרק א

א (א) חֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ בֶן אָמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם בִּימֵי עֻזִּיָּהוּ יוֹתָם אָחָז יְחִזְקִיָּהוּ מַלְכֵי יְהוּדָה: נְבוּאַת יְשַׁעְיָה בַר אָמוֹץ דְּאִתְנַבֵּי עַל אֱנַשׁ יְהוּדָה וְיָתְבֵי יְרוּשְׁלֵם בִּימֵי עֻזִּיָּהוּ יוֹתָם אָחָז יְחִזְקִיָּהוּ מַלְכַיָּא דְּבֵית יְהוּדָה:

רש"י **חזון ישעיהו בן אמוץ וגו'** . א"ר לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה מלך יהודה אחים היו : **אשר חזה על יהודה וירושלים** . והלא על כמה אומות נתנבא משא בבל משא מואב הא למדת שאין זה תחלת הספר ולא נקרא הספר על שם החזון הזה וכן שנינו בברייתא דמכילתא , בשנת מות המלך עוזיהו תחלת הספר אלא שאין מוקדם ומאוחר בסדר והדברים מוכיחים שהרי ביום הרעש יום שנצטרע עוזיהו נאמר ואשמע את קול ה' אומר את מי אשלח ומי ילך לנו (לקמן ו) ואמר הנני שלחני למדנו שהוא תחלת שליחותו ונבואה זו נאמרה אח"כ ועל זו לבדה נאמר אשר חזה על יהודה וירושלים כשם שאמר על משא כל אומה ואומה משא אומה פלוני אף כאן כתב חזון זה חזה על יהודה וירושלים ולפי שהם תוכחות קושי קראם חזון שהוא קשה מעשרה לשונות שנקראת נבואה כמש"א בב"ר וראיה לדבר חזות קשה הוגד לי (לקמן כא) : **בימי עוזיהו וגו'** . מלכי יהודה . ד' מלכים הללו קפח בימיו ביום שנצטרע עוזיהו שרתה שכינה עליו ונתנבא כל ימי המלכים הללו עד שעמד מנשה והרגו (ונבואה זו נאמרה בימי חזקיהו אחר שגלו עשרת השבטים כת"י) :

(ב) שִׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהַאֲזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֵּר בָּנִים גִּדַּלְתִּי וְרוֹמַמְתִּי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִי: שְׁמָעוּ שָׁמַיָּא דְּזָעוּ כַּד יְהָבִית אוֹרָיְתִי לְעַמִּי וְאַצִּיתִי אַרְעָא דְּאִתְרְגִישַׁת מִן קֳדָם פִּתְגָמַי אֲרֵי יְיָ מַלֵּיל עִמִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל קְרִיתִי לְהוֹן בְּנִין חֲבִבְתִּינוּן וִיקַרְתִּינוּן וְאִנּוּן מָרְדוּ בְּמֵימְרִי:

רש"י **שמעו שמים והאזיני ארץ** . משה אמר האזינו השמים ותשמע הארץ (דברים לב) למה שינה ישעיה את הלשון שנו רבותינו בדבר זה ומדרשות רבים בפ' האזינו בספרי ונחלקו חכמים עליהם ואמרו אין הדבר כן אלא בזמן שהעדים באים ומעידים ונמצאו דבריהם מכוונין עדותן קיימת ואם לאו אין עדותן קיימת אילו לא בא ישעיה ונתן שמיעה לשמים והאזנה לארץ היו שמים מעידים ואומרים כשנקראו לעדות זו בימי משה שאמר העידותי בכם היום בהאזנה שמענו והארץ מעידה אני נקראתי בלשון שמיעה ואין עדותן מכוונת בא ישעיה וחלף את הדבר נמצאו שניהם מעידים בלשון האזנה ובלשון שמיעה : **כי ה' דבר** . (שתהיו עדים בדבר כשהתרתי בם בימי משה לכן באו ושמעו שאני מתווכח עמם שעברו על ההתראה אני לא סרחתי בהם אלא גידלתים ורוממתים והם פשעו בי , ס"א) שתהיו עדים לדבר והיכן דבר האזינו השמים ואדברה (שם) במכילתא :

(ג) יָדַע שׁוֹר קֹנֵהוּ וַחֲמוֹר אֵבוּס בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנָן: יְדַע תּוֹרָא זָבְנֵיהּ וַחֲמָרָא אוּרְיָא דְּמָרוֹהִי יִשְׂרָאֵל לָא אַלִּיף לְמִידַע דַּחַלְתִּי עַמִּי לָא אִסְתַּכָּל לְמֵתַב לְאוֹרַיְתִי:

רש"י **קונהו** . מתקנו בחרישה ביום ומאחר שהרגילו בכך יודע בו אבל חמור אטום אינו מבין בעליו עד שיאכילנו וישראל לא נתפקח לידע כשור כשקראתיו ישראל יהיה שמך והודעתיו קצת חוקותי והם עזבוני כדמפורש (ביחזקאל כ ל"ט) ואומר איש את גלולי וגו' ואף לאחר שהוצאתים ממצרים והאכלתים את המן וקראתי אותם עמי בני ישראל לא התבוננו כחמור (סא"א) ד"א ידע שור קונהו מכיר השור קונהו להיות מוראו עליו לא שינה מה שגזרתי עליו לומר איני חורש היום וחמור לא אמר לבעליו איני טוען היום ומה אלו שנבראו לשמשכם ואינם לא לקיבול שכר אם יזכו ולא לשילום פורענות אם חוטאים לא שינו את מדתם שגזרתי עליהם וישראל שאם זוכים מקבלים שכר ואם חוטאים מקבלים פורענות : **לא ידע** . לא אבו לידע וידעו ודשו בעקב ועמי לא נתן לב להתבונן :

(ד) הוֹי גּוֹי חֹטֵא עַם כֶּבֶד עָוֹן זֶרַע מְרֵעִים בָּנִים מַשְׁחִיתִים עָזְבוּ אֶת יְהוָה נִאֲצוּ אֶת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזֹרוּ אָחוֹר: וַי עַל דְּאִתְקְרִיאוּ עַם קַדִּישׁ וַחֲטוֹא כְּנִישָׁא בְּחִירָא וְאַסְגִּיאוּ חוֹבִין אִתְכְּנִיאוּ בְּזַרְעָא רְחִימָא וְאַבְאִישׁוּ אִתְאַמַּר לְהוֹן בְּנִין חֲבִיבִין וְחַבִּילוּ אוֹרַחָתְהוֹן שְׁבָקוּ יַת פּוּלְחָנָא דַּיְיָ קְצוּ בְּדַחֲלַת קַדִּישָׁא דְּיִשְׂרָאֵל וּבְדִיל עוֹבָדֵיהוֹן בִּישַׁיָּא אִסְתַּחָרוּ וַהֲווֹ לַאֲחוֹרָא:

רש"י **הוי** . כל הוי שבמקרא לשון קובל וקונה כאדם הגונח מלבו וצועק אהה אלא שיש מהם מועטין שהם ל' צעקת קריאת קול כמו הוי הוי ונוסו מארץ צפון (זכריה ב) ותרגומו אכלו לשון הכרזה , הוי יש לזעוק על גוי קדוש הנהפך להיות גוי חוטא ועם שנאמר בו כי עם קדוש אתה נהפך להיות עם כבד עון : **עם כבד עון** . כבדות עון , כבד אדם שהוא כבד פישנ"ט בלעז כבד שם דבר של כבדות פישנטום"א בלעז ודבוק עם תיבת עון : **זרע מרעים** . והם היו זרע ברך ה' , בנים היו להקב"ה נהפכו למשחיתים : **נאצו** . הרגיזו : **נזורו אחור** . אין נזירה בכל מקום אלא לשון פרישות וכה"א וינזרו מקדשי בני ישראל (ויקר' כב) נזיר אחיו (בראשית מט) אף כאן נזורו נסוגו לאחוריהם מאצל המקום :

(ה) עַל מֶה תֻכּוּ עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרָה כָּל רֹאשׁ לָחֳלִי וְכָל לֵבָב דַּוָּי: לְאָ מִסְתַּכְּלִין לְמֵימָר עַל מָה לְקֵינָא עוֹד מוֹסְפִין לְמֶחֱטֵי וְלָא אַמְרִין מָה דֵּין כָּל רֵישׁ מְרַע וְכָל לֵבָב דַּוָּי:

רש"י **על מה תוכו וגו'** . אדם שלקה וחוזר על סרחונו חברו מוכיחו ואומר לו על זה לקיתה ואינך נותן לב לומר על סורחן זה לקיתי לא אשוב לעשות עוד אף כאן על מה תוכו מאחר שעדיין אתם מוסיפים סרה לסור מאחרי המקום הלא כבר כל ראש לחלי ולמה לא תבינו :

(ו) מִכַּף רֶגֶל וְעַד רֹאשׁ אֵין בּוֹ מְתֹם פֶּצַע וְחַבּוּרָה וּמַכָּה טְרִיָּה לֹא זֹרוּ וְלֹא חֻבָּשׁוּ וְלֹא רֻכְּכָה בַּשָּׁמֶן: מִשְׁאָר עַמָּא וְעַד רֵישָׁא לֵית בְּהוֹן דִּשְׁלִים בְּדָחֲלְתִּי כּוּלְהוֹן סַרְבִין וּמְרָדִין אִיתְגַּאֲילוּ בְּחוֹבְן כְּמָחָא מְרַסְּקָא לָא שַׁבְקִין מִזְדּוֹנֵיהוֹן אַף לָא זָכְנִן וְלָא מְחַמְּדִין לְתַאֲבָתָא לְהוֹן לְאַגָּנָא עֲלֵיהוֹן:

רש"י **מתום** . לשון תמימות שלם מאין מכאוב : **פצע** . מכת חרב : **חבורה** . ל' חבלה : **ומכה טריה** . תירגם יונתן מרסקא כתותה ומרוססת : **טריה** . דמיצייד"א בלע"ז ובל' גמרא יש טרייה לרישיה מנחם פי' לשון לחות כלומר לחה ורטובה תמיד נובעת מוישט"א בלע"ז : **לא זורו** . הנגעים האלה לא זורו ע"י רופאים אבקת סממני תחבושת לשון יזורה על נוהו גפרית (איוב יח) ומנחם פי' לשון רפואה כמו אין דן דינך למזור (ירמיה ל) . ולא חובשו . לשון רפואה : **ולא רוככה בשמן** . לא רככה מכתם בשמן כמשפט שאר מכות ואין נופל כאן לומר לא רוככו בשמן שאין מרככין אלא במקום המכה אבל המזור והחבישה נופל לשונם על כל הגוף לפיכך נופל בם לשון רבים לא זורו הנגעים ולא חובשו ויונתן פתר כל המקרא בלשון דוגמא על שהם מלוכלכים ומנוגעים בעון ותרגם מכף רגל ועד ראש מקטנים ועד גדולים אין בו מתום אין טוב בו פצע וחבורה פשע ועונות וחטאים , לא זורו וגו' כלומר לא נתרפאו לשוב בתשובה שלימה ולא רככה בשמן אפילו צד הרהור תשובה אין בלבם :

כתובים - תהילים - פרק ה

(יג) כִּי אַתָּה תְּבָרֵךְ צַדִּיק יְהוָה כַּצִּנָּה רָצוֹן תַּעְטְרֶנּוּ׃ מְטוּל דִּי אַנְתְּ תְּבָרֵךְ לְצַדִּיקָיָא יְיָ הֵיךְ תְּרִיסָא רַעֲוָא טָבָא תַּכְלְלִנֵּיהּ׃

רש"י **כצנה** . המקפת שלש רוחותיו של אשם : **רצון** . נחת רוח אפימנ"ט בלעז : **תעטרנו** . תסובבנו כמו (ש"א כג) ושאול ואנשיו עוטרים אל דוד ואל אנשיו :

ו (א) לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת עַל הַשְּׁמִינִית מִזְמוֹר לְדָוִד׃ לְשַׁבְּחָא בִּנְגִינָתָא עַל כִּנָּרָא דִּתְמַנְיָא נִימַיָּא תּוּשְׁבַּחְתָּא לְדָוִד׃

רש"י **על השמינית** . כינור של שמונה נימין ושמינית שמו וכן מצינו (בד"ה א טו) פלוני ובניו על השמינית לנצח :

(ב) יְהוָה אַל בְּאַפְּךָ תוֹכִיחֵנִי וְאַל בַּחֲמָתְךָ תְיַסְּרֵנִי׃ יְיָ לָא בְרוּגְזָךְ תַּכְנִיעֵנִי וְלָא בְרִתְתָךְ תִּרְדֵּי יָתִי׃ (ג) חָנֵּנִי יְהוָה כִּי אֻמְלַל אָנִי רְפָאֵנִי יְהוָה כִּי נִבְהֲלוּ עֲצָמָי׃ חוּס עָלַי יְיָ מְטוּל דְּחַלָּשׁ אֲנָא אַסֵּי יָתִי יְיָ מְטוּל דְּאִתְבְּיהִילוּ גַּרְמַי׃

רש"י **אומלל** . נשחת ודל כח (קופנדו"ן בלעז) כמו היהודים האמללים דעזרא (נחמיה ג) :

(ד) וְנַפְשִׁי נִבְהֲלָה מְאֹד (ואת) וְאַתָּה יְהוָה עַד מָתָי׃ וַנַפְשִׁי אִתְבְּהִילַת לַחֲדָא וְאַנְתְּ יְיָ עַד אֵימָתַי רְוַח לִי׃

רש"י **ואתה ה' עד מתי** . תביט ואינך רופא :

(ה) שׁוּבָה יְהוָה חַלְּצָה נַפְשִׁי הוֹשִׁיעֵנִי לְמַעַן חַסְדֶּךָ׃ תּוּב יְיָ פְּצֵי נַפְשִׁי פְּרַק לִי בְּגַלַל טוּבָךְ׃

רש"י **שובה ה'** . מחרונך : **חלצה נפשי** . מחוליי :

משנה תרומות פרק א

א. חָמְשָׁה לֹא יִתְרוֹמוּ, וְאִם תָּרְמוּ, אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה. הַחֵרֵשׁ, וְהַשּׁוֹטֶה, וְהַקָּטָן, וְהַתּוֹרֵם אֶת שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁתָּרַם אֶת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ בְּרִשּׁוּת, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה׃

ברטנורה (א) **חמשה לא יתרומו**. מנינא, למעוטי הא דאמר ר' יהודה לקמן, קטן שלא הביא שתי שערות תרומתו תרומה, קא משמע לן דאין תרומתו תרומה: **החרש והשוטה והקטן כו'**. כולהו מחד קרא נפקא לן דכתיב (שמות כח) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו. אל בני ישראל, פרט לעכו"ם. מאת כל איש, פרט לקטן. אשר ידבנו לבו, פרט לחרש ושוטה שאין בהם דעת להיות נודבין. וקטן לא מצי ממעיט מאשר ידבנו לבו, דאיכא קטן שהגיע לעונת נדרים שיש לו דעת להיות נודב. וזאת התרומה אשר תקחו מאתם, פרט לתורם שאינו שלו. ושוטה, המאבד מה שנותנים לו קרוי שוטה: **אפילו ברשות**. של ישראל, שעשאו ישראל שלוחו לתרום: **אין תרומתו תרומה**. דכתיב (במדבר יח) כן תרימו. גם אתם, גם, לרבות שלוחכם, מה אתם בני ברית, אף שלוחכם בני ברית:

ב. חֵרֵשׁ הַמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, לֹא יִתְרוֹם. וְאִם תָּרַם, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. חֵרֵשׁ שֶׁדִּבְּרוּ בּוֹ חֲכָמִים בְּכָל מָקוֹם, שֶׁאֵינוֹ לֹא שׁוֹמֵעַ וְלֹא מְדַבֵּר:

ברטנורה (ב) **לא יתרום**. לכתחילה, דצריך להשמיע לאזניו כשיברך: והחרש שדברו בו חכמים בכל מקום וכו'. לאו כללא הוא, דבריש חגיגה תני חרש, ומדבר ואינו שומע בכלל, ובפרק מצות חליצה לענין חליצה: **שאינו שומע ואינו מדבר**. שנולד חרש ממעי אמו וכיון שלא שמע מעולם מה שמדברים לו אי אפשר לו שידבר:

ג. קָטָן שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם עַד שֶׁלֹּא בָא לְעוֹנַת נְדָרִים, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. מִשֶּׁבָּא לְעוֹנַת נְדָרִים, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה:

ברטנורה (ג) רבי יהודה אומר תרומתו תרומה. בדיעבד דלית ליה לר' יהודה הך דרשא מאת כל איש פרט לקטן: **עד שלא בא לעונת נדרים**. הזכר בן י"ב שנה ויום אחד, והנקבה בת י"א שנה ויום אחד, ומאותה עונה ואילך אם תרם תרומתו תרומה. והלכה כרבי יוסי:

ד. אֵין תּוֹרְמִין זֵיתִים עַל הַשֶּׁמֶן, וְלֹא עֲנָבִים עַל הַיַּיִן. וְאִם תָּרְמוּ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, תְּרוּמַת עַצְמָן בָּהֶם. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה:

ברטנורה (ד) **אין תורמין וכו'**. מי שיש לו שמן שחייב להפריש ממנו תרומה, וזיתים שחייב להפריש מהן תרומה, אינו יכול לתרום מן הזיתים כפי השיעור שיש לו לתרום על הזיתים ועל השמן ולפטור השמן בתרומת הזיתים דכתיב (שם) כדגן מן הגורן, מן הגמור על הגמור ולא ממה שאינו גמור על הגמור: ואם תרמו בית שמאי אומרים תרומת עצמן יש בהן. כלומר אין כאן תרומה אלא על הזיתים בלבד אבל לא על השמן: **ובית הלל אומרים אינה תרומה**. הואיל ונתכוון לתרום גם על השמן אין כאן תרומה לא על הזיתים ולא על השמן והרי הוא כאילו לא תרם כלל:

ה. אֵין תּוֹרְמִין מִן הַלֶּקֶט, וּמִן הַשִּׁכְחָה, וּמִן הַפֵּאָה, וּמִן הַהֶפְקֵר, וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וְלֹא מִן הַחַיָּב עַל הַפָּטוּר, וְלֹא מִן הַפָּטוּר עַל הַחַיָּב, וְלֹא מִן הַתְּלוּשׁ עַל הַמְחֻבָּר, וְלֹא מִן הַמְחֻבָּר עַל הַתְּלוּשׁ, וְלֹא מִן הֶחָדָשׁ עַל הַיָּשָׁן, וְלֹא מִן הַיָּשָׁן עַל הֶחָדָשׁ, וְלֹא מִפֵּירוֹת הָאָרֶץ עַל פֵּירוֹת חוּצָה לָאָרֶץ, וְלֹא מִפֵּירוֹת חוּצָה לָאָרֶץ עַל פֵּירוֹת הָאָרֶץ. וְאִם תָּרְמוּ, אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה:

ברטנורה (ה) אין תורמין מן הלקט מן השכחה ומן הפאה. מי שיש לו כרי של טבל אינו יכול להפריש עליו תרומה מלקט ושכחה ופאה שבידו שאלו מתנות עניים הן ואינו יכול לתקן טבלו במתנות עניים: **ההפקר**. דכתיב (דברים יד) ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך, ממה שיש לך ואין לו, אתה חייב ליתן לו, יצא הפקר שידך וידו שוין בו: ולא ממעשר ראשון שניטלה תרומתו. אין תורמין ממנו תרומה גדולה על כרי של

טבל שבידו, ואיצטריך לאשמועינן היכא שהקדימו בן לוי לכהן בשבלים שהוא פטור מתרומה גדולה. ודוקא שניטלה תרומתו אבל לא ניטלה תרומתו יכול לתרום דתניא בספרי מנין לבן לוי שרצה לעשות ממעשר ראשון שלו תרומה גדולה מנין שעושה, תלמוד לומר (במדבר יח) כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה, מכאן שאם רצה לעשותו תרומה לאחרים, עושה. יכול אף לאחר שניטלה תרומתו יהא עושה אותו תרומה לאחרים, תלמוד לומר (שם) את מקדשו ממנו, בזמן שקדשו בתוכו הוא עושה אותו תרומה לאחרים, אין קדשו בתוכו אין עושה אותו תרומה לאחרים: **ולא ממעשר שני והקדש שנפדו**. האי תנא סבר מעשר שני ממון גבוה הוא, והיכא דלא נפדו פשיטא דאינו יכול לתקן טבלו בממון של גבוה, אבל היכא דנפדו סלקא דעתך אמינא דיכול לעשותן תרומה גדולה על טבלו. וכי תימא הא נמי פשיטא דחולין גמורים הוא, איצטריך היכא דהקדימו בשבלים דפטור מתרומה גדולה כדפרישית במעשר ראשון: **והקדש שנפדו**. נמי איצטריך, כשהקדיש טבל ומרחו הגזבר ואחר כך פדאו דפטור מן התרומה: **מן הפטור על החיוב**. כגון מפירות שלא הביאו שליש שהן פטורין מן המעשרות, על הפירות שהביאו שליש שהן חייבין במעשרות: **ולא מן התלוש על המחובר**. דכתיב (שם) והרמותם ממנו, שלא יתרום מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר על התלוש, דלשון הרמה לא שייך אלא בתלוש וממנו משמע שהתרומה והחולין שניהם שוין: **מן החדש על הישן**. מפירות שנה שעברה על פירות שנה זו דכתיב (דברים יד) היוצא השדה שנה שנה, אבל שדה שעושה שני גרנות בשנה כגון שדה בית השלחין, תורמים ומעשרים מזה על זה: ולא מפירות הארץ על פירות חוצה לארץ. דכתיב (ויקרא כז) וכל מעשר הארץ מזרע הארץ, גלי קרא במעשר והוא הדין לתרומה וכן אין תורמין מפירות הארץ על פירות שבסוריא ולא מפירות שבסוריא על פירות שבארץ:

ו. חֲמִשָּׁה לֹא יִתְרוֹמוּ, וְאִם תָּרְמוּ, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה. הָאֵלֶם, וְהַשִּׁכּוֹר, וְהֶעָרוֹם, וְהַסוּמָא, וּבַעַל קֶרִי. לֹא יִתְרוֹמוּ, וְאִם תָּרְמוּ, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה:

ברטנורה (ו) **חמשה לא יתרומו**. מנינא למעוטי מדר' יהודה דאמר קטן שתרם תרומתו תרומה: **האלם**. והוא ששומע אלא שנשתתק מחמת חולי, לא יתרום, לפי שאינו יכול לברך, וכן הערום אינו יכול לברך דכתיב (דברים כג) ולא יראה בך ערות דבר, בשעה שאתה מדבר בו לא יראה בך ערוה: **ובעל קרי**. נמי בזמן התקנה מקמי דבטלוה לטבילותיה לא הוה מצי לברך דתנן בעל קרי מהרהר בלבו: **השכור והסומא**. אינם יודעים לברור מן היפה ואנן בעינן שיהא התורם בורר ותורם מן היפה דכתיב (במדבר יח) מכל חלבו את מקדשו. ושכור מקרי כל שאינו יכול לדבר בפני המלך מחמת שכרותו:

ז. אֵין תּוֹרְמִין, לֹא בַּמִּדָּה, וְלֹא בַּמִּשְׁקָל, וְלֹא בַמְּנְיָן. אֲבָל תּוֹרֵם הוּא אֶת הַמְּדוּד וְאֶת הַשָּׁקוּל וְאֶת הַמָּנוּי. אֵין תּוֹרְמִין בַּסַּל וּבַקֻּפָּה שֶׁהֵם שֶׁל מִדָּה, אֲבָל תּוֹרֵם הוּא בָהֶן חֶצְיָן וּשְׁלִישָׁן. לֹא יִתְרוֹם בַּסְאָה חֶצְיָהּ, שֶׁחֶצְיָהּ מִדָּה:

ברטנורה (ז) **אין תורמין לא במדה**. דכתיב (שם) ונחשב לכם תרומתכם, במחשבה אתה תורם כלומר מאומד, ואי אתה תורם לא במדה ולא במשקל ולא במנין, ואף על גב דהאי קרא בתרומת מעשר הוא דכתיב, אם אינו ענין לתרומת מעשר שהרי נתנה בו התורה שיעור, מעשר מן המעשר, וצריך שימדוד כדי שיתן השיעור הראוי, תנהו ענין לתרומה גדולה שלא נתנה בה תורה שיעור: **אבל תורם הוא את המדוד**. שמודד הוא את טבלו או מונה ושוקל את טבלו ומכניסו לתוך ביתו, וכשמפריש התרומה גדולה ממנו מפריש מאומד ולא ימדוד ולא ישקול ולא ימנה: אין תורמין בסל ובקופה שהם של מדה. שהרואה אומר במדה הוא תורם: אבל תורם הוא בהן חציין ושלישן. דכיון דאינו ממלא אותן ליכא למגזר: **שחציה מדה**. שיש בסאה פעמים סימנים עד מקום חציה, ואיכא למגזר דלמא אתי לתרום במדה:

ח. אֵין תּוֹרְמִין שֶׁמֶן עַל זֵיתִים הַנִּכְתָּשִׁין, וְלֹא יַיִן עַל עֲנָבִים הַנִּדְרָכוֹת. וְאִם תָּרַם, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, וְיַחֲזוֹר וְיִתְרוֹם. הָרִאשׁוֹנָה מְדֻמַּעַת בְּפְנֵי עַצְמָהּ. וְחַיָּבִין עָלֶיהָ חֹמֶשׁ, אֲבָל לֹא שְׁנִיָּה:

ברטנורה (ח) **הזיתים הנכתשין**. רגילים היו לכתוש הזיתים במכתשת להוציא שמנן: **תרומתו תרומה**. גמורה היא מדאורייתא: **ויחזור ויתרום**. מדרבנן, לאחר שישלים כתישת אותן הזיתים ודריכת הענבים, יחזור ויוציא תרומה שנית כשיעור הצריך לשמן וליין שיצא: **הראשונה מדמעת**. אם נפלה לפחות ממאה חולין, נעשה הכל מדומע ואסור לזרים וימכור הכל לכהן דתרומה גמורה היא מדאורייתא: **וחייבין עליה חומש**. זר האוכלה בשגגה משלם קרן וחומש כדין כל זר האוכל תרומה: **אבל לא שניה**. לפי שאינה אלא מדרבנן. לפיכך אינה נאכלת עד שיפרישו עליה תרומה ומעשרות ממקום אחר, דמדאורייתא היא טבל גמור. ואי קשיא מאי שנא הכא בתורם שמן על הזיתים הנכתשים דתרומתו תרומה ויחזור ויתרום ומאי שנא לעיל גבי התורם זיתים על השמן וענבים על היין דאין תרומתו תרומה, ויש לומר דהתורם זיתים על השמן איכא פסידא לכהן לפיכך אין תרומתו תרומה אבל בתורם שמן על הזיתים הנכתשים דליכא פסידא לכהן תרומתו תרומה אלא דרבנן הוא דגזור דיחזור ויתרום:

ט. וְתוֹרְמִין שָׁמָּן עַל זֵיתִים הַנִּכְבָּשִׁין, וְיַיִן עַל עֲנָבִים לְעָשׂוֹתָם צְמוּקִים. הֲרֵי שֶׁתָּרַם שָׁמָּן עַל זֵיתִים לַאֲכִילָה, וְזֵיתִים עַל זֵיתִים לַאֲכִילָה, וְיַיִן עַל עֲנָבִים לַאֲכִילָה, וַעֲנָבִים עַל עֲנָבִים לַאֲכִילָה, וְנִמְלַךְ לְדָרְכָּן, אֵינוֹ צָרִיךְ לִתְרוֹם:

ברטנורה (ט) **זיתים הנכבשים**. זיתים מלוחים וכבושים ביין או בחומץ כדי שיתקיימו וחשיבי דבר שנגמרה מלאכתו הלכך תורמין מן השמן עליהם, דדוקא שמן על זיתים העומדים לצאת שמנו וכן יין על ענבים העומדות לידרך הוא דאסור לתרום, אבל יין על צמוקים ושמן על זיתים הנכבשים שרי. וכשהוא תורם מן השמן על הזיתים הנכבשים ומן היין על הצמוקים, תורם לפי השמן הראוי שיצא מן הזיתים הנכבשים ולפי היין הראוי שיצא מן הצמוקים: **אין צריך לתרום**. הואיל וכי קא תרם שפיר קא תרם שהרי באותה שעה היו עומדות לאכילה:

י. אֵין תּוֹרְמִין מִדָּבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ עַל דָּבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ, וְלֹא מִדָּבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ עַל דָּבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ, וְלֹא מִדָּבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ עַל דָּבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ. וְאִם תָּרְמוּ, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה:

ברטנורה (י) אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו. מדבר שנתמרח בכרי: **על דבר שלא נגמרה מלאכתו**. שלא נתמרח בכרי דכתיב (במדבר יח) כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב, מן הגמור על הגמור ולא מן הגמור על שאינו גמור ולא משאינו גמור על הגמור: **ואם תרמו תרומתו תרומה**. ודוקא בשאר פירות. אבל התורם מן הזיתים על השמן או מן הענבים על היין, הא אמרינן לעיל דאין תרומתו תרומה משום דאית ביה פסידא לכהן כדאמרן:

גמרא ברכות דף נ"א ע"א

אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים סָח לִי סוּרִי"אֵל שַׂר הַפָּנִים. אַל תִּטּוֹל חֲלוּקְךָ בְּשַׁחֲרִית מִיַּד הַשַּׁמָּשׁ וְתִלְבַּשׁ. וְאַל תִּטּוֹל יָדֶיךָ מִמִּי שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו. וְאַל תַּחֲזִיר כּוֹס אַסְפַּרְגּוֹס אֶלָּא לְמִי שֶׁנָּתְנוּ לְךָ מִפְּנֵי שֶׁתַּכְסְפִית וְאַמְרֵי לָהּ אִיסְתַּלְנִית שֶׁל מַלְאֲכֵי חַבָּלָה מְצַפִּין לוֹ לָאָדָם וְאוֹמְרִין: אֵימָתַי יָבֹא אָדָם לִידֵי אֶחָד מִדְּבָרִים הַלָּלוּ וְיִלְכֹּד. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים סָח לִי מַלְאַךְ הַמָּוֶת: אַל תִּטּוֹל חֲלוּקְךָ שַׁחֲרִית מִיַּד הַשַּׁמָּשׁ וְתִלְבַּשׁ. וְאַל תִּטּוֹל יָדֶיךָ מִמִּי שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו. וְאַל תַּעֲמוֹד לִפְנֵי הַנָּשִׁים בְּשָׁעָה שֶׁחוֹזְרוֹת מִן הַמֵּת, מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי מְרַקֵּד וּבָא לִפְנֵיהֶן וְחַרְבִּי בְּיָדִי וְיֵשׁ לִי רְשׁוּת לְחַבֵּל, וְאִי פְּגַע מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ לִנְשׁוֹף מִדּוּכְתֵּיהּ אַרְבַּע אַמּוֹת אִי אִיכָּא נַהֲרָא לִיעַבְרֵהּ וְאִי אִיכָּא דַּרְכָּא אָחֳרִינָא לֵיזִיל בָּהּ וְאִי אִיכָּא גּוּדָּא לֵיקוּם אֲחוֹרָא וְאִי לָא לִיהַדַּר אַפֵּיהּ וְלֵימָא (זכריה ג) וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׂטָן יִגְעַר ה' בָּךְ וְגוֹ' עַד דְּחַלְּפֵי מִינַּיהּ. אָמַר רַבִּי זֵירָא, אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ וְאָמְרֵי לָהּ: בְּמַתְנִיתָא תָּנָא עֲשָׂרָה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה טָעוּן הֶדָּחָה וּשְׁטִיפָה חַי וּמָלֵא עִטּוּר

וְעִטּוּף נוֹטְלוֹ בִּשְׁתֵּי יָדָיו וְנוֹתְנוֹ בְּיָמִין וּמַגְבִּיהוֹ מִן הַקַּרְקַע טֶפַח וְנוֹתֵן עֵינָיו בּוֹ וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף מְשַׁגְּרוֹ בְּמַתָּנָה לְאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא אַרְבָּעָה בִּלְבַד: הֲדָחָה, שְׁטִיפָּה, חַי וּמֻלָּא:

רש"י **סוריאל**. מלאך חשוב לבוא לפני המלך: **אל תטול חלוקך וכו**'. אלא אתה בעצמך טלהו ממקום שהוא שם ותלבשנו: **תכספית**. שם חבורת שדים: **איסתלגנית**. שם חבורת מלאכי חבלה: **אימתי וכו**'. רבי ישמעאל עלה לרקיע ע"י שם בברייתא דמעשה מרכבה: **גודא**. כותל: **כוס של ברכה**. ברכת המזון: **מן הקרקע**. אם ע"ג קרקע הסב ואם ע"ג שלחן מגביהו מן השלחן: **במתנה**. דרך דורון וחשיבות: **לאנשי ביתו**. לאשתו: **חי**. שמוזגו במים לאחר שנתנו בכוס חי אבל לברך עליו חי הא אמרן במתניתין אין מברכין א"נ חי בלע"ז פרישׁ"ק להביא מן החבית לשמו:

זוהר חדש דף א' דף ע"א.

אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד. רַבִּי חֲנִינַאי וְרַבָּנָן פָּתְחֵי קְרָא בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן (בראשית ב'): וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיַּנִּיחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן וְגוֹ'. 'וַיִּקַּח', בַּמֶּה לְקָחוֹ? רַבִּי חֲנִינַאי אָמַר: לְקָחוֹ בְּדְבָרִים, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (ויקרא ח'): קַח אֶת אַהֲרֹן. וְרַבָּנָן אָמְרֵי לְקָחוֹ בְּרוּחַ, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (מלכים ב' ב'): ה' לְקֵחַ אֶת אֲדֹנֶיךָ מֵעַל רֹאשֶׁךָ. וַיַּנִּיחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן כְּדֵי לִהְיוֹת לוֹ הַנָּחָה לַדַּעַת וּלְהַכִּיר הַחָכְמָה וְהַתּוֹרָה דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינַאי: הַתּוֹרָה לְמִדָּה הַקָּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָדָם, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (איוב כ"ח): אָז רָאָהּ וַיְסַפְּרָהּ וְגוֹ' וַיֹּאמֶר לְאָדָם. וְהָיוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְקַלְסִין עַד שֶׁרָאָה סְמָאֵ"ל בַּשָּׁמַיִם וְקִנֵּא לוֹ וְיָרַד מִן הַשָּׁמַיִם כִּדְמוּת צֵל עַל נָחָשׁ הַנָּחָשׁ נִרְאָה וְהַצֵּל עָלָיו תּוּקְפָּא וְחֵילָא דִּילֵהּ קָרִיב הַהוּא נָחָשׁ לְגַבֵּי אִתְּתָא דְּדַעְתֵּהּ קַלָּה מִן הָאִישׁ. מִכָּאן דְּאִתְּתָא לָא אִתְפַּתְּתָא אֶלָּא בְּאִתְּתָא אָחֳרָא: וַיֹּאמֶר אֶל הָאִשָּׁה אַף כִּי אָמַר אֱלֹהִים. מֵיָּד פָּתַח בְּאַף מֵהָכָא דְּבִתְחִלַּת דְּבָרָיו שֶׁל אָדָם נִכָּר מִי הוּא, כָּךְ הוּא פָּתַח בְּאַף לְהוֹדִיעָהּ מִי הוּא, נָטַל סִימָן זֶה אִם תְּקַבֵּל אִם לֹא תְּקַבֵּל וְהִמְשִׁיכָהּ בְּדְבָרִים עַד שֶׁפָּתְחָה בְּאוֹת מֵם וְאָמְרָה: מִכָּל עֵץ הַגָּן אָכֹל נֹאכֵל. מֵיָּד נָטַל הַנָּחָשׁ הָאוֹת וַיָּשֶׂם אוֹתָהּ עַל זְרוֹעוֹ הַשְּׂמָאלִית וְהָיָה מַמְתִּין וְא"ו תָּי"ו מִפִּיהָ כְּדֵי לִהְיוֹת מו"ת נָכוֹן לְפָנֶיהָם הִתְחִיל לְפַתּוֹתָהּ עַד דִּכְתִיב (בראשית ג'): וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה בְּטַעֲמָא סַגִּי וְתַקִּיף מְלַמֵּד, שֶׁפָּרְחוּ הָאוֹתִיּוֹת וָא"ו תָּי"ו וְסָלְקוּ לְהִתְחַבֵּר עִם אוֹת מֵ"ם וְאוֹת מֵ"ם הָיְתָה עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת וְלֹא הָיְתָה מִתְחַבֶּרֶת בָּהֶם עַד שֶׁנִּתְפַּתְּתָה וְיָהֲבָהּ וָא"ו אַרְבָּעָה זְמָנִין וְאַקִּיפוּ לְאוֹת מֵ"ם לְאַרְבַּע סְטָרִין, דִּכְתִיב (שם): וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם הָא אַרְבַּע זְמָנִין וָא"ו תָּי"ו. מִלַּמֵּד שֶׁסָּבְבוּ לְאוֹת מֵ"ם לְאַרְבַּע צְדָדִים וְהַמֵּ"ם בְּאֶמְצַע מָוֶת בְּכָל סְטָרִין. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (ירמיה ט'): כִּי עָלָה מָוֶת בְּחַלּוֹנֵינוּ דָּא סְמָאֵ"ל דְּאִיהוּ חַד מֵחַלּוֹנֵי שְׁמַיָּא. וְעַל דָּא

(תהלים פ"ט): מִי גֶּבֶר יִחְיֶה וְלֹא יִרְאֶה מָוֶת. מִיָּד שָׁלַט בָּהּ וְהִטִּיל בָּהּ זֶהֳמָא. נָחַת קָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶחֱמֵי וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ. תָּא חֲזֵי, קֻדָּם שֶׁחָטְאוּ הָיְתָה הַשְּׁכִינָה עֲטָרָה עַל רָאשֵׁיהֶם לְהְיוֹת בִּשְׁבִילָם שׁוֹרָה עַל הָעוֹלָם כֵּיוָן שֶׁחָטְאוּ כְּבָיְכוֹל, תָּשׁ כֹּחָהּ וְאִסְתַּלְּקַת וְלָא שַׁלִּיטָא וְקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שָׁאֲרֵי לְקוֹנָן וְאָמַר אֵיכָה מַה תְּהֵא מִינָהּ שֶׁלְּטָנוּתָא אַעֲדֵי מִינָהּ אוֹף הָכִי בְּחֶרְבָּן בֵּי מַקְדְּשָׁא שֶׁלְּטָנוּתָא אַעֲדֵי וְקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שָׁאֲרֵי לְמִסְפַּד וְאָמַר אֵיכָה מַה תְּהֵא עָלָהּ:

תרגום הזוהר אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד: רַבִּי חֲנִינַאי וְרַבָּנָן פָּתְחוּ הַכָּתוּב בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן. שֶׁכָּתוּב, וַיִּקַח ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם וַיַּנִּיחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן וְגוֹ'. וַיִּקַח, בַּמֶּה לְקָחוֹ. רַבִּי חֲנִינַאי אָמַר לְקָחוֹ בִּדְבָרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב קַח אֶת אַהֲרֹן, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ לְקָחוֹ בִּדְבָרִים. וְרַבָּנָן אָמְרוּ, לְקָחוֹ בָּרוּחַ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, הַיּוֹם ה' לוֹקֵחַ אֶת אֲדוֹנֶיךָ מֵעַל רֹאשֶׁךָ. וַיַּנִּיחֵהוּ בְּגַן עֵדֶן: הַיְנוּ כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה לוֹ מְנוּחָה לָדַעַת וּלְהַכִּיר הַחָכְמָה וְהַתּוֹרָה. שֶׁאָמַר רַבִּי חֲנִינַאי, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִמֵּד אֶת הַתּוֹרָה לָאָדָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב, אָז רָאָהּ וַיְסַפְּרֶהָ וְגוֹ'. וְהָיוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְהַלְּלִים לְפָנָיו. עַד שֶׁרָאָה סַמָּאֵ"ל בַּשָּׁמַיִם, וְנִתְקַנֵּא בּוֹ, וְיָרַד מִן הַשָּׁמַיִם כִּדְמוּת צֵל עַל הַנָּחָשׁ. הַנָּחָשׁ נִרְאֶה, וְהַצֵּל עָלָיו שֶׁהוּא הַתֹּקֶף וְהַכֹּחַ שֶׁלּוֹ, שֶׁל הַנָּחָשׁ. קָרַב הַנָּחָשׁ אֶל הָאִשָּׁה, מִשּׁוּם שֶׁדַּעְתָּהּ קַלָּה מִשֶּׁל הָאִישׁ, מִכָּאן, שֶׁאֵין הָאִשָּׁה מִתְפַּתָּה אֶלָּא עַל יְדֵי אִשָּׁה אַחֶרֶת. וַיֹּאמֶר אֶל הָאִשָּׁה אַף כִּי אָמַר אֱלֹקִים. מִיָּד פָּתַח בְּאַף. מִכָּאן נִשְׁמַע, שֶׁבִּתְחִלַּת דְּבָרָיו שֶׁל אָדָם נָכָר מִי הוּא. כָּךְ הוּא פָּתַח בְּאַף, לְהוֹדִיעַ מִי הוּא. לָקַח לוֹ הַנָּחָשׁ הַסִּימָן הַזֶּה, לָדַעַת אִם תְּקַבֵּל דְּבָרָיו אִם לֹא תְּקַבֵּל, דְּהַיְנוּ אוֹת מ', וְאָמְרָה מִכֹּל עֵץ הַגָּן אָכֹל נֹאכֵל. מִיָּד לָקַח הַנָּחָשׁ אֶת הָאוֹת וַיָּשֶׂם אוֹתוֹ עַל זְרֹעוֹ הַשְּׂמְאלִית, וְהָיָה מְחַכֶּה עַל ו' ת' לִשְׁמֹעַ מִפִּיהָ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַצֵּרוּף מָוֶת נָכוֹן לִפְנֵיהֶם. הִתְחִיל לְפַתּוֹתָהּ עַד שֶׁכָּתוּב, וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה, בְּטַעַם גָּדוֹל וְחָזָק, מְלַמֵּד, שֶׁפָּרְחוּ הָאוֹתִיּוֹת ו' ת' שֶׁל וַתֵּרֶא, וְעָלוּ לְהִתְחַבֵּר עִם הָאוֹת מ'. וְהָאוֹת מ' הָיְתָה עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת, וְלֹא הָיְתָה מִתְחַבֶּרֶת עִמָּהֶם, עַד שֶׁנִּתְפַּתְּתָה. וְאָז נִגְזְרָה הַמִּיתָה לִבְנֵי הָעוֹלָם. וּפָרְחוּ ו"ת אַרְבַּע פְּעָמִים, וְהִקִּיפוּ אֶת הָאוֹת מ' לְאַרְבַּע רוּחוֹת, שֶׁכָּתוּב, וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם. הֲרֵי כָּאן אַרְבַּע פְּעָמִים ו' ת', שֶׁזֶּה מְלַמֵּד, שֶׁסִּבְּבוּ אֶת הָאוֹת מ' לְאַרְבַּע צְדָדֶיהָ, וְהַמ' בְּאֶמְצַע, וְנִמְצָא הַצֵּרוּף מָוֶת בְּכָל הַצְּדָדִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "כִּי עָלָה מָוֶת בַּחַלּוֹנֵינוּ", זֶהוּ סַמָּאֵ"ל, שֶׁהוּא אֶחָד מֵחֲלוֹנֵי הַשָּׁמַיִם. וְעַל כֵּן, מִי גֶּבֶר יִחְיֶה וְלֹא יִרְאֶה מָוֶת. מִיָּד שָׁלַט בָּהּ, בְּחַוָּה, וְהִטִּיל בָּהּ זוּהֲמָא. יָרַד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְרְאוֹת, וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ. בֹּא וּרְאֵה, קֻדָּם שֶׁחָטְאוּ, הָיְתָה הַשְּׁכִינָה עֲטָרָה עַל רֹאשֵׁיהֶם, שֶׁתִּהְיֶה שׁוֹרָה בִּשְׁבִילָם עַל הָעוֹלָם. כֵּיוָן שֶׁחָטְאוּ, כְּבָיְכוֹל, תָּשׁ כֹּחָהּ, שֶׁל הַשְּׁכִינָה, וְנִסְתַּלְּקָה וְלֹא שָׁלְטָה עַל הָעוֹלָם. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְחִיל לְקוֹנֵן, וְאָמַר אֵיכָה,

מַה יִּהְיֶה מִמֶּנָּה, כֵּיוָן שֶׁהַמֻּמְשָׁלָה הַסְּרָה מִמֶּנָּה. אַף כָּאן בְּחָרְבָּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַסְּרָה הַמֻּמְשָׁלָה מִן הַשְּׁכִינָה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִתְחִיל לִסְפֹּד וְאָמַר, אֵיכָה, מַה יִּהְיֶה עָלֶיהָ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק יב

א. אִשָּׁה לֹא תִּקְרָא בְּצִבּוּר מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר. קָטָן הַיּוֹדֵעַ לִקְרוֹת וְיוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין עוֹלֶה מִמְּנַיַן הַקּוֹרְאִים וְכֵן מַפְטִיר עוֹלֶה מֵהַמְּנַיַן שֶׁהֲרֵי הוּא קוֹרֵא בַּתּוֹרָה. וְאִם הִפְסִיק שְׁלִיחַ צִבּוּר בְּקַדִּישׁ בֵּין מַשְׁלִים וּבֵין הַמַּפְטִיר, אֵינוֹ עוֹלֶה מִן הַמְּנַיַן. צִבּוּר שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶם יוֹדֵעַ לִקְרוֹת אֶלָּא אֶחָד עוֹלֶה וְקוֹרֵא וְיוֹרֵד וְחוֹזֵר וְקוֹרֵא שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית עַד שֶׁיִּגְמֹר מִנְיַן הַקּוֹרְאִים שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם: **ב.** בְּכָל קְרִיאָה וּקְרִיאָה מֵאֵלּוּ כֹּהֵן קוֹרֵא רִאשׁוֹן וְאַחֲרָיו לֵוִי וְאַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל וּמִנְהָג פָּשׁוּט הוּא הַיּוֹם שֶׁאֲפִלּוּ כֹּהֵן עַם הָאָרֶץ קוֹדֵם לִקְרוֹת לִפְנֵי חָכָם גָּדוֹל מִיִּשְׂרָאֵל. וְכָל מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ בְּחָכְמָה קוֹדֵם לִקְרוֹת וְהָאַחֲרוֹן שֶׁגּוֹלֵל סֵפֶר תּוֹרָה נוֹטֵל שָׂכָר כְּנֶגֶד הַכֹּל, לְפִיכָךְ עוֹלֶה וּמַשְׁלִים אֲפִלּוּ גָּדוֹל שֶׁבַּצִּבּוּר:

מוסר

ספר חסידים סימן קנג

יֵשׁ חָסִיד שֶׁלִּבּוֹ דּוֹלֵק אַחַר רְצוֹן בּוֹרְאוֹ וְאֵינוֹ מַרְבֶּה מַעֲשִׂים טוֹבִים כֶּחָסִיד הֶחָכָם מִפְּנֵי שֶׁקִּבֵּל מֵרַבּוֹ וּמַה שֶּׁחֲבֵרוֹ לֹא הִרְבָּה לְפִי שֶׁלֹּא קִבֵּל מֵרַבּוֹ וְאִלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ הָיָה מְקַיֵּם לְפִי שֶׁאָמְרוּ: לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם עָרוּם בְּיִרְאָה וְהִנֵּה מִי שֶׁלֹּא לָמַד שֶׁאֵין לִבּוֹ כְּסָפוּג לְקַבֵּל הַלִּמּוּד וַאֲפִלּוּ קִבֵּל הֲרֵי זֶה לִבּוֹ סָתוּם וּפְעָמִים שֶׁאֵין יָכוֹל לְהָבִין וְלָדַעַת וּמְצִינוּ בַּתּוֹרָה שֶׁכָּל מִי שֶׁיָּכוֹל לְהָבִין אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִצְטַוָּה נֶעֱנַשׁ עָלֶיהָ עַל שֶׁלֹּא שָׂם עַל לִבּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר לא) וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצְּבָא הַמִּלְחָמָה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחִיִּיתֶם כָּל נְקֵבָה. וְלָמָּה לֹא עָנוּ לוֹ: וְלָמָּה לֹא צִוִּיתָ לָנוּ, וְהָלֹא לֹא אָמַרְתָּ לָנוּ לְהָמִית הַנָּשִׁים ?! אֶלָּא שֶׁיָּדַע מֹשֶׁה שֶׁהָיוּ חֲכָמִים וּבְקִיאִים לָדוּן (אֲבָל אֵין עוֹשִׂין מִן הַדִּין) קַל וָחֹמֶר וּמַה כְּנַעֲנִים שֶׁכְּתִיב בָּהֶם (דברים ב) לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יְלַמְּדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת וְגוֹ' וּכְתִיב: (שם ו) כִּי יָסִיר אֶת בִּנְךָ מֵאַחֲרַי שֶׁמָּא יַחֲטִיאֶךָּ לְהַבָּא אֵלּוּ שֶׁכְּבָר חָטְאוּ וְהֶחֱטִיאוּ לֹא כָּל שֶׁכֵּן שֶׁהָיָה לָכֶם לָדוּן קַל וָחֹמֶר:

דברים יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָּ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ז) פְּנוּ וּסְעוּ לָכֶם וּבֹאוּ הַר הָאֱמֹרִי וְאֶל כָּל שְׁכֵנָיו בָּעֲרָבָה בָהָר וּבַשְּׁפֵלָה וּבַנֶּגֶב וּבְחוֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְּבָנוֹן עַד הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר פְּרָת: אִתְפְּנוּ וְטוּלוּ לְכוֹן וְעוּלוּ לְטוּרָא דֶּאֱמוֹרָאָה

וּלְכָל מָגִרוֹהִי בְּמֵישְׁרַיָא בְּטוּרָא וּבִשְׁפֵלְתָּא וּבְדָרוֹמָא וּבְסָפַר יַמָּא אַרְעָא דִכְנַעֲנָאָה וְלִבְנָן עַד נַהֲרָא רַבָּא נַהֲרָא פְּרָת׃

רש"י פנו וסעו לכם. זו דרך ערד וחרמה: ובאו הר האמרי. כמשמעו: ואל כל שכניו. עמון ומואב והר שעיר: בערבה. זה מישור של יער: בהר. זה הר המלך: ובשפלה. זו שפלת דרום: ובנגב ובחוף הים. אשקלון ועזה וקסרי וכו' כדאיתא בספרי: עד הנהר הגדל. מפני שנזכר עם ארץ ישראל, קראו גדול. משל הדיוט אומר עבד מלך מלך, הדבק לשחור וישתחוו לך, קרב לגבי דהנא ואדהן:

(ח) רְאֵה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם אֶת הָאָרֶץ בֹּאוּ וּרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם וּלְזַרְעָם אַחֲרֵיהֶם׃ חֲזֵי דִיהָבִית קֳדָמֵיכוֹן יָת אַרְעָא עוּלוּ וְאַחֲסִינוּ יָת אַרְעָא דִי קַיֶם יְיָ לַאֲבָהָתְכוֹן לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִתַּן לְהוֹן וְלִבְנֵיהוֹן בַּתְרֵיהוֹן׃

רש"י ראה נתתי. בעיניכם אתם רואים. איני אומר לכם מאומד ומשמועה: באו ורשו. אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זין: לאבתיכם. למה הזכיר שוב לאברהם ליצחק וליעקב, אלא אברהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו:

(ט) וָאֹמַר אֲלֵכֶם בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר לֹא אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אֶתְכֶם׃ וַאֲמָרִית לְכוֹן בְּעִדָנָא הַהִיא לְמֵימָר לֵית אֲנָא יָכִיל בִּלְחוֹדִי לְסוֹבָרָא יָתְכוֹן׃

רש"י ואמר אליכם בעת ההוא לאמר. מהו לאמר, אמר להם משה, לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקדוש ברוך הוא: לא אוכל לבדי וגו' . אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל, אדם שהוציאם ממצרים וקרע להם את הים והוריד את המן והגיז את השלו לא היה יכול לדונם, אלא כך אמר להם, ה' אלהיכם הרבה אתכם, הגדיל והרים אתכם על דיניכם נטל את הענש מכם ונתנו על הדינין. וכן אמר שלמה (מלכים א' ג, ט) כי מי יוכל לשפט את עמך הכבד הזה, אפשר מי שכתוב בו (שם ה, יא) ויחכם מכל האדם, אומר מי יוכל לשפט, אלא כך אמר שלמה אין דיני אמה זו כדיני שאר האמות, שאם דן והרג ומכה וחונק ומטה את דינו וגוזל אין בכך כלום, אני אם חיבתי ממון שלא כדין, נפשות אני נתבע, שנאמר (משלי כב, כג) וקבע את קבעיהם נפש:

(י) יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנְּכֶם הַיּוֹם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב׃ יְיָ אֱלָהָכוֹן אַסְגֵי יָתְכוֹן וְהָא אִיתֵיכוֹן יוֹמָא דֵין כְּכוֹכְבֵי שְׁמַיָא לְסָגֵי׃

רש"י והנכם היום ככוכבי השמים. וכי ככוכבי השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משולים כיום, קימים כחמה וכלבנה וככוכבים:

נביאים - ישעיה - פרק א

(ז) אַרְצְכֶם שְׁמָמָה עָרֵיכֶם שְׂרֻפוֹת אֵשׁ אַדְמַתְכֶם לְנֶגְדְּכֶם זָרִים אֹכְלִים אֹתָהּ וּשְׁמָמָה כְּמַהְפֵּכַת זָרִים: אַרְעָכוֹן צַדָיָא קִרְוֵיכוֹן יְקִידַת נוּר אַרְעָכוֹן לְקִבְלֵיכוֹן עַמְמַיָא מַחְסְנִין יָתָהּ וּבְחוֹבֵיכוֹן צְדִיאַת מְנָכוֹן אִתְחַלְפַת וַהֲוַת לְנוּכְרָאִין:

רש"י **לנגדכם זרים אוכלים אותה** . לעיניכם יאכלוה אויביכם : **ושממה** . מכם כנחלה הנהפכת לזרים והיא שממה מבעליה כך תירגם יונתן :

(ח) וְנוֹתְרָה בַת צִיּוֹן כְּסֻכָּה בְכָרֶם כִּמְלוּנָה בְמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה: וְאִשְׁתָּאֲרַת כְּנִשְׁתָּא דְּצִיּוֹן כְּמִטַלַלְתָּא בְּכַרְמָא כְּתַר דְּקִטְפּוּהִי כְּעַרְסַל מַכְתּוֹתָא בְּמַקְשַׁיָא כְּתַר דְּאַבְעָיוֹהִי כְּקַרְתָּא דְּצִירִין עֲלָהּ:

רש"י **ונותרה בת ציון** . ריקנית מיושביה כי יגלו מתוכה כאשר תותר סוכת הכרם שעשאה נוצר ובעת יבצר הכרם מניח סוכתו והולך , בתר דקטפוהי לאחר שבצרו אותה : כמלונה במקשה כאשר תעזב המלונה שעשה נוצר בראש המקשה לשמור קישואין שלה ומשתלקט מניחה והולך , זו שבכרם קרויה סוכה לפי שהוא גר שם יומם ולילה ביום שומרה מן העופות ובלילה מן הגנבים אבל הקישואין קשין הם ואין לירא מן העופות ואין צריך לשומרה ביום לפיכך נקראת מלונה על שהיא לינת הלילות כערסל מבתותא כמשכב המלונ' במקשה , במקשיא בתר דאבעיוהי לאחר שלקטוהו לשון המשנה שלש אבעיות ביום : **כעיר נצורה** . כעיר שצרו עליה ועושים סוכות סביב לה להסתתר שם החיילות וכשמסתלקים מעליה מניחין אותם והולכין כל זה ת"י :

(ט) לוּלֵי יְהוָה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שָׂרִיד כִּמְעָט כִּסְדֹם הָיִינוּ לַעֲמֹרָה דָּמִינוּ: אִילוּלָפוֹן מוֹתַר טוּבֵיהּ דַּיְיָ צְבָאוֹת אַשְׁאַר לָנָא שֵׁיזְבָא בְּרַחֲמוֹהִי אִית עִמָּנָא חוֹבִין דְּכֶאֱנָשֵׁי סְדוֹם פּוֹן אֲבַדְנָא וּכְיָתְבֵי עֲמוֹרָה אִשְׁתֵּיצָנָא:

רש"י **לולי וגו'** . הותיר לנו שריד . מאליו וברחמיו ולא בצדקותינו : **כמעט כסדום היינו** . כולנו כלים :

(י) שִׁמְעוּ דְבַר יְהוָה קְצִינֵי סְדֹם הַאֲזִינוּ תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עַם עֲמֹרָה: קַבִּילוּ פִּתְגָמָא דַּיְיָ שַׁלְטוֹנַיָא דְּעוֹבָדֵיהוֹן בִּישִׁין כִּשְׁלְטוֹנֵי סְדוֹם אָצִיתוּ לְאוֹרָיְתָא דֶּאֱלָהָנָא עַמָּא דְּעוֹבָדֵיהוֹן דַּמְיִן לְעַם עֲמוֹרָה:

רש"י **קציני סדום** . שרים שמעשיהם כסדום מכאן אמרו אל יפתח אדם פיו לשטן :

כתובים - תהילים - פרק מד

(טז) כָּל הַיּוֹם כְּלִמָּתִי נֶגְדִּי וּבֹשֶׁת פָּנַי כִּסָּתְנִי: כָּל יוֹמָא כְּסוּפִי לְקִבְלִי וּבַהֲתַת אַפֵּי חֲפָתְנִי: (יז) מִקּוֹל מְחָרֵף וּמְגַדֵּף מִפְּנֵי אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם: מִן קָלָא דְּמְחַסֵּד וּמְגַדֵּף מִן קֳדָם בַּעַל דְּבָבָא נָקִים נִקְמָתָא: (יח) כָּל זֹאת בָּאַתְנוּ וְלֹא שְׁכַחֲנוּךָ וְלֹא שִׁקַּרְנוּ בִּבְרִיתֶךָ: כָּל דָּא עַרַעַת יָתָנָא וְלָא אַשְׁלִינָךְ וְלָא שְׁקַרְנָא בְּקְיָמָךְ: (יט) לֹא נָסוֹג אָחוֹר לִבֵּנוּ וַתֵּט אֲשֻׁרֵינוּ מִנֵּי אָרְחֶךָ: לָא זָר פְּלִיג וּזְחוֹחִית לִבָּנָא וְאַתְּ אַסְטֵיתָא אִסְתְּרָנָא מִן תְּרִיצַת אָרְחָתָךְ:

משנה פסחים פרק י

א. עִרְבֵי פְסָחִים סָמוּךְ לַמִּנְחָה, לֹא יֹאכַל אָדָם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ. וַאֲפִלּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיָּסֵב. וְלֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבָּעָה כוֹסוֹת שֶׁל יַיִן, וַאֲפִלּוּ מִן הַתַּמְחוּי:

ברטנורה (א) **ערבי פסחים**. סמוך למנחה. קודם למנחה מעט כמו חצי שעה. בתחלת שעה עשירית דתמיד קרב בתשע ומחצה והוא זמן המנחה, וקודם למנחה חצי שעה הוי בתחלת שעה עשירית: **לא יאכל אדם**. כדי שיאכל מצה לתאבון משום הדור מצוה. ולחם פשיטא דלא מצי אכיל דחמץ אסור משש שעות ולמעלה. ומצה נמי הא אמרינן בירושלמי האוכל מצה בערב פסח כבא על ארוסתו בבית חמיו. ולא נצרכא אלא לשאר אוכלין שלא ימלא כרסו מהן: **עד שיסב**. במטה ועל השלחן כדרך בני חורין: **ולא יפחתו לו**. גבאי צדקה המפרנסים את העניים: **ואפילו**. הוא מתפרנס: **מן התמחוי**. דהיינו עני שבעניים דתנן במסכת פאה מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי: **מארבעה כוסות**. כנגד ארבע לשונות של גאולה שיש בפרשת וארא, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי:

ב. מְזִגוּ לוֹ כּוֹס רִאשׁוֹן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם:

ברטנורה (ב) **מברך על היום**. בתחלה קידוש היום ואחר כך בורא פרי הגפן, שתחלה קדש היום ואחר כך בא היין, וכשם שקודם לכניסה כך קודם לברכה: **מברך על היין**. תחלה. והוא הדין למקדש על הפת. שהיין או הפת גורמים לקידוש היום, שאם אין לו יין או פת לא יקדש:

ג. הֵבִיאוּ לְפָנָיו, מְטַבֵּל בַּחֲזֶרֶת, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְפַרְפֶּרֶת הַפַּת. הֵבִיאוּ לְפָנָיו מַצָּה וַחֲזֶרֶת וַחֲרוֹסֶת וּשְׁנֵי תַבְשִׁילִין, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חֲרוֹסֶת מִצְוָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר, מִצְוָה. וּבַמִּקְדָּשׁ הָיוּ מְבִיאִים לְפָנָיו גּוּפוֹ שֶׁל פֶּסַח:

ברטנורה (ג) **הביאו לפניו**. הירקות כדי שיכיר תינוק וישאל, לפי שאין דרך להביא ירקות קודם סעודה: **מטבל בחזרת**. לאו דוקא חזרת, דטבול ראשון זה הוי בשאר ירקות, אלא אם אין לו שאר ירקות מטבל בחזרת במקום שאר ירקות. ולשון מטבל אוכל. ולפי שכל

אכילתן על ידי טיבול היתה קרי לאכילה טיבול. ומיהו טיבול זה לאו בחרוסת הוא, מדקתני לקמן הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת, מכלל דעדיין לא הובאו: **עד שמגיע לפרפרת הפת**. לאכילת מצה. והא קמשמע לן שאין אכילה אחרת מפסקת בין אכילת ירקות לאכילת מצה. דקודם שיגיע לאותו חזרת של מצוה שמברך עליו על אכילת מרור אוכל מצה תחלה כדכתיב (במדבר ט) על מצות ומרורים, מצות ברישא והדר מרורים: **וחרוסת**. שעושין מתאנים ולוזים ובטנים ושקדים וכמה מיני פירות ומשימין בה תפוחים ודכין הכל במדוכה ומערבין בחומץ ונותנין עליה תבלין קנה וקנמון כעין פתילות דקות ארוכות זכר לקש וצריך שתהא עבה זכר לטיט: **שאין חרוסת מצוה**. אלא לרפואה לבטל שרף החזרת, שרע וקשה לגוף כארס: **ר' אליעזר בר' צדוק אומר מצוה**. זכר לתפוח שהיו יולדות שם בניהם בלא עצבו זכר לטיט:

ד. מָזְגוּ לוֹ כּוֹס שֵׁנִי, וְכָאן הַבֵּן שׁוֹאֵל אָבִיו. וְאִם אֵין דַּעַת בַּבֵּן, אָבִיו מְלַמְּדוֹ, מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת, שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ וּמַצָּה, הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ מַצָּה. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת, הַלַּיְלָה הַזֶּה מָרוֹר. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בָּשָׂר צָלִי, שָׁלוּק, וּמְבֻשָּׁל, הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ צָלִי. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ מַטְבִּילִין פַּעַם אַחַת, הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים. וּלְפִי דַעְתּוֹ שֶׁל בֵּן, אָבִיו מְלַמְּדוֹ. מַתְחִיל בִּגְנוּת וּמְסַיֵּם בְּשֶׁבַח, וְדוֹרֵשׁ מֵאֲרַמִּי אוֹבֵד אָבִי, עַד שֶׁיִּגְמוֹר כָּל הַפָּרָשָׁה כֻּלָּהּ:

ברטנורה (ד) **וכאן הבן שואל**. בכל הספרים אין כתוב וכאן, אלא וכן, כמו כן בנות צלפחד דוברות (שם כז), כלומר ודין הוא שבמזיגת כוס שני יהיה הבן שואל מה נשתנה: **הלילה הזה כולו צלי**. בזמן שבית המקדש קיים היה הבן שואל כך: **מתחיל בגנות**. מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועבדים היינו: **ומסיים בשבח**. שקרבנו המקום לעבודתו וגאל את אבותינו ממצרים:

ה. רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר, כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח, לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן, פֶּסַח, מַצָּה, וּמָרוֹר. פֶּסַח, עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַמָּקוֹם עַל בָּתֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. מַצָּה, עַל שׁוּם שֶׁנִּגְאֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם. מָרוֹר, עַל שׁוּם שֶׁמֵּרְרוּ הַמִּצְרִיִּים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרָיִם. בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יג), וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם. לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיָּבִין לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבֵּחַ, לְפָאֵר, לְרוֹמֵם, לְהַדֵּר, לְבָרֵךְ, לְעַלֵּה, וּלְקַלֵּס, לְמִי שֶׁעָשָׂה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנִּסִּים הָאֵלּוּ, הוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת, מְיָגוֹן לְשִׂמְחָה, וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל, וּמִשִּׁעְבּוּד לִגְאֻלָּה. וְנֹאמַר לְפָנָיו, הַלְלוּיָהּ:

ברטנורה (ה) **כל שלא אמר שלשה דברים אלו**. שלא פירש טעמן של שלשה דברים הללו:

ו. עַד הֵיכָן הוּא אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, עַד אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, עַד חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם. וְחוֹתָם בְּגְאֻלָּה. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ וְגָאַל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְלֹא הָיָה חוֹתֵם. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, כֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַגִּיעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אֲחֵרִים הַבָּאִים לִקְרָאתֵנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עִירֶךָ וְשָׂשִׂים בַּעֲבוֹדָתֶךָ, וְנֹאכַל שָׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים וְכוּ', עַד בָּרוּךְ אַתָּה ה', גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

ברטנורה (ו) **וחותם בגאולה**. כלומר מסיים את ההגדה בברכת גאולה, ולא פירש תנא קמא למלתיה היאך מברכין אותה. ואתו רבי טרפון ור' עקיבא לפרושי למלתיה. ר' טרפון אומר פותח בה בברוך ואינו חותם בברוך, מידי דהוה אברכת הפירות וברכת המצות דכולה חדא הודאה היא. ולר' עקיבא חותמין בה בברוך, לפי שמוסיף בה דברי רצוי ובקשה כן יגיענו וכו'. והלכה כרבי עקיבא:

ז. מָזְגוּ לוֹ כוֹס שְׁלִישִׁי, מְבָרֵךְ עַל מְזוֹנוֹ. רְבִיעִי, גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהַלֵּל, וְאוֹמֵר עָלָיו בְּרָכַת הַשִּׁיר. בֵּין הַכּוֹסוֹת הַלָּלוּ, אִם רוֹצֶה לִשְׁתּוֹת, יִשְׁתֶּה. בֵּין שְׁלִישִׁי לְרְבִיעִי, לֹא יִשְׁתֶּה:

ברטנורה (ז) **ברכת השיר**. אית דאמרי נשמת כל חי ואית דאמרי יהללוך ה' כל מעשיך ונהגו לממרינהו לתרווייהו: **בין שלישי לרביעי לא ישתה**. שמא ישתכר ושוב לא יוכל לגמור את ההלל. ואם תאמר כבר משוכר הוא שהרי שתה כל רצונו בתוך הסעודה. יין שבתוך המזון אינו משכר ושלאחר המזון משכר:

ח. וְאֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן. יְשָׁנוּ מִקְצָתָן, יֹאכְלוּ. כֻּלָּן, לֹא יֹאכֵלוּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, נִתְנַמְנְמוּ, יֹאכְלוּ. נִרְדְּמוּ, לֹא יֹאכְלוּ:

ברטנורה (ח) **מפטירין**. אני שמעתי לשון "יפטירו בשפה" (תהלים כב), כלומר, פותחין ואומרים. ורבותי פירשו, לשון הנפטר מחבירו, כשנפטרין מן הסעודה אין מסיימין אותה באפיקומן, באפיקו מנייכו, כלומר תוציאו כליכם מכאן ונלך ונאכל במקום אחר, לא פת ולא שום דבר, גזירה דלמא אתי למיכל מן הפסח בשני מקומות, אבל לאכול דברים אחרים במקומו הראשון שרי, ובלבד שלא יעקור מחבורה זו לאכלם עם חבורה אחרת. ואית בגמרא מאן דפירש אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, אפיקו מיני מתיקה, דלאחר שאכלו את הפסח אין נפטרין מן הסעודה באכילת מיני מתיקה ופירות שרגילין לאכול לקנוח סעודה ואפילו במקומן, שלא יאבד טעם הפסח מפיו. וכן עיקר. וכשם שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כך אין מפטירין אחר מצה אפיקומן, שצריך שיאכל כזית מצה באחרונה בזמן שאין פסח ואחר אותה מצה אין נפטרין ממנה באכילת דבר אחר: **ישנו כולם לא יאכלו**. אם התחילו לאכול פסחיהן וישנו כולן, שוב לא יאכלו, דנראה כאוכל בשני מקומות, דמאחר שישנו הסיחו סעתם מלאכול עוד, וחשיב ליה

כאכילת שני מקומות. וחומרא בעלמא הוא. והוא הדין נמי למצה בזמן הזה: **ר' יוסי אומר נתנמנמו יאכלו**. אריסא קאי דאמר תנא קמא ישנו מקצתן יאכלו, ואתא רבי יוסי למימר הני מילי אם נתנמנמו שלא נשקעו בשינה אבל אם נרדמו מקצתן לא יאכלו אלו הנרדמים לכשיעורו משנתם. והלכה כר' יוסי:

ט. הַפֶּסַח אַחַר חֲצוֹת, מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם. הַפּוֹגֵעַ וְהַנּוֹתֵר, מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם. בֵּרַךְ בִּרְכַּת הַפֶּסַח פָּטַר אֶת שֶׁל זֶבַח. בֵּרַךְ אֶת שֶׁל זֶבַח, לֹא פָטַר אֶת שֶׁל פֶּסַח, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, לֹא זוֹ פוֹטֶרֶת זוֹ, וְלֹא זוֹ פוֹטֶרֶת זוֹ:

ברטנורה (ט) הפסח אחר חצות מטמא את הידים. דהא נותר הוא מחצות ואילך ורבנן גזרו על הנותר שיטמא את הידים כדי שלא יתעצלו באכילתו. ומנלן דפסח לאחר חצות הוי נותר, דכתיב בפסח (שמות יב) ואכלו את הבשר בלילה הזה, וכתיב התם ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות: **ברכת הפסח**. אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הפסח. ברכת הזבח, אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הזבח. וזבח האמור כאן הוא חגיגת יום ארבעה עשר. והלכה כר' עקיבא:

גמרא פסחים דף קיז ע"ב

מָזְגוּ לוֹ כּוֹס שְׁלִישִׁי וְכוּ'. אָמַר לֵיהּ רַב חָנָן לְרָבָא: שְׁמַע מִינָּהּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס. אָמַר לֵיהּ: אַרְבַּע כַּסֵּי תִּיקְּנוּ רַבָּנַן דֶּרֶךְ חֵרוּת כָּל חַד וְחַד נַעֲבִיד בֵּיהּ מִצְוָה. רְבִיעִי גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהַלֵּל וְאוֹמֵר עָלָיו בִּרְכַּת הַשִּׁיר. מַאי בִּרְכַּת הַשִּׁיר? רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: יְהַלְלוּךָ ה' אֱלֹהֵינוּ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: נִשְׁמַת כָּל חַי. תָּנוּ רַבָּנָן: רְבִיעִי גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהַלֵּל וְאוֹמֵר הַלֵּל הַגָּדוֹל. אָמַר רַב חַסְדָּא: מַאי דִּכְתִיב (תהילים קל"ה): הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב. הוֹדוּ לַה', שֶׁגּוֹבָה חוֹבָתוֹ שֶׁל אָדָם בְּטוֹבָתוֹ, עָשִׁיר בְּשׁוֹרוֹ, עָנִי בְּשִׂיוֹ, יָתוֹם בְּבֵיצָתוֹ, אַלְמָנָה בְּתַרְנְגוֹלְתָּהּ. וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: כָּל הַמְבַזֶּה אֶת הַמּוֹעֲדוֹת כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לה) אֱלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ. וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ: אֶת חַג הַמַּצוֹת תִּשְׁמֹר. וְכִי מֵאַחַר דְּאִיכָּא הַלֵּל הַגָּדוֹל אָנָן מַאי טַעֲמָא אַמְרִינָן הַאי? מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים הַלֵּלוּ: יְצִיאַת מִצְרַיִם וּקְרִיעַת יַם סוּף וּמַתַּן תּוֹרָה וּתְחִיַּת הַמֵּתִים וְחֻרְבָּנוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. יְצִיאַת מִצְרַיִם, דִּכְתִיב (תהלים קיד) בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם. קְרִיעַת יַם סוּף דִּכְתִיב (שם) הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס. מַתַּן תּוֹרָה דִּכְתִיב (שם) הֶהָרִים רָקְדוּ כְאֵלִים. תְּחִיַּת הַמֵּתִים דִּכְתִיב (שם קטז) אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְיָ בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים. חֻרְבָּנוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, דִּכְתִיב: (שם קטו) לֹא לָנוּ יְיָ לֹא לָנוּ. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא לָנוּ יְיָ לֹא לָנוּ, זוֹ שִׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת. אִיכָּא דְּאָמְרֵי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לֹא לָנוּ יְיָ לֹא לָנוּ, זוֹ מִלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִלּוּט נְפָשׁוֹת שֶׁל צַדִּיקִים מִגֵּיהִנֹּם, שֶׁנֶּאֱמַר (שם קטז) אָנָּה ה' מַלְּטָה נַפְשִׁי. דָּרַשׁ רָבָא: מַאי דִּכְתִיב (שם)

אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה'? אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵימָתַי אֲנִי אֲהוּבָה לְפָנֶיךָ? בִּזְמַן שֶׁתִּשְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנַי. דִּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ. אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַף עַל פִּי שֶׁדַּלָּה אֲנִי מִן הַמְּצוֹת, לְךָ אֲנִי וְלִי נָאֶה לְהוֹשִׁיעַ:

רש"י **עשיר בשורו עני בשיו**. מפסידו ממון ומכפר על גופו: **וכי מאחר דאיכא הלל הגדול**. שמשובח יותר כמו שפירש רבי יוחנן למעלה: **אנן מ"ט אמרינן**. האי הלילא על כל פרק ופרק ועל כל צרה שלא תבא על הצבור לכשנגאלין: **חמשה דברים**. דמיירי נמי בגאולה: **ההרים רקדו**. בשעת מתן תורה דכתיב למה תרצדון הרים וגו':

זוהר חדש דף ע"א.

אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד וְגוֹ' רַבִּי לְוִיטַס חוֹזָאָה פָּתַח: וְאֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זַרְעֲךָ דְּבָבוּ סַגִּי הֲוָה מִן יוֹמָא דְּאִתְבְּרֵי עָלְמָא עַל עִילָּא דְּעִיטָא דְּנָחָשׁ מֵהַהִיא שַׁעֲתָא דְּאִתְלַטְיָא אִתְדַּחְיָא מִקֳמֵי תַּרְעָא דְּמַלְכָּא וַהֲוָה כְּמִין תְּדִיר בֵּין גְּדָרִין דְּעָלְמָא בֵּין אִנּוּן גְּדָרִין דְּאוֹרָיְתָא כָּל אִנּוּן דְּדָשִׁין בֶּעָקֵב בְּאִנּוּן גְּדָרִין נָשִׁיךְ לוֹן וַי דְּאִשְׁכַּח וַי דְּנָשִׁיךְ וַי עַל דְּבָבוּ בִּישָׁא דְּאִתְנְטִיר עַל דְּבָבוּ בִּישָׁא דַּהֲוַת לֵהּ בְּהַאי אִשָּׁה דְּאִתְקְרְיָא אִשָּׁה יִרְאַת ה' דְּבָבוּ בִּישׁ נָטַר לָהּ מִן יוֹמָא דְּאִתְבְּרִית עָלְמָא עַד דְּתָבַר לֵהּ בִּתְבִירוּ לְמִשְׁכַּב לְעַפְרָא. אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד הָעִיר רַבָּתִי עַם הָיְתָה אִסְתַּכָּל בְּאַתְוָן רֵישׁ כָּל תֵּבָה וְתֵבָה וְתִשְׁכַּךְ נְטִירוּ דְּבָבוּ בִּישָׁא דְּאִתְנַטָּרָא עַל דְּאִתְחָרֵב בֵּי מַקְדְּשָׁא אֵי"בָה רָעָ"ה בְּרֵישֵׁי אַתְוָן אִתְנְטִיר לָהּ לְהַהִיא אֵשֶׁת חַיִל בִּתְבִירוּ בֵּי מַקְדְּשָׁא לְמִשְׁכַּב עַפְרָא, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב: כְּאַלְמָנָה רַבָּתִי בַגּוֹיִם שָׂרָתִי בַּמְּדִינוֹת הָיְתָה לָמַס תִּקְרָא לְמַפְרֵעַ בְּרֵישֵׁי אַתְוָן לָ"ה בְּשִׁבְרָךְ אֵיכָה דְּאִתְדַּבְּקַת לְהַהִיא אֵיבָה רָעָה דָּא קַל נָחָשׁ קַל מְרִירוּ דְּבַכְיָה בִּרְקִיעִין אִלֵּין קְרָאן אֵיכָא מִסְטְרָא אָחֳרָא קְרָאן אֵיכָה. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב: וְאֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה בֵּין סִטְרָא דָּא וּבֵין סִטְרָא דָּא אִשְׁתְּכַח שְׁמָא בְּחֻרְבַּן בֵּי מַקְדְּשָׁא וּבְקְרָא קַדְמָאָה אִתְרְשִׁים כֹּלָּא לְמִנְדַּע דְּהַאי אֵי"ה רָעָה אַדְבִּיק לֵהּ אֵי"ה רָעָה דְּנָטִיר לֵהּ מִיּוֹמָא דְּאִתְבְּרֵי עָלְמָא:

תרגום הזוהר רַבִּי לְוִיטַס חוֹזָאָה פָּתַח, וְאֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זַרְעֲךָ. שִׂנְאָה גְּדוֹלָה הָיְתָה מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, מֵאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁנִּתְקַלֵּל הַנָּחָשׁ מִסִּבַּת עֲצַת הַנָּחָשׁ, הוּא נִדְחֶה מִלִּפְנֵי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ, וְהוּא אוֹרֵב תָּמִיד בֵּין גְּדֵרוֹת הָעוֹלָם, דְּהַיְנוּ בֵּין הַגְּדֵרִים הָאֵלּוּ שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁכָּל אֵלּוּ הַדָּשִׁים בַּעֲקֵב הַגְּדֵרִים הָאֵלּוּ, שֶׁאֵינָם נִזְהָרִים לְשָׁמְרָם, הַנָּחָשׁ נוֹשֵׁךְ אוֹתָם. אוֹי שֶׁמָּצָא אוֹתָם. אוֹי שֶׁנָּשַׁךְ אוֹתָם. אוֹי עַל הַשִּׂנְאָה הָרָעָה שֶׁנּוֹטֵר. עַל הַשִּׂנְאָה הָרָעָה שֶׁהָיְתָה לוֹ בָּאִשָּׁה הַהִיא, הַנִּקְרֵאת, אִשָּׁה יִרְאַת ה', שִׂנְאָה רָעָה נָטַר לָהּ מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, עַד שֶׁשִּׁבֵּר אוֹתָהּ בִּשְׁבִירָה לִשְׁכַּב לֶעָפָר. אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד הָעִיר רַבָּתִי

עָם הָיִתָה. הִסְתַּכֵּל בָּאוֹתִיּוֹת שֶׁבִּרֹאשׁ כָּל מִלָּה וּמִלָּה וְתִמְצָא נְטִירָה שֶׁל אֵיבָה רָעָה שְׁנָטַר הַנָּחָשׁ לַמַּלְכוּת, עַד שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. כִּי אֵיבָה רָעָה נִרְשֶׁמֶת בָּאוֹתִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל אֵיכָה יָשְׁבָה וְגוֹ', שֶׁהַנָּחָשׁ הָיָה נוֹטֵר לָהּ לְאוֹתָהּ אֵשֶׁת חַיִל, בִּשְׁבִירַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁתִּהְיֶה שׁוֹכֶבֶת לֶעָפָר. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב, כְּאַלְמָנָה רַבָּתִי בַגּוֹיִם שָׂרָתִי בַּמְּדִינוֹת הָיְתָה לָמַס. תִּקְרָא לְמַפְרֵעַ בָּאוֹתִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, לָהּ בְּשָׁבְרָךְ. כִּי בִּשְׁבִירַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בִּשְׁבִירַת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, אֵיבָה רָעָה הִדְבִּיק הַנָּחָשׁ לָהּ, בְּשָׁבְרָךְ. אֵיכָה נִדְבַּק לְאֵיבָה הָרָעָה הַהִיא שֶׁהִיא קוֹל הַנָּחָשׁ, קוֹל מָר שֶׁל הַבְּכִיָּה בָּרְקִיעִים. אֵלּוּ שֶׁבָּרְקִיעִים, קוֹרְאִים אֵיכָה, וּמַהֵצַד הָאַחֵר קוֹרְאִים אֵיבָה. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר, וְאֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה. הָאֵיבָה שֶׁבֵּין צַד זֶה שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, וּבֵין צַד הָאַחֵר שֶׁל הַקְּלִפּוֹת נִמְצָא בְּחָרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וּבַפָּסוּק הָרִאשׁוֹן שֶׁל מְגִלַּת אֵיכָה נִרְשָׁם הַכֹּל בָּרִאשֵׁי תֵּבוֹת, לָדַעַת שֶׁכֹּה זֶה, שֶׁהוּא הַמַּלְכוּת, הִדְבִּיק אוֹתָהּ אֵיבָה רָעָה שֶׁהַנָּחָשׁ נָטַר לָהּ מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק יב

א. אֵין שָׁם כֹּהֵן עוֹלֶה יִשְׂרָאֵל וְלֹא יַעֲלֶה אַחֲרָיו לֵוִי כְּלָל. אֵין שָׁם לֵוִי כֹּהֵן שֶׁקָּרָא רִאשׁוֹן חוֹזֵר וְקוֹרֵא הוּא עַצְמוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה בְּמָקוֹם לֵוִי. אֲבָל לֹא יִקְרָא אַחֲרָיו כֹּהֵן אַחֵר שֶׁמָּא יֹאמְרוּ הָרִאשׁוֹן פָּסוּל וּלְפִיכָךְ עוֹלֶה כֹּהֵן אַחֵר. וְכֵן לֹא יִקְרָא לֵוִי אַחַר לֵוִי שֶׁמָּא יֹאמְרוּ אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם פָּסוּל: **ב.** כֵּיצַד סֵדֶר הַקְּרִיאָה בַּתּוֹרָה אַחַר הַתְּפִלָּה כָּל יוֹם שִׁשִּׁי בּוֹ תְּפִלַּת מוּסָף אַחַר שֶׁיִּגְמֹר שְׁלִיחַ צִבּוּר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית אוֹמֵר קַדִּישׁ וּמוֹצִיא סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרֵא לְאֶחָד אֶחָד מִן הַצִּבּוּר וְעוֹלִין וְקוֹרִין בַּתּוֹרָה וּכְשֶׁגּוֹמְרִין מַחֲזִיר סֵפֶר תּוֹרָה לִמְקוֹמָהּ וְאוֹמֵר קַדִּישׁ וּמִתְפַּלְּלִין תְּפִלַּת מוּסָף. וְיָמִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מַפְטִיר וּמוּסָף נָהֲגוּ לוֹמַר קַדִּישׁ קֹדֶם שֶׁיַּעֲלֶה הַמַּפְטִיר. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לוֹמַר קַדִּישׁ אַחַר הַמַּפְטִיר:

מוסר

ספר חסידים סימן קנג

בִּלְעָם בֶּאֱמוֹר לוֹ הַמַּלְאָךְ עַל מַה הִכִּיתָ אֶת אֲתוֹנְךָ. הָיָה לוֹ לְהָשִׁיב: מֶה עָוֹן יֵשׁ שֶׁהִכִּיתִי אֶת אֲתוֹנִי וַאֲפִלּוּ צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים אֵין כָּאן, שֶׁלֹּא רְבָצָה מֻחֲמֶת מַשּׂוּי גַּם כְּשֶׁלְּחָצָה רַגְלוֹ וְלָמָּה לֹא הָיָה לוֹ לְהַכּוֹתָהּ אֶלָּא שֶׁהָיָה לוֹ לַחֲשֹׁב שֶׁמָּא שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֲקַלְקֵלֶם שֶׁהוּא לֹא נָתַן לִי רְשׁוּת אֶלָּא לְהַגִּיד לָהֶם הָעֲתִידוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר לב) אִם לְקֹרֹא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים שֶׁתַּגִּיד לָהֶם הָעֲתִידוֹת וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רָאָה שֶׁשִּׁמַּח אִם יִתֵּן לוֹ רְשׁוּת לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (שם): חָטָאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה נִצָּב לִקְרָאתִי בַּדָּרֶךְ. וְאַדְרַבָּא אִיפְּכָא מִסְתַּבְּרָא לְפִי שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהָיָה נִצָּב לִקְרָאתוֹ לֹא חָטָא אֶלָּא כָּךְ אָמַר: חָטָאתִי שֶׁלֹּא שַׂמְתִּי לֵב לָדַעַת שֶׁלֹּא פִּשְׁפַּשְׁתִּי וְחָקַרְתִּי בְּאֵיזֶה עָוֹן הוּא. מִכָּאן, שֶׁיְּהֵא אָדָם עָרוּם בְּיִרְאָה

הוֹאִיל וּמַעֲנִישִׁים אוֹתוֹ עַל שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לָדַעַת וְלַחֲקֹר שֶׁהֲרֵי לִפְנֵי הַשַּׁלִּיט לֹא תּוּכַל לֵאמֹר כִּי שְׁגָגָה הִיא. וְלֹא יָכֹל לוֹמַר שִׁמְעִי לִשְׁלֹמֹה שָׂכַחְתִּי שֶׁיְּצָאתִי אֶל נַחַל קִדְרוֹן:

דברים יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֶ דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם יֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וִיבָרֵךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: יְיָ אֱלָהָא דַאֲבָהָתְכוֹן יוֹסֵף עֲלֵיכוֹן כְּוָתְכוֹן אַלְף זִמְנִין וִיבָרֵךְ יָתְכוֹן כְּמָא דִי מַלִּיל לְכוֹן:

רש"י יסף עליכם ככם אלף פעמים. מהו שוב ויברך אתכם כאשר דבר לכם, אלא אמרו לו משה אתה נותן קצבה לברכתנו, כבר הבטיח הקדוש ברוך הוא את אברהם (בראשית יג, טז) אשר אם יוכל איש למנות וגו' , אמר להם זו משלי היא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם:

(יב) **שני** אֵיכָה אֶשָּׂא לְבַדִּי טָרְחֲכֶם וּמַשַּׂאֲכֶם וְרִיבְכֶם: אֶכְדֵין אֵסוֹבַר בִּלְחוֹדִי טָרְחֲכוֹן וְעִסָּקֵיכוֹן וְדִינְכוֹן:

רש"י איכה אשא לבדי. אם אומר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שאמרתי לכם לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקדוש ברוך הוא: טרחכם. מלמד שהיו ישראל טרחנין. היה אחד מהם רואה את בעל דינו נוצח בדין, אומר יש לי עדים להביא, יש לי ראיות להביא, מוסיף אני עליכם דינין: ומשאכם. מלמד שהיו אפיקורוסין. הקדים משה לצאת, אמרו, מה ראה בן עמרם לצאת, שמא אינו שפוי בתוך ביתו. אחר לצאת, אמרו, מה ראה בן עמרם שלא לצאת, מה אתם סבורים, יושב ויועץ עליכם עצות רעות וחושב עליכם מחשבות: וריבכם. מלמד שהיו רוגנים:

(יג) הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבֹנִים וִידֻעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וַאֲשִׂימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם: הָבוּ לְכוֹן גֻּבְרִין חַכִּימִין וְסוֹכְלְתָנוּן וּמַדְּעָן לְשִׁבְטֵיכוֹן וֶאֱמַנִנוּן רֵישִׁין עֲלֵיכוֹן:

רש"י הבו לכם. הזמינו עצמכם לדבר: אנשים. וכי תעלה על דעתך נשים, מה תלמוד לומר אנשים, צדיקים כסופים: נבונים. מבינים דבר מתוך דבר. זו היא ששאל אריוס את רבי יוסי, מה בין חכמים לנבונים. חכם דומה לשלחני עשיר, כשמביאין לו דינרין לראות רואה, וכשאין מביאין לו יושב ותוהא. נבון דומה לשלחני תגר, כשמביאין לו מעות לראות רואה, וכשאין מביאין לו מחזר ומביא משלו: וידעים לשבטיכם. שהם נכרים לכם, שאם בא לפני מעטף בטליתו איני יודע מי הוא ומאיזה שבט הוא ואם הגון הוא, אבל אתם מכירין בו, שאתם גדלתם אותו, לכך נאמר וידעים לשבטיכם: בראשיכם.

ראשים ומכבדים עליכם שתהיו נוהגין בהם כבוד ויראה: ואשימם. חסר יו"ד, [לומר] למד שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דיניהם, שהיה להם למחות ולכון אותם לדרך הישרה:

(יד) וַתַּעֲנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת: וָאֶתֵּבְתּוּן יָתִי וַאֲמַרְתּוּן תַּקִּין פִּתְגָמָא דִּי מַלֶּלְתָּא לְמֶעְבַּד:

רש"י ותענו אתי וגו' . החלטתם את הדבר להנאתכם, היה לכם להשיב, רבנו משה ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך לא ממך שנצטערת עליה. אלא ידעתי מחשבותיכם. הייתם אומרים, עכשיו יתמנו עלינו דינין הרבה, אם אין מכירנו אנו מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים: לעשות. אם הייתי מתעצל, אתם אומרים עשה מהרה:

(טו) וָאֶקַּח אֶת רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וִידֻעִים וָאֶתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת וְשֹׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם: וּדְבָרִית יָת רֵישֵׁי שִׁבְטֵיכוֹן גֻּבְרִין חַכִּימִין וּמַדְּעָן וּמַנֵּיתִי יָתְהוֹן רֵישִׁין עֲלֵיכוֹן רַבָּנֵי אַלְפִין וְרַבָּנֵי מְאָוָתָא וְרַבָּנֵי חַמְשִׁין וְרַבָּנֵי עִשְׂרָיָתָא וְסָרְכִין לְשִׁבְטֵיכוֹן:

רש"י ואקח את ראשי שבטיכם. משכתים בדברים, אשריכם, על מי באתם להתמנות, על בני אברהם יצחק ויעקב, על בני אדם שנקראו אחים ורעים, חלק ונחלה וכל לשון חבה: אנשים חכמים וידעים. אבל נבונים לא מצאתי. זו אחת משבע מדות שאמר יתרו למשה ולא מצא אלא שלש, אנשים צדיקים, חכמים וידעים: ראשים עליכם. שתנהגו בהם כבוד. ראשים במקח, ראשים בממכר, ראשים במשא ומתן, נכנס אחרון ויוצא ראשון: שרי אלפים. אחד ממנה על אלף: שרי מאות. אחד ממנה על מאה: ושטרים. מניתי עליכם לשבטיכם. אלו הכופתין והמכין ברצועה על פי הדינין:

נביאים - ישעיה - פרק א

(יא) לָמָּה לִּי רֹב זִבְחֵיכֶם יֹאמַר יְהוָה שָׂבַעְתִּי עֹלוֹת אֵילִים וְחֵלֶב מְרִיאִים וְדַם פָּרִים וּכְבָשִׂים וְעַתּוּדִים לֹא חָפָצְתִּי: לָא רַעֲוָא קֳדָמַי בִּסְגִיאוּת נִכְסַת קֻדְשֵׁיכוֹן אָמַר יְיָ שְׂבֵעִית מִיסַת עֲלָוָת דִּיכְרִין וּתְרַב פִּטְימִין וְדַם תּוֹרִין וְאִימְרִין וְגַדְיָן דְּכָאלֵּין לָא רַעֲוָא קֳדָמַי בְּהוֹן:

רש"י **שבעתי עולות אילים** . כמו פן ישבעך וישנאך (משלי כה יז) : **מריאים** . בהמות צאן פטומות : **לא חפצתי** . אחר שאתם עוברים על תורתי זבח רשעים תועבה :

(יב) כִּי תָבֹאוּ לֵרָאוֹת פָּנָי מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיֶּדְכֶם רְמֹס חֲצֵרָי: כַּד אַתּוּן אָתָן לְאִתְחֲזָאָה קֳדָמַי מָאן תְּבַע דָּא מִיָּדְכוֹן לְמֵיתֵי וּלְאִתְדַּשָּׁא עֲזָרָתַי:

רש"י **מי בקש זאת מידכם רמס חצרי** . לרמוס את חצרי אחרי שאין לבבכם שלם עמי :

(יג) לֹא תוֹסִיפוּ הָבִיא מִנְחַת שָׁוְא קְטֹרֶת תּוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וְשַׁבָּת קְרֹא מִקְרָא לֹא אוּכַל אָוֶן וַעֲצָרָה: לָא תוֹסְפוּן לְאֵיתָאָה מִנְחַת אֱנִיסָא קוּרְבַּן מְרַחֵק הוּא קֳדָמַי יַרְחִין וְשַׁבִּין כְּנִישָׁא אַתּוּן מִתְכַּנְּשִׁין לָא שַׂבְקִין חוֹבֵיכוֹן לְקַבָּלָא צְלוֹתְכוֹן בְּעִדַּן כְּנִישַׁתְכוֹן:

רש"י **לא תוסיפו הביא מנחת שוא** . מתרה אני בכם לא תביאו לי מנחת שוא שלכם שהעשן עולה ממנה קיטור של תיעוב הוא לי ולא לנחת הרוח : **חדש ושבת קרא מקרא לא אוכל וגו'** . ולקרוא מקרא חדש ושבת שאתם נאספי' לקרא עצרה ואסיפה בהם לא אוכל לסבול און שבלבבכם הנוטה לעכו"ם והעצרה עמו שאין שני הדברים כאלו ראוין יחד לקרוא עצרה ליאסף לפני והאון שבלבבכם לעכו"ם ואין אתם מוציאין אותו מתוך לבבכם :

(יד) חָדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׂנְאָה נַפְשִׁי הָיוּ עָלַי לָטֹרַח נִלְאֵיתִי נְשֹׂא: יַרְחֵיכוֹן וּמוֹעֲדֵיכוֹן רָחִיק מֵימְרִי הֲווֹ קֳדָמַי לְרִיחוּק אַסְגֵּיתִי לְמִשְׁבָּק: (טו) וּבְפָרִשְׂכֶם כַּפֵּיכֶם אַעְלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם כִּי תַרְבּוּ תְפִלָּה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ: וְכַד פַּרְסִין יְדֵיהוֹן לְצָלָאָה לָא רַעֲוָא קֳדָמַי לְקַבָּלָא צְלוֹתְכוֹן מְסַלִּיקְנָא אַפַּי שְׁכִינְתִּי מִנְּכוֹן וְאַף כַּד אַתּוּן מַסְגְּנִין לְצַלָּאָה לָא רַעֲוָא קֳדָמַי לְקַבָּלָא צְלוֹתְכוֹן יְדֵיכוֹן דַּם זַכַּאי מַלְיָין:

רש"י **ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם** . לפי שידכם דמים מלאו : **דמים** . רציחה :

כתובים - תהילים - פרק עד

(יג) אַתָּה פּוֹרַרְתָּ בְעָזֶּךָ יָם שִׁבַּרְתָּ רָאשֵׁי תַנִּינִים עַל הַמָּיִם: אַנְתְּ גְּזַרְתָּא בְּעוּנְשָׁךְ מוֹי דְיַמָּא אַנְתְּ תְּבַרְתָּא רֵישֵׁי תַנִּינַיָּא וְשַׁנַּיְקְתָּא מִצְרָאֵי עַל יַמָּא:

רש"י **ראשי תנינים** . הם מצרים שנקראו תנינים שנאמר (יחזקאל כ"ט) התנים הגדול וגו' :

(יד) אַתָּה רִצַּצְתָּ רָאשֵׁי לִוְיָתָן תִּתְּנֶנּוּ מַאֲכָל לְעָם לְצִיִּים: אַנְתְּ תְּרַעְתָּא רֵישֵׁי גִּבָּרֵי פַּרְעֹה יְהַבְתְּינוּן לְנַמְרָא לְעַם בֵּית יִשְׂרָאֵל וְגוּשְׁמֵיהוֹן לִירוֹדֵי:

רש"י **ראשי לויתן** . פרעה נקרא כן שנאמר (ישעיה כ"ז) יפקוד ה' בחרבו הקשה על לויתן וגו' : **תתננו מאכל לעם לציים** . נתת ממונו לעם ישראל לאוכלו לציים לכתות וצבאות שהוצאת , ציים סיעות כמו (במדבר כ"ד) וצים מיד כתים כתרגומו וסיען :

(טו) אַתָּה בָקַעְתָּ מַעְיָן וָנָחַל אַתָּה הוֹבַשְׁתָּ נַהֲרוֹת אֵיתָן: אַנְתְּ בְּזַעְתָּא מַעְיָנָא מִן כֵּיפָא וַהֲוֵי לְנַחֲלָא אַנְתְּ יַבֶּשְׁתָּא מְגִיזַת נַחֲלֵי אַרְנוֹנָא וּמְגִיזַת יוּבְקָא וְיוֹרְדָנָא דִּיהוֹן תַּקִּיפִין:

רש"י **אתה בקעת** . לישראל מן הצור מעיינות : **אתה הובשת** . ירדן שהוא נהר איתן :

(טז) לְךָ יוֹם אַף לְךָ לָיְלָה אַתָּה הֲכִינוֹתָ מָאוֹר וְשָׁמֶשׁ: דִּי לָךְ יְמָמָא לְחוֹד דִּי לָךְ לֵילְיָא אַתְּ אַתְקֵנְתָּא סִיהֲרָא וְשִׁמְשָׁא:

רש"י **לך יום** . גאולתם של ישראל : **אף לך לילה** . ועמך היו בצרות הלילה : **אתה הכינות מאור ושמש** . אתה הכינות להם מאור התורה :

(יז) אַתָּה הִצַּבְתָּ כָּל גְּבוּלוֹת אָרֶץ קַיִץ וְחֹרֶף אַתָּה יְצַרְתָּם: אַנְתְּ אֲקֵימְתָּא כָּל תְּחוּמָא דְּאַרְעָא קַיְטָא וְסִיתְוָא אַנְתְּ בְּרָאתִינוּן:

רש"י **אתה הצבת** . להם כל גבולות ארצם בכל טוב : **קיץ וחרף אתה יצרתם** . הרי זה דוגמת (ירמיה ה') שבועות חוקות קציר ישמור לנו , לא שנית לנו סדר השנים :

משנה סוטה פרק ב

א. הָיָה מֵבִיא אֶת מִנְחָתָהּ בְּתוֹךְ כְּפִיפָה מִצְרִית וְנוֹתְנָהּ עַל יָדֶיהָ כְּדֵי לְיַגְּעָהּ. כָּל הַמְּנָחוֹת תְּחִלָּתָן וְסוֹפָן בִּכְלֵי שָׁרֵת, וְזוֹ תְּחִלָּתָהּ בִּכְפִיפָה מִצְרִית וְסוֹפָהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת. כָּל הַמְּנָחוֹת טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, וְזוֹ אֵינָהּ טְעוּנָה לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה. כָּל הַמְּנָחוֹת בָּאוֹת מִן הַחִטִּין, וְזוֹ בָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִים. מְנַחַת הָעֹמֶר אַף עַל פִּי שֶׁבָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִים הִיא הָיְתָה בָאָה גֶּרֶשׂ, וְזוֹ בָּאָה קֶמַח. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כְּשֵׁם שֶׁמַּעֲשֶׂיהָ מַעֲשֵׂה בְהֵמָה, כָּךְ קָרְבָּנָהּ מַאֲכַל בְּהֵמָה:

ברטנורה (א) **היה מביא**. הבעל: **את מנחתה**. כדכתיב (במדבר ה) והביא את קרבנה: **בכפיפה מצרית**. סל עשוי מצורי הדקל מן זרדים הגדלים סביבות הדקל: **כדי ליגעה**. שתודה ולא ימחה השם על המים. ולמאן דאמר שבתחלה היה משקה אותה ואח"כ מביא מנחתה, אע"פ שנמחק השם, מיגעה כדי שתודה ולא תמות מיתה מנוולת, שאע"פ שנמחקה המגילה אם אמרה טמאה אני אינה שותה: **תחלתן וסופן בכלי שרת**. לאו בכלי שרת ממש קאמר, שאין אדם מביא מנחתו מתוך ביתו בכלי שרת, אלא בקלתות של כסף ושל זהב שהם ראוים לכלי שרת: **וזו בכפיפה מצרית**. שאין ראוי לעשות ממנה כלי שרת, דדמי להקריבהו נא לפחתך (מלאכי א): **כל המנחות טעונות שמן ולבונה**. בגמרא פריך, והא איכא מנחת חוטא דכתיב בה (ויקרא ה) לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה. וכן הא דתנינן כל המנחות באות חטים, קשה, דהא מנחת העומר באה מן השעורים. ומתרץ בגמרא לא תיתני מילתא באנפי נפשיה אלא כרוך ותני והכי קאמר, כל המנחות טעונות שמן ולבונה ואותן שאינם טעונות שמן ולבונה באות מן החיטין ובאות סולת. מנחת חוטא אע"פ שאינה טעונה שמן ולבונה באה חיטין ובאה סולת. מנחת העומר אע"פ שבאה מן השעורין טעונה שמן ולבונה: **ובאה גרש**. וזו אינה טעונה שמן ולבונה ובאה מן השעורים ובאה קמח: **גרש**. מבורר ומנופה בשלש עשרה נפה כעין סולת בחטים: **קמח**. הכל מעורב כמו שנטחן:

ב. הָיָה מֵבִיא פִּילֵי שֶׁל חֶרֶס חֲדָשָׁה, וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ חֲצִי לֹג מַיִם מִן הַכִּיּוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, רְבִיעִית. כְּשֵׁם שֶׁמְּמַעֵט בַּכְּתָב, כָּךְ מְמַעֵט בַּמַּיִם. נִכְנַס לַהֵיכָל וּפָנָה לִימִינוֹ, וּמָקוֹם הָיָה שָׁם אַמָּה עַל אַמָּה וְטֹבָלָא שֶׁל שַׁיִשׁ וְטַבַּעַת הָיְתָה קְבוּעָה בָהּ. וּכְשֶׁהוּא מַגְבִּיהָהּ,

נוֹטֵל עָפָר מִתַּחְתֶּיהָ. וְנוֹתֵן כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה עַל הַמַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ה) וּמִן הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמָּיִם:

ברטנורה (ב) **היה מביא**. הכהן: **פיילי**. כוס בלשון יוני: **מן הכיור**. דכתיב (במדבר ה') מים קדושים, ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי: **כשם שממעט**. ר' יהודה בכתב המגילה, לקמן במתניתין, כך ממעט כאן במים. ואין הלכה כרבי יהודה: **מקום היה שם**. ניכר מתוך שאר רצפת ההיכל: **וטבעת קבועה בה**. לאוחזה בטבעתה ולהגביהה משאר הרצפה שהיא כולה באבני שיש: **כדי שיראה**. צריך שיתן בה שיעור שיהא נראה וניכר על פני המים: **נתן אל המים**. מדלא כתיב ונתן במים, אלא אל המים, משמע שלא יהא נבלע בתוכן:

ג. בָּא לוֹ לִכְתּוֹב אֶת הַמְּגִלָּה, מֵאֵיזֶה מָקוֹם הוּא כוֹתֵב, (שם) מֵאִם לֹא שָׁכַב אִישׁ וְגוֹ', וְאַתְּ כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ. וְאֵינוֹ כוֹתֵב וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה. וְכוֹתֵב יִתֵּן ה' אוֹתָךְ לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה, וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ לַצְבוֹת בֶּטֶן וְלַנְפֵּל יָרֵךְ. וְאֵינוֹ כוֹתֵב וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, לֹא הָיָה מַפְסִיק. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כָּל עַצְמוֹ אֵינוֹ כוֹתֵב אֶלָּא יִתֵּן ה' אוֹתָךְ לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה וְגוֹ' וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ וְגוֹ'. וְאֵינוֹ כוֹתֵב וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן:

ברטנורה (ג) **מאם לא שכב איש אותך וגו'**. הנקי. שהן קללות הבאות מחמת ברכות, דמשמע הא אם שכב לא תנקי: ואינו כותב והשביע הכהן את האשה וגו'. שאין זה אלא מצוה על הכהן להשביעה: ולא היה כותב ואמרה האשה אמן אמן. שאינו אלא קבלה שהאשה מקבלת עליה האלות. ויליף לה מדכתיב האלות האלה. האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות. האלה, למעוטי צוואות וקבלות: **ר' יוסי אומר אינו מפסיק**. משהתחיל אם לא שכב איש אותך עד אמן אמן. וכותב צוואות דוהשביע הכהן את האשה וקבלות דואמרה האשה אמן אמן, דדריש את, לרבות צוואות וקבלות: רבי יהודה אומר כל עצמו אינו כותב. כלומר היה זהיר בעצמו שלא לכתוב אלא אלות בלבד, ולא קללות הבאות מחמת ברכות, ולא צוואות, ולא קבלות. דדריש האלות ולא קללות הבאות מחמת ברכות. האלה, למעוטי צוואות וקבלות:

ד. אֵינוֹ כוֹתֵב לֹא עַל הַלּוּחַ וְלֹא עַל הַנְּיָר וְלֹא עַל הַדִּפְתְּרָא אֶלָּא עַל הַמְּגִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בַּסֵּפֶר. וְאֵינוֹ כוֹתֵב לֹא בַקּוֹמוֹס וְלֹא בַקַּנְקַנְתּוֹם וְלֹא בְּכָל דָּבָר שֶׁרוֹשֶׁם, אֶלָּא בַדְּיוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר וּמָחָה, כְּתָב שֶׁיְּכוֹל לְהִמָּחֵק:

ברטנורה (ד) **לוח**. של עץ: **נייר**. של עשבים שכותשים אותם ועושים כמין עור: **דפתרא**. עור שאינו מעובד כל צרכו, דמליח וקמיח ולא עפיץ: **בספר**. בקלף: **קומוס**. שרף האילן

ומתיכו במים: **קנקנתום**. אירמנ"ט. ובלע"ז ודריאו"לו: **ולא בכל דבר שהוא רושם**. ונבלע בקלף ואינו יכול למחות דקומוס וקנקנתום עבדי רושם:

ה. עַל מָה הִיא אוֹמֶרֶת אָמֵן אָמֵן. אָמֵן עַל הָאָלָה, אָמֵן עַל הַשְּׁבוּעָה. אָמֵן מֵאִישׁ זֶה, אָמֵן מֵאִישׁ אַחֵר. אָמֵן שֶׁלֹּא שָׂטִיתִי אֲרוּסָה וּנְשׂוֹאָה וְשׂוֹמֶרֶת יָבָם וּכְנוּסָה, אָמֵן שֶׁלֹּא נִטְמֵאתִי. וְאִם נִטְמֵאתִי, יָבוֹאוּ בִי. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אָמֵן שֶׁלֹּא נִטְמֵאתִי, אָמֵן שֶׁלֹּא אֶטְמָא:

ברטנורה (ה) **אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה**. ע"י גלגול שבועה הוא מגלגל עליה זנות של ארוסין ואף ע"פ שלא היה בה קנוי וסתירה. ומכאן לגלגול שבועה מן התורה: **שומרת יבם וכנוסה**. ואם היתה יבמתו וכנסה, וקנא לה ונסתרה, מגלגל עליה טומאה שנטמאה כשהיא שומרת יבם. ומתניתין רבי עקיבא היא דאמר שומרת יבם ערוה. ואינה הלכה. אלא שומרת יבם שזנתה מותרת ליבם. לפיכך אינו מתנה עליה אם זנתה שומרת יבם: **אמן שלא נטמאתי וכו'**. פירושי קמפרש לאמן על האלה, אמן על השבועה דתנינן לעיל. והכי קאמר, אמן שלא נטמאתי הוא אמן על השבועה שהשביעה הכהן משביע אני עליך שלא נטמאת: **ואם נטמאתי יבואו בי**. היינו קבלת אלה, שאמר לה הכהן ואם נטמאת יבואו בך כל הקללות הללו: **אמן שלא אטמא**. שאם תיטמא לאחר זמן מים מערערים אותה. ואין הלכה כר"מ:

ו. הַכֹּל שָׁוִין שֶׁאֵינוֹ מַתְנֶה עִמָּהּ לֹא עַל קֹדֶם שֶׁתִּתְאָרֵס וְלֹא עַל מֵאַחַר שֶׁתִּתְגָּרֵשׁ. נִסְתְּרָה לְאַחַר וְנִטְמֵאת וְאַחַר כָּךְ הֶחֱזִירָהּ, לֹא הָיָה מַתְנֶה עִמָּהּ. זֶה הַכְּלָל, כֹּל שֶׁתִּבָּעֵל וְלֹא הָיְתָה אֲסוּרָה לוֹ, לֹא הָיָה מַתְנֶה עִמָּהּ:

ברטנורה (ו) **ולא משנתגרשה**. שאם זנתה לאחר שגירשה וחזר והחזירה וקינא לה ונסתרה, אין המים בודקים על זנות שלאחר גירושין, דגרושה שזנתה מותרת לחזור לבעלה, דבקדושין תלה רחמנא האיסור לא בביאה, דכתיב (דברים כד) ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר. לפיכך, נתקדשה לאיש אחר, אע"פ שלא נבעלה. אסורה לחזור לבעלה. ואם נבעלה בלא קדושין, מותרת לחזור לבעלה:

גמרא סוטה דף יז ע"א

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר וְכוּ': בְּמַאי קָא מְפַלְגֵי בְּהַאי קְרָא קָמִיפַּלְגֵי וְכָתַב אֶת הָאָלוֹת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר. רַבִּי מֵאִיר סָבַר אָלוֹת, אָלוֹת מַמָּשׁ. הָאָלוֹת, לְרַבּוֹת קְלָלוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת בְּרָכוֹת. אֵלֶּה לְמִעוּטֵי קְלָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה. הָאֵלֶּה, לְמִעוּטֵי צַוָּאוֹת וְקַבָּלוֹת אָמֵן. וְרַבִּי יוֹסֵי כֵּילְּהוּ כִּדְקָאָמַרְתְּ אֶת לְרַבּוֹת צַוָּאוֹת וְקַבָּלוֹת. וְרַבִּי מֵאִיר אֶתִּים לָא דָּרִישׁ וְרַבִּי יְהוּדָה כֵּילְּהוּ בְּמִעוּטֵי דָּרִישׁ לְהוּ אָלוֹת, אָלוֹת מַמָּשׁ. הָאָלוֹת, לְמִעוּטֵי קְלָלוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת בְּרָכוֹת. אֵלֶּה לְמַעוּטֵי קְלָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה. הָאֵלֶּה, לְמִעוּטֵי צַוָּאוֹת וְקַבָּלוֹת. וְרַבִּי מֵאִיר מַאי

שְׁנָא הַאי הֵ"י דְּמַרְבֵּי בֵּהּ וּמַאי שְׁנָא הַאי הֵ"י דְּמָעֵיט בֵּהּ הֵ"י דְּגַבֵּי דְּרִבּוּיָא רִבּוּיָא הִיא הֵ"י דְּגַבֵּי דְּמִעוּטָא מִעוּטָא וְהָא לֵית לֵהּ לְרַבִּי מֵאִיר מִכְּלַל לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן. אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם: הִנָּקֵי כְּתִיב. דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא: אִישׁ וְאִשָּׁה זָכוּ שְׁכִינָה בֵּינֵיהֶם. לֹא זָכוּ אֵשׁ אוֹכְלָתַן. אָמַר רָבָא וּדְאִשָּׁה עֲדִיפָה מִדְּאִישׁ. מַאי טַעֲמָא? הַאי מַצְרִיךְ וְהַאי לָא מַצְרִיךְ. אָמַר רָבָא: מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תּוֹרָה הָבֵא עֹפֶר לְסוֹטָה? שֶׁאִם זָכְתָה יוֹצֵא מִמֶּנָּה בֵּן כְּאַבְרָהָם אָבִינוּ, כְּדִכְתִיב בֵּהּ: עֹפֶר וְאֵפֶר. לֹא זָכְתָה, תֶּחֱזֹר לַעֲפָרָהּ. דָּרַשׁ רָבָא: בְּשָׁכָר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ וְאָנֹכִי עֹפֶר וָאֵפֶר, זָכוּ בָּנָיו לִשְׁתֵּי מִצְוֹת: אֵפֶר פָּרָה וַעֲפַר סוֹטָה. וְהָאֵיכָא נָמֵי עֲפַר כִּסּוּי הַדָּם הָתָם הֶכְשֵׁר מִצְוָה אֵיכָא הַנָּאָה לֵיכָּא. דָּרַשׁ רָבָא: בְּשָׁכָר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ אִם מֵחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל זָכוּ בָּנָיו לִשְׁתֵּי מִצְוֹת שֶׁל תְּכֵלֶת וּרְצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין. בְּשִׁלְמָא רְצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין, דִּכְתִיב: וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ. וְתַנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר: אֵלּוּ תְּפִלִּין שֶׁבָּרֹאשׁ, אֶלָּא חוּט שֶׁל תְּכֵלֶת מַאי הִיא? דְּתַנְיָא הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מַה נִּשְׁתַּנָּה תְּכֵלֶת מִכָּל מִינֵי צִבְעוֹנִין? מִפְּנֵי שֶׁהַתְּכֵלֶת דּוֹמָה לַיָּם וְיָם דּוֹמֶה לָרָקִיעַ וְרָקִיעַ דּוֹמֶה לְכִסֵּא הַכָּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות כד) וַיִּרְאוּ אֵת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לָטֹהַר. וּכְתִיב: (יחזקאל א) כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא:

רש"י **אלות ממש**. יתן ה' אותך ובאו המים המאררים וגו': **קללות הבאות וכו'**. הנקי ממי המרים: **אלה**. מיעוט היא: **שבמשנה תורה**. כגון יככה ה' בשחפת וגו': **צוואות**. והשביע הכהן את האשה דלא תימא דלא ידלג הלכך אצטריך למעטינהו: **קבלות**. אמן: **כללהו**. ריבוייא כדקאמרת אלות אלות ממש האלות קללות הבאות מחמת ברכות אלה למעוטי שבמשנה תורה ושבת"כ אבל ה"י דהאלה לא תדרוש למעוטי צוואות וקבלות דאתא את ורבינהו וה"י דהאלה אורחיה הוא: **ורבי יהודה**. כולהו ההי"ן דקרא מיעוטי דריש להו: **דלגבי רבוייא**. דהאלות דקאי אוכתב: **דלגבי מיעוט**. האלה דמיעוטא הוא אלה ולא אחרות: **והא ליה ליה לר"מ**. במסכת קידושין: **אמר רבי תנחום הנקי כתיב**. בלא יו"ד דמשתמע הנקי אם לא שכב ותדרוש הכי טומאה תחת אישך חנקי: **שכינה ביניהם**. שהרי חלק את שמו ושכנו ביניהם יו"ד באיש ה"י באשה: **לא זכו אש אוכלתן**. שהקב"ה מסלק שמו מביניהן ונמצאו אש ואש: **ודאשה עדיפא מדאיש**. אש של אשה קשה וממהרת לאכול וליפרע משל איש: **האי מצריך**. אש של אשה נוחה לדלוק מהר שאין אות של שמה מפסיק אלא מחובר ונקרא אש אבל של איש היו"ד של שכינה מפסיק: **הנאה ליכא**. ואין זה קיבול שכר אבל כאן יש הנאה בסוטה לתת שלום ושלא ירבה ממזרים בישראל אם זונה היא ואם נקתה ונזרעה זרע: **ואפר פרה**. לטהרו ולזכות ישראל ממעשה העגל: **בשכר אם מחוט**. שלא רצה ליהנות מגזל: **חוט של תכלת**. כנגד

אם מחוט: **ורצועה של תפילין**. כנגד שרוך דהיינו רצועה: **מה נשתנה תכלת**. שהזקיקו הכתוב לציצית: **שהתכלת דומה לים וכו'**. ובא ללמדנו שכל המקיים מצות ציצית כאלו מקבל פני שכינה:

זוהר חדש ד"א דף ע"א.

אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד רַבִּי הָרְכִינַס פָּתַח: וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם וַיַּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם לְגַן עֵדֶן. 'וַיְגָרֶשׁ אֶת', דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּחֶרְבַּן בֵּי מַקְדְּשָׁא דְּאִתְתָּרְכַת בְּתֵירוּכִין דְּאִשְׁתַּלְּחַת בְּשִׁלּוּחִין כָּרְסַיָּא דְּמַלְכָּא נָפְלַת. וַיְגָרֶשׁ אֶת, דָּא כָּרְסַיָּא דְּמַלְכָּא וַי דְּאִתְתָּרְכַת וַי דְּנָפַל הָאָדָם הַהוּא דְּשַׁלִּיט עַל כָּרְסַיָּא נָפַל כֹּלָּא וַיַּשְׁכֵּן הַהוּא דְּתָרִיךְ לְדָא אַשְׁכִּין וְאַשְׁרֵי יִשּׁוּבָא אָחֳרָא בְּהַפּוּכָא בְּשַׁעֲתָא דְּאִתְחָרִיב בֵּי מַקְדְּשָׁא סְלִיק לְכִבּוֹד עִלָּאָה לְעִלָּא וְאַזְעִיר דִּיוּקְנָהּ מִכַּמָּה דַּהֲוַת וְכָרְסַיָּא נָטִיל מִינֵהּ וְאִתְפָּרֵשׁ כִּבְיָכוֹל, אַשְׁרֵי לְגַן עֵדֶן עִם כְּרוּבַיָּא לְתַתָּא וְאִתְפָּרֵשׁ מֵהַהוּא כְּבוֹד עִלָּאָה וְאַשְׁרֵי לְהַהוּא לַהֵט הַחֶרֶב לְמֵיקָם בְּדוּכְתָּא דְּרַבָּנוּתֵהּ לְמִיטַר וּלְמִשְׁאַב וּלְמִסְטֵי הַהוּא אֹרַח דְּאִנְגִיד מֵעֵץ הַחַיִּים וּשְׁלֹמֹה מַלְכָּא צַוַּח וְאָמַר (משלי ל): תַּחַת שָׁלֹשׁ רָגְזָה אֶרֶץ תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוֹךְ וְנָבָל כִּי יִשְׂבַּע לֶחֶם וְשִׂנְאָה כִּי תִירַשׁ גְּבִרְתָּהּ. שִׂפְחָה לְגוֹ, גְּבִירְתָּהּ לְבַר אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד. מַאי בָּדָד? כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (ויקרא יג): בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ:

תרגום הזוהר אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד: רַבִּי הָרְכִינָס פָּתַח, וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם וַיַּשְׁכֵּן מִקֶּדֶם לְגַן עֵדֶן וְגוֹ'. וַיְגָרֶשׁ אֶת, אֶת, זוֹ הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, בְּחֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהִיא גֹּרְשָׁה בְּגֵרוּשִׁים וְנִשְׁלְחָה בְּשִׁלּוּחִים, הַכִּסֵּא שֶׁל הַמֶּלֶךְ נָפַל. וַיְגָרֶשׁ אֶת, זֶה הוּא כִּסְאוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, דְּהַיְנוּ הַמַּלְכוּת הַנִּקְרֵאת, אֶת. אוֹי שֶׁגֹּרְשָׁה, אוֹי שֶׁנָּפְלָה. הָאָדָם, הַיְנוּ, אוֹתוֹ הַשּׁוֹלֵט עַל הַכִּסֵּא, שֶׁכָּתוּב בּוֹ, וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם. נָפַל הַכִּסֵּא נָפַל הַכֹּל. וַיַּשְׁכֵּן, הַיְנוּ אוֹתוֹ שֶׁגֵּרַשׁ אֶת זוֹ, הִשְׁכִּין וְהִשְׁרָה יָשׁוּב אַחֵר בְּהֵפֶךְ מִמַּה שֶׁהָיָה. כִּי בְּשָׁעָה שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, עָלָה לְכִבּוֹד הָעֶלְיוֹן לְמַעְלָה, וּמֵעֵט דְּמוּתוֹ מִמַּה שֶׁהָיְתָה. וְהַכִּסֵּא, נָסַע מִמֶּנּוּ וְנִפְרַד. כְּבְיָכוֹל הִשְׁכִּין אֶת גַּן הָעֵדֶן, עִם הַכְּרוּבִים לְמַטָּה, נִפְרַד מֵאוֹתוֹ הַכָּבוֹד הָעֶלְיוֹן, וְהִשְׁכִּין אוֹתוֹ לַהַט הַחֶרֶב, שֶׁתַּעֲמֹד בְּמִקּוֹמָהּ שֶׁל הַגְּבִירָה, לִשְׁמֹר וְלִשְׁאֹב וּלְהַסְתִּיר אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ הַנִּמְשֶׁכֶת מֵעֵץ הַחַיִּים. וּשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ צָוַח וְאָמַר, תַּחַת שָׁלֹשׁ רָגְזָה אֶרֶץ וְגוֹ' תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוֹךְ וְגוֹ' וְשִׂנְאָה כִּי תִירַשׁ גְּבִרְתָּהּ. הַשִּׂפְחָה, בְּפָנִים, וְהַגְּבִירָה, מִבַּחוּץ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב, אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד. מַהוּ בָּדָד. הַיְנוּ כְּדִכְתִיב, בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ה' תפלה פרק יב

א. בְּמִנְחָה שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים אַחַר שֶׁגָּמַר שְׁלִיחַ צִבּוּר תְּהִלָּה לְדָוִד וְסֵדֶר הַיּוֹם אוֹמֵר קַדִּישׁ וּמוֹצִיא סֵפֶר תּוֹרָה וְעוֹלִין וְקוֹרִין בּוֹ וּמַחֲזִירוֹ וְאוֹמֵר קַדִּישׁ וּמִתְפַּלְּלִין תְּפִלַּת

מִנְחָה. וְכֵן בְּתַעֲנִית קוֹרְאִין בְּמִנְחָה וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר קַדִּישׁ וּמִתְפַּלְּלִין תְּפִלַּת מִנְחָה, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב לֹא נָהֲגוּ לִקְרוֹת בְּמִנְחָה: **ב**. וְיוֹם שֶׁאֵין בּוֹ מוּסָף תְּפִלַּת שַׁחֲרִית אוֹמֵר קַדִּישׁ וּמוֹצִיא סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרְאִין בּוֹ וּמַחֲזִירוֹ וְאוֹמֵר קַדִּישׁ וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר תְּהִלָּה לְדָוִד וְסֵדֶר הַיּוֹם כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמְרִין בְּכָל יוֹם. וְאוֹמֵר קַדִּישׁ וְכָל הָעָם נִפְטָרִין:

מוסר

ספר חסידים סימן קנג

כְּתִיב (יחזקאל ג, יז) וְהִזְהַרְתָּ אוֹתָם מִמֶּנִּי בְּאָמְרִי לָרָשָׁע מוֹת תָּמוּת וְלֹא הִזְהַרְתּוֹ וְלֹא דִבַּרְתָּ לְהַזְהִיר רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ הָרְשָׁעָה לְחַיְתוֹ הוּא רָשָׁע בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתּוֹ צַדִּיק חָיוֹ יִחְיֶה וְאַתָּה אֶת נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ, שִׁבְעָה אַזְהָרוֹת כְּנֶגֶד תּוֹעֲבוֹת לִבּוֹ וּכְנֶגֶד שֵׁשׁ הֵנָּה שָׂנֵא ה' וְשֶׁבַע תּוֹעֲבַת נַפְשׁוֹ וּכְנֶגֶד שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם וְאַתָּה אֶת נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ. מִכָּאן, שֶׁכָּל שֶׁנֶּעֱנָשׁ חֲבֵרוֹ וְהוּא אֵינוֹ מַזְהִירוֹ לוֹמַר אַל תַּעֲשֶׂה הֲרֵי כָּל הָעֹנָשׁ שֶׁמְּקַבֵּל מַעֲלִין עַל זֶה כְּאִלּוּ הֲרָגוֹ לְפִי שֶׁהָיָה לוֹ לְהַזְהִירוֹ וְלֹא הִזְהִירוֹ וְתוֹבְעִין מִזֶּה דָּמוֹ שֶׁל זֶה וְזֶה מִיָּדְךָ דָּמוֹ אֲבַקֵּשׁ, עַל כֵּן יִלְמֹד סִפְרֵי הַיִּרְאָה לְמַעַן יִזָּהֵר לְיִרְא דְּבַר ה' וְיוֹתֵר מֵהֵמָּה בְּנֵי הִזָּהֵר וְיָבִין הֶחָכָם לְמַעַן תִּירָא אֶת ה' כָּל הַיָּמִים בֶּאֱמֶת.

דברים יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(טז) וָאֲצַוֶּה אֶת שֹׁפְטֵיכֶם בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר שָׁמֹעַ בֵּין אֲחֵיכֶם וּשְׁפַטְתֶּם צֶדֶק בֵּין אִישׁ וּבֵין אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ: וּפַקֵּדִית יָת דַּיָּנַיכוֹן בְּעִדָּנָא הַהִיא לְמֵימָר שְׁמָעוּ בֵּין אַחֵיכוֹן וּתְדוּנוּן קוּשְׁטָא בֵּין גַּבְרָא וּבֵין אָחוּהִי וּבֵין גִּיּוֹרֵהּ:

רש"י ואצוה את שפטיכם. אמרתי להם הוו מתונים בדין, אם בא דין לפניך פעם אחת שתים ושלש אל תאמר כבר בא דין זה לפני פעמים הרבה אלא היו נושאים ונותנים בו: בעת ההוא. משמניתים אמרתי להם, אין עכשיו כלשעבר, לשעבר הייתם ברשות עצמכם, עכשיו הרי אתם משעבדים לצבור: שמע. לשון הוה [בהאזינכם] כמו (שמות כ, ז) זכור, (דברים ה, יא) שמור: ובין גרו. זה בעל דינו, שאוגר עליו דברים. דבר אחר ובין גרו, אף על עסקי דירה בין חלקת אחים אפלו בין תנור לכירים:

(יז) לֹא תַכִּירוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט כַּקָּטֹן כַּגָּדֹל תִּשְׁמָעוּן לֹא תָגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקָּשֶׁה מִכֶּם תַּקְרִבוּן אֵלַי וּשְׁמַעְתִּיו: לָא תְשַׁתְּמוֹדְעוּן אַפַּיִן בְּדִינָא מִלֵּי זְעֵירָא כְּרַבָּא תִּשְׁמְעוּן לָא תְדַחֲלוּן מִן קֳדָם גַּבְרָא אֲרֵי דִּינָא דַיְיָ הוּא וּפִתְגָמָא דִּי יְקִשֵׁי מִנְּכוֹן תְּקָרְבוּן לְוָתִי וְאֶשְׁמְעִנֵּהּ:

רש"י לא תכירו פנים במשפט. זה הממנה להושיב הדינין, שלא יאמר איש פלוני נאה או גבור, אושיבנו דין, איש פלוני קרובי, אושיבנו דין בעיר, והוא אינו בקי בדינין נמצא מחיב את הזכאי ומזכה את החיב. מעלה אני על מי שמנהו כאלו הכיר פנים בדין: כקטן כגדל תשמעון. שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה, שאם קדם ובא לפניך לא תסלקנו לאחרון [לאחריו] . דבר אחר כקטן כגדל תשמעון, כתרגומו, שלא תאמר, זה עני הוא וחברו עשיר ומצוה לפרנסו אזכה את העני ונמצא מתפרנס בנקיות. דבר אחר שלא תאמר היאך אני פוגם כבודו של עשיר זה בשביל דינר, אזכנו עכשיו, וכשיצא לחוץ אומר אני לו, תן לו שאתה חיב לו: לא תגורו מפני איש. לא תיראו. דבר אחר לא תגורו, לא תכניס דבריך מפני איש. לשון (משלי י, ה) אוגר בקיץ: כי המשפט לאלהים הוא. מה שאתה נוטל מזה שלא כדין, אתה מזקיקני להחזיר לו, נמצא שהטית עלי המשפט: תקרבון אלי. על דבר זה נסתלק ממנו משפט בנות צלפחד, וכן שמואל אמר לשאול (שמואל א' ט, יט) אנכי הראה, אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייך שאני מודיעך שאין אתה רואה. ואימתי הודיעו, כשבא למשוח את דוד (שם טז, ו) וירא את אליאב ויאמר אך נגד ה' משיחו, אמר לו הקדוש ברוך הוא, ולא אמרת אנכי הראה (שם טז, ז) אל תבט אל מראהו:

(יח) וָאֲצַוֶּה אֶתְכֶם בָּעֵת הַהִוא אֵת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: וּפַקֶּדִית יָתְכוֹן בְּעִדָּנָא הַהִיא יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא דִי תַעְבְּדוּן:

רש"י את כל הדברים אשר תעשון. אלו עשרת הדברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות:

(יט) וַנִּסַּע מֵחֹרֵב וַנֵּלֶךְ אֵת כָּל הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר רְאִיתֶם דֶּרֶךְ הַר הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֹתָנוּ וַנָּבֹא עַד קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ: וּנְטַלְנָא מֵחוֹרֵב וְהַלִיכְנָא יָת כָּל מַדְבְּרָא רַבָּא וּדְחִילָא הַהוּא דִי חֲזֵיתוּן אוֹרַח טוּרָא דֶאֱמוֹרָאָה כְּמָא דִי פַקִיד יְיָ אֱלָהָנָא יָתָנָא וַאֲתֵינָא עַד רְקַם גֵיאָה:

רש"י המדבר הגדול והנורא. שהיו בו נחשים כקורות, ועקרבים כקשתות:

(כ) וָאֹמַר אֲלֵכֶם בָּאתֶם עַד הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נֹתֵן לָנוּ: וַאֲמָרִית לְכוֹן אֲתֵיתוּן עַד טוּרָא דֶאֱמוֹרָאָה דַיְיָ אֱלָהָנָא יָהֵיב לָנָא: (כא) רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת הָאָרֶץ עֲלֵה רֵשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אַל תִּירָא וְאַל תֵּחָת: חֲזֵי יְהַב יְיָ אֱלָהָךְ קֳדָמָךְ יָת אַרְעָא סַק אֲחֵסִין כְּמָא דִי מַלִיל יְיָ אֱלָהָא דַאֲבָהָתָךְ לָךְ לָא תִדְחַל וְלָא תִתְבָּר:

נביאים - ישעיה - פרק א

(טז) רַחֲצוּ הִזַּכּוּ הָסִירוּ רֹעַ מַעַלְלֵיכֶם מִנֶּגֶד עֵינָי חִדְלוּ הָרֵעַ: (יז) לִמְדוּ הֵיטֵב דִּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אַשְּׁרוּ חָמוֹץ שִׁפְטוּ יָתוֹם רִיבוּ אַלְמָנָה:

רש"י **רחצו הזכו** . (פתח הוא) ל' צווי לפי שהוא מגזרת רחץ , אבל רחצו קמץ לשון עבר שהוא מגזרת רחץ . רחצו הזכו הסירו חדלו למדו דרשו אשרו שפטו ריבו לכו י' אזהרות של ל' תשובה יש כאן כנגד עשרת ימי תשובה וכנגד עשרה מלכיות זכרונות ושופרות : **חדלו הרע** . חדלו ממעשים הרעים : **הרע** . כמו להרע א"צ לכתוב מלהרע שכן לשון המקרא נופל על ל' חדלה וחדל לעשות הפסח (מדבר ט) עד כי חדל לספור (ברא' מא מט) כלומר חדלה הספירה חדלה העשיה אף כאן תחדלו הרעה :

(יז) לִמְדוּ הֵיטֵב דִּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אַשְּׁרוּ חָמוֹץ שִׁפְטוּ יָתוֹם רִיבוּ אַלְמָנָה: אַלִּיפוּ לְאוֹטָבָא תְּבָעוּ דִּינָא זַפּוּ דְּאָנִיס דּוּנוּ דִּין יַתְמָא עֲבִידוּ קַבִּילוּ קְבִילַת אַרְמַלְתָּא:

רש"י **למדו** . רפי נקוד והוא מגזרת למוד היו למדין להטיב המלמד לעצמו הוא ממשקולת ל' קל לפיכך צווי ל' רבים שלו נקוד בחירק כמו אמרו שמעו אבל המלמ' לאחרי' הוא ממשקולת ל' כבד המדגיש ואם בא לצוות את הרבים הוא נקוד למדו וכן דרשו מגזרת דרוש אבל אשרו שהשי"ן מודגש' ממשקולת ל' כבד ומגזרת אשר לפיכך ל' צווי לרבים נקוד פתח (כמו אשרו דברו ספרו בשרו) : **אשרו חמוץ** . החזיקו את הגזול והוא לשון משנה אשרנוהי אי אישר חילי ישר כחך ל"א הדריכוהו בנתיב אמת לזכות בשלו לשון באשורו אחזה רגלי (איוב כג יא) ואשר בדרך לבך (משלי כג יט) : **שפטו יתום** . פלוני זכאי פלוני חייב : **ריבו אלמנה** . השתדלו בריבה להתווכח בעדה שאינה יוצאת לחזור אחרי בעלי דינה (סא"א) : **חמוץ** . גזול ודומה לו מכף מעול וחומץ (תהלים עא) :

(יח) לְכוּ נָא וְנִוָּכְחָה יֹאמַר יְהוָה אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ אִם יַאְדִּימוּ כְתוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ: בְּכֵן כַּד תְּתוּבוּן לְאוֹרַיְתָא תִּבְעִין מִן קֳדָמַי וְאַעְבֵּיד בְּעוּתְכוֹן אָמַר יְיָ אִם יְהוֹן חוֹבֵיכוֹן כְּתִימִין כְּצִבְעוֹנִין כְּתַלְגָּא יִחְוְרוּן אִם יְסַמְּקוּן כְּזֵהֲרֵיתָא כַּעֲמַר נְקִי יְהוֹן:

רש"י **לכו נא ונוכחה** . יחד אני ואתם ונדע מי סרח על מי ואם אתם סרחתם עלי עודני נותן לכם תקוה לשוב : **אם יהיו חטאיכם כשנים** . כתומים לפני כאודם שנים אלבינם כשלג . יאמר ה' . תמיד הוא אומר לכם כן כמו על פי ה' יחנו (מדבר ט כ) , ד"א לכו נא ונוכחה מה כתוב למעלה ממנו חדלו הרע למדו היטב ואחר שתשובו אלי לכו ונוכחה יחד להודיעני עשינו מה שעלינו עשה מה שעליך ואני אומר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג וגו' : **כתולע** . צבע שצובעים בו אדום גרעינים הם ויש תולעים בכל אחד ואחד :

(יט) אִם תֹּאבוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוּב הָאָרֶץ תֹּאכֵלוּ: אִם תַּיְבִין וְתִקַּבְּלוּן לְמֵימְרִי טוּבָא דְאַרְעָא תֵּיכְלוּן: (כ) וְאִם תְּמָאֲנוּ וּמְרִיתֶם חֶרֶב תְּאֻכְּלוּ כִּי פִּי יְהוָה דִּבֵּר: וְאִם תְּסָרְבוּן וְלָא תְקַבְּלוּן לְמֵימְרִי בְּחֶרֶב סַנְאֵה תִּתְקַטְּלוּן אֲרֵי מֵימְרָא דַּיְיָ גְּזַר כֵּן:

רש"י **כי פי ה' דבר** . והיכן דבר והבאתי עליכ' חרב (ויקר' כו כה) :

(כא) אֵיכָה הָיְתָה לְזוֹנָה קִרְיָה נֶאֱמָנָה מְלֵאתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יָלִין בָּהּ וְעַתָּה מְרַצְּחִים: אֵיכְדֵין תָּבוּ עוֹבָדָתָא לְמֶהֱוֵי כְּטָעְיָתָא קַרְתָּא מְהֵימְנָתָא דַּהֲוַת מַלְיָא עָבְדֵי דִּינָא קוּשְׁטָא הֲוָה מִתְעֲבִיד בָּהּ וּכְעַן אִנּוּן קָטוּלֵי נַפְשָׁן:

רש"י **לזונה** . תועה מעל אלהיה : **קריה** . שהיתה נאמנה ומליאה משפט וצדק היה לן בה ועתה מרצחים : **מלאתי משפט** . כגון רבתי עם (איכה א) : **צדק ילין בה** . תמיד של שחר היה מכפר על עבירות של הלילה ושל בין הערבים מכפר על של היום , ד"א שהיו מלינים בה דיני נפשות כשלא היו מוצאין לו זכות ביום הא' לא היו גומרין את דינו עד למחרת אולי ימצאו לו זכות ועתה נעשו רוצחין ומצינו בפסיקתא ר' מנחם בר אושעיה אמר תפ"א בתי כנסיות היו בירושלים כמנין מלאתי בגי' ועתה מרצחים הרגו את אוריה הרגו את זכריה :

כתובים - תהילים - פרק צב

(טז) לְהַגִּיד כִּי יָשָׁר יְהוָה צוּרִי וְלֹא (עלתה) עַוְלָתָה בּוֹ: מְטוּל דְּיִחַוּוּן דַּיָּירֵי אַרְעָא אָרוּם תְּרֵיץ יְיָ תְּקִפֵי וְלֵית עַוְלָתָא בֵּיהּ: **צב** (א) יְהוָה מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יְהוָה עֹז הִתְאַזָּר אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט: יְיָ מְלִיךְ גֵּיוָתָנוּתָא אַלְבֵּשׁ אַלְבֵּשׁ יְיָ עוּשְׁנָא וְאִזְדְּרַז לְחוֹד תַּקִּיף תֵּבֵל דְּלָא תְזַדַּעְזָע:

רש"י **ה' מלך** . יאמרו לעתיד : **אף תכון תבל** . במלכו תשמח הארץ :

(ב) נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז מֵעוֹלָם אָתָּה: מְתַקֵּן כּוּרְסְיָךְ מִן לְקַדְּמִין מִן עָלְמָא אַתְּ אֱלָהָא: (ג) נָשְׂאוּ נְהָרוֹת יְהוָה נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם: זְקִיפִין נַהֲרָוָתָא יְיָ זְקִיפִין נַהֲרָוָתָא קָלֵיהוֹן בְּשִׁירָתָא יְקַבְּלוּן נַהֲרָוָתָא אֲגַר שְׁבָחֵיהוֹן:

רש"י **נשאו נהרות ה'** . לשון צעקה וקובלן הוא זה אהה ה' הנה האומו' השוטפים כנהרו' נשאו קולם יהמיון ואת דוך עמקי נבכיהם ישאו ויגביהו תמיד להתגאות נגדך , כל לשון דכא לשון עומק ושפלות :

(ד) מִקֹּלוֹת מַיִם רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי יָם אַדִּיר בַּמָּרוֹם יְהוָה: מִן קָלָן דְּמַיִין סַגִּיאִין מְמַשְׁבְּחַיָּא תְּבִירֵי יַמָּא רַבָּא מְשַׁבַּח בִּשְׁמֵי מְרוֹמָא דַּיְיָ:

רש"י **מקלות מים רבים וגו'** . ידעתי אני כי יותר מקולות המים הרבים אשר יהמיון עלינו ומאדירי משברי הים הזה אתה אדיר במרום ה' וידך תקיפה עליהם :

(ה) עֵדֹתֶיךָ נֶאֶמְנוּ מְאֹד לְבֵיתְךָ נַאֲוָה קֹדֶשׁ יְהוָה לְאֹרֶךְ יָמִים: סְהִדְוָתָךְ קְשִׁיטִין לַחֲדָא לְבֵית מַקְדְּשָׁךְ יָאֵין וְקַדִּישִׁין יְיָ לְאוֹרִיכוּת יוֹמִין:

רש"י **עדתיך** . שהעידו והבטיחו נביאך לביתך שהוא נאוה קודש : **נאמנו מאד לביתך** . ולאורך ימים הוא מצפה להם ואע"פ שארכו הימים נאמנים הם לה' מאד : **נאוה** . כמו

(לעיל טו) נאות אלהים לשון נאוה ותדע שכל נוה שבמקרא אינן מפקין אל"ף לפי שהם לשון נוי וזה מפיק אל"ף :

משנה מכות פרק ג

א. אֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין, הַבָּא עַל אָחוֹתוֹ, וְעַל אֲחוֹת אָבִיו, וְעַל אֲחוֹת אִמּוֹ, וְעַל אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ, וְעַל אֵשֶׁת אָחִיו, וְעַל אֵשֶׁת אָחִי אָבִיו, וְעַל הַנִּדָּה, אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרְאֵל, בַּת יִשְׂרְאֵל לְנָתִין וּלְמַמְזֵר. אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה, חַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם שְׁנֵי שֵׁמוֹת. גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא מִשֵּׁם אֶחָד בִּלְבָד:

ברטנורה (א) **אלו הן הלוקין**. אלו לאו דוקא דתנא ושייר לוקין טובא. אלא תנא חייבי כריתות לאשמועינן דיש מלקות בחייבי כריתות ותנא אלמנה וגרושה לאשמועינן אלמנה והיא גרושה חייבין עליה משום שני שמות. ותנא טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו דלא מפורש אזהרה דידהו בהדיא. וכן הקדש שלא נפדה. ואיידי דתנא הקדש. תנא מעשר שני דתרווייהו מלקות דידהו משום מחוסרי פדיה וכן ברובן איכא צד חדוש: **נתינה**. מן הגבעונים היא ומלקות דידה מלא תתחתן בם: **אלמנה**. שנתאלמנה מאיש אחר. והיא גרושה. חייב עליה שני מלקיות משום שני שמות. משום שני אזהרות ששניהם מפורשות במקרא. ואזהרה אתרווייהו קאמר. גרושה והיא חלוצה אינו חייב עליה משום שני שמות שהחלוצה אינה כתובה. אלא מרבויא מייתינן לה דתניא גרושה אין לי אלא גרושה. חלוצה מנין. ת"ל ואשה:

ב. הַטָּמֵא שֶׁאָכַל אֶת הַקֹּדֶשׁ, וְהַבָּא אֶל הַמִּקְדָּשׁ טָמֵא, וְהָאוֹכֵל חֵלֶב, וְדָם, וְנוֹתָר, וּפִגּוּל, וְטָמֵא, הַשּׁוֹחֵט וְהַמַּעֲלֶה בַחוּץ, וְהָאוֹכֵל חָמֵץ בַּפֶּסַח, וְהָאוֹכֵל וְהָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְהַמְפַטֵּם אֶת הַשֶּׁמֶן, וְהַמְפַטֵּם אֶת הַקְּטֹרֶת, וְהַסָּךְ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְהָאוֹכֵל נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת, שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים. אָכַל טֶבֶל וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ. כַּמָּה יֹאכַל מִן הַטֶּבֶל וְיִהְיֶה חַיָּב, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר כָּל שֶׁהוּא, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים כַּזַּיִת. אָמַר לָהֶם רַבִּי שִׁמְעוֹן, אֵין אַתֶּם מוֹדִים לִי בְּאוֹכֵל נְמָלָה כָּל שֶׁהוּא חַיָּב. אָמְרוּ לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּבְרִיָּתָהּ. אָמַר לָהֶן, אַף חִטָּה אַחַת כְּבְרִיָּתָהּ:

ברטנורה (ב) **המפטם את השמן**. העושה שמן דוגמת שמן המשחה: **והסך בשמן המשחה**. שעשה משה רבינו ע"ה: **אכל טבל**. אזהרתיה מלא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו (ויקרא כב) בעתידין לתרום הכתוב מדבר: **ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו**. שאף הוא במיתה כטבל דכתיב (במדבר יח) ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וגומר: **ומע"ש שלא נפדה**. מע"ש שנטמא ואפילו הוא בירושלים אסור לאכלו עד שיפדם והאוכלו בירושלים עד שלא נפדה לוקה ואזהרתו מולא בערתי ממנו בטמא (דברים כו) בין שאני

טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא ומנין למע"ש שנטמא שפודין אותו בירושלים שנאמר (שם יד) כי לא תוכל שאתו פי' לא תוכל לאכלו כדכתיב (בראשית מג) וישא משאת מאת פניו: **והקדש שלא נפדה**. לא כתיב ביה לאו בהדיא אלא אתיא אזהרה דידיה ג"ש דחט חט מתרומה ואף על גב דמיעט רחמנא ומתו בו ולא במעילה. ממיתה מעטיה ולא מאזהרה: **באוכל נמלה שהוא חייב**. משום שרץ השורץ על הארץ (ויקרא יא) ואף על גב דלית בה כשעור: **אף חטה אחת כברייתה**. ולית הלכתא כרבי שמעון דלא קרינן בריה אלא לבריה שיש לה נשמה בלבד:

ג. הָאוֹכֵל בְּפוּרִים עַד שֶׁלֹּא קָרָא עֲלֵיהֶן, קָדְשֵׁי קָדָשִׁים חוּץ לַקְּלָעִים, קָדָשִׁים קַלִּים וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי חוּץ לַחוֹמָה, הַשּׁוֹבֵר אֶת הָעֶצֶם בַּפֶּסַח הַטָּהוֹר, הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אַרְבָּעִים. אֲבָל הַמּוֹתִיר בַּטָּהוֹר וְהַשּׁוֹבֵר בַּטָּמֵא, אֵינוֹ לוֹקֶה אַרְבָּעִים:

ברטנורה (ג) **עד שלא קרא עליהם**. ארמי אובד אבי וגו' אבל לאחר שקרא עליהם אינו לוקה אם אכלן לפי שהן ממונו של כהן. וזו דברי ר"ע אבל חכמים אומרים בכורים הנחה מעכבת בהן. קריאה אין מעכבת בהן והאוכל אחר הנחה בעזרה. אף על פי שעדיין לא קרא עליהן. אינו לוקה. והלכה כחכמים. ואזהרתן מדכתיב (דברים יב) לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו'. ותרומת ידך. ואמר מר ותרומת ידך אלו הבכורים דאילו תרומה אינה טעונה הבאת מקום. ובכורים נמי אינו לוקה עליהן אלא אם אכלן אחר שראו פני ירושלים קודם הנחתן בעזרה. אבל אכלן בגבולין קודם שיכנסו לירושלים אינו לוקה: **קדשי קדשים חוץ לקלעים**. קדשים קלים חוץ לחומה כל הני אזהרתן מלא תוכל לאכול בשעריך וגו'. וכל נדריך אשר תדור שכל אכילה חוץ למקום הקבוע לה מקרי אכילת שעריך: **ומע"ש**. לעיל תנן מעש' שני טמא שלא נפדה כדפרשינן. והכא תנן מע"ש טהור שאכלו חוץ לחומה. ודוקא שאכלו חוץ לחומה אחר שראה פני ירושלים הוא שלוקה אבל האוכל מע"ש בגבולים. קודם שיכנס לירושלים אינו לוקה דכתיב (שם) לפני ה' אלהיך תאכלנו. ואחר כך לא תוכל לאכול בשעריך: **המותיר**. אינו לוקה דכתיב (שמות יב) לא תותירו ממנו עד בוקר. והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו. בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר אם עברת על לאו. קיים עשה שבה ואינך לוקה. ועוד לא תותירו הוי לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו: **והשובר**. עצם בפסח טמא אינו לוקה. דאמר רחמנא (שם) ועצם לא תשברו בו בכשר ולא בפסול:

ד. הַנּוֹטֵל אֵם עַל הַבָּנִים, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לוֹקֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּחַ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, מְשַׁלֵּחַ וְאֵינוֹ לוֹקֶה. זֶה הַכְּלָל, כָּל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קוּם עֲשֵׂה, אֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ:

ברטנורה (ד) **לוקה ואינו משלח**. דסבירא ליה לר"י שלח תשלח מעיקרא משמע. ואף על גב דכתיב שלח תשלח אחר לא תקח. לאו למימרא דאם לקחת תשלח אלא לא תקח. אבל שלחנה קודם לקיחה. ואין זה לאו הניתק לעשה: **וחכ"א משלח ואינו לוקה**. קסברי שלח אחר לקיחה משמע. והוי לאו הניתק לעשה. והל' כחכמים: כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה. שאמרה תורה אם עברת על לאו קיים העשה כגון לא תקח האם על הבנים. ואם לקחת שלח תשלח. לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו. ואם באת והעבטת עבוטו השב תשיב לו את העבוט. כל אלו אם קיים העשה אינו לוקה. אבל לא קיים העשה כגון שלקח האם על הבנים. ושחטה או שמתה. לקח העבוט מביתו ונשרף שאינו יכול לקיים העשה הרי זה לוקה:

ה. הַקּוֹרֵחַ קָרְחָה בְּרֹאשׁוֹ, וְהַמַּקִּיף פְּאַת רֹאשׁוֹ, וְהַמַּשְׁחִית פְּאַת זְקָנוֹ, וְהַשּׂוֹרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל הַמֵּת, חַיָּב. שָׂרַט שְׂרִיטָה אַחַת עַל חֲמִשָּׁה מֵתִים אוֹ חֲמֵשׁ שְׂרִיטוֹת עַל מֵת אֶחָד, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. עַל רֹאשׁ, שְׁתַּיִם, אַחַת מִכָּאן וְאַחַת מִכָּאן. עַל הַזָּקָן, שְׁתַּיִם מִכָּאן וּשְׁתַּיִם מִכָּאן וְאַחַת מִלְּמָטָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם נָטְלוֹ כֻּלּוֹ כְּאַחַת, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּטְּלֶנּוּ בַּתַּעַר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֲפִלּוּ לִקְּטוֹ בַּמֶּלְקָט אוֹ בָרְהִיטְנִי, חַיָּב:

ברטנורה (ה) **הקורח קרחה**. משום דמחייב על כל קרחה וקרחה ועל כל שריטה ושריטה ועל כל פאה ופאה. משא"כ באוכל חלב וחלב. משום הכי תננהו במתני' אבל שאר לאוי גרידי שאין בהן חדוש לא תנא: **קרחה**. על מת. כדכתיב (דברים יד) ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת ואף על גב דגבי כהנים לא כתיב על מת. כבר למדו בגזירה שוה מקרחה קרחה. מה בישראל על מת. אף בכהנים על מת. ושיעור קרחה כגריס: **המקיף את ראשו**. משוה צדעיו לאחורי אזנו ופדחתו ואפילו על גלוח שבמספרים שאין בו השחתה. חייב על פאת הראש. דדוקא בזקן כתיב השחתה ואינה אלא בתער. אלא בפאת הראש הקפה כתיב בכל ענין שהוא מקיף חייב: **שריטה אחת על חמש מתים**. או חמש שריטות על מת אחד. דכתיב (ויקרא יט) ושרט לנפש לא תתנו לחייב על כל שריטה ושריטה. ועל כל נפש ונפש ואף על פי שלא היתה שם אלא התראה א'. והיו כל ה' שריטות בבת אחת חייב: **על הראש ב'**. אחת על ימין ואחת על שמאל: **ועל הזקן ב' מכאן וב' מכאן**. מקום חבור הסנטר לעצם. א' מימין הסנטר ואחת משמאל ושבולת הזקן באמצע. הרי שלש. וחבור הצדעי' מכאן ומכאן. הרי חמש. לחי העליון המחובר לצדעים ולחי התחתון שבימין. ולחי העליון והתחתון שבשמאל. הרי ב' מכאן. וב' מכאן. וסוף הזקן שהשער יוצא ממנו כעין שבולת. לפיכך נקראת שבולת הזקן. הרי זה חמש: **אינו חייב אלא א'**. דכיון דלאו א' הוא הרי הוא כאוכל ב' זתים של חלב בהתראה אחת: **עד שיטלנו בתער**.

אפאת זקן קאי דכתיב ביה גלוח והשחתה: **מלקט**. כלי העשוי כעין מלקחי' ללקט את השער: **רהיטני**. הוא מעצד בלשון מקרא. כלי שבו מחליק חרש עצים פני הלוח ואין הלכה כר"א:

ו. הַכּוֹתֵב כְּתֹבֶת קַעֲקַע, כָּתַב וְלֹא קִעֲקַע, קִעֲקַע וְלֹא כָתַב, אֵינוֹ חַיָּב, עַד שֶׁיִּכְתּוֹב וְיִקַּעֲקַע בְּדָיוֹ וּבְכָחוֹל וּבְכָל דָּבָר שֶׁהוּא רוֹשֵׁם. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּכְתּוֹב שֵׁם הַשֵּׁם, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט) וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם אֲנִי ה':

ברטנורה (ו) **כתובת קעקע**. מקרע בסכין על בשרו כעין אותיות. ואחר כך ממלא את הקרעי' דיו או כחול: **כתב**. על בשרו בדיו או בכחול. ולא קרע בסכין. או קרע בסכין ולא מלא בדיו או בכחול. אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע. לישנא דקרא נקט דכתיב כתובת קעקע. כתיבה ברישא. והדר קעקע. אבל לעולם הקעקע תחלה. ואחר כך הכתב. וקרא הכי משמע. וכתובת בתוך הקעקע. לא תתנו בכם: **שיכתוב שם השם**. בגמרא מפרש דשם ע"ג קאמר. הכי מפרש לקרא לא תתנו בכם שם ע"ג כי אני ה'. ולא תשתפו אחרי' עמי ואין הלכה כר"ש:

ז. נָזִיר שֶׁהָיָה שׁוֹתֶה בַּיַּיִן כָּל הַיּוֹם, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אֶחָת. אָמְרוּ לוֹ אַל תִּשְׁתֶּה אַל תִּשְׁתֶּה וְהוּא שׁוֹתֶה, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת:

ברטנורה (ז) **אינו חייב אלא אחת**. על מה ששתה תוך כדי דבור של התראה ואם היה לפניו כלי שיש בו כמה רביעי' יין. ואמרו לו אל תשתה כלי זה שיש בו כך וכך שעורים. שתלקה כך וכך מלקיות. חייב על כל שעור ושעור אף על פי שלא התרו בו אלא התראה אחת:

ח. הָיָה מְשַׁמֵּא לַמֵּתִים כָּל הַיּוֹם, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ אַל תְּשַׁמֵּא, אַל תְּשַׁמֵּא וְהָיָה מְשַׁמֵּא, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הָיָה מְגַלֵּחַ כָּל הַיּוֹם, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ אַל תְּגַלַּח אַל תְּגַלַּח וְהוּא מְגַלֵּחַ, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הָיָה לָבוּשׁ בְּכֻלָּאַיִם כָּל הַיּוֹם, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ אַל תִּלְבַּשׁ אַל תִּלְבַּשׁ וְהוּא פּוֹשֵׁט וְלוֹבֵשׁ, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת:

ברטנורה (ח) **והוא פושט ולובש**. ולא פושט לגמרי אלא כיון שהוציא ראשו והחזירו חייב. ובגמרא קאמר דאינו פושט ממש. אלא ששהה בין התראה להתראה כדי לפשוט וללבוש. הוי כפושט וחוזר ולובש. וחייב על כל התראה והתראה:

ט. יֵשׁ חוֹרֵשׁ תֶּלֶם אֶחָד וְחַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם שְׁמוֹנָה לָאוִין, הַחוֹרֵשׁ בְּשׁוֹר וַחֲמוֹר, וְהֵן מֻקְדָּשִׁים, בְּכֻלָּאַיִם בַּכֶּרֶם, וּבַשְּׁבִיעִית, וְיוֹם טוֹב, וְכֹהֵן וְנָזִיר בְּבֵית הַטֻּמְאָה. חֲנַנְיָא בֶּן חֲכִינַאי אוֹמֵר, אַף הַלּוֹבֵשׁ כִּלְאָיִם. אָמְרוּ לוֹ, אֵינוֹ הַשֵּׁם. אָמַר לָהֶם, אַף לֹא הַנָּזִיר הוּא הַשֵּׁם:

ברטנורה (ט) **תלם אחת**. שורה אחת של שדה: **וחייב עליו משום שמנה לאוין**. והוא שהתרו בו על כלם: **והן מוקדשים**. שור קדשי מזבח. וחמור קדשי בדק הבית ובשור אית ביה לאו דלא תעבוד בבכור שורך ובחמור. אזהרה דמעילה ונפקא לן חט חט מתרומה ולאו דלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו. הרי כאן ג' לאוין: **וכלאים בכרם**. על ידי שחורש מחפה חטה ושעורה וחרצן בעפר. ועוב' משום לא תזרע כרמך כלאים. דקי"ל המחפ' כלאים לוקה. אף על פי שלא זרען אלא חפה עפר עליהן. הרי זה ד' לאוין. והרמב"ם חשב כלאים בכרם. שני לאוין. א' משום כלאי זרעים שהן שני מיני זרעים. חטה. ושעורה. וחד משום כלאי הכרם בשביל החרצן. ולא חשיב מוקדשים. של שור וחמור. אלא ללאו אחד: **שביעית**. שבת לה' שדך לא תזרע: **ויו"ט**. כל מלאכת עבודה לא תעשו: **כהן ונזיר**. והוא בבית הקברות וקעבר על נפש לא יטמא בעמיו האמור בכהנים ועל נפש מת לא יבא האמור בנזיר: **אף הלובש כלאים**. בשעה שהיה חורש: **אינו מן השם**. לאו של לבישת כלאים אינו בשביל התלם: **אף כהן ונזיר דחשביתו לאו**. אינו בשביל חרישה אלא בשביל הליכה למקום טומאה. ומיהו ת"ק חשיב להו בכלל לאוין התלם לפי שאינו יכול לחרוש בשוורים אלא אם כן הולך עמהם ומנהיגם:

י. כַּמָּה מַלְקִין אוֹתוֹ, אַרְבָּעִים חָסֵר אֶחָת. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה) בְּמִסְפַּר אַרְבָּעִים, מִנַּיִן שֶׁהוּא סָמוּךְ לְאַרְבָּעִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַרְבָּעִים שְׁלֵמוֹת הוּא לוֹקֶה. וְהֵיכָן הוּא לוֹקֶה אֶת הַיְתֵרָה, בֵּין כְּתֵפָיו:

ברטנורה (י) **מנין שהוא סמוך לארבעים**. שגורם לומר אחריו ארבעים דהיינו. תשעה ושלשים. אי הוה כתיב ארבעים במספר. ה"א ארבעים במנינא. השתא דכתיב במספר ארבעים. במספר הגור' לומר אחריו ארבעים. דהיינו תשעה ושלשים: **והיכן הוא לוקה את היתירה**. שאינה ראויה להשתלש דתשעה ושלשים ראויות להשתלש שליש מלפניו. ושתי ידות אחת על כתף זו וא' על כתף זו. וזו של ארבעים היכן לוקה אותה: **בין כתיפיו**. ואין הלכה כר' יהודה:

יא. אֵין אוֹמְדִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּמַכּוֹת הֲרְאוּיוֹת לְהִשְׁתַּלֵּשׁ. אֲמְדוּהוּ לְקַבֵּל אַרְבָּעִים, לָקָה מִקְצָת וְאָמְרוּ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל אַרְבָּעִים, פָּטוּר. אֲמְדוּהוּ לְקַבֵּל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה, מִשֶּׁלָּקָה אָמְרוּ שֶׁיָּכוֹל הוּא לְקַבֵּל אַרְבָּעִים, פָּטוּר. עָבַר עֲבֵרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁנֵי לָאוִין, אֲמָדוּהוּ אֹמֶד אֶחָד, לוֹקֶה וּפָטוּר. וְאִם לָאו, לוֹקֶה וּמִתְרַפֵּא וְחוֹזֵר וְלוֹקֶה:

ברטנורה (יא) **אין אומדין אותו וכו'**. שכל הלוקין בב"ד היו צריכין לאומדן בתחלה שלא ימותו מחמת ההכאות. מדכתיב לא יוסיף מכלל שאם צריך לגרוע גורעין: **אלא במכות הראויות להשתלש**. ואין מוסיפין לעולם על האומד: **אמדוהו לקבל ארבעים**. חסר אחד.

אלא לישנא דקרא נקט: **אמדוהו אומד אחד**. לשני מלקיות. כגון אמדוהו ללקות ארבעים ושתים: **ואם לאו**. שלא אמדוהו אלא למלקות אחת:

יב. כֵּיצַד מַלְקִין אוֹתוֹ, כּוֹפֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל הָעַמּוּד הֵילָךְ וְהֵילָךְ, וְחַזָּן הַכְּנֶסֶת אוֹחֵז בִּבְגָדָיו, אִם נִקְרְעוּ נִקְרָעוּ, וְאִם נִפְרְמוּ נִפְרָמוּ, עַד שֶׁהוּא מְגַלֶּה אֶת לִבּוֹ. וְהָאֶבֶן נְתוּנָה מֵאַחֲרָיו, חַזָּן הַכְּנֶסֶת עוֹמֵד עָלֶיהָ. וּרְצוּעָה שֶׁל עֵגֶל בְּיָדוֹ, כְּפוּלָה אֶחָד לִשְׁנַיִם וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה, וּשְׁתֵּי רְצוּעוֹת עוֹלוֹת וְיוֹרְדוֹת בָּהּ:

ברטנורה (**יב**) **על העמוד**. שהוא נעוץ בקרקע. וזקוף וגבוה כדי להשען עליו: **וחזן**. שמש שליח ב"ד: **נפרמו**. נקרעו חוטי התפירה: **מאחוריו**. של הלוקה: **ורצועה של עגל**. שנאמר ארבעים יכנו. וסמיך ליה לא תחסום שור בדישו: **כפולה לשנים ושנים לארבעה**. ד' רצועות תפורות זו על גב זו: **ובי' רצועות**. דקות של חמור: **עולות ויורדות בה**. כעין קלקלי של אוכף וטעמא משום דכתיב (ישעיה א) ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו אמר הקדוש ברוך הוא יבא מי שמכיר באבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו:

יג. יָדָהּ טֶפַח וְרָחְבָּהּ טֶפַח, וְרֹאשָׁהּ מַגַּעַת עַל פִּי כְרֵסוֹ. וּמַכֶּה אוֹתוֹ שְׁלִישׁ מִלְּפָנָיו וּשְׁתֵּי יָדוֹת מִלְּאַחֲרָיו. וְאֵינוֹ מַכֶּה אוֹתוֹ לֹא עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב אֶלָּא מֻטֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה) וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט. וְהַמַּכֶּה מַכֶּה בְיָדוֹ אַחַת בְּכָל כֹּחוֹ:

ברטנורה (**יג**) **ידה טפח**. בית יד שהרצועה תלויה בה ארכו טפח: **ורחבה**. של רצועה של עגל טפח: **וראשה מגעת ע"פ כריסו**. לכך צריך שיהא בבית יד של רצועה נקב שחזן המלקה יכול להאריך ולקצר הרצועה כרצונו. שאין מלקין לאדם אלא ברצועה שראשה מגעת ע"פ כרסו שהוא טבורו: **שליש מלפניו**. דכתיב (דברים כה) והכהו לפניו כדי רשעתו. לפניו כדי רשעתו אחת. ולאחריו כדי שתים: **מלפניו**. על לבו: **מאחריו**. שליש על כתף זו ושליש על כתף זו: **מכה בידו אחת**. אבל כשמגביה הרצועה מגביה בשתי ידיו: **בכל כחו**. דכתיב (שם) מכה רבה:

יד. וְהַקּוֹרֵא קוֹרֵא (שם כח) אִם לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת וְגוֹ' וְהִפְלָא ה' אֶת מַכֹּתְךָ וְאֵת מַכּוֹת וְגוֹ', וְחוֹזֵר לְתַחְלַת הַמִּקְרָא (וּשְׁמַרְתֶּם אֶת דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְגוֹ' (שם כט), וְחוֹתֵם וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְגוֹ' (תהלים עח), וְחוֹזֵר לְתַחְלַת הַמִּקְרָא). וְאִם מֵת תַּחַת יָדוֹ, פָּטוּר. הוֹסִיף לוֹ עוֹד רְצוּעָה אַחַת וָמֵת, הֲרֵי זֶה גּוֹלֶה עַל יָדוֹ. נִתְקַלְקֵל בֵּין בָּרֵעִי בֵּין בַּמַּיִם, פָּטוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הָאִישׁ בָּרֵעִי וְהָאִשָּׁה בַּמַּיִם:

ברטנורה (**יד**) **והקורא קורא**. דכתיב (ויקרא יט) בקרת תהיה. בקריאה תהא שקורין עליו אם לא תשמור לעשות וגו'. וגדול שבדיינים קורא. והסמוך לו מונה. והשלישי אומר על כל הכאה והכאה ומצוה על הקורא לצמצם להשלים המקראות בסוף המלקות. ואם לא

צמצם חוזר וקורא פעם שניה וממהר לקרא ולהשלים כשישלים המלקה להלקות: **ואם מת ת"י פטור**. מפני שמכהו ברשות: **הוסיף לו**. כגון דטעה במנינא: **נתקלקל**. שהוציא רעי מחמת ההכאה: **פטור**. דכתיב (דברים כה) ונקלה אחיך לעיניך. והרי נקלה שנתלכלך: **ואשה**. אף במים דבשתה מרובה. ואין הלכה כר"י:

טו. כָּל חַיָּבֵי כְרֵיתוֹת שֶׁלָּקוּ, נִפְטְרוּ יְדֵי כְרֵיתָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה) וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ, כְּשֶׁלָּקָה הֲרֵי הוּא כְאָחִיךָ, דִּבְרֵי רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל. אָמַר רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל, מָה אִם הָעוֹבֵר עֲבֵרָה אַחַת, נוֹטֵל נַפְשׁוֹ עָלֶיהָ. הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁתִּנָּתֵן לוֹ נַפְשׁוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִמְּקוֹמוֹ הוּא לָמֵד, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יח) וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת וְגוֹ', וְאוֹמֵר (שם) אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם. הָא, כָּל הַיּוֹשֵׁב וְלֹא עָבַר עֲבֵרָה, נוֹתְנִין לוֹ שָׂכָר כְּעוֹשֶׂה מִצְוָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי אוֹמֵר, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דברים יב) רַק חֲזַק לְבִלְתִּי אֲכֹל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנָּפֶשׁ וְגוֹ', וּמָה אִם הַדָּם שֶׁנַּנְפָּשׁוֹ שֶׁל אָדָם קָצָה מִמֶּנּוּ, הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ מְקַבֵּל שָׂכָר. גָּזֵל וַעֲרָיוֹת שֶׁנַּנְפָּשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתְאַוֶּה לָהֶן וּמְחַמְּדָתָן, הַפּוֹרֵשׁ מֵהֶן עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁיִּזְכֶּה לוֹ וּלְדוֹרוֹתָיו וּלְדוֹרוֹת דּוֹרוֹתָיו עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת:

ברטנורה (טו) **נפטרו מידי כריתתן**. אם עשו תשובה: העושה מצוה אחת על אחת כמה וכמה. אית דמפרשי דעל חייבי כריתות שלקו קאמר מי שקיבל עליו הדין ועשה מצוה כשלקה: על אחת כמה וכמה שתינתן לו נפשו. ויפטר מידי כרת. שמדה טובה מרובה על מדת פורענות. ואית דמפרשי דמלתא באנפי נפשיה קאמר להודיע מתן שכרן של מצות. קל וחומר מענשן של עבירות: **ממקומו הוא למד**. מחייבי כריתות דאיירי בהו אנו למדין שהיושב ולא עבר עבירה מעלין עליו שכר כעושה מצוה דכתיב בעריות (ויקרא יח) ונכרתו הנפשות. ואומר (שם) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וסמוך ליה לא תקרבו לגלות ערוה. הרי שמי שיושב ואינו מגלה ערוה. הכתוב קוראו עושה מצוה. וכתיב ביה וחי בהם. כדרך שהעניש כרת במי שעושה עבירה וזה דוקא במי שבא עבירה לידו וכבש יצרו ולא עשאה. כיוסף הצדיק וכיוצא בו:

טז. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקַשְׁיָא אוֹמֵר, רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מב) יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

ברטנורה (טז) **לפיכך הרבה להם תורה ומצות**. כגון פרשת שקצים ורמשים כדי להרבות שכר כשהן בדלים מהם אף על פי שבלאו הכי לא היו אוכלין אותן שנפשו של אדם קצה בהן: **למען צדקו**. להצדיק את ישראל. ולזכות אותן:

גמרא מכות דף כ"ג ע"א

אוֹחֵז בִּבְגָדָיו וְכוּ'. מַאי טַעֲמָא? מִשּׁוּם נְקָלָה. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָא: מִנַּיִן לְרִצּוּעָה שֶׁהִיא שֶׁל עֶגֶל? דִּכְתִיב (דברים כה) אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ. וְסָמִיךְ לֵהּ לֹא תַחְסוֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ. וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָא: כָּל הַמְבַזֶּה אֶת הַמּוֹעֲדוֹת כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, דִּכְתִיב (שמות לד) אֱלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ. וְסָמִיךְ לֵהּ: אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר. וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָא: כָּל הַמְסַפֵּר לְשׁוֹן הָרָע וְכָל הַמְקַבֵּל לָשׁוֹן הָרָע, וְכָל הַמַּעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר רָאוּי לְהַשְׁלִיכוֹ לְכַלְבִּים, דִּכְתִיב (שם כב) לַכֶּלֶב תַּשְׁלִיכוּן אוֹתוֹ. וְסָמִיךְ לֵהּ: לֹא תִשָּׂא שֵׁמַע שָׁוְא וְגוֹ'. קְרִי בֵּהּ נָמֵי לֹא תַשִּׂיא. וּשְׁתֵּי רְצוּעוֹת וְכוּ'. תָּנָא שֶׁל חֲמוֹר כְּדָרְדִישׁ הַהוּא גְּלִילְאָה עִלָּאָה דְּרַב חִסְדָּא יָדַע שׁוֹר קוֹנֵהוּ וַחֲמוֹר אֲבוּס בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע וְגוֹ'. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: יָבֹא מִי שֶׁמַּכִּיר אֲבוּס בְּעָלָיו וְיִפָּרַע מִמִּי שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר אֲבוּס בְּעָלָיו. מַלְקִין אוֹתוֹ וְכוּ'. מָנָא הָנֵי מִילֵּי אָמַר רַב כַּהֲנָא דְּאָמַר קְרָא (דברים כה) וְהִפִּילוֹ הַשּׁוֹפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפַּר רִשְׁעָה אַחַת מִלְּפָנָיו וּשְׁתֵּי רְשָׁעִיּוֹת מֵאַחֲרָיו וְאֵינוֹ מַכֶּה אוֹתוֹ וְכוּ'. אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִנַּיִן לְרִצּוּעָה שֶׁהִיא מֻכְפֶּלֶת? שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִפִּילוֹ. וְהָא מִבְּעֵי לֵהּ לְגוּפֵהּ אִם כֵּן לִכְתּוֹב קְרָא יַטֵּהוּ. מַאי הִפִּילוֹ? שְׁמַע מִינַּהּ תַּרְתֵּי. הַמַּכֶּה מַכָּה בְּיָדוֹ. תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין מַעֲמִידִין חַזָּנִים אֶלָּא חַסְרֵי כֹּחַ וִיתִירֵי מַדָּע. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲפִלּוּ חַסְרֵי מַדָּע וִיתִירֵי כֹּחַ. אָמַר רָבָא: כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה מִסְתַּבְּרָא, דִּכְתִיב: לֹא יוֹסִיף פֶּן יוֹסִיף. אִי אָמַרְתְּ בִּשְׁלָמָא חַסְרֵי מַדָּע, הַיְינוּ דִּצְרִיךְ לְאַזְהוּרֵיהּ, אֶלָּא אִי אָמַרְתְּ יְתִירֵי מַדָּע מִי צָרִיךְ לְאַזְהוּרֵיהּ. וְרַבָּנָן אֵין מְזָרְזִין אֶלָּא לְמָזוֹרָז. תָּנָא כְּשֶׁהוּא מַגְבִּיהַּ מַגְבִּיהַּ בִּשְׁתֵּי יָדָיו, וּכְשֶׁהוּא מַכֶּה, מַכֶּה בְּיָדוֹ אֶחָת, כִּי הֵיכִי דְּלֵיתֵהּ מִדִּידֵיהּ:

רש"י **את המועדות**. חולו של מועד: **חג המצות תשמור**. מפ' במגילה אם בראשון ובשביעי הרי כבר אמור הא לא בא להזהיר אלא על חש"מ שאסור בעשית מלאכה: אל תשת ידך עם רשע להיו' עד חמס היינו מעיד עדות שקר: **במספר**. שתי רשעיות מאחריו אפילו יתירי כח ואפילו חסירי מדע. דאין להקפיד בכך: **אי אמרת בשלמא**. דאפילו חסירי מדע יכולין להעמיד בהן היינו דאצטריך וכו' מזרז:

זוהר חדש ד"א דף ע' ע"ג

שָׁלְחוּ לְהוּ בְּנֵי אַרְעָא קַדִּישָׁא יָאוּת דְּאַתּוּן אִתְבַּדַּרְתּוּן בְּנֵי עַמְמַיָּא וְאַתּוּן לְבַר מֵאַרְעָא קַדִּישָׁא וְיָאוּת לְכוּ לְמִבְכֵּי עָלַיְכוּ וְעַל גַּרְמַיְכוּ דִּנְפַקְתּוּן מִנְּהוֹרָא לַחֲשׁוֹכָא כְּעַבְדָּא דְּנָפִיק מִבֵּי מָארֵי אֲבָל אֲנָן אִית לָן לְמִבְכֵּי וּלְמֶעְבַּד הֶסְפֵּדָא וְלָן שַׁדַּר קַדִּשָׁא בְּרִיךְ הוּא סִפְרָא דְּהֶסְפֵּדָא דַּאֲנָן בְּנָהָא דְּמַטְרוֹנִיתָא וַאֲנָן מִבְּנֵי בֵּיתָהּ וְיַדְעִין יְקָרָא דְּמָארֵי עָלְמָא וְלָן יָאוּת לְמִבְכֵּי וּלְפָרְשָׁא אִנּוּן אַלְפָא בֵּיתִין וַאֲנָן יַתְמִין בְּלָא אַבָּא וְאִמָּא וּמִסְתַּכְּלִין עֵינִין לְכָתְלֵי

בֵּיתָא דְּאִמְּנָא וְהָא אִתְחָרַב וְלָא אַשְׁכַּחֲנָא לָהּ דַּהֲוַת יָנְקָא לָן בְּכָל יוֹמָא בְּיוֹמִין קַדְמָאִין מִשְּׁפִירוּ דִּילָהּ וַהֲוַת נְחִימַת לָן וּמְמַלְּלַת עַל לִבָּנָא כְּאִימָּא לִבְרָהּ, כַּנָּאֲמַר: כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תְּנַחֲמֶנּוּ: וְהַשְׁתָּא אִסְתַּכְּלָן עֵינִין לְכָל סְטָר וַאֲתַר בֵּית מוֹתְבָא דְּאִמְּנָא אִתְּבַלְבַּל וְהָא אִתְחָרַב וּבָטַשׁ רֵישָׁא לְכָתְלֵי בֵּיתָא וּמוֹתְבָא. מָאן יְנַחֵם לָן וּמָאן יְמַלֵּל עַל לִבָּנָא וְיִגְיַן עָלָנָא קָמֵי מַלְכָּא מַלְכָּא כַּד הֲוִינָן חָטָאן קָמֵי אֲבוּנָא וְסָלִיק רְצוּעָה לְאַלְקָאָה לָן אִיהוּ קָיְמָא לְקַמָּן וּמְקַבְּלָא מַלְקִיּוּתָא דְּמַלְכָּא בְּגִין לְאַגָּנָא עָלָנָא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְהוּא מְחוֹלָל מִפְּשָׁעֵינוּ מְדֻכָּא מַעֲוֹנֹתֵינוּ וּבַחֲבוּרָתוֹ נִרְפָּא לָנוּ. וְהַשְׁתָּא אִמָּא לֵית לָן וַי לָן וַי לְכוּ (ס"א לבתר לית) לָן יְאוּת לְמִבְכֵּי לָן יָאוּת לְמִסְפֵּד לָן יָאוּת לְפַתְרָא אִנּוּן מִלִּין דְּמָרִירוּ וּלְאוֹדָעָא לְהוּ לְאִנּוּן דְּיַדְעֵי לְמִבְכֵּי מִילִּין דְּהֶסְפֵּדָא נְקָרֵב בְּכָל יוֹמָא לְגַבֵּי עַרְסָא דְּאִמָּנָא וְלָא נִשְׁכַּח לָהּ תַּמָּן נְשָׁאַל עֲלָהּ לֵית מָאן דְּיִשְׁגַּח עָלָן. נְשָׁאַל לְעַרְסָא דִּילָהּ אִתְבַּלְבָּלָא נְשָׁאַל לְכָרְסַיָּא נְפָלַת. נְשָׁאַל לְהֵיכָלִין דִּילָהּ אוּמָאן אִנּוּן דְּלָא יַדְעִין מִנָּהּ. נְשָׁאַל לְעַפְרָא רְשִׁימוּ דְּעִקְבָתָא לֵית תַּמָּן נְשָׁאַל לְאִנְּרָא הָא אִנְּרָא אָתִיב לָן דְּתַמָּן יָתְבָא מְבַכָּא וּמְיַלֶּלֶת וְאָזְלַת מְבַכָּה צַוְחַת בְּקַל מְרִירוּ עָלָן מֵאִנְּרָא לְאִנְּרָא כַּמָּה דְּאַתְּ אָמֵר מַה לָּךְ אֵיפֹא כִּי עָלִית כֻּלָּךְ לְגַגּוֹת. נְשָׁאַל לְאָרְחִין וּשְׁבִילִין כֻּלְּהוּ אָמְרִין דְּשָׁמְעוּ קָל מְרִירוּ דְּבֶכְיָהּ דְּמְבַכָּה עַל בְּנָהָא וְלָא יַדְעִין לְאָן אִסְתַּכְּלַת. לָן יָאוּת לְמִבְכֵּי לָן יָאוּת לְמִסְפֵּד וּלְנַשָּׁק עַפְרָא דְּרִגְלָהָא נְנַשָּׁק אֲתַר בֵּי מוֹתְבָא נְנַשָּׁק לְכָתְלֵי דְּהֵיכָלָא וְנִבְכֵּי בִּמְרִירוּ. אֲנָן נִפְתַּח בְּהֶסְפְּדָא דְּנֶחֱמֵי בְּכָל יוֹמָא כָּל הַאי נִבְכֵּי תְּדִיר וְלָא אִתְנְשֵׁי מְרִירוּ דִּבְכְיָהּ מִינָן:

תרגום הזוהר שָׁלְחוּ לָהֶם בְּנֵי הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, אֶמֶת הִיא שֶׁאֲתֶם נִתְפַּזַּרְתֶּם בֵּין הָעַמִּים, וְאַתֶּם מְחוּץ לְאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וְרָאוּי לָכֶם לִבְכּוֹת עֲלֵיכֶם וְעַל עַצְמְכֶם, שֶׁיְּצָאתֶם מֵאוֹר לְחֹשֶׁךְ, כְּעֶבֶד הַיּוֹצֵא מִבֵּית אֲדוֹנוֹ. אֲבָל אָנוּ, יֵשׁ לָנוּ לִבְכּוֹת וְלַעֲשׂוֹת הֶסְפֵּד, וְלָנוּ שָׁלַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סֵפֶר הַהֶסְפֵּד, שֶׁאָנוּ בְּנֵי הַמַּלְכָּה, וְאָנוּ מִבְּנֵי בֵּיתָהּ, וְיוֹדְעִים כָּבוֹד אֲדוֹן הָעוֹלָם. וְעַל כֵּן לָנוּ רָאוּי לִבְכּוֹת וּלְפָרֵשׁ אֵלּוּ הָאַלְפָא בֵּיתוֹת, שֶׁבְּסֵפֶר אֵיכָה. וְאָנוּ יְתוֹמִים בְּלִי אָב וְאֵם, וְהָעֵינַיִם מִסְתַּכְּלוֹת לַכֹּתֶל, בֵּיתָהּ שֶׁל אִמֵּנוּ, וְהִנֵּה נֶחֱרַב, וְלֹא מָצָאנוּ אוֹתָהּ. שֶׁהָיְתָה מֵינֶקֶת אוֹתָנוּ בְּכָל יוֹם בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים מִשֶּׁפַע הַמַּבְחָר שֶׁלָּהּ. וְהָיְתָה מְנַחֶמֶת אוֹתָנוּ וּמְדַבֶּרֶת עַל לִבֵּנוּ כְּמוֹ אֵם לִבְנָהּ. כְּדִכְתִיב כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תְּנַחֲמֶנּוּ וְגוֹ'. וְעַתָּה הָעֵינַיִם מִסְתַּכְּלוֹת לְכָל צַד, וּמָקוֹם בֵּית מוֹשָׁבָהּ שֶׁל אִמֵּנוּ נִתְבַּלְבֵּל וְהִנֵּה נֶחֱרַב. נַכֶּה רֹאשֵׁינוּ בְּכָתְלֵי בֵּיתָהּ וּמוֹשָׁבָהּ, מִי יְנַחֵם אוֹתָנוּ, וּמִי יְדַבֵּר עַל לִבֵּנוּ, וְיָגֵן עָלֵינוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. כְּשֶׁהָיִינוּ חוֹטְאִים לִפְנֵי אָבִינוּ, וְהֵרִים אֶת הַשּׁוֹט לְהַכּוֹת אוֹתָנוּ, הִיא עָמְדָה לְפָנֵינוּ, וּמְקַבֶּלֶת הַהַכָּאָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ כְּדֵי לְהָגֵן עָלֵינוּ. כְּדִכְתִיב, וְהוּא מְחוֹלָל מִפְּשָׁעֵינוּ מְדוּכָּא מֵעֲוֹנוֹתֵינוּ וְגוֹ'. וּבַחֲבוּרָתוֹ נִרְפָּא לָנוּ. וְעַתָּה אֵין לָנוּ אֵם, אוֹי לָנוּ, אוֹי לָכֶם. לָנוּ רָאוּי לִבְכּוֹת, לָנוּ רָאוּי לְהַסְפִּיד. לָנוּ

רָאוּי לְבָאֵר אֵלּוּ הַדְּבָרִים הַמָּרִים שֶׁבְּסֵפֶר אֵיכָה, לְהוֹדִיעַ לָהֶם, לְאוֹתָם הַיּוֹדְעִים לִבְכּוֹת, אֶת דִּבְרֵי הַהֶסְפֵּד. אָנוּ קְרֵבִים בְּכָל יוֹם לְמַטָּתָהּ שֶׁל אִמֵּנוּ, וְאֵין אָנוּ מוֹצְאִים אוֹתָהּ שָׁמָּה. אָנוּ שׁוֹאֲלִים עָלֶיהָ, וְאֵין מִי שֶׁיַּבִּיט עָלֵינוּ. נִשְׁאַל אֶת מִטָּתָהּ, וְהִנֵּה מִתְבַּלְבֶּלֶת. נִשְׁאַל אֶת כִּסְאָהּ, וְהִנֵּהוּ נוֹפֵל. נִשְׁאַל אֶת הֵיכָלוֹתֶיהָ, וְהֵם נִשְׁבָּעִים שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים מִמֶּנָּהּ. נִשְׁאַל אֶת הֶעָפָר, וְרֹשֶׁם עִקְּבוֹתֶיהָ אֵינֶנּוּ שָׁם. אָנוּ שׁוֹאֲלִים אֶת הַגֶּפֶן, וְהִנֵּה הַגֶּפֶן מֵשִׁיב לָנוּ, שֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת שָׁם מְבַכָּה וּמְיַלֶּלֶת עָלֵינוּ, וְהוֹלֶכֶת מִגֶּפֶן אֶל גֶּפֶן, וּמְבַכָּה וְצוֹעֶקֶת בְּקוֹל מָר עָלֵינוּ. כְּדִכְתִיב, מַה לְּךָ אֵפוֹא כִּי עָלִית כֻּלְּךְ לַגַּגּוֹת. נִשְׁאַל לַדְּרָכִים וְלַשְּׁבִילִים, כֻּלָּם אוֹמְרִים, שֶׁשָּׁמְעוּ קוֹל מָר שֶׁל בְּכִיָּה שָׁבוֹכָה עַל בָּנֶיהָ, וְאֵינָם יוֹדְעִים אֵיפֹה הִיא הֲלָכָה. לָנוּ רָאוּי לִבְכּוֹת, לָנוּ רָאוּי לְהַסְפִּיד. נְנַשֵּׁק עָפָר רַגְלֶיהָ, נְנַשֵּׁק מָקוֹם בֵּית מוֹשָׁבָהּ, נְנַשֵּׁק כָּתְלֵי הֲהֵיכָל, וְנִבְכֶּה מָרָה. אָנוּ נִפְתָּח בְּהֶסְפֵּד מִפְּנֵי שֶׁאָנוּ רוֹאִים כָּל כָּךְ בְּכָל יוֹם. נִבְכֶּה תָּמִיד, וּמְרִירוּת הַבְּכִיָּה לֹא תִשָּׁכַח מִמֶּנּוּ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפילה פרק יב

א. אֵין קוֹרְאִין בְּחֻמָּשִׁין בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת מִשּׁוּם כְּבוֹד צִבּוּר וְאֵין גּוֹלְלִין סֵפֶר תּוֹרָה בְּצִבּוּר מִפְּנֵי טֹרַח הַצִּבּוּר שֶׁלֹּא יַטְרִיחַ עֲלֵיהֶם לְהָיוֹתָן עוֹמְדִין עַד שֶׁיְּגַלֵּל סֵפֶר תּוֹרָה. לְפִיכָךְ אִם יִצְטָרְכוּ לִקְרוֹת שְׁנֵי עְנָיָנִים מוֹצִיאִין שְׁנֵי סִפְרֵי תּוֹרוֹת. וְלֹא יִקְרָא אִישׁ אֶחָד עִנְיָן אֶחָד בִּשְׁתֵּי תּוֹרוֹת שֶׁמָּא יֹאמְרוּ סֵפֶר רִאשׁוֹן פָּגוּם הָיָה וּלְפִיכָךְ קוֹרֵא בַּשֵּׁנִי: **ב**. כָּל הַגּוֹלֵל סֵפֶר תּוֹרָה גּוֹלְלוֹ מִבַּחוּץ וּכְשֶׁהוּא מְהַדְּקוֹ מְהַדְּקוֹ מִבִּפְנִים. וְצָרִיךְ לְהַעֲמִידוֹ עַל הַתֵּפֶר כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקָּרַע מָקוֹם שֶׁמּוֹצִיאִין סֵפֶר תּוֹרָה אַחַר שֶׁקּוֹרְאִין בּוֹ וּמוֹלִיכִין אוֹתוֹ לְבֵית אַחֵר לְהַצְנִיעוֹ אֵין הַצִּבּוּר רַשָּׁאִין לָצֵאת עַד שֶׁיֵּצֵא סֵפֶר תּוֹרָה וִילַוּוּ אוֹתוֹ וְהֵם אַחֲרָיו עַד הַמָּקוֹם שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתוֹ בּוֹ:

מוסר

מספר חסידים סימן קנ"ד

מִצְוָה לִשְׁנוֹת אַרְבָּעִים מִלְאכוֹת חָסֵר אֶחָד כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח אֵיזוֹ מְלָאכָה אֲסוּרָה כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לִדְרֹשׁ בְּמַעֲשֶׂה מוֹעֲדִים לִפְנֵי הַמּוֹעֲדִים, כָּךְ בְּעִנְיַן שַׁבָּת לִפָּנָיו כְּדֵי לְמַהֵר בְּצָרְכֵי שַׁבָּת. אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית תִּקְּנוּ וְקִבְּעוּ לוֹמַר "בַּמֶּה מַדְלִיקִין" בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כְּלוֹמַר קַיְּמְתִי מַה שֶּׁבְּזֹאת הַמִּשְׁנָה חוּץ מִיּוֹם טוֹב הַנִּכְנָס לְשַׁבָּת לְפִי שֶׁכָּתוּב בּוֹ: עִשַּׂרְתָּם עֲרַבְתָּן וְאֵין מְעַשְּׂרִין בְּיוֹם טוֹב. (א"ה זהו מנהג אשכנזים ובמו"ק משבח מנהגנו ועיין ב"ע):

דברים יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(כב) **שלישי** וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כֻּלְּכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלְחָה אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ לָנוּ אֶת הָאָרֶץ וְיָשִׁבוּ אֹתָנוּ דָּבָר אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה בָּהּ וְאֵת הֶעָרִים אֲשֶׁר נָבֹא אֲלֵיהֶן: וּיִקְרֶבְתּוּן לְוָתִי כֻּלְּכוֹן וַאֲמַרְתּוּן נִשְׁלַח גֶּבְרִין קֳדָמָנָא וְיאַלְלוּן לָנָא יָת אַרְעָא וְיתִיבוּן יָתָנָא פִּתְגָמָא יָת אָרְחָא דִּי נִסַּק בַּהּ וְיָת קִרְוַיָא דִּי נֵעוֹל לְהֶן:

רש"י ותקרבון אלי כלכם. בערבוביא, ולהלן הוא אומר (דברים ה, כ. כא) ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם ותאמרו הן הראנו וגו' , אותה קריבה היתה הוגנת. ילדים מכבדים את הזקנים ושלחום לפניהם, וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפניהם, אבל כאן, ותקרבון אלי כלכם, בערבוביא. ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים: וישבו אתנו דבר. באיזה לשון הם מדברים: את הדרך אשר נעלה בה. אין דרך שאין בה עקמימות: ואת הערים אשר נבא אליהן. תחלה לכבוש:

(כג) וַיִּיטַב בְּעֵינַי הַדָּבָר וָאֶקַּח מִכֶּם שְׁנֵים עָשָׂר אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לַשָּׁבֶט: וּשְׁפַר בְּעֵינַי פִּתְגָמָא וּדְבָרִית מִנְכוֹן תְּרֵין עֲשַׂר גֻּבְרִין גַּבְרָא חַד לְשִׁבְטָא:

רש"י וייטב בעיני הדבר. בעיני ולא בעיני המקום. ואם בעיני משה היה טוב למה אמרה בתוכחות, משל לאדם שאומר לחברו מכור לי חמורך זה, אמר לו הן. נותנו אתה לי לנסיון, אמר לו הן. בהרים וגבעות, אמר לו הן. כיון שראה שאין מעכבו כלום, אמר הלוקח בלבו, בטוח הוא זה שלא אמצא בו מום. מיד אמר לו טול מעותיך ואיני מנסהו. מעתה אף אני הודיתי לדבריכם, שמא תחזרו בכם כשתראו שאיני מעכב, ואתם לא חזרתם בכם: ואקח מכם. מן הברורים שבכם מן המסלתים שבכם: שנים עשר אנשים איש אחד לשבט. מגיד שלא היה שבט לוי עמהם:

(כד) וַיִּפְנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד נַחַל אֶשְׁכֹּל וַיְרַגְּלוּ אֹתָהּ: וְאִתְפְּנִיוּ וּסְלִיקוּ לְטוּרָא וַאֲתוֹ עַד נַחֲלָא דְאַתְכָּלָא וְאַלִילוּ יָתַהּ:

רש"י עד נחל אשכל. מגיד שנקרא על שם סופו: וירגלו אתה. מלמד שהלכו בה ארבעה אומנין שתי וערב:

(כה) וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרִי הָאָרֶץ וַיּוֹרִדוּ אֵלֵינוּ וַיָּשִׁבוּ אֹתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נֹתֵן לָנוּ: וּנְסִיבוּ בִּידֵיהוֹן מֵאִבָּא דְאַרְעָא וְאַחִיתוּ לָנָא וַאֲתִיבוּ יָתָנָא פִּתְגָמָא וַאֲמָרוּ טָבָא אַרְעָא דַּייָ אֱלָהָנָא יָהֵיב לָנָא:

רש"י ויורדו אלינו. מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות: ויאמרו טובה הארץ. מי הם שאמרו טובתה, יהושע וכלב:

(כו) וְלֹא אֲבִיתֶם לַעֲלֹת וַתַּמְרוּ אֶת פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וְלָא אֲבִיתוּן לְמִסַק וְסָרֵבְתּוּן עַל מֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש"י ותמרו. לשון התרסה, התרסתם כנגד מאמרו:

נביאים - ישעיה - פרק א

(כב) כַּסְפֵּךְ הָיָה לְסִיגִים סָבְאֵךְ מָהוּל בַּמָּיִם: כַּסְפֵּךְ הֲוָה לְפָסוּלָא וְחַמְרִיךְ מְעָרַב בְּמַיָּא:

רש"י **כספך היה לסיגים** . שהיו עושין מעות נחשת ומצפין אותן בכסף להונות בהם . סבאך מהול מים . משקים שלכם מעורבים במים כדאיתא בפסיקתא , מהול מעורב ואין לו דמיון במקרא ומ"א פותר לשחוק אמרתי מהולל (קהלת ב' ב') מעורבב :

(כג) שָׂרַיִךְ סוֹרְרִים וְחַבְרֵי גַּנָּבִים כֻּלּוֹ אֹהֵב שֹׁחַד וְרֹדֵף שַׁלְמֹנִים יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ וְרִיב אַלְמָנָה לֹא יָבוֹא אֲלֵיהֶם: רַבְרְבַיִךְ מָרְדִין וְשׁוּתְפִין לְגַנְּבִין כֻּלְּהוֹן רְחִימִין לְקַבָּלָא שׁוֹחָדָא אָמְרִין גְּבַר לְחַבְרֵהּ עָבֵיד לִי טַב בְּדִינִי וַאֲשַׁלֵּם לָךְ בְּדִינָךְ דִּין יַתְמָא לָא דַיְנִין וּקְבֵילִית אַרְמַלְתָּא לָא עָלַת לְקָדָמֵיהוֹן:

רש"י **סוררים** . סרים מן הדרך הישרה : **ורודף שלמונים** . תשלומין ת"י אמרין גבר לחבריה עביד לי טב בדיני ואשלם לך בדינך שופט שהיה גזלן והנגזל צועק עליו בפני שופט אחר , זה אומר לו צדקני היום ואני אשלם גמולך כשיצעקו עליך בפני הוי רודף תשלום גמולות : **וריב אלמנה לא יבא אליהם** . האלמנה באה לצעוק והיתום יוצא וזו פוגעת בו ושאלתו מה הועלת בצעקתך לפני השופט והוא אומר כל היום הזה יגעתי לו במלאכה וסופו לא הועלתי וזו חוזרת לאחוריה ואומרת ומה זה שהוא איש לא הועיל אני לא כ"ש הוי יתום לא ישפטו וריב אלמנה לא יבא אליהם כלל :

(כד) לָכֵן נְאֻם הָאָדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוֹי אֶנָּחֵם מִצָּרַי וְאִנָּקְמָה מֵאוֹיְבָי: וְכֵן אֲמַר רִבּוֹן עָלְמָא יְיָ צְבָאוֹת תַּקִּיפָא דְּיִשְׂרָאֵל קַרְתָּא יְרוּשְׁלֵם אֲנָא עָתִיד לְנַחֲמוּתָהּ בְּרַם וַי לְרַשִּׁיעַיָּא כַּד אִתְגְּלֵי לְמֶעְבַּד פּוּרְעָנוּת דִּין מְסַנְאֵי עַמִּי וְאָתִיב נָקְמָא לְבָעֵיל דְּבָבַי:

רש"י **נאם האדון** . שהכל שלו ובידו לעקור אתכם מארצכם ולנטוע בה אחרים : **אביר ישראל** . תקפו של ישראל : **הוי** . ל' הזמנה והכרזה ודומה לו הוי ונוסו מארץ צפון (זכריה ב' י') וידעו הכל כי אנחם מצרי שהכעיסוני במעשיהם :

(כה) וְאָשִׁיבָה יָדִי עָלַיִךְ וְאֶצְרֹף כַּבֹּר סִיגָיִךְ וְאָסִירָה כָּל בְּדִילָיִךְ: וְאָתִיב מְחַת גְּבוּרְתִּי עָלָךְ וַאֲבַרַר כְּמָא דְּמִנַּקַן בְּבוֹרִיתָא כָּל רִשְׁעָא וְאַעְדֵּי כָּל חוֹבָךְ:

רש"י **ואשיבה ידי עליך** . מכה אחר מכה עד כלות הפושעים . ל' בורית סבו"ן בלע"ז ולשונו ל' נקיון כמו ובר לבב (תהלים כ"ד) ע"ש שהוא מנקה הבגד מכתמיו סיגיך האמור

למעלה כמו כספך היה לסיגים תערובת נחשת בכסף קרוי סיג אף כאן תערוב' רשעים עם הכשרים אני אכלה הפושעי' שהם הסיג : **כל בדיליך** . בדיל המעורב בכסף כלומר הרשעים שבך בדיל אשטייי"ס בלע"ז :

(כו) וְאָשִׁיבָה שֹׁפְטַיִךְ כְּבָרִאשֹׁנָה וְיֹעֲצַיִךְ כְּבַתְּחִלָּה אַחֲרֵי כֵן יִקָּרֵא לָךְ עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נֶאֱמָנָה: וַאֲמַנִּי בִּיךְ דַּיָּנֵי קוּשְׁטָא תַּקְנִין דִּבְקַדְמֵיתָא וּמְלְכֵי מִלְכָךְ כַּד מִן אַוְלָא וּבָתַר כֵּן יִתְקְרֵי לָךְ קַרְתָּא דְּקוּשְׁטָא קַרְתָּא מְהֵימַנְתָּא:

רש"י **כבראשונה** . אעמיד לכם שופטים כשרים : **עיר הצדק** . כבתחלה צדק ילין בה :

כתובים - תהילים - פרק קז

(מא) וַיְשַׂגֵּב אֶבְיוֹן מֵעוֹנִי וַיָּשֶׂם כַּצֹּאן מִשְׁפָּחוֹת: וְכַד תָּבוּ לְאוֹרְיְתָא שַׂגִּיב חֶשׁוֹכָא מִמַּסְכֵּינוּתָא וְשַׁוִי הֵיךְ עָאנֵי גְּנֵיסָיָא:

רש"י **וישם כצאן משפחות** . וישם האביון משפחת זרעו כצאן רבים :

(מב) יִרְאוּ יְשָׁרִים וְיִשְׂמָחוּ וְכָל עַוְלָה קָפְצָה פִּיהָ: חֲמוּן תְּרִיצַיָּא וְיֶחֱדוּן וְכָל מָרֵי שִׁקְרָא שַׁוְרַת פּוּמָהּ וְאִתְחַסְּמַת:

רש"י **קפצה** . סתמה כמו לא תקפוץ את ידך (דברים ט"ו) :

(מג) מִי חָכָם וְיִשְׁמָר אֵלֶּה וְיִתְבּוֹנְנוּ חַסְדֵי יְהוָה: מִן חַכִּימָא וְיִנְטַר אִלֵּין וְיִתְבּוֹנְנוּן חַסְדַּיָּא דַּיְיָ:

קח (א) שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: שִׁירָא וּשְׁבָחָא עַל יְדָא דְּדָוִד: (ב) נָכוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אָשִׁירָה וַאֲזַמְּרָה אַף כְּבוֹדִי: תְּקִין לִבִּי אֱלֹהִים אֲשַׁבַּח וַאֲזַמַּר לְחוֹד אַיְקָרִי:

רש"י **נכון לבי** . נאמן עמך : **אף כבודי** . הוא מה שאני משורר לך . ד"א אף כבודי . אף לפי כבודי לא אמנע לשורר לו ולא אחלק לעצמי כבוד :

משנה בכורות פרק ה

א. כָּל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁים (הֲנָאתָן לַהֶקְדֵּשׁ), נִמְכָּרִין בָּאִטְלִיז וְנִשְׁחָטִין בָּאִטְלִיז וְנִשְׁקָלִין בְּלִטְרָא, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר, שֶׁהֲנָיָתָן לַבְּעָלִים. פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין הֲנָיָתָן לַהֶקְדֵּשׁ. וְשׁוֹקְלִין מָנֶה כְּנֶגֶד מָנֶה בַּבְּכוֹר:

ברטנורה (א) **כל פסולי המוקדשין**. קדשים שנפל בהן מום, אם מוכרין אותן ביוקר, טובת הנאה להקדש הוא. הלכך נמכרים באטליז, דהיינו שוק שמוכרים בו שאר בשר חולין ושם נמכרין ביוקר: **ונשקלין בליטרא**. להמכר כדרך שהקצבים מוכרים בשר חולין. דמתוך שיכולים למכור ביוקר, מוסיפים בדמים כשפודים אותם מן ההקדש: **חוץ מן הבכור ומן המעשר**. שאם נמכרים ביוקר הנאתן לבעלים. בכור הנאתו לכהן, דבשר בכור נאכל לכל אדם והכהן מוכרו ונוטל דמיו, ולכהן קרי בעלים של בכור ומשום הנאת הדיוט לא מזלזלינן בקדשים לנהוג בהן מנהג חולין למכרן באטליז, אלא בביתו, ואע"פ שלא יקפצו עליהם בני אדם כל כך. ואין נשקלים בליטרא אלא באומד, ואם יפסיד לית לן

בה: **ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור**. שאם יש לו חתיכת בשר חולין שנשקלה בליטרא, יכול לשקול בשר בכור כנגדה. אבל מעשר אין שוקלים מנה כנגד מנה, דמיחזי כאילו מוכרו, ובהמת מעשר אסור למכרה כלל משום דלא כתיב בה לא יפדה כדרך שכתוב בבכור, אלא לא יגאל ושנינו בספרי בכור שנאמר בו לא יפדה הוא נמכר, מעשר שנאמר בו לא יגאל אינו נמכר לא חי ולא שחוט ולא תמים ולא בעל מום:

ב. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, לֹא יִמָּנֶה יִשְׂרָאֵל עִם הַכֹּהֵן עַל הַבְּכוֹר. בֵּית הִלֵּל מַתִּירִין, וַאֲפִלּוּ נָכְרִי. בְּכוֹר שֶׁאֻחְזוֹ דָם, אֲפִלּוּ הוּא מֵת, אֵין מַקְיִזִין לוֹ דָם, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יַקִּיז, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בּוֹ מוּם. וְאִם עָשָׂה בּוֹ מוּם, הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁחֹט עָלָיו. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר יַקִּיז, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בּוֹ מוּם:

ברטנורה (ב) **לא ימנה ישראל עם הכהן**. לאכול עמו בחבורה מבשר בכור בעל מום, שאין נמנין על הבכור אלא חבורה שכולה כהנים, דכתיב (במדבר יח) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין מה חזה ושוק כהנים אין, ישראל לא, אף בכור בין תמים בין בעל מום כהנים אין, ישראל לא: **ובית הלל מתירין ואפילו נכרי**. דכתיב (דברים יב) כצבי וכאיל, מה צבי ואיל אפילו נכרי, אף בכור נמי. וקרא דכתיב (במדבר יח) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין, בבכור תמים דוקא משתעי: **שאחזו דם**. חולי שהוא מסתכן בו מריבוי הדם: **אין מקיזין לו דם**. ואפילו במקום שאינו עושה בו מום. דמתוך שאדם בהול על ממונו, אי שרית ליה במקום שאין עושה בו מום, אתי למעבד במקום שעושה בו מום: **ובלבד שלא יעשה בו מום**. שלא יסדוק ראש אזנו או ניב שפתיו במקום שלא יוכל לחזור ולהתרפאות. דסברי רבנן, כל שכן דאי לא שרית ליה במקום שאין בו מום אתי למעבד אפילו במקום שיש בו מום, אם הוא צריך להקיז מאותו אבר, ולא יניחנו שימות. ואע"פ שהוא הטיל המום בידיו, ישחט עליו. והלכה כר' שמעון:

ג. הַצּוֹרֵב בְּאָזֶן הַבְּכוֹר, הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁחֹט עוֹלָמִית, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, כְּשֶׁיִּוָּלֵד לוֹ מוּם אַחֵר, יִשְׁחֹט עָלָיו. מַעֲשֶׂה בְּזָכָר שֶׁל רְחֵלִים זָקֵן וּשְׁעָרוֹ מְדֻלְדָּל, רָאָהוּ קַסְדּוֹר אֶחָד, אָמַר, מַה טִּיבוֹ שֶׁל זֶה. אָמְרוּ לוֹ, בְּכוֹר הוּא וְאֵינוֹ נִשְׁחָט אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בּוֹ מוּם. נָטַל פִּגְיוֹן וְצָרַם בְּאָזְנוֹ, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים וְהִתִּירוּהוּ. רָאָה שֶׁהִתִּירוּהוּ, וְהָלַךְ וְצָרַם בְּאָזְנֵי בְכוֹרוֹת אֲחֵרִים וְאָסְרוּ. פַּעַם אַחַת הָיוּ תֵּינוֹקוֹת מְשַׂחֲקִין בַּשָּׂדֶה וְקִשְּׁרוּ זַנְבוֹת טְלָאִים זֶה לָזֶה, וְנִפְסְקָה זְנָבוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם וַהֲרֵי הוּא בְכוֹר, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים וְהִתִּירוּהוּ. רָאוּ שֶׁהִתִּירוּ, וְהָלְכוּ וְקִשְּׁרוּ זַנְבוֹת בְּכוֹרוֹת אֲחֵרִים, וְאָסְרוּ. זֶה הַכְּלָל, כֹּל שֶׁהוּא לְדַעְתּוֹ, אָסוּר. וְשֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ, מֻתָּר:

ברטנורה (ג) **הצורם**. הפוגם. ובכהן איירי שפוגם אוזן הבכור כדי שיהיה חולין בידו: **הרי זה לא ישחט עולמית**. ואפילו נפל בו מום אחר. משום קנס, לפי שעבר והטיל מום בקדשים. שהמטיל מום בקדשים סופג את הארבעים, ואפילו עשה מום בבעל מום דכתיב (ויקרא כב) כל מום לא יהיה בו, קרי ביה לא יהיה בו, שלא יטיל בו מום, ומדהוה ליה למכתב מום, וכתב כל מום, לרבות אפילו בעל מום שלא יטיל בו מום: **כשיולד לו מום אחר ישחט עליו**. ואפילו באותו מום עצמו אם מת המטיל את המום, בנו שוחט אחריו על אותו המום. דלדידיה קנסו רבנן, לבריה לא קנסו רבנן. וכן הלכה: **ושערו מדולדל**. לפי שלא נגזז מעולם: **קסדור**. ממונה מהמלך: **מה טיבו של זה**. שהניחוהו להזקין כל כך: **פגיון**. סכין שיש לו שתי פיות קרוי פגיון: **והתירוהו**. אע"פ שהנכרי נתכוין להטיל בו מום, כיון דשלא מדעת ישראל עשה, שלא נתכוין לעשות נחת רוח לישראל: ראה שהתירו והלך וצרם באזני בכורות אחרים. כדי לעשות נחת רוח לישראל, נעשה כאילו אמר לו ישראל שיעשהו ואסור: **היו תינוקות משחקים**. וצריכא לאשמועינן קסדור נכרי ותינוקות. דאי אשמועינן קסדור, הוה אמינא בנכרי הוא דשרי דליכא למגזר דילמא אתי למסרך וללמוד להטיל מום בקדשים דסרכיה דנכרי לא אכפת לן שהרי נהוג הוא באיסורין אבל קטן דאי שריית ליה אתי למסרך אימא לא. ואי אשמועינן תינוקות, הוה אמינא תינוק הוא דשרו רבנן, דמאן דחזי לא אתי למימר נמי אי הוה שדי ביה גדול מומא הוה משתרי, דקטן בגדול לא מיחלף, אבל נכרי גדול דאתי לאחלופי בגדול ישראל אימא לא, צריכא: **כל שהוא לדעתו אסור**. לאתויי גרמא כגון שיוליך הבהמה במקום שיש בו ברזל כדי שתכשל בו ויפול בה מום: **ושלא לדעתו מותר**. לאתויי אם היה ישראל מסיח לפי תומו ואומר בפני הנכרי בכור זה אם נפל בו מום היינו אוכלים אותו ושמע הנכרי והטיל בו מום, מותר:

ד. הָיָה בָּכוֹר רוֹדְפוֹ, וּבְעָטוֹ וְעָשָׂה בוֹ מוּם, הֲרֵי זֶה יִשְׁחוֹט עָלָיו. כָּל הַמּוּמִין הָרְאוּיִין לָבוֹא בְּיֵדֵי אָדָם, רוֹעִים יִשְׂרָאֵל נֶאֱמָנִים, וְרוֹעִים כֹּהֲנִים אֵינָן נֶאֱמָנִים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, נֶאֱמָן הוּא עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ וְאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל שֶׁל עַצְמוֹ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, הֶחְשׁוּד עַל דָּבָר, לֹא דָנוֹ וְלֹא מְעִידוֹ:

ברטנורה (ד) **היה בכור רודפו**. וכו': **הרי זה ישחט עליו**. ולא שנו אלא שבעטו בשעת רדיפה. אבל שלא בשעת רדיפה לא: **הראויין לבוא בידי אדם**. שיש לומר אדם הטילם בו, כגון נסמית עינו, נקטעה ידו, נסדקה אזנו: **רועים ישראל נאמנים**. ישראל הרועה בהמתו של כהן נאמן לומר על המומין שנפלו בבהמתו של כהן שמאליהם אירעו ויאכלנו בעליו הכהן במומו. ולא חשדינן ליה שמא על ידי אדם בא זה המום בכוונה, ורועה זה משקר

ובא להתירו כדי שישחטנו רבו כהן ויאכילנו ממנו, שהישראל מותר לאכול מן הבכור בעל מום כשהכהן נותן לו ממנו, בהכי לא חשדינן ליה, דללגימה מועטת כזו לא חיישינן שישקר הרועה ויעבור עבירה בעבור הנאת לגימה בלבד: **רועים כהנים**. רועים שהם כהנים אין נאמנים כשרועים בהמתן של ישראל, דנחשד האי כהן רועה שהוא עצמו הטיל בו מום, דמימר אמר האי רועה, לא שביק רבי לדידי ויהביה לכהן אחרינא. והוא הדין דכהן רועה אינו נאמן להעיד על הבכור של כהן אחר, דחיישינן לגומלים, דסבר אעידנו עכשיו, ויהא גומל לי כשיתן לי ישראל בכור תם ואטיל בו מום ויבוא כהן זה ויעידני שמאליו נפל בו מום: רבן שמעון בן גמליאל אומר נאמן הוא על של חברו ואינו נאמן על של עצמו. רבן שמעון בן גמליאל פליג אתנא קמא וסבר דלא נחשדו כהנים אלא על בכור עצמו שכבר נתנו לו ישראל. אבל על של חברו בין רבו בין אחר לא נחשדו עליו: ר' מאיר אומר כל החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו. ואיכא בין ר' מאיר לתנא קמא, דלר' מאיר בכור כהן שנפל בו מום צריך שנים מן השוק להעיד עליו, ועד אחד אפילו שאינו כהן אין מועיל בו ולתנא קמא דוקא כהן אינו נאמן להעיד על בכורו של כהן, דחיישינן לגומלים, אבל שאינו כהן אפילו אחד מעיד נאמן להתירו. ורבן שמעון בן גמליאל אומר, אפילו בניו ובני ביתו של כהן נאמנים. דדוקא איהו גופיה על של עצמו אינו נאמן. ואשתו נמי אינה נאמנת מפני שהיא כגופו. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ה. נֶאֱמָן הַכֹּהֵן לוֹמַר הֲרֵאיתִי בְּכוֹר זֶה וּבַעַל מוּם הוּא. הַכֹּל נֶאֱמָנִים עַל מוּמֵי הַמַּעֲשֵׂר. בְּכוֹר שֶׁנִּסְמֵית עֵינוֹ, שֶׁנִּקְטְעָה יָדוֹ, שֶׁנִּשְׁבְּרָה רַגְלוֹ, הֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְנֵי הַכְּנֶסֶת, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֲפִלּוּ יֵשׁ שָׁם עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, לֹא יִשָּׁחֵט אֶלָּא עַל פִּי מֻמְחֶה:

ברטנורה (ה) **הראיתי בכור זה**. לחכם, ואמר לי שמום קבוע הוא, ושוחטו. ובלבד שיהיו לו עדים שלא הטילו בו, שהכהנים חשודים להטיל מום בבכור כדי למכרו ולהאכילו כחולין. אבל אין חשודין לאכול קדשים תמימים בחוץ ולומר על מום עובר שהוא קבוע. וכהן שהוא מומחה, נאמן לדון על מום הבכור שהוא קבוע ולהתירו. וכן נאמן הכהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו, שהוא עשוי להגלות אם נתנו לו ישראל במומו אם לאו, ומלתא דעבידא לאגלויי לא משקרי בה אינשי: **הכל נאמנים על מומי המעשר**. הכהנים חייבים להפריש מעשר בהמה כישראל. והכל נאמנים לומר על מום שנעשה בבהמת מעשר דשלא בכוונה היה, ואפילו הבעלים. מגו דאי בעי שדי ביה מומא בכוליה עדריה קודם שיעשר ונמצא המעשר בעל מום: **שנסמית עינו שנקטעה ידו**. דהיינו מום מובהק: **בני הכנסת**. כלומר שאינן חכמים. והני מילי במקום שאין יחיד מומחה. אבל במקום שיש יחיד מומחה אינו נשחט אלא על פי מומחה ואפילו במום מובהק. דומיא

דהפרת נדרים שבמקום שיש יחיד מומחה אין שלשה הדיוטות מועילים: **אפילו היו שם עשרים ושלשה**. אפילו היתה סנהדרין במקום ואין שם אחד שנטל רשות להתיר מומי הבכור, אינו נשחט על פיהם ואפילו במום מובהק, עד שיהיה שם מומחה. ואין הלכה כר' יוסי:

ו. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמְכָרוֹ וְנוֹדַע שֶׁלֹּא הֶרְאָהוּ, מַה שֶּׁאָכְלוּ אָכְלוּ וְהוּא יַחֲזִיר לָהֶם אֶת הַדְּמִים. וּמַה שֶּׁלֹּא אָכְלוּ, הַבָּשָׂר יִקָּבֵר וְהוּא יַחֲזִיר לָהֶם אֶת הַדְּמִים. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפָּרָה וּמְכָרָהּ וְנוֹדַע שֶׁהִיא טְרֵפָה, מַה שֶּׁאָכְלוּ אָכְלוּ וְיַחֲזִיר לָהֶם אֶת הַדְּמִים. וּמַה שֶּׁלֹּא אָכְלוּ, הֵן יַחֲזִירוּ לוֹ אֶת הַבָּשָׂר וְהוּא יַחֲזִיר לָהֶם אֶת הַדְּמִים. מְכָרוּהוּ לַנָּכְרִים אוֹ הִטִּילוּהוּ לַכְּלָבִים, יְשַׁלְּמוּ לוֹ דְּמֵי הַטְּרֵפָה:

ברטנורה (ו) **השוחט את הבכור**. ומכר מבשרו ונודע לנו שלא הראהו לחכם: **מה שאכלו**. הלוקחים אכלו: **ויחזיר להם את הדמים**. משום קנס, שהאכילום בשר איסור: **מכרוהו הלוקחים לנכרי**. הואיל ולא גרם להם איסורא, ישלמו לו דמי טריפה כמו שהיא נמכרת בזול והוא יחזיר להם את המותר. וגבי בכור לא תני מכרוהו לנכרי, דבכור תמים אסור בהנאה:

גמרא בכורות דף לה ע"א

פְּעַם אַחַת הָיוּ וְכוּ'. וּצְרִיכָא דְּאִי אַשְׁמְעִינַן נָכְרִי דְּלָא אָתֵי לְמֵיסְרְחָ, אֲבָל קָטָן דְּאָתֵי לְמֵיסְרְחָ אֵימָא לֹא וְאִי אַשְׁמְעִנַן קָטָן מִשּׁוּם דְּלָא אָתֵי לְאֵיחֲלוּפֵי בְּגָדוֹל, אֲבָל נָכְרִי דְּאָתֵי לְאֵיחֲלוּפֵי בְּגָדוֹל אֵימָא לֹא צְרִיכָא. אָמַר רַב חִסְדָּא, אָמַר רַב קְטִינָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא דְּאָמַר לוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בּוֹ מוּם. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ אִם נַעֲשָׂה בּוֹ מוּם כָּמָאן דְּאָמַר לֵהּ זִיל עֲבִיד בֵּהּ מוּמָא דְּמֵי. אָמַר רָבָא: מִכְּדֵי מִמֵּילָא הוּא מַה לִּי הָיָה מַה לִּי נַעֲשָׂה אֶלָּא נַעֲשָׂה נָמֵי מִמֵּילָא הוּא וְלֹא שָׁנָא: זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁהוּא לָדַעַת אָסוּר. לַאֲתוּיֵי מַאי לַאֲתוּיֵי גְּרָמָא שֶׁלֹּא לָדַעַת לַאֲתוּיֵי מֻסְיָח לְפִי תֻּמּוֹ. הָיָה בְּכוֹר רָדְפוּ בֶּעָטוֹ וְעָשָׂה בּוֹ מוּם הֲרֵי זֶה שׁוֹחֵטִין עָלָיו. אָמַר רַב פַּפָּא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁבֶּעָטוֹ בִּשְׁעַת רְדִיפָה, אֲבָל לְאַחַר רְדִיפָה לֹא פְּשִׁיטָא מַהוּ דְּתֵימָא צַעֲרֵהּ הוּא דְּמִדְכַּר קָא מַשְׁמַע לָן. אָמַר רַב יְהוּדָה: מֻתָּר לְהַטִּיל מוּם בִּבְכוֹר קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לָאֲוִיר הָעוֹלָם. אָמַר רָבָא: גַּדְיָא בְּאוּדְנֵהּ, אִימְּרָא בְּשִׁפְוָתֵהּ. אִיכָּא דְּאָמְרֵי אִימְּרָא נָמֵי בְּאוּדְנֵהּ אֵימּוּר דָּרֵךְ צְדָעָיו נָפֵק. אָמַר רָבָא: אָכַל וְלֹא מֵיחֲזֵי פְּעֵי וּמֵיחֲזֵי הֲוֵי מוּמָא מַאי קָא מַשְׁמַע לָן תְּנֵינָא הַחוֹטְיִן הַחִיצוֹנוֹת שֶׁנִּפְגְּמוּ וְשֶׁנִּגְמְמוּ הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁנֶּעֱקְרוּ מַאי טַעֲמָא לָאו מִשּׁוּם דְּכִי פְּעֵי מֵיחֲזֵי. אָמַר רַב פַּפָּא: רָבָא נָמֵי טַעֲמָא דְּמַתְנִיתִין מְפָרֵשׁ מַאי טַעֲמָא נֶעֱקְרוּ הֲוֵי מוּמָא מִשּׁוּם דְּכִי פְּעֵי מֵיחֲזֵי:

רש"י **דאי אשמעינן נכרי**. דהתירו בכור ראשון על ידו משום דליכא למימר דאתי האי נכרי למסרך ללמוד להטיל מום בקדשים דסירכיה דנכרי לא איכפת לן שהרי נהוג הוא באיסורא: **ולא אתי לאחלופי בגדול**. דמאן דחזי דהתירו חכמים במום הבא לו על ידי תנוקות לא אתי למימר אי שדי גדול מומא משתרי דגדול בקטן לא מחליף: **לא שנו**. דמותר הבכור על ידי הנכרי: **אלא דאמרו ליה**. לקסדור אינו נשחט אלא אם כן היה בו מום דמשמע שיפול בו מום ממילא דליכא למימר דמדבריהם למד נכרי דניחא להו שיטיל בו מום: נעשה משמע על ידי אדם: **ממיל' הוא**. שלא היה יודע הגוי שיהא מותר על ידו ולא להתי' נתכוון: **גרמא**. אם הניח בצק ודבילה ע"ג אוזן הבכור כדי שיבא הכלב ויטלנו: **מסיח לפי תומו**. שלא שאלם קסדור מה טיבו אלא הם עצמן מסיחין לפי תומם ואומרים ראה לא ישחט זה לעולם אלא ע"י מום ולא נתכוונו לכך שיטיל בו מום: **היה בכור**. איל מנגח רודפו לאדם לנגחו ובעטו אדם לבכור ועשה בו מום: **שוחטין עליו**. ואפילו כהן לפי שלהצלתו נתכוון: **צעריה**. מה שרדפו: **קודם שיצא לאויר העול'**. דבכור אינו קדוש עד שמקדשו רחם: **גדייא באזניה**. גדי אזניו ארוכות וקודם שיצא כל ראשו נראין אזניו ויכול להטיל בו מום דכל זמן שלא יצא כל ראשו אינו כילוד: **אימרא בשפוותיה**. ששפתיו נראין תחלה ואזניו קשורות ואין נראות עד שיצא כל ראשו: **צדעיו**. טינפל"ש: **אכיל ולא מחזי**. אם לבכור יש לו מום בתוך פיו וכי אכיל לא מחזי אפי' הכי כי פעי מחזי הוי מום שבגלוי ונשחט עליו דאמרינן בפ' דלקמן דאינו נשחט אלא על מום שבגלוי: **פעי**. צועק ופותח פיו הרב': **חוטין החיצונו'**. ככי דשיני שקורין ינציב"ה חיצונות אותן שלפנים כנגד חוטמו שניטל שנפגמו מהן מעט: **או שנגממו**. שנחתכו ברחבן מלמעלה בעומק ולא חיסרו כלום הוי מום הואיל ונראין אותם חוטין: **פנימיות**. שהשינים הגדולות שקורין מיישלי"ר"ש קבועות בהן שנעקרו לגמרי הוי מום כדמפרש ואזיל הואיל וכי פעי מיחזי אבל פגימה או גמום אינו ניכר בהם שהרי חבואות בפה: מאי טעמא הוי פנימיות מום אפילו בעקרא:

זוהר חדש ד"א דף צ"ב ע"ב

פָּתְחוּ אִנְהוּ וְאָמְרוּ אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד הָעִיר. כְּתִיב כִּי יוֹם מְהוּמָה וּמְבוּסָה וּמְבוּכָה וְגוֹ'. כִּי יוֹם חַד יוֹמָא אִית לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רְחִימָא דְּנַפְשֵׁהּ כְּלֵילָא מִכָּל שְׁאָר יוֹמִין שֵׁית יוֹמִין כְּלִילָן בֵּהּ וְהוּא כְּלָלָא דְּכֻלְּהוּ וְעַל דְּאַסְגִּיאוּ חוֹבִין אִסְתְּלַק לְעֵלָּא לְבֵי עָלְמָא דַּחֲיַין כְּדֵין מִתְּחוּת שִׁפּוּלֵי מַשְׁכְּנָא קָם יוֹמָא דִּמְרִירוּ יוֹמָא דִּבְכִיָּה יוֹמָא דְּצַעֲרָא יוֹמָא דְּאִקְרֵי מְהוּמָה וּמְבוּסָה וּמְבוּכָה וְעָאל בְּגוֹ מַשְׁכְּנָא וּשְׁצֵי וְסָאִיב וְרִבּוֹנָא דְּמַשְׁכְּנָא אָזֵל וְעָרַק וְאִתְּתֵרַךְ מִגּוֹ מוֹתָבֵהּ לְגוֹ טוּרָא דִּלְבָר וּלְגוֹ טוֹרָא וּמַשְׁכְּנָא שְׁיֵצִי וְאִתְחֲרַב לְבָתַר נָחַת הַהוּא יוֹמָא

עִלָּאָה דְּאִסְתְּלַק שָׁאַל עַל מַשְׁכְּנֵהּ וְהָא אִתְחָרַב עָאל וְאַשְׁגַּח עַל מָארֵי דְּמַשְׁכְּנָא מַטְרוֹנִיתָא רְחִימְתָּא דְּנַפְשֵׁהּ וְהָא אִתְתָּרַכַת וְעָרְקַת וְכָל בְּנָיְנָא סָתִיר כְּדֵין שָׁאֲרֵי לְמִיבְעֵי גּוֹעָא כְּנְהִימָא דְּתַרְנְגוֹלָא עַל נוּקְבֵהּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב: מְקֹרְקֵר קִיר נְהִימָא כְּתַרְנְגוֹלָא קִיר רִבּוֹן שַׁלִּיטָא וְשׁוֹעַ אֶל הָהָר עָבִיד שַׁוְעָה וְצַוַח לְגַבֵּי טוּרָא דְּעָרְקַת תַּמָּן מַטְרוֹנִיתָא עָבִיד שׁוֹעַ צָוַח וְקָרֵי בְּנְהִימָה דִּבְכִיָּה אֵיכָה אֵיכָה רְחִימְתָא דְּנַפְשָׁאי. אֵיכָה שַׁפְנוּנִיתִי שְׁלֵמָתִי. אֵיכָה יְחִידָתָא דִּילִי דְּאִתְיַחֲדַת עִמִּי בְּיִחוּדָא. אֵיכָה דַּהֲוַת נָטְלַת בְּכָל יוֹמָא חֲמַשׁ וְעֶשְׂרִין אַתְוָן דְּיִחוּדָא וְאִתְקְרִיאַת כ"ה עַל דָּא אָחְתִי בְּרַתִּי אִמִּי לְאָן אַזְלַת לְאָן פָּנִית לְמֵיהַךְ אֲנָן דְּשַׁמְעִין בְּכָל יוֹמָא קָרְקוֹרָא דָּא דְּרִבּוּנָנָא לָן יָאוּת לְמִבְכֵּי לָן יָאוּת לְמִסְפַּד לָן יָאוּת לְמִפְתַּח אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד:
תרגום הזוהר פָּתְחוּ הֵם, בְּנֵי בָבֶל, וְאָמְרוּ, אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד הָעִיר. כָּתוּב, כִּי יוֹם מְהוּמָה וּמְבוּסָה וּמְבוּכָה וְגוֹ'. כִּי יוֹם, הַיְנוּ, כִּי יוֹם אֶחָד יֵשׁ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא אָהוּב נַפְשׁוֹ, הַכָּלוּל מִכָּל שְׁאָר הַיָּמִים, שִׁשָּׁה יָמִים כְּלוּלִים בּוֹ, וְהוּא כְּלָל כֻּלָּם, וְעַל שֶׁנִּתְרַבּוּ הָעֲוֹנוֹת נִסְתַּלֵּק לְמַעְלָה. לְבֵית הָעוֹלָם שֶׁל הַחַיִּים. אָז מִתַּחַת שׁוּלֵי הַמִּשְׁכָּן, קָם הַיּוֹם הַמַּר, יוֹם הַבְּכִיָּה, יוֹם הַצַּעַר, יוֹם שֶׁנִּקְרָא מְהוּמָה וּמְבוּסָה וּמְבוּכָה, וְנִכְנָס בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן, וְהִשְׁחִית וְטִמֵּא. וְהָאָדוֹן שֶׁל הַמִּשְׁכָּן, הָלַךְ וּבָרַח וְנִרְגַּשׁ מִמּוֹשָׁבוֹ לָהָר שֶׁמִּבַּחוּץ, וְלָהָר הֶחָרֵב, וְהַמִּשְׁכָּן נֶחֱרָב. לְאַחַר כָּךְ, יָרַד אוֹתוֹ הַיּוֹם הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא הַיְסוֹד, שֶׁנִּסְתַּלֵּק, שָׁאַל עַל מִשְׁכָּנוֹ, וְהִנֵּה נֶחֱרָב. נִכְנָס וְהִבִּיט עַל אֲדוֹן הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא הַמַּלְכָּה אֲהוּבַת נַפְשׁוֹ, וְהִיא מְגֹרֶשֶׁת וּבְרִחָה, וְכָל בְּנְיָנָהּ הֶסְתֵּר, אָז הִתְחִיל לְגְעֹת גְּעִיָּה אַחַר גְּעִיָּה כִּנְהִימַת הַתַּרְנְגוֹל, עַל נְקֵבָתוֹ. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר, מְקַרְקֵר קִיר, מְקַרְקֵר, שֶׁנּוֹהֵם כַּתַּרְנְגוֹל. קִיר, רִבּוֹן, שַׁלִּיט. וְשׁוֹעַ אֶל הָהָר: שֶׁעוֹשֶׂה שׁוֹעָה וְצוֹעֵק אֶל הָהָר, שֶׁהַמַּלְכָּה בָּרְחָה שָׁמָּה. דְּהַיְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה שׁוֹעָה וְצוֹעֵק וְקוֹרֵא בִּנְהִימַת בְּכִיָּה, אֵיכָה. אֵיכָה אֲהוּבַת נַפְשִׁי, אֵיכָה יוֹנָתִי תַּמָּתִי, אֵיכָה יְחִידָה שֶׁלִּי שֶׁנִּתְיַחֲדָה עִמִּי בְּיִחוּד. אֵיכָה שֶׁהָיְתָה לוֹקַחַת בְּכָל יוֹם כ"ה אוֹתִיּוֹת הַיִּחוּד, שֶׁבְּכָתוּב, שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. שֶׁעַל שֵׁם זֶה נִקְרֵאת כֹּה. אֲחוֹתִי בִּתִּי אִמִּי, אָנָּה הָלַכְתְּ, אָנָּה אַתְּ פּוֹנָה לְלֶכֶת. אָנוּ, בְּנֵי בָבֶל, הַשּׁוֹמְעִים בְּכָל יוֹם הַקְּרִקוּר הַזֶּה שֶׁל אֲדוֹנֵנוּ, לָנוּ רְאוּי לִבְכּוֹת, לָנוּ רְאוּי לִסְפֹּד, לָנוּ רְאוּי לִפְתֹּחַ אֵיכָה. אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד וְגוֹ'.

הלכה פסוקה
הרמב"ם ה' תפלה פרק יג

א. הַמִּנְהָג הַפָּשׁוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁמַּשְׁלִימִין אֶת הַתּוֹרָה בְּשָׁנָה אֶחָת מַתְחִילִין בְּשַׁבָּת שֶׁאַחַר חַג הַסֻּכּוֹת וְקוֹרִין בְּסֵדֶר בְּרֵאשִׁית. בַּשְּׁנִיָּה אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת. בַּשְּׁלִישִׁית וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם וְקוֹרְאִין וְהוֹלְכִין עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה עַד שֶׁגּוֹמְרִין אֶת הַתּוֹרָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּשְׁלִים אֶת הַתּוֹרָה בְּשָׁלֹשׁ שָׁנִים וְאֵינוֹ מִנְהָג פָּשׁוּט: **ב**. עֶזְרָא תִּקֵּן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיְּהוּ קוֹרִין קְלָלוֹת

שֶׁבְּסֵפֶר וַיִּקְרָא קֹדֶם עֲצֶרֶת וְשֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְהַמְנָהָג הַפָּשׁוּט שֶׁיְּהוּ קוֹרִין בְּמִדְבַּר סִינַי קֹדֶם עֲצֶרֶת וְאֶתְחַנַּן אַחַר תִּשְׁעָה בְּאָב. אַתֶּם נִצָּבִים קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה צַו אֶת אַהֲרֹן קֹדֶם הַפֶּסַח בְּשָׁנָה פְּשׁוּטָה, לְפִיכָךְ יֵשׁ שַׁבָּתוֹת שֶׁקּוֹרִין שַׁחֲרִית שְׁנֵי סְדָרִים, כְּגוֹן אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְזֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְצֹרָע. אִם בְּחֻקֹּתַי עִם בְּהַר סִינַי וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁלְמוּ בְּשָׁנָה וְיִקְרְאוּ אוֹתָן הַסְּדָרִים בְּעוֹנָתָן:

מוסר

מספר חסידים סימן קנ"ה

(זֶה יְסוֹד לְמוּד הַיִּרְאָה) יְסוֹד יִרְאֵי אֱלֹקִים תְּחִלַּת חָכְמָה יִרְאַת ה' כְּשֶׁתִּבּוֹא לַעֲשׂוֹת שׁוּם דָּבָר תַּחְשֹׁב אִם הָיָה אָדָם אַחֵר עוֹשֶׂהוּ אִם הָיָה שׁוֹאֵל לְךָ עֲצָה מֶה הָיִיתָ אוֹמֵר לוֹ. וְכֵן אָמְרוּ: וְתִפְאֶרֶת לוֹ מִן הָאָדָם כַּאֲשֶׁר פַּלֵּלְתָּ לַאֲחֵרִים תִּרְאֶה לְךָ. רֵאשִׁית חָכְמָה קְנֵה חָכְמָה כְּשֶׁיַּגִּיעַ בִּנְךָ לִלְמֹד אַל תִּקָּנֶה לוֹ אֶלָּא רַב חָכָם וְיִרֵא שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי א) יִרְאַת ה' רֵאשִׁית דָּעַת. וְזֶה כְּדֵי לְהַכְנִיסוֹ בְּיִרְאַת ה' וְעוֹד מִכָּל רֵאשִׁית תִּתֶּן לוֹ כְּדִכְתִיב: (יחזקאל מד) רֵאשִׁית כָּל בִּכּוּרֵי כֹּל וְכָל תְּרוּמַת כֹּל. וְכֵן תִּתֶּן לוֹ רֵאשִׁית הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה לְבָרְכוֹ בַּמֶּה שֶׁמְּהַנֶּה לְךָ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְכֵן הוּא אוֹמֵר: כִּי אֶרְאֶה שָׁמֶיךָ מַעֲשֵׂה אֶצְבְּעוֹתֶיךָ יָרֵחַ וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנַנְתָּה שֶׁהוּא מַעֲרִיב עֲרָבִים וְיוֹצֵר אוֹר:

דברים ליל שישי

תורה

צרוף יְהוֹהִ

(כז) וַתֵּרָגְנוּ בְאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׂנְאַת יְהוָה אֹתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת אֹתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ: וְאֵתְרַעֲמְתּוּן בְּמַשְׁכְּנֵיכוֹן וַאֲמַרְתּוּן בְּדָסָנֵי יְיָ יָתָנָא אַפְקָנָא מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְמִמְסַר יָתָנָא בִּידָא דֶאֱמוֹרָאָה לְשֵׁיצָיוּתָנָא:

רש"י ותרגנו. לשון הרע, וכן (משלי יח, ח) דברי נרגן, אדם המוציא דבה: בשנאת ה' אתנו. והוא היה אוהב אתכם, אבל אתם שונאים אותו. משל הדיוט אומר, מה דבלבך על רחמך מה דבלביה עלך: בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים. הוצאתו לשנאה היתה. משל למלך בשר ודם, שהיו לו שני בנים ויש לו שתי שדות אחת של שקיא ואחת של בעל, למי שהוא אוהב נותן של שקיא, ולמי שהוא שונא נותן לו של בעל. ארץ מצרים של שקיא היא, שנילוס עולה ומשקה אותה, וארץ כנען של בעל, והוציאנו ממצרים לתת לנו את ארץ כנען:

(כח) אָנָה אֲנַחְנוּ עֹלִים אַחֵינוּ הֵמַסּוּ אֶת לְבָבֵנוּ לֵאמֹר עַם גָּדוֹל וָרָם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בַּשָּׁמָיִם וְגַם בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם: לְאָן אֲנַחְנָא סָלְקִין אֲחָנָא תְּבָרוּ יָת לִבָּנָא לְמֵימַר עַם רַב וְתַקִּיף מִנָּנָא קִרְוִין רַבְרְבָן וּכְרִיכָן עַד צֵית שְׁמַיָּא וְאַף בְּנֵי גִבָּרַאי חֲזֵינָא תַּמָּן:

רש"י ערים גדלת ובצורת בשמים. דברו הכתובים לשון הבאי:
(כט) וְאֹמַר אֲלֵכֶם לֹא תַעַרְצוּן וְלֹא תִירְאוּן מֵהֶם: וַאֲמָרִית לְכוֹן לָא תִתְבְּרוּן וְלָא תִדְחֲלוּן מִנְהוֹן:
רש"י לא תערצון. לשון שבירה כתרגומו, ודומה לו (איוב ל, ו) בערוץ נחלים לשכן, לשבור נחלים:
(ל) יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַהֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלָּחֵם לָכֶם כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אִתְּכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם:
יְיָ אֱלָהֲכוֹן דְמְדַבַּר קֳדָמֵיכוֹן הוּא יְגִיחַ לְכוֹן כְּכֹל דִי עֲבַד עִמְכוֹן בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכוֹן:
רש"י ילחם לכם. בשבילכם:
(לא) וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נְשָׂאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא אִישׁ אֶת בְּנוֹ בְּכָל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הֲלַכְתֶּם עַד בֹּאֲכֶם עַד הַמָּקוֹם הַזֶּה: וּבְמַדְבְּרָא דִי חֲזַיְתָא דִי סוֹבְרָךְ יְיָ אֱלָהָךְ כְּמָא דִי מְסוֹבַר גַּבְרָא יָת בְּרֵהּ בְּכָל אָרְחָא דִי הַלֶּכְתּוּן עַד מֵיתֵיכוֹן עַד אַתְרָא הָדֵין:
רש"י ובמדבר אשר ראית. מוסב על מקרא שלמעלה המנו (פסוק ל) , ככל אשר עשה אתכם במצרים, ועשה אף במדבר אשר ראית אשר נשאך וגו' : כאשר ישא איש את בנו. כמו שפירשתי אצל (שמות יד, יט) ויסע מלאך האלהים ההולך לפני מחנה ישראל וגו' . משל למהלך בדרך ובנו לפניו באו לסטים לשבותו וכו' :
(לב) וּבַדָּבָר הַזֶּה אֵינְכֶם מַאֲמִינִם בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וּבְפִתְגָמָא הָדֵין לֵיתֵיכוֹן מְהֵימְנִין בְּמֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהֲכוֹן:
רש"י ובדבר הזה. שהוא מבטיחכם להביאכם אל הארץ, אינכם מאמינים בו:
(לג) הַהֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ לָתוּר לָכֶם מָקוֹם לַחֲנֹתְכֶם בָּאֵשׁ לַיְלָה לַרְאֹתְכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ בָהּ וּבֶעָנָן יוֹמָם: דִי מְדַבַּר קֳדָמֵיכוֹן בְּאָרְחָא לְאַתְקָנָאָה לְכוֹן אֲתַר בֵּית מֵישְׁרֵי לְאַשְׁרָיוּתְכוֹן בְּעַמּוּדָא דְאֶשְׁתָּא בְּלֵילְיָא לְאַחֲזָיוּתְכוֹן בְּאָרְחָא דִי תְהָכוּן בַּהּ וּבְעַמּוּדָא דַעֲנָנָא בִּימָמָא:
רש"י לראותכם. כמו להראותכם. וכן (שמות יג, כא) לנחותם הדרך, וכן (תהלים כו, ז) לשמע בקול תודה, וכן (מלכים ב' ט, טו) ללכת לגיד [להגיד] ביזרעאל (לגיד כתיב, להגיד קרי) :
(לד) וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קוֹל דִּבְרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר: וּשְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ יָת קַל פִּתְגָמֵיכוֹן וּרְגֵז וְקַיֵּם לְמֵימָר: (לה) אִם יִרְאֶה אִישׁ בָּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הָרָע הַזֶּה אֵת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת לַאֲבֹתֵיכֶם: אִם יֶחֱזֵי גְבַר בְּגֶבְרַיָא הָאִלֵּין דָרָא בִישָׁא הָדֵין יָת אַרְעָא טָבְתָא דִי קַיֵּמִית לְמִתַּן לַאֲבָהָתְכוֹן: (לו) זוּלְתִי כָּלֵב בֶּן יְפֻנֶּה הוּא יִרְאֶנָּה וְלוֹ אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרַךְ בָּהּ וּלְבָנָיו יַעַן אֲשֶׁר מִלֵּא אַחֲרֵי יְהוָה: אֱלָהֵן כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה הוּא יֶחְזִנַּהּ וְלֵהּ אֶתֵּן יָת אַרְעָא דִי דָרַךְ בַּהּ וּלְבָנוֹהִי חֲלַף דִי אַשְׁלִים בָּתַר דַּחֲלְתָּא דַיְיָ:
רש"י אשר דרך בה. חברון, שנאמר (במדבר יג, כב) ויבא עד חברון:

(לז) גַּם בִּי הִתְאַנַּף יְהוָה בִּגְלַלְכֶם לֵאמֹר גַּם אַתָּה לֹא תָבֹא שָׁם: אַף עֲלֵי הֵוָה רְגַז מִן קֳדָם יְיָ בְּדִילְכוֹן לְמֵימַר אַף אַתְּ לָא תֵיעוֹל תַּמָּן:

רש"י התאנף. נתמלא רוגז:

(לח) יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן הָעֹמֵד לְפָנֶיךָ הוּא יָבֹא שָׁמָּה אֹתוֹ חַזֵּק כִּי הוּא יַנְחִלֶנָּה אֶת יִשְׂרָאֵל: יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן דְּקָאֵים קֳדָמָךְ הוּא ייֵעוֹל תַּמָּן יָתֵהּ תַּקֵּף אֲרֵי הוּא יַחְסְנִנַהּ לְיִשְׂרָאֵל: (לט) **רביעי** וְטַפְּכֶם אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לָבַז יִהְיֶה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וָרָע הֵמָּה יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם אֶתְּנֶנָּה וְהֵם יִירָשׁוּהָ: וְטַפְּלְכוֹן דִּי אֲמַרְתּוּן לְבָזָא יְהוֹן וּבְנֵיכוֹן דִּי לָא יְדָעוּ יוֹמָא דֵין טַב וּבִישׁ אִנּוּן יַעֲלוּן לְתַמָּן וּלְהוֹן אֶתְּנִנַּהּ וְאִנּוּן יֵירְתְנַהּ: (מ) וְאַתֶּם פְּנוּ לָכֶם וּסְעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם סוּף: וְאַתּוּן אִתְפְּנִיו לְכוֹן וְטוּלוּ לְמַדְבְּרָא אוֹרַח יַמָּא דְסוּף:

רש"י פנו לכם. אמרתי להעביר אתכם דרך רוחב ארץ אדום לצד צפון לכנס לארץ, קלקלתם וגרמתם לכם עכוב: פנו לכם. לאחוריכם ותלכו במדבר לצד ים סוף. שהמדבר שהיו הולכים בו לדרומו של הר שעיר, היה מפסיק בין ים סוף להר שעיר, עתה המשכו לצד הים ותסבבו את הר שעיר כל דרומו מן המערב למזרח:

(מא) וַתַּעֲנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלַי חָטָאנוּ לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלְחַמְנוּ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחְגְּרוּ אִישׁ אֶת כְּלֵי מִלְחַמְתּוֹ וַתָּהִינוּ לַעֲלֹת הָהָרָה: וַאֲתֶבְתּוּן וַאֲמַרְתּוּן לִי חַבְנָא קֳדָם יְיָ אֲנַחְנָא נֵיסַק וּנְגִיחַ קְרָב כְּכֹל דִּי פַקְדָנָא יְיָ אֱלָהָנָא וְזָרֵזְתּוּן גְּבַר יָת מָנֵי קְרָבֵהּ וְשָׁרֵיתוּן לְמֵיסַק לְטוּרָא:

רש"י ותהינו. לשון (במדבר יד, מ) הננו ועלינו אל המקום, זה הלשון שאמרתם, לשון הן, כלומר נזדמנתם:

(מב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֱמֹר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא תִלָּחֲמוּ כִּי אֵינֶנִּי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם: וַאֲמַר יְיָ לִי אֱמַר לְהוֹן לָא תִסְקוּן וְלָא תְגִחוּן קְרָב אֲרֵי לֵית שְׁכִינְתִּי שָׁרְיָא בֵּינֵיכוֹן וְלָא תִתְבְּרוּן קֳדָם בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן:

רש"י לא תעלו. לא עליה תהא לכם, אלא ירידה:

(מג) וָאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וַתַּמְרוּ אֶת פִּי יְהוָה וַתָּזִדוּ וַתַּעֲלוּ הָהָרָה: וּמַלֶּלִית עִמְכוֹן וְלָא קַבֶּלְתּוּן וְסָרֶבְתּוּן עַל גְּזֵרַת מֵימְרָא דַּיְיָ וְאַרְשַׁעְתּוּן וּסְלֶקְתּוּן לְטוּרָא: (מד) וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בָּהָר הַהוּא לִקְרַאתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשֶׂינָה הַדְּבֹרִים וַיַּכְּתוּ אֶתְכֶם בְּשֵׂעִיר עַד חָרְמָה: וּנְפַק אֱמֹרָאָה דְיָתֵב בְּטוּרָא הַהוּא לְקֳדָמוּתְכוֹן וּרְדָפוּ יָתְכוֹן כְּמָא דִי נַתְזָן דַּבְרַיָתָא וּטְרָדוּ יָתְכוֹן בְּשֵׂעִיר עַד חָרְמָה:

רש"י כאשר תעשינה הדברים. מה הדבורה הזאת כשהיא מכה את האדם מיד מתה, אף הם כשהיו נוגעים בכם מיד מתים:

(מה) וַתָּשֻׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא שָׁמַע יְהוָה בְּקֹלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם: וַתֵּבְתּוּן וּבְכִיתוּן קֳדָם יְיָ וְלָא קַבֵּיל יְיָ צְלוֹתְכוֹן וְלָא אַצֵית לְמֵלֵיכוֹן:

רש"י ולא שמע ה' בקלכם. כביכול עשיתם מדת רחמיו, כאלו אכזרי:

(מו) וַתֵּשְׁבוּ בְקָדֵשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם: וַיִּתְבְּתוּן בְּרָקָם יוֹמִין סַגִיאִין כְּיוֹמַיָּא דִּי יְתֶבְתּוּן:

רש"י ותשבו בקדש ימים רבים. תשע עשרה שנה, שנאמר כימים אשר ישבתם בשאר המסעות והם היו שלשים ושמנה שנה, תשע עשרה מהם עשו בקדש ותשע עשרה שנה הולכים ומטורפים וחזרו לקדש, כמו שנאמר (במדבר לב, יג) ויניעם במדבר. כך מצאתי בסדר עולם:

ב (א) וַנֵּפֶן וַנִּסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וַנָּסָב אֶת הַר שֵׂעִיר יָמִים רַבִּים: וְאִתְפְּנֵינָא וּנְטַלְנָא לְמַדְבְּרָא אוֹרַח יַמָּא דְסוּף כְּמָא דִּי מַלִּיל יְיָ עִמִּי וְאַקֵּפְנָא יָת טוּרָא דְשֵׂעִיר יוֹמִין סַגִיאִין:

רש"י ונפן ונסע המדברה. אלו לא חטאו היו עוברים דרך הר שעיר לכנס לארץ מן דרומו לצפונו, ובשביל שקלקלו הפכו לצד המדבר שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אצל דרומו מן המערב למזרח דרך ים סוף. דרך יציאתן ממצרים שהוא במקצוע דרומית מערבית, משם היו הולכים לצד המזרח: ונסב את הר שעיר. כל דרומו עד ארץ מואב:

(ב) **חמישי** וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וַאֲמַר יְיָ לִי לְמֵימָר: (ג) רַב לָכֶם סֹב אֶת הָהָר הַזֶּה פְּנוּ לָכֶם צָפֹנָה: סַגֵי לְכוֹן דְאַקֵּפְתּוּן יָת טוּרָא הָדֵין אִתְפְּנִיוּ לְכוֹן צָפּוּנָא:

רש"י פנו לכם צפנה. סובו לכם לרוח מזרחית מן הדרום לצפון, ופניכם לצפון, נמצאו הולכין את רוח מזרחית. וזהו שנאמר (שופטים יא, יח) ויבא ממזרח שמש לארץ מואב:

(ד) וְאֶת הָעָם צַו לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בִּגְבוּל אֲחֵיכֶם בְּנֵי עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׂעִיר וְיִירְאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד: וְיָת עַמָּא פַּקֵד לְמֵימַר אַתּוּן עָבְרִין בִּתְחוּם אֲחוּכוֹן בְּנֵי עֵשָׂו דְּיָתְבִין בְּשֵׂעִיר וְיִדְחֲלוּן מִנְכוֹן וְתִסְתַּמְרוּן לַחֲדָא:

רש"י ונשמרתם מאד. ומהו השמירה, (פסוק ה) אל תתגרו בם:

(ה) אַל תִּתְגָּרוּ בָם כִּי לֹא אֶתֵּן לָכֶם מֵאַרְצָם עַד מִדְרַךְ כַּף רָגֶל כִּי יְרֻשָּׁה לְעֵשָׂו נָתַתִּי אֶת הַר שֵׂעִיר: לָא תִתְגָּרוּן בְּהוֹן אֲרֵי לָא אֶתֵּן לְכוֹן מֵאַרְעָהוֹן עַד מִדְרַךְ פַּרְסַת רִגְלָא אֲרֵי יְרָתָא לְעֵשָׂו יְהָבִית יָת טוּרָא דְשֵׂעִיר:

רש"י עד מדרך כף רגל. אפלו מדרך כף רגל, כלומר אפלו דריסת הרגל איני מרשה לכם לעבור בארצם שלא ברשות. ומדרשי אגדה, עד שיבא יום דריסת כף רגל על הר הזיתים

שנאמר (זכריה יד, ד) ועמדו רגליו וגו' : ירשה לעשו. מאברהם, עשרה עממים נתתי לו, שבעה לכם וקיני וקנזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר, אחד מהם לעשו והשנים לבני לוט, בשכר שהלך אתו למצרים ושתק על מה שהיה אומר על אשתו, אחותי היא, עשאו כבנו:

(ו) אֹכֶל תִּשְׁבְּרוּ מֵאִתָּם בַּכֶּסֶף וַאֲכַלְתֶּם וְגַם מַיִם תִּכְרוּ מֵאִתָּם בַּכֶּסֶף וּשְׁתִיתֶם: עִבּוּרָא תְזַבְּנוּן מִנְהוֹן בְּכַסְפָּא וְתֵיכְלוּן וְאַף מַיָא תִּכְרוּן מִנְהוֹן בְּכַסְפָּא וְתִשְׁתּוּן:

רש"י תכרו. לשון מקח. וכן (בראשית נ, ה) אשר כריתי לי, שכן בכרכי הים קורין למכירה כירה:

דברים יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(ז) כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ יָדַע לֶכְתְּךָ אֶת הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דָּבָר: אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ בֵּרְכָךְ בְּכָל עֲבַד יְדָךְ סַפֵּק לָךְ צָרְכָךְ בְּמֶהָכָךְ יָת מַדְבְּרָא רַבָּא הָדֵין דְנָן אַרְבְּעִין שְׁנִין מֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהָךְ בְּסַעֲדָךְ לָא מְנָעְתָא מִדְעַם:

רש"י כי ה' אלהיך ברכך. לפיכך לא תכפו את טובתו להראות כאלו אתם עניים, אלא הראו עצמכם עשירים:

(ח) וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אַחֵינוּ בְּנֵי עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׂעִיר מִדֶּרֶךְ הָעֲרָבָה מֵאֵילַת וּמֵעֶצְיֹן גָּבֶר וַנִּפֶן וַנַּעֲבֹר דֶּרֶךְ מִדְבַּר מוֹאָב: וַעֲבַרְנָא מִלְוַת אֲחוּנָא בְנֵי עֵשָׂו דְיָתְבִין בְּשֵׂעִיר מֵאוֹרַח מֵישְׁרָא מֵאֵילַת וּמֵעְצְיוֹן גָּבֶר וְאִתְפְּנֵינָא וַעֲבַרְנָא אוֹרַח מַדְבְּרָא דְמוֹאָב:

רש"י ונפן ונעבר. לצד צפון, הפכנו פנים להלוך רוח מזרחית:

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל תָּצַר אֶת מוֹאָב וְאַל תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא אֶתֵּן לְךָ מֵאַרְצוֹ יֵרֻשָּׁה כִּי לִבְנֵי לוֹט נָתַתִּי אֶת עָר יֵרֻשָּׁה: וַאֲמַר יְיָ לִי לָא תְצוּר עַל מוֹאָבָאי וְלָא תִתְגָּרֵי לְמֶעְבַּד עִמְּהוֹן קְרָב אֲרֵי לָא אֶתֵּן לָךְ מֵאַרְעֵהּ יְרָתָא אֲרֵי לִבְנֵי לוֹט יְהָבִית יָת לְחָיַת יְרָתָא:

רש"י ואל תתגר וגו' . לא אסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מיראים היו אותם ונראים להם כשהם מזינים, לפיכך כתיב (במדבר כב, ג) ויגר מואב מפני העם שהיו שוללים ובוזזים אותם. אבל בבני עמון נאמר (פסוק יט) ואל תתגר בם, שום גרוי, בשכר צניעות אמם שלא פרסמה על אביה כמו שעשתה הבכירה, שקראה שם בנה, מואב: ער. שם המדינה:

(י) הָאֵמִים לְפָנִים יָשְׁבוּ בָהּ עַם גָּדוֹל וְרַב וָרָם כָּעֲנָקִים: אֵימְתָנֵי מִלְקַדְמִין יְתִיבוּ בַהּ עַם רַב וְסַגִי וְתַקִיף כְּגִבָּרַיָא:

רש"י האמים לפנים וגו' . אתה סבור שזו ארץ רפאים שנתתי לו לאברהם לפי שהאמים שהם רפאים ישבו בה לפנים, אבל לא זו היא כי אותם רפאים הורשתי מפני בני לוט והושבתים תחתם:

(יא) רְפָאִים יֵחָשְׁבוּ אַף הֵם כָּעֲנָקִים וְהַמֹּאָבִים יִקְרְאוּ לָהֶם אֵמִים: גְּבָרִין מִתְחַשְׁבִין אַף אִנּוּן כְּגִבָּרַיָּא וּמוֹאָבָאֵי קָרֵן לְהוֹן אֵימְתָנֵי:

רש"י רפאים יחשבו וגו' . רפאים היו נחשבים אותם אמים כענקים הנקראים רפאים על שם שכל הרואה אותם ידיו מתרפות: אמים. על שם שאימתם מטלת על הבריות, וכן (פסוק יב) ובשעיר ישבו החרים ונתתים לבני עשו:

(יב) וּבְשֵׂעִיר יָשְׁבוּ הַחֹרִים לְפָנִים וּבְנֵי עֵשָׂו יִירָשׁוּם וַיַּשְׁמִידוּם מִפְּנֵיהֶם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יְרֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָהֶם: וּבְשֵׂעִיר יְתִיבוּ חֹרָאֵי מִלְקַדְמִין וּבְנֵי עֵשָׂו תָּרְכֶנוּן וְשֵׁצֵינוּן מְקָדְמֵיהוֹן וְיִתְיְבוּ בְּאַתְרֵהוֹן כְּמָא דִי עֲבַד יִשְׂרָאֵל לְאַרְעָא יְרָתַתֵהּ דֵּיהַב יְיָ לְהוֹן:

רש"י יירשום. לשון הוה, כלומר נתתי בהם כח שהיו מורישים אותם והולכים:

(יג) עַתָּה קֻמוּ וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת נַחַל זָרֶד וַנַּעֲבֹר אֶת נַחַל זָרֶד: כְּעַן קוּמוּ וְעִבְרוּ לְכוֹן יָת נַחֲלָא דְזָרֶד וַעֲבַרְנָא יָת נַחֲלָא דְזָרֶד: (יד) וְהַיָּמִים אֲשֶׁר הָלַכְנוּ מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ עַד אֲשֶׁר עָבַרְנוּ אֶת נַחַל זָרֶד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עַד תֹּם כָּל הַדּוֹר אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם: וְיוֹמַיָּא דִי הַלֶּכְנָא מֵרְקַם גֵּיאָה עַד דִּי עֲבַרְנָא יָת נַחֲלָא דְזָרֶד תְּלָתִין וְתַמְנֵי שְׁנִין עַד דְּסַף כָּל דָּרָא גֻּבְרֵי מְגִיחֵי קְרָבָא מִגּוֹ מַשְׁרִיתָא כְּמָא דִי קַיֶּים יְיָ לְהוֹן: (טו) וְגַם יַד יְהוָה הָיְתָה בָּם לְהֻמָּם מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה עַד תֻּמָּם: וְאַף מָחָא מִן קֳדָם יְיָ הֲוַת בְּהוֹן לְשֵׁצָיוּתְהוֹן מִגּוֹ מַשְׁרִיתָא עַד דְּשֵׁלִימוּ:

רש"י היתה בם. למהר ולהמם בתוך ארבעים שנה שלא יגרמו לבניהם עוד להתעכב במדבר:

(טז) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תַּמּוּ כָּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָמוּת מִקֶּרֶב הָעָם: וַהֲוָה כַּד שְׁלִימוּ כָּל גֻּבְרֵי מְגִיחֵי קְרָבָא לְמָמַת מִגּוֹ עַמָּא: (יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וּמַלִּיל יְיָ עִמִּי לְמֵימָר:

רש"י ויהי כאשר תמו וגו' . וידבר ה' אלי וגו' . אבל משלוח המרגלים עד כאן לא נאמר בפרשה זו, וידבר, אלא ויאמר, ללמדך, שכל שלשים ושמנה שנה שהיו ישראל נזופים לא נתיחד עמו הדבור בלשון חבה פנים אל פנים וישוב הדעת, ללמדך, שאין השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל ישראל: אנשי המלחמה. מבן עשרים שנה היוצאים בצבא:

(יח) אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת גְּבוּל מוֹאָב אֶת עָר: אַתְּ עָבֵר יוֹמָא דֵין יָת תְּחוּם מוֹאָב יָת לְחָיְת:

(יט) וְקָרַבְתָּ מוּל בְּנֵי עַמּוֹן אַל תְּצָרֵם וְאַל תִּתְגָּר בָּם כִּי לֹא אֶתֵּן מֵאֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן לְךָ יְרֻשָּׁה

כִּי לִבְנֵי לוֹט נְתַתִּיהָ יְרֻשָּׁה: וְתִקְרַב לָקֶבֶל בְּנֵי עַמּוֹן לָא תְצוּר עֲלֵיהוֹן וְלָא תִתְגָּרֵי לְמֶעְבַּד עִמְּהוֹן קְרַב אֲרֵי לָא אֶתֵּן מֵאַרְעָא בְנֵי עַמּוֹן לָךְ יְרָתָא אֲרֵי לִבְנֵי לוֹט יְהָבִיתַהּ יְרָתָא:

רש"י אתה עבר היום את גבול מואב וגו' וקרבת מול בני עמון וגו' . מכאן שארץ עמון לצד צפון:

(כ) אֶרֶץ רְפָאִים תֵּחָשֵׁב אַף הִוא רְפָאִים יָשְׁבוּ בָהּ לְפָנִים וְהָעַמֹּנִים יִקְרְאוּ לָהֶם זַמְזֻמִּים:

אַרְעָא גִּבָּרַיָּא מִתְחַשְׁבָא אַף הִיא גִּבָּרִין יָתִיבוּ בַּהּ מִלְקַדְמִין וְעַמּוֹנָאֵי קָרַן לְהוֹן חֲשָׁבָנֵי:

רש"י ארץ רפאים תחשב. ארץ רפאים נחשבת אף היא לפי שהרפאים ישבו בה לפנים, אבל לא זו היא שנתתי לאברהם:

(כא) עַם גָּדוֹל וְרַב וָרָם כָּעֲנָקִים וַיַּשְׁמִידֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֵׁם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם: עַם רַב וְסַגִּי

וְתַקִּיף כְּגִבָּרַיָּא וְשַׁצְנוּן יְיָ מְקַדָּמֵי יהוֹן וְתָרֵכָנוּן וִיתִיבוּ בְּאַתְרֵיהוֹן: (כב) כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לִבְנֵי

עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׂעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת הַחֹרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֵׁם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם

הַזֶּה: כְּמָא דִּי עֲבַד לִבְנֵי עֵשָׂו דְּיָתְבוּן בְּשֵׂעִיר דִּי שֵׁצִי יָת חוֹרָאֵי מְקָדָּמֵיהוֹן וְתָרֵכְנוּן וְיתִיבוּ

בְּאַתְרֵיהוֹן עַד יוֹמָא הָדֵין: (כג) וְהָעַוִּים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצֵרִים עַד עַזָּה כַּפְתֹּרִים הַיֹּצְאִים מִכַּפְתּוֹר

הִשְׁמִידֵם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם: וְעַוָאֵי דְיָתְבִין בְּדָפְיַח עַד עַזָּה קַפּוּטְקָאֵי דְנָפְקוּ מִקַּפּוּטְקָיָא שֵׁצָיוּנוּן וְיתִיבוּ בְּאַתְרֵיהוֹן:

רש"י והעוים היושבים בחצרים וגו' . עוים מפלשתים הם, שעמהם הם נחשבים בספר יהושע, שנאמר (יהושע יג, ג) חמשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי האשקלוני הגתי והעקרוני והעוים. ומפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך לא יכלו ישראל להוציא ארצם מידם, והבאתי עליהם כפתורים והשמידום וישבו תחתם, ועכשיו אתם מתרים לקחתה מידם:

(כד) קוּמוּ סְעוּ וְעִבְרוּ אֶת נַחַל אַרְנֹן רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הָאֱמֹרִי וְאֶת אַרְצוֹ הָחֵל רָשׁ וְהִתְגָּר בּוֹ מִלְחָמָה: קוּמוּ טוּלוּ וְעִבְרוּ יָת נַחֲלָא דְאַרְנוֹן חֲזִי דְמָסְרִית בִּידָךְ יָת סִיחוֹן מַלְכָּא דְחֶשְׁבּוֹן אֱמוֹרָאָה וְיָת אַרְעֵהּ שְׁרֵי לְתָרְכוּתֵהּ וְאִתְגָּרֵי לְמֶעְבַּד עִמֵּהּ קְרָבָא:

(כה) הַיּוֹם הַזֶּה אָחֵל תֵּת פַּחְדְּךָ וְיִרְאָתְךָ עַל פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֲךָ וְרָגְזוּ וְחָלוּ מִפָּנֶיךָ: יוֹמָא הָדֵין אֱשָׁרֵי לְמִתַּן זְעָתָךְ וְדַחֲלְתָךְ עַל אַפֵּי עַמְמַיָּא דִי תְחוֹת כָּל שְׁמַיָּא דִי יִשְׁמְעוּן שִׁמְעָךְ וְיִזְוְעוּן וְיִדְחֲלוּן מִן קֳדָמָךְ:

רש"י תחת כל השמים. למד שעמדה חמה למשה ביום מלחמת עוג ונודע הדבר תחת כל השמים:

(כו) וָאֶשְׁלַח מַלְאָכִים מִמִּדְבַּר קְדֵמוֹת אֶל סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן דִּבְרֵי שָׁלוֹם לֵאמֹר: וּשְׁלָחִית אִזְגַּדִּין מִמַּדְבְּרָא דְקֶדֵמוֹת לְוָת סִיחוֹן מַלְכָּא דְחֶשְׁבּוֹן פִּתְגָמֵי שְׁלָמָא לְמֵימָר:

רש"י ממדבר קדמות. אף על פי שלא צוני המקום לקרא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני מן התורה שקדמה לעולם. כשבא הקדוש ברוך הוא לתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלוה ואף על פי כן פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום. דבר אחר ממדבר קדמות, ממך למדתי שקדמת לעולמך בדברים. יכול היית לשלוח ברק אחד ולשרוף את המצריים, אלא שלחתני מן המדבר אל פרעה לאמר (שמות ה, א) שלח את עמי, במתון:

(כז) אֶעְבְּרָה בְאַרְצֶךָ בַּדֶּרֶךְ בַּדֶּרֶךְ אֵלֵךְ לֹא אָסוּר יָמִין וּשְׂמֹאול: אֹכֶל בַּכֶּסֶף תַּשְׁבִּרֵנִי וְאָכַלְתִּי וּמַיִם בַּכֶּסֶף תִּתֶּן לִי וְשָׁתִיתִי רַק אֶעְבְּרָה בְרַגְלָי: עֵבוּרָה בְּכַסְפָּא תְּזַבֶּן לִי וְאֵיכוּל וּמַיָּא בְּכַסְפָּא תִּתֶּן לִי וְאֶשְׁתֵּי לְחוֹד אֵעְבַר בְּרַגְלָי: (כט) כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ לִי בְּנֵי עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׂעִיר וְהַמּוֹאָבִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָר עַד אֲשֶׁר אֶעֱבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נֹתֵן לָנוּ: כְּמָא דִּי עֲבָדוּ לִי בְּנֵי עֵשָׂו דְּיָתְבִין בְּשֵׂעִיר וּמוֹאָבָאֵי דְּיָתְבִין בִּלְחָיְת עַד דְּאֵעְבַר יָת יַרְדְּנָא לְאַרְעָא דַּיְיָ אֱלָהָנָא יָהֵב לָנָא: רש"י כאשר עשו לי בני עשו. לא לענין לעבור את ארצם אלא לענין מכר אוכל ומים: עד אשר אעבר את הירדן. מוסב על אעברה בארצך:

(ל) וְלֹא אָבָה סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הַעֲבִרֵנוּ בּוֹ כִּי הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת רוּחוֹ וְאִמֵּץ אֶת לְבָבוֹ לְמַעַן תִּתּוֹ בְיָדְךָ כַּיּוֹם הַזֶּה: וְלָא אָבֵי סִיחֹן מַלְכָּא דְּחֶשְׁבּוֹן לְמִשְׁבְּקָנָא לְמֶעְבַּר בִּתְחוּמֵהּ אֲרֵי אַקְשִׁי יְיָ אֱלָהָךְ יָת רוּחֵהּ וְתַקֵּיף יָת לִבֵּהּ בְּדִיל לְמִמְסְרֵהּ בִּידָךְ כְּיוֹמָא הָדֵין: (לא) **שישי** וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רְאֵה הַחִלֹּתִי תֵּת לְפָנֶיךָ אֶת סִיחֹן וְאֶת אַרְצוֹ הָחֵל רָשׁ לָרֶשֶׁת אֶת אַרְצוֹ: וַאֲמַר יְיָ לִי חֲזֵי שָׁרֵיתִי לְמִמְסַר קֳדָמָךְ יָת סִיחֹן וְיָת אַרְעֵהּ שְׁרֵי לְתָרְכוּתֵהּ לְמֵירַת יָת אַרְעֵהּ: רש"י החלתי תת לפניך. כפה שר של אמוריים של מעלה תחת רגליו של משה והדריכו על צוארו:

(לב) וַיֵּצֵא סִיחֹן לִקְרָאתֵנוּ הוּא וְכָל עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה יָהְצָה: וּנְפַק סִיחֹן לְקַדָּמוּתָנָא הוּא וְכָל עַמֵּהּ לַאֲגָחָא קְרָבָא לְיָהַץ:

רש"י ויצא סיחן. לא שלח בשביל עוג לעזור לו, ללמדך שלא היו צריכים זה לזה:

(לג) וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנַּךְ אֹתוֹ וְאֶת (בנו) בָּנָיו וְאֶת כָּל עַמּוֹ: וּמְסָרֵהּ יְיָ אֱלָהָנָא קֳדָמָנָא וּמְחֵינָא יָתֵהּ וְיָת בְּנוֹהִי וְיָת כָּל עַמֵּהּ:

רש"י ואת בניו. בנו כתיב, שהיה לו בן גבור כמותו:

(לד) וַנִּלְכֹּד אֶת כָּל עָרָיו בָּעֵת הַהִוא וַנַּחֲרֵם אֶת כָּל עִיר מְתִם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאַרְנוּ שָׂרִיד: וּכְבַשְׁנָא יָת כָּל קִרְוֹהִי בְּעִדָּנָא הַהִיא וְגַמַרְנָא יָת כָּל קִרְוֵי גֶּבְרַיָּא וּנְשַׁיָּא וְטַפְלָא לָא אַשְׁאַרְנָא מְשֵׁזְבָ:

רש"י מתם. אנשים. בבזת סיחון נאמר בזזנו לנו לשון בזה, שהיתה חביבה עליהם ובוזזים איש לו, וכשבאו לבזת עוג כבר היו שבעים ומלאים והיתה בזויה בעיניהם ומקרעין ומשליכין בהמה ובגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב. לכך נאמר (דברים ג, ז) בזונו לנו, לשון בזיון. כך נדרש בספרי בפרשת (במדבר כה, א) וישב ישראל בשטים:

(לה) רַק הַבְּהֵמָה בָּזַזְנוּ לָנוּ וּשְׁלַל הֶעָרִים אֲשֶׁר לָכָדְנוּ: (לו) מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל שְׂפַת נַחַל אַרְנֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בַּנַּחַל וְעַד הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קִרְיָה אֲשֶׁר שָׂגְבָה מִמֶּנּוּ אֶת הַכֹּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ: מֵעֲרֹעֵר דִּי עַל כֵּיף נַחֲלָא דְאַרְנֹן וְקַרְתָּא דִּי בְנַחֲלָא וְעַד גִּלְעָד לָא הֲוַת קַרְתָּא דִּי תְקַפַּת מִנָּנָא יָת כֹּלָּא מְסַר יְיָ אֱלָהָנָא קֳדָמָנָא: (לז) רַק אֶל אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן לֹא קָרַבְתָּ כָּל יַד נַחַל יַבֹּק וְעָרֵי הָהָר וְכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: לְחוֹד לְאַרְעָא בְנֵי עַמּוֹן לָא קְרֶבְתָּא כָּל כֵּיף נַחֲלָא יוּבְקָא וְקִרְוֵי טוּרָא וְכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ אֱלָהָנָא:

רש"י כל יד נחל יבק. כל אצל נחל יבוק: וכל אשר צוה ה' אלהינו. שלא לכבוש, הנחנו:

ג (א) וַנִּפֶן וַנַּעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן לִקְרָאתֵנוּ הוּא וְכָל עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה אֶדְרֶעִי: וְאִתְפְּנֵינָא וּסְלֶקְנָא אֹרַח דְּמַתְנָן וּנְפַק עוֹג מַלְכָּא דְמַתְנָן לְקַדְמוּתָנָא הוּא וְכָל עַמֵּהּ לַאֲגָחָא קְרָבָא אֶדְרֶעִי:

רש"י ונפן ונעל. כל צד צפון הוא עליה:

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדְךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת כָּל עַמּוֹ וְאֶת אַרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן: וַאֲמַר יְיָ לִי לָא תִדְחַל מִנֵּיהּ אֲרֵי בִידָךְ מְסָרִית יָתֵהּ וְיָת כָּל עַמֵּהּ וְיָת אַרְעֵהּ וְתַעְבֵּד לֵהּ כְּמָא דִי עֲבַדְתָּא לְסִיחֹן מַלְכָּא דֶאֱמֹרָאָה דִי יָתֵב בְּחֶשְׁבּוֹן:

רש"י אל תירא אתו. ובסיחון לא הצרך לומר אל תירא אתו, אלא מתירא היה משה שלא תעמוד לו זכות ששמש לאברהם שנאמר (בראשית יד, יג) ויבא הפליט, והוא עוג:

(ג) וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַּם אֶת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן וְאֶת כָּל עַמּוֹ וַנַּכֵּהוּ עַד בִּלְתִּי הִשְׁאִיר לוֹ שָׂרִיד: וּמְסַר יְיָ אֱלָהָנָא בִּידָנָא אַף יָת עוֹג מַלְכָּא דְמַתְנָן וְיָת כֹּל עַמֵּהּ וּמְחֵנוֹהִי עַד דְּלָא אִשְׁתְּאַר לֵהּ מְשֵׁזֵב: (ד) וַנִּלְכֹּד אֶת כָּל עָרָיו בָּעֵת הַהִוא לֹא הָיְתָה קִרְיָה אֲשֶׁר לֹא לָקַחְנוּ מֵאִתָּם שִׁשִּׁים עִיר כָּל חֶבֶל אַרְגֹּב מַמְלֶכֶת עוֹג בַּבָּשָׁן: וּכְבַשְׁנָא יָת כָּל קִרְווֹהִי בְּעִדָּנָא הַהִיא לָא הֲוַת קַרְתָּא דִי לָא נְסַבְנָא מִנְּהוֹן שִׁתִּין קִרְוִין כָּל בֵּית פָּלְגָּא טְרַכוֹנָא מַלְכוּתָא דְעוֹג בְּמַתְנָן:

רש"י חבל ארגב. מתרגמנן בית פלך טרכונא. וראיתי תרגום ירושלמי, במגלת אסתר קורא פלטין טרכונין. למדתי חבל ארגוב הפרכיא, היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על

שמה. וכן את הארגוב דמלכים (מלכים ב' טו, כה) אצל היכל מלך, הרגו פקח בן רמליהו לפקחיה בן מנחם:

(ה) כָּל אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרוֹת חוֹמָה גְּבֹהָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד: כָּל אִלֵּין קִרְוִין כְּרִיכָן מַקְפָן שׁוּר רָם דִילְהֶן דָשִׁין וְעַבְּרִין בַּר מִקְרְוֵי פַּצְחַיָא סַגִי לַחֲדָא:

רש"י מערי הפרזי. פרוזות ופתוחות בלא חומה, וכן (זכריה ב, ח) פרזות תשב ירושלם:

(ו) וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הַחֲרֵם כָּל עִיר מְתִם הַנָּשִׁים וְהַטָּף: וְגַמַרְנָא יָתְהוֹן כְּמָא דִי עֲבַדְנָא לְסִיחוֹן מַלְכָּא דְחֶשְׁבּוֹן גַמַר כָּל קִרְוֵי גֻבְרַיָא נְשַׁיָא וְטַפְלָא:

רש"י החרם. לשון הוה [כמו] הלוך וכלות:

(ז) וְכָל הַבְּהֵמָה וּשְׁלַל הֶעָרִים בַּזּוֹנוּ לָנוּ: וְכָל בְּעִירָא וַעֲדֵי קִרְוַיָא בַּזָנָא לָנָא: (ח) וַנִּקַּח בָּעֵת הַהִוא אֶת הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אַרְנֹן עַד הַר חֶרְמוֹן:

וּנְסַבְנָא בְּעִדָנָא הַהִיא יָת אַרְעָא מִיַד תְּרֵין מַלְכֵי אֱמֹרָאָה דִי בְּעִבְרָא דְיַרְדְנָא מִנַחֲלָא דְאַרְנֹן עַד טוּרָא דְחֶרְמוֹן:

רש"י מיד. מרשות:

(ט) צִידֹנִים יִקְרְאוּ לְחֶרְמוֹן שִׂרְיֹן וְהָאֱמֹרִי יִקְרְאוּ לוֹ שְׂנִיר: צִידְנָאֵי קָרָאן לְחֶרְמוֹן סִרְיֹן וֶאֱמֹרָאֵי קָרָאן לֵהּ טוּר תַּלְגָא:

רש"י צידנים יקראו לחרמון וגו' . ובמקום אחר הוא אומר (דברים ד, מח) ועד הר שיאון הוא חרמון, הרי לו ארבעה שמות למה הצרכו לכתב, להגיד שבח ארץ ישראל, שהיו ארבע מלכיות מתפארות בכך, זו אומרת על שמי יקרא, וזו אומרת על שמי יקרא: שניר. הוא שלג בלשון אשכנז [שנעע] ובלשון כנען:

(י) כֹּל עָרֵי הַמִּישֹׁר וְכָל הַגִּלְעָד וְכָל הַבָּשָׁן עַד סַלְכָה וְאֶדְרֶעִי עָרֵי מַמְלֶכֶת עוֹג בַּבָּשָׁן: כֹּל קִרְוֵי מֵישְׁרָא וְכָל גִּלְעָד וְכָל מַתְנָן עַד סַלְכָה וְאֶדְרֶעִי קִרְוֵי מַלְכוּתָא דְעוֹג בְּמַתְנָן: (יא) כִּי רַק עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר מִיֶּתֶר הָרְפָאִים הִנֵּה עַרְשׂוֹ עֶרֶשׂ בַּרְזֶל הֲלֹה הִוא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תֵּשַׁע אַמּוֹת אָרְכָּהּ וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחְבָּהּ בְּאַמַּת אִישׁ: אֱרֵי לְחוֹד עוֹג מַלְכָּא דְמַתְנָן אִשְׁתְּאַר מִשְׁאָר גִּבָּרַיָא הָא עַרְסֵהּ עַרְסָא דְפַרְזְלָא הֲלָא הִיא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תְּשַׁע אַמִין אָרְכַּהּ וְאַרְבַּע אַמִין פְּתָיֵהּ בְּאַמַּת מְלַהּ:

רש"י מיתר הרפאים. שהרגו אמרפל וחבריו בעשתרות קרנים והוא פלט מן המלחמה שנאמר (בראשית יד, יג) ויבא הפליט זהו עוג: באמת איש. באמת עוג:

(יב) וְאֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת יָרַשְׁנוּ בָּעֵת הַהִוא מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל נַחַל אַרְנֹן וַחֲצִי הַר הַגִּלְעָד וְעָרָיו נָתַתִּי לָרֻאוּבֵנִי וְלַגָּדִי: וְיָת אַרְעָא הָדָא יְרִיתְנָא בְּעִדָנָא הַהִיא מֵעֲרֹעֵר דִי עַל נַחֲלָא דְאַרְנֹן וּפַלְגוּת טוּרָא דְגִלְעָד וְקִרְוֹהִי יְהָבִית לְשִׁבְטָא דְרֹאוּבֵן וּלְשִׁבְטָא דְגָד:

רש"י ואת הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא. האמורה למעלה, (פסוק ח) מנחל ארנון ועד הר חרמון: מערער אשר על נחל ארנון. אינו מחבר לראשו של מקרא אלא לסופו, על נתתי לראובני ולגדי. אבל לענין ירשה עד הר חרמון היה:

(יג) וְיֶתֶר הַגִּלְעָד וְכָל הַבָּשָׁן מַמְלֶכֶת עוֹג נָתַתִּי לַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה כֹּל חֶבֶל הָאַרְגֹּב לְכָל הַבָּשָׁן הַהוּא יִקָּרֵא אֶרֶץ רְפָאִים: וּשְׁאָר גִּלְעָד וְכָל מַתְנָן מַלְכוּתָא דְעוֹג יְהָבִית לְפַלְגוּת שִׁבְטָא דְמְנַשֶּׁה כֹּל בֵּית פְּלַךְ טְרָכוֹנָא לְכָל מַתְנָן הַהוּא מִתְקְרֵי אַרְעָא גִּבָּרַיָּא:

רש"י ההוא יקרא ארץ רפאים. היא אותה שנתתי לאברהם:

(יד) יָאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת כָּל חֶבֶל אַרְגֹּב עַד גְּבוּל הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וַיִּקְרָא אֹתָם עַל שְׁמוֹ אֶת הַבָּשָׁן חַוֹּת יָאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה: יָאִיר בַּר מְנַשֶּׁה נְסִיב יָת כָּל בֵּית פְּלַךְ טְרָכוֹנָא עַד תְּחוּם גְּשׁוּרָאָה וְאַפְקֵירוֹס וּקְרָא יָתְהוֹן עַל שְׁמֵהּ יָת מַתְנָן כַּפְרָנֵי יָאִיר עַד יוֹמָא הָדֵין:

(טו) **שביעי** וּלְמָכִיר נָתַתִּי אֶת הַגִּלְעָד: וּלְמָכִיר יְהָבִית יָת גִּלְעָד: (טז) וְלָרֵאוּבֵנִי וְלַגָּדִי נָתַתִּי מִן הַגִּלְעָד וְעַד נַחַל אַרְנֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וּגְבֻל וְעַד יַבֹּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן: וּלְשִׁבְטָא דְרָאוּבֵן וּלְשִׁבְטָא דְגָד יְהָבִית מִן גִּלְעָד וְעַד נַחֲלָא דְאַרְנֹן גּוֹ נַחֲלָא וּתְחוּם וְעַד יוּבְקָא דְנַחֲלָא תְּחוּם בְּנֵי עַמּוֹן:

רש"י תוך הנחל וגבול. כל הנחל ועוד מעבר לשפתו, כלומר עד ועד בכלל ויותר מכאן:

(יז) וְהָעֲרָבָה וְהַיַּרְדֵּן וּגְבֻל מִכִּנֶּרֶת וְעַד יָם הָעֲרָבָה יָם הַמֶּלַח תַּחַת אַשְׁדֹּת הַפִּסְגָּה מִזְרָחָה: וּמֵישְׁרָא וְיַרְדְּנָא וּתְחוּמֵהּ מִגִּנּוֹסַר וְעַד יַמָּא דְמֵישְׁרָא יַמָּא דְמִלְחָא תְּחוֹת מַשְׁפַּךְ מְרָמָתָא מָדִינָחָא:

רש"י מכנרת. מעבר הירדן המערבי הוא ונחלת בני גד מעבר הירדן המזרחי, ונפל בגורלם רוחב הירדן כנגדם ועוד מעבר שפתו עד כנרת וזהו שנאמר והירדן וגבול, הירדן ומעבר לו:

(יח) וָאֲצַו אֶתְכֶם בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים תַּעַבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל בְּנֵי חָיִל: וּפַקֵּדִית יְתְכוֹן בְּעִדָּנָא הַהִיא לְמֵימָר יְיָ אֱלָהְכוֹן יְהַב לְכוֹן יָת אַרְעָא הָדָא לְמֵירְתַהּ מְזָרְזִין תַּעְבְּרוּן קֳדָם אֲחֵיכוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל מְזָרְזֵי חֵילָא:

רש"י ואצו אתכם. לבני ראובן ולבני גד היה מדבר: לפני אחיכם. הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גבורים, ואויבים נופלים לפניהם, שנאמר (דברים לג, כ) וטרף זרוע אף קדקד:

(יט) רַק נְשֵׁיכֶם וְטַפְּכֶם וּמִקְנֵכֶם יָדַעְתִּי כִּי מִקְנֶה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: לְחוֹד נְשֵׁיכוֹן וְטַפְלְכוֹן וּבְעִירְכוֹן יְדַעְנָא אֲרֵי בְעִיר סַגֵי לְכוֹן יֵתְבוּן בְּקִרְוֵיכוֹן דִי יְהָבִית לְכוֹן:

(כ) **מפטיר** עַד אֲשֶׁר יָנִיחַ יְהוָה לַאֲחֵיכֶם כָּכֶם וְיָרְשׁוּ גַם הֵם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָהֶם בְּעֵבֶר הַיַרְדֵּן וְשַׁבְתֶּם אִישׁ לִירֻשָׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: עַד דִּי יְנִיחַ יְיָ לַאֲחֵיכוֹן כְּוָתְכוֹן וְיֵרְתוּן אַף אִנּוּן יָת אַרְעָא דַיְיָ אֱלָהֲכוֹן יָהֵב לְהוֹן בְּעִבְרָא דְיַרְדְנָא וּתְתוּבוּן גְּבַר לִירֻתְתֵהּ דִּי יְהָבִית לְכוֹן: (כא) וְאֶת יְהוֹשׁוּעַ צִוִּיתִי בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הָרֹאֹת אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לִשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה כֵּן יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל הַמַמְלָכוֹת אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר שָׁמָּה: וְיָת יְהוֹשׁוּעַ פַּקֵּדִית בְּעִדְנָא הַהִיא לְמֵימַר עֵינָיךְ חֲזָאן יָת כָּל דִּי עֲבַד יְיָ אֱלָהֲכוֹן לִתְרֵין מַלְכַיָא הָאִלֵּין כֵּן יַעְבֵּד יְיָ לְכָל מַלְכְוָתָא דִּי אַתְּ עָבֵר לְתַמָּן: (כב) לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם: לָא תְדְחֲלוּן מִנְהוֹן אֲרֵי יְיָ אֱלָהֲכוֹן מֵימְרֵהּ מְגִיחַ לְכוֹן: סמס:

הפטרת דברים - ישעיה א

א (א) חֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ בֶן אָמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם בִּימֵי עֻזִּיָּהוּ יוֹתָם אָחָז יְחִזְקִיָּהוּ מַלְכֵי יְהוּדָה: (ב) שִׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהַאֲזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֶּר בָּנִים גִּדַּלְתִּי וְרוֹמַמְתִּי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִי: (ג) יָדַע שׁוֹר קֹנֵהוּ וַחֲמוֹר אֵבוּס בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנָן: (ד) הוֹי גּוֹי חֹטֵא עַם כֶּבֶד עָוֹן זֶרַע מְרֵעִים בָּנִים מַשְׁחִיתִים עָזְבוּ אֶת יְהוָה נִאֲצוּ אֶת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזֹרוּ אָחוֹר: (ה) עַל מֶה תֻכּוּ עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרָה כָּל רֹאשׁ לָחֳלִי וְכָל לֵבָב דַּוָי: (ו) מִכַּף רֶגֶל וְעַד רֹאשׁ אֵין בּוֹ מְתֹם פֶּצַע וְחַבּוּרָה וּמַכָּה טְרִיָּה לֹא זֹרוּ וְלֹא חֻבָּשׁוּ וְלֹא רֻכְּכָה בַּשָּׁמֶן: (ז) אַרְצְכֶם שְׁמָמָה עָרֵיכֶם שְׂרֻפוֹת אֵשׁ אַדְמַתְכֶם לְנֶגְדְּכֶם זָרִים אֹכְלִים אֹתָהּ וּשְׁמָמָה כְּמַהְפֵּכַת זָרִים: (ח) וְנוֹתְרָה בַת צִיּוֹן כְּסֻכָּה בְכָרֶם כִּמְלוּנָה בְמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה: (ט) לוּלֵי יְהוָה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שָׂרִיד כִּמְעָט כִּסְדֹם הָיִינוּ לַעֲמֹרָה דָּמִינוּ: (י) שִׁמְעוּ דְבַר יְהוָה קְצִינֵי סְדֹם הַאֲזִינוּ תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עַם עֲמֹרָה: (יא) לָמָּה לִּי רֹב זִבְחֵיכֶם יֹאמַר יְהוָה שָׂבַעְתִּי עֹלוֹת אֵילִים וְחֵלֶב מְרִיאִים וְדַם פָּרִים וּכְבָשִׂים וְעַתּוּדִים לֹא חָפָצְתִּי: (יב) כִּי תָבֹאוּ לֵרָאוֹת פָּנָי מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיֶּדְכֶם רְמֹס חֲצָרָי: (יג) לֹא תוֹסִיפוּ הָבִיא מִנְחַת שָׁוְא קְטֹרֶת תּוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וְשַׁבָּת קְרֹא מִקְרָא לֹא אוּכַל אָוֶן וַעֲצָרָה: (יד) חָדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׂנְאָה נַפְשִׁי הָיוּ עָלַי לְטֹרַח נִלְאֵיתִי נְשֹׂא: (טו) וּבְפָרִשְׂכֶם כַּפֵּיכֶם אַעְלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם כִּי תַרְבּוּ תְפִלָּה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ: (טז) רַחֲצוּ הִזַּכּוּ הָסִירוּ רֹעַ מַעַלְלֵיכֶם מִנֶּגֶד עֵינָי חִדְלוּ הָרֵעַ: (יז) לִמְדוּ הֵיטֵב דִּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אַשְּׁרוּ חָמוֹץ שִׁפְטוּ יָתוֹם רִיבוּ אַלְמָנָה: (יח) לְכוּ נָא וְנִוָּכְחָה יֹאמַר יְהוָה אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ אִם יַאְדִּימוּ כַתּוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ: (יט) אִם תֹּאבוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוּב הָאָרֶץ תֹּאכֵלוּ: (כ) וְאִם תְּמָאֲנוּ וּמְרִיתֶם חֶרֶב תְּאֻכְּלוּ כִּי פִּי יְהוָה דִּבֶּר: (כא) אֵיכָה הָיְתָה לְזוֹנָה קִרְיָה נֶאֱמָנָה מְלֵאתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יָלִין בָּהּ וְעַתָּה מְרַצְּחִים: (כב) כַּסְפֵּךְ הָיָה לְסִיגִים סָבְאֵךְ מָהוּל בַּמָּיִם: (כג) שָׂרַיִךְ סוֹרְרִים וְחַבְרֵי גַּנָּבִים כֻּלּוֹ אֹהֵב שֹׁחַד וְרֹדֵף שַׁלְמֹנִים יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ וְרִיב אַלְמָנָה לֹא יָבוֹא אֲלֵיהֶם: (כד) לָכֵן נְאֻם הָאֲדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת

אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוֹי אֶנֵחֵם מִצָּרַי וְאִנָּקְמָה מֵאוֹיְבָי: (כה) וְאָשִׁיבָה יָדִי עָלַיִךְ וְאֶצְרֹף כַּבֹּר סִיגָיִךְ וְאָסִירָה כָּל בְּדִילָיִךְ: (כו) וְאָשִׁיבָה שֹׁפְטַיִךְ כְּבָרִאשֹׁנָה וְיֹעֲצַיִךְ כְּבַתְּחִלָּה אַחֲרֵי כֵן יִקָּרֵא לָךְ עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נֶאֱמָנָה: (כז) צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה וְשָׁבֶיהָ בִּצְדָקָה:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה אהלות פרק יח

א. כֵּיצַד בּוֹצְרִים בֵּית הַפֶּרֶס, מַזִּים עַל הָאָדָם וְעַל הַכֵּלִים, וְשׁוֹנִים וּבוֹצְרִים וּמוֹצִיאִים חוּץ לְבֵית הַפֶּרֶס, וַאֲחֵרִים מְקַבְּלִים מֵהֶם וּמוֹלִיכִים לַגַּת. אִם נָגְעוּ אֵלּוּ בָּאֵלּוּ, טְמֵאִים כְּדִבְרֵי בֵית הִלֵּל. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אוֹחֵז אֶת הַמַּגָּל בְּסִיב אוֹ בוֹצֵר בְּצוֹר וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַכְּפִישָׁה וּמוֹלִיךְ לַגַּת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים, בַּכֶּרֶם הַנַּעֲשָׂה בֵּית הַפֶּרֶס. אֲבָל נוֹטֵעַ בֵּית הַפֶּרֶס, יִמְכֹּר לַשּׁוּק:

ברטנורה (א) **כיצד בוצרין בית הפרס**. ויהיו הענבים שגדלו בו טהורים: **מזין על האדם ועל הכלים**. בשלישי: **ושונין**. בשביעי: **ומוציאין חוץ לבית הפרס**. ואע"ג דהבוצר לגת הוכשר לקבל טומאה והוא משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום, הני מילי לטומאה דאורייתא, אבל לטומאת בית הפרס דרבנן היא לא חשבינן לה הכשר. ומשום הכי נקט ותני מזין על האדם ועל הכלים כדי שיהיו טהורים מטומאה דאורייתא, ואע"פ שחוזרין ומיטמאין בבית הפרס בשעת בצירה, תו לא מיטמאו ענבים בנגיעתם משום טומאת בית הפרס כל כמה דלא הוכשר הכשר גמור: **ואחרים**. שלא נכנסו בבית הפרס: **מקבלין**. מן הבוצרים: **ומוליכין לגת**. בכלים אחרים. אבל הבוצרים אין מוליכין אותן לגת, לפי שהגת מלא משקין ומתכשרי בהו הכשר גמור: **ואם נגעו אלו ואלו**. הבוצרים נגעו באחרים המקבלין: **טמאים**. המקבלים ומטמאין כל הענבים, שהאדם שנטמא בבית הפרס נעשה אב הטומאה ומטמא אדם וכלים: **בית שמאי אומרים אוחז את המגל**. דסברי הבוצר לגת הוכשר אפילו לטומאת בית הפרס, ומשום הכי צריך שיאחז המגל שהוא בוצר בו: **בסיב**. של דקל, דלא מקבל טומאה: **או בוצר בצור**. והוא אבן חדה דלאו כלי היא: **ונותן לתוך הכפישה**. כלי גדול שכובשים בו זיתים דלאו בת קבולי טומאה היא: **ומוליך לגת**. אפילו הוא עצמו, דכיון דזהיר ואית ליה היכרא שמניח בכפישה לא נגע: במה דברים אמורים בכרם הנעשה בית הפרס. שהיו גפנים ואילנות נטועים בו קודם שנעשה בית הפרס: **אבל הנוטע**. לכתחילה בבית הפרס: **ימכר לשוק**. דקנסינן ליה מפני שלא היה לו ליטע בבית הפרס. ואין הלכה כרבי יוסי:

ב. שְׁלֹשָׁה בֵּית פְּרָסוֹת הֵן, הַחוֹרֵשׁ אֶת הַקֶּבֶר, נִטַּעַת כָּל נָטַע, וְאֵינָהּ נִזְרַעַת כָּל זֶרַע, חוּץ מִזֶּרַע הַנִּקְצָר. וְאִם עָקָרוֹ, צוֹבֵר אֶת גָּרְנוֹ לְתוֹכוֹ וְכוֹבְרוֹ בִּשְׁתֵּי כְבָרוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר.

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, הַתְּבוּאָה בִּשְׁתֵּי כְּבָרוֹת, וְהַקִּטְנִיּוֹת בְּשָׁלֹשׁ כְּבָרוֹת. וְשׁוֹרֵף אֶת הַקַּשׁ וְאֶת הָעֲצָה, וּמְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּאֹהֶל:

ברטנורה (ב) **שלשה בית הפרסות הן**. כדקא חשיב להו ואזיל. שדה שנחרש בה קבר, ושדה שאבד בה קבר, ושדה בוכים: **נטעת כל נטע**. נוטע בה כל אילנות שירצה. ומתניתין דלא כר' יוסי דאסר לעיל. ואיכא למימר דאף ר' יוסי לא אסר אלא ליטע בה כרם בלבד משום דהבוצר לגת הוכשר, אבל לא שאר אילנות: **חוץ מזרע הנקצר**. אבל זרע הנעקר עם שרשיו, חיישינן שמא יביא עצם כשעורה עם העפר העולה עם השרשים הנעקרים: **ואם עקרו**. אותו זרע הנקצר: **צובר את גרנו לתוכו**. לתוך השדה עצמה ודש אותו שם, ולא יביאנו לבית עד אחר דישה, שלא להרבות את הטומאה: **וכוברו בשתי כברות**. זו אחר זו, שמא נתערב עמו עצם כשעורה: **והקטניות בשלש**. לפי שהקטניות יש בהן עפר יותר מבתבואה, משום הכי חיישי בהו טפי. אבל טהורין הן שהרי לא הוכשרו. והלכה כחכמים: **ושורף את הקש ואת העצה**. בתוך השדה, שמא יש בהן עצם כשעורה: **קש**. תבן של תבואה: **עצה**. תבן של קטניות: **ומטמאה במגע ובמשא**. שדה בית הפרס שאמרנו: **ואינו מטמא באוהל**. דכל טומאתה משום עצם כשעורה, ועצם כשעורה אינו מטמא באוהל:

ג. שָׂדֶה שֶׁאָבַד קֶבֶר בְּתוֹכָהּ, נִזְרַעַת כָּל זֶרַע, וְאֵינָהּ נִטַּעַת כָּל נָטַע. וְאֵין מְקַיְּמִין בָּהּ אִילָנוֹת, חוּץ מֵאִילָן סָרָק שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה פֵּרוֹת. וּמְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא וּבְאֹהֶל:

ברטנורה (ג) **נזרעת כל זרע**. הכי גרסינן ברוב הספרים. אבל בתוספתא קתני אינה נזרעת כל זרע. וכן היא בעיני: **ואינה ניטעת כל נטע**. ולא מיבעיא דאין נוטעין לכתחילה, אלא אף הנטוע לא יקיים, שלא להרגיל בני אדם לשם, משום דמטמאה באוהל אחמור בה טפי: **חוץ מאילן סרק**. דמותר ליטע בה. ומהו אילן סרק, שאינו עושה פירות:

ד. שְׂדֵה בוֹכִין, לֹא נִטַּעַת, וְלֹא נִזְרַעַת, וַעֲפָרָהּ טָהוֹר, וְעוֹשִׂים מִמֶּנָּה תַּנּוּרִים לַקֹּדֶשׁ. וּמוֹדִים בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל שֶׁבּוֹדְקִים לְעוֹשֶׂה פֶּסַח, וְאֵין בּוֹדְקִין לַתְּרוּמָה. וּלְנָזִיר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, בּוֹדְקִין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אֵין בּוֹדְקִין. כֵּיצַד הוּא בּוֹדֵק, מֵבִיא אֶת הָעָפָר שֶׁהוּא יָכוֹל לַהֲסִיטוֹ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ כְּבָרָה שֶׁנִּקְבֶיהָ דַקִּים, וּמְמַחֶה, אִם נִמְצָא שָׁם עֶצֶם כַּשְּׂעוֹרָה, טָמֵא:

ברטנורה (ד) **שדה בוכים**. מקום רחוק מבית הקברות שמושיבין שם המטה של המת ומתוועדין ובוכין שם: **לא ניטעת ולא נזרעת**. בפרק קמא דמועד קטן בגמרא מפרש, דמשום יאוש בעלים נגעו בה, דכיון שכן הוא, מתיאשים הבעלים ממנה והויא לה כמיצר שהחזיקו בו רבים ואסור לקלקלו. ודוקא כשנתיאשו הבעלים, שהחזיקו בו הרבים

כדין. אבל לא נתיאשו דהשתא שלא כדין החזיקו בו, מותר לקלקלו: **ועפרה טהור**. דלא מחזקינן בה טומאה כלל: **ועושים ממנו תנורים לקודש**. מה שאין כן בשני בית הפרס הראשונים: **שבודקים לעושה פסח**. אשדה שנחרש בה קבר קאי, דאם הלך שם אדם וצריך לשחוט את פסחו, בודקים אותה כדמפרש בסיפא, ואם לא נמצא שם עצם כשעורה, הולך ועושה את פסחו: **ואין בודקין לתרומה**. דדוקא לפסח סמיך אבדיקה זו, משום דטומאת בית הפרס דרבנן, וחכמים לא העמידו דבריהם במקום כרת, שמי שאינו מקריב קרבן פסח במועדו חייב כרת, אבל בתרומה דאין באכילתה כי אם עשה, העמידו דבריהם במקום עשה ואין מועלת בדיקה זו להתירו בתרומה: **ולנזיר**. שהלך שם: **בית שמאי אומרים בודקין**. ואם לא נמצא שם עצם כשעורה אינו מגלח: **ובית הלל אומרים אין בודקין**. דבין נמצא ובין לא נמצא מגלח ומביא קרבן: **את העפר שהוא יכול להסיטו**. כגון עפר תיחוח: **וממחה**. עושהו דק דק בידו כדי שיראה אם יש בו עצם כשעורה:

ה. כֵּיצַד מְטַהֲרִין בֵּית הַפֶּרֶס, נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, אוֹ נוֹתֵן עַל גַּבָּיו שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. אִם נָטַל מֵחֶצְיוֹ אֶחָד שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, וְנָתַן עַל גַּבֵּי חֶצְיוֹ אַחֵר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, טָהוֹר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֲפִלּוּ נָטַל מִמֶּנּוּ טֶפַח וּמֶחֱצָה, וְנָתַן עָלָיו טֶפַח וּמֶחֱצָה מִמָּקוֹם אַחֵר, טָהוֹר. הָרוֹצֵף בֵּית הַפֶּרֶס בַּאֲבָנִים שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַהֲסִיטָן, טָהוֹר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אַף הָעוֹזֵק בֵּית הַפֶּרֶס, טָהוֹר:

ברטנורה (ה) **כיצד מטהרין בית הפרס**. אבית הפרס הראשון קאי, שהוא שדה שנחרש בה קבר: **נוטלין ממנו שלשה טפחים**. כשיעור עומק המחרישה שמגלגלת העצמות: **ר' שמעון אומר וכו'**. ואין הלכה כרבי שמעון: **הרוצף**. לשון רצפה של אבנים: **טהור**. כיון דאינו יכול להסיטן. שאם היה מהלך על גבן וניסטות, איכא למיחש אהיסט עצם שתחתיהן: **אף העוזק**. החופר ומשליך האבנים. אם עשה כן בכל בית הפרס, טהור. עוזק, לשון ויעזקהו ויסקלהו (ישעיה ה). ואין הלכה כר' שמעון:

ו. הַמְהַלֵּךְ בְּבֵית הַפֶּרֶס עַל אֲבָנִים שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַהֲסִיטָן, עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה שֶׁכֹּחָן רַע, טָמֵא. הַמְהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ הָעַמִּים, בֶּהָרִים וּבַסְּלָעִים, טָמֵא. בַּיָּם וּבַשּׁוּנִית, טָהוֹר. וְאֵיזֶהוּ הַשּׁוּנִית, כָּל מָקוֹם שֶׁהַיָּם עוֹלֶה בְּזַעְפּוֹ:

ברטנורה (ו) **המהלך בבית הפרס**. בשדה שנחרש בה קבר: **על אבנים שהוא יכול להסיטן**. כגון על גבי אבנים שאינן תקועות וקבועות בארץ והם ניסטות מחמת העובר עליהן, ועצם כשעורה ניסט מכוחו. ורוכב על גבי אדם או בהמה שכוחן רע והוליכוהו עליהן, טמא הרוכב, דכיון דכוח התחתון רע, מחמת משא העליון ניסטו והוי כאילו הוא מסיט

העצם. אבל אם היה כח הנרכב יפה, לא חשיב הרוכב כמסיט העצם. והיכי דמי אדם שכוחו רע, כל שרוכבו וארכובותיו נוקשות. ובהמה שכוחה רע, כל שרוכבה ומטילה גללים: **בהרים ובסלעים**. אף על פי שאין קוברים שם מת: **טמא**. מפני עפר ארץ העמים שמתגלגל שם: **בים ובשונית טהור**. מטומאת גושיה. שגזרו על גושה של ארץ העמים לשרוף תרומה וקדשים שנגעו בעפרה ואין שורפין תרומה וקדשים שבאו בים ובשונית, שאין קוברים שם מת. אבל טומאת אוירה של ארץ העמים יש בהן, שגזרו על אוירה לתלות, שהתרומה וקדשים שנכנסו לאויר ארץ העמים ולא נגעו בגושה לא אוכלין ולא שורפין: **בזעפו**. כשהים הולך וסוער:

ז. הַקּוֹנָה שָׂדֶה בְּסוּרְיָא, סְמוּכָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִם יָכוֹל לְהַכְנֵס לָהּ בְּטָהֳרָה, טְהוֹרָה, וְחַיֶּבֶת בַּמַּעַשְׂרוֹת וּבַשְּׁבִיעִית. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנֵס לָהּ בְּטָהֳרָה, טְמֵאָה, וְחַיֶּבֶת בַּמַּעַשְׂרוֹת וּבַשְּׁבִיעִית. מְדוֹרוֹת הַגּוֹיִם, טְמֵאִים. כַּמָּה יִשְׁהֶא בְּתוֹכָן וְיהֵא צָרִיךְ בְּדִיקָה, אַרְבָּעִים יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עִמּוֹ אִשָּׁה. וְאִם הָיָה עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה מְשַׁמְּרִים אוֹתוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ בְּדִיקָה:

ברטנורה (ז) **הקונה שדה בסוריא**. ארם נהרים וארם צובה שכבש דוד. ועפרה טמא כחוצה לארץ, וחייבת במעשרות ובשביעית כארץ ישראל: **אם יכול להכנס בה בטהרה**. שאין ארץ העמים מפסיק בין אותה שדה שקנה, לארץ ישראל: **טהורה**. אותה שדה. ואפילו אגושא דידה לא גזרו, כיון שהיא של ישראל, דמשום הכי קתני הקונה שדה. אבל אם היה רוחב טפח מארץ העמים או מבית הקברות מפסיק בין ארץ ישראל לשדה שקנה בסוריא, דהשתא אין יכול ליכנס בה בטהרה, עפרה של אותה שדה טמא כחוצה לארץ: **מדורות הגוים**. שבארץ ישראל: **טמאים**. שקוברין נפליהן בבתיהן: **ארבעים יום**. כשיעור יצירת הולד: **אע"פ שאין עמו אשה**. דגוים פרוצים בעריות ומביאין נשים לבתיהן בלילה: **עבד**. של ישראל: **או אשה**. ישראלית: **משמרין**. המדור של גוים, שלא יקברו שם:

ח. אֶת מָה הֵם בּוֹדְקִים, אֶת הַבִּיבִים הָעֲמֻקִּים וְאֶת הַמַּיִם הַסְּרוּחִים. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אַף הָאַשְׁפָּתוֹת וַעֲפַר הַתְּחוּחַ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, כָּל מָקוֹם שֶׁהַחֲזִיר וְהַחֻלְדָּה יְכוֹלִים לְהַלֵּךְ בּוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ בְּדִיקָה:

ברטנורה (ח) **הביבין העמוקים**. צנורות שמקלחין מהן השופכין לרשות הרבים. ויש ספרים שכתוב בהן הכוכים, לשון כוך, מערה שתחת הקרקע: **ועפר התיחוח**. דאיכא למיחש דמחמת הנפל שקברו שם נעשה העפר תיחוח: **חזיר וברדלס**. דרכן לחפור ולחפש תחת הקרקע, ואם ימצאו נפל קבור יוציאוהו משם: **ברדלס**. חיה שקורין לה בערבי אלצב"ע:

ט. הָאִצְטְוָנִיּוֹת, אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם מְדוֹר גּוֹיִם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, עִיר גּוֹיִם שֶׁחָרְבָה, אֵין בָּהּ מִשּׁוּם מְדוֹר גּוֹיִם. מִזְרַח קִסְרִין וּמַעֲרַב קִסְרִין, קְבָרוֹת. וּמִזְרַח עַכּוֹ הָיְה סָפֵק, וְטֻהֲרוּהוּ חֲכָמִים. רַבִּי וּבֵית דִּינוֹ נִמְנוּ עַל קֵינִי וְטֻהֲרוּהוּ:

ברטנורה (ט) **אצטבא**. עשויה לנוי לפני הבתים ואין קוברין שם נפלים: **עיר גוים שחרבה**. ערי ארץ ישראל שדרו בה גוים וחרבה מן הגוים: **אין בה משום מדור גוים**. שחיות מצויות שם ומוציאים כל הנפלים שנקברו שם. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: **קברות**. כלומר ידוע שהם קברות: **היה ספק**. אם מארץ העמים אם מארץ ישראל: **וטהרוהו**. דחשבוהו כארץ ישראל. אי נמי, היה ספק אם היו שם קברות אם לאו, וטיהרוהו שהעידו שאין שם קברות: **קיני**. שם מקום. והיו נוהגים בו טומאה מספק, עד שנמנו עליו רבי ובית דינו וטיהרוהו:

י. עֶשְׂרָה מְקוֹמוֹת אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מְדוֹר גּוֹיִם, אָהֳלֵי הָעַרְבִיִּים, וְהַסֻּכּוֹת, וְהַצְּרִיפִין, וְהַבָּרְגָנִין, וְהָאַלְקְטָיוֹת, וּבֵית שַׁעַר, וַאֲוִירָהּ שֶׁל חָצֵר, וְהַמֶּרְחָץ, וּמְקוֹם הַחִצִּים, וּמְקוֹם הַלִּגְיוֹנוֹת:

ברטנורה (י) **אהלי ערביים**. אינן קבועים במקום אחד, ומשום דלא קביעי לא קברי ביה. אי נמי, לפי שנוסעים וחונים ממקום למקום לא רצו להחזיק טומאה: **והסוכות**. של שומרי פירות: **והצריפים**. מדורות שאין להם גג אלא הדפנות נוגעות בראשיהן זו לזו, ודירות של צער הן ולא קביעי: **בורגנין**. סוכות עשויות בשדה להכניס בהן פירות מפני הגשמים: **אלקטיות**. גג עומד על ארבעה עמודים להתקרר בו בקיץ שהרוח מנשבת בו מכל צדדיו. ולשון אלקטיות, בתי הקיץ. תרגום קיץ קייטא: **מקום החצים**. מקום שבני העיר מניחין בו חצים לשמור לעת מלחמה: **מקום לגיונות**. שחונים בו חיילות של מלך:

גמרא נדה דף כ"ד ע"ב

אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: הַמַּפֶּלֶת דְּמוּת לִילִית אִמּוֹ טְמֵאָה לֵדָה וְלֶד הוּא אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּנָפַיִם. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בְּסִימוֹנִי בְּאַחַת שֶׁהִפִּילָה דְּמוּת לִילִית וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים וְאָמְרוּ וָלֶד הוּא אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּנָפַיִם. הַמַּפֶּלֶת דְּמוּת נָחָשׁ הוֹרָה חֲנִינָא בֶּן אָחִיו שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִמּוֹ טְמֵאָה לֵדָה. הָלַךְ רַב יוֹסֵף וְסִפֵּר דְּבָרִים לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל שָׁלַח לוֹ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הַנָּהֵג אֶת בֶּן אָחִיךָ וּבֹא בַּהֲלִיכְתָּן יָצְאָה כַּלַּת רַבִּי חֲנִינָא לִקְרָאתוֹ, אָמְרָה לוֹ: רַבִּי הַמַּפֶּלֶת כְּמִין נָחָשׁ מַהוּ? אָמַר לָהּ: אִמּוֹ טְהוֹרָה. אָמְרָה לוֹ: וַהֲלֹא מִשְּׁמָךְ אָמְרָה לִי חֲמוֹתִי אִמּוֹ טְמֵאָה. וְאָמַר לָהּ מֵאֵיזֶה טַעַם הוֹאִיל וְגַלְגֵּל עֵינוֹ עָגֹל כְּשֶׁל אָדָם מִתּוֹךְ דְּבָרֶיהָ נִזְכַּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. שָׁלַח לוֹ לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל מִפִּי הוֹרָה חֲנִינָא אָמַר אַבַּיֵי: שְׁמַע מִינָּהּ צוּרְבָא מֵרַבָּנָן דְּאָמַר מִלְּתָא לֵימָא בָּהּ טַעֲמָא דִּכִי מַדְּכְרוּ לֵהּ מִדְּכַר:

רש"י **דמות לילית**. שידה שד יש לו פרצוף אדם ויש לו כנפים: **הנהג בן אחיך ובא**. עמו: ה"ג בהליכתן יצאה כלת חנינא לקראת ר' יהושע:

זוהר ויקהל דף ר"ד ע"ב

הַהוּא אִתְפַּשְׁטוּתָא. כַּד אִתּוֹסַף קִדּוּשָׁן מִלְּעֵלָּא עַל הַהִיא נְקֻדָּה אִתְנְהִיר כֻּלָּא וְאִתְעֲבִיד רוּחָא נְהִירָה בְּכָל סִטְרִין אִתְפְּלַג לְעֵלָּא וְנָהִיר וְאִתְפְּלַג לְתַתָּא וְנָהִיר. וְדָא הוּא דִּכְתִיב: בֵּיני וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. חוּלְקָא וְאַחְסָנָא אִית לָן כַּחֲדָא. חוּלְקָא דִּלְעֵלָּא אִתְעַטַּר בְּהַאי יוֹמָא מֵעִנּוּגָא עִלָּאָה קַדִּישָׁא וְאִתְהַנֵּי מִזִּיוָא עִלָּאָה דְּעַתִּיקָא דְּכָל עַתִּיקִין. חוּלְקָא תַּתָּאָה אִתְעַטַּר בְּהַאי יוֹמָא מֵעִנּוּגָא דִּלְתַתָּא דְּאִתְהַנֵּי בְּהַנֵּי סְעָדָתֵי. וְעַל דָּא בָּעֵי לְעַנְּגָא לֵהּ בְּמֵיכְלָא וּבְמִשְׁתְּיָא בִּלְבוּשֵׁי יְקָר וּבְחֶדְוָה דְּכֹלָּא. וְכַד מִתְעַטְּרָא הַאי חוּלָקָא לְתַתָּא וְאִתְנְטִיר כְּמָה דְּאִצְטְרִיךְ סַלְקָא לְעֵילָּא וְאִתְחַבְּרָא בְּהַהוּא חוּלָקָא אָחֳרָא. וְהַאי נְקֻדָּה נָטִיל כֹּלָּא מֵעֵילָּא וְתַתָּא וְאִתְכְּלִילַת מִכָּל סִטְרִין. וּבְגִין דְּמִתְעַטְּרָא בְּשַׁבָּת מֵעֵילָּא וּמִתַּתָּא מִכָּל שְׁאָר יוֹמִין יְהִיב חֵילָא לְכֹלָּא וְאִתְיְהִיב לֵהּ שֵׁלְטָנוּ מֵעֵלָּא וּמִתַּתָּא. וּבְרָזִין דְּסִפְרָא דִּשְׁלֹמֹה מַלְכָּא אִשְׁתְּכַח רָזָא דָּא וְאוּקְמֵיהּ בּוּצִינָא קַדִּישָׁא זַכָּאָה חוּלְקֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל:

תרגום הזוהר הִתְפַּשְׁטוּת הַהוּא, כְּשֶׁנִּתּוֹסַף קְדֻשָּׁה וּבְרָכוֹת מִלְּמַעְלָה עַל נְקֻדָּה הַהִיא הוּאֵר הַכֹּל, וְהֶהְתְפַּשְׁטוּת נַעֲשָׂה רוּחַ הַמֵּאִיר מִכָּל הַצְּדָדִים, חָצְיוֹ מִתְחַלֵּק לְמַעְלָה וּמֵאִיר, וְחֶצְיוֹ מִתְחַלֵּק לְמַטָּה וּמֵאִיר. וְזֶה שֶׁאָמַר בֵּיני וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּהֵינוּ שֶׁהָרוּחַ נִתְחַלֵּק בֵּינוֹ לְבֵין יִשְׂרָאֵל, חֵלֶק וְנַחֲלָה יֵשׁ לָנוּ יַחַד. הַחֵלֶק שֶׁל מַעְלָה, הִתְעַטֵּר בַּיּוֹם הַהוּא מֵעֹנֶג הָעֶלְיוֹן הַקָּדוֹשׁ. וְנֶהֱנָה מִזִּיו הָעֶלְיוֹן שֶׁל עַתִּיקָא דְּכָל עַתִּיקִין, חֵלֶק הַתַּחְתּוֹן, מִתְעַטֵּר בַּיּוֹם הַהוּא מֵעֹנֶג שֶׁל מַטָּה, שֶׁנֶּהֱנָה בְּאֵלּוּ הַסְּעֻדּוֹת שֶׁעוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל, וְעַל כֵּן צְרִיכִים לְעַנְּגוֹ בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה, בִּלְבוּשֵׁי כָּבוֹד, וּבְרֹב שִׂמְחָה. וּכְשֶׁמִּתְעַטֵּר חֵלֶק הַהוּא שֶׁלְּמַטָּה, וְנִשְׁמָר כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ, הוּא עוֹלֶה לְמַעְלָה, וּמִתְחַבֵּר בַּחֵלֶק הָאַחֵר הָעֶלְיוֹן. וּנְקֻדָּה הַזּוֹ לוֹקַחַת הַכֹּל מִן הָרוּחַ, מֵחֵלֶק שֶׁלְּמַעְלָה וּמֵחֵלֶק שֶׁלְּמַטָּה, וְנִכְלֶלֶת מִכָּל הַצְּדָדִים. וּמִשּׁוּם שֶׁמִּתְעַטֶּרֶת בַּשַּׁבָּת מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה, כָּל שְׁאָר הַיָּמִים, נוֹתְנִים כֹּחַ לַכֹּל וְנִתְּנָה לָהּ, שְׁלִיטָה, מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה. וּבְסוֹדוֹת סִפְרוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ נִמְצָא סוֹד הַזֶּה, וְהֶעֱמִידוֹ הַמָּאוֹר הַקָּדוֹשׁ, אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ה' שבת פרק י'

א. הַקּוֹשֵׁר קֶשֶׁר שֶׁל קַיְמָא וְהוּא מַעֲשֶׂה אֻמָּן חַיָּב. כְּגוֹן קֶשֶׁר הַגַּמָּלִים וְהַסַּפָּנִין וְקִשְׁרֵי רְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל שֶׁקּוֹשְׁרִין הָרַצָּעָנִין בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּתָן וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל הַקּוֹשֵׁר קֶשֶׁר שֶׁל קַיְמָא וְאֵינוֹ מַעֲשֶׂה אֻמָּן פָּטוּר. וְקֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיְמָא וְאֵינוֹ מַעֲשֶׂה אֻמָּן מֻתָּר לְקָשְׁרוֹ לְכַתְּחִלָּה: **ב**. כֵּיצַד? נִפְסְקָה לוֹ רְצוּעָה וּקְשָׁרָהּ נִפְסַק הַחֶבֶל וּקְשָׁרוֹ אוֹ שֶׁקָּשַׁר חֶבֶל

בַּדְּלִי אוֹ שֶׁקְּשַׁר רֶסֶן בְּהֵמָה חֲרֵי זֶה פָּטוּר וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ הַקְּשָׁרִים שֶׁהֵן מַעֲשֵׂה הֶדְיוֹט וְכָל אָדָם קוֹשֵׁר אוֹתָן לִקְיָמָא. וְכָל קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קְיָמָא אִם קְשָׁרוֹ קֶשֶׁר אֻמָּן חֲרֵי זֶה אָסוּר:

מוסר

ספר חסידים סימן קנ"ה

כְּשֶׁאַתָּה עוֹמֵד מִשְּׁנָתְךָ וַהֲקִיצוֹתָ הֵיא תְשִׂיחֶךָ. וּבְפוֹתְחֶךָ עֵינַיִם תְּשִׂים אֶל לִבְּךָ מְלַאכְתְּךָ וּצְרָכֶיךָ וְקֹדֶם לְתַקָּנָתֶךָ יִרְאַת ה' וּכְתִיב: (משלי א) יִרְאַת ה' רֵאשִׁית דָּעַת. כֵּיצַד? אִישׁ יוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִים חַיָּב לְהוֹדוֹת לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאֵין לְךָ חָבוּשׁ יוֹתֵר מִן הַיָּשֵׁן. לְכֵן צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל מַה שֶּׁלֹּא הָיָה בְּךָ יְכֹלֶת קֹדֶם לְכֵן וְלֹא הָיָה בְּךָ מֶמְשָׁלָה בְּגוּפְךָ וּבָרְכֵהוּ עַל כָּל אֵבֶר וְאֵבֶר שֶׁהָיָה נִקְשָׁר וַעֲתָּה פְּתָחָם לַעֲשׂוֹת צְרָכֶיךָ בָּהֶם וְעַל הַיְּדַיִם שֶׁהָיוּ מִתְחִלָּה בְּחֻזְקַת טֻמְאָה וְעוֹד שֶׁרוּחַ הַטֻּמְאָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם וְיַעַן שֶׁלֹּא תִּנָּזֵק תִּטֹּל יָדֶיךָ, וְכֵן לֹא יָשִׂים יָדָיו עַל עֵינָיו עַד שֶׁיִּרְחֲצֵם וְתִקְּנוּ חֲכָמִים בָּרְכָה עַל כָּל אַחַת וְאַחַת כְּתִקּוּנָהּ. וּמַעֲשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד שֶׁהָיָה מְבָרֵךְ עַל כָּל אֵבֶר וְאֵבֶר וּמִקְרָא מְסַיְּעוֹ (תהילים פד) לִבִּי וּבְשָׂרִי יְרַנְּנוּ אֶל אֵל חָי. וּכְתִיב (שם לה) כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה ה' מִי כָמוֹךָ. וְהָיָה מִתְפַּלֵּל עַל כָּל אֵבָרִים שֶׁנִּבְרְאוּ בּוֹ שֶׁיַּעַבְרוּ לְמִי שֶׁבְּרָאָם לְכָבוֹדוֹ וְשֶׁלֹּא לַחֲטֹא לוֹ בָּהֶם לְפִי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן בְּלֵב טוֹבִים שֶׁלֹּא לַחֲטֹא לוֹ שֶׁאֵין מְגַלְגְּלִין חֵטְא עַל יָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי יב) לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן:

פרשת ואתחנן

ואתחנן יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(כג) וָאֶתְחַנַּן אֶל יְהוָה בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר: וְצַלֵּיתִי קֶדֶם יְיָ בְּעִדְנָא הַהִיא לְמֵימָר:

רש"י ואתחנן. אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם. אף על פי שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם. לפי שאמר לו (שמות לג, יט) וחנתי את אשר אחן, אמר לו בלשון ואתחנן. דבר אחר זה אחד מעשרה לשונות שנקראת תפלה, כדאיתא בספרי: בעת ההיא. לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיתי שמא התר הנדר: לאמר. זה אחד משלשה מקומות שאמר משה לפני המקום איני מניחך עד שתודיעני אם תעשה שאלתי אם לאו:

(כד) אֲדֹנָי יְהוִה אַתָּה הַחִלּוֹתָ לְהַרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ אֶת גָּדְלְךָ וְאֶת יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמַעֲשֶׂיךָ וְכִגְבוּרֹתֶךָ: יְיָ אֱלֹהִים אַתְּ שָׁרֵיתָא לְאַחֲזָאָה יָת עַבְדָּךְ

יָת רְבוּתָךְ וְיָת יְדָךְ תַּקִּיפְתָּא דִּי אַתְּ הוּא אֱלָהָא דִּשְׁכִינְתָךְ בִּשְׁמַיָּא מִלְּעֵלָּא וְשַׁלִּיט בְּאַרְעָא וְלֵית דַּיְּעְבֵּד כְּעוֹבָדָיךְ וּכְגִבָּרְוָתָךְ׃

רש"י ה' אלהים. רחום בדין: אתה החלות להראות את עבדך. פתח להיות עומד ומתפלל, אף על פי שנגזרה גזרה. אמר לו ממך למדתי, שאמרת לי (שמות לב, י) ועתה הניחה לי, וכי תופס הייתי בך, אלא לפתוח פתח, שבי תלוי להתפלל עליהם, כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו: את גדלך. זו מדת טובך וכן הוא אומר (במדבר יד, יז) ועתה יגדל נא כח ה': ואת ידך. זו ימינך, שהיא פשוטה לכל באי עולם: החזקה. שאתה כובש ברחמים את מדת הדין החזקה: אשר מי אל וגו' . אינך דומה למלך בשר ודם, שיש לו יועצין וסנקתדרין הממחין בידו כשרוצה לעשות חסד ולעבור על מדותיו, אתה אין מי ימחה בידך אם תמחול לי ותבטל גזרתך. ולפי פשוטו אתה החלות להראות את עבדך מלחמת סיחון ועוג, כדכתיב (דברים ב, לא) ראה החלתי תת לפניך, הראני מלחמת שלשים ואחד מלכים:

(כה) אֶעְבְּרָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן׃

אֶעְבַר כְּעַן וְאֶחֱזֵי יָת אַרְעָא טַבְתָא דִּי בְּעִבְרָא דְיַרְדְנָא טוּרָא טָבָא הָדֵין וּבֵית מַקְדָּשָׁא׃

רש"י אעברה נא. אין נא אלא לשון בקשה: ההר הטוב הזה. זו ירושלים: והלבנון. זה בית המקדש:

(כו) וַיִּתְעַבֵּר יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלָי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב לָךְ אַל תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד בַּדָּבָר הַזֶּה׃ וַהֲוָה רְגַז מִן קֳדָם יְיָ עֲלַי בְּדִילְכוֹן וְלָא קַבִּיל מְנִי וַאֲמַר יְיָ לִי סַגִּי לָךְ לָא תּוֹסֵף לְמַלָּלָא קֳדָמַי עוֹד בְּפִתְגָמָא הָדֵין׃

רש"י ויתעבר ה'. נתמלא חמה: למענכם. בשבילכם, אתם גרמתם לי. וכן הוא אומר (תהלים קו, לב) ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם: רב לך. שלא יאמרו הרב כמה קשה והתלמיד כמה סרבן ומפציר. דבר אחר רב לך הרבה מזה שמור לך, רב טוב הצפון לך:

(כז) עֲלֵה רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְשָׂא עֵינֶיךָ יָמָּה וְצָפֹנָה וְתֵימָנָה וּמִזְרָחָה וּרְאֵה בְעֵינֶיךָ כִּי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה׃ סַק לְרֵישׁ רְמָתָא וּזְקוֹף עֵינָיךְ לְמַעֲרְבָא וּלְצִפּוּנָא וְלִדְרוֹמָא וּלְמַדִּינְחָא וַחֲזֵי בְּעֵינָיךְ אֲרֵי לָא תְעִבַר יָת יַרְדְנָא הָדֵין׃

רש"י וראה בעיניך. בקשת ממני (פסוק כה) וארא את הארץ הטובה, אני מראה לך את כלה שנאמר (דברים לד, א) ויראהו ה' את כל הארץ:

(כח) וְצַו אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחַזְּקֵהוּ וְאַמְּצֵהוּ כִּי הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה׃ וּפַקֵּד יָת יְהוֹשָׁעַ וְתַקְּפֵהִי וְאַלְּמְהִי אֲרֵי הוּא יֵעְבַר קֳדָם עַמָּא הָדֵין וְהוּא יַחְסֵן יָתְהוֹן יָת אַרְעָא דִּי תֶחֱזֵי׃

רש"י וצו את יהושע. על הטרחות ועל המשאות ועל הריבות: וחזקהו ואמצהו. בדבריך, שלא ירך לבו לומר כשם שנענש רבי עליהם כך סופי לענש עליהם, מבטיחו אני כי הוא יעבור והוא ינחיל: כי הוא יעבר. אם יעבור לפניהם ינחלו, ואם לאו לא ינחלו. וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי והוא ישב (יהושע ז, ה) ויכו מהם אנשי העי וגו' (שם ז, י), וכיון שנפל על פניו אמר לו קום לך. קם לך כתיב, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה, למה זה אתה נפל על פניך, לא כך אמרתי למשה רבך אם הוא עובר, עוברין, ואם לאו, אין עוברין:

נביאים - ישעיה - פרק מ

מ (א) נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם: נְבִיָּיא אִתְנַבִּיאוּ תַּנְחוּמִין עַל עַמִּי אָמַר אֱלָהָכוֹן:

רש"י **נחמו נחמו** . חוזר על נבואותיו התעתידות לפי שמכאן ועד סוף הספר דברי נחמו' הפסיק פרשה זו בינם לבין הפורענו' נחמו אתם נביאי נחמו את עמי :

(ב) דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מָלְאָה צְבָאָהּ כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לָקְחָה מִיַּד יְהוָה כִּפְלַיִם בְּכָל חַטֹּאתֶיהָ: מַלִּילוּ עַל לִבָּא דִּירוּשְׁלֵם וְאִתְנַבּוּ עֲלָהּ אֲרֵי עֲתִידָא דְּתִתְמְלֵי מַעַם גָּלְוָתָהָא אֲרֵי אִשְׁתְּבִיקוּ לָהּ חוֹבָהָא אֲרֵי קַבִּילַת כּוֹם תַּנְחוּמִין מִן קֳדָם יְיָ כְּאִלּוּ לָקַת עַל חַד תְּרֵין בְּכָל חַטָּאתָהָא:

רש"י **כי מלאה צבאה** . ת"י עתידה דתיתמלי מעם גלוותהא כמו כי מלאה מצבאה ויש פותרין צבאה כמו (איוב ז) הלא צבא לאנוש עלי ארץ : **נרצה** . נתפייס : **כי לקחה וגו'** . ארי קבילת כס תנחומין מן קדם ה' כאילו לקת על חד תרין בכל חטאתהא ולפי פשוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות כפלים וא"ת היאך מדתו של הקב"ה לשלם לאדם כפלים בחטאו מצינו מקרא מלא (ירמיה ט"ז) ושלוותי ראשונה משנה עוונם וחטאתם :

(ג) קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פַּנּוּ דֶּרֶךְ יְהוָה יַשְּׁרוּ בָעֲרָבָה מְסִלָּה לֵאלֹהֵינוּ: כָּל דְּמַכְלֵי בְּמַדְבְּרָא פַּנּוּ אוֹרַח מִן קֳדָם עַמָּא דַיְיָ כְּבִישׁוּ בְּמֵישְׁרָא כְּבִישִׁין קֳדָם כְּנִשְׁתָּא דֵאֱלָהָנָא:

רש"י **קול** . רוח הקדש קורא במדבר פנו דרך ה' , דרך ירושלים לשוב גליותיה לתוכה :

(ד) כָּל גֶּיא יִנָּשֵׂא וְכָל הַר וְגִבְעָה יִשְׁפָּלוּ וְהָיָה הֶעָקֹב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה: כָּל חֵילַיָּא יְרֵאמוּן וְכָל טוּר וְרָמָא יִמַּאֲכוּן וְיִהֵי כְּפָלָא לְמֵישְׁרָא וּבֵית גִּדּוּדִין לְבִקְעָה:

רש"י **כל גיא ינשא** . והרי ישפל הרי דרך חלקה ושוה ונוחה : **והרכסים** . הרים הסמוכים זה לזה ומתוך סמיכתן מורד שביניהם זקוף ואינו מעוקם שיהא נוח לירד ולעלות (הרכסים מתורגם גדודיו ל' גובה כמו גדודי הנהר) : **הרכסים** . כמו וירכסו את החשן (שמות כח) : **לבקעה** . קנפנייא בלע"ז ארץ חלקה ושוה :

(ה) וְנִגְלָה כְּבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי יְהוָה דִּבֵּר: וְיִתְגַּלֵי יְקָרָא דַיְיָ וְיֶחֱזוּן כָּל בְּנֵי בְשַׂרָא כַּחֲדָא אֲרֵי בְּמֵימְרָא דַיְיָ גְּזַר כֵּן: (ו) קוֹל אֹמֵר קְרָא וְאָמַר מָה אֶקְרָא כָּל הַבָּשָׂר חָצִיר וְכָל חַסְדּוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה: קַל דַּאֲמַר אִתְנַבֵּי וּמְתֵיב וַאֲמַר מָה אִתְנַבֵּי כָּל רַשִׁיעַיָּא כְּעִשְׂבָּא וְכָל תּוּקְפֵּהוֹן כְּמוֹצָא דְּחַקְלָא:

רש"י **קול** . מאת הקב"ה אומר אלי קרא : **ואמר** . רוחי אליו מה אקרא והקול משיבו זאת קרא כל הבש' חציר כל המגביהי' תהפך גדולתם ותהיה כחציר , (ד"א כל הבשר חציר) סוף אדם למות לפיכך אם אמר לעשות חסד הרי הוא כציץ השדה אשר ימולל ויבש ואין לסמוך עליו שאין בידו לקיים שמא ימות שכשיבש חציר נבל ציץ כן כשמת האדם בטלה הבטחתו אבל דבר אלהינו יקום כי הוא חי וקיים ובידו לקיים לפיכך על הר גבוה עלי בשרי מבשרת ציון כי מפי החי לעולם היא הבטחת הבשורה : **וכל חסדו כציץ השדה** . כי חסד וגו' חטאת (משלי יד) :

כתובים - תהילים - פרק ו

(ו) כִּי אֵין בַּמָּוֶת זִכְרֶךָ בִּשְׁאוֹל מִי יוֹדֶה לָּךְ: מְטוּל דְּלֵית בְּמוֹתָא דָּכְרָנָךְ בִּשְׁאוֹל מַן יוֹדֵי לָךְ:

(ז) יָגַעְתִּי בְּאַנְחָתִי אַשְׂחֶה בְכָל לַיְלָה מִטָּתִי בְּדִמְעָתִי עַרְשִׂי אַמְסֶה: אֶשְׁתַּלְהֵית בְּתִנְחָתִי אֶמַלֵּל בְּצַעֲרִי כָּל לֵילְיָא עַד שְׁוִוי בְּדִמְעָתִי דַּרְגָּשִׁי אַטְמֵשׁ:

רש"י **אשחה בכל לילה מטתי** . לשון סחי ומאוס (איכ' ג) והיתה נבלתם כסוחה (ישעי' ה) ממאס אני מטתי בדמעות ומנחם חברו עם כאשר יפרש השוחה לשחות (שם כה) ועם מי שחו (יחזקאל מז) : **בדמעתי ערשי אמסה** . אלחלח וארטיב כמו מים :

(ח) עָשְׁשָׁה מִכַּעַס עֵינִי עָתְקָה בְּכָל צוֹרְרָי: חַשְׁכַת מִן רוּגְזִי עֵינַי אִתְבְּלִיאַת בְּכָל מְעִיקָי:

רש"י **עששה** . ל' עששית עין שמאורה כהה ודומה לו כאלו הוא רואה דרך זכוכית שכנגד עיניו ומנחם פירשו לשון רקבון כמו (לקמן לא) ועצמי עששו וכן כל לשון עש : **עתקה** . נתישנה ונזדקנה עיני בכהיית אור ומנחם חברו עם ויעתק משם ההרה (בראשית יב) : **בכל צוררי** . בשביל צרות שמצירין לי :

(ט) סוּרוּ מִמֶּנִּי כָּל פֹּעֲלֵי אָוֶן כִּי שָׁמַע יְהוָה קוֹל בִּכְיִי: זוּרוּ מִנִּי כָּל עָבְדֵי שִׁקַּר אֲרוּם שְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ קַל בְּכוּתִי: (י) שָׁמַע יְהוָה תְּחִנָּתִי יְהוָה תְּפִלָּתִי יִקָּח: שְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ בָּעוּתִי יְיָ צְלוֹתִי יְקַבֵּל: (יא) יֵבֹשׁוּ וְיִבָּהֲלוּ מְאֹד כָּל אֹיְבָי יָשֻׁבוּ יֵבֹשׁוּ רָגַע: יִבְהֲתוּן וְיִתְבַּהֲלוּן לַחֲדָא כָּלְהוֹן בַּעֲלֵי דְּבָבִי יְתוּבוּן יִבְהֲתוּן כְּשַׁעָא:

רש"י **יבושו ויבהלו וגו'** . מהו ישובו יבושו פעם שנייה אמר רבי יוחנן לעתיד לבוא הקב"ה דן את הרשעים ומחייבן לגיהנם והם מתרעמין עליו והקב"ה מחזירן וחוזר ומראה גיליונין שלהם ודן אותם ומתחייבין והוא מחזירן לגיהנם הרי בושה כפולה , ר'

שמואל בר נחמני אומר לעתיד לבא כל אומה קוראה לאלהיה ואין עונה וחוזרין וקוראין להקב"ה ואומר להם אילו אלי קראתם תחילה הייתי עונה אתכם עכשיו עשיתם עבודת גלולים עיקר ואותי טפילה לפיכך איני עונה שנאמר ישועו ואין מושיע זו עבודת גלולים ואחר כך אל ה' ולא ענם (לקמן יח) לכך נאמר ישובו יבושו . רגע . במעט זמן :

משנה תרומות פרק ב

א. אֵין תּוֹרְמִין מִטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא. וְאִם תָּרְמוּ, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה. בְּאֶמֶת אָמְרוּ, הָעִגּוּל שֶׁל דְּבֵלָה שֶׁנִּטְמָא מִקְּצָתוֹ, תּוֹרֵם מִן הַטָּהוֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַל הַטָּמֵא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ. וְכֵן אֶגֶדָּה שֶׁל יָרָק, וְכֵן עֲרֵמָה. הָיוּ שְׁנֵי עִגּוּלִים, שְׁתֵּי אֶגֳדּוֹת, שְׁתֵּי עֲרֵמוֹת, אַחַת טְמֵאָה וְאַחַת טְהוֹרָה, לֹא יִתְרוֹם מִזֶּה עַל זֶה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, תּוֹרְמִין מִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא:

ברטנורה (א) **אין תורמין מטהור על הטמא**. גזירה שמא יתרום שלא מן המוקף, משום דמסתפי שמא יגע הטמא בטהור ויטמאנה ואנן בעינן שהתורם יתרום מן המוקף: **באמת אמרו**. כל היכא דתנינן באמת אמרו כאילו היא הלכה למשה מסיני, אבל לאו דוקא הלכה למשה מסיני, אבל לאו דוקא הלכה למשה מסיני שהרי בפרק קמא דשבת שנינו באמת אמרו החזן רואה היכן התינוקות קורין ומדרבנן היא: **העגול של דבלה**. אף על פי שהדבלות מדובקות זו בזו בתוך העגול אינן חשובות חבור לענין טומאה ואם נגעה טומאה באחת מן הדבלות לא נטמאת האחרת: **וכן אגודה של ירק וכן ערימה**. צריכי, דאי אשמעינן עיגול, הוה אמינא עגול שכולו גוף אחד, תורם. אגודה שאינה גוף אחד, אינו תורם. ואי אשמועינן אגודה, הוה אמינא אגודה שהכל תפוסה אחת, תורם. ערימה שאינה תפוסה אחת, אינו תורם, צריכי: **רבי אליעזר אומר תורמים**. לכתחילה: **מן הטהור על הטמא**. דלא גזר רבי אליעזר שמא יבא לתרום שלא מן המוקף. ואין הלכה כר' אליעזר:

ב. אֵין תּוֹרְמִין מִן הַטָּמֵא עַל הַטָּהוֹר. וְאִם תָּרַם, שׁוֹגֵג, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וּמֵזִיד, לֹא עָשָׂה כְלוּם. וְכֵן בֶּן לֵוִי שֶׁהָיָה לוֹ מַעֲשֵׂר טֶבֶל, הָיָה מַפְרִישׁ עָלָיו וְהוֹלֵךְ, שׁוֹגֵג, מַה שֶּׁעָשָׂה, עָשׂוּי. מֵזִיד, לֹא עָשָׂה כְלוּם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם הָיָה יוֹדֵעַ בּוֹ בַּתְּחִלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שׁוֹגֵג, לֹא עָשָׂה כְלוּם:

ברטנורה (ב) אין תורמין מן הטמא על הטהור. משום פסידא דכהן: **ואם תרם שוגג תרומתו תרומה**. ודוקא שהיתה לה שעת הכושר והגיעה לעונת מעשרות קודם שנטמאת דמדאורייתא תרומה מעליותא היא, אבל אם נטמאת קודם שהגיעה לעונת מעשרות לא הויא תרומה מדאורייתא ואם תרם אפילו שוגג אין תרומתו תרומה: **מעשר טבל**. מעשר ראשון שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר: **היה מפריש עליו והולך**. היה מפריש

מזה על שאר מעשרותיו: **אם היה יודע בו בתחילה**. שהוא טבל או שהוא טמא: **אף על פי**. שבשעה שתרם היה שוגג ששכח שהוא טבל או שהוא טמא, הוי שוגג קרוב למזיד. ולא עשה ולא כלום, ואין הלכה כרבי יהודה:

ג. הַמַּטְבִּיל כֵּלִים בְּשַׁבָּת, שׁוֹגֵג, יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם. מֵזִיד, לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם. הַמְעַשֵּׂר וְהַמְבַשֵּׁל בַּשַּׁבָּת, שׁוֹגֵג, יֹאכַל. מֵזִיד, לֹא יֹאכַל. הַנּוֹטֵעַ בַּשַּׁבָּת, שׁוֹגֵג, יְקַיֵּם. מֵזִיד, יַעֲקוֹר. וּבַשְּׁבִיעִית, בֵּין שׁוֹגֵג, בֵּין מֵזִיד, יַעֲקוֹר:

ברטנורה (ג) **המטביל כלים בשבת**. שאסור להטביל כלים טמאים להעלותם מידי טומאתן בשבת מפני שנראה כמתקן כלי: **המעשר**. שאסור להפריש תרומות ומעשרות בשבת מפני שהוא מתקן: **והמבשל בשבת בשוגג יאכל**. אותו תבשיל למוצאי שבת אבל לא בשבת עצמו: **ובמזיד, לא יאכל**. הוא, אבל אחרים אוכלים למוצאי שבת, דכתיב (שמות לא) ושמרתם את השבת כי קדש היא, היא קודש ואין מעשיה קודש: ובשביעית בין שוגג בין מזיד יעקור. שנחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השבת:

ד. אֵין תּוֹרְמִין מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ. וְאִם תָּרַם, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. כָּל מִין חִטִּים, אֶחָד. כָּל מִין תְּאֵנִים וּגְרוֹגָרוֹת וּדְבֵלָה, אֶחָד. וְתוֹרֵם מִזֶּה עַל זֶה. כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ כֹּהֵן, תּוֹרֵם מִן הַיָּפֶה. וְכָל מָקוֹם שֶׁאֵין כֹּהֵן, תּוֹרֵם מִן הַמִּתְקַיֵּם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לְעוֹלָם הוּא תוֹרֵם מִן הַיָּפֶה:

ברטנורה (ד) **כל מין חטים אחד**. ואף על גב דאיכא שחמתית ולבנה: **וכל מין תאנים אחד**. ואף על גב דאיכא שחורות ולבנות. תאנים בעודן לחים קרויין תאנים, וכשיבשו קרויין גרוגרות, וכשנדרסין בענול קרויין עגול דבלה: **תורם מן היפה**. מן התאנים על הגרוגרות דתאנים יפין מן הגרוגרות: **תורם מן המתקיים**. מן הגרוגרות על התאנים, דגרוגרות מתקיימי טפי: **לעולם הוא תורם מן היפה**. דכתיב (במדבר יח) בהרימכם את חלבו, לעולם בעינן חלבו, ואי פסיד יפסד. ואין הלכה כרבי יהודה:

ה. תּוֹרְמִין בָּצָל קָטָן שָׁלֵם, וְלֹא חֲצִי בָצָל גָּדוֹל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא כִי, אֶלָּא חֲצִי בָצָל גָּדוֹל. וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, תּוֹרְמִין בְּצָלִים מִבְּנֵי הַמְּדִינָה עַל הַכּוּפְּרִים, אֲבָל לֹא מִן הַכּוּפְּרִים עַל בְּנֵי הַמְּדִינָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל פּוֹלִיטִיקִין:

ברטנורה (ה) **תורמים בצל קטן שלם**. לפי שהוא מתקיים: **ולא חצי בצל גדול**. אף על פי שהוא יפה ממנו: **רבי יהודה אומר לא כי**. ר' יהודה לטעמיה דאמר לעולם הוא תורם מן היפה: **מבני המדינה**. טובים לאכילה מן הכופרים הבצלים של בני הכפרים, אבל של בני הכפרים מתקיימים יותר: **מפני שהוא מאכל פוליטיקין**. בצלים של בני המדינה

הוא מאכל לאנשים חשובים והם יפים יותר מאותן של בני הכפרים. פוליטיקין, בני פלטרין של מלכים:

ו. וְתוֹרְמִין זֵיתֵי שֶׁמֶן עַל זֵיתֵי כֶּבֶשׁ, וְלֹא זֵיתֵי כֶּבֶשׁ עַל זֵיתֵי שֶׁמֶן. וְיֵין שֶׁאֵינוֹ מְבֻשָּׁל עַל הַמְבֻשָּׁל, וְלֹא מִן הַמְבֻשָּׁל עַל שֶׁאֵינוֹ מְבֻשָּׁל. זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁהוּא כִלְאַיִם בַּחֲבֵרוֹ, לֹא יִתְרוֹם מִזֶּה עַל זֶה, אֲפִלּוּ מִן הַיָּפֶה עַל הָרָע. וְכָל שֶׁאֵינוֹ כִלְאַיִם בַּחֲבֵרוֹ, תּוֹרֵם מִן הַיָּפֶה עַל הָרָע, אֲבָל לֹא מִן הָרָע עַל הַיָּפֶה. וְאִם תָּרַם מִן הָרַע עַל הַיָּפֶה, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, חוּץ מִן הַזּוּנִין עַל הַחִטִּים, שֶׁאֵינָן אֹכֶל. הַקִּשּׁוּת וְהַמְּלָפְפוֹן, מִין אֶחָד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שְׁנֵי מִינִין:

ברטנורה (ו) **תורמין זיתי שמן**. העומדים להוציא שמנן: **על זיתי כבש**. זיתים שאין עושים שמן וכובשין אותן ביין או בחומץ לקיים אותן לאכילה. וזיתי שמן יפין מזיתי כבש, הלכך מפרישים מזיתי שמן על זיתי כבש דהוה ליה מן היפה על הרע: **ויין שאינו מבושל**. יפה לשתיה מן המבושל: כל שהוא כלאים בחבריו לא יתרום מזה לזה. דאמר קרא (שם) כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן, אמרה תורה תן חלב לזה וחלב לזה: **חוץ מן הזונין**. בערבי זוא"ן ובלע"ז ויצ"א ואינו אוכל אדם ומקיימים אותם ליונים: **הקישות**. בערבי פאקו"ס: **והמלפפון**. בערבי כייא"ר: **מין אחד**. ותורמין מזה על זה: **שני מינים**. ואין תורמין מזה על זה. ואין הלכה כרבי יהודה:

גמרא ברכות דף נא ע"א

תָּנָא הֲדָחָה מִבִּפְנִים וּשְׁטִיפָה מִבַּחוּץ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמְבָרֵךְ עַל כּוֹס מָלֵא נוֹתְנִין לוֹ נַחֲלָה בְּלִי מְצָרִים שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג): וּמָלֵא בִּרְכַּת ה' יָם וְדָרוֹם יְרָשָׁה. רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא אוֹמֵר: זוֹכֶה וְנוֹחֵל שְׁנֵי עוֹלָמִים, הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא. עִטּוּר רַב יְהוּדָה מְעַטְּרֵהוּ בְּתַלְמִידִים. רַב חִסְדָּא מְעַטֵּר לֵיהּ בְּנַטְלֵי. אָמַר רַב חָנָן וּבְחַי. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת וּבְבִרְכַּת הָאָרֶץ. עִטּוּף רַב פַּפָּא מְעַטֵּף וְיָתֵיב. רַב אָסֵי פָּרֵיס סוּדָר עַל רֵישֵׁיהּ. נוֹטְלוֹ בִּשְׁתֵּי יָדָיו. אָמַר רַבִּי חִינָנָא בַּר פַּפָּא מַאי קְרָא (תהילים קלד) שְׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וּבָרְכוּ אֶת ה'. וְנוֹתְנוֹ לַיָּמִין, אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רְאשׁוֹנִים שְׁאָלוּ שְׁמֹאל מַה הוּא שֶׁתִּסַּיַּע לְיָמִין. אָמַר רַבִּי אֲשִׁי: הוֹאִיל וְרְאשׁוֹנִים אִבְּעָיָא לְהוּ וְלָא אִיפְּשַׁט לְהוּ אֲנַן נַעֲבֵד לְחֻמְרָא. וּמַגְבִּיהוֹ מִן הַקַּרְקַע טָפַח. אָמַר רַבִּי אַחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַאי קְרָא (שם קטז) כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם ה' אֶקְרָא. וְנוֹתֵן עֵינָיו בּוֹ כִּי הֵיכִי דְּלָא נִיסַּח דַּעְתֵּהּ מִנֵּהּ וּמְשַׁגְּרוֹ לְאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ בְּמַתָּנָה כִּי הֵיכִי דְּתִתְבָּרֵךְ דְּבֵיתְהוּ. עוּלָּא אִיקְּלַע לְבֵי רַב נַחְמָן כָּרַךְ רֵיפְתָּא בָּרִיךְ בְּרִכַת מְזוֹנָא יָהֵב לֵיהּ כַּסָּא דְּבִרְכָתָא לְרַב נַחְמָן. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לִישְׁדַּר מָר כַּסָּא דְּבִרְכָתָא לְיַלְתָּא. אָמַר לֵיהּ הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין פְּרִי בִּטְנָהּ שֶׁל אִשָּׁה מִתְבָּרֵךְ אֶלָּא מִפְּרִי בִּטְנוֹ שֶׁל אִישׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים ז) וּבֵרַךְ פְּרִי בִּטְנֶךָ. פְּרִי בִּטְנָהּ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא פְּרִי בִּטְנֶךָ. אַדְּהָכִי שְׁמָעַת יַלְתָּא קָמַת

בְּזִיהֲרָא וְעָלְתָא לְבֵי חַמְרָא וְתַבְרָא אַרְבַּע מְאָה דַּנֵּי דְחַמְרָא. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן נִשְׁדַּר לָהּ מָר כַּסָּא אַחֲרִינָא שָׁלַח לָהּ כָּל הַאי נַבְּגָא דְּבַרְכָתָא הִיא שָׁלְחָה לֵיהּ מִמַּהֲדוּרֵי מִילֵי וּמִסְמַרְטוּטֵי כַּלְמֵי. אָמַר רַבִּי אַסִּי אֵין מְסִיחִין עַל כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא הָאוֹכֵל וּמְהַלֵּךְ מְבָרֵךְ מְעוֹמֵד וּכְשֶׁהוּא אוֹכֵל מְעוֹמֵד מְבָרֵךְ מְיוֹשֵׁב וּכְשֶׁהוּא מֵסֵב וְאוֹכֵל יוֹשֵׁב וּמְבָרֵךְ וְהִלְכָתָא בְּכֻלְּהוּ יוֹשֵׁב וּמְבָרֵךְ:

רש"י **מעטרהו בתלמידים**. תלמידיו סובבין אותו כשהוא מברך: **בנטלי**. כוסות: **ובברכת הארץ**. כשמגיע לברכת הארץ מוסיף עליה: **מעטף**. בטליתו: **אנן נעביד לחומרא**. שלא תסייע שמאל לימין בשעת ברכה: **שמעה ילתא**. שלא שיגר לה כוס של ברכה: **קמה בזיהרא**. עמדה בכעס: **כל האי נבגא דברכתא היא**. כל יין שבחבית ככוס של ברכה היא שתי ממנו: **נבגא**. כוס, כמו נשתי מר אנבגא: **ממהדורי מילי**. ממחזרי בעיירות ירבו תמיד דברים: **ומסמרטוטי כלמי**. וממשחקי בגדים בלוים וממורטים ירבו כינים, כנים מתרגמינן כלמתא: **אין מסיחין**. משאחזו עד שיברך: **מיסב**. במטה דרך הסבה. והלכתא בכלהו יושב ומברך:

זוהר ואתחנן דף ס' ע"א

וְאֶתְחַנַּן אֶל יְיָ בְּעֵת הַהִוא לֵאמֹר. אָדֹנָי יֱהוִֹה אַתָּה הַחִלּוֹתָ לְהַרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ וְגוֹמֵר. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח (ישעיה לח) וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְיָ. תָּא חֲזֵי כַּמָּה הוּא חֲיִלָּא תַּקִּיפָא דְּאוֹרָיְתָא וְכַמָּה הוּא עִלָּאָה עַל כֹּלָּא דְּכָל מָאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרָיְתָא לָא דָּחִיל מֵעִלָּאֵי וְתַתָּאֵי וְלָא דָּחִיל מֵעַרְעוּרִין בִּישִׁין דְּעָלְמָא בְּגִין דְּאִיהוּ אָחִיד בְּאֵילָנָא דְּחַיֵּי וְאָכִיל מִנֵּהּ בְּכָל יוֹמָא. דְּהָא אוֹרָיְתָא אוֹלִיף לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְמֵיהַךְ בְּאוֹרַח קְשׁוֹט אוֹלִיף לֵיהּ עֵיטָא הֵיךְ יְתוּב קַמֵּי מָארֵהּ (לְבַטָּלָה הַהִיא גְּזֵרָה) וַאֲפִלּוּ יְתִגְּזַר עָלֵהּ מוֹתָא כֹּלָּא יְתְבַּטַל וְיִסְתְּלַק מִנֵּהּ וְלָא שַׁרְיָא עָלּוֹי (עֵיטָא דְּבַר נָשׁ כְּהַאי עָלְמָא). וְעַל דָּא בָּעֵי לְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוֹרָיְתָא יְמָמָא וְלֵילְיָא וְלָא יְתְעַדֵּי מִנֵּהּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (יהושע א) וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה. וְאִי אַעְדֵּי מִנֵּהּ אוֹרָיְתָא אוֹ אִתְפְּרַשׁ מִינָהּ כְּאִלּוּ אִתְפָּרַשׁ מִן חַיֵּי. תָּא חֲזֵי עֵיטָא דְּבַר נָשׁ כַּד אִיהוּ סָלִיק בְּלֵילְיָא עַל עַרְסֵהּ בָּעֵי לְקַבְּלָא עָלֵהּ עֹל מַלְכוּתָא דִּלְעֵלָּא בִּלְבָּא שְׁלִים וּלְאַקְדָּמָא לְמִימְסַר גַּבֵּהּ פִּקְדּוֹנָא דְּנַפְשֵׁהּ וְהָא אוּקְמוּהָ. בְּגִין דְּכָל עָלְמָא טַעֲמִין טַעֲמָא דְּמוֹתָא דְּהָא אִילְנָא דְּמוֹתָא שַׁרְיָא בְּעָלְמָא וְכָל רוּחִין דִּבְנֵי נָשָׁא נַפְקִין וְסַלְקִין וְאִתְטַמָּרָן גַּבֵּהּ וּבְגִין דְּאִנּוּן בְּפִקְדּוֹנָא כֻּלְּהוּ תַּיְיבִין לְאַתְרַיְיהוּ. תָּא חֲזֵי כַּד אִתְעַר רוּחַ צָפוֹן בְּפַלְגוּת לֵילְיָא וְכָרוֹזָא נָפִיק וְקָדֶשׁ בְּרִיךְ הוּא אָתֵי לְגַנְתָּא דְּעֵדֶן לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא בְּרוּחֵיהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא כְּדֵין מִתְכַּוְּנֵי (נ"א מִתְעָרֵי) כָּל בְּנֵי מַטְרוֹנִיתָא וְכָל בְּנֵי הֵיכָלָא לְשַׁבְּחָא לֵיהּ לְמַלְכָּא קַדִּישָׁא וּכְדֵין כָּל אִנּוּן פִּקְדּוֹנִין דְּרוּחִין דְּאִתְמַסְרָן בִּידֵהּ כֻּלְּהוּ אָתְיִב לְמָארֵיהוֹן וְרָבָּא דִּבְנֵי עָלְמָא מִתְעָרִין בְּהַהִיא שַׁעֲתָא. וְהָא

פִּקָּדוֹנַהּ דְּכֻלְּהוּ אָתֵיב לְגַבֵּיהוּ אִנּוּן דִּבְנֵי הֵיכָלָא עִלָּאָה קַיְימֵי בְּקִיּוּמַיְיהוּ מִתְעָרֵי וּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּתוּשְׁבַּחְתָּא בְּאוֹרַיְתָא וּמִשְׁתַּתְּפֵי בִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל עַד דְּנָהִיר יְמָמָא. כַּד אָתֵי צַפְרָא הֵיא וְכָל בְּנֵי הֵיכָלָא דְּמַלְכָּא אַתְיָן לְגַבֵּי מַלְכָּא קַדִּישָׁא וְאִנּוּן אִקְרוּן בְּנִין דְּמַלְכָּא וּמַטְרוֹנִיתָא וְהָא אוּקְמוּהָ. כַּד אָתֵי צַפְרָא בָּעֵי לְנַקָּאָה גַּרְמֵהּ בְּכֹלָּא לְמֵיזַן זַיְינֵיהּ לְאִשְׁתַּדְּלָא עִם מַלְכָּא קַדִּישָׁא דְּהָא בְּלֵילְיָא אִשְׁתַּדַּל בְּמַטְרוֹנִיתָא הַשְׁתָּא אִתָּא עִם מַטְרוֹנִיתָא לְזַוְּגָא לָהּ עִם מַלְכָּא. אָתֵי לְבֵי כְנִשְׁתָּא מַדְכֵּי גַּרְמֵהּ בְּקִרְבְּנִין מְשַׁבַּח בְּתוּשְׁבַּחְתַּיְיהוּ דְּדָוִד מַלְכָּא אֲחִיד תְּפִלִּין בִּידֵהּ וּבְרֵישֵׁהּ וְצִיצִית בְּגַוָּפֵהּ אוֹמֵר תְּהִלָּה לְדָוִד וְהָא אוּקְמוּהָ וְצַלֵּי צְלוֹתָא קַמֵּי מָארֵהּ:

תרגום הזוהר וְאָתְחַנַּן אֶל יְיָ בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר. אֲדֹנָי יֱהוִֹה אַתָּה הַחִלּוֹתָ לְהַרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ וְגוֹ'. רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח (ישעיה לח) וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְיָ. בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה חָזָק כֹּחַ הַתּוֹרָה, וְכַמָּה הִיא עֶלְיוֹנָה עַל הַכֹּל. כִּי כָּל מִי שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה אֵינוֹ יָרֵא מֵעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְאֵינוֹ יָרֵא מֵהַמְקַרְּרִים הָרָעִים שֶׁבָּעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא אָחוּז בְּעֵץ הַחַיִּים, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה, וְאוֹכֵל מִמֶּנּוּ בְּכָל יוֹם. כִּי הַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אֶת הָאָדָם לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ הָאֱמֶת, מְלַמֶּדֶת לוֹ עֵצָה אֵיךְ לָשׁוּב לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ, וְאֶפִלּוּ מָוֶת נִגְזַר עָלָיו, הַכֹּל מִתְבַּטֵּל וּמִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ, וְאֵינוֹ שׁוֹרֶה עָלָיו. וְעַל כֵּן צָרִיךְ לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה יוֹמָם וָלָיְלָה, וְלֹא יָסוּר מִמֶּנָּה. זֶה שֶׁאָמַר וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה. וְאִם מֵסִיר מִמֶּנּוּ הַתּוֹרָה, אוֹ שֶׁנִּפְרַד מִמֶּנָּה, הוּא כְּאִלּוּ נִפְרַד מִן הַחַיִּים. בֹּא וּרְאֵה, עֵצָה לָאָדָם. כְּשֶׁהוּא עוֹלֶה עַל מִטָּתוֹ בַּלַּיְלָה, צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּלֵב שָׁלֵם, וּלְהַקְדִּים לְמָסוֹר אֵלָיו פִּקָּדוֹן הַנֶּפֶשׁ. וְהֶעֱמִידוּהוּ. מִשּׁוּם שֶׁכָּל אָדָם טוֹעֵם בַּלַּיְלָה טַעַם הַמָּוֶת, כִּי אֵילָן הַמָּוֶת שׁוֹרֶה בָּעוֹלָם, שֶׁהוּא הַמַּלְכוּת, וְכָל רוּחוֹת בְּנֵי הָאָדָם יוֹצְאִים וְעוֹלִים וּמִסְתַּתְּרִים אֶצְלוֹ, אֵצֶל הַמַּלְכוּת. וּמִשּׁוּם שֶׁהֵם נִתָּנִים בְּפִקָּדוֹן, כֻּלָּם חוֹזְרִים אַחַר כַּךְ לִמְקוֹמָם. בֹּא וּרְאֵה, כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר רוּחַ צָפוֹן בַּחֲצוֹת לַיְלָה, וְהַכְּרוּז יוֹצֵא, וְהַקָּבָ"ה בָּא לְגַן עֵדֶן לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בְּרוּחוֹת הַצַּדִּיקִים, אָז מִתְעוֹרְרִים כָּל בְּנֵי הַמַּלְכָּה וְכָל בְּנֵי הֵהֵיכָל לְשַׁבֵּחַ אֶת הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וְאָז כָּל אֵלּוּ הַפִּקָּדוֹנוֹת שֶׁל הָרוּחוֹת שֶׁנִּמְסְרוּ בְּיָדָהּ שֶׁל הַמַּלְכוּת, כֻּלָּם מַחְזֶרֶת לְבַעֲלֵיהֶם. וְרֹב בְּנֵי הָעוֹלָם נְעוֹרִים מִשְּׁנָתָם בְּשָׁעָה הַהִיא. וְהַפִּקָּדוֹנוֹת שֶׁל כֻּלָּם מַחְזֶרֶת לָהֶם. אֵלּוּ שֶׁהֵם מִבְּנֵי הֵהֵיכָל הָעֶלְיוֹן, דְּהַיְינוּ עוֹבְדֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם, וּמִתְעוֹרְרִים וְעוֹסְקִים בְּתִשְׁבָּחוֹת הַתּוֹרָה, וּמִתְחַבְּרִים עִם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, עַד שֶׁמֵּאִיר הַיּוֹם. כְּשֶׁבָּא הַבֹּקֶר, הִיא וְכָל בְּנֵי הֵיכַל הַמֶּלֶךְ, כֻּלָּם בָּאִים אֶל הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וְהֵם נִקְרָאִים, בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה. וּכְבָר הֶעֱמִידוּהוּ. כְּשֶׁבָּא הַבֹּקֶר צָרִיךְ לְנַקּוֹת אֶת עַצְמוֹ בַּכֹּל, הֵן נְקִיּוּת הַגּוּף וְהֵן נְקִיּוּת הַנֶּפֶשׁ, וְלַחְגּוֹר כְּלֵי מִלְחַמְתּוֹ, דְּהַיְינוּ בְּצִיצִית וּתְפִלִּין, לְהִשְׁתַּדֵּל עִם הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, כִּי בַּלַּיְלָה הִשְׁתַּדֵּל בַּמַּלְכָּה, עַתָּה בַּבֹּקֶר, בָּא עִם הַמַּלְכָּה

לְחַבֵּר אוֹתָהּ עִם הַמֶּלֶךְ. בָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, מְטַהֵר אֶת עַצְמוֹ בַּאֲמִירַת הַקְּרָבָנוֹת, מְשַׁבֵּחַ בְּתִשְׁבְּחוֹתָיו שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ. אָחוּז תְּפִילִּין בְּרֹאשׁוֹ, צִיצִית בְּכַנְפֵי בִּגְדוֹ, אוֹמֵר תְּהִלָּה לְדָוִד. וַהֲרֵי הֶעֱמִידוּהוּ וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה לִפְנֵי קוֹנוֹ:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק יג

א. מָקוֹם שֶׁמַּפְסִיקִין בְּשַׁבָּת בְּשַׁחֲרִית שָׁם קוֹרִין בְּמִנְחָה וּבְשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי וּלְשַׁבָּת הַבָּאָה. כֵּיצַד שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה קוֹרִין בְּשַׁחֲרִית בְּסֵדֶר בְּרֵאשִׁית בְּמִנְחָה קוֹרִין אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ עֲשָׂרָה פְּסוּקִים אוֹ יוֹתֵר. וְכֵן בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי וְכֵן לַשַּׁבָּת הַבָּאָה בְּשַׁחֲרִית מַתְחִילִין מֵאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ וְקוֹרֵא עַד סוֹף הַסֵּדֶר. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ קוֹרִין כָּל הַשָּׁנָה וּמַפְטִירִין בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת בְּנָבִיא מֵעֵין שֶׁקָּרָא בַּתּוֹרָה: **ב.** וּבְרֹאשֵׁי חֳדָשִׁים הָרִאשׁוֹן קוֹרֵא שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים מִפָּרָשַׁת צַו. וְהַשֵּׁנִי חוֹזֵר וְקוֹרֵא פָּסוּק שְׁלִישִׁי שֶׁקָּרָא הָרִאשׁוֹן וּשְׁנֵי פְּסוּקִים שֶׁאַחֲרָיו כְּדֵי שֶׁיְּשַׁיֵּר בַּפָּרָשָׁה שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים. וְהַשְּׁלִישִׁי קוֹרֵא שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים שֶׁשִּׁיֵּר הַשֵּׁנִי עִם וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת. וְהָרְבִיעִי קוֹרֵא וּבְרֹאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם וְאִם חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת מוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים בְּשַׁחֲרִית. בְּאֶחָד קוֹרִין בּוֹ בְּסֵדֶר אוֹתָהּ שַׁבָּת, וּבַשֵּׁנִי קוֹרֵא בּוֹ הַמַּשְׁלִים וּבְרֹאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם, וְהַמַּפְטִיר קוֹרֵא עִנְיַן רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וּמַפְטִירִין וְהָיָה מִדֵּי חׇדְשׁ בְּחׇדְשׁוֹ. וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ אַב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת מַפְטִירִין חָדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׂנְאָה נַפְשִׁי. וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת מַפְטִירִין בְּשַׁבָּת שְׁלָפָנָיו וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חׇדֶשׁ:

מוסר

ספר חסידים סימן קנה

יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר הָרָע טוֹב לַצַּדִּיק שֶׁרוֹאֶה שֶׁהָרָשָׁע מַעֲרִים עָרְמָה לִמְצֹא תַּאֲוַת נַפְשׁוֹ לְשָׂעָה אֶחָת וְהוּא פְּעָמִים מֵשִׂים נַפְשׁוֹ בְּסַכָּנָה בַּעֲבוּר תַּאֲוַת נַפְשׁוֹ בְּפַעַם אֶחָת, כְּגוֹן הַלִּסְטִים וְהַגַּנָּבִים וְהַנּוֹאֲפִים, עַל סָפֵק. וַאֲנִי בַּעֲבוּר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנּוֹתֵן לְאוֹהֲבָיו תַּאֲוַת נַפְשָׁם לֶעָתִיד לָבֹא לְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים הֲנָאוֹת טוֹבוֹת מְאֹד מִכָּל הֲנָאוֹת נְאוּפִים וְתַעֲנוּגִים עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁיֵּשׁ לִי לְהַעֲרִים וְאִלּוּ הָיָה יֵצֶר הָאָדָם יֵצֶר טוֹב מִתְגַּבֵּר עָלָיו לַעֲשׂוֹת טוֹבָה כְּמוֹ שֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלָיו יֵצֶר הָרָע לְתַאֲוֹת בְּשָׂרוֹ לְכִבּוֹדוֹ אֲז הָיָה מַעֲרִים בְּכָל עֹמֶק לַעֲשׂוֹת חֶפְצֵי שָׁמַיִם. וְכָל יֵצֶר הָאָדָם שֶׁיִּכֹּלֶת בְּיָדוֹ הִיא לַעֲשׂוֹת כָּל מַה שֶּׁלִּבּוֹ חָפֵץ לַעֲשׂוֹת וּמְצוּי לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּלֹא בֹּשֶׁת אֵין צָרִיךְ לְהַעֲרִים כָּל כָּךְ עַל הַדָּבָר. אֲבָל כְּשֶׁאֵין הַיְכֹלֶת בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁלִּבּוֹ חָפֵץ מִפְּנֵי פְּלוֹנִי וּמִפְּנֵי פְּלוֹנִי בְּדָבָר פְּלוֹנִי אֲז צָרִיךְ לְהַעֲרִים. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה תַּאֲוַת נַפְשׁוֹ שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ דָּבָר פְּלוֹנִי הוֹאִיל וְכָל אֵלֶּה דְּבָרִים עִמְקֵי הַחָכְמָה. וּגְדוֹלֵי חִקְרֵי לֵב הַמְצוּיִין אֵצֶל הַמִּתְאַוִּים וְאֵצֶל קַנָּאִים וְאֵצֶל רוֹדְפִים כָּבוֹד. לְפִיכָךְ הַיֵּרָא אֶת דְּבַר ה' רוֹאֶה הֵיאַךְ מְחַפְּשִׂים וְתָרִים אַחַר תַּאֲוַת נַפְשָׁם וּלְתַאֲוַת רֶגַע סָפֵק מַשְׁלִיכִים נַפְשָׁם מֵרָחוֹק וְכָל

שֶׁכֵּן אֲנִי. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ויקרא כג) וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּהֱרָגִים עַל קִדֻּשַׁת ה' שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים מ"ד) כִּי עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ כָּל הַיּוֹם:

ואתחנן יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(כט) וַנֵּשֶׁב בַּגַּיְא מוּל בֵּית פְּעוֹר: וִיתֵבְנָא בְּחֵילָתָא לָקֳבֵל בֵּית פְּעוֹר:

רש"י ונשב בגיא וגו' . ונצמדתם לעבודה זרה ואף על פי כן (דברים ד, א) ועתה ישראל שמע אל החקים והכל מחול לך ואני לא זכיתי למחל לי:

ד (א) וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל הַחֻקִּים וְאֶל הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיוּ וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם: וּכְעַן יִשְׂרָאֵל שְׁמַע לִקְיָמַיָּא וּלְדִינַיָּא דִּי אֲנָא מְאַלֵּף יָתְכוֹן לְמֶעְבַּד בְּדִיל דְּתֵחְווֹן וְתֵיתוּן וְתֵירְתוּן יָת אַרְעָא דִּי יְיָ אֱלָהָא דַּאֲבָהָתְכוֹן יָהֵב לְכוֹן: (ב) לֹא תֹסִפוּ עַל הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם: לָא תוֹסְפוּן עַל פִּתְגָמָא דִּי אֲנָא מְפַקֵּד יָתְכוֹן וְלָא תִמְנְעוּן מִנֵּהּ לְמִטַר יָת פִּקּוּדַיָּא דַּייָ אֱלָהֲכוֹן דִּי אֲנָא מְפַקֵּד יָתְכוֹן:

רש"י לא תספו. כגון חמש פרשיות בתפלין, חמשת מינין בלולב, וחמש ציציות, וכן ולא תגרעו:

(ג) עֵינֵיכֶם הָרֹאֹת אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל הָאִישׁ אֲשֶׁר הָלַךְ אַחֲרֵי בַעַל פְּעוֹר הִשְׁמִידוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִקִּרְבֶּךָּ: עֵינֵיכוֹן חָזָן יָת דִּי עֲבַד יְיָ בְּבַעַל פְּעוֹר אֲרֵי כָּל גַּבְרָא דִּי אָזַל בָּתַר בַּעַל פְּעוֹר שֵׁצֵיהּ יְיָ אֱלָהָךְ מִבֵּינָךְ:

נביאים - ישעיה - פרק מ

(ז) יָבֵשׁ חָצִיר נָבֵל צִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה נָשְׁבָה בּוֹ אָכֵן חָצִיר הָעָם: יָבֵשׁ עֵשֶׂב נָתַר נְצִיהּ אֲרֵי רוּחָא מִן קֳדָם יְיָ נְשָׁבַת בֵּהּ בְּכֵן כְּעִשְׂבָּא חֲשִׁיבִין רַשִׁיעַיָּא בְּעַמָּא:

רש"י **נבל** . כמש :

(ח) יָבֵשׁ חָצִיר נָבֵל צִיץ וּדְבַר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם: מִית רַשִׁיעַיָּא אֲבָדוּ עֶשְׁתּוֹנוֹהִי וּפִתְגָמָא דֶּאֱלָהָנָא קַיָם לְעָלְמִין: (ט) עַל הַר גָּבֹהַ עֲלִי לָךְ מְבַשֶּׂרֶת צִיּוֹן הָרִימִי בַכֹּחַ קוֹלֵךְ מְבַשֶּׂרֶת יְרוּשָׁלִָם הָרִימִי אַל תִּירָאִי אִמְרִי לְעָרֵי יְהוּדָה הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם: עַל טוּר רָם סַקּוּ לְכוֹן נְבִיָּא דִּי מְבַשְּׂרִין לְצִיּוֹן אֲרִימוּ בְּחֵילָא קָלְכוֹן דִּי מְבַשְּׂרִין לִירוּשְׁלֵם אֲרִימוּ לָא תִדְחָלוּן אֱמָרוּ לְקִרְוַיָּא דְּבֵית יְהוּדָה אִתְגְּלִיאַת מַלְכוּתָא דֶּאֱלָהְכוֹן:

רש"י **מבשרת ציון** . נבייא דמבשרין לציון ובמקום אחר הוא אומר רגלי מבשר (לקמן כב) זכו קל כזכר לא זכו תש כנקבה ומאחר פעמיו עד הקץ :

(י) הִנֵּה אֲדֹנָי יְהוִה בְּחָזָק יָבוֹא וּזְרֹעוֹ מֹשְׁלָה לוֹ הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו: הָא יְיָ אֱלֹהִים בְּתָקוֹף מְתְגְּלֵי וּתְקוֹף דְּרַע גְּבוּרְתֵּיהּ שַׁלְטָא קֳדָמוֹהִי הָא אָגַר עָבְדֵי מֵימְרֵיהּ עִמֵּהּ דְּכָל עוֹבָדֵיהוֹן גְּלַן קֳדָמוֹהִי:

רש"י **בחזק יבוא** . על האומות ליפרע : **הנה שכרו אתו** . מזומן אתו לצדיקים . ופעולתו . שכר פעולה שעליו ליתן להם :

כתובים - תהילים - פרק מד

(כ) כִּי דִכְּיתָנוּ בִּמְקוֹם תַּנִּים וַתְּכַס עָלֵינוּ בְּצַלְמָוֶת: אֲרוּם אַמַּכְתָּנָא בַּאֲתַר יְרוּדִין וַחֲפִיתָא עֲלָנָא בְּטוּלָא דְמוֹתָא:

רש"י **כי דכיתנו במקום תנים** . כי זה משמש בלשון כאשר ואף כאשר השפלתנו בארץ ערבה ושוחה מדבר מקום תנים וכסית עלינו בצלמות חשך אף בכל זאת אם שכחנו שם אלהינו הוא יחקור זאת כי הו' יודע תעלומו' וגומר :

(כא) אִם שָׁכַחְנוּ שֵׁם אֱלֹהֵינוּ וַנִּפְרֹשׂ כַּפֵּינוּ לְאֵל זָר: אִין אַשְׁלֵינָא שׁוּם אֱלָהָנָא וּפָרִישְׁנָא בִּצְלוֹ יְדָנָא לְטָעוּתָא דְפָלְחֵי כּוֹכְבַיָּא: (כב) הֲלֹא אֱלֹהִים יַחֲקָר זֹאת כִּי הוּא יֹדֵעַ תַּעֲלֻמוֹת לֵב:

הֲלָא אֱלָהָא יְבַשְׁקַר דָּא אֲרוּם הוּא חַכִּים טְמִירֵי לִבָּא: (כג) כִּי עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ כָל הַיּוֹם נֶחְשַׁבְנוּ כְּצֹאן טִבְחָה: אֲרוּם מְטוּלְתָּךְ אִתְקְטַלְנָא כָּל יוֹמָא אִתְחַשַּׁבְנָא כְּעָנָא דְמִסְירָא לְנִכְסָא:

רש"י **כצאן טבחה** . כצאן של טבח :

משנה חגיגה פרק א

א. הַכֹּל חַיָּבִין בָּרְאִיָּה, חוּץ מֵחֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה וְקָטָן, וְטוּמְטוּם, וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, וְנָשִׁים, וַעֲבָדִים שֶׁאֵינָם מְשׁוּחְרָרִים, הַחִגֵּר, וְהַסּוּמֵא, וְהַחוֹלֶה, וְהַזָּקֵן, וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲלוֹת בְּרַגְלָיו. אֵיזֶהוּ קָטָן, כֹּל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִרְכּוֹב עַל כְּתֵפָיו שֶׁל אָבִיו וְלַעֲלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת, דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, כֹּל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱחוֹז בְּיָדוֹ שֶׁל אָבִיו וְלַעֲלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת, שְׁנֵאֱמַר, שָׁלֹשׁ רְגָלִים:

ברטנורה (א) **הכל חייבין בראיה**. במצות יראה כל זכורך, שצריך להתראות בעזרה ברגל. והכל. לאתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין. ואין כן הלכה. שמי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מן הראיה. מפני צד עבדות שבו: **חוץ מחרש**. ואף על פי שהוא מדבר. ואפילו חרש באזנו אחת פטור. דכתיב (דברים לא) בבוא כל ישראל לראות את פני ה'. וכתיב בתריה למען ישמעו. פרט למי שאין לו שמיעה גמורה. והשומע ואינו מדבר נמי פטור, דכתיב ולמען ילמדו: **שוטה וקטן**. דלאו בני חיובא נינהו. שהן פטורין מכל המצוות וקטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית אביו חייב להעלותו כדי לחנכו במצוות, כדאמר ב"ה לקמן במתניתין: וטומטום ואנדרוגינוס נשים ועבדים שאינן משוחררים. כל הני אמעיטו מזכורך פרט לטומטום ואנדרוגינוס ונשים. שאינן בכלל

זכורך. וכל מצות שאין נשים חייבות בה אין העבדים חייבין בה. ועוד הרי הוא אומר בבוא כל ישראל לראות. ועבדים לאו בכלל ישראל נינהו: **החגר והחולה והזקן**. שאינו יכול לעלות ברגליו. מירושלים לעזרה. כגון שהוא מעונה ביותר. כל הני ילפינן להו מדכתיב שלש רגלים יצאו אלו שאינן יכולין לעלות ברגליהם: **והסומא**. דכתיב בבוא כל ישראל לראות כשם שהם באים להראות, כך הם באין לראות הר קדשו ובית שכינתו. לאפוקי סומא. ואפילו בעינו אחת. שהרי אין ראייתו שלמה: **שלש רגלים**. הראוי לעלות ברגליו חייב הכתוב. וכיון דגדול פטור מן התורה קטן נמי לאו בר חנוך הוא:

ב. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, הָרְאִיָּה שְׁתֵּי כֶסֶף, וְחֲגִיגָה מָעָה כֶסֶף. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, הָרְאִיָּה מָעָה כֶסֶף, וְחֲגִיגָה שְׁתֵּי כֶסֶף:

ברטנורה (ב) **הראייה שתי כסף**. גדול הבא לראות צריך להביא עולה, שנאמר (שמות כג) לא יראו פני ריקם. ואינה פחותה משתי מעות כסף. שהם משקל ל"ב גרעיני שעורה מן הכסף הצרוף: **וחגיגה**. שלמי חגיגה. שאמרה תורה (שמות י"ב) וחגותם אותו חג לה'. כלומר הביאו שלמי חגיגה. אין פחותים ממעה כסף. ואף על פי שאין לראיה ולחגיגה שעור, דכתיב (דברים ט"ז) איש כמתנת ידו. חכמים נתנו בהם שעור למטה שלא יביא פחות מכאן: **הראיה מעה כסף וחגיגה שתי כסף**. דשלמים יש בהם לגבוה ולכהנים ולבעלים לפיכך הן מרובים מן העולות שבחובה העולות שאין בהן אלא לגבוה. וחוץ מעולת ראיה ושלמי חגיגה האמורים במתניתין עוד היו צריכים להביא מין אחר של שלמים. והן נקראים שלמי שמחה. דכתיב (שם כ"ז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת. ושלמי שמחה הללו לא הוזכרו כאן. ולא נתנו חכמים בהם שעור. ונשים חייבות בהן כאנשים. דעל השמחה נצטוו נשים. דכתיב (שם י"ד) ושמחת אתה וביתך:

ג. עוֹלוֹת בַּמּוֹעֵד בָּאוֹת מִן הַחֻלִּין, וְהַשְּׁלָמִים מִן הַמַּעֲשֵׂר. יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, מִן הַחֻלִּין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, מִן הַמַּעֲשֵׂר:

ברטנורה (ג) **עולות במועד באות מן החולין**. מתניתין חסורי מיחסרא והכי קתני עולות נדרים ונדבות. במועד באות בי"ט אינן באות. ועולת ראיה באה אפילו בי"ט אע"ג דיש לה תשלומין כל ז' עיקר מצותה בי"ט ראשון וכשהיא באה אינה באה אלא מן החולין. ושלמי שמחה באים מן המעשר. כלומר שיכולין להביא שלמי שמחה ממעות של מעשר שני. דשלמי שמחה אינן חובה במקום שיש בשר. והרי יש לו מעות מעשר שני להוציא בירושלים. הילכך יקנה בהם שלמים ויאכל. אבל חגיגת יום טוב הראשון הוא דבר שבחובה אפילו יש לו בשר הרבה. וכל דבר שהוא משום חובה אינו בא אלא מן החולין ולא מן המעשר: **יום טוב הראשון של פסח**. ה"ה ליום טוב ראשון של שאר רגלים ולהכי

נקט פסח. לפי שיש ערב פסח חגיגה אחרת כשהיתה חבורת הפסח מרובה היו מביאין עמו חגיגה. כדי שיהא הפסח נאכל על השובע. ואשמועינן מתני' דחגיגת יום טוב עצמו הוא דאינו באה אלא מן החולין. אבל חגיגת י"ד באה מן המעשר: **ובה"א מן המעשר**. בגמרא פריך אמאי דבר שבחובה היא וכל דבר שבחובה אינו באה אלא מן החולין. ומשני בטופל. שמחבר מעשר עם חולין ומביא אם יש לו אוכלין הרבה ואין לו סיפק בבהמה אחת מביא בהמה אחת לחגיגה מן החולין והשאר ממעות מעשר שני. ואף על פי שכל הבאות ביום טוב ראשון שם חגיגה עליהן. מ"מ סברי ב"ה דמותר להביא השאר מן המעשר. הואיל וכבר יצא ידי חובתו בראשון מן החולין:

ד. יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִין יְדֵי חוֹבָתָן בִּנְדָרִים וּנְדָבוֹת וּבְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, וְהַכֹּהֲנִים בַּחַטָּאוֹת וּבָאֲשָׁמוֹת וּבַבְּכוֹר וּבֶחָזֶה וְשׁוֹק, אֲבָל לֹא בָּעוֹפוֹת וְלֹא בַּמְּנָחוֹת:

ברטנורה (ד) **יוצאין ידי חובתן**. של שלמי שמחה: **בנדרים ונדבות ומעשר בהמה**. דכתיב (שם ט"ז) ושמחת בחגך. לרבות כל מיני שמחות דקרא לא בעי אלא שמחה. ואמר מר אין שמחה אלא בבשר. והאי בשר הוא: **אבל לא בעופות ולא במנחות**. דכתיב ושמחת בחגך. אמרה תורה עשה שמחה ממי שחגיגה באה מהן יצאו עופות ומנחות שאין חגיגה באה מהן:

ה. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אוֹכְלִים מְרֻבִּים וּנְכָסִים מֻעָטִים, מֵבִיא שְׁלָמִים מְרֻבִּים וְעוֹלוֹת מֻעָטוֹת. נְכָסִים מְרֻבִּים וְאוֹכְלִין מֻעָטִין, מֵבִיא עוֹלוֹת מְרֻבּוֹת וּשְׁלָמִים מֻעָטִין. זֶה וְזֶה מֻעָט, עַל זֶה נֶאֱמַר, מְעָה כֶּסֶף וּשְׁתֵּי כֶּסֶף. זֶה וְזֶה מְרֻבִּים, עַל זֶה נֶאֱמַר (דברים טז) אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ:

ברטנורה (ה) **אוכלין מרובין**. בני בית מרובין: **מביא שלמים מרובין**. שלמי חגיגה רבים לפי האוכלים שיש לו:

ו. מִי שֶׁלֹּא חָג בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג, חוֹגֵג אֶת כָּל הָרֶגֶל וְיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חָג. עֵבֶר הָרֶגֶל וְלֹא חָג, אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ. עַל זֶה נֶאֱמַר (קהלת א) מְעֻוָּת לֹא יוּכַל לִתְקֹן, וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהִמָּנוֹת:

ברטנורה (ו) **מי שלא חג**. שלא הביא שלמי חגיגתו ועולת ראייתו: **ויום טוב האחרון**. שמיני עצרת. ואף ע"ג דרגל בפני עצמן הוא הוי תשלומין דראשון. וחג השבועות נמי אף על גב דלא הוי אלא יום אחד יש לו תשלומין כל שבעה. מדאקשינהו קרא להדדי. בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות. מה חג המצות יש לו תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש לו תשלומין כל ז':

ז. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר, אֵיזֶהוּ מְעָוֶת שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְתִקּוֹן, זֶה הַבָּא עַל הָעֶרְוָה וְהוֹלִיד מַמְזֵר. אִם תֹּאמַר בְּגוֹנֵב וְגוֹזֵל, יָכוֹל הוּא לְהַחֲזִירוֹ וְיִתַּקֵּן. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר, אֵין קוֹרִין מְעָוֶת אֶלָּא לְמִי שֶׁהָיָה מִתְקַן בַּתְּחִלָּה וְנִתְעַוֵּת, וְאֵיזֶה, זֶה תַּלְמִיד חָכָם הַפּוֹרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה:

ברטנורה (ז) **והוליד ממנה ממזר**. שהביא פסולים בישראל והן לו לזכרון, לפיכך אין עונו נמחק בתשובה: **יכול הוא שיחזיר**. דמי גניבתו וגזילתו לבעלים והיא מתוקן מן החטא:

ח. הֻתַּר נָדָרִים פּוֹרְחִין בָּאֲוִיר, וְאֵין לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסָּמְכוּ. הִלְכוֹת שַׁבָּת חֲגִיגוֹת וְהַמְּעִילוֹת, הֲרֵי הֵם כַּהֲרָרִים הַתְּלוּיִין בְּשַׂעֲרָה, שֶׁהֵן מִקְרָא מֻעָט וַהֲלָכוֹת מְרֻבּוֹת, הַדִּינִין וְהָעֲבוֹדוֹת הַטְּהָרוֹת וְהַטֻּמְאוֹת וַעֲרָיוֹת, יֵשׁ לָהֶן עַל מַה שֶּׁיִּסָּמְכוּ. הֵן הֵן גּוּפֵי תּוֹרָה:

ברטנורה (ח) **היתר נדרים פורחים באויר**. מעט רמז יש במקרא שיוכל החכם להתיר הנדר ואין לסמוך עליו. אלא כך מסור לחכמים בתורה שבעל פה: **הלכות שבת**. והלכות חגיגה. והלכות מעילה. יש בהן הלכות שהן תלויות ברמז במקרא מועט כהר התלוי בשערת הראש: **והעבודות**. הלכות עבודת הקרבנות: **הן הן גופי תורה**. בגמרא מפרש דהן והן גופי תורה קאמר. כלומר בין אותן שאין להם על מה שיסמכו ובין אותן שיש להם על מה שיסמכו בין אותן שהן כהררים התלויין בשערה. אלו ואלו גופי תורה:

גמרא חגיגה דף ג ע"א

תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חִסְמָא שֶׁהָלְכוּ לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּפְקִיעִין אָמַר לָהֶם: מַה חִדּוּשׁ הָיָה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ הַיּוֹם. אָמְרוּ לוֹ: תַּלְמִידֶיךָ אָנוּ וּמֵימֶיךָ אָנוּ שׁוֹתִין. אָמַר לָהֶם: אַף עַל פִּי כֵן אִי אֶפְשָׁר לְבֵית הַמִּדְרָשׁ בְּלֹא חִדּוּשׁ. שַׁבָּת שֶׁל מִי הָיָתָה, שַׁבָּת שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָא הָיְתָה. וּבַמֶּה הָיְתָה הַגָּדָה הַיּוֹם. אָמְרוּ לוֹ בְּפָרָשַׁת הַקָּהֵל וּמַה דָּרַשׁ בָּהּ (דברים לא): הַקָּהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף אִם אֲנָשִׁים בָּאִים לִלְמֹד, נָשִׁים בָּאִים לִשְׁמֹעַ. טַף לָמָּה בָּאִין? כְּדֵי לִתֵּן שָׂכָר לְמְבִיאֵיהֶן. אָמַר לָהֶם: מַרְגָּלִית טוֹבָה הָיְתָה בְּיֶדְכֶם וּבְקַשְׁתֶּם לְאַבְּדָהּ מִמֶּנִּי. וְעוֹד דָּרַשׁ (שם כו): אֶת ה' הָאֱמַרְתָּ הַיּוֹם וַה' הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם. אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: אַתֶּם עֲשִׂיתוּנִי חֲטִיבָה אַחַת בָּעוֹלָם, דִּכְתִיב (שם ו) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶתְכֶם חֲטִיבָה אַחַת בָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ז) וּמִי כְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ. וְאַף הוּא פָּתַח וְדָרַשׁ (קהלת יב): דִּבְרֵי חֲכָמִים כְּדָרְבוֹנוֹת וּכְמַסְמְרוֹת נְטוּעִים בַּעֲלֵי אֲסֻפוֹת. נִתְּנוּ מֵרוֹעֶה אֶחָד. לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה לְדָרְבָן? לוֹמַר לְךָ מַה דָּרְבָן זֶה מְכַוֵּן אֶת הַפָּרָה לְתֶלֶמָּיהּ לְהוֹצִיא חַיִּים לָעוֹלָם, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה לְדָרְבָן שֶׁמְּכַוְּנִין אֶת לוֹמְדֵיהֶן מִדַּרְכֵי מִיתָה לְדַרְכֵי חַיִּים אִי מַה דָּרְבָן זֶה מְסַלְטֵל אַף דִּבְרֵי תוֹרָה מְסַלְטְלִין. תַּלְמוּד לוֹמַר מַסְמְרוֹת. אִי מַה מַּסְמֵר זֶה חָסֵר וְלֹא יָתֵר, אַף

דִּבְרֵי תוֹרָה חֲסֵרִים וְלֹא יְתֵרִין. תַּלְמוּד לוֹמַר נְטוּעִים. מַה נְּטִיעָה זוֹ פָּרָה וְרָבָה, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה פָּרִין וְרָבִין. בַּעֲלֵי אֲסוּפוֹת אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁיּוֹשְׁבִין אֲסוּפוֹת אֲסוּפוֹת וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, הַלָּלוּ מְטַמְּאִין וְהַלָּלוּ מְטַהֲרִין, הַלָּלוּ אוֹסְרִין וְהַלָּלוּ מַתִּירִין, הַלָּלוּ פּוֹסְלִין וְהַלָּלוּ מַכְשִׁירִין. שֶׁמָּא יֹאמַר אָדָם הֵיאַךְ אֲנִי אֶלְמַד תּוֹרָה מֵעַתָּה? תַּלְמוּד לוֹמַר: כֻּלָּם נִתְּנוּ מֵרוֹעֶה אֶחָד אֵל אֶחָד נְתָנָן, פַּרְנָס אֶחָד אֲמָרָן מִפִּי אֶחָד אֲדוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים בָּרוּךְ הוּא, דִּכְתִיב (שמות כ): וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. אַף אַתָּה עֲשֵׂה אָזְנְךָ כַּאֲפַרְכֶּסֶת וּקְנֵה לְךָ לֵב מֵבִין לִשְׁמֹעַ אֶת דִּבְרֵי מְטַמְּאִין וְאֶת דִּבְרֵי מְטַהֲרִין, אֶת דִּבְרֵי אוֹסְרִין וְאֶת דִּבְרֵי מַתִּירִין, אֶת דִּבְרֵי פּוֹסְלִין וְאֶת דִּבְרֵי מַכְשִׁירִין בְּלָשׁוֹן הַזֶּה. אָמַר לָהֶם: אֵין דּוֹר יָתוֹם שֶׁרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָא שָׁרוּי בְּתוֹכוֹ:

רש"י **להקביל פניו**. י"ט היה שחייב אדם לכבד את רבו בהקבלת פנים כדאמרינן במסכת ר"ה מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת: **תלמידיך אנו**. ואין לנו לדבר בפניך: **האמרת**. שבחת כמו יתאמרו כל פועלי און ישתבחו שדרכן צלחה: **חטיבה אחת**. שבח א' שבח מיוחד לומר אין כמוך לכך בחרנוך לאלוה: **ואף הוא**. ראב"ע: **לתלמיה**. שורות המענה: **פוסלין ומכשירין**. שייך לומר לענין פסול עדות ופסול כהונה: **כולן אל א' אמרן**. אין לך מפני המחלוקת מביא ראיה מתורת אלוה אחר אלא מתורת אלהינו: **פרנס א' אמרן**. אין לך מביא ראיה מדברי נביא הבא לחלוק על משה רבינו: **עשה אזנך כאפרכסת**. מאחר שכולן לבן לשמים עשה אזנך שומעת ולמוד ודע דברי כולן וכשתדע להבחין אי זה יכשר קבע הלכה כמותו אפרכסת טרימו"ייה שעל הריחים: **מה מסמר זה**. כשנועצין אותו בכותל הוא מחסרו יכול אף זה כן ת"ל נטועים כנטיעה שדרכה לפרות ולרבות:

זוהר ואתחנן דף ר"ס ע"ב

בְּצִלּוֹתָא בָּעֵי לְמֵיקָם כְּגַוְונָא (ס"א כְּזִוּוּגָא) דְּמַלְאֲכֵי עִלָּאֵי לְאִתְחַבְּרָא בַּהֲדַיְיהוּ, דְּאִנּוּן אִקְרוּן הָעוֹמְדִים, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (זכריה ג') וְנָתַתִּי לְךָ מַהֲלְכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה, וּלְכַוְונָא רְעוּתֵיהּ קְמֵי מָארֵהּ וְיִתְבַּע בָּעוּתֵהּ. תָּא חֲזֵי, בְּשַׁעֲתָא דְּבַר נָשׁ קָאֵם בְּפָלְגוּת לֵילְיָא מֵעַרְסֵיהּ לְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוֹרַיְיתָא, כָּרוֹזָא קָארֵי עָלֵהּ וְאָמַר (תהלים קל"ד) הִנֵּה בָּרְכוּ אֶת יְיָ כָּל עַבְדֵי יְיָ הָעֹמְדִים בְּבֵית יְיָ בַּלֵּילוֹת. הַשְׁתָּא כַּד אִיהוּ קָאִים בְּצִלּוֹתָא קָמֵיהּ מָארֵהּ הַהוּא כָּרוֹזָא קָארֵי עָלֵהּ וְאָמַר וְנָתַתִּי לְךָ מַהֲלְכִים בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה. בָּתַר דִּמְסַיֵּים צְלוֹתָא בָּרְעוּ (ס"א וְקָאֵם כְּעִיטָא) קָמֵי מָארֵהּ הָא אוּקְמוּהָ דְּבָעֵי לְמֵימַר נַפְשֵׁהּ בִּרְעוּתָא דִּלְבָּא לְהַהוּא אֲתַר דְּאִצְטָרִיךְ, וְכַמָּה עִיטִין אִית לֵהּ לְבַר נָשׁ בְּכֹלָּא. (דר"ס ע"ב) וּבְשַׁעֲתָא דְּצְלוֹתָא קַיָּמָא, (ס"א סְיָמָא) כָּל אִנּוּן מִלִּין דְּאַפִּיק בַּר נָשׁ מִפּוּמֵהּ בְּהַהִיא צְלוֹתָא, כֻּלְּהוּ סַלְקָן לְעֵלָּא וּבַקָּעִין אֲוִירִין

וּרְקִיעִין עַד דְּמָטוּ לְהַהוּא אֲתַר דְּמָטוּ, וּמִתְעַטְּרֵי בְּרִישָׁא דְּמַלְכָּא וְעָבִיד מִנַּיְהוּ עֲטָרָה. וְהָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּא צְלוֹתָא דְּבָעֵי בַּר נָשׁ לְקַדָּשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לְכַוְּנָא דְּיֵהֵא צְלוֹתֵהּ תַּחֲנוּנִים, מְנָלָן מִמֹּשֶׁה דִּכְתִיב וָאֶתְחַנַּן אֶל יְיָ, דָּא אִיהִי צְלוֹתָא מֵעַלְיָא. תָּא חֲזֵי, מָאן דְּקָאִים בִּצְלוֹתָא בָּעֵי לְכַוְּונָא רַגְלוֹי וְאוּקְמוּהָ, וּבָעֵי לְחַפְיָא רֵשֵׁיהּ כְּמָאן דְּקָאִים קָמֵי מַלְכָּא, וּבָעֵי לְמִכְסְיָא (נ"א לְאִסְתַּמָּא) עֵינוֹי בְּגִין דְּלָא יִסְתַּכַּל בִּשְׁכִינְתָּא. וּבְסִפְרָא דְּרַב הַמְנוּנָא סָבָא אָמַר, מָאן דְּפָקַח עֵינוֹי בִּשְׁעָתָא דִּצְלוֹתָא, אוֹ דְּלָא מָאיךְ עֵינוֹי בְּאַרְעָא, אַקְדִּים עָלֵיהּ מ"ה וְכָד תִּיפּוֹק נַפְשֵׁהּ לָא יִסְתַּכַּל בְּנְהִירוּ דִּשְׁכִינְתָּא וְלָא יָמוּת בְּנְשִׁיקָה. מָאן דְּמָזְלֵיזַל בִּשְׁכִינְתָּא, מִתְזַלְזְלִ הוּא בְּהַהִיא שַׁעְתָּא דְּאִצְטְרִיךְ בֵּיהּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (שמואל א' ב') כִּי מְכַבְּדַי אֲכַבֵּד וּבֹזַי יֵקָלוּ. הַאי מָאן דְּאִסְתַּכַּל בִּשְׁכִינְתָּא בְּשַׁעֲתָא דְּאִיהוּ מְצַלֵּי. וְהֵיךְ יָכִיל לְאִסְתַּכְּלָא בִּשְׁכִינְתָּא, אֶלָּא לִינְדַּע דְּוַדַּאי שְׁכִינְתָּא קַיְמָא קָמֵיהּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיִּסַּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר. דְּתַמָּן שָׁאֲרֵי שְׁכִינְתָּא, בְּגִין כַּךְ לָא בָּעֵיָא לְמֶהֱוֵי חוֹצֵץ בֵּינוֹ וּבֵין הַקִּיר. וְאוֹקְמוּהָ:

תרגום הזוהר הַמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּה לְפָנֵי אֲדוֹנוֹ, צָרִיךְ לַעֲמוֹד בִּתְפִלָּה כְּמוֹ הַמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים, לְהִתְחַבֵּר עִמָּהֶם, שֶׁהֵם נִקְרָאִים הָעוֹמְדִים, וּכְדִכְתִיב וְנָתַתִּי לְךָ מַהְלְכִים בֵּין הָעוֹמְדִים. וְצָרִיךְ לְכַוֵּן רְצוֹנוֹ לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ, וְיְבַקֵּשׁ בַּקָּשָׁתוֹ. בֹּא וּרְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁהָאָדָם קָם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה מִמִּטָּתוֹ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. כָּרוּז קוֹרֵא עָלָיו וְאוֹמֵר, הִנֵּה בָּרְכוּ אֶת יְיָ כָּל עַבְדֵי יְיָ הָעוֹמְדִים בְּבֵית יְיָ בַּלֵּילוֹת. עַתָּה בַּבֹּקֶר, כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד בִּתְפִלָּה לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ, הַכָּרוּז הַהוּא קוֹרֵא עָלָיו וְאוֹמֵר, וְנָתַתִּי לְךָ מַהְלְכִים בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה. אַחַר שֶׁגּוֹמֵר תְּפִלָּתוֹ בְּרָצוֹן לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ, הֲרֵי הֶעֱמִידוּהוּ, שֶׁצָּרִיךְ לִמְסֹר נַפְשׁוֹ בְּרָצוֹן הַלֵּב, לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ, דְּהַיְנוּ לַמַּלְכוּת, וְכַמָּה עֵצוֹת יֵשׁ לְאָדָם בְּכָל דָּבָר. וּבְשָׁעָה שֶׁהוּא נִמְצָא בִּתְפִלָּה, כָּל אֵלּוּ הַמִּלִּים שֶׁהָאָדָם מוֹצִיא מִפִּיו בַּתְּפִלָּה הַהִיא, כֻּלָּן עוֹלוֹת לְמַעְלָה וּבוֹקְעִים אֲוִירִים וּרְקִיעִים, עַד שֶׁמַּגִּיעוֹת לְמָקוֹם שֶׁמַּגִּיעוֹת, וּמִתְעַטְּרוֹת בְּרֹאשׁ הַמֶּלֶךְ, וְעוֹשֶׂה מֵהֶם עֲטָרָה. וְהֲרֵי הֶעֱמִידוּ הַחֲבֵרִים, הַתְּפִלָּה שֶׁמְּבַקֵּשׁ הָאָדָם לְהַקָּבָ"ה צָרִיךְ לְכַוֵּן שֶׁתִּהְיֶה תְּפִלַּת תַּחֲנוּנִים. מֵאַיִן לָנוּ זֶה. מִמֹּשֶׁה, שֶׁכָּתוּב, וָאֶתְחַנַּן אֶל יְיָ. זוֹ הִיא תְּפִילָה טוֹבָה. בֹּא וּרְאֵה מִי שֶׁעוֹמֵד בִּתְפִלָּה, צָרִיךְ לְיַשֵּׁר רַגְלָיו, וּכְבָר הֶעֱמִידוּהוּ, וְצָרִיךְ לְכַסּוֹת רֹאשׁוֹ כְּמִי שֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וְצָרִיךְ לְכַסּוֹת עֵינָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בְּהַשְׁכִינָה. וּבְסִפְרוֹ שֶׁל רַב הַמְנוּנָא סָבָא, אָמַר, מִי שֶׁפּוֹתֵחַ עֵינָיו בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, אוֹ שֶׁאֵינוֹ מַשְׁפִּיל עֵינָיו לָאָרֶץ, מַקְדִּים עָלָיו מַלְאַךְ הַמָּוֶת. וּכְשֶׁנַּפְשׁוֹ יוֹצֵאת, דְּהַיְנוּ בִּשְׁעַת פְּטִירָתוֹ מִן הָעוֹלָם, לֹא יִסְתַּכֵּל בְּאוֹר הַשְׁכִינָה, וְלֹא יָמוּת בִּנְשִׁיקָה. מִי שֶׁמְּזַלְזֵל בַּשְׁכִינָה הוּא מִזְדַּלְזֵל בְּשָׁעָה שֶׁנִּצְרָךְ לָהּ. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר, כִּי מְכַבְּדַי אֲכַבֵּד וּבוֹזַי יֵקָלוּ. וְשׁוֹאֵל, אַתָּה אוֹמֵר, מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בַּשְׁכִינָה בְּשָׁעָה שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל, וְאֵיךְ יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל בַּשְׁכִינָה. וּמְיַשֵּׁב, אֶלָּא לָדַעַת אֲשֶׁר וַדַּאי הַשְׁכִינָה עוֹמֶדֶת לְפָנָיו בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ, וְעַל כֵּן

אָסוּר לוֹ לִפְתּוֹחַ עֵינָיו. זֶה שֶׁאָמַר וַיִּסַּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר, כִּי שָׁם שָׁרְתָה הַשְּׁכִינָה. מְשׁוּם זֶה צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֶיֶה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּינוֹ וּבֵין הַקִּיר בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ, וְהֶעֱמִידוּהוּ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק יג

א. כָּל הָעוֹלֶה לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה פּוֹתֵחַ בְּדָבָר טוֹב וּמְסַיֵּם בְּדָבָר טוֹב. אֲבָל פָּרָשַׁת הַאֲזִינוּ קוֹרֵא הָרִאשׁוֹן עַד זְכוֹר יְמוֹת עוֹלָם. וְהַשֵּׁנִי מַתְחִיל מִזְכוֹר יְמוֹת עוֹלָם עַד יַרְכִּיבֵהוּ. וְהַשְּׁלִישִׁי מִיַּרְכִּיבֵהוּ עַד וַיַּרְא ה' וַיִּנְאָץ. וְהָרְבִיעִי מִן וַיַּרְא ה' וַיִּנְאָץ עַד לוֹ חָכְמוּ. וְהַחֲמִישִׁי מִן לוֹ חָכְמוּ עַד כִּי אֶשָּׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי. וְהַשִּׁשִּׁי מִכִּי אֶשָּׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי עַד סוֹף הַשִּׁירָה. וְלָמָּה פּוֹסְקִין בָּהּ בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ? מִפְּנֵי שֶׁהֵן תּוֹכֵחָה כְּדֵי שֶׁיַּחְזְרוּ הָעָם בִּתְשׁוּבָה. **ב**. שְׁמוֹנָה פְּסוּקִים שֶׁבְּסוֹף הַתּוֹרָה מֹשֶׁה מֵתֶר לִקְרוֹת אוֹתָם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה אַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל תּוֹרָה הִיא וּמֹשֶׁה מִפִּי הַגְּבוּרָה אֲמָרָם הוֹאִיל וּמַשְׁמָעָן שֶׁהֵם אַחַר מִיתַת מֹשֶׁה הֲרֵי נִשְׁתַּנּוּ וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְיַחִיד לִקְרוֹת אוֹתָן: **ג**. קְלָלוֹת שֶׁבְּתוֹרַת כֹּהֲנִים אֵין מַפְסִיקִין בָּהֶן אֶלָּא אֶחָד קוֹרֵא אוֹתָן מַתְחִיל בְּפָסוּק שֶׁלִּפְנֵיהֶם וּמְסַיֵּם בְּפָסוּק שֶׁלְּאַחֲרֵיהֶם וּקְלָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֶה תּוֹרָה אִם רָצָה לִפְסֹק בָּהֶן פּוֹסֵק וּכְבָר נָהֲגוּ הָעָם שֶׁלֹּא לִפְסֹק בָּהֶן אֶלָּא אֶחָד קוֹרֵא אוֹתָן:

מוסר

ספר חסידים סימן קנה

יֵצֶר הָרַע טוֹב לְאָדָם, שֶׁאִלּוּ לֹא הָיָה יֵצֶר הָרַע שׁוֹלֵט עַל הָאָדָם מַה שְּׂכָרוֹ אֲשֶׁר יְקַבֵּל עַל הַטּוֹבָה, עַתָּה שֶׁיִּצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו וְכוֹפְפוֹ בַּעֲבוּר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֲרֵי יֵשׁ לוֹ שָׂכָר טוֹב. וְלָרְשָׁעִים יֵצֶר טוֹב רַע לָהֶם, אִלּוּ לֹא טָעֲמוּ יֵצֶר טוֹב יְכוֹלִים הָיוּ לוֹמַר לֹא יָדַעְנוּ מַה טִּיבוֹ שֶׁל יֵצֶר טוֹב. כְּשֶׁיָּבֹא לְיָדְךָ שׁוּם דָּבָר שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וּמִפְּנֵי הַבּשֶׁת אַתָּה מוֹנֵעַ אוֹתוֹ שֶׁקָּשֶׁה לַעֲשׂוֹת וּמַפְלִיא בְּעֵינֶיךָ הַדָּבָר אוֹ שֶׁיֵּשׁ לְךָ יֵצֶר הָרַע שֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלֶיךָ לַעֲבֹר אוֹ לַעֲשׂוֹת תַּחֲשֹׁב אִלּוּ הָיִיתָ בִּשְׁעַת הַגְּזֵרָה הֲרֵי הָיוּ לְךָ כָּל הַיִּסּוּרִין אוֹ מָוֶת בַּעֲבוּר הַבּוֹרֵא שֶׁנֶּאֱמַר (שה"ש א) עַל כֵּן עֲלָמוֹת אֲהֵבוּךָ. וְאִם הָיוּ רוֹצִים לַהֲרֹג אוֹתָךְ אוֹ יִסּוּרִים לַעֲשׂוֹת לְךָ שֶׁנִּבְחַר מָוֶת מֵחַיִּים הָיִיתָ סוֹבֵל, וְכָל שֶׁכֵּן זֶה הַדָּבָר שֶׁאֵינוֹ כָּל כָּךְ גָּדוֹל שֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלֶיךָ יִצְרְךָ וּמְקַבֵּל שָׂכָר טוֹב שֶׁאָדָם כּוֹפֵף אֶת יִצְרוֹ מִמֵּאָה מִצְוֹוֹת שֶׁאֵין יִצְרוֹ מֵסִיתוֹ וְתוֹקְפוֹ וְדוֹחֲקוֹ עָלֶיהָ, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ אֵין שָׂכָר עַל הַמִּצְוֹת שֶׁיֵּעָשׂוּ לֶעָתִיד לָבֹא. עַד שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ יְמֵי הָרָעָה, אֵלּוּ יְמֵי הַזִּקְנָה. וְיִגְיעוּ שָׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי בָּהֶם חֵפֶץ, אֵלּוּ יְמֵי הַמָּשִׁיחַ שֶׁאֵין בָּהֶם לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה, לְפִיכָךְ טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁיֵּצֶר הָרַע מִתְגַּבֵּר עָלָיו וּמַכְנִיעַ אֶת יִצְרוֹ בַּעֲבוּר הַבּוֹרֵא מִשְּׁאָר מִצְוֹת שֶׁאֵין יֵצֶר הָרַע חוֹשֵׁשׁ בָּהֶן. שֶׁלֹּא תֹּאמַר הֲרֵי הַמִּצְוֹת שְׁקוּלוֹת קָלָה כַּחֲמוּרָה וְעָוֹן גָּדוֹל נוֹשֵׂא עַל מֵאָה מִצְוֹת שֶׁאֵין הַיֵּצֶר מְקַטְרֵג וְהוּא עוֹבֵר עֲלֵיהֶם יוֹתֵר מִמִּצְוֹת שֶׁהַיֵּצֶר מְקַטְרֵג עֲלֵיהֶם:

ואתחנן יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(ד) וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם: וְאַתּוּן דְאַדְבָקְתּוּן בְּדַחַלְתָּא דַיְיָ אֱלָהֲכוֹן קַיְמִין כֻּלְכוֹן יוֹמָא דֵין: (ה) **שני** רְאֵה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי יְהוָה אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: חֲזוֹ דְאַלֵּפִית יָתְכוֹן קְיָמַיָּא וְדִינַיָּא כְּמָא דִי פַקְדַנִי יְיָ אֱלָהִי לְמֶעְבַּד כֵּן בְּגוֹ אַרְעָא דִי אַתּוּן עָלִין תַּמָן לְמֵירְתַהּ: (ו) וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הִוא חָכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֵת כָּל חֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם חָכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה: וְתִטְרוּן וְתַעְבְּדוּן אֲרֵי הִיא חָכְמַתְכוֹן וְסוּכְלְתָנוּתְכוֹן לְעֵינֵי עַמְמַיָּא דִי יִשְׁמְעוּן יָת כָּל קְיָמַיָּא הָאִלֵּין וְיֵימְרוּן לְחוֹד עַם חַכִּים וְסוּכְלְתָנָן עַמָּא רַבָּא הָדֵין:

רש"י ושמרתם. זו משנה: ועשיתם. כמשמעו: כי הוא חכמתכם ובינתכם וגו' . בזאת תחשבו חכמים ונבונים לעיני העמים:

(ז) כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו: אֲרֵי מָן עַם רַב דִּי לֵהּ אֱלָהָא קָרִיב לֵהּ לְקַבָּלָא צְלוֹתֵהּ בְּעִדָּן עַקְתֵהּ כַּיְיָ אֱלָהָנָא בְּכָל עִדָּן דַּאֲנַחְנָא מְצַלִּין קֳדָמוֹהִי: (ח) וּמִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צַדִּיקִם כְּכֹל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם: וּמָן עַם רַב דִּי לֵהּ קְיָמִין וְדִינִין קַשִׁיטִין כְּכֹל אוֹרַיְתָא הָדָא דִּי אֲנָא יָהֵב קֳדָמֵכוֹן יוֹמָא דֵין:

רש"י חקים ומשפטים צדיקם. הגונים ומקבלים:

נביאים - ישעיה - פרק מ

(יא) כְּרֹעֶה עֶדְרוֹ יִרְעֶה בִּזְרֹעוֹ יְקַבֵּץ טְלָאִים וּבְחֵיקוֹ יִשָּׂא עָלוֹת יְנַהֵל: כְּרַעֲיָא דְעֶדְרֵהּ רָעֵי בְּדְרָעֵהּ מַכְנֵשׁ אִמְּרִין וּבְחֵינֵהּ מְסוֹבֵר רַכִּיכִין מֵינִיקָתָא בְּנִיחַ מְדַבַּר:

רש"י **כרועה** . אשר עדרו ירעה בזרועו מקבץ טלאים ובחיקו נושאם : **עלות ינהל** . מיניקתא בניח מדבר , הצאן המניקות : **ינהל** . כמו מנהל :

(יב) מִי מָדַד בְּשָׁעָלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בַּזֶּרֶת תִּכֵּן וְכָל בַּשְּׁלִשׁ עָפָר הָאָרֶץ וְשָׁקַל בַּפֶּלֶס הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֹאזְנָיִם: מַן אָמַר אִלֵּין קַיָּם אֲמַר וַעֲבֵד דְּכָל מֵי עָלְמָא חֲשִׁיבִין קֳדָמוֹהִי כְּטִפָּא בְּשָׁעוֹלָא וּמִשְׁחַת שְׁמַיָּא כְּאִלּוּ בְּזִירְתָּא מְתַקְנִין וְעַפְרָא דְאַרְעָא כְּאִלּוּ בְּמִכְיָלָא אִתְכַּל וְטוּרַיָּא כְּאִלּוּ מִתְקַל תַּקִּילִין וְרָמָתָא כַּד בְּמֹאזְנַיָּא:

רש"י **מי מדד וגו'** . כל זה היה בו כח לעשות וכ"ש שיש בו כח לשמור הבטחות הללו : **בשעלו** . בהליכתו שנא' דרכת בים סוסיך (חבקוק ג) , בשעלו כמו (במדבר כב) במשעול

הכרמים שביל , ד"א שעל שם כלי הוא וכן בשעלי שעורים (יחזקאל יג) : **תכן** . אמולאי"ר בלע"ז ל' מדה ומנין כמו ותוכן לבנים תתנו (שמות ה) : **וכל בשליש** . ומדד בשלישיו' שליש מדבר שליש ישוב שליש ימי' ונהרות , ל"א בשליש מגודל עד אמה שלישי לאצבעות , ומנחם פי' שהוא שם כלי וכן ותשקמו בדמעות שליש (תהלים ס) : **ושקל בפלס הרים** . הכל לפי הארץ הר כבד תקע בארץ קשה והקלים בארץ רכה :

(יג) מִי תִכֵּן אֶת רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדִיעֶנּוּ: מַן תַּקֶּין יַת רוּחַ קוּדְשָׁא בְּפוּם כָּל נְבִיָּיא הֲלָא יְיָ וְצַדִּיקַיָּא עֲבָדֵי מֵימְרֵיהּ פִּתְגָמֵי רְעוּתֵהּ הוֹדְעִינוּן:

רש"י **מי תכן** . את רוח הקודש בפי הנביאים ה' תכנו וכדאי הוא להאמן : **ואיש עצתו יודיענו** . רוחו כן ת"י ולפי משמעו ואיש עצתו מוסב לראש המקרא מי תכן את רוחו ומי איש עצתו אשר יודיענו להקב"ה עצה :

(יד) אֶת מִי נוֹעָץ וַיְבִינֵהוּ וַיְלַמְּדֵהוּ בְּאֹרַח מִשְׁפָּט וַיְלַמְּדֵהוּ דַּעַת וְדֶרֶךְ תְּבוּנוֹת יוֹדִיעֶנּוּ:

לְהוֹן דִּבְעוֹן מִן קֳדָמוֹהִי אֱסַבַּר חוּכְמָא וְאַלְפִינוּן אוֹרַח דִּדִין וְיַהֲב לִבְנֵיהוֹן אוֹרָיְתָא וְאוֹרַח דְּסוּכְלְתָנִי לִבְנֵי בְנֵיהוֹן הוֹדְעִינוּן:

רש"י **את מי נועץ ויבינהו** . את מי מן העכו"ם נועץ כמו שנועץ עם הנביאי' כמו שנא' באברהם וה' אמר המכסה אני מאברהם (בראשית כו) וגו' : **ויבינהו וילמדהו באורח משפט** . את מי מן העכו"ם עשה כן שלמדו חכמה כמו שעשה לאברהם שנתן לב להכירו מאליו ולהבין בתור' שנא' וישמור משמרתי ואומר למען אשר יצוה (שם יח) וגו' וכליותיו היו נובעות חכמה שנא' אף לילות יסרוני כליותי (תהלים טז) . (את מי נועץ ויבינהו . האיש להקב"ה הן כל גוים לפניו כמר מדלי ואיך ילמדו לו) :

(טו) הֵן גּוֹיִם כְּמַר מִדְלִי וּכְשַׁחַק מֹאזְנַיִם נֶחְשָׁבוּ הֵן אִיִּים כַּדַּק יִטּוֹל: וְהָא עַמְמַיָּא כְּטִפָּא מִדּוּל וּכְעִיּוּל מוֹזְנַיָּא חֲשִׁיבִין הָא נָגְוָתָא כְּדוֹקָא דְּפָרַח:

רש"י **הן גוים כמר מדלי** . העכו"ם הממאנים להכיר את בוראם ואין חשובין לו להעמיד מהם לנביאים לגלות סודו : **כמר מדלי** . כטיפה מרה המטפטפת משולי הדלי ומשקע טנופת המים ורוקבין העץ , לימונידי"א בלע"ז : **וכשחק מאזנים** . שהנחוש' מעלה עיפוש ומשתחק : **כדק** . אבק דק : יטול כאבק הנישא ועולה על ידי רוח כדק אשר ינטל :

כתובים - תהילים - פרק עד

(יח) זָכָר זֹאת אוֹיֵב חֵרֵף יְהוָה וְעַם נָבָל נִאֲצוּ שְׁמֶךָ: אִדְכַּר דָּא בְּעֵיל דְּבָבָא מְגַדַּף יְיָ וְעַמָּא טָפְשָׁא דְּרָחִיקוּ שְׁמָךְ:

רש"י **זכר זאת אויב וגו'** . ואחרי שכל תשועתנו בך זכור זאת אשר האויב חרף אותך בהשמידו אותנו :

(יט) אַל תִּתֵּן לְחַיַּת נַפְשׁ תּוֹרֶךָ חַיַּת עֲנִיֶּיךָ אַל תִּשְׁכַּח לָנֶצַח: לְא תִמְסוֹר לְפַלְחֵי מַזָּרְיָא דְּמְתִילִין לְחֵיוַת בָּרָא נַפְשָׁת מְאַלְפֵי אוֹרַיְתָךְ חַייֵהוֹן דְּעָנְיָךְ לָא תִתְנְשֵׁי לְעָלְמִין:

רש"י **אל תתן לחית** . לגדודי האומות כמו (ש"ב כ"ג) ויאספו פלשתים לחיה : **נפש תורך** . תור שלך וי"ת לשון תורים ובני יונה התור הזה משמת הזכר בן זוגה אינה מזדווגת לאחר אף ישראל לא החליפוך באל אחר אע"פ שרחקת מהם והיו כאלמנה : **חית ענייך** . נפש ענייך :

(כ) הַבֵּט לַבְּרִית כִּי מָלְאוּ מַחֲשַׁכֵּי אֶרֶץ נְאוֹת חָמָס: אִסְתַּכַּל לִקְיָמָא דִּגְזַרְתָּא לַאֲבָהָתָן אֲרוּם אִתְמְלִיאוּ בְנֵיהוֹן חֲשׁוֹכָא פְּרִיס עַל אַרְעָא וְאוּנְיאוּתָא וַחֲטוֹפִין:

רש"י **הבט לברית** . אשר כרת את אבותינו : **נאות חמס** . נוה חמס לשון מדור :

(כא) אַל יָשֹׁב דַּךְ נִכְלָם עָנִי וְאֶבְיוֹן יְהַלְלוּ שִׁמֶךָ: לָא יְתוּב מְסָכֵּן מַכְסֵיף עַנְיָא וַחֲשׁוֹכָא יְשַׁבְּחוּן שְׁמָךְ:

רש"י **אל ישוב דך נכלם** . אל ישוב דך מלפניך בתפילתו נכלם :

(כב) קוּמָה אֱלֹהִים רִיבָה רִיבֶךָ זְכֹר חֶרְפָּתְךָ מִנִּי נָבָל כָּל הַיּוֹם: קוּם אֱלָהָא נְצֵי מַצּוּתָךְ אְדַכַּר קְלָנָא דְּעַמָּךְ מִן מַלְכָּא טְפְּשָׁא כָּל יוֹמָא:

רש"י **חרפתך** . גדופיך כמו זאת אויב חרף :

משנה סוטה פרק ג

א. הָיָה נוֹטֵל אֶת מִנְחָתָהּ מִתּוֹךְ כְּפִיפָה מִצְרִית וְנוֹתְנָהּ לְתוֹךְ כְּלֵי שָׁרֵת, וְנוֹתְנָהּ עַל יָדֶיהָ. וְכֹהֵן מַנִּיחַ יָדוֹ מִתַּחְתֶּיהָ וּמְנִיפָהּ:

ברטנורה (א) **היה נוטל**. בעלה את המנחה, שאין מצות כהונה במנחות אלא מקמיצה ואילך. והגשה נמי תחילת קמיצה היא שאין זר קרב למזבח. אבל קדושי כלי ויציקה ובלילה, במנחות הטעונות שמן, כשר בזר: **ונותנה על ידה**. להניף: **וכהן מניח ידו תחתיה**. שנאמר בשלמים (ויקרא ז) ידיו תביאנה, ונאמר במנחת סוטה (במדבר ה) ולקח הכהן מיד האשה, מה בשלמים כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף, כך במנחת סוטה כהן מניח ידו תחת יד האשה ומניף:

ב. הֵנִיף וְהִגִּישׁ, קָמַץ וְהִקְטִיר, וְהַשְּׁאָר נָאֱכָל לַכֹּהֲנִים. הָיָה מַשְׁקֶה וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ה) וְאַחַר יַשְׁקֶה אֶת הָאִשָּׁה אֶת הַמָּיִם. אִם הִשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ הִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, כְּשֵׁרָה:

ברטנורה (ב) **והגיש**. לקרן מערבית דרומית: **והשאר נאכל לכהנים**. שכל הנקמצות שייריהן נאכלים: היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה. תלתא קראי כתיבי. והשקה קמא, ואחר ישקה, והשקה בתרא. והשקה קמא, לגופיה, שמשקה אחר שנמחקה המגילה קודם הקטרת המנחה. ואחר ישקה, אע"ג דמשמע דוקא, על כרחיך מקרא

האמור ראשון נדרש לגופו, ומקראות יתירות האמורות אחריו ניתנו לידרש, הלכך ואחר ישקה אע"פ שנכתב אחר הקטרת המנחה אקודם הקטרה קאי, ואמחיקה הכתובה למעלה קאי, וקאמר דאם לא נמחקה יפה ועדיין רישומן של אותיות ניכר לא ישקנה. והשקה בתרא, לאשמועינן שאם נמחקה המגילה ואמרה איני שותה, מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחה: רבי שמעון אומר מקריב את מנחתה ואחר כך משקה. על כרחך ואחר ישקה דוקא הוא ודוקא כתביה לאחר הקטרה. והשקה קמא, שאם בדיעבד השקה ואחר כך הקריב מנחתה, כשרה. והשקה בתרא, שאם נמחקה המגילה ואמרה איני שותה, מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחה. ואין הלכה כר"ש:

ג. עַד שֶׁלֹּא נִמְחֲקָה הַמְּגִלָּה אָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה, מְגִלָּתָהּ נִגְנֶזֶת, וּמִנְחָתָהּ מִתְפַּזֶּרֶת עַל הַדֶּשֶׁן. וְאֵין מְגִלָּתָהּ כְּשֵׁרָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת. נִמְחֲקָה הַמְּגִלָּה וְאָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי, הַמַּיִם נִשְׁפָּכִין וּמִנְחָתָהּ מִתְפַּזֶּרֶת עַל הַדֶּשֶׁן. נִמְחֲקָה הַמְּגִלָּה וְאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה, מְעַרְעֲרִים אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ:

ברטנורה (ג) **מגילתה נגנזת**. בצד ההיכל: **ומנחתה מתפזרת על הדשן**. ונשרפת על בית הדשן שהיה בעזרה ששורפים שם פסולי קדשי קדשים, דהואיל וקדשה בכלי שרת טעונה שריפה בעזרה: ואין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת. דבעינן כתיבה לשמה, דכתיב (שם) ועשה לה הכהן, כל עשייתה לשמה: **והמים נשפכים**. דכיון דאמרה טמאה אני, בדוקה ועומדת היא. ומים המרים לא נתנו אלא לברר בהם את הספק: **מערערים אותה**. דדלמא טהורה היא, ומחמת בעיתותא קאמרה:

ד. אֵינָהּ מַסְפֶּקֶת לִשְׁתּוֹת עַד שֶׁפָּנֶיהָ מוֹרִיקוֹת וְעֵינֶיהָ בּוֹלְטוֹת וְהִיא מִתְמַלֵּאת גִּידִין, וְהֵם אוֹמְרִים הוֹצִיאוּהָ (הוֹצִיאוּהָ), שֶׁלֹּא תְטַמֵּא אֶת הָעֲזָרָה. אִם יֵשׁ לָהּ זְכוּת, הָיְתָה תוֹלָה לָהּ. יֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה שָׁנָה אַחַת, יֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה שְׁתֵּי שָׁנִים, יֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים. מִכָּאן אוֹמֵר בֶּן עַזַּאי, חַיָּב אָדָם לְלַמֵּד אֶת בִּתּוֹ תּוֹרָה, שֶׁאִם תִּשְׁתֶּה, תֵּדַע שֶׁהַזְּכוּת תּוֹלָה לָהּ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, כָּל הַמְלַמֵּד בִּתּוֹ תוֹרָה, כְּאִלּוּ לִמְּדָהּ תִּפְלוּת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, רוֹצָה אִשָּׁה בְּקַב וְתִפְלוּת מִתִּשְׁעָה קַבִּין וּפְרִישׁוּת. הוּא הָיָה אוֹמֵר, חָסִיד שׁוֹטֶה, וְרָשָׁע עָרוּם, וְאִשָּׁה פְּרוּשָׁה, וּמַכּוֹת פְּרוּשִׁין, הֲרֵי אֵלּוּ מְבַלֵּי עוֹלָם:

ברטנורה (ד) **אינה מספקת לשתות וכו'**. בגמרא מוכיח דמתניתין ר' עקיבא היא דסבר כר"ש דאמר מקריב מנחתה ואח"כ משקה אותה, דכמה דלא קרבה מנחתה לא בדקי לה מיא, דכתיב (במדבר ה) מנחת זכרון מזכרת עון: **מתמלאת גידים**. מתוך שבשרה נפוח נראית כמלאה גידים: **שלא תטמא את העזרה**. לא מטומאת מת קאמר, אלא שלא תפרוס נדה ותטמא שער נקנור ועזרת נשים שתצא דרך שם, שנדה וזבה אסורין לכנוס בהר

הבית. אבל המת עצמו מותר להכניסו להר הבית ולשער נקנור שלא נתקדשו בקדושת העזרה: **יש לה זכות וכו'**. בגמרא מפרש דזכות דתורה הוא דתולה לה שהוליכה בניה לבית הספר והמתינה לבעלה שיצא חוץ לעיר לעסוק בתורה: **כאילו מלמדה תפלות**. חבור משכב אנשים. שמתוך התורה היא מבינה ערמימות ועושה דבריה בהצנע. כדכתיב (משלי ח') אני חכמה שכנתי ערמה: **רוצה אשה בקב**. ליזון מזונות מועטים, ויהא תשמיש מצוי לה: **מתשעה קבין ופרישות**. לפרוש מן התשמיש, הלכך אין טוב שתלמוד תורה: **חסיד שוטה**. מפרש בגמרא כגון דטבעה אשה בנהר ואמר לאו אורח ארעא לאסתכולי באתתא ולאצולה: **רשע ערום**. כגון המטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו. ומשנפתחו בלב הדיין שערי זכות לדברי זה, קשה לסלקן, והרי רשעתו וערמתו של זה שעבר על לא תשא שמע שוא (שמות כ"ג): **ואשה פרושה**. כגון אשה כשפנית שהיתה עוצרת רחם הנשים היולדות בכשפיה ובשעה שהיתה היולדת מקשה בלדתה היתה אומרת אלך ואתפלל אולי תקובל תפלתי וסותרת כשפיה ויולדת: **ומכות פרושים**. שמכה עצמו להראות שהוא עניו וצנוע, כגון שמהלך עקב בצד גודל ואינו מרים רגלו מן הארץ ומתוך כך מנקף אצבעותיו באבנים, והוא שנקרא בגמרא פרוש נקפי. או מי שעושה עצמו כעוצם עיניו שלא להסתכל בנשים, ומתוך כך מכה ראשו בכותל ויוצא ממנו דם, והוא הנקרא פרוש קוזאי, כלומר שמקיז דם מראשו מחמת פרישותו: **הרי אלו מבלי העולם**. שרוצים להראות לבריות שהם חסידים ואין תוכם כברם:

ה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵין זְכוּת תּוֹלָה בַּמַּיִם הַמָּרִים. וְאִם אַתָּה אוֹמֵר, הַזְּכוּת תּוֹלָה בַּמַּיִם הַמְאָרְרִים, מַדְּהָה אַתָּה אֶת הַמַּיִם בְּפָנֵי כָל הַנָּשִׁים הַשּׁוֹתוֹת, וּמוֹצִיא אַתָּה שֵׁם רַע עַל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁשָּׁתוּ שֶׁאוֹמְרִים טְמֵאוֹת הֵן אֶלָּא שֶׁתַּלְתָּה לָהֶן זְכוּת. רַבִּי אוֹמֵר, הַזְּכוּת תּוֹלָה בַּמַּיִם הַמְאָרְרִים, וְאֵינָהּ יוֹלֶדֶת וְאֵינָהּ מַשְׁבַּחַת, אֶלָּא מִתְנַוְּנָה וְהוֹלֶכֶת, לַסּוֹף הִיא מֵתָה בְּאוֹתָהּ מִיתָה:

ברטנורה (ה) **מדהה אתה את המים**. מחסר ומחשיך. הגוון החסר נקרא דיהה בלשון משנה: **מתנוונה והולכת**. נחלית והולכת:

ו. נִטְמֵאָה מְנָחָתָהּ עַד שֶׁלֹּא קִדְּשָׁהּ בַּכְּלִי, הֲרֵי הִיא כְּכָל הַמְּנָחוֹת וְתִפָּדֶה, וְאִם מִשֶּׁקִּדְּשָׁהּ בַּכְּלִי, הֲרֵי הִיא כְּכָל הַמְּנָחוֹת וְתִשָּׂרֵף. וְאֵלּוּ שֶׁמְּנָחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת, הָאוֹמֶרֶת טְמֵאָה אֲנִי לָךְ, וְשָׁבְאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה, וְהָאוֹמֶרֶת אֵינִי שׁוֹתָה, וְשֶׁבַּעְלָהּ אֵינוֹ רוֹצֶה לְהַשְׁקוֹתָהּ, וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ. וְכָל הַנְּשׁוּאוֹת לַכֹּהֲנִים, מְנָחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת:

ברטנורה (ו) נטמאת מנחתה עד שלא קדשה בכלי הרי היא ככל המנחות. שנטמאו עד שלא קדשו בכלי: **ותפדה**. ותצא לחולין ומן המעות יקנה אחרת: **ותשרף**. שקדשה

קדושת הגוף ואינה יוצאה עוד לחולין: וכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות. ואפילו קרב קומץ כהלכתו ולא נטמאת, נשרפים שיריה על בית הדשן ואינן נאכלים, מפני שיש לכהן בעלה חלק בה שמשלו היא באה, והתורה אמרה (ויקרא ו') וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל, ואין כולה כליל מפני שיש לה חלק בה שלכפרתה היא באה, הא כיצד, הקומץ קרב בעצמו והשירים קרבין בעצמן:

ז. בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשֵּׂאת לַכֹּהֵן, מִנְחָתָהּ נִשְׂרֶפֶת. וְכֹהֶנֶת שֶׁנִּשֵּׂאת לְיִשְׂרָאֵל, מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת. מַה בֵּין כֹּהֵן לְכֹהֶנֶת, מִנְחַת כֹּהֶנֶת נֶאֱכֶלֶת, מִנְחַת כֹּהֵן אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת. כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת, וְאֵין כֹּהֵן מִתְחַלֵּל. כֹּהֶנֶת מִטַּמְּאָה לַמֵּתִים, וְאֵין כֹּהֵן מִטַּמֵּא לַמֵּתִים. כֹּהֵן אוֹכֵל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, וְאֵין כֹּהֶנֶת אוֹכֶלֶת בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים:

ברטנורה (ז) **וכהנת שנשאת לישראל**. בת כהן: **מנחתה נאכלת**. דכל מנחת כהן כליל תהיה, כתיב, כהן ולא כהנת. וכן כהנת אלמנה וגרושה שהביאה מנחת נדבה נאכלת: **כהנת מתחללת**. מן התרומה ומן הכהונה. אם נבעלה לפסולים שוב אינה חוזרת לכשרותה לעולם: **כהן אינו מתחלל**. אם נשא גרושה חללה או זונה, אלא כל זמן שהוא עמה הוא פסול לעבודה, משגרשה חוזר להכשרו, דכתיב (שם כ"א) ולא יחלל זרעו, זרעו חלל, והוא אינו חלל: **כהנת מטמאה למתים**. דכתיב (שם) בני אהרן, ולא בנות אהרן: **ואין כהנת אוכלת בקדשי קדשים**. דחטאת ואשם ומנחה בכולהו כתיב (שם ו') כל זכר בבני אהרן יאכלנו:

ח. מַה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה. הָאִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם, וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרַעַת וּפוֹרֶמֶת. הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנָזִיר, וְאֵין הָאִשָּׁה מַדֶּרֶת אֶת בְּנָהּ בַּנָּזִיר. הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו, וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל נְזִירוּת אָבִיהָ. הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ, וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בִּתָּהּ. הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ, וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בִּתָּהּ. הָאִישׁ נִסְקָל עָרֹם, וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקֶלֶת עֲרֻמָּה. הָאִישׁ נִתְלֶה, וְאֵין הָאִשָּׁה נִתְלֵית. הָאִישׁ נִמְכָּר בִּגְנֵבָתוֹ, וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בִּגְנֵבָתָהּ:

ברטנורה (ח) **האיש פורע ופורם**. כשהוא מנוגע פורע את ראשו ופורם את בגדיו, דכתיב (שם י"ג) איש צרוע הוא וכו', איש פורע ופורם, ואין אשה פורעת ופורמת: **האיש מדיר את בנו בנזיר**. בנו קטן. וחלה נזירתו עליו ואפילו לכשיגדל. וזו הלכה היא בנזיר ואין לה סמך מן התורה: **האיש מגלח על נזירות אביו**. אם נדר אביו בנזירות והפריש קרבנותיו ומת יהיה בנו נזיר או שנדר בנזירות לאחר מיתת אביו. הרי הבן מגלח ביום מלאת ומביא קרבנות שהפריש אביו. וגם זו הלכה ואין לה סמך: **האיש מקדש את בתו**. מקבל קדושי בתו קטנה שלא מדעתה דכתיב (דברים כ"ב) את בתי נתתי לאיש הזה: **האיש נסקל ערום**. דכתיב (ויקרא כ"ד) ורגמו אותו, וא"א לומר אותו ולא אותה, דהא כתיב (דברים י"ז) והוצאת

את האיש ההוא או את האשה ההיא, אלא אותו בלא כסותו אבל אותה בכסותה: **האיש נתלה**. דכתיב (שם כ"א) ותלית אותו על עץ, אותו ולא אותה: **האיש נמכר בגניבתו**. דכתיב (שמות כ"ב) ונמכר בגניבתו, ולא בגניבתה:

גמרא סוטה דף כב ע"א

אִשָּׁה פְּרוּשָׁה וְכוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: בְּתוּלָה צַיְלָנִית וְאַלְמָנָה שׁוֹבָבִית הֲרֵי אֵלּוּ מְבַלֵּי עוֹלָם אֵינִי וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְמַדְנוּ יְרֵאַת חֵטְא מִבְּתוּלָה וְקִבּוּל שָׂכָר מֵאַלְמָנָה. יְרֵאַת חֵטְא מִבְּתוּלָה דְּרַבִּי יוֹחָנָן שְׁמָעָהּ לְהַהִיא בְּתוּלָה דְּנָפְלָה אַאַפּוּהּ וְקָאָמְרָה רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בָּרָאתָ גַּן עֵדֶן וּבָרָאתָ גֵּיהִנֹּם, בָּרָאתָ צַדִּיקִים וּבָרָאתָ רְשָׁעִים. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בִי בְּנֵי אָדָם. קִבּוּל שָׂכָר מֵאַלְמָנָה דְּהַהִיא אַלְמָנָה דַּהֲוַאי בֵּי כְּנִישְׁתָּא בִּשְׁבִיבוּתָהּ כָּל יוֹמָא הֲוָה אַתְיָא וּמַצְלָא בֵּי מִדְרָשֵׁהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן. אָמַר לָהּ: בִּתִּי, לֹא בֵּית הַכְּנֶסֶת יֵשׁ בִּשְׁבִיבוּתִיךְ. אָמְרָה לֵהּ: רַבִּי, וְלֹא שְׂכַר פְּסִיעוֹת יֵשׁ לִי. כִּי קָאָמַר כְּגוֹן יוֹחָנִי בַּת רְטִיבִי. וּמַכּוֹת פְּרוּשִׁין וְכוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁבְעָה פְּרוּשִׁין הֵן פָּרוּשׁ שֶׁכְּמִי פָּרוּשׁ נָקְפִי פָּרוּשׁ קִיזָּאִי פָּרוּשׁ מְדוּכְיָא פָּרוּשׁ מַה חוֹבָתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה. פָּרוּשׁ שֶׁכְּמִי זֶה הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה שְׂכָם, פָּרוּשׁ נָקְפִי זֶה הַמְנַקֵּף אֶת רַגְלָיו. פָּרוּשׁ קִיזָּאִי אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: זֶה הַמַּקִּיז דָּם לַכּוֹתְלִים פָּרוּשׁ מְדוּכְיָא אָמַר רַבָּה בַּר שִׁילָא דְּמִשֵּׁפָּא כִּי מְדוּכְיָא פָּרוּשׁ מַה חוֹבָתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה הָא מַעְלְיוּתָא הִיא אֶלָּא דְּאָמַר מַה חוֹבָתִי תּוּ וְאֶעֱשֶׂנָּה פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה. אָמְרוּ לֵהּ: אַבַּיֵּי וְרָבָא לַתַּנָּא לָא תִּתְנֵי פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב לְעוֹלָם יַעֲסֹק אָדָם בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק דְּמִטַּמְרָא מִטַּמְרָא וְדִמְגַלְיָא מְגַלְיָא בֵּי דִינָא רַבָּה לִיתְפְּרַע מֵהֲנֵי דְּחָפּוּ גּוּנְדֵי. אָמַר לֵהּ יַנַּאי מַלְכָּא לְדֵבִיתְהוּ אַל תִּתְיָרְאִי מִן הַפְּרוּשִׁין וְלֹא מִמִּי שֶׁאֵינָן פְּרוּשִׁין אֶלָּא מִן הַצְּבוּעִין שֶׁדּוֹמִין לִפְרוּשִׁין שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶן כְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי וּמְבַקְּשִׁין שָׂכָר כְּפִנְחָס:

רש"י **ציילנית**. בעלת תפלה: **אלמנה שובבית**. בעלת שכינות הולכת ומבקרת שכינותיה תמיד: **הרי אלו מבלי עולם**. שאינן אלא נואפות ומכשפות ומראות עצמן צדקניות שלא יבדקו אחריהן: **וקבול שכר מאלמנה**. שהיתה טורחת עצמה יותר מן הצורך כדי לקבל שכר כדמפרש ואזיל למדנו שיטריח אדם עצמו במצות לקבל שכר יותר: **בראת צדיקים**. לנחול גן עדן: **בראת רשעים**. לירש גיהנם: **שלא יכשלו בי בני אדם**. להפסיד חלקם על ידי מג"ע ולירש גהינם: **כי קאמר**. מבלי עולם כגון יוחני בת רטיבי אלמנה מכשפה היתה וכשמגיע עת לידת אשה היתה עוצרת רחמה במכשפו' ולאחר שמצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים אולי תשמע תפלתי והולכת וסותרת כשפיה והולד יוצא פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע

השכיר קול הכשפים מקשקשים בכלי כמו שהולד מקשקש במעי האם ובא ופתח את מגופת הכלי והכשפים יצאו והולד נולד וידעו כי בעלת כשפים היא: פרוש שכמי פרוש נקפי פרוש מדוכה. כלהו מפרש להו: **מעשה שכם**. שלא מלו לש"ש אף זה מעשיו להנאתו שיכבדוהו בני אדם ולא לש"ש: **המנקף רגליו**. מהלך בשפלות עקב בצד גודל ואינו מרים רגליו מן הארץ ומתוך כך מנקף אצבעותיו באבנים: **מקיז דם בכתלים**. עושה עצמו כעוצם עיניו שלא יסתכל בנשים ומתוך כך מכה ראשו בכותל והדם יוצא: **דמשפע**. שהולך כפוף: **כי מדוכיא**. כבוכנא עשוי כמקבת וראשו כפוף: **פרוש מה חובתי ואעשנה**. למדוני מה עלי לעשות ואעש': **הא מעליותא היא**. אם אינו בקי באיסורין ודקדוקי מצות ובא ללמוד: **מה חובתי תו ואעשנה**. מה לעשות עוד ולא עשיתי ומראה עצמו כאילו קיים את הכל: **פרוש מאהבה**. מאהבת שכר המצות ולא לאהבת מצות בוראו: **מיראה**. של עונשין אלא מה על האדם לעשות מאהבת הש"י כאשר צונו ה' אלהינו וסוף השכר לבא: **דמטמרא מטמרא וכו'**. הנסתרות נסתרות מב"א והגלויות גלויות ומ"מ לב"ד הגדול כלם גלויות והוא יפרע מן המתכסים בטליתות ומראין עצמן כפרושין ואינן פרושין: **אל תתיראי מן הפרושין**. שהפרושין היו שונאין אותו לפי שהרג מן החכמים הרבה ונהפך להיות צדוקי כדאמר בקידושין וכשמת היתה אשתו יראה מהן שלא יעבירו המלוכה מבניה והיתה אומרת לו לבקש מלפניהם עליה וא"ל אל תתיראי מן הפרושין שצדיקים הן ולא יגמלוך רעה ולא לבניך שלא חטאו להם: **ולא ממי שאינן פרושין**. שהם אוהבי: **אלא מן הצבועים**. כלומר שאין מראיתם כתולדותם אלא צבועין מבחוץ ואין תוכן כברם: **שמעשיה' כמעשה זמרי**. שהן רשעים ומבקשין שכר כפנחס אומרין לבריות לכבדן כפנחס ואיכא דמפ' ליה לענין צניעותא:

זוהר ואתחנן דף ר"ס ע"ב

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּכָל עוֹבָדוֹי בָּעֵי בַּר נָשׁ לְשַׁוָּאָה לְקַבְּלֵיהּ לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְהָא אוֹקִימְנָא מִלָּה. רַבִּי יְהוּדָה לְטַעֲמֵהּ דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה הַאי מָאן דְּאָזֵיל בְּאָרְחָא יְכַוֵּן לְתַלַּת מִלִּין וְעֵלָּא מְנָהוֹן צְלוֹתָא וְאַף עַל גַּב דְּצָלוֹתָא יַתִּיר. עִלָּאָה מִכֹּלָּא תְּרֵי חַבְרֵי אוֹ תְּלָתָא דְּלָעָאן בְּמִלֵּי דְּאוֹרָיְתָא דְּהָא לָא מִסְתַּפּוּ בְּגִין דִּשְׁכִינְתָּא (ס"א וְעֵלָּא מִוְּהוֹן צְלוֹתָא. וְעֵלָּא מִכֻּלְּהוּ חַבְרַיָּא כְּמַלֵּי דְּאוֹרָיְתָא דְּהָא שְׁכִינְתָּא) אִשְׁתְּתַף בַּהֲדַיְהוּ. כִּי הָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי חִיָּא הֲווֹ אַזְלֵי בְּאָרְחָא. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר (ס"א חִיָּא) כְּתִיב (בראשית ג) וַיַּעַשׂ יְיָ אֱלֹקִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר. וְכִי עַד הַשְׁתָּא פְּשִׁיטֵי הֲווֹ מֵהַהוּא עוֹר אֵין אֶלָּא מָאנֵי לְבוּשֵׁי יְקָר הֲווֹ. אָמַר לֵהּ רַבִּי חִיָּא אִי הָכִי לֹא אִתְחֲזוּן לְהוּ אֶפְלוּ כָּתְנוֹת עוֹר. וְכִי תֵּימָא דְּעַד לָא חָאבוּ אַלְבִּישׁוּ לְהוּ לֹא. אֶלָּא לְבָתַר דְּחָבוּ כְּתִיב וַיַּעַשׂ יְיָ אֱלֹקִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּישֵׁם וְגוֹ'. אָמַר לֵהּ הָכִי

הוּא וַדַּאי בְּקַדְמִיתָא הֲווֹ כְּגַוְונָא דִּלְעֵלָּא וּמִתְפַּשְׁטָן מִן גַּוְונֵי דִּלְתַתָּא וַהֲוָה נְהוֹרָא דִּלְעֵלָּא אַסְחַר עָלַיְהוּ. וּלְבָתַר דְּחָבוּ אַהְדַּר לוֹן כְּגַוְונָא דְּהַאי עָלְמָא וְאַעְבָּר מִנַּיְהוּ גַּוְונֵי דִּלְעֵלָּא מַה כְּתִיב וַיַּעַשׂ יְיָ אֱלֹקִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּישֵׁם. מִגַּוְונָא דְּהַאי עָלְמָא. כְּתִיב (שמות כט) וְאֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו תַּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כָּתְנוֹת הָתָם כְּגַוְונָא דִּלְעֵלָּא. הָכָא כְּגַוְונָא דִּלְתַתָּא. הָתָם כָּתְנוֹת שֵׁשׁ הָכָא כָּתְנוֹת עוֹר וְאַף עַל גַּב דְּאִיהוּ בַּר הָכִי שַׁפִּירָא דְּאִנּוּן לְבוּשִׁין סָלִיק עַל כֹּלָּא. (בראשית ג) וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם בְּעִפּוּשָׁא דְּהַאי עָלְמָא מַה דְּלָא הֲוָה קוֹדֶם דְּהָווּ מַשְׁגִּחִין וּפָקְחִין לְעֵילָּא לְזִמְנָא דְּאָתֵי כְּתִיב (ישעיה מב) וְהוֹלַכְתִּי עִוְרִים בְּדֶרֶךְ לֹא יָדְעוּ וְגוֹ'. זַמִּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לַאֲפָקָחָא עֵינִין דְּלָא חַכִּימִין וּלְאִסְתַּכָּלָא בְּחָכְמָתָא עִלָּאָה וּלְאִתְדַּבָּקָא בְּמַאי דְּלָא אִתְדַּבָּקוּ בְּהַאי עָלְמָא בְּגִין דְּיִנְדְּעוּן לְמָארֵיהוֹן. זַכָּאִין אִנּוּן צַדִּיקַיָּא דְּיִזְכּוּן לְהַהִיא חָכְמָתָא דְּלָאו חָכְמָתָא כְּהַהִיא חָכְמָתָא וְלָאו יְדִיעָה כְּהַהִיא יְדִיעָה וְלָאו דְּבֵקוּתָא כְּהַהִיא דְּבֵקוּתָא. עַד דַּהֲווּ אָזְלֵי חָזוּ אִנּוּן לְסִטִים אָזְלֵי בַּתְרֵיהוּ לַאֲפָקְפָּחָא לוֹן. אִסְתַּכַּל בְּהוּ רַבִּי אֶלְעָזָר אָתוּ תְּרֵי חֵיוָן בְּרָא וְקָטְלֵי לוֹן אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּשֵׁיזְבָן, קְרָא עֲלַיְהוּ (משלי ד) בְּלֶכְתְּךָ לֹא יָצַר צַעֲדֶךָ וְאִם תָּרוּץ לֹא תִכָּשֵׁל וּכְתִיב (תהלים צא) כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ וְגוֹ'. וּכְתִיב (שם) כִּי בִי חָשַׁק וַאֲפַלְּטֵהוּ:

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּכָל מַעֲשָׂיו צָרִיךְ הָאָדָם לְשׁוּם כְּנֶגְדּוֹ אֶת הַקָּבָ"ה, וּכְבָר הֶעֱמִדְנוּ הַדָּבָר. רַבִּי יְהוּדָה הוֹלֵךְ לְטַעְמוֹ, שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל מִי שֶׁהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ, שֶׁמִּתְיָרֵא מִפְּנֵי לִסְטִים, יְכַוֵּן לְגַ' דְּבָרִים, לְדוֹרוֹן וּלְתְפִלָּה וּלְמִלְחָמָה. כְּמוֹ יַעֲקֹב, בְּשָׁעָה שֶׁהָיָה מִתְיָרֵא מִפְּנֵי עֵשָׂו. וְהַחֲשׁוּב מֵהֶם, הִיא תְּפִלָּה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַתְּפִלָּה חֲשׁוּבָה יוֹתֵר. שְׁנֵי חֲבֵרִים אוֹ שְׁלֹשָׁה שֶׁעוֹסְקִים בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, הוּא עוֹד יוֹתֵר חָשׁוּב מִכֹּל, כִּי אֵינָם מִתְיָרְאִים מִפְּנֵי לִסְטִים, מִשּׁוּם שֶׁהַשְׁכִּינָה מְחוּבֶּרֶת עִמָּהֶם מֵהַמַּת שֶׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי חִיָּא הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּתוּב, וַיַּעַשׂ יְיָ אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר. וְכִי עַד עַתָּה הָיוּ מוּפְשָׁטִים מֵהָעוֹר הַהוּא. וּמֵשִׁיב, כֵּן, שֶׁעַד עַתָּה לֹא הָיוּ לָהֶם אֵלּוּ כָּתְנוֹת עוֹר, כִּי כְּלֵי לְבוּשֵׁי יְקָר הָיוּ. אָמַר לוֹ רַבִּי חִיָּא אִם כֵּן, לֹא הָיָה רָאוּי לָהֶם, אֲפִלּוּ כָּתְנוֹת עוֹר, מֵאַחַר שֶׁחָטְאוּ בְּעֵץ הַדַּעַת. וְאִם תֹּאמַר שֶׁמִּטָּרֶם שֶׁחָטְאוּ הִלְבִּישׁ אוֹתָם כָּתְנוֹת עוֹר, אֵינוֹ כֵּן, אֶלָּא לְאַחַר שֶׁחָטְאוּ כָּתוּב, וַיַּעַשׂ יְיָ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם. אָמַר לוֹ, כָּךְ הוּא וַדַּאי, שֶׁלְּאַחַר הַחֵטְא הָיָה. אֶלָּא בַּתְּחִלָּה הָיוּ מְלוּבָּשִׁים כְּעֵין שֶׁל מַעְלָה, דְּהַיְנוּ בַּזֹּהַר הָעֶלְיוֹן שֶׁל ז"א, וְהָיוּ מֻפְשָׁטִים מִן הַגְּוָונִים שֶׁלְּמַטָּה, שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְהָיָה הָאוֹר הָעֶלְיוֹן מְסַבֵּב אוֹתָם. וְאַחַר שֶׁחָטְאוּ, הֶחֱזִיר אוֹתָם בִּגְוָונִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה וְהֶעֱבִיר מֵהֶם הַגְּוָונִים שֶׁל מַעְלָה, שֶׁהָיָה לָהֶם מז"א. מַה כָּתוּב, וַיַּעַשׂ יְיָ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם, כְּעֵין הָעוֹלָם הַזֶּה. כָּתוּב, וְאֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו תַּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כָּתְנוֹת. שָׁם

הָיָה כְּעֵין שֶׁל מַעְלָה, דְּהַיְנוּ מִבְּחִינַת אוֹר ז"א, וְכָאן, בְּכָתְנוֹת עוֹר שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, הָיוּ כְּעֵין שֶׁלְּמַטָּה. לְפִיכָךְ שָׁם נִקְרָאִים כָּתְנוֹת שֵׁשׁ, הָרוֹמֵז עַל ז"א שֶׁהוּא נִקְרָא שֵׁשׁ, עַל שֵׁם ו' קְצָווֹת, וְכָאן כָּתְנוֹת עוֹר, שֶׁהֵם מִבְּחִינַת הַמַּלְכוּת הַנִּקְרֵאת עוֹר, שֶׁהִיא בְּחִינַת הָעוֹלָם הַזֶּה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא כָּךְ, הַיּוֹפִי שֶׁל אֵלּוּ הַלְּבוּשִׁים, הָיָה עוֹלֶה עַל הַכֹּל. וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם. הַיְנוּ שֶׁנִּפְקְחוּ עֵינֵיהֶם בְּטוֹפֶס שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, דְּהַיְנוּ בְּצִיּוּר הָרֶגֶל בָּעוֹלָם הַזֶּה. מַה שֶּׁלֹּא הָיָה מְקוֹדֶם, שֶׁהָיוּ מַשְׂגִּיחִים וּפְקְחִים לְמַעְלָה, בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן. לְעָתִיד לָבֹא, כָּתוּב וְהוֹלַכְתִּי עִוְרִים בְּדֶרֶךְ לֹא יָדָעוּ וגו'. כִּי עְתִיד הַקָּבָ"ה לִפְקֹחַ עֵינַיִם שֶׁלֹּא הָיוּ חֲכָמוֹת, לְהִסְתַּכֵּל בַּחָכְמָה הָעֶלְיוֹנָה, וּלְהַשִּׂיג מַה שֶּׁלֹּא הִשִּׂיגוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּדֵי שֶׁיַּכִּירוּ אֶת רִבּוֹנָם. אַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים שֶׁיִּזְכּוּ לַחָכְמָה הַהִיא, שֶׁאֵין חָכְמָה כְּאוֹתָהּ הַחָכְמָה, וְאֵין יְדִיעָה כְּאוֹתָהּ הַיְדִיעָה וְאֵין דְּבֵקוּת כְּאוֹתָהּ הַדְּבֵקוּת. בְּעוֹד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ אֲשֶׁר לְסָטִים הוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם לִשְׁדּוֹד אוֹתָם. הִסְתַּכֵּל בָּהֶם רַבִּי אֶלְעָזָר, בָּאוּ ב' חַיּוֹת הַשָּׂדֶה וְהָרְגוּ אוֹתָם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בָּרוּךְ הָרַחֲמָן שֶׁהִצִּילָנוּ. קָרָא עֲלֵיהֶם, בְּלֶכְתְּךָ לֹא יַצַּר צַעֲדֶךָ וְאִם תָּרוּץ לֹא תִכָּשֵׁל. וְכָתוּב, כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ וגו', וְכָתוּב כִּי בִי חָשַׁק וַאֲפַלְּטֵהוּ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק יד

א. בְּשַׁחֲרִית בְּמוּסָף וּבְנְעִילָה הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶם, אֲבָל בְּמִנְחָה אֵין נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם מִפְּנֵי שֶׁבְּמִנְחָה כְּבָר סָעֲדוּ כָּל הָעָם וְשָׁמָא שָׁתוּ הַכֹּהֲנִים יַיִן וְשִׁכּוֹר אָסוּר בִּנְשִׂיאוּת כַּפַּיִם. וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם תַּעֲנִית אֵין נוֹשְׂאִין כַּפֵּיהֶן בְּמִנְחָה גְּזֵרָה מִנְחַת תַּעֲנִית מִפְּנֵי מִנְחַת כָּל יוֹם: **ב.** בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים ? בְּתַעֲנִית שֶׁמִּתְפַּלְּלִין בּוֹ מִנְחָה וּנְעִילָה כְּגוֹן צוֹם כִּפּוּר וְתַעֲנִית צִבּוּר. אֲבָל תַּעֲנִית שֶׁאֵין בּוֹ נְעִילָה כְּגוֹן תִּשְׁעָה בְּאָב וְשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז. הוֹאִיל וּתְפִלַּת מִנְחָה שֶׁלָּהֶם סָמוּךְ לְשִׁקִיעַת הַחַמָּה הֲרֵי נִרְאֵית כִּנְעִילָה וְאֵינָהּ מִתְחַלֶּפֶת בְּמִנְחָה שֶׁל כָּל יוֹם וּלְפִיכָךְ יֵשׁ בָּהּ נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם. וְכֹהֵן שֶׁעָבַר וְעָלָה לַדּוּכָן בְּמִנְחָה שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים הוֹאִיל וְהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין שָׁם שִׁכְרוּת הֲרֵי זֶה נוֹשֵׂא כַּפָּיו וְאֵין מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי הֶחָשֵׁד שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ פָּסוּל הָיָה לְפִיכָךְ הוֹרִידוּהוּ:

מוסר

ספר חסידים סימן קנה

מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁצִּוָּה לַעֲבָדָיו לְלֶכֶת בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי בָּא אֶחָד לוֹמַר לְעַבְדּוֹ אֶחָד אַל תֵּלֵךְ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי שֶׁהַמֶּלֶךְ שְׁלָחָךְ וַאֲנִי אֶתֵּן לְךָ לְטָרִין וְלֶקַח לְטָרִין וְלֹא הָלַךְ וַחֲבֵרוֹ לֹא הָלַךְ לְפִי שֶׁאֶחָד נָדַר לִתֵּן לוֹ שְׁנֵי פְּשִׁיטִים הֲרֵי זֶה שֶׁלָּקַח רַק שְׁנֵי פְּשִׁיטִים יוֹתֵר עוֹנְשׁוֹ שֶׁבְּדָבָר קַל בִּטֵּל רְצוֹן הַמֶּלֶךְ. כָּךְ זֶה שֶׁחוֹטֵא בְּדָבָר שֶׁאֵין יִצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו עוֹנְשׁוֹ גָּדוֹל. וְכָל דָּבָר שֶׁבָּא לְיָדְךָ לַעֲשׂוֹת וְאֵינְךָ עוֹשֶׂה מִפְּנֵי הַבּוּשֶׁת שֶׁיִּקְרְאוּךָ חָסִיד שׁוֹטֶה תַּחֲשֹׁב כְּאִלּוּ

הָיִיתָ בְּשָׁעַת הַגְּזֵרָה הָיִיתָ נֶהֱרָג עַל עֲבֵרָה קַלָּה אֲפִלּוּ אַעַרְקְתָא דְּמָסָאנָא וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאֶכֹּף אֶת יִצְרִי הַמָּסוּר בְּיָדִי. וְאִם גָּנַבְתָּ תּוֹדֶה וְתַעֲמֹד לָךְ. וְאִם הַבּוֹשֶׁת מַלְבֶּנֶת פָּנֶיךָ הֲרֵי כְּקָרְבַּן כַּפָּרָה וּמוּטָב שֶׁתִּתְבַּיֵּשׁ בְּפָנֵי מֵאָה וְאַל תִּתְבַּיֵּשׁ בְּפָנֵי כַּמָּה רְבָבוֹת וּבְפָנֵי אוֹתָם עַצְמָם שֶׁאַחַר מוֹתָךְ. וְכֵן הַמּוֹנֵעַ אֶת הַמִּצְוָה מִפְּנֵי הַבּוֹשֶׁת בֵּין מִצְוֹת עֲשֵׂה בֵּין מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה יִתְבַּיֵּשׁ בְּפַרְהֶסְיָא לְאַחַר מוֹתוֹ בְּפָנָיו וְאוּלַי אֲפִלּוּ בַּחַיִּים כְּמוֹ צַדִּיקִים שֶׁאָמַר פֶּן יִתְעַלֵּל בִּי וְלֹא נִכְנַע לִפְנֵי ה' וְעִוְּרוּ עֵינָיו וַחֲשׁוֹב לְךָ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת כ' כ' (פְּרוּשׁ כִּי כָל) כִּי כָל סְאוֹן סוֹאֲן, כִּי כָל הָעוֹלָם נִדּוֹן מִדָּה בְּמִדָּה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כח) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל וְעָבַדְתָּ אֶת אוֹיְבְךָ אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ ה' בָּךְ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵרֹום וּבְחֹסֶר כֹּל, ה' יַצִּילֵנוּ:

ואתחנן יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(ט) רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ: לְחוֹד אִסְתַּמַּר לָךְ וְטַר נַפְשָׁךְ לַחֲדָא דִּילְמָא תִנְשֵׁי יָת פִּתְגָמַיָּא דִּי חֲזוֹ עֵינָיִךְ וְדִילְמָא יְעִדּוּן מִלְּבָבָךְ כֹּל יוֹמֵי חַיָּיךְ וּתְהוֹדְעִנּוּן לִבְנָיךְ וְלִבְנֵי בְנָיְךְ:

רש"י רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים. אז כשלא תשכחו אותם ותעשום על אמתתם תחשבו חכמים ונבונים ואם תעותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים:

(י) יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בֶּאֱמֹר יְהוָה אֵלַי הַקְהֵל לִי אֶת הָעָם וְאַשְׁמִעֵם אֶת דְּבָרַי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לְיִרְאָה אֹתִי כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל הָאֲדָמָה וְאֶת בְּנֵיהֶם יְלַמֵּדוּן: יוֹמָא דִּי קַמְתָּא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּחוֹרֵב כַּד אֲמַר יְיָ לִי כְּנוֹשׁ קֳדָמַי יָת עַמָּא וְאַשְׁמְעִנּוּן יָת פִּתְגָמַי דִּי יֵלְפוּן לְמִדְחַל קֳדָמַי כָּל יוֹמַיָּא דִּי אִנּוּן קַיְמִין עַל אַרְעָא וְיָת בְּנֵיהוֹן יְאַלְפוּן:

רש"י יום אשר עמדת. מוסב על מקרא שלמעלה ממנו אשר ראו עיניך, יום אשר עמדת בחורב אשר ראיתם את הקולות ואת הלפידים: ילמדון. ילפון, לעצמם: ילמדון. יאלפון, לאחרים:

(יא) וַתִּקְרְבוּן וַתַּעַמְדוּן תַּחַת הָהָר וְהָהָר בֹּעֵר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וַעֲרָפֶל: וּקְרֵבְתּוּן וְקַמְתּוּן בְּשִׁפּוֹלֵי טוּרָא וְטוּרָא בָּעֵר בְּאֶשָׁתָא עַד צֵית שְׁמַיָּא חֲשׁוֹכָא עֲנָנָא וַאֲמִיטָתָא: (יב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם שֹׁמְעִים וּתְמוּנָה אֵינְכֶם רָאִים זוּלָתִי קוֹל: וּמַלִּיל יְיָ עִמְכוֹן מִגּוֹ אֶשָׁתָא קַל פִּתְגָמִין אַתּוּן שָׁמְעִין וּדְמוּת לֵיתֵיכוֹן חָזְן

אֱלֹהֵן קָלָא: (יג) וַיַּגֶּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים וַיִּכְתְּבֵם עַל שְׁנֵי לֻחוֹת אֲבָנִים: וְחַוִי לְכוֹן יָת קְיָמֵהּ דִּי פַקִיד יָתְכוֹן לְמֶעְבַּד עַשְׂרָא פִּתְגָמִין וּכְתָבִנוּן עַל תְּרֵין לוּחֵי אַבָנַיָא: (יד) וְאוֹתִי צִוָּה יְהוָה בָּעֵת הַהִוא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשֹׂתְכֶם אֹתָם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: וְיָתִי פַּקִיד יְיָ בְּעִדְנָא הַהִיא לְאַלָפָא יַתְכוֹן קְיָמִין וְדִינִין לְמֶעְבְּדְכוֹן יָתְהוֹן בְּאַרְעָא דִי אַתּוּן עָבְרִין תַּמָן לְמֵירְתַהּ:

רש"י ואתי צוה ה' בעת ההוא ללמד אתכם. תורה שבעל פה:

נביאים - ישעיה - פרק מ

(טז) וּלְבָנוֹן אֵין דֵּי בָּעֵר וְחַיָּתוֹ אֵין דֵּי עוֹלָה: וְאֵילֵי לִבָנָן לָא יְסַפְּקוּן לְאַדְלָקָא וְחֵיוְתָא דְבָהּ לֵית הִיא כְּמִיסַת לַעֲלָתָא:

רש"י **אין די בער** . על מזבחו : **וחיתו** . של לבנון , אין די עולה , ד"א ולבנון אין די בער וגו' לכפר על עון האומות :

(יז) כָּל הַגּוֹיִם כְּאַיִן נֶגְדּוֹ מֵאֶפֶס וְתֹהוּ נֶחְשְׁבוּ לוֹ: כָּל עַמְמַיָּא כְּלָמָא עוֹבָדֵיהוֹן גְּמִירָא וְשֵׁיצָאָה אִנּוּן חֲשִׁיבִין קֳדָמוֹהִי:

רש"י **כאין נגדו** . כאין הם בעיניו ואין חשובין לפניו :

(יח) וְאֶל מִי תְּדַמְּיוּן אֵל וּמָה דְמוּת תַּעַרְכוּ לוֹ: וּלְמַן אַתּוּן מְדַמְּיִן קֳדָם אֵל וּמָה דְמוּת אַתּוּן מְסַדְּרִין קֳדָמוֹהִי: (יט) הַפֶּסֶל נָסַךְ חָרָשׁ וְצוֹרֵף בַּזָּהָב יְרַקְּעֶנּוּ וּרְתֻקוֹת כֶּסֶף צוֹרֵף: הָא צַלְמָא נַגָּרָא עֲבֵיד וְקַיְנָאָה בְּדַהַב מְחַפֵּי לֵהּ וְשַׁלְשְׁלַן דִּכְסַף קַיְנָאָה מְאַחֵיד לֵהּ:

רש"י **נסך** . לו מסכה : **נסך חרש** . חרש של ברזל נוסכו מברזל או מנחושת ואח"כ הצורף מרקעו בטסי זהב ומצפהו מלמעלה : **ורתקות** . שלשלאות :

(כ) הַמְסֻכָּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא יִרְקַב יִבְחַר חָרָשׁ חָכָם יְבַקֶּשׁ לוֹ לְהָכִין פֶּסֶל לֹא יִמּוֹט: אוֹדָן בָּרֵי אָעָא דְלָא אָחִיד רְקָבָא בְּחַר נַגָּר אוּמָן בָּעֵי לֵהּ לְאַתְקָנָא צְלֵם דְּלָא יְצָטְלֵי:

רש"י **המסכן תרומה** . או אם בא לעשותו של עץ המלומד להבחין בין עץ המתקיים לשאר עצים שלא ירקב מהר יבחר , המסכן המלומד כמו (במדבר כב) ההסכן הסכנתי , תרומה הפרשה ברירת העצים :

(כא) הֲלוֹא תֵדְעוּ הֲלוֹא תִשְׁמָעוּ הֲלוֹא הֻגַּד מֵרֹאשׁ לָכֶם הֲלוֹא הֲבִינֹתֶם מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ: הָלָא יְדַעְתּוּן הָלָא שְׁמַעְתּוּן הָלָא אִתְחַוָאָה מִן אוּלָא עוֹבַד סְדְרֵי בְרֵאשִׁית לְכוֹן הָלָא תִסְתַּכְלוּן לְמִדְחַל קֳדָם מִן דְּבָרָא יְסוֹדֵי אַרְעָא:

רש"י **הלא תדעו** . מוסדות הארץ מי יסדה ואותו היה לכם לעבוד :

כתובים - תהילים - פרק צד

צד (א) אֵל נְקָמוֹת יְהוָה אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: אֱלָהָא מָרֵי פּוּרְעָנוּתָא יְיָ אֱלָהָא מָרֵי פּוּרְעָנוּתָא הוֹפַע:

רש"י **הופיע** . הראה וגלה לנו את נקמתך :

(ב) הִנָּשֵׂא שֹׁפֵט הָאָרֶץ הָשֵׁב גְּמוּל עַל גֵּאִים: אִתְנַטַּל דַּיָּן אַרְעָא אֲתִיב גּוּמְלָא בִּישָׁא עַל גֵּיוָתָנַיָּא: (ג) עַד מָתַי רְשָׁעִים יְהוָה עַד מָתַי רְשָׁעִים יַעֲלֹזוּ: עַד אֵימָתַי רַשִּׁיעַיָּא יְיָ עַד אֵימָתַי רַשִּׁיעַיָּא יֵתְבוּן בְּשַׁלְוָתָא: (ד) יַבִּיעוּ יְדַבְּרוּ עָתָק יִתְאַמְּרוּ כָּל פֹּעֲלֵי אָוֶן: יְבוּעוּן וְימַלְּלוּן גְּדוּפִין אֶמְרִין מִלִּין דְּקָלָנָא כָּל עָבְדֵי שְׁקָר:

רש"י **יתאמרו** . ישתבחו כמו (דברים כו) האמרת והאמירך :

(ה) עַמְּךָ יְהוָה יְדַכְּאוּ וְנַחֲלָתְךָ יְעַנּוּ: עַמָּךְ יְיָ יְשׁוּפוּן וְאַחְסַנְתָּךְ יְמַסְכְּנוּן: (ו) אַלְמָנָה וְגֵר יַהֲרֹגוּ וְיתוֹמִים יְרַצֵּחוּ: אַרְמַלְתָּא וְגִיּוֹרָא יְקָטְלוּן וְיַתְמֵי יְרַצָּחוּן:

משנה שבועות פרק א

א. שְׁבוּעוֹת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע, יְדִיעוֹת הַטֻּמְאָה שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע, יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע, מַרְאוֹת נְגָעִים שְׁנַיִם שֶׁהֵם אַרְבָּעָה:

ברטנורה (א) **שבועות שתים**. כתיבי בקרא בהדיא (שם ה) או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב. אוכל להטיב. לא אוכל להרע. שמענה את עצמו. וה"ה לכל דבר שהוא הן ולאו להבא. דלהרע או להטיב להבא משמע: **שהן ארבע**. יש לרבות עוד שתים אחרים דלא כתיבי. והן. הן ולאו דלשעבר כמו אכלתי. ולא אכל. או לא אכלתי ואכל: **ידיעות הטומאה**. או נפש אשר תגע בכל דבר טמא (שם) האמור בויקרא אצל טומאת מקדש וקדשיו: **שתי**'. כתיב בקרא דכתיב (ויקרא ה) ונעלם ממנו והוא טמא. משמע שנעלמה ממנו טומאה ועל ידי אותו העלם אכל בשר קודש. הרי אחת. או נכנס למקדש. הרי שתים: **שהן ארבע**. יש לרבות עוד שנים חיובים אחרים העלם קודש. והעלם מקדש וזכור הוא את הטומאה: **יציאות השבת**. הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים ילפינן מקרא מן ויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו' (שמות לז) לא תפיקו מרשות היחיד לרשות הרבים: **שתים**. אחד לעומד בחוץ והושיט ידו לפנים ונטל החפץ והוציאו. ואחד לעומד בפנים ונטל החפץ ממקומו. והוציאו לחוץ: **שהן ארבע**. יש להוסיף עוד שתים דהכנסה אף ע"ג דלא כתיבי. שכשם שהקפידה תורה מרשות לרשות בהוצאה כך הקפידה על ההכנסה. אחת לעומד בפני'. והוציא ידו לחוץ ונטל חפץ והכניס. ואחת לעומד בחוץ ונטל חפץ ממקומו. והושיטו לפנים והניחו: **מראות נגעים שנים**. כתיבי בקרא (ויקרא יג) שאת ובהרת: **שהן ארבעה**. תולדה דשאת ותולדה דבהרת לא כתיבי בקרא בהדיא:

ב. כֹּל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וִידִיעָה בַּסּוֹף וְהֶעְלֵם בֵּינָתַיִם, הֲרֵי זֶה בְּעוֹלָה וְיוֹרֵד. יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בְּפָנִים וְיוֹם הַכִּפּוּרִים תּוֹלֶה, עַד שֶׁיִּוָּדַע לוֹ וְיָבִיא בְּעוֹלָה וְיוֹרֵד:

ברטנורה (ב) **שיש בה ידיעה בתחלה**. אידיעת הטומאה קאי. ואיידי דזוטרי מילייהו. מפרש להו ברישׁ' והדר מפרש שבועות דנפישי מילייהו. ויציאות ומראות. כל חדא וחדא. מפרשה במסכת דידי'. להכי לא פרשינהו בהאי מסכתא. ולא תנינהו הכא אלא משום דדמי להדדי בשתים שהן ארבע: **ידיעה בתחלה**. שידע שנטמא: **וידיעה בסוף**. משאכל את הקדש בהעלם. או נכנס למקדש בהעלם ויצא. נודע לו שבטומאה אכל. או בטומאה נכנס: **והעלם בינתיים**. כשאכל את הקדש נעלמה ממנו טומאה או קודש. או נכנס למקדש ונעלמה ממנו טומאה או מקדש: **הרי זה בעולה ויורד**. עולה לעשיר ויורד לעני. עשיר מביא חטאת בהמה. ועני חטאת העוף. ודל שבדלים. עשירית האיפה. והיא מנחת חוטא האמורה בכל מקום: **שעיר הנעשה בפני**'. שעיר יום הכפורים שמביא מדמו לפנים: **תולה**. להגן עליו מן היסורין: **עד שיודע לו**. שאכל קדש בטומאה ויביא קרבן עולה ויורד:

ג. אֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כט) מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים, עַל מַה שֶּׁזֶּה מְכַפֵּר זֶה מְכַפֵּר. מַה הַפְּנִימִי אֵינוֹ מְכַפֵּר אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יְדִיעָה, אַף הַחִיצוֹן אֵינוֹ מְכַפֵּר אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יְדִיעָה:

ברטנורה (ג) **אין בה ידיעה בתחלה**. שלא ידע בטומאה זו מימיו זה לא יבא לכלל קרבן עוד לעולם. שהרי אין קרבן בא אלא על שיש בה ידיעה בתחלה: **שעיר הנעשה בחוץ**. הקרב במזבח החיצון במוספין של יה"כ: **ויוה"כ**. עצמו מכפר עם השעיר: **שנאמר**. בשעיר הנעשה בחוץ (במדבר כט) שעיר עזים אחד חטאת: **מלבד חטאת הכפורים**. וחטאת הכפורים הוא השעיר הנעשה בפנים. והקישן הכתוב ללמדך שעל מה שזה מכפר זה מכפר. מה פנימי אינו בא אלא על דבר שיש בו ידיעה. ומאי ננהו ידיעה בתחלה כדילפינן מקרא דכתיב לכל חטאתם דמשמע לאותם שיבואו לכלל חטאת כשתהיה להם ידיעה בסוף. ואי אפשר לבא לכלל חטאת אלא אם כן היתה לו ידיעה בתחלה. אף שעיר הנעשה בחוץ אינו מכפר אלא על שיש בו ידיעה ומאי ניהו ידיעה בסוף ולא בתחלה דלא אתיא לכלל קרבן ומכפר זה כפר' גמורה בלא תליה:

ד. וְעַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַסּוֹף, שְׂעִירֵי הָרְגָלִים וּשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׂעִירֵי הָרְגָלִים מְכַפְּרִין אֲבָל לֹא שְׂעִירֵי

רָאשֵׁי חֳדָשִׁים. וְעַל מַה שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין, עַל הַטָּהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כָּל הַשְּׂעִירִים כַּפָּרָתָן שָׁוָה עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו. הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין עַל הַטָּהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא, וְשֶׁל רְגָלִים מְכַפְּרִין עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בַסּוֹף, וְשֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַתְּחִלָּה אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַסּוֹף. אָמְרוּ לוֹ, מַהוּ שֶׁיִּקָּרְבוּ זֶה בָזֶה. אָמַר לָהֶם, יִקָּרְבוּ. אָמְרוּ לוֹ, הוֹאִיל וְאֵין כַּפָּרָתָן שָׁוָה, הֵיאַךְ קְרֵבִין זֶה בָזֶה. אָמַר לָהֶן, כֵּלָּן בָּאִין לְכַפֵּר עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו:

ברטנורה (ד) **שעירי הרגלים**. בכל הרגלים נאמרו שעירי חטאת במוספין: **ושעירי ר"ח מכפרים**. דכתיב בשעיר ר"ח (שם כה) לחטאת לה' חטא שאין מכיר בו אלא ה'. שעיר זה יהא מכפר. והיינו שאין בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף ושעירי רגלים ילפינן משעיר ר"ח בהיקש דשעיר הוה מצי למכתב בכלהו רגלים וכתב ושעיר וא"ו מוסיף על ענין ראשון. להקיש שעל מה שזה מכפר אלו מכפרים: **כל השעירים כפרתן שוה**. כל שעירי המוספין בין שעירי רגלים. בין שעירי ר"ח. בין שעיר הנעשה בחוץ ביה"כ. כפרתן שוה שהם מכפרין בין על שאין בה ידיעה בתחילה ויש לה ידיעה בסוף. בין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. בין על טהור שאכל את הטמא. ונ"מ לטומאה שאירעה בין זו לזו. אבל שעיר הנעשה בפני' ביה"כ לא נחלקו עליו שהוא תולה על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף כדאמרי': **היה ר"ש אומר**. האי דהדר נקט ליה משום דבעי למימר אמרו לו מהו שיקרבו זה בזה: **מהו שיקרבו**. אם אבד שעיר שהופרש ליוה"כ ונתכפרו באחר ונמצא זה ברגל או בר"ח. מהו שיקריב לשם שעירו של יום: **אמרו לו הואיל ואין כפרתן שוה**. ר"מ הוא דקאמר ליה לר' שמעון בשלמא אי אמרת כולן כפרתם שוה יקריב שהרי כולן כפרה אחת הן מכפרים. אלא לדידך זו שהופרשה לכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. היאך יקרב ברגל לכפר על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. או בר"ח לכפר על הטהור שאכל את הטמא: **לכפר על טומאת מקדש וקדשיו**. וכיון דבזה שוין. אע"פ שכפרתן חלוקות יכול הוא ליקרב:

ה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ, שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין עַל הַטָּהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא. מוֹסִיף עֲלֵיהֶם שֶׁל רְגָלִים, שֶׁמְּכַפְּרִין עַל הַטָּהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא וְעַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בַסּוֹף. מוֹסִיף עֲלֵיהֶם שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁהֵן מְכַפְּרִין עַל הַטָּהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא, וְעַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בַסּוֹף, וְעַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַתְּחִלָּה אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַסּוֹף. אָמְרוּ לוֹ, אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מַהוּ שֶׁיִּקָּרְבוּ זֶה בָזֶה. אָמַר לָהֶם, הֵן. אָמְרוּ לוֹ, אִם כֵּן יִהְיוּ שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים קְרֵבִין בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים, אֲבָל הֵיאַךְ שֶׁל

רָאשֵׁי חֳדָשִׁים קְרֵבִין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לְכַפֵּר כַּפָּרָה שֶׁאֵינָהּ שְׁלֵמָה. אָמַר לָהֶן, כֵּלָּן בָּאִין לְכַפֵּר עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו:

ברטנורה (ה) **משמו**. של ר"ש. וסתם ר"ש הוא ר"ש בן יוחאי:

ו. וְעַל זְדוֹן טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, שָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּרִין. וְעַל שְׁאָר עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, הַקַּלּוֹת וְהַחֲמוּרוֹת, הַזְּדוֹנוֹת וְהַשְׁגָגוֹת, הוֹדַע וְלֹא הוֹדַע, עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, כְּרֵתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ מְכַפֵּר:

ברטנורה (ו) **ועל זדון טומאת מקדש וכו'**. סתמא היא. (דגמ' נקיט לה): שעיר הנעשה בפנים ויוה"כ מכפרים. דכתיב (ויקרא טז) ומפשעיהם לכל חטאתם. ופשעיהם. אלו המרידי': **החמורות והקלות וכו'**. כולה מתני' מפרשה בגמ' הכי. בין קלות בין חמורות בין שעשאן במזיד בין שעשאן בשוגג אותן שעשאן בשוגג בין נודע לו ספיקן. בין לא נודע לו ספיקן כלומר בין נודע לו שבא לידו ספק חלב ואכל: **בין שלא נודע לו**. שבא לידו ספק חלב. ואלו הן קלות עשה ולא תעשה ואלו הן חמורות כריתות ומיתות ב"ד:

ז. אֶחָד יִשְׂרְאֵלִים, וְאֶחָד כֹּהֲנִים, וְאֶחָד כֹּהֵן מָשׁוּחַ. מַה בֵּין יִשְׂרְאֵלִים לַכֹּהֲנִים וּלְכֹהֵן מָשׁוּחַ, אֶלָּא שֶׁדַּם הַפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כְּשֵׁם שֶׁדַּם הַשָּׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים מְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל, כָּךְ דַּם הַפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים. כְּשֵׁם שֶׁזִּוּיוֹ שֶׁל שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ מְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל, כָּךְ זִוּיוֹ שֶׁל פָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים:

ברטנורה (ז) **א' ישראל וא' כהנים**. הכי קאמר. אחד ישראל ואחד כהנים וא' כהן משוח. מתכפרים בשעיר המשתלח בשא' עבירות ואין חלוק ביניהן: אלא שדם הפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו. כל מה ששעי' הפנימי מכפ' על ישראל דהיינו תליית ישראל על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף. וזדון טומא' מקדש וקדשיו וכן כפר' שעיר החיצון פרו של כ"ג הקרב בי"ה מכפר על הכהנים: **ר"ש אומר כשם**. שאתה מודה בדם השעיר הפנימי שמכפר על ישראל. כפרתו בלא שום וידוי. שאין וידוי בשעיר הפנימי. אלא בשעיר המשתלח. כך דם הפר בלא שום וידוי מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו. אייתר ליה וידוי של פר במקום וידוי של שעיר המשתלח. לכפר על הכהנים בשאר עבירות. ואין להם כפרה בשעיר המשתלח:

גמרא שבועות דף יח ע"א

בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵי בֶּן לְקוֹנְיָא מֵרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹסֵי בֶּן לְקוֹנְיָא אַזְהָרָה לְבוֹעֵל נִדָּה מִנַּיִן מִן הַתּוֹרָה שֶׁקֶל קָלָא פָּתַק בֵּיהּ אַזְהָרָה לְבוֹעֵל נִדָּה (ויקרא יח) וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב אֶלָּא אַזְהָרָה לַמְשַׁמֵּשׁ עִם הַטָּהוֹרָה וְאָמְרָה לוֹ נִטְמֵאתִי דְּלָא נִיפְרִישׁ מִיָּד מָנָא לָן אָמַר חִזְקִיָּה אָמַר קְרָא (שם טו) וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו אֲפִלּוּ בְּשָׁעַת נִדָּתָהּ תְּהֵא

עָלָיו. אַשְׁכְּחָן עֲשֵׂה לֹא תַעֲשֶׂה מְנָלָן אָמַר רַב פַּפָּא אָמַר קְרָא (שם יח) לֹא תִקְרַב לֹא תִקָּרֵב נַמֵּי לֹא תִפְרוֹשׁ הוּא דִּכְתִיב (ישעיה סה) הָאוֹמֵר קָרַב אֵלֶיךָ אַל תִּגַּשׁ בִּי כִּי קְדַשְׁתִּיךָ. תָּנוּ רַבָּנָן (ויקרא טו) וְהִזַּרְתֶּם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטֻּמְאָתָם. אָמַר רַבִּי יֹאשִׁיָּה מִכָּאן אַזְהָרָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּפְרְשׁוּ מִנְּשׁוֹתֵיהֶן סָמוּךְ לְוִסְתָּן וְכַמָּה? אָמַר רַבָּה: עוֹנָה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי כָּל שֶׁאֵינוֹ פּוֹרֵשׁ מֵאִשְׁתּוֹ סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ אֶפִלּוּ הַוָּיִן לוֹ בָּנִים כִּבְנֵי אַהֲרֹן מֵתִים. דִּכְתִיב (שם) וְהִזַּרְתֶּם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטֻּמְאָתָם. וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ וְסָמִיךְ לֵהּ (שם טז) אַחֲרֵי מוֹת. אָמַר רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַפּוֹרֵשׁ מֵאִשְׁתּוֹ סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ הַוָּיִן לוֹ בָּנִים זְכָרִים דִּכְתִיב (שם יא) וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר. וְסָמִיךְ לֵהּ (שם יב) אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: הַוָּיִן לוֹ בָּנִים רְאוּיִין לְהוֹרָאָה דִּכְתִיב (שם י) וּלְהַבְדִּיל וּלְהוֹרוֹת. אָמַר רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל הַמַּבְדִּיל עַל הַיַּיִן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת הַוָּיִן לוֹ בָּנִים זְכָרִים, דִּכְתִיב (שם) לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל. וּכְתִיב הָתָם (שם יא) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר. וְסָמִיךְ לֵהּ (שם יב) אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: בָּנִים רְאוּיִין לְהוֹרָאָה, דִּכְתִיב (שם) לְהַבְדִּיל וּלְהוֹרוֹת. אָמַר רַבִּי בְּנְיָמִין בַּר יֶפֶת, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל הַמְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ בְּשָׁעַת תַּשְׁמִישׁ הַוָּיִן לוֹ בָּנִים זְכָרִים שֶׁנֶּאֱמַר (שם יא) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וְהְייתֶם קְדוֹשִׁים. וּסְמִיךְ לֵהּ אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ:

רש"י **שקל קלא**. פיסת רגבים: **פתק ביה**. זרק בו: **קרב אליך**. עמוד בעצמך ליצני הדור היו אומרים לנביא עמוד בעצמך אל תגע בי שלא אטמאך שאתה קדוש ואני טמא קדשתיך טמאתיך כמו הן ישא איש בשר קדש וכמו פן תקדש: **והזרתם**. והפרשתם כמו וינזרו: **אזהרה לישראל וכו'**. דסמיך ליה והדוה בנידתה בההוא עניינא: **עונה**. במסכת נדה מפורש או יום או לילה אם וסתה ביום יפרוש כל היום ואם וסתה בלילה יפרוש כל הלילה והכי מפרש לה במסכת נדה בפ' האשה: **ולהבדיל וכו'**. המבדיל בין טומאה לטהרה תלד אשתו זכר: **להבדיל ולהורות**. בעניינא דשתויי יין כתיב ולהבדיל בין הקדש ובין החול בין הטמא וכו' ולהורות את בני ישראל: **המקדש עצמו בשעת תשמיש**. דרך צניעות:

זוהר ואתחנן דף רס"ה ע"א

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ אַקְדִּים בְּפַלְגוּת לֵילְיָא וְקָם וְאִשְׁתְּדַל בְּאוֹרַיְתָא עַד דְּנָהִיר צַפְרָא בְּצַפְרָא אַנַּח תְּפִלִּין בְּרִישֵׁהּ וּתְפִלִּין בִּרְשִׁימָא קַדִּישָׁא בִּדְרוֹעֵהּ וְאִתְעַטָּף בְּעִטּוּפָא דְּמַצְוָה וְאָתֵי לְנָפְקָא מִתַּרְעָא דְּבֵיתֵהּ אִעֲרַע בַּמְּזוּזָה רְשִׁימָא דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא בְּתַרְעָא דְּבֵיתֵיהּ אַרְבַּע מַלְאָכִין קַדִּישִׁין מִזְדַּוְּגָן עִמֵּהּ וְנָפְקִין עִמֵּהּ מִתַּרְעָא דְּבֵיתֵהּ וְאוֹזְפֵי לֵהּ לְבֵי כְּנִישְׁתָּא וּמַכְרְזֵי קָמֵהּ הָבוּ יְקָרָא לְדִיוּקְנָא דְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא הָבוּ יְקָרָא לְבָרֵהּ דְּמַלְכָּא

לְפַרְצוּפָא יְקָרָא דְמַלְכָּא רוּחָא קַדִּישָׁא שַׁרְיָא עֲלֵהּ אַכְרִיז וַאֲמַר (ישעיה מט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. כְּדֵין הַהוּא רוּחָא קַדִּישָׁא סַלְקָא לְעֵלָּא וְאַסְהִיד עֲלֵהּ קָמֵי מַלְכָּא קַדִּישָׁא כְּדֵין פָּקִיד מַלְכָּא עִלָּאָה לְמִכְתַּב קָמֵהּ כָּל אִנּוּן בְּנֵי הֵיכָלֵהּ כָּל אִנּוּן דְּאִשְׁתְּמוֹדְעָן קָמֵיהּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (מלאכי ג) וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְיָ וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ, מַאי וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (שמות לה) (ס"א כְּחֵשֶׁב הָאֲפוֹד) וְחוֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבוֹת אִנּוּן דְּעָבְדִין לִשְׁמֵהּ אוּמָנוּתָא בְּכֹלָּא. אוּמָנוּתָא דִּתְפִלִּין בְּבָתֵּיהוֹן בִּרְצוּעֵיהוֹן וּכְתִיבָתְהוֹן. אוּמָנוּתָא דְּצִיצִית. בְּחוּטֵיהוֹן בְּחוּטָא דִּתְכֶלְתָּא. אוּמָנוּתָא דִּמְזוּזָה וְאִלֵּין אִנּוּן חוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ. וּכְתִיב וְחוֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבוֹת. וְלֹא עוֹד אֶלָּא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִשְׁתַּבַּח בֵּהּ וּמַכְרִיז עֲלֵהּ בְּכֻלְּהוּ עָלְמִין חֲמוּ מַה בְּרִיָּה עַבְדִית בְּעוֹלָמִי. וּמָאן דְּיֵעוֹל קָמֵהּ לְבֵי כְּנִישְׁתָּא כַּד נָפִיק מִתַּרְעֵיהּ וְלָא תְפִלִּין בְּרֵישֵׁיהּ וְצִיצִית בִּלְבוּשֵׁיהּ וְאוֹמֵר (תהלים ה) אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל הֵיכַל קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ. קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר: אָן הוּא מוֹרָאִי הָא סָהִיד סַהֲדוּתָא דְּשִׁקְרָא:

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם מַקְדִּים עַצְמוֹ בַּחֲצוֹת לַיְלָה, וְקָם וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה עַד שֶׁמֵּאִיר הַבֹּקֶר. וּבַבֹּקֶר מַנִּיחַ תְּפִילִין בָּרֹאשׁ וּתְפִילִין בְּרוֹשֶׁם הַקָּדוֹשׁ, דְּהַיְנוּ תְּפִילִין שֶׁל הַמַּלְכוּת, בְּזְרוֹעַ. וְנִתְעַטֵּף בְּעִטּוּף שֶׁל מִצְוָה. וּבָא לְצֵאת מִפֶּתַח בֵּיתוֹ הוּא פּוֹגֵשׁ בַּמְּזוּזָה, שֶׁהִיא רוֹשֶׁם שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהִיא מַלְכוּת, בְּשַׁעַר בֵּיתוֹ. הִנֵּה אָז, אַרְבָּעָה מַלְאָכִים קְדוֹשִׁים מִתְחַבְּרִים עִמּוֹ, וְיוֹצְאִים עִמּוֹ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ וּמְלַוִּים אוֹתוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמַכְרִיזִים לְפָנָיו, תְּנוּ כָּבוֹד לְצוּרַת הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, תְּנוּ כָּבוֹד לְבֶן הַמֶּלֶךְ, לְצוּרַת הַפָּנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ. וְרוּחַ קָדוֹשׁ שׁוֹרֶה עָלָיו, מַכְרִיז וְאוֹמֵר, יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. אָז, אוֹתוֹ הָרוּחַ הַקָּדוֹשׁ, עוֹלֶה לְמַעְלָה וּמֵעִיד עָלָיו לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. אָז מְצַוֶּה הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן לִכְתּוֹב לְפָנָיו כָּל אֵלּוּ בְּנֵי הֵיכָלוֹ, כָּל אֵלּוּ הַנּוֹדָעִים לְפָנָיו. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיִּכָּתֵב בְּסֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְיָ וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ. מַהוּ וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ. הוּא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְחוֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבוֹת, שֶׁהֵם מַחֲשֶׁבֶת אוּמָנוּת. אַף כָּאן, אֵלּוּ שֶׁעוֹשִׂים לִשְׁמוֹ, אוּמָנוּת בְּכָל דָּבָר. אוּמָנוּת הַתְּפִלִּין, בְּהַבָּתִּים שֶׁלָּהֶם בִּרְצוּעוֹתֵיהֶם וּבִכְתִיבָה שֶׁלָּהֶם. אוּמָנוּת הַצִּיצִית, בַּחוּטִים שֶׁלָּהֶם, בְּחוּט הַתְּכֵלֶת. אוּמָנוּת הַמְּזוּזָה. וְאֵלּוּ הֵם חוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְחוֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבוֹת. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהַקָּבָ"ה מִשְׁתַּבֵּחַ בּוֹ וּמַכְרִיז עָלָיו בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, רְאוּ אֵיזוֹ בְּרִיָּה עָשִׂיתִי בְּעוֹלָמִי. וּמִי שֶׁנִּכְנָס לְפָנָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וּכְשֶׁיּוֹצֵא מִפִּתְחוֹ, בְּלֹא תְפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ וְצִיצִית בִּלְבוּשׁוֹ, אוֹמֵר אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל הֵיכַל קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ. אוֹמֵר הַקָּבָ"ה, אֵיפֹה הוּא מוֹרָאִי, הֲרֵי מֵעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מֹשֶׁה שֶׁאָמַר כַּאן בִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל, אֱלֹהֵינוּ. כִּי אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מֹשֶׁה נֶאֱחַז בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר מֵעַל שְׁאָר הַנְּבִיאִים וְהַנֶּאֱמָנִים וְאָמַר רַבִּי

שִׁמְעוֹן, אִם הָיוּ יוֹדְעִים בְּנֵי הָאָדָם דִּבְרֵי תוֹרָה, הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁאֵין מִלָּה בַּתּוֹרָה אוֹ אוֹת בַּתּוֹרָה שֶׁאֵין בָּהּ סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים וִיקָרִים.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק יד

א. כֵּיצַד הִיא נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם בִּגְבוּלִין בְּעֵת שֶׁגִּיגַּע שְׁלִיחַ צִבּוּר לַעֲבוֹדָה כְּשֶׁיֹּאמַר רְצֵה, כָּל הַכֹּהֲנִים הָעוֹמְדִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת נֶעֱקָרִין מִמְּקוֹמָן וְהוֹלְכִין וְעוֹלִין לַדּוּכָן וְעוֹמְדִין שָׁם. פְּנֵיהֶם לַהֵיכָל וַאֲחוֹרֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וְאֶצְבְּעוֹתֵיהֶם כְּפוּפוֹת לְתוֹךְ כַּפֵּיהֶם, עַד שֶׁיַּשְׁלִים שְׁלִיחַ צִבּוּר הַהוֹדָאָה. וּמַחֲזִירִין פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הָעָם וּפוֹשְׁטִין אֶצְבְּעוֹתֵיהֶם וּמַגְבִּיהִין יְדֵיהֶם, כְּנֶגֶד כִּתְפֵּיהֶם וּמַתְחִילִין יְבָרֶכְךָ. וּשְׁלִיחַ צִבּוּר מַקְרֵא אוֹתָן מִלָּה בְּמִלָּה וְהֵן עוֹנִין. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ו) "אָמוֹר לָהֶם", עַד שֶׁיֹּאמַר. כְּשֶׁמַּשְׁלִימִין פָּסוּק רִאשׁוֹן כָּל הָעָם עוֹנִין אָמֵן. וְחוֹזֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר וּמַקְרֵא אוֹתָן פָּסוּק שֵׁנִי מִלָּה בְּמִלָּה וְהֵן עוֹנִין עַד שֶׁמַּשְׁלִימִין פָּסוּק שֵׁנִי וְכָל הָעָם עוֹנִין אָמֵן. וְכֵן פָּסוּק שְׁלִישִׁי. **ב.** כְּשֶׁיַּשְׁלִימוּ הַכֹּהֲנִים שְׁלשָׁה פְּסוּקִים מַתְחִיל שְׁלִיחַ צִבּוּר בִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל תְּפִלָּה שֶׁהִיא שִׂים שָׁלוֹם וְהַכֹּהֲנִים מַחֲזִירִין פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַקֹּדֶשׁ וְקוֹפְצִין אֶצְבְּעוֹתֵיהֶן וְעוֹמְדִין שָׁם בַּדּוּכָן עַד שֶׁיִּגְמֹר הַבְּרָכָה וְחוֹזְרִין לִמְקוֹמָן:

מוסר

ספר חסידים סימן קנה

כָּל הַמְרַחֵם עַל הָאַכְזָר אֵינוֹ מְרַחֵם עַל הָרַחֲמָנִים וְעַל מִי שֶׁהַדִּין לְרַחֵם עָלָיו כְּגוֹן עַל בָּנָיו וְעַל בְּנוֹתָיו וְאָחָיו וּקְרוֹבָיו וְאֵין לָהֶם וְיָכוֹל לְכַלְכְּלָם וְאֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם הֲרֵי כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ יָבוֹא לִידֵי מִי שֶׁאֵין לוֹ זְכוּת וּצְדָקָה פֵּרוּשׁ לְיַד בָּנָיו וּבְנוֹתָיו וּקְרוֹבָיו שֶׁאֵין צְדָקָה שַׁיָּךְ בְּפַרְנָסָתָם אֶלָּא דֶּרֶךְ רַחֲמָנוּת וַאֲפִלּוּ הוּא מְפַרְנֵס אֲחֵרִים וְכֵיוָן שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאָבִיו וְאִמּוֹ וְאָחָיו עֲנִיִּים וְאֵינוֹ מְפַרְנְסָם וּמְפַרְנֵס אֲחֵרִים אוֹתָן עַצְמָם שֶׁהוּא מְפַרְנֵס לְבַסּוֹף יִהְיוּ אַכְזָרִים עָלָיו וְלֹא יְרַחֲמוּהוּ וְלֹא יַחֲזִיקוּ לוֹ טוֹבָה עַל הַחֶסֶד שֶׁעָשָׂה עִמָּהֶם וְיֵהָפְכוּ לוֹ לְשׂוֹנְאִיו כִּי יֵשׁ לָךְ דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ זְכוּת לְאָדָם אִם יַעֲשֶׂנּוּ וְאִם לֹא יַעֲשֶׂנּוּ יֵחָשֵׁב לוֹ לְרָעָה. כְּגוֹן אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ שֶׁאוֹהֲבִין יַלְדֵיהֶן וְיֵשׁ לָהֶן וּמְפַרְנְסִין אוֹתָן וּמְרַחֲמִים עֲלֵיהֶם הֲרֵי אֵין זְכוּת וּצְדָקָה כִּי מֵאַהֲבָתָן עוֹשִׂין לָהֶם כֵּן כְּמוֹ כֶּלֶב לְגוּרָיו וְהַדֹּב וְכָל חַיּוֹת שֶׁמְּשִׁימִים נַפְשָׁם בְּכַפָּם לִטְרֹף טָרֶף לְהָבִיא לְגוּרֵיהֶן וְאִם לֹא יְהִיוּ מְרַחֲמִים עַל יַלְדֵיהֶן וְלֹא מְפַרְנְסִים אוֹתָם וְאֵין לִילָדִים מְאוּמָה אוֹ שֶׁמַּכִּין אוֹתָן שֶׁלֹּא לְצָרְכָּן אוֹ שֶׁלֹּא לְיַסְּרָם כְּלָל. גָּדוֹל עֲוֹנָם מִנְּשׂוֹא לְפִיכָךְ הָאָב שֶׁעוֹשֶׂה טוֹבָה לְמִקְצָת בָּנָיו וּקְצָתָן מוֹאֵס וְלֹא עוֹשֶׂה אִתָּם טוֹבָה. אוֹתוֹ שֶׁהוּא מוֹאֵס יִירָשֶׁנּוּ:

ואתחנן יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(טו) וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה בְּיוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחֹרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: וְתִסְתַּמְרוּן לַחֲדָא לְנַפְשָׁתֵיכוֹן אֲרֵי לָא חֲזֵיתוּן כָּל דְּמוּת בְּיוֹמָא דִי מַלִּיל יְיָ עִמְכוֹן בְּחוֹרֵב מִגּוֹ אֶשָׁתָא: (טז) פֶּן תַּשְׁחִתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל סָמֶל תַּבְנִית זָכָר אוֹ נְקֵבָה: דִּילְמָא תְּחַבְּלוּן וְתַעְבְּדוּן לְכוֹן צָלֶם דְּמוּת כָּל צוּרָא דְמוּת דְּכַר אוֹ נְקֻבָא:

רש"י סמל. צורה:

(יז) תַּבְנִית כָּל בְּהֵמָה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ תַּבְנִית כָּל צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תָּעוּף בַּשָּׁמָיִם: דְּמוּת כָּל בְּעִירָא דִי בְּאַרְעָא דְמוּת כָּל צִפַּר גַּדְפָּא דִי פָּרַח בַּאֲוִר רְקִיעַ שְׁמַיָּא: (יח) תַּבְנִית כָּל רֹמֶשׂ בָּאֲדָמָה תַּבְנִית כָּל דָּגָה אֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: דְּמוּת כָּל רְחֲשָׁא דִי בְאַרְעָא דְמוּת כָּל נוּנֵי דִי בְמַיָּא מִלְרַע לְאַרְעָא: (יט) וּפֶן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וְרָאִיתָ אֶת הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת הַיָּרֵחַ וְאֶת הַכּוֹכָבִים כֹּל צְבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעָבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכֹל הָעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמָיִם: וְדִילְמָא תִזְקוֹף עֵינָיךְ לִשְׁמַיָּא וְתֶחֱזֵי יָת שִׁמְשָׁא וְיָת סִיהֲרָא וְיָת כּוֹכְבַיָּא כֹּל חֵילֵי שְׁמַיָּא וְתִטְעֵי וְתִסְגּוּד לְהוֹן וְתִפְלְחִנוּן דִּי זַמִּין יְיָ אֱלָהָךְ יָתְהוֹן לְכֹל עַמְמַיָּא תְּחוֹת כָּל שְׁמַיָּא:

רש"י ופן תשא עיניך. להסתכל בדבר ולתת לב לשוב לטעות אחריהם: אשר חלק וגו' לכל העמים. להאיר להם. דבר אחר לאלהות. לא מנען מלטעות אחריהם, אלא החליקם בדברי הבליהם לטרדם מן העולם. וכן הוא אומר (תהלים לו, ג) כי החליק אליו בעיניו למצא עונו לשנא:

נביאים - ישעיה - פרק מ

(כב) הַיֹּשֵׁב עַל חוּג הָאָרֶץ וְיֹשְׁבֶיהָ כַּחֲגָבִים הַנּוֹטֶה כַדֹּק שָׁמַיִם וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת: דְּאַשְׁרֵי בִּתְקוֹף רוּמָא שְׁכִינַת יְקָרֵיהּ וְכָל יָתְבֵי אַרְעָא חֲשִׁיבִין קֳדָמוֹהִי בְּקַמְצִין דְּמָתַח כִּזְעֵיר שְׁמַיָּא וּפַרְסִינוּן כְּמַשְׁכַּן יְקָרָא לְבֵית שְׁכִינְתָּא:

רש"י **חוג** . ל' מחוגה (לקמן מד) עוגל קומפ"ש בלע"ז : **ויושביה** . לפניו כחגבים : **כדוק** . כיריעה טיי"א בלע"ז :

(כג) הַנּוֹתֵן רוֹזְנִים לְאַיִן שֹׁפְטֵי אֶרֶץ כַּתֹּהוּ עָשָׂה: דְּמְסַר שִׁלְטוֹנִין לְחוּכְלָשָׁא דַּיָּנֵי אַרְעָא כִּלְמָא עֲבִיד: (כד) אַף בַּל נִטָּעוּ אַף בַּל זֹרְעוּ אַף בַּל שֹׁרַשׁ בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם נָשַׁף בָּהֶם וַיִּבָּשׁוּ וּסְעָרָה כַּקַּשׁ תִּשָּׂאֵם: אֲפִלּוּ יִתְּשׁוּן אֲפִלּוּ יִתְּשׁוּן אֲפִלּוּ יִסָּגוּן וַאֲפִלּוּ יִתְרַבּוּן בְּאַרְעָא בְּנֵיהוֹן וְאַף רוּגְזֵיהּ יְשַׁלַּח בְּהוֹן וְיִבְהֲתוּן וּמֵימְרֵיהּ כְּעַלְעִילָא לְקַשָּׁא יְדַבֵּר יַתְהוֹן:

רש"י **אף בל נטעו** . אף הרי הם כמי שלא נטעו : **אף בל זרעו** . ועוד יתר מכאן שישורשו ויעקרו כאלו לא זורעו , זריע' פחותה מנטיעה : **בל שורש בארץ גזעם** . לכשיעקרו לא ישריש הגזע בארץ שיהא מחליף כל שורש שבמקרא טעמו באות ראשונה ונקודה הרי"ש פתח וזה טעמו למטה ונקוד קמץ לפי שהוא לשון פועל אינרצינ"י בלע"ז :

(כה) וְאֶל מִי תְדַמְּיוּנִי וְאֶשְׁוֶה יֹאמַר קָדוֹשׁ: וּלְמַן תְּדַמּוּן קֵדָמַי וְתִשְׁוּוֹן יֵימַר קַדִּישָׁא: (כו) שְׂאוּ מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֵלֶּה הַמּוֹצִיא בְמִסְפָּר צְבָאָם לְכֻלָּם בְּשֵׁם יִקְרָא מֵרֹב אוֹנִים וְאַמִּיץ כֹּחַ אִישׁ לֹא נֶעְדָּר: זְקוּפוּ לְרוּמָא עֵינֵיכוֹן וַחֲזוּ לְמִדְחַל קֳדָם מַן דִּבְרָא אִלֵּין דְּאַפֵּיק בְּמִנְיָן חֵילֵי שְׁמַיָּא לְכוּלְהוֹן בְּשְׁמָהֶן קָרֵי מַסְגֵּי גְבוּרָן וּתְקוֹף חֵיל חַד מִסְדְּרֵיהּ לָא מִתְעַכָּב:

רש"י **מי ברא אלה** . כל הצבא אשר תראו במרום מרוב אונים , שיש לו ושהוא אמיץ כח איש מהצבא לא נעדר שלא יקרא בשם :

כתובים - תהילים - פרק קח

(ג) עוּרָה הַנֵּבֶל וְכִנּוֹר אָעִירָה שָׁחַר: שַׁבַּח נְבָלָא וְכִנָּרָא אֲשַׁבַּח בְּקִרְצָתָא:

רש"י **אעירה שחר** . דרך שאר מלכים השחר מעוררם ואני מעורר את השחר שאני קם חצות לילה שהנבל והכנור מעוררני כמו שאמרו רבותינו כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד כיון שהגיע חצי הלילה רוח צפונית מנשבת בו והוא מנגן מאליו :

(ד) אוֹדְךָ בָעַמִּים יְהוָה וַאֲזַמְּרְךָ בַּל אֻמִּים: אוֹדֵי קֳדָמָךְ בְּעַמְמַיָּא יְיָ וַאֲשַׁבְּחִינָךְ בְּאוּמַיָּא: (ה) כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ וְעַד שְׁחָקִים אֲמִתֶּךָ: אֲרוּם רַב מֵעִלַּוֵי שְׁמַיָּא טוּבָךְ וְעַד שְׁחָקֵי מָטֵי קוּשְׁטָךְ:

רש"י **מעל שמים** . וכתוב אחד אומר (לעיל נ"ז) עד שמים פירשו רבותינו כאן בעושין לשמה כאן בעושין שלא לשמה :

(ו) רוּמָה עַל שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ: אִתְרוֹמַם עִלַּוֵי שְׁמַיָּא אֱלָהִים וְעַל כָּל יַתְבֵי אַרְעָא אַיְקָרָךְ: (ז) לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: מִן בְּגַלַּל דְּיִשְׁתֵּזְבוּן רְחִימָךְ פְּרוֹק יְמִינָךְ וַעֲנֵי יָתִי:

רש"י **וענני** . שכל עמך וידידיך תלוין בי :

משנה בכורות פרק ו

א. עַל אֵלּוּ מוּמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר, נִפְגְּמָה אָזְנוֹ מִן הַסְּחוֹס, אֲבָל לֹא מִן הָעוֹר, נִסְדְּקָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חָסְרָה, נִקְּבָה מִלֹּא כַרְשִׁינָה, אוֹ שֶׁיִּבְּשָׁה. אֵיזוֹ הִיא יְבֵשָׁה, כֹּל שֶׁתִּנָּקֵב וְאֵינָהּ מוֹצִיאָה טִפַּת דָּם. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן מְשֻׁלָּם אוֹמֵר, יְבֵשָׁה, שֶׁתְּהֵא נִפְרֶכֶת:

ברטנורה (א) **על אלו מומין**. נפגמה. אין פגימה בלא חסרון. אבל סדק משמע נמי בלא חסרון. ושיעור פגימה כדי שתחגור בה צפורן: **הסחוס**. תנוך האוזן שקורין טנרו"ס בלע"ז: **אבל לא מן העור**. דעור הדר בריא ולא הוי מומא. והאי עור היינו אליה רכה של

אוזן: **נקבה מלוא כרשינה**. שיש בחלל הנקב שיעור גרגיר של כרשינה. בין שהנקב ארוך בין עגול, אם יש בכולו כדי להצטרף בחללו כשיעור גרגיר של כרשינה, הרי זה מום: **שתהא נפרכת**. נעשית פירוכים ופתיתים כשממשמשים בה. ואין הלכה כר' יוסי. וכל הני מומין דחשיב במתניתין ששוחטין עליהן את הבכור ילפינן מקראי, דכתיב (דברים טו) וכי יהיה בו מום, כלל. פסח או עור, פרט. כל מום רע, חזר וכלל. כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינו חוזר, אף כל מומין שבגלוי ואינו חוזר:

ב. רֵיס שֶׁל עַיִן שָׁנִּקַּב, שֶׁנִּפְגַּם, שֶׁנִּסְדַּק, הֲרֵי בְעֵינָיו דַּק, תְּבַלּוּל, חִלָּזוֹן נָחָשׁ, וְעֵנָב. וְאֵיזֶהוּ תְּבַלּוּל, לָבָן הַפּוֹסֵק בַּסִּירָא וְנִכְנָס בַּשָּׁחוֹר. בַּשָּׁחוֹר וְנִכְנָס בַּלָּבָן, אֵינוֹ מוּם, שֶׁאֵין מוּמִים בַּלָּבָן:

ברטנורה (ב) **ריס של עין**. עפעף של עין: **הרי בעיניו**. כלומר הרי שיש בעיניו: **דק**. טיל"א בלע"ז: **חלזון נחש**. היינו חלזון היינו נחש. וקורהו נחש שעשוי מנומר כנחש. והוא בשר נוסף הנמשך וחופה קצת מן השחור שבעין. וקורין לו בערבי טפר"א כמו שקורין לצפורן טפרא. לפי שהוא חופה את העין כדרך שהצפורן חופה בשר האצבע: **ועינב**. שיש בעינו כגרגיר של ענב: **לבן הפוסק בסירא**. סירא היינו שורה שבעין סביב השחור שמשם מראית העין באה. ואם חוט לבן יוצא מן הלבן שבעין ופוסק אותה שורה ונכנס בשחור, הוי מום: **שחור ונכנס בלבן**. אם חוט אחד שחור יוצא מן השחור שבעין ופוסק בסירא ונכנס בלבן: **אינו מום**. שאין מומין בלבן דלאו עין הוא אלא שומן העין:

ג. חֲוָרָוד וְהַמַּיִם הַקְּבוּעִים. אֵיזֶהוּ חֲוָרָוד הַקָּבוּעַ, כֹּל שֶׁשָּׁהָה שְׁמוֹנִים יוֹם. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים יוֹם. וְאֵלּוּ הֵם מַיִם הַקְּבוּעִים, אָכַל לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל גְּשָׁמִים, לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל שְׁלָחִים. אָכַל הַיָּבֵשׁ וְאַחַר כָּךְ אָכַל הַלַּח, אֵינוֹ מוּם, עַד שֶׁיֹּאכַל הַיָּבֵשׁ אַחַר הַלַּח:

ברטנורה (ג) **חורוד**. כמין טפין לבנות בעין. תרגום לבן, חיור: **והמים**. היורדים אל העין ומונעים הראות: **הקבועים**. אתרווייהו קאי, אחורוד והמים: בודקין אותו שלשה פעמים בתוך שמונים יום. בכל עשרים ושבעה יום שהוא שליש הזמן של שמונים יום בקירוב, בודקים אותו אם הלך החורוד. ואם הלך, אע"פ שחזר, מונין לו שמונים מיום שחזר. ואין החורוד קבוע עד שיעמוד שמונים יום. ואם לא בדקוהו בתוך שמונים יום, אע"פ שנמצא החורוד שם ביום שמונים לא הוי מום, דשמא בינתים הלך וחזר. והלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס: **אלו הן המים הקבועים**. כלומר במאי ידעינן אי קבועים או עוברים: **אכל לח ויבש של גשמים**. אם האכילוהו לרפואה תבן וחציר שקורין פיינ"ו בלע"ז: **לח**. הגדל

באדר וחצי ניסן: **ויבש**. שגדל באלול וחצי תשרי: **של גשמים**. היינו שגדל בשדה בית הבעל ומתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, אכל לח ויבש של גשמים, הרי זה מום. של בית השלחין, אינו מום. ודגשמים נמי, אכל יבש ואחר כך אכל לח אינו מום, עד שיאכל יבש אחר הלח: **של בית השלחין**. ארץ הצריכה להשקות לא הוי רפואה ולא בדקינן ביה: **אכל יבש ואחר כך לח**. לרפואה, אין זו רפואתו, ואע"פ שלא נתרפא בכך אינו מום: **עד שיאכל יבש אחר הלח**. זו היא דרך רפואתו, תבן וחציר הגדל באדר וחצי ניסן מאכילין אותו באדר וחצי ניסן, ותבן וחציר הגדל באלול וחצי תשרי מאכילין אותו באלול וחצי תשרי, דלא שחטינן ליה עד שיעברו עליו כל ימי הקיץ ויבדוק בשניהם. ואם לא נתרפא הוי מום. וצריך שיאכל מהם לא פחות מכגרוגרת בכל סעודה וסעודה כל שלשה חדשים בתחילת הסעודה ולאחר ששתה, ולא יהיה כפות בשעה שאוכל העשבים הללו לרפואה, ולא יהיה יחידי אלא עם חבריו, בשדה ולא בתוך העיר. ואם שלמו כל התנאים הללו ולא נתרפא הוי מום ושוחטין עליו:

ד. חָטְמוֹ שֶׁנִּקַּב, שֶׁנִּפְגַּם, שֶׁנִּסְדַּק, שְׁפָתוֹ שֶׁנִּקְבָה, שֶׁנִּפְגְּמָה, שֶׁנִּסְדְּקָה, חִטָּיו הַחִיצוֹנוֹת שֶׁנִּפְגְּמוּ אוֹ שֶׁנִּגְּמְמוּ, וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁנֶּעֱקְרוּ. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, אֵין בּוֹדְקִין מִן הַמַּתְאִימוֹת וְלִפְנִים, אַף לֹא אֶת הַמַּתְאִימוֹת:

ברטנורה (ד) **חוטמו שניקב וכו'**. והוא שניקבו מחיצות החיצונות של חוטם, שהנקב נראה מבחוץ. אבל אם אינו נראה אלא מבפנים כגון שניקבה מחיצה החולקת את החוטם, אינו מום, שסתר הוא, ואנן ילפינן מכלל ופרט וכלל דמומין שבגלוי בעינן: **שנפגם**. ויש בו חסרון: **שנסדק**. ואין בו חסרון. ושיעור פגימה, כדי שתחגור בה צפורן: **שפתו**. שורה חיצונה של שפה, כלומר חודה החיצון: **חיטיו החיצונות**. השינים שבאמצע הפה: **שנפגמו**. נחסרו: **נגממו**. נימוקו ולא נשאר מהם אלא רושם מועט ואינן בולטות כמו שרגילין להיות: **והפנימיות**. שינים הגדולות שקורין משילא"ש שנעקרו לגמרי. אבל נפגמו ונגממו לא הוי מום: אין בודקין מן המתאימות ולפנים. שינים הגדולות שאחת נראית כשתים ועשויות כתאומות, משם ולפנים אינו נחשב מום מפני שהוא סתר. והן עצמן שנעקרו לא הוי מום. ואין הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס:

ה. נִפְגַּם הַזּוֹבָן, אוֹ עֶרְיָה שֶׁל נְקֵבָה בַּמֻּקְדָּשִׁים, נִפְגַּם הַזָּנָב מִן הָעֶצֶם, אֲבָל לֹא מִן הַפֶּרֶק, אוֹ שֶׁהָיָה רֹאשׁ הַזָּנָב מַפְצִיל עֶצֶם, אוֹ שֶׁיֵּשׁ (בְּשֹׂר) בֵּין חֻלְיָא לְחֻלְיָא מְלֹא אֶצְבַּע:

ברטנורה (ה) **הזובן**. הנרתיק שהגיד של הבהמה חבוי בו, כשנפגם הוי מום דלא הדר בריא. אבל ניטל לא הוי מום, דחוזר לאיתנו: **עריה של נקבה**. בית הערוה הבולט לחוץ ונראה על שאר שטח הגוף: **במוקדשים**. בשאר קדשים שיש בהן נקבה כגון שלמים.

דאילו בבכור ליכא נקבה: **אבל לא מן הפרק**. דנפגם בין הפרקים מעלה ארוכה כשלא נחתך כל הזנב: **או שהיה ראש הזנב מפציל עצם**. הזנב התלוי למטה נקלף העור ובשר ונשאר העצם מגולה, שוב אין מעלה ארוכה, הואיל ובראש הזנב הוא: **מפציל**. כמו אשר פצל (בראשית ל). פירוש אחר, שנחלק הזנב בקצהו לשתי זנבות ובכל אחת משתיהן עצם: **בין חוליא לחוליא מלוא אצבע**. שחוליות של זנב רחוקות זו מזו מלא אצבע, דהיינו רוחב גודל: ואין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, אין לו שתי ביצים בשני כיסין אלא בכיס אחד, אי נמי שני כיסין וביצה אחת, הרי זה מום: רבי ישמעאל אומר אם יש לו שני כיסים. אסיפא פליג דקאמר תנא קמא אם אין לו אלא ביצה אחת ושני כיסין הוי מום, לא היא, דכל שיש לו שני כיסין בידוע שיש לו שתי ביצים. אבל ארישא מודה דכי אין לו אלא כיס אחד כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי: **רבי עקיבא אומר**. בידוע לא אמרינן, אלא מושיבו על עכוזו גרסינן ודוגמתו בפרק כיצד מעברין (דף נד) אכוזו תנן או עכוזו תנן. על עכוזו, על עגבתו אחת מושיבין את הבכור שאין לו אלא ביצה אחת בשני כיסין: **וממעך**. וממשמש בכיס ובכסלים: **אם יש שם ביצה אחת סופה לצאת**. ואם אינה יוצאה הוי מום: **והתיר ר' עקיבא**. דהוי מום הואיל ולא מצאה במקומה כשמיעך ומשמש. וכן הלכה:

ו. אֵין לוֹ בֵּיצִים, (אוֹ) אֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אֶחָת. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, אִם יֵשׁ שְׁנֵי כִיסִין, יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי בֵּיצִים. אֵין לוֹ אֶלָּא כִּיס אֶחָד, אֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אֶחָת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מוֹשִׁיבוֹ עַל עַכּוּזוֹ וּמְמַעֲכוֹ, אִם יֵשׁ שָׁם בֵּיצָה, סוֹפָהּ לָצֵאת. מַעֲשֶׂה שֶׁמִּעֵךְ וְלֹא יָצָאת, וְנִשְׁחַט וְנִמְצֵאת דְּבוּקָה בַּכְּסָלִים, וְהִתִּיר רַבִּי עֲקִיבָא וְאָסַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: **ז**. בַּעַל חָמֵשׁ רַגְלַיִם, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא שָׁלֹשׁ, וְשֶׁרַגְלָיו קְלוּטוֹת כְּשֵׁל חֲמוֹר, וְהַשָּׁחוּל, וְהַכָּסוּל. אֵיזֶהוּ שָׁחוּל, שֶׁנִּשְׁמְטָה יֶרֶכוֹ. וְכָסוּל, שֶׁאַחַת מְיַרְכוֹתָיו גְּבוֹהָה:

ברטנורה (ז) **בעל חמש רגלים או שלש**. הא דחשבינן ליה בעל מום ולא טריפה, הני מילי כשיתר או חסר בידיו דהיינו אותם של צד הראש. אבל חסר רגל או יתר רגל מרגליו האחרונים, הוי טריפה ואסור באכילה: **קלוטות**. עגולות. ואפילו הן סדוקות הוי מום, דפרסות בהמה טהורה אינן עגולות: **שחול**. שנשמטה יריכו. תרגום משיתיהו [שמות ב] שחלתיה: **כסול**. דרך הבהמה שהירך מחוברת לאליה סמוך לכסלים, ולא למעלה מן הכסלים, וזו הירך על גבי הכסל:

ח. נִשְׁבַּר עֻצֶם יָדוֹ, וְעֻצֶם רַגְלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נִכָּר. מוּמִין אֵלּוּ מָנָה אֵילָא בְיַבְנֶה, וְהוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. וְעוֹד שְׁלֹשָׁה הוֹסִיף. אָמְרוּ לוֹ, לֹא שָׁמַעְנוּ אֶת אֵלּוּ. אֶת שֶׁגַּלְגַּל עֵינוֹ עָגוֹל כְּשֵׁל

אָדָם, וּפִיו דּוֹמֶה לְשֶׁל חֲזִיר, וְשֶׁנִּטַּל רֹב הַמְדַבֵּר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ. וּבֵית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ, הֲרֵי אֵלּוּ מוּמִין:

ברטנורה (ח) **אע"פ שאינו ניכר**. כשהוא עומד שאין השבר נראה, אבל ניכר כשהוא מהלך שהוא צולע. דאי אינו ניכר כלל לא הוי מום: **מומין אלו**. נשבר עצם ידו ועצם רגלו שהוזכרו למעלה: **אילא**. שם חכם: **עגול כשל אדם**. דלאו היינו אורחא שיהא גלגל עין הבהמה עגול כשל אדם: **רוב המדבר**. היינו אותו קצת הלשון שאינו מודבק למלקוחיו: ובית דין של אחריהן אמרו הרי אלו מומין. וכן הלכה:

ט. מַעֲשֶׂה שֶׁהַלְּחִי הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֶלְיוֹן, וְשָׁלַח רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לַחֲכָמִים וְאָמְרוּ, הֲרֵי זֶה מוּם. אֹזֶן הַגְּדִי שֶׁהָיְתָה כְּפוּלָה, אָמְרוּ חֲכָמִים, בִּזְמַן שֶׁהִיא עֶצֶם אֶחָד, מוּם. וְאִם אֵינָהּ עֶצֶם אֶחָד, אֵינָהּ מוּם. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, זְנַב הַגְּדִי שֶׁהִיא דּוֹמָה לְשֶׁל חֲזִיר, וְשֶׁאֵין בָּהּ שָׁלֹשׁ חֲלָיוֹת, הֲרֵי זֶה מוּם:

ברטנורה (ט) **מעשה שהלחי התחתון**. משום דתנן לעיל דפיו דומה לחזיר פליגי רבנן עליה דאילא, קמשמע לן השתא דלא פליגי רבנן עליה אלא בשפתו העליונה עודפת על התחתונה, אבל שפתו התחתונה עודפת על העליונה מודים רבנן דהוי מום. ומעשה נמי שהלחי התחתון עודף על העליון ואמרו חכמים הרי זה מום. והני מילי כשעצם הלחי התחתון עודף על העליון אז הוי מום אפילו בבהמה. אבל אין בה עצם אלא ששפתו התחתונה ארוכה ומקבלת את העליונה, הוי מום באדם אבל לא בבהמה: **אוזן הגדי שהיתה כפולה**. שיש לו שתי אזנים מצד אחד אוזן בתוך אוזן: **בזמן שהיא עצם אחד**. שאין לה אלא תנוך אחד, שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה, הוי מום: **ואם אינה עצם אחד**. שהתנוכים מובדלים למעלה: **אינו מום**. וטעמא לא אתפרש ומכל מקום לא דמי לבעל חמש רגלים, דאוזן בתוך אוזן אינו נראה כל כך: **שהיא דומה לשל חזיר**. עגולה כזנב החזיר ואע"פ שאינה דקה כמותה: **שלש חוליות**. דוקא בזנב של טלה הוא דבעינן שלש חוליות. אבל זנב של גדי, חוליא אחת בלבד מום. שתים אינו מום. וכן הלכה:

י. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, אֶת שֶׁיִּבֶּלֶת בְּעֵינוֹ, וְשֶׁנִּפְגַּם עֶצֶם יָדוֹ, וְעֶצֶם רַגְלוֹ, וְשֶׁנִּפְסַק עַצְמוֹ שֶׁבְּפִיו. עֵינוֹ אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה, אָזְנוֹ אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה, בְּמַרְאֶה אֲבָל לֹא בְמִדָּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַחַת מִבֵּיצָיו גְּדוֹלָה כִּשְׁתַּיִם בַּחֲבֶרְתָּהּ, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים:

ברטנורה (י) **יבלת**. פורו"ש בלע"ז. ואפילו היא בלובן שבעין, ויש בה שער הרי זה מום: **ושנפגם עצם ידו**. שניכר המום. ולעיל איירי בשנשבר: **ושנפסק עצמו שבפיו**. שהשינים קבועות בו. ולמעלה מן החוטין קא מיירי. דאי חוטין גופייהו דהיינו השינים עצמן שבאמצע הפה, הא תנן לעיל דאפילו נפגמו או נגממו הוי מום: **עינו אחת גדולה**. כשל

עגל: **ואחת קטנה**. כשל אווז: **במראה**. שנראה לכל שזו גדולה מזו: **אבל לא במדה**. שאם אינו ניכר אלא במדה, אינו מום: **ולא הודו לו חכמים**. לרבי יהודה. והלכה כחכמים:

יא. זְנַב הָעֶגֶל שֶׁאֵינָהּ מַגַּעַת לָעַרְקוֹב, אָמְרוּ חֲכָמִים, כָּל מַרְבִּית הָעֲגָלִים כֵּן, כָּל זְמַן שֶׁהֵן מַגְדִּילִין הֵם נִמְתָּחוֹת. לְאֵיזֶה עַרְקוֹב אָמְרוּ, רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, לָעַרְקוֹב שֶׁבְּאֶמְצַע הַיְרֵךְ. עַל אֵלּוּ מוּמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר, וּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין נִפְדִּין עֲלֵיהֶן:

ברטנורה (יא) **לערקוב**. לקשר העליון שהוא מקום חבור הירך עם השוק. וכנגדו בגמל ניכר שיש לו כנגד ארכובה עליונה זו עצם בולט לחוץ: **כל מרבית העגלים כן**. כל תרבות עגלים ומנהגן שיהא זנבן מגיע לערקוב [הלכך בציר מהכי הוי מומא] וכשהן גדילות נמתחות עד למטה: **שבאמצע הירך**. הוא הקפיץ העליון שפירשתי דכנגדו בגמל ניכר: **על אלו מומין שוחטין את הבכור**. אע"ג דתנן בריש פרקין על אלו מומין שוחטים את הבכור הדר תנייה הכא, משום דתנן שלשה הוסיף וכו' ואמרו לו לא שמענו את אלו, הדר וכללינהו לומר שאף על אלו מומין שוחטים:

יב. אֵלּוּ שֶׁאֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן לֹא בַּמִּקְדָּשׁ וְלֹא בַּמְּדִינָה, חֲוָרְוָר וְהַמַּיִם שֶׁאֵינָם קְבוּעִין, וְחִטָּיו הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁנִּפְגְּמוּ, (אֲבָל לֹא) שֶׁנֶּעֶקְרוּ, וּבַעַל גָּרֶב, וּבַעַל יַבֶּלֶת, וּבַעַל חֲזָזִית, וְזָקֵן, וְחוֹלֶה, וּמְזֹהָם, וְשֶׁנֶּעֱבְדָה בּוֹ עֲבֵרָה, וְשֶׁהֵמִית אֶת הָאָדָם (עַל פִּי עֵד אֶחָד אוֹ עַל פִּי הַבְּעָלִים), וְטֻמְטוּם, וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, לֹא בַּמִּקְדָּשׁ וְלֹא בַּמְּדִינָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, אֵין מוּם גָּדוֹל מִזֶּה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵינוֹ בְכוֹר, אֶלָּא נִגְזָז וְנֶעֱבָד:

ברטנורה (יב) **לא במקדש**. לפי שאינן ראויין, שאין מקריבין במקדש אלא מן המובחר: **ולא במדינה**. שאינן מומין קבועים להפקיע קדושתן. אלא מניחין אותן עד שיפול בהן מום אחר קבוע ויהיו נשחטים עליו: **גרב**. מין שחין לח מבחוץ ומבפנים. וגרב האמור בתורה דהוי מום, הוא שחין יבש: **יבלת**. בלובן העין ואין בה שער. ולעיל דחשיב לה במומין ששוחטין עליו, מיירי דיש בה שער: **ובעל חזזית**. תרי גווני חזזית הוו, חזזית המצרית היא ילפת הכתובה בתורה, שהוא לח מבחוץ ויבש מבפנים והוי מומא דלא הדר בריא, דאמר מר, למה נקרא שמה ילפת, שמלפפת והולכת עד יום המיתה. וחזזית השנויה כאן היא מין שחין שיש לה רפואה: **ומזוהם**. שיוצא ממנו ריח רע: **ושנעבדה בו עבירה**. שרבע את האשה או שהמית את האדם על פי עד אחד, שאין לו אלא עד אחד לא ברביעה ולא בנגיחה: **או על פי עצמו**. שאין שם עד, אלא הבעלים אמרו ראינוהו שנרבע או שהמית, ואינו נסקל על פיהם. ואי הוו שנים עדים כשרים מעידים בדבר, הוי השור בסקילה, ואפילו בהנאה מיתסר: **וטומטום ואנדרוגינוס**. דספק זכר הם וקדשי, ספק נקבה ולא קדשי: **אין לך מום גדול מזה**. אנדרוגינוס קאי [דמקום] נקבות הוי כמום,

והוי כבכור בעל מום, ונשחט במדינה ואסור בגיזה ועבודה: **וחכמים אומרים אינו בכור**. דבריה בפני עצמו הוא. ונגזז ונעבד. והלכה כחכמים:

גמרא בכורות דף לו ע"א

אָמַר רַבִּי אִילְעָא לֹא הָיוּ מוּחֲזָקִין בּוֹ שֶׁהוּא בְּכוֹר וּבָא אֶחָד וְאָמַר שֶׁהוּא בְּכוֹר וּמוּמוֹ עִמּוֹ נֶאֱמָן מַאי קָא מַשְׁמַע לָן שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. תְּנִינָא הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה אִשֶּׁת אִישׁ הָיִיתִי וּגְרוּשָׁה אֲנִי, נֶאֱמֶנֶת, שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. מַהוּ דְתֵימָא הָתָם הוּא דְאִי בַּעְיָא לָא אָמְרָה כְּלוּם, אֲבָל הָכָא דְּלָא סָגְיָא דְּלָא אָמַר דְּקָדְשִׁים בַּחוּץ לָא אָכִיל אֵימָא לֹא הַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא, קָא מַשְׁמַע לָן דְּאִי מִשּׁוּם הָכִי הֲוָה שָׁדֵי בֵּהּ מוּמָא דְנִיכָּר וְאָכִיל לֵהּ. מַתְקִיף לֵהּ מַר בַּר רַב אָשֵׁי מַאי שְׁנָא מֵהָהוּא גַּבְרָא דַּאֲגַר לֵהּ חַמָּרָא לְחַבְרֵהּ וְאָמַר לֵהּ לָא תֵּיזִיל בְּאוֹרְחָא דִּנְהַר פָּקוּד דְּאִיכָּא מַיָּא זִיל בְּאוֹרְחָא דְּנָרֵשׁ דְּלֵיכָּא מַיָּא אָזַל בְּאוֹרְחָא דִּנְהַר פָּקוּד וּמֵית חַמְרָא וְאָתָא וְאָמַר לֵהּ בְּאוֹרְחָא דִּנְהַר פָּקוּד אָזְלִי וּמֵיהוּ מַיָּא לָא הֲווֹ וְאָמַר רָבָא מַה לוֹ לְשַׁקֵּר אִי בָּעֵי אָמַר בְּאוֹרְחָא דְּנָרֵשׁ אָזְלִי וְאָמַר אֲבַיֵּי מַה לוֹ לְשַׁקֵּר בְּמָקוֹם עֵדִים לָא אָמְרִינַן הָכִי הַשְׁתָּא הָתָם וַדַּאי אִיכָּא מַיָּא הָכָא וַדַּאי שָׁדֵי בֵּהּ מוּמָא חָשְׁשָׁא הוּא וּבְמָקוֹם חָשְׁשָׁא אָמְרִינַן מַה לוֹ לְשַׁקֵּר:

רש"י **לא היו מוחזקין**. בטלה שהוא בכור ובא כהן בעליו ואמר בכור הוא זה ומומו עמו שלא הוטל מום זה בכוונה ואתי לאחזויי לחכם אי קבוע הוא אי עובר הוא: **א"א הייתי**. ולא היינו מוחזקין בה שהיא א"א מעולם: **נאמנת**. ומותרת להינשא: **דאי בעי' לא אמרה כלום**. כלומר אי הויא חשודה להינשא בחיי בעלה בלא גירושין הוה שתקה ולא אמרה א"א הייתי דהא בפנויה מחזיקינן לה אבל הכא בבכור דלא סגי דלא אמר בכור הוא דלימא ליה חכם מום קבוע הוא או עובר דקדשים תמימים אין הכהן נחשד לאכול בחוץ דבר כרת הוא אבל נחשד להטיל בו מום דלאו בעלמא הוא וס"ד דלא יהא נאמן קמ"ל דאם כן דהוא הטיל בו מום הוה שדי ביה מום הניכר אפי' לע"ה שהוא מום ותו לא הוה בעי למיתי קמן ולמימר בכור הוא דהא אין אחר יודע שהו' בכור ובקדשים בחוץ נמי ליכא לספוקי דהא מום ניכר שדא: **הכא ודאי שדא ביה מומא**. בתמיה דלא הוה אלא חששא:

זוהר ואתחנן דף רס"ה ע"ב

רַבִּי חִיָּיא אָמַר הַאי מָאן דְּבָעֵי דִּיסְתְּמַר אוֹרְחוֹי לא יֶעְבַּר עַל מַיָּא דְּאוֹשְׁדִין קָמֵי פְּתְחָא בְּגִין דְּתַמָּן שָׁרֵי חַד שִׁידָּא וְהוּא בֵּין תְּרִין דְּשִׁין דְּפְתְחָא וְאַנְפּוֹהִי לְקִבְלֵהּ דְּפְתְחָא וְאִסְתְּכִי כָּל מַה דְּעָבְדִין בְּבֵיתָא וְלָא לְבָעֵי לֵהּ לֶאֱנָשׁ דְּיִשְׁדֵי מַיָּא בֵּין תְּרֵי תַּרְעֵי. רַבִּי יִצְחָק אָמַר מַיִן צְלִילָן לֵית לָן בָּהּ וְהוּא דְּלָא יוֹשִׁיד לוֹן אֹרַח קִלָּנָא. מַאי טַעֲמָא בְּגִין דְּאִית לֵהּ רְשׁוּ לְנָזְקָא וְלֹא עוֹד אֶלָּא דְּיִהְדַּר רֵישֵׁהּ לְקִבְלֵהּ בֵּיתָא וּבְכָל מַה דְּאִסְתַּכַּל אִתְלַטְיָא. תְּלַת מֵאָה

וְשִׁתִּין וְחַמֵּשׁ שַׁמָּשִׁין כְּחוּשְׁבָּן יְמֵי שַׁתָּא אִית לֵהּ דְּהוּא שַׁלִּיט עֲלַיְהוּ וְכֻלְּהוּ נָפְקִין עִם בְּנֵי נָשָׁא כַּד נָפַק מִתַּרְעָא דְּבֵיתֵהּ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל דָּא בָּעֵי קֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְנִטְרָא לוֹן לְיִשְׂרָאֵל וְאִתְקִין שְׁמֵהּ קַדִּישָׁא לְעֵלָּא דְּאִיהוּ אוֹרָיְתָא וְאוֹרָיְתָא כּוֹלָּא חַד שְׁמָא קַדִּישָׁא אִיהוּ וּמָאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרָיְתָא אִשְׁתַּדַּל בִּשְׁמֵהּ. תָּא חֲזֵי בָּעֵי בַּר נָשׁ בְּפִתְחָא דְּבֵיתָא לְרַשְׁמָא שְׁמָא קַדִּישָׁא דְּאִיהוּ מְהֵימְנוּתָא דְּכֹלָּא. דְּהָא בְּכָל אֲתַר דְּשָׁמָא קַדִּישָׁא אִשְׁתְּכַח זַיְנִין בִּישִׁין לָא מִשְׁתַּכְּחֵי תַּמָּן וְלָא יָכְלִין לְקַטְרְגָא לֵהּ לִבְנֵי נָשָׁא כְּמָה דִּכְתִיב (תהלים צא) לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה וְגוֹ'. (מְזוּזָה אִקְרֵי) אֲתַר דְּפִתְחָא דְּבֵיתָא שָׁרְיָא כְּגַוְונָא דִּלְעֵלָּא אֲתַר דְּפִתְחָא דְּבֵיתָא עִלָּאָה שַׁרְיָא מְזוּזָה אִקְרֵי דְּהוּא תִּקוּנָא דְּבֵיתָא וּפִתְחָא דְּבֵיתָא. מֵהַהִיא מְזוּזָה עָרְקִין מָארֵי נִימוּסִין מָארֵי דְּדִינִין קַמֵּיהּ לָא מִשְׁתַּכְּחִין. וְלָקְבֵל דָּא לְתַתָּא כַּד בַּר נָשׁ אַתְקִין מְזוּזָה לְפִתְחָא דְּבֵיתָא וְהַאי שְׁמָא קַדִּישָׁא רָשִׁים בְּאַתְוֵי הַאי בַּר נָשׁ אִתְעֲטָר בְּעִטְרוֹי דְּמָארֵהּ וְלָא קָרְבִין לְפִתְחָא דְּבֵיתֵהּ זַיְנִין בִּישִׁין וְלָא מִשְׁתַּכְּחֵי תַּמָּן:

תרגום הזוהר רַבִּי חִיָּא אָמַר, כָּל מִי שֶׁרוֹצֶה לְהִשָּׁמֵר בִּדְרָכָיו, לֹא יַעֲבוֹר עַל מַיִם שֶׁשּׁוֹפְכִים לִפְנֵי הַפֶּתַח. מְשׁוּם שֶׁשָּׁם שׁוֹרֶה שֵׁד אֶחָד, וְהוּא בֵּין ב' דְּלָתוֹת הַפֶּתַח, וּפָנָיו כְּנֶגֶד הַפֶּתַח, וְרוֹאֶה כָּל מַה שֶּׁעוֹשִׂים בַּבַּיִת. וְעַל כֵּן אֵין אָדָם צָרִיךְ לִשְׁפּוֹךְ מַיִם בֵּין ב' שַׁעֲרֵי הַפֶּתַח. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, מַיִם צְלוּלִים, אֵין אִיסּוּר בָּהֶם. אֶלָּא שֶׁלֹּא יִשְׁפּוֹךְ אוֹתָם דֶּרֶךְ בְּזָיוֹן. מַהוּ הַטַּעַם. הוּא מְשׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ לַשֵּׁד רְשׁוּת לְהַזִּיק. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁמַּחֲזִיר רֹאשׁוֹ כְּנֶגֶד הַבַּיִת, וְכָל מִי שֶׁמְּסִתַּכֵּל בּוֹ נַעֲשֶׂה מְקוּלָּל. שִׁלֹּשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים וְחָמֵשׁ, כְּחֶשְׁבּוֹן יְמוֹת הַשָּׁנָה, יֵשׁ לוֹ, לַשֵּׁד, מְשַׁמְּשִׁים, שֶׁהוּא שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם, וְכֻלָּם יוֹצְאִים עִם הָאָדָם כְּשֶׁיּוֹצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל זֶה, כִּי רָצָה הַקָּבָ"ה לִשְׁמוֹר אֶת יִשְׂרָאֵל, וְהִתְקִין שְׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ לְמַעְלָה, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה. וְכָל הַתּוֹרָה הִיא שֵׁם קָדוֹשׁ אֶחָד, וּמִי שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, עוֹסֵק בִּשְׁמוֹ. בֹּא וּרְאֵה, הָאָדָם צָרִיךְ לְרַשֵּׁם בְּפֶתַח בֵּיתוֹ אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא אֱמוּנַת כֹּל. כִּי בְּכָל מָקוֹם שֶׁהַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ נִמְצָא, מִינִים רָעִים אֵינָם נִמְצָאִים שָׁם, וְאֵינָם יְכוֹלִים לְקַטְרֵג עַל הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה וגו'. הַמָּקוֹם שֶׁפֶּתַח הַבַּיִת שׁוֹרֶה שָׁם הוּא כְּעֵין שֶׁלְּמַעְלָה. הַמָּקוֹם שֶׁפֶּתַח הַבַּיִת הָעֶלְיוֹן שׁוֹרֶה, נִקְרָא מְזוּזָה, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבַּיִת, וּפֶתַח הַבַּיִת. מֵהַמְּזוּזָה הַהִיא בּוֹרְחִים בַּעֲלֵי חֹק, וּבַעֲלֵי הַדִּין אֵינָם נִמְצָאִים לְפָנֶיהָ. וּכְנֶגֶד זֶה לְמַטָּה, כְּשֶׁהָאָדָם מְתַקֵּן מְזוּזָה לְפֶתַח בֵּיתוֹ, וְזֶה הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ "שדי" רָשׁוּם בְּאוֹתִיּוֹתָיו, הֲרֵי אוֹתוֹ הָאָדָם מְעוּטָר בְּעֲטָרוֹתָיו שֶׁל אֲדוֹנוֹ, וְהַמִּינִים הָרָעִים אֵינָם קְרֵבִים לְפֶתַח בֵּיתוֹ, וְאֵינָם נִמְצָאִים שָׁם. רַבִּי אַבָּא הָיָה בָּא מִלְּרְאוֹת אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן. פָּגַשׁ בּוֹ רַבִּי יִצְחָק, אָמַר לוֹ, מֵאַיִן אַתָּה בָּא, בַּעַל הָאוֹר. אִישׁ הַמִּתְדַּבֵּק בְּאֵשׁ אוֹכְלָה כָּל יוֹם, הֲרֵי הָאוֹר שׁוֹרֶה עִמּוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְבַקְּשׁוֹ מִמִּישֶׁהוּ. אָמַר לוֹ, לָמַדְנוּ, שֶׁחוֹב מוּטָל עַל הָאָדָם לְקַבֵּל פְּנֵי הַשְּׁכִינָה

בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְשַׁבָּת. וּמִי הוּא, זֶה הוּא רַבּוֹ. וְכָל שֶׁכֵּן מֵהָאוֹר הָעֶלְיוֹן הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁכָּל הָעוֹלָם צְרִיכִים לְקַבֵּל פָּנָיו. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֶחָזוֹר עִמָּךְ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, וַאֲקַבֵּל פְּנֵי הַשְּׁכִינָה. וְאֶטְעַם מֵאֵלּוּ הַדְּבָרִים הָעֶלְיוֹנִים, שֶׁטָּעַמְתְּ לְפָנָיו.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק יד

א. אֵין הַמַּקְרֵא רַשַּׁאי (לְהַקְרוֹת לַכֹּהֲנִים) עַד שֶׁיִּכְלֶה אֻמָּן מִפִּי הַצִּבּוּר. וְאֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִין לְהַתְחִיל בִּבְרָכָה עַד שֶׁיִּכְלֶה הַדִּבּוּר מִפִּי הַמַּקְרֵא. וְאֵין הַצִּבּוּר עוֹנִין אָמֵן עַד שֶׁתִּכְלֶה הַבְּרָכָה מִפִּי הַכֹּהֲנִים. וְאֵין הַכֹּהֲנִים מַתְחִילִין בִּבְרָכָה אַחֶרֶת עַד שֶׁיִּכְלֶה אָמֵן מִפִּי הַצִּבּוּר. וְאֵין שְׁלִיחַ צִבּוּר רַשַּׁאי לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר הַכֹּהֲנִים כְּשֶׁאָר הָעָם שֶׁמָּא תִּטְעֶרֶךְ דַּעְתּוֹ וְלֹא יֵדַע אִי זוֹ בְּרָכָה מַקְרֵא אוֹתָן אִם פָּסוּק ב' אוֹ פָּסוּק ג'. **ב**. אֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִים לְהַחֲזִיר פְּנֵיהֶם מִן הַצִּבּוּר עַד שֶׁיַּתְחִיל שְׁלִיחַ צִבּוּר שִׂים שָׁלוֹם. וְאֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִים לֵעָקֵר מִמְּקוֹמָן עַד שֶׁיִּגְמֹר שְׁלִיחַ צִבּוּר שִׂים שָׁלוֹם. וְאֵין רַשָּׁאִין לָכֹף קְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתֵיהֶן עַד שֶׁיַּחֲזִירוּ פְּנֵיהֶם מִן הַצִּבּוּר. וּמִתַּקָּנוֹת (עֶזְרָא) שֶׁלֹּא יַעֲלוּ הַכֹּהֲנִים לַדּוּכָן בְּסַנְדָּלֵיהֶן אֶלָּא עוֹמְדִין יְחֵפִין. **ג**. כְּשֶׁיִּהְיוּ הַכֹּהֲנִים מְבָרְכִין אֶת הָעָם לֹא יַבִּיטוּ בָּעָם וְלֹא יַסִּיחוּ דַּעְתָּן אֶלָּא יִהְיוּ עֵינֵיהֶם כְּנֶגֶד הָאָרֹן כְּעוֹמֵד בִּתְפִלָּה וְאֵין אָדָם רַשַּׁאי לְהִסְתַּכֵּל בִּפְנֵי הַכֹּהֲנִים בְּשָׁעָה שֶׁהֵן מְבָרְכִין אֶת הָעָם כְּדֵי שֶׁלֹּא יַסִּיחוּ דַּעְתָּם אֶלָּא כָּל הָעָם מִתְכַּוְּנִין לִשְׁמֹעַ הַבְּרָכָה וּמְכַוְּנִים פְּנֵיהֶם כְּנֶגֶד פְּנֵי הַכֹּהֲנִים וְאֵינָם מַבִּיטִים בִּפְנֵיהֶם. אִם הָיָה הַכֹּהֵן הַמְבָרֵךְ אֶחָד מַתְחִיל לְבָרֵךְ מֵעִצְמוֹ וּשְׁלִיחַ צִבּוּר מַקְרֵא אוֹתוֹ מִלָּה בְּמִלָּה כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. הָיוּ שְׁנַיִם אוֹ יוֹתֵר אֵין מַתְחִילִין לְבָרֵךְ עַד שֶׁיִּקְרָא לָהֶן שְׁלִיחַ צִבּוּר וְאוֹמֵר לָהֶם כֹּהֲנִים וְהֵם עוֹנִין וְאוֹמְרִים יְבָרֶכְךָ. וְהוּא מַקְרֵא אוֹתָן מִלָּה בְּמִלָּה עַל הַסֵּדֶר שֶׁאָמַרְנוּ.

מוסר

ספר חסידים סימן קנו

אִם תִּרְאֶה שִׁלְשָׁה דּוֹרוֹת וּלְמַעְלָה זֶה אַחַר זֶה כֻּלָּם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְאַחַר כָּךְ זַרְעָם עַמֵּי הָאָרֶץ לֹא תֹּאמַר דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּטֵלִים שֶׁאָמְרוּ (ישעיה נט) לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ וכו' שׁוּב לֹא יִפְסֹק הַתּוֹרָה מֵהֶם. וְהַטַּעַם שֶׁהֵם הִתְחַתְּנוּ בְּמִשְׁפָּחָה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת. וְאָמְרוּ חֲכָמִים רֹב בָּנִים דּוֹמִים לְאַחֵי הָאֵם לְכָךְ בְּנֵיהֶם עַמֵּי הָאָרְצוֹת. כֵּיוֹצֵא בוֹ לְיִרְאֵי אֱלֹהִים וַחֲסִידִים שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ד) וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק. וְאִם תִּרְאֶה שֶׁפּוֹסֵק מִדּוֹר רִבִיעִי יִרְאֵי הַשָּׁמַיִם וַחֲסִידִים בָּיְדוּעַ שֶׁהִתְחַתְּנוּ בְּמִי שֶׁאֵין דִּינָא לְהִתְחַתֵּן כְּגוֹן שֶׁאֵינוֹ יָרֵא שָׁמַיִם וְחָסִיד וּלְפִיכָךְ אוֹתוֹ הַדּוֹר כָּךְ, לְפִיכָךְ יִתְחַנֵּן אָדָם עַל עַצְמוֹ וְעַל זַרְעוֹ וְעַל זֶרַע זַרְעוֹ בְּכָל יוֹם לְזַוֵּג בְּזִוּוּג יְרֵאַת שָׁמַיִם עִם תּוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים כִּי עַל שִׁלְשָׁתָם נֶאֱמַר (שם) וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק. כִּי שְׁלֹשׁ תֵּבוֹת שָׁווֹת בְּגִימַטְרִיָּא יְרֵא"ת תּוֹר"ה

גְּמִילוּ"ת חֲסָדִי"ם כִּי שְׁקוּלִים יִרְאָה בַּתּוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים. וּכְתִיב בְּיִרְאָה (תהילים קיז) רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה' שֵׂכֶל טוֹב לְכָל עֹשֵׂיהֶם. הֲרֵי הַיִּרְאָה קָדְמָה וּכְתִיב (דברים ה) מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לְיִרְאָה אוֹתִי. וּכְתִיב (דברים י) מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה וְגוֹ' לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה וְגוֹ'. לֹא נֶאֱמַר לְכָל הָעוֹשִׂים אֶלָּא לְכָל עֹשֵׂיהֶם, הַיִּרְאָה שֵׂכֶל טוֹב לְכָל עֹשֵׂיהֶם לְמַעַן תַּשְׂכִּילוּ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:

ואתחנן ליל שישי

תורה

צרוף יְהוֹהִ

(כ) וְאֶתְכֶם לָקַח יְהוָה וַיּוֹצִא אֶתְכֶם מִכּוּר הַבַּרְזֶל מִמִּצְרַיִם לִהְיוֹת לוֹ לְעַם נַחֲלָה כַּיּוֹם הַזֶּה:
וְיִתְכוֹן קָרִיב יְיָ לְדַחֲלְתֵּהּ וְאַפֵּק יָתְכוֹן מִכּוּרָא דְּפַרְזְלָא מִמִּצְרָיִם לְמֶהֱוֵי לֵהּ לְעַמָּא אַחֲסָנָא כְּיוֹמָא הָדֵין:

רש"י מכור. הוא כלי שמזקקים בו את הזהב:

(כא) וַיהוָה הִתְאַנַּף בִּי עַל דִּבְרֵיכֶם וַיִּשָּׁבַע לְבִלְתִּי עָבְרִי אֶת הַיַּרְדֵּן וּלְבִלְתִּי בֹּא אֶל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה: וּמִן קֳדָם יְיָ הֲוָה רְגַז עֲלַי עַל פִּתְגָמֵיכוֹן וְקַיֵּים בְּדִיל דְּלָא לְמֶעְבַר יָת יַרְדְּנָא וּבְדִיל דְּלָא לְמֵיעַל לְאַרְעָא טָבָא דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַחֲסָנָא:

רש"י התאנף. נתמלא רוגז: על דבריכם. על אודותיכם על עסקיכם:

(כב) כִּי אָנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינֶנִּי עֹבֵר אֶת הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים וִירִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת: אֲרֵי אֲנָא מָאִית בְּאַרְעָא הָדָא לֵית אֲנָא עֲבֵר יָת יַרְדְּנָא וְאַתּוּן עָבְרִין וְתֵירְתוּן יָת אַרְעָא טָבָא הָדָא:

רש"י כי אנכי מת וגו' אינני עבר. מאחר שמת מהיכן יעבר, אלא אף עצמותי אינם עוברין:

(כג) הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן תִּשְׁכְּחוּ אֶת בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כֹּל אֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: אִסְתַּמָּרוּ לְכוֹן דִּילְמָא תִתְנְשׁוּן יָת קְיָמָא דַּיְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי גְזַר עִמְּכוֹן וְתַעְבְּדוּן לְכוֹן צֶלֶם דְּמוּת כֹּלָּא דִּי פַקְּדָךְ יְיָ אֱלָהָךְ:

רש"י תמונת כל. תמונת כל דבר: אשר צוך ה'. אשר צוך עליו שלא לעשות:

(כד) כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא אֵל קַנָּא: אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ מֵימְרֵהּ אֶשָּׁא אָכְלָא הוּא אֵל קַנָּא:

רש"י אל קנא. מקנא לנקום אנפרנמנ"ט בלע"ז [חמה] מתחרה על רגזו להפרע מעובדי עבודה זרה:

(כה) כִּי תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשַׁנְתֶּם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחַתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כֹּל וַעֲשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ: אֵרֵי תּוֹלְדוּן בְּנִין וּבְנֵי בְנִין וְתִתְעַתְּקוּן בְּאַרְעָא וּתְחַבְּלוּן וְתַעְבְּדוּן צָלֶם דְּמוּת כֹּלָא וְתַעְבְּדוּן דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לְאַרְגָּזָא קֳדָמוֹהִי:

רש"י ונושנתם. רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושתים שנה, כמנין ונושנתם. והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים והקדים שתי שנים לונושנתם, כדי שלא יתקים בהם (פסוק כו) כי אבד תאבדון וזהו שנאמר (דניאל ט, יד) וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו, צדקה עשה עמנו שמהר להביאה שתי שנים לפני זמנה:

(כו) הַעִידֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ כִּי אָבֹד תֹּאבֵדוּן מַהֵר מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא תַאֲרִיכֻן יָמִים עָלֶיהָ כִּי הִשָּׁמֵד תִּשָּׁמֵדוּן: אַסְהֲדִית בְּכוֹן יוֹמָא דֵין יָת שְׁמַיָּא וְיָת אַרְעָא אֵרֵי מֵיבַד תֵּיבְדוּן בִּפְרִיעַ מֵעַל אַרְעָא דִּי אַתּוּן עָבְרִין יָת יַרְדְּנָא לְתַמָּן לְמֵירְתַהּ לָא תוֹרְכוּן יוֹמִין עֲלַהּ אֵרֵי אִשְׁתְּצָאָה תִּשְׁתֵּצוּן:

רש"י העידתי בכם. הנני מזמינם להיות עדים שהתריתי בכם:

(כז) וְהֵפִיץ יְהוָה אֶתְכֶם בָּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מְתֵי מִסְפָּר בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יְנַהֵג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה: וּיבַדַּר יְיָ יָתְכוֹן בְּעַמְמַיָּא וְתִשְׁתָּאֲרוּן עַם דְּמִנְיָן בְּעַמְמַיָּא דִּי יְדַבַּר יְיָ יָתְכוֹן לְתַמָּן: (כח) וַעֲבַדְתֶּם שָׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא יִרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֹאכְלוּן וְלֹא יְרִיחֻן: וְתִפְלְחוּן תַּמָּן לְעַמְמַיָּא פָּלְחֵי טַעֲוָתָא עֲבַד יְדֵי אֱנָשָׁא אָעָא וַאֲבָנָא דִּי לָא יֶחֱזוּן וְלָא שָׁמְעִין וְלָא אָכְלִין וְלָא מְרִיחִין:

רש"י ועבדתם שם אלהים. כתרגומו. משאתם עובדים לעובדיהם כאלו אתם עובדים להם:

(כט) וּבִקַּשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמָצָאתָ כִּי תִדְרְשֶׁנּוּ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ: וְתִתְבְּעוּן מִתַּמָּן יָת דַּחֲלָתָא דַיְיָ אֱלָהָךְ וְתִשְׁכַּח אֲרֵי תִבְעֵי מִן קֳדָמוֹהִי בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשָׁךְ: (ל) בַּצַר לְךָ וּמְצָאוּךָ כֹּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְשַׁבְתָּ עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְקֹלוֹ: כַּד ייעוֹק לָךְ וְיַשְׁכְּחָנָךְ כֹּל פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין בְּסוֹף יוֹמַיָּא וּתְתוּב לְדַחֲלָתָא דַיְיָ אֱלָהָךְ וּתְקַבֵּל לְמֵימְרֵהּ: (לא) כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם: אֲרֵי אֱלָהָא רַחֲמָנָא יְיָ אֱלָהָךְ לָא יִשְׁבְּקִנָּךְ וְלָא יְחַבְּלִנָּךְ וְלָא יִתְנְשֵׁי יָת קְיָמָא דַאֲבָהָתָךְ דִּי קַיִּים לְהוֹן:

רש"י לא ירפך. מלהחזיק בך בידיו. ולשון לא ירפך לשון לא יפעיל הוא, לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך מאצלו. וכן אחזתיו ולא ארפנו (שה"ש ג ד) , שלא ננקד ארפנו. כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל ומתפעל, כמו (מלכים ב' ד, כז) הרפה לה, תן לה רפיון (דברים ט, יד) הרף ממני, התרפה ממני:

(לב) כִּי שְׁאַל נָא לְיָמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל הָאָרֶץ וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצֵה הַשָּׁמַיִם הֲנִהְיָה כַּדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הֲנִשְׁמַע כָּמֹהוּ: אֲרֵי שְׁאֵל כְּעַן לְיוֹמַיָּא קַדְמָאֵי דַהֲווֹ קֳדָמָךְ לְמִן יוֹמָא דִי בָרָא יְיָ אָדָם עַל אַרְעָא וּלְמִסְיְפֵי שְׁמַיָּא וְעַד סְיָפֵי שְׁמַיָּא הֲהֶוָה כְּפִתְגָמָא רַבָּא הָדֵין אוֹ הַאִשְׁתְּמַע כְּוָתֵהּ:

רש"י לימים ראשונים. על ימים ראשונים: ולמקצה השמים. וגם שאל לכל הברואים אשר מקצה אל קצה זהו פשוטו. ומדרשו, מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים והוא השעור עצמו אשר מקצה אל קצה: הנהיה כדבר הגדול הזה. ומהו הדבר הגדול, השמע עם וגו' :

(לג) הֲשָׁמַע עָם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אַתָּה וַיֶּחִי: הַשָּׁמַע עַמָּא קַל מֵימְרָא דַיְיָ מְמַלֶּל מִגּוֹ אֶשָׁתָא כְּמָא דִי שְׁמַעְתְּ אַתְּ וְיִתְקַיָּם: (לד) אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא לָקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמַסֹּת בְּאֹתֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ: אוֹ נְסִין דִי עֲבַד יְיָ לְאִתְגַּלָאָה לְמִפְרַק לֵהּ עַם מִגּוֹ עַם בְּנִסִין בְּאָתִין וּבְמוֹפְתִין וּבְקָרָבָא וּבִידָא תַקִיפָא וּבִדְרָעָא מְרָמָא וּבְחֶזְוָנִין רַבְרְבִין כְּכֹל דִי עֲבַד לְכוֹן יְיָ אֱלָהֶכוֹן בְּמִצְרַיִם לְעֵינָיְךְ:

רש"י הנסה אלהים. הכי עשה נסים שום אלוה, לבא לקחת לו גוי וגו' . כל ההי"ן הללו תמיהות הן, לכך נקודות הן בחט"ף פת"ח, הנהיה, הנשמע, הנסה, השמע: במסות. על ידי נסיונות הודיעם גבורותיו, כגון (שמות ח, ה) התפאר עלי, אם אוכל לעשות כן, הרי זה נסיון: באותות. בסימנין להאמין שהוא שלוחו של מקום, כגון (שמות ד, ב) מה זה בידך: ובמופתים. הם נפלאות שהביא עליהם מכות מפלאות: ובמלחמה. בים, שנאמר (שם יד, כה) כי ה' נלחם להם:

(לה) אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ: אַתְּ אִתְחֲזֵיתָא לְמִדַּע אֲרֵי יְיָ הוּא אֱלֹהִים לֵית עוֹד בַּר מִנֵּהּ:

רש"י הראת. כתרגומו אתחזיתא. כשנתן הקדוש ברוך הוא את התורה פתח להם שבעה רקיעים. וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים. וראו שהוא יחידי, לכך נאמר אתה הראת לדעת:

(לו) מִן הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעֲךָ אֶת קֹלוֹ לְיַסְּרֶךָּ וְעַל הָאָרֶץ הֶרְאֲךָ אֶת אִשּׁוֹ הַגְּדוֹלָה וּדְבָרָיו שָׁמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: מִן שְׁמַיָּא אַשְׁמְעָךְ יָת קָל מֵימְרֵהּ לְאַלָּפוּתָךְ וְעַל אַרְעָא אַחְזָיְךָ יָת אֶשְׁתֵּהּ רַבְּתָא וּפִתְגָמוֹהִי שְׁמַעַתְּ מִגּוֹ אֶשָׁתָא: (לז) וְתַחַת כִּי אָהַב אֶת אֲבֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בְּזַרְעוֹ אַחֲרָיו וַיּוֹצִאֲךָ בְּפָנָיו בְּכֹחוֹ הַגָּדֹל מִמִּצְרָיִם: וְחֲלַף אֲרֵי רְחִים יָת אֲבָהָתָךְ וְאִתְרְעֵי בִּבְנוֹהִי בַּתְרוֹהִי וְאַפְּקָךְ בְּמֵימְרֵהּ בְּחֵילֵהּ רַבָּא מִמִּצְרָיִם:

רש"י ותחת כי אהב. וכל זה תחת אשר אהב: ויוצאך בפניו. כאדם המנהיג בנו לפניו שנאמר (שמות יד, יט) ויסע מלאך האלהים ההולך וגו' וילך מאחריהם. דבר אחר ויוצאך בפניו בפני אבותיו, כמו שנאמר (תהלים עח, יב) נגד אבותם עשה פלא. ואל תתמה על שהזכירם בלשון יחיד, שהרי כתבם בלשון יחיד ויבחר בזרעו אחריו:

(לח) לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וַעֲצֻמִים מִמְּךָ מִפָּנֶיךָ לַהֲבִיאֲךָ לָתֶת לְךָ אֶת אַרְצָם נַחֲלָה כַּיּוֹם הַזֶּה: לְתָרְכָא עַמְמִין רַבְרְבִין וְתַקִיפִין מִנָּךְ מִן קֳדָמָךְ לְאָעָלוּתָךְ לְמִתַּן לָךְ יָת אַרְעָהוֹן אַחֲסָנָא כְּיוֹמָא הָדֵין:

רש"י ממך מפניך. סרסהו ודרשהו להוריש מפניך גוים גדולים ועצומים ממך: כיום הזה. כאשר אתה רואה היום:

(לט) וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד: וְתִדַע יוֹמָא דֵין וּתְתוּב לְלִבָּךְ אֲרֵי יְיָ הוּא אֱלָהָא דִשְׁכִנְתֵּהּ בִּשְׁמַיָּא מִלְעֵלָּא וְשַׁלִּיט עַל אַרְעָא מִלָּרַע לֵית עוֹד: (מ) וְשָׁמַרְתָּ אֶת חֻקָּיו וְאֶת מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטַב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן תַּאֲרִיךְ יָמִים עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ כָּל הַיָּמִים: וְתִטַר יָת קְיָמוֹהִי וְיָת פִּקּוּדוֹהִי דִי אֲנָא מְפַקֶּדָךְ יוֹמָא דֵין דִי יֵיטַב לָךְ וְלִבְנָיךְ בַּתְרָךְ וּבְדִיל דְתוֹרִיךְ יוֹמִין עַל אַרְעָא דִי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ כָּל יוֹמָיָא: (מא) **שלישי** אָז יַבְדִּיל מֹשֶׁה שָׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ: בְּכֵן יַפְרֵשׁ מֹשֶׁה תְּלַת קִרְוִין בְּעִבְרָא דְיַרְדְנָא מִדְּנַח שִׁמְשָׁא:

רש"י אז יבדיל. נתן לב להיות חרד לדבר שיבדילם. ואף על פי שאינן קולטות עד שיבדלו אותן שבארץ כנען, אמר משה, מצוה שאפשר לקימה אקימנה: בעבר הירדן מזרחה שמש. באותו עבר שבמזרחו של ירדן: מזרחה שמש. לפי שהוא דבוק, נקודה רי"ש בחטף, מזרח של שמש, מקום זריחת השמש:

(מב) לָנֻס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בִּבְלִי דַעַת וְהוּא לֹא שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם וְנָס אֶל אַחַת מִן הֶעָרִים הָאֵל וָחָי: לְמֵעִירוֹק תַּמָן קְטוֹלָא דִי יִקְטוֹל יָת חַבְרֵהּ בְּלָא מַנְדְעֵי וְהוּא לָא סָנֵי לֵהּ מֵאִתְמַלֵי וּמְדְקַמּוֹהִי וְיֵעְרוֹק לְחַד מִן קִרְוַיָא הָאִלֵּין וְיִתְקַיָם: (מג) אֶת בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לָרֻאוּבֵנִי וְאֶת רָאמֹת בַּגִּלְעָד לַגָּדִי וְאֶת גּוֹלָן בַּבָּשָׁן לַמְנַשִּׁי: יָת בֶּצֶר בְּמַדְבְּרָא בְּאַרְעָא מֵישְׁרָא לְשִׁבְטָא דִרְאוּבֵן וְיָת רָאמוֹת בַּגְלְעָד לְשִׁבְטָא דְגָד וְיָת גּוֹלָן בְּמַתְנָן לְשִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה: (מד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְדָא אוֹרַיְתָא דִי סַדַּר מֹשֶׁה קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י וזאת התורה. זו שהוא עתיד לסדר אחר פרשה זו:

(מה) אֱלֹה הָעֵדֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:
אִלֵּין סָהֲדְוָתָא וּקְיָמַיָּא וְדִינַיָּא דִּי מַלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִפָּקְהוֹן מִמִּצְרָיִם:
רש"י אלה העדת וגו' אשר דבר. הם הם אשר דבר בצאתם ממצרים חזר ושנאה להם בערבות מואב:

ואתחנן יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(מו) בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בַּגַּיְא מוּל בֵּית פְּעוֹר בְּאֶרֶץ סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן אֲשֶׁר
הִכָּה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם: בְּעִבְרָא דְיַרְדְּנָא בְּחֵילְתָא לָקֳבֵל בֵּית פְּעוֹר
בְּאַרְעָא דְסִיחֹן מַלְכָּא דֶאֱמֹרָאָה דִּי יָתֵב בְּחֶשְׁבּוֹן דִּי מְחָא מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִפָּקְהוֹן
מִמִּצְרָיִם: (מז) וַיִּירְשׁוּ אֶת אַרְצוֹ וְאֶת אֶרֶץ עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן מִזְרָח שָׁמֶשׁ: וִירִיתוּ יָת אַרְעֵהּ וְיָת אַרְעָא דְעוֹג מַלְכָּא דְמַתְנָן תְּרִין מַלְכֵי אֱמֹרָאָה דִּי
בְּעִבְרָא דְיַרְדְּנָא מִדְּנַח שִׁמְשָׁא:
רש"י אשר בעבר הירדן. שהוא במזרח, שהעבר השני היה במערב:
(מח) מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל שְׂפַת נַחַל אַרְנֹן וְעַד הַר שִׂיאֹן הוּא חֶרְמוֹן: מֵעֲרֹעֵר דִּי עַל כֵּיף נַחֲלָא
דְאַרְנֹן וְעַד טוּרָא דְשִׂיאֹן הוּא חֶרְמוֹן: (מט) וְכָל הָעֲרָבָה עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה וְעַד יָם הָעֲרָבָה
תַּחַת אַשְׁדֹּת הַפִּסְגָּה: וְכָל מֵישְׁרָא עִבְרָא דְיַרְדְּנָא לְמַדִּינְחָא וְעַד יַמָּא דְמֵישְׁרָא תְּחוֹת מַשְׁפַּךְ
מְרָמְתָא: ה **רביעי** וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת הַחֻקִּים
וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם: וּקְרָא
מֹשֶׁה לְכָל יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יָת קְיָמַיָּא וְיָת דִּינַיָּא דִּי אֲנָא מְמַלֵּל קֳדָמֵיכוֹן
יוֹמָא דֵין וְתִלְפּוּן יָתְהוֹן וְתִטְרוּן לְמֶעְבַּדְהוֹן: (ב) יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֹרֵב: יְיָ
אֱלָהָנָא גְּזַר עִמָּנָא קְיָם בְּחוֹרֵב: (ג) לֹא אֶת אֲבֹתֵינוּ כָּרַת יְהוָה אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אִתָּנוּ
אֲנַחְנוּ אֵלֶּה פֹּה הַיּוֹם כֻּלָּנוּ חַיִּים: לָא עִם אֲבָהָתָנָא גְּזַר יְיָ יָת קְיָמָא הָדָא אֱלָהֵן עִמָּנָא אֲנַחְנָא
אִלֵּין הָכָא יוֹמָא דֵין כֻּלָּנָא קַיָּמִין:
רש"י לא את אבתינו. בלבד כרת ה' וגו' כי אתנו:
(ד) פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בָּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: מֵמְלַל עִם מַמְלַל מֵלִיל יְיָ עִמְכוֹן בְּטוּרָא
מִגּוֹ אֶשָׁתָא:
רש"י פנים בפנים. אמר ר' ברכיה, כך אמר משה אל תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר,
כדרך שהסרסור עושה בין המוכר ללוקח, הרי המוכר עצמו מדבר עמכם:

(ה) אָנֹכִי עֹמֵד בֵּין יְהוָה וּבֵינֵיכֶם בָּעֵת הַהִוא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת דְּבַר יְהוָה כִּי יְרֵאתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא עֲלִיתֶם בָּהָר לֵאמֹר: אָנֹכִי הָיִיתִי קָאֵם בֵּין מֵימְרָא דַיְיָ וּבֵינֵיכוֹן בְּעִדָּנָא הַהִיא לְחַוָאָה לְכוֹן יָת פִּתְגָמָא דַיְיָ אֲרֵי דְחֶלְתּוּן מִקֳדָם אֵשָׁתָא וְלָא סְלֶקְתּוּן בְּטוּרָא לְמֵימָר:

רש"י לאמר. מוסב על (פסוק ד) דבר ה' עמכם בהר מתוך האש לאמר אנכי ה' וגו' ואנכי עומד בין ה' וביניכם:

(ו) אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: אָנָא יְיָ אֱלָהָךְ דִי אַפֵּקְתָּךְ מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם מִבֵּית עָבְדוּתָא: (ז) לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי: לָא יְהֵא לָךְ אֱלָהּ אָחְרָן בַּר מִנָי:

רש"י על פני. בכל מקום אשר אני שם וזהו כל העולם. דבר אחר כל זמן שאני קים. עשרת הדברות כבר פרשתים:

(ח) לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל כָּל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וַאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתָּחַת וַאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: לָא תַעְבֵּד לָךְ צֶלֶם כָּל דְמוּת דִי בִשְׁמַיָא מִלְעֵלָא וְדִי בְאַרְעָא מִלְרַע וְדִי בְמַיָא מִלְרַע לְאַרְעָא: (ט) לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תָעָבְדֵם כִּי אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים לְשֹׂנְאָי: לָא תִסְגּוּד לְהוֹן וְלָא תִפְלְחִנּוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהָךְ אֵל קַנָא מַסְעַר חוֹבֵי אֲבָהָן עַל בְּנִין מָרְדִין עַל דַר תְּלִיתַי וְעַל דַר רְבִיעַי לְשַׂנְאָי כַּד מְשַׁלְמִין בְּנַיָא לְמֶחֱטֵי בָּתַר אֲבָהָתְהוֹן: (י) וְעֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים לְאֹהֲבַי וּלְשֹׁמְרֵי (מצותו) מִצְוֹתָי: וְעָבֵד טֵיבוּ לְאַלְפֵי דָרִין לְרָחֲמַי וּלְנָטְרֵי פִקּוֹדָי: (יא) לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְהוָה אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: לָא תֵימֵי בִשְׁמָא דַיְיָ אֱלָהָךְ לְמַנָא אֲרֵי לָא יְזַכֵּי יְיָ יָת דִי יֵמֵי בִשְׁמֵהּ לְשִׁקְרָא: (יב) שָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: טַר יָת דִי יֵמֵי בְשַׁמְהּ לְשִׁקְרָא: (יב) שְׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹתֵהּ כְּמָא דִי פַקְּדָךְ יְיָ אֱלָהָךְ: (יג) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ: שְׁתָא יוֹמִין תִּפְלַח וְתַעְבֵּד כָּל עֲבִדְתָּךְ: (יד) וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל בְּהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ כָּמוֹךָ: וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לָא תַעְבֵּד כָּל עֲבִידָא אַתְּ וּבְרָךְ וּבְרָתָךְ וְעַבְדָּךְ וְאַמְתָךְ וְתוֹרָךְ וְחַמָרָךְ וְכָל בְּעִירָךְ וְגִיּוֹרָךְ דִי בְקִרְוָךְ בְּדִיל דִי יְנוּחַ עַבְדָּךְ וְאַמְתָךְ כְּוָתָךְ: (טו) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה עַל כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת: וְתִדְכַּר אֲרֵי עַבְדָא הֲוֵיתָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם וְאַפְּקָךְ יְיָ אֱלָהָךְ מִתַּמָן בִּידָא תַקִיפָא וּבִדְרָעָא מְרָמְמָא עַל כֵּן פַּקְּדָךְ יְיָ אֱלָהָךְ לְמֶעְבַּד יָת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא:

רש"י שמור. ובראשונות הוא אומר (שמות כ) זכור. שניהם בדבור אחד ובתיבה אחת נאמרו ובשמיעה אחת נשמעו: כאשר צוך. קודם מתן תורה במרה: וזכרת כי עבד היית וגו' . על מנת כן פדאך שתהיה לו עבד ותשמר מצותיו:

(טז) כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יַאֲרִיכֻן יָמֶיךָ וּלְמַעַן יִיטַב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: יַקַּר יָת אֲבוּךְ וְיָת אִמָּךְ כְּמָא דִּי פַקְדָךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּדִיל דְּיוֹרְכוּן יוֹמָיךְ וּבְדִיל דְּייֵטַב לָךְ עַל אַרְעָא דַּייָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ:

רש"י כאשר צוך. אף על כבוד אב ואם נצטוו במרה שנאמר (שמות טו, כה) שם שם לו חק ומשפט:

(יז) לֹא תִרְצָח: וְלֹא תִּנְאָף: וְלֹא תִגְנֹב: וְלֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁוְא: לֹא תַחְמֹד אֵשֶׁת רֵעֶךָ וְלֹא תִתְאַוֶּה בֵּית רֵעֶךָ שָׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ שׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (נַפְשָׁא) וְלָא תַסְהֵד בְּחַבְרָךְ סָהֲדוּתָא דְשִׁקְרָא:

רש"י ולא תנאף. אין לשון נאוף אלא באשת איש:

(יח) וְלֹא תַחְמֹד אֵשֶׁת רֵעֶךָ וְלֹא תִתְאַוֶּה בֵּית רֵעֶךָ שָׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ שׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: וְלָא תַחְמֵד אִתַּת חַבְרָךְ וְלָא תֵרוֹג בֵּית חַבְרָךְ חַקְלֵהּ וְעַבְדֵהּ וְאַמְתֵהּ תּוֹרֵהּ וַחֲמָרֵהּ וְכֹל דִּי לְחַבְרָךְ:

רש"י ולא תתאוה. לא תרוג אף הוא לשון חמדה, כמו (בראשית ב, ט) נחמד למראה, דמתרגמנן דמרגג למחזי:

(יט) **חמישי** אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְהוָה אֶל כָּל קְהַלְכֶם בָּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הֶעָנָן וְהָעֲרָפֶל קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יָסָף וַיִּכְתְּבֵם עַל שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים וַיִּתְּנֵם אֵלָי: יָת פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין מַלִּיל יְיָ עִם כָּל קְהָלְכוֹן בְּטוּרָא מִגּוֹ אֶשָׁתָא עֲנָנָא וַאֲמִיטְתָא קָל רַב וְלָא פְסַק וּכְתָבְנוּן עַל תְּרֵין לוּחֵי אַבְנַיָּא וִיהַבְנָן לִי:

רש"י ולא יסף. מתרגמנן ולא פסק. כי קולו חזק וקים לעולם. דבר אחר, ולא יסף, לא הוסיף להראות באותו פומבי:

(כ) וַיְהִי כְּשָׁמְעֲכֶם אֶת הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר בֹּעֵר בָּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם: וַהֲוָה כַּד שְׁמַעְכוֹן יָת קָלָא מִגּוֹ חֲשׁוֹכָא וְטוּרָא בָּעֵר בְּאֶשָׁתָא וְקָרֶבְתּוּן לְוָתִי כָּל רֵישֵׁי שִׁבְטֵיכוֹן וְסָבֵיכוֹן: (כא) וַתֹּאמְרוּ הֵן הֶרְאָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת כְּבֹדוֹ וְאֶת גָּדְלוֹ וְאֶת קֹלוֹ שָׁמַעְנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי יְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וָחָי: וַאֲמַרְתּוּן הָא אַחְזָנָא יְיָ אֱלָהָנָא יָת יְקָרֵהּ וְיָת רְבוּתֵהּ וְיָת קָל מֵימְרֵהּ שְׁמַעְנָא מִגּוֹ אֶשָׁתָא יוֹמָא הָדֵין חֲזֵינָא אֲרֵי יְמַלֵּל יְיָ עִם אֲנָשָׁא וְיִתְקַיָּם: (כב) וְעַתָּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם יֹסְפִים אֲנַחְנוּ לִשְׁמֹעַ אֶת קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עוֹד וָמָתְנוּ: וּכְעַן לְמָא נְמוּת אֲרֵי תֵּיכְלְנָנָא אֶשָׁתָא רַבְּתָא הָדָא אִם מוֹסְפִין אֲנַחְנָא לְמִשְׁמַע יָת קָל מֵימְרָא דַּייָ אֱלָהָנָא עוֹד

וּמָיִתִין אֲנַחְנָא: (כג) כִּי מִי כָל בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כָּמֹנוּ וַיֶּחִי: אֱרֵי מַן כָּל בִּשְׂרָא דִּי שְׁמַע קַל מֵימְרָא דַיְיָ קַיָמָא מְמַלֵל מִגּוֹ אֶשָׁתָא כְּוָתָנָא וְאִתְקַיָם: (כד) קְרַב אַתָּה וּשְׁמָע אֵת כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתְּ תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וְשָׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ: קְרַב אַתְּ וּשְׁמַע יָת כָּל דִּי יֵימַר יְיָ אֱלָהָנָא וְאַתְּ תְּמַלֵל עִמָנָא יָת כָּל דִּי מַלֵל יְיָ אֱלָהָנָא עִמָךְ וּנְקַבֵּל וְנַעְבֵּד:

רש"י ואת תדבר אלינו. התשתם את כחי כנקבה שנצטערתי עליכם ורפיתם את ידי כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו מאהבה. וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני:

(כה) וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קוֹל דִּבְרֵיכֶם בְּדַבֶּרְכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שָׁמַעְתִּי אֶת קוֹל דִּבְרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלֶיךָ הֵיטִיבוּ כָל אֲשֶׁר דִּבֵּרוּ: וּשְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ יָת קַל פִּתְגָמֵיכוֹן בְּמַלָלוּתְכוֹן עִמִי וַאֲמַר יְיָ לִי שְׁמִיעַ קֳדָמַי יָת קַל פִּתְגָמֵי עַמָא הָדֵין דִּי מַלִילוּ עִמָךְ אַתְקִינוּ כָּל דִּי מַלִילוּ: (כו) מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לְיִרְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם לְעֹלָם: לְוַי דִּי יְהֵי לִבָּא הָדֵין לְהוֹן לְמִדְחַל קֳדָמַי וּלְמִטַר יָת כָּל פִּקּוּדַי כָּל יוֹמַיָא בְּדִיל דְּייֵיטַב לְהוֹן וְלִבְנֵיהוֹן לְעָלַם: (כז) לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם: אֲזַל אֱמַר לְהוֹן תּוּבוּ לְכוֹן לְמַשְׁכְּנֵיכוֹן: (כח) וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי וַאֲדַבְּרָה אֵלֶיךָ אֵת כָּל הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תְּלַמְּדֵם וְעָשׂוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ: וְאַתְּ הָכָא קֵים קֳדָמַי וֶאֱמַלֵל עִמָךְ יָת כָּל תַּפְקָדָתָא וּקְיָמַיָא וְדִינַיָא דִּי תַלְפִנוּן וְיַעְבְּדוּן בְּאַרְעָא דִּי אֲנָא יָהֵב לְהוֹן לְמֵירְתַהּ: (כט) וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לֹא תָסֻרוּ יָמִין וּשְׂמֹאל: וְתִטְרוּן לְמֶעְבַּד כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ אֱלָהֲכוֹן יְתְכוֹן לָא תִסְטוּן יַמִינָא וּשְׂמָאלָא: (ל) בְּכָל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם תֵּלֵכוּ לְמַעַן תִּחְיוּן וְטוֹב לָכֶם וְהַאֲרַכְתֶּם יָמִים בָּאָרֶץ אֲשֶׁר תִּירָשׁוּן: בְּכָל אָרְחָא דִּי פַקִּיד יְיָ אֱלָהֲכוֹן יָתְכוֹן תְּהָכוּן בְּדִיל דְּתֵיחוּן וְייֵטַב לְכוֹן וְתוֹרְכוּן יוֹמִין בְּאַרְעָא דִּי תֵירְתוּן: **ו** (א) וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: וְדָא תַּפְקָדָתָא קְיָמַיָא וְדִינַיָא דִּי פַקִּיד יְיָ אֱלָהֲכוֹן לְאַלָפָא יָתְכוֹן לְמֶעְבַּד בְּאַרְעָא דִּי אַתּוּן עָבְרִין תַּמָן לְמֵירְתַהּ: (ב) לְמַעַן תִּירָא אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר אֶת כָּל חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבֶן בִּנְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יַאֲרִכֻן יָמֶיךָ: בְּדִיל דְּתִדְחַל קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לְמִטַר יָת כָּל קְיָמוֹהִי וּפִקּוּדוֹהִי דִּי אֲנָא מְפַקְּדָךְ אַתְּ וּבְרָךְ וּבַר בְּרָךְ כָּל יוֹמֵי חַיָּיךְ וּבְדִיל דְּיוֹרְכוּן יוֹמָיךְ: (ג) וְשָׁמַעְתָּ יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטַב לָךְ וַאֲשֶׁר תִּרְבּוּן מְאֹד כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: וּתְקַבֵּל יִשְׂרָאֵל וְתִטַר לְמֶעְבַּד דִּי יִיטַב לָךְ

וְדִי תִסְגוּן לַחֲדָא כְּמָא דִי מַלִּיל יְיָ אֱלָהָא דַאֲבָהָתָךְ לָךְ אַרְעָא עָבְדָא חֲלַב וּדְבָשׁ: (ד) **שישי** שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלָהָנָא יְיָ חָד:

רש"י ה' אלהינו ה' אחד. ה' שהוא אלהינו עתה ולא אלהי האמות, הוא עתיד להיות ה' אחד, שנאמר (צפניה ג, ט) כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' ונאמר (זכריה יד, ט) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד:

(ה) וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ: וְתִרְחַם יָת יְיָ אֱלָהָךְ בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשָׁךְ וּבְכָל נְכָסָךְ:

רש"י ואהבת. עשה דבריו מאהבה. אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה. העושה אצל רבו מיראה כשהוא מטריח עליו מניחו והולך לו: בכל לבבך. בשני יצריך. דבר אחר בכל לבבך, שלא יהיה לבך חלוק על המקום: ובכל נפשך. אפלו הוא נוטל את נפשך: ובכל מאדך. בכל ממונך יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר ובכל מאדך. דבר אחר ובכל מאדך בכל מדה ומדה שמודד לך בין במדה טובה בין במדת פרענות וכן דוד הוא אומר (תהלים קטז, יג) כוס ישועות אשא וגו' (שם קטז, יג) צרה ויגון אמצא וגו' :

(ו) וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ: וִיהוֹן פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין דִּי אֲנָא מְפַקֶּדָךְ יוֹמָא דֵּין עַל לִבָּךְ:

רש"י והיו הדברים האלה. ומהו האהבה והיו הדברים האלה, שמתוך כך אתה מכיר בהקדוש ברוך הוא ומדבק בדרכיו: אשר אנכי מצוך היום. לא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה. דיוטגמא, מצות המלך הבאה במכתב:

(ז) וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּתְתַנְנוּן לִבְנָיךְ וּתְמַלֶּל בְּהוֹן בְּמִתְבָּךְ בְּבֵיתָךְ וּבְמֵהָכָךְ בְּאָרְחָא וּבְמִשְׁכְּבָךְ וּבְמִקְיְמָךְ:

רש"י ושננתם. לשון חדוד הוא, שיהיו מחודדים בפיך, שאם ישאלך אדם דבר לא תהא צריך לגמגם בו, אלא אמור לו מיד: לבניך. אלו התלמידים. מצינו בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים, שנאמר (דברים יד, א) בנים אתם לה' אלהיכם, ואומר (מלכים ב' ב, ג) בני הנביאים אשר בבית אל, וכן בחזקיהו שלמד תורה לכל ישראל וקראם בנים שנאמר (ד"ה ב' כט, יא) בני עתה אל תשלו. וכשם שהתלמידים קרויים בנים, שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם, כך הרב קרוי אב, שנאמר (מלכים ב' ב) אבי אבי רכב ישראל וגו' : ודברת בם. שלא יהא עיקר דבורך אלא בם. עשם עיקר ואל תעשם טפל: ובשכבך. יכול אפלו שכב בחצי היום, תלמוד לומר ובקומך. יכול אפלו עמד בחצי הלילה, תלמוד לומר בשבתך בביתך ובלכתך בדרך. דרך ארץ דברה תורה, זמן שכיבה וזמן קימה:

(ח) וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וְתִקְטָרנוּן לְאָת עַל יְדָךְ וִיהוֹן לְתָפְלִין בֵּין עֵינָיךְ:

רש"י וקשרתם לאות על ידך. אלו תפלין שבזרוע: והיו לטטפת בין עיניך. אלו תפלין שבראש ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טטפת. טט בכתפי שתים, פת באפריקי שתים:

(ט) וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: וְתִכְתְּבִנוּן עַל מְזוּזָיְן וְתִקְבְּעִנוּן בְּסִפֵּי בֵיתָךְ וּבְתַרְעָיְךְ:

רש"י מזוזות ביתך. מזוזת כתיב, שאין צריך אלא אחת: ובשעריך. לרבות שערי חצרות ושערי מדינות ושערי עירות:

(י) וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֶת לְךָ עָרִים גְּדֹלֹת וְטֹבֹת אֲשֶׁר לֹא בָנִיתָ: וּבָתִּי מְלֵאָה כָל טוּב אֲשֶׁר לֹא מִלֵּאתָ וּבֹרֹת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא חָצַבְתָּ כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא נָטָעְתָּ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: וּבָתִּין מְלָן כָּל טוּב דִּי לָא מְלֵיתָא וְגֻבִּין פְּסִילָן דִּי לָא פְסַלְתָּא כַּרְמִין וְזֵיתִין דִּי לָא נְצָבְתָּא וְתֵיכוֹל וְתִשְׂבָּע:

רש"י חצובים. לפי שהיו מקום טרשין וסלעים נופל בו לשון חציבה:

(יב) הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: אִסְתַּמַר לָךְ דִּילְמָא תִנְשֵׁי יָת(דַּחֲלְתָּא דַ) יְיָ דִּי אַפְּקָךְ מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדוּתָא:

רש"י מבית עבדים. כתרגומו מבית עבדותא, ממקום שהייתם שם עבדים:

(יג) אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ: יָת יְיָ אֱלָהָךְ תִּדְחַל וְקֳדָמוֹהִי תִּפְלָח וּבִשְׁמֵהּ תְּקַיַּם:

רש"י ובשמו תשבע. אם יש בך כל המדות הללו, שאתה ירא את שמו ועובד אותו, אז בשמו תשבע, שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשבועתך, ואם לאו לא תשבע:

(יד) לֹא תֵלְכוּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם: לָא תְהָכוּן בָּתַר טָעֲוַת עַמְמַיָּא מִטָּעַוַת עַמְמַיָּא דִּי בְסַחֲרָנֵיכוֹן:

רש"י מאלהי העמים אשר סביבותיכם. הוא הדין לרחוקים, אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים אחריהם הצרך להזהיר עליהם ביותר:

(טו) כִּי אֵל קַנָּא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבֶּךָ פֶּן יֶחֱרֶה אַף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: אֲרֵי אֵל קַנָּא יְיָ אֱלָהָךְ שְׁכִנְתֵּהּ בֵּינָךְ דִּילְמָא יִתְקֹף רָגְזָא דַיְיָ אֱלָהָךְ בָּךְ וְיִשֵׁצָךְ מֵעַל אַפֵּי אַרְעָא: (טז) לֹא תְנַסּוּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמַּסָּה: לָא תְנַסוֹן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן כְּמָא דִּי נַסֵּתוּן בְּנִסְיָתָא:

רש"י במסה. כשיצאו ממצרים שנסוהו במים, שנאמר (שמות יז, ז) היש ה' בקרבנו:
(יז) שָׁמוֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעֵדֹתָיו וְחֻקָּיו אֲשֶׁר צִוָּךְ: מִטַּר תִּטְרוּן יָת פִּקּוּדַיָּא דַיְיָ אֱלָהֲכוֹן וּסְהָדְוָתֵהּ וּקְיָמוֹהִי דִּי פַקֶּדָךְ: (יח) וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יִיטַב לָךְ וּבָאתָ וְיָרַשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ: וְתַעְבֵּד דְּכַשַּׁר וּדְתַקֵּן קֳדָם יְיָ בְּדִיל דְּייֵטַב לָךְ וְתֵעוּל וְתֵירַת יָת אַרְעָא טַבְתָּא דִּי קַיִּים יְיָ לַאֲבָהָתָךְ:
רש"י הישר והטוב. זו פשרה, לפנים משורת הדין:
(יט) לַהֲדֹף אֶת כָּל אֹיְבֶיךָ מִפָּנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: לְמִתְבַּר יָת כָּל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ מֵקָדָמָךְ כְּמָא דִּי מַלִּיל יְיָ:
רש"י כאשר דבר. והיכן דבר (שמות כג, כז) והמתי את כל העם וגו' :
(כ) כִּי יִשְׁאָלְךָ בִנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעֵדֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם: אֲרֵי יִשְׁאֲלִנָּךְ בְּרָךְ מְחָר לְמֵימַר מָא סָהֲדְוָתָא וּקְיָמַיָּא וְדִינַיָּא דִּי פַקִּיד יְיָ אֱלָהֲנָא יָתְכוֹן:
רש"י כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהוא אחר זמן:
(כא) וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם וַיּוֹצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה: וְתֵימַר לִבְרָךְ עַבְדִין הֲוֵינָא לְפַרְעֹה בְּמִצְרַיִם וְאַפְּקָנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם בִּידָא תַקִּיפָא: (כב) וַיִּתֵּן יְהוָה אוֹתֹת וּמֹפְתִים גְּדֹלִים וְרָעִים בְּמִצְרַיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ: וִיהַב יְיָ אָתִין וּמוֹפְתִין רַבְרְבִין וּבִישִׁין בְּמִצְרַיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל אֱנָשׁ בֵּיתֵהּ לְעֵינָנָא: (כג) וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָתֶת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֵינוּ: וְיָתָנָא אַפֵּק מִתַּמָּן בְּדִיל לְאַעָלָא יָתָנָא לְמִתַּן לָנָא יָת אַרְעָא דִּי קַיִּים לַאֲבָהָתָנָא: (כד) וַיְצַוֵּנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים לְחַיֹּתֵנוּ כְּהַיּוֹם הַזֶּה: וּפַקְּדָנָא יְיָ לְמֶעְבַּד יָת כָּל קְיָמַיָּא הָאִלֵּין לְמִדְחַל יָת יְיָ אֱלָהָנָא לְטַב לָנָא כָּל יוֹמַיָּא לְקַיָּמוּתָנָא כְּיוֹמָא הָדֵין:
(כה) וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָּנוּ כִּי נִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ: וְזַכוּתָא תְּהֵא לָנָא אֲרֵי נְטַר לְמֶעְבַּד יָת כָּל תַּפְקֻדְתָּא הָדָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא כְּמָא דִּי פַקְּדָנָא: ז (א) **שביעי** כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל גּוֹיִם רַבִּים מִפָּנֶיךָ הַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי שִׁבְעָה גוֹיִם רַבִּים וַעֲצוּמִים מִמֶּךָּ: אֲרֵי יְעַלְנָךְ יְיָ אֱלָהָךְ לְאַרְעָא דִּי אַתְּ עָלֵל לְתַמָּן לְמֵירְתַהּ וְיִתֶּרְ עַמְמִין סַגִיאִין מִן קֳדָמָךְ חִתָּאֵי וְגִרְגָּשָׁאֵי וֶאֱמֹרָאֵי וּכְנַעֲנָאֵי וּפְרִזָאֵי וְחִוָּאֵי וִיבוּסָאֵי שִׁבְעָא עַמְמִין סַגִיאִין וְתַקִּיפִין מִנָּךְ:
רש"י ונשל. לשון השלכה והתזה, וכן (דברים יט, ה) ונשל הברזל:

(ב) וּנְתָנָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהִכִּיתָם הַחֲרֵם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תְחָנֵּם: וְיִמְסָרְנוּן יְיָ אֱלָהָךְ קֳדָמָךְ וְתִמְחִנּוּן גַּמָּרָא תְּגַמַּר יָתְהוֹן לָא תִגְזַר לְהוֹן קְיָם וְלָא תְרַחֵם עֲלֵיהוֹן:

רש"י לא תחנם. לא תתן להם חן. אסור לו לאדם לומר כמה נאה גוי זה. דבר אחר אל תתן להם חניה בארץ:

(ג) וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם בִּתְּךָ לֹא תִתֵּן לִבְנוֹ וּבִתּוֹ לֹא תִקַּח לִבְנֶךָ: וְלָא תִתְחַתַּן בְּהוֹן בְּרָתָךְ לָא תִתֵּן לִבְרֵהּ וּבְרָתֵהּ לָא תְסַב לִבְרָךְ: (ד) כִּי יָסִיר אֶת בִּנְךָ מֵאַחֲרַי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה אַף יְהוָה בָּכֶם וְהִשְׁמִידְךָ מַהֵר: אֲרֵי יַטְעֵין יָת בְּרָךְ מִבָּתַר פָּלְחָנִי וְיִפְלְחוּן לְטַעֲוָת עַמְמַיָּא וְיִתְקֵף רָגְזָא דַיְיָ בְּכוֹן וְיִשֵּׁצָךְ בִּפְרִיעַ:

רש"י כי יסיר את בנך מאחרי. בנו של גוי כשישא את בתך, יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי. למדנו שבן בתך הבא מן הגוי קרוי בנך, אבל בן בנך הבא מן הגויה אינו קרוי בנך אלא בנה, שהרי לא נאמר על בתו לא תקח כי תסיר את בנך מאחרי:

(ה) כִּי אִם כֹּה תַּעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֹתֵיהֶם תִּתֹּצוּ וּמַצֵּבֹתָם תְּשַׁבֵּרוּ וַאֲשֵׁירֵהֶם תְּגַדֵּעוּן וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ: אֲרֵי אִם כְּדֵין תַּעַבְדוּן לְהוֹן אֱגוֹרֵיהוֹן תְּתָרְעוּן וְקָמָתְהוֹן תְּתַבְּרוּן וַאֲשֵׁרֵיהוֹן תְּקוֹצְצוּן וְצַלְמֵי טַעֲוָתְהוֹן תּוֹקְדוּן בְּנוּרָא:

רש"י מזבחתיהם. של בנין: מצבותם. אבן אחת: ואשירהם. אילנות שעובדין אותן: ופסיליהם. צלמים:

(ו) כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכֹּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: אֲרֵי עַם קַדִּישׁ אַתְּ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בָּךְ אִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ לְמֶהֱוֵי לֵהּ לְעַם חֲבִיב מִכֹּל עַמְמַיָּא דִּי עַל אַפֵּי אַרְעָא: (ז) לֹא מֵרֻבְּכֶם מִכָּל הָעַמִּים חָשַׁק יְהוָה בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי אַתֶּם הַמְעַט מִכָּל הָעַמִּים: לָא מִדְּסַגִּיאִין אַתּוּן מִכָּל עַמְמַיָּא צָבֵי יְיָ בְּכוֹן וְאִתְרְעֵי בְכוֹן אֲרֵי אַתּוּן זְעִירִין מִכָּל עַמְמַיָּא:

רש"י לא מרבכם. כפשוטו. ומדרשו לפי שאין אתם מגדילים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה לפיכך חשקתי בכם: כי אתם המעט. הממעטין עצמכם, כגון אברהם, שאמר (בראשית יח, כז) ואנכי עפר ואפר, וכגון משה ואהרן שאמרו (שמות טז, ח) ונחנו מה, לא כנבוכדנצר שאמר (ישעיה יד, יד) אדמה לעליון, וסנחריב שאמר (שם לו, כ) מי בכל אלהי הארצות, וחירם שאמר (יחזקאל כח, ב) אל אני מושב אלהים ישבתי: כי אתם המעט. הרי כי משמש בלשון דהא:

(ח) כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשָּׁמְרוֹ אֶת הַשְּׁבֻעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֵיכֶם הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם בְּיָד חֲזָקָה וַיִּפְדְּךָ מִבֵּית עֲבָדִים מִיַּד פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרָיִם: אֲרֵי מִדְּרַחֲם יְיָ יָתְכוֹן

וּמִדְנָטַר יָת קְיָמָא דִּי קַיְּים לַאֲבָהָתְכוֹן אֲפֵיק יְיָ יָתְכוֹן בִּידָא תַּקִּיפָא וּפְרָקָךְ מִבֵּית עַבְדוּתָא מִידָא דְּפַרְעֹה מַלְכָּא דְּמִצְרָיִם:

רש"י כי מאהבת ה'. הרי כי משמש בלשון אלא. לא מרבכם חשק ה' בכם, אלא מאהבת ה' אתכם: ומשמרו את השבועה. מחמת שמרו את השבועה:

(ט) **מפטיר** וְיָדַעְתָּ כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנֶּאֱמָן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד לְאֹהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי (מצותו) מִצְוֹתָיו לְאֶלֶף דּוֹר: וְתַדַּע אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ הוּא אֱלֹהִים אֱלָהָא מְהֵימְנָא נָטֵר קְיָמָא וְחִסְדָּא לְרַחֲמוֹהִי וּלְנָטְרֵי פִּקּוּדוֹהִי לְאַלְפֵי דָרִין:

רש"י לאלף דור. ולהלן הוא אומר (דברים ה, ט) לאלפים, כאן שהוא סמוך אצל לשומרי מצותיו, העושין מיראה, הוא אומר לאלף, ולהלן שהוא סמוך אצל לאוהביו, העושין מאהבה, ששכרם יותר גדול, הוא אומר לאלפים: לאוהביו. אלו העושין מאהבה: ולשומרי מצותיו. אלו העושין מיראה:

(י) וּמְשַׁלֵּם לְשֹׂנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ לֹא יְאַחֵר לְשֹׂנְאוֹ אֶל פָּנָיו יְשַׁלֶּם לוֹ: וּמְשַׁלֵּם לְסָנְאוֹהִי טָבָן דִּי אִנּוּן עָבְדִין קֳדָמוֹהִי בְּחַיֵּיהוֹן לְאוֹבָדֵיהוֹן לָא מְאַחַר עִבַּד טָב לְסָנְאוֹהִי טָבָן דִּי אִנּוּן עָבְדִין קֳדָמוֹהִי בְּחַיֵּיהוֹן מְשַׁלֵּם לְהוֹן:

רש"י ומשלם לשנאיו אל פניו. בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא:

(יא) וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַמִּצְוָה וְאֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם: וְתִטַּר יָת תַּפְקֻדְתָּא וְיָת קְיָמַיָּא וְיָת דִּינַיָּא דִּי אֲנָא מְפַקֶּדְךָ יוֹמָא דֵּין לְמֶעְבַּדְהוֹן: ספפ:

רש"י היום לעשותם. ולמחר לעולם הבא לטול שכרם:

הפטרת ואתחנן - ישעיה מ

מ (א) נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם: (ב) דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מָלְאָה צְבָאָהּ כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לָקְחָה מִיַּד יְהוָה כִּפְלַיִם בְּכָל חַטֹּאתֶיהָ: (ג) קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פַּנּוּ דֶּרֶךְ יְהוָה יַשְּׁרוּ בָעֲרָבָה מְסִלָּה לֵאלֹהֵינוּ: (ד) כָּל גֶּיא יִנָּשֵׂא וְכָל הַר וְגִבְעָה יִשְׁפָּלוּ וְהָיָה הֶעָקֹב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה: (ה) וְנִגְלָה כְּבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי יְהוָה דִּבֵּר: (ו) קוֹל אֹמֵר קְרָא וְאָמַר מָה אֶקְרָא כָּל הַבָּשָׂר חָצִיר וְכָל חַסְדּוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה: (ז) יָבֵשׁ חָצִיר נָבֵל צִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה נָשְׁבָה בּוֹ אָכֵן חָצִיר הָעָם: (ח) יָבֵשׁ חָצִיר נָבֵל צִיץ וּדְבַר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם: (ט) עַל הַר גָּבֹהַ עֲלִי לְךָ מְבַשֶּׂרֶת צִיּוֹן הָרִימִי בַכֹּחַ קוֹלֵךְ מְבַשֶּׂרֶת יְרוּשָׁלַם הָרִימִי אַל תִּירָאִי אִמְרִי לְעָרֵי יְהוּדָה הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם: (י) הִנֵּה אֲדֹנָי יְהוִה בְּחָזָק יָבוֹא וּזְרֹעוֹ מֹשְׁלָה לוֹ הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו: (יא) כְּרֹעֶה עֶדְרוֹ יִרְעֶה בִּזְרֹעוֹ יְקַבֵּץ טְלָאִים וּבְחֵיקוֹ יִשָּׂא עָלוֹת יְנַהֵל: (יב) מִי מָדַד בְּשָׁעָלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בַּזֶּרֶת תִּכֵּן וְכָל בַּשְּׁלִשׁ עֲפַר הָאָרֶץ וְשָׁקַל בַּפֶּלֶס הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמאֹזְנָיִם: (יג) מִי תִכֵּן אֶת רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדִיעֶנּוּ:

(יד) אֶת מִי נוֹעָץ וַיְבִינֵהוּ וַיְלַמְּדֵהוּ בְּאֹרַח מִשְׁפָּט וַיְלַמְּדֵהוּ דַּעַת וְדֶרֶךְ תְּבוּנוֹת יוֹדִיעֶנּוּ: (טו) הֵן גּוֹיִם כְּמַר מִדְּלִי וּכְשַׁחַק מֹאזְנַיִם נֶחְשָׁבוּ הֵן אִיִּים כַּדַּק יִטּוֹל: (טז) וּלְבָנוֹן אֵין דֵּי בָּעֵר וְחַיָּתוֹ אֵין דֵּי עוֹלָה: (יז) כָּל הַגּוֹיִם כְּאַיִן נֶגְדּוֹ מֵאֶפֶס וָתֹהוּ נֶחְשְׁבוּ לוֹ: (יח) וְאֶל מִי תְדַמְּיוּן אֵל וּמָה דְּמוּת תַּעַרְכוּ לוֹ: (יט) הַפֶּסֶל נָסַךְ חָרָשׁ וְצוֹרֵף בַּזָּהָב יְרַקְּעֶנּוּ וּרְתֻקוֹת כֶּסֶף צוֹרֵף: (כ) הַמְסֻכָּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא יִרְקַב יִבְחַר חָרָשׁ חָכָם יְבַקֶּשׁ לוֹ לְהָכִין פֶּסֶל לֹא יִמּוֹט: (כא) הֲלוֹא תֵדְעוּ הֲלוֹא תִשְׁמְעוּ הֲלוֹא הֻגַּד מֵרֹאשׁ לָכֶם הֲלוֹא הֲבִינֹתֶם מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ: (כב) הַיֹּשֵׁב עַל חוּג הָאָרֶץ וְיֹשְׁבֶיהָ כַּחֲגָבִים הַנּוֹטֶה כַדֹּק שָׁמַיִם וַיִּמְתְּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת: (כג) הַנּוֹתֵן רוֹזְנִים לְאַיִן שֹׁפְטֵי אֶרֶץ כַּתֹּהוּ עָשָׂה: (כד) אַף בַּל נִטָּעוּ אַף בַּל זֹרְעוּ אַף בַּל שֹׁרַשׁ בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם נָשַׁף בָּהֶם וַיִּבָּשׁוּ וּסְעָרָה כַקַּשׁ תִּשָּׂאֵם: (כה) וְאֶל מִי תְדַמְּיוּנִי וְאֶשְׁוֶה יֹאמַר קָדוֹשׁ: (כו) שְׂאוּ מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֵלֶּה הַמּוֹצִיא בְמִסְפָּר צְבָאָם לְכֻלָּם בְּשֵׁם יִקְרָא מֵרֹב אוֹנִים וְאַמִּיץ כֹּחַ אִישׁ לֹא נֶעְדָּר:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה נגעים פרק א

א. מַרְאוֹת נְגָעִים שְׁנַיִם שֶׁהֵן אַרְבָּעָה. בַּהֶרֶת עַזָּה כַּשֶּׂלֶג, שְׂנִיָּה לָהּ כְּסִיד הַהֵיכָל. וְהַשְּׂאֵת כְּקִרּוּם בֵּיצָה, שְׂנִיָּה לָהּ כְּצֶמֶר לָבָן, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, הַשְּׂאֵת כְּצֶמֶר לָבָן, שְׂנִיָּה לָהּ כְּקִרּוּם בֵּיצָה:

ברטנורה (א) **מראות נגעים שנים**. כתיבי בקרא בהדיא שאת ובהרת: **שהן ארבעה**. יש לך לרבות עוד שנים אחרים דלא כתיבי בקרא, והן תולדה דשאת ותולדה דבהרת, דמרבינן להו מספחת, שאין ספחת שם נגע אלא לשון טפלה, וכן הוא אומר (שמואל א ב) ספחני נא אל אחת הכהונות, והטיל הכתוב ספחת בין שאת לבהרת, לומר לך שיש תולדה לשאת ויש תולדה לבהרת: **בהרת עזה כשלג**. לבנה ביותר. דכתיב (ויקרא יג) ואם בהרת לבנה היא, היא לבנה ואין למעלה ממנה לבנה: **שאת כקרום ביצה**. דסבר האי תנא, אין שאת אלא לשון גובה, וכן הוא אומר (ישעיה ב) ועל כל הגבעות הנשאות. ואין לך כהה בלבנונית בכל ארבעה מראות כקרום ביצה, לפיכך הוא גבוה יותר מכולן, כמראה צל גבוה מן החמה: **שניה לה כצמר לבן**. והוא עז בלבנוניתו יותר מסיד ההיכל שהיא תולדה דבהרת. משום דאמר קרא שאת לבנה. לענין מאי קרייה רחמנא לבנה, על כרחך לתולדתה, שהיא לבנה יותר מתולדתה דבהרת: **שאת כצמר לבן**. ורבנן סברי, שני מראות עזות שהן שלג וצמר לבן, הן לשני אבות בהרת ושאת, ושני מראות כהות מהן שהן סיד ההיכל וקרום ביצה הן תולדות, תן תולדה גדולה לגדול, דהיינו סיד ההיכל לבהרת שהוא

אב גדול, ותולדה קטנה לקטן דהיינו קרום ביצה לשאת שהוא קטן מבהרת. ונפקא מינה בפלוגתייהו דרבנן ותנא קמא לענין צירוף, דחצי גריס מאב וחצי גריס מתולדה דידיה מצטרפין, וכן שני האבות שאת ובהרת מצטרפין, דדרשינן והיה בעור בשרו לנגע, מלמד שמצטרפין זה עם זה, מדכתיב והיה ולא כתיב והיו, עשה כל הנגעים אחד. אבל שתי התולדות אין מצטרפין, דתולדה דבהרת אינה מצטרפת עם תולדה דשאת, דלא קאי והיה אלא אשאת ובהרת דכתיבי בהדיא, ולא אתולדות דאתו מרבויא. והשתא, לתנא קמא שלג וקרום ביצה מצטרפין שלג וצמר לבן אין מצטרפין דרבנן שלג וצמר מצטרפין, שלג וקרוס אין מצטרפין והלכה כחכמים: **צמר לבן**. צמר נקי של כבש בן יומו לאחר שרחצוהו ונתלבן:

ב. הַפְּתוּחַ שֶׁבַּשֶּׁלֶג, כְּיֵין הַמָּזוּג בַּשֶּׁלֶג, הַפְּתוּחַ שֶׁבַּסִּיד, כְּדַם הַמָּזוּג בֶּחָלָב, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֲדַמְדָּם שֶׁבָּזֶה וְשֶׁבָּזֶה, כְּיֵין הַמָּזוּג בְּמַיִם, אֶלָּא שֶׁל שֶׁלֶג עַזָּה וְשֶׁל סִיד דַּהָה מִמֶּנָּה:

ברטנורה (ב) **הפתוח שבשלג**. המעורב בלובן ואודם שבבהרת העזה כשלג, נראה: **כיין המזוג בשלג**. שלבנוניתו מרובה ואדמימות שבו מועט: **והפתוח שבסיד**. ההיכל והמעורב שבנגע שהוא כסיד ההיכל, נראה: **כדם המזוג בחלב**. שאדמימות שבו מרובה ואע"ג דלא תני פתוח אלא בבהרת ותולדתה, הוא הדין דיש פתוח נמי בשאת ותולדתה, דתניא בתורת כהנים, שאת לבנה, מלמד שמטמאה חלקה. בהרת לבנה אדמדמת, מלמד שמטמאה פתוח. מנין ליתן את האמור של זה בזה, תלמוד לומר נגע צרעת: **שבזה ושבזה**. שבשלג ושבסיד: **דיהה**. חסרה מן הלובן, שאינה צחה בלבנונית כמותה. והלכה כרבי עקיבא:

ג. אַרְבָּעָה מַרְאוֹת הָאֵלּוּ מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְפָטוֹר, וּלְהַחֲלִיט, וּלְהַסְגִּיר. לְהַסְגִּיר אֶת הָעוֹמֵד בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן. לְפָטוֹר אֶת הָעוֹמֵד בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי. לְהַחֲלִיט אֶת שֶׁנּוֹלַד לוֹ מִחְיָה אוֹ שֵׂעָר לָבָן, בַּתְּחִלָּה, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר. לְהַחֲלִיט אֶת שֶׁנּוֹלַד לוֹ פְּשָׂיוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר. לְהַחֲלִיט אֶת הַהוֹפֵךְ כֻּלּוֹ לָבָן מִתּוֹךְ הַפְּטוּר. לְפָטוֹר אֶת הַהוֹפֵךְ כֻּלּוֹ לָבָן מִתּוֹךְ הֶחְלֵט אוֹ מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר. אֵלּוּ מַרְאוֹת נְגָעִים שֶׁכָּל נְגָעִים תְּלוּיִים בָּהֶן:

ברטנורה (ג) **מארבעה מראות הללו מצטרפין**. גרסינן. ולא גרסינן ארבעה מראות, שאין כל הארבעה מראות מצטרפין, דאין התולדה מצטרפת אלא עם אב שלה, ושתי תולדות זו עם זו אינן מצטרפין, אבל שני אבות מצטרפין מדכתיב והיה בעור בשרו, ולא כתיב והיו, משמע שעושה שאת ובהרת כאחד, דאי איכא חצי גריס מזה וחצי גריס מזה מצטרפין

לכגריס. ורמב"ם כתב, דכל הארבעה מראות מצטרפין, בין שתי התולדות זו עם זו בין אב עם תולדה שאינה שלו, כל מקרום ביצה ולמעלה מצטרפין, והתוספתא מסייעתו: **לפטור להחליט ולהסגיר**. לכל הנך מילי מצטרפין. וכולהו מפרש להו: **להסגיר העומד בסוף שבוע ראשון**. דכתיב (ויקרא יג) וראהו הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעיניו והסגירו הכהן שבעת ימים שנית: ולפטור את העומד בסוף שבוע שני. שהעומד בשיעורו ולא פשה ועמד במראהו, אע"פ שלא ירד למטה מארבעה מראות, פוטרו בסוף שבוע שני. והא דכתיב (שם) וראה הכהן אותו ביום השביעי שנית והנה כהה הנגע וגו' וטיהרו הכהן, לאו למימרא דאין מטהרו אלא אם כן כהה, אלא אשמעינן קרא דאפילו נשתנה משלג לסיד או מסיד לשלג לא אמרינן נגע אחר הוא וחוזר ומסגירו כתחילה אלא כעומד דמי ומטהרו: להחליט את שנולד לו מחיה או שער לבן בתחלה. כשהובא בתחילתו אל הכהן ויש בו בהרת כגריס ומחית בשר כעדשה מרובעת בתוך מקום הבהרת, מחליטו מיד. וכן נמי שער לבן, אם היה שחור ולא הספיק להסגירו עד שהפך ללבן, מחליטו מיד. אבל פשיון לא מטמא בתחילה אפילו פושה והולך עד שלא הסגיר: **בסוף שבוע ראשון**. כלומר להחליט כמו כן בסוף שבוע ראשון, שמתחלה לא היו לו סימנים הללו והסגירו, ולסוף שבוע ראשון מצא בו מחיה או שער לבן, מחליטו: **או בסוף שבוע שני**. כגון דבסוף שבוע ראשון עמד בעיניו ולא היה בו לא שער לבן ולא מחיה, [והסגירו פעם שנית], ובסוף שבוע שני נולדו בו סימנים הללו, מחליטו: **לאחר הפטור**. כלומר ואפילו לאחר הפטור שבסוף שבוע שני לא נולדו בו סימני טומאה ופטרו, ולאחר כמה ימים נולדו, מחליטו: להחליט את שנולד לו פשיון בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני. כגון בהרת כגריס שאין בה מחיה ולא שער לבן והסגירה, אם פשתה בסוף שבוע ראשון או לא פשתה אלא בסוף שבוע שני, מחליטו. ואם לא פשתה לא בשבוע ראשון ולא בשבוע שני ופטרו ולאחר כמה ימים פשתה, מחליטו: להחליט את ההופך כולו לבן מתוך הפטור. אם אחר שפטרו וטיהרו הכהן פרחה הצרעת בכולו, טמא מוחלט: לפטור את ההופך כולו לבן מתוך החלט או מתוך הסגר. אם לאחר שטמאו הכהן, או לאחר שהוזקק להסגר קודם שטמאו, פרחה הצרעת בכולו, פוטרו וטהור. שהפריחה עושה מן הטהור טמא ומן הטמא טהור. והמוסגר טמא מקרי: **אלו מראות נגעים**. ארבעה מראות אלו שהזכרנו חלקות או פתוכות:

ד. (רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר, מַרְאוֹת נְגָעִים שִׁשָּׁה עָשָׂר). רַבִּי דוֹסָא בֶּן הַרְכִּינַס אוֹמֵר, מַרְאוֹת נְגָעִים שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה. עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל אוֹמֵר, שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם. רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר, אֵין רוֹאִים אֶת הַנְּגָעִים בַּתְּחִלָּה לְאַחַר הַשַּׁבָּת, שֶׁשָּׁבוּעַ שֶׁלּוֹ חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. וְלֹא

בְּשֵׁנִי, שֶׁשָּׁבוּעַ שֵׁנִי שֶׁלּוֹ חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. וְלֹא בִשְׁלִישִׁי לַבָּתִּים, שֶׁשָּׁבוּעַ שְׁלִישִׁי שֶׁלּוֹ חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, לְעוֹלָם רוֹאִים. חָל לִהְיוֹת בְּתוֹךְ הַשַּׁבָּת, מַעֲבִירִין לְאַחַר הַשַּׁבָּת. וְיֵשׁ בַּדָּבָר לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר:

ברטנורה (ד) **מראות נגעים שלשים ששה**. גרסינן. ולא גרסינן מראות נגעים ששה עשר. ושלשים וששה הוו, ארבעה מראות חלקות וארבעה מראות פתוכות דעור ובשר, וכנגדן בשחין ומכוה, ששחין ומכוה אחת הן ולא חלקן הכתוב אלא לומר לך שאין מצטרפין, וכנגדן בנתקים, וכנגדן בקרחת וגבחת, שקרחת וגבחת אחת הן, הרי שלשים ושנים מראות, וירקרק ואדמדמם דנגעי בגדים, וירקרק ואדמדם דנגעי בתים, הרי שלשים וששה: עקביא בן מהללאל אומר שבעים ושנים. הנך שלשים וששה בתחילה כשהובא אל הכהן, ושלשים וששה אחריני כנגדן בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני של הסגר או בסוף שבוע שלישי לנגעי בתים להבחין בין מראה שלכתחלה למראה שבסוף, הרי שבעים ושנים. כך פירשן הרמב"ם וישר הוא. אלא דקשיא לי בגוה שהוא מונה שמונה מראות דנתקין, ואנן קיימא לן דנתקין מטמאין בכל מראות ואין להם מראות מיוחדות כשאר נגעים: **ששבוע שני שלו חל בשבת**. דשני הסגרות שלשה עשר יום, דיום שביעי של שבוע ראשון עולה לכאן ולכאן, דכתיב (ויקרא יג) והסגירו הכהן שבעת ימים שנית, מלמד שיום שביעי עולה לו מן המנין מלפניו ומאחריו. וכן שלשה שבועות דנגעי בתים אינם אלא תשעה עשר יום, דראשון ושביעי של שבוע אמצעי עולין לפניהם ולאחריהם: **חל להיות בתוך השבת**. שביום השבת חל שביעי, אין רואים אותו בשבת מפני שהוא נראה כדן את הדין בשבת, אלא ממתין עד לאחר השבת. ואין הלכה כרבי עקיבא:

ה. כֵּיצַד לְהָקֵל, הָיָה בּוֹ שֵׂעָר לָבָן וְהָלַךְ לוֹ שֵׂעָר לָבָן, הָיוּ לְבָנוֹת וְהִשְׁחִירוּ, אַחַת לְבָנָה וְאַחַת שְׁחוֹרָה וְהִשְׁחִירוּ שְׁתֵּיהֶן, אֲרֻכּוֹת וְהִקְצִירוּ, אַחַת אֲרֻכָּה וְאַחַת קְצָרָה וְהִקְצִירוּ שְׁתֵּיהֶן, נִסְמַךְ הַשְּׂחִין לִשְׁתֵּיהֶן אוֹ לְאַחַת מֵהֶן, הִקִּיף הַשְּׂחִין לִשְׁתֵּיהֶן אוֹ לְאַחַת מֵהֶן, אוֹ חִלְקָן הַשְּׂחִין וּמְחִיַּת הַשְּׂחִין וְהַמְּכְוָה וּמְחִיַּת הַמְּכְוָה וְהַבֹּהַק, הָיְתָה בּוֹ מִחְיָה וְהָלְכָה לָהּ הַמִּחְיָה, הָיְתָה מְרֻבַּעַת וְנַעֲשֵׂית עֲגֻלָּה אוֹ אֲרֻכָּה, מְבֻצֶּרֶת וְנַעֲשֵׂית מִן הַצַּד, מְכֻנֶּסֶת וְנִתְפַּזְּרָה, וּבָא הַשְּׂחִין וְנִכְנַס בְּתוֹכָהּ. הִקִּיפָהּ, חִלְּקָהּ, אוֹ מְעָטָהּ הַשְּׂחִין אוֹ מִחְיַת הַשְּׂחִין וְהַמְּכְוָה וּמִחְיַת הַמְּכְוָה וְהַבֹּהַק, הָיָה בּוֹ פְּשִׁיוֹן וְהָלַךְ לוֹ פְּשִׁיוֹן אוֹ שֶׁהָלְכָה לָהּ הָאוֹם אוֹ שֶׁנִּתְמַעֲטָה וְאֵין בָּזֶה וּבָזֶה כִּגְרִיס, הַשְּׂחִין וּמִחְיַת הַשְּׂחִין וְהַמְּכְוָה וּמִחְיַת הַמְּכְוָה וְהַבֹּהַק חוֹלְקִין בֵּין הָאוֹם לַפְּשִׁיוֹן, הֲרֵי אֵלּוּ לְהָקֵל:

ברטנורה (ה) **היה בו שער לבן**. ביום השבת. ואם היה רואהו היה מחליטו, ולאחר השבת הלך לו, הרי זה להקל ואע"ג דאי נמי חלטו בשבת, כשהלך לו אחר השבת היה מטהרו,

מכל מקום היה צריך להביא קרבן כדין מצורע מוחלט שנתרפא, ועכשיו פטור: **היו לבנות**. אי נמי היו לבנות ביום השבת שהיה ראוי להחליטו, ולמחר השחירו, הרי זה להקל: אחת לבנה ואחת שחורה והשחירו שתיהן. כדי נסבה, דאין כאן להקל, דבין כך ובין כך טהור, ואגב סיפא דלהחמיר נקט לה דקתני והלבינו שתיהן: **ארוכות**. היו השערות ביום השבת כדי לקרוץ בזוג, דהיינו שיעור טומאה, ולמחר נתקצרו, היינו להקל: **אחת ארוכה ואחת קצרה**. כדי נסבה, דבין כך ובין כך טהור, אלא אגב סיפא דלהחמיר נקט לה דקתני והאריכו שתיהן: **נסמך השחין לשתיהן**. לשתי שערות, לאחר השבת, ובשבת לא היה בו שחין, דאילו בשבת ראהו היה מחליטו מחמת השערות לבנות שבתוך הבהרת, ועכשיו לאחר השבת שבא השחין ונסמך לשתיהן או לאחת מהן, אינן סימן טומאה: **הקיף השחין וכו'**. או שהקיף השחין לשתי השערות לבנות: **או לאחת מהן או חלקן השחין**. שבא השחין או מחית השחין או המכוה או מחית המכוה או הבוהק בין שער לשער, כל הני דבשבת לא היו ולאחר שבת באו, הרי זה להקל: **היתה בו מחיה**. בשבת, שהיא סימן טומאה: **והלכה לה**. לאחר השבת. אי נמי היתה מרובעת בשבת והיה ראוי להחליטו, ולאחר השבת נעשית עגולה או ארוכה דהשתא אינה סימן טומאה. אי נמי היתה מבוצרת המחיה בשבת באמצע הבהרת כמין מבצר של עיר שיושב באמצע העיר, ומתוך כך היה ראוי להחליטו, ולאחר השבת נעשית מן הצד. אי נמי היתה בשבת מכונסת כעדשה במקום אחד, ולאחר השבת נתפזרה: **ובא השחין ונכנס לתוכה**. כלומר בשבת לא היה שם שחין, והיתה המחיה סימן טומאה, ובא השחין ונכנס לתוכה: **הקיפה או חלקה או מיעטה**. כלומר, או שלא בא השחין על כל הנגע אלא על קצת המחיה ופחתה מכעדשה: השחין ומחית השחין המכוה ומחית המכוה והבוהק. כל הני אמיעטה קיימו, שמיעטה השחין או מחית השחין, דהיינו שנעשה קרום כקליפת השום. או המכוה או מחית המכוה. כל הני שבשבת לא היו, ולאחר השבת באו: **וכן הבוהק**. שבשבת היו מארבעה מראות ונעשה בוהק למחרתו ומיעט המחיה, דשחין ובוהק ממעטין מחיה, כדתניא בתורת כהנים, בשר חי ולא השחין, בשר חי ולא הבוהק: **היה בו פסיון**. בשבת: **והלך לו**. הפסיון לאחר השבת, דמה שפשה בשבת כנס למחרתו: **או שהלכה האום**. עיקר הנגע נקרא אום. והלכה האום ונשאר הפסיון: **או שנתמעטה**. האום ואין בין שניהם כגריס: **השחין ומחית השחין**. כלומר, אי נמי בשבת פשה ולא היה מפסיק בשבת בין האום לפשיון לא שחין ולא מחית השחין ולא מכוה ולא מחית המכוה ולא בוהק, ולאחר השבת הפסיק אחד מאלו, הרי זה להקל:

ו. כֵּיצַד לְהַחְמִיר, לֹא הָיָה בּוֹ שֵׂעָר לָבָן וְנוֹלַד לוֹ שֵׂעָר לָבָן, הָיוּ שְׁחוֹרוֹת וְהִלְבִּינוּ אַחַת שְׁחוֹרָה וְאַחַת לְבָנָה וְהִלְבִּינוּ שְׁתֵּיהֶן, קְצָרוֹת וְהֶאֱרִיכוּ, אַחַת קְצָרָה וְאַחַת אֲרֻכָּה וְהֶאֱרִיכוּ שְׁתֵּיהֶן, נִסְמַךְ הַשְּׂחִין לִשְׁתֵּיהֶן אוֹ לְאַחַת מֵהֶן, הִקִּיף הַשְּׂחִין אֶת שְׁתֵּיהֶן אוֹ אֶת אַחַת מֵהֶן, אוֹ חִלְקוֹ הַשְּׂחִין וּמִחְיַת הַשְּׂחִין וְהַמִּכְוָה וּמִחְיַת הַמִּכְוָה וְהַבֹּהַק וְהָלְכוּ לָהֶם, לֹא הָיְתָה בּוֹ מִחְיָה וְנוֹלְדָה לוֹ מִחְיָה, הָיְתָה עֲגֻלָּה אוֹ אֲרֻכָּה וְנֶעֱשֵׂית מְרֻבַּעַת, מִן הַצַּד וְנֶעֱשֵׂית מְבֻצֶּרֶת, מְפֻזֶּרֶת וְנִתְכַּנְּסָה וּבָא הַשְּׂחִין וְנִכְנַס בְּתוֹכָהּ, הִקִּיפָהּ, חִלְקָהּ, אוֹ מִעֲטָהּ הַשְּׂחִין אוֹ מִחְיַת הַשְּׂחִין וְהַמִּכְוָה וּמִחְיַת הַמִּכְוָה וְהַבֹּהַק וְהָלְכוּ לָהֶן, לֹא הָיָה בּוֹ פְּשִׂיוֹן וְנוֹלַד בּוֹ פְּשִׂיוֹן, הַשְּׂחִין וּמִחְיַת הַשְּׂחִין וְהַמִּכְוָה וּמִחְיַת הַמִּכְוָה וְהַבֹּהַק חוֹלְקִין בֵּין הָאוֹם לַפְּשִׂיוֹן וְהָלְכוּ לָהֶן, הֲרֵי אֵלּוּ לְהַחְמִיר:

ברטנורה (ו) **נסמך השחין**. בשבת: **לשתיהן**. לשתי השערות, דהשתא לא הוו סימן טומאה, שאין שער לבן סימן טומאה אלא כשהוא בנגע עצמו, לא בתוך השחין או בתוך המכוה: **או הקיף השחין וכו'**. דאם ראהו בשבת לא היה מחליט והלכו להן לאחר השבת, שנעשה מקום השחין והמכוה צלקת, והרי הוא כעור בשר, ונשאר עור הבשר עם הנגע כבתחילה ועם שער הלבן, ומחליטו, הרי זה להחמיר: **חולקין בין האום לפסיון**. שהיו מפסיקין בשבת בין עיקר הנגע לפשיון: **והלכו להן**. לאחר השבת, ואין שם דבר המפסיק, הרי אלו להחמיר:

גמרא נדה דף כד ע"ב

מָלֵא מַיִם וְכוּ' בִּשְׁלָמָא דָּם וּמַיִם לָאו כְּלוּם הִיא אֶלָּא גְּנוּנִים נֵיחוּשׁ שֶׁמָּא וָלָד הָוָה וְנִימּוֹחַ אָמַר אַבַּיֵי כַּמָּה יַיִן חַי שָׁתָת אִמּוֹ שֶׁל זֶה שֶׁנִּימּוֹחַ עוּבָּרָהּ בְּתוֹךְ מֵעֶיהָ, רָבָא אָמַר מָלֵא תְּנַן. וְאִם אִיתָא דְּאִתְמוּחִי אִתְמָח מִחְסַר חָסֵר, רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר גְּנוּנִים תְּנַן וְאִם אִיתָא דְּאִתְמוּחִי אִתְמָח כּוּלָּהּ בְּחַד גַּוְנָא הֲוָה קָאֵי. תַּנְיָא אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר קוֹבֵר מֵתִים הָיִיתִי וְהָיִיתִי מְסַתֵּכֵּל בַּעֲצָמוֹת שֶׁל מֵתִים הַשּׁוֹתֶה יַיִן חַי עַצְמוֹתָיו שְׁרוּפִין. מָזוּג עַצְמוֹתָיו סְכוּיִין. כָּרְאוּי עַצְמוֹתָיו מְשׁוּחִין. וְכָל מִי שֶׁשְּׁתִיָּתוֹ מְרוּבָּה מֵאֲכִילָתוֹ עַצְמוֹתָיו שְׁרוּפִין. אֲכִילָתוֹ מְרוּבָּה מִשְּׁתִיָּתוֹ עַצְמוֹתָיו סְכוּיִין כָּרְאוּי עַצְמוֹתָיו מְשׁוּחִין:

רש"י **שמא ולד הוה ונימוח**. כיון דלאו דם הוא ולאו מים נינהו איכא למיחש לולד: **כמה יין חי**. וכו'. ל' גוזמא: **ה"ג רבא אמר מלא תנן: סכויין. שחורין שמעתי**. ל"א סכויין בלא מוח ומשיחה אלא יבשים: **מזוג**. יותר מדאי:

זוהר ויקהל דף ר"ד ע"א

כְּתִיב וַיִּנָּפֵשׁ וְאוֹקְמוּהָ. וַוי נֶפֶשׁ דְּאִבְדַת וְשַׁפִּיר אִיהוּ. אֲבָל אִי הָכִי וַי גּוּפָא אִצְטְרִיךְ לְמֵימַר דְּמִנֵּהּ אָבְדַת נֶפֶשׁ. אֲבָל רָזָא דְּמִלָּה בְּבַר נָשׁ אִית נֶפֶשׁ דְּנַטְלָא וּמְשִׁיךְ לְגַבֵּהּ לְהַאי רוּחָא מֵעָרֶב שַׁבָּת. וְהַהוּא רוּחָא שַׁרְיָא בְּגַוֵּהּ דְּהַהִיא נֶפֶשׁ וְדַיְרָא בֵּהּ כָּל יוֹמָא דְּשַׁבַּתָּא. וּכְדֵין

הַהוּא נֶפֶשׁ יָתִיר בְּרִבּוּיָא וְתוֹעַלְתָּא יָתִיר מִמַּה דַּהֲוָה. וְעַל דָּא תָּנֵינָן כָּל נַפְשָׁאן דְּיִשְׂרָאֵל מִתְעַטָּרָן בְּיוֹמָא דְּשַׁבַּתָּא וַעֲטָרָא דִּלְהוֹן דְּשַׂרְיָא הַאי רוּחָא בְּגַוַּיְהוּ.

תרגום הזוהר כָּתוּב, וַיִּנָּפַשׁ, וְהֶעֱמִידוּהוּ, אוֹי שֶׁאָבְדָה הַנֶּפֶשׁ. וְהוּא יָפֶה. אַבָל אִם כֵּן, "אוֹי לָגוּף" הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁמִּמֶּנּוּ אָבְדָה הַנֶּפֶשׁ, וּבְוַיִּנָּפַשׁ לֹא נִזְכְּרָה אֶלָּא הַנֶּפֶשׁ. וּמֵשִׁיב, אֲבָל סוֹד הַדָּבָר, בָּאָדָם יֵשׁ נֶפֶשׁ, שֶׁמְּקַבֶּלֶת וּמוֹשֶׁכֶת אֵלֶיהָ אֶת הָרוּחַ הַזֶּה הַנִּ"ל, מֵעֶרֶב שַׁבָּת. וְהָרוּחַ הַזֶּה שׁוֹרֶה בְּתוֹךְ הַנֶּפֶשׁ הַהִיא וְשׁוֹכֵן בָּהּ כָּל יוֹם הַשַּׁבָּת. וְאָז הַנֶּפֶשׁ הַהִיא בְּגַדְלוּת וְתוֹעֶלֶת יְתֵירָה מִמַּה שֶׁהָיְתָה. וְעַל כֵּן לְמַדְנוּ, כָּל נְפָשׁוֹת יִשְׂרָאֵל מִתְעַטְּרוֹת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וְהָעֲטָרָה שֶׁלָּהֶם הִיא הָרוּחַ הַזֶּה הַנִּ"ל, הַשּׁוֹכֵן בְּתוֹכָם כֵּיוָן שֶׁיּוֹצֵא הַשַּׁבָּת וְהָרוּחַ הַהוּא עוֹלֶה לְמַעְלָה, אָז אוֹי לַנֶּפֶשׁ שֶׁאָבְדָה מַה שֶּׁאָבְדָה, דְּהַיְנוּ הָעֲטָרָה הָעֶלְיוֹנָה הַהִיא וְהַכֹּחַ הַקָּדוֹשׁ הַהוּא שֶׁהָיָה בָּהּ. וַי הוּא וַיִּנָּפַשׁ, שֶׁפֵּירוּשׁוֹ, אוֹי לַנֶּפֶשׁ שֶׁאָבְדָה מַה שֶּׁאָבְדָה.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פרק י

א. קוֹשֶׁרֶת אִשָּׁה מִפִּתְחֵי הֶחָלוּק אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי פְּתָחִים. וְחוּטֵי סְבָכָה אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רָפוּי בְּרֹאשׁוֹ. וּרְצוּעוֹת מְנָעָל וְסַנְדָּל שֶׁקּוֹשְׁרִין אוֹתָן עַל הָרֶגֶל בִּשְׁעַת מַלְבּוּשׁ. וְנוֹדוֹת יַיִן וְשֶׁמֶן אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי אָזְנַיִם. וּקְדֵרָה שֶׁל בָּשָׂר אַף עַל פִּי שֶׁיְּכוֹלָה לְהוֹצִיא הַבָּשָׂר וְלֹא תַּתִּיר הַקֶּשֶׁר. וְקוֹשְׁרִין דְּלִי בְּמִשִּׁיחָה אוֹ בְּאַבְנֵט וְכַיּוֹצֵא בּוֹ אֲבָל לֹא בְּחֶבֶל. וְקוֹשְׁרִין לִפְנֵי הַבְּהֵמָה אוֹ בְּרַגְלָהּ בְּשִׁבְיל שֶׁלֹּא תֵּצֵא אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי אִסָּרוֹת. וְחֶבֶל שֶׁהָיָה קָשׁוּר בְּפָרָה קוֹשְׁרוֹ בָּאֲבוּס. הָיָה קָשׁוּר בָּאֲבוּס קוֹשְׁרוֹ בְּפָרָה, אֲבָל לֹא יָבִיא חֶבֶל מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְיִקְשֹׁר בְּפָרָה וּבְאֲבוּס וְאִם הָיָה חֶבֶל גַּרְדִּי שֶׁמַּתִּר לְטַלְטְלוֹ הֲרֵי זֶה מֵבִיא וְקוֹשֵׁר בְּפָרָה וּבְאֲבוּס מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֵלּוּ הַקְּשָׁרִים מַעֲשֵׂה הֶדְיוֹט הֵן וְאֵינָן שֶׁל קַיְמָא אֶלָּא פַּעַם קוֹשֵׁר וּפַעַם מַתִּיר וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְקַשֵּׁר אוֹתָן לְכַתְּחִלָּה. חוּתְלוֹת שֶׁל תְּמָרִים וְשֶׁל גְּרוֹגְרוֹת מַתִּיר וּמַפְקִיעַ וְחוֹתֵךְ וְנוֹטֵל וְאוֹכֵל:

מוסר

ספר חסידים סימן קנח

כְּשֶׁיִּתְפַּלֵּל אָדָם צָרִיךְ שֶׁיַּעֲמֹד בְּיִרְאָה שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים ב) עִבְדוּ אֶת ה' בְּיִרְאָה. שֶׁלֹּא יָרוּץ בִּתְפִלָּה כְּאִלּוּ שָׂמַח אִם הָיָה כְּבָר מְסַיֵּם אֶלָּא בְּכָל תֵּבוֹת יַחֲשֹׁב לָתֵת בְּלִבּוֹ כַּוָּנָה בְּכָל מַה שֶּׁמּוֹצִיא מִפִּיו הֲלֹא יֵשׁ לְךָ לַחֲשֹׁב אִם יֵשׁ לְךָ דָּבָר לְהִתְחַנֵּן וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא בָּשָׂר וָדָם הֲיִרְצֶךָּ אוֹ הֲיִשָּׂא פָּנֶיךָ אִם תְּמַהֵר דְּבָרֶיךָ לְפָנָיו. וְלֹא מִבְּעִי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה חֶפְצְךָ אֶלָּא שֶׁיֹּאמַר אֵין אַתָּה אֶלָּא מִתְלוֹצֵץ וְיִגָּרֵשׁ אוֹתְךָ מִפָּנָיו וְאִם בָּאתָ לְהַלְלוֹ וּלְשַׁבְּחוֹ דַּע כְּשֶׁאַתָּה מִתְאַוֶּה לְשַׁבֵּחַ קוֹל נָעִים וְשִׁיר שֶׁל שֶׁבַח אִם הָיוּ רָצִים בְּלֹא נִגּוּן מִי הָיָה מְקַבֵּל, לְפִיכָךְ אֵין לְהִתְפַּלֵּל בִּמְהֵרָה אֶלָּא בְּמֶשֶׁךְ וּבְקוֹל נָעִים וּבְקוֹל רָם שֶׁנֶּאֱמַר: לְהָרִים קוֹל בְּשִׂמְחָה. אָמְרוּ

כְּשֶׁהָיוּ מְהַלְּכִים בָּעֲזָרָה הָיוּ הוֹלְכִים עָקֵב בְּצַד גּוּדָל שֶׁלֹּא יִהְיֶה עָלָיו כְּמַשֹּׂאוּי מְלֵאכֶת ה' וְעַל זֶה נֶאֱמַר (ירמיה כג) וַתְּהִי מְרוּצָתָם רָעָה וּגְבוּרָתָם לֹא כֵן לָכֵן בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קְרִיאַת הַגֶּבֶר לִלְמֹד מִמֶּנּוּ דֶּגְמָא שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לה) מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם יְחַכְּמֵנוּ. וּרְאֵה שֶׁאִם אַתָּה מְדַבֵּר לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם לֹא יָרוּצוּ דְּבָרֶיךָ וְאִם תְּשׁוֹרֵר לַהֲנָאָתְךָ תִּמְשֹׁךְ בְּקוֹלְךָ וְאֵיךְ תָּרוּץ לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים, לָכֵן תְּבָרְכֵנוּ בְּקוֹלְךָ וְאַל תַּעֲשֶׂה כְּאִלּוּ חוֹבָה לְךָ שֶׁיֵּצְאוּ מִפִּיךָ, לֹא כֵן אֶלָּא כְּשֶׁתֹּאמַר דִּבְרֵי בַּקָּשׁוֹת תֹּאמַר בְּדֶרֶךְ תַּחֲנוּנִים שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יח) תַּחֲנוּנִים יְדַבֵּר רָשׁ. כִּי כְּשֶׁאָדָם מִתְחַנֵּן לִפְנֵי שַׁלִּיט אֵינוֹ מֵרִיץ דְּבָרָיו וְעַל כָּל דָּבָר מַשִּׂים לֵב שֶׁלֹּא יִטְעֶה בִּדְבָרָיו וְקָדֶם שֶׁמִּתְחַנֵּן לְשַׁלִּיט אוֹ לְמֶלֶךְ עוֹרֵךְ דְּבָרָיו עַל הַסֵּדֶר שֶׁלֹּא יְגַמְגֵּם וְשֶׁלֹּא יִשְׁכַּח וְשֶׁלֹּא יְדַלֵּג אוֹת. כָּךְ תַּעֲשֶׂה אַתָּה שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לו) הֲיַעֲרֹךְ שׁוְעֲךָ לֹא בְצָר וְאוֹמֵר (הושע יד) קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים. וּכְשֶׁתֹּאמַר בְּרָכוֹת וּשְׁבָחוֹת תַּעֲשֶׂה כְּאִלּוּ אַתָּה עוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ וְהוּא אוֹמֵר לָךְ הַשְׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלֵךְ וְאַל תָּרוּץ דְּבָרֶיךָ וְאַל תְּמַהֵר לְהוֹצִיא דְּבָרֶיךָ מִפִּיךָ. וְאִם תִּצְטָרֵךְ לְפַרְנָסָה אַל תָּשִׂים לִבְּךָ רַק לְאוֹתָהּ בְּרָכָה כְּמוֹ לִבְרַכַת הַשָּׁנִים אוֹ אִם יֵשׁ לְךָ חוֹלֶה אַל תָּשִׂים לִבְּךָ רַק לִבְרַכַת חוֹלִים מִפְּנֵי שֶׁאוֹמְרִים עָלֶיךָ לְמַעְלָה זֶה פִּלּוֹנִי סָבוּר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְזֹאת לְכָךְ תְּכַוֵּן בְּכָל הַבְּרָכוֹת שֶׁל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּיִרְאַת ה' לִהְיוֹת לְפָנָיו בְּיִרְאָה עַל כָּל הַבְּרָכוֹת. וְאַל תָּשִׂים כַּוָּנַת לִבְּךָ רַק לְבַקָּשׁוֹת כִּי עִקַּר הַכַּוָּנָה לִבְרָכוֹת וּלְשֶׁבַח. שֶׁכֵּן אָמְרוּ יְכַוֵּן בְּכֻלָּם. וְאִם אִי אֶפְשָׁר יְכַוֵּן בִּבְרַכַת אָבוֹת אוֹ בִּבְרַכַת הוֹדָאָה שֶׁאִם תְּכַוֵּן רַק בְּבַקָּשׁוֹת אָז יִהְיֶה לְמַעְלָה שׁוֹטְנִים שֶׁאוֹמְרִים אֵין רָאוּי לְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ שֶׁלִּכְבוֹד הַמָּקוֹם אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְבַקָּשׁ בְּכַוָּנָה וּבְדֶרֶךְ תַּחֲנוּנִים וְאֵין לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ שֶׁבִּרְצוֹן נַפְשׁוֹ מְכַוֵּן וְלֹא בְּשֶׁבַח לְכָךְ טוֹב לְהִתְפַּלֵּל וּלְכַוֵּן בְּשִׂמְחָה וּבְכָבוֹד לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלֹא תְּדַבֵּר עִם אָדָם קֹדֶם שֶׁתַּעֲמֹד בִּתְפִלָּה אֶלָּא אֱמֹר דְּבָרִים הַמַּכְנִיעִים אֶת הַלֵּב תְּחִלָּה בְּרַחֲמִים וּכְשֶׁתִּתְפַּלֵּל תּוֹסִיף וְעַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה מַעֲנִינָהּ לְצָרְכְּךָ כִּי בְּיוֹתֵר הֵם מְכִינִים אֶת הַלֵּב:

פרשת עקב

עקב יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ו דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(יב) וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: וְיהֵי חֻלַף דִּי תְקַבְּלוּן יָת דִּינַיָּא הָאִלֵּין וְתִטְרוּן וְתַעְבְּדוּן יְתְהוֹן וְיִטַּר יְיָ אֱלָהָךְ לָךְ יָת קְיָמָא וְיָת חִסְדָּא דִּי קַיֵּים לַאֲבָהָתָךְ:

רש"י והיה עקב תשמעון. אם המצות הקלות שאדם דש בעקביו תשמעון: ושמר ה' וגו' . ישמור לך הבטחתו:

(יג) וַאֲהֵבְךָ וּבֵרַכְךָ וְהִרְבֶּךָ וּבֵרַךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתֶךָ דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ: וְיִרְחֲמְנְךָ וּבֵרַכְנְךָ וְיַסְגִּינְךָ וּבֵרַךְ וַלְדָא דִמְעָךְ וְאִבָּא דְאַרְעָךְ עִבּוּרָךְ וְחַמְרָךְ וּמִשְׁחָךְ בַּקְרֵי תוֹרָיךְ וְעֶדְרֵי עָנָךְ עַל אַרְעָא דִי קַיֵּים לַאֲבָהָתְךְ לְמִתַּן לָךְ:

רש"י שגר אלפיך. ולדי בקרך, שהנקבה משגרת ממעיה: ועשתרת צאנך. מנחם פרש אבירי בשן (תהלים כב, יג) , מבחר הצאן. כמו (בראשית יד, ה) עשתרות קרנים, לשון חזק. ואונקלוס תרגם ועדרי ענך. ורבותינו אמרו למה נקרא שמם עשתרות שמעשירות את בעליהן:

(יד) בָּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל הָעַמִּים לֹא יִהְיֶה בְךָ עָקָר וַעֲקָרָה וּבִבְהֶמְתֶּךָ: בְּרִיךְ תְּהֵי מִכָּל עַמְמַיָּא לָא יְהֵי בָךְ עָקַר וְעַקְרָא וּבִבְעִירָךְ:

רש"י עקר. שאינו מוליד:

(טו) וְהֵסִיר יְהוָה מִמְּךָ כָּל חֹלִי וְכָל מַדְוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יְשִׂימָם בָּךְ וּנְתָנָם בְּכָל שֹׂנְאֶיךָ: וְיַעְדֵי יְיָ מִנָּךְ כָּל מַרְעִין וְכָל מַכְתְּשֵׁי מִצְרַיִם בִּישַׁיָּא דִי יְדַעְתְּ לָא יְשַׁוִּנוּן בָּךְ וְיִתְּנִנוּן בְּכָל סָנְאָךְ: (טז) וְאָכַלְתָּ אֶת כָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא תָחוֹס עֵינְךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם כִּי מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ: וּתְגַמַּר יָת כָּל עַמְמַיָּא דִי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ לָא תְחוּס עֵינָךְ עֲלֵיהוֹן וְלָא תִפְלַח יָת טַעֲוָתְהוֹן אֲרֵי לְתַקְלָא הוּא לָךְ: (יז) כִּי תֹאמַר בִּלְבָבְךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אֵיכָה אוּכַל לְהוֹרִישָׁם: דֵּילְמָא תֵימַר בְּלִבָּךְ סַגִּיאִין עַמְמַיָּא הָאִלֵּין מִנִּי אֶכְדֵּין אִכּוֹל לְתָרְכוּתְהוֹן:

רש"י כי תאמר בלבבך. על כרחך לשון דלמא הוא, שמא תאמר בלבבך מפני שהם רבים לא אוכל להורישם, אל תאמר כן, לא תירא מהם. ולא יתכן לפרשו באחת משאר לשונות של 'כי', שיפול עליו שוב לא תירא מהם:

נביאים - ישעיה - פרק מט

(יד) וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזָבַנִי יְהוָה וַאדֹנָי שְׁכֵחָנִי: וַאֲמַרַת צִיּוֹן סְלֵיק שְׁכִינְתֵּהּ יְיָ מִנִּי וַיְיָ רַחֲקָנִי:

רש"י **ותאמר ציון** . היא היתה סבורה ששכחתיה :

(טו) הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוּלָהּ מֵרַחֵם בֶּן בִּטְנָהּ גַּם אֵלֶּה תִּשְׁכַּחְנָה וְאָנֹכִי לֹא אֶשְׁכָּחֵךְ: הַאֶפְשַׁר דְּתִתְנְשֵׁי אִתְּתָא בְּרָהּ מִלְּרַחֲמָא עַל בַּר מְעָהָא מְתִיבָא כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל וַאֲמַרַת אִם לֵית קֳדָמוֹהִי אִתְנַשָּׁאָה דִלְמָא לָא מִתְנַשֵּׁי לִי יַת דַּעֲבָדִית עֲגֶל דְּדַהַב אֲמַר לָהּ נְבִיָּא אַף אִלֵּין אִתְנַשְּׁיָן מְתִיבָא וְאָמְרָה לֵהּ אִם אִית קֳדָמוֹהִי אִתְנַשָּׁאָה דִלְמָא מִתְנַשֵּׁי לִי יַת דַּאֲמָרִית בְּסִינַי נַעֲבִיד וּנְקַבֵּל מֵיתִיב וְאָמַר לָהּ מֵימְרִי לָא יְרַחְקִינָךְ:

רש"י **התשכח אשה עולה** . עולל שלה : **מרחם בן בטנה** . מלרחם על בן בטנה : **גם אלה תשכחנה** . אפילו אם אלה תשכחנה אנכי לא אשכחך :

(טז) הֵן עַל כַּפַּיִם חַקּוֹתִיךְ חוֹמֹתַיִךְ נֶגְדִּי תָּמִיד: הָא כִּדְעַל יְדִין אַתְּ צַיְּרָא קֳדָמַי שׁוּרָךְ לְקִבְלֵי תְּדִירָא:

רש"י **על כפים** . על כפי רואה אני כאילו את חקוקה על כפי לראותך ולזכרך תמיד , ד"א על כפים מעל ענני כבוד כמו (איוב לב) על כפים כסה אור :

(יז) מְהֵרוּ בָּנַיִךְ מְהָרְסַיִךְ וּמַחֲרֵבַיִךְ מִמֵּךְ יֵצֵאוּ: יְוֹחוּן בְּנַיְכִי חָרְבָתַיִךְ מְפַגְּרָךְ וּמְחָרְבָךְ מִנַּיִךְ יִגְלוּן:

רש"י **מהרו בניך** . לשוב :

(יח) שְׂאִי סָבִיב עֵינַיִךְ וּרְאִי כֻּלָּם נִקְבְּצוּ בָאוּ לָךְ חַי אָנִי נְאֻם יְהוָה כִּי כֻלָּם כָּעֲדִי תִלְבָּשִׁי וּתְקַשְּׁרִים כַּכַּלָּה: זְקוּפַי יְרוּשְׁלֵם סְחוֹר סְחוֹר עֵינָךְ וַחֲזִא כָּל בְּנַיִי עַם גַּלְוָתִיךְ מִתְכַּנְּשִׁין וְאָתָן לָגַוִיךְ קָיֵם אֲנָא אֲמַר יְיָ אֲרֵי כּוּלְהוֹן לִיךְ כְּלִבּוּשׁ דְּיִקָר וְעוֹבָדֵיהוֹן בְּגַוִיךְ כְּקִשּׁוּט כַּלָּתָא: (יט) כִּי חָרְבֹתַיִךְ וְשֹׁמְמֹתַיִךְ וְאֶרֶץ הֲרִסֹתָיִךְ כִּי עַתָּה תֵּצְרִי מִיּוֹשֵׁב וְרָחֲקוּ מְבַלְּעָיִךְ: אֲרֵי חָרְבָתַיִךְ וְצַדְיוּתִיךְ וַאֲרַע מְפַגְּרוּתִיךְ אֲרֵי כְעַן תִּדְחֲקוּן מִיָּתִיב וְיִתְרַחֲקוּן מְסַלְּעָמָךְ:

רש"י **תצרי מיושב** . תהי צרה מרוב יושבים שיבאו לתוכך יהי להם המקום צר מלבנות להם בתים :

כתובים - תהילים - פרק ז

ז (א) שִׁגְיוֹן לְדָוִד אֲשֶׁר שָׁר לַיהוָה עַל דִּבְרֵי כוּשׁ בֶּן יְמִינִי: תַּרְגּוּמָא דְּאוֹדַיְתָא לְדָוִד דִּי שַׁבַּח קֳדָם יְיָ מְטוּל דִּי אֲמַר שִׁירְתָא עַל תְּבִירָא דְּשָׁאוּל בַּר קִישׁ דְּמִין שִׁבְטָ בִּנְיָמִין:

רש"י **שגיון לדוד** . מנחם אמר שגם זה אחד משמות הזמר ע"ש הכלי וכן פי' על שגיונות , ורבותינו פירשו ל' משגה שנתודה ונתפלל על השגיון שאמר שירה על מפלתו של שאול כמו שנאמר וידבר דוד לה' וגו' (ש"ב כב) אבל ענין המזמור אינו מוכיח על כך , ואומר אני שאמרו על עסקי ישבי בנוב (שם כא) שבא עליו על עונשו של שאול כמו שפירשו רבותינו שאמר לו הקב"ה על ידך נטרד דואג האדומי על ידך נהרג שאול ובניו כו' (כדאית' בחלק שגיאות שבקש דוד להקב"ה להמסר ביד שונא ולא יכלה זרעו , סא"א) והפך דוד את תפלתו והתפלל שלא יפול ביד אויב וכן פתרונו משגה שר דוד לה' על ששגג לומר להקב"ה למוסרו ביד אויב על דברי שאול שנהרג על ידו , ד"א על שגיון כנף המעיל אשר כרת לשאול : **כוש** . מה כושי משונה בעורו אף שאול משונה במעשיו :

(ב) יְהוָה אֱלֹהַי בְּךָ חָסִיתִי הוֹשִׁיעֵנִי מִכָּל רֹדְפַי וְהַצִּילֵנִי: יְיָ אֱלֹהַי בְּמֵימָרָךְ סַבְּרִית פְּרוֹק יָתִי מִכָּל רָדְפַי וּפְצָא יָתִי: (ג) פֶּן יִטְרֹף כְּאַרְיֵה נַפְשִׁי פֹּרֵק וְאֵין מַצִּיל: דִּלְמָא יְתַבַּר הֵיךְ אַרְיְוָתָא נַפְשִׁי יְפִשַׁח וְלֵית דְּיִפְצֵי:

רש"י **פורק** . ל' פרקו נזמי הזהב (שמות לב) :

(ד) יְהוָה אֱלֹהַי אִם עָשִׂיתִי זֹאת אִם יֶשׁ עָוֶל בְּכַפָּי: יְיָ אֱלֹהַי אִין עֲבַדִית שִׁירָתָא הָדָא בְּכַוְּנָתָא בִּישָׁא אִין אִית טָלוּמָא בִּידָי:

רש"י **אם עשיתי זאת** . מה שמפורש אחריו :

(ה) אִם גָּמַלְתִּי שׁוֹלְמִי רָע וָאֲחַלְּצָה צוֹרְרִי רֵיקָם: אִין פַּרְעִית לְבָעֵיל שְׁלָמִי בִּישׁ וּדְחַקִית מְעִיקִי מַגָּן:

רש"י **אם גמלתי שולמי רע** . אם גמלתיו כגמולו : **ואחלצה צוררי ריקם** . שיחתי את חליצתו בכרתי את כנף מעילו אם להשחית ולחלצו ולהעמידו ריקם ובשנאה עשיתי אלא להודיעו שהיה מסור בידי להרגו ולא הרגתיו ואחלצה ל' הפשטה :

(ו) יִרְדֹּף אוֹיֵב נַפְשִׁי וְיַשֵּׂג וְיִרְמֹס לָאָרֶץ חַיָּי וּכְבוֹדִי לֶעָפָר יַשְׁכֵּן סֶלָה: יְהֵי רָדֵף בְּעֵל דְּבָבָא נַפְשִׁי וְיִדְבֵּק וְיִכְבּוֹשׁ לְאַרְעָא חַיַּי וִיקָרִי לְעַפְרָא יַשְׁרֵי לְעָלְמִין:

משנה תרומות פרק ג

א. הַתּוֹרֶם קִשּׁוּת וְנִמְצֵאת מָרָה, אֲבַטִּיחַ וְנִמְצָא סָרוּחַ, תְּרוּמָה, וַיַּחֲזוֹר וְיִתְרוֹם. הַתּוֹרֵם חֲבִית שֶׁל יַיִן וְנִמְצֵאת שֶׁל חֹמֶץ, אִם יָדוּעַ שֶׁהָיְתָה שֶׁל חֹמֶץ עַד שֶׁלֹּא תִרְמָהּ, אֵינָהּ תְּרוּמָה. אִם מִשֶּׁתְּרָמָהּ הֶחֱמִיצָה, הֲרֵי זוֹ תְּרוּמָה. אִם סָפֵק, תְּרוּמָה, וַיַּחֲזוֹר וְיִתְרוֹם. הָרִאשׁוֹנָה, אֵינָהּ מְדַמַּעַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְאֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ חֹמֶשׁ. וְכֵן הַשְּׁנִיָּה:

ברטנורה (א) **התורם וכו'**. בשוגג איירי ואפילו הכי יחזור ויתרום דהוי קרוב למזיד משום דהוה ליה [למטעמיה]: **ונמצאת של חומץ וכו'**. שהתורם מן החומץ על היין אין תרומתו תרומה דיין וחומץ שני מינים הן: **אם ספק**. עד שלא תרמה החמיצה או לאחר שתרמה החמיצה: **תרומה ויחזור ויתרום**. ונותן שתיהן לכהן וכהן נותן לו דמי הראשונה שהיא גדולה מן השניה שהשניה מתמעטת כפי מה שעולה תרומה הראשונה, ולפי שהכהן הוא המוציא מחבירו ואנן קיימא לן בכל דוכתא המוציא מחבירו עליו הראיה לפיכך אינו לוקח בלא דמים אלא הקטנה וצריך שיתן לו דמי הגדולה שהיא הראשונה: **הראשונה אינה מדמעת בפני עצמה**. אם נפלה לפחות ממאה של חולין אין נעשית מדומע, דשמא אינה תרומה אלא השניה היא תרומה: **וכן השניה**. אינה מדמעת בפני עצמה שמא הראשונה תרומה ולא השניה: **ואין חייבים עליה חומש**. זר שאכל הראשונה לבדה או השניה לבדה אינו משלם חומש כדין שאר אוכלי תרומה בשגגה:

ב. נָפְלָה אַחַת מֵהֶן לְתוֹךְ הַחֻלִּין, אֵינָהּ מְדַמַּעְתָּן. נָפְלָה שְׁנִיָּה לְמָקוֹם אַחֵר, אֵינָהּ מְדַמַּעְתָּן. נָפְלוּ שְׁתֵּיהֶן לְמָקוֹם אֶחָד, מְדַמְּעוֹת כַּקְּטַנָּה שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן:

ברטנורה (ב) **מדמעות כקטנה שבשתיהן**. כשיעור השניה שהיא קטנה שבשתיהן ואם יש בחולין מאה כנגד הקטנה אין נעשית מדומע אלא נוטל מן החולין כשיעור אלו השתי תרומות שנפלו בהן ונותנן לכהן והשאר חולין כמו שהיו:

ג. הַשֹּׁתֶה מִשְּׁתָרְמוּ זֶה אַחַר זֶה, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, תְּרוּמַת שְׁנֵיהֶם תְּרוּמָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, תְּרוּמַת הָרִאשׁוֹן, תְּרוּמָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם תָּרַם הָרִאשׁוֹן כַּשִּׁעוּר, אֵין תְּרוּמַת הַשֵּׁנִי תְּרוּמָה. וְאִם לֹא תָרַם הָרִאשׁוֹן כַּשִּׁעוּר, תְּרוּמַת הַשֵּׁנִי, תְּרוּמָה:

ברטנורה (ג) **תרומת שניהם תרומה**. היינו דתרומת כל אחד מהן חציה תרומה וחציה חולין נמצא כשתרמו שניהם מחמשים סאין זה סאה וזה סאה, שלא קדשה תרומה כי אם חצי סאה בשל זה וחצי סאה בשל זה כל אחד כפי חלקו: **אם תרם הראשון כשיעור**. אחד מחמשים כשיעור שנתנו חכמים תרומתו תרומה. והלכה כרבי יוסי דלפרושי מלתייהו דחכמים קאתי. ואית דמפרשי אם תרם הראשון כשיעור מה שתרם חבירו אחר כך תרומתו תרומה, דחזינן דהוה ניחא ליה להאיך בתראה במה שתרם הראשון, שהרי היתה דעתו מסכמת עמו בשיעור התרומה. ופירוש ראשון נראה בעיני עיקר:

ד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֶׁלֹּא דִבֵּר, אֲבָל הִרְשָׁה אֶת בֶּן בֵּיתוֹ אוֹ אֶת עַבְדּוֹ אוֹ אֶת שִׁפְחָתוֹ לִתְרוֹם, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. בְּטֵל, אִם עַד שֶׁלֹּא תָרַם בְּטֵל, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. וְאִם מִשֶּׁתָּרַם בְּטֵל, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. הַפּוֹעֲלִים, אֵין לָהֶן רְשׁוּת לִתְרוֹם, חוּץ מִן הַדְּרוּכוֹת, שֶׁהֵן מְטַמְּאִים אֶת הַגַּת מִיָּד:

ברטנורה (ד) **במה דברים אמורים**. הא דפליג ר' עקיבא לעיל ואמר תרומת שניהם תרומה: **בשלא דבר**. שלא נטל רשות מחבירו לתרום אלא תרם מדעתו: **אבל הרשה**. שנתן בעל הבית רשות לתרום, תרומתו תרומה: **ביטל**. אם לאחר שמינה שליח לתרום ביטל שליחותו, לאחר שהלך השליח מלפניו: **חוץ כו'**. בעלים עמי הארץ שהשכירו פועלים חברים, כדי להפריש תרומה בטהרה רשאים לתרום עד שלא יגעו בו הבעלים עמי הארץ ויטמאו את התרומה: **מפני שהן מטמאין את הגת**. שהבעלים עמי הארץ מיד כשהתחילו הדורכים לדרוך והלכו בגת שתי וערב אינם נזהרים יותר מליגע בגת ומטמאין אותה לפי שהם חושבים שמיד כשהתחילו לדרוך הפרישו החברים תרומה גדולה, הלכך מפרישים החברים הדורכים, מן היין, כדי שיעור תרומה הצריכה לכל הגת מיד כשהלכו בה שתי וערב, שאם יבואו הבעלים ויטמאו הגת קודם שיגמרו יש להן יין מזומן להפריש על הכל בטהרה:

ה. הָאוֹמֵר תְּרוּמַת הַכְּרִי זֶה בְּתוֹכוֹ, וּמַעֲשְׂרוֹתָיו בְּתוֹכוֹ, תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר זֶה בְּתוֹכוֹ, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, קָרָא שֵׁם. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, עַד שֶׁיֹּאמַר בְּצָפוֹנוֹ אוֹ בְדָרוֹמוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר חִסְמָא אוֹמֵר, הָאוֹמֵר תְּרוּמַת הַכְּרִי מִמֶּנּוּ עָלָיו, קָרָא שֵׁם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, הָאוֹמֵר עִשּׂוּר מַעֲשֵׂר זֶה עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו, קָרָא שֵׁם:

ברטנורה (ה) **קרא שם**. וצריך לתרום ולעשר מתוכו ואינו יכול להפריש עליו ממקום אחר. ואף על גב דרחמנא קרייה לתרומה ראשית ובעינן שיהיו שיריה ניכרים, כיון דאמר בתוכו משמע באמצע הכרי תהא התרומה והא איכא סביביו שהם שיריה ניכרים: **עד שיאמר בצפונו או בדרומו**. אף על גב דבתוכו משמע באמצעיתו, לא הוי מקום מסוים, והרי הוא כאילו לא אמר כלום עד שיאמר בצפונו או בדרומו. וכן הלכה: **תרומת הכרי ממנו עליו קרא שם**. דלא בעינן שיריה ניכרים: **עישור מעשר זה וכו'**. רבי אלעזר בן יעקב פליג אר' שמעון דאמר תרומת מעשר זה בתוך הכרי קרא שם וקאמר דתרומת מעשר זה בתוכו קודם שהופרש המעשר לא קרא שם, אבל לאחר שהופרש המעשר אם אמר תרומת מעשר עליו קרא שם ולית הלכתא כחד מיניהו אלא כחכמים בלבד:

ו. הַמַּקְדִּים תְּרוּמָה לַבְּכוּרִים, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לַתְּרוּמָה, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי לָרִאשׁוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי. שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב) מְלֵאָתְךָ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר:

ברטנורה (ו) **שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר**. הכי קאמר, אף על פי שהוא עובר בלא תעשה, שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר, אף על פי כן מה שעשה עשוי, מלאתך אלו הבכורים שמתמלאים בביכור, ודמעך זו תרומה ומעשר ראשון נמי יש בו תרומת מעשר. לא תאחר, לא תשנה הסדר:

ז. וּמִנַּיִן שֶׁיְּקַדְּמוּ הַבְּכוּרִים לַתְּרוּמָה, זֶה קֶרוּי תְּרוּמָה וְרֵאשִׁית, וְזֶה קֶרוּי תְּרוּמָה וְרֵאשִׁית, אֶלָּא יְקַדְּמוּ בְּכוּרִים, שֶׁהֵן בִּכּוּרִים לַכֹּל. וּתְרוּמָה לְרִאשׁוֹן, שֶׁהִיא רֵאשִׁית. וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רֵאשִׁית:

ברטנורה (ז) **זה קרוי תרומה וראשית**. בכורים קרויין תרומה דאמר מר ותרומת ידך (דברים יב) אלו בכורים דכתיב בהו (שם כו) ולקח הכהן הטנא מידך, וקרויין ראשית, ראשית בכורי אדמתך (שמות כג). תרומה קרוי תרומה, את משמרת תרומתי (במדבר יח), וקרוי ראשית דגנך (דברים יח): **בכורים שהן בכורים לכל**. לשון בכורים דריש, לכך קרינהו רחמנא בכורים. אי נמי משום דכתיב בפרשת כי תשא עד שלא נצטוו על התרומות: **שיש בו ראשית**. דבמעשר ראשון יש בו תרומת מעשר, והתרומה קרוי ראשית, לפיכך דין הוא שיקדים ראשון לשני:

ח. הַמִּתְכַּוֵּן לוֹמַר תְּרוּמָה, וְאָמַר מַעֲשֵׂר, מַעֲשֵׂר וְאָמַר תְּרוּמָה, עוֹלָה וְאָמַר שְׁלָמִים, שְׁלָמִים וְאָמַר עוֹלָה, שֶׁאֵינִי נִכְנָס לְבֵית זֶה וְאָמַר לָזֶה, שֶׁאֵינִי נֶהֱנֶה לָזֶה וְאָמַר לָזֶה, לֹא אָמַר כְּלוּם, עַד שֶׁיְּהֵיוּ פִּיו וְלִבּוֹ שָׁוִין:

ברטנורה (ח) **עד שיהיו פיו ולבו שוין**. דכתיב (שם כג) מוצא שפתיך תשמור וכתיב (שמות לד) כל נדיב לב, הא כיצד, בעינן גומר בלבו ומוציא בשפתיו:

ט. הַנָּכְרִי וְהַכּוּתִי, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה, וּמַעְשְׂרוֹתֵיהֶן מַעֲשֵׂר, וְהֶקְדֵּשָׁן הֶקְדֵּשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין לַנָּכְרִי כֶּרֶם רְבָעִי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יֵשׁ לוֹ. תְּרוּמַת הַנָּכְרִי, מְדַמַּעַת, וְחַיָּבִין עָלֶיהָ חֹמֶשׁ. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר:

ברטנורה (ט) העכו"ם והכותי תרומתן תרומה. אם הפרישו תרומה מן התבואה שלהן אבל אם תרם העכו"ם משל ישראל בשליחות אין תרומתו תרומה כדדרשינן מ"כן תרימו גם אתם (במדבר יח) מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית: **וחכמים אומרים יש לו**. והלכה כחכמים: **תרומת הנכרי מדמעת**. אם נפלה לפחות ממאה נעשה הכל מדומע ואסור לזרים: **וחייבין עליה חומש**. זר שאכלה בשגגה משלם קרן וחומש: **ור' שמעון פוטר**. מחומש אבל מודה הוא דמדמעת, ואין הלכה כר' שמעון:

גמרא ברכות דף נד ע"ב

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אַרְבָּעָה צְרִיכִים לְהוֹדוֹת: יוֹרְדֵי הַיָּם, הוֹלְכֵי מִדְבָּרוֹת וּמִי שֶׁהָיָה חוֹלֶה וְנִתְרַפֵּא וּמִי שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים וְיָצָא. יוֹרְדֵי הַיָּם מְנָלָן דִּכְתִיב (תהלים קז) יֹרְדֵי הַיָּם בָּאֳנִיּוֹת וְגוֹמֵר הֵמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂי ה'. וְאוֹמֵר: וַיַּעֲמֵד רוּחַ סְעָרָה וַיַּעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת. וְאוֹמֵר: יָחוֹגּוּ וְיָנוּעוּ כַּשִּׁכּוֹר. וְאוֹמֵר: וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בַּצַר לָהֶם וּמִמְּצוּקֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם. וְאוֹמֵר: יָקֵם סְעָרָה לִדְמָמָה. וְאוֹמֵר וַיִּשְׂמְחוּ כִּי יִשְׁתֹּקוּ. וְאוֹמֵר: יוֹדוּ לַה' חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם. הוֹלְכֵי מִדְבָּרוֹת מְנָלָן, דִּכְתִיב: תָּעוּ בַמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דָּרֶךְ עִיר מוֹשָׁב לֹא מָצָאוּ וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' וַיַּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשָּׁרָה יוֹדוּ לַה' חַסְדּוֹ. מִי שֶׁחָלָה וְנִתְרַפֵּא, דִּכְתִיב: אֱוִילִים מִדֶּרֶךְ פִּשְׁעָם וּמֵעֲוֹנֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ כָּל אֹכֶל תְּתַעֵב נַפְשָׁם וַיַּגִּיעוּ עַד שַׁעֲרֵי מָוֶת. וַיִּזְעֲקוּ אֶל ה' בַּצַר לָהֶם וְגוֹמֵר. יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וְיִרְפָּאֵם וְגוֹמֵר. יוֹדוּ לַה' חַסְדּוֹ. מִי שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים מְנָלָן וְגוֹמֵר דִּכְתִיב: יֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת כִּי הִמְרוּ אִמְרֵי אֵל וְגוֹמֵר. וְאוֹמֵר: וַיַּכְנַע בֶּעָמָל לִבָּם וְגוֹמֵר. וְאוֹמֵר: וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בַּצַר לָהֶם. וְאוֹמֵר יוֹצִיאֵם מֵחשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת וְגוֹמֵר. וְאוֹמֵר: יוֹדוּ לַה' חַסְדּוֹ. מַאי מְבָרֵךְ אָמַר רַב יְהוּדָה: בָּרוּךְ גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים. אַבַּיֵי אָמַר וְצָרִיךְ לְאוֹדוֹיֵי קַמֵּי עֲשָׂרָה, דִּכְתִיב וּירוֹמְמוּהוּ בִּקְהַל עָם וְגוֹמֵר. מָר זוּטְרָא אָמַר וּתְרֵין מִנַּיְיהוּ רַבָּנָן שַׁנֵּאֲמַר וּבְמוֹשַׁב זְקֵנִים יְהַלְלוּהוּ. מַתְקִיף לָהּ רַב אָשֵׁי וְאֵימָא כּוּלְּהוּ רַבָּנָן מִי כְּתִיב: בִּקְהַל זְקֵנִים בִּקְהַל עָם, כְּתִיב וְאֵימָא בֵּי עֲשָׂרָה שְׁאַר עַמָּא וּתְרֵי רַבָּנָן קַשְׁיָא. רַב יְהוּדָה חָלַשׁ וְאִתְפַּח

עָאל לְגַבֵּיהּ רַב חָנָא בַּגַּדְתָּאָה וְרַבָּנָן אַמְרֵי לֵהּ בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּיָהֲבַךְ נִיהֲלָן וְלָא יְהָבָךְ לְעַפְרָא אָמַר לְהוּ פַּטְרְתּוּן יָתִי מִלְּאוֹדוֹיֵי וְהָא אָמַר אַבַּיֵי בָּעֵי אוֹדוֹיֵי בְּאַפֵּי עֲשָׂרָה דַּהֲווֹ בֵּי עֲשָׂרָה וְהָא אִיהוּ לֹא קָא מוֹדֶה לֹא צָרִיךְ, דְּעָנֵי בַּתְרַיְיהוּ, אָמֵן:

רש"י **צריכים להודות**. כשיוצאין מן הסכנה: **וירוממוהו בקהל עם**. בסוף פרשת המזמור: **ואתפח**. נתרפא: **בגדתאה**. שם עירו בגדת. היא עיר החשובה שבבל משחרב בבל:

זוהר ואתחנן דף רס"ו ע"א.

תָּא חֲזֵי מִסְטְרָא דְּהַאי שִׁפְחָה נָפְקֵי כַּמָּה גַּרְדִּינֵי טְהִירִין מְקַטְרְגִין לְקִבְלֵיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל וּלְקַטְרָגָא לוֹן. וְקַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל נְטִירוּ כְּאַבָּא דְּבָעֵי לְנַטְרָא לִבְרֵהּ מִן כֹּלָּא. אָמַר קַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל כַּמָּה מְקַטְרְגִין זְמִינִין לְקִבְלֵיכוּ אִשְׁתַּדְּלוּ בְּפוּלְחָנִי וַאֲנָא אֱהֵא נָטִיר לְכוּ לְבָר. וְאַתּוּן תֶּהֱווּן זְמִינִין בְּבָתֵּיכוֹן מִלְגָו וְנִימֵי בְּעַרְסֵיכוֹן וַאֲנָא אֱהֵא נָטִיר לְכוּ לְבָר וְסוּחֲרָנֵי עַרְסֵיכוּ. וְתָא חֲזֵי בְּשַׁעֲתָא דְּאִנּוּן זַיְנִין בִּישִׁין קָרִיבִין לְפִתְחָא דְּבַר נָשׁ זָקְפָן רֵישָׁא וּמִסְתַּכְּלָן בִּשְׁמָא קַדִּישָׁא דְּאִתְחֲזֵי לְבַר דְּאִיהוּ שַׁדַּ"י דְּמִתְעַטָּר בְּעִטְרוֹי שְׁמָא דָּא שַׁלִּיט עַל כֻּלְּהוּ וּמִינַּיְיהוּ דַּחֲלִין וְעָרְקִין וְלָא קָרְבִין לְפִתְחָא דְּבַר נָשׁ. אָמַר לֵהּ רַבִּי יִצְחָק אִי הָכִי יִרְשֹׁם בַּר נָשׁ שְׁמָא דָּא בְּפִתְחָא דְּבֵיתָא וְלָא יַתִּיר אֲמַאי כָּל פַּרְשָׁתָא. אָמַר לֵהּ שַׁפִּיר הוּא דְּהָא שְׁמָא דָּא לָא אִתְעַטָּר אֶלָּא בְּאִנּוּן אַתְוָן כֻּלְּהוּ רְשִׁימִין בִּרְשִׁימָא דְּמַלְכָּא וְכַד אִכְתַּב כָּל פַּרְשָׁתָא כְּדֵין שְׁמָא דָּא מִתְעַטָּר בְּעִטְרוֹי וְנָפִיק מַלְכָּא בְּכָל חֵילוֹי כֻּלְּהוּ רְשִׁימִין בִּרְשִׁימָא דְּמַלְכָּא כְּדֵין דַּחֲלִין מִנֵּהּ וְעָרְקִין מִקַּמֵּהּ. תָּא חֲזֵי וְהַיְינוּ שְׁמָא קַדִּישָׁא מִתַּתָּא לְעֵלָּא וְעַל דָּא שָׁרֵי אִתְרְשִׁים מִלְּבָר לְקִבְלֵי שְׁמָא דָּא וְהַיְ"ה מִלְּגָו שַׁדַּ"י מִלְּבָר לְמֶהֱוֵי נָטִיר בַּר נָשׁ מִכָּל סִטְרִין מִלְּגָאו וּמִלְּבָר. אָמַר רַבִּי אַבָּא כַּמָּה חֵילִין קַדִּישִׁין זַמִּינִין בְּהַהִיא שַׁעֲתָא דְּאַנַּח בַּר נָשׁ מְזוּזָה לְתַרְעֵהּ כֻּלְּהוּ מַכְרְזֵי וְאָמְרֵי (תהלים קיח) זֶה הַשַּׁעַר לַה' וְגוֹ'. זַכָּאָה חוּלְקֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל כְּדֵין אִשְׁתְּמוֹדְעָן יִשְׂרָאֵל דְּאִנּוּן בְּנֵי מַלְכָּא קַדִּישָׁא דְּהָא כֻּלְּהוּ אִתְרְשִׁימוּ מִנֵּהּ. אִתְרְשִׁימוּ בְּגוּפַיְיהוּ בִּרְשִׁימָא קַדִּישָׁא אִתְרְשִׁימוּ בִּלְבוּשַׁיְיהוּ בְּעִטּוּפַיְיהוּ דְּמַצָּוָה. אִתְרְשִׁימוּ בְּרֵישַׁיְיהוּ בְּבָתֵּי דְּתְפִלֵּי בִּשְׁמָא דְּמָארֵיהוֹן. אִתְרְשִׁימוּ בִּידַיְיהוּ בִּרְצוּעֵי דְּקֻדְשָׁה. אִתְרְשִׁימוּ בְּמָסָאנַיְיהוּ בְּמָסָאנָא דְּמַצָּוָה. אִתְרְשִׁימוּ לְבַר בִּזְרִיעָה בְּחַצָּדָא. אִתְרְשִׁימוּ בְּבָתֵּיהוֹן בִּמְזוּזָה דְּפִתְחָא בְּכֹלָּא רְשִׁימִין דְּאִנּוּן בְּנֵי מַלְכָּא עִלָּאָה זַכָּאָה חוּלְקֵיהוֹן:

תרגום הזוהר בֹּא וּרְאֵה מִצַּד שִׁפְחָה זוֹ יָצְאוּ כַּמָּה רוּחוֹת חוֹקְרֵי דִּין שֶׁמְּקַטְרְגִים כְּנֶגֶד יִשְׂרָאֵל, וּבָאִים לְקַטְרֵג עֲלֵיהֶם. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה שְׁמִירָה לְיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ אָב הָרוֹצֶה לִשְׁמֹר אֶת בְּנוֹ מִכָּל מִקְרֶה. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, כַּמָּה מְקַטְרְגִים מוּכָנִים כְּנֶגְדְּכֶם, עִסְקוּ בַּעֲבוֹדָתִי, וַאֲנִי אֶהְיֶה שׁוֹמֵר אֶתְכֶם מִבַּחוּץ. אַתֶּם תִּהְיוּ נְתוּנִים בְּבָתֵּיכֶם מִבִּפְנִים וְתִהְיוּ יְשֵׁנִים בְּמִטָּתְכֶם, וַאֲנִי אֶהְיֶה שׁוֹמֵר עֲלֵיכֶם מִבַּחוּץ, וּמְסָבִיב מִטּוֹתֵיכֶם. וּבֹא וּרְאֵה,

בְּשָׁעָה שֶׁאֵלּוּ מִינִים הָרָעִים קְרֵבִים לִפְתֹּחַ שֶׁל אָדָם, נוֹשְׁאִים רֹאשָׁם וּמִסְתַּכְּלִים בְּהַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הַנִּרְאֶה מִבַּחוּץ, שֶׁהוּא שַׁדַּי, שֵׁם הַזֶּה שׁוֹלֵט עַל כֻּלָּם, מִמֶּנּוּ יְרֵאִים וּבוֹרְחִים, וְאֵינָם קְרֵבִים לִפְתֹּחַ שֶׁל הָאָדָם. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִצְחָק: אִם כֵּן, יִרְשֹׁם הָאָדָם שֵׁם הַזֶּה, שַׁדַּי, בְּפֶתַח הַבַּיִת, וְלֹא יוֹתֵר, לָמָּה צְרִיכִים כָּל הַפָּרָשָׁה שֶׁבַּמְּזוּזָה, אָמַר לוֹ, יָפֶה הוּא, כִּי שֵׁם הַזֶּה, שַׁדַּי, אֵינוֹ מִתְעַטֵּר, אֶלָּא בְּאֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת כֻּלָּם הָרְשׁוּמִים בִּרְשִׁימַת הַמֶּלֶךְ, וּכְשֶׁנִּכְתֶּבֶת כָּל הַפָּרָשָׁה, אָז מִתְעַטֵּר שֵׁם הַזֶּה בְּעִטְרוֹתָיו. וְהַמֶּלֶךְ, יוֹצֵא בְּכָל צְבָאוֹתָיו, כֻּלָּם רְשׁוּמִים בִּרְשִׁימַת הַמֶּלֶךְ, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, אָז מְפַחֲדִים מִפָּנָיו, וּבוֹרְחִים מִפָּנָיו. בֹּא וּרְאֵה וְהָיָה, שֶׁל וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ, הוּא שֵׁם קָדוֹשׁ, הַוָּיָה, מִמַּטָּה לְמַעְלָה. כִּי כָּתוּב תְּחִלָּה ו"ה וְאַחַר כָּךְ י"ה. וְעַל כֵּן, נִרְשָׁם הַשֵּׁם שַׁדַּי מִבַּחוּץ כְּנֶגֶד הַשֵּׁם הַזֶּה. הַשֵּׁם וְהָיָ"ה מִבִּפְנִים, וְשַׁדַּי מִבַּחוּץ. כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם נִשְׁמָר מִכָּל הַצַּדָּדִים מִבִּפְנִים וּמִבַּחוּץ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, כַּמָּה צְבָאוֹת קְדוֹשִׁים מוּכָנִים בַּשָּׁעָה הַהִיא שֶׁאָדָם מַנִּיחַ מְזוּזָה לְפִתְחוֹ. כֻּלָּם מַכְרִיזִים וְאוֹמְרִים זֶה הַשַּׁעַר לַה' וְגוֹ'. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲנִי נִכָּרִים יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, כִּי כֻּלָּם רְשׁוּמִים מִמֶּנּוּ, רְשׁוּמִים בְּגוּפָם, בְּרִשָּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁל בְּרִית מִילָה. רְשׁוּמִים בִּלְבוּשָׁם, בְּעִטּוּף שֶׁל מְצָוָה. רְשׁוּמִים בְּרֹאשָׁם בְּבָתִּים שֶׁל הַתְּפִלִּין, שֶׁהֵם שֵׁם שֶׁל אֲדוֹנָם. רְשׁוּמִים בִּידֵיהֶם, בִּרְצוּעוֹת שֶׁל קְדֻשָּׁה. רְשׁוּמִים בְּנַעֲלֵיהֶם בְּנַעַל שֶׁל מְצָוָה, דְּהַיְנוּ בְּקָרְבָּן פֶּסַח שֶׁנֶּאֱמַר נַעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּבַחֲלִיצָה. רְשׁוּמִים בַּשְּׂדֶה בִּזְרִיעָה וּקְצִירָה. רְשׁוּמִים בְּבָתֵּיהֶם, בִּמְזוּזָה בַּפֶּתַח. בְּכָל דָּבָר הֵם רְשׁוּמִים שֶׁהֵם בְּנֵי מֶלֶךְ הָעֶלְיוֹן, אַשְׁרֵי חֶלְקָם.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק א

א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְבָרֵךְ אַחַר אֲכִילַת מָזוֹן שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ח) וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. וְאֵינוֹ חַיָּב מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא אִם כֵּן שָׂבֵעַ שֶׁנֶּאֱמַר וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ. וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אָכַל אֲפִלּוּ כַּזַּיִת מְבָרֵךְ אַחֲרָיו. **ב.** וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְבָרֵךְ עַל כָּל מַאֲכָל תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ. וַאֲפִלּוּ נִתְכַּוֵּן כֵּן לֶאֱכֹל אוֹ לִשְׁתּוֹת כָּל שֶׁהוּא מְבָרֵךְ וְאַחַר כָּךְ יֶהֱנֶה. וְכֵן אִם הֵרִיחַ רֵיחַ טוֹב מְבָרֵךְ וְאַחַר כָּךְ יֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ. וְכָל הַנֶּהֱנֶה בְּלֹא בְּרָכָה מָעַל. וְכֵן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְבָרֵךְ עַל כָּל מַה שֶּׁיֹּאכַל וְכָל מַה שֶּׁיִּשְׁתֶּה. וְהוּא שֶׁיִּשְׁתֶּה רְבִיעִית וְהוּא שֶׁיֹּאכַל כַּזַּיִת וּמַטְעֶמֶת אֵינָהּ צְרִיכָה בְּרָכָה לֹא לְפָנֶיהָ וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ עַד רְבִיעִית: **ג.** וּכְשֵׁם שֶׁמְּבָרְכִין עַל הַהֲנָיָה כָּךְ מְבָרְכִין עַל כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה וְאַחַר כָּךְ יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ וּבְרָכוֹת רַבּוֹת תִּקְּנוּ חֲכָמִים דֶּרֶךְ שֶׁבַח וְהוֹדָיָה וְדֶרֶךְ בַּקָּשָׁה כְּדֵי לִזְכֹּר אֶת הַבּוֹרֵא תָּמִיד אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶהֱנָה וְלֹא עָשָׂה מִצְוָה:

מוסר

ספר חסידים סימן קנט

חָכְמוֹת בָּנְתָה בֵיתָהּ חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה (משלי ט). אֵלּוּ שִׁבְעָה פְּסוּקִים שֶׁבַּמִּקְרָא שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חָכְמָה וְיִרְאָה. וְאֵלּוּ הֵן: וְנָחָה עָלָיו רוּחַ ה' רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה רוּחַ עֵצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת ה'. וְהָיָה אֱמוּנַת עִתֶּיךָ חֹסֶן יְשׁוּעֹת חָכְמַת וָדָעַת יִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ. רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה' וְגוֹ'. הֵן יִרְאַת ה' הִיא חָכְמָה וְגוֹ'. יִרְאַת ה' רֵאשִׁית דַּעַת חָכְמָה וּמוּסָר אֱוִילִים בָּזוּ. תְּחִלַּת חָכְמָה יִרְאַת ה' וְדַעַת קְדוֹשִׁים בִּינָה. יִרְאַת ה' מוּסַר חָכְמָה וְלִפְנֵי כָּבוֹד עֲנָוָה. הֲרֵי שִׁבְעָה חָכְמָה וְיִרְאַת ה' בְּשִׁבְעָה פְּסוּקִים כְּנֶגֶד שִׁבְעָה דְּבָרִים שֶׁהֵם רָעוֹת לַנְּשָׁמָה וּמוֹשְׁכִים אוֹתָהּ לַחֲטָאִים שֶׁנֶּאֱמַר (שם ז) שֵׁשׁ הֵנָּה שָׂנֵא ה' וְשֶׁבַע תּוֹעֲבַת נַפְשׁוֹ: רְאִיָּה, שְׁמִיעָה, דִּבּוּר, מַעֲשֶׂה יָדַיִם וְהִלּוּךְ רַגְלַיִם וּשְׁכִיבַת נָשִׁים וְלֵב חוֹרֵשׁ רָעָה. וְשִׁבְעָה בָּאָדָם: עָמִידַת הָרֶגֶל, כְּפִיַּת יָדַיִם וְרַגְלַיִם וְעַל בִּרְכַּיִם וִישִׁיבָה וּשְׁכִיבָה עַל אַרְבַּע רוּחוֹת עַל שְׁנֵי צְדָדִים וְעַל הַקֶּדְקֹד וְעַל הַפָּנִים. דָּבָר אַחֵר שִׁבְעָה אֵבָרִים: עֵינַיִם, אָזְנַיִם, פֶּה לְהוֹצִיא דִּבּוּר וְגָרוֹן לְהַכְנִיס מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה. יָדַיִם וְרַגְלַיִם וְעֶרְוָה, אֵלּוּ חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה. בָּנְתָה בֵיתָהּ שֶׁכֻּלָּם תְּלוּיִים בְּבֵית הַלֵּב הַמַּנְהִיג חָכְמוֹת לִמְנֹעַ וְלַעֲצֹר רוּחוֹ בְּיִרְאַת ה'. וְעַל שֶׁבַע עֲבֵרוֹת שֶׁכָּתַבְתִּי שֶׁהַלֵּב מַנְהִיגָם עֲלֵיהֶם כְּנֶגְדָּם שִׁבְעָה כִּתּוֹת מְקַבְּלוֹת פְּנֵי שְׁכִינָה:

עקב יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(יח) לֹא תִירָא מֵהֶם זָכוֹר תִּזְכֹּר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפַרְעֹה וּלְכָל מִצְרָיִם: לְא תְדַחַל מִנְהוֹן מְדְכַּר תְּדְכַּר יָת דִּי עֲבַד יְיָ אֱלָהָךְ לְפַרְעֹה וּלְכָל מִצְרָיִם: (יט) הַמַּסֹּת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֹתֹת וְהַמֹּפְתִים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַזְּרֹעַ הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כֵּן יַעֲשֶׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר אַתָּה יָרֵא מִפְּנֵיהֶם: נְסִין רַבְרְבִין דִּי חֲזַאָה עֵינָךְ וְאָתַיָא וּמוֹפְתַיָא וִידָא תַקֻּפְתָּא וּדְרָעָא מְרָמְמָא דִּי אַפְּקָךְ יְיָ אֱלָהָךְ כֵּן יַעְבֵּד יְיָ אֱלָהָךְ לְכָל עַמְמַיָא דִּי אַתְּ דָחֵל מִקֳּדָמֵיהוֹן:

רש"י המסות. נסיונות: והאותות. כגון (שמות ד, ג) ויהי לנחש, (שמות ד, ט) והיו לדם ביבשת: והמופתים. המכות המפלאות: והיד החזקה. זה הדבר: והזרוע הנטויה. זה החרב של מכת בכורות:

(כ) וְגַם אֶת הַצִּרְעָה יְשַׁלַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד אֲבֹד הַנִּשְׁאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפָּנֶיךָ: וְאַף יָת עָרְעִיתָא יְגָרֵי יְיָ אֱלָהָךְ בְּהוֹן עַד דְּיֵבְדוּן דְּאִשְׁתְּאָרוּ וּדְאִטַמָּרוּ מִקֳּדָמָךְ:

רש"י הצרעה. מין שרץ העוף, שהיתה זורקת בהם מרה ומסרסתן ומסמאה את עיניהם בכל מקום שהיו נסתרים שם:

(כא) לֹא תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבֶּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא: לָא תִתְבַר מִקֳדָמֵיהוֹן אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ שְׁכִנְתֵּהּ בֵּינָךְ אֱלָהָא רַבָּא וּדְחִילָא:

נביאים - ישעיה - פרק מט

(כ) עוֹד יֹאמְרוּ בְאָזְנֶיךָ בְּנֵי שִׁכֻּלֶיךָ צַר לִי הַמָּקוֹם גְּשָׁה לִּי וְאֵשְׁבָה: מִכְעַן יֵימְרוּן חַד חַד בְּגָווֹךְ בְּנֵי עַם גַּלְוָתִיךְ עֲק לִי אַתְרָא רַוַח לִי וְאֵיתֵיב:

רש"י **בני שכוליך** . בנים שהיית שכולה מהם : **גשה לי** . התקרב לצד אחר בשבילי ואשבה :

(כא) וְאָמַרְתְּ בִּלְבָבֵךְ מִי יָלַד לִי אֶת אֵלֶּה וַאֲנִי שְׁכוּלָה וְגַלְמוּדָה גֹּלָה וְסוּרָה וְאֵלֶּה מִי גִדֵּל הֵן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבַדִּי אֵלֶּה אַיפֹּה הֵם: וְתֵימְרִין בְּלִבַּיִךְ מַן רַבִּי לִי יַת אִלֵּין וַאֲנָא תְכִלָא וִיחִידָא גַלְיָא וּמְטַלְטְלָא וְאִלֵּין מַן רַבִּי הָא אֲנָא אִשְׁתַּאֲרִית בְּלְחוֹדֵי אִלֵּין הֵיכָא הֲווֹ:

רש"י **גלמודה** . שולדא בלע"ז : **וסורה** . מוסרת מכל אדם הכל אומרים עלי סורו ממנה :

(כב) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֶשָּׂא אֶל גּוֹיִם יָדִי וְאֶל עַמִּים אָרִים נִסִּי וְהֵבִיאוּ בָנַיִךְ בְּחֹצֶן וּבְנֹתַיִךְ עַל כָּתֵף תִּנָּשֶׂאנָה: כִּדְנַן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא אֶגְלֵי בְעַמְמַיָּא גְּבוּרְתִּי וְעַל מַלְכְוָתָא אָרִים נִסִּי וְייֵתוּן בָּנָךְ בְּצִיבִין וּבְנָתָךְ עַל פְּרָזָן יִתְנַטָלָן:

רש"י **ידי** . נסי סימן להביא גליות : **נסי** . פירקא בלע"ז כמו וכנס על הגבעה (לעיל ל) והוא סימן קיבוץ ונותנין בראשה בגד : **בחוצן** . איישיל"א בלע"ז ודומה לו בעזרא וגם אני חצני נערתי (נחמיה ה) :

(כג) וְהָיוּ מְלָכִים אֹמְנֶיךָ וְשָׂרוֹתֵיהֶם מֵינִיקֹתָיִךְ אַפַּיִם אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וַעֲפַר רַגְלַיִךְ יְלַחֵכוּ וְיָדַעַתְּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר לֹא יֵבֹשׁוּ קֹוָי: וִיהוֹן מַלְכַיָא תּוּרְבָּנָךְ וּמַלְכַוָתְהוֹן יְשַׁמְּשׁוּנִיךְ עַל אַפַּיהוֹן וְעַל אַרְעָא יִשְׁתַּטְּחוּן לְמִבְעֵי מִנַּיִךְ וַעֲפַר רִגְלָךְ יְלַחֲכוּן וְתֵידְעִין אֲרֵי אֲנָא יְיָ דְּלָא יְבָהֲתוּן צַדַּיקַיָּא דְּמְסַבְּרִין לְפוּרְקָנִי:

כתובים - תהילים - פרק מד

(כד) עוּרָה לָמָּה תִישַׁן אֲדֹנָי הָקִיצָה אַל תִּזְנַח לָנֶצַח: אִתְגַּבַּר לְמָה תְהִי כִּגְבַר דָמִיךְ יְיָ אִתְעַר אֱלָהָנָא לָא תִתְנְשֵׁי לְעָלְמָא: (כה) לָמָּה פָנֶיךָ תַסְתִּיר תִּשְׁכַּח עָנְיֵנוּ וְלַחֲצֵנוּ: לְמָה שְׁכִינַת יְקָרְךָ תְסַלֵּק תִּשְׁלֵי סְגוּפָנָא וְדוּחָקָנָא: (כו) כִּי שָׁחָה לֶעָפָר נַפְשֵׁנוּ דָּבְקָה לָאָרֶץ בִּטְנֵנוּ: אָרוּם שִׁיחָא לְעַפְרָא נַפְשָׁנָא דָּבְקַת לְאַרְעִית גּוּבָא מַעְיָנָנָא: (כז) קוּמָה עֶזְרָתָה לָנוּ וּפְדֵנוּ לְמַעַן חַסְדֶּךָ: קוּם סַיְיעָ לָנָא וּפְרוֹק יָתָנָא מְטוּל טוּבָךְ:

רש"י **ופדנו למען חסדך** . אין אנו באים בכח מעשינו אלא למען חסדך עשה :

משנה חגיגה פרק ב

א. אֵין דּוֹרְשִׁין בָּעֲרָיוֹת בִּשְׁלשָׁה. וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית בִּשְׁנַיִם. וְלֹא בַּמֶּרְכָּבָה בְּיָחִיד, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה חָכָם וּמֵבִין מִדַּעְתּוֹ. כָּל הַמִּסְתַּכֵּל בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים, רָאוּי לוֹ כְּאִלּוּ לֹא בָּא לָעוֹלָם,

מַה לְמַעְלָה, מַה לְמַטָּה, מַה לְפָנִים, וּמַה לְאָחוֹר. וְכָל שֶׁלֹּא חָס עַל כְּבוֹד קוֹנוֹ, רָאוּי לוֹ שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם:

ברטנורה (א) **אין דורשין בעריות**. לשלשה בני אדם כאחד אין דורשין להם סתרי עריות. כגון בתו [מאנוסתו דלא כתיבא בקרא בהדיא ואתיא] מדרשא. שמא בזמן שמדבר הרב עם אחד ישאו ויתנו השנים ביניהם. ולא יתנו לבם לשמוע מפי הרב כשדורש בו איסור ויבואו להקל בעריות על ידי שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן יותר משאר איסורים שבתורה: **ולא במעשה בראשית**. במעשה ששת ימי בראשית. אפילו לשני בני אדם וכל שכן לשלשה או יותר דאמר קרא (דברים ד) כי שאל נא לימים ראשונים. יחיד שואל ואין שנים שואלים: **ולא במעשה מרכבה**. שראה יחזקאל ושראה ישעיה. ורמב"ם פירש במעשה בראשית החכמה הטבעיות ומעשה מרכבה מציאת האל ותאריו. והמלאכים והנפש והשכל. ומה יהיה אחר המות. ואין נראה לי שיקרא כל זה מעשה מרכבה. דא"כ חכמת המרכבה הוה ליה למתני. אלא מעשה מרכבה הוא שעל ידי הזכרת שמות של קדושה משתמשים בכתר. וצופין איך משמרות המלאכים במעמדן ואיך היכל לפנים מהיכל כעין הסוכין ברוח הקודש: **ביחיד**. אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו. אפילו לאדם אחד אין דורשין במרכבה. אלא אם כן היה חכם שאם ימסור לו ראשי פרקים יהיה הוא מבין השאר מדעתו: **כל המסתכל בד' דברים**. הני דמפרש ואזיל: **ראוי לו**. יפה וטוב היה לו אם לא בא לעולם: **מה למעלה**. מראשי החיות: **מה למטה**. מתחת לארץ: **מה לפנים**. חוץ למחיצת הרקיע במזרח: **ומה לאחור**. למערב. פירוש אחר מה לפנים קודם שנברא העולם. מה לאחור בסוף העולם לאחרית הימים: **כל שלא חס על כבוד קונו**. שעובר עבירה בסתר ואמר אין שכינה מצויה כאן ומי רואני ומי יודעני:

ב. יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר אוֹמֵר שֶׁלֹּא לִסְמוֹךְ, יוֹסֵי בֶּן יוֹחָנָן אוֹמֵר לִסְמוֹךְ. יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה אוֹמֵר שֶׁלֹּא לִסְמוֹךְ, נְתַאי הָאַרְבֵּלִי אוֹמֵר לִסְמוֹךְ. יְהוּדָה בֶן טַבַּאי אוֹמֵר שֶׁלֹּא לִסְמוֹךְ, שִׁמְעוֹן בֶּן שֶׁטַח אוֹמֵר לִסְמוֹךְ. שְׁמַעְיָה אוֹמֵר לִסְמוֹךְ, אַבְטַלְיוֹן אוֹמֵר שֶׁלֹּא לִסְמוֹךְ. הִלֵּל וּמְנַחֵם לֹא נֶחְלְקוּ. יָצָא מְנַחֵם, נִכְנַס שַׁמַּאי. שַׁמַּאי אוֹמֵר שֶׁלֹּא לִסְמוֹךְ, הִלֵּל אוֹמֵר לִסְמוֹךְ. הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ נְשִׂיאִים, וּשְׁנִיִּים לָהֶם אָבוֹת בֵּית דִּין:

ברטנורה (ב) יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך. ביום טוב מפני שמשתמש בבעלי חיים. שבכל כוחו הוא סומך. וזו המחלוקת היה בין הנשיאים ובין אבות בית דין. דור אחר דור: **יצא מנחם**. לעבודת המלך ופירש מלהיות חברו של הלל. לפיכך לא הודיע מענינו אם נחלק עם הלל בזה אם לאו. ונכנס שמאי במקומו להיות אב בית דין תחתיו. ונחלק על הלל: **הראשונים**. שהוזכרו ראשון בכל זוג היו נשיאים:

ג. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, מְבִיאִין שְׁלָמִים וְאֵין סוֹמְכִין עֲלֵיהֶם, אֲבָל לֹא עוֹלוֹת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, מְבִיאִין שְׁלָמִים וְעוֹלוֹת וְסוֹמְכִין עֲלֵיהֶם:

ברטנורה (ג) **מביאים שלמים**. שלמי אכילה לפי שיש בהם צורך אכילה להדיוט: **ואין סומכים עליהם**. אלא סומך עליהן מבעוד יום דלא בעינן וסמך ושחט תכף לסמיכה שחיטה אבל לא עולת יחיד ואפילו עולת ראיה שהרי יכול להקריבה בשאר ימות הרגל דאמר קרא (במדבר כ"ט) עצרת תהיה לכם. ולא לגבוה: ובית הלל אומרים מביאים שלמי חגיגה ועולות ראיה. דכתיב (דברים י"ו) עצרת לה' כל דלה'. אבל נדרים בין עולות בין שלמים דברי הכל קריבין ביום טוב:

ד. עֲצֶרֶת שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, יוֹם טָבוּחַ אַחַר הַשַּׁבָּת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אֵין יוֹם טָבוּחַ (אַחַר הַשַּׁבָּת), וּמוֹדִים שֶׁאִם חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שֶׁיּוֹם טָבוּחַ אַחַר הַשַּׁבָּת, וְאֵין כֹּהֵן גָּדוֹל מִתְלַבֵּשׁ בְּכֵלָיו, וּמַתָּרִין בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית, שֶׁלֹּא לְקַיֵּם דִּבְרֵי הָאוֹמְרִין עֲצֶרֶת אַחַר הַשַּׁבָּת:

ברטנורה (ד) **יום טבוח**. שחיטת עולות ראייה של י"ט לאחר השבת שאין קרבים לא בי"ט לא בשבת. ועצרת יש לה תשלומין כל שבעה כפסח וסוכות: **וב"ה אומרים אין לה יום טבוח**. אינה צריכה יום טבוח שמותר להקריבו בי"ט וב"ה לטעמייהו דאמרי מביאין שלמים ועולות בי"ט ואשמועינן תנא דאפילו היכא דלא אפשר למיעבד למחר כגון דחל עצרת בע"ש אפי' בהא אמרי ב"ש דאין עולת ראייה קריבה בי"ט ודחו לה עד לאחר השבת: **אין כהן גדול מתלבש בכליו**. בכלים נאים שלו ביום טבוח של עצרת שאחר השבת. כדי שלא יתנאה באותו היום. שיבינו הכל שאין היום י"ט: שלא לקיים דברי האומרים עצרת לאחר שבת. שהיו הצדוקים אומרים לעולם עצרת אחר שבת. מדכתיב (ויקרא כג) וספרתם לכם ממחרת השבת והן אומרים ממחרת שבת בראשית ואם כן לעולם חל עצרת באחד בשבת:

ה. נוֹטְלִין לַיָּדַיִם לַחֻלִּין וְלַמַּעֲשֵׂר וְלַתְּרוּמָה. וְלַקֻּדָּשׁ, מַטְבִּילִין. וְלַחַטָּאת, אִם נִטְמְאוּ יָדָיו, נִטְמָא גּוּפוֹ:

ברטנורה (ה) נוטלין ידים לחולין ולמעשר ולתרומה. חולין ומעשר שני ותרומה. די להם נטילה בכלי. שאין בו אלא רביעית מים: **לקדש מטבילין**. פי' לאכול שלמים וחטאת ואשם. יש מעלה יתירה. שצריך להטביל את הידים במ' סאה. ואף על פי שאינן אלא סתם ידים. שלא נגעו בטומאה המטמאה את כל הגוף מדאורייתא: **ולחטאת**. ליגע במי חטאת מים המקודשים באפר פרה אדומה להזות מהם על טמאי מתים. יש מעלה יתירה. שאם נטמאו ידיו באחד מן הדברים המטמאים את הידים. ולא את הגוף כגון

ספר. ואוכלין טמאים. ומשקין טמאים וכל טומאות שמדברי סופרים נטמא גם הגוף וכל הגוף צריך טבילה וכל מעלות הללו שזה גבוה מזה מדברי סופרים הם. והאי דנקט להו הכא גבי הלכות חגיגה. לפי שיש בסופן הלכות הרגל. שעמי הארץ חשובים טהורים ברגל. ולא בשאר ימות השנה. בסוף חומר בקדש:

ו. הַטּוֹבֵל לְחֻלִּין וְהֶחְזַק לְחֻלִּין, אָסוּר לְמַעֲשֵׂר. טָבַל לְמַעֲשֵׂר וְהֶחְזַק לְמַעֲשֵׂר, אָסוּר לִתְרוּמָה. טָבַל לִתְרוּמָה, וְהֶחְזַק לִתְרוּמָה, אָסוּר לַקֹּדֶשׁ. טָבַל לַקֹּדֶשׁ וְהֶחְזַק לַקֹּדֶשׁ, אָסוּר לְחַטָּאת. טָבַל לֶחָמוּר, מָתַר לַקַּל. טָבַל וְלֹא הֶחְזַק, כְּאִלּוּ לֹא טָבַל:

ברטנורה (ו) **הטובל לחולין**. והוחזק לחולין. ועוד זו מעלה. הטובל לאכול חולין ונתכון לטבול להיות מוחזק טהור לשם חולין: **אסור למעשר**. אסור לאכול מעשר שני. הנאכל בירושלים עד שיטבול לשם מעשר. וכן כולם: **אסור לחטאת**. במים המקודשים באפר פרה: **ולא הוחזק**. לא נתכוין לשם טבילת טהרה. אלא לרחיצה בעלמא: **כאילו לא טבל**. למעשר וכ"ש לתרומה. ולקדש. אבל טבילה היא לחולין. דחולין לא בעו כונה:

ז. בִּגְדֵי עַם הָאָרֶץ מִדְרָס לַפְּרוּשִׁין. בִּגְדֵי פְּרוּשִׁין מִדְרָס לְאוֹכְלֵי תְּרוּמָה. בִּגְדֵי אוֹכְלֵי תְּרוּמָה מִדְרָס לַקֹּדֶשׁ. בִּגְדֵי קֹדֶשׁ מִדְרָס לַחַטָּאת. יוֹסֵף בֶּן יוֹעֶזֶר הָיָה חָסִיד שֶׁבַּכְּהֻנָּה, וְהָיְתָה מִטְפַּחְתּוֹ מִדְרָס לַקֹּדֶשׁ. יוֹחָנָן בֶּן גּוּדְגּוֹדָא הָיָה אוֹכֵל עַל טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ כָּל יָמָיו, וְהָיְתָה מִטְפַּחְתּוֹ מִדְרָס לַחַטָּאת:

ברטנורה (ז) **מדרס**. אב הטומאה לטמא אדם וכלים כמדרס הזב שמטמא אדם וכלים. כדכתיב (ויקרא ט"ו) וכל הנגע במשכבה יכבס בגדיו: **לפרושים**. לאוכלי חוליהם בטהרת חולין: בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה. כאן חסר מעלה אחת. והכי אבעי ליה למתני בגדי פרושים מדרס לאוכלי מעשר שני. בגדי אוכלי מעשר שני מדרס לאוכלי תרומה, דהיינו לכהנים בתרומתן. וכל הני מעלות מדברי סופרים נינהו שאמרו אין שמירת טהרתן של אלו חשובה שמירה אצל אלו. ומתוך שהן אצל אלו כאילו לא שמרום. גזרו בבגדיהם שמא ישבה עליהם אשתו נדה. והרי הן מדרש הנדה: **היה אוכל על טהרת הקודש**. היה אוכל חולין שלו בטהרה. כאילו היה קודש. שהיה נזהר בהן מכל טומאה המטמא את הקודש: **והיה מטפחתו מדרס לחטאת**. אבל לא לקדש. דקסבר האי תנא חולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו. ואין כן הלכה. דחולין שנעשו על טהרת הקדש לאו כקדש דמו לכל הדברים. כדאיתא בסוף מסכת נדה:

גמרא חגיגה דף טז ע"א

כָּל שֶׁלֹּא חָס עַל כְּבוֹד קוֹנוֹ רָאוּי לוֹ שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם. מַאי הִיא? רַבִּי אַבָּא אָמַר: זֶה הַמִּסְתַּכֵּל בְּקֶשֶׁת. רַב יוֹסֵף אָמַר: זֶה הָעוֹבֵר עֲבֵרָה בַּסֵּתֶר. מִסְתַּכֵּל בְּקֶשֶׁת דִּכְתִיב (יחזקאל א) כְּמַרְאֵה

הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בָּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד ה'. רַב יוֹסֵף אָמַר: זֶה הָעוֹבֵר עֲבֵרָה בַּסֵּתֶר, כְּדְרַבִּי רַבִּי יִצְחָק דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל הָעוֹבֵר עֲבֵרָה בַּסֵּתֶר כְּאִלּוּ דּוֹחֵק רַגְלֵי שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סו) כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי. אִינִי וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָא הַזָּקֵן: אִם רוֹאֶה אָדָם שֶׁיִּצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו, יֵלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִין אוֹתוֹ, וְיִלְבַּשׁ שְׁחוֹרִין וְיִתְעַטֵּף שְׁחוֹרִין וְיַעֲשֶׂה מַה שֶּׁלִּבּוֹ חָפֵץ וְאַל יְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם בְּפַרְהֶסְיָא לֹא קַשְׁיָא הָא דְּמָצֵי כְּייֵף לֵהּ לְיִצְרֵהּ הָא דְּלָא מָצֵי כְּייֵף לְיִצְרֵהּ. דְּרַשׁ רַבִּי יְהוּדָה בַּר נַחֲמָנִי: מְתוּרְגְּמָנֵיהּ דְּרֵישׁ לְקִישׁ: כָּל הַמִּסְתַּכֵּל בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים עֵינָיו כֵּהוֹת: בְּקֶשֶׁת וּבַנְּשִׂיא וּבַכֹּהֲנִים. בְּקֶשֶׁת דִּכְתִיב (יחזקאל א) כְּמַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד ה'. בַּנְּשִׂיא דִּכְתִיב וְנָתַתָּ מֶהוֹדְךָ עָלָיו. הַמִּסְתַּכֵּל בַּכֹּהֲנִים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם. שֶׁהָיוּ עוֹמְדִין עַל דּוּכָנָן וּמְבָרְכִין אֶת יִשְׂרָאֵל בַּשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ. דְּרַשׁ רַבִּי יְהוּדָה בַּר נַחֲמָנִי מְתוּרְגְּמָנֵיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ: מַא דִּכְתִיב (מיכה ז) אַל תַּאֲמִינוּ בְרֵעַ אַל תִּבְטְחוּ בְּאַלּוּף. אִם יֹאמַר לָךְ יֵצֶר הָרַע חֲטוֹא וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹחֵל, אַל תַּאֲמִין, שֶׁנֶּאֱמַר אַל תַּאֲמִינוּ בְרֵעַ וְאֵין רֵעַ אֶלָּא יֵצֶר הָרָע. שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ח) כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע. וְאֵין אַלּוּף אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ג) אַלּוּף נְעוּרַי אָתָּה. שֶׁמָּא תֹּאמַר מִי מֵעִיד בִּי אַבְנֵי בֵיתוֹ וְקוֹרוֹת בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם הֵם מְעִידִין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (חבקוק ב) כִּי אֶבֶן מִקִּיר תִּזְעָק וְכָפִיס מֵעֵץ יַעֲנֶנָּה. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים נִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם מְעִידָה בּוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר (מיכה ז) מְשׁוֹכֶבֶת חֵיקְךָ שְׁמֹר פְּתָחֵי פִיךָ. אֵיזוֹ הִיא דָּבָר שֶׁשּׁוֹכֶבֶת בְּחֵיקוֹ שֶׁל אָדָם? הֱוֵי אוֹמֵר: זוֹ נְשָׁמָה. רַבִּי זְרִיקָא אָמַר: שְׁנֵי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת הַמְלַוִּין אוֹתוֹ הֵן מְעִידִין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים צא) כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ לִשְׁמָרְךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵבָרָיו שֶׁל אָדָם מְעִידִין בּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מג) וְאַתֶּם עֵדַי נְאֻם ה' וַאֲנִי אֵל:

רש"י **לייטי**. עלה במערבא לא גרסינן לה: **כאלו דוחק רגלי השכינה**. אומר בלבו אין השכינה כאן וכתיב והארץ הדום רגלי: **למקום שאין מכירין אותו**. אין דעתו גסה עליו ושמא יקל כח יצרו וגם אם יחטא אין אדם נותן לב לפי שאינו חשוב בעיניהם וכן בלבוש שחורים: **דמצי כייף ליה ליצריה**. ובוטח על שהוא נחבא בסתר כאילו דוחק הרגלים: **היכא דלא מצי כייף ליה ליצריה**. טוב לו בצינעה מפרהסיא: **ומברכין את העם בשם המפורש**. שהשכינה שורה על קשרי אצבעותיהם: **אל תאמינו ברע**. האומר לך חטא: **ואל תבטחו באלוף**. לומר שימחול: **וכפיס**. חתיכת עץ כמו כפיסין בבבא בתרא (דף ב): **אתם עדי**. הוא מעיד בעצמו בכל עוונות שאוכיח בפניו:

זוהר ואתחנן דף רס"ו ע"ב.

אָמַר רַבִּי אַבָּא כְּתִיב (שם קכא) יְיָ יִשְׁמָר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. יִשְׁמָר צֵאתְךָ תֵּנָח. אֶלָּא וּבוֹאֶךָ מַאי קָא מַיְרֵי דְּהָא מָאן דְּעָאל לְבֵיתֵהּ לָא מִסְתַּפֵּי. אֶלָּא הַאי בַּר נָשׁ דְּשַׁוִּי

רְשִׁימָא קַדִּישָׁא לְבֵיתֵהּ בְּמִלִּין דִּשְׁמָא עִלָּאָה הַאי אִתְנְטִיר מִכֹּלָּא. כַּד נָפִיק הַהוּא דְּמָדוֹרֵהּ לְתַרְעָא דְּבֵיתֵהּ זָקִיף וְחָמֵי רְשִׁימָא קַדִּישָׁא וְעַיִן (ס"א נעי"ן) בְּפִתְחֵהּ כַּד נָפִיק בַּר נָשׁ הוּא אוֹזִיף לֵהּ וְנָטִיר לֵהּ כַּד עָיֵל לְבֵיתֵהּ הוּא אַכְרִיז קָמֵהּ אִזְדַּהֲרוּ בִּיקָרָא דְּדִיוּקְנָא דְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא וְכָל דָּא בְּגִין הַהוּא רְשִׁימָא דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא דְּאִתְרְשִׁים בְּתַרְעֵיהּ וְלָא דַּי לֵהּ לְבַר נָשׁ דְּאִתְנַטָּר בְּבֵיתֵהּ אֶלָּא קָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָטִיר לֵהּ כַּד עָיֵל וְכַד נָפִיק דִּכְתִיב יְיָ יִשְׁמָר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. זָכָאִין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל בְּהַאי עָלְמָא וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי. תָּא חֲזֵי הַאי רוּחָא בִּישָׁא דְּשָׁארֵי בֵּין תַּרְעֵי. וַי לֵהּ לְבַר נָשׁ דְּלָא יָדַע לְאִזְדַּהֲרָא מִנֵּהּ וְלָא רָשִׁים לְפִתְחָא דְּבֵיתֵהּ שְׁמָא עִלָּאָה קַדִּישָׁא דְּיִשְׁתַּכַּח עִמֵּהּ דְּהָא אִית לֵהּ תְּלַת מְאָה וְשִׁתִּין וְחַמֵּשׁ שַׁמָּשִׁין בִּישִׁין מְקַטְרְגִין כָּל חַד מְשַׁמֵּשׁ יוֹמֵהּ וְכֻלְּהוּ מִשְׁתַּכְּחֵי עִמֵּהּ כָּל יוֹמֵי שַׁתָּא וּמְקַטְרְגֵי בֵּהּ לְעֵלָּא וְתַתָּא וְכֻלְּהוּ מִשְׁתַּכְּחֵי בֵּהּ בִּימָמָא וּבְלֵילְיָא בִּימָמָא לְקַטְרָנָא לֵהּ בְּלֵילְיָא לְצַעֲרָא לֵהּ בְּחֶלְמֵהּ. כַּד נָפִיק לְקַטְרָנָא לֵהּ כַּד עָאל שַׁוְיָן יָדַיְהוּ עֲלֵהּ דְּכִתְפֵּיהּ וְאָמְרִין לֵהּ וַי לֵהּ לְפִלַנְיָא בְּהַאי עָלְמָא וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי בְּגִין כָּךְ בָּעָאן בְּנֵי מְהֵימְנוּתָא לְמֶהֱוֵי רְשִׁימִין בְּכֹלָּא לְמֶהֱוֵי רְשִׁימִין בִּרְשִׁימָא דְּמָארֵיהוֹן לְאִזְדַּעְזָעָא מִנַּיְהוּ כָּל סִטְרִין זַיְנִין בִּישִׁין לְמֶהֱוֵי נְטִירִין בְּהַאי עָלְמָא וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי. זַכָּאִין חוּלָקְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל עֲלַיְהוּ כְּתִיב (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ וְגוֹ':

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי אַבָּא, כָּתוּב, יְיָ יִשְׁמָר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. שׁוֹאֵל, יִשְׁמָר צֵאתְךָ, נָכוֹן. אֲבָל וּבוֹאֶךָ, מַה פֵּרוּשׁוֹ, הֲרֵי מִי שֶׁנִּכְנָס לְבֵיתוֹ אֵינוֹ מְפֻחָד, שֶׁיִּהְיֶה צָרִיךְ לִשְׁמִירָה. וּמֵשִׁיב, אֶלָּא הָאָדָם הַזֶּה הַמֻּשָּׁם רוֹשֶׁם קְדוֹשׁ לְבֵיתוֹ בְּדִבְרֵי שֵׁם הָעֶלְיוֹן דְּהַיְנוּ הַמְּזוּזָה, הוּא מְשׁוּמָר מִכֹּל. כְּשֶׁיּוֹצֵא אוֹתוֹ הָאָדָם מְמַדּוֹרוֹ לְשַׁעַר הַבַּיִת, נוֹשֵׂא עֵינָיו וְרוֹאֶה הָרוֹשֶׁם הַקָּדוֹשׁ, וּמְעַיֵּן בְּפִתְחוֹ. כְּשֶׁיּוֹצֵא הָאָדָם הוּא מְלַוֶּה אוֹתוֹ וְשׁוֹמְרוֹ. כְּשֶׁנִּכְנָס הָאָדָם הוּא מַכְרִיז לְפָנָיו, הִזָּהֲרוּ בִּכְבוֹד צוּרַת הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. וְכָל זֶה הוּא, מִשּׁוּם אוֹתוֹ הָרוֹשֶׁם שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּרְשָׁם בְּפִתְחוֹ. וְלֹא דַי לוֹ לָאָדָם שֶׁנִּשְׁמָר בְּבֵיתוֹ, אֶלָּא שֶׁהַקָּבָ"ה שׁוֹמֵר אוֹתוֹ כְּשֶׁנִּכְנָס וּכְשֶׁיּוֹצֵא, שֶׁכָּתוּב, יְיָ יִשְׁמָר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. בֹּא וּרְאֵה, הָרוּחַ הָרָע הַזֶּה, הַשּׁוֹרֶה בֵּין הַפְּתָחִים, אוֹי לוֹ לָאָדָם שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהִזָּהֵר מִמֶּנּוּ, וְאֵינוֹ רוֹשֵׁם פֶּתַח בֵּיתוֹ בְּשֵׁם עֶלְיוֹן קָדוֹשׁ, דְּהַיְנוּ הַמְּזוּזָה, שֶׁיִּמָּצֵא עִמּוֹ. כִּי יֵשׁ לוֹ, לְאוֹתוֹ רוּחַ רָע, שֵׁס"ה מְשַׁמְּשִׁים רָעִים מְקַטְרְגִים בְּשֵׁס"ה יְמוֹת הַשָּׁנָה, כָּל אֶחָד מְשַׁמֵּשׁ בְּיוֹמוֹ, וְכֻלָּם נִמְצָאִים עִמּוֹ, עִם הָאָדָם, בְּכָל יְמֵי הַשָּׁנָה, וּמְקַטְרְגִים עָלָיו לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. וְכֻלָּם נִמְצָאִים עִמּוֹ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה. בַּיּוֹם הֵם מְקַטְרְגִים עָלָיו, וּבַלַּיְלָה מְצַעֲרִים אוֹתוֹ בַּחֲלוֹמוֹ. כְּשֶׁיּוֹצֵא לְקַטְרֵג עָלָיו, כְּשֶׁהוּא נִכְנָס לְבֵיתוֹ, מֵשִׂימִים יְדֵיהֶם עַל כְּתֵפָיו, וְאוֹמְרִים לוֹ, אוֹי לוֹ לִפְלוֹנִי שֶׁיָּצָא מֵרְשׁוּת אֲדוֹנוֹ. אוֹי לוֹ לִפְלוֹנִי בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם

הַבָּא. מִשּׁוּם זֶה צְרִיכִים בְּנֵי הָאֱמוּנָה לִהְיוֹת רְשׁוּמִים בַּכֹּל, לִהְיוֹת רְשׁוּמִים בְּרוֹשֶׁם אֲדוֹנָם, דְּהַיְנוּ בְּמִצְוֹוֹת, שֶׁיִּירְאוּ מֵהֶם כָּל צְדָדֵי הַמִּינִים הָרָעִים, וְיִהְיוּ שְׁמוּרִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, עֲלֵיהֶם כָּתוּב, וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ וְגוֹ'.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק א

א. כָּל הַבְּרָכוֹת כֻּלָּן שְׁלֹשָׁה מִינִים בְּרָכוֹת הֶנְיָה וּבְרָכוֹת מִצְוֹת וּבִרְכַּת הוֹדָאָה שֶׁהֵן דֶּרֶךְ שֶׁבַח וְהוֹדָיָה וּבַקָּשָׁה כְּדֵי לְזָכֹר אֶת הַבּוֹרֵא תָּמִיד וּלְיִרְאָה מִמֶּנּוּ: **ב**. וְנֶסַח כָּל הַבְּרָכוֹת עֶזְרָא וּבֵית דִּינוֹ תִּקְּנוּם. וְאֵין רָאוּי לְשַׁנּוֹתָם וְלֹא לְהוֹסִיף עַל אַחַת מֵהֶם וְלֹא לִגְרֹעַ מִמֶּנָּה וְכָל הַמְשַׁנֶּה מַטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בִּבְרָכוֹת. אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה וְכָל בְּרָכָה שֶׁאֵין בָּהּ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם וּמַלְכוּת אֵינָהּ בְּרָכָה אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה סְמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ. **ג**. וְכָל הַבְּרָכוֹת כֻּלָּן נֶאֱמָרִין בְּכָל לָשׁוֹן וְהוּא שֶׁיֹּאמַר כְּעֵין שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים. וְאִם שִׁנָּה אֶת הַמַּטְבֵּעַ הוֹאִיל וְהִזְכִּיר אַזְכָּרָה וּמַלְכוּת וְעִנְיַן הַבְּרָכָה אֲפִלּוּ בִּלְשׁוֹן חֹל יָצָא:

מוסר

ספר חסידים סימן קס

אִם בָּאתָ לִידֵי נִסָּיוֹן וְהִתְאַפַּקְתָּ מִלַּחֲטוֹא אַל תַּחֲזִיק טוֹבָה לְךָ לוֹמַר עָמַדְתִּי בְּנִסָּיוֹן שֶׁמָּא בָּאוּ אֲבוֹתֶיךָ לְאוֹתָהּ מִדָּה וּכְשֶׁלֹּא חָטְאוּ בְּקֹשׁוּ מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּשֶׁיָּבוֹאוּ בָּנָיו בְּאוֹתָהּ מִדָּה שֶׁיִּתְאַפְּקוּ בָּהֶם מֵחֲטוֹא, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כב) אֱלֹהִים יִרְאֶה לוֹ הַשֶּׂה לְעֹלָה בְּנִי וַיִּקָּרֵא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא ה' יִרְאֶה. שֶׁיִּהוּ בָּנָיו נִשְׂחָטִים עַל קִדּוּשׁ ה' וְנִשְׂרָפִים כְּיִצְחָק וּתְבָרֵךְ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהֶחֱזִיקְךָ עַל יִצְרְךָ, שֶׁנָּתַן לְךָ לֵב לְנַצֵּחַ אֶת יִצְרְךָ הָרַע שֶׁנֶּאֱמַר, (דברי הימים ב' ל"ב) עֲזָבוֹ אֱלֹהִים לְנַסּוֹתוֹ. עֲזָבוֹ מִכְּלַל שֶׁבְּיָדוֹ הַכֹּל לְכַךְ בִּקֵּשׁ מִלְּפָנָיו שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים פו) יַחֵד לְבָבִי לְיִרְאָה שְׁמֶךָ וּכְתִיב (שם נא) וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי:

עקב יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(כב) וְנָשַׂל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת הַגּוֹיִם הָאֵל מִפָּנֶיךָ מְעַט מְעָט לֹא תוּכַל כַּלֹּתָם מַהֵר פֶּן תִּרְבֶּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה: וּיתָנָךְ יְיָ אֱלָהָךְ יָת עַמְמַיָּא הָאִלֵּין מִקֳּדָמָךְ זְעֵר זְעֵר לָא תִכּוּל לְשֵׁצָאֵי וּתְהוֹן בְּפִרְיַע דִּילְמָא תִסְגֵּי עָלָךְ חֵיוַת בָּרָא:

רש"י פן תרבה עליך חית השדה. והלא אם עושין רצונו של מקום אין מתיראין מן החיה, שנאמר (איוב ה, כג) וחית השדה השלמה לך, אלא גלוי היה לפניו שעתידין לחטוא:

(כג) וּנְתָנָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָם מְהוּמָה גְּדֹלָה עַד הִשָּׁמְדָם: וְיִמְסְרנוּן יְיָ אֱלָהָךְ קֳדָמָךְ וישַׁגֵּשִׁנּוּן שִׁגּוּשׁ רַב עַד דְּיִשְׁתֵּצוּן:

רש"י והמם. נקוד קמ"ץ כלו, לפי שאין מ"ם אחרונה מן היסוד, והרי הוא כמו והם אותם. אבל (ישעי' כח, כח) והמם גלגל עגלתו, כלו יסוד. לפיכך חציו קמ"ץ וחציו פת"ח, כשאר פעל של שלש אותיות:

(כד) וְנָתַן מַלְכֵיהֶם בְּיָדֶךָ וְהַאֲבַדְתָּ אֶת שְׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הִשְׁמְדְךָ אֹתָם: וְיִמְסַר מַלְכֵיהוֹן בִּידָךְ וְתוֹבֵד יָת שְׁמְהוֹן מִתְּחוֹת שְׁמַיָּא לָא יִתְעַתַּד אֱנָשׁ קֳדָמָךְ עַד דְּתְשֵׁיצֵי יָתְהוֹן: (כה) פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ לֹא תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלָקַחְתָּ לְךָ פֶּן תִּוָּקֵשׁ בּוֹ כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: צַלְמֵי טַעֲוָתְהוֹן תּוֹקְדוּן בְּנוּרָא לָא תַחְמֵד כַּסְפָּא וְדַהֲבָא דִּי עֲלֵיהוֹן וְתִסַּב לָךְ דִּילְמָא תִּתְקַל בֵּהּ אֲרֵי מְרָחֲקָא דַיְיָ אֱלָהָךְ הוּא: (כו) וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְתַעֵב תְּתַעֲבֶנּוּ כִּי חֵרֶם הוּא: וְלָא תָעֵל דְּמָרְחָק לְבֵיתָךְ וּתְהֵי חֶרְמָא כְּוָתֵהּ שַׁקָּצָא תְּשַׁקְּצִנֵּהּ וְרָחָקָא תְּרַחֲקִנֵּהּ אֲרֵי חֶרְמָה הוּא:

נביאים - ישעיה - פרק מט

(כד) הֲיֻקַּח מִגִּבּוֹר מַלְקוֹחַ וְאִם שְׁבִי צַדִּיק יִמָּלֵט: הֲיִתְנַסִּיב מִגְּבָרָא עֲדִי וְאִם דְּשִׁבוֹ זַכָּאִין יְשְׁתֵּזִיב תּוּ אֲמֶרֶת יְרוּשְׁלֵם הַאֶפְשָׁר דְּיִתְנַסִּיב מֵעֲשָׁו רַשִׁיעַיָּא דַּאֲמִיר עָלֵהּ עַל חַרְבָּךְ תְּחֵי עֲדָאָה דַּעֲדֵי מִנִּי וְאִם שִׁבְיָא דְּשָׁבָא יִשְׁמָעֵאל דַּאֲמִיר עֲלֵיהּ דְּצַדִּיקַיָּא הוּא יִשְׁתֵּיזֵיב:

רש"י **היוקח מגבור מלקוח** . כסבורים אתם שאי אפשר לקחת מעשו מלקוח שביו של יעקב הצדיק :

(כה) כִּי כֹה אָמַר יְהוָה גַּם שְׁבִי גִבּוֹר יֻקָּח וּמַלְקוֹחַ עָרִיץ יִמָּלֵט וְאֶת יְרִיבֵךְ אָנֹכִי אָרִיב וְאֶת בָּנַיִךְ אָנֹכִי אוֹשִׁיעַ: אֲרֵי כִדְנַן אֲמַר יְיָ אַף דִּשְׁבוֹ גִּבָּרִין אָתֵיב וְדַעֲדוֹ תַּקִּיפִין אֲשֵׁיזֵיב וְיָת פּוּרְעָנוּתִיךְ אֲנָא אֶתְפְּרַע וְיָת בְּנָךְ אֲנָא אֶפְרוֹק:

רש"י **ואת יריבך** . ועם מריביך אני אריב :

(כו) וְהַאֲכַלְתִּי אֶת מוֹנַיִךְ אֶת בְּשָׂרָם וְכָעָסִיס דָּמָם יִשְׁכָּרוּן וְיֵדְעוּ כָל בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֵךְ וְגֹאֲלֵךְ אֲבִיר יַעֲקֹב: וְאֶתֵּן יָת בְּסַר דַּהֲווֹ מוֹנָן לִיךְ מֵיכַל לְכָל עוֹפָא דִּשְׁמַיָּא וּכְמָא דְּמִתְרָוָן מֵחֲמַר מַרְוֵית כֵּן חֵוֹת בָּרָא מִדְּמְהוֹן תִּתְרְוֵי וְיִדְּעוּן כָּל בִּסְרָא אֲרֵי אֲנָא יְיָ פַּרְקִיךְ וּמְשֵׁזְבִיךְ תַּקִּיפָא דְּיַעֲקֹב:

רש"י **והאכלתי את מוניך** . הבבליי' לחית השדה את בשרם , מוניך ל' אל תונו (ויקרא כה) אונאת דברים המקנתרי' אותך בגידופיהם : **וכעסיס** . מתק יין : **דמם ישכרון** . כן ישכרו מדמם אותם הרגילים לשתות דם ומי הם אלו עוף השמים כן ת"י :

נ (א) כֹּה אָמַר יְהוָה אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוּת אִמְּכֶם אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּיהָ אוֹ מִי מִנּוֹשֵׁי אֲשֶׁר מָכַרְתִּי אֶתְכֶם לוֹ הֵן בַּעֲוֹנֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם וּבְפִשְׁעֵיכֶם שֻׁלְּחָה אִמְּכֶם: כִּדְנַן אֲמַר יְיָ אִידָא הִיא אִגַּרְת פִּטּוּרִין דִּיהָבִית לְכְנִשְׁתְּכוֹן אֲרֵי אִתְרַחֲקַת אוֹ מַן גְּבַר דְּלֵיהּ חוֹבָה קֳדָמַי דְּזַבְּנִית יַתְכוֹן לֵיהּ הָא בְּחוֹבֵיכוֹן אִזְדַּבַּנְתּוּן וּבְמָרְדֵיכוֹן אִתְרַחֲקַת כְּנִשְׁתְּכוֹן: (ב) מַדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה הֲקָצוֹר קָצְרָה יָדִי מִפְּדוּת וְאִם אֵין בִּי כֹחַ לְהַצִּיל הֵן בְּגַעֲרָתִי אַחֲרִיב יָם אָשִׂים נְהָרוֹת מִדְבָּר תִּבְאַשׁ דְּגָתָם מֵאֵין מַיִם וְתָמֻת בַּצָּמָא: מָא דֵין שְׁלִיחַת נְבִיֵּי וְלָא תָבוּ אִתְנַבְּיאוּ וְלָא קַבִּילוּ הַאִתְקְפָדָא אִתְקְפַדַת גְּבוּרְתִּי מִלְמִפְרַק וְאִם לֵית קֳדָמַי חֵיל לְשֵׁיזָבָא הָא בְּמִזּוֹפְתִּי אַחֲרִיב יַמָּא אֶשַׁוֵּי נַהֲרִין מַדְבְּרָא יְסָרוֹן נוּנֵיהוֹן מִבְּלִי מַיָּא וִימוּתוּן בְּצַחוּתָא:

רש"י **מדוע באתי** . להתקרב אליכם ואין איש מי מכם פונה אלי :

כתובים - תהילים - פרק עד

(כג) אַל תִּשְׁכַּח קוֹל צֹרְרֶיךָ שְׁאוֹן קָמֶיךָ עֹלֶה תָמִיד: לָא תִתְנְשֵׁי קַל מְעִיקָךְ אִתְרְגוּשָׁא דְקָיְמִין לְקִבְלָךְ דְּסָלְקָא תְּדִירָא: **עה** (א) לַמְנַצֵּחַ אַל תַּשְׁחֵת מִזְמוֹר לְאָסָף שִׁיר: לְשַׁבָּחָא בִּזְמַן דִּי אֲמַר דָּוִד לָא תְחַבֵּל עַמָּךְ תּוּשְׁבַּחְתָּא עַל יְדוֹי דְאָסָף שִׁירָא:

רש"י **אל תשחת** . את ישראל :

(ב) הוֹדִינוּ לְךָ אֱלֹהִים הוֹדִינוּ וְקָרוֹב שִׁמְךָ סִפְּרוּ נִפְלְאוֹתֶיךָ: אוֹדֵינָא לָךְ יְיָ אוֹדֵינָא וְקָרֵיב שְׁמָךְ אִשְׁתְּעִיוּ פְּרִישְׁוָתָךְ:

רש"י **הודינו לך אלהים** . על הטובה הודינו אף על הרעה וקרוב בפינו שמך תמיד : **ספרו** . דורותינו נפלאותיך תמיד :

(ג) כִּי אֶקַּח מוֹעֵד אֲנִי מֵישָׁרִים אֶשְׁפֹּט: אֲרוּם אֵידָע זִמְנָא אֲנָא תְּרִיצָן אֲדוֹן:

רש"י **כי אקח מועד** . כשיש לנו יום טוב אין אנו עסוקים בנבול פה וקלות ראש : **אני מישרים אשפוט** . אנו נותנין אל לבנו להלל ולשבחך מעין המאורע ליום :

(ד) נְמֹגִים אֶרֶץ וְכָל יֹשְׁבֶיהָ אָנֹכִי תִכַּנְתִּי עַמּוּדֶיהָ סֶּלָה: מְתַמַּסְסִין דַּיָּרֵי אַרְעָא וְכָל יָתְבָהָא אֲנָא אַתְקֵינִית עַמּוּדָהָא לְעַלְמִין:

רש"י **נמוגים ארץ וכל יושביה וגו'** . ביום מתן תורה כשהיו נמוגים הארץ וכל יושביה מתנאי שהתנית עם מעשה בראשית אם לא יקבלו וכו' תחזרו לתוהו ובהו : **תכנתי עמודיה** . כשאמרתי נעשה ונשמע :

משנה סוטה פרק ד

א. אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה, שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ, פָּרַט לַאֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם. אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרְאֵל, וּבַת יִשְׂרְאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה:

ברטנורה (א) **ארוסה ושומרת יבם**. ארוסה שקנא לה ארוס ושומרת יבם שקנא לה יבם: **לא שותות**. דמעטינהו קרא: **ולא נוטלות כתובה**. שהיא גרמה לאסור עצמה עליו, שנסתרה אחר קינוי, דמקינוי ואיסור לא אמעיט, דכתיב (במדבר ה) דבר אל בני ישראל כו', לרבות ארוסה ושומרת יבם לקינוי: **תחת אישה**. ביושבת תחתיו הכתוב מדבר: **נתינה**. מן הגבעונים. ואסורים לבא בקהל: **לא שותות**. דלא נאמרה פרשה אלא בראויה לקיימה, דכתיב (שם) כי תשטה אשתו, בראויה לאישות הכתוב מדבר, פרט לאלמנה לכהן גדול וכו': **ולא נוטלות כתובה**. ואע"ג דשאר אלמנות לכהן גדול גובין כתובתן כדאמרינן בכתובות [ק]: **וכן ביבמות פד**.] זו אין לה כתובה, שסתירתה גרמה לה:

ב. וְאֵלּוּ לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה. הָאוֹמֶרֶת טְמֵאָה אֲנִי, וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה, וְהָאוֹמֶרֶת אֵינִי שׁוֹתָה. וְשֶׁבַּעְלָהּ אֵינוֹ רוֹצֶה לְהַשְׁקוֹתָהּ. וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ, נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ וְלֹא שׁוֹתָה. מֵתוּ בַּעְלֵיהֶן עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה וְלֹא שׁוֹתוֹת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה:

ברטנורה (ב) אמר בעלה איני משקה ושבעלה בא עליה בדרך. שהוא גורם לה שלא תשתה, נוטלת כתובתה: **מתו בעליהן**. של כל סוטות הראויות לשתות, ולא הספיקו להשקותן עד שמתו: **בית שמאי אומרים נוטלות כתובה**. דשטר העומד לגבות כגבוי דמי: **ולא שותות**. דכתיב (שם) והביא האיש את אשתו: וב"ה אומרים לא שותות ולא נוטלות כתובתן. כלומר מתוך שלא שותות לא נוטלות כתובתן, דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי:

ג. מְעֻבֶּרֶת חֲבֵרוֹ וּמֵינֶקֶת חֲבֵרוֹ לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יָכוֹל הוּא לְהַפְרִישָׁהּ וּלְהַחֲזִירָהּ לְאַחַר זְמַן. אֵילוֹנִית וּזְקֵנָה וְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יָכוֹל הוּא לִשָּׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת וְלִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת הֵימֶנָּה. וּשְׁאָר כָּל הַנָּשִׁים, אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה:

ברטנורה (ג) **מעוברת חבירו**. שמת או גרשה והניחה מעוברת או מניקה. ואסרוה חכמים לינשא עד שיהיה הולד בן שתי שנים. והלך זה ונשאה קודם הזמן, וקינא לה ונסתרה: **לא שותה**. שהרי אינה ראייה לקיימה, דס"ל לר"מ הנושא מעוברת חבירו או מינקת חבירו יוציא ולא יחזיר עולמית. ואין הלכה כרבי מאיר: **יכול הוא להפרישה**. עד כ"ד חדשים: **ולהחזירה**. הלכך ראויה לאישות קרינא בה: **איילונית**. דוכרניתא דלא ילדה: **ושאינה ראויה לילד**. ששתתה כוס עיקרין. ואסור לקיימן למי שאין לו בנים: רבי אליעזר אומר יכול הוא לישא אשה אחרת. ויהיה מותר לקיים את זאת, הלכך ראויה לאישות היא. ואין הלכה כר' אליעזר:

ד. אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה וּמֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ. אֵשֶׁת סָרִיס שׁוֹתָה. עַל יְדֵי כָּל הָעֲרָיוֹת מְקַנְּאִין, חוּץ מִן הַקָּטָן, וּמִמִּי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ:

ברטנורה (ד) **אשת כהן שותה ומותרת לבעלה**. אם נמצאת נקיה. דמהו דתימא הואיל ואשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, ניחוש לה שמא נאנסה ולכך לא בדקוה המים, קמ"ל: **אשת סריס שותה**. דלא תימא מבלעדי אישך אמר רחמנא, והאי לאו בר הכי הוא, קמ"ל: **על ידי כל העריות מקנאים**. אם קינא לה מאביה או מאחיה ומאחד מכל עריות, ונסתרה, הוי קינוי ונאסרת עליו ושותה. דלא תימא נטמאה נטמאה ב' פעמים, אחד לבעל ואחד לבועל, היכא דמתסרא עליה בהאי זנות, לאפוקי הא דאסירא עליה וקיימא אימא לא קא משמע לן: **חוץ מן הקטן**. פחות מבן ט' שנים ויום אחד, שאין ביאתו ביאה, כך פירש הרמב"ם. ולי נראה קטן פחות מבן י"ג שנה ויום א' ולא הביא סימנים, דכתיב (במדבר ה) ושכב איש אותה, איש ולא קטן: **וממי שאינו איש**. למעוטי בהמה:

ה. וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנְּאִין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה, אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. לֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ אָמְרוּ, אֶלָּא לְפָסְלָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אַף לְהַשְׁקוֹתָהּ. לְכְשֶׁיֵּצֵא בַּעְלָהּ מִבֵּית הָאֲסוּרִין יַשְׁקֶנָּה:

ברטנורה (ה) **ואלו שב"ד מקנאין להם**. אם רואין אותן שמתנהגות בפריצות: **ולא להשקותה אמרו**. דהא בעינן והביא האיש את אשתו, וליכא. ובעלה נמי לכשיבא אינו יכול להשקותה בקינוי זה, דבעינן וקינא והביא. ור"י לא בעי וקינא והביא. ואין הלכה כר"י. וסומא אינו משקה את אשתו, שנאמר (שם) מעיני אישה. וממה שנאמר (שם) אשה תחת אישה, למדנו שכל המונע הבעל מלהשקות מונע האשה מלשתות אם היה אותו הדבר באשה, לפיכך אם היתה היא סומא אינה שותה. ואם היתה חגרת אינה שותה, שנאמר (שם) והעמיד אותה הכהן. וכן אם היתה גדמת, שנאמר (שם) ונתן על כפיה. או אלמת, דבעינן ואמרה האשה. וכן אם היה הבעל חגר או גדם או אלם אינו משקה מדכתיב אשה תחת אישה כדאמרן:

גמרא סוטה דף כה ע"א

אִיבַּעְיָא לְהוּ בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל. אוֹ אֵינוֹ מָחוּל? מִי אֲמָרִינַן בְּקִינּוּי דְּבַעַל תְּלָא רַחֲמָנָא וּבַעַל הָא מָחִיל לֵהּ לְקִינּוּיוֹ אוֹ דִילְמָא כֵּיוָן דְּקָנֵי לֵהּ מֵעִיקָּרָא לָא מָצֵי מָחֵיל לָהּ. תָּא שְׁמַע וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנְּין לָהֶן מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים וְאִי אֲמַרְתְּ בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל. עַבְדִינַן מִידִּי דְּאָתֵי בַּעַל מָחִיל לֵהּ. סְתָמָא דְּמִלְּתָא אָדָם מַסְכִּים עַל דַּעַת בֵּית דִּין. תָּא שְׁמַע וּמוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמָּא יָבוֹא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ. וְאִי אֲמַרְתְּ בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל

לַחֲלֵיהּ לְקִינוּיֵיהּ וְלִיבְעוֹל. מַאי שְׁנָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דְּגְמִירֵי דְּאִי בָּעֵי לְמִיבְעַל אָמְרֵי לֵיהּ: אַחֲלֵהּ לְקִינוּיָיךְ וּבְעָלָהּ. תָּא שְׁמַע דְּאָמַר רַבִּי יְאוֹשִׁיָּה: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים סָח לִי זְעֵירָא מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינוּיוֹ קִינוּיוֹ מָחוּל. וְזָקֵן מַמְרֶא שֶׁרָצוּ בֵּית דִּין לְמָחֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ. וּבֶן סוֹרֵר וּמוֹרֶה שֶׁרָצוּ אָבִיו וְאִמּוֹ לְמָחֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ. וּכְשֶׁבָּאתִי אֵצֶל חֲבֵרַי שֶׁבַּדָּרוֹם עַל שְׁנַיִם הוֹדוּ לִי וְעַל זָקֵן מַמְרֶא לֹא הוֹדוּ לִי שֶׁלֹּא יֵרְבּוּ מַחֲלוֹקוֹת בְּיִשְׂרָאֵל. שְׁמַע מִינָּהּ בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינוּיוֹ קִינוּיוֹ מָחוּל שְׁמַע מִינָּהּ. פְּלִיגֵי בָּהּ רַב אַחָא וְרַבִינָא חַד אָמַר קוֹדֶם סְתִירָה מָחוּל, לְאַחַר אֵינוֹ מָחוּל. וְחַד אָמַר לְאַחַר סְתִירָה נָמֵי מָחוּל וּמִסְתַּבְּרָא כְּמָאן דְּאָמַר אֵינוֹ מָחוּל מִמַּאי מְדַקְדְּקָא מְהַדְּרֵי רַבָּנָן לְרַבִּי יוֹסֵי דְּתַנְיָא רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּעְלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ מִקַּל וָחֹמֶר. וּמַה נִּדָּה שֶׁהִיא בְּכָרֵת בַּעְלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ, סוֹטָה שֶׁהִיא בְּלָאו, לֹא כָּל שֶׁכֵּן. אָמְרוּ לוֹ: לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּנִדָּה שֶׁכֵּן יֵשׁ לוֹ הֶתֵּר תֹּאמַר בְּסוֹטָה שֶׁאֵין לָהּ הֶתֵּר וְאִי אָמַרְתָּ לְאַחַר סְתִירָה מָחוּל מַשְׁכַּחַת לָהּ דְּיֵשׁ לָהּ הֶתֵּר דְּאִי בָּעֵי מָחִיל לֵיהּ לְקִינוּיֵיהּ וּבָעֵיל, אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל שְׁמַע מִינָּהּ:

רש"י **שמחל על קנויו**. והשתא ס"ד דקבעי בין שמחל קודם סתירה ובין שמחל לאחר סתירה: **עבדינן מידי דאתי בעל ומחיל**. ואיכא זילותא דבי דינא: **סתמא דמילתא אדם מסכים וכו'**. וסמכינן אסתם דעתא דאינש ומקנינן לה ואי אתי ומחיל מחול: **מאי שנא תלמידי חכמי'**. תירוצא היא וה"ק לעולם מחיל ומ"ש דבעינן ת"ח דגמירי דאסורה ליה בדלא מחיל קינויו ואי אתי למיבעל אמרין ליה אחל לקינוייך: **סח לי זעירא**. שהיה מאנשי ירושלים: **זקן ממרא**. שהמרה על ב"ד של לשכת הגזית ומיתתו בחנק: **שהיא בלאו**. אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה:

זוהר ואתחנן דף רס"ו ע"א.

אָמַר רַבִּי אַבָּא מַאי דִּכְתִיב (ירמיה ב) אֹתִי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים לַחְצֹב לָהֶם בֹּארוֹת וְגוֹ'. אוֹתִי עָזְבוּ דָּא הוּא מָאן דִּמְשַׁקֵּר בְּאָת רְשִׁימָא קַדִּישָׁא. וּכְמָה מְשַׁקֵּר בֵּהּ דְּעָיִל לֵהּ בִּרְשׁוּתָא אָחֳרָא כְּמָה דְּאָתְּ אָמַר (מלאכי ב) וּבָעַל בַּת אֵל נֵכָר דְּאִקְרוּ (ירמיה ב) בּוֹרוֹת נִשְׁבָּרִים דְּהָא עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה אִקְרוּ בּוֹרוֹת נִשְׁבָּרִים. מְקוֹר מַיִם חַיִּים דָּא רְשׁוּתָא קַדִּישָׁא מְהֵימְנוּתָא קַדִּישָׁא וְאִקְרֵי בְּאֵר מַבּוּעֵי דְּמַיִן צְלִילָן נָפְקִין וְנָזְלִין מִנַּהּ כְּמָה דְּאָתְּ אָמַר (שיר ד) וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן. (משלי ה) וְנוֹזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרֶךָ וּכְתִיב (שיר ד) מַעְיַן גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים. סְטָרָא אָחֳרָא אִקְרֵי בּוֹרוֹת נִשְׁבָּרִים. אֲשֶׁר לֹא יָכִילוּ הַמָּיִם (ס"א מַהוּ אֶלָּא הַהוּא וְכוּ') תָּא חֲזֵי נַהֲרָא דְּנָגִיד וְנָפִיק אַשְׁקֵי, לְכָל גִּנְתָּא (ס"א וְרָוֵי לְכָל גִּנְתָּא) וְרָוֵי לְכָל אֲתַר כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא עַד דְּמָלֵי (נ"א דְּמַטֵּי) לְהַהוּא אֲתַר בְּגִנְתָּא דְּאִקְרֵי בְּאֵר מַיִם חַיִּים. וּמִתַּמָּן אִתְּזָנוּ עָלְאִין וְתַתָּאִין (נ"א עִלְּמִין תַּתָּאִין) כְּמָה דְּאָתְּ אָמַר (בראשית ב) וּמִשָּׁם יִפָּרֵד. וְכָל אִנּוּן סְטָרִין דְּסִטְרָא

שְׁמָאלָא לָא מִשְׁתַּקְיָין מֵהַהוּא נְבִיעוּ דְּמַיִן נְבִיעִין בְּגִין דְּאִנּוּן מִסְטָרָא דִּשְׂאָר עַמִּין. וְאִקְרוּ בּוֹרוֹת נִשְׁבָּרִים. וּמָאן דִּמְשַׁקֵּר בִּשְׁמָא (נ"א כִּרְשִׁימָא) קַדִּישָׁא בְּהַהוּא סִטְרָא אִתְדַּבַּק בְּבוֹרוֹת נִשְׁבָּרִים. אֲשֶׁר לֹא יָכִילוּ הַמַּיִם וְלָא עַיְילִי לְתַמָּן. וְהַהוּא דְּזָכֵי לְנַטְרָא לֵהּ זָכֵי לְאִתְשַׁקְיָא מֵהַהוּא נְבִיעוּ דְּנַחֲלָא (כְּעַלְמָא דֵּין) בְּעָלְמָא דְּאָתֵי וְזָכֵי דְּאִתְמְלֵי הַהוּא בְּאֵר עִלָּאָה לְנַגְדָּא בִּרְכָאן לְעִלָּא וְתַתָּא זַכָּאָה אִיהוּ בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי עַל דָּא כְּתִיב (ישעיה נח) וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא יְכַזְּבוּ מֵימָיו. וַי לְמָאן דִּמְשַׁקֵּר בִּרְשִׁימָא קַדִּישָׁא דְּהָא מְשַׁקֵּר בִּשְׁמָא עִלָּאָה. וְלֹא עוֹד אֶלָּא דְּגָרִים לְהַאי בְּאֵר דְּלָא אִתְבָּרְכָא וְקָרִינָן עֲלֵיהּ (דברים כב) כִּי, הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל. בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל דַּיְקָא. וְאוֹקְמֵהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּאַתְרֵיהּ מָאן דְּשַׁוִּי תַּסְקוֹפֵי מִלִּין עַל אִנְתְּתֵהּ קַדְמֵיתָא וְאַפֵּיק עֲלָהּ שׁוּם בִּישׁ כְּמָה דְּאָפֵיק לְעִלָּא דְּכְתִיב כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל סְתָם. וְאָזְלָא הָא כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי חִיָּא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּתוּלָה יָרְתָא שֵׁבַע בְּרָכוֹת דְּאִתְבָּרְכָא בְּשֵׁבַע בְּגִין דִּבְתוּלַת יִשְׂרָאֵל יָרְתָא שֵׁבַע בִּרְכָאן וְעַל דָּא אִקְרֵי בַּת שֶׁבַע. וְאִנְתְּתָא אָחֳרָא מָאן בִּרְכָאן דִּילָהּ בִּרְכָתָא דִּבֹעַז וְרוּת, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (רות ד) וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּשַּׁעַר וְהַזְּקֵנִים עֵדִים יִתֵּן יְיָ אֶת וְגוֹ' דְּוַדַּאי בְּתוּלָה בְּשֵׁבַע אִתְבָּרְכָא וְלָא אִתְּתָא אָחֳרָא בְּרָזָא דָּא:

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי אַבָּא, מַה שֶּׁכָּתוּב, אוֹתִי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים לַחֲצוֹב לָהֶם בֹּארוֹת וְגוֹ'. אוֹתִי עָזְבוּ. זֶה הוּא שֶׁמְּשַׁקֵּר בְּאוֹת רוֹשֶׁם הַקָּדוֹשׁ וּבְמָה מְשַׁקֵּר בּוֹ. הֵינוּ שֶׁמַּכְנִיסוֹ בְּרֹשׁוּת אַחֵר. כְּדִכְתִיב, וּבָעַל בַּת אֵל נֵכָר, שֶׁנִּקְרָאִים בּוֹרוֹת נִשְׁבָּרִים. כִּי הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה נִקְרָאִים בּוֹרוֹת נִשְׁבָּרִים. וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, נִקְרֵאת, בְּאֵר מְקוֹר מַיִם חַיִּים. זֶהוּ רְשׁוּת הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת וְנִקְרֵאת בְּאֵר מַבּוּעִים שֶׁמַּיִם צְלוּלִים יוֹצְאִים וְנוֹזְלִים מִמֶּנָּהּ כְּדִכְתִיב, וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן. וְכֵן, וְנוֹזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרְךָ וְכָתוּב, מַעְיַן גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים. הַסִּטְרָא אָחֳרָא נִקְרָא "בּוֹרוֹת נִשְׁבָּרִים אֲשֶׁר לֹא יָכִילוּ הַמָּיִם". בֹּא וּרְאֵה, נָהָר הַנִּמְשָׁךְ וְיוֹצֵא, שֶׁהוּא יְסוֹד, מַשְׁקֶה לְכָל הַגָּן, שֶׁהוּא מַלְכוּת, וּמַרְוֶה לְכָל מָקוֹם וּמָקוֹם, כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמַדְנוּ, עַד שֶׁמְּמַלֵּא לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁל הַגָּן הַנִּקְרָא בְּאֵר מַיִם חַיִּים שֶׁהוּא יְסוֹד הַמַּלְכוּת, שֶׁמִּמֶּשׁ נִזּוֹנִים הָעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, כְּדִכְתִיב וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְגוֹ'. וְכָל אֵלּוּ הַצְּדָדִים שֶׁל צַד שְׂמֹאל, אֵינָם נִשְׁקִים, מֵאוֹתוֹ מַבּוּעַ מַיִם נוֹבְעִים, מִשּׁוּם שֶׁהֵם מִצַּד שְׂאָר הָעַמִּים, וְנִקְרָאִים בּוֹרוֹת נִשְׁבָּרִים. וּמִי שֶׁמְּשַׁקֵּר בָּרוֹשֶׁם הַקָּדוֹשׁ בְּצַד הַהוּא, מִתְדַּבֵּק בְּבוֹרוֹת נִשְׁבָּרִים אֲשֶׁר לֹא יָכִילוּ הַמָּיִם, שֶׁאֵינָם נִכְנָסִים שָׁם. וְאוֹתוֹ שֶׁזָּכָה לְשָׁמְרוֹ זוֹכֶה לְהִשָּׁקוֹת מֵאוֹתוֹ מַבּוּעַ הַנִּמְשָׁךְ, בָּעוֹלָם הַבָּא. וְזוֹכֶה שֶׁתִּתְמַלֵּא הַבְּאֵר הַהִיא הָעֶלְיוֹנָה שֶׁתִּמָּשֵׁכְנָה בְּרָכוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. אַשְׁרֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. עַל זֶה כָּתוּב, וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא יְכַזְּבוּ מֵימָיו. אוֹי לְמִי שֶׁמְּשַׁקֵּר בָּרוֹשֶׁם

הַקָּדוֹשׁ, כִּי מְשַׁקֵּר בַּשֵּׁם הָעֶלְיוֹן, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁגּוֹרֵם לְאוֹתָהּ הַבְּאֵר, שֶׁהִיא מַלְכוּת, שֶׁלֹּא תִּתְבָּרֵךְ, וְקוֹרְאִים עָלָיו, כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל. בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל הוּא בְּדִוּקָא, דְּהַיְנוּ הַמַּלְכוּת שֶׁנִּקְרֵאת בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל. בְּסוֹד שֶׁחוֹזֶרֶת תָּמִיד לִהְיוֹת בְּתוּלָה. וְהֶעֱמִיד רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּמְקוֹמוֹ, שֶׁמִּי שֶׁמְּשִׂים עֲלִילַת דְּבָרִים עַל אִשְׁתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה וּמוֹצִיא עָלֶיהָ שֵׁם רָע, הוּא דּוֹמֶה כְּמוֹ שֶׁמּוֹצִיא שֵׁם רָע לְמַעְלָה, בַּמַּלְכוּת, שֶׁכָּתוּב, כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל, סְתָם. שֶׁרוֹמֵז עַל הַמַּלְכוּת. וְזֶה הוֹלֵךְ עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמַר רַבִּי חִיָּא, בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי, שֶׁבְּתוּלָה יוֹרֶשֶׁת שֶׁבַע בְּרָכוֹת, כִּי מִתְבָּרֶכֶת בְּשֶׁבַע סְפִירוֹת, מְשׁוּם שֶׁבְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, יוֹרֶשֶׁת שֶׁבַע בְּרָכוֹת שֶׁהוּא סוֹד שֶׁבַע סְפִירוֹת, וְעַל כֵּן נִקְרֵאת בַּת שֶׁבַע. שׁוּאָל, וְאִשָּׁה אַחֶרֶת, דְּהַיְנוּ אִשָּׁה אַלְמָנָה אוֹ גְּרוּשָׁה, שֶׁנִּשֵּׂאת לְאִישׁ, מֵאַיִן הֵן הַבְּרָכוֹת שֶׁלָּהּ. וּמֵשִׁיב, מִן הַבְּרָכוֹת שֶׁל בֹּעַז וְרוּת. כִּדְכְתִיב, וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּשַּׁעַר וְהַזְּקֵנִים עֵדִים יִתֵּן ה' אֶת וְגוֹ'. כֵּן וַדַּאי רַק בְּתוּלָה מִתְבָּרֶכֶת בְּשֶׁבַע בְּרָכוֹת, וְאֵין אִשָּׁה אַחֶרֶת בְּסוֹד זֶה.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק א

א. כָּל הַבְּרָכוֹת כֻּלָּן צָרִיךְ שֶׁיַּשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ מַה שֶּׁהוּא אוֹמֵר וְאִם לֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ יָצָא בֵּין שֶׁהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו בֵּין שֶׁבֵּרֵךְ בְּלִבּוֹ: **ב**. כָּל הַבְּרָכוֹת כֻּלָּן לֹא יַפְסִיק בֵּין הַבְּרָכָה וּבֵין הַדָּבָר שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו בִּדְבָרִים אֲחֵרִים וְאִם הִפְסִיק צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ שְׁנִיָּה. וְאִם הִפְסִיק בִּדְבָרִים שֶׁהֵן מֵעִנְיַן דְּבָרִים שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ שְׁנִיָּה. כֵּיצַד כְּגוֹן שֶׁבֵּרַךְ עַל הַפַּת וְקֹדֶם שֶׁאָכַל אָמַר הָבִיאוּ מֶלַח, הָבִיאוּ תַּבְשִׁיל, תְּנוּ לִפְלוֹנִי לֶאֱכֹל, תְּנוּ מַאֲכָל לַבְּהֵמָה וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ שֵׁנִית וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה: **ג**. כָּל הַבְּרָכוֹת כֻּלָּן מֻתָּר לַטְּמֵא לְבָרֵךְ אוֹתָן בֵּין שֶׁהָיָה טָמֵא טֻמְאָה שֶׁהוּא יָכוֹל לַעֲלוֹת מִמֶּנָּה בּוֹ בַּיּוֹם. וְאָסוּר לַמְבָרֵךְ לְבָרֵךְ כְּשֶׁהוּא עָרֹם עַד שֶׁיְּכַסֶּה עֶרְוָתוֹ בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים. בְּאִישׁ, אֲבָל בְּאִשָּׁה יוֹשֶׁבֶת וּפָנֶיהָ טוֹחוֹת בַּקַּרְקַע וּמְבָרֶכֶת:

מוסר

ספר חסידים סימן קסא

אִם עָמַדְתָּ בְּנִסָּיוֹן גָּדוֹל אַל תַּאֲמַן בְּעַצְמְךָ עַד יוֹם מוֹתְךָ לוֹמַר: הוֹאִיל וְלֹא חָטָאתִי בְּזֶה הַגָּדוֹל לֹא אֶחֱטָא יוֹתֵר. לְפִי שֶׁאֵין יֵצֶר הָרַע שֶׁל הַיּוֹם שָׁוֶה לְשֶׁל מָחָר, לְפִיכָךְ אֲפִלּוּ בְּאוֹתוֹ דָּבָר שֶׁמָּא לְמָחָר לֹא תּוּכַל לְסָבְלוֹ. שֶׁהֲרֵי דָּוִד לֹא חָטָא בַּאֲבִיגַיִל וְחָטָא בְּבַת שֶׁבַע. דָּוִד לֹא חָטָא בְּרוֹדְפוֹ שֶׁרָצָה לְהָרְגוֹ וְלֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִשִׁיחַ ה' וְלֹא נָתַן רְשׁוּת לַאֲבִישַׁי לִשְׁלֹחַ יָד בּוֹ וּלְבַסּוֹף חָטָא בְּאוּרִיָּה שֶׁהָיָה מְבַקֵּשׁ טוֹבָתוֹ. שֶׁאִם תֹּאמַר אוּכַל לְהַאֲמִין כִּי הוֹאִיל וְנִצַּלְתִּי מֵעֲבֵרָה גְּדוֹלָה הֲרֵי אַתָּה תּוֹפֵשׂ עַצְמְךָ צַדִּיק מִן הָעֶלְיוֹנִים וְלֹא עוֹד יוֹתֵר מִמִּי שֶׁבָּרָא אוֹתְךָ אַתָּה מַחֲזִיק אוֹתְךָ וְחָכְמָתְךָ, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב ד) הֵן בְּקְדוֹשָׁיו לֹא יַאֲמִין וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים

תְּהֵלָה. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מָה עָתִיד לִהְיוֹת אֵינוֹ מַאֲמִין בְּמַלְאָכָיו וּבְקָדוֹשָׁיו. וְאִם תֹּאמַר שֶׁמַּחְשְׁבוֹתֶיךָ מִתְחַלְּפִים מִטּוּבָה לְרָעָה, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא תַּאֲמִין וְכֵן הוּא אוֹמֵר (משלי כח) אַשְׁרֵי אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד, שֶׁלֹּא יֶחֱטָא לַמֵּד לִבְּךָ מָלֵא דַּעַת לָדַעַת יִרְאַת ה' וּכְתִיב (תהילים קיט) טוּב טַעַם וָדַעַת לַמְּדֵנִי:

עקב יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וָ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

ח (א) כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיוּן וּרְבִיתֶם וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם: (ב) כָּל תַּפְקֶדְתָּא דִּי אֶנָא מְפַקֶּדְךָ יוֹמָא דֵּין תִּטְרוּן לְמֶעְבַּד בְּדִיל דְּתֵיחוּן וְתִסְגוּן וְתֵיתוּן וְתֵירְתוּן יָת אַרְעָא דִּי קַיֵּים יְיָ לַאֲבָהָתְכוֹן:

רש"י כל המצוה. כפשוטו. ומדרש אגדה אם התחלת במצוה גמור אותה, שאינה נקראת אלא על שם הגומרה, שנאמר (יהושע כד, לב) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם, והלא משה לבדו נתעסק בהם להעלותם, אלא לפי שלא הספיק לגמרה וגמרוה ישראל, נקראת על שמם:

(ב) וְזָכַרְתָּ אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הֹלִיכֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לְמַעַן עַנֹּתְךָ לְנַסֹּתְךָ לָדַעַת אֶת אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ הֲתִשְׁמֹר (מצותו) מִצְוֹתָיו אִם לֹא: וְתִדְכַּר יָת כָּל אָרְחָא דִּי דַבְּרָךְ יְיָ אֱלָהָךְ דְּנָן אַרְבְּעִין שְׁנִין בְּמַדְבְּרָא בְּדִיל לְעַנָיוּתָךְ לְנַסָיוּתָךְ לְמִדַע יָת דִּי בְלִבָּךְ הֲתִטַר פִּקּוּדוֹהִי אִם לָא:

רש"י התשמר מצותיו. שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו:

(ג) וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִבֶךָ וַיַּאֲכִלְךָ אֶת הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִעֲךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִי יְהוָה יִחְיֶה הָאָדָם: וְעַנָיִךְ וְאַכְפָּנָךְ וְאוֹכָלְךָ יָת מָנָא דִּי לָא יְדַעְתְּ וְלָא יְדָעוּן אֲבָהָתָיךְ בְּדִיל לְאוֹדָעוּתָךְ אֲרֵי לָא עַל לַחְמָא בִלְחוֹדוֹהִי מִתְקַיֵּם אֱנָשָׁא אֲרֵי עַל כָּל אַפָּקוּת מֵימְרָא דַיְיָ יִתְקַיֵּם אֱנָשָׁא: (ד) שִׂמְלָתְךָ לֹא בָלְתָה מֵעָלֶיךָ וְרַגְלְךָ לֹא בָצֵקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה: כְּסוּתָךְ לָא אִבְלִיאַת מִנָּךְ וּמְסָנָךְ לָא יְחֵפוּ דְּנָן אַרְבְּעִין שְׁנִין:

רש"י שמלתך לא בלתה. ענני כבוד היו שפים בכסותם ומגהצים אותם כמין כלים מגוהצים, ואף קטניהם כמו שהיו גדלים היה גדל לבושן עמהם, כלבוש הזה של חומט שגדל עמו: לא בצקה. לא נפחה כבצק, כדרך הולכי יחף שרגליהם נפוחות:

(ה) וְיָדַעְתָּ עִם לְבָבֶךָ כִּי כַּאֲשֶׁר יִיַּסֵּר אִישׁ אֶת בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְיַסְּרֶךָּ: וְתִדַע עִם לִבָּךְ אֲרֵי כְּמָא דִּי מְאַלֵּף גַּבְרָא יָת בְּרֵהּ יְיָ אֱלָהָךְ מְאַלֵּף לָךְ: (ו) וְשָׁמַרְתָּ אֶת מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

לָלֶכֶת בְּדַרְכָיו וּלְיִרְאָה אֹתוֹ: וְתִטַר יְת פִּקוּדַיָא דַיְיָ אֱלָהָךְ לְמֶהַךְ בְּאָרְחַן דְתַקְנָן קֳדָמוֹהִי וּלְמִדְחַל יָתֵהּ:

נביאים - ישעיה - פרק נ

(ג) אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׂים כְּסוּתָם: אֲכַסֵּי שְׁמַיָא כִּדְבְקַבְלָא וּכְסַקָּא אֲשַׁוֵי כְּסוּתְהוֹן: (ד) אֲדֹנָי יְהוִה נָתַן לִי לְשׁוֹן לִמּוּדִים לָדַעַת לְעוּת אֶת יָעֵף דָּבָר יָעִיר בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר יָעִיר לִי אֹזֶן לִשְׁמֹעַ כַּלִּמּוּדִים: יְיָ אֱלֹהִים יְהַב לִי לְשַׁן דְמַלְפִין לְהוֹדָעָא אַלְפָא לְצַדִּיקָיָא דְמִשְׁלְהָן לְפִתְגָמֵי אוֹרָיְתָא חוּכְמָא בְּכֵן בְּצָפַר בְּצָפַר מַקְדִּין לְשַׁלְחָא נְבִיאוֹהִי מָאִים יְתְפַּתְחָן אוּדְנֵי חַיָבָיָא וְיִקַבְּלוּן אוּלְפָן:

רש"י **נתן לי לשון למודים** . ישעיה היה אומר ה' שלחני ונתן לי לשון הראוי ללמד כדי לדעת לעות את העיפים וצמאים לשמוע את דברי הקב"ה דבר : **לעות** . מנחם חברו במחלוקת עת לעשות לה' (תהלים קיט) לקבוע להם עתים : **יעיר לי אזן** . מעורר את אזני ברוח קדשו : **לשמוע כלמודים** . במשפט הלימודים האמת והנכוחה :

(ה) אֲדֹנָי יְהוִה פָּתַח לִי אֹזֶן וְאָנֹכִי לֹא מָרִיתִי אָחוֹר לֹא נָסוֹגֹתִי: יְיָ אֱלֹהִים שְׁלַחַנִי לְאִתְנַבָּאָה וַאֲנָא לָא סָרֵיבִית לַאֲחוֹרָא לָא אִסְתַּחֲרִית:

רש"י **פתח לי אוזן** . והשמיעני את מי אשלח (לעיל ו) שלחתי את עמוס והיו קורין אותו פסילוס שלחתי את מיכה וכו' כדאיתא בפסיקתא דנחמו נחמו : **ואנכי לא מריתי** . מלילך בשליחותו ולא נסוגותי אחור אלא ואומר הנני שלחני (שם) :

(ו) גֵּוִי נָתַתִּי לְמַכִּים וּלְחָיַי לְמֹרְטִים פָּנַי לֹא הִסְתַּרְתִּי מִכְּלִמּוֹת וָרֹק: גַּבֵּי יְהֲבֵית לְמָחַן וְלִיסְתֵּי לְמָרְטָן אַפִּי לָא טַמָּרִית מֵאִתְכְּנָעוּ וָרוֹק:

רש"י **גוי נתתי למכים** . הוא אומר לי ישעיה בני סרבנים הם בני טרחנים הם על מנת שלא תכעס עליהם אמרתי לו על מנת כן :

(ז) וַאדֹנָי יְהוִה יַעֲזַר לִי עַל כֵּן לֹא נִכְלָמְתִּי עַל כֵּן שַׂמְתִּי פָנַי כַּחַלָמִישׁ וָאֵדַע כִּי לֹא אֵבוֹשׁ: וַיְיָ אֱלֹהִים סָעִיד לִי עַל כֵּן לָא אִתְכְּנָעִית עַל כֵּן שַׁוִּיתִי אַפִּי תַּקִּיפִין כְּטִינָרָא וְיָדַעְנָא אֲרֵי לָא אֶתְבְּהֵית:

רש"י **וה' אלהים יעזר לי** . אם יקומו עלי :

(ח) קָרוֹב מַצְדִּיקִי מִי יָרִיב אִתִּי נַעַמְדָה יָחַד מִי בַעַל מִשְׁפָּטִי יִגַּשׁ אֵלָי: קְרִיבָא זְכוּתִי מַן יְדִין עִמִּי נְקוּם כַּחֲדָא מַן בְּעֵיל דִּינִי יִתְקְרֵיב לְוָתִי:

רש"י **קרוב מצדיקי** . הקב"ה קרוב לי לזכותי בדין :

כתובים - תהילים - פרק צד

(ז) וַיֹּאמְרוּ לֹא יִרְאֶה יָהּ וְלֹא יָבִין אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: וַאֲמַרוּ לָא יֶחֱמֵי יָהּ וְלָא יִתְבַּיֵן אֱלָהָא דְיַעֲקֹב: (ח) בִּינוּ בֹעֲרִים בָּעָם וּכְסִילִים מָתַי תַּשְׂכִּילוּ: אִתְבּוֹנָנוּ דְשָׁטְיָן בְּעַמָּא וּכְסִילַיָּא אֵימָתַי תַּשְׂכִּילוּן:

רש"י **בינו בוערים בעם** . קצת שוטים שבעולם :

(ט) הָנֹטַע אֹזֶן הֲלֹא יִשְׁמָע אִם יֹצֵר עַיִן הֲלֹא יַבִּיט: הַאֶפְשַׁר דִּי נְצִיב אוּדְנָא הֲלָא שָׁמֵיַע אוּלְפָּנָא אִין אֶפְשַׁר דִּי בָרָא עַיְנָא וְלָא אִסְתַּכֵּל בְּאוֹרַיְתָא:

רש"י **הנוטע אזן** . שמא הקב"ה שנטע אוזן לא ישמע צעקת עמו ועניו :

(י) הַיֹּסֵר גּוֹיִם הֲלֹא יוֹכִיחַ הַמְלַמֵּד אָדָם דָּעַת: הַאֶפְשַׁר דִּיהַב אוֹרַיְתָא לְעַמֵּיהּ וְכַד יְחוֹבוּן הֲלָא יְתְוַכְּחוּן הֲלָא יְיָ אֲלִיף לְאָדָם קֳדָמַי מַנְדָּעָא:

רש"י **הלא יוכיח** . ייסר אתכם על כך :

(יא) יְהוָה יֹדֵעַ מַחְשְׁבוֹת אָדָם כִּי הֵמָּה הָבֶל: קֳדָם יְיָ יְדִיעָן מַחְשַׁבַת בְּנֵי נָשָׁא אָרוּם הִנּוּן לְמָא:

רש"י **ה' יודע** . מחשבותיכם שאתם סבורין להתגאות בנזר המלוכה ותדעו כי הבל הם :

(יב) אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר תְּיַסְּרֶנּוּ יָהּ וּמִתּוֹרָתְךָ תְלַמְּדֶנּוּ: טַב לְגַבְרָא דִי תְכַסְנִנֵּיהּ יָהּ וּמִן אוֹרַיְתָךְ תְּאַלְפִנֵּיהּ:

רש"י **אשרי הגבר** . אשריהם הצדיקי' המעוני' תחת ידיכם ובלבד שיהו עוסקין בתורה ובמצות :

משנה שבועות פרק ב

א. יְדִיעוֹת הַטֻּמְאָה שִׁתִּים שֶׁהֵן אַרְבַּע. נִטְמָא וְיָדַע וְנֶעְלְמָה מִמֶּנּוּ הַטֻּמְאָה וְזָכוּר אֶת הַקֹּדֶשׁ, נֶעְלַם מִמֶּנּוּ הַקֹּדֶשׁ וְזָכוּר אֶת הַטֻּמְאָה, נֶעְלְמוּ מִמֶּנּוּ זֶה וָזֶה, וְאָכַל אֶת הַקֹּדֶשׁ וְלֹא יָדַע וּמִשֶּׁאָכַל יָדַע, הֲרֵי זֶה בְּעוֹלֶה וְיוֹרֵד. נִטְמָא וְיָדַע וְנֶעְלְמָה מִמֶּנּוּ טֻמְאָה וְזָכוּר אֶת הַמִּקְדָּשׁ, נֶעְלַם מִמֶּנּוּ מִקְדָּשׁ וְזָכוּר אֶת הַטֻּמְאָה, נֶעְלְמוּ מִמֶּנּוּ זֶה וָזֶה וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ וְלֹא יָדַע וּמִשֶּׁיָּצָא יָדַע, הֲרֵי זֶה בְּעוֹלֶה וְיוֹרֵד:

ברטנורה (א) **ידיעות הטומאה**. נטמא וידע שנטמא בשעת הטומאה או אחרי כן: **נעלמה ממנו טומאה**. ועל ידי אותו העלם אכל קדש הרי א' ונכנס למקדש הרי ב'. דכתיב ונעלם ממנו והוא טמא. משמע שנתעלמה ממנו טומאה. ולפי שאינו חייב עליה אלא א"כ ידע בתחלה שנטמא. ואחר כך נעלמה ממנו משום הכי קרי ליה ידיעות: **נעלם ממנו הקדש**. או המקדש ואכל קדש או נכנס למקדש. וזכור לטומאה. הרי שתים אחרות דלא כתיבי: **נעלמו ממנו זה וזה**. אינו ממנין הידיעות אלא הא קמשמע לן דאף על גב דבשעת אכילת קדש. או כניסת מקדש. אינו זכור לא לטומאה. ולא לקדש. חייב קרבן עולה ויורד:

ב. אֶחָד הַנִּכְנָס לְעֶזְרָה וְאֶחָד הַנִּכְנָס לְתוֹסֶפֶת הָעֶזְרָה, שֶׁאֵין מוֹסִיפִין עַל הָעִיר וְעַל הָעֶזָרוֹת אֶלָּא בְּמֶלֶךְ וְנָבִיא וּבְאוּרִים וְתֻמִּים וּבְסַנְהֶדְרִין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד וּבִשְׁתֵּי תוֹדוֹת וּבְשִׁיר. וּבֵית דִּין מְהַלְּכִין וּשְׁתֵּי תוֹדוֹת אַחֲרֵיהֶם, וְכָל יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵיהֶם. הַפְּנִימִית נֶאֱכֶלֶת וְהַחִיצוֹנָה נִשְׂרֶפֶת. וְכֹל שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בְּכָל אֵלּוּ, הַנִּכְנָס לְשָׁם אֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ:

ברטנורה (ב) **א' הנכנס לעזרה**. ראשונה: **וא' הנכנס לתוספת**. שהוסיפו עליה אחרי כן: **שאין מוסיפין וכו'**. לפיכך היא קדושה כראשונה: **אלא במלך**. דאמר קרא (שמות כה) ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו. קרא יתירא הוא למדרש לדורות. ובימי משה הוא מלך ונביא. ואחיו כהן גדול והיו שם אורים ותומים ושבעים זקנים אף לדורות כן: **ובשתי תודות**. בשני לחמי תודה. והיו נושאים אותן בהקף סביב עד סוף הגבול שמקדשים. ושם אוכלים האחת ושורפים השניה. ועל פי נביא נאכלת וע"פ נביא נשרפת והיינו דתנן הפנימית נאכלת. והחיצונה נשרפת. ומנחמיה בן חכליה גמר. דכתיב ביה (נחמיה יב) ואעמידה שתי תודות גדולות: **ובשיר**. השיר שהיו אומרים ארוממך ה' כי דליתני (תהלים ל) ובית שני אף על פי שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותומים הקדושה שקדש שלמה הבית בראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. ועבודה דנחמיה בן חכליה לזכר בעלמא הוה:

ג. נִטְמָא בָּעֶזָרָה וְנֶעְלְמָה מִמֶּנּוּ טֻמְאָה, וְזָכוּר אֶת הַמִּקְדָּשׁ, נֶעְלַם מִמֶּנּוּ מִקְדָּשׁ וְזָכוּר הַטֻּמְאָה, נֶעְלַם מִמֶּנּוּ זֶה וְזֶה וְהִשְׁתַּחֲוָה, אוֹ שֶׁשָּׁהָה בִּכְדֵי הִשְׁתַּחֲוָאָה, בָּא לוֹ בָאֲרֻכָּה, חַיָּב. בַּקְּצָרָה, פָּטוּר. זוֹ הִיא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ שֶׁאֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ:

ברטנורה (ג) **נטמא בעזרה**. וידע שנטמא והשתחוה בהעלם זה כלפי פנים. אף על פי שלא שהה או השתחוה כלפי חוץ: **והוא דשהה כדי השתחואה**. ושעור השתחויה הוא כדי שיקרא אדם פסוק זה בישוב ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו להודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו והוא פסוק (בדברי הימים ב' ז'): **או שבא לו בארוכה**. שיצא לו דרך ארוכה. שיש קצרה ממנו לצאת ואפילו לא שהה תחלה חייב: **ובקצרה פטור**. היכא דלא השתחוה ולא שהה. ויצא לו דרך קצרה פטור: **זו היא מצות עשה שבמקדש**. דיש כאן וישלחו מן המחנה כל טמא: **שאין חייבין עליה**. ב"ד פר העלם דבר שאם שגגו וטעו בהוראה זו. והורו לו שיצא בארוכה אין מביאין על שגגת הוראה זו פר העלם דבר של צבור:

ד. וְאֵיזוֹ הִיא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁבַּנְּדָה שֶׁחַיָּבִין עָלֶיהָ, הָיָה מְשַׁמֵּשׁ עִם הַטָּהוֹרָה וְאָמְרָה לוֹ נִטְמֵאתִי וּפֵרַשׁ מִיָּד, חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁיְּצִיאָתוֹ הֲנָאָה לוֹ כְּבִיאָתוֹ:

ברטנורה (ד) **ואיזו היא מצות עשה שבנדה**. שדומה לזו שבמקדש. שאירע לו הטומאה. משבא בהיתר לידי כניסה. אם שגגו בית דין בהוראה זו חייבים עליה פר העלם דבר: **היה משמש עם הטהורה**. שנכנס בהיתר ואמרה לו נטמאתי עכשיו ופירש מיד בקושי האבר חייב אלא יעמוד בלא דישה עד שימות האבר ויפרוש בלא קושי וזהו העשה שבנדה:

ה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, (ויקרא ה) הַשֶּׁרֶץ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ, עַל הֶעְלֵם שֶׁרֶץ חַיָּב, וְאֵינוֹ חַיָּב עַל הֶעְלֵם מִקְדָּשׁ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא, עַל הֶעְלֵם טֻמְאָה חַיָּב, וְאֵינוֹ חַיָּב עַל הֶעְלֵם מִקְדָּשׁ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, וְנֶעְלַם וְנֶעְלַם שְׁתֵּי פְעָמִים, לְחַיֵּב עַל הֶעְלֵם טֻמְאָה וְעַל הֶעְלֵם מִקְדָּשׁ:

ברטנורה (ה) **ר"א השרץ ונעלם**. דאמר קרא (ויקרא ה) או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו. וקרא יתירא הוא. דהא לעיל כתיב או נפש אשר תגע בכל דבר טמא. ושרץ בכלל דבר טמא הוא אלא ללמדך שאם ידע שנטמא ודאי ואינו יודע אם בשרץ אם בנבלה אינו חייב קרבן אם אכל קדש עד שתהיה לו ידיעה בתחלה אם בשרץ נטמא או בנבלה נטמא ור"ע סבר דכיון דידע ודאי שנטמא אף על גב דלא אתברירא ליה הטומאה שנטמא אם בשרץ או בנבלה חייב. ותרוייהו פטרי על העלם מקדש: **ור' ישמעאל מחייב**. והלכה כר"י:

גמרא שבועות דף טו ע"ב

וּבְשִׁיר. תְּנוּ רַבָּנָן: שִׁיר שֶׁל תּוֹדָה בְּכִנּוֹרוֹת וּבִנְבָלִים וּבְצֶלְצְלִים עַל כָּל פִּנָּה וּפִנָּה וְעַל כָּל אֶבֶן גְּדוֹלָה שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם אוֹמֵר (תהילים ל) אֲרוֹמִמְךָ ה' כִּי דִלִּיתָנִי וְגוֹמֵר. וְשִׁיר שֶׁל פְּגָעִים, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שִׁיר שֶׁל נְגָעִים מָאן דְּאָמַר דִּנְגָעִים דִּכְתִיב (שם צא) וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ. וּמָאן דְּאָמַר דִּפְגָעִים דִּכְתִיב (שם) יִפֹּל מִצִּדְךָ אֶלֶף. וְאוֹמֵר (שם) יֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן. עַד: כִּי אַתָּה ה' מַחְסִי עֶלְיוֹן שַׂמְתָּ מְעוֹנֶךָ וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר (שם) מִזְמוֹר לְדָוִד בָּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנוֹ ה' מָה רַבּוּ צָרָי. עַד: לַה' הַיְשׁוּעָה עַל עַמְּךָ בִרְכָתֶךָ סֶלָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר לְהוּ לְהָנֵי קְרֵאֵי וְנֵאנֵי הֵיכִי עָבִיד הָכִי וְהָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אָסוּר לְהִתְרַפְּאוֹת בְּדִבְרֵי תוֹרָה לְהָגֵן שֶׁאֲנֵי וְאֶלָּא כִּי אָמַר אָסוּר דְּאִיכָּא מַכָּה אִי דְּאִיכָּא מַכָּה אָסוּר וְתוּ לָא וְהַתְנַן הַלּוֹחֵשׁ עַל הַמַּכָּה אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. הָא אִתְּמַר עֲלָהּ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּרוֹקֵק שָׁנוּ, לְפִי שֶׁאֵין מַזְכִּירִין שֵׁם שָׁמַיִם עַל הָרְקִיקָה. בֵּית דִּין מְהַלְּכִין וּשְׁתֵּי תּוֹדוֹת אַחֲרֵיהֶן וְכוּלִי. לְמֵימְרָא דְּבֵית דִּין קַמֵּי תּוֹדָה אָזְלִי. וְהָכְתִיב (נחמיה יב) וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵיהֶם הוֹשַׁעְיָה וְחֲצִי שָׂרֵי יְהוּדָה הָכִי קָאָמַר בֵּית דִּין מְהַלְּכִין וּשְׁתֵּי תּוֹדוֹת מְהַלְּכוֹת וּבֵית דִּין אַחֲרֵיהֶם. כֵּיצַד מְהַלְּכוֹת? רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי: חַד אָמַר: זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ. וְחַד אָמַר זוֹ אַחַר זוֹ. מָאן דְּאָמַר זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ הַפְּנִימִית הַךְ דְּמִקְרְבָא לְחוֹמָה מָאן דְּאָמַר זוֹ אַחַר זוֹ הַפְּנִימִית הַךְ דְּמִקְרְבָא לְבֵית דִּין. תְּנַן הַפְּנִימִית נֶאֱכֶלֶת וְהַחִיצוֹנָה נִשְׂרֶפֶת בִּשְׁלָמָא לְמָאן דְּאָמַר זוֹ אַחַר זוֹ אַמְטוּ

לְהָכִי פְּנִימִית נֶאֱכֶלֶת מִשּׁוּם דְּאַתְיָא חִיצוֹנָה קָמָהּ וְקַדְּשָׁה לָהּ אֶלָּא לְמָאן דְּאָמַר זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ תַּרְוַיְיהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָא מִיקַדְּשֵׁי וּלְטַעֲמִיךְ לְמָאן דְּאָמַר זוֹ אַחַר זוֹ חָדָא מִי מִיקַדְּשָׁה אֶת כָּל שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית בְּכָל אֵלּוּ תְּנַן וְאָפְלוּ לְמָאן דְּאָמַר בְּאַחַת מִכָּל אֵלּוּ הָנֵי תַּרְוַיְיהוּ חָדָא מִצְוָה הִיא אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עַל פִּי נָבִיא נֶאֱכֶלֶת וְעַל פִּי נָבִיא נִשְׂרֶפֶת:

רש"י **ת"ר שיר של תודה**. היו אומרים שם בכנורות וכו' ומהו שיר של תודה מזמור לתודה (תהלים ק'): **ארוממך ה' וגו'**. הוא מזמור שיר חנוכת הבית לכך אומר אותו: **ושיר של פגעים**. יושב בסתר עליון ולפי שאמרו משה בהקמת משכן דכתיב (שמות לט) ויברך אותם משה ומה בירכן יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ה' אלקינו עלינו והכי איתא בתורת כהנים והוא מאחד עשר מזמורים שאמר משה בספר תהלים מתפלה למשה עד סוף מזמור לתודה: **פגעים**. מזיקין שפוגעין בבני אדם להזיק: **ואומר ה' מה רבו צרי**. לפי שנאמר בו רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו באלקים סלה שהיו מתלוצצים בשרי יהודה ובנימין כשהיו בני ישראל בני הגולה בונין את החומה שנא' (נחמיה ג) מה היהודים האומללים עושים וגומר היחיו את האבנים מערמות העפר והמה שרופות ואומר (שם) גם וגו' אם יעלה שועל ופרץ חומת אבניהם: **להני קראי**. שיר של פגעים: **וגני**. כשהוא הולך לישון בלילה: **דאיכא מכה**. ולוחש עלה מקראות של תורה להתרפאות ומקשינן ואי איכא מכה אסור הוא דקאמר בה רבי יהושע בן לוי ותו לא: **אין לו חלק**. הלוחש על המכה ואומר כל המחלה אשר שמתי במצרים וגומר (שמות טו): **ברוקק שנו**. ברוקק ואחר כך לוחש: **שאין מזכירין שם שמים וכו'**. והכא קאמר כי אני ה' רופאך: **זו כנגד זו**. שני כהנים נושאין אותן זה אצל זה: **הך דמקרבא לחומה**. שיהא פנימית ממוצעת בין העם לחומה: **הך דמקרבא לבית דין**. ההולכת אחרונה: **וקדשה לה**. ראשונה קידש את המקום וכשנכנסה אחרונה לשם לא נפסלה ביוצא שלא עברה במקום חול אלא במקום מקודש: **כי הדדי נינהו**. שתיהן מקדשות יחד או שתיהן יאכלו או שתיהן ישרפו: **חדא מי מקדשה**. את המקום הא אנן תנן כל שלא נעשית בכל אלו הנכנס לשם אין חייבין עליה אלמא כולהו בעינן: **אפילו למאן דאמר**. לקמן דכל אלו דמתני' אחת מכולן קאמר או מלך או כהן גדול או נביא או סנהדרין או שתי תודות הני שתי תודות מיהא תרוייהו בעינן דתרוייהו חדא מילתא היא: **על פי נביא**. חגי זכריה ומלאכי היו שם ועל פיהם ברוח הקודש עשו ואין טעם בדבר:

זוהר ואתחנן דף רס"ז ע"א

יוֹמָא חַד הֲוָה חָלֵשׁ רַבִּי יוֹסֵי. עָאל לְגַבֵּהּ רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק חָמוּ לֵהּ דַּהֲוָה נָפִיל עַל אַנְפּוֹי וְנָאֵים יָתְבוּ. כַּד אִתְעַר חָמוּ לֵהּ לְאַנְפּוֹי דְּחַיְכִין. אָמַר לֵהּ רַבִּי אַבָּא מִלָּה

חַדְתָּא חֲמִיתָא אָמַר לֵהּ וַדַּאי דְּהַשְׁתָּא סָלְקָא נַפְשָׁאי וְחָמִית יְקָרָא מֵאנּוּן דְּמָסְרוּ גַּרְמַיְהוּ עַל קִדּוּשָׁא דְּמָארֵיהוֹן דַּהֲווֹ עָאלִין בִּתְלִיסַר נַהֲרֵי דַּאֲפַרְסְמוֹנָא דַּכְיָא. וְקַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִשְׁתַּעֲשַׁע בְּהוּ וַחֲמִינָא מַה דְּלָא יָהֲבוּ לִי רְשׁוּתָא לְמֵימָר וְשָׁאֵילְנָא לוֹן אֲמֵינָא הַאי יְקָרָא דְּמָאן הוּא אָמְרוּ לִי מֵאנּוּן דְּרַחֲימוּ לְמָארֵיהוֹן בְּהַהוּא עָלְמָא וּמִמַּה דְּחָמִית נַפְשָׁאי וְלִבָּאי אִתְנְהִיר וְעַל דָּא אַנְפָּאי חַיְכִין. אֲמַר לֵהּ רַבִּי אַבָּא זַכְאָה חוּלְקָךְ אֱבָל אוֹרָיְתָא אַסְהִיד בְּהוּ דִּכְתִיב (ישעיה סד) עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹקִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ. אֲמַר לֵהּ רַבִּי יְהוּדָה הָא שְׁאִילוּ חַבְרַיָּא דְּא דִּכְתִיב יַעֲשֶׂה תַּעֲשֶׂה מִבָּעֵי לֵהּ. אֲמַר לֵהּ הָא אִתְּמַר אֲבָל רָזָא דְּמִלָּה הַיְנוּ דִּכְתִיב (תהלים כז) לַחֲזוֹת בְּנֹעַם יְיָ וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ וְאוֹקְמוּהָ. נֹעַם יְיָ הַהוּא דְּאַתְיָא מַעֲתִּיקָא קַדִּישָׁא דְּקַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִשְׁתַּעֲשַׁע בֵּהּ דְּהָא הַהוּא נֹעַם מַעֲתִּיקָא נַפְקָא. וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ בְּהֵיכְלָא עִלָּאָה עַל כֹּלָּא אוּף הָכָא עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹקִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה מָאן הַהוּא עַתִּיקָא סְתִימָא דְּכֹלָּא דְּהָא בֵּהּ תַּלְיָא. אָמַר לֵהּ וַדַּאי הָכִי הוּא. זַכָּאָה חוּלְקֵיהוֹן דְּאִנּוּן דְּרַחֲימוּתָא דְּמָארֵיהוֹן מִתְדַּבְּקָן בְּהוּ לְאִלֵּין לֵית שִׁעוּרָא לְחוּלְקְהוֹן בְּהַהוּא עָלְמָא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק כַּמָּה מָדוֹרִין עַל מָדוֹרִין אִית לְהוּ לְצַדִּיקַיָּא בְּהַהוּא עָלְמָא וּמְדוֹרָא עִלָּאָה דְּכֹלָּא אִנּוּן דְּרַחֲימוּתָא דְּמָארֵיהוֹן אִתְקַשָּׁר בְּהוּ דְּהָא מָדוֹרֵיהוֹן אִתְקַשָּׁר בְּהֵיכְלָא דְּסָלִיק עַל כֹּלָּא. מַאי טַעֲמָא בְּגִין דְּקַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַאי אִתְעַטָּר:

תרגום הזוהר יוֹם אֶחָד הָיָה חוֹלֶה רַבִּי יוֹסֵי, נִכְנְסוּ אֵלָיו רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק. רָאוּ אוֹתוֹ שֶׁהָיָה נוֹפֵל עַל פָּנָיו וְיָשֵׁן. יָשְׁבוּ. כְּשֶׁהֵקִיץ מִשְּׁנָתוֹ, רָאוּ אֶת פָּנָיו שֶׁהָיוּ שׂוֹחֲקוֹת. אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, דָּבָר חָדָשׁ רָאִיתָ. אָמַר לוֹ, וַדַּאי, כִּי עַתָּה עָלְתָה נַפְשִׁי וְרָאֲתָה הַכָּבוֹד שֶׁל אֵלּוּ שֶׁמָּסְרוּ עַצְמָם עַל קִדּוּשַׁת אֲדוֹנָם, שֶׁהָיוּ נִכְנָסִים בְּי"ג נַהֲרוֹת אַפַּרְסְמוֹן טָהוֹר. וְהַקָּבָ"ה מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בָּהֶם. וְרָאִיתִי מַה שֶּׁלֹּא נָתְנוּ לִי רְשׁוּת לוֹמַר. וְשָׁאַלְתִּי לָהֶם וְאָמַרְתִּי: "כָּבוֹד שֶׁל מִי הוּא?". אָמְרוּ לִי, שֶׁהוּא שֶׁל אֵלּוּ שֶׁאָהֲבוּ אֶת אֲדוֹנָם בָּעוֹלָם הַהוּא, דְּהַיְנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וּמִמַּה שֶּׁנַּפְשִׁי רָאֲתָה הוּאַר לִבִּי, וְעַל כֵּן פָּנַי שׂוֹחֲקוֹת. אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, אַשְׁרֵי חֶלְקְךָ, אֲבָל הַתּוֹרָה מֵעִידָה בָּהֶם, שֶׁכָּתוּב, עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֶּה לוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, הֲרֵי שְׁאֵלוּ הַחֲבֵרִים, זֶה שֶׁכָּתוּב יֵעָשֶׂה, "תֵּעָשֶׂה" הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר, עַל זֶה שֶׁכָּתוּב "זוּלָתֶךָ" לְשׁוֹן נוֹכַח. אָמַר לוֹ, הֲרֵי לְמַדְנוּ. אֲבָל סוֹד הַדָּבָר הוּא, הַיְנוּ שֶׁכָּתוּב, לַחֲזוֹת בְּנֹעַם יְיָ וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ. וְהֶעְמַדְנוּ, נֹעַם יְיָ, הַיְנוּ הַשֶּׁפַע הַבָּא מֵעַתִּיקָא קַדִּישָׁא, שֶׁהוּא הַכֶּתֶר, שֶׁהַקָּבָ"ה מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בּוֹ. כִּי הַנֹּעַם הַהוּא יוֹצֵא מֵעַתִּיקָא. וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ, הַיְנוּ הֵהֵיכָל הָעֶלְיוֹן עַל הַכֹּל, שֶׁהוּא בִּינָה. אַף כָּאן עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה, מִי יַעֲשֶׂה, הַיְנוּ אוֹתוֹ עַתִּיקָא הַסָּתוּם מִכֹּל, כִּי בּוֹ תְּלוּי שֶׁפַע זֶה, וְעַל כֵּן כָּתוּב "יַעֲשֶׂה" לָשׁוֹן נִסְתָּר. אָמַר לוֹ, וַדַּאי כָּךְ הוּא. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל אֵלּוּ שֶׁאַהֲבַת אֲדוֹנָם נִתְדַּבְּקָה בָּהֶם לְאֵלּוּ

אֵין שִׁיעוּר לְחֶלְקָם בָּעוֹלָם הַהוּא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כַּמָּה מְדוֹרִים עַל מְדוֹרִים יֵשׁ לַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַהוּא, וְהַמָּדוֹר הָעֶלְיוֹן מִכֻּלָּם, הוּא לְאוֹתָם שֶׁאַהֲבַת אֲדוֹנָם נְקְשֶׁרֶת בָּהֶם, כִּי הַמָּדוֹר שֶׁלָּהֶם נְקְשָׁר בַּהֵיכָל הָעוֹלֶה עַל הַכֹּל. מַה הַטַּעַם הוּא, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּבָ"ה בָּזֶה מִתְעַטֵּר.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק א

א. כָּל הַבְּרָכוֹת כֻּלָּן אַף עַל פִּי שֶׁבֵּרַךְ וְיָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ מֻתָּר לוֹ לְבָרֵךְ לַאֲחֵרִים שֶׁלֹּא יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָן כְּדֵי לְהוֹצִיאָן חוּץ מִבִּרְכַּת הַהֲנָיָה שֶׁאֵין בָּהּ מִצְוָה שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ לַאֲחֵרִים אֶלָּא אִם כֵּן נֶהֱנָה עִמָּהֶן. אֲבָל בִּרְכַּת הַהֲנָיָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִצְוָה כְּגוֹן אֲכִילַת מַצָּה בְּלֵילֵי הַפְּסָחִים וְקִדּוּשׁ הַיּוֹם הֲרֵי מְבָרֵךְ לַאֲחֵרִים וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶן: **ב**. כָּל הַשּׁוֹמֵעַ בְּרָכָה מִן הַבְּרָכוֹת מִתְּחִלָּתָהּ וְעַד סוֹפָהּ וְנִתְכַּוֵּן לָצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ יָצָא. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָנָה אָמֵן. וְכָל הָעוֹנֶה אָמֵן אַחַר הַמְבָרֵךְ הֲרֵי זֶה כִּמְבָרֵךְ וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַמְבָרֵךְ חַיָּב בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה. הָיָה הַמְבָרֵךְ חַיָּב מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וְהָעוֹנֶה חַיָּב מִן הַתּוֹרָה לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ עַד שֶׁיַּעֲנֶה אוֹ עַד שֶׁיִּשְׁמַע מִמִּי שֶׁהוּא חַיָּב בָּהּ מִן הַתּוֹרָה כָּמוֹהוּ:

מוסר

ספר חסידים סימן קסח

כְּתִיב (שמות לד) פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים. וְעֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים הֲרֵי מִי שֶׁזָּכָה מְרֻבֶּה מִדָּה טוֹבָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת אִם כֵּן מִי שֶׁהָיָה רָאוּי לִהְיוֹת שָׁנָה אַחַת בְּגַן עֵדֶן לְמָה יִהְיֶה בְּגַן עֵדֶן יוֹתֵר עַל חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, אֶלָּא מִי שֶׁעוֹבֵר עַל מִנַּת שֶׁלֹּא לְקַבֵּל פְּרָס וּמִשְׁמְחַת לֵב אוֹהֵב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵין הֶפְסֵק לְטוֹבוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ. וּכְתִיב (תהילים לז) יוֹדֵעַ ה' יְמֵי תְמִימִים וְנַחֲלָתָם לְעוֹלָם תִּהְיֶה. וְלָמָּה אוֹהֵב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאָבוֹת? מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה לֹא הָיָה לִבָּם פּוֹנֶה מִלְּהַרְהֵר אַחַר חֶפְצֵי שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כג) כִּי אִם בְּיִרְאַת ה' כָּל הַיּוֹם. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כח) וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ. וְאַתָּה תִּקְרָא: וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִמִּשְׁנָתוֹ. אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים פְּסוּקִים אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בְּפָסוּק אֶחָד עַל הַסֵּדֶר, אֲבָל שְׁאָר פְּסוּקִים שֶׁל הָאָבוֹת אֵינָם עַל הַסֵּדֶר, כְּגוֹן וַיָּבֹא יַעֲקֹב אֶל יִצְחָק אָבִיו מַמְרֵא קִרְיַת הָאַרְבַּע, אֲשֶׁר גָּר שָׁם אַבְרָהָם וְיִצְחָק הֲרֵי אֵינוֹ עַל הַסֵּדֶר וּלְכָךְ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים עַל הַסֵּדֶר, כִּי הָיוּ כָּל אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם פְּנַאי מֵחֶפְצֵי שָׁמַיִם אֲפִלּוּ בַּחֲלוֹם שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים קלט) וְלִי מַה יָּקְרוּ רֵעֶיךָ. וּכְתִיב וֶהְקִיצֹתִי וְעוֹדִי עִמָּךְ:

עקב יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(ז) כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מָיִם עֲיָנֹת וּתְהֹמֹת יֹצְאִים בַּבִּקְעָה וּבָהָר: אֶרֶץ יְ אֱלֹהֶךָ מַעֲלֶךָ לְאֹרֶשָׁא טַבְתָא אַרְעָא נָגְדָא נַחֲלִין דְמַיִין מַבּוּעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין נָפְקִין בְּבִקְעָן וּבְטוּרִין: (ח) אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעֹרָה וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וּדְבָשׁ: אַרְעָא חִטִּין וְסַעֲרִין וְגוּפְנִין וּתְאֵנִין וְרִמּוֹנִין אַרְעָא דְזֵיתָהָא עָבְדִין מִשְׁחָא וְהִיא עָבְדָא דְבָשׁ:

רש"י זית שמן. זיתים העושים שמן:

(ט) אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בַרְזֶל וּמֵהָרָרֶיהָ תַּחְצֹב נְחֹשֶׁת: אַרְעָא דִי לָא בְעִצּוּרִין (נ"א בְמִסְכֵּנוּ) תֵּיכוּל בַּהּ לַחְמָא לָא תֶחְסַר כָּל מִדַּעַם בַּהּ אַרְעָא דִי אַבְנָהָא פַּרְזְלָא וּמִטּוּרָהָא תִּפְסוּל נְחָשָׁא: (י) וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: וְתֵיכוּל וְתִשְׂבַּע וּתְבָרֵךְ יָת יְ אֱלָהָךְ עַל אַרְעָא טַבְתָא דִיהַב לָךְ: (יא) **שני** הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבִלְתִּי שְׁמֹר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם: אִסְתַּמַר לָךְ דִילְמָא תִתְנְשֵׁי יָת דַּחֲלְתָּא דַיְ אֱלָהָךְ בְּדִיל דְלָא לְמֵטַר פְּקוּדוֹהִי וְדִינוֹהִי וּקְיָמוֹהִי דִי אֲנָא מְפַקְּדָךְ יוֹמָא דֵין:

נביאים - ישעיה - פרק נ

(ט) הֵן אֲדֹנָי יְהוִה יַעֲזָר לִי מִי הוּא יַרְשִׁיעֵנִי הֵן כֻּלָּם כַּבֶּגֶד יִבְלוּ עָשׁ יֹאכְלֵם: הָא יְ אֱלָהִים סָעֵיד לִי מַן הוּא דִי יְחַיְּבִינַנִי הָא כוּלְהוֹן כְּלְבוּשָׁא דִבְלִי וּכְעָשָׁא אָכִיל לֵהּ:

רש"י **עש** . תולע' הבגדים :

(י) מִי בָכֶם יָרֵא יְהוָה שֹׁמֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר הָלַךְ חֲשֵׁכִים וְאֵין נֹגַהּ לוֹ יִבְטַח בְּשֵׁם יְהוָה וְיִשָּׁעֵן בֵּאלֹהָיו: אֲמַר נְבִיָא עָתִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶהֱוֵי אֲמַר לְעַמְמַיָא מַן בְּכוֹן מְדַחֲלַיָא דַיְ דִי שָׁמַע בְּקַל עַבְדֵהּ נְבִיָא דַעֲבַד אוֹרָיְתָא בְּעָקָא כְּגִבַּר דְמְהַלֵּךְ בְּקָבְלָא וְלֵית זְהוֹר לֵהּ מִתְרְחִישׁ בְּשָׁמָא דַיְ וּמִסְתְּמִיךְ עַל פּוּרְקָנָא דֶאֱלָהֵיהּ:

רש"י **בקול עבדו** . בקול הנביאים : **אשר הלך חשכים** . אפי' צרה באה עליו יבטח בשם ה' כי הוא יצילהו :

(יא) הֵן כֻּלְּכֶם קֹדְחֵי אֵשׁ מְאַזְּרֵי זִיקוֹת לְכוּ בְּאוּר אִשְׁכֶם וּבְזִיקוֹת בִּעַרְתֶּם מִיָּדִי הָיְתָה זֹּאת לָכֶם לְמַעֲצֵבָה תִּשְׁכָּבוּן: מְתִיבִין עַמְמַיָא וְאָמְרִין קֳדָמוֹהִי רִבּוֹנָנָא לָא אֶפְשַׁר לָנָא לְמֶעְסַק בְּאוֹרָיְתָא אֲרֵי כָּל יוֹמָנָא אִתְגְּרֵינָא דֵּין עִם דֵּין בִּקְרָבָא וְכַד נְצַחְנָא דֵין לְדֵין אוֹקֵידְנָא בָּתֵּיהוֹן וּשְׁבֵינָא טַפְלְהוֹן וְנִכְסֵיהוֹן וּבַחֲדָא גַּוְנָא שְׁלִימוּ יוֹמָנָא וְלָא אֶפְשַׁר לָנָא לְמֶעְסַק בְּאוֹרָיְתָא

מְתִיב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וַאֲמַר לָהוֹן הָא כּוּלְכוֹן מְגָרָן בְּאֶשְׁתָּא מַתְקְפֵי חֶרֶב אֱזִילוּ פֵּילוּ בְּאֶשְׁתָּא דִּגְרִיתוּן וּבְחַרְבָּא דְתָקֵיפְתּוּן מִמֵּימְרֵי הַוָּת דָּא לְכוֹן לְתַקָּלוּתְכוֹן תְּתוּבוּן:

רש"י **הן כולכם** . שאינכם שומעים בקול נביאיו : **קודחי אש** . עברתו עליכם : **מאזרי זיקות** . מחזיקי זיקות הן גצין וגחלי אש הנזרקין בקלע ויש לו דוגמא בל' ארמי זיקוקין דנור כך וכך זיקתא פסיק לן : **לכו באור אשכם** . לפי דרככם תלקו : **מידי** . תהא גמולכם זאת לכם :

נא (א) שִׁמְעוּ אֵלַי רֹדְפֵי צֶדֶק מְבַקְשֵׁי יְהוָה הַבִּיטוּ אֶל צוּר חֻצַּבְתֶּם וְאֶל מַקֶּבֶת בּוֹר נֻקַּרְתֶּם: קַבִּילוּ לְמֵימְרֵי רָדְפֵי קוּשְׁטָא דְבָעָן אוּלְפָן מִן קֳדָם יְיָ אִסְתַּכָּלוּ דִּי כַּחֲצִיבָא מִטִּינָרָא אִתְחָצַבְתּוּן וְכִפְסוּלָא מִדְּגוֹב רֵיקָן אִתְפְּסִלְתּוּן:

רש"י **אל צור חוצבתם** . ממנו : **ואל מקבת בור** . שנוקבין וחוצבין בה את הבורות אשר נוקרתם בה , נוקרתם ל' נקרת הצור (שמות לג) יקרוה עורבי נחל (משלי ל) ומי הוא הצור הוא אברהם אביכם ומי היא המקבת היא שרה אשר חוללתכם אשר ילדתכם ל' כי חלה גם ילדה (לקמן סו) :

(ב) הַבִּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם וְאֶל שָׂרָה תְּחוֹלֶלְכֶם כִּי אֶחָד קְרָאתִיו וַאֲבָרְכֵהוּ וְאַרְבֵּהוּ: אִסְתַּכָּלוּ בְּאַבְרָהָם אֲבוּכוֹן וּבְשָׂרָה דְּאִעְדִּיאַתְכוֹן אֲרֵי חַד הֲוָה אַבְרָהָם יְחִידִי בְּעָלְמָא קְרֵיבְתֵּיהּ לְפוּלְחָנִי וּבָרַכְתֵּיהּ וְאַסְגֵּיתֵיהּ:

רש"י **תחוללכם** . אשר תלד אתכ' : **כי אחד קראתיו** . כי אחד היה יחידי בארץ כנען אשר הגליתיו שם מארצו וממולדתו , קראתיו רביתיו וגדלתיו לשון קריאי העדה (במדבר א) וכשם שהוא היה יחיד וגדלתיו כן אגדל אתכם שאתם יחידים לי :

כתובים - תהילים - פרק קח

(ח) אֱלֹהִים דִּבֶּר בְּקָדְשׁוֹ אֶעְלֹזָה אֲחַלְּקָה שְׁכֶם וְעֵמֶק סֻכּוֹת אֲמַדֵּד: אֱלָהָא מְמַלֵּל מֵאֲתַר בֵּית שְׁכִנְתֵּיהּ אֲבוּעַ אֲפַלֵּג בִּזְתָא עִם יָתְבֵי שְׁכֶם וְעִם יָתְבֵי מֵישַׁר סֻכּוֹת אֶמְשַׁח תְּחוּמָא:

רש"י **אלהים דבר בקדשו** . שאמלוך ויבא העת ואעלוז בדברו , (עיין לעיל פרשה ס' פסוק ח) : **אחלקה שכם** . אחלקה ארץ אויבי לישראל , שכם חלק כמו (בראשית מ"ח) שכם אחד על אחיך , (ועמק סכות אמדד) :

(ט) לִי גִלְעָד לִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם מָעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחֹקְקִי: דִּילִי גִלְעָד דִּילִי מְנַשֶּׁה גְּבָרִין דְּבֵית אֶפְרַיִם עוּשְׁנָא דְרֵישִׁי וּמִדְבֵּית יְהוּדָה סַפְרֵי: (י) מוֹאָב סִיר רַחְצִי עַל אֱדוֹם אַשְׁלִיךְ נַעֲלִי עָלֵי פְּלֶשֶׁת אֶתְרוֹעָע: דּוֹשְׁשִׁית מוֹאָבָאי הֵיךְ דּוּדֵי שֵׁזוּגֵי עַל מַלְכוּת אֱדוֹם אֶטְלוֹק סַנְדָּלִי עַל מַלְכוּת פְּלִשְׁתָּאֵי אֶתְיַבֵּב:

רש"י **מואב סיר רחצי** . כלומר עבדי ושמשי ככלי תשמיש שמשתמשין בו : **על אדום אשליך** . עבודתי שיהיו מלכיהם נוטלין מנעלי ברגלי : **אתרועע** . אריע להם קול ליראם מפני :

(יא) מִי יוֹבִלֵנִי עִיר מְבֻצָר מִי נָחָנִי עַד אֱדוֹם: וּכְדוּן דְּחָבִית מַן אוֹבִיל יָתִי עַד כְּרַכָּא דְּרוּמִי רַשִׁיעָא מָן דַּבְּרַנִי עַד קוֹשְׁטַנְטִינָא דֶאֱדוֹם:

רש"י **מי יובילני** . לימות המשיח לפשוט יד בעשו בערי מבצרים , מי שנחני כבר על אדום שהכיתי בהם בגיא מלח שמנה עשר אלף :

(יב) הֲלֹא אֱלֹהִים זְנַחְתָּנוּ וְלֹא תֵצֵא אֱלֹהִים בְּצִבְאֹתֵינוּ: הֲלָא עַל דְּחַבְנָא יְיָ שְׁבַקְתָּנָא וְלָא נַפְקָא שְׁכִנְתֵּיהּ בְּחֵילָוָתָנָא:

משנה בכורות פרק ז

א. מוּמִין אֵלּוּ, בֵּין קְבוּעִין בֵּין עוֹבְרִין, פּוֹסְלִין בָּאָדָם. יוֹתֵר עֲלֵיהֶן בָּאָדָם: הַכִּילּוֹן, וְהַלַּפְתָּן, הַמַּקְבָּן, וְשֶׁרֹאשׁוֹ שָׁקוּעַ, וּשְׁקִיפָס. וּבַעֲלֵי הַחֲטוֹטֶרֶת, רַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר, וַחֲכָמִים פּוֹסְלִין:

ברטנורה (א) **מומין אלו**. הפוסלין בבכור, פוסלים בכהן לעבודה, בין קבועים בין עוברים כל זמן שהן עליו: **הכילון**. שראשו חד מלמעלה ורחב למטה, ודומה לכיסוי של חבית שקרוי אכלה, לפיכך נקרא כילון: **והלפתן**. שראשו דומה ללפת שרחבה מלמעלה והולכת וכלה מלמטה: **מקבן**. שדומה ראשו למקבת, שבולט הפדחת לחוץ וכן ערפו מאחוריו, ולצדיו שוה ראשו, ודומה לפטיש, דהיינו מקבת שיוצא מלפניו ומאחריו: **ושראשו שקוע**. גרסינן. יש מפרשים, שראשו בולט הרבה, ויוצא לחוץ כלפי פניו. ויש מפרשים, שאינו בולט כלל לפניו, כענין שקיפס מאחוריו שאין ראשו בולט מאחוריו כלל, והוא מחוסר, שדומה כמי שנחתך ממנו חתיכה מאחוריו. ולשון שקיפס, שקול פיסא, שניטלה ממנו חתיכה. ובתוספתא מונה גם כן צוארו שקוע, שראשו מוטל בין כתפיו ודומה כמי שאין לו צואר: **ובעלי החטוטרת ר' יהודה מכשיר**. כשיש עצם בחטוטרת כולי עלמא לא פליגי דהוי מום. כי פליגי, בשאין בה עצם. ר' יהודה סבר, חתיכת בשר בעלמא היא. ורבנן סברי, אמר קרא (ויקרא כא) כל איש אשר בו מום מזרע אהרן, השוה בזרעו של אהרן יעבוד, ושאינו שוה בזרעו של אהרן לא יעבוד והלכה כחכמים:

ב. הַקֵּרֵחַ, פְּסוּל. אֵיזֶהוּ קֵרֵחַ, כָּל שֶׁאֵין לוֹ שָׂטַח שֶׁל שֵׂעָר מַקֶּפֶת מֵאָזֶן לְאָזֶן. וְאִם יֵשׁ לוֹ, הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. אֵין לוֹ גַּבִּינִים, אֵין לוֹ אֶלָּא גַּבִּין אֶחָד, הוּא גִּבֵּן הָאָמוּר בַּתּוֹרָה. רַבִּי דוֹסָא אוֹמֵר, כָּל שֶׁגְּבִינָיו שׁוֹכְבִין. רַבִּי חֲנִינָא בֶן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי גַבִּים וּשְׁתֵּי שִׁדְרָאוֹת:

ברטנורה (ב) **ואם יש לו הרי זה כשר**. והוא שתהיה שיטת השער המקפת מאוזן לאוזן מאחוריו. ולא לפניו. דטפי הוי נוי כשיש לו לאחוריו ולא לפניו, יותר מכשיש לו סביב כל הראש ובאמצע קרח וכל שכן דיש לו לפניו ולא לאחוריו דפסול: **גבינים**. גבות העין: **שגביניו שוכבים**. ששערות גביניו ארוכים ומוטלים על עיניו: מי שיש לו שני גבים ושתי שדראות. לא שיש לו שני גבים ממש. דההוא לא חי. אלא כגון ששדרתו עקומה ומחזי כגבין ושדראות הרבה. וכולי עלמא מודו דכל הני מומי דחשיבי הני תנאי הוי מום. ומשמעות דורשין בלבד איכא בינייהו, דכל חד סבר שהמום שהוא מונה הוא גבן האמור בתורה:

ג. הֶחָרוּם, פָּסוּל. אֵיזֶהוּ חָרוּם, הַכּוֹחֵל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאֶחָד. שְׁתֵּי עֵינָיו לְמַעְלָה, וּשְׁתֵּי עֵינָיו לְמַטָּה, וְעֵינוֹ אַחַת לְמַעְלָן, וְעֵינוֹ אַחַת לְמַטָּן, רוֹאֶה אֶת הַחֶדֶר וְאֶת הָעֲלִיָּה כְּאֶחָד, סָכֵי שֶׁמֶשׁ, זוּגְדוֹס, וְהַצִּירָן. וְשֶׁנִּשְׁרוּ רִיסֵי עֵינָיו, פָּסוּל, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן:

ברטנורה (ג) **הכוחל שתי עיניו כאחת**. שחוטמו שבין עיניו שקוע ואינו בולט כלל, עד שכשהוא בא להעביר מכחול בעיניו יכול למשוך המכחול בין עין לעין ואין החוטם מעכבו: **שתי עיניו למעלה**. בגובה המצח שלא כשאר בני אדם: **ושתי עיניו למטה**. מן המקום שנהוגים להיות: **עינו אחת למעלה**. מן המקום הנהוג: **ועינו אחת למטה**. מן המקום הנהוג: **רואה את החדר ואת העליה כאחת**. שעיניו עומדות במקומן הראוי, אבל עינו אחת רואה למעלה ועינו אחת למטה, חדר למטה ועלייה למעלה. וכל מי שהוא מעוות הראות עושה כן, שמדבר עם חברו ונראה כאילו מביט בפני אדם אחר: **סכי שמש**. כשרוצה להביט אל השמש מעמץ עיניו וסוגר עפעפיו: **זגדוס**. זוג שנים. דוס בלשון רומי שנים. כלומר, הזוג של עינים או של גביני העין שדרכן להיות שוין, חלוק לשני ענינים, כגון עינו אחת שחורה ואחת כעין התכלת, באחת מגבות עיניו שער מרובה ובאחת מעט. וכן בכל שאר זוגות של אברים כל זוגא דלא שוו להדדי, זגדוס קרי ליה: **צירן**. שעיניו זולגות דולפות ויורדות תמיד דמעה: **שנשרו ריסי עיניו**. שנפל שער שבעפעפיו: **מפני מראית העין**. אבל מום גמור לא הוי. והני מילי כשנשאר בעפעפים רושם שער. אבל אם לא נשאר רושם לשער כל עיקר, הרי זה מום גמור. וכן אי נפישי שערי בריסי העין, הוי מום גמור. ושלשה דינים חלוקים יש במומי אדם. המומין השוין באדם ובבהמה, כהן דעבר ועבד בהן לוקה ועבודתו מחוללת. והמומין היתירים באדם ואינן בבהמה לוקה אם עבד ואין עבודתו מחוללת. והמומין שהן מפני מראית העין, אם עבר ועבד אינו לוקה, ואין צריך לומר שאין עבודתו מחוללת:

ד. עֵינָיו גְּדוֹלוֹת כְּשֶׁל עֶגֶל, אוֹ קְטַנּוֹת כְּשֶׁל אַוָּז, גּוּפוֹ גָּדוֹל מֵאֲבָרָיו אוֹ קָטָן מֵאֲבָרָיו, חָטְמוֹ גָּדוֹל מֵאֲבָרָיו אוֹ קָטָן מֵאֲבָרָיו חוֹטְמוֹ גָּדוֹל מֵאֲבָרָיו אוֹ קָטָן מֵאֲבָרָיו הַצָּמָם וְהַצְמֵעַ. אֵיזֶה הוּא צְמֵעַ, שֶׁאָזְנָיו קְטַנּוֹת. וְהַצְמֵם, שֶׁאָזְנָיו דּוֹמוֹת לִסְפוֹג:

ברטנורה (ד) **גופו גדול מאבריו**. שיעור גופו גדול מן הראוי לפי שיעור שאר אבריו כגון ידיו ורגליו ושוקיו: **חוטמו גדול**. שיעור החוטם כשיעור אצבע קטנה של ידו. ואם היה ארוך מכן, או קצר מכן, הרי זה מום: **דומות לספוג**. שכווצות וסתומות:

ה. שְׂפָתוֹ הָעֶלְיוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הַתַּחְתּוֹנָה, וְהַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הָעֶלְיוֹנָה, הֲרֵי זֶה מוּם. וְשֶׁנִּטְלוּ שִׁנָּיו, פָּסוּל, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. דַּדָּיו שׁוֹכְבִים כְּשֶׁל אִשָּׁה, כְּרֵסוֹ צָבָה, טַבּוּרוֹ יוֹצֵא, נִכְפֶּה אֲפִלּוּ אַחַת לְיָמִים, רוּחַ קְצָרִית בָּאָה עָלָיו, הַמְאֻשְׁכָּן, וּבַעַל גֶּבֶר. אֵין לוֹ בֵּיצִים, אוֹ אֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אַחַת, זֶהוּ מְרוֹחַ אֶשֶׁךְ הָאָמוּר בַּתּוֹרָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, כָּל שֶׁנִּמְרְחוּ אֲשָׁכָיו. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, כָּל שֶׁרוּחַ בַּאֲשָׁכָיו. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, כָּל שֶׁמַּרְאָיו חֲשׁוּכִין:

ברטנורה (ה) **דדיו שוכבים**. גדולים עד שנראים שוכבים כדדי אשה: **נכפה**. נופל מחמת חולי: **אפילו אחת לימים**. שאינו נופל תדיר אלא פעם אחת לזמן מרובה: **רוח קצרית**. שרוחו קצרה מחמת [מרה] השחורה הגוברת עליו לפרקים ונשאר בלא הרגש: **המאושכן**. שכיס של ביצים ארוך עד שמגיע לארכובה. בין שהוא נפוח מחמת רוח או מחמת ליחה: **ובעל גבר**. בעל אבר. שנתארך הגיד שלו ונעשה גדול עד שמגיע לארכובותיו: **שנמרחו אשכיו**. שנימוחו ביציו: **שרוח באשכיו**. ועל ידי כן ביציו נפוחים: **שמראיו חשוכין**. שהוא שחור. ואע"פ שאינו שחור ככושי. ולשון מרוח אשך, מראה חושך, ולאו בביצים משתעי קרא. ובעיקר הדין לא פליגי, שכל אחד מהם מודה במום שמונה חבירו דהוי מום. ולא נחלקו אלא בפירושו של מקרא, ומשמעות דורשין איכא בינייהו:

ו. הַמַּקִּישׁ בְּקָרְסֻלָּיו, וּבְאַרְכּוּבוֹתָיו, וּבַעַל פִּיקָה, וְהָעִקֵּל. אֵיזֶהוּ עִקֵּל, כָּל שֶׁמַּקִּיף פַּרְסוֹתָיו וְאֵין אַרְכּוּבוֹתָיו נוֹשְׁקוֹת זוֹ לָזוֹ. פִּיקָה יוֹצְאָה מִגּוּדָלוֹ, עֲקֵבוֹ יוֹצֵא לַאֲחוֹרָיו, פַּרְסָתוֹ רְחָבָה כְּשֶׁל אַוָּז. אֶצְבְּעוֹתָיו מֻרְכָּבוֹת זוֹ עַל זוֹ, אוֹ קְלוּטוֹת (לְמַעְלָה) עַד הַפֶּרֶק, כָּשֵׁר. לְמַטָּה מִן הַפֶּרֶק וַחֲתָכָהּ, כָּשֵׁר. הָיְתָה בוֹ יוֹתֶרֶת וַחֲתָכָהּ, אִם יֵשׁ בָּהּ עֶצֶם, פָּסוּל. וְאִם לָאו, כָּשֵׁר. יֶתֶר בְּיָדָיו וּבְרַגְלָיו שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע, רַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר, וַחֲכָמִים פּוֹסְלִים. הַשּׁוֹלֶט בִּשְׁתֵּי יָדָיו, רַבִּי פּוֹסֵל, וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִים. הַכּוֹשִׁי, וְהַגִּיחוֹר, וְהַלַּבְקָן, וְהַקִּפֹּחַ, וְהַנָּנָס, וְהַחֵרֵשׁ, וְהַשּׁוֹטֶה, וְהַשִּׁכּוֹר, וּבַעֲלֵי נְגָעִים טְהוֹרִין, פְּסוּלִין בָּאָדָם, וּכְשֵׁרִין בַּבְּהֵמָה. רַבָּן

שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, שׁוֹטֶה בַּבְּהֵמָה אֵינָהּ מִן הַמֻּבְחָר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף בַּעֲלֵי דִלְּדוּלִין, פְּסוּלִין בָּאָדָם, וּכְשֵׁרִין בַּבְּהֵמָה:

ברטנורה (ו) **המקיש בקרסוליו**. שארכובותיו עקומות לחוץ וקרסוליו לפנים ונוקשים זה בזה כשהוא מהלך. ומקיש בארכובותיו הוי איפכא, שרגליו עקומים כלפי חוץ ומרוחקים זו מזו עד שארכובותיו למעלה [העקומות] כלפי פנים נוקשות זו בזו: **בעל הפיקין והעיקל**. וקא פריש עיקל ברישא: **כל שהוא מקיף פרסותיו**. כשיושב ומקרב פרסות רגליו זו לזו: **ואין ארכובותיו נוגעות זו לזו**. שעקומות כלפי חוץ. ובעל הפיקין הוא שפיקה יוצאה מגודלו, חתיכת בשר עגולה כפיקה יוצאה מגודל של ידו או מגודל של רגלו: **עקבו יוצא מאחוריו**. כגון ששוקו עומד באמצע רגלו שחצי הרגל לפנים וחצי רגל לאחור: **רחבות כשל אווז**. שקלושות הן כשל אווז ואין ארכן יותר על רחבן: **קלוטות**. מדובקות זו בזו: **עד הפרק**. האמצעי של אצבעות: **למטה מן הפרק**. דהיינו לצד הצפורן שמחוברים כולן: **וחתכה**. שיהיו מחולקים, כשר: **היתה בו יתירה**. אצבע יתירה: **אם יש בה עצם פסול**. דהואיל וחתכה הרי הוא מחוסר אבר שנמצא בו: **שש ושש עשרים וארבע**. כלומר אפילו היו אצבעות ידיו ואצבעות רגליו שוין שבכל יד ובכל רגל יש שש ושש, אפילו הכי חכמים פוסלים. וכל שכן אם היה בידו אחת חמש ובידו אחת שש, דהוי מום טפי. והלכה כחכמים: **השולט בשתי ידיו רבי פוסל**. דסבר, כחישותא אתילידא ביה בימין: **וחכמים מכשירין**. סברי, בריאותא היא דאתילידא ליה בשמאל. והלכה כחכמים: **הכושי**. שחור: **הגיחור**. אדום כארגמן: **הלבקן**. לבן ביותר: **והקפח**. ארוך ודק, שאינו עב לפי ארכו והוא מכוער ומגונה: **והשכור**. ולא מיין, הוא דחשיב כבעל מום מן המומין היתרים באדם שאם עבד לוקה ואין עבודתו מחוללת. אבל השכור מיין ושכר, אם עבד חלל. דבפרשת שתויי יין כתיב (ויקרא י) ולהבדיל בין הקודש ובין החול. ושכור דמתניתין אינו אלא ששתה חלב הרבה, או רוב דבש, או אכל דבילה קטילית, ונתבלבלה דעתו. שאלו חשובים כבעלי מומים ואין מחללים עבודה: **ובעלי נגעים טהורים**. כגון בוהק וכולו הפך לבן. דאי מנגעים טמאים, לא צריך למימר, דאפילו אכניסת עזרה חייב כרת: **דלדולין**. כמין חתיכות בשר יוצאות תלויות בהן, והלכה כר' אליעזר בן יעקב:

ז. אֵלּוּ כְּשֵׁרִין בָּאָדָם, וּפְסוּלִין בַּבְּהֵמָה, אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, וּטְרֵפָה, וְיוֹצֵא דֹּפֶן, וְשֶׁנֶּעֱבְדָה בָהֶן עֲבֵרָה, וְשֶׁהֵמִית אֶת הָאָדָם. הַנּוֹשֵׁא נָשִׁים בַּעֲבֵרָה, פָּסוּל, עַד שֶׁיְּדִיר הֶנְיָה. הַמְּטַמֵּא לַמֵּתִים, פָּסוּל, עַד שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא יְהֵא מְטַמֵּא לַמֵּתִים:

ברטנורה (ז) **אותו ואת בנו**. אב ובנו כהן עובדים עבודה ביום אחד ובזמן אחד. ואין אותו ואת בנו בבהמה קרבין ביום אחד: **וטריפה**. שנולד בה אחד מסימני טרפות המנויין בפרק אלו טריפות, אינה קריבה על גבי המזבח: **ויוצא דופן**. שקרעו את אמו והוציאוהו חי. בבהמה, פסולה להקרבה, דכי יולד כתיב, פרט ליוצא דופן. ובכהן המקריב לא מיפסיל בהכי: **הנושא נשים בעבירה**. כהן שנשא גרושה וחללה זונה נודר ועובד. אע"פ שעדיין לא גירש מותר לעבוד אחר שנדר שלא יהנה הוא ממנה והיא ממנו עד שיגרש. והוא שידור על דעת רבים שאין לו התרה אלא לדבר מצוה וליכא למיחש שמא ילך אצל חכם ויאמר דלצורך דבר מצוה הוא שואל שיתירו לו את נדרו, דכיון דקיימא לן שהבא להתיר נדרו צריך לפרש על מה נדר, ודאי כי שמע חכם דמשום שהיא גרושה או זונה דאסורה לו נדר, לא שרי ליה נדרו: עד שיקבל עליו שלא יהא מיטמא למתים. הכא סגי ליה בקבלה, ולא מדרינן ליה כמו גבי נושא נשים בעבירה, משום דהתם יצרו תוקפו, הכא גבי טומאה אין יצרו תוקפו, הלכך בקבלה גרידא סגי ליה:

גמרא בכורות דף מד ע"ב

אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: מַשְׁתִּינִין מַיִם בִּפְנֵי רַבִּים וְאֵין שׁוֹתִין מַיִם בִּפְנֵי רַבִּים. וְתָנֵי נָמֵי הָכִי מַשְׁתִּינִין מַיִם לִפְנֵי רַבִּים וְאֵין שׁוֹתִין מַיִם בִּפְנֵי רַבִּים. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁבִּקֵּשׁ לְהַשְׁתִּין מַיִם וְלֹא הִשְׁתִּין וְנִמְצָא כְּרֵסוֹ צָבָה. שְׁמוּאֵל אִיצְטְרִיךְ לֵיהּ בְּשַׁבָּתָא דְּרִגְלָא נָגְדוּ לֵיהּ גְּלִימָא. אָתָא לְקַמֵּיהּ דַּאֲבוּהָ אָמַר לֵיהּ: אֶתֵּן לָךְ אַרְבַּע מְאָה זוּזֵי וְזִיל אַהֲדַר עוֹבָדָא אַתְּ דְּאֶפְשָׁר לָךְ, דְּלָא אֶפְשָׁר לֵיהּ לִיסְתַּכֵּן. מָר בַּר רַב אָשֵׁי אִיצְטְרִיךְ אֲגוּדָא דְּגַמְלָא אַשְׁתִּין אָמְרוּ לֵיהּ: חַמְתָךְ קָאַתְיָא. אָמַר לְהוּ: בְּאוּדְנָהּ וְתֵיפּוֹק לִי מִשּׁוּם עֲלָקָא בְּשׁוֹתֵת. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁנֵי נְקָבִים יֵשׁ בּוֹ בְּאָדָם. אֶחָד מוֹצִיא שֶׁתֶּן וְאֶחָד מוֹצִיא שִׁכְבַת זֶרַע וְאֵין בֵּין זֶה לָזֶה אֶלָּא כְּקִלְפַּת הַשּׁוּם בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם נִצְרָךְ אִם נָקְבוּ זֶה לְתוֹךְ זֶה נִמְצָא עָקָר. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב (דברים ז) לֹא יִהְיֶה בְּךָ עָקָר וַעֲקָרָה וּבִבְהֶמְתֶּךָ. אֵימָתַי לֹא יִהְיֶה בְּךָ עָקָר? בִּזְמַן שֶׁבִּבְהֶמְתְּךָ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לֹא יִהְיֶה בְּךָ עָקָר מִן הַתַּלְמִידִים. וַעֲקָרָה שֶׁלֹּא תְהֵא תְּפִלָּתְךָ עֲקוּרָה לְפָנַי הַמָּקוֹם. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁאַתָּה מֵשִׂים עַצְמְךָ כַּבְּהֵמָה. תַּנְיָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עָמוּד הַחוֹזֵר מֵבִיא אָדָם לִידֵי הַדְּרוֹקָן סִילּוֹן הַחוֹזֵר מֵבִיא אָדָם לִידֵי יַרְקוֹן. אָמַר רַבָּא בַּר רַב הוּנָא אָמַר רַב קְטִינָא, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: דָּם רַבָּה שְׁחִין רַבָּה, שִׁכְבַת זֶרַע רַבָּה, צָרַעַת רַבָּה, צוֹאָה רַבָּה, הַדְּרוֹקָן רַבָּה. מֵי רַגְלַיִם רַבִּין, יַרְקוּת רַבָּה, רוּחַ קְצָרִית בָּאָה עָלָיו. מַאי נִיהוּ? (נֹאלָא) תְּנָא רוּחַ בֶּן נְפָלִים בָּאָה עָלָיו:

רש"י **ואין שותין מים**. דרך ת"ח להיות צנוע באכילה ובשתיה אבל להטיל מים לא ליהוי צנוע שמא ימתין ויסתכן: **איצטריכא ליה**. להטיל מים: **בשבתא דריגלא**. ל' יום קודם

הרגל דשואלין ודורשין בהלכות הרגל כדאמרי' במגילה (ד' ד): **נגדו ליה גלימא**. פרס סדין בינו לבין העם: **אהדר עובדא**. דרוש שאסור להמתין ולהטיל מים עד שיהא לו צניעות: **את דאיפשר לך**. לפרוס סדין לפי שחשוב אתה: **ואי ליצטריך אינש אחרינא**. דלא איפשר ליה וימתין עד שילכו העם ויסתכן ויהא עקור: **חמתך**. חמותך. **באודנה**. אפי' בתוך אזנה הייתי מטיל מים אם לא היה לי מקום אחר קודם שאמתין וכ"ש בפניה: **ותיפוק לי משום עלקא**. דקתני לעיל שביקש להשתין ולא השתין ונמצא כריסו צבה ממאי דמשום המתנה הוה ליה דילמא עלקא שתה שקורין שנשוא"ה לפיכך צבה כריסו: **בשותת**. שאינו יכול להטיל מים יפה לאחר כן אלא שותת טיפין טיפין דוודאי מחמת עיכוב שתן הוה ליה: **בזמן שבבהמתך**. שתשים עצמך כבהמה שלא תהא צנוע בהטלת מים: **שלא תהא תפלתך עקורה כו'**. וכשתתפלל תהא נשמעת תפלתך: **כבהמה**. שלא תמתין מלהטיל מים: **עמוד**. גדולים: **דם רבה שחין רבה**. המרבה דם שאינו מקיז מרבה שחין: **שכבת זרע רבה**. מי שיש לו אשה ואינו משמש מטתו מרבה צרעת: **נפלים**. רוח שטות על ידי שד זהו בן נפלים:

זוהר עקב דף רע"א ע"ב

פְּתַח וְאָמַר וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים וְגוֹמֵר. תָּא חֲזֵי מִנְהָגִין טָבִין וְשַׁפִּירָן הֲווֹ נַהֲגֵי מָארֵי דְּסָעֲדְתָּא דְּמַלְכָּא לְאַחֲזָאָה דְּאִנּוּן מִבְּנֵי פָּתוֹרָא דְּמַלְכָּא. וַעֲשָׂרָה דְּבָרִים צָרִיךְ אָדָם לְמֶעֱבַד בְּסָעֲדְתָּא חַד נְטִילַת יָדַיִם תִּנְיָנָא לְתַקָּנָא שְׁתֵּי כִכָּרוֹת לְשַׁבָּת תְּלִיתָאָה לְמֵיכָל תְּלַת סְעָדָתִין וּלְאוֹסָפָא מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ רְבִיעָאָה לְאַנְהָרָא פָּתוֹרָא בִּשְׁרָגָא חֲמִישָׁאָה כּוֹס דְּוַיְכֶלּוּ שְׁתִיתָאָה לְמֶהֱוֵי עַל פָּתוֹרָא מִילֵי דְּאוֹרָיְתָא. שְׁבִיעָאָה לְאַרְכָאָה עַל פָּתוֹרָא בְּגִין דְּעַנְיִין יֵתוּן עַל פָּתוֹרֵהּ תְּמִינָאָה נְטִילַת יָדַיִם בְּמַיִם אַחֲרוֹנִים תְּשִׁיעָאָה בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עֲשִׂירָאָה כּוֹס דְּבִרְכָה וְצָרִיךְ לְאַחֲזָרָא עָלַיְהוּ וּלְתַקָּנָא לוֹן בְּרָזָא קַדִּישָׁא דְּאִיהִי כְּלוּלָה מֵעֶשֶׂר סְפִירָן וְאִיהוּ פָּתוֹרָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִסְטָרָא דִּגְבוּרָה. וּבְגִין כָּךְ אוּקְמוּהָ רַבָּנָן שֻׁלְחָן בַּצָּפוֹן חַד נְטִילַת יָדַיִם דְּהָכִי אוּקְמוּהָ רַבָּנָן דְּמַתְנִיתִין יָדַיִם מְזֻהָמוֹת פְּסוּלוֹת לְבָרְכָה תִּנְיָנָא לְמִבְצַע עַל שְׁתֵּי כִכָּרוֹת בְּשַׁבָּת דְּאִנּוּן רְמִיזִין בִּתְרֵי לִוְיֵי אוֹרָיְתָא דְּאִתְיְהִיבוּ בְּשַׁבָּת זוּגוֹת תְּלִיתָאָה לְמֵיכָל תְּלַת סְעָדָתִין בְּשַׁבָּת כְּמָה דְּאוּקְמוּהוּ רַבָּנָן דְּמַתְנִיתִין דְּאָמַר חַד מִנַּיְהוּ יְהֵא חֶלְקִי עִם גּוֹמְרֵי שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת בְּשַׁבָּת דְּאִנּוּן שְׁלִימוּ דְּשֵׁבַע בִּרְכָאן דְּצְלוֹתָא לְאַשְׁלָמָא בְּהוֹן לְעֶשֶׂר וְרָזָא דְּעִנְּג וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן. וּמַאן דְּלָא מְקַיֵּם לוֹן וְאִית לֵהּ רְשׁוּ לְקַיְּמָן אִתְהַפָּךְ לֵהּ לְנֶגַע צָרַעַת. רְבִיעָאָה לְאַנְהָרָא פָּתוֹרָא בִּמְנַרְתָּא כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ קַדְמָאִין שֻׁלְחָן בַּצָּפוֹן מְנוֹרָה בַּדָּרוֹם דְּפָתוֹרָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הָכִי צְרִיכָא לְמֶהֱוֵי חֲמִישָׁאָה כּוֹס דְּוַיְכֶלּוּ. 'כּוֹס' בְּחוּשְׁבָּן אֱלֹהִים. וַיְכֶלּוּ ע"ב דְּכְלִיל לוֹן כַּלָּה קַדִּישָׁא דְּהַאי כּוֹס מְלָא יַיִן דְּאוֹרָיְתָא

צָרִיךְ לְאַסְהָדָא עַל עוֹבָדָא דִּבְרֵאשִׁית שְׁתִיתָאָה לְמֶהֱוֵי עַל פָּתוֹרָא דִּבְרֵי תוֹרָה דְּהָכִי אוּקְמוּהָ מָארֵי מַתְנִיתִין שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ עַל שֻׁלְחָן אֶחָד וְלֹא אָמְרוּ עָלָיו דִּבְרֵי תוֹרָה וְכוּלֵי. וְרָזָא דְּמִלָּה בְּגִין דְּהָא אוּקְמוּהָ שֻׁלְחָן בַּצָפוֹן וְאוֹרָיְתָא אִתְיְהִיבַת מִימִינָא לְחַבְּרָא יְמִינָא דְּאִיהוּ רַחֲמֵי בִּשְׂמָאלָא דְּאִיהוּ דִּינָא דְּאוֹרָיְתָא אִיהִי יְיָ מִימִינָא פָּתוֹרָא אֲדֹנָ"י מִשְׂמָאלָא. וְצָרִיךְ לְחַבְּרָא לוֹן דִּבְגִין דְּפָתוֹרָא מִשְׂמָאלָא אוּקְמוּהָ רַבָּנָן דְּמַתְנִיתִין קְשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כְּקְרִיעַת יַם סוּף וּבְגִין כָּךְ צָרִיךְ תַּלְמִיד חָכָם לְזַמְּנָא עִמֵּהּ לְמָאן דְּיִשְׁתַּדֵּל בְּפִתְגָּמֵי אוֹרָיְתָא שְׁבִיעָאָה לְאַרְכָאָה עַל פָּתוֹרָא בְּגִין עָנְיִים וּבְגִין דְּא כָּל הַמַּאֲרִיךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ מַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו וּבְגִין כָּךְ וּצְדָקָה תַּציל מִמָּוֶת תְּמִינָאָה מַיִם אֲחֲרוֹנִים דְּתַקִּינוּ לוֹן בְּגִין מֶלַח סְדוֹמִית וְרָזָא דְּמִלָּה וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם אֵלּוּ מַיִם רִאשׁוֹנִים וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים אֵלּוּ מַיִם אֲחֲרוֹנִים תְּשִׁיעָאָה כּוֹס דִּבְרָכָה וְאוּקְמוּהָ מָארֵי דְּמַתְנִיתִין עֲשָׂרָה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בְּכוֹס דִּבְרָכָה וְאִלֵּין אִנּוּן עִטּוּר, עִטּוּף הַדָּחָה שְׁטִיפָּה חַי מָלֵא, וּמְקַבְּלוֹ בִּשְׁתֵּי יָדָיו. וְנוֹתְנוֹ בְּיָמִין וּמְסַלְּקוֹ מִן הַקַּרְקַע טֶפַח. וְנוֹתֵן עֵינָיו בּוֹ וּמְשַׁגְּרוֹ בְּמַתָּנָה לְאַנְשֵׁי בֵיתוֹ. וְעַכְשָׁיו אֵין לָנוּ אֶלָּא אַרְבָּעָה שֶׁהֵן הַדָּחָה וּשְׁטִיפָּה חַי, מָלֵא. וְיֵשׁ אוֹמְרִים חַי מִן הֶחָבִית, וְיֵשׁ אוֹמְרִים חַי הַכּוֹס שָׁלֵם עֲשִׂירָאָה בִּרְכַּת מְזוֹנָא אוּקְמוּהָ רַבָּנָן בִּשְׁלֹשָׁה צָרִיךְ כּוֹס וְרָזָא דְּמִלָּה בְּגִין דְּאִיהִי אַהֲבַת כְּלוּלוֹתַיִךְ דְּאִנּוּן אָבָהָן בַּכֹּל, מִכֹּל כֹּל וְלֵית לְאַרְכָאָה יַתִּיר:

תרגום הזוהר פָּתַח וְאָמַר, וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים. בֹּא וּרְאֵה, מְנַהֲגִים טוֹבִים וְיָפִים הָיוּ נוֹהֲגִים בַּעֲלֵי סְעוּדַת הַמֶּלֶךְ, לְהַרְאוֹת שֶׁהֵם מִבְּנֵי שֻׁלְחָן הַמֶּלֶךְ. וַעֲשָׂרָה דְּבָרִים צָרִיךְ הָאָדָם לַעֲשׂוֹת בַּסְּעוּדָה. א) נְטִילַת יָדַיִם. ב) לְעָרוֹךְ שְׁתֵּי חַלּוֹת לְשַׁבָּת. ג) לֶאֱכוֹל שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. וּלְהוֹסִיף מֵחוֹל עַל הַקֹּדֶשׁ. ד) לְהָאִיר נֵר עַל הַשֻּׁלְחָן, כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמִידוּהוּ, שֻׁלְחָן בַּצָּפוֹן וּמְנוֹרָה בַּדָּרוֹם. וְצָרִיךְ הֵסֵבָה, כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמִידוּ, הֵסֵבוּ אֶחָד מְבָרֵךְ לְכֻלָּם. ה) כּוֹס שֶׁל יַיִן שֶׁל וַיְכֻלּוּ, דְּהַיְנוּ קִדּוּשׁ. ו) שֶׁדִּבְרֵי תוֹרָה יִהְיוּ עַל שֻׁלְחָנוֹ. ז) לְהַאֲרִיךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ, כְּדֵי שֶׁיְּבוֹאוּ עֲנִיִּים לְשֻׁלְחָנוֹ. ח) נְטִילַת יָדַיִם בְּמַיִם אֲחֲרוֹנִים. ט) בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. י) כּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר עַל עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, לְתַקֵּן אוֹתָם בְּסוֹד קִדּוּשׁ, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, כְּלוּלָה מֵעֶשֶׂר סְפִירוֹת. וְהוּא שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִבְּחִינַת הַגְּבוּרָה. וּמִשּׁוּם זֶה הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים שֻׁלְחָן בַּצָּפוֹן, שֶׁהוּא צַד הַגְּבוּרָה. הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא נְטִילַת יָדַיִם, כִּי כָּךְ הֶעֱמִידוּ חֲכָמֵי הַמִּשְׁנָה, יָדַיִם מְזוּהָמוֹת פְּסוּלוֹת לִבְרָכָה. הַתִּקּוּן הַשֵּׁנִי לִבְצוֹעַ עַל שְׁנֵי כִּכָּרוֹת בַּשַּׁבָּת, שֶׁהֵם רְמוּזִים בִּשְׁנֵי לוּחוֹת הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנוּ בַּשַּׁבָּת זוּגוֹת. הַתִּקּוּן הַשְּׁלִישִׁי לֶאֱכוֹל שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בַּשַּׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמִידוּ חֲכָמֵי הַמִּשְׁנָה, שֶׁאָמַר אֶחָד מֵהֶם, יְהִי חֶלְקִי עִם גּוֹמְרֵי שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בַּשַּׁבָּת, שֶׁהֵם שְׁלֵמוּת שֶׁבַע בְּרָכוֹת הַתְּפִלָּה, שֶׁמַּשְׁלִימִים עִמָּהֶם לְעֶשֶׂר. וְסוֹד הָעִנְּג, הוּא סוֹד הַכָּתוּב, וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת

הַגָּן. וּמִי שֶׁאֵינוֹ מְקַיֵּם אוֹתָן, וְיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְקַיְּמָן, מִתְהַפֵּךְ לוֹ עֹנֶג לְנֶגַע צָרַעַת. הַתִּקּוּן הָרְבִיעִי הוּא, לְהָאִיר בַּמְּנוֹרָה עַל הַשֻּׁלְחָן, כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמִידוּ הָרִאשׁוֹנִים, שֻׁלְחָן בַּצָּפוֹן וּמְנוֹרָה בַּדָּרוֹם. כִּי שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּךְ. הַתִּקּוּן הַחֲמִישִׁי הוּא, הַכּוֹס שֶׁל וַיְכֻלּוּ, דְּהַיְנוּ כּוֹס שֶׁל קִדּוּשׁ. כּוֹס, הוּא בְּחֶשְׁבּוֹן אֱלֹהִים, דְּהַיְנוּ פ"ו, וַיְכוּלּוּ הוּא בְּחֶשְׁבּוֹן ע"ב, שֶׁהַכַּלָּה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, כּוֹלֶלֶת אוֹתָם, מִלֹּא יֵינָהּ שֶׁל תּוֹרָה, צָרִיךְ לְהַעִיד עַל מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית. הַתִּקּוּן הַשִּׁשִּׁי, הוּא, שֶׁיִּהְיוּ עַל שֻׁלְחָנוֹ דִּבְרֵי תוֹרָה, כִּי כָּךְ הֶעֱמִידוּ בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ עַל שֻׁלְחָן אֶחָד וְלֹא אָמְרוּ עָלָיו דִּבְרֵי תוֹרָה וְכוּ' (אבות פרק ג' משנה ג') וְסוֹד הַדָּבָר, מְשׁוּם שֶׁהֶעֱמִידוּ, שֶׁהַשֻּׁלְחָן הוּא בַּצָּפוֹן, וְהַתּוֹרָה נִתְּנָה בַּיַּיִן, וְעַל כֵּן צָרִיךְ לוֹמַר עַל הַשֻּׁלְחָן דִּבְרֵי תוֹרָה, כְּדֵי לְחַבֵּר הַיָּמִין שֶׁהוּא רַחֲמִים בִּשְׂמֹאל הוּא דִּין. כִּי הַתּוֹרָה הִיא הוי"ה, מְיָמִין, וְהַשֻּׁלְחָן הוּא אדנ"י שֶׁהוּא מִשְּׂמֹאל. וְעַל כֵּן צְרִיכִים לְחַבֵּר אוֹתָם. וּמְשׁוּם שֶׁהַשֻּׁלְחָן הוּא בִּשְׂמֹאל, הֶעֱמִידוּ חַכְמֵי הַמִּשְׁנָה, כִּי קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כְּקְרִיעַת יַם סוּף (פסחים קי"ח:). וּמְשׁוּם זֶה, צָרִיךְ לְהַזְמִין עִמּוֹ תַּלְמִיד חָכָם, אֶת מִי שֶׁיַּעֲסוֹק בְּדִבְרֵי תוֹרָה. הַתִּקּוּן הַשְּׁבִיעִי הוּא, לְהַאֲרִיךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ, כְּדֵי שֶׁיָּבוֹאוּ עֲנִיִּים. וּמְשׁוּם זֶה, כָּל הַמַּאֲרִיךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ מַאֲרִיכִים לוֹ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו. וּמְשׁוּם זֶה וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת. הַתִּקּוּן הַשְּׁמִינִי הוּא, מַיִם אֲחֵרוֹנִים, שֶׁתִּקְּנוּ אוֹתָם מְשׁוּם מֶלַח סְדוֹמִית הַמְּעַוֵּר אֶת הָעֵינַיִם. וְלָמָּה נִקְרָאִים חוֹבָה. וּמֵשִׁיב, אֶלָּא בְּדֶרֶךְ סוֹד הוּא כִּי סַם הַמָּוֶת שׁוֹרֶה עַל יָדַיִם מְזוּהָמוֹת, שֶׁעוֹשִׂים עֲלֵיהֶן בְּרָכָה, וְעַל כּוֹס שֶׁמְּבָרְכִים עָלָיו בְּלִי טָהֳרָה, וְנִקְרָא טָמֵא. וּמַה כּוֹס שֶׁשּׁוֹתִים בּוֹ, הוּא טָמֵא לְבָרְכָה עַד שֶׁהֵם מְטַהֲרִים אוֹתוֹ בִּרְחִיצָה בִּפְנִים וּמִבַּחוּץ, כָּל שֶׁכֵּן הַיָּדַיִם. וּמְשׁוּם זֶה מַיִם אֲחֵרוֹנִים חוֹבָה. וְסוֹד הַדָּבָר, וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם, אֵלּוּ מַיִם רִאשׁוֹנִים, וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים, אֵלּוּ מַיִם אֲחֵרוֹנִים. כִּי קָדוֹשׁ, הוּא שֵׁמָן עֶרֶב. שֶׁהֵיוּ מוֹשְׁחִים אֶת הַיָּדַיִם לְאַחַר מַיִם אֲחֵרוֹנִים (עין ברכות נג:) וְאֵלּוּ שְׁלֹשׁ דְּבָרִים, הֵם כְּנֶגֶד, קָדוֹשׁ, קָדוֹשׁ, קָדוֹשׁ, וְגוֹ'. וּמְשׁוּם זֶה, וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְגוֹ', שֶׁיִּהְיֶה נִכָּר שֶׁאַתֶּם בָּנִים לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זֶ"ש בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹקֵיכֶם. הַתִּקּוּן הַתְּשִׁיעִי, הוּא כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, וְהֶעֱמִידוּ בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, עֲשָׂרָה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה, וְאֵלּוּ הֵם, עִטּוּר, עִטּוּר הַדְּחָה, שְׁטִיפָה, חַי, מָלֵא, וּמְקַבְּלוֹ בִּשְׁתֵּי יָדָיו, וְנוֹתְנוֹ בַּיָּמִין, וּמְסַלְקוֹ מִן הַקַּרְקַע טָפַח, וְנוֹתֵן עֵינָיו בּוֹ, וּמְשַׁגְּרוֹ בְּמַתְּנָה לְאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ. וְעַתָּה אֵין לָנוּ מֵהֶם אֶלָּא אַרְבָּעָה, שֶׁהֵם הַדְּחָה, וּשְׁטִיפָה, חַי מָלֵא (ברכות נ"א.). וְיֵשׁ אוֹמְרִים חַי מִן הֶחָבִית, אֲבָל בַּכּוֹס אֶפְשָׁר לָתֵת אוֹתוֹ מָזוּג בַּמַּיִם, וְיֵשׁ אוֹמְרִים, חַי, פֵּרוּשׁוֹ שֶׁיִּהְיֶה הַכּוֹס שָׁלֵם, וְאֵין פֵּרוּשׁוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מָזוּג בַּמַּיִם. הַתִּקּוּן הָעֲשִׂירִי שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁל שַׁבָּת, בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, הֲרֵי הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים, בִּשְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאֶחָד שֶׁצְּרִיכִים כּוֹס. וְסוֹד הַדָּבָר, הוּא מְשׁוּם שֶׁשְּׁלֹשָׁה הוּא בְּחִינַת אַהֲבַת כְּלוּלוֹתַיִךְ שֶׁפֵּרוּשׁוֹ אַהֲבָה שֶׁל שְׁלֹשׁ 'כֹּל', שֶׁהֵם

הָאָבוֹת, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם, בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל. כִּי כְלוּלוֹתָיִךְ הוּא מִלְּשׁוֹן כֹּל. בְּאַבְרָהָם נֶאֱמַר, וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל. וּבְיִצְחָק נֶאֱמַר, וָאֹכַל מִכֹּל. וּבְיַעֲקֹב נֶאֱמַר, יֵשׁ לִי כֹּל. וְאֵין לְהַאֲרִיךְ בָּזֶה יוֹתֵר.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק א

א. רַבִּים שֶׁנִּתְוַעֲדוּ לֶאֱכֹל פַּת אוֹ לִשְׁתּוֹת יַיִן וּבֵרַךְ אֶחָד מֵהֶם וְעָנוּ כֻּלָּם אָמֵן הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת אֲבָל אִם לֹא נִתְכַּוְּנוּ לֶאֱכֹל כְּאֶחָד אֶלָּא זֶה בָּא מֵעַצְמוֹ וְזֶה בָּא מֵעַצְמוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהֵן אוֹכְלִין מִכְּפַר אֶחָד כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים. בְּפַת וְיַיִן בִּלְבַד, אֲבָל שְׁאָר אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין אֵינָן צְרִיכִין הֶסֵּבָּה אֶלָּא אִם בֵּרַךְ אֶחָד מֵהֶם וְעָנוּ כֻּלָּם אָמֵן הֲרֵי אֵלּוּ אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוְּנוּ לְהָסֵב כְּאֶחָד: **ב**. כָּל הַשּׁוֹמֵעַ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מְבָרֵךְ בְּרָכָה מִכָּל הַבְּרָכוֹת כֻּלָּן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע הַבְּרָכָה כֻּלָּהּ מִתְחִלָּתָהּ וְעַד סוֹפָהּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חַיָּב בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה חַיָּב לַעֲנוֹת אָמֵן. וְאִם הָיָה הַמְבָרֵךְ נָכְרִי אוֹ אֶפִּיקוֹרוֹס אוֹ כּוּתִי אוֹ תִּינוֹק הַמִּתְלַמֵּד אוֹ שֶׁהָיָה גָּדוֹל וְשִׁנָּה מִמַּטְבֵּעַ הַבְּרָכָה אֵין עוֹנִין אַחֲרֵיהֶן אָמֵן:

מוסר

ספר חסידים סימן קסז קסח

יְחֻדַּד הָאִישׁ לְתַקֵּן מַעֲשָׂיו כִּי יֵשׁ צַדִּיקִים שֶׁזּוֹכִים לִהְיוֹת אֵצֶל שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ס) וְעַלַיִךְ יִזְרַח ה'. וּכְתִיב (ש"א כה) וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדוֹנִי צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ. וּכְתִיב (ישעיה ס) וְהָיָה לָךְ ה' לְאוֹר עוֹלָם. וְיֵשׁ עוֹמֵד מֵרַחוֹק וְרוֹאֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לג) וְחַיָּתוֹ בָּאוֹר תִּרְאֶה. וְיֵשׁ שֶׁלֹּא רוֹאֶהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כו) וּבַל יִרְאֶה גֵּאוּת ה'. וּכְתִיב (איוב כ) אַל יֶרֶא בִּכְפַלַּגּוֹת נַהֲרֵי נַחֲלֵי דְּבַשׁ וְחֶמְאָה. אַל תִּעֲרֵב בָּנִים עִם בָּנוֹת פֶּן יַחֲטִיאוּ. תִּשְׁמַח בְּתוּלָה בְּמָחוֹל לְבַדָּם, אֲבָל בַּחוּרִים וּזְקֵנִים יַחְדָּיו וְכֵן יְלָדִים וִילָדוֹת מְשַׂחֲקִים בְּרְחוֹבוֹתֵיהֶם, יְלָדִים לְבַד וִילָדוֹת לְבַד. וְכֵן בְּסוֹף תְּהִלִּים (קסח) בַּחוּרִים וְגַם בְּתוּלוֹת וְלֹא אָמַר בַּחוּרִים עִם בְּתוּלוֹת כְּמוֹ זְקֵנִים עִם נְעָרִים. 'גַּם', לְרַבּוֹת נָשִׁים לְבַד:

עקב ליל שישי

תורה

צרוף יְהוֹה

(יב) פֶּן תֹּאכַל וְשָׂבָעְתָּ וּבָתִּים טוֹבִים תִּבְנֶה וְיָשָׁבְתָּ: (יג) וּבְקָרְךָ וְצֹאנְךָ יִרְבְּיֻן וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבֶּה לָּךְ וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ יִרְבֶּה: (יד) וְרָם לְבָבֶךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: (טו) וירים לִבְּךָ וְתִנְשֵׁי יָת דַּחֲלְתָּא דַיְיָ אֱלָהָךְ דִּי אַפְּקָךְ

מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדוּתָא: (טו) הַמּוֹלִיכֶךָ בַּמִּדְבָּר הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נָחָשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב וְצִמָּאוֹן אֲשֶׁר אֵין מָיִם הַמּוֹצִיא לְךָ מַיִם מִצּוּר הַחַלָּמִישׁ: דְדַבְּרָךְ בְּמַדְבְּרָא רַבָּא וּדְחִילָא אֲתַר חֵיוִן קָלָן וְעַקְרַבִּין וּבֵית צַחֲנָא אֲתַר דִּי לֵית מַיָא דְאַפֵּק לָךְ מַיָא מִטְנָרָא תַּקִיפָא: (טז) הַמַּאֲכִלְךָ מָן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עַנֹּתְךָ וּלְמַעַן נַסֹּתֶךָ לְהֵיטִבְךָ בְּאַחֲרִיתֶךָ: דְאוֹכְלָךְ מָנָא בְּמַדְבְּרָא דִּי לָא יְדָעוּן אֲבָהָתָךְ בְּדִיל לְעַנָיוּתָךְ וּבְדִיל לְנַסָיוּתָךְ לְאוֹטָבָא לָךְ בְּסוֹפָךְ: (יז) וְאָמַרְתָּ בִּלְבָבֶךָ כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה: וְתֵימַר בְּלִבָּךְ חֵילִי וּתְקֶף יְדִי קְנוֹ לִי יָת נְכְסַיָא הָאִלֵּין: (יח) וְזָכַרְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הַנֹּתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חָיִל לְמַעַן הָקִים אֶת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ כַּיּוֹם הַזֶּה: וְתִדְכַּר יָת יְיָ אֱלָהָךְ אֲרֵי הוּא יָהֵב לָךְ עֵצָה לְמִקְנֵי נְכָסִין בְּדִיל לְקַיָמָא יָת קְיָמֵהּ דִּי קַיִים לַאֲבָהָתָךְ כְּיוֹמָא הָדֵין: (יט) וְהָיָה אִם שָׁכֹחַ תִּשְׁכַּח אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָלַכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הַעִדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם כִּי אָבֹד תֹּאבֵדוּן: וִיהֵי אִם מְנָשָׁאָה תִנְשֵׁי יָת דַּחֲלְתָּא דַיְיָ אֱלָהָךְ וּתְהַךְ בָּתַר טָעֲוַת עַמְמַיָא וְתִפְלְחִנוּן וְתִסְגּוּד לְהוֹן אַסְהֲדִית בְּכוֹן יוֹמָא דֵין אֲרֵי מֵיבַד תֵּיבְדוּן: (כ) כַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה מַאֲבִיד מִפְּנֵיכֶם כֵּן תֹּאבֵדוּן עֵקֶב לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כְּעַמְמַיָא דִּי יְיָ מְאַבִּיד מִקֳדָמֵיכוֹן כֵּן תֵּיבְדוּן חֲלַף דְּלָא קַבֶּלְתּוּן בְּמֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהֲכוֹן: **ט** (א) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת הַיַּרְדֵּן לָבֹא לָרֶשֶׁת גּוֹיִם גְּדֹלִים וַעֲצֻמִים מִמְּךָ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בַּשָּׁמָיִם: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתְּ עָבֵר יוֹמָא דֵין יָת יַרְדְּנָא לְמֵיעַל לְמֵירַת עַמְמִין רַבְרְבִין וְתַקִיפִין מִנָּךְ קִרְוִין רַבְרְבָן וּכְרִיכִן עַד צֵית שְׁמַיָא:

רש"י גדלים ועצמים ממך. אתה עצום, והם עצומים ממך:

(ב) עַם גָּדוֹל וָרָם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אַתָּה יָדַעְתָּ וְאַתָּה שָׁמַעְתָּ מִי יִתְיַצֵּב לִפְנֵי בְּנֵי עֲנָק: עַם רַב וְתַקִיף בְּנֵי גִבָּרַיָא דִּי אַתְּ יְדַעְתְּ וְאַתְּ שְׁמַעְתְּ מָן יְכוּל לְמֵיקַם קֳדָם בְּנֵי גִבָּרַיָא: (ג) וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הָעֹבֵר לְפָנֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא יַשְׁמִידֵם וְהוּא יַכְנִיעֵם לְפָנֶיךָ וְהוֹרַשְׁתָּם וְהַאֲבַדְתָּם מַהֵר כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה לָךְ: וְתִדַע יוֹמָא דֵין אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ הוּא דְעָבַר קֳדָמָךְ מֵימְרֵהּ אֶשָׁא אָכְלָא הוּא יְשֵׁצְנוּן וְהוּא יְתַרְכִנוּן קֳדָמָךְ וּתְתָרֵר כְּנוּן וְתוֹבְדִנוּן בִּפְרִיעַ כְּמָא דִּי מַלִּיל יְיָ לָךְ: (ד) **שלישי** אַל תֹּאמַר בִּלְבָבְךָ בַּהֲדֹף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם מִלְּפָנֶיךָ לֵאמֹר בְּצִדְקָתִי הֵבִיאַנִי יְהוָה לָרֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יְהוָה מוֹרִישָׁם מִפָּנֶיךָ: לֹא תֵימַר בְּלִבָּךְ בְּדַיְתִבַר יְיָ אֱלָהָךְ יָתְהוֹן מִקֳדָמָךְ לְמֵימַר בְּזָכוּתִי אַעְלַנִי יְיָ לְמֵירַת יָת אַרְעָא הָדָא וּבְחוֹבֵי עַמְמַיָא הָאִלֵּין יְיָ מְתָרֵכְהוֹן מֵקֳדָמָךְ:

רש"י אל תאמר בלבבך. צדקתי ורשעת הגוים גרמו:

(ה) לֹא בְצִדְקָתְךָ וּבְיֹשֶׁר לְבָבְךָ אַתָּה בָא לָרֶשֶׁת אֶת אַרְצָם כִּי בְּרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישָׁם מִפָּנֶיךָ וּלְמַעַן הָקִים אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק

וּלְיַעֲקֹב: לְא בְזָכוּתְךָ וּבְקֻשְׁיטוּת לִבָּךְ אַתְּ עָלֵל לְמֵירַת יָת אַרְעָהוֹן אֲרֵי בְּחוֹבֵי עַמְמַיָּא הָאִלֵּין יְיָ אֱלָהָךְ מְתָרֵכְהוֹן מִקֳדָמָךְ וּבְדִיל לַאֲקָמָא יָת פִּתְגָמָא דִּי קַיִּים יְיָ לַאֲבָהָתָךְ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

רש"י לא בצדקתך וגו' אתה בא לרשת וגו' כי ברשעת הגוים. הרי כי משמש בלשון אלא:

(ו) וְיַדַעְתָּ כִּי לֹא בְצִדְקָתְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ כִּי עַם קְשֵׁה עֹרֶף אָתָּה: (ז) זְכֹר אַל תִּשְׁכַּח אֵת אֲשֶׁר הִקְצַפְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמִּדְבָּר לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד בֹּאֲכֶם עַד הַמָּקוֹם הַזֶּה מַמְרִים הֱיִיתֶם עִם יְהוָה: (ח) וּבְחֹרֵב הִקְצַפְתֶּם אֶת יְהוָה וַיִּתְאַנַּף יְהוָה בָּכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם: (ט) בַּעֲלֹתִי הָהָרָה לָקַחַת לוּחֹת הָאֲבָנִים לוּחֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם וָאֵשֵׁב בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי: (י) וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת שְׁנֵי לוּחֹת הָאֲבָנִים כְּתֻבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים וַעֲלֵיהֶם כְּכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בָּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל: (יא) וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה נָתַן יְהוָה אֵלַי אֶת שְׁנֵי לֻחֹת הָאֲבָנִים לֻחוֹת הַבְּרִית: (יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם רֵד מַהֵר מִזֶּה כִּי שִׁחֵת עַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרָיִם סָרוּ מַהֵר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִם עָשׂוּ לָהֶם מַסֵּכָה: (יג) וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלַי לֵאמֹר רָאִיתִי אֶת הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם קְשֵׁה עֹרֶף הוּא: (יד) הֶרֶף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְאֶמְחֶה אֶת שְׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי עָצוּם וְרַב מִמֶּנּוּ: (טו) וָאֵפֶן וָאֵרֶד מִן הָהָר וְאֶת שְׁמֹהוֹן מִתְּחוֹת שְׁמַיָּא וְאָעְבֵּד יָתְךָ לְעַם תַּקִּיף וְסַגִּי מִנְּהוֹן: (טז) וְאֶפֶן וָאֵרֵד מִן הָהָר

רש"י לחת. לחת כתיב, ששתיהם שוות:

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם רֵד מַהֵר מִזֶּה כִּי שִׁחֵת עַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרָיִם סָרוּ מַהֵר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִם עָשׂוּ לָהֶם מַסֵּכָה: וַאֲמַר יְיָ לִי קוּם חוּת בְּפִרְיַע מִכָּא אֲרֵי חַבִּיל עַמָּךְ דִּי אַפֵּקְתָּא מִמִּצְרָיִם סָטוּ בִּפְרִיעַ מִן אָרְחָא דִּי פַקֶּדְתִּנּוּן עֲבָדוּ לְהוֹן מַתְכָּא: (יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר רָאִיתִי אֶת הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם קְשֵׁה עֹרֶף הוּא: וַאֲמַר יְיָ לִי לְמֵימַר גְּלֵי קֳדָמַי יָת עַמָּא הָדֵין וְהָא עַם קְשֵׁי קְדַל הוּא: (יד) הֱרֶף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְאֶמְחֶה אֶת שְׁמָם מִתְּחוֹת הַשָּׁמָיִם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי עָצוּם וְרַב מִמֶּנּוּ: אֲנַח בְּעוּתָךְ מִקֳּדָמַי וֶאֱשֵׁצִנּוּן וְאֶמְחֵי יָת שְׁמְהוֹן מִתְּחוֹת שְׁמַיָּא וְאָעְבֵּד יָתָךְ לְעַם תַּקִּיף וְסַגִּי מִנְּהוֹן: (טו) וְאֵפֶן וְאֵרֵד מִן הָהָר

וְהָהָר בֹּעֵר בָּאֵשׁ וּשְׁנֵי לֻחֹת הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדָי: וָאֶתְפְּנֵיתִי וָאֵרֵד מִן הָהָר וְהָהָר בֹּעֵר בָּאֵשׁ וּשְׁתֵּי לוּחֵי הָעֵדֻת עַל יָדָי: (טז) וָאֵרֶא וְהִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֵגֶל מַסֵּכָה סַרְתֶּם מַהֵר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶתְכֶם: וָאֶתְפֹּשׂ בִּשְׁנֵי הַלֻּחֹת וָאַשְׁלִכֵם מֵעַל שְׁתֵּי יָדָי וָאֲשַׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם: וָאֶתְנַפַּל לִפְנֵי יְהוָה כָּרִאשֹׁנָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר חֲטָאתֶם לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ: וְאִשְׁתָּטָחִית קֳדָם יְיָ כְּקַדְמֵיתָא אַרְבְּעִין יְמָמִין וְאַרְבְּעִין לֵילְוָן לַחְמָא לָא אֶכָלִית וּמַיָא לָא אִשְׁתֵּיתִי עַל כָּל חוֹבֵיכוֹן דִי חַבְתּוּן לְמֶעְבַּד דְבִישׁ קֳדָם יְיָ לְאַרְגָזָא קֳדָמוֹהִי:

רש"י ואתנפל לפני ה' כראשנה ארבעים יום. שנאמר (שמות לב, ל) ועתה אעלה אל ה' אולי אכפרה. באותה עליה נתעכבתי ארבעים יום. נמצאו כלים בעשרים ותשעה באב. שהוא עלה בשמונה עשר בתמוז, בו ביום נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר לו למשה (דברים י, א) פסל לך שני לוחות, עשה עוד ארבעים יום, נמצאו כלים ביום הכפורים. בו ביום נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל בשמחה ואמר לו למשה (במדבר יד, כ) סלחתי כדברך. לכך הקבע למחילה ולסליחה. ומנין שנתרצה ברצון שלם, שנאמר בארבעים של לוחות אחרונות ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים (דברים י, י) , מה הראשונים ברצון אף אחרונים ברצון, אמור מעתה אמצעיים היו בכעס:

(יט) כִּי יָגֹרְתִי מִפְּנֵי הָאַף וְהַחֵמָה אֲשֶׁר קָצַף יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפַּעַם הַהִוא: אֶרֶי דְּחֵלִית מִקֳדָם רָגְזָא וְחֵמְתָא דִי רְגַז יְיָ עֲלֵיכוֹן לְשֵׁצָאָה יָתְכוֹן וְקַבֵּיל יְיָ צְלוֹתִי אַף בְּזִמְנָא הַהִיא: (כ) וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנַּף יְהוָה מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ וָאֶתְפַּלֵּל גַּם בְּעַד אַהֲרֹן בָּעֵת הַהִוא: וְעַל אַהֲרֹן הֲוָה רָגַז מִן קֳדָם יְיָ לַחֲדָא לְשֵׁצָיוּתֵהּ וְצַלֵּיתִי אַף עַל אַהֲרֹן בְּעִדָנָא הַהִיא:

רש"י ובאהרן התאנף ה'. לפי ששמע לכם: להשמידו. זה כלוי בנים. וכן הוא אומר (עמוס ב, ט) ואשמיד פריו ממעל: ואתפלל גם בעד אהרן. והועילה תפלתי לכפר מחצה, ומתו שנים ונשארו השנים:

עקב יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(יח) וָאֶתְנַפַּל לִפְנֵי יְהוָה כָּרִאשֹׁנָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר חֲטָאתֶם לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ: וְאִשְׁתָּטָחִית קֳדָם יְיָ כְּקַדְמֵיתָא אַרְבְּעִין יְמָמִין וְאַרְבְּעִין לֵילְוָן לַחְמָא לָא אֶכָלִית וּמַיָא לָא אִשְׁתֵּיתִי עַל כָּל חוֹבֵיכוֹן דִי חַבְתּוּן לְמֶעְבַּד דְבִישׁ קֳדָם יְיָ לְאַרְגָזָא קֳדָמוֹהִי:

רש"י ואתנפל לפני ה' כראשנה ארבעים יום. שנאמר (שמות לב, ל) ועתה אעלה אל ה' אולי אכפרה. באותה עליה נתעכבתי ארבעים יום. נמצאו כלים בעשרים ותשעה באב. שהוא עלה בשמונה עשר בתמוז, בו ביום נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר לו למשה (דברים י, א) פסל לך שני לוחות, עשה עוד ארבעים יום, נמצאו כלים ביום הכפורים. בו ביום נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל בשמחה ואמר לו למשה (במדבר יד, כ) סלחתי כדברך. לכך הקבע למחילה ולסליחה. ומנין שנתרצה ברצון שלם, שנאמר בארבעים של לוחות אחרונות ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים (דברים י, י) , מה הראשונים ברצון אף אחרונים ברצון, אמור מעתה אמצעיים היו בכעס:

(יט) כִּי יָגֹרְתִי מִפְּנֵי הָאַף וְהַחֵמָה אֲשֶׁר קָצַף יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפַּעַם הַהִוא: אֶרֶי דְּחֵלִית מִקֳדָם רָגְזָא וְחֵמְתָא דִי רְגַז יְיָ עֲלֵיכוֹן לְשֵׁצָאָה יָתְכוֹן וְקַבֵּיל יְיָ צְלוֹתִי אַף בְּזִמְנָא הַהִיא: (כ) וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנַּף יְהוָה מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ וָאֶתְפַּלֵּל גַּם בְּעַד אַהֲרֹן בָּעֵת הַהִוא: וְעַל אַהֲרֹן הֲוָה רָגַז מִן קֳדָם יְיָ לַחֲדָא לְשֵׁצָיוּתֵהּ וְצַלֵּיתִי אַף עַל אַהֲרֹן בְּעִדָנָא הַהִיא:

רש"י ובאהרן התאנף ה'. לפי ששמע לכם: להשמידו. זה כלוי בנים. וכן הוא אומר (עמוס ב, ט) ואשמיד פריו ממעל: ואתפלל גם בעד אהרן. והועילה תפלתי לכפר מחצה, ומתו שנים ונשארו השנים:

(כא) וְאֶת חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם אֶת הָעֵגֶל לָקַחְתִּי וָאֶשְׂרֹף אֹתוֹ בָּאֵשׁ וָאֶכֹּת אֹתוֹ טָחוֹן הֵיטֵב עַד אֲשֶׁר דַּק לְעָפָר וָאַשְׁלִךְ אֶת עֲפָרוֹ אֶל הַנַּחַל הַיֹּרֵד מִן הָהָר: וּבְתַבְעֵרָה וּבְמַסָּה וּבְקִבְרֹת הַתַּאֲוָה מַקְצְפִים הֱיִיתֶם אֶת יְהוָה: וּבִדְלֶקְתָּא וּבְנִסָּתָא וּבְקִבְרֵי דְמִשְׁאֵלֵי מַרְגְּזִין הֲוֵיתוּן קֳדָם יְיָ: (כג) וּבְשָׁלַח יְהוָה אֶתְכֶם מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ לֵאמֹר עֲלוּ וּרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וַתַּמְרוּ אֶת פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא הֶאֱמַנְתֶּם לוֹ וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקֹלוֹ: וְכַד שְׁלַח יְיָ יָתְכוֹן מֵרְקַם גֵּיאָה לְמֵימַר סְקוֹ וְאַחֲסִינוּ יָת אַרְעָא דִּי יְהֵבִית לְכוֹן וְסָרֶבְתּוּן עַל גְּזֵרַת מֵימְרָא דַּיְיָ אֱלָהֲכוֹן וְלָא הֵימַנְתּוּן לֵהּ וְלָא קַבֶּלְתּוּן לְמֵימְרֵהּ: (כד) מַמְרִים הֱיִיתֶם עִם יְהוָה מִיּוֹם דַּעְתִּי אֶתְכֶם: מְסָרְבִין הֲוֵיתוּן קֳדָם יְיָ מִיּוֹמָא דִּידָעִית יָתְכוֹן: (כה) וָאֶתְנַפַּל לִפְנֵי יְהוָה אֵת אַרְבָּעִים הַיּוֹם וְאֵת אַרְבָּעִים הַלַּיְלָה אֲשֶׁר הִתְנַפָּלְתִּי כִּי אָמַר יְהוָה לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם: וְאִשְׁתַּטָּחִית קֳדָם יְיָ יָת אַרְבְּעִין יְמָמִין וְיָת אַרְבְּעִין לֵילְוָן דִּי אִשְׁתַּטָּחִית אֲרֵי אֲמַר יְיָ לְשֵׁצָאָה יָתְכוֹן:

רש"י ואתנפל וגו' . אלו הן עצמם האמורים למעלה (פסוק יח) וכפלן כאן, לפי שכתוב כאן סדר תפלתו, שנאמר (פסוק כו) ה' אלהים אל תשחת עמך וגו' :

(כו) וָאֶתְפַּלֵּל אֶל יְהוָה וָאֹמַר אֲדֹנָי יְהוִה אַל תַּשְׁחֵת עַמְּךָ וְנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ בְגָדְלֶךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה: וְצַלֵּיתִי קֳדָם יְיָ וַאֲמָרִית יְיָ אֱלָהִים לָא תְחַבֵּל עַמָּךְ וְאַחֲסָנְתָּךְ דִּי פְרַקְתָּא בְּתָקְפָּךְ דִּי אַפֵּקְתָּא מִמִּצְרַיִם בִּידָא תַקִּיפָא: (כז) זְכֹר לַעֲבָדֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב אַל תֵּפֶן אֶל קְשִׁי הָעָם הַזֶּה וְאֶל רִשְׁעוֹ וְאֶל חַטָּאתוֹ: אִדְכַּר לְעַבְדָּיךְ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָא תְתִפְנֵי לְקִשְׁיוּת עַמָּא הָדֵין וּלְחוֹבֵיהוֹן וּלְחֲטָאֵיהוֹן: (כח) פֶּן יֹאמְרוּ הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָנוּ מִשָּׁם מִבְּלִי יְכֹלֶת יְהוָה לַהֲבִיאָם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם וּמִשִּׂנְאָתוֹ אוֹתָם הוֹצִיאָם לַהֲמִתָם בַּמִּדְבָּר: דִּילְמָא יֵימְרוּן דָּיְרֵי אַרְעָא דִּי אַפֵּקְתָּנָא מִתַּמָּן מִדְּלֵית יוּכְלָא דַּיְיָ לְאָעָלוּתְהוֹן לְאַרְעָא דִּי מַלִּיל לְהוֹן וּמִדְּסָנֵי יָתְהוֹן אַפֵּקְנוּן לְקַטָּלוּתְהוֹן בְּמַדְבְּרָא: (כט) וְהֵם עַמְּךָ וְנַחֲלָתֶךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ בְּכֹחֲךָ הַגָּדֹל וּבִזְרֹעֲךָ הַנְּטוּיָה: וְאִנּוּן עַמָּךְ וְאַחֲסָנְתָּךְ דִּי אַפֵּקְתָּא בְּחֵילָךְ רַבָּא וּבִדְרָעָךְ מְרָמְמָא: **ל** (א) **רביעי** בָּעֵת הַהִוא אָמַר יְהוָה אֵלַי פְּסָל לְךָ שְׁנֵי לוּחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וַעֲלֵה אֵלַי הָהָרָה וְעָשִׂיתָ לְךָ אֲרוֹן עֵץ: בְּעִדָּנָא הַהִיא אֲמַר יְיָ לִי פְּסַל לָךְ תְּרֵין לוּחֵי אַבְנַיָּא כְּקַדְמָאֵי וְסַק לָקֳדָמַי לְטוּרָא וְתַעְבֵּד לָךְ אֲרוֹנָא דְּאָעָא:

רש"י בעת ההוא. לסוף ארבעים יום נתרצה לי ואמר לי פסל לך, ואחר כך ועשית לך ארון עץ, ואני עשיתי ארון תחלה, שכשאבוא והלחות בידי היכן אתנם. ולא זה הוא הארון

שעשה בצלאל, שהרי משכן לא נתעסקו בו עד לאחר יום הכפורים, כי ברדתו מן ההר צוה להם על מלאכת המשכן, ובצלאל עשה משכן תחלה ואחר כך ארון וכלים, נמצא זה ארון אחר היה. וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה. ואותו שעשה בצלאל לא יצא למלחמה אלא בימי עלי, ונענשו עליו ונשבה:

(ב) וְאֶכְתֹּב עַל הַל�ֻּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשַׂמְתָּם בָּאָרוֹן: וְאֶכְתּוֹב עַל לוּחַיָא יָת פִּתְגַמַיָא דִי הֲווֹ עַל לוּחַיָא קַדְמָאֵי דִי תְבַרְתָּא וּתְשַׁוְנוּן בַּאֲרוֹנָא: (ג) וָאַעַשׂ אָרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים וָאֶפְסֹל שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וַאֲעַל הָהָרָה וּשְׁנֵי הַלֻּחֹת בְּיָדִי: וַעֲבָדִית אֲרוֹנָא דְאָעֵי שִׁטִּין וּפְסֶלִית תְּרֵין לוּחֵי אַבְנַיָא כְּקַדְמָאֵי וּסְלֶקִית לְטוּרָא וּתְרֵין לוּחַיָא בִּידִי: (ד) וַיִּכְתֹּב עַל הַלֻּחֹת כַּמִּכְתָּב הָרִאשׁוֹן אֵת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיכֶם בָּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל וַיִּתְּנֵם יְהוָה אֵלָי: וּכְתַב עַל לוּחַיָא כִּכְתָבָא קַדְמָאָה יָת עַשְׂרָא פִּתְגַמַיָא דִי מַלִּיל יְיָ עִמְכוֹן בְּטוּרָא מִגּוֹ אֶשְׁתָּא בְּיוֹמָא דְקָהָלָא וִיהַבִנוּן יְיָ לִי: (ה) וָאֵפֶן וָאֵרֵד מִן הָהָר וָאָשֹׂם אֶת הַלֻּחֹת בָּאָרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיִּהְיוּ שָׁם כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי יְהוָה: וְאִתְפְּנֵיתִי וּנְחִתִית מִן טוּרָא וְשַׁוֵיתִי יָת לוּחַיָא בַּאֲרוֹנָא דִי עֲבָדִית וַהֲווֹ תַמָן כְּמָא דִי פַקְדַנִי יְיָ: (ו) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵרֹת בְּנֵי יַעֲקָן מוֹסֵרָה שָׁם מֵת אַהֲרֹן וַיִּקָּבֵר שָׁם וַיְכַהֵן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַּחְתָּיו: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָטְלוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקָן לְמוֹסֵרָה תַּמָן מִית אַהֲרֹן וְאִתְקְבַר תַּמָן וְשַׁמֵּשׁ אֶלְעָזָר בְּרֵהּ תְּחוֹתוֹהִי:

רש"י ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה. מה ענין זה לכאן. ועוד, וכי מבארות בני יעקן נסעו למוסרה, והלא ממוסרות באו לבני יעקן, שנאמר (במדבר לג, לא) ויסעו ממוסרות וגו' . ועוד, שם מת אהרן, והלא בהר ההר מת, צא וחשוב ותמצא שמונה מסעות ממוסרה להר ההר. אלא, אף זו מן התוכחה, ועוד זאת עשיתם כשמת אהרן בהר ההר לסוף ארבעים שנה ונסתלקו ענני כבוד, יראתם לכם ממלחמת מלך ערד ונתתם ראש לחזור למצרים, וחזרתם לאחוריכם שמונה מסעות עד בני יעקן ומשם למוסרה, שם נלחמו בכם בני לוי והרגו מכם ואתם מהם, עד שהחזירו אתכם בדרך חזרתכם, ומשם חזרתם הגדגדה הוא חור הגדגד:

(ז) מִשָּׁם נָסְעוּ הַגֻּדְגֹּדָה וּמִן הַגֻּדְגֹּדָה יָטְבָתָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מָיִם: מִתַּמָן נְטָלוּ לְגֻדְגֹּד וּמִן גֻּדְגֹּד לְיָטְבָת אַרְעָא נָגְדָא נַחֲלִין דְמַיִין:

רש"י ומן הגדגדה וגו' . ובמוסרה עשיתם אבל כבד על מיתתו של אהרן שגרמה לכם זאת, ונדמה לכם כאלו מת שם. וסמך משה תוכחה זו לשבירת הלוחות, לומר שקשה מיתתן של צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא, כיום שנשתברו בו הלוחות. ולהודיעך שהקשה לו מה שאמרו (במד' יד, ד) נתנה ראש לפרוש ממנו, כיום שעשו בו את העגל:

(ח) בָּעֵת הַהִוא הִבְדִּיל יְהוָה אֶת שֵׁבֶט הַלֵּוִי לָשֵׂאת אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה לַעֲמֹד לִפְנֵי יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בִּשְׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: בְּעִדָנָא הַהִיא אַפְרֵשׁ יְיָ יָת שִׁבְטָא דְלֵוִי לְמִטַל יָת אֲרוֹן קְיָמָא דַיְיָ לְמֵיקַם קֳדָם יְיָ לְשַׁמָּשוּתֵהּ וּלְבָרָכָא בִשְׁמֵהּ עַד יוֹמָא הָדֵין:

רש"י בעת ההוא הבדיל ה' וגו' . מוסב לענין הראשון: בעת ההוא. בשנה הראשונה לצאתכם ממצרים וטעיתם בעגל ובני לוי לא טעו, הבדילם המקום מכם. וסמך מקרא זה לחזרת בני יעקן לומר שאף בזו לא טעו בה בני לוי, אלא עמדו באמונתם: לשאת את ארון. הלוים: לעמד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו. הכהנים, והוא נשיאת כפים:

(ט) עַל כֵּן לֹא הָיָה לְלֵוִי חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לוֹ: עַל כֵּן לָא הֲוָה לְלֵוִי חֻלָק וַאֲחָסָנָא עִם אָחוֹהִי מַתְּנָן דְיהַב לֵהּ יְיָ אִנּוּן אַחֲסַנְתֵּהּ כְּמָא דִי מַלִּיל יְיָ אֱלָהָךְ לֵהּ:

רש"י על כן לא היה ללוי חלק. לפי שהבדלו לעבודת מזבח ואינן פנויין לחרוש ולזרוע: ה' הוא נחלתו. נוטל פרס מזמן מבית המלך:

(י) וְאָנֹכִי עָמַדְתִּי בָהָר כַּיָּמִים הָרִאשֹׁנִים אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפַּעַם הַהִוא לֹא אָבָה יְהוָה הַשְׁחִיתֶךָ: וַאֲנָא הֲוֵיתִי קָאֵם בְּטוּרָא כְיוֹמִין קַדָמָאִין אַרְבְּעִין יְמָמִין וְאַרְבְּעִין לֵילְוָן וְקַבִּיל יְיָ צְלוֹתִי אַף בְּזִמְנָא הַהוּא לָא אָבֵי יְיָ לְחַבָּלוּתָךְ:

רש"י ואנכי עמדתי בהר. לקבל הלוחות האחרונות. ולפי שלא פרש למעלה כמה עמד בהר בעליה אחרונה זו, חזר והתחיל בה: כימים הראשונים. של לוחות הראשונות, מה הם ברצון אף אלו ברצון. אבל האמצעיים שעמדתי שם להתפלל עליכם היו בכעס:

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם לֵךְ לְמַסַּע לִפְנֵי הָעָם וְיָבֹאוּ וְיִרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם: וַאֲמַר יְיָ לִי קוּם זֵיל לְמִטוּל קֳדָם עַמָא וְיֵעֲלוּן וְיֵרְתוּן יָת אַרְעָא דִי קַיֵימִית לַאֲבָהָתְהוֹן לְמִתַּן לְהוֹן:

רש"י ויאמר ה' אלי וגו' . אף על פי שסרתם מאחריו וטעיתם בעגל, אמר לי (שמות לב, לד) לך נחה את העם:

(יב) **חמישי** וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ: וּכְעַן יִשְׂרָאֵל מָה יְיָ אֱלָהָךְ תָּבַע מִנָּךְ אֱלָהֵן לְמִדְחַל קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לְמֵהַךְ בְּכָל אָרְחָן דְתִקְנָן קֳדָמוֹהִי וּלְמִרְחַם יָתֵהּ וּלְמִפְלַח קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשָׁךְ:

רש"י ועתה ישראל. אף על פי שעשיתם כל זאת, עודנו רחמיו וחבתו עליכם, ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכם כי אם ליראה וגו' : כי אם ליראה וגו' . רבותינו דרשו מכאן, הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים:

(יג) לִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת יְהוָה וְאֶת חֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ: לְמִטַּר יָת פִּקּוֹדַיָּא
דַיְיָ וְיָת קְיָמוֹהִי דַאֲנָא מְפַקֶּדְךָ יוֹמָא דֵין לְדֵייטַב לָךְ:
רש"י לשמר את מצות ה'. ואף היא לא לחנם, אלא לטוב לך, שתקבלו שכר:
(יד) הֶן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמָיִם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ: הָא דַיְיָ אֱלָהָךְ שְׁמַיָּא
וּשְׁמֵי שְׁמַיָּא אַרְעָא וְכָל דִּי בַהּ:
רש"י הן לה' אלהיך. הכל, ואף על פי כן רק באבותיך חשק ה' מן הכל:
(טו) רַק בַּאֲבֹתֶיךָ חָשַׁק יְהוָה לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחַר בְּזַרְעָם אַחֲרֵיהֶם בָּכֶם מִכָּל הָעַמִּים כַּיּוֹם
הַזֶּה: לְחוֹד בַּאֲבָהָתָךְ צְבִי יְיָ לְמִרְחַם יָתְהוֹן וְאִתְרְעֵי בִּבְנֵיהוֹן בַּתְרֵיהוֹן בְּכוֹן מִכָּל עַמְמַיָּא
כְּיוֹמָא הָדֵין:
רש"י בכם. כמו שאתם רואים אתכם חשוקים מכל העמים היום הזה:
(טז) וּמַלְתֶּם אֵת עָרְלַת לְבַבְכֶם וְעָרְפְּכֶם לֹא תַקְשׁוּ עוֹד: וְתֶעְדּוּן יָת טַפְשׁוּת לִבְּכוֹן וּקְדָלְכוֹן
לָא תַקְשׁוּן עוֹד:
רש"י ערלת לבבכם. אוטם לבבכם וכסויו:
(יז) כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבֹּר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר
לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד: אֲרֵי יְיָ אֱלָהֲכוֹן הוּא אֱלָהָא דַיָנִין וּמָרֵי מַלְכִין אֱלָהָא רַבָּא
גִּבָּרָא וּדְחֵילָא דִי לֵית קֳדָמוֹהִי מְסַב אַפִּין וְאַף לָא לְקַבָּלָא שָׁחְדָא:
רש"י ואדני האדנים. לא יוכל שום אדון להציל אתכם מידו: לא ישא פנים. אם תפרקו עלו: ולא יקח שחד. לפיסו בממון:
(יח) עֹשֶׂה מִשְׁפַּט יָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאֹהֵב גֵּר לָתֶת לוֹ לֶחֶם וְשִׂמְלָה: עָבֵד דִּין יְתֹם וְאַרְמְלָא
וְרָחֵם גְּיוֹרָא לְמִתַּן לֵהּ מְזוֹנָא וּכְסוּ:
רש"י עשה משפט יתום ואלמנה. הרי גבורה, ואצל גבורתו אתה מוצא ענותנותו: ואהב גר לתת לו לחם ושמלה. ודבר חשוב הוא זה, שכל עצמו של יעקב אבינו על זה נתפלל, (בראשית כח, כ) ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש:
(יט) וַאֲהַבְתֶּם אֶת הַגֵּר כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְתִרְחֲמוּן יָת גְּיוֹרָא אֲרֵי דַיָרִין הֲוֵיתוּן
בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם:
רש"י כי גרים הייתם. מום שבך אל תאמר לחברך:
(כ) אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וּבוֹ תִדְבָּק וּבִשְׁמֹו תִּשָּׁבֵעַ: יָת יְיָ אֱלָהָךְ תִּדְחַל וְקָדָמוֹהִי
תִּפְלַח וּלְדַחֲלְתֵּהּ תִּקְרַב וּבְשָׁמֵהּ תְּקַיֵם:
רש"י את ה' אלהיך תירא. ותעבוד לו ותדבק בו, ולאחר שיהיו בך כל המדות הללו, אז בשמו תשבע:

(כא) הוּא תְהִלָּתְךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר עָשָׂה אִתְּךָ אֶת הַגְּדֹלֹת וְאֶת הַנּוֹרָאֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ: הוּא תֶּשְׁבַּחְתְּךָ וְהוּא אֱלָהָךְ דַּעֲבַד עִמָּךְ יָת רַבְרְבָתָא וְיָת חֲסִינָתָא הָאִלֵּין דִּי חֲזוֹ עֵינָיךְ: (כב) בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרַיְמָה וְעַתָּה שָׂמְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב: בְּשַׁבְעִין נַפְשָׁן נְחָתוּ אֲבָהָתָךְ לְמִצְרַיִם וּכְעַן שַׁוָּיָךְ יְיָ אֱלָהָךְ כְּכוֹכְבֵי שְׁמַיָּא לְמִסְגֵּי:

יא (א) וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמַרְתּוֹ וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל הַיָּמִים: וְתִרְחֵם יָת יְיָ אֱלָהָךְ וְתִטַּר מַטְרַת מֵימְרֵהּ וּקְיָמוֹהִי וְדִינוֹהִי וּפִקּוּדוֹהִי כָּל יוֹמַיָּא: (ב) וְיִדַּעְתֶּם הַיּוֹם כִּי לֹא אֶת בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ וַאֲשֶׁר לֹא רָאוּ אֶת מוּסַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת גָּדְלוֹ אֶת יָדוֹ הַחֲזָקָה וּזְרֹעוֹ הַנְּטוּיָה: וְתִדְּעוּן יוֹמָא דֵין אֲרֵי לָא יָת בְּנֵיכוֹן דִּי לָא יְדָעוּ וְדִי לָא חֲזוֹ יָת אֻלְפָנָא דַּייָ אֱלָהְכוֹן יָת רְבוּתֵהּ יָת יְדֵהּ תַּקִּיפָא וּדְרָעֵהּ מְרָמְמָא:

רש"י וידעתם היום. תנו לב לדעת ולהבין ולקבל תוכחתי: כי לא את בניכם. אני מדבר עכשיו שיוכלו לומר אנו לא ידענו ולא ראינו בכל זה:

(ג) וְאֶת אֹתֹתָיו וְאֶת מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרַיִם לְפַרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וּלְכָל אַרְצוֹ: וְיָת אָתְוָתֵהּ וְיָת עוֹבָדוֹהִי דִּי עֲבַד בְּגוֹ מִצְרָיִם לְפַרְעֹה מַלְכָּא דְמִצְרָיִם וּלְכָל אַרְעֵהּ: (ד) וַאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיל מִצְרַיִם לְסוּסָיו וּלְרִכְבּוֹ אֲשֶׁר הֵצִיף אֶת מֵי יַם סוּף עַל פְּנֵיהֶם בָּרְדָפֶם אַחֲרֵיכֶם וַיְאַבְּדֵם יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְדִי עֲבַד לְמַשְׁרִיַת מִצְרָיִם לְסוּסָוָתֵהּ וְלִרְתִיכוֹהִי דִּי אַטִּיף יָת מֵי יַמָּא דְסוּף עַל אַפֵּיהוֹן בְּמִרְדָּפְהוֹן בַּתְרֵיכוֹן וְאוֹבְדִנּוּן יְיָ עַד יוֹמָא הָדֵין: (ה) וַאֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם בַּמִּדְבָּר עַד בֹּאֲכֶם עַד הַמָּקוֹם הַזֶּה: וְדִי עֲבַד לְכוֹן בְּמַדְבְּרָא עַד מֵיתֵיכוֹן עַד אַתְרָא הָדֵין: (ו) וַאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וַתִּבְלָעֵם וְאֶת בָּתֵּיהֶם וְאֶת אָהֳלֵיהֶם וְאֵת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל: וְדִי עֲבַד לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בַּר רְאוּבֵן דִּי פְּתָחַת אַרְעָא יָת פּוּמַהּ וּבְלָעָתְנוּן וְיָת אֱנָשׁ בָּתֵּיהוֹן וְיָת מַשְׁכְּנֵיהוֹן וְיָת כָּל יְקוּמָא דִּי עִמְּהוֹן בְּגוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל:

רש"י בקרב כל ישראל. כל מקום שהיה אחד מהם בורח, הארץ נבקעת מתחתיו ובולעתו, אלו דברי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, והלא כבר נאמר (במדבר טז, לב) ותפתח הארץ את פיה, ולא פיותיה. אמר לו, ומה אני מקים בקרב כל ישראל. אמר לו שנעשית הארץ מדרון כמשפך, וכל מקום שהיה אחד מהם [בורח] , היה מתגלגל ובא עד מקום הבקיעה: ואת כל היקום אשר ברגליהם. זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו:

(ז) כִּי עֵינֵיכֶם הָרֹאֹת אֶת כָּל מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה: אֲרֵי עֵינֵיכוֹן חָזָאן יָת כָּל עוֹבָדָא דַּייָ רַבָּא דִּי עֲבָד:

רש"י כי עיניכם הראת. מוסב על מקרא האמור למעלה, (פסוק ב) כי לא את בניכם אשר לא ידעו וגו' כי אם עמכם אשר עיניכם הרואות וגו' :

(ח) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְמַעַן תֶּחֶזְקוּ וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: וְתַטְרוּן יָת כָּל תַּפְקֶדְתָּא דִּי אֲנָא מְפַקֶּדְךָ יוֹמָא דֵין בְּדִיל דְּתִתְקְפוּן וְתֵעֲלוּן וְתֵירְתוּן יָת אַרְעָא דִּי אַתּוּן עָבְרִין תַּמָּן לְמֵירְתַהּ: (ט) וּלְמַעַן תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם וּלְזַרְעָם אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: וּבְדִיל דְּתוֹרְכוּן יוֹמִין עַל אַרְעָא דִּי קַיֶּם יְיָ לַאֲבָהָתְכוֹן לְמִתַּן לְהוֹן וְלִבְנֵיהוֹן אַרְעָא עָבְדָא חֲלַב וּדְבָשׁ: (י) **שישי** כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ מִצְרַיִם הִוא אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת זַרְעֲךָ וְהִשְׁקִיתָ בְרַגְלְךָ כְּגַן הַיָּרָק: אֲרֵי אַרְעָא דִּי אַתְּ עָלֵל לְתַמָּן לְמֵירְתַהּ לָא כְאַרְעָא דְמִצְרַיִם הִיא דִּי נְפַקְתּוּן מִתַּמָּן דִּי תִזְרַע יָת זַרְעָךְ וּמַשְׁקַת לֵהּ בְּרַגְלָךְ כְּגִנְתָא יַרְקָא:

רש"י לא כארץ מצרים הוא. אלא טובה המנה. ונאמרה הבטחה זו לישראל ביציאתם ממצרים, שהיו אומרים שמא לא נבוא אל ארץ טובה ויפה כזו. יכול בגנותה הכתוב מדבר, וכך אמר להם, לא כארץ מצרים היא, אלא רעה המנה, תלמוד לומר (במדבר יג, כב) וחברון שבע שנים נבנתה וגו' , אדם אחד בנאן, וחם בנה צוען למצרים בנו, וחברון לכנען. דרך ארץ אדם בונה את הנאה ואחר כך בונה את הכעור שפסלתו של ראשון, הוא נותן בשני. ובכל מקום, החביב קודם. הא למדת שחברון יפה מצוען, ומצרים משבחת מכל הארצות, שנאמר (בראשית יג, י) כגן ה' כארץ מצרים, וצוען שבח מצרים היא, שהיתה מקום מלכות, שכן הוא אומר (ישעיה ל, ד) כי היו בצוען שריו. וחברון פסלתה של ארץ ישראל, לכך הקצוה לקבורת מתים, ואף על פי כן היא יפה מצוען. ובמסכת כתבות (קיב, א) דרשו בענין אחר, אפשר אדם בונה בית לבנו הקטן ואחר כך לבנו הגדול, אלא שמבנה על אחד משבעה בצוען: אשר יצאתם משם. אפילו ארץ רעמסס [וארץ גושן] אשר ישבתם בה והיא במיטב ארץ מצרים שנאמר (בראשית מז, יא) במיטב הארץ וגו' , אף היא אינה כארץ ישראל: והשקית ברגלך. ארץ מצרים היתה צריכה להביא מים מנילוס ברגלך ולהשקותה וצריך אתה לנדד משינתך ולעמול, והנמוך שותה ולא הגבוה, ואתה מעלה המים מן הנמוך לגבוה. אבל זו (פסוק יא) למטר השמים תשתה מים. אתה ישן על מטתך, והקדוש ברוך הוא משקה נמוך וגבוה, גלוי ושאינו גלוי, כאחת: כגן הירק. שאין די לו בגשמים ומשקין אותו ברגל ובכתף:

(יא) וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבְקָעֹת לִמְטַר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה מָּיִם: וְאַרְעָא דִּי אַתּוּן עָבְרִין תַּמָּן לְמֵירְתַהּ אֲרַע טוּרִין וּבִקְעָן לְמִטַר שְׁמַיָּא תִּשְׁתֵּי מַיָּא:

רש"י ארץ הרים ובקעת. משבח ההר מן המישור, שהמישור, בבית כור אתה זורע כור, אבל ההר בבית כור ממנו חמשת כורין, ארבע מארבע שפועיו, ואחד בראשו: ובקעת. הן מישור:

(יב) אֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: אַרְעָא דַיְיָ אֱלָהָךְ תָּבַע יָתַהּ תְּדִירָא עֵינֵי דַיְיָ אֱלָהָךְ בַּהּ מֵרֵישָׁא וְעַד סוֹפָא דְשַׁתָּא:

רש"י אשר ה' אלהיך דרש אתה. והלא אף כל הארצות הוא דורש, שנאמר (איוב לח, כו) להמטיר על ארץ לא איש, אלא כביכול אינו דורש אלא אותה, ועל ידי אותה דרישה שדורשה דורש את כל הארצות עמה: תמיד עיני ה' אלהיך בה. לראות מה היא צריכה ולחדש לה גזרות, עתים לטובה עתים לרעה וכו' , כדאיתא בראש השנה (יז, ב) : מרשית השנה. מראש השנה נדון מה יהא בסופה:

(יג) וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וִיהֵי אִם קַבָּלָא תְקַבְּלוּן לְפִקּוּדַי דִּי אֲנָא מְפַקֵּד יָתְכוֹן יוֹמָא דֵין לְמִרְחַם יָת יְיָ אֱלָהֲכוֹן וּלְמִפְלַח קֳדָמוֹהִי בְּכָל לִבְּכוֹן וּבְכָל נַפְשְׁכוֹן:

רש"י והיה אם שמע. והיה, מוסב על האמור למעלה, (פסוק יא) למטר השמים תשתה מים: והיה אם שמע תשמעו. אם שמע בישן תשמעו בחדש. וכן (דברים ח, יט) והיה אם שכח תשכח, אם התחלת לשכח, סופך שתשכח כלה, שכן כתיב במגלה אם תעזבני יום, יומים אעזבך [במגילת חסידים] (ספרי מח) : מצוה אתכם היום. שיהיו עליכם חדשים, כאלו שמעתם בו ביום: לאהבה את ה'. שלא תאמר הרי אני לומד בשביל שאהיה עשיר, בשביל שאקרא רב, בשביל שאקבל שכר. אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה וסוף הכבוד לבא: ולעבדו בכל לבבכם. עבודה שהיא בלב. וזו היא תפלה, שהתפלה קרויה עבודה, שנאמר (דניאל ו, יז) אלהך די אנת פלח לה בתדירא, וכי יש פלחן בבבל, אלא על שהיה מתפלל, שנאמר (שם ו, יא) וכוין פתיחן לה וגו' . וכן בדוד הוא אומר (תהלים קמא, ב) תכון תפלתי קטרת לפניך: בכל לבבכם ובכל נפשכם. והלא כבר הזהיר על כך (דברים ו, ה) בכל לבבך ובכל נפשך, אלא, אזהרה ליחיד אזהרה לצבור:

(יד) וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְאֶתֵּן מְטַר אַרְעָכוֹן בְּעִדָּנֵהּ בַּכִּיר וְלַקֵישׁ וְתִכְנוֹשׁ עִבּוּרָךְ וְחַמְרָךְ וּמִשְׁחָךְ:

רש"י ונתתי מטר ארצכם. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי: בעתו. בלילות שלא יטריחו אתכם. דבר אחר בעתו, בלילי שבתות שהכל מצויין בבתיהם: יורה. היא רביעה הנופלת לאחר הזריעה שמרוה את הארץ ואת הזרעים: ומלקוש. רביעה היורדת

סמוך לקציר למלאות התבואה בקשיה. ולשון מלקוש, דבר המאוחר. כדמתרגמינן (בראשית ל, מב) והיה העטופים ללבן, לקישיא. דבר אחר לכך נקראת מלקוש שיורדת על המלילות ועל הקשין: ואספת דגנך. אתה תאספנו אל הבית ולא אויביך. כענין שנאמר (ישעי' סב, ח. ט) אם אתן את דגנך וגו' כי מאספיו יאכלהו, ולא כענין שנאמר (שופטים ו, ג) והיה אם זרע ישראל וגו' :

(טו) וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: וְאֶתֵּן עִשְׂבָּא בְחַקְלָךְ לִבְעִירָךְ וְתֵיכוּל וְתִשְׂבַּע:

רש"י ונתתי עשב בשדך. שלא תצטרך להוליכה למדבריות. דבר אחר שתהיה גוזז תבואתך כל ימות הגשמים ומשליך לפני בהמתך ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום קודם לקציר ואינה פוחתת מדגנה: ואכלת ושבעת. הרי זו ברכה אחרת, שתהא ברכה מצויה בפת בתוך המעים:

(טז) הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם:

אִסְתַּמְרוּ לְכוֹן דִּילְמָא יְטָעוּן לִבְּכוֹן וְתִסְטוּן וְתִפְלְחוּן לְטַעֲוָת עַמְמַיָּא וְתִסְגְּדוּן לְהוֹן:

רש"י השמרו לכם. כיון שתהיו אוכלים ושבעים, השמרו לכם שלא תבעטו, שאין אדם מורד בהקדוש ברוך הוא אלא מתוך שביעה, שנאמר (דברים ח, יב. יד) פן תאכל ושבעת ובקרך וצאנך ירבין, מה הוא אומר אחריו, ורם לבבך ושכחת: וסרתם. לפרוש מן התורה ומתוך כך ועבדתם אלהים אחרים. שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בעבודה זרה. וכן דוד אמר (שמואל א' כו, יט) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבד וגו' , ומי אמר לו כן, אלא כיון שאני מגרש מלעסוק בתורה, הריני קרוב לעבוד אלהים אחרים: אלהים אחרים. שהם אחרים לעובדיהם, צועק אליו ואינו עונהו, נמצא עשוי לו כנכרי:

(יז) וְחָרָה אַף יְהוָה בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נֹתֵן לָכֶם: וְיִתְקוֹף רָגְזָא דַיְיָ בְּכוֹן וְיֵחוֹד יָת שְׁמַיָּא וְלָא יְהֵי מְטָרָא וְאַרְעָא לָא תִתֵּן יָת עֲלַלְתַּהּ וְתֵיבְדוּן בִּפְרִיעַ מֵעַל אַרְעָא טַבְתָּא דַיְיָ יָהֵב לְכוֹן:

רש"י את יבולה. אף מה שאתה מוביל לה, כענין שנאמר (חגי א, ו) זרעתם הרבה והבא מעט: ואבדתם מהרה. על כל שאר היסורין אגלה אתכם מן האדמה, שגרמה לכם לחטוא. משל למלך ששלח בנו לבית המשתה והיה יושב ומפקידו [ומפקדו] אל תאכל יותר מצרכך שתבא נקי לביתך, ולא השגיח הבן ההוא. אכל ושתה יותר מצרכו והקיא וטנף את כל בני המסבה. נטלוהו בידיו וברגליו וזרקוהו אחורי פלטרין [פלטין] : מהרה. איני

נותן לכם ארכא. ואם תאמרו והלא נתנה ארכא לדור המבול, שנאמר (בראשית ו, ג) והיו ימיו מאה ועשרים שנה, דור המבול לא היה להם ממי ללמוד ואתם יש לכם ממי ללמוד:

(יח) וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּתְשַׁוון יָת פִּתְגָמַי אִלֵּין עַל לִבְּכוֹן וְעַל נַפְשְׁכוֹן וְתִקְטְרוּן יָתְהוֹן לְאָת עַל יְדְכוֹן וִיהוֹן לְתִפְלִין בֵּין עֵינֵיכוֹן:

רש"י ושמתם את דברי. אף לאחר שתגלו היו מצינים במצות, הניחו תפלין, עשו מזוזות כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו. וכן הוא אומר (ירמיה לא, כ) הציבי לך ציונים:

(יט) וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וְתַלְפוּן יָתְהוֹן יָת בְּנֵיכוֹן לְמַלָּלָא בְהוֹן בְּמִתְּבָךְ בְּבֵיתָךְ וּבְמֵהָכָךְ בְּאָרְחָא וּבְמִשְׁכְּבָךְ וּבְמְקִימָךְ:

רש"י לדבר בם. משעה שהבן יודע לדבר, למדהו תורה צוה לנו משה (דברים לג, ד) , שיהא זה למוד דבורו. מכאן אמרו, כשהתינוק מתחיל לדבר, אביו מסיח עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה, ואם לא עשה כן הרי הוא כאלו קוברו, שנאמר ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם וגו' למען ירבו ימיכם וימי בניכם:

(כ) וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: וְתִכְתְּבִנוּן עַל מְזוּזָיָן וְתִקְבְּעִנוּן בְּסִפֵּי בֵיתָךְ וּבְתָרְעָיְךָ: (כא) לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: בְּדִיל דְּיִסְגּוּן יוֹמֵיכוֹן וְיוֹמֵי בְנֵיכוֹן עַל אַרְעָא דִּי קַיֵּים יְיָ לַאֲבָהָתְכוֹן לְמִתַּן לְהוֹן כְּיוֹמֵי שְׁמַיָּא עַל אַרְעָא:

רש"י למען ירבו ימיכם וימי בניכם. אם עשיתם כן ירבו, ואם לאו לא ירבו, שדברי תורה נדרשין מכלל לאו הן, ומכלל הן לאו: לתת להם. לתת לכם אין כתיב כאן, אלא לתת להם, מכאן נמצינו למדים תחית המתים מן התורה:

(כב) **שביעי - במחוברות מפטיר** כִּי אִם שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם לַעֲשֹׂתָהּ לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְדָבְקָה בוֹ: אֲרֵי אִם מְטַר תִּטְרוּן יָת כָּל תַּפְקֶדְתָּא הָדָא דִּי אֲנָא מְפַקֵּד יְתְכוֹן לְמֶעְבְּדַהּ לְמִרְחַם יָת יְיָ אֱלָהֵכוֹן לְמְהַךְ בְּכָל אָרְחָן דְּתַקְנָן קֳדָמוֹהִי וּלְאִתְקָרְבָא לְדַחֲלְתֵּהּ:

רש"י שמר תשמרון. אזהרת שמירות הרבה להזהר בתלמודו שלא ישתכח: ללכת בכל דרכיו. הוא רחום ואתה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואתה גמול חסדים: ולדבקה בו. אפשר לומר כן, והלא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים ובחכמים ומעלה אני עליך כאלו נדבקת בו:

(כג) וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת כָּל הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפְנֵיכֶם וִירִשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֹלִים וַעֲצֻמִים מִכֶּם: וִיתָרֶךְ יְיָ יֵת כָּל עַמְמַיָא הָאִלֵּין מִקֳדָמֵיכוֹן וְתֵירְתוּן עַמְמִין רַבְרְבִין וְתַקִּיפִין מִנְכוֹן:

רש"י והוריש ה'. עשיתם מה שעליכם אף אני אעשה מה שעלי: ועצמים מכם. אתם גבורים, והם גבורים מכם, שאם לא שישראל גבורים, מה השבח שמשבח את האמוריים לומר ועצמים מכם, אלא אתם גבורים משאר אמות והם גבורים מכם:

(כד) כָּל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם יִהְיֶה מִן הַמִּדְבָּר וְהַלְּבָנוֹן מִן הַנָּהָר נְהַר פְּרָת וְעַד הַיָּם הָאַחֲרוֹן יִהְיֶה גְּבֻלְכֶם: כָּל אַתְרָא דִי תִדְרוֹךְ פַּרְסַת רַגְלְכוֹן בֵּהּ דִּלְכוֹן יְהֵי מִן מַדְבְּרָא וְלְבְנֹן מִן נַהֲרָא נְהַר פְּרָת וְעַד יַמָּא מַעַרְבָּא יְהֵי תְחוּמְכוֹן: (כה) לֹא יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפְנֵיכֶם פַּחְדְּכֶם וּמוֹרַאֲכֶם יִתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּדְרְכוּ בָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: לָא יְתְעַתַּד אֱנָשׁ קֳדָמֵיכוֹן דַּחֲלְתְכוֹן וְאֵימָתְכוֹן יִתֵּן יְיָ אֱלָהֲכוֹן עַל אַפֵּי כָל אַרְעָא דִי תִדְרְכוּן בַּהּ כְּמָה דִי מַלִּיל לְכוֹן:ססס

רש"י לא יתיצב איש וגו' . אין לי אלא איש, אמה ומשפחה ואשה בכשפיה מנין, תלמוד לומר לא יתיצב מכל מקום. אם כן מה תלמוד לומר איש, אפלו כעוג מלך הבשן: פחדכם ומוראכם. והלא פחד הוא מורא, אלא פחדכם על הקרובים ומוראכם על הרחוקים. פחד לשון בעיתת פתאום. מורא לשון דאגה מימים רבים: כאשר דבר לכם. והיכן דבר (שמות כג, כז) את אימתי אשלח לפניך וגו' :

הפטרת עקב - ישעיה מט

(יד) וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזָבַנִי יְהוָה וַאדֹנָי שְׁכֵחָנִי: (טו) הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוּלָהּ מֵרַחֵם בֶּן בִּטְנָהּ גַּם אֵלֶּה תִּשְׁכַּחְנָה וְאָנֹכִי לֹא אֶשְׁכָּחֵךְ: (טז) הֵן עַל כַּפַּיִם חַקֹּתִיךְ חוֹמֹתַיִךְ נֶגְדִּי תָמִיד: (יז) מִהֲרוּ בָנַיִךְ מְהָרְסַיִךְ וּמַחֲרֵבַיִךְ מִמֵּךְ יֵצֵאוּ: (יח) שְׂאִי סָבִיב עֵינַיִךְ וּרְאִי כֻּלָּם נִקְבְּצוּ בָאוּ לָךְ חַי אָנִי נְאֻם יְהוָה כִּי כֻלָּם כָּעֲדִי תִלְבָּשִׁי וּתְקַשְּׁרִים כַּכַּלָּה: (יט) כִּי חָרְבֹתַיִךְ וְשֹׁמְמֹתַיִךְ וְאֶרֶץ הֲרִסָתֵיךְ כִּי עַתָּה תֵּצְרִי מִיּוֹשֵׁב וְרָחֲקוּ מְבַלְּעָיִךְ: (כ) עוֹד יֹאמְרוּ בְאָזְנַיִךְ בְּנֵי שִׁכֻּלַיִךְ צַר לִי הַמָּקוֹם גְּשָׁה לִי וְאֶשְׁבָּה: (כא) וְאָמַרְתְּ בִּלְבָבֵךְ מִי יָלַד לִי אֶת אֵלֶּה וַאֲנִי שְׁכוּלָה וְגַלְמוּדָה גֹּלָה וְסוּרָה וְאֵלֶּה מִי גִדֵּל הֵן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבַדִּי אֵלֶּה אַיפֹה הֵם: (כב) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֶשָּׂא אֶל גּוֹיִם יָדִי וְאֶל עַמִּים אָרִים נִסִּי וְהֵבִיאוּ בָנַיִךְ בְּחֹצֶן וּבְנֹתַיִךְ עַל כָּתֵף תִּנָּשֶׂאנָה: (כג) וְהָיוּ מְלָכִים אֹמְנַיִךְ וְשָׂרוֹתֵיהֶם מֵינִיקֹתָיִךְ אַפַּיִם אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וַעֲפַר רַגְלַיִךְ יְלַחֵכוּ וְיָדַעַתְּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר לֹא יֵבֹשׁוּ קֹוָי: (כד) הֲיֻקַּח מִגִּבּוֹר מַלְקוֹחַ וְאִם שְׁבִי צַדִּיק יִמָּלֵט: (כה) כִּי כֹה אָמַר יְהוָה גַּם שְׁבִי גִבּוֹר יֻקָּח וּמַלְקוֹחַ עָרִיץ יִמָּלֵט וְאֶת יְרִיבֵךְ אָנֹכִי אָרִיב וְאֶת בָּנַיִךְ אָנֹכִי אוֹשִׁיעַ: (כו) וְהַאֲכַלְתִּי אֶת מוֹנַיִךְ אֶת בְּשָׂרָם וְכָעֲסִיס דָּמָם יִשְׁכָּרוּן וְיָדְעוּ כָל בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֵךְ וְגֹאֲלֵךְ אֲבִיר יַעֲקֹב: נ (א) כֹּה אָמַר יְהוָה אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוּת אִמְּכֶם

אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּיהָ אוֹ מִי מִנּוֹשֵׁי אֲשֶׁר מָכַרְתִּי אֶתְכֶם לוֹ הֵן בַּעֲוֹנֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם וּבְפִשְׁעֵיכֶם שֻׁלְּחָה אִמְּכֶם: (ב) מַדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה הֲקָצוֹר קָצְרָה יָדִי מִפְּדוּת וְאִם אֵין בִּי כֹחַ לְהַצִּיל הֵן בְּגַעֲרָתִי אַחֲרִיב יָם אָשִׂים נְהָרוֹת מִדְבָּר תִּבְאַשׁ דְּגָתָם מֵאֵין מַיִם וְתָמֹת בַּצָּמָא: (ג) אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׂים כְּסוּתָם: (ד) אֲדֹנָי יְהוִה נָתַן לִי לְשׁוֹן לִמּוּדִים לָדַעַת לָעוּת אֶת יָעֵף דָּבָר יָעִיר בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר יָעִיר לִי אֹזֶן לִשְׁמֹעַ כַּלִּמּוּדִים: (ה) אֲדֹנָי יְהוִה פָּתַח לִי אֹזֶן וְאָנֹכִי לֹא מָרִיתִי אָחוֹר לֹא נָסוֹגֹתִי: (ו) גֵּוִי נָתַתִּי לְמַכִּים וּלְחָיַי לְמֹרְטִים פָּנַי לֹא הִסְתַּרְתִּי מִכְּלִמּוֹת וְרֹק: (ז) וַאדֹנָי יְהוִה יַעֲזַר לִי עַל כֵּן לֹא נִכְלָמְתִּי עַל כֵּן שַׂמְתִּי פָנַי כַּחַלָּמִישׁ וָאֵדַע כִּי לֹא אֵבוֹשׁ: (ח) קָרוֹב מַצְדִּיקִי מִי יָרִיב אִתִּי נַעַמְדָה יָחַד מִי בַעַל מִשְׁפָּטִי יִגַּשׁ אֵלָי: (ט) הֵן אֲדֹנָי יְהוִה יַעֲזַר לִי מִי הוּא יַרְשִׁיעֵנִי הֵן כֻּלָּם כַּבֶּגֶד יִבְלוּ עָשׁ יֹאכְלֵם: (י) מִי בָכֶם יָרֵא יְהוָה שֹׁמֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר הָלַךְ חֲשֵׁכִים וְאֵין נֹגַהּ לוֹ יִבְטַח בְּשֵׁם יְהוָה וְיִשָּׁעֵן בֵּאלֹהָיו: (יא) הֵן כֻּלְּכֶם קֹדְחֵי אֵשׁ מְאַזְּרֵי זִיקוֹת לְכוּ בְּאוּר אֶשְׁכֶם וּבְזִיקוֹת בִּעַרְתֶּם מִיָּדִי הָיְתָה זֹּאת לָכֶם לְמַעֲצֵבָה תִּשְׁכָּבוּן: **נא** (א) שִׁמְעוּ אֵלַי רֹדְפֵי צֶדֶק מְבַקְשֵׁי יְהוָה הַבִּיטוּ אֶל צוּר חֻצַבְתֶּם וְאֶל מַקֶּבֶת בּוֹר נֻקַּרְתֶּם: (ב) הַבִּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם וְאֶל שָׂרָה תְּחוֹלֶלְכֶם כִּי אֶחָד קְרָאתִיו וַאֲבָרְכֵהוּ וְאַרְבֵּהוּ: (ג) כִּי נִחַם יְהוָה צִיּוֹן נִחַם כָּל חָרְבֹתֶיהָ וַיָּשֶׂם מִדְבָּרָהּ כְּעֵדֶן וְעַרְבָתָהּ כְּגַן יְהוָה שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָהּ תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה נגעים פרק ב

א. בַּהֶרֶת עַזָּה נִרְאֵית בְּגַרְמוֹנִי כֵּהָה, וְהַכֵּהָה בְּכוּשִׁי עַזָּה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲנִי כַפָּרָתָן, הֲרֵי הֵן כְּאִשְׁכְּרוֹעַ, לֹא שְׁחוֹרִים וְלֹא לְבָנִים, אֶלָּא בֵּינוֹנִיִּים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, יֵשׁ לַצָּיָרִים סַמְמָנִין שֶׁהֵן צָרִין צוּרוֹת שְׁחוֹרוֹת וּלְבָנוֹת וּבֵינוֹנִיּוֹת. מֵבִיא סַם בֵּינוֹנִי וּמַקִּיפוֹ מִבַּחוּץ, וְתִרְאֶה בַּבֵּינוֹנִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מַרְאוֹת נְגָעִים לְהָקֵל אֲבָל לֹא לְהַחְמִיר, יֵרָאֶה הַגַּרְמוֹנִי בִּבְשָׂרוֹ לְהָקֵל, וְהַכּוּשִׁי בַּבֵּינוֹנִי לְהָקֵל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, זֶה וָזֶה בַּבֵּינוֹנִי:

ברטנורה (א) **בהרת גרמוני**. לבן ביותר ובהרת עזה כשלג נראית בו כהה מתוך לבנונית יתירה שבבשרו, ופוטרין אותו: **והכהה**. נראית: **בכושי עזה**. מתוך שבשרו שחור. ומסגירין אותו, דבתר בשרו של נראה אזלינן: **בני ישראל אני כפרתן**. מתוך חבתן היה אומר אני כפרתן, כלומר כל העונש שראוי לבוא עליהן אני מקבל על עצמי כדי לכפר עליהן שהן בינונים וממוצעים ואינם נוטעין לאחת משתי הקצויות: **לא לבנים ולא שחורים**. אלא כאשכרוע, שאינו לא לבן ולא שחור. אשכרוע, מין של ארז, בושם בלע"ז. תרגום תאשור, הושכרוע. וקא סבר ר' ישמעאל דבמה שמיטהר האחד מיטהרים כולם,

ובמה שמיטמא האחד מיטמאין כולם. וקיימי ר' ישמעאל ור' עקיבא בחדא שיטתא: **ציירים**. אומנין שמציירין צורות לנוי: **כבינוני**. כסם הבינוני: **מראות נגעים להקל**. וטעמא דר' יהודה מפרש בתורת כהנים, כתוב אחד אומר בעור בשרו, וכתוב אחד אומר בעור הבשר, מצינו שמראות נגעים להקל אבל לא להחמיר, כיצד: **יראה גרמוני בבשרו להקל**. נמצאת מקיים בעור בשרו: **ואת הכושי כבינוני להקל**. נמצאת מקיים בעור הבשר: **זה וזה כבינוני**. גרמוני וכושי כבינוני, והיינו ר' עקיבא:

ב. אֵין רוֹאִים הַנְּגָעִים בְּשַׁחֲרִית וּבֵין הָעַרְבַּיִם, וְלֹא בְתוֹךְ הַבַּיִת, וְלֹא בְיוֹם הַמְעֻנָּן, לְפִי שֶׁהַכֵּהָה נִרְאֵית עַזָּה. וְלֹא בַצָּהֳרַיִם, לְפִי שֶׁעַזָּה נִרְאֵית כֵּהָה. אֵימָתַי רוֹאִין, בְּשָׁלֹשׁ, בְּאַרְבַּע, וּבְחָמֵשׁ, וּבְשֵׁבַע, וּבִשְׁמוֹנָה, וּבְתֵשַׁע, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּאַרְבַּע, בְּחָמֵשׁ, בִּשְׁמוֹנָה, וּבְתֵשַׁע:

ברטנורה (ב) אין רואין את הנגעים בשחרית ובין הערבים. וכו'. דילפינן מקרא דכתיב לכל מראה עיני הכהן, מה כהן שחסר מאור עיניו אינו רואה את הנגעים, אף יום שחסר מאורו אין רואין בו את הנגעים: **ר' יהודה אומר בארבע בחמש**. וכו'. והלכה כר' יהודה:

ג. כֹּהֵן הַסּוֹמֵא בְּאַחַת מֵעֵינָיו, אוֹ שֶׁכָּהָה מְאוֹר עֵינָיו, לֹא יִרְאֶה אֶת הַנְּגָעִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יג), לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן. בַּיִת הָאָפֵל, אֵין פּוֹתְחִין בּוֹ חַלּוֹנוֹת לִרְאוֹת אֶת נִגְעוֹ:

ברטנורה (ג) **אין פותחין לו חלונות**. דכתיב (ויקרא יד) כנגע נראה לי, לי ולא לנרי, מכאן אמרו בית אפל אין פותחים לו חלונות:

ד. כֵּיצַד רְאִיַּת הַנֶּגַע, הָאִישׁ נִרְאֶה כְעוֹדֵר וּכְמוֹסֵק זֵיתִים. הָאִשָּׁה כְּעוֹרֶכֶת וּכְמַנִּיקָה אֶת בְּנָהּ, כְּאוֹרֶגֶת בְּעוֹמְדִין לַשְּׁחִי לְיַד הַיְמָנִית. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף כְּטוֹוָה בַּפִּשְׁתָּן לַשְּׁמָאלִית. כְּשֵׁם שֶׁנִּרְאֶה לְנֶגְעוֹ, כָּךְ הוּא נִרְאֶה לְתִגְלַחְתּוֹ:

ברטנורה (ד) **כעודר וכמוסק**. דרך העודר מפסק רגליו, ודרך המוסק מגביה זרועותיו. עודר, חופר בקרקע. מוסק, לוקט את זיתיו: **כעורכת**. את הפת, שמפסקת את רגליה: **וכמניקה את בנה**. לעיין תחת הדד. דמה שנראה באותה שעה אינו נחשב בין הסתרים: **כאורגת בעומדים לשחי**. שמגבהת ידה הימנית לארוג, ומגלה בית השחי שלה: **כטווה בפשתן**. שדרך הטווה להגביה ידה השמאלית ומגלה השחי השמאלי. ומה שאינו נראה בכך, נחשב בית הסתרים. וכתיב לכל מראה עיני הכהן, פרט לבית הסתרים: **לתגלחתו**. ביום טהרתו, וצריך לגלח, דכתיב (ויקרא יד) את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו, מה אלו מקום כינוס שער ונראה, אף כל מקום כינוס שער ונראה, פרט לבית הסתרים:

ה. כָּל הַנִּגָּעִים אָדָם רוֹאֶה, חוּץ מִנִּגְעֵי עַצְמוֹ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אַף לֹא נִגְעֵי קְרוֹבָיו. כָּל הַנִּדָּרִים אָדָם מַתִּיר, חוּץ מִנִּדְרֵי עַצְמוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף לֹא נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ שֶׁבֵּינָהּ לְבֵין אֲחֵרִים. כָּל הַבְּכוֹרוֹת אָדָם רוֹאֶה, חוּץ מִבְּכוֹרוֹת עַצְמוֹ:

ברטנורה (ה) ר' מאיר אומר אף לא נגעי קרוביו. דאיתקוש נגעים לריבים, דכתיב (דברים כא) כל ריב וכל נגע, מה ריבים שלא בקרובים. אף נגעים שלא בקרובים ואין הלכה כר' מאיר: **חוץ מנדרי עצמו**. דכתיב (במדבר ל) לא יחל דברו, הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו: אף לא נדרי אשתו שבינה לבין אחרים. כגון נדרים שאינן של עינוי נפש ודברים שאינן בינו לבינה, שהן צריכין חקירת חכם, ושמא יקל גבי אשתו ולא יבקר יפה. ודוקא בפני עצמו אינו יכול להתיר ואפילו הוא יחיד מומחה, אבל מצטרף הוא בכלל שלשה הדיוטות דכיון דהוו בי תלתא, לא (חשידי שמא) לא יחקרו יפה: **כל הבכורות אדם רואה**. אם יכולין לאכלן במומן:

גמרא נדה דף כד ע"ב

תַּנְיָא אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: וְאִיתֵימָא רַבִּי יוֹחָנָן קוֹבֵר מֵתִים הָיִיתִי. פַּעַם אֶחָת רָצְתִי אַחַר צְבִי וְנִכְנְסָתִי בְּקוּלִית שֶׁל מֵת וְרָצְתִי אַחֲרָיו שָׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת וּצְבִי לֹא הִגַּעְתִּי וְקוּלִית לֹא כְּלִיתָה. כְּשֶׁחָזַרְתִּי לַאֲחוֹרַי אָמְרוּ לִי שֶׁל עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הָיְתָה. תַּנְיָא אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: קוֹבֵר מֵתִים הָיִיתִי, פַּעַם אֶחָד נִפְתְּחָה מְעָרָה תַּחְתַּי וְעָמַדְתִּי בְּגַלְגַּל עֵינוֹ שֶׁל מֵת עַד חוֹטְמִי. כְּשֶׁחָזַרְתִּי לַאֲחוֹרַי אָמְרוּ עֵין שֶׁל אַבְשָׁלוֹם הָיְתָה וְשֶׁמָּא תֹּאמַר אַבָּא שָׁאוּל נָגַס הָוֶה, אַבָּא שָׁאוּל אָרוּךְ בְּדוֹרוֹ הָוֶה. וְרַבִּי טַרְפוֹן מַגִּיעַ לְכָתֵפוֹ. וְרַבִּי טַרְפוֹן אָרוּךְ בְּדוֹרוֹ הָוֶה וְרַבִּי מֵאִיר מַגִּיעַ לְכָתֵפוֹ. רַבִּי אָרוּךְ בְּדוֹרוֹ הָוֶה וְרַבִּי חִיָּיא מַגִּיעַ לְכָתֵפוֹ. וְרַבִּי חִיָּיא אָרוּךְ בְּדוֹרוֹ הָוֶה וְרַב מַגִּיעַ לְכָתֵפוֹ. רַב אָרוּךְ בְּדוֹרוֹ הָוֶה וְרַב יְהוּדָה מַגִּיעַ לְכָתֵפוֹ. וְרַב יְהוּדָה אָרוּךְ בְּדוֹרוֹ הָוֶה וְאַדָּא דַיְילָא מַגִּיעַ לְכַתְפֵּיהּ דְּפוּמְבְּדִיתָא קָאֵי לֵיהּ לְאַדָּא דַיְילָא עַד פַּלְגֵיהּ וְכוּלֵי עָלְמָא קָאֵי לְפַרְשַׁתְּכִינָא דְּפוּמְבְּדִיתָא עַד חַרְצֵיהּ:

רש"י **קולית**. עצם הירך: **דייל**'. שמש דרבנן ואדא שמו: **פרשתכינא**. שם האיש:

זוהר ויקהל דף ר"ד ע"ב

עוֹנָתָן דְּחַכִּימִין דְּיָדְעֵי רָזִין עִלָּאִין מִלֵּילְיָא דְּשַׁבַּתָּא לְלֵילְיָא דְּשַׁבַּתָּא וְאוֹקְמוּהָ. אֲבָל מִלָּה דָּא שְׁאִילְנָא לְבוּצִינָא קַדִּישָׁא דְּהָא חֲזֵינָן דְּהַאי כִּתְרָא תַּתָּאָה נָקְטָא מַה דְּנָקְטָא בִּימָמָא. וּבְלֵילְיָא יָהִיב מְזוֹנָא לְכָל חֵילֵיהּ כְּמָה דְּאוֹקְמוּהָ. דִּכְתִיב (משלי לא) וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנַעֲרוֹתֶיהָ. נָקְטָא בִּימָמָא וְיָהֲבָא בְּלֵילְיָא. וְהַשְׁתָּא אֲמַר מָר דְּזוּגָא אִשְׁתְּכַח בְּהַאי לֵילְיָא. אֲמַר וַדַּאי זוּגָא אִשְׁתְּכַח בְּלֵילְיָא דָּא מַאי טַעֲמָא. בְּגִין דְּהַאי לֵילְיָא אַפְרִישַׁת נִשְׁמָתִין לְכָל אִנּוּן חַכִּימִין דְּיָדְעִין רָזִין דְּחָכְמְתָא. וְחִבּוּרָא וְזוּגָא לָא אִשְׁתַּכַּח בְּיוֹמָא אָחֳרָא בְּכָל חֶדְוָה בְּלָא עֲרָבוּבְיָא (ס"א אֶלָּא כְּגִין דָּא) אָחֳרָא כְּגוֹן דָּא בְּגִין דְּאִנּוּן נִשְׁמָתִין

דִּפְלִיגַת פְּלִיגַת לוֹן בַּחַכִּימִין בְּצַדִּיקַיָּא בַּחֲסִידִים כַּדְקָא יָאוּת. (ס"א וְתוּ כְּכָל) וּבְכָל לֵילְיָא וְלֵילְיָא זְווּגָא אִשְׁתַּכַּח וַדַּאי. אִימָתַי בְּפַלְגוּת לֵילְיָא וְהָא אוֹקִימְנָא. אֲבָל לָא בְּכָל סִטְרִין כְּהַאי זְווּגָא. וּבְגִין דָּא חַכִּימִין דְּיָדְעִין רָזִין בַּעְיָן לְסִדְרָא שְׁמוּשָׁא דִּלְהוֹן בְּהַאי לֵילְיָא. מַאי טַעֲמָא. בְּגִין דְּכָל יוֹמֵי דְּשַׁבַּתָּא אִית לוֹן רוּחָא אָחֳרָא דְּשָׁרְיָא עַל עַלְמָא וּבְהַאי לֵילְיָא אִית לוֹן רוּחָא אָחֳרָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה דְּנָחֲתָא לְבָנֵי קַדִּישִׁין. וְהַהוּא רוּחָא נָשִׁיב מֵעַתִּיקָא (קַדִּישָׁא) דְּכָל עַתִּיקִין וְנָחֲתָא לְגוֹ נְקוּדָה תַּתָּאָה לְמַיְהָב בָּהּ נַיְחָא לְכֹלָּא וְדָא אִתְפְּלִיג לְכָל סִטְרִין לְעִלָּא וְתַתָּא כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ אָמַר בֵּיתִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

תרגום הזוהר עוֹנָתָם שֶׁל חֲכָמִים הַיּוֹדְעִים סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים, הִיא, מִלֵּיל שַׁבָּת לְלֵיל שַׁבָּת. וְהָעֲמִידוּהוּ. אֲבָל דָּבָר זֶה שְׁאַלְתִּי אֶת הַמָּאוֹר הַגָּדוֹל, שֶׁהֲרֵי אֲנוּ רוֹאִים שֶׁהַכֹּתֶר הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה, שֶׁהוּא מַלְכוּת, מְקַבֶּלֶת מַה שֶּׁמְּקַבֶּלֶת מִז"א בְּזִווּג שֶׁל יוֹם, וּבַלַּיְלָה הִיא נוֹתֶנֶת מָזוֹן לְכָל צְבָאוֹתֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמַדְנוּ, שֶׁכָּתוּב, וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנַעֲרוֹתֶיהָ. לוֹקַחַת בַּזִּווּג שֶׁל יוֹם, וְנוֹתֶנֶת בַּלַּיְלָה, הֲרֵי שֶׁאֵין זִווּג בַּלַּיְלָה. וְעַתָּה אוֹמֵר אֲדוֹנִי שֶׁזִּווּג נִמְצָא בַּלַּיְלָה הַזֶּה שֶׁל שַׁבָּת. אָמַר, וַדַּאי שֶׁנִּמְצָא זִווּג בַּלַּיְלָה הַזֶּה. מַהוּ הַטַּעַם, הוּא מִשּׁוּם שֶׁהַלַּיְלָה הַזֶּה שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁהוּא הַמַּלְכוּת, מְחַלֶּקֶת נְשָׁמוֹת לְכָל אֵלּוּ הַחֲכָמִים הַיּוֹדְעִים סוֹד הַחָכְמָה, וְלֹא נִמְצָא זִווּג בְּיוֹם אַחֵר בְּשִׂמְחָה שְׁלֵמָה בְּלִי עֲרוּב אַחֵר מִסִּטְרָא אָחֳרָא כְּמוֹ בַּלַּיְלָה הַזֶּה, מִשּׁוּם שֶׁאֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהִיא מְחַלֶּקֶת, הִיא מְחַלֶּקֶת אוֹתָן בַּחֲכָמִים, בַּצַּדִּיקִים, בַּחֲסִידִים, כָּרָאוּי. וְכֵן בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה נִמְצָא וַדַּאי זִווּג ז"א עִם הַמַּלְכוּת. מָתַי, הוּא בַּחֲצוֹת לַיְלָה. וּכְבָר הֶעֱמַדְנוּ. אֲבָל אֵינוֹ שָׁלֵם בְּכָל הַצְּדָדִים כַּזִּווּג הַזֶּה שֶׁל לֵיל שַׁבָּת. וּמִשּׁוּם זֶה, הַחֲכָמִים שֶׁיּוֹדְעִים סוֹדוֹת, צְרִיכִים לְסַדֵּר הַשִּׁמּוּשׁ שֶׁלָּהֶם בַּלַּיְלָה הַזֶּה. מַהוּ הַטַּעַם. הוּא מִשּׁוּם שֶׁבְּכָל יְמֵי הַשַּׁבָּת יֵשׁ לָנוּ רוּחַ אַחֵר הַשּׁוֹרֶה עַל הָעוֹלָם, וּבַלַּיְלָה הַזֶּה, יֵשׁ לָנוּ רוּחַ אַחֵר קָדוֹשׁ, עֶלְיוֹן הַיּוֹרֵד לַבָּנִים הַקְּדוֹשִׁים. וְהָרוּחַ הַהוּא נוֹשֵׁב מֵעַתִּיקָא דְּכָל עַתִּיקִין, שֶׁהוּא הַכֶּתֶר, וְיוֹרֵד לַנְּקוּדָה הַתַּחְתּוֹנָה לָתֵת בָּהּ מְנוּחָה לַכֹּל. וְהָרוּחַ הַזֶּה נֶחֱלָק לְכָל הַצְּדָדִים לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, כִּדְכְתִיב בֵּיתִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פרק י

א. כָּל שֶׁרָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה מֻתָּר לְקַשֵּׁר אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת. לְפִיכָךְ אִם נִפְסְקָה רְצוּעַת סַנְדָּלוֹ בְּכַרְמְלִית נוֹטֵל גֵּמִי לַח הָרָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה וְכוֹרֵךְ עָלָיו וְקוֹשֵׁר הַגֵּמִי. נִשְׁמְטָה לוֹ רְצוּעַת מִנְעָל אוֹ סַנְדָּל אוֹ שֶׁנִּשְׁמַט רֹב הָרֶגֶל מֻתָּר לְהַחֲזִיר הָרְצוּעוֹת לִמְקוֹמָן וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִקְשֹׁר. **ב.** הָעֲנִיבָה מֻתֶּרֶת לְפִי שֶׁאֵינָהּ מִתְחַלֶּפֶת בִּקְשִׁירָה, לְפִיכָךְ הַחֶבֶל שֶׁנִּפְסַק מְקַבֵּץ שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְכוֹרֵךְ עָלָיו מְשִׁיחָה וְעוֹנֵב עֲנִיבָה:

מוסר

ספר חסידים סימן קעב

שְׁלֹשָׁה יְצָרִים רָעִים הֵם הַלּוֹחֲצִים אֶת הָאָדָם עַל דִּבְרֵי הָאִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ז) כֻּלָּם מְנָאֲפִים כְּמוֹ תַנּוּר בֹּעֵרָה מֵאֹפֶה. כִּי קֵרְבוּ כַתַּנּוּר לִבָּם בְּאָרְבָּם כָּל הַלַּיְלָה יָשֵׁן אוֹפֵיהֶם בֹּקֶר וְהוּא בּוֹעֵר כְּאֵשׁ לֶהָבָה. כֻּלָּם יֵחַמּוּ כַּתַּנּוּר. שְׁלֹשָׁה תַּנּוּרִים בְּפָרָשָׁה שְׁלֹשָׁה יְצָרִים עַל הָאִשָּׁה. יֵצֶר לְרְאוֹת וְלֵרָאוֹת, יֵצֶר הִרְהוּר שֶׁל תַּאֲוָה וְחֹמּוּד שֶׁל חֲמוּם. וְיֵצֶר בּוֹעֵר וְלֹא יְכַבֶּה שֶׁהַלֵּב חוֹשֵׁב כָּל שָׁעָה אַחַר הָאִשָּׁה וּמִשְׁתַּגֵּעַ אַחֲרֶיהָ עַד שֶׁיִּהְיֶה אָצְלָהּ. וְזֶהוּ קָשֶׁה מִכֻּלָּם יֵשׁ שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי כְּשָׁפִים וַאֲפִלּוּ לֹא רָאָה אוֹתָהּ מֵעוֹלָם וּמַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין יֵצֶר הָרַע שׁוֹלֵט אֶלָּא בְּמַה שֶּׁעֵינָיו רוֹאוֹת זֶה יֵצֶר חֹמּוּד שֶׁל חֲמוּם הַתַּאֲוָה, אֲבָל יֵצֶר שֶׁהַלֵּב בּוֹעֵר אַחַר אִשָּׁה בְּלֹא רְאִיָּה עֵנְיָן זֶה כְּאָדָם הַמִּשְׁתַּגֵּעַ וּכְאִשָּׁה מְעֻבֶּרֶת שֶׁמִּתְאַוָּה לֶאֱכֹל שׁוּם דָּבָר וְיוֹמָם וְלַיְלָה הִיא מְהַרְהֶרֶת אַחַר אוֹתוֹ דָּבָר וְשׁוֹכַחַת שְׁאָר דְּבָרִים בַּעֲבוּר זֶה. כָּךְ זֶה הַדָּבָר וְכָל הַיּוֹם בְּתוֹךְ לִבּוֹ וַאֲפִלּוּ יִשְׁמַע דְּבָרִים מְמֻנָּה לִבּוֹ שָׁמֵחַ וְאִם יִרְאֶה עֶבֶד אוֹ שִׁפְחָה מֵאוֹתוֹ בַּיִת יִשְׂמַח וְהַדָּבָר עַל יְדֵי כִּשּׁוּף, וְיֵשׁ בְּלֹא כִּשּׁוּף:

פרשת ראה

ראה יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(כו) רְאֵה אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: חֲזֵי דִּי אֲנָא יְהֵב קֳדָמֵיכוֹן יוֹמָא דֵּין בִּרְכָן וּלְוָטִין:

רש"י ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה. האמורות בהר גרזים ובהר עיבל:

(כז) אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם: יָת בִּרְכָן דִּי תְקַבְּלוּן לְפִקּוּדַיָּא דַיְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי אֲנָא מְפַקֵּד יָתְכוֹן יוֹמָא דֵּין:

רש"י את הברכה. על מנת אשר תשמעו:

(כח) וְהַקְּלָלָה אִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסַרְתֶּם מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתֶּם: וּלְוָטִין אִם לָא תְקַבְּלוּן לְפִקּוּדַיָּא דַיְיָ אֱלָהֲכוֹן וְתִסְטוּן מִן אָרְחָא דִּי אֲנָא מְפַקֵּד יָתְכוֹן יוֹמָא דֵּין לְמֶהַךְ בָּתַר טָעֲוָת עַמְמַיָּא דִּי לָא יְדַעְתּוּן:

רש"י מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו' . הא למדת שכל העובד עבודה זרה הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישראל. מכאן אמרו כל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כלה:

(כט) וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת הַבְּרָכָה עַל הַר גְּרִזִים וְאֶת הַקְּלָלָה עַל הַר עֵיבָל: וִיהֵי אֲרֵי יְעֵלְנָךְ יְיָ אֱלָהָךְ לְאַרְעָא דִי אַתְּ עָלֵל תַּמָּן לְמֵירְתַהּ וְתִתֵּן יָת מְבָרְכַיָא עַל טוּרָא דְגְרִזִין וְיָת מְלַטָטַיָא עַל טוּרָא דְעֵיבָל:

רש"י ונתתה את הברכה. כתרגומו ית מברכיא, את המברכים: על הר גרזים. כלפי הר גרזים, הופכין פניהם ופתחו בברכה, ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו' . כל הארורים שבפרשה אמרו תחלה בלשון ברוך, ואחר כך הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה:

(ל) הֲלֹא הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶּרֶךְ מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בָּעֲרָבָה מוּל הַגִּלְגָּל אֵצֶל אֵלוֹנֵי מֹרֶה: הֲלָא אִנּוּן בְּעִבְרָא דְיַרְדְּנָא אֲחוֹרֵי אוֹרַח מַעֲלָנֵי שִׁמְשָׁא בְּאַרְעָא כְּנַעֲנָאָה דְיָתֵב בְּמֵישְׁרָא לָקֳבֵל גִּלְגָּלָא בִּסְטַר מֵישְׁרֵי מוֹרֶה:

רש"י הלא המה. נתן בהם סימן: אחרי. אחרי העברת הירדן הרבה והלאה למרחוק. וזהו לשון אחרי. כל מקום שנאמר אחרי, מפלג הוא: דרך מבוא השמש. להלן מן הירדן לצד מערב. וטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים, שננקדו בשני טעמים, אחרי, נקוד בפשטא, ודרך, נקוד במשפל והוא דגש, ואם היה אחרי דרך, דבור אחד, היה נקוד אחרי, במשרת, בשופר הפוך, ודרך, בפשטא ורפה: מול הגלגל. רחוק מן הגלגל: אלוני מרה. שכם הוא, שנאמר (בראשית יב, ו) עד מקום שכם עד אלון מרה:

(לא) כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן לָבֹא לָרֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם וִירִשְׁתֶּם אֹתָהּ וִישַׁבְתֶּם בָּהּ: אֲרֵי אַתּוּן עָבְרִין יָת יַרְדְּנָא לְמֵעַל לְמֵירַת יָת אַרְעָא דַיְיָ אֱלָהֲכוֹן יָהֵב לְכוֹן וְתֵירְתוּן יָתַהּ וְתֵיתְבוּן בַּהּ:

רש"י כי אתם עברים את הירדן וגו' . נסים של ירדן יהיו סימן בידכם שתבואו ותירשו את הארץ:

נביאים - ישעיה - פרק נד

(יא) עֲנִיָּה סֹעֲרָה לֹא נֻחָמָה הִנֵּה אֲנֹכִי מַרְבִּיץ בַּפּוּךְ אֲבָנַיִךְ וִיסַדְתִּיךְ בַּסַּפִּירִים: וְחַשִּׂיכָתָא מְקַבְּלָא עוּלְבַּן קָרְתָא דְאָמְרִין עֲלָהּ עַמְמַיָּא לָא תִתְנְחֵם הָא אֲנָא כָּבֵשׁ בְּצַדִּידָא אַבְנֵי רְצָפְתִיךְ וַאֲשַׁכְּלִילִינִיךְ בְּאַבְנִין טָבִין:

רש"י **סוערה** . שלבה סוער ברובי צרות : **מרביץ בפוך** . רוצף רצפתך מאבני נופך :

(יב) וְשַׂמְתִּי כַּדְכֹּד שִׁמְשֹׁתַיִךְ וּשְׁעָרַיִךְ לְאַבְנֵי אֶקְדָּח וְכָל גְּבוּלֵךְ לְאַבְנֵי חֵפֶץ: וְאֶשְׁוֵי בְמַרְגְּלִין אָעָךְ וְתַרְעַיִךְ לְאַבְנֵי גְמַר וְכָל תְּחוּמִיךְ לְאַבְנֵי צְרוֹךְ:

רש"י **כדכד** . מין אבן טובה : **שמשותיך** . י"ת אמך ומנחם חברו עם ישמשוניה ויש פותרין ל' שמש חלונות שחמה זורחת בהן ועושין כנגדו מחיצה במיני זכוכית צבעים לנוי ומדרש תהלים פותר שמשותיך ושמש ומגן (תהלים פד) שיני החומה : **לאבני אקדח** . י"ת לאבני גמר גומרין תרגום גחלים פתר אקדח לשון קדחי אש והם מין אבנים טובות בוערות כלפידי' והוא קרבונקל"א לשון גחלת ויש פותרין ל' מקדח אבנים גדולות שכל חלל הפתח קדוח בתוכו והמזוזות והמפתן והסף כולן מתוך האבן הם : **לאבני חפץ** . לאבני צרוך :

(יג) וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ: וְכָל בָּנַיִךְ אַלְפִין בְּאוֹרַיְתָא דַיְיָ וְסַגֵּי יְהֵי שְׁלָם בְּנָךְ: (יד) בְּצַדָּקָה תִּכּוֹנָנִי רַחֲקִי מֵעֹשֶׁק כִּי לֹא תִירָאִי וּמִמְּחִתָּה כִּי לֹא תִקָּרֵב אֵלָיִךְ: בְּזָכוּתָא תִּתַּקְנִין אִתְרַחֲקִי מֵעוּשְׁקָא אֲרֵי לָא תִדְחֲלִין וּמִתְּבִירָא אֲרֵי לָא יֵיעוּל עָלָךְ:

רש"י **רחקי מעושק** . כמו (לעיל נב) התנערי מעפר תרחקי מן העושקי' אותך (רחקי מעושק תרחק מלעשוק בני אדם כדרך שעושים רשעים שאוספי' ממון מגזל אבל אתם לא תצרכו לגזול כי לא תיראו מדלות ועניות וממחתה כי לא תבא ולא תקר' אליך אברבנאל) (בצדקה שתעשה תהיה נכונה בגאולת עולם ותהיה רחוקה מעושק בני אדם כי לא תראי אפי' פחד ויראה לא יהיה לך מהם ותהיה רחוקה ממחתה שלא תקרב אליך , איל"ה שלוח') :

(טו) הֵן גּוֹר יָגוּר אֶפֶס מֵאוֹתִי מִי גָר אִתָּךְ עָלַיִךְ יִפּוֹל: הָא אִתְכַּנָּשָׁא אִתְכַּנָּשׁוּ לִיךְ גַּלְוָת עַמִּיךְ לְסוֹפָא מַלְכֵי עַמְמַיָּא דְמִתְכַּנְּשִׁין לַאֲעָקָא לֵיךְ יְרוּשְׁלֵם בְּגַוֵּיךְ יִתְרְמוּן:

רש"י **הן גור יגור אפס מאותי** . הן ירא ייירא ויגור מגזרת רעו' אותו שאין אני עמו הוא שעיר : **מי גר אתך** . מי אשר נאסף עליך למלחמה , או מי גר מי שנתגרה בך , ורבותינו פירשוהו בגרים לומ' שאין מקבלי' גרים לימות משיחנו ואף בפשוטו של מקרא יתכן מי שנעשו גרים אתך בעניותך עליך יפול בעשירותך כמו על פני כל אחיו נפל (בראשית כה) :

(טז) (הן) הִנֵּה אָנֹכִי בָּרָאתִי חָרָשׁ נֹפֵחַ בְּאֵשׁ פֶּחָם וּמוֹצִיא כְלִי לְמַעֲשֵׂהוּ וְאָנֹכִי בָּרָאתִי מַשְׁחִית לְחַבֵּל: הָא אֲנָא בָרֵית נַפָּחָא נָפַח נוּר בְּשָׁחוֹרִין וּמַפֵּיק מָנָא לְצוֹרְכֵיהּ וַאֲנָא בָּרֵית מְחַבְּלָא לְחַבָּלָא:

רש"י **הנה אנכי** . אשר בראתי חרש המתקן כלי ואני אשר בראתי משחית המחבלו כלו' אני הוא שגריתי בך את האוי' אני הוא שהתקנתי לו פורעניות : **ומוציא כלי למעשהו** . לצורך גומרו כל צורכו :

כתובים - תהילים - פרק ז

(ז) קוּמָה יְהוָה בְּאַפֶּךָ הִנָּשֵׂא בְּעַבְרוֹת צוֹרְרָי וְעוּרָה אֵלַי מִשְׁפָּט צִוִּיתָ: קוּם יְיָ בְּתוּקְפָּךְ אִתְנַטַל בְּרוּגְזָא עַל מְעִיקַי וְסַרְהֵיב לִי דִּינָא דִי פַּקֵּדְתָּא:

רש"י **קומה ה' באפך** . על שונאי כגון ישבי ואחיו ופלשתים שלא אמסר בידם : **הנשא** . התפאר להראות נקמת עברה בהתעברך עליהם : **ועורה אלי** . שאוכל לעשות בהם משפט נקמה אשר צוית והיכן צוית תרועם בשבט ברזל (לעיל ב) ואיבתי את אויביך (שמות כג) זה מצאתי במדרש :

(ח) וַעֲדַת לְאֻמִּים תְּסוֹבְבֶךָּ וְעָלֶיהָ לַמָּרוֹם שׁוּבָה: וּכְנִיסַת אֲמַיָּא תַּחְזְרִינָךְ וְאַמְטֵלְתָּהָא לְבֵי שְׁכִינְתָּךְ תּוּב:

רש"י **ועדת לאמים תסובבך** . אם יחזרו אחריך להושיעם אל תשמע לקולם , התרחק מעליהם ושוב ושב במקומך במרום רפיש"א בלעז ד"א למרום שובה להראות להם שידך עליונה :

(ט) יְהוָה יָדִין עַמִּים שָׁפְטֵנִי יְהוָה כְּצִדְקִי וּכְתֻמִּי עָלָי: מֵימְרָא דַּיְיָ יְדִין עַמְמַיָּא דּוֹן יָתִי יְיָ כְּזָכוּתִי וּכְשֵׁלְמוּתִי פְּרַע עֲלָי:

רש"י **ה' ידין עמים** . הפוך הדין מעלינו ותנהו על הרשעים , ידין לשון יסורין . שפטני ה' כצדקי . שפוט לפי מעשים טובים שבידם ולא לפי העבירות :

(י) יִגְמָר נָא רַע רְשָׁעִים וּתְכוֹנֵן צַדִּיק וּבֹחֵן לִבּוֹת וּכְלָיוֹת אֱלֹהִים צַדִּיק: יְשֻׁתֵּצֵי כְּעַן בִּישָׁא דְּרַשִּׁיעֵי וְיִשְׁתַּכְלְלוּן צַדִּיקֵי וּבָחֵן לִבְבֵי וְכָלְיָן אֱלָהָא זַכָּאָה:

רש"י **יגמר** . ל' כליון וכן פתר מנחם גמר אמר (לקמן טז) גמר חסיד (לקמן יב) וכן כלם (סא"א) : **ותכונן צדיק ובוחן לבות** . אתה יודע מי הוא הצדיק שתכוננהו : **אלהים צדיק** . כן שמך :

(יא) מָגִנִּי עַל אֱלֹהִים מוֹשִׁיעַ יִשְׁרֵי לֵב: תְּרֵיסִי עַל אֱלָהָא פָּרִיק תְּרִיצֵי לִבָּא: (יב) אֱלֹהִים שׁוֹפֵט צַדִּיק וְאֵל זֹעֵם בְּכָל יוֹם: אֱלָהָא דַּיָּנָא זַכָּאָה וּבְתָקוֹף רָגְזִין עַל רַשִּׁיעֵי כָּל יוֹמָא:

רש"י **שופט צדיק** . אתה לשפוט צדק : **זועם בכל יום** . כשרואה את מעשה הרשעים :

משנה תרומות פרק ד

א. הַמַּפְרִישׁ מִקְצָת תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, מוֹצִיא מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה עָלָיו, אֲבָל לֹא לְמָקוֹם אַחֵר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אַף מוֹצִיא הוּא לְמָקוֹם אַחֵר תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת:

ברטנורה (א) **המפריש מקצת תרומה ומעשרות**. כגון שהיה לו מאה סאין טבל והוציא מהם סאה תרומה ובדעתו להפריש עדיין השאר חוזר ומוציא מאותו הכרי עצמו עד שישלים ב' סאין כשיעור התרומה דהטבל הוא שיעלה בידו ולא מה שכבר מתוקן: **אבל לא למקום אחר**. אם יש לו ק' סאין אחרים של טבל אינו יכול להפריש עליהן מאלו שהוציא מקצת תרומתן, דלגבי אחרים תלינן דלמא מן המתוקן הוא מוציא עליהן ולא מן הטבל שבו, ור' מאיר שרי אף למקום אחר. ואין הלכה כר' מאיר:

ב. מִי שֶׁהָיוּ פֵּרוֹתָיו בַּמְּגוּרָה, וְנָתַן סְאָה לְבֶן לֵוִי וּסְאָה לְעָנִי, מַפְרִישׁ עַד שְׁמוֹנָה סְאִין וְאוֹכְלָן, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵינוֹ מַפְרִישׁ אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן:

ברטנורה (ב) **במגורה**. באוצר כדכתיב (חגי ב) העוד הזרע במגורה: **ונתן סאה לבן לוי**. מתניתין איירי בפועל חבר הבא לסעוד אצל בעל הבית ואינו מאמינו על המעשרות, וראה הפועל את בעל הבית נותן ממגורתו סאה לבן לוי וסאה לעני, ר' מאיר אומר דאותו פועל יכול לאכול מן המגורה שמונה סאים, דמסתמא בתורת מעשר ראשון נתן ללוי ובתורת מעשר עני נתן לעני והרי יש כאן שמונה סאים מתוקנים ומעט יותר ואף על פי שלא ראהו מפריש תרומה גדולה לא נחשדו עמי הארץ על התרומה: **וחכמים אומרים**. לא הפריש בעל הבית אלא לפי חשבון סעודה זו שרוצה הפועל לאכול אצלו, והשאר מתנה בעלמא הוא דיהיב ללוי ולעני, הלכך אין הפועל יכול לאכול אצלו עד שיכלו שמונה סאין כדברי רבי מאיר, אלא אותה סעודה שהיה לו לאכול אצלו ותו לא. פירוש אחר, ונתן סאה לבן לוי וסאה לעני והלכו להם, וכשבא להפריש שמונה סאין מן המגורה ולאכול אותם על סמך השני סאין שנתן לבן לוי ולעני, ואינו יודע אם אותן שני סאין קיימים אם לאו, רבי מאיר אומר מפריש שמונה סאין ואוכלן על סמך אותן שני סאין שנתן לבן לוי ולעני, בחזקת שהן קיימים: וחכמים אומרים אינו מפריש אלא לפי חשבון. הקיימים, אם כל השני סאין קיימים מפריש עליהן שמונה סאין ומעט יותר, ואם אין קיימים אלא חציין אינו מפריש עליהם אלא ארבע סאין, לפי חשבון מה שנמצא מהן קיימים כך מפריש עליהם ולא יותר והלכה כחכמים:

ג. שְׁעוּר תְּרוּמָה, עַיִן יָפָה, אֶחָד מֵאַרְבָּעִים. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, מִשְּׁלִשִׁים. וְהַבֵּינוֹנִית, מֵחֲמִשִּׁים וְהָרָעָה, מִשִּׁשִּׁים. תָּרַם וְעָלָה בְיָדוֹ אֶחָד מִשִּׁשִּׁים, תְּרוּמָה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִתְרוֹם. חָזַר וְהוֹסִיף, חַיָּב בַּמַּעֲשְׂרוֹת. עָלָה בְיָדוֹ מִשִּׁשִּׁים וְאֶחָד, תְּרוּמָה, וַיְחֻזַּר וְיִתְרוֹם כְּמוֹ שֶׁהוּא לָמוּד, בַּמִּדָּה וּבַמִּשְׁקָל וּבַמְּנָיָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף שֶׁלֹּא מִן הַמֻּקָּף:

ברטנורה (ג) **עין יפה אחד מארבעים**. מי שהוא נדיב לב ותורם בעין יפה מפריש אחד מארבעים: **והבינונית אחד מחמשים**. לאו דברי בית שמאי נינהו אלא תנא קמא קאמר לה, ומעין יפה דבית שמאי אתה למד לדבריהם עין רעה ובינונית אף על גב דלא תני לה במתניתין: **ועלה בידו אחד ששים**. כגון שתרם מאומד ועלה בידו אחד ששים והוא עין רעה: **חזר והוסיף חייב במעשרות**. דכבר נפטרו ואין שם תרומה חל על מה שמוסיף הלכך התוספת הזאת הוי טבל גמור וחייבת במעשרות: **ששים ואחד**. כגון שהיו בכרי ששים ואחד סאין, ועלה בידו סאה, אותה סאה, תרומה: **ויחזור ויתרום**. כמו שהוא למוד [אם הוא רגיל] לתרום אחד ששים יפריש עדיין אחד ששים בסאה,

ואם הוא רגיל לתרום אחד מחמשים נמצאו דנשארו עדיין אחד עשר סאין שלא נתרמו: **במדה ובמשקל**. כלומר אותו מותר שהוא תורם, מותר לתרום במדה ובמשקל ובמנין, דלא אמרו לתרום מאומד אלא בתחלת התרומה: **אף שלא מן המוקף**. דסבר ר' יהודה אין צריך לתרום מן המוקף אלא בתחלת תרומה. ואין הלכה כרבי יהודה: **מוקף**. קרוב וסמוך ובאותו מקום עצמו:

ד. הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ צֵא וּתְרוֹם, תּוֹרֵם כְּדַעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ דַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, תּוֹרֵם כַּבֵּינוֹנִית, אֶחָד מֵחֲמִשִּׁים. פִּחֵת עֶשָׂרָה אוֹ הוֹסִיף עֶשָׂרָה, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. אִם נִתְכַּוֵּן לְהוֹסִיף אֲפִלּוּ אַחַת, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה:

ברטנורה (ד) **כדעתו של בעל הבית**. לפי שיש תורם בעין יפה ויש בעין רעה ויש בבינונית: **פיחת עשרה**. ותרם מארבעים: **או הוסיף עשרה**. ותרם ששים: **תרומתו תרומה**. דכיון דבאחד משיעורי חכמים תרם יכול למימר ליה, אנא להכי אמדתיך: **ואם נתכוין להוסיף**. שהיה יודע דעתו של בעל הבית ובמתכוין הוסיף אפילו אחד, אין תרומתו תרומה:

ה. הַמַּרְבֶּה בִּתְרוּמָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֶחָד מֵעֲשָׂרָה, בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר. יָתֵר מִכָּאן, יַעֲשֶׂנָּה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר לְמָקוֹם אַחֵר. רַבִּי יְשׁמָעֵאל אוֹמֵר, מֻחֲצָה חֻלִּין וּמֻחֲצָה תְּרוּמָה. רַבִּי טַרְפוֹן וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמְרִים, עַד שֶׁיְּשַׁיֵּר שָׁם חֻלִּין:

ברטנורה (ה) **אחד מעשרה**. יכול להרבות ולהפריש תרומה, הואיל ואשכחן שם תרומה במקום אחד שהוא אחד מעשרה. ואם ריבה יותר אין שם תרומה על אותו ריבוי, והוא חולין הטבולין למעשר, ומדומע בתרומה, וזו היא תקנתו, שיעשנו תרומת מעשר למקום אחר. ויתנהו ללוי שיעשנו תרומת מעשר על מעשר טבל שלו והלוי יתן לו חולין כנגד אותו ריבוי. והא דקאמר יעשנו תרומת מעשר למקום אחר ולא אמר יעשנו תרומה למקום אחר, לפי שאין תורמין שלא מן המוקף אבל תרומת מעשר מפרישין אותה [אפילו] שלא מן המוקף: **מחצה חולין ומחצה תרומה**. דסבר יכול אדם לעשות חצי כריו תרומה דכתיב (דברים יח) ראשית דגנך דיו לראשית שיהא כדגן [ראשית היא תרומה] ודגן הוא השיריים: **עד שישייר שם חולין**. לא בעינן רק שיהיו שיריה ניכרים. והלכה כרבי טרפון ורבי עקיבא:

ו. בְּשִׁלשָׁה פְּרָקִים מְשַׁעֲרִים אֶת הַכַּלְכָּלָה, בַּבִּכּוּרוֹת, וּבַסְּפִיחוֹת, וּבְאֶמְצַע הַקַּיִץ. הַמּוֹנֶה, מְשֻׁבָּח. וְהַמּוֹדֵד, מְשֻׁבָּח מִמֶּנּוּ. וְהַשּׁוֹקֵל, מְשֻׁבָּח מִשְּׁלָשְׁתָּן:

ברטנורה (ו) **הכלכלה**. שמודדים בו להפריש המעשרות ותרומת מעשר, שאין מפרישים אותה אלא במדה ובמנין ובמשקל כדתנן ואל תרבה לעשר אומדות. אבל תרומה גדולה אין מפרישים אותה אלא מאומד כדתנן לעיל: **משערין את הכלכלה**. לידע מה שיכנסו

בה מן הפירות: **בבכורות**. בזמן שהפירות בבכוריהן הן במלואן והכלכלה מכילה מהן פחות ממה שהיא מכילה מהן בסוף הקיץ שכבר התחילו להצטמק והן צנומות דקות: **ובאמצע הקיץ**. שהן מבושלות ואינם מצומקות, הכלכלה מחזקת מן הפירות יותר ממה שמחזקת מהן כשהן מבוכרות במלואן, ופחות ממה שהיא מחזקת מהן בסוף הקיץ כשכבר נצטמקו. הלכך משערין בשלשה זמנים הללו: **ובסיפות**. פירות שבסוף הקיץ: **המונה משובח**. מן המוציא באומד: **והמודד משובח וכו'**. ודוקא במעשרות ותרומת מעשר אבל לא בתרומה גדולה כדפרישית:

ז. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, תְּרוּמָה, עוֹלָה בְּאֶחָד וּמֵאָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, בְּמֵאָה וְעוֹד, וְעוֹד וָזֶה, אֵין לוֹ שִׁעוּר. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן מְשֻׁלָּם אוֹמֵר, וְעוֹד, קַב לְמֵאָה סְאָה, שְׁתוּת לַמְדֻמָּע:

ברטנורה (ז) **תרומה עולה באחד ומאה**. סאה של תרומה שנפלה למאה סאין של חולין שהם בין הכל אחד ומאה נוטל אחד מהן ונותנה לכהן והשאר חולין כמו שהיו: **במאה ועוד**. אם נפלה סאה של תרומה לתוך תשעים ותשעה סאין של חולין ומשהו יותר מתשעים ותשעה, וזה המשהו אין לו שיעור, הואיל ויש כאן מאה ועוד משהו נוטל סאה אחת ונותנה לכהן והשאר חולין כשהיה: **קב למאה סאה שתות למדמע**. אם נפלה סאה של תרומה בצ"ט של חולין וקב יותר, שהקב הוא שתות לסאה של תרומה המדמעת, שהסאה ששה קבים. אז נוטל סאה אחת והשאר חולין כשהיו. אבל אם היו החולין פחות מצ"ט וקב, הכל מדומע, וימכרו כולם לכהן בדמי תרומה חוץ מדמי סאה של תרומה שבה. והלכה כרבי אליעזר שאין תרומה עולה בפחות מאחת ומאה. דסתם לן תנא כוותיה בכמה דוכתי. והכל מודים שאין התרומה עולה במאה בלבד, וכל שכן בפחות ממאה דכתיב בתרומת מעשר (במדבר יח) מכל חלבו את מקדשו ממנו, דבר שאתה תורם ממנו אם נפל לתוכו מקדשו והיינו אחד ממאה דממאה סאין מפרישין עשר למעשר ראשון ומאותן עשר, סאה לתרומת מעשר, ואמר רחמנא שאם חזרה אותה סאה לתשעים ותשעה, מקדשתן, ונעשה הכל מדומע:

ח. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, תְּאֵנִים שְׁחוֹרוֹת מַעֲלוֹת אֶת הַלְּבָנוֹת, וְהַלְּבָנוֹת מַעֲלוֹת אֶת הַשְּׁחוֹרוֹת. עִגּוּלֵי דְבֵלָה, הַגְּדוֹלִים מַעֲלִים אֶת הַקְּטַנִּים, וְהַקְּטַנִּים מַעֲלִין אֶת הַגְּדוֹלִים. הָעִגּוּלִים מַעֲלִין אֶת הַמַּלְבְּנִים, וְהַמַּלְבְּנִים מַעֲלִין אֶת הָעִגּוּלִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, בְּיָדוּעַ מַה נָּפְלָה, אֵין מַעֲלוֹת זוֹ אֶת זוֹ. וּכְשֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ מַה נָּפְלָה, מַעֲלוֹת זוֹ אֶת זוֹ:

ברטנורה (ח) תאנים שחורות מעלות את הלבנות. תאנה של תרומה, שחורה או לבנה, שנפלה למאה תאנים של חולין חציין שחורות וחציין לבנות כולן מצטרפין לבטלה, שאם היה רוצה היה דורסן ומערבן הכל ביחד ואם שחורה נפלה, מעלה אחת מן השחורות,

ואם לבנה, מעלה אחת מן הלבנות, והשאר חולין כשהיו: **עיגולי דבילה**. דבילות תאנים הנדרסים בעיגול: **גדולים מעלים את הקטנים**. אם יש שם חמשים עיגולים קטנים ועשרים וחמשה עיגולים גדולים, ואחד מן הגדולים כשנים מן הקטנים, ונפל לתוכן עיגול קטן של תרומה, מסייעות כולן לבטל. וכן עיגולים ומלבנים. עיגולים הם הנדרסות בעיגול, מלבנים תאנים הנדרסות בצורת ריבוע כמין דפוס שעושים בו הלבנים מרובעות: **ור' אליעזר אוסר**. אם שחורה נפלה השחורות אסורות ואם לבנה נפלה הלבנות אסורות, וכן בגדולים וקטנים, ועיגולים ומלבנים, הדומין לאותה שנפלה אסורים: **בידוע מה נפלה**. שחורה או לבנה: **אין מעלות**. לפי שיכול לאכול האחרות וכיון דמותרות הן אין מסייעות לבטל. אבל אם אין ידוע אם שחורה נפלה או לבנה כיון דכולן בספק איסור מעלות זו את זו והלכה כר' עקיבא:

ט. כֵּיצַד, חֲמִישִׁים תְּאֵנִים שְׁחוֹרוֹת וַחֲמִישִׁים לְבָנוֹת, נָפְלָה שְׁחוֹרָה, שְׁחוֹרוֹת אֲסוּרוֹת וְהַלְּבָנוֹת מֻתָּרוֹת. נָפְלָה לְבָנָה, לְבָנוֹת אֲסוּרוֹת וּשְׁחוֹרוֹת מֻתָּרוֹת. בְּשֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ מַה נָּפְלָה, מַעֲלוֹת זוֹ אֶת זוֹ. וּבְזוֹ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַחְמִיר, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מֵקֵל:

ברטנורה (ט) **כיצד**. לפרושי מלתיה דרבי עקיבא קאתי: **ובזו רבי אליעזר מחמיר**. בהא דתנינן לעיל, אבל במאי דבעינא למימר לקמן הוי איפכא:

י. וּבְזוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵקֵל, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַחְמִיר. בְּדוֹרֵס לִיטְרָא קְצִיעוֹת עַל פִּי הַכַּד וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִי זוֹ הִיא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלּוּ הֵן פְּרוּדוֹת, וְהַתַּחְתּוֹנוֹת מַעֲלוֹת אֶת הָעֶלְיוֹנוֹת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לֹא תַעֲלֶה עַד שֶׁיְּהֵיוּ שָׁם מֵאָה כַּדִּים:

ברטנורה (י) **בדורס ליטרא קציעות**. ליטרא של תאנים יבשים של תרומה: **על פי הכד**. של חולין, והרבה כדין יש. ואין ידוע באיזה כד דרסה, ובכל כד יש מאה ליטרות של חולין, אפילו אין כאן מאה כדין שרי ר' אליעזר, ואף על פי שידוע הוא שהליטרא של תרומה היא בפי הכד ואינה מעורבת עם החולין, רואין אותן כאילו נפרדו ממקומן ונתערבו החולין בתרומה ועולין באחד ומאה. ורבי יהושע סבר כיון דאינה מעורבת אין התחתונות מסייעות לבטל את העליונות, אלא השולים מותרים והפנימיים אסורים. עד שיהיו שם מאה כדין ותבטל פי חבית זה במאה פומין. והלכה כר' יהושע:

יא. סְאָה תְרוּמָה שֶׁנָּפְלָה עַל פִּי מְגוּרָה וּקְפָאָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם יֵשׁ בַּקִּפּוּי מֵאָה סְאָה, תַּעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לֹא תַעֲלֶה. סְאָה תְרוּמָה שֶׁנָּפְלָה עַל פִּי מְגוּרָה, יַקְפִּיאֶנָּה. וְאִם כֵּן, לָמָּה אָמְרוּ תְּרוּמָה עוֹלָה בְּאַחַת וּמֵאָה, בְּשֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ אִם בְּלוּלוֹת הֵן, אוֹ לְאַיִן נָפְלָה:

ברטנורה (יא) **מגורה**. אוצר שאוגרים בו התבואה: **וקפאה**. הסיר מה שלמעלה, תרגום ויצף הברזל (מלכים ב ו) וקפא פרזלא: **אם יש בקפוי תעלה באחד ומאה**. מפרש בירושלמי דהכי קאמר אם יש בקפוי עם מה שתחתיו אחד ומאה תעלה, ורבי אליעזר לטעמיה דאמר התחתונות מעלות את העליונות, וקא משמע לן דאף על גב דקפאה וגלי דעתיה שלא נתערבה עם התחתונות אף על פי כן התחתונות מסייעות לבטל: **ורבי יהושע אומר לא תעלה**. ר' יהושע לטעמיה דאמר לעיל שאין התחתונות מסייעות לבטל: **סאה תרומה**. סיומא דמלתיה דר' יהושע היא והכי קאמר כיון דלא תעלה כיצד יעשה, יקפיאנה יסיר מה שצף למעלה ומעט סביב לה עד שידע שהסיר כולה, והשאר הכל חולין: **אם כן למה אמרו**. מתניתין פריך על מלתיה דר' יהושע, אם כן באיזה מקום אמרו תרומה צריכה אחד ומאה, כיון שיש תקנה בקפוי, ומשני בשאין ידוע אם נבללה הסאה במגורה אחר שנפלה על פי המגורה, אי נמי בתחילה אין ידוע להיכן נפלה. והלכה כרבי יהושע:

יב. שְׁתֵּי קֻפּוֹת וּשְׁתֵּי מְגוּרוֹת שֶׁנָּפְלָה סְאָה תְרוּמָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזוֹ מֵהֶן נָפְלָה, מַעֲלוֹת זוֹ אֶת זוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֲפִלּוּ הֵם בִּשְׁתֵּי עֲיָרוֹת מַעֲלוֹת זוֹ אֶת זוֹ:

ברטנורה (יב) **שתי קופות**. בכל אחת חמשים סאה: **ואין ידוע לאיזה מהן נפלה**. ושתיהן אסורות מספק, מסייעות זו את זו לבטל, ואם רצה להעלות סאה מזו מעלה, מזו מעלה, מחצה מזו מחצה מזו מעלה. ושתי קופות אפילו הן בשני בתים ואין ידוע לאיזו מהן נפלה סאה של תרומה, מעלות זו את זו, מפני שדרכן להתפנות והן מיטלטלות ממקום למקום, ופעמים שמתערבות זו עם זו. אבל שתי מגורות שאינן מיטלטלות בזמן ששתיהן בבית אחד מעלות זו את זו ואם הן בשני [בתים] אין מעלות זו את זו: רבי שמעון אומר אפילו הן בשתי עיירות. ואין הלכה כרבי שמעון:

יג. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מַעֲשֶׂה בָא לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא בַּחֲמִשִּׁים אֲגֻדּוֹת שֶׁל יָרָק, שֶׁנָּפְלָה אַחַת מֵהֶן לְתוֹכָן, חֶצְיָהּ תְּרוּמָה, וְאָמַרְתִּי לְפָנָיו, תַּעֲלֶה. לֹא שֶׁהַתְּרוּמָה תַּעֲלֶה בַּחֲמִשִּׁים וְאֶחָד, אֶלָּא שֶׁהָיוּ שָׁם מֵאָה וּשְׁנֵי חֲצָאִים:

ברטנורה (יג) **שנפלה אחת מהן**. אגודה אחת כיוצא בהן, ואינה ניכרת מביניהן, ואותה אגודה היתה חציה חולין וחציה תרומה: **שהיו שם מאה ושני חציים**. עם החצי של תרומה שבה. ואשמועינן רבי יוסי שאין האגודה שחציה תרומה מדמעת אלא לפי חשבון תרומה שבה, ולא אמרינן שהאגודה כולה תדמע כיון שהיא תרומה מעורבת בחולין:

גמרא ברכות דף נד ע"ב

אָמַר רַב יְהוּדָה: שְׁלֹשָׁה צְרִיכִין שִׁמּוּר. וְאֵלּוּ הֵן: חוֹלֶה, חָתָן וְכַלָּה. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא חוֹלֶה, חַיָּה, חָתָן וְכַלָּה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף אָבֵל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בַּלַּיְלָה. וְאָמַר רַב

יְהוּדָה: שִׁלְשָׁה דְּבָרִים הַמַּאֲרִיךְ בָּהֶן מַאֲרִיכִין יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם. הַמַּאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ וְהַמַּאֲרִיךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ וְהַמַּאֲרִיךְ בְּבֵית הַכִּסֵּא. הַמַּאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ מְעַלִּיוּתָא הִיא. וְהָא אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמַּאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ וּמְעַיֵּן בָּהּ סוֹף, בָּא לִידֵי כְּאֵב לֵב, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יג) תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלָה לֵב. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: שִׁלְשָׁה דְּבָרִים מַזְכִּירִים עֲוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם וְאֵלּוּ הֵן: קִיר נָטוּי, וְעִיּוּן תְּפִלָּה, וּמוֹסֵר דִּין עַל חֲבֵרוֹ לַשָּׁמַיִם. הָא לָא קַשְׁיָא הָא דְּמְעַיֵּן בָּהּ הָא דְּלָא מְעַיֵּן בָּהּ וְהֵיכִי עָבִיד דְּמַפֵּישׁ בְּרַחֲמֵי וְהַמַּאֲרִיךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ דְּיִלְמָא אָתֵי עַנְיָא וְיָהֵיב לֵהּ דְּכְתִיב (יחזקאל מא) הַמִּזְבֵּחַ עֵץ שָׁלוֹשׁ אַמּוֹת גָּבֹהַּ. וּכְתִיב (שם) וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'. פְּתַח בַּמִּזְבֵּחַ וְסִיֵּם בַּשֻּׁלְחָן. רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְהוּ כָּל זְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם מְזַבֵּחַ מְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל וְעַכְשָׁיו שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל אָדָם מְכַפֵּר עָלָיו:

רש"י **שימור**. מן המזיקין: **חולה**. שהורע מזלו לפיכך השד מתגרה בו וכן חיה אשה שילדה וכן אבל חתן וכלה ותלמידי חכמים מקנאתו מתגרה בהם: **והמאריך על שלחנו**. שמתוך כך עניים באים ומתפרנסים: **והמאריך בבית הכסא**. רפואה היא לו: **ומעיין בה**. אומר בלבו שיעשה בקשתו לפי שהתפלל בכוונה: **כאב לב**. שאין בקשתו נעשית: **תוחלת**. לשון תפלה, כמו ויחל משה: **מזכירין עונותיו**. שעל ידיהן מפשפשין למעלה במעשיו לומר בטוח זה בזכיותיו נראה מה הם:

זוהר מקץ דף ר"ב ע"א

תָּנָן לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יִצְרֹו טוֹב עַל יֵצֶר הָרָע וְיִשְׁתְּדֵל אֲבָתְרֵהּ אִי אָזִיל מִנֵּהּ יָאוּת וְאִי לָאו יִשְׁתַּדֵּל בְּאוֹרָיְתָא דְּהָא לֵית לָךְ מִלָּה לְתָבְרָא יֵצֶר הָרָע אֶלָּא אוֹרָיְתָא, אִי אָזִיל מוּטָב וְאִי לָאו יְדַבַּר לֵהּ יוֹמָא דְּמוֹתָא בְּגִין לְתַבְרָא לֵהּ, הָכָא אִית לְאִסְתַּכְּלָא דְּהָא דָּא הוּא (קס"א ב) יֵצֶר הָרָע וְדָא הוּא מַלְאַךְ הַמָּוֶת, וְכִי מַלְאַךְ הַמָּוֶת מִתַּבָּר מִקַּמֵּי יוֹמָא דְּמוֹתָא וְהָא אִיהוּ קַטּוֹלָא דִּבְנֵי נָשָׁא הֲוֵי וְאִשְׁתְּמַע דְּחֶדְוָה הוּא דִּילֵהּ וּבְגִין כָּךְ אַסְטֵי לוֹן לִבְנֵי נָשָׁא תְּדִיר בְּגִין לְאַמְשָׁכָא לוֹן לְדָא, אֶלָּא וַדַּאי מַה דְּאִתְמַר דְּיִדְכַּר לֵהּ בַּר נָשׁ הַהוּא יוֹמָא דְּמוֹתָא וַדַּאי הָכִי הוּא בְּגִין דְּמִתְבַּר לְבָא דְּבַר נָשׁ דְּהָא יֵצֶר הָרָע לָא שַׁרְיָא אֶלָּא בַּאֲתַר דְּאִשְׁתְּכַח חֶדְוָה דְּחַמְרָא וְגַסּוּתָא דְּרוּחָא, וְכַד אַשְׁכַּח רוּחָא תְּבִירָא כְּדֵין אִתְפְּרַשׂ מִנֵּהּ וְלָא שַׁרְיָא בַּהֲדֵהּ וּבְגִין כָּךְ בָּעֵי לְאַדְכְּרָא לֵהּ יוֹמָא דְּמוֹתָא וְיִתְבַּר גּוּפֵּהּ וְאִיהוּ אָזִיל לֵהּ, תָּא חֲזֵי יֵצֶר טוֹב בָּעֵי חֶדְוָה דְּאוֹרָיְתָא וְיֵצֶר רָע חֶדְוָה דְּחַמְרָא וְנִיאוּפִין וְגַסּוּתָא דְּרוּחָא וּבְגִין כָּךְ בָּעֵי בַּר נָשׁ לְאַרְגָּזָא (לֵהּ) תְּדִיר מֵהַהוּא יוֹמָא רַבָּא יוֹמָא דְּדִינָא יוֹמָא דְּחוּשְׁבָּנָא דְּלֵית לֵהּ לְבַר נָשׁ לְאַנָּצָא עֲלֵהּ אֶלָּא עוֹבָדוֹי דְּכַשְׁרָן דְּאִיהוּ עָבִיד בְּהַאי עָלְמָא בְּגִין דְּיַגִּינוּ עֲלֵהּ בְּהַהִיא שַׁעֲתָא, תָּא חֲזֵי וְיִרְאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבְאוּ בֵּית יוֹסֵף. וּמַה כֻּלְּהוּ הֲווֹ גִּיבָּרִין כֻּלְּהוּ תַּקִּיפִין וְחַד עוּלֵּימָא

דְּאַיְתִי לוֹן לְבֵיתָא דְּיוֹסֵף דְּחָלוּ, כַּד יֵיתֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמִתְבַּע לֵהּ לְדִינָא לְבַר נָשׁ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה, בְּגִין כָּךְ בָּעֵי לֵהּ לְבַר נָשׁ לְאִזְדַּהָרָא בְּהַאי עָלְמָא לְאִתְתַּקָּפָא בֵּהּ בְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְיַשְׁוֵי בֵּהּ רוּחָנֵהּ דְּאַף עַל גַּב דְּאִיהוּ חָטֵי אִי יַהֲדַר מִנֵּהּ בִּתְיוּבְתָּא שְׁלִימְתָא הָא תַּקִּיף אִיהוּ וְיִתְתַּקַּף בֵּהּ בְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּאִלּוּ לֹא חָטָא, דְּהָא שְׁבָטִין בְּגִין דְּחָטוּ עַל גְּנֵבַת יוֹסֵף הֲווֹ דַּחֲלִין דְּאִלְמָלֵא לָא חָטוּ לָא הֲווֹ דַּחֲלִין כְּלָל בְּגִין דְּחוֹבוֹי דְּבַר נָשׁ מִתְבָּרִין לִבֵּהּ וְלֵית לֵהּ חֵילָא כְּלָל מַאי טַעֲמָא דְּהָא הַהוּא יֵצֶר הַטּוֹב אִתְבַּר עִמֵּהּ וְלֵית לֵהּ חֵילָא לְאִתְתַּקְפָּא עַל הַהוּא יֵצֶר הָרָע, וְעַל דָּא כְּתִיב (דברים כ) מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב הַיֵּרֵא (דְּיַרְאֵה דָּא) מַחוֹבִין דְּבִידּוֹי דְּאִנּוּן תְּבִירָא דְּלִבָּא דְּבַר נָשׁ:

תרגום הזוהר וְלָמַדְנוּ, לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יֵצֶר הַטּוֹב עַל יֵצֶר הָרַע, וְיִשְׁתַּדֵּל אַחֲרָיו. אִם הָלַךְ מֶמֶנּוּ, טוֹב. וְאִם לֹא, יַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה, כִּי אֵין לְךָ דָּבָר לִשְׁבּוֹר אֶת הַיֵּצֶר הָרַע, אֶלָּא הַתּוֹרָה. אִם הָלַךְ, טוֹב. וְאִם לֹא, יִזְכּוֹר לוֹ יוֹם הַמִּיתָה כְּדֵי לְשַׁבְּרוֹ. כָּאן יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל, הֲרֵי זֶהוּ יֵצֶר הָרָע וְזֶהוּ מַלְאָךְ הַמָּוֶת. וְכִי מַלְאָךְ הַמָּוֶת יִשְׁבֹּר מִלִּפְנֵי יוֹם הַמִּיתָה, וַהֲרֵי הוּא הָהוֹרֵג אֶת בְּנֵי הָאָדָם, וּמַשְׁמָע שֶׁהַשִּׂמְחָה שֶׁלּוֹ, הִיא לְהָמִית אֲנָשִׁים, שֶׁמְּשׂוּם זֶה הוּא מַסְטֶה אוֹתָם תָּמִיד, כְּדֵי לְהַמְשִׁיכָם לְמִיתָה. וּמֵשִׁיב, אֶלָּא וַדַּאי מַה שֶּׁלְּמַדְנוּ שֶׁהָאָדָם יִזְכּוֹר לוֹ יוֹם הַמִּיתָה, וַדַּאי כֵּן הוּא, כְּדֵי לִשְׁבּוֹר הַלֵּב שֶׁל הָאָדָם, כִּי יֵצֶר הָרַע אֵינוֹ שׁוֹרֶה אֶלָּא בַּמָּקוֹם שֶׁנִּמְצְאוֹת שִׂמְחַת הַיַּיִן וְגֵאוּת הָרוּחַ. וּכְשֶׁנִּמְצָא רוּחַ שָׁבוּר בָּאָדָם אָז מִתְפָּרֵד מִמֶּנּוּ, וְאֵינוֹ שׁוֹרֶה עָלָיו, וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְהַזְכִּיר לוֹ יוֹם הַמִּיתָה, וְיִשְׁבֹּר גּוּפוֹ וְהוּא הוֹלֵךְ לוֹ. בֹּא וּרְאֵה, יֵצֶר הַטּוֹב צָרִיךְ חֶדְוָה שֶׁל תּוֹרָה, וְיֵצֶר הָרַע צָרִיךְ חֶדְוָה שֶׁל יַיִן וְנִיאוּף וְגֵאוּת רוּחַ. וּמְשׂוּם זֶה צָרִיךְ הָאָדָם לְהַפְחִידוֹ תָּמִיד מֵאוֹתוֹ יוֹם הַגָּדוֹל, יוֹם הַדִּין, יוֹם הַחֶשְׁבּוֹן, שֶׁאֵין מַה שֶּׁיֵּגֵן עַל הָאָדָם, אֶלָּא הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּדֵי שֶׁיָּגִינוּ עָלָיו בַּשָּׁעָה הַהִיא. בֹּא וּרְאֵה, וַיִּרְאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבְאוּ וְגוֹ': וּמַה שֶּׁכֻּלָּם הָיוּ גִּבּוֹרִים, כֻּלָּם חֲזָקִים, וְעֻלָּם אֶחָד שֶׁהֵבִיאָם לְבֵית יוֹסֵף, גָּרַם לָהֶם שֶׁהָיוּ מִתְיָרְאִים. בָּעֵת שֶׁיָּבֹא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִתְבּוֹעַ אֶת הָאָדָם לַדִּין, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁיֵּשׁ לִירָא וּלְפַחֵד. מִשּׂוּם זֶה צָרִיךְ הָאָדָם לְהִזָּהֵר בָּעוֹלָם הַזֶּה, לְהִתְחַזֵּק בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְיִשִּׂים מִבְטַחוֹ בּוֹ. כִּי אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חָטָא, אִם יַחֲזוֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, הֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָזָק, לְהַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו, וּלְסַלּוֹחַ לוֹ, וְיוּכָל לְהִתְחַזֵּק בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּאִלּוּ לֹא חָטָא כְּלָל. כִּי הַשְּׁבָטִים, מִשּׂוּם שֶׁחָטְאוּ בִּגְנֵבַת יוֹסֵף הָיוּ יְרֵאִים, וְאִם לֹא הָיוּ חוֹטְאִים, לֹא הָיוּ יְרֵאִים כְּלָל. כִּי עֲוֹנוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם מְשַׁבְּרִים אֶת לִבּוֹ וְאֵין לוֹ כֹּחַ כְּלָל. מַהוּ הַטַּעַם, כִּי יֵצֶר הַטּוֹב נִשְׁבָּר עִמּוֹ וְאֵין לוֹ כֹּחַ לְהִתְגַּבֵּר עַל יֵצֶר הָרַע. וְעַל כֵּן כָּתוּב, מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְגוֹ', הַיָּרֵא מִן הָעֲוֹנוֹת שֶׁבְּיָדָיו, שֶׁהֵם מְשַׁבְּרִים לִבּוֹ שֶׁל אָדָם.

הלכה פסוקה
הרמב"ם הלכות ברכות פרק א

א. כָּל הָעוֹנֶה אָמֵן לֹא יַעֲנֶה לֹא אָמֵן חֲטוּפָה וְלֹא אָמֵן קְטוּפָה וְלֹא אָמֵן קְצָרָה וְלֹא אֲרֻכָּה אֶלָּא אָמֵן בֵּינוֹנִית. וְלֹא יַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ יוֹתֵר מִן הַמְבָרֵךְ. וְכָל מִי שֶׁלֹּא שָׁמַע אֶת הַבְּרָכָה שֶׁהוּא חַיָּב בָּהּ לֹא יַעֲנֶה אָמֵן בִּכְלַל הָעוֹנִים: **ב**. כָּל הַמְבָרֵךְ בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הֲרֵי זֶה נוֹשֵׂא שֵׁם שָׁמַיִם לַשָּׁוְא וַהֲרֵי הוּא כְּנִשְׁבַּע לַשָּׁוְא וְאָסוּר לַעֲנוֹת אַחֲרָיו אָמֵן. הַתִּינוֹקוֹת מְלַמְּדִין אוֹתָן הַבְּרָכוֹת כְּתִקּוּנָן וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְבָרְכִין לְבַטָּלָה בִּשְׁעַת לִמּוּד הֲרֵי זֶה מֻתָּר וְאֵין עוֹנִין אַחֲרֵיהֶן אָמֵן וְהָעוֹנֶה אַחֲרֵיהֶן אָמֵן לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ:

מוסר
ספר חסידים סימן קעג

כְּלַל גָּדוֹל וְתַקָּנָה לִשְׁלֹשָׁה יְצָרִים. לִהְיוֹת בְּעִיר אַחֶרֶת רָחוֹק מִשָּׁם שֶׁאֵין שִׂיחוֹת מְצוּיוֹת לָבוֹא מִשָּׁם. וְתַקָּנָה לִרְאִיָּה אַל יְהֵא מְצוּי אֵצֶל נָשִׁים וְיַרְחִיק הַלִּיכָתוֹ מֵהֶן וְיַעֲצֹר רוּחוֹ מִלִּרְאוֹתָן כְּשֶׁהֵן אֲצְלוֹ, כִּי הָעִקָּר מַנִּיחַ מִפְּנֵי הַבּשֶׁת לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶן וּלְדַבֵּר מְאוֹתָן דְּבָרִים, אֲבָל רְאִיָּה שֶׁאֲחֵרִים עוֹשִׂים וּרְגִילִים בְּנָשִׁים, מִזֶּה יַעֲצֹר רוּחוֹ וְכָל עֲבֵרָה וַעֲבֵרָה שֶׁתָּבוֹא לְיָדוֹ יַחֲשֹׁב אִם הָיוּ גּוֹזְרִים עָלָיו גְּזֵרָה הָיָה נֶהֱרָג עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם וְיֹאמַר זֶה הַדָּבָר קָשֶׁה יוֹתֵר שֶׁלֹּא אוּכַל לַעֲמֹד בּוֹ, כָּל שֶׁכֵּן זֶה הַקַּל שֶׁלֹּא אֶחֱטָא. וְעַל הִרְהוּר אִשָּׁה בְּעֵת שֶׁהוּא בָּא לְהַרְהֵר עַל אִשָּׁה בַּתְּפִלָּה יִתְקַע גּוּדְלֵי אֶצְבְּעוֹת רַגְלָיו בָּאָרֶץ וְיִתְלֶה גּוּפוֹ עֲלֵיהֶן וְלֹא יִסְמֹךְ יָדָיו לַכֹּתֶל. וְזֶה הַדָּבָר מְבֻטָּל מִמֶּנּוּ כָּל מֵינֵי הִרְהוּרִים וְאִם יֵשֵׁב וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם. יִנְעַץ גּוּדָּלָיו בְּחֹזֶק בָּאָרֶץ. וְעַל יֵצֶר שְׁלִישִׁי אַהֲבַת לִבּוֹ וְאוֹהֵב אִשָּׁה בְּיוֹתֵר וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת וְלֹא בְּאַהֲבַת בָּנִים וּבָנוֹת בַּעֲבוּר אַהֲבַת הָאִשָּׁה הַזֹּאת. תִּקָּנָתוֹ לָצֵאת מִן הַמְּדִינָה הַהִיא וְאִם עֲבֵרָה בָּא לְיָדוֹ יִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ בְּכָל לִבּוֹ שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בָּהּ שֶׁהֲרֵי עַל יִסּוּרֵי שָׁעָה אָדָם מִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶן, עַל יִסּוּרֵי עוֹלָם שֶׁלָּהֶן אֵין סוֹף וְאֵין חֵקֶר כָּל שֶׁכֵּן שֶׁיִּבְכֶּה וְיִתְפַּלֵּל מְאֹד עֲלֵיהֶם. וְאִם עָמַד בַּדָּבָר אַל יַחֲזִיק טוֹבָה לְעַצְמוֹ לוֹמַר כַּמָּה אֲנִי צַדִּיק שֶׁעָמַדְתִּי בְּדָבָר זֶה אֶלָּא יְבָרֵךְ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא חָטָא. שֶׁבְּיָדוֹ הַלְּבָבוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כא) פַּלְגֵי מַיִם לֵב מֶלֶךְ בְּיַד ה' לְכָל אֲשֶׁר יַחְפֹּץ יַטֶּנּוּ. וְנֶאֱמַר (בראשית כ) וָאֶחְשָׂךְ גַּם אָנֹכִי אוֹתְךָ מֵחֲטוֹא לִי:

ראה יום שני

תורה
יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(לב) וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:

וְתִטְרוּן לְמֶעְבַּד יָת כָּל קְיָמַיָּא וְיָת דִּינַיָּא דִּי אֲנָא יָהֵב קֳדָמֵיכוֹן יוֹמָא דֵין: **יב** (א) אִלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ לְרִשְׁתָּהּ כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל הָאֲדָמָה: אִלֵּין קְיָמַיָּא וְדִינַיָּא דִּי תִטְרוּן לְמֶעְבַּד בְּאַרְעָא דִּיהַב יְיָ אֱלָהָא דַּאֲבָהָתָךְ לָךְ לְמֵירְתַהּ כָּל יוֹמַיָּא דִּי אַתּוּן קַיְמִין עַל אַרְעָא: (ב) אַבֵּד תְּאַבְּדוּן אֶת כָּל הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן: אֲבָדָא תְּאַבְּדוּן יָת כָּל אַתְרַיָּא דִּי פָּלְחוּ תַמָּן עַמְמַיָּא דִּי אַתּוּן יָרְתִין יָתְהוֹן יָת טַעֲוָתְהוֹן עַל טוּרַיָּא רָמַיָּא וְעַל רָמָתָא וּתְחוֹת כָּל אִילַן עֲבוֹף:

רש"י אבד תאבדון. אבד ואחר כך תאבדון מכאן לעוקר עבודה זרה שצריך לשרש אחריה: את כל המקומות אשר עבדו שם וגו' . ומה תאבדון מהם, את אלהיהם אשר על ההרים:

(ג) וְנִתַּצְתֶּם אֶת מִזְבְּחֹתָם וְשִׁבַּרְתֶּם אֶת מַצֵּבֹתָם וַאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תְּגַדֵּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא: וּתְתָרְעוּן יָת אֱגוֹרֵיהוֹן וּתְתַבְּרוּן יָת קָמָתְהוֹן וַאֲשֵׁרֵיהוֹן תּוֹקְדוּן בְּנוּרָא וְצַלְמֵי טַעֲוָתְהוֹן תְּקוֹצְצוּן וְתוֹבְדוּן יָת שְׁמְהוֹן מִן אַתְרָא הַהוּא:

רש"י מזבח. של אבנים הרבה: מצבה. של אבן אחת, והוא בימוס ששנויה במשנה (ע"ז מז, ב) אבן שחצבה מתחלתה לבימוס: אשרה. אילן הנעבד: ואבדתם את שמם. לכנות להם שם לגנאי, בית גליא קורין לה בית כריא, עין כל עין קוץ:

נביאים - ישעיה - פרק נד

(יז) כָּל כְּלִי יוּצַר עָלַיִךְ לֹא יִצְלָח וְכָל לָשׁוֹן תָּקוּם אִתָּךְ לַמִּשְׁפָּט תַּרְשִׁיעִי זֹאת נַחֲלַת עַבְדֵי יְהוָה וְצִדְקָתָם מֵאִתִּי נְאֻם יְהוָה: כָּל זֵין דְּיִתְקַן עֲלָךְ יְרוּשְׁלֵם לָא יִצְלַח וְכָל לִישָׁן דִּיקוּם עִמָּךְ לְדִינָא תְּחַיְּבִינֵיהּ דָּא אַחְסָנַת עַבְדַיָּא דַיְיָ וְזַכְוָתֵיהוֹן מִן קֳדָמַי אֲמַר יְיָ:

רש"י **כל כלי יוצר** . כל כלי זיין אשר ילטשוהו ויחדדהו בשבילך להלחם בך : **יוצר** . ל' חרבות צורים (יהושע ה) אף תשיב צור חרבו (תהלים פט) :

נה (א) הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם וַאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף לְכוּ שִׁבְרוּ וֶאֱכֹלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְלוֹא כֶסֶף וּבְלוֹא מְחִיר יַיִן וְחָלָב: וַי כָּל דְּצָבֵי לְמֵילַף יֵיתֵי וְיֵלֵף וּדְלֵית לֵהּ כְּסַף אֱתוֹ שְׁמָעוּ וַאֲלִיפוּ אֱתוֹ שְׁמָעוּ וַאֲלִיפוּ בְלָא בָדָמִין וּבְלָא בְמָמוֹן אוּלְפָן דְּטָב מֵחֲמַר וּמֵחָלָב:

רש"י **הוי כל צמא** . הוי זה ל' קריאה וזימון וקיבוץ הוא ויש הרבה במקרא (זכריה ב) הוי הוי ונוסו מארץ צפון : **לכו למים** . לתורה : **שברו** . ל' לשבור בר (בראשית מב) קנו : **יין וחלב** . לקח טוב מיין וחלב :

(ב) לָמָּה תִשְׁקְלוּ כֶסֶף בְּלוֹא לֶחֶם וִיגִיעֲכֶם בְּלוֹא לְשָׂבְעָה שִׁמְעוּ שָׁמוֹעַ אֵלַי וְאִכְלוּ טוֹב וְתִתְעַנַּג בַּדֶּשֶׁן נַפְשְׁכֶם: לָמָּה תִתְקְלוּן כַּסְפְּכוֹן בְּלָא לְמֵיכַל וְלֵאוּתְכוֹן בְּלָא לְמִשְׂבַּע קַבִּילוּ לְמֵימְרִי וֶאֱכוֹלוּ דְּטָב וְתִתְפַּנַּק בְּדַדְהֵין נַפְשְׁכוֹן:

רש"י **למה תשקלו כסף** . למה תגרמו לכם לשקול כסף לאויביכם בלא לחם :

(ג) הַטּוּ אָזְנְכֶם וּלְכוּ אֵלַי שִׁמְעוּ וּתְחִי נַפְשְׁכֶם וְאֶכְרְתָה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים: אַרְכִינוּ אוּדְנֵיכוֹן וְקַבִּילוּ לְמֵימְרִי שְׁמָעוּ וְתִתְקַיֵּם נַפְשְׁכוֹן וְאֶגְזַר לְכוֹן קְיָם עָלַם טָבוָת דָּוִד דְּמְהֵימְנָן:

רש"י **חסדי דוד** . שאגמול לדוד חסדיו :

כתובים - תהילים - פרק מה

מה (א) לַמְנַצֵּחַ עַל שֹׁשַׁנִּים לִבְנֵי קֹרַח מַשְׂכִּיל שִׁיר יְדִידֹת: לְשַׁבָּחָא עַל יָתְבֵי סַנְהֶדְרִין דְּמֹשֶׁה דְּאִתְאֲמַר בִּנְבוּאָה עַל יְדֵיהוֹן דִּבְנֵי קֹרַח שְׁכִלָא טָבָא וְתֻשְׁבַּחְתָּא וְאוֹדָאָתָא:

רש"י **על שושנים** . לכבוד תלמידי חכמים יסדו השיר הזה שהם רכים כשושנים ונאי' כשושני' ומרטיבי' מעשים טובים כשושנים : **משכיל** . ע"י תורגמן : **שיר ידידות** . שיר אהובים שיר של שבח להם להאהיבם על הבריות ולהאהיב תורתם עליהם :

(ב) רָחַשׁ לִבִּי דָּבָר טוֹב אֹמֵר אֲנִי מַעֲשַׂי לְמֶלֶךְ לְשׁוֹנִי עֵט סוֹפֵר מָהִיר: בָּעֵי לִבִּי מַמְלַל טָב אֵימַר אֲנִי עוֹבָדַי לְמַלְכָּא מַמְלַל לִישָׁנִי מוֹחִי הֵיךְ קוֹלְמוֹס סַפְרָא רָגִיל:

רש"י **רחש לבי** . כך התחיל המשורר בשירו השריץ לבי בקרבי דבר טוב בשבחך את הת"ח רחש לשון נענוע וכן כל לשון שירוץ וריחוש : **אומר אני מעשי למלך** . השיר הזה שיסדתי ועשיתי אני אומרו למלך שנאמ' (משלי ח') בי מלכים ימלוכו : **לשוני** . צח בשירים כעט סופר מהיר , ראיתי ביסודו של רבי משה הדרשן מהיר בלשון ערבי בקי :

(ג) יָפְיָפִיתָ מִבְּנֵי אָדָם הוּצַק חֵן בְּשִׂפְתוֹתֶיךָ עַל כֵּן בֵּרַכְךָ אֱלֹהִים לְעוֹלָם: שׁוּפְרָךְ מַלְכָּא מְשִׁיחָא עֲדִיךְ מִבְּנֵי נָשָׁא אִתְיְהִיב רוּחַ נְבוּאָה בְּסִפְוָתָךְ מְטוּל כֵּן בֵּרְכִנָּךְ יְיָ לְעָלְמָא:

רש"י **יפיפית מבני אדם** . העוסקים במלאכת חיי שעה , למה לפי שהוצק חן בשפתותיך להורות כהלכה , הוצק כמו נשפך כמו מוצקות (זכריה ד') , ויצק עליה שמן (ויקרא ב') : **על כן ברכך** . כמו שנאמר ה' עוז לעמו יתן ומה שכרן ה' יברך את עמו בשלום (לעיל כ"ט) :

(ד) חָגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר הוֹדְךָ וְהַדָּרֶךָ: וְזֹרֵז סָיְפְּךָ עַל יַרְכָּךְ גִּבָּרָא הוֹדָךְ וְשִׁיבְהוֹרָךְ:

רש"י **חגור חרבך על ירך** . להלחם מלחמתה של תורה והוא הודך והוא הדרך :

משנה חגיגה פרק ג

א. חֹמֶר בַּקֹּדֶשׁ מִבַּתְּרוּמָה, שֶׁמַּטְבִּילִין כֵּלִים בְּתוֹךְ כֵּלִים לַתְּרוּמָה, אֲבָל לֹא לַקֹּדֶשׁ. אֲחוֹרַיִם וְתוֹךְ וּבֵית הַצְּבִיטָה בַּתְּרוּמָה, אֲבָל לֹא בַקֹּדֶשׁ. הַנּוֹשֵׂא אֶת הַמִּדְרָס נוֹשֵׂא אֶת הַתְּרוּמָה,

אֲבָל לֹא אֶת הַקֹּדֶשׁ. בִּגְדֵי אוֹכְלֵי תְרוּמָה, מִדְרָס לְקֹדֶשׁ. לֹא כְּמִדַּת הַקֹּדֶשׁ מִדַּת הַתְּרוּמָה, שֶׁבַּקֹּדֶשׁ מַתִּיר וּמְנַגֵּב וּמַטְבִּיל וְאַחַר כָּךְ קוֹשֵׁר, וּבַתְּרוּמָה קוֹשֵׁר וְאַחַר כָּךְ מַטְבִּיל:

ברטנורה (א) **חומר בקדש**. שמטבילין כלים בתוך כלים. כששניהם טמאים: **אבל לא לקדש**. דאמרי כבדו של כלי הפנימי המכביד על החיצון שהוא מונח בתוכו. חוצץ בפני הטומאה (צריך לומר בפני המים וכן הוא ברש"י גמרא) ואין טבילה עולה לא לזה ולא לזה: אחוריים ותוך ובית הצביטה לתרומה. כלי הראוי להשתמש בתוכו. ובאחוריו ובית צביטתו. ואם נטמא בית צביטתו לא נטמאו אחוריו ותוכו. ופירוש בית הצביטה. בית אחיזה. לשון ויצבט לה קלי (רות ב) ואית דגרם בית הצביטה לשון אצבע שעושין לכלי בית אחיזה להכניס אצבעו בתוכו. כשהוא שותה. כדי שלא יכניס ידו לתוך הכלי: **אבל לא לקדש**. שאם נטמא אחד מהם בטומאה דרבנן כולו טמא לקדש: **הנושא את המדרס**. מנעל של זב: **נושא את התרומה**. אם ירצה בחבית של חרס, שאינו נוגע באוירה: **אבל לא את הקדש**. משום מעשה שהיה באדם אחד שהיה נושא חבית יין של נסכים ונפסקה לו רצועה של סנדל שהיתה מדרס הזב. ונטלה בידו ומתוך כך נפלה לאויר החבית ונטמא הקדש באותה שעה אמרו הנושא את המדרס לא ישא את הקדש. ולפי שמעשה שהיה בקדש היה. לפיכך לא גזרו אלא בקדש ולא בתרומה: **לא כמדת הקדש**. בחציצה טבילותיו מדת התרומה: **שבקדש**. אם יש בגד טמא ובא להטבילו. אם קשור הוא מתיר את קשרו. משום דדמיא לחציצה: **ומנגב**. אם לח הוא מנגבו תחילה דשמנונית שעליו הוי כחוצץ: **ובתרומה**. אם ירצה קושרו ואחר כך מטביל כשהוא קשור ואין בכך כלום:

ב. כֵּלִים הַנִּגְמָרִין בְּטָהֳרָה, צְרִיכִין טְבִילָה לַקֹּדֶשׁ, אֲבָל לֹא לַתְּרוּמָה. הַכְּלֵי מְצָרֵף מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ לַקֹּדֶשׁ, אֲבָל לֹא לַתְּרוּמָה. הָרְבִיעִי בַּקֹּדֶשׁ פָּסוּל, וְהַשְּׁלִישִׁי בַּתְּרוּמָה. וּבַתְּרוּמָה, אִם נִטְמֵאת אַחַת מִיָּדָיו, חֲבֶרְתָּהּ טְהוֹרָה. וּבַקֹּדֶשׁ, מַטְבִּיל שְׁתֵּיהֶן, שֶׁהַיָּד מְטַמָּא אֶת חֲבֶרְתָּהּ בַּקֹּדֶשׁ, אֲבָל לֹא בַּתְּרוּמָה:

ברטנורה (ב) **כלים הנגמרים בטהרה**. שגמרן חבר ונזהר בהם משבאו קרוב לגומרן שהם ראויין לקבל טומאה: אף על פי כן: **צריכין טבילה לקדש**. חיישינן שמא נתז רוק מפי ע"ה על הכלי בשעה שהיה החבר אוחז בו. ואף על פי שבאותה שעה עדיין לא נגמר הכלי ולא היה מקבל טומאה שמא לאחר שנגמר והיה ראוי לקבל טומאה עדיין היה הרוק לח ומטמא דתנן במסכת נדה הזוב והרוק מטמאין לחים: **הכלי מצרף מה שבתוכו**. היו חתיכות הרבה של אוכלין בכלי אחד ונגע טבול יום שהוא פוסל את התרומה באחת מהן. הכלי מצרפן להיות כולן חשובים כחתיכה אחת ונפסלו כולן דכתיב (במדבר ז) כף אחת עשרה זהב הכתוב עשאו לכל מה שבכף אחת: **אבל לא לתרומה**. אלא אותה

חתיכה שנגע בה היא פסולה והשאר טהורות: **הרביעי בקדש פסול**. ואינו פוסל: **אם נטמאת אחת מידיו**. בטומאות דרבנן כגון באוכלין ומשקין טמאים וכיוצא בהן שאין מטמאין אלא ידים ולא את הגוף: **ובקדש מטביל את שתיהן**. והוא שתשאר לחלוחית ביד הטמאה בשעה שנטמאה. אבל לא היה לחלוחית ביד הטמאה אין היד האחת טמאה עד שתגע בה:

ג. אוֹכְלִין אֹכָלִים נְגוּבִין בְּיָדַיִם מְסֹאָבוֹת בַּתְּרוּמָה, אֲבָל לֹא בַּקֹּדֶשׁ. הָאוֹנֵן וּמְחֻסַּר כִּפּוּרִים צְרִיכִין טְבִילָה לַקֹּדֶשׁ, אֲבָל לֹא לַתְּרוּמָה:

ברטנורה (ג) אוכלין אוכלים נגובים בידים מסואבות בתרומה. הכי קאמר אוכלין אוכלים של חולין נגובין בידים מסואבות עם התרומה אבל לא עם הקדש. מי שתחב לו חבירו אוכלין של קדש בפיו בידים טהורות. וזה האוכל ידיו מסואבות או שתחב הוא עצמו אוכלין של קדש בפיו על ידי כוש או כרכר. ובקש לאכול צנון או בצל של חולין עמהן. שאין ידים מסואבות השניות לטומאה מטמאות את החולין אפ"ה גזור רבנן שלא יאכלם עם הקדש שמא יגע בידיו מסואבות באוכלין של קדש שבפיו ולענין תרומה אף על פי שהידים המסואבות פוסלות לא עשו מעלה. זו אלא אמרינן זהיר ולא נגע. ולהכי נקט נגובים שאילו היה עכשיו משקין עליהם הוי המשקין נעשים ראשונים מחמת הידים ועושין את החולין שניים וכשנוגעין בתרומה שבפיו פוסלים אותה: **האונן**. שלא נטמא במתו: **מחוסר כפורים**. שטבל והעריב שמשו ולא הביא קרבנותיו: **צריכין טבילה**. לאחר שיביא קרבנו אם רצה לאכול קדש כיון דעד האידנא היו אסורים בקדש אצרכינהו רבנן טבילה. ומחוסר כפורים פוסל את הקדש בנגיעה. והאונן. אף על פי שאסור לאכול אינו פוסל בנגיעה: **אבל לא בתרומה**. דמחוסר כפורים ואונן מותרים בתרומה. ואע"ג דאונן אסור במעשר שני מותר הוא בתרומה דמרבינן ליה מוכל זר לא יאכל קדש (ויקרא כב) זרות אמרתי לך ולא אנינות:

ד. חֹמֶר בַּתְּרוּמָה, שֶׁבִּיהוּדָה נֶאֱמָנִים עַל טָהֳרַת יַיִן וְשֶׁמֶן כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, וּבִשְׁעַת הַגִּתּוֹת וְהַבַּדִּים אַף עַל הַתְּרוּמָה. עָבְרוּ הַגִּתּוֹת וְהַבַּדִּים וְהֵבִיאוּ לוֹ חָבִית שֶׁל יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה, לֹא יִקַּבְּלֶנָּה מִמֶּנּוּ, אֲבָל מַנִּיחַ לְגַת הַבָּאָה. וְאִם אָמַר לוֹ, הִפְרַשְׁתִּי לְתוֹכָהּ רְבִיעִית קֹדֶשׁ, נֶאֱמָן. כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן הַמְדֻמָּעוֹת, נֶאֱמָנִין עֲלֵיהֶם בִּשְׁעַת הַגִּתּוֹת וְהַבַּדִּים, וְקֹדֶם לַגִּתּוֹת שִׁבְעִים יוֹם:

ברטנורה (ד) **שביהודה נאמנין וכו'**. להכי נקט ביהודה. לפי שרצועה של ארץ כותיים היתה מפסקת בין גליל ליהודה. וירושלים ארץ יהודה היא. ולא היה אפשר להביא קדש מארץ הגליל ליהודה. לפי שגזרו טומאה על ארץ העמים. ואפילו של חברים שבגליל

לא היה אפשר להביאו לנסכים: נאמנין על טהרת יין ושמן כל ימות השנה. ע"ה אמר יין זה טהור הוא והוא לנסכים. שמן זה טהור הוא והוא למנחות. נאמן לעולם דמשום חומרי דקדש מזדהר ולא משקר. אבל אם אמר יין ושמן אלו טהורים והן לתרומה אינו נאמן. שאין אסור טומאת תרומה חמור בעיני עמי הארץ וחיישינן דלמא משקרי בה: **ובשעת הגתות והבתים**. בעת הבציר ובעת שעוצרים הזיתים בבד נאמנין אף על התרומה לפי שכל בני אדם מטהרים את כליהם בעת עשיית היין והשמן. כדי להפריש התרומה בטהרה: **עברו הגתות וכו'**. לאחר שעבר זמן הבציר. או זמן עצירת הזתים בבית הבד. והביא עם הארץ חבית של יין או של שמן של תרומה לכהן חבר ואומר שהיא טהורה. לא יקבלנה ממנו בחזקת טהורה דלאחר הגיתות והבדים אינו נאמן: **אבל מניחה לגת הבאה**. עם הארץ שיודע שלאחר הגתות הבדים אינו נאמן. מניח חבית זו לגת הבאה ואז נותנה לכהן. דבאותו שעה הוא נאמן עליה: **רביעית**. הלוג יין לנסכים נאמן על כל החבית. דמגו דמהימן אקדש מהימן נמי אחרומה: **כדי יין וכדי שמן המדומעות**. המטהר את טבלו לנסכים והשתא איכא חולין ותרומה וקדש מעורבין ומדומעין זה בזה. ובא לומר גם על הכדים שהן טהורים. אע"ג דעם הארץ אינו נאמן על הכדים אפילו בשעת הגיתות. האידנא מהמנינן ליה על הכדים אפילו קודם שעת הגתות שבעים יום. דמגו דמהימן אקדש מהימן נמי אתרומה ואכדים. דגנאי הוא לקדש שיהיו הכדים שעירוהו מהם בחזקת טומאה והוא קרב. ושבעים יום דנקט. משום דאורחא דעלמא הוא להזמין את הכלים ולטהרם ע' יום קודם הגתות:

ה. מִן הַמּוּדִיעִית וְלִפְנִים, נֶאֱמָנִין עַל כְּלֵי חֶרֶס. מִן הַמּוּדִיעִית וְלַחוּץ, אֵין נֶאֱמָנִים. כֵּיצַד, הַקַּדָּר שֶׁהוּא מוֹכֵר הַקְּדֵרוֹת, נִכְנַס לִפְנִים מִן הַמּוּדִיעִית, הוּא הַקַּדָּר וְהֵן הַקְּדֵרוֹת וְהֵן הַלּוֹקְחִים, נֶאֱמָן. יָצָא, אֵינוֹ נֶאֱמָן:

ברטנורה (ה) **מן המודיעית ולפנים**. מודיעית כרך רחוק מירושלים ט"ו מיל. ממנו ולפנים לצד ירושלים נאמנים קדרים עמי הארץ ליקח מהן כלי חרס הדקים. כגון כוסות קדרות וקיתונות. לפי שאי אפשר בלא הם. ובירושלים אין עושין כבשונות מפני העשן לא לסיד ולא לקדרות לפיכך האמינום ולא גזרו עליהם. שאין גוזרים גזירה על הצבור שאין יכולין לעמוד בה: **הוא הקדר**. מי שהביאו מחוץ למודיעית לו בלבד האמינו לפי שאי אפשר שלא להאמינו אבל אם מסרם ליד קדר אחר ע"ה היושב במודיעית או לפנים. לא האמינוהו: **והן הקדרות**. על אותן קדרות שהביא הוא נאמן. ואינו נאמן לצרף עמהם קדרות של קדר אחר שיושב במודיעית או לפנים: **והן הלוקחין**. חברים שראוהו

שהביאם. נאמן הקדר אצלם ולא אצל לוקחים אחרים: **יצא מן המודיעים**. לשוב לאחוריו אינו נאמן:

ו. הַגַּבָּאִין שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת, וְכֵן הַגַּנָּבִים שֶׁהֶחֱזִירוּ אֶת הַכֵּלִים, נֶאֱמָנִין לוֹמַר, לֹא נָגַעְנוּ. וּבִירוּשָׁלַיִם נֶאֱמָנִין עַל הַקֹּדֶשׁ, וּבְשָׁעַת הָרֶגֶל אַף עַל הַתְּרוּמָה:

ברטנורה (ו) **הגבאים**. ישראל שהן גבאים למלכי אומות העולם לגבות מישראל מסים וארנוניות. ונכנסו לתוך הבית לעבוט עבוטו: **וכן הגנבים**. שנגנב כלי חרס והחזירום: **נאמנים לומר לא נגענו**. לתוכו. והוא שהחזירום מחמת תשובה שעשו מעצמם. לא מחמת יראה: **ובירושלים נאמנים על הקדש**. נאמנים על כל כלי חרס בין גדולים בין קטנים. לומר שהן טהורין לקדש לפי שאין עושין כבשונות בירושלים, לפיכך האמינום ולא גזרו עליהם. ובשעת הרגל אף אותה על התרומה דאמר קרא (שופטים כ) ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים הכתוב קראם בשעת אסיפה כולם חברים. ורגל שעת אסיפה היה:

ז. הַפּוֹתֵחַ אֶת חָבִיתוֹ, וְהַמַּתְחִיל בְּעִסָּתוֹ עַל גַּב הָרֶגֶל, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר יִגְמוֹר וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא יִגְמוֹר. מְשֶׁעָבַר הָרֶגֶל, הָיוּ מַעֲבִירִין עַל טָהֳרַת הָעֲזָרָה. עָבַר הָרֶגֶל בְּיוֹם שִׁשִּׁי, לֹא הָיוּ מַעֲבִירִין, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף לֹא בְּיוֹם חֲמִישִׁי, שֶׁאֵין הַכֹּהֲנִים פְּנוּיִין:

ברטנורה (ז) **הפותח את חביתו**. חבר שפתח חביתו למכור יין בירושלים ברגל. ומשמשו בו עמי הארץ: **לא יגמור לאחר הרגל**. שאף על פי שבשעת הרגל הן טהורין. לא שטהרתן טהרה עולמית. אלא שבשעת הרגל הכל חבירים, אבל לאחר הרגל טמא מגען למפרע, כדאמרינן במתניתין לאחר הרגל מטבילין כלי העזרה מפני שנגעו בהן עמי הארץ ברגל. ור"י דאמר יגמור סבר אם אתה אומר לא יגמור אף הוא לא יתחיל ואין מזון מצוי לעולי רגלים. ואין הלכה כר"י: **מעבירין על טהרת העזרה**. מעבירין את הכלים ממקומן. להטבילן ולטהר את העזרה. מטומאת עמי הארץ שנגעו בהן ברגל: **מפני כבוד השבת**. שהיו הכהנים צריכין להתעסק בצרכי שבת איש בביתו: **אף לא ליום ה'**. אף אם עבר הרגל ליום ה' אין מטבילין אותן עד לאחר השבת. לפי שאין הכהנים פנויין ליום מוצאי יום טוב להטבילן. שטרודין להוציא את הדשן שעל התפוח באמצע המזבח שקבצו שם כל ימות הרגל כל דשן של המערכה, ואין הלכה כר"י:

ח. כֵּיצַד מַעֲבִירִים עַל טָהֳרַת הָעֲזָרָה, מַטְבִּילִין אֶת הַכֵּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, וְאוֹמְרִין לָהֶם, הִזָּהֲרוּ שֶׁלֹּא תִּגְּעוּ בַּשֻּׁלְחָן (ובמנורה) וּתְטַמְּאוּהוּ. כָּל הַכֵּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, יֵשׁ לָהֶם שְׁנַיִּים וּשְׁלִישִׁים, שֶׁאִם נִטְמְאוּ הָרִאשׁוֹנִים, יָבִיאוּ שְׁנַיִּים תַּחְתֵּיהֶן. כָּל הַכֵּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ,

טָעוּנִין טְבִילָה, חוּץ מִמִּזְבַּח הַזָּהָב וּמִזְבַּח הַנְּחשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כַּקַּרְקַע, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְצֻפִּין:

ברטנורה (ח) **ואומרין להם**. לע"ה ברגל. הזהרו שלא תגעו בשלחן. לפי שלא יוכלו להטבילו לאחר הרגל שאי אפשר לסלקו ממקומו דכתיב ביה (שמות כח) לחם פנים לפני תמיד: **טעונים טבילה**. מפני טומאת הרגל: חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת מפני שהן כקרקע. מזבח הנחושת. שהתורה קראתו מזבח אדמה. ומזבח הזהב כתיב (במדבר ג) המנורה והמזבחות אתקש מזבחות זה לזה. ושלחן הא אמרן דלא נגעו בו: **מפני שהן מצופין**. הכי קאמר. וחכמים מטמאין ואומרין שצריכין טבילה גם הם מפני שהן מצופין. דאי לא הוי מצופין יש לטהרן משום כלי עץ העשויין לנחת. פירוש אחר וחכ"א דטעמא דאין צריכין טבילה לפי שהם מצופין זהב ונחשת. וצפויין בטיל לגביהן. והיו ככלי עץ העשויין לנחת שאין מטמאין ולא פליגי על ר"א אלא בטעמא דמלתא בלבד. כך פירש הרמב"ם בהלכות מטמא משכב ומושב:

גמרא חגיגה דף כז ע"א

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְצוּפִּין. אַדְרַבָּא כֵּיוָן דִּמְצוּפִּין נִינְהוּ מִטְּמוּ אֵימָא וַחֲכָמִים מְטַמְּאִין מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְצוּפִּין. וְאִי בָּעֵית אֵימָא רַבָּנָן לְרַבִּי אֶלְעָזָר קָאָמְרֵי מַאי דַּעְתִּיךְ מְשׁוּם דִּמְצוּפִּין מִיבְּטֵל בָּטִיל צִיפּוּיָין גַּבַּיְיהוּ. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין אוּר שֶׁל גֵּיהִנֹּם שׁוֹלֶטֶת בָּהֶן קַל וָחֹמֶר מִסָּלַמַנְדְּרָא וּמַה סָּלַמַנְדְּרָא שֶׁתּוֹלַדְתּ אֵשׁ הִיא אֵין אוּר שֶׁל גֵּיהִנֹּם שׁוֹלֶטֶת בָּהֶן קַל וָחֹמֶר מִסָּלַמַנְדְּרָא וּמַה סָּלַמַנְדְּרָא שֶׁתּוֹלַדְתּ אֵשׁ הִיא הַסָּךְ מִדָּמָהּ אֵין אוּר שׁוֹלֶטֶת בּוֹ, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁכָּל גּוּפָן אֵשׁ, דִּכְתִיב (ירמיה כג) הֲלוֹא כֹּה דְּבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם ה'. עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: אֵין אוּר שֶׁל גֵּיהִנֹּם שׁוֹלֶטֶת בְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, קַל וָחֹמֶר מִמִּזְבַּח הַזָּהָב. מַה מִּזְבַּח הַזָּהָב שֶׁאֵין עָלָיו אֶלָּא כְּעוֹבִי דִּינַר זָהָב כַּמָּה שָׁנִים אֵין הָאוּר שׁוֹלֶטֶת בּוֹ, פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמְלֵאִין מִצְוֹת כְּרִמּוֹן דִּכְתִיב (שיר ג) כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ. אַל תִּקְרֵי רַקָּתֵךְ אֶלָּא רֵיקָנִין שֶׁבָּךְ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה:

רש"י אדרבה משום דמצופין נינהו ניטמאו. דאי לאו מצופה יש להם לטהרם משום כלי עץ העשוי לנחת: **מאי דעתיך**. דילפת טעמא מדקרינהו אדמה הא לאו הכי טמאין אף על גב דעשויין לנחת: **מפני שהן מצופין**. ובעי למימר שהציפוי מבטלן והוי להו ככלי מתכות: **מיבטל בטיל ציפויין לגבייהו**. דרחמנא קרא עץ לכולהו ובלאו האי קרא נמי לא מקבלי טומאה: **סלמנדרא**. חיה הנבראת מן האור כשבועירין אש במקום אחד שבע שנים תמיד בלי הפסק: **כעובי דינר זהב**. דבר מועט לא חסר זהבה דנעשה בו נס:

זוהר משפטים דף ק"ו ע"ב

תַּנְיָנָן לֵית מִלָּה בְּעָלְמָא דְּקַיְימָא קַמֵּי תְּשׁוּבָה וּלְכֹלָּא קַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְקַבֵּל וַדַּאי. וְאִי תֵּב בְּתִיּוּבְתָּא הָא אִזְדַּמָּן לְקַבְלֵיהּ אֹרַח חַיִּים וְאַף עַל גַּב דְּפָגִים מַה דְּפָגִים כֹּלָּא אִתְתַּקַּן

וְכֹלָּא אִתְּהַדַּר עַל תִּקּוּנֵהּ דְּהָא אֲפִלּוּ דְּמָה דְּאִית בֵּהּ אוּמָאָה (קְמֵי קַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרֵי בֵּיהּ כִּי יֵינְ צְבָאוֹת יַעַץ וּמִי יְפֵר דְּא אִיהוּ רָזָא סְתִימָא. וְתוּ כַּד קַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא אוֹמֵי אוּמָאָה לָא אוֹמֵי אֶלָּא אִם לָא יַעֲבִיד תְּיוּבְתָּא דְּהָא לֵית פִּתְגָּמָא דְּקַיְמָא קַמֵּי תְּיוּבְתָּא וְעַל כֹּלָּא מְכַפֵּר קַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא כַּד עָבְדִין תְּיוּבְתָּא שְׁלֶמְתָּא) קַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְקַבֵּל דִּכְתִיב (ירמיה כב) חַי אָנִי נְאֻם יְיָ כִּי אִם יִהְיֶה כָּנְיָהוּ וְגוֹמֵר, וּכְתִיב (שם) כִּתְבוּ אֶת הָאִישׁ הַזֶּה עָרִירִי וְגוֹמֵר, וּבָתַר דְּתָב בִּתְיוּבְתָּא כְּתִיב (דברי הימים א' ג') וּבְנֵי יְכָנְיָה אַסִּיר בְּנוֹ שְׁאַלְתִּיאֵל בְּנוֹ. מִכָּאן דִּתְשׁוּבָה מִתְבַּר כַּמָּה גְּזֵירִין וְדִינִין וְכַמָּה שַׁלְשְׁלָאִין דְּפַרְזְלָא וְלֵית מָאן דְּקַיְמָא קַמֵּי דִּתְיוּבְתָּא וְעַל דָּא כְּתִיב (ישעיה ס"ו) וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים בִּי. אֲשֶׁר פָּשְׁעוּ בִּי לֹא כְּתִיב אֶלָּא הַפּוֹשְׁעִים בִּי דְּלָא בָּעָאן לַאֲתָבָא וּלְאִתְנַחֲמָא עַל מַה דַּעֲבָדוּ. אֲבָל כֵּיוָן דְּאִתְנַחֲמוּ הָא מְקַבֵּל לוֹן קַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין כְּדֵּ בַּר נָשׁ דְּא אַף עַל גַּב דְּפָשַׁע בֵּהּ וּפָגִים בְּאַתְרָא דְּלָא אִצְטְרִיךְ וְתָב לְקַמֵּהּ מְקַבֵּל לֵהּ וְחָס עֲלֵהּ דְּהָא קַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא מָלֵא רַחֲמִין אִיהוּ וְאִתְמַלֵּי רַחֲמִין עַל כָּל עוֹבָדּוֹי כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (תהלים קמ"ה) וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו. אֲפִלּוּ עַל בְּעִירֵי וְעוֹפֵי מָאטוּן רַחֲמוֹי. אִי עֲלַיְהוּ מָאטוּן רַחֲמוֹי כָּל שֶׁכֵּן עַל בְּנֵי נָשָׁא דְּיַדְעִין וְאִשְׁתְּמוֹדְעָאן לְשַׁבָּחָא לְמָארֵיהוֹן דְּרַחֲמוֹי מָאטוּן עֲלַיְהוּ וְשָׁרָאן עֲלַיְהוּ וְעַל דָּא אָמַר דָּוִד (שם קי"ט) רַחֲמֶיךָ רַבִּים יְיָ כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חַיֵּינִי:

תרגום הזוהר לָמַדְנוּ, אֵין דָּבָר בָּעוֹלָם הָעוֹמֵד בִּפְנֵי תְּשׁוּבָה, וְאֶת כֻּלָּם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וַדַּאי מְקַבֵּל. וְאִם שָׁב בִּתְשׁוּבָה, הֲרֵי מְזוּמָּנֶת לוֹ דֶּרֶךְ הַחַיִּים. וְאַף עַל פִּי שֶׁפָּגַם מַה שֶּׁפָּגַם, הַכֹּל מִתְתַּקֵּן, וְהַכֹּל חוֹזֵר עַל תִּקּוּנוֹ. כִּי אֲפִלּוּ מַה שֶּׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁבוּעָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַבְּלוֹ, שֶׁכָּתוּב, חַי אֲנִי נְאֻם ה' כִּי אִם יִהְיֶה כָּנְיָהוּ וְגוֹ'. וְכָתוּב, כִּתְבוּ אֶת הָאִישׁ הַזֶּה עָרִירִי וְגוֹ', וְאַחַר שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה, כָּתוּב, וּבְנֵי יְכָנְיָה אַסִּיר בְּנוֹ וְגוֹ'. מִכָּאן, שֶׁהַתְּשׁוּבָה מְשַׁבֶּרֶת כַּמָּה גְּזֵרוֹת וְדִינִים וְכַמָּה שַׁרְשְׁרוֹת שֶׁל בַּרְזֶל, וְאֵין מִי שֶׁעוֹמֵד בִּפְנֵי הַתְּשׁוּבָה. וְעַל זֶה כָּתוּב, וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים בִּי. אֲשֶׁר פָּשְׁעוּ בִי, אֵינוֹ כָּתוּב, אֶלָּא הַפּוֹשְׁעִים בִּי. דְּהַיְנוּ אוֹתָם שֶׁלֹּא רָצוּ לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה וּלְהִתְנַחֵם עַל מַה שֶּׁעָשׂוּ. אֲבָל אִם הִתְנַחֲמוּ וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה, מְקַבֵּל אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. מִשּׁוּם זֶה אָדָם זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁפָּשַׁע בּוֹ, וּפָגַם בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא צָרִיךְ, וְשָׁב לְפָנָיו, הוּא מְקַבְּלוֹ וּמְרַחֵם עָלָיו. כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא מָלֵא רַחֲמִים, וּמִתְמַלֵּא רַחֲמִים עַל כָּל מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו. אֲפִלּוּ עַל בְּהֵמוֹת וְעוֹפוֹת מַגִּיעִים רַחֲמָיו, כָּל שֶׁכֵּן עַל בְּנֵי הָאָדָם הַיּוֹדְעִים וְנוֹדָעִים לְשַׁבֵּחַ לַאֲדוֹנָם, שֶׁמַּגִּיעִים עֲלֵיהֶם רַחֲמָיו, וְשׁוֹרְרִים עֲלֵיהֶם. וְעַל זֶה אָמַר דָּוִד, רַחֲמֶיךָ רַבִּים ה' כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חַיֵּינִי.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק א

א. כָּל הָעוֹנֶה אָמֵן אַחַר בִּרְכוֹתָיו הֲרֵי זֶה מְגֻנֶּה וְהָעוֹנֶה אַחַר בְּרָכָה שֶׁהִיא סוֹף בְּרָכוֹת אֲחֲרוֹנוֹת הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, כְּגוֹן אַחַר בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן וְאַחַר בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית וְכֵן בְּסוֹף כָּל בְּרָכָה שֶׁהִיא סוֹף בְּרָכוֹת אַחֲרוֹנוֹת עוֹנֶה בָּהּ אָמֵן אַחַר עַצְמוֹ: **ב.** וְלָמָּה יַעֲנֶה אָמֵן אַחַר בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם, וַהֲרֵי אַחֲרִיהָ בִּרְכַּת הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב? מִפְּנֵי שֶׁבְּרָכָה זוֹ בִּימֵי חַכְמֵי מִשְׁנָה תִּקְנוּ וּכְאִלּוּ הִיא תּוֹסֶפֶת, אֲבָל סוֹף עִקַּר הַבְּרָכוֹת שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן הִיא בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם. וְלָמָּה לֹא יַעֲנֶה אָמֵן אַחַר אַהֲבַת עוֹלָם ? מִפְּנֵי שֶׁהִיא סוֹף בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהּ מִבְּרָכוֹת שֶׁמְּבָרְכִין אוֹתָהּ תְּחִלָּה לְדָבָר, כְּגוֹן בְּרָכוֹת שֶׁמְּבָרְכִין לִפְנֵי קְרִיאַת מְגִלָּה וְהַדְלָקַת נֵר חֲנֻכָּה. לְמַעַן לֹא יַפְסִיק בְּאָמֵן בֵּין בְּרָכָה וּבֵין הַדָּבָר שֶׁבֵּרַךְ עָלָיו:

מוסר

ספר חסידים סימן קעג

שְׁלֹשָׁה מִינֵי יֵצֶר הָרָע הֵם הַשְּׁנַיִם בֵּין בְּזָקֵן בֵּין בְּבָחוּר וְהַשְּׁלִישִׁי נוֹהֵג רַק בְּבָחוּר אֵלּוּ הֵם אָדָם מִתְאַוֶּה לִרְאוֹת וְאַף אִם יַחְפֹּץ לַעֲצֹם עֵינָיו מֵרְאוֹת לֹא יוּכַל וְיִרְאֶה בְּעַל כָּרְחוֹ. וְהַשֵּׁנִי הָאָדָם בּוֹעֵר כְּתַנּוּר אֵשׁ אַחֲרֶיהָ וְלֹא יוּכַל לְהַסִּירָהּ מִדַּעְתּוֹ אֵלּוּ נוֹהֲגִים בֵּין בְּבָחוּר בֵּין בְּזָקֵן. וְהַשְּׁלִישִׁי נוֹהֵג רַק בְּבָחוּר שֶׁמִּתְאַוֶּה שֶׁתִּתְקַשֶּׁה מִנַּיִן לָנוּ שֶׁכָּךְ הוּא ? שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּנָאוּף שְׁלֹשָׁה תַּנּוּרִים וְיֵצֶר הָרָע דּוֹמֶה לְאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר כָּל הַלַּיְלָה יָשֵׁן אוֹפֵיהֶם בֹּקֶר הוּא בוֹעֵר כְּאֵשׁ לֶהָבָה שְׁלֹשָׁה תַּנּוּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) כֻּלָּם מְנָאֲפִים כְּמוֹ תַנּוּר כִּי קֵרְבוּ כַּתַּנּוּר לִבָּם. וְנֶאֱמַר כֻּלָּם יֵחַמּוּ כַּתַּנּוּר. שׁ' שֶׁהִיא עִקַּר תֵּבַת הָאֵשׁ שִׁי"ן בְּגִימַטְרִיָּא יֵצֶר ש' יֵשׁ לָהּ ג' פְּצוּלִים וְנ' פְּעָמִים מוֹנֶה אֵשׁ בְּפָסוּק (שה"ש ח) רִשְׁפֶּיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶתְיָהּ. יֵצֶר הָרָע דּוֹמֶה לְחִכּוּךְ אִם יְחַכֵּךְ בְּשָׂרוֹ יַעֲלֶה שְׁחִין וְאִם יַעֲצֹר וְיִסְבֹּל לֹא יַעֲלֶה:

ראה יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֵ דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(ד) לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לָא תַעְבְּדוּן כֵּן קֳדָם יְיָ אֱלָהָכוֹן:

רש"י לא תעשון כן. להקטיר לשמים בכל מקום (פסוק ה) , כי אם במקום אשר יבחר. דבר אחר ונתצתם את מזבחתם ואבדתם את שמם לא תעשון כן, אזהרה למוחק את השם ולנותץ אבן מן המזבח או מן העזרה. אמר רבי ישמעאל וכי תעלה על דעתך שישראל

נותצין את המזבחות, אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחרב:

(ה) כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שִׁבְטֵיכֶם לָשׂוּם אֶת שְׁמוֹ שָׁם לְשִׁכְנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה: אֱלָהֵן לְאַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהֲכוֹן מִכָּל שִׁבְטֵיכוֹן לְאַשְׁרָאָה שְׁכִנְתֵּהּ תַּמָּן לְבֵית שְׁכִנְתֵּהּ תִּתְבְּעוּן וְתֵיתוּן לְתַמָּן:

רש"י לשכנו תדרשו. זה משכן שילה:

(ו) וַהֲבֵאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעְשְׂרֹתֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יֶדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקַרְכֶם וְצֹאנְכֶם: וְתֵיתוּן לְתַמָּן עֲלָוָתֵיכוֹן וְנִכְסַת קוּדְשֵׁיכוֹן וְיָת מַעְשְׂרָתֵיכוֹן וְיָת אַפְרָשׁוּת יְדְכוֹן וְנִדְרֵיכוֹן וְנִדְבָתֵיכוֹן וּבְכוֹרֵי תוֹרְכוֹן וְעָנְכוֹן:

רש"י וזבחיכם. שלמים של חובה: מעשרתיכם. מעשר בהמה ומעשר שני לאכול לפנים מן החומה: תרומת ידכם. אלו הבכורים, שנאמר בהם (דברים כו, ד) ולקח הכהן הטנא מידך: ובכורות בקרכם. לתתם לכהן ויקריבם שם:

(ז) וַאֲכַלְתֶּם שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכֹל מִשְׁלַח יֶדְכֶם אַתֶּם וּבָתֵּיכֶם אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְתֵיכְלוּן תַּמָּן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן וְתֶחֱדוּן בְּכֹל אוֹשָׁטוּת יְדְכוֹן אַתּוּן וֶאֱנַשׁ בָּתֵּיכוֹן דִּי בָרְכָךְ יְיָ אֱלָהָךְ:

רש"י אשר ברכך ה'. לפי הברכה הבא:

(ח) לֹא תַעֲשׂוּן כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם אִישׁ כָּל הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו: לָא תַעְבְּדוּן כְּכֹל דִּי אֲנַחְנָא עָבְדִין הָכָא יוֹמָא דֵין גְּבַר כָּל מָן דְּכָשַׁר קֳדָמוֹהִי:

רש"י לא תעשון ככל אשר אנחנו עשים וגו' . מוסב למעלה (דברים יא, לא) על כי אתם עברים את הירדן וגו' כשתעברו את הירדן, מיד מתרים אתם להקריב בבמה, כל ארבע עשרה שנה של כבוש וחלוק, ובבמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום במשכן, שהוא עמכם ונמשח והוא כשר להקריב בו חטאות ואשמות נדרים ונדבות, אבל בבמה אין קרב אלא הנדר והנדב. וזהו איש כל הישר בעיניו, נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על ידי שיישר בעיניכם להביאם ולא על ידי חובה, אותם תקריבו בבמה:

נביאים - ישעיה - פרק נה

(ד) הֵן עֵד לְאוּמִּים נְתַתִּיו נָגִיד וּמְצַוֵּה לְאֻמִּים: הָא רַב לְעַמְמַיָּא מַנִּיתֵיהּ מְלַךְ וְשַׁלִּיט עַל כָּל מַלְכְוָתָא:

רש"י **לאומים** . שר וגדול עליהם ומוכיח ומעיד דרכיהם על פניהם :

(ה) הֵן גּוֹי לֹא תֵדַע תִּקְרָא וְגוֹי לֹא יְדָעוּךָ אֵלֶיךָ יָרוּצוּ לְמַעַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֵאֲרֶךָ: הָא עַם דְּלָא תֵדַע יְפַלְחִינָךְ וְעַם דְּלָא יַדְעוּךְ יִרְהֲטוּן לְאַסְקָא לָךְ מִיסִין בְּדִיל יְיָ אֱלָהָךְ וּלְקַדִּישָׁא דְּיִשְׂרָאֵל אֲרֵי שַׁבְּחָךְ:

רש"י **הן גוי לא תדע תקרא** . לשמושך אם אלי תשמעו לשם ה' הנקרא עליך :

(ו) דְּרָשׁוֹ יְהוָה בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאֵהוּ בִּהְיוֹתוֹ קָרוֹב: תִּבָּעוּ דַּחַלְתָּא דַיְיָ עַד דְּאַתּוּן חַיִּין בְּעוֹ מִן קֳדָמוֹהִי עַד דְּאַתּוּן קַיְמִין:

רש"י **בהמצאו** . קודם גזר דין בעוד שהוא אומר לכם דרשוני :

(ז) יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן מַחְשְׁבֹתָיו וְיָשֹׁב אֶל יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל אֱלֹהֵינוּ כִּי יַרְבֶּה לִסְלוֹחַ: יַשְׁבֵּיק רַשִׁיעָא אוֹרְחֵיהּ דְּרִשְׁעָא וּגְבַר אָנֵיס אֻשְׁתְּנוֹהִי וְיִתוּב לְפוּלְחָנָא דַיְיָ וְיִרַחֵם עֲלוֹהִי וּלְדַחֲלְתָּא דֵּאֱלָהָנָא אֲרֵי מַסְגֵּי לְסַלָּחָא: (ח) כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דְּרָכָי נְאֻם יְהוָה: אֲרֵי לָא מַחְשָׁבָתַי מַחְשְׁבַתְכוֹן וְלָא אוֹרְחָתְכוֹן תַּקְנָן כְּאוֹרְחַת טוּבִי אֲמַר יְיָ:

רש"י **כי לא מחשבותי מחשבותיכם** . אין שלי ושלכם שוות לכך אני אומר לכם יעזוב רשע דרכו ויתפוש את דרכי . ואיש און מחשבותיו . ויתפוש את מחשבותי לעשות הטוב בעיני , ומדרש אגדה כי לא מחשבותי וגו' אין דיני כדיני בשר ודם אתם מי שמודה בדין מתחייב אבל אני מודה ועוזב ירוחם (משלי כה) :

כתובים - תהילים - פרק עה

(ה) אָמַרְתִּי לַהוֹלְלִים אַל תָּהֹלּוּ וְלָרְשָׁעִים אַל תָּרִימוּ קָרֶן: אֲמַרִית לְמִתַּלְּעָבוּן לָא תִתְלַעֲבוּן וְרַשִׁיעַיָּא לָא תְּרִימוּן אַיְקַר:

רש"י **להוללים** . לרשעים המערבבים את ישראל :

(ו) אַל תָּרִימוּ לַמָּרוֹם קַרְנְכֶם תְּדַבְּרוּ בְצַוָּאר עָתָק: לָא תְּרִימוּן לְמָרוֹמָא אַיְקַרְכוֹן אַתּוּן דִּי מְמַלְּלִין בְּתוּקְפָא וּבְגִדּוּפִין: (ז) כִּי לֹא מִמּוֹצָא וּמִמַּעֲרָב וְלֹא מִמִּדְבַּר הָרִים: אֲרוּם לֵית בַּר מִנִּי מִמַּדְנְחָא וְעַד מַעַרְבָא וְלָא מִן צְפוּנָא דְמַדְבְּרַיָּא וּמִן דְּרוֹמָא אֲתַר טוּרַיָּא:

רש"י **כי לא ממוצא** . השמש וממערבו ולא מן המדברות שאתם מפרשים בשיירא להרבות ממון לא בכל אלה להרים קרן :

(ח) כִּי אֱלֹהִים שֹׁפֵט זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים: אֲרוּם אֱלָהָא דַּיָּן זַכֵּי דְנָן יַמְאִיךְ וּדְנָן יְרוֹמֵם:

רש"י **כי אלהים שופט** . על כל הרעה שעשיתם : **זה ישפיל וזה ירים** . הגבוהים ישפיל והנמוכים ירים :

(ט) כִּי כוֹס בְּיַד יְהוָה וְיַיִן חָמַר מָלֵא מֶסֶךְ וַיַּגֵּר מִזֶּה אַךְ שְׁמָרֶיהָ יִמְצוּ יִשְׁתּוּ כֹּל רִשְׁעֵי אָרֶץ: אֲרוּם כָּס דְּלָוֹט בִּיד יְיָ וְחַמַּר עֲשִׁין מְלֵי מְזִיגַת מְרִרְתָּא לְטַלְטְלָא מַדָּעָא דִּי רַשִׁיעַיָּא וּמָה דִּשְׁרֵי מִנֵּהּ קָשֵׁי מִן דֵּין קַדָּמָאִין בְּרַם דּוּרְדְיָהָא וּפִקְטָיָהָא יְמַצְצוּן יִשְׁתּוּן כֹּל רַשִׁיעֵי אַרְעָא:

רש"י **כי כוס** . התרעלה בידו : **ויין חמר** . חזק ווינו"ש בלע"ז : **מלא מסך** . הכוס מלא מזג למזוג ולהשקות את כל הגוים : **ויגר מזה** . מזה הכוס יפיץ ויקלח את משתיהם ל' כמים מוגרים (מיכה א') :

משנה סוטה פרק ה

א. כֵּיצַד שֶׁהַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, כְּדֵי הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ה) וּבָאוּ. וּבָאוּ. כֵּיצַד שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל, כְּדֵי אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) נִטְמְאָה, וְנִטְמְאָה, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כָּךְ הָיָה דּוֹרֵשׁ זְכַרְיָה בֶּן הַקַּצָּב. רַבִּי אוֹמֵר, שְׁנֵי פְּעָמִים הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה אִם נִטְמְאָה נִטְמְאָה, אֶחָד לַבַּעַל וְאֶחָד לַבּוֹעֵל:

ברטנורה (א) **כך בודקים אותו**. את הבועל: **ובאו ובאו**. שניהם בוי"ו יתירא לדרשא: **נטמאה ונטמאה**. וי"ו יתירא דבונטמאה שניה לדרשא: **רבי אומר שני פעמים וכו'**. רבי לא דריש וי"ו יתירה כר"ע, אלא רבוי דקראי קא דריש, בין בובאו ובאו, בין בנטמאה ונטמאה:

ב. בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא, (ויקרא יא) וְכָל כְּלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא, אֵינוֹ אוֹמֵר טָמֵא אֶלָּא יִטְמָא, לְטַמֵּא אֲחֵרִים, לְמֵד עַל כְּכָר שֵׁנִי שֶׁמְּטַמֵּא אֶת הַשְּׁלִישִׁי. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִי יְגַלֶּה עָפָר מֵעֵינֶיךָ, רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁהָיִיתָ אוֹמֵר, עָתִיד דּוֹר אַחֵר לְטַהֵר כִּכָּר שְׁלִישִׁי, שֶׁאֵין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר, כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא:

ברטנורה (ב) **בו ביום דרש**. כל היכי דתנינן בו ביום, ביום שהושיבו את ר' אלעזר בן עזריה לנשיאות שנתרבו התלמידים, שנתנו רשות לכל ליכנס. ומשום דהך דרשה דנטמאה ונטמאה נמי בו ביום נדרשה, נקטינהו לכל הנך הכא: **כלי חרס**. הוא ראשון, שנטמא מן השרץ שהוא אב. והאוכל שבתוכו שני שטמאו הכלי: **אינו אומר טמא**. כל אשר בתוכו טמא. אלא יטמא, למדרש ביה נמי יטמא, שמטמא את אחרים: **למד על ככר שני**. להכי נקט ככר, לפי שהוא מצוי בתנור: **שמטמא את השלישי**. ואפילו בחולין. דקרא סתמא כתיב: **דור אחר**. מן העתידים לבא. שיטהר את השלישי, ואף בתרומה, שאין לו מקרא מן התורה: והרי עקיבא תלמידך מביא לו ראיה מן המקרא שהוא טמא. אף בחולין. ואין הלכה כר"ע, דאין שני עושה שלישי בחולין, אלא בתרומה:

ג. בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא (במדבר לה) וּמִדֹּתָם מִחוּץ לָעִיר אֶת פְּאַת קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְגוֹ', וּמִקְרָא אַחֵר אוֹמֵר (שם) מִקִּיר הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב. אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר אֶלֶף אַמָּה, שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר אַלְפַּיִם אַמָּה, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר אַלְפַּיִם אַמָּה, שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר אֶלֶף אַמָּה, הָא כֵּיצַד, אֶלֶף אַמָּה מִגְרָשׁ וְאַלְפַּיִם אַמָּה תְּחוּם שַׁבָּת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, אֶלֶף אַמָּה מִגְרָשׁ וְאַלְפַּיִם אַמָּה שְׂדוֹת וּכְרָמִים:

ברטנורה (ג) **מגרש**. רחבה פנויה מזריעה ומאילנות לנוי העיר ואלפים לא הוזכר לתתם ללויים ולא נאמרו אלא ליציאת תחום שבת: **שדות וכרמים**. ואלפים סביב נתנו ללוים.

מהם הניחו אלף סביב העיר למגרש, והשאר שדות וכרמים. והלכה כרבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, שתחום אלפים אמה דרבנן:

ד. בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא (שמות טו), אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה' וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר, שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר לֵאמֹר, וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר לֵאמֹר, מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹנִין אַחֲרָיו שֶׁל מֹשֶׁה עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר, כְּקוֹרִין אֶת הַהַלֵּל, לְכָךְ נֶאֱמַר לֵאמֹר. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, כְּקוֹרִין אֶת שְׁמַע וְלֹא כְקוֹרִין אֶת הַהַלֵּל:

ברטנורה (ד) **שאין ת"ל לאמר**. שאין דומה לשאר לאמר שבתורה שהשכינה מדברת למשה לאמר הדבור לישראל, אבל כאן אין לומר כן: **כקורין את ההלל**. ראשי פרקים בלבד היו עונים אחריו:

ה. בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן הֲרְקִנוֹס, לֹא עָבַד אִיּוֹב אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא מֵאַהֲבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב יג) הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֲיַחֵל. וַעֲדַיִן הַדָּבָר שָׁקוּל, לוֹ אֲנִי מְצַפֶּה או אֵינִי מְצַפֶּה תַּלְמוּד לוֹמַר (שם כז) עַד אֶגְוָע לֹא אָסִיר תֻּמָּתִי מִמֶּנִּי, מְלַמֵּד שֶׁמֵּאַהֲבָה עָשָׂה. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִי יָגְלָה עָפָר מֵעֵינֶיךָ, רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁהָיִיתָ דוֹרֵשׁ כָּל יָמֶיךָ, שֶׁלֹּא עָבַד אִיּוֹב אֶת הַמָּקוֹם אֶלָּא מִיִּרְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם א) אִישׁ תָּם וְיָשָׁר יְרֵא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע, וַהֲלֹא יְהוֹשֻׁעַ תַּלְמִיד תַּלְמִידְךָ לְמֵד שֶׁמֵּאַהֲבָה עָשָׂה:

ברטנורה (ה) **מאהבה**. שאהב את המקום: **שקול**. משקלו שוה אינו מכריע לכאן ולכאן. יש לו הכתוב בוי"ו ומשמעותו כאילו היה לא באל"ף. ויש לא באל"ף ומשמעותו כאילו כתוב בוי"ו: **הן יקטלני**. הלא הוא הורגני לא איחל לו עוד. או לו אני מיחל: **מיראה**. מדאגת פורענות שלא תבא עליו: **ירא אלהים**. ולא אוהב אלהים:

גמרא סוטה דף ל ע"ב

תָּנוּ רַבָּנָן: דָּרַשׁ רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי: בְּשָׁעָה שֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַיָּם נָתְנוּ עֵינֵיהֶם לוֹמַר שִׁירָה. וְכֵיצַד אָמְרוּ שִׁירָה? עוֹלֶל מֻטָּל עַל בִּרְכֵּי אִמּוֹ וְתִינוֹק יוֹנֵק מִשְּׁדֵי אִמּוֹ. כֵּיוָן שֶׁרָאוּ אֶת הַשְּׁכִינָה. עוֹלֶל הִגְבִּיהַּ צַוָּארוֹ וְתִינוֹק שָׁמַט דַּד מִפִּיו וְאָמְרוּ זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ. שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים ח) מִפִּי עוֹלְלִים וְיוֹנְקִים יִסַּדְתָּ עֹז. הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁאֲפִלּוּ עֻבָּרִים שֶׁבְּמֵעֵי אִמָּן אָמְרוּ שִׁירָה? שֶׁנֶּאֱמַר (שם סח) בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים ה' מִמְקוֹר יִשְׂרָאֵל. וְהָא לָא חָזוּ. אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם: כֻּרְס נַעֲשֵׂית לְהוּ כְּאַסְפַּקְלַרְיָא הַמְאִירָה וְרָאוּ. בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן הֲרְקִנוֹס לֹא עָבַד אִיּוֹב וְכוּ' וְלִיחֲזֵי הַאי לֹא. אִי בְּלָמ"ד אֶלָּף כְּתִיב לֹא הוּא אִי בְּלָמ"ד וְי"ו כְּתִיב לוֹ הוּא. וְכָל הֵיכָא דִּכְתִיב בְּלָמ"ד אֶל"ף לֹא הוּא אֶלָּא מֵעַתָּה (ישעיה סג) בְּכָל צָרָתָם לֹא צָר, דִּכְתִיב בְּלָמ"ד אֶל"ף הָכִי נָמֵי דְּלָא הוּא. וְכִי תֵּימָא הָכִי נָמֵי וַהֲכְתִיב (שם) וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם. אֶלָּא לָאו מַשְׁמַע הָכִי וּמַשְׁמַע הָכִי. תַּנְיָא רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: נֶאֱמַר יְרֵא

אֱלֹהִים בְּאִיּוֹב וְנֶאֱמַר יְרֵא אֱלֹהִים בְּאַבְרָהָם. מַה יְּרֵא אֱלֹהִים הָאָמוּר בְּאַבְרָהָם מֵאַהֲבָה אַף יְרֵא אֱלֹהִים הָאָמוּר בְּאִיּוֹב מֵאַהֲבָה. וְאַבְרָהָם גּוּפֵהּ מְנָלָן דִּכְתִיב זֶרַע אַבְרָהָם אוֹהֲבִי. מַאי אִיכָּא בֵּין עוֹשֶׂה מֵאַהֲבָה לְעוֹשֶׂה מִיִּרְאָה אִיכָּא הָא דְּתַנְיָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: גָּדוֹל הָעוֹשֶׂה מֵאַהֲבָה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֶׂה מִיִּרְאָה שֶׁזֶּה תָּלוּי לְאֶלֶף דּוֹר וְזֶה תָּלוּי לְאַלְפַּיִם דּוֹר. הָכָא כְּתִיב (שמות כ) לָאֲלָפִים לְאֹהֲבַי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָי. וְהָתָם כְּתִיב (דברים ז) וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָו לְאֶלֶף דּוֹר הָתָם נָמֵי כְּתִיב לְאוֹהֲבָיו וּלְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו לְאֶלֶף דּוֹר. הַאי לְדִסְמִיךְ לֵהּ וְהַאי לְדִסְמִיךְ לֵהּ. הַנְהוּ תְּרֵי תַּלְמִידֵי דַּהֲווֹ יָתְבֵי קַמֵּהּ דְּרָבָא חַד אָמַר לֵהּ אַקְרִיוּן בְּחֶלְמָאי (תהילים לא) מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ וְגוֹ'. וְחַד אָמַר לֵהּ אַקְרִיוּן בְּחֶלְמָאי (שם ה) וְיִשְׂמְחוּ כָל חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנְּנוּ וְיַעֲלְצוּ בְךָ אוֹהֲבֵי שְׁמֶךָ. אָמַר לְהוּ תַּרְוַיְיכוּ רַבָּנָן צַדִּיקֵי גְּמוּרֵי אַתּוּן מָר מֵאַהֲבָה וּמָר מִיִּרְאָה:

רש"י **עולל**. גדול מיונק: **במקהלות**. כשנקהלו על הים: **ממקור**. אף אותם שבמקור: **ונחזי האי לא כו'**. ואמאי אמר עדיין הדבר שקול: **הכי נמי דלא הוא**. וה"ק קרא אינו חושש לצרתם ולא צר בה: **באברהם**. כי ירא אלהים אתה: **תלוי**. זכותו לדורותיו להגין עליהם עד אלפים דור: **לאלפים לאוהביו**. סמך אוהביו לאלפים ואידך קרא סמך לאלף דור לשומרי מצותיו דהיינו מיראה: **וישמחו כל חוסי בך וגו'**. סיפיה דקרא ויעלצו בך אוהבי שמך:

זוהר משפטים דף ק"ו ע"ב

תָּא חֲזֵי מַה כְּתִיב (ישעיה נז) וַיֵּלֶךְ שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לִבּוֹ וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ (שם) דְּרָכָיו רָאִיתִי וְאֶרְפָּאֵהוּ וַאֲשַׁלֵּם נִחֻמִים לוֹ וְלַאֲבֵלָיו. וַיֵּלֶךְ שׁוֹבֵב אַף עַל גַּב דְּחַיָּבִין עָבְדִין כָּל מַה דְּעָבְדִין בָּזְדוֹן דְּאָזְלִין בָּאְרְחָא דְּלִבַּיְהוּ וְאָחֲרָנִין עָבְדִין בְּהוּ הַתְרָאָה וְלָא בָּעָאן לְצַיְּתָא לוֹן בְּשַׁעֲתָא דְּתָבִין בִּתְיוּבְתָּא וְנָטְלִין אָרְחָא טָבָא דִּתְיוּבְתָּא הָא אַסְוָתָא זַמִּינִין לְקַבְלַיְהוּ הַשְׁתָּא אִית לְאִסְתַּכְּלָא אִי עַל חַיָּא אָמַר קְרָא אוֹ עַל מֵתַיָּא אָמַר קְרָא דְּהָא רֵישָׁא דִּקְרָא לָאו אִיהוּ סֵיפָא וְסֵיפָא לָאו אִיהוּ רֵישָׁא רֵישָׁא דִּקְרָא אַחֲזֵי עַל חַיָּיא וְסוֹפֵהּ אַחֲזֵי עַל מֵתַיָּא אֶלָּא קְרָא (ס"א רֵישָׁא דִּקְרָא) אָמַר בְּעוֹד דְּבַר נָשׁ אִיהוּ בְּחַיּוּי וְהָכִי הוּא וַיֵּלֶךְ שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לִבּוֹ בְּגִין דְּיֵיצֵר הָרַע דְּבֵהּ תַּקִּיף וְאִתְתַּקַּף בֵּהּ וְעַל דָּא אָזִיל שׁוֹבֵב וְלָא בָּעֵי לַאֲתָבָא בִּתְיוּבְתָּא קַדִּישָׁא בְּרִיךְ הוּא חֲמֵי אוֹרְחוֹי דְּקָא אָזְלִין בְּבִישׁ בְּלָא תּוֹעַלְתָּא אָמַר קַדִּישָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲנָא אִצְטְרִיכְנָא לְאַתְקָפָא בִּידֵהּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב רָאִיתִי (וְאֶרְפָּאֵהוּ) דְּקָא אָזְלִין בַּחֲשׁוֹכָא אֲנָא בָּעֵי לְמֵיהַב לֵהּ אַסְוָתָא. וְאֶרְפָּאֵהוּ קַדִּישָׁא בְּרִיךְ הוּא אִיהוּ אָעִיל בְּלִבֵּהּ אָרְחֵי לְתִיוּבְתָּא וְאַסְוָתָא לְנִשְׁמָתֵהּ. וְאַנְחֵהוּ מַאי וְאַנְחֵהוּ כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (שמות לב) לֵךְ נְחֵה אֶת הָעָם אֲנַהִיג לֵהּ קַדִּישָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאֹרַח מֵישָׁר כְּמָאן דְּאַתְקִיף בִּידָא דְּאָחֳרָא וְאַפְקֵיהּ מִגּוֹ חֲשׁוֹכָא וַאֲשַׁלֵּם נִחֻמִים לוֹ וְלַאֲבֵלָיו הָא אִתְחֲזִי דְּמֵיתָא אִיהוּ (אֶלָּא) אֵין וַדַּאי מִיתָה אִיהוּ וְקַיְמָא

בְּחַיִּין דְּהוֹאִיל (ס"א אֶלָּא וַדַּאי חַי אִיהוּ וְקַיְּמָא כְּחַיִּין וְהוֹאִיל) וְאִיהוּ רָשָׁע מִיתָא אִקְרֵי מַהוּ וַאֲשַׁלֵּם נְחֲמִים לוֹ וְלַאֲבֵלָיו אֶלָּא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד טִיבוּ עִם בְּנֵי נָשָׁא דְּכִיוָן דְּעָאל מִשְׁלְשָׁה עָשָׂר שְׁנִין וּלְהָלְאָה פָּקִד עִמֵּהּ תְּרִין מַלְאָכִין נְטוֹרֵי דְּנָטְרֵי לֵהּ חַד מִימִינֵהּ וְחַד מִשְּׂמָאלֵיהּ כַּד אָזִיל בַּר נָשׁ בְּאֹרַח מֵישָׁר אִנּוּן חָדָאן בֵּהּ וְאִתְקִיפוּ עִמֵּהּ בְּחָדְוָה מַכְרְזָן קַמֵּהּ וְאָמְרִין הָבוּ יְקָר לְדִיוּקְנָא דְּמַלְכָּא וְכַד אָזִיל בְּאֹרַח עֲקִימוּ אִנּוּן מִתְאַבְּלָן עָלֵהּ וּמִתְעַבְּרָן מִנֵּהּ כְּיָון דְּאִתְקִיף בֵּהּ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאַנְהִיג לֵהּ בְּאֹרַח מֵישָׁר כְּדֵין כְּתִיב וַאֲשַׁלֵּם נְחֲמִים לוֹ וְלַאֲבֵלָיו. וַאֲשַׁלֵּם נְחֲמִים לוֹ בְּקַדְמִיתָא דְּאִיהוּ אִתְנַחֵם עַל מַה דְּעָבַד בְּקַדְמִיתָא. וְעַל מַה דְּעָבַד הַשְׁתָּא וְתָב בִּתְיוּבְתָּא וּבָתַר כֵּן וְלַאֲבֵלָיו אִנּוּן מַלְאָכִין דַּהֲווּ מִתְאַבְּלָן עָלֵהּ כַּד אִתְעַבְּרוּ מִנֵּהּ וְהַשְׁתָּא דְּאִתְהַדְּרוּ בַּהֲדֵהּ הָא וַדַּאי נְחוּמִים לְכָל סִטְרִין וְהַשְׁתָּא אִיהוּ חַי וַדַּאי חַי בְּכָל סִטְרִין אֲחִיד בְּאִילָנָא דְּחַיֵּי וְכִיוָן דְּאֲחִיד בְּאִילָנָא דְּחַיֵּי כְּדֵין אִקְרֵי בַּעַל תְּשׁוּבָה דְּהָא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל תְּשׁוּבָה אוֹף הָכִי אִקְרֵי וְאִיהוּ בַּעַל תְּשׁוּבָה אִקְרֵי וְקַדְמָאֵי אָמְרוּ בַּעַל תְּשׁוּבָה מַמָּשׁ. וְעַל דָּא אַפִּלּוּ צַדִּיקִים גְּמוּרִים אֵינָם יְכוֹלִים לַעֲמֹד (בו) בְּמָקוֹם שֶׁבַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים:

תרגום הזוהר בֹּא וּרְאֵה, וַיֶּלֶךְ שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לִבּוֹ, וְכָתוּב אַחֲרָיו, דְּרָכָיו רָאִיתִי וָאֶרְפָּאֵהוּ וַאֲנַחֵהוּ וַאֲשַׁלֵּם נְחוּמִים לוֹ וְלַאֲבֵלָיו. וּמְפָרֵשׁ, וַיֶּלֶךְ שׁוֹבֵב, הֵינוּ, אַף עַל פִּי שֶׁהָרְשָׁעִים עוֹשִׂים כָּל מַה שֶּׁעוֹשִׂים, בִּזְדוֹן, וְהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ לִבָּם, וַאֲחֵרִים עוֹשִׂים בָּהֶם הִתְרָאָה, וְאֵינָם רוֹצִים לְהַקְשִׁיב לָהֶם. עִם כָּל זֶה, בְּשָׁעָה שֶׁחוֹזְרִים בִּתְשׁוּבָה, וְלוֹקְחִים הַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה שֶׁל תְּשׁוּבָה, הֲרֵי רְפוּאָה מוּכָנָת לִפְנֵיהֶם. עַתָּה יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל. אִם עַל חַיִּים מְדַבֵּר הַכָּתוּב, אוֹ עַל מֵתִים מְדַבֵּר הַכָּתוּב, כִּי תְּחִלַּת הַכָּתוּב אֵינָהּ סוֹפוֹ, וְסוֹפוֹ אֵינוֹ כִּתְחִלָּתוֹ. בִּתְחִלַּת הַכָּתוּב, מַרְאֶה עַל חַיִּים, שֶׁאוֹמֵר וַיֶּלֶךְ שׁוֹבֵב וְגוֹ', וְסוֹפוֹ מַרְאֶה עַל מֵתִים, שֶׁאוֹמֵר וַאֲשַׁלֵּם נְחוּמִים לוֹ וְלַאֲבֵלָיו. וּמֵשִׁיב, אֶלָּא הַכָּתוּב מְדַבֵּר, בְּעוֹד שֶׁהָאָדָם הוּא בַּחַיִּים. וְכָךְ הוּא, וַיֶּלֶךְ שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לִבּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁיֵּצֶר הָרַע שֶׁבּוֹ חָזָק וּמִתְגַּבֵּר בּוֹ וְעַל כֵּן הוֹלֵךְ שׁוֹבֵב, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְשׁוּב בִּתְשׁוּבָה. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹאֶה דְּרָכָיו, שֶׁהוֹלֵךְ בָּרַע בְּלֹא תוֹעֶלֶת, אוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֲנִי צָרִיךְ לֶאֱחוֹז אוֹתוֹ בְּיָדוֹ. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר, דְּרָכָיו רָאִיתִי, שֶׁהוֹלֵךְ בַּחֹשֶׁךְ, אֲנִי רוֹצֶה לָתֵת לוֹ רְפוּאָה. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר, וָאֶרְפָּאֵהוּ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵבִיא בִּלְבּוֹ דֶּרֶךְ הַתְּשׁוּבָה וְהָרְפוּאָה לִנְשָׁמָתוֹ. וַאֲנַחֵהוּ, מַה וַאֲנַחֵהוּ, הוּא כְּדִכְתִיב, לֵךְ נְחֵה אֶת הָעָם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַנְהִיג אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר, כְּמִי שֶׁאוֹחֵז בְּיָדוֹ שֶׁל אַחֵר וּמוֹצִיאוֹ מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ. וַאֲשַׁלֵּם נְחוּמִים לוֹ וְלַאֲבֵלָיו: שׁוֹאֵל, הֲרֵי נִרְאֶה שֶׁמֵּת הוּא, וְאֵינוֹ כִּתְחִלַּת הַכָּתוּב. וּמֵשִׁיב, כֵּן, וַדַּאי שֶׁהוּא מֵת, וְהוּא עוֹמֵד בַּחַיִּים שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא רָשָׁע נִקְרָא מֵת. מַהוּ וַאֲשַׁלֵּם נְחוּמִים לוֹ וְלַאֲבֵלָיו. וְאוֹמֵר, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה חֶסֶד עִם בְּנֵי הָאָדָם, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּכְנָס לִשְׁנַת

שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וְהַלְאָה, נוֹתֵן עִמּוֹ שְׁנֵי מַלְאָכִים שׁוֹמְרִים שֶׁשּׁוֹמְרִים אוֹתוֹ, אֶחָד מִימִינוֹ וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ. כְּשֶׁהָאָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר, הֵם שְׂמֵחִים בּוֹ, וּמְחַזְּקִים אוֹתוֹ בְּשִׂמְחָה. מַכְרִיזִים לְפָנָיו וְאוֹמְרִים, תְּנוּ כָּבוֹד לְצוּרָתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ. וּכְשֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ עֲקוּמָה, הֵם מִתְאַבְּלִים עָלָיו וְנֶעֱבָרִים מִמֶּנּוּ. כֵּיוָן שֶׁהֶחֱזִיק בּוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהִנְהִיג אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר, אָז כָּתוּב, וְאֶשְׁלֵם נְחוּמִים לוֹ וְלַאֲבֵלָיו. וַאֲשַׁלֵּם נְחוּמִים לוֹ, בַּתְּחִלָּה, שֶׁהוּא מִתְנַחֵם עַל מַה שֶּׁעָשָׂה בַּתְּחִלָּה, וְעַל מַה שֶּׁעָשָׂה עַתָּה, וְחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה, וְאַחַר כָּךְ, וְלַאֲבֵלָיו, שֶׁהֵם הַמַּלְאָכִים שֶׁהָיוּ מִתְאַבְּלִים עָלָיו כְּשֶׁעָבַרוּ מִמֶּנּוּ וְעַתָּה שֶׁחָזַרוּ אֵלָיו, הֲרֵי נְחוּמִים לְכָל הַצְּדָדִים, הֵן שֶׁמִּתְנַחֵם עַל מַעֲשָׂיו וְהֵן שֶׁמִּתְנַחֵם עַל צָרוֹתָיו וְאֲבֵלוֹ. וְעַתָּה הוּא חַי וַדַּאי, חַי בְּכָל הַצְּדָדִים, אוֹחֵז בְּעֵץ הַחַיִּים. וְכֵיוָן שֶׁאוֹחֵז בְּעֵץ הַחַיִּים אָז נִקְרָא בַּעַל תְּשׁוּבָה, כִּי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, נִקְרֵאת גַּם כֵּן תְּשׁוּבָה, כִּי תְּשׁוּבָה הִיא אוֹתִיּוֹת תָּשׁוּב ו' לְגַבֵּי ה', שֶׁהַו' הוּא עֵץ הַחַיִּים, שֶׁהוּא ז"א, וְה' הִיא הַמַּלְכוּת, וְעַל כֵּן נִקְרֵאת הַמַּלְכוּת תְּשׁוּבָה. וְהוּא נִקְרָא בַּעַל תְּשׁוּבָה. וְהָרִאשׁוֹנִים אָמְרוּ בַּעַל תְּשׁוּבָה מִמָּשׁ, דְּהַיְנוּ בַּעֲלָהּ שֶׁל הַמַּלְכוּת הַנִּקְרֵאת תְּשׁוּבָה, כְּלוֹמַר שֶׁהוּא מַשְׁפִּיעַ לָהּ וְעַל כֵּן, אֲפִלּוּ צַדִּיקִים גְּמוּרִים אֵינָם יְכוֹלִים לַעֲמוֹד בַּמָּקוֹם שֶׁבַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק א

א. וְלָמָּה לֹא יַעֲנֶה אָמֵן אַחַר בִּרְכַּת הַפֵּירוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהּ. מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּרָכָה אַחַת וְאֵין עוֹנִין אָמֵן אֶלָּא אַחַר בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁקָּדְמָה אוֹתָהּ בְּרָכָה אַחֶרֶת אוֹ בְּרָכוֹת כְּגוֹן בִּרְכַּת הַמֶּלֶךְ וּבְרָכוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן לְהוֹדִיעַ שֶׁכְּבָר הִשְׁלִים כָּל בְּרָכוֹתָיו וּלְפִיכָךְ עוֹנֶה אָמֵן: **ב**. כָּל הָאוֹכֵל דָּבָר הָאָסוּר בֵּין בְּזָדוֹן בֵּין בִּשְׁגָגָה אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף. כֵּיצַד הֲרֵי שֶׁאָכַל טֶבֶל שֶׁל דִּבְרֵיהֶם אוֹ שֶׁאָכַל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלוּ תְּרוּמוֹתָיו אוֹ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ כְּהִלְכָתָן אֵינוֹ מְבָרֵךְ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם אָכַל נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת אוֹ שֶׁתָּה יַיִן נֶסֶךְ וְכֵיוֹצֵא בּוֹ: **ג**. אֲבָל אִם אָכַל דְּמַאי אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי אֶלָּא לַעֲנִיִּים. אוֹ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְּרוּמָתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִטַּל מִמֶּנּוּ חֶשְׁבּוֹן תְּרוּמָה גְּדוֹלָה וְהוּא שֶׁהִקְדִּימוּ בְּשִׁבֳּלִין אוֹ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן אֶת הַחֹמֶשׁ הֲרֵי זֶה מְבָרֵךְ תְּחִלָּה וְסוֹף וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן:

מוסר

ספר חסידים סימן קעד

שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם אֶחָד הָיָה מְקַשֵּׁט עַצְמוֹ כְּדֵי שֶׁתִּרְאֶינָה אוֹתוֹ הַנָּשִׁים וּמְהַרְהֵר אַחֲרֵיהֶן וְאֶחָד אֵינוֹ מִתְקַשֵּׁט וְאֵינוֹ מְהַרְהֵר וּבָא עֲבֵרָה בִּידֵיהֶם וְעָשׂוּ אוֹ לֹא עָשׂוּ אֵיזֶה מֵהֶם עָדִיף. הֲוֵי אוֹמֵר זֶה הַמִּתְקַשֵּׁט מִתְעֵב. צֵא וּלְמַד מִדָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם שֶׁהָיָה קָדוֹשׁ וּבִשְׁבִיל רְאִיַּת

בַּת שֶׁבַע הָיָה מַה שֶּׁהָיָה וּלְמַרְאֵה עֵינַיִם נִלְכַּד, הֲגַם כִּי דָּוִד בָּא לְפִי תֻמּוֹ כְּשֶׁטָּבְלָה בַּת שֶׁבַע, אֲבָל שְׁלֹמֹה הָיָה מְלַמֵּד יִצְרוֹ לְהִתְאַוּוֹת שֶׁהָיָה לוֹ אֶלֶף נָשִׁים וְלֹא נִמְלַט מֵהִרְהוּר כַּנּוֹדָע. ה' יַצִּילֵנוּ:

ראה יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וָ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(ט) כִּי לֹא בָאתֶם עַד עָתָּה אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: אֲרֵי לָא אֲתֵיתוּן עַד כְּעָן לְבֵית נְיָחָא וּלְאַחֲסָנָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ:

רש"י כי לא באתם. כל אותן ארבע עשרה שנה: אל המנוחה. זו שילה: הנחלה. זו ירושלים: עד עתה. כמו עדין:

(י) וַעֲבַרְתֶּם אֶת הַיַּרְדֵּן וישַׁבְתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מַנְחִיל אֶתְכֶם וְהֵנִיחַ לָכֶם מִכָּל אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וישַׁבְתֶּם בֶּטַח: וְתַעְבְּרוּן יָת יַרְדְּנָא וְתֵיתְבוּן בְּאַרְעָא דַּיְיָ אֱלָהָכוֹן מַחְסֵן יָתְכוֹן וְינִיחַ לְכוֹן מִכָּל בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן מְסָחוֹר סְחוֹר וְתֵיתְבוּן לְרָחְצָן:

רש"י ועברתם את הירדן וישבתם בארץ. משתחלקוה ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שבטו: והניח לכם. לאחר כבוש וחלוק ומנוחה (שופטים ג, א) מן הגוים אשר הניח ה' לנסות בם את ישראל. ואין זאת אלא בימי דוד, אז:

(יא) **שני** וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם שָׁמָּה תָּבִיאוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעְשְׂרֹתֵיכֶם וּתְרֻמַת יֶדְכֶם וְכֹל מִבְחַר נִדְרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה: וִיהֵי אַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָכוֹן בֵּהּ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִנְתֵּהּ תַּמָּן לְתַמָּן תֵּיתְיוּן יָת כָּל דִּי אֲנָא מְפַקֵּד יָתְכוֹן עֲלָוָתֵיכוֹן וְנִכְסַת קוּדְשֵׁיכוֹן מַעְשַׂרְתֵּיכוֹן וְאַפְרָשׁוּת יְדְכוֹן וְכֹל שְׁפַר נִדְרֵיכוֹן דִּי תִדְּרוּן קֳדָם יְיָ:

רש"י והיה המקום וגו' . בנו לכם בית הבחירה בירושלים. וכן הוא אומר בדוד (שמואל ב' ז, א. ב) ויהי כי ישב המלך בביתו, וה' הניח לו מסביב מכל אויביו. ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים, וארון האלהים ישב בתוך היריעה: שמה תביאו וגו' . למעלה אמרו (פסוק ו) לענין שילה וכאן אמור לענין ירושלים, ולכך חלקם הכתוב, לתן התר בין זו לזו, משחרבה שילה ובאו לנוב, וחרבה נוב ובאו לגבעון, היו הבמות מתרות עד שבאו לירושלים: מבחר נדריכם. מלמד שיביאו מן המבחר:

(יב) וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וַעֲבָדֵיכֶם וְאַמְהֹתֵיכֶם וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם: וְתֶחֱדוּן קֳדָם יְיָ אֱלָהָכוֹן אַתּוּן וּבְנֵיכוֹן וּבְנָתֵיכוֹן

וְעַבְדֵיכוֹן וְאַמְהָתֵיכוֹן וְלַוָאָה דִי בְקִרְוֵיכוֹן אֲרֵי לֵית לֵהּ חֶלָק וְאַחֲסָנָא עִמְכוֹן: (יג) הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ בְּכָל מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה: אִסְתַּמַר לָךְ דִילְמָא תַסֵק עֲלָוָתָךְ בְּכָל אַתְרָא דִי תֶחֱזֵי:

רש"י השמר לך. לתן לא תעשה על הדבר. בכל מקום אשר תראה. אשר יעלה בלבך, אבל אתה מקריב על פי נביא, כגון אליהו בהר הכרמל:

(יד) כִּי אִם בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שִׁבְטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כֹּל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָּ: אֶלָהֵן בְּאַתְרָא דִי יִתְרְעֵי יְיָ בְּחַד מִן שִׁבְטָיךְ תַּמָן תַסֵק עֲלָוָתָךְ וְתַמָן תַּעְבֵּד כֹּל דִי אֲנָא מְפַקְּדָךְ:

רש"י באחד שבטיך. בחלקו של בנימין. ולמעלה הוא אומר (פסוק ה) מכל שבטיכם. הא כיצד, כשקנה דוד את הגרן מארונה היבוסי גבה הזהב מכל השבטים, ומכל מקום הגרן בחלקו של בנימין היה:

נביאים - ישעיה - פרק נה

(ט) כִּי גָבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גָּבְהוּ דְרָכַי מִדַּרְכֵיכֶם וּמַחְשְׁבֹתַי מִמַּחְשְׁבֹתֵיכֶם: אֲרֵי כְמָא דְרָמִין שְׁמַיָּא מִן אַרְעָא כֵּן תַּקִּנָן אוֹרְחָתַי מֵאוֹרְחָתְכוֹן וּמַחֲשַׁבְתַּי תַּקִּנָן מִמַּחְשְׁבָתְכוֹן:

רש"י **כי גבהו שמים וגו'** . כלומר כי יש הבדל וחילוק מעלות ושבח בדרכי יותר מדרכיכ' ובמחשבותי יותר ממחשבותיכם כגבוה שמים על הארץ אתם נותנים לב למרוד בי ואני נותן לב להשיב אתכם :

(י) כִּי כַאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן הַשָּׁמַיִם וְשָׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם הִרְוָה אֶת הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לַזֹּרֵעַ וְלֶחֶם לֹאכֵל: אֲרֵי כְּמָא דְנָחֵית מְטָרָא וְתַלְגָּא מִן שְׁמַיָּא וּלְתַמָּן לָא אָפְשָׁא לֵהּ דִיתוּב אֱלָהֵין מְרַוִּי יַת אַרְעָא וּמַרְבֵּי לָהּ וּמוֹעִילָהּ וְיָהֵיב בַּר זַרְעָא כְּמִיסַת לְזָרַע וְלַחְמָא כְּמִיסַת לְמֵיכָל:

רש"י **כי כאשר ירד הגשם והשלג** . ולא ישוב ריקם אך ייטיב לעולם :

(יא) כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא יָשׁוּב אֵלַי רֵיקָם כִּי אִם עָשָׂה אֶת אֲשֶׁר חָפַצְתִּי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו: כֵּן הֲוֵי פִּתְגָמִי מִן קֳדָמַי לָא אָפְשָׁר דִיתוּב לְקָדְמַי רֵיקָן אֱלָהֵין עֲבַד יַת דְּרָעֵינָא וּמַצְלַח לְדִשְׁלַחְנָא לֵהּ:

רש"י **כן יהיה דברי אשר יצא מפי** . להודיעכם ע"י הנביאים לא ישוב ריקם אך ייטיב לכם אם תשמעו להם :

(יב) כִּי בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ וּבְשָׁלוֹם תּוּבָלוּן הֶהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל עֲצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחֲאוּ כָף: אֲרֵי בְּחֶדְוָא תִפְקוּן מְבֵינֵי עַמְמַיָּא וּבְשָׁלְמָא תִתּוּבְלוּן לְאַרְעָכוֹן טוּרַיָּא וְרָמְתָא יְבוּעוּן קֳדָמֵיכוֹן תּוּשְׁבְּחָא וְכָל אִילְנֵי חַקְלָא יִשְׁעָנוּן בְּעַנְפֵיהוֹן:

רש"י **כי בשמחה תצאו** . מן הגלות : **ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה** . שיתנו לכם פריים וצמחם ויהנו (ירוננו) יושביהם :

(יג) תַּחַת הַנַּעֲצוּץ יַעֲלֶה בְרוֹשׁ (תחת) וְתַחַת הַסִּרְפַּד יַעֲלֶה הֲדַס וְהָיָה לַיהוָה לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: חֲלַף רַשִׁיעַיָּא יִתְקַיְמוּן צַדִּיקַיָּא וַחֲלַף חַיָּבַיָּא יִתְקַיְמוּן דַּחֲלֵי חֶטְאָה וִיהֵי קֳדָם יְיָ לְשׁוּם לְאָת עָלָם דְּלָא יִפְסוֹק:

רש"י **תחת הנעצוץ וגו'** . רבותינו דרשו תחת הרשעים יעלו צדיקים : **נעצוץ** . וסרפד . מיני קוצים הם כלומר הרשעים יאבדו והצדיקים יטלו ממשלתם :

נו (א) כֹּה אָמַר יְהוָה שִׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לָבוֹא וְצִדְקָתִי לְהִגָּלוֹת: כִּדְנַן אֲמַר יְיָ טָרוּ דִינָא וַעֲבִידוּ צְדָקְתָא אֲרֵי קָרִיב פּוּרְקָנִי לְמֵיתֵי וּזְכוּתִי לְאִתְגְּלָאָה:

כתובים - תהילים - פרק צד

(יג) לְהַשְׁקִיט לוֹ מִימֵי רָע עַד יִכָּרֶה לָרָשָׁע שָׁחַת: לְשַׁדָּכָא לֵהּ מִן יוֹמֵי בִישָׁא עַד דְּיִתְכְּרֵי לְרַשִׁיעָא שׁוּחָה:

רש"י **להשקיט לו מימי רע** . כי היסורין גורמין לו להשקיט להם מימי דין גיהנם עד שיראה שיכרה לרשע שחת :

(יד) כִּי לֹא יִטֹּשׁ יְהוָה עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב: אֲרוּם לָא יִנְטוֹשׁ יְיָ עַמֵּהּ וְאַחְסַנְתֵּהּ לָא יִשְׁבּוֹק:

(טו) כִּי עַד צֶדֶק יָשׁוּב מִשְׁפָּט וְאַחֲרָיו כָּל יִשְׁרֵי לֵב: אֲרוּם עַד צְדָקְתָא יְתוּב דִּינָא וּבַתְרוֹי יִתְפָּרְקוּן כָּל תְּרִיצֵי לִבָּא:

רש"י **כי עד צדק ישוב משפט** . היסורין שלהם עד שיצדקו בשבילם ואחר המשפט כל ישרי לב יתקבצו כי יטלו שכרם :

(טז) מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים מִי יִתְיַצֵּב לִי עִם פֹּעֲלֵי אָוֶן: מָן יְקוּם לִי לְאַגָּחָא קְרָבָא עִם מַבְאֲשִׁין מָן יִתְעַתַּד לִי לְמִנְצֵי עִם עָבְדֵי שִׁקָּר:

רש"י **מי יקום לי** . זכות מי יעמד לנו בין המריעים הללו :

(יז) לוּלֵי יְהוָה עֶזְרָתָה לִּי כִּמְעַט שָׁכְנָה דוּמָה נַפְשִׁי: אִלּוּלֵי יְיָ סָעִיד לִי כִּזְעֵיר שָׁרֵת בִּשְׁתִיקוּתָא נַפְשִׁי:

רש"י **דומה** . דומיה :

(יח) אִם אָמַרְתִּי מָטָה רַגְלִי חַסְדְּךָ יְהוָה יִסְעָדֵנִי: אִין אֲמָרִית אִתְמוֹטָטָא רִגְלִי טוּבָךְ יְיָ יַסְעִיד יָתִי:

משנה שבועות פרק ג

א. שְׁבוּעוֹת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע, שְׁבוּעָה שֶׁאוֹכַל וְשֶׁלֹּא אוֹכַל, שֶׁאֹכַלְתִּי וְשֶׁלֹּא אֹכַלְתִּי. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַל וְאוֹכַל כָּל שֶׁהוּא, חַיָּב, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי עֲקִיבָא, הֵיכָן מָצִינוּ בְּאוֹכֵל כָּל שֶׁהוּא שֶׁהוּא חַיָּב, שֶׁזֶּה חַיָּב. אָמַר לָהֶן רַבִּי עֲקִיבָא, וְכִי הֵיכָן מָצִינוּ בִּמְדַבֵּר

וּמֵבִיא קָרְבָּן, שֶׁזֶּה מְדַבֵּר וּמֵבִיא קָרְבָּן. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל וְאָכַל וְשָׁתָה, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אֶחָת. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל וְשֶׁלֹּא אֶשְׁתֶּה וְאָכַל וְשָׁתָה, חַיָּב שְׁתַּיִם:

ברטנורה (א) **שבועות שתים**. שאוכל ושלא אוכל. הם השתים המפורשות. דכתיב (שם) להרע או להטיב. דמשמע להבא לא אוכל להרע. אוכל להטיב: **שאכלתי ושלא אכלתי**. הם השתי' הנוספות ממדרש חכמים: **מדבר ומביא קרבן**. בשביל בטול דבורו. וכיון דמשום בטול דבורו הוא. אף זה בטול דבורו הוא שהאומר לא אוכל דעתו לאסור עצמו בכל שהו: **שבועה שלא אוכל ואכל ושתה**. אף על גב דשתייה בכלל אכילה אינו חייב אלא אחת דהוה ליה כאוכל וחוזר ואוכל בהעלם אחד: **שלא אוכל ושלא אשתה**. הוו להו שתי שבועות. ואף על גב דמכי אמר לא אוכל אתסר ליה בשתיה דשתיה בכלל אכילה וכי הדר ואמר תו לא אשתה הל"ל דאין שבועה חלה על שבועה שאני הכא כיון דאמר ברישא לא אוכל. והדר אמר לא אשתה. גלי דעתיה דהך אכילה דאמר ברישא אכילה גרידתא היא:

ב. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל, וְאָכַל פַּת חִטִּין וּפַת שְׂעוֹרִין וּפַת כֻּסְמִין, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל פַּת חִטִּין וּפַת שְׂעוֹרִין וּפַת כֻּסְמִין וְאָכַל, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת:

ברטנורה (ב) **חייב על כל אחת ואחת**. מדקאמר פת ופת על כל מין ומין ש"מ לחלק. דאי לאסור עליו מינים הללו ותו לא. ה"ל למימר פת חטים. וכן של שעורים וכן של כוסמין:

ג. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֶשְׁתֶּה וְשָׁתָה מַשְׁקִין הָרְבֵּה, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אֶחָת. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֶשְׁתֶּה יַיִן וְשֶׁמֶן וּדְבַשׁ וְשָׁתָה, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת:

ברטנורה (ג) שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש. בגמרא מוקי לה כגון שהיה חברו מסרב בו ואומר לו בא ושתה עמי יין ושמן ודבש. היה לו לומר שבועה שלא אשתה עמך ותו לא. דכי אשתבע אמאי דמסרב בו אשתבע יין שמן ודבש למה לי ש"מ לחלק:

ד. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל, וְאָכַל אֳכָלִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לַאֲכִילָה וְשָׁתָה מַשְׁקִין שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִשְׁתִיָּה, פְּטוּר. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל, וְאָכַל נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, חַיָּב. רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר. אָמַר, קוֹנָם אִשְׁתִּי נֶהֱנֵית לִי אִם אָכַלְתִּי הַיּוֹם, וְהוּא אָכַל נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, הֲרֵי אִשְׁתּוֹ אֲסוּרָה:

ברטנורה (ד) **ואכל נבלות חייב**. דראויין לאכילה הן אי לאו דרחמנא אסרינהו: **ר"ש פוטר**. דמושבע ועומד הוא עליהם. ופלוגתא דר"ש ות"ק בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים. כגון באומר שבועה שלא אוכל שחוטות וטרפות. ת"ק סבר מגו דחיילא שבועה אשחוטות. חיילא נמי אטרפות. דאיסור חל על איסור באיסור כולל ור"ש סבר אין איסור חל על איסור באיסור כולל. ואין הלכה כר"ש: **אשתו אסורה**. שהרי אכל

אוכלי' ואפילו לר"ש. דטעמא דפטור בקמייתא לאו משום דלאו בני אכילה נינהו. אלא שאין שבועה חלה על דבר אסור:

ה. אֶחָד דְּבָרִים שֶׁל עַצְמוֹ, וְאֶחָד דְּבָרִים שֶׁל אֲחֵרִים, וְאֶחָד דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מַמָּשׁ, וְאֶחָד דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶם מַמָּשׁ. כֵּיצַד, אָמַר, שְׁבוּעָה שֶׁאֶתֵּן לְאִישׁ פְּלוֹנִי וְשֶׁלֹּא אֶתֵּן, שֶׁנָּתַתִּי וְשֶׁלֹּא נָתַתִּי, שֶׁאִישַׁן וְשֶׁלֹּא אִישַׁן, שֶׁיָּשַׁנְתִּי וְשֶׁלֹּא יָשַׁנְתִּי, שֶׁאֶזְרוֹק צְרוֹר לַיָּם וְשֶׁלֹּא אֶזְרוֹק, שֶׁזָּרַקְתִּי וְשֶׁלֹּא זָרַקְתִּי. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל הֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ה) לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, אִם כֵּן, אֵין לִי אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הֶרְעָה וַהֲטָבָה, דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן הֶרְעָה וַהֲטָבָה מִנַּיִן. אָמַר לוֹ, מֻרְבּוּי הַכָּתוּב. אָמַר לוֹ, אִם רִבָּה הַכָּתוּב לְכָךְ, רִבָּה הַכָּתוּב לְכָךְ:

ברטנורה (ה) **ואחד דברים של אחרים**. כדמפרש שאתן לפלוני: **שאין בהן ממש**. תרי גווני משמע. כגון שינה ומשמע שאין בהן הנאה. כגון שאזרוק צרור לים: **מרבוי הכתוב**. לכל אשר יבטא האדם. ופלוגתא דר"ע ור' ישמעאל דר"ע דריש בכל התורה רבויי ומעוטי ור' ישמעאל דריש כללי ופרטי ר"ע דריש או נפש כי תשבע ריבה להרע או להטיב מיעט. לכל אשר יבטא. חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה. ריבה הכל. מאי ריבה. ריבה כל מילי לשעבר כלהבא ומאי מיעט מיעט דבר מצוה. ור' ישמעאל דריש או נפש כי תשבע כלל להרע או להטיב פרט לכל אשר יבטא חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש להבא אף כל להבא. והלכה כר"ע:

ו. נִשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמְּצָוָה וְלֹא בִטֵּל, פָּטוּר. לְקַיֵּם וְלֹא קִיֵּם, פָּטוּר. שֶׁהָיָה בַדִּין שֶׁיְּהֵא חַיָּב כְּדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא, מָה אִם הָרְשׁוּת שֶׁאֵינוֹ מֻשְׁבָּע עָלֶיהָ מֵהַר סִינַי, הֲרֵי הוּא חַיָּב עָלֶיהָ. מִצְוָה שֶׁהוּא מֻשְׁבָּע עָלֶיהָ מֵהַר סִינַי, אֵינוֹ דִין שֶׁיְּהֵא חַיָּב עָלֶיהָ. אָמְרוּ לוֹ, לֹא, אִם אָמַרְתָּ בִּשְׁבוּעַת הָרְשׁוּת, שֶׁכֵּן עָשָׂה בָהּ לְאוֹ כְּהֵן, תֹּאמַר בִּשְׁבוּעַת מִצְוָה שֶׁלֹּא עָשָׂה בָהּ לְאוֹ כְּהֵן, שֶׁאִם נִשְׁבַּע לְבַטֵּל וְלֹא בִטֵּל, פָּטוּר:

ברטנורה (ו) **נשבע לבטל את המצוה פטור**. משום שבועת בטוי אבל לוקה הוא משום שבועת שוא: **שהיה בדין שיהיה חייב**. כדברי ר' יהודה בן בתירא. כלומר שאילו לדברי ר' יהודה בן בתירא הוא חייב משום שבועת בטוי שהיה ר"י בן בתירא אומר מה אם הרשות וכו': **שלא עשה בה לאו כהן**. וקרא כתיב להרע או להטיב דמשמע דבר שיש בו הן ולאו ואין הלכה כר"י ב"ב:

ז. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל כִּכָּר זוֹ, שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכְלֶנָּה, שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַלְתִּי, וַאֲכָלָהּ, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. זוֹ הִיא שְׁבוּעַת בִּטּוּי שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ מַכּוֹת וְעַל שִׁגְגָתָהּ קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד. שְׁבוּעַת שָׁוְא, חַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ מַכּוֹת וְעַל שִׁגְגָתָהּ פָּטוּר:

ברטנורה (ז) **שבועה שלא אוכל ככר זו**. שבועה שלא אוכלנה. טעמא דאמר שלא אוכל והדר אמר שלא אוכלנה הוא דאינו חייב אלא אחת שאין שבועה חלה על שבועה אבל אמר תחלה שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל ואכלה כלה חייב שתים דכי אמר שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל כלה וכי הדר אמר שלא אוכל כיון שאכל ממנה כזית חייב הלכך השבועה האחרונה חיילא ומחייב כי אכיל מינה כזית. וכי הדר אכל כלה מחייב משום שבועה ראשונה: שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה. אף על גב דמשבועה שלא אוכלנה שניה שמעינן דאין שבועה חלה על שבועה תנא לן שבועה שלישית לאשמועינן דחיובא הוא דליכא אשבועות בתרייתא הא שבועות הן ולא יצאו לבטלה ואם ימצאו מקום יחולו שאם נשאל לחכם על הראשונה. עלתה שניה תחתיה ונאסר בדבר משום שבועה שניה וכן אם נשאל על השתים חלה השלישית לפי שחכם עוקר הנדר מעיקרו והוי כמי שלא נדר וחלה השניה למפרע שהרי הראשונה כמי שאינה הואיל ונשאל עליה וכן כשנשאל על השתים הרי כאלו אינם. וחל השלישית למפרע:

ח. אֵיזוֹ הִיא שְׁבוּעַת שָׁוְא, נִשְׁבַּע לְשַׁנּוֹת אֶת הַיָּדוּעַ לָאָדָם, אָמַר: עַל הָעַמּוּד שֶׁל אֶבֶן שֶׁהוּא שֶׁל זָהָב, וְעַל הָאִישׁ שֶׁהוּא אִשָּׁה, וְעַל הָאִשָּׁה שֶׁהִיא אִישׁ. נִשְׁבַּע עַל דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר, אִם לֹא רָאִיתִי גָּמָל שֶׁפּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר, וְאִם לֹא רָאִיתִי נָחָשׁ כְּקוֹרַת בֵּית הַבַּד. אָמַר לָעֵדִים בּוֹאוּ וַהֲעִידוּנִי, שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא נְעִידֵךְ. נִשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה, שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת סֻכָּה, וְשֶׁלֹּא לִטּוֹל לוּלָב, וְשֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין, זוֹ הִיא שְׁבוּעַת שָׁוְא, שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ מַכּוֹת וְעַל שִׁגְגָתָהּ פָּטוּר:

ברטנורה (ח) **אם לא ראיתי גמל פורח באויר**. כלומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי וכו': **נחש כקורת בית הבד**. כתבנית קורת בית הבד וצורתה דאילו כעובי קורת בית הבד. לא הוי שבועת שוא. דאיכא טובא: **שבועה שלא נעידך**. בטול מצוה היא דהא חייב להעיד שנאמר (ויקרא ה) אם לא יגיד ונשא עונו:

ט. שְׁבוּעָה שֶׁאֹכַל כִּכָּר זוֹ, שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכְלֶנָּה, הָרִאשׁוֹנָה שְׁבוּעַת בִּטּוּי וְהַשְּׁנִיָּה שְׁבוּעַת שָׁוְא. אֲכָלָהּ, עָבַר עַל שְׁבוּעַת שָׁוְא. לֹא אֲכָלָהּ, עָבַר עַל שְׁבוּעַת בִּטּוּי:

ברטנורה (ט) **אכלה עבר על שבועת שוא**. הכי קאמר אכלה עבר על שבועת שוא לחודה. לא אכלה עבר אף אשבועת בטוי דמכי נשבע שאוכל ככר זו חייב לאוכלה וכי הדר נשבע שלא יאכלנה. הרי נשבע לבטל את המצוה. ולוקה משום שבועת שוא בין יאכל בין לא יאכל ואי לא אכיל לה חייב שתים. משום שבועת שוא. ואף משום שבועת בטוי:

י. שְׁבוּעַת בִּטּוּי נוֹהֶגֶת בָּאֲנָשִׁים וּבַנָּשִׁים, בָּרְחוֹקִים וּבַקְּרוֹבִים, בַּכְּשֵׁרִים וּבַפְּסוּלִין, בִּפְנֵי בֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בִפְנֵי בֵית דִּין, מִפִּי עַצְמוֹ. וְחַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ מַכּוֹת וְעַל שִׁגְגָתָהּ קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד:

ברטנורה (י) **באנשים ובנשים**. איידי דבעי למתני שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים כו' תנא בשבועת בטוי שנוהגת בכל אלו: **ברחוקים ובקרובים**. כגון שאתן לפלוני בין רחוק בין קרוב: **בכשרים ובפסולים**. בכשר לעדות ופסול: **מפי עצמו**. שהוציא הוא שבועה מפיו אבל אם השביעוהו אחרים אכלת ולא אכלת. ואמר לא אכלתי. ואכל. או להפך. פטור אם לא ענה אמן ואם ענה אמן אחר שהשביעו חברו הוי כנשבע מפי עצמו וחייב:

יא. שְׁבוּעַת שָׁוְא נוֹהֶגֶת בָּאֲנָשִׁים וּבַנָּשִׁים, בָּרְחוֹקִים וּבַקְּרוֹבִים, בַּכְּשֵׁרִים וּבַפְּסוּלִים, בִּפְנֵי בֵּית דִּין וְשֶׁלֹּא בִפְנֵי בֵּית דִּין, וּמִפִּי עַצְמוֹ. וְחַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ מַכּוֹת, וְעַל שִׁגְגָתָהּ פָּטוּר. אַחַת זוֹ, וְאַחַת זוֹ, הַמַּשְׁבֵּעַ מִפִּי אֲחֵרִים, חַיָּב. כֵּיצַד, אָמַר: לֹא אָכַלְתִּי הַיּוֹם וְלֹא הִנַּחְתִּי תְפִלִּין הַיּוֹם, מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר: אָמֵן, חַיָּב:

ברטנורה (יא) שבועת שוא ברחוקים ובקרובים. נשבע על איש שהוא אשה בין רחוק בין קרוב: **אחת זו ואחת זו**. אחת שבועת שוא ואחת שבועת ביטוי מושבע מפי אחרים חייב בדעני אמן:

גמרא שבועות דף כט ע"ב

אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הָעוֹנֶה אָמֵן אַחַר שְׁבוּעָה כְּמוֹצִיא שְׁבוּעָה בְּפִיו דְּמֵי דִּכְתִיב (במדבר ה) וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן. אָמַר רַב פַּפָּא מִשְּׁמֵהּ דְּרָבָא מַתְנִיתִין וּבָרַיְיתָא נָמֵי דַּיְקָא דְּקָתָנֵי שְׁבוּעַת הָעֵדוּת נוֹהֶגֶת בָּאֲנָשִׁים וְלֹא בְּנָשִׁים בָּרְחוֹקִים וְלֹא בַּקְּרוֹבִים בַּכְּשֵׁרִים וְלֹא בַּפְּסוּלִים וְאֵינָהּ נוֹהֶגֶת בָּרַאוּיִין לְהָעִיד וּבִפְנֵי בֵּית דִּין וְשֶׁלֹּא בִפְנֵי בֵּית דִּין מִפִּי עַצְמוֹ וּמִפִּי אֲחֵרִים אֵינָן חַיָּבִין עַד שֶׁיִּכְפְּרוּ בָּהֶן בְּבֵית דִּין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְתַנְיָא בִּבְרַיְיתָא שְׁבוּעַת הָעֵדוּת כֵּיצַד? אָמַר לָעֵדִים בּוֹאוּ וְהָעִידוּנִי שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לָךְ עֵדוּת אוֹ שֶׁאָמְרוּ אֵין אָנוּ יוֹדְעִין לָךְ עֵדוּת מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם. וְאָמְרוּ לוֹ אָמֵן בֵּין בִּפְנֵי בֵּית דִּין בֵּין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, בֵּין מִפִּי עַצְמוֹ בֵּין מִפִּי אֲחֵרִים כֵּיוָן שֶׁכָּפְרוּ בָּהּ חַיָּבִין. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר קַשְׁיָן אַהֲדֵי אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינַּהּ הָא דְּעָנָה אָמֵן הָא דְּלָא עָנָה אָמֵן שְׁמַע מִינַּהּ. אָמַר רְבִינָא מַשְׁמֵהּ דְּרָבָא מַתְנִיתִין דְּהָכָא נָמֵי דַּיְקָא דְּקָתָנֵי שְׁבוּעַת בִּיטּוּי נוֹהֶגֶת בָּאֲנָשִׁים וּבְנָשִׁים, בָּרְחוֹקִים וּבַקְּרוֹבִין בִּכְשֵׁרִין וּבִפְסוּלִים בִּפְנֵי בֵּית דִּין וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, מִפִּי עַצְמוֹ אִין מִפִּי אֲחֵרִים לָא וְקָתָנֵי סֵיפָא זֶה וְזֶה מוּשְׁבָּע מִפִּי אֲחֵרִים חַיָּב קַשְׁיָן אַהֲדֵי אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינַּהּ הָא דְּעָנָה אָמֵן הָא דְּלָא עָנָה אָמֵן. וְאֶלָּא שְׁמוּאֵל מַאי קָא מַשְׁמַע לָן דּוּקְיָא דְּמַתְנִיתִין קָא מַשְׁמַע לָן:

רש"י **כמוציא שבועה מפיו**. לכל דבר בין להתחייב משום בטוי דבעינן שיוציא בשפתיו בין לעניין שבועת עדות דמחייב רבי מאיר מפי עצמו אף שלא בב"ד: **מתני' וברייתא נמי**

דיקא. מדמקשינן מתני' ובריית אהדדי ולא מתרץ אלא בהכי: **אלא בראויין להעיד**. מפרש לקמן למעוטי מלך דתנן סנהדרין (דף יח) המלך לא מעיד: **עד שיכפרו בו בבית דין**. דכתיב (ויקרא ה) אם לא יגיד במקום הראוי להגדה הכתוב מדבר וקרא במושבע מפי אחרים כתיב ושמעה קול אלה אבל מפי עצמו בין בב"ד בין שלא בבית דין חייבין דיליף ליה ר"מ בפרק דלקמן (דף לא.) בג"ש: משביעני עליכם ואמרו אמן בין בפני ב"ד בין שלא בפני ב"ד חייבין. הכי גרסינן קשיין אהדדי. דהא הכא מפי אחרים הוא ומחייב רבי מאיר שלא בב"ד: **דוקיא דמתני' קמ"ל**. אשמעי' דדוקא תנן מפי עצמו בשבועת ביטוי אבל מפי אחרים פטור ודקתני מתני' סיפא אחת זו ואחת זו מושבע מפי אחרים חייב דדוקא בענו אמן תנן מדקתני ואמרו אמן דלא תימא אורחא דמילתא קתני:

זוהר ויקרא דף י"ג ע"ב

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא אַהְדְּרָנָא לִקְרָא עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם עֵיטָא לְהַאי נֶפֶשׁ לְאִזְדַּהֲרָא מֵחוֹבָהָא וְתֵיתוּב לְאִתְדַּכָּאָה עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם עַד שֶׁלֹּא יָפוּחַ יוֹמָא דְּהַאי עָלְמָא וְייֵתֵי הַהוּא יוֹמָא תַּקִּיפָא דְּיִתְבַּע לַהּ מַלְכָּא דִּינָא לְנַפְקָא מֵהַאי עָלְמָא וְנָסוּ הַצְּלָלִים דָּא הוּא רָזָא בֵּין חַבְרַיָּא דְּקָא אָמְרֵי דִּבְשַׁעֲתָא דְּמָטָא זִמְנָא דְּבַר נָשׁ לְנָפְקָא מִן עָלְמָא צוּלְמָא דְּבַר נָשׁ אִתְעָבַר מִנֵּהּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם, עַד דְּלָא יִנְשֹׁף יוֹמָא לְנַפְקָא מֵהַאי עָלְמָא. וְנָסוּ הַצְּלָלִים דְּאִתְעָבַר צוּלְמָא יָתוּב קַמֵּי מָארֵהּ. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר תְּרֵין צוּלְמִין אִית לֵהּ לְבַר נָשׁ כַּד אִיהוּ בְּקִיּוּמֵהּ חַד רַבְרְבָא וְחַד זְעִירָא, דִּכְתִיב הַצְּלָלִים תְּרֵי וְחַד מִשְׁתַּכְּחֵי כַּחֲדָא כְּדֵין הוּא בַּר נָשׁ בְּקִיּוּמָא וְעַל דָּא וְנָסוּ הַצְּלָלִים כְּתִיב, כְּדֵין בָּעֵי בַּר נָשׁ לְאִסְתַּכְּלָא בְּעוֹבָדוֹי וּלְתַקָּנָא לוֹן קַמֵּי מָארֵהּ וְיוֹדֵי עֲלַיְהוּ בְּגִין דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִקְרֵי רַחוּם וְחַנּוּן וּמְקַבֵּל לְאָנּוּן דְּתָבִין קַמֵּהּ וְדָא הוּא עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים דְּכֵיוָן דְּאָנּוּן צְלָלִים מִתְעַבְּרָן מִנֵּהּ וְאִיהוּ תְּפִיס בְּקוֹלָרָא תְּשׁוּבָה הִיא אֲבָל לָא מַעֲלָיָא כָּל כָּךְ כְּזִמְנָא דְּקָאִים אִיהוּ בְּקִיּוּמֵהּ וּשְׁלֹמֹה מַלְכָּא אַכְרִיז וְאָמַר (קהלת יב) וּזְכֹר אֶת בּוֹרְאֶיךָ בִּימֵי בְחוּרֹתֶיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יְמֵי הָרָעָה וְגוֹמֵר. וְעַל דָּא עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם דְּבָעֵי בַּר נָשׁ לְאִתְקָנָא עוֹבָדוֹי דְּכַד מָטוּן יוֹמוֹי לְאִסְתַּלְקָא מִן עָלְמָא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא תּוֹהֵא עַלֵּהּ וְאוֹמֵר נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהָא אוֹמִינָא לָהּ בְּאוֹמָאָה דִּשְׁמֵי דְּלָא לְשַׁקְּרָא בֵּי וְאַסְהָדִית בָּהּ כַּד נָחְתַת לְעָלְמָא וְהוּא עַד דַּאי מִכַּמָּה זִמְנִין דְּאַסְהָדִית בָּהּ לְנַטְרָא פִּקּוּדֵי בְּגִין כָּךְ הוֹאִיל וּבַר נָשׁ הוּא עַד בְּשַׁעֲתָא דְּיִתּוּב קַמֵּי מַלְכָּא אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע אוֹ רָאָה אִנּוּן חוֹבִין דְּעָבַד וְאִסְתַּכַּל בָּהוּ אוֹ יָדַע בִּירוּרָא דְּמִלָּה דְּעָבַר עַל פִּקּוּדָא דְּמָארֵהּ אִם לֹא יַגִּיד אִם לָא יוֹדֵי עֲלַיְהוּ קָמֵהּ מָארֵהּ (מה כתיב) כַּד יִפּוֹק מֵהַאי עָלְמָא וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ וְכַד יִשָּׂא עֲוֹנוֹ הֵיאַךְ פִּתְחִין לֵהּ פִּתְחָא וְהֵיאַךְ יָקוּם קַמֵּי מָארֵהּ וְעַל דָּא נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא כְּתִיב:

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא. נַחֲזוֹר אֶל הַכָּתוּב, עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם. עֵצָה לַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת, שֶׁתִּזָּהֵר מֵחֶטְאָה, וְתָשׁוּב לְהִטָּהֵר, עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם, עַד שֶׁלֹּא יָפוּחַ הַיּוֹם שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְיָבֹא הַיּוֹם הַהוּא הַקָּשֶׁה שֶׁיִּתְבַּע הַמֶּלֶךְ דִּין לְהוֹצִיאָהּ מֵהָעוֹלָם הַזֶּה. וְנָסוּ הַצְּלָלִים, זֶה הוּא סוֹד בֵּין הַחֲבֵרִים, שֶׁאוֹמְרִים, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁמַּגִּיעַ זְמַנּוֹ שֶׁל הָאָדָם לָצֵאת מִן הָעוֹלָם, נֶעֱבָר מִמֶּנּוּ הַצֶּלֶם שֶׁל הָאָדָם. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר, עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם, עַד שֶׁלֹּא יָפִיחַ הַיּוֹם לָצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, וְנָסוּ הַצְּלָלִים, שֶׁנֶּעֱבָר הַצֶּלֶם, יָשׁוּב לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, שְׁנֵי צְלָמִים יֵשׁ לוֹ לָאָדָם, כְּשֶׁהוּא בְּקִיּוּמוֹ, אֶחָד גָּדוֹל, וְאֶחָד קָטָן, שֶׁכָּתוּב, הַצְּלָלִים, לְשׁוֹן רַבִּים, שֶׁמַּעוּטוֹ הוּא שְׁנַיִם. וּכְשֶׁנִּמְצָאִים יַחַד, אָז הָאָדָם בְּקִיּוּמוֹ, וְעַל כֵּן כָּתוּב, וְנָסוּ הַצְּלָלִים, וְאָז צָרִיךְ הָאָדָם לְהִסְתַּכֵּל בְּמַעֲשָׂיו וּלְתַקְּנָם לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ וְיִתְוַדֶּה עֲלֵיהֶם. כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִקְרָא רַחוּם וְחַנּוּן וּמְקַבֵּל אֶת הַשָּׁבִים לְפָנָיו. וְזֶה הוּא עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים. כִּי כֵּיוָן שֶׁאֵלּוּ הַצְּלָלִים נֶעֱבָרִים מִמֶּנּוּ וְהוּא נֶאֱסָר בָּאֲזִיקִים, שֶׁהוֹלֵךְ לָמוּת, אִם עוֹשֶׂה אָז תְּשׁוּבָה, הֵיא תְּשׁוּבָה, אֲבָל אֵינָהּ טוֹבָה כָּל כָּךְ, כְּתְשׁוּבָה שֶׁעוֹשֶׂה בִּזְמַן שֶׁהוּא בְּקִיּוּמוֹ. וּשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ מַכְרִיז וְאוֹמֵר, וּזְכוֹר אֶת בּוֹרְאֶךָ בִּימֵי בְחוּרוֹתֶיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא יָבוֹאוּ יְמֵי הָרָעָה וְגוֹ'. וְלָכֵן, עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם, שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לְתַקֵּן מַעֲשָׂיו, שֶׁכַּאֲשֶׁר יַגִּיעַ יוֹמוֹ לְהִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תּוֹהֶה עָלָיו וְאוֹמֵר, וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה, וְהֵרֵי הִשְׁבַּעְתִּי אוֹתוֹ בִּשְׁבוּעָה בִּשְׁמִי שֶׁלֹּא לְשַׁקֵּר בִּי. וְהֵעַדְתִּי בּוֹ כְּשֶׁיָּרַד לָעוֹלָם. וְהוּא עֵד, וַדַּאי מִכַּמָּה זְמַנִּים שֶׁהֵעַדְתִּי בּוֹ לִשְׁמוֹר מִצְוֹתַי. וְלָכֵן, הוֹאִיל וְהָאָדָם הוּא עֵד, בְּשָׁעָה שֶׁיָּשׁוּב אֶל הַמֶּלֶךְ, אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע, אוֹ רָאָה, אֵלּוּ הָעֲבֵירוֹת שֶׁעָשָׂה וְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם. אוֹ יָדַע, בְּדָבָר בָּרוּר שֶׁעָבַר עַל חוּקֵי אֲדוֹנוֹ. אִם לֹא יַגִּיד, אִם לֹא יוֹדֶה עֲלֵיהֶם לִפְנֵי בּוֹרְאוֹ מַה כָּתוּב, כְּשֶׁיֵּצֵא מִזֶּה הָעוֹלָם, וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ, וּכְשֶׁיִּשָּׂא עֲוֹנוֹ, כֵּיצַד פּוֹתְחִים לוֹ פֶּתַח, וְאֵיךְ יַעֲמוֹד לִפְנֵי בּוֹרְאוֹ, וְעַל כֵּן, כָּתוּב וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ב

א. סֵדֶר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כָּךְ הִיא רִאשׁוֹנָה בִּרְכַּת הַזָּן. שְׁנִיָּה בִּרְכַּת הָאָרֶץ. שְׁלִישִׁית בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם. רְבִיעִית הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה מִשָּׁה רַבֵּנוּ תִּקָּנָהּ. שְׁנִיָּה תִּקֵּן יְהוֹשֻׁעַ. שְׁלִישִׁית תִּקֵּן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה בְּנוֹ. רְבִיעִית חֲכָמֵי מִשְׁנָה תִּקְּנוּהָ: **ב**. הַפּוֹעֲלִים שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין מְלָאכָה אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת וְאָכְלוּ פִּתָּן אֵין מְבָרְכִין לְפָנָיהָ וּמְבָרְכִין לְאַחַר סְעֻדָּתָן שְׁתֵּי בְּרָכוֹת בִּלְבַד כְּדֵי שֶׁלֹּא יְבַטְּלוּ מְלֶאכֶת בַּעַל הַבַּיִת. בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה כְּתִקּוּנָהּ שְׁנִיָּה פּוֹתֵחַ בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ וְכוֹלֵל בָּהּ בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם וְחוֹתֵם בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ. וְאִם הָיוּ עוֹשִׂין בְּסְעֻדָּתָן בִּלְבַד אוֹ שֶׁהָיָה בַּעַל הַבַּיִת מֵסֵב עִמָּהֶן מְבָרְכִין אַרְבַּע בְּרָכוֹת כְּתִקּוּנָן כִּשְׁאָר כָּל אָדָם:

מוסר

ספר חסידים סימן קעז

כְּתִיב (קהלת יב) כִּי אֶת כָּל מַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים יָבִיא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נֶעְלָם זֶה שֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ אִשָּׁה בְּקֶרֶן זָוִית אִם פְּגָעָה בּוֹ וְלֹא נִתְכַּוֵּן לִרְאוֹת אוֹתָהּ וְרָאָה אוֹתָהּ יָפָה וְשָׂמַח עַל שֶׁרָאָה אוֹתָהּ וְחוֹשֵׁב בְּלִבּוֹ מֵאַחַר שֶׁבְּלֹא כַּוָּנָתִי רְאִיתִיהָ אֵין לִי עָוֹן עַל כָּכָה עַל זֶה נֶאֱמַר: הָאֱלֹהִים יָבִיא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נֶעְלָם אִם טוֹב שֶׁשָּׂמַח בְּדָבָר אִם רַע בְּעֵינֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּמוֹ בִּנְפֹל אוֹיִבְךָ אַל תִּשְׂמָח. שָׂמַח לְאֵיד לֹא יִנָּקֶה. וְזֶה שָׂמַח שֶׁבָּא לְיָדוֹ וְהָיָה לוֹ לַחֲשֹׁב שֶׁמָּא חָטָאתִי שֶׁנִּזְדַּמֵּן לִי לִרְאוֹתָהּ. וְאִם בָּא מִצְוָה לְיָדוֹ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָתוֹ יִשְׂמַח וִיבָרֵךְ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁזִּמְּנָהּ לוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ:

ראה יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֹ דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(טו) רַק בְּכָל אַוַּת נַפְשְׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר כִּבְרִכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֶנּוּ כַּצְּבִי וְכָאַיָּל: לְחוֹד בְּכָל רְעוּת נַפְשָׁךְ תִּכּוֹס וְתֵיכוֹל בִּשְׂרָא כִּבִרְכָתָא דַיְיָ אֱלָהָךְ דִּי יְהַב לָךְ בְּכָל קִרְוָיךְ מְסָאבָא וְדַכְיָא יֵכְלֶנַּהּ כִּבְשַׂר טַבְיָא וְאַיָּלָא:

רש"י רק בכל אות נפשך. במה הכתוב מדבר, אם בבשר תאוה להתירה להם בלא הקרבת אמורים, הרי הוא אומר במקום אחר (פסוק כ) כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וגו' ואמרת אכלה בשר וגו', במה זה מדבר, בקדשים שנפל בהם מום, שיפדו ויאכלו בכל מקום. יכול יפדו על מום עובר, תלמוד לומר רק: תזבח ואכלת. אין לך בהם התר גזה וחלב, אלא אכילה על ידי זביחה: הטמא והטהור. לפי שבאו מכח קדשים, שנאמר בהם (ויקרא ז, יט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, הצרך להתיר בו, שטמא וטהור אוכלין בקערה אחת: כצבי וכאיל. שאין קרבן בא מהם: כצבי וכאיל. לפטרן מן הזרוע והלחיים והקבה:

(טז) רַק הַדָּם לֹא תֹאכֵלוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם: לְחוֹד דְּמָא לָא תֵיכְלוּן עַל אַרְעָא תִּשְׁדְּנֵהּ כְּמַיָּא:

רש"י רק הדם לא תאכלו. אף על פי שאמרתי שאין לך בו זריקת דם במזבח, לא תאכלנו: תשפכנו כמים. לומר לך שאין צריך כסוי. דבר אחר הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים:

(יז) לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ וְכָל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדֹּר וְנִדְבֹתֶיךָ וּתְרוּמַת יָדֶךָ: לֵית לָךְ רְשׁוּ לְמֵיכַל בְּקִרְוָיךְ מַעְשַׂר עִבּוּרָךְ חַמְרָךְ וּמִשְׁחָךְ וּבְכוֹרֵי תוֹרָךְ וְעָנָךְ וְכָל נִדְרָךְ דִּי תִדַּר וְנִדְבָתָיךְ וְאַפְרָשׁוּת יָדָךְ:

רש"י לא תוכל. בא הכתוב לתן לא תעשה על הדבר. רבי יהושע בן קרחה אומר יכול אתה, אבל אינך רשאי, כיוצא בו (יהושע טו, סג) ואת היבוסי יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה להורישם, יכולים היו, אלא שאינן רשאין, לפי שכרת להם אברהם ברית כשלקח מהם מערת המכפלה. ולא יבוסים היו אלא חתיים היו, אלא על שם העיר ששמה יבוס [נקראים יבוסים] . כך מפורש בפרקי דרבי אליעזר. והוא שנאמר (שמואל ב' ה, ו) כי אם הסירך העורים והפסחים, צלמים שכתבו עליהם את השבועה: ובכרת בקרך. אזהרה לכהנים: ותרומת ידך. אלו הבכורים:

(יח) כִּי אִם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ: אֱלָהִין קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ תֵּיכְלִנֵּהּ בְּאַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ בֵּהּ אַתְּ וּבְרָךְ וּבְרַתָּךְ וְעַבְדָּךְ וְאַמְתָּךְ וְלֵוָאָה דִּי בְקִרְוָיךְ וְתֶחֱדֵי קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּכָל אוֹשָׁטוּת יָדָךְ:

רש"י לפני ה'. לפנים מן החומה: והלוי אשר בשעריך. אם אין לך לתת לו מחלקו, כגון מעשר ראשון, תן לו מעשר עני. אין לך מעשר עני, הזמינהו על שלמיך:

(יט) הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תַּעֲזֹב אֶת הַלֵּוִי כָּל יָמֶיךָ עַל אַדְמָתֶךָ: אִסְתַּמַר לָךְ דִּילְמָא תִשְׁבּוֹק יָת לֵוָאֵי כָּל יוֹמָיךְ עַל אַרְעָךְ:

רש"י השמר לך. לתן לא תעשה על הדבר: על אדמתך. אבל בגולה אינך מזהר עליו יותר מעניי ישראל:

נביאים - ישעיה - פרק נו

(ב) אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת וּבֶן אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ וְשֹׁמֵר יָדוֹ מֵעֲשׂוֹת כָּל רָע:
טוֹבֵי אֱנָשׁ דְּיַעְבֵּד דָּא וּבַר אֱנָשָׁא דְּיַתְקֵיף בָּהּ יִטַּר שַׁבְּתָא מֵאַחָלוּתֵהּ וְיִטַּר יְדוֹהִי מִלְּמֶעְבַּד כָּל דְּבִישׁ:

רש"י **יעשה זאת** . שומר שבת וגו' :

(ג) וְאַל יֹאמַר בֶּן הַנֵּכָר הַנִּלְוָה אֶל יְהוָה לֵאמֹר הַבְדֵּל יַבְדִּילַנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ וְאַל יֹאמַר הַסָּרִיס הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: וְלָא יֵימַר בַּר עַמְמִין דְּמִתּוֹסַף עַל עַמָּא דַיְיָ לְמֵימַר אַפְרָשָׁא יַפְרְשַׁנַנִי יְיָ מֵעַל עַמֵּהּ וְלָא יֵימַר סָרִיסָא הָא אֲנָא חֻשִׁיב כְּאָע יָבֵישׁ:

רש"י **הבדל יבדילני ה' מעל עמו** . למה אתגייר הלא הקב"ה יבדילני מעל עמו כשישלם שכרם : **ואל יאמר הסריס** . למה איטיב דרכי ומעללי הן אני כעץ יבש מאין זכרון :

(ד) כִּי כֹה אָמַר יְהוָה לַסָּרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שַׁבְּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בַּאֲשֶׁר חָפָצְתִּי וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי: אֲרֵי כִדְנַן אֲמַר יְיָ לְסָרִיסַיָּא דְיִטְרוּן יַת יוֹמֵי שַׁבָּתַיָּא דִילִי וּמִתְרָעָן בְּדָצֵבְנָא וּמְתַקְּפִין בִּקְיָמִי:

רש"י **ומחזיקים** . אוחזים :

(ה) וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וָשֵׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֵּן לוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת: וְאֶתֵּן לְהוֹן בְּבֵית מַקְדְּשַׁי וּבַאֲרַע בֵּית שְׁכִנְתִּי אֲתַר וְשׁוּם דְּטָב מִבְּנַיִן וּמִבְּנָן שׁוּם עָלָם אֶתֵּן לְהוֹן דְּלָא יִפְסוֹק: (ו) וּבְנֵי הַנֵּכָר הַנִּלְוִים עַל יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וּלְאַהֲבָה אֶת שֵׁם יְהוָה לִהְיוֹת לוֹ לַעֲבָדִים כָּל שֹׁמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי: וּבְנֵי עַמְמַיָּא דְּמִתּוֹסְפִין עַל עַמֵּהּ דַּיְיָ לְשַׁמְּשׁוּתֵהּ וּלְמִרְחַם יָת שְׁמָא דַיְיָ לְמֶהֱוֵי לֵהּ לְעַבְדִין כָּל דְּיִטַּר שַׁבְּתָא לְאַחֲלוּתֵהּ וּמַתְקְפִין בִּקְיָמִי:

כתובים - תהילים - פרק קח

(יג) הָבָה לָנוּ עֶזְרַת מִצָּר וְשָׁוְא תְּשׁוּעַת אָדָם: הַב לָן סַעֲדָא מִן מְעִיקָא דְמַגָּן פּוּרְקָנָא דְּבַר נָשָׁא: (יד) בֵּאלֹהִים נַעֲשֶׂה חָיִל וְהוּא יָבוּס צָרֵינוּ: בֵּאלָהָא נַעְבֵּיד חֵילָא וְהוּא יְדוֹשֵׁשׁ מְעִיקָנָא: **קט** (א) לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אַל תֶּחֱרַשׁ: לְשַׁבָּחָא עַל יַד דָּוִד תּוּשְׁבְּחָא אֱלָהִים שְׁבָחַתִי לָא תִשְׁתּוֹק:

רש"י **אלהי תהלתי אל תחרש** . על כל ישראל נאמר :

(ב) כִּי פִי רָשָׁע וּפִי מִרְמָה עָלַי פָּתָחוּ דִּבְּרוּ אִתִּי לְשׁוֹן שָׁקֶר: אֲרוּם פּוּמָא דְרַשִׁיעָא וּפוּמָא דְנִכְלָא עֲלַי פָּתְחִין מַלִּילוּ עִמִּי לִישָׁן דְּשִׁקְרָא:

רש"י **כי פי רשע** . עשו :

(ג) וְדִבְרֵי שִׂנְאָה סְבָבוּנִי וַיִּלָּחֲמוּנִי חִנָּם: וּמְמַלְלֵי סָנוּתָא חֲזָרוּ יָתִי וְאַגִּיחוּ עִמִּי מַגָּן:

משנה בכורות פרק ח

א. יֵשׁ בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְאֵינוֹ בְכוֹר לַכֹּהֵן, בְּכוֹר לַכֹּהֵן וְאֵינוֹ בְכוֹר לַנַּחֲלָה, בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְלַכֹּהֵן, יֵשׁ שֶׁאֵינוֹ בְכוֹר לֹא לַנַּחֲלָה וְלֹא לַכֹּהֵן. אֵיזֶהוּ בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְאֵינוֹ בְכוֹר לַכֹּהֵן, הַבָּא אַחַר הַנִּפְלִים שֶׁיָּצָא רֹאשׁוֹ חַי, וּבֶן תִּשְׁעָה שֶׁיָּצָא רֹאשׁוֹ מֵת, וְהַמַּפֶּלֶת כְּמִין בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, עַד שֶׁיֵּהֵא בּוֹ מִצּוּרַת הָאָדָם. הַמַּפֶּלֶת סַנְדָּל, אוֹ שִׁלְיָא, וְשֶׁפִּיר מְרֻקָּם, וְהַיּוֹצֵא מְחֻתָּךְ, הַבָּא אַחֲרֵיהֶן, בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְאֵינוֹ בְכוֹר לַכֹּהֵן. מִי שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ בָנִים וְנָשָׂא אִשָּׁה שֶׁכְּבָר יָלְדָה, עוֹדָהּ שִׁפְחָה וְנִשְׁתַּחְרְרָה, עוֹדָהּ נָכְרִית וְנִתְגַּיְּרָה, מִשֶּׁבָּאת לְיִשְׂרָאֵל יָלְדָה, בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְאֵינוֹ בְכוֹר לַכֹּהֵן. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְלַכֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יג), פֶּטֶר רֶחֶם בְּיִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁיִּפְטְרוּ רֶחֶם מִיִּשְׂרָאֵל. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ בָנִים וְנָשָׂא אִשָּׁה שֶׁלֹּא יָלְדָה, נִתְגַּיְּרָה מְעֻבֶּרֶת, נִשְׁתַּחְרְרָה מְעֻבֶּרֶת, יָלְדָה הֵיא וְכֹהֵנֶת, הֵיא וּלְוִיָּה, הֵיא וְאִשָּׁה שֶׁכְּבָר יָלְדָה, וְכֵן מִי שֶׁלֹּא שָׁהָתָה אַחַר בַּעְלָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְנִשֵּׂאת וְיָלְדָה, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לְרִאשׁוֹן, אוֹ בֶן שִׁבְעָה לְאַחֲרוֹן, בְּכוֹר לַכֹּהֵן וְאֵינוֹ בְכוֹר לַנַּחֲלָה. אֵיזֶהוּ בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְלַכֹּהֵן, הַמַּפֶּלֶת שְׁפִיר מָלֵא דָם, מָלֵא מַיִם, מָלֵא גְנִינִים, הַמַּפֶּלֶת כְּמִין דָּגִים וַחֲגָבִים שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, הַמַּפֶּלֶת יוֹם אַרְבָּעִים, הַבָּא אַחֲרֵיהֶן, בְּכוֹר לַנַּחֲלָה וְלַכֹּהֵן:

ברטנורה (א) **יש בכור לנחלה**. ליטול פי שנים: **ואינו בכור לכהן**. לתת לכהן פדיונו חמשת סלעים: **הבא אחר הנפלים**. כגון שהיו תאומים, אחד מהם נפל שלא כלו לו חדשיו ואחד כלו לו חדשיו, והנפל שלא כלו לו חדשיו יצא ראשו חי והחזירו, וקדמו אחיו ויצא, זה האחרון בכור לנחלה. דראשון לא הפסידו ואע"ג דיציאת הראשון חשיבה לידה מעליא. וטעמא, משום דכתיב ראשית אונו, מי שלב אביו דוה עליו אם מת, יצא נפל (שהוציא ראשו) ראשון דלאו בר קיימא, [הוא] דאין לבו דוה עליו. אבל לענין פטר רחם, פטור האי ולד [אחרון], דבפטר רחם תלה רחמנא, והרי הראשון פטר את הרחם: **ובן תשעה מת שיצא ראשו**. והחזירו, ויצא אחיו, הוי בכור לנחלה. דהא ראשון לא חשיב, דאין לבו דוה עליו, ולענין כהן (לאו) פטר רחם הוא. אבל יצא ראשו בן תשעה חי ואחר כך החזירו ומת, בכור לנחלה נמי לא הוי זה הבא אחריו: **וכן המפלת בהמה**. כו'. למפטר מנחלה לא חשיבי, דאין הלב דוה עליהם. אבל פטר רחם מיהא הוי: וחכמים אומרים עד שיהא בו מצורת אדם. לא חשיב פטר רחם, והבא אחריו הוי בכור לכהן. והלכה כחכמים: **סנדל**. חתיכת בשר עשויה כדמות סנדל, ואין לה צורת אברים, ורגילה לבוא עם ולד. ולשון סנדל יש מפרשים שנאוי ודל: **או שליא**. דאין שליא בלא ולד אלא שנימוח, ומיהו פטר רחם הוי: **ושפיר מרוקם**. חתיכה של בשר שמרוקם בה צורת העובר. ועל שם שעשויה כשפופרת של ביצה, קרויה שפיר: **והיוצא מחותך**. שנחתך אבר אבר ובדרך זה יצא כולו. אבל ראש מחותך, לא פטר אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת רוב אברי המחותך, והוי נמי בכור לכהן: **שכבר ילדה**. דלענין נחלה דאב כתיב ראשית אונו, ולענין כהן תלה רחמנא בפטר רחם: **עודה שפחה**. אפילו עודה שפחה בלידה ראשונה ונשתחררה עכשיו. או נכרית ונתגיירה ומשבאת ליד ישראל ילדה, נמי הוי בכור לנחלה, שהרי לא היו לזה בנים: ר' יוסי הגלילי אומר בכור לנחלה ולכהן. דבנים הנולדים בנכריותה לא פטרי. ואין הלכה כר' יוסי הגלילי: **נתגיירה מעוברת**. ובעלה עמה וילדה, הרי אותו ולד בכור לכהן, דפטר רחם הוא בישראל. ולא לנחלה, דכיון דהורתו שלא בקדושה לאו בר נחלה הוא, דזרע נכרי רחמנא אפקריה, דכתיב (יחזקאל כג) וזרמת סוסים זרמתם: **ילדה היא וכוהנת**. בת ישראל מבכרת (שילדה עם כוהנת מבכרת), ואין ידוע אי זה ולד של ישראל: **או היא ולויה**. דלויה נמי בנה פטור מחמש סלעים. כדאמרן בפרק קמא: **או היא ואשה שכבר ילדה**. ואין ידוע איזה בנה: **בכור לכהן**. ובעלה של מבכרת חייב חמש סלעים לכהן, דהא בן זכר יש לו כל היכא דאיתיה: **ולא לנחלה**. דהא לא ידע בריה דמאן הוא: **וכן מי שלא שהתה**. וכו'. הוא בכור לכהן, והוא יפדה את עצמו. ולא לנחלה, דהא לא ידע מאן ירית. ואפילו כפשוט לא ירית, דהאי מדחי ליה לגבי האי והאי מדחי ליה לגבי האי.

ומתניתין דקתני ולא לנחלה, על הבא אחריו קאמר, שהבא אחריו אינו בכור לנחלה, דשמא זה הספק בן האחרון הוא: **מלא גנינים**. מלא גוונים הרבה. פירוש אחר, תולעים. שהשפיר עשוי כולו חתיכות קטנות דקות דומות לתולעים: דגים וחגבים לאו ולד נינהו, דלא נאמרה בהן יצירה כאדם: **יום ארבעים**. משנתעברה. מיא בעלמא נינהו ואין כאן ולד, עד למחרת יום ארבעים, דארבעים יום הוי יצירת הולד:

ב. יוֹצֵא דֹּפֶן וְהַבָּא אַחֲרָיו, שְׁנֵיהֶם אֵינָן בְּכוֹר לֹא לַנַּחֲלָה וְלֹא לַכֹּהֵן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הָרִאשׁוֹן לַנַּחֲלָה, וְהַשֵּׁנִי לְחָמֵשׁ סְלָעִים:

ברטנורה (ב) **יוצא דופן והבא אחריו**. דרך רחם. כגון שקרעו אשה שתאומים בבטנה, ולאחר שהוציאו הראשון דרך דופן, יצא השני דרך רחם. אבל להוציא ולד מן האשה דרך דופן ושתתרפא האשה ותחזור ותתעבר ותלד, כתב רמב"ם דאי אפשר: **שניהם אינן בכור**. ראשון לא הוי בכור לנחלה, וילדו לו בעינן ושני נמי לא, ראשית אונו בעינן. ובכור לכהן ראשון לא הוי, דפטר רחם בעינן. ושני נמי לא הוי בכור לכהן, דבכור לרחם ואינו בכור לולדות כגון זה שהיה ולד קודם לכן, אינו בכור: **ר' שמעון אומר הראשון לנחלה**. סבר, וילדו, אף יוצא דופן במשמע: **והשני לחמש סלעים**. סבר, בכור לרחם אע"פ שאינו בכור לולדות הוי בכור, ואין הלכה כרבי שמעון:

ג. מִי שֶׁלֹּא בִכְּרָה אִשְׁתּוֹ וְיָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים, נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, הָאָב פָּטוּר. מֵת הָאָב וְהַבָּנִים קַיָּמִים, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אִם נָתְנוּ עַד שֶׁלֹּא חָלְקוּ, נָתְנוּ. וְאִם לָאו, פְּטוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר נִתְחַיְּבוּ נְכָסִים. זָכָר וּנְקֵבָה, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם:

ברטנורה (ג) וילדה שני זכרים נותן חמש סלעים. דאחד מהן בכור: **האב פטור**. דמצי למימר הבכור מת. וכשמת הבן קודם שלשים אינו חייב בפדיון. ועכשיו שהדבר ספק שמא הבכור מת ופטור, שמא זה הנשאר הוא הבכור וחייב, הוי הכהן מוציא מחברו, והמוציא מחברו עליו הראיה. והוא הדין שהבן הנשאר פטור מלפדות את עצמו כשיהיה גדול: **מת האב**. לאחר שלשים: **ואם לאו פטורים**. דסבר ר' מאיר, האחין שחלקו בנכסי אביהן דין לקוחות יש להן, לפי שאין ברירה לכל אחד על ירושתו, אלא הרי הן כאילו קנו זה מזה כל אחד חלקו, ואלו החמש סלעים היה חוב על אביהן כמלוה על פה ומלוה על פה אינה גובה מן הלקוחות, הלכך אם חלקו עד שלא נתנו פטורים: **ר' יהודה אומר נתחייבו הנכסים**. קסבר, האחים שחלקו יורשים הן, דיש ברירה לומר כל אחד זכה בחלקו, ומלוה על פה גובה מן היורשים. והלכה כר' יהודה: **זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום**. דאמר ליה הנקבה יצאה ראשונה, והמוציא מחברו עליו הראיה:

ד. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, נוֹתֵן עֶשֶׂר סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתַן, יַחֲזִיר לוֹ חֲמֵשׁ סְלָעִים. אִם לִשְׁנֵי כֹהֲנִים נָתַן, אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא מִיָּדָם. זָכָר וּנְקֵבָה אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה, נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם. אַחַת בְּכָרָה וְאַחַת שֶׁלֹּא בְכָרָה וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים. נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, הָאָב פָּטוּר. מֵת הָאָב וְהַבָּנִים קַיְמִין, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אִם נָתְנוּ עַד שֶׁלֹּא חָלְקוּ, נָתְנוּ וְאִם לָאו, פְּטוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, נִתְחַיְּבוּ נְכָסִים. זָכָר וּנְקֵבָה, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם:

ברטנורה (ד) **שתי נשים**. של איש אחד. וילדו שני זכרים במחבוא, שנתערבו: **אם לכהן אחד נתן**. פדיון שניהם, יחזיר לו הכהן חמש סלעים, הואיל ומת בתוך שלשים ואיגלאי מלתא דנפל הוא ושלא כדין שקל: **אין יכול להוציא מידם**. דכל חד וחד מדחי ליה ואומר הריני מחזיק בם בשביל פדיון החי: **או שני זכרים ונקבה**. ילדו הנשים שלו במחבואה: **נותן חמש סלעים לכהן**. דממה נפשך חד הוי בכור, אם האחת ילדה שני זכרים האחד בכור, ואם האחת ילדה זכר ונקבה נמצא שחברתה ילדה זכר לבדו והוא בכור, ואותו שעם הנקבה פטור, שמא נקבה יצאה ראשון: **אין לכהן כלום**. דאיכא למימר הנקבות יצאו תחלה ואין כאן בכור: **האב פטור**. דמצי למימר בן המבכרת מת: **נתנו עד שלא חלקו**. וכו'. כדפרישנא לעיל. והלכה כר' יהודה: **זכר ונקבה**. יש לומר אותה שלא בכרה ילדה הנקבה ואין כאן בכור:

ה. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִכְּרוּ וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, זֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן, וְזֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתְנוּ, יַחֲזִיר לָהֶן חֲמֵשׁ סְלָעִים. אִם לִשְׁנֵי כֹהֲנִים נָתְנוּ, אֵינָן יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִיָּדָם. זָכָר וּנְקֵבָה, הָאָבוֹת פְּטוּרִין, וְהַבֵּן חַיָּב לְפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ. שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם:

ברטנורה (ה) **מת אחד**. מן הולדות: **יחזיר להם חמש סלעים**. ויחלוקו שני האבות. והני מילי כשכתב אחד מהן הרשאה לחברו, אבל אם לא כתב אחד מהן הרשאה לחברו, כי אזיל חד מנייהו לגבי כהן דחי ליה לומר בנך החי וכי אזיל אידך דחי ליה לומר בנך החי: **זכר ונקבה האבות פטורים**. דכל חד וחד אמר ליה לכהן הנקבה שלי היא: **והבן חייב לפדות את עצמו**. דמכל מקום בכור הוא: **שתי נקבות וזכר**. יש לומר האחת ילדה נקבה והאחרת זכר ונקבה והנקבה יצאה תחלה, הלכך אין כאן לכהן כלום. וכן שני זכרים ושתי נקבות:

ו. אַחַת בְּכָרָה וְאַחַת שֶׁלֹּא בְכָרָה שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, זֶה שֶׁלֹּא בְכָרָה אִשְׁתּוֹ, נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. זָכָר וּנְקֵבָה, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם. מֵת הַבֵּן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לַכֹּהֵן, יַחֲזִיר (לוֹ חֲמֵשׁ סְלָעִים). לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן, יִתֵּן. מֵת בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים, כְּיוֹם שֶׁלְּפָנָיו. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אִם נָתַן, לֹא יִטּוֹל. וְאִם לֹא נָתַן, לֹא יִתֵּן. מֵת הָאָב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא נִפְדָּה, עַד שֶׁיְּבִיא רְאָיָה שֶׁנִּפְדָּה. לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, בְּחֶזְקַת שֶׁנִּפְדָּה, עַד (שֶׁיְּבִיא רְאָיָה) שֶׁלֹּא נִפְדָּה. הוּא לִפְדּוֹת וּבָנוֹ לִפְדּוֹת, הוּא קוֹדֵם אֶת בְּנוֹ רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּנוֹ קוֹדְמוֹ, שֶׁמְּצָוּתוֹ עַל אָבִיו, וּמִצְוֹת בְּנוֹ עָלָיו:

ברטנורה (ו) **אחת בכרה ואחת שלא בכרה**. וכו': **אין כאן לכהן כלום**. דיש לומר המבכרת ילדה הנקבה: **מת הבן בתוך שלשים יום**. אבכורות ודאין דעלמא קאי: **יחזיר**. דנפל הוה. ולא מיחייב בפדיון עד לאחר שלשים יום: **מת ביום שלשים כיום שלפניו**. ואע"פ שנתן לו יחזיר. דגמרינן חודש חודש ממדבר, כתיב הכא (במדבר יח) ופדוייו מבן חודש תפדה, וכתיב במדבר (שם ג) פקוד כל בכור זכר מבן חודש ומעלה, דמשמע לאחר שלשים: **ר' עקיבא אומר אם נתן לא יטול**. מספקא ליה לר' עקיבא מדאצטריך למכתב ומעלה גבי ערכין, ולא גמרינן ממדבר, הוו להו שני כתובים הבאים כאחד, ואין מלמדים הלכך אם נתן לא יטול. ואם לא נתן לא יתן, דהמוציא מחברו עליו הראיה. והלכה כחכמים: **בחזקת שלא נפדה**. דלא עביד אינש דפריק תוך שלשים: **לאחר שלשים בחזקת שנפדה**. דכהן [הוי מוציא מחברו והורע כחו]: **הוא קודם לבנו**. הכל מודים כל היכא דלית ליה אלא חמש סלעים הוא קודם את בנו, דמצוה דידיה עדיף. כי פליגי, דאיכא חמש סלעים ממשעבדי וחמש בני חורי. ר' יהודה סבר, מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא, וחמש סלעים דידיה דאיחייב בהו אבוה אזיל כהן וטריף ממשעבדי, שהרי שעבודו של כהן קדים. והיינו דקאמר שמצותו על אביו, כלומר, שמאביו נשתעבדו הנכסים ובהני חמש בני חורי פריק לבריה מיד, דאי יהיב בני חורי משום פדיון דידיה, תו לא מיפריק בנו, דשמא שעבוד הלקוחות קודם ללידת בנו. ורבנן סברי, מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא, ואי יהיב בני חורי בשביל בנו תו לא מיפריק איהו, דכהן לא מצי טריף מלקוחות, הלכך מצוה דידה עדיף. והלכה כחכמים:

ז. חֲמֵשׁ סְלָעִים שֶׁל בֵּן, בְּמָנֶה צוֹרִי. שְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד, וַחֲמִשִּׁים שֶׁל אוֹנֵס וְשֶׁל מְפַתֶּה, וּמֵאָה שֶׁל מוֹצִיא שֵׁם רָע, כֻּלָּם בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, בְּמָנֶה צוֹרִי. וְכֵלָן נִפְדִּין בְּכֶסֶף, וּבִשְׁוֶה כֶּסֶף, חוּץ מִן הַשְּׁקָלִים:

ברטנורה (ז) **חמש סלעים של בן**. הסלע האמור במשנה הוא השקל האמור בתורה בכל מקום. ופעמים נקרא בתורה כסף, חמשים כסף, מאה כסף. והוא היה בימי משה משקל

שלש מאות ועשרים גרגירי שעורה. ובבית שני הוסיפו עליו והעלוהו למשקל שלש מאות ושמונים וארבע דשעורה. וכן מונים היום לחמש סלעים של בן, ונמצאו חמש סלעים משקל אלף ותשע מאות ועשרים שעורות בינוניות של כסף מזוקק: **במנה צורי**. היוצא במדינת צור. וכל כסף של תורה כגון חמשת סלעים של בן, שלשים של עבד, וחמשים של אונס ומפתה, ומאה של מוציא שם רע, כולם במנה צורי שהוא כסף מזוקק. וכל כסף שהוא מדבריהם כגון הקנסות וכתובת אשה לדברי רמב"ם כולם כסף מדינה, שאחד משמונה חלקים שבהם כסף ושבעה חלקים נחושת. אבל רבותי הורו שכתובת בתולה יש לה דין כסף של תורה, שכן כתיב כמוהר הבתולות, ומאתן זוז הן של כסף נקי. ומשקל כל זוזי תשעים ושש שעורות: **וכולן נפדין**. הכי קאמר, וכל הנפדים נפדין בכסף ובשוה כסף: **חוץ מן השקלים**. בין כל הנפדין כגון בכור אדם והקדשות, נפדין בין בכסף בין בשוה כסף, חוץ מן השקלים, שהבא לשקול מחצית השקל צריך שיתן אותו מכסף נקי מטבע מצוייר, ולא שוה כסף. ומעשר שני נמי אין נפדה אלא במטבע של כסף שיש עליו צורה: **ולא בשוה כסף**. דכתיב (דברים יד) וצרת הכסף בידך, כסף שיש עליו צורה:

ח. אֵין פּוֹדִין לֹא בַּעֲבָדִים, וְלֹא בִּשְׁטָרוֹת, וְלֹא בְקַרְקָעוֹת, וְלֹא בְּהֶקְדֵּשׁוֹת. כָּתַב לַכֹּהֵן שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ חֲמֵשׁ סְלָעִים, חַיָּב לִתֵּן לוֹ וּבְנוֹ אֵינוֹ פָּדוּי, לְפִיכָךְ אִם רָצָה הַכֹּהֵן לִתֵּן לוֹ מַתָּנָה, רַשַּׁאי. הַמַּפְרִישׁ פִּדְיוֹן בְּנוֹ וְאָבַד, חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יח), "יִהְיֶה לְךָ" וּ"פָדֹה תִפְדֶּה":

ברטנורה (ח) **אין פודין**. בכור אדם: **לא בעבדים**. אע"ג דאמרן לעיל בכסף ובשוה כסף, אין פודין לא בעבדים: **ולא בשטרות**. שאם יש לו שטר על חבירו בחמש סלעים ונתנו לכהן שיגבה אותו חוב בפדיון בנו, אין בנו פדוי: **ולא בהקדשות**. כלומר, ולא ההקדשות נמי, אין פודין אותן לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות: כתב לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים. משום פדיון בנו: **חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי**. דבר תורה בנו פדוי לכשיתן. ומה טעם אמרו יתן ובנו אינו פדוי, גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות: **לפיכך**. דאמרינן שחייב ליתן לו חמש סלעים אחרים לפדיון בנו: אם רצה הכהן להחזירם וליתנם לו במתנה רשאי. אבל תקנה אחרת ליכא. ואע"פ שהכהן רשאי להחזיר וליתן החמש סלעים במתנה לאבי הבכור, אם דעת אבי הבן סומכת בודאי שיחזיר לו הכהן החמש סלעים אין הבן פדוי בין החזיר הכהן בין לא החזיר. כך נראה מן הגמרא: **שנאמר יהיה לך ופדה תפדה**. כשיהיה לך הפדיון אז בנו פדוי, והאי קרא לאהרן נאמר:

ט. הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאָב, וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאֵם. וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בַּשֶּׁבַח, וְלֹא בָרֹאוּי כְּבַמֻּחְזָק. וְלֹא הָאִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ, וְלֹא הַבָּנוֹת בִּמְזוֹנוֹתֵיהֶן, וְלֹא הַיָּבָם. וְכֻלָּן אֵין נוֹטְלִין בַּשֶּׁבַח, וְלֹא בָרֹאוּי כְּבַמֻּחְזָק:

ברטנורה (ט) **ולא בנכסי האם**. נכסי מלוג של האם, דכתיב (דברים כא) כי הוא ראשית אונו לו משפט הבכורה, משמע דאדידיה קאי, כלומר בנכסיו משפט הבכורה, ולא בנכסי אשתו: **ואינו נוטל פי שנים בשבח**. אם השביחו הנכסים לאחר מיתת האב קודם שחלקו, אין הבכור נוטל פי שנים בשבח, אלא שמין את הנכסים מה הן שוין בשעת מיתת אביהן, והבכור נוטל פי שנים בהן בלבד שנאמר (שם) בכל אשר ימצא לו, לאב בשעת מיתה: **בראוי**. בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו אבל ראויין היו ליפול לו בירושה ונפלו להן לאחר זמן, אין הבכור נוטל בהן פי שנים: **ולא האשה בכתובתה**. בשבח שהשביחו. אם אין שוין הנכסים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובתה ואחר כך השביחו, אינה נוטלת כתובתה אלא כמה שהיו שוין. ואע"ג דבעלמא בעל חוב גובה השבח, מקולי כתובה שנו כאן. וכן אינה נוטלת בראוי כבמוחזק: **ולא הבנות**. נוטלות מזונות לאחר מיתת אביהן בתנאי כתובה ובנו נוקבין די יהווין ליכי מנאי יהוויין יתבן בביתי ומתזנן מנכסאי, לא מן השבח שהשביחו הנכסים ולא מן הראוי לבוא לאחר מיתה. כיון דמזונות הבנות מתנאי כתובה הן, ככתובה דמו: **ולא היבם**. הנוטל חלק המת שיבם אשתו, אינו נוטל חלק אחיו לא מן השבח ולא מן הראוי לבוא. מאי טעמא, דבכור קרייה רחמנא (דברים כה) והיה הבכור אשר תלד, כבכור, מה בכור אינו נוטל בשבח ולא בראוי לבוא, אף יבם אינו נוטל לא בשבח ולא בראוי לבוא: **וכולן אין נוטלין בשבח**. הדר תנא ליה, לאתויי שבחא דממילא, כגון תבואה שהיתה שחת כשמת אביו ועכשיו נעשו שבולים, או תמרים סמדר ונעשו עכשיו תמרים גדולים. דאי מרישא, הוה אמינא כי אין בכור נוטל פי שנים בשבח הני מילי בשבח שטרח בו אחיו כגון זיבול שדות וקשקוש ועידור: **ולא בראוי כבמוחזק**. לאתויי אם היה אבי אביהם חי בשעת מיתת אביהם והיו נכסים ראויים ליפול להם כשימות, אע"ג דודאי עתידים ליפול להם ואפילו יש לו בן אחר יטלו אלו חלק אביהן, וסלקא דעתך אמינא דכמוחזק דמי, קמשמע לן. דאי מרישא הוה אמינא ראוי דקתני רישא שאין הבכור נוטל בו, כגון שנפלו להן נכסי אחי אביהן שלא היו לו בנים בשעת מיתת אביהן, ואין ראויין אלא מספק דשמא לא יהיה לו זרע:

י. אֵלּוּ שֶׁאֵינָן חוֹזְרִין בַּיּוֹבֵל, הַבְּכוֹרָה, וְהַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְהַמְיַבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו, וְהַמַּתָּנָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, מַתָּנָה כְּמֻכָּר. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, כֻּלָּן חוֹזְרִין

בַּיּוֹבֵל. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר, הַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, יַחֲזִיר לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה וִינַכֶּה לָהֶם מִן הַדָּמִים:

ברטנורה (י) **הבכורה**. אינה חוזרת ביובל דכתיב (שם כא) פי שנים, מקיש שני חלקיו זה לזה, מה חלק פשיטותו אינה חוזרת ביובל דירושה היא כדכתיב (שם) והיה ביום הנחילו את בניו, אף חלק בכורתו ירושה: **והיורש את אשתו**. דהאי תנא סבר דאורייתא היא, לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה (במדבר כז), מכאן שהבעל יורש את אשתו: **והמיבם את אשת אחיו**. ונטל חלק אחיו, ירושה גמורה היא ואינו מחזיר לשאר אחיו ביובל. דבכור קרייה רחמנא, והיה הבכור, והבכורה אינה חוזרת ביובל כדילפינן: **והמתנה כדברי ר' מאיר**. דמכר הוא דאמר רחמנא ליהדר ביובל, ירושה ומתנה לא: **וחכמים אומרים מתנה כמכר**. דכתיב (ויקרא כה) בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו, וקרא יתירא הוא, דהא כבר נאמר (שם) ושבתם איש אל אחוזתו, אלא לרבות את המתנה הוא דאתא: ר' אליעזר אומר כולן חוזרין ביובל. סבר לה כרבנן דאמרי, תשובו, לרבות את המתנה, והני כולהו מתנה נינהו. בכור, לתת לו פי שנים, מתנה קרייה רחמנא. והיורש את אשתו, ירושת הבעל דרבנן. והמיבם את אשת אחיו, בכור קרייה רחמנא. מה בכורה חוזרת, אף יבם חוזר: היורש את אשתו יחזיר לבני משפחה. ר' יוחנן בן ברוקה סבירא ליה ירושת הבעל את אשתו דאורייתא היא, והכא במאי עסקינן כגון שהורישתו אשתו בית הקברות. ומשום פגם משפחה אמור רבנן לשקול דמי וליהדר הקברות לבני משפחה: **וינכה להם מן הדמים**. דמי קבר אשתו. דהוא מיהת חייב בקבורתה. והלכה כחכמים דמתנה כמכר. וכר' יוחנן בן ברוקה דבעל שהורישתו אשתו בית הקברות שקיל דמי ומיהדר בית הקברות לבני משפחה, ומנכה להם מן הדמים דמי קבר אשתו:

גמרא בכורות דף מט ע"א

בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא נִפְדָּה אִתְּמַר הַפּוֹדֶה אֶת בְּנוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם רַב אָמַר בְּנוֹ פָּדוּי וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֵין בְּנוֹ פָּדוּי דְּכוּלֵי עָלְמָא מַעֲכְשָׁיו אֵין בְּנוֹ פָּדוּי לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם וְאִיתְּנְהוּ לְמָעוֹת וַדַּאי בְּנוֹ פָּדוּי כִּי פְּלִיגִי לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם וְנִתְעַכְּלוּ הַמָּעוֹת. רַב אָמַר בְּנוֹ פָּדוּי מִידֵי דַּהֲוָה אַקִּדּוּשֵׁי אִשָּׁה הָתָם לָאו עַל אַף גַּב דְּנִתְעַכְּלוּ הַמָּעוֹת הֲווֹ קִדּוּשֵׁי הָכָא נָמֵי לָא שְׁנָא וּשְׁמוּאֵל אָמַר לָךְ הָתָם בְּיָדוֹ לְקַדְּשָׁהּ מֵעַכְשָׁיו הָכָא אֵין בְּיָדוֹ לִפְדּוֹתוֹ מֵעַכְשָׁיו וְאַף עַל גַּב דְּקָיְמָא לַן דְּכָל הֵיכָא דִּפְלִיגִי רַב וּשְׁמוּאֵל הִלְכָתָא כְּרַב בְּאִסּוּרֵי וְכִשְׁמוּאֵל בְּדִינֵי הָכָא הִלְכָתָא כַּוָּתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל. תְּנַן מֵת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לְכֹהֵן יַחֲזִיר לוֹ חֲמֵשׁ סְלָעִים טַעֲמָא דְּמֵת הָא לֹא מֵת בְּנוֹ פָּדוּי הָכָא בְּמַאי עַסְקִינָן דְּאֵיתְּנְהוּ לְמָעוֹת תָּא שְׁמַע בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא נִפְדָּה עַד שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ שֶׁנִּפְדָּה הָתָם נָמֵי דְּאֵיתְּנְהוּ לְמָעוֹת בְּעֵינַיְהוּ. תְּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב

יְהוּדָה הַפּוֹדֶה אֶת בְּנוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּנוֹ פָּדוּי אָמַר לֵהּ שְׁמוּאֵל אָמַר אֵין בְּנוֹ פָּדוּי וְאַתְּ אֲמַרְתְּ בְּנוֹ פָּדוּי וְאַף עַל גַּב דְּקַיְּמָא לָן כְּרַב בְּאִיסּוּרֵי וְכִשְׁמוּאֵל בְּדִינֵי הָכָא הִלְכָתָא כַּוָּתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל. הוּא לְפִדּוֹת וּבְנוֹ לְפִדּוֹת הוּא קוֹדֶם לִבְנוֹ וכו'. תָּנוּ רַבָּנָן מִי הוּא לְפִדּוֹת וּבְנוֹ לְפִדּוֹת הוּא קוֹדֶם לִבְנוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּנוֹ קוֹדְמוֹ שֶׁמִּצְוָתוֹ עַל אָבִיו וּמִצְוֹת בְּנוֹ עָלָיו. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה הַכֹּל מוֹדִים הֵיכָא דְּלִכָּא אֶלָּא חֲמֵשׁ סְלָעִים הוּא קוֹדֶם לִבְנוֹ מַאי טַעֲמָא דְּמִצְוָה דִּידֵהּ עָדִיף כִּי פְּלִיגֵי הֵיכָא דְּאִיכָּא חֲמֵשׁ מְשֻׁעְבָּדוֹת וְחָמֵשׁ בְּנֵי חוֹרִין. רַבִּי יְהוּדָה סָבַר מִלְוָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה כִּכְתוּבָה בִּשְׁטָר דָּמְיָא וְדִידֵהּ אָזִיל וְטָרִיף מִמְּשַׁעְבְּדֵי וּבְהֲנֵי חֲמֵשׁ בְּנֵי חוֹרִין פָּרִיק לֵהּ לִבְרֵהּ. וְרַבָּנָן סָבְרֵי מִלְוָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה לָאו כִּכְתוּבָה בִּשְׁטָר דָּמְיָא הֵילְכָךְ מִצְוָה דִּידֵהּ עָדִיף:

רש"י **אקדושי אשה**. שאם אמר הרי את מקודשת מכאן ועד ל' יום מקודשת אע"ג שנתעכלו המעות: **ת"ש**. ממתניתין דקתני מת האב בתוך ל' בחזקת שלא נפדה עד שיאמרו כו' מכלל שאם אמרו שפדאו פדוי וקשיא לשמואל: **ככתובה בשטר דמי**. ונמצא שטר הכהן שהוא מן התורה קודם לשטר החוב שביד אחרים ולכן פודה א"ע תחלה בשטר שביד הכהן והכהן טורף בו החוב שביד אחרים ואח"כ פודה את בנו ממעות שבעין:

זוהר ויקרא דף ט"ו ע"א

תָּאנָא בְּשַׁעֲתָא דְּקָרְבָּשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַשְׁגַּח בְּעָלְמָא וְחָמָא דְּמִתְכַּשְּׁרָן עוֹבָדֵיהוֹן דִּבְנֵי נָשָׁא לְתַתָּא אִתְגַּלְיָא עַתִּיקָא קַדִּישָׁא בְּזִעֵיר אַנְפִּין וּמִסְתַּכְּלָן כָּל אִנּוּן אַנְפִּין בְּאַנְפִּין סְתִימִין וּמִתְבָּרְכָן כֻּלְּהוּ מַאי טַעֲמָא מִתְבָּרְכָא מִשּׁוּם דְּמִסְתַּכְּלָן אִלֵּין בְּאִלֵּין בְּאוֹרַח מֵישָׁר דְּלָא סְטָאן לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב יָשָׁר יֵחֱזוּ פָּנָיו וּמִתְבָּרְכָן כֻּלְּהוּ וּמְשַׁקְּיָן דָּא לְדָא עַד דְּאִתְבָּרְכָן כֻּלְּהוּ עָלְמַיָּא וּמִשְׁתַּכְּחֵי כֻּלְּהוּ עָלְמִין כְּחַד וּכְדֵין אִתְקְרֵי יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. וְכַד חוֹבֵי עָלְמָא סַגִּיאוּ אַסְתִּים עַתִּיקָא קַדִּישָׁא וְלָא מַשְׁגִּיחִין אַנְפִּין בְּאַנְפִּין וּכְדֵין דִּינִין מִתְעָרֵי בְּעָלְמָא וְכַרְסְוָן רְמִיוּ וְעַתִּיק יוֹמִין אִסְתִּים וְלָא אִתְגַּלְיָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב חָזֶה הָיִיתָ עַד דִּי כָּרְסָוָן רְמִיוּ וְעַתִּיק יוֹמִין יְתִיב עַד דִּי כָּרְסָוָן רְמִיוּ דְּאִנּוּן כְּתִרִין עִלָּאִין דְּמִשְׁקְיָן לְכֻלְּהוּ אֲחָרְנִין לְאוֹקוּמֵי בְּקִיּוּמֵיהוּ וּמָאן אִנּוּן אֲבָהָן וְעַתִּיק יוֹמִין יָתִיב וְלָא אִתְגַּלְיָן וּכְדֵין מְהַפְּכִין חַיְבֵי עָלְמָא רַחֲמֵי לְדִינָא. תָּאנָא מִסְטָרָא דְּאִימָּא נָפְקִין גָּרְדִינִין נִימוּסִין קְלִפִּין וַאֲחִדִין בְּקוֹלָפּוֹי דִּגְבוּרָה שָׁלְטִין עַל רַחֲמֵי כְּמָה דְּאִתְּ אָמַר הַנּוֹעָדִים עַל יְיָ. עַל יְיָ מַמָּשׁ וּכְדֵין אִשְׁתַּכָּחוּ עָלְמִין חֲסֵרִין (ס"א קְטִירִין) דְּלָא שְׁלֵמִין וּקְטָטוּתָא אִתְעַר בְּכֻלְּהוּ וְכַד בְּנֵי עָלְמָא מַכְשִׁירִין עוֹבָדֵיהוֹן לְתַתָּא מִתְבַּסְּמָן דִּינִין וּמִתְעַבְּרָן וּמִתְעָרֵי רַחֲמֵי וְשָׁלְטָן עַל הַהוּא בִּישָׁא דְּאִתְעַר מִן דִּינָא קַשְׁיָא וְכַד מִתְעָרָן רַחֲמֵי חֶדְוָה וְנִחוּמִין מִשְׁתַּכְּחִין מִשּׁוּם

דְּשַׁלִּיטִין עַל הַהוּא בִּישָׁא, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַיְנָחֵם יְיָ עַל הָרָעָה. וַיְנָחֵם מִשּׁוּם (דְּשָׁלְטָא עַל הָרָעָה) דְּאִתְכַּפְיָא דִּינָא קַשְׁיָא וְשָׁלְטִין רַחֲמֵי. תְּאנָא בְּשַׁעֲתָא דְּמִתְבַּסְמָן דִּינִין וְשָׁלְטִין רַחֲמֵי כָּל כִּתְרָא וְכִתְרָא תָּב בְּקִיּוּמֵהּ וּמִתְבָּרְכָאן כֻּלְּהוּ כַּחֲדָא וְכַד תַּיְבִין כָּל חַד וְחַד לְאַתְרֵהּ וּמִתְבָּרְכָאן כֻּלְּהוּ כַּחֲדָא וּמִתְבַּסְמָא אִימָּא בְּקַלְדִיטֵי גַּלִּיפִין וּתְיַבִּין לְסִטְרָהָא כְּדֵין אִקְרֵי תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה וְאִתְכַּפַּר עָלְמָא דְּהָא אִימָּא בְּחֶדְוָתָא שְׁלֵימְתָא יָתְבָא דִּכְתִיב (תהלים קיג) אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה. וּכְדֵין אִתְקְרֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, דִּכְתִיב בֵּהּ (ויקרא טז) לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם וּמִתְפַּתְּחִין חַמְשִׁין תַּרְעֵי דְּסִטְרִין גְּלִיפִין.

תרגום הזוהר וְלָמַדְנוּ, בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁגִּיחַ בָּעוֹלָם וְרוֹאֶה מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם לְמַטָּה שֶׁהֵם כְּשֵׁרִים, מִתְגַּלֶּה עַתִּיקָא קַדִּישָׁא, שֶׁהוּא כֶּתֶר, בְּז"א, שֶׁהוּא ת"ת, וּמִסְתַּכְּלִים כָּל אֵלּוּ הַפָּנִים דְּז"א, בַּפָּנִים הַסְתוּמִים דְּעַתִּיקָא, וּמִתְבָּרְכִים כֻּלָּם. מַהוּ הַטַּעַם מִתְבָּרְכִים, הוּא מִשּׁוּם שֶׁמִּסְתַּכְּלִים אֵלּוּ בְּאֵלּוּ בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה, דְּהַיְנוּ בִּבְחִינַת קָו אֶמְצָעִי, שֶׁאֵינוֹ נוֹטֶה לְיָמִין וְלֹא לִשְׂמֹאל. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר יָשָׁר יֶחֱזוּ פָנָיו. שֶׁפָּנֵיהֶם דְּעַתִּיקָא וְז"א מִסְתַּכְּלִים אֵלּוּ בְּאֵלּוּ בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה, דְּהַיְנוּ בִּבְחִינַת קָו אֶמְצָעִי. וְאָז מִתְבָּרְכִים כֻּלָּם, וּמַשְׁקִים זֶה לָזֶה עַד שֶׁמִּתְבָּרְכִים כָּל הָעוֹלָמוֹת, וְנִמְצָאִים כָּל הָעוֹלָמוֹת כְּאֶחָד, וְאָז נִקְרָא ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. וּכְשֶׁעֲוֹנוֹת הָעוֹלָם מִתְרַבִּים, נִסְתָּם עַתִּיקָא קַדִּישָׁא, וְאֵינָם מִסְתַּכְּלִים פָּנִים בְּפָנִים, וְאָז דִּין מִתְעוֹרְרִים בָּעוֹלָם וְהַכִּסְאוֹת הֻטְּלוּ, וְעַתִּיק יוֹמִין, שֶׁהוּא כֶּתֶר, נִסְתָּם וְלֹא נִתְגַּלֶּה. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר חֲזֵה הֲוִית עַד דִּי כָרְסָוָן רְמִיו וְעַתִּיק יוֹמִין יְתִיב. "עַד דִּי כָרְסָוָן רְמִיו", פֵּרוּשׁוֹ, אֵלּוּ הַכִּתְרִים עֶלְיוֹנִים הַמַּשְׁקִים כָּל הָאֲחֵרִים לְהַעֲמִידָם בְּקִיּוּמָם. וּמִי הֵם, הֵם הָאָבוֹת, שֶׁהֵם חג"ת דְּז"א. וְעַתִּיק יוֹמִין יְתִיב, הַיְנוּ שֶׁלֹּא נִתְגַּלֶּה, וְעַל כֵּן מְכוּנֶה יוֹשֵׁב, כִּי הַיּוֹשֵׁב מְמַעֵט קוֹמָתוֹ. וְאָז מְהַפְּכִים רִשְׁעֵי עוֹלָם אֶת הָרַחֲמִים לְדִין. לָמַדְנוּ, מִצַּד אִימָּא יוֹצְאִים קְלִיפּוֹת חוֹקְרֵי דִּין וָחוֹק, וְנֶאֱחָזִים בַּחֶקִיקוּתֵיהּ שֶׁל הַגְּבוּרָה דְּהַיְנוּ בְּקֹו שְׂמֹאל שֶׁהוּא דִּין, וְשׁוֹלְטִים עַל הָרַחֲמִים. כְּדִכְתִיב, הַנּוֹעָדִים עַל ה', עַל ה' מַמָּשׁ, דְּהַיְנוּ בִּינָה שֶׁהִיא עַל ז"א שֶׁנִּקְרָא הַוָּיָה. וְאָז נִמְצָאִים הָעוֹלָמוֹת חֲסֵרִים, שֶׁאֵינָם שְׁלֵמִים, וּמַחֲלוֹקֶת מִתְעוֹרֶרֶת בְּכֻלָּם. וּכְשֶׁבְּנֵי הָעוֹלָם מֵטִיבִים מַעֲשֵׂיהֶם לְמַטָּה, מִתְבַּשְּׂמִים הַדִּינִים וּמִתְעָבְרִים, וּמִתְעוֹרְרִים הָרַחֲמִים וְשׁוֹלְטִים עַל הָרַע הַהוּא שֶׁנִּתְעוֹרֵר מִן הַדִּין הַקָּשֶׁה. וּכְשֶׁמִּתְעוֹרְרִים הָרַחֲמִים, שִׂמְחָה וְנִחוּמִים נִמְצָאִים, מִשּׁוּם שֶׁשּׁוֹלְטִים עַל הָרַע הַהוּא, זֶה שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּנָּחֶם ה' עַל הָרָעָה. וַיְנָחֵם, מִשּׁוּם שֶׁנִּכְנָע הַדִּין הַקָּשֶׁה, וְהָרַחֲמִים שׁוֹלְטִים. לָמַדְנוּ, בְּשָׁעָה שֶׁהַדִּינִים מִתְבַּשְּׂמִים וְהָרַחֲמִים שׁוֹלְטִים, כָּל סְפִירָה וּסְפִירָה שָׁבָה לְקִיּוּמָהּ, וּמִתְבָּרְכוֹת כֻּלָּם יַחַד. וּכְשֶׁחוֹזֶרֶת כָּל אַחַת וְאַחַת לְמְקוֹמָהּ, וּמִתְבָּרְכוֹת כֻּלָּן יַחַד, וְאָמָא מִתְבַּשֶּׂמֶת בְּחִבּוּר הַחֲקִיקוֹת שֶׁחָזְרוּ לִבְחִינָתָהּ, אָז נִקְרֵאת תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה וְנִתְכַּפֵּר הָעוֹלָם.

כִּי אִמָּא יוֹשֶׁבֶת בְּשִׂמְחָה שְׁלֵמָה, שֶׁכְּתוּב אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה. וְאָז הִיא נִקְרֵאת יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁכָּתוּב בּוֹ, לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם. וְנִפְתָּחִים חֲמִשִּׁים שְׁעָרִים שֶׁל צְדָדֵי הַחֲקִיקוּת.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ב

א. בְּרִכַּת הָאָרֶץ צָרִיךְ לוֹמַר הוֹדָיָה בִּתְחִלָּתָהּ וּבְסוֹפָהּ וְחוֹתֵם בָּהּ עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן. וְכָל שֶׁלֹּא אָמַר אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה בִּבְרִכַּת הָאָרֶץ לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְצָרִיךְ לְהַזְכִּיר בָּהּ בְּרִית וְתוֹרָה וּלְהַקְדִּים בְּרִית לַתּוֹרָה שֶׁהַבְּרִית הַזֹּאת שֶׁאוֹמְרִין בִּבְרִכַּת הָאָרֶץ הִיא בְּרִית מִילָה שֶׁנִּכְרְתוּ עָלֶיהָ שִׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת וְהַתּוֹרָה כֻּלָּהּ נִכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ בְּרִיתוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כח) אֵלֶּה דִּבְרֵי הַבְּרִית וְכוּ'. מִלְּבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אִתָּם בְּחוֹרֵב אַתֶּם נִצָּבִים וְכוּ' וּלְעָבְרְךָ בִּבְרִית וְכוּ': **ב.** בְּרָכָה שְׁלִישִׁית פּוֹתֵחַ בָּהּ רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ. אוֹ נַחֲמֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בִּירוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְחוֹתֵם בָּהּ בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם אוֹ מְנַחֵם עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּבִנְיָן יְרוּשָׁלַיִם וּלְפִיכָךְ נִקְרֵאת בְּרָכָה זוֹ נֶחָמָה. וְכָל מִי שֶׁלֹּא אָמַר מַלְכוּת בֵּית דָּוִד בִּבְרָכָה זוֹ לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ מִפְּנֵי שֶׁהִיא עִנְיַן הַבְּרָכָה שֶׁאֵין נֶחָמָה גְּמוּרָה אֶלָּא בַּחֲזָרַת מַלְכוּת בֵּית דָּוִד:

מוסר

ספר חסידים סימן קעח

שִׁלְשָׁה פָּנִים אֲסוּרִים לְרְאוֹת: פְּנֵי עֲבוֹדָה זָרָה, פְּנֵי אִשָּׁה, פְּנֵי רָשָׁע. פְּנֵי רָשָׁע שֶׁנֶּאֱמַר (מ"ב ג) אִם אַבִּיט אֵלֶיךָ וְאִם אֶרְאֶךָ. פְּנֵי אִשָּׁה שֶׁלֹּא הָיְתָה רַשָּׁאִית הַשּׁוֹנַמִּית לִכָּנֵס לִפְנֵי אֱלִישָׁע דִּכְתִיב (שם ד) וַתַּעֲמֹד בַּפָּתַח. וּכְתִיב וּמָה אֶתְבּוֹנֵן עַל בְּתוּלָה. פְּנֵי עֲבוֹדָה זָרָה דִּכְתִיב (ויקרא יט) אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים. וּכְתִיב (יחזקאל ח) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם שָׂא נָא עֵינֶיךָ דֶּרֶךְ צָפוֹנָה וָאֶשָּׂא עֵינַי דֶּרֶךְ צָפוֹנָה וְהִנֵּה מִצָּפוֹן לְשַׁעַר הַמִּזְבֵּחַ סֵמֶל הַקִּנְאָה וְלֹא אָמַר רְאֵה וָאֶרְאֶה כִּי בְּדִמּוּת אָדָם הָיָה וּדְמוּת זְכָרוּת וְנִקְבוּת נִזְקָקִין זֶה בָּזֶה עַל יְדֵי כְּשׁוּף וְעַל יְדֵי אֶבֶן שׁוֹאֶבֶת. דָּבָר אַחֵר בִּלֹּא זְקִיקָה. וּכְתִיב מוֹשֵׁב סֵמֶל הַקִּנְאָה הַמַּקְנֶה וּבַשְּׁנִיָּה דִּלֵּג מוֹשָׁב וְאָמַר סֵמֶל הַקִּנְאָה הַזֶּה. וְזֶהוּ מַה הֵם עוֹשִׂים מֵהֶם חָסֵר ה' דְּמוּת זְכָרוּתָם וְנִקְבוּתָם וְלֹא אָמַר רְאֵה וְלֹא וָאֶרְאֶה לְפִי שֶׁאָסוּר לִרְאוֹת בְּשָׁעָה שֶׁהַבְּרִיּוֹת נִזְקָקִים וְלֹא אָמַר רְאֵה בַּנָּשִׁים מְבַכּוֹת אֶת הַתַּמּוּז וְלֹא בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ אֲחוֹרֵיהֶם. אֶל הֵיכַל ה' הֲרֵי שֶׁאָסוּר לְהִסְתַּכֵּל בְּצוּרַת עֲבוֹדָה זָרָה וּבְצוּרַת רָשָׁע וּבְצוּרַת אִשָּׁה. שְׁלִשָּׁה פְּעָמִים אָמַר הֲרָאִיתָ תָּשׁוּב תִּרְאֶה כְּנֶגֶד ג' פַּרְצוּפִים שֶׁעָשָׂה מְנַשֶּׁה. וּבִשְׁבִיל פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ מֻתָּרִין שְׁלָשְׁתָּן לִרְאוֹת שֶׁהֲרֵי יוֹנָדָב בֶּן רֵכָב נִכְנַס בְּבֵית עֲבוֹדָה זָרָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהָרֵג שׁוּם צַדִּיק וּכְתִיב (בראשית יט) וַיַּחֲזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וּבְיַד אִשְׁתּוֹ וּבְיַד שְׁתֵּי בְנוֹתָיו וּכְתִיב (שם לג) כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי פָּנֶיךָ כִּרְאוֹת פְּנֵי אֱלֹהִים. מַה פְּנֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אָסוּר אַף פְּנֵי רָשָׁע אָסוּר. אֲבָל לַהֲנָאָתָן אֲפִלּוּ

לְפִקּוּחַ נֶפֶשׁ אָסוּר שֶׁאִם עוֹלֶה טִינָא בְּלִבּוֹ שֶׁיֵּצֵר הָרַע מִתְגָּרֶה בּוֹ לִרְאוֹת יָמוּת וְלֹא יִרְאֶנָּה. וְאָסוּר לִרְאוֹת שׁוּם אָדָם וְהוּא מִתְבַּיֵּשׁ מִמְּךָ אִם תִּרְאֶנּוּ כְּגוֹן אָדָם רוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לָתֵת צָדָקָה וְהוּא מִתְבַּיֵּשׁ אִם יִרְאֶנּוּ שׁוּם אָדָם וְאִם מֵבִיא שׁוּם דָּבָר לַשּׁוּק לִמְכֹּר אוֹ שׁוּם חֵפֶץ מִן הַשּׁוּק אוֹ אֶפְלּוּ עוֹסֵק בְּשׁוּם מְלָאכָה אוֹ אֶפְלּוּ בְּבֵיתוֹ וְהוּא מִתְבַּיֵּשׁ אִם תִּרְאֶה אוֹתוֹ אַל תַּעֲמֹד שָׁם וְהִשָּׁמֵט מִמֶּנּוּ:

ראה ליל שישי

תורה

צרוף יְהוֹהִ

(כ) כִּי יַרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וְאָמַרְתָּ אֹכְלָה בָשָׂר כִּי תְאַוֶּה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל אַוַּת נַפְשְׁךָ תֹּאכַל בָּשָׂר: אֲרֵי יַפְתֵּי יְיָ אֱלָהָךְ יָת תְּחוּמָךְ כְּמָא דִּי מַלִּיל לָךְ וְתֵימַר אֵיכוֹל בִּשְׂרָא אֲרֵי תִתְרְעֵי נַפְשָׁךְ לְמֵיכַל בִּשְׂרָא בְּכָל רְעוּת נַפְשָׁךְ תֵּיכוֹל בִּשְׂרָא:

רש"י כי ירחיב וגו' . למדה תורה דרך ארץ, שלא יתאוה אדם לאכול בשר, אלא מתוך רחבת ידים ועושר: בכל אות נפשך וגו' . אבל במדבר נאסר להם בשר חלין, אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים:

(כא) כִּי יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ וְאָכַלְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ בְּכֹל אַוַּת נַפְשֶׁךָ: אֲרֵי יִתְרְחַק מִנָּךְ אַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִנְתֵּהּ תַּמָּן וְתִכּוֹס מִתּוֹרָךְ וּמֵעָנָךְ דִּי יְהַב יְיָ לָךְ כְּמָא דִּי פַּקֶּדְתָּךְ וְתֵיכוֹל בְּקִרְוָיךְ בְּכֹל רְעוּת נַפְשָׁךְ:

רש"י כי ירחק ממך המקום. ולא תוכל לבוא ולעשות שלמים בכל יום כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם: וזבחת וגו' כאשר צויתך. למדנו שיש צווי בזביחה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה בסיני:

(כב) אַךְ כַּאֲשֶׁר יֵאָכֵל אֶת הַצְּבִי וְאֶת הָאַיָּל כֵּן תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֶנּוּ: בְּרַם כְּמָא דִּי מִתְאֲכֵל בְּשַׂר טַבְיָא וְאַיָּלָא כֵּן תֵּיכְלִנֵּהּ מְסָאֲבָא וְדַכְיָא כַּחֲדָא יֵכְלִנֵּהּ:

רש"י אך כאשר יאכל את הצבי וגו' . אינך מזהר לאכלן בטהרה. אי מה צבי ואיל חלבן מתר, אף חלין חלבן מתר, תלמוד לומר אך:

(כג) רַק חֲזַק לְבִלְתִּי אֲכֹל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנָּפֶשׁ וְלֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבָּשָׂר: לְחוֹד תְּקֵף בְּדִיל דְּלָא לְמֵיכַל דְּמָא אֲרֵי דְמָא הוּא נַפְשָׁא וְלָא תֵיכוֹל נַפְשָׁא עִם בִּשְׂרָא:

רש"י רק חזק לבלתי אכל הדם. ממה שנאמר חזק אתה למד שהיו שטופים בדם לאכלו, לפיכך הצרך לומר חזק, דברי רבי יהודה. רבי שמעון בן עזאי אומר, לא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצות, אם הדם, שהוא קל להשמר

ממנו, שאין אדם מתאוה לו, הצרך לחזקך באזהרתו, קל וחמר לשאר מצות: ולא תאכל הנפש עם הבשר. אזהרה לאבר מן החי:

(כד) לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם: לָא תֵיכְלִנֵּהּ עַל אַרְעָא תִּשְׁדְּנֵהּ כְּמַיָּא:

רש"י לא תאכלנו. אזהרה לדם התמצית:

(כה) לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יִיטַב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: לָא תֵיכְלִנֵּהּ בְּדִיל דְּייֵטַב לָךְ וְלִבְנָיךְ בַּתְרָךְ אֲרֵי תַעְבֵּד דְכָשֵׁר קֳדָם יְיָ:

רש"י לא תאכלנו. אזהרה לדם האיברים: למען ייטב לך וגו' . צא ולמד מתן שכרן של מצות, אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו, קל וחמר לגזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להם:

(כו) רַק קָדָשֶׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לְךָ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה: לְחוֹד מַעְשַׂר קוּדְשָׁיךְ דִּיהוֹן לָךְ וְנִדְרָךְ תִּטוֹל וְתֵיתֵי לְאַתְרָא דִי יִתְרְעֵי יְיָ:

רש"י רק קדשיך. אף על פי שאתה מתר לשחוט חלין, לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן בשעריך בלא הקרבה, אלא הביאם לבית הבחירה:

(כז) וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ עַל מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכֵל: וְתַעְבֵּד עֲלָוָתָךְ בִּשְׂרָא וּדְמָא עַל מַדְבְּחָא דַייָ אֱלָהָךְ וְדַם נִכְסַת קוּדְשָׁיךְ יִתְּשֵׁד עַל מַדְבְּחָא דַייָ אֱלָהָךְ וּבִשְׂרָא תֵּיכוּל:

רש"י ועשית עלתיך. אם עולות הם תן הבשר והדם על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך ישפך על המזבח תחלה ואחר כך והבשר תאכל. ועוד דרשו רבותינו (פסוק כו) , רק קדשיך בא ללמד על הקדשים שבחוצה לארץ וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריבו:

(כח) שְׁמֹר וְשָׁמַעְתָּ אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָּ לְמַעַן יִיטַב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: טַר וּתְקַבֵּל יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין דִי אֲנָא מְפַקֶּדְךָ בְּדִיל דְּייֵטַב לָךְ וְלִבְנָיךְ בַּתְרָךְ עַד עָלַם אֲרֵי תַעְבֵּד דְתִתְקַן וּדְכָשֵׁר קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ:

רש"י שמר. זו משנה שאתה צריך לשמרה בבטנך שלא תשכח. כענין שנאמר (משלי כב) כי נעים כי תשמרם בבטנך, ואם שנית אפשר שתשמע ותקיים, הא כל שאינו בכלל משנה אינו בכלל מעשה: את כל הדברים. שתהא חביבה עליך מצוה קלה כמצוה חמורה: הטוב. בעיני השמים: והישר. בעיני אדם:

(כט) **שלישי** כִּי יַכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לָרֶשֶׁת אוֹתָם מִפָּנֶיךָ וְיָרַשְׁתָּ אֹתָם וְיָשַׁבְתָּ בְּאַרְצָם: אֲרֵי יְשֵׁצֵי יְיָ אֱלָהָךְ יָת עַמְמַיָּא דִי אַתְּ עָלֵל לְתַמָּן לְתָרְכָא יָתְהוֹן מִקֳדָמָךְ וְתֵירַת יָתְהוֹן וְתֵיתֵב בְּאַרְעָהוֹן: (ל) הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּנָּקֵשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הִשָּׁמְדָם

מִפָּנֶיךָ וּפָן תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעַבְדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה כֵּן גַּם אָנִי: אִסְתַּמַּר לָךְ דִּילְמָא תִתְקַל בַּתַּרֵיהוֹן בָּתַר דְּיִשְׁתֵּצוּן מִקָּדָמָךְ וְדִילְמָא תִתְבַּע לְטַעֲוָתְהוֹן לְמֵימַר אֶכְדֵּין פָּלְחִין עַמְמַיָּא הָאִלֵּין יָת טַעֲוָתְהוֹן וְאֶעְבֵּד כֵּן אַף אֲנָא:

רש"י פן תנקש. אנקלוס תרגם לשון מוקש. ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון, שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש ואפלו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טרוף וקשקוש מצינו נו"ן (דניאל ה, ו) וארכבתה דא לדא נקשן. ואף זה אני אומר, פן תנקש אחריהם פן תטרף אחריהם להיות כרוך אחר מעשיהם, וכן (תהלים קט, יא) ינקש נושה לכל אשר לו, מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים והיו מחזירין ומנקשין אחר ממונו: אחרי השמדם מפניך. אחר שתראה שאשמידם מפניך, יש לך לתת לב מפני מה נשמדו אלו, מפני מעשים מקלקלים שבידיהם, אף אתה לא תעשה כן שלא יבואו אחרים וישמידוך: איכה יעבדו. לפי שלא ענש על עבודת אלילים אלא על זבוח וקטור ונסוך והשתחואה, כמו שכתוב (שמות כב, יט) בלתי לה' לבדו, דברים הנעשים לגבוה, בא ולמדך כאן, שאם דרכה של עבודה זרה לעבדה בדבר אחר, כגון פוער לפעור, וזורק אבן למרקוליס, זו היא עבודתה וחיב. אבל זבוח וקטור ונסוך והשתחואה, אפלו שלא כדרכה חיב:

(לא) לֹא תַעֲשֶׂה כֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל תּוֹעֲבַת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂנֵא עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם: לָא תַעְבֵּד כֵּן קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ אֲרֵי כָּל דְּמָרְחָק קֳדָם יְיָ דִּי סָנֵי עֲבָדוּ לְטַעֲוָתְהוֹן אֲרֵי אַף יָת בְּנֵיהוֹן וְיָת בְּנָתֵיהוֹן מוֹקְדִין בְּנוּרָא לְטַעֲוָתְהוֹן:

רש"י כי גם את בניהם. גם, לרבות את אבותיהם ואמותיהם. אמר ר' עקיבא אני ראיתי נכרי שכפתו לאביו לפני כלבו ואכלו:

יג (א) אֵת כָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא תֹסֵף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: יָת כָּל פִּתְגָמָא דִּי אֲנָא מְפַקֵּד יָתְכוֹן יָתֵהּ תִּטְרוּן לְמֶעְבַּד לָא תוֹסְפוּן עֲלוֹהִי וְלָא תִמְנְעוּן מִנֵּהּ:

רש"י את כל הדבר. קלה כחמורה: תשמרו לעשות. לתן לא תעשה על עשה האמורים בפרשה. שכל השמר לשון לא תעשה הוא, אלא שאין לוקין על השמר של עשה: לא תסף עליו. חמשה טוטפות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע ברכות בברכת כהנים:

(ב) כִּי יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חוֹלֵם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת: אֲרֵי יְקוּם בֵּינָךְ נְבִיָא אוֹ חָלֵם חֶלְמָא וְיִתֶּן לָךְ אָת אוֹ מוֹפְתָא:

רש"י ונתן אליך אות. בשמים, כענין שנאמר בגדעון (שופטים ו, יז) ועשית לי אות, ואומר (שם ו, לט) יהי נא חרב אל הגזה וגו' : או מופת. בארץ. [ס"א אות . בשמים , דכתיב (בראשית א, יד) והיו לאתת ולמועדים או מופת . בארץ . דכתיב (שופטים שם) אם טל יהיה

על הגזה לבדה ועל כל הארץ חרב] אף על פי כן לא תשמע לו. ואם תאמר מפני מה נותן לו הקדוש ברוך הוא ממשלה לעשות אות, כי מנסה ה' אלהיכם אתכם:

(ג) וּבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר נֵלְכָה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתָּם וְנָעָבְדֵם: וְיִיתֵי אָתָא וּמוֹפְתָא דִּי מַלִּיל עִמָּךְ לְמֵימַר נְהַךְ בָּתַר טַעֲוַת עַמְמַיָּא דִּי לָא יְדַעְתָּנוּן וְנִפְלְחִנּוּן: (ד) לֹא תִשְׁמַע אֶל דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל חוֹלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מְנַסֶּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לָדַעַת הֲיִשְׁכֶם אֹהֲבִים אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: לָא תְקַבֵּל לְפִתְגָמֵי נְבִיָּא הַהוּא אוֹ לְחָלֵם חֶלְמָא הַהוּא אֲרֵי מְנַסֵּי יְיָ אֱלָהֲכוֹן יָתְכוֹן לְמִדַּע הַאִיתֵיכוֹן רָחֲמִין יָת יְיָ אֱלָהֲכוֹן בְּכָל לִבְּכוֹן וּבְכָל נַפְשְׁכוֹן: (ה) אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלֵכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמֹרוּ וּבְקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וּבוֹ תִדְבָּקוּן: בָּתַר דַּחֲלְתָּא דַיְיָ אֱלָהֲכוֹן תְּהָכוּן וְיָתֵהּ תִּדְחֲלוּן וְיָת פִּקּוּדוֹהִי תִּטְרוּן וּלְמֵימְרֵהּ תְּקַבְּלוּן וְקֳדָמוֹהִי תִּפְלְחוּן וּבְדַחֲלְתֵּהּ תִּתְקָרְבוּן:

רש"י ואת מצותיו תשמרו. תורת משה: ובקולו תשמעו. בקול הנביאים: ואתו תעבדו. במקדשו: ובו תדבקון. הדבק בדרכיו. גמול חסדים, קבור מתים, בקר חולים, כמו שעשה הקדוש ברוך הוא:

(ו) וְהַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חֹלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא יוּמָת כִּי דִבֶּר סָרָה עַל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפְדֵךְ מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדִּיחֲךָ מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: וּנְבִיָא הַהוּא אוֹ חָלֵם חֶלְמָא הַהוּא יִתְקְטֵל אֲרֵי מַלִּיל סְטָיָא עַל יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפֵּיק יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם וּדְפָרָקָךְ מִבֵּית עַבְדוּתָא לְאַטָעָיוּתָךְ מִן אָרְחָא דִּי פַקָּדָךְ יְיָ אֱלָהָךְ לְמְהַךְ בַּהּ וּתְפַלֵּי עֲבַד דְּבִישׁ מִבֵּינָךְ:

רש"י סרה. דבר המוסר מן העולם שלא היה ולא נברא ולא צויתיו לדבר כן, דישטולוד"א בלע"ז : והפדך מבית עבדים. אפלו אין לו עליך אלא שפדאך, דיו:

(ז) כִּי יְסִיתְךָ אָחִיךָ בֶּן אִמֶּךָ אוֹ בִנְךָ אוֹ בִתְּךָ אוֹ אֵשֶׁת חֵיקֶךָ אוֹ רֵעֲךָ אֲשֶׁר כְּנַפְשְׁךָ בַּסֵּתֶר לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעַבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ: אֲרֵי יְמַלְכְנָךְ אֲחוּךְ בַּר אִמָּךְ אוֹ בָרָךְ אוֹ בְרַתָּךְ אוֹ אִנַּת קְרָמָךְ אוֹ חַבָּרָךְ דִּי כְנַפְשָׁךְ בְּסִתְרָא לְמֵימַר נְהַךְ וְנִפְלַח לְטַעֲוַת עַמְמַיָּא דִּי לָא יְדַעְתְּ אַתְּ וַאֲבָהָתָךְ:

רש"י כי יסיתך. אין הסתה אלא גרוי, שנאמר (שמואל א' כו, יט) אם ה' הסיתך בי, אמיטר"א בלע"ז , שמשיאו לעשות כן: אחיך. מאב: בן אמך. מאם: חיקך. השוכבת בחיקך ומחקה בך אפיקייד"א בלע"ז , וכן (יחזקאל מג, יד) ומחיק הארץ, מיסוד התקוע בארץ: אשר כנפשך. זה אביך. פרש לך הכתוב את החביבין לך, קל וחמר לאחרים: בסתר. דבר הכתוב בהוה, שאין דברי מסית אלא בסתר. וכן שלמה הוא אומר (משלי ז, ט) בנשף בערב

יום באישון לילה ואפלה: אשר לא ידעת אתה ואבתיך. דבר זה גנאי גדול הוא לך שאף האמות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה אומר לך עזוב מה שמסרו לך אבתיך:
(ח) מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיכֶם הַקְּרֹבִים אֵלֶיךָ אוֹ הָרְחֹקִים מִמֶּךָּ מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד קְצֵה הָאָרֶץ: מִטַּעֲוֹת עַמְמַיָּא דִּי בְסַחֲרָנֵיכוֹן דְּקִרִיבִין לָךְ אוֹ דִּרְחִיקִין מִנָּךְ מִסְיָפֵי אַרְעָא וְעַד סְיָפֵי אַרְעָא:
רש"י הקרבים אליך או הרחקים. למה פרט קרובים ורחוקים, אלא כך אמר הכתוב, מטיבן של קרובים אתה למד טיבן של רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים: מקצה הארץ. זו חמה ולבנה וצבא השמים שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו:
(ט) לֹא תֹאבֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא תָחוֹס עֵינְךָ עָלָיו וְלֹא תַחְמֹל וְלֹא תְכַסֶּה עָלָיו: לָא תֵיבֵי לֵהּ וְלָא תְקַבֵּל מִנֵּהּ וְלָא תְחוּס עֵינָךְ עֲלוֹהִי וְלָא תְרַחֵם וְלָא תְכַסֵּי עֲלוֹהִי:
רש"י לא תאבה לו. לא תהא תאב לו. לא תאהבנו. לפי שנאמר (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך, את זה לא תאהב: ולא תשמע אליו. בהתחננו על נפשו למחול לו, לפי שנאמר (שמות כג, ה) עזב תעזב עמו, לזה לא תעזוב: ולא תחוס עינך עליו. לפי שנאמר (ויקרא יט, טז) לא תעמד על דם רעך, על זה לא תחוס: ולא תחמול. לא תהפך בזכותו: ולא תכסה עליו. אם אתה יודע לו חובה אינך רשאי לשתוק:
(י) כִּי הָרֹג תַּהַרְגֶנּוּ יָדְךָ תִּהְיֶה בּוֹ בָרִאשֹׁנָה לַהֲמִיתוֹ וְיַד כָּל הָעָם בָּאַחֲרֹנָה: אֲרֵי מְקָטָל תִּקְטְלִנֵּהּ יְדָךְ תְּהֵי בֵּהּ בְּקַדְמֵיתָא לְמִקְטְלֵהּ וִידָא דְכָל עַמָּא בְּבַתְרֵיתָא:
רש"י כי הרג תהרגנו. אם יצא מבית דין זכאי, החזירהו לחובה. יצא מבית דין חיב, אל תחזירהו לזכות: ידך תהיה בו בראשונה. מצוה ביד הנסת להמיתו. לא מת בידו, ימות ביד אחרים, שנאמר ויד כל העם וגו' :
(יא) וּסְקַלְתּוֹ בָאֲבָנִים וָמֵת כִּי בִקֵּשׁ לְהַדִּיחֲךָ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: וְתִרְגְּמִנֵּהּ בְּאַבְנַיָּא וִימוּת אֲרֵי בָּעָא לְאַטְעָיוּתָךְ מִדַּחֲלְתָא דַיְיָ אֱלָהָךְ דִּי אַפְּקָךְ מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדוּתָא: (יב) וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּן וְלֹא יוֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת כַּדָּבָר הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבֶּךָ: וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּן וְיִדְחֲלוּן וְלָא יוֹסְפוּן לְמֶעְבַּד כְּפִתְגָמָא בִּישָׁא הָדֵין בֵּינָךְ: (יג) כִּי תִשְׁמַע בְּאַחַת עָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לָשֶׁבֶת שָׁם לֵאמֹר: אֲרֵי תִשְׁמַע בְּחַד מִקְרְוָיךְ דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ לְמִתַּב תַּמָּן לְמֵימָר:
רש"י לשבת שם. פרט לירושלים שלא נתנה לדירה: כי תשמע וגו' לאמר. אומרים כן, יצאו וגו' :

(יד) יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיַּעַל מִקִּרְבֶּךָ וַיַּדִּיחוּ אֶת יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעַבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתֶּם: נְפָקוּ גֶּבְרִין בְּנֵי רְשָׁעָא מִבֵּינָךְ וְאַטְעָיוּ יָת יָתְבֵי קִרְתְּהוֹן לְמֵימָר נְהַךְ וְנִפְלַח לְטַעֲוָת עַמְמַיָּא דִּי לָא יְדַעְתּוּן:

רש"י בני בליעל. בלי עול. שפרקו עלו של מקום: אנשים. ולא נשים: ישבי עירם. ולא יושבי עיר אחרת. מכאן אמרו אין נעשית עיר הנדחת עד שידיחוה אנשים, ועד שיהיו מדיחיה מתוכה:

ראה יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(טו) וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ וְשָׁאַלְתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אֱמֶת נָכוֹן הַדָּבָר נֶעֱשְׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבֶּךָ:

(טו) וְתִתְבַּע וְתִבְדּוֹק וְתִשְׁאַל יָאוּת וְהָא קְשִׁטָא כֵּן פְּתְגָמָא אִתְעֲבִידָא תּוֹעֲבְתָּא הָדָא בֵּינָךְ:

רש"י ודרשת וחקרת ושאלת היטב. מכאן למדו שבע חקירות מרבוי המקרא. כאן יש שלש דרישה וחקירה והיטב. ושאלת, אינו מן המנין, וממנו למדו בדיקות. ובמקום אחר הוא אומר (דברים יט, יח) ודרשו השופטים היטב. ועוד במקום אחר הוא אומר (שם יז, ד) ודרשת היטב. ולמדו היטב היטב לגזרה שוה, לתן האמור של זה בזה:

(טז) הַכֵּה תַכֶּה אֶת יֹשְׁבֵי הָעִיר (ההוא) הַהִיא לְפִי חָרֶב הַחֲרֵם אֹתָהּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּהּ וְאֶת בְּהֶמְתָּהּ לְפִי חָרֶב: מְמָחָא תִּמְחֵי יָת יָתְבֵי קִרְתָּא הַהִיא לְפִתְגָם דְּחָרֶב גַּמָּר יָתַהּ וְיָת כָּל דִּי בַהּ וְיָת בְּעִירַהּ לְפִתְגָם דְּחָרֶב:

רש"י הכה תכה. אם אינך יכול להמיתם במיתה הכתובה בהם, המיתם באחרת:

(יז) וְאֶת כָּל שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל תּוֹךְ רְחֹבָהּ וְשָׂרַפְתָּ בָאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֶת כָּל שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיְתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבָּנֶה עוֹד: וְיָת כָּל עֲדָאַהּ תְּכַנּוֹשׁ לְגוֹ פְּתָיַהּ וְתוֹקֵד בְּנוּרָא יָת קִרְתָּא וְיָת כָּל עֲדָאַהּ גְּמִיר קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ וּתְהֵי תֵּל חָרִיב לְעָלַם לָא תִתְבְּנֵי עוֹד:

רש"י לה' אלהיך. לשמו ובשבילו:

(יח) וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: וְלָא יִדְבַּק בִּידָךְ מִדַּעַם מִן חֲרָמָא בְּדִיל דִּיתוּב יְיָ מִתְּקוֹף רוּגְזֵהּ וְיִהַב לָךְ רַחֲמִין וְיִרַחֲם עָלָךְ וְיַסְגְּנָךְ כְּמָא דִּי קַיִּים לַאֲבָהָתָךְ:

רש"י למען ישוב ה' מחרון אפו. שכל זמן שעבודה זרה בעולם, חרון אף בעולם:

(יט) כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: אֲרֵי תְקַבֵּל לְמֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהָךְ לְמִטַּר יָת כָּל פִּקּוּדוֹהִי דִּי אֲנָא מְפַקְּדָךְ יוֹמָא דֵין לְמֶעְבַּד דְּכְשַׁר קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ: **יד** (א) **רביעי** בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם

לֹא תִתְגֹּדְדוּ וְלֹא תְשִׂימוּ קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לָמֵת: בְּנִים אַתֶּם לַיקֹוָק אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְחַמְּמוּן וְלָא תְשַׂוּוּן מָרָט בֵּין עֵינֵיכוֹן עַל מֵית:

רש"י לא תתגדדו. לא תתנו גדידה ושרט בבשרכם על מת כדרך שהאמוריים עושין, לפי שאתם בניו של מקום ואתם ראויין להיות נאים ולא גדודים ומקורחים: בין עיניכם. אצל הפדחת. ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא כא, ה) לא יקרחו קרחה בראשם, לעשות כל הראש כבין העינים:

(ב) כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָּחַר יְהוָה לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכֹּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: אֲרֵי עַם קַדִּישׁ אַתְּ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ וּבָךְ אִתְרְעֵי יְיָ לְמֶהֱוֵי לֵהּ לְעַם חֲבִיב מִכָּל עַמְמַיָּא דִּי עַל אַפֵּי אַרְעָא:

רש"י כי עם קדוש אתה. קדשת עצמך מאבותיך. ועוד, ובך בחר ה':

(ג) לֹא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה: לָא תֵיכוֹל כָּל דְּמָרְחָק:

רש"י כל תועבה. כל שתעבתי לך, שאם צרם אזן בכור כדי לשחטו במדינה, הרי דבר שתעבתי לך כל מום לא יהיה בו, ובא ולמד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המום. בשל בשר בחלב הרי דבר שתעבתי לך, והזהיר כאן על אכילתו:

(ד) זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכֵלוּ שׁוֹר שֵׂה כְשָׂבִים וְשֵׂה עִזִּים: דֵּין בְּעִירָא דְּתֵיכְלוּן תּוֹרִין אִמְּרִין דְּרָחֵלִין וְגָדְיָן דְּעִזִּין: (ה) אַיָּל וּצְבִי וְיַחְמוּר וְאַקּוֹ וְדִישֹׁן וּתְאוֹ וָזֶמֶר: אַיָּלָא וְטַבְיָא וְיַחְמוּרָא וְיַעֲלָא וְרֵימָא וְתוֹרְבָּלָא וְדֵיצָא:

רש"י זאת הבהמה וגו' איל וצבי ויחמור. למדנו שהחיה בכלל בהמה, ולמדנו שבהמה וחיה טמאה מרבה מן הטהורה, שבכל מקום פורט את המועט: ואקו. מתרגם יעלא (איוב לט, א) יעלי סלע הוא אשטנבו"ק : ותאו. תורבלא, שור היער. באלא יער, בלשון ארמי:

(ו) וְכָל בְּהֵמָה מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע שְׁתֵּי פָרְסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ: וְכָל בְּעִירָא דְסַדְיקָא פַרְסָתָא וּמַטְלְפָא טִלְפִּין תַּרְתֵּין פַּרְסָתָא מַסְקָא פִּשְׁרָא בִּבְעִירָא יַתָּהּ תֵּיכְלוּן:

רש"י מפרסת. סדוקה כתרגומו: פרסה. פלנט"א [כף רגל] : ושסעת. חלוקה בשתי צפרנים. שיש סדוקה ואינה חלוקה בצפרנים והיא טמאה: בבהמה. משמע מה שנמצא בבהמה אכל, מכאן אמרו שהשליל נתר בשחיטת אמו:

(ז) אַךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַפַּרְסָה הַשְּׁסוּעָה אֶת הַגָּמָל וְאֶת הָאַרְנֶבֶת וְאֶת הַשָּׁפָן כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הֵמָּה וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם: בְּרַם יָת דֵּין לָא תֵיכְלוּן מִמַסְקֵי פִשְׁרָא וּמִמַסְדְיקֵי פַּרְסָתָא מַטְלְפֵי טִלְפַּיָא יָת גַּמְלָא וְיָת אַרְנָבָא וְיָת טַפְזָא אֲרֵי מַסְקֵי פִשְׁרָא אִנּוּן וּפַרְסָתְהוֹן לָא סְדִיקָא מְסָאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן:

רש"י השסועה. בריה היא שיש לה שני גבין ושתי שדראות. אמרו רבותינו למה נשנו, בבהמות מפני השסועה, ובעופות מפני הראה, שלא נאמרו בתורת כהנים:

(ח) וְאֶת הַחֲזִיר כִּי מַפְרִיס פַּרְסָה הוּא וְלֹא גֵרָה טָמֵא הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ: וְיֶת חֲזִירָא אֲרֵי מַסְדִּיק פַּרְסָתָא הוּא וְלָא פָּשַׁר מְסָאַב הוּא לְכוֹן מִבִּסְרְהוֹן לָא תֵיכְלוּן וּבְנִבֵלְתְּהוֹן לָא תִקְרְבוּן:

רש"י ובנבלתם לא תגעו. רבותינו פרשו, ברגל. שאדם חיב לטהר את עצמו ברגל. יכול יהיו מזהרים בכל השנה, תלמוד לומר (ויקרא כא, א) אמור אל הכהנים וגו' ומה טמאת המת חמורה, כהנים מזהרים ואין ישראל מזהרים, טמאת נבלה קלה לא כל שכן:

(ט) אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת תֹּאכֵלוּ: יָת דֵּין תֵּיכְלוּן מִכֹּל דִּי בְמַיָּא כֹּל דִּי לֵהּ צִיצִין וְקַלְפִּין תֵּיכְלוּן: (י) וְכֹל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת לֹא תֹאכֵלוּ טָמֵא הוּא לָכֶם: וְכֹל דִּי לֵית לֵהּ צִיצִין וְקַלְפִּין לָא תֵיכְלוּן מְסָאַב הוּא לְכוֹן: (יא) כָּל צִפּוֹר טְהֹרָה תֹּאכֵלוּ: כָּל צִפַּר דַּכְיָא תֵּיכְלוּן:

רש"י כל צפור טהורה תאכלו. להתיר משלחת שבמצורע:

(יב) וְזֶה אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּרֶס וְהָעָזְנִיָּה: וְדֵין דִּי לָא תֵיכְלוּן מִנְהוֹן נִשְׁרָא וְעָר וְעָזְיָא:

רש"י וזה אשר לא תאכלו מהם. לאסר את השחוטה:

(יג) וְהָרָאָה וְאֶת הָאַיָּה וְהַדַּיָּה לְמִינָהּ: וּבַת כַּנָּפָא וְטָרָפִיתָא וְדַיְתָא לְזִנְהּ:

רש"י והראה ואת האיה וגו' . היא ראה היא איה היא דיה. ולמה נקרא שמה ראה, שרואה ביותר. ולמה הזהיר בכל שמותיה, שלא לתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, שלא יהא האוסרה קורא אותה ראה והבא להתיר אומר, זו דיה שמה או איה שמה, וזו לא אסר הכתוב. ובעופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות הטהורים מרבים על הטמאים, לפיכך פרט את המועט:

(יד) וְאֵת כָּל עֹרֵב לְמִינוֹ: וְיֶת כָּל עֹרְבָא לְזִנְהּ: (טו) וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת הַתַּחְמָס וְאֶת הַשַּׁחַף וְאֶת הַנֵּץ לְמִינֵהוּ: וְיֶת בַּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא וְצִפַּר שַׁחְפָּא וְנָצָא לְזִנּוֹהִי: (טז) אֶת הַכּוֹס וְאֶת הַיַּנְשׁוּף וְהַתִּנְשֶׁמֶת: וְקַדְיָא וְקִפּוֹפָא וּבַוְתָא:

רש"י והתנשמת. קלב"א שורי"ץ :

(יז) וְהַקָּאַת וְאֶת הָרָחָמָה וְאֶת הַשָּׁלָךְ: וְקָתָא וִירַקְרַקָא וְשָׁלֵי נוּנָא:

רש"י שלך. השולה דגים מן הים:

(יח) וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְהַדּוּכִיפַת וְהָעֲטַלֵּף: וְחַוָּרִיתָא וְאִבּוּ לְזִנְהּ וְנַגַר טוּרָא וַעֲטַלֵּפָא:

רש"י דוכיפת. הוא תרנגול הבר ובלע"ז הרופ"א וכרבלתו כפולה:

(יט) וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכֵלוּ: וְכֹל רִחֲשָׁא דְעוֹפָא מְסָאָב הוּא לְכוֹן לָא יִתְאֲכְלוּן:

רש"י שרץ העוף. הם הנמוכים הרוחשים על הארץ, כגון זבובין וצרעים וחגבים טמאים, הם קרויים שרץ:

(כ) כָּל עוֹף טָהוֹר תֹּאכֵלוּ: כָּל עוֹפָא דְכֵי תֵּיכְלוּן:

רש"י כל עוף טהור תאכלו. ולא את הטמא. בא לתן עשה על לא תעשה. וכן בבהמה, אותה תאכלו ולא בהמה טמאה, לאו הבא מכלל עשה, עשה, לעבור עליהם בעשה ולא תעשה:

(כא) לֹא תֹאכְלוּ כָל נְבֵלָה לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר לְנָכְרִי כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ: לָא תֵיכְלוּן כָּל נְבֵילָא לְתוֹתָב עָרֵל דִּי בְקִרְוָיךְ תִּתְּנִנַּהּ וְיֵיכְלִנַּהּ אוֹ תְזַבְּנִנַּהּ לְבַר עַמְמִין אֲרֵי עַם קַדִּישׁ אַתְּ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לָא תֵיכוּל בִּשָּׁר בַּחֲלָב:

רש"י לגר אשר בשעריך. גר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה ואוכל נבלות: כי עם קדוש אתה לה'. קדש את עצמך במתר לך. דברים המתרים ואחרים נוהגים בהם אסור, אל תתירם בפניהם: לא תבשל גדי. שלש פעמים. פרט לחיה ולעופות ולבהמה טמאה: לא תבשל גדי וגו' :

(כב) חמישי עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: עַשָּׂרָא תְעַשַּׂר יָת כָּל עֲלָלַת זַרְעָךְ דְּיִפּוֹק חַקְלָא שַׁתָּא בְּשַׁתָּא:

רש"י עשר תעשר. מה ענין זה אצל זה, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, לא תגרמו לי לבשל גדיים של תבואה עד שהן במעי אמותיהן, שאם אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להתבשל אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן. שנאמר (מלכים ב' יט, כא) ושדפה לפני קמה, וכן לענין בכורים: שנה שנה. מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן:

(כג) וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ לְמַעַן תִּלְמַד לְיִרְאָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים: וְתֵיכוּל קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּאַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי לְאַשְׁרָאָה שְׁכִנְתֵּהּ תַּמָּן מַעְשַׂר עִבּוּרָךְ חַמְרָךְ וּמִשְׁחָךְ וּבְכוֹרֵי תוֹרָךְ וְעָנָךְ בְּדִיל דְּתֵילַף לְמִדְחַל קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ כָּל יוֹמַיָּא:

רש"י ואכלת וגו' . זה מעשר שני. שכבר למדנו לתן מעשר ראשון ללוים, שנאמר (במדבר יח, כו) כי תקחו מאת בני ישראל וגו' , ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר (שם יח, לא) ואכלתם אתו בכל מקום, על כרחך זה מעשר אחר הוא:

(כד) וְכִי יִרְבֶּה מִמְּךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ כִּי יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וַאֲרֵי יִסְגֵי מִנָּךְ אָרְחָא אֲרֵי לָא תִכּוּל לְמִטְלֵהּ אֲרֵי יִתְרַחֵק מִנָּךְ אַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִנְתֵּהּ תַּמָּן אֲרֵי יְבָרְכִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ:

רש"י כי יברכך. שתהא התבואה מרבה לשאת:

(כה) וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: וְתִתֵּן בַּכֶּסֶף וְתִצּוֹר כַּסֶּפָא בִּידָךְ וּתְהַךְ לְאַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ בֵּהּ: (כו) וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ: וְתִתֵּן כַּסְפָּא בְּכֹל דִּי יִתְרְעֵי נַפְשָׁךְ בְּתוֹרֵי וּבְעָנָא וּבַחֲמַר חֲדַת וְעַתִּיק וּבְכֹל דִּי תִשְׁאֲלִנָךְ נַפְשָׁךְ וְתֵיכוֹל תַּמָּן קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ וְתֶחֱדֵי אַתְּ וֵאֱנָשׁ בֵּיתָךְ:

רש"י בכל אשר תאוה נפשך. כלל: בבקר ובצאן וביין ובשכר. פרט: ובכל אשר תשאלך נפשך. חזר וכלל. מה הפרט מפורש ולד ולדות הארץ וראוי למאכל אדם וכו' :

(כז) וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לֹא תַעַזְבֶנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: וְלֵוָאָה דִּי בְקִרְוָיְךָ לָא תִשְׁבְּקִנַּהּ אֲרֵי לֵית לֵהּ חֻלָּק וַאֲחָסָנָא עִמָּךְ:

רש"י והלוי וגו' לא תעזבנו. מלתן לו מעשר ראשון: כי אין לו חלק ונחלה עמך. יצאו לקט שכחה ופאה והפקר, שאף הוא יש לו חלק עמך בהן כמוך, ואינן חיבין במעשר:

(כח) מִקְצֵה שָׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ: מְסוֹף תְּלַת שְׁנִין תַּפֵּק יָת כָּל מַעְשַׂר עֲלַלְתָּךְ בְּשַׁתָּא הַהִיא וְתַצְנַע בְּקִרְוָיְךָ:

רש"י מקצה שלש שנים. בא ולמד שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה לשמטה, שיבערם מן הבית בשלישית:

(כט) וּבָא הַלֵּוִי כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשָׂבֵעוּ לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: וְיֵיתֵי לֵוָאָה אֲרֵי לֵית לֵהּ חֻלָּק וַאֲחָסָנָא עִמָּךְ וְגִיּוֹרָא וְיָתֵמָא וְאַרְמְלָא דִּי בְקִרְוָיְךָ וְיֵיכְלוּן וְיִשְׂבְּעוּן בְּדֵיל דִּי יְבָרֵכְנָךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּכָל עוֹבָדֵי יְדָךְ דִּי תַעְבֵּד:

רש"י ובא הלוי. ויטול מעשר ראשון: והגר והיתום. ויטלו מעשר שני, שהוא של עני שנה זו, ולא תאכלנו אתה בירושלים כדרך שנזקקת לאכול מעשר שני של שתי שנים: ואכלו ושבעו. תן להם כדי שביעה. מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן וכו' . ואתה הולך לירושלים למעשר של שנה ראשונה ושניה שהשהית ומתודה בערתי הקדש מן הבית (דברים כו, יג) , כמו שמפורש ב"כי תכלה לעשר" (שם כו, יב) :

טז (א) **שישי** מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה: מְסוֹף שְׁבַע שְׁנִין תַּעְבֵּד שְׁמִטְתָּא:

רש"י מקץ שבע שנים. יכול שבע שנים לכל מלוה ומלוה, תלמוד לומר (פסוק ט) קרבה שנת השבע. ואם אתה אומר שבע שנים לכל מלוה ומלוה להלואת כל אחד ואחד, היאך היא קרבה, הא למדת שבע שנים למנין השמטות:

(ב) וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ לֹא יִגֹּשׂ אֶת רֵעֵהוּ וְאֶת אָחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לַיהוָה: וְדֵין פִּתְגָם שְׁמִטְתָּא דְּתַשְׁמֵט כָּל גְּבַר מַרֵי רְשׁוּ דִּי יַרְשֵׁי בְּחַבְרֵהּ לָא יְתְבַּע מִן חַבְרֵהּ וּמִן אֲחוּהִי אֲרֵי קְרָא שְׁמִטְתָא קֳדָם יְיָ:

רש"י שמוט כל בעל משה ידו. שמוט את ידו של כל בעל משה:

(ג) אֶת הַנָּכְרִי תִּגֹּשׂ וַאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת אָחִיךָ תַּשְׁמֵט יָדֶךָ: מִן בַּר עַמְמִין תִּתְבַּע וְדִי יְהֵי לָךְ עִם אָחוּךְ תַּשְׁמֵט יְדָךְ:

רש"י את הנכרי תגש. זו מצות עשה:

(ד) אֶפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֶבְיוֹן כִּי בָרֵךְ יְבָרֶכְךָ יְהוָה בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ: לְחוֹד אֲרֵי לָא יְהֵי בָךְ מִסְכֶּנָא אֲרֵי בָּרְכָא יְבָרְכִנָּךְ יְיָ בְּאַרְעָא דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַחֲסָנָא לְמֵירְתַהּ:

רש"י אפס כי לא יהיה בך אביון. ולהלן הוא אומר (פסוק יא) כי לא יחדל אביון, אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום, אביונים באחרים ולא בכם, וכשאין אתם עושים רצונו של מקום אביונים בכם: אביון. דל מעני, ולשון אביון שהוא תאב לכל דבר:

(ה) רַק אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם: לְחוֹד אִם קַבָּלָא תְּקַבֵּל לְמֵימְרָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ לְמִטַר לְמֶעְבַּד יָת כָּל תַּפְקֶדְתָּא הָדָא דִּי אֲנָא מְפַקֶּדְךָ יוֹמָא דֵין:

רש"י רק אם שמוע תשמע. אז לא יהיה בך אביון: שמוע תשמע. שמע קמעא משמיעין אותו הרבה:

(ו) כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וְהַעֲבַטְתָּ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תַעֲבֹט וּמָשַׁלְתָּ בְּגוֹיִם רַבִּים וּבְךָ לֹא יִמְשֹׁלוּ: אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ בָּרְכָךְ כְּמָא דִּי מַלִּיל לָךְ וְתוֹזַף לְעַמְמִין סַגִּיאִין וְאַתְּ לָא תְּזוּף וְתִשְׁלוֹט בְּעַמְמִין סַגִּיאִין וּבָךְ לָא יִשְׁלְטוּן:

רש"י כאשר דבר לך. והיכן דבר, ברוך אתה בעיר: (דברים כח, ג) והעבטת. כל לשון הלואה כשנופל על המלוה, נופל בלשון מפעיל. כגון והלוית, והעבטת. ואם היה אומר ועבטת היה נופל על הלוה, כמו ולוית: והעבטת גוים. יכול שתהא לוה מזה ומלוה לזה, תלמוד לומר ואתה לא תעבט: ומשלת בגוים רבים. יכול גוים אחרים מושלים עליך, תלמוד לומר ובך לא ימשלו:

(ז) כִּי יִהְיֶה בְךָ אֶבְיוֹן מֵאַחַד אַחֶיךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא תְאַמֵּץ אֶת לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן: אֲרֵי יְהֵי בָךְ מִסְכֵּנָא מֵחַד מֵאַחָיִךְ בַּחֲדָא מִקְרְוָיִךְ בְּאַרְעָךְ דַּיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ לָא תַתְקֵף יָת לִבָּךְ וְלָא תִקְפֹּץ יָת יְדָךְ מֵאָחוּךְ מִסְכֵּנָא:

רש"י כי יהיה בך אביון. התאב תאב קודם: מאחד אחיך. אחיך מאביך, קודם לאחיך מאמך: שעריך. עניי עירך קודמים לעניי עיר אחרת: לא תאמץ. יש לך אדם שמצטער אם יתן אם לא יתן, לכך נאמר לא תאמץ. יש לך אדם שפושט את ידו וקופצה, לכך נאמר ולא תקפץ: מאחיך האביון. אם לא תתן לו, סופך להיות אחיו בעניות [של אביון] :

(ח) כִּי פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ: אֶלָּא מְפַתַּח תִּפְתַּח יָת יָדָךְ לֵהּ וְאוֹזָפָא תּוֹזְפִנֵּהּ כְּמִסַּת חֶסְרוֹנֵהּ דְּיַחֲסִיר לֵהּ:

רש"י פתח תפתח. אפלו כמה פעמים: כי פתח תפתח. הרי כי משמש בלשון אלא: והעבט תעביטנו. אם לא רצה במתנה, תן לו בהלואה: די מחסרו. ואי אתה מצוה להעשירו: אשר יחסר לו. אפלו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו: לו. זו אשה. וכן הוא אומר (בראשית ב, יח) אעשה לו עזר כנגדו:

(ט) הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְלִיַּעַל לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל יְהוָה וְהָיָה בְךָ חֵטְא: אִסְתַּמַר לָךְ דִּילְמָא יְהֵי פִּתְגָם עִם לִבָּךְ בִּרְשַׁע לְמֵימַר קָרִיבָא שַׁתָּא שְׁבִיעָאָתָא שַׁתָּא דְּשָׁמְטָתָא וְתַבְאֵשׁ עֵינָךְ בְּאָחוּךְ מִסְכֵּנָא וְלָא תִתֵּן לֵהּ וְיִקְרֵי עֲלָךְ קֳדָם יְיָ וִיהֵי בָךְ חוֹבָא:

רש"י וקרא עליך. יכול מצוה, תלמוד לומר (דברים כד, טו) ולא יקרא: והיה בך חטא. מכל מקום, אפלו לא יקרא. אם כן למה נאמר וקרא עליך, ממהר אני לפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא:

(י) נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא יֵרַע לְבָבְךָ בְּתִתְּךָ לוֹ כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ: מְתַּן תִּתֵּן לֵהּ וְלָא יַבְאֵשׁ לִבָּךְ בְּמִתְּנָךְ לֵהּ אֲרֵי בְּדִיל פִּתְגָמָא הָדֵין יְבָרְכִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּכָל עוֹבָדָךְ וּבְכֹל אוֹשָׁטוּת יָדָךְ:

רש"י נתון תתן לו. אפלו מאה פעמים: לו. בינו ובינך: כי בגלל הדבר. אפלו אמרת לתן, אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה:

(יא) כִּי לֹא יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר פָּתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לְאָחִיךָ לַעֲנִיֶּךָ וּלְאֶבְיֹנְךָ בְּאַרְצֶךָ: אֲרֵי לָא יִפְסוֹק מִסְכֵּנָא מִגּוֹ אַרְעָא עַל כֵּן אֲנָא מְפַקֶּדְךָ לְמֵימַר מְפַתָּח תִּפְתַּח יָת יָדָךְ לַאֲחוּךְ לְעַנְיָךְ וּלְמִסְכֵּנָךְ בְּאַרְעָךְ:

רש"י על כן. מפני כן: לאמר. עצה לטובתך אני משיאך: לאחיך לעניך. לאיזה אח, לעני: לעניך. ביו"ד אחד, לשון עני אחד הוא. אבל ענייך בשני יודי"ן, שני עניים:

(יב) כִּי יִמָּכֵר לְךָ אָחִיךָ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת תְּשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ: אֲרֵי יְזַדַּבַּן לָךְ אֲחוּךְ בַּר יִשְׂרָאֵל אוֹ בַּת יִשְׂרָאֵל וְיִפְלְחִנָּךְ שְׁית שְׁנִין וּבְשַׁתָּא שְׁבִיעָאָה תְּפָטְרִנֵּהּ בַּר חוֹרִין מֵעִמָּךְ:

רש"י כי ימכר לך. על ידי אחרים, שמכרוהו בית דין בגנבתו הכתוב מדבר. והרי כבר נאמר (שמות כא, ב) כי תקנה עבד עברי, ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר. אלא מפני שני דברים שנתחדשו כאן. אחד שכתוב או העבריה, אף היא תצא בשש. ולא שמכרוה בית דין, שאין האשה נמכרת בגנבתה, שנאמר בגנבתו ולא בגנבתה, אלא בקטנה שמכרה אביה, ולמד כאן שאם יצאו שש שנים קודם שתביא סימנין תצא. ועוד חדש כאן (פסוק יד) העניק תעניק:

(יג) וְכִי תְשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תְשַׁלְּחֶנּוּ רֵיקָם: וַאֲרֵי תִפְטְרִנֵּהּ בַּר חוֹרִין מֵעִמָּךְ לָא תְּפָטְרִנֵּהּ רֵיקָן: (יד) הַעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאנְךָ וּמִגָּרְנְךָ וּמִיְּקְבֶךָ אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּתֶּן לוֹ: אַפְרָשָׁא תַּפְרֵשׁ לֵהּ מֵעָנָךְ וּמֵאִדְרָךְ וּמִמַּעֲצַרְתָּךְ דִּי בָרְכָךְ יְיָ אֱלָהָךְ תִּתֶּן לֵהּ:

רש"י העניק תעניק. לשון עדי בגובה ובמראית העין, שיהא נכר שהטיבות לו. ויש מפרשים לשון הטענה על צוארו: מצאנך ומגרנך ומיקבך. יכול אין לי אלא אלו בלבד, תלמוד לומר אשר ברכך, מכל מה שברכך בוראך. ולמה נאמרו אלו, מה אלו מיוחדים שהם בכלל ברכה אף כל שהוא בכלל ברכה, יצאו פרדות. ולמדו רבותינו במסכת קדושין (יז, א) בגזרה שוה כמה נותן לו מכל מין ומין:

(טו) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם: וְתִדְכַּר אֲרֵי עַבְדָא הֲוֵיתָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם וּפְרָקָךְ יְיָ אֱלָהָךְ עַל כֵּן אֲנָא מְפַקֶּדְךָ יָת פִּתְגָמָא הָדֵין יוֹמָא דֵין:

רש"י וזכרת כי עבד היית. והענקתי ושניתי לך מבזת מצרים ובזת הים, אף אתה הענק ושנה לו:

(טז) וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֲהֵבְךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ: וִיהֵי אֲרֵי יֵימַר לָךְ לָא אֶפּוֹק מֵעִמָּךְ אֲרֵי רָחֲמָךְ וְיָת אֱנַשׁ בֵּיתָךְ אֲרֵי טַב לֵהּ עִמָּךְ: (יז) וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לַאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן: וְתִסַּב יָת מַרְצָעָא וְתִתֵּן בְּאֻדְנֵהּ וּבְדָשָׁא וִיהֵי לָךְ עַבְדָּא פָּלַח לְעָלַם וְאַף לְאַמְתָּךְ תַּעְבֵּד כֵּן:

רש"י עבד עולם. יכול כמשמעו, תלמוד לומר (ויקרא כה, י) ושבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשובו, הא למדת שאין זה, אלא עולמו של יובל: ואף לאמתך תעשה כן.

הענק לה. יכול אף לרציעה השוה הכתוב אותה, תלמוד לומר (שמות כא, ה) ואם אמר יאמר העבד, עבד נרצע, ואין אמה נרצעת:

(יח) לֹא יִקְשֶׁה בְעֵינֶךָ בְּשַׁלֵּחֲךָ אֹתוֹ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֶה שְׂכַר שָׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבֵרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: לָא יִקְשֵׁי בְעֵינָךְ בְּמִפְטָרָךְ יָתֵהּ בַּר חוֹרִין מֵעִמָּךְ אֲרֵי עַל חַד תְּרֵין כַּאֲגַר אֶגִירָא פָּלְחָךְ שִׁית שְׁנִין וִיבָרֵכְנָךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּכֹל דִּי תַעְבֵּד:

רש"י כי משנה שכר שכיר. מכאן אמרו עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה. וזהו כפלים שבעבודת שכירי יום. ומהו עבודתו בלילה, רבו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון:

(יט) **שביעי** כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בִּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ: כָּל בּוּכְרָא דִּי יִתְיְלִיד בְּתוֹרָךְ וּבְעָנָךְ דְּכָרִין תַּקְדֵּשׁ קָדֶם יְיָ אֱלָהָךְ לָא תִפְלַח בְּבוּכְרָא דְתוֹרָךְ וְלָא תֵגוֹז בּוּכְרָא דְעָנָךְ:

רש"י כל הבכור וגו' תקדיש. ובמקום אחר הוא אומר לא יקדיש, שנאמר (ויקרא כז, כו) אך בכור אשר יבכר לה' וגו' , הא כיצד, אינו מקדישו לקרבן אחר, וכאן למד שמצוה לומר הרי אתה קדוש לבכורה. דבר אחר אי אפשר לומר תקדיש שכבר נאמר לא יקדיש, ואי אפשר לומר לא יקדיש שהרי כבר נאמר תקדיש, הא כיצד, מקדישו אתה הקדש עלוי, ונותן להקדש כפי טובת הנאה שבו: לא תעבד בבכור שורך ולא תגז וגו' . אף החלוף למדו רבותינו שאסור, אלא שדבר הכתוב בהוה:

(כ) לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְשָׁנָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אַתָּה וּבֵיתֶךָ: קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ תֵּיכְלִנֵּהּ שַׁתָּא בְשַׁתָּא בַּאֲתַרָא דִּי יִתְרְעֵי יְיָ אַתְּ וְאֶנַשׁ בֵּיתָךְ:

רש"י לפני ה' אלהיך תאכלנו. לכהן הוא אומר, שכבר מצינו שהוא ממתנות כהנה אחד תם ואחד בעל מום, שנאמר (במדבר יח, יח) ובשרם יהיה לך וגו' : שנה בשנה. מכאן שאין משהין אותו יותר על שנתו. יכול יהא פסול משעברה שנתו, כבר הקש למעשר, שנאמר (לעיל יד, כג) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך, מה מעשר שני אינו נפסל משנה לחברתה, אף בכור אינו נפסל, אלא שמצוה תוך שנתו: שנה בשנה. אם שחטו בסוף שנתו, אוכלו אותו היום ויום אחד משנה אחרת. למד שנאכל לשני ימים ולילה אחד:

(כא) וְכִי יִהְיֶה בוֹ מוּם פִּסֵּחַ אוֹ עִוֵּר כֹּל מוּם רָע לֹא תִזְבָּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: וַאֲרֵי יְהֵי בֵּהּ מוּמָא חָגִיר אוֹ עָוִיר כֹּל מוּם בִּישׁ לָא תִכְסְנֵהּ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ:

רש"י מום. כלל: פסח או עור. פרט: כל מום רע. חזר וכלל. מה הפרט מפורש מום הגלוי ואינו חוזר, אף כל מום שבגלוי ואינו חוזר:

(כב) בְּשְׁעָרֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו כַּצְּבִי וְכָאַיָּל: בְּקִרְוָיִךְ תֵּיכְלֵנּהּ מְסָאְבָא וְדָכְיָא כַּחֲדָא כִּבְסַר טָבְיָא וְאַיָּלָא: (כג) רַק אֶת דָּמוֹ לֹא תֹאכֵל עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם: לְחוֹד יָת דְּמֵהּ לָא תֵיכוֹל עַל אַרְעָא תִּשְׁדְּנֵהּ כְּמַיָּא:

רש"י רק את דמו לא תאכל. שלא תאמר הואיל וכלו התר הבא מכלל אסור הוא, שהרי קדוש ונשחט בחוץ בלא פדיון ונאכל, יכול יהא אף הדם מתר, תלמוד לומר רק את דמו לא תאכל:

טז (א) שָׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לָיְלָה: טַר יָת יַרְחָא דַּאֲבִיבָא וְתַעְבֵּד פִּסְחָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ אֲרֵי בְּיַרְחָא דַּאֲבִיבָא אַפֵּקָךְ יְיָ אֱלָהָךְ מִמִּצְרַיִם עַבַד לָךְ נִסִּין בְּלֵילְיָא:

רש"י שמור את חדש האביב. מקודם בואו שמור, שיהא ראוי לאביב להקריב בו את מנחת העמר, ואם לאו, עבר את השנה: ממצרים לילה. והלא ביום יצאו, שנאמר (במדבר לג, ג) ממחרת הפסח יצאו בני ישראל וגו' , אלא לפי שבלילה נתן להם פרעה רשות לצאת, שנאמר (שמות יב, לא) ויקרא למשה ולאהרן לילה וגו' :

(ב) וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: וְתִכּוֹס פִּסְחָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ מִן בְּנֵי עָנָא וְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא מִן תּוֹרֵי בְּאַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי יְיָ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִנְתֵּהּ תַּמָּן:

רש"י וזבחת פסח לה' אלהיך צאן. שנאמר (שמות יב, ה) מן הכבשים ומן העזים תקחו: ובקר. תזבח לחגיגה. שאם נמנו על הפסח חבורה מרבה, מביאים עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על השובע, ועוד למדו רבותינו דברים הרבה מפסוק זה:

(ג) לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: לָא תֵיכוֹל עֲלוֹהִי חָמִיעַ שִׁבְעָא יוֹמִין תֵּיכוֹל עֲלוֹהִי פַּטִיר לְחֵם עֹנִי אֲרֵי בִּבְהִילוּ נְפַקְתָּא מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּדִיל דְּתִדְכַּר יָת יוֹמָא מְפָקָךְ מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם כָּל יוֹמֵי חַיָּיךְ:

רש"י לחם עני. לחם שמזכיר את העוני שנתענו במצרים: כי בחפזון יצאת. ולא הספיק בצק להחמיץ וזה יהיה לך לזכרון. וחפזון לא שלך היה אלא של מצרים, שכן הוא אומר (שמות יב, לג) ותחזק מצרים על העם וגו' : למען תזכר. על ידי אכילת הפסח והמצה, את יום צאתך:

(ד) וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא יָלִין מִן הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר: וְלָא יִתְחֲזֵי לָךְ חֲמַר בְּכָל תְּחוּמָךְ שִׁבְעָא יוֹמִין וְלָא יְבִית מִן בִּסְרָא דִי תִכּוֹס בְּרַמְשָׁא בְּיוֹמָא קַדָּמָאָה לְצַפָּרָא:

רש"י ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. אזהרה למותיר בפסח דורות, לפי שלא נאמר אלא בפסח מצרים, ויום ראשון האמור כאן הוא ארבעה עשר בניסן, כמה דאתאמר (שמות יב, טו) אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם. ולפי שנסתלק הכתוב מענינו של פסח והתחיל לדבר בחקות שבעת ימים, כגון שבעת ימים תאכל עליו מצות ולא יראה לך שאור בכל גבולך, הצרך לפרש באיזו זביחה הוא מזהיר, שאם כתב ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר הייתי אומר שלמים הנשחטים כל שבעה כלן בבל תותירו ואינן נאכלין אלא ליום וליליה, לכך כתב בערב ביום הראשון. דבר אחר בחגיגת ארבעה עשר הכתוב מדבר, ולמד עליה שנאכלת לשני ימים. והראשון האמור כאן, ביום טוב הראשון הכתוב מדבר. וכן משמעות המקרא, בשר חגיגה אשר תזבח בערב, לא ילין ביום טוב הראשון עד בקרו של שני, אבל נאכלת היא בארבעה עשר ובחמשה עשר, כך היא שנויה במסכת פסחים (עא ב) :

(ה) לֹא תוּכַל לִזְבֹּחַ אֶת הַפֶּסַח בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: לִית לָךְ רְשׁוּ לְמִכַּס יָת פִּסְחָא בַּחֲדָא מִקְרָוָיךְ דַּיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ: (ו) כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת הַפֶּסַח בָּעֶרֶב כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם: אֱלָהֵן לְאַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִנְתֵּהּ תַּמָּן תִּכּוֹס יָת פִּסְחָא בְּרַמְשָׁא כְּמֵעַל שְׁמְשָׁא זְמַן מִפְּקָךְ מִמְצְרָיִם:

רש"י בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים. הרי שלשה זמנים חלוקים, בערב, משש שעות ולמעלה זבחהו. וכבוא השמש, תאכלהו. ומועד צאתך, אתה שורפהו. כלומר, נעשה נותר ויצא לבית השרפה:

(ז) וּבִשַּׁלְתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפָנִיתָ בַבֹּקֶר וְהָלַכְתָּ לְאָהָלֶיךָ: וּתְבַשֵּׁל וְתֵיכוֹל בְּאַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ בֵּהּ וְתִתְפְּנֵי בְצַפְרָא וּתְהַךְ לְקָרְוָיךְ:

רש"י ובשלת. זהו צלי אש, שאף הוא קרוי בשול: ופנית בבקר. לבקרו של שני, מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יום טוב:

(ח) שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: שִׁתָּא יוֹמִין תֵּיכוֹל פַּטִירָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה כְּנֵשׁ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לָא תַעְבֵּד עִבִידָא:

רש"י ששת ימים תאכל מצות. ובמקום אחר הוא אומר (שמות יב, טו) שבעת ימים, שבעה מן הישן וששה מן החדש. דבר אחר למד על אכילת מצה בשביעי, שאינה חובה, ומכאן אתה למד לששת ימים. שהרי שביעי בכלל היה ויצא מן הכלל ללמד, שאין אכילת מצה בו חובה אלא רשות, ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא, מה שביעי רשות אף כלם רשות, חוץ מלילה הראשון שהכתוב קבעו חובה, שנאמר (שמות יב, יח)

בערב תאכלו מצות: עצרת לה' אלהיך. עצור עצמך מן המלאכה. דבר אחר כנופיא של מאכל ומשתה, לשון (שופטים יג, טו) נעצרה נא אותך:

(ט) שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת תִּסְפָּר לָךְ מֵהָחֵל חֶרְמֵשׁ בַּקָּמָה תָּחֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שָׁבֻעוֹת: שִׁבְעָא שָׁבוּעִין תִּמְנֵי לָךְ מִדְשַׁרְיוּת מַגְלָא בַּחֲצַד עוּמְרָא דַּאֲרַמוּתָא תִּשְׁרֵי לְמִמְנֵי שִׁבְעָא שָׁבוּעִין:

רש"י מהחל חרמש בקמה. משנקצר העמר שהוא ראשית הקציר:

(י) וְעָשִׂיתָ חַג שָׁבֻעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסַּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְתַעְבֵּד חַגָּא דְּשָׁבוּעַיָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ מִסַּת נְדְבַת יָדָךְ דִּי תִתֵּן כְּמָא דִּי יְבָרֵכִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ:

רש"י מסת נדבת ידך. די נדבת ידך, הכל לפי הברכה, הבא שלמי שמחה, וקדש קרואים לאכול:

(יא) וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: וְתֶחֱדֵי קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ אַתְּ וּבְרָךְ וּבְרָתָךְ וְעַבְדָּךְ וְאַמְתָךְ וְלֵוָאָה דִּי בְקִרְוָיךְ וְגִיּוֹרָא וְיָתֵמָא וְאַרְמְלָא דִּי בֵינָךְ בְּאַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִנְתֵּהּ תַּמָּן:

רש"י והלוי. והגר והיתום והאלמנה. ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך, בנך ובתך ועבדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי, אני משמח את שלך:

(יב) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרָיִם וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: וְתִדְכַּר אֲרֵי עַבְדָא הֲוֵיתָא בְּמִצְרָיִם וְתִטַּר וְתַעְבֵּד יָת קְיָמַיָּא הָאִלֵּין:

רש"י וזכרת כי עבד היית וגו' . על מנת כן פדיתיך, שתשמור ותעשה את החקים האלה:

(יג) **מפטיר** חַג הַסֻּכֹּת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאָסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ: חַגָּא דְמַטְלַיָּא תַּעְבֵּד לָךְ שִׁבְעָא יוֹמִין בְּמִכְנְשָׁךְ מֵאִדְרָךְ וּמִמַּעְצַרְתָּךְ:

רש"י באספך. בזמן האסיף שאתה מכניס לבית פרות הקיץ. דבר אחר באספך מגרנך ומיקבך, למד שמסככין את הסכה בפסולת גורן ויקב:

(יד) וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ: וְתֶחֱדֵי בְּחַגָּךְ אַתְּ וּבְרָךְ וּבְרָתָךְ וְעַבְדָּךְ וְאַמְתָךְ וְלֵוָאָה וְגִיּוֹרָא וְיָתֵמָא וְאַרְמְלָא דִּי בְקִרְוָיךְ: (טו) שִׁבְעַת יָמִים תָּחֹג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה כִּי יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל תְּבוּאָתְךָ וּבְכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אַךְ שָׂמֵחַ: שִׁבְעָא יוֹמִין תֵּחוֹג קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּאַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי יְיָ אֲרֵי יְבָרְכִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּכָל עֲלֲלָתָךְ וּבְכָל עוֹבָדֵי יְדָיךְ וּתְהֵי בְּרַם חָדֵי:

רש"י והיית אך שמח. לפי פשוטו אין זה לשון צווי אלא לשון הבטחה, ולפי תלמודו למדו מכאן לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה:

(טז) שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בְּחַג הַמַּצוֹת וּבְחַג הַשָּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פְּנֵי יְהוָה רֵיקָם: תְּלַת זִמְנִין בְּשַׁתָּא יִתְחֲזֵי כָל דְּכוּרָךְ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בַּאֲתָרָא דִי יִתְרְעֵי בְּחַגָּא דְפַטִירַיָא וּבְחַגָּא דְשָׁבוּעַיָא וּבְחַגָּא דְמְטַלַיָא וְלָא יִתְחֲזֵי קֳדָם יְיָ רֵיקָנוּן:

רש"י ולא יראה את פני ה' ריקם. אלא הבא עולות ראיה ושלמי חגיגה:

(יז) אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: גְּבַר כְּמַתְּנַת יְדֵהּ כְּבִרְכָתָא דַיְיָ אֱלָהָךְ דִי יְהַב לָךְ: ססס:

רש"י איש כמתנת ידו. מי שיש לו אוכלין הרבה ונכסים מרבין יביא עולות מרבות ושלמים מרבים:

הפטרת ראה - ישעיה נד

(יא) עֲנִיָּה סֹעֲרָה לֹא נֻחָמָה הִנֵּה אֲנֹכִי מַרְבִּיץ בַּפּוּךְ אֲבָנַיִךְ וִיסַדְתִּיךְ בַּסַּפִּירִים: (יב) וְשַׂמְתִּי כַדְכֹד שִׁמְשֹׁתַיִךְ וּשְׁעָרַיִךְ לְאַבְנֵי אֶקְדָּח וְכָל גְּבוּלֵךְ לְאַבְנֵי חֵפֶץ: (יג) וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ: (יד) בְּצֶדֶק תִּכּוֹנָנִי רַחֲקִי מֵעֹשֶׁק כִּי לֹא תִירָאִי וּמִמְּחִתָּה כִּי לֹא תִקְרַב אֵלָיִךְ: (טו) הֵן גּוֹר יָגוּר אֶפֶס מֵאוֹתִי מִי גָר אִתָּךְ עָלַיִךְ יִפּוֹל: (טז) (הן) הִנֵּה אָנֹכִי בָּרָאתִי חָרָשׁ נֹפֵחַ בְּאֵשׁ פֶּחָם וּמוֹצִיא כְלִי לְמַעֲשֵׂהוּ וְאָנֹכִי בָּרָאתִי מַשְׁחִית לְחַבֵּל: (יז) כָּל כְּלִי יוּצַר עָלַיִךְ לֹא יִצְלָח וְכָל לָשׁוֹן תָּקוּם אִתָּךְ לַמִּשְׁפָּט תַּרְשִׁיעִי זֹאת נַחֲלַת עַבְדֵי יְהוָה וְצִדְקָתָם מֵאִתִּי נְאֻם יְהוָה: **נה** (א) הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם וַאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף לְכוּ שִׁבְרוּ וֶאֱכֹלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְלוֹא כֶסֶף וּבְלוֹא מְחִיר יַיִן וְחָלָב: (ב) לָמָּה תִשְׁקְלוּ כֶסֶף בְּלוֹא לֶחֶם וִיגִיעֲכֶם בְּלוֹא לְשָׂבְעָה שִׁמְעוּ שָׁמוֹעַ אֵלַי וְאִכְלוּ טוֹב וְתִתְעַנַּג בַּדֶּשֶׁן נַפְשְׁכֶם: (ג) הַטּוּ אָזְנְכֶם וּלְכוּ אֵלַי שִׁמְעוּ וּתְחִי נַפְשְׁכֶם וְאֶכְרְתָה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים: (ד) הֵן עֵד לְאוּמִּים נְתַתִּיו נָגִיד וּמְצַוֵּה לְאֻמִּים: (ה) הֵן גּוֹי לֹא תֵדַע תִּקְרָא וְגוֹי לֹא יְדָעוּךָ אֵלַיִךְ יָרוּצוּ לְמַעַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֵאֲרֶךָ:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה נגעים פרק ג

א. הַכֹּל מְטַמְּאִין בַּנְּגָעִים, חוּץ מִן הַנְּכָרִים וְגֵר תּוֹשָׁב. הַכֹּל כְּשֵׁרִים לְרְאוֹת אֶת הַנְּגָעִים, אֶלָּא שֶׁהַטָּמֵא וְהַטָּהֳרָה בִּידֵי כֹהֵן. אוֹמְרִים לוֹ אֱמוֹר טָמֵא, וְהוּא אוֹמֵר טָמֵא. אֱמוֹר טָהוֹר, וְהוּא אוֹמֵר טָהוֹר. אֵין רוֹאִים שְׁנֵי נְגָעִים כְּאֶחָד, בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד וּבֵין בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים, אֶלָּא רוֹאֶה אֶת הָאֶחָד וּמַסְגִּירוֹ וּמַחְלִיטוֹ וּפוֹטְרוֹ, וְחוֹזֵר לַשֵּׁנִי. אֵין מַסְגִּירִין אֶת הַמַּסְגֵּר וְלֹא מַחְלִיטִין אֶת הַמַּחְלֵט. אֵין מַסְגִּירִין אֶת הַמַּחְלֵט, וְלֹא מַחְלִיטִין אֶת הַמַּסְגֵּר. אֲבָל בַּתְּחִלָּה, בְּסוֹף שָׁבוּעַ, הַמַּסְגִּיר מַסְגִּיר, וְהַמַּחְלִיט מַחְלִיט, מַסְגִּיר וּפוֹטֵר, מַחְלִיט וּפוֹטֵר:

ברטנורה (א) **הכל מיטמאין**. ואפילו קטן דמהו דתימא איש צרוע כתיב (ויקרא יג), קא משמע לן אדם כי יהיה בעור בשרו כתיב (שם): **הכל כשרים לראות את הנגעים**. ואע"פ שאינו בקי בהן ובשמותיהן, אם חכם עמו, רואה אבל בינו לבין עצמו אם אינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים: **שהטומאה והטהרה ביד כהן**. חכם ישראל רואה את הנגעים ואומר לכהן, אע"פ שהוא שוטה אמור טמא, אמור טהור: **בין באיש אחד בין בשני אנשים**. שנולדו שני נגעים באיש אחד או בשני אנשים, אין הכהן רואה אותן בבת אחת, שאין הכהן יכול לראות יפה שני נגעים כאחד: **ומסגירו**. אי בר הסגר הוא, כגון על ידי ארבעה מראות: **ומחליטו**. אם ראוי להחליט, כגון על ידי שער לבן או מחיה: **ופוטרו**. אם הוא למטה מארבעה מראות: **וחוזר לשני**. מאחר שנולד השני קודם שהסגיר את הראשון או שהחליטו: **אין מסגירים את המוסגר**. וכן נמי: **אין מחליטין את המוסגר**. דאם הסגירו בנגע אחד ואחר כך נולד לו נגע אחר שראוי להסגירו או להחליטו, אין נזקק לו, וכי מתסי מן הראשון אין על הנגע השני לא תורת מוסגר ולא תורת מוחלט עד שיזקק לו: אבל בתחלה בסוף שבוע המסגיר מסגיר. אם בתחלת השבוע נולד השני קודם שהסגיר את הראשון, מסגיר על הראשון ומסגיר על השני. וכן בסוף שבוע ראשון אם עמד הראשון בעיניו, מסגירו וחוזר ומסגיר על השני: **והמחליט מחליט**. מחליט על הראשון וחוזר ומחליט על השני: **מסגיר ופוטר**. מסגיר על הראשון ופוטר על השני: **מחליט ופוטר**. מחליט על הראשון ופוטר על השני. והוא הדין איפכא, מסגיר ומחליט, או מחליט ומסגיר, פוטר ומסגיר, פוטר ומחליט:

ב. חָתָן שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע, נוֹתְנִין לוֹ שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה, לוֹ, וּלְבֵיתוֹ, וְלִכְסוּתוֹ. וְכֵן בָּרֶגֶל, נוֹתְנִין לוֹ כָּל יְמוֹת הָרֶגֶל:

ברטנורה (ב) **נותנין לו שבעת ימי המשתה**. דכתיב וביום הראות בו, מכדי לכתוב רחמנא ובהראות, מאי וביום, לומר לך יש יום שאתה רואה ויש יום שאי אתה רואה:

ג. עוֹר הַבָּשָׂר מִטַּמֵּא בִּשְׁנֵי שְׂבוּעוֹת, וּבִשְׁלֹשָׁה סִימָנִין בְּשֵׂעָר לָבָן וּבְמִחְיָה וּבְפִשְׁיוֹן. בְּשֵׂעָר לָבָן וּבְמִחְיָה, בַּתְּחִלָּה, וּבְסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן, וּבְסוֹף שְׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר. וּבְפִשְׁיוֹן, בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן, וּבְסוֹף שְׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר. וּמִטַּמֵּא בִּשְׁנֵי שְׁבוּעוֹת, שֶׁהֵן שִׁלְשָׁה עָשָׂר יוֹם:

ברטנורה (ג) **עור הבשר**. שנראה בו אחד מארבעה מראות: **בתחילה**. כשהובא אל הכהן בלא הסגר, מיטמא בשער לבן ובמחיה. אבל בפשיון אינו מיטמא עד סוף שבוע ראשון, או סוף שבוע שני, ולאחר הפטור דסוף שבוע שני כשעמד בעיניו ופטרו, אם אחרי כן פשה חוזר וחולטו: **שלשה עשר יום**. דיום שביעי של שבוע ראשון עולה לכאן ולכאן:

ד. הַשְּׂחִין וְהַמִּכְוָה מִטַּמְּאִין בְּשָׁבוּעַ אֶחָד, וּבִשְׁנֵי סִימָנִין בְּשֵׂעָר לְבָן וּבִפְשִׁיּוֹן. בְּשֵׂעָר לָבָן, בַּתְּחִלָּה, בְּסוֹף שָׁבוּעַ, לְאַחַר הַפְּטוּר. וּבְפְשִׁיּוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ, לְאַחַר הַפְּטוּר. וּמִטַּמְּאִין בְּשָׁבוּעַ אֶחָד, שֶׁהוּא שִׁבְעַת יָמִים:

ברטנורה (ד) השחין והמכוה מיטמאין בשבוע אחד. דשאר נגעים יש להן שני הסגרות, ואלו אם לא פשה בשבוע ראשון ולא נולד שער לבן, פוטרו. ולשון מיטמאין דנקט, הכי קאמר כשבאו אלו שני סימנים בסוף שבוע אחד, טמא. הא לא באו, טהור:

ה. הַנִּתָּקִין מִטַּמְּאִין בִּשְׁנֵי שָׁבוּעוֹת, בִּשְׁנֵי סִימָנִין בְּשֵׂעָר צָהֹב דַּק וּבִפְשִׁיּוֹן. בְּשֵׂעָר צָהֹב דַּק, בַּתְּחִלָּה, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר. וּבְפְשִׁיּוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר. וּמִטַּמְּאִין בִּשְׁנֵי שָׁבוּעוֹת, שֶׁהֵן שִׁלְשָׁה עָשָׂר יוֹם:

ברטנורה (ה) **הנתקין**. נגעים שבראש או בזקן, קרויין נתקים: **בשער צהוב דק בתחלה**. אם בתחלה נולד לו שער צהוב, מחליטו צהוב דומה לזהב: בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני. אם בסוף שבוע ראשון פשה או נולד לו שער צהוב, מחליטו. ואם לאו, מסגירו שנית. ואם בסוף שבוע שני פשה או נולד לו שער צהוב, מחליטו. ואם לאו, פוטרו. ואם לאחר הפטור פשה או נולד לו שער צהוב, מחליטו:

ו. הַקָּרַחַת וְהַגַּבַּחַת מִטַּמְּאוֹת בִּשְׁנֵי שָׁבוּעוֹת, וּבִשְׁנֵי סִימָנִין בְּמִחְיָה וּבִפְשִׁיּוֹן. בְּמִחְיָה, בַּתְּחִלָּה, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר. וּבְפְשִׁיּוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר. וּמִטַּמְּאוֹת בִּשְׁנֵי שָׁבוּעוֹת, שֶׁהֵן שִׁלְשָׁה עָשָׂר יוֹם:

ברטנורה (ו) **הקרחת והגבחת**. לקמן בסוף פרק י' מפרש איזו היא קרחת ואיזו היא גבחת: **במחיה ובפשיון**. אבל בשער לבן אין מיטמאין, לפי שאין שער צומח בהן:

ז. הַבְּגָדִים מִטַּמְּאִין בִּשְׁנֵי שָׁבוּעוֹת, וּבִשְׁלֹשָׁה סִימָנִין בִּירַקְרָק וּבַאֲדַמְדָּם וּבִפְשִׁיּוֹן. בִּירַקְרָק וּבַאֲדַמְדָּם, בַּתְּחִלָּה, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, וּבְסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר. וּבְפְשִׁיּוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר. וּמִטַּמְּאִין בִּשְׁנֵי שָׁבוּעוֹת, שֶׁהֵן שִׁלְשָׁה עָשָׂר יוֹם:

ברטנורה (ז) **בירקרק ובאדמדם**. הא דקרי בבגדים ובבתים סימן טומאה ירקרק ואדמדם, ולא קרי לעיל סימן טומאה לארבעה מראות שבעור בשר, משום דארבעה מראות שבעור בשר אפילו עומדים בו כמה שנים אינן מחליטים בלא שער לבן ובלא פשיון ובלא מחיה, אבל בבגדים כשעמד הירקרק או אדמדם שני שבועות אע"ג דלא פשה כתיב [ויקרא יג] באש תשרפנו, להכי קרי להו בבגדים סימן טומאה, וכן בבתים שלשה שבועות כשחזר הנגע לכמות שהיה או מירקרק לאדמדם או מאדמדם לירקרק, כתיב (שם יד) ונתץ את

הבית, כאילו פשה, להכי קרי להו סימן טומאה: **לאחר הפטור**. כגון שכהה, אם חזר אחרי כן, שורף:

ח. הַבָּתִּים מִטַּמְּאִין בִּשְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת, וּבִשְׁלֹשָׁה סִימָנִים בִּירַקְרָק וּבַאֲדַמְדַּם וּבְפִשְׁיוֹן. בִּירַקְרָק וּבַאֲדַמְדַּם, בַּתְּחִלָּה, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שְׁלִישִׁי, לְאַחַר הַפְּטוּר. וּבְפִשְׁיוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שְׁלִישִׁי, לְאַחַר הַפְּטוּר. וּמְטַמְּאִין בִּשְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת, שֶׁהֵן תִּשְׁעָה עָשָׂר יוֹם. אֵין בַּנְּגָעִים פָּחוֹת מִשָּׁבוּעַ אֶחָד, וְלֹא יוֹתֵר עַל שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת:

ברטנורה (ח) **תשעה עשר יום**. ראשון ושביעי של שבוע אמצעי עולים לפניהם ולאחריהם: **פחות משבוע אחד**. כגון שחין ומכוה: **שלשה שבועות**. כגון נגעי בתים:

גמרא נדה דף כה ע"א

שָׁאֲלוּ לִפְנֵי רַבִּי: הַמַּפֶּלֶת שְׁפִיר מָלֵא בָּשָׂר מַהוּ? אָמַר לָהֶם: לֹא שָׁמַעְתִּי. אָמַר לְפָנָיו רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי: כָּךְ אָמַר אַבָּא: מָלֵא דָּם טְמֵאָה נִדָּה. מָלֵא בָּשָׂר טְמֵאָה לֵידָה. אָמַר לֵיהּ: אִלְמָלֵא דְּבָר חָדָשׁ אָמַרְתָּ לָנוּ מִשּׁוּם אֲבִיךָ שְׁמַעֲנוּךָ עַכְשָׁיו מִדְּהָא קָמַיְיתָא כִּיחִידָאָה קָאָמַר כְּסוּמְכוֹס שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר הָא נָמֵי שֶׁמָּא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֶמְרָהּ וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּתַנְיָא הַמַּפֶּלֶת שְׁפִיר שֶׁאֵינוֹ מְרֻקָּם. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר וָלָד. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵינוֹ וָלָד. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מִשּׁוּם רַבִּי אוֹשַׁעְיָה מַחֲלֹקֶת בְּעָכוּר אֲבָל בְּצָלוּל דִּבְרֵי הַכֹּל אֵינוֹ וָלָד. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: בְּצָלוּל מַחֲלֹקֶת. אִיבָּעְיָא לְהוּ בְּצָלוּל מַחֲלֹקֶת אֲבָל בְּעָכוּר דִּבְרֵי הַכֹּל וָלָד אוֹ דִילְמָא בֵּין בָּזֶה וּבֵין בָּזֶה מַחֲלֹקֶת תֵּיקוּ:

רש"י **כסומכוס**. בר"פ דם שבתוך החתיכה מטמא משום נדה ויחידאה היא: **כרבי יהושע אמרה**. דמשום עור שפיר לחודיה מטמא משום לידה ויחידאה היא דדלמא אפי' במלא בשר פליגי כיון דאינו מרוקם מעולם לא היה ולד ואף ע"ג דפליג ר"י בשפיר לחודא במלא דם מודה דלא ולד הוא דדם מוכיח עליו: **בעכור**. מה שבתוכו עכור דאיכא למימר ולד היה ונימוח: **בצלול**. שהוא מלא מים צלולין:

זוהר ויקהל דף ר"ה ע"א

כַּד אִנּוּן חַכִּימִין יָתְבִין בְּהַהוּא רוּחָא קַדִּישָׁא רוּחָא עִלָּאָה בָּעָאן לְשַׁמְּשָׁא עַרְסֵיהוּ וְהַאי רוּחָא אַמְשִׁיךְ אַבַּתְרֵהּ לְתַתָּא כָּל אִנּוּן נִשְׁמָתִין קַדִּישִׁין וְיָרְתִין קַדִּישֵׁי עֶלְיוֹנִין בְּהַאי רוּחָא נִשְׁמָתִין קַדִּישִׁין לְבָנֵיהוֹן כַּדְקָא יָאוּת. כֵּיוָן דְּהַאי רוּחָא שָׁרָא עַל עָלְמָא כָּל רוּחִין בִּישִׁין וְכָל מְקַטְרְגִין בִּישִׁין אִסְתַּלְקוּ מֵעָלְמָא. וְלָא בַּעֵינָן לְצַלָּאָה עַל נְטוֹרָא בְּגִין דְּיִשְׂרָאֵל אִנּוּן נְטִירִין בְּהַאי רוּחָא וְסֵכַּת שָׁלוֹם פְּרִיסַת גַּדְפָּהָא עֲלַיְיהוּ וְאִנּוּן נְטִירִין מִכֹּלָּא. וְאִיתֵּימָא הָא תְּנֵינָן דְּלָא יְפוֹק בַּר נַשׁ יְחִידָאֵי לָא בְּלֵילְיָא רְבִיעָאָה דְּשַׁבַּתָּא וְלָא בְּלֵילְיָא דְּשַׁבַּתָּא וּבָעֵי

בַּר נָשׁ לְאִסְתַּמְּרָא. וְהָא אֲמָרַן דִּבְלֵילְיָא דְּשַׁבַּתָּא נְטִירִין בְּנֵי נָשָׁא מִכָּל מְקַטְרְגִין דְּעָלְמָא וְלָא בַּעֵינָן לְצַלָּאָה עַל נְטוֹרָא.

תרגום הזוהר וּכְשֶׁאֵלּוּ הַחֲכָמִים יוֹשְׁבִים בָּרוּחַ הַקָּדוֹשׁ הַהוּא, הָרוּחַ הָעֶלְיוֹן, צְרִיכִים לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתָם, כִּי הָרוּחַ הַזֶּה מַמְשִׁיךְ אַחֲרָיו לְמַטָּה, כָּל אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת, וְהַקְּדוֹשִׁים הָעֶלְיוֹנִים יוֹרְשִׁים בָּרוּחַ הַזֶּה, נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת לִבְנֵיהֶם כָּרָאוּי. כֵּיוָן שֶׁהָרוּחַ הַזֶּה שׁוֹרֶה עַל הָעוֹלָם, כָּל הָרוּחוֹת הָרָעוֹת וְכָל הַמְּקַטְרְגִים הָרָעִים מִסְתַּלְּקִים מִן הָעוֹלָם, וְאֵין אָנוּ צְרִיכִים לְהִתְפַּלֵּל עַל שְׁמִירָה, מִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם שְׁמוּרִים בָּרוּחַ הַהוּא, וְסֻכַּת שְׁלוֹם, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, פּוֹרֶשֶׂת כְּנָפֶיהָ עֲלֵיהֶם, וְהֵם נִשְׁמָרִים מִכֹּל. וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי לְמַדְנוּ, שֶׁלֹּא יֵצֵא אָדָם יְחִידִי לֹא בְּלֵיל רְבִיעִי שֶׁל הַשָּׁבוּעַ, וְלֹא בְּלֵיל שַׁבָּת. וְהָאָדָם צָרִיךְ לְהִשָּׁמֵר. וַהֲרֵי אֲמַרְנוּ שֶׁבְּלֵיל שַׁבָּת מְשׁוּמָרִים בְּנֵי הָאָדָם מִכָּל מְקַטְרְגֵי הָעוֹלָם וְאֵין אָנוּ צְרִיכִים לְהִתְפַּלֵּל עַל שְׁמִירָה.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פרק י

א. מֻתָּר לְקַשֵּׁר קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָא לְדָבָר מִצְוָה כְּגוֹן שֶׁיִּקְשֹׁר לְמִדַּד שִׁעוּר מִשְׁעוּרֵי הַתּוֹרָה. נִימַת כִּנּוֹר שֶׁנִּפְסְקָה קוֹשְׁרִין אוֹתָהּ בַּמִּקְדָּשׁ אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה. וְלֹא יִקְשֹׁר נִימָא לְכַתְּחִלָּה אֶפְלוּ בַּמִּקְדָּשׁ: **ב.** כָּל קֶשֶׁר שֶׁחַיָּבִין עַל קְשׁוּרוֹ כָּךְ חַיָּבִין עַל הֶתֵּרוֹ. וְכָל קֶשֶׁר שֶׁהַקּוֹשֵׁר אוֹתוֹ פָּטוּר כֵּן הַמַּתִּיר אוֹתוֹ פָּטוּר. וְכָל קֶשֶׁר שֶׁמֻּתָּר לְקָשְׁרוֹ כָּךְ מֻתָּר לְהַתִּירוֹ:

מוסר

ספר חסידים סימן קעט

אַל יְקַבֵּל אָדָם בְּבֵיתוֹ נָשִׁים פֶּן יְהַרְהֵר אַחֲרֵיהֶם. וְאַל יָדוּר בְּבַיִת שֶׁאֲנָשִׁים עוֹלִים שָׁם שֶׁיְּבִיאוּהוּ לִשְׁבוּעָה אוֹ הוּא אוֹתָם וְאִם יֵשׁ לוֹ בָּנִים שֶׁמָּא יִלְמְדוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם. וְאַל יָדוּר אָדָם בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מִשְׁפָּחוֹת מְקֻבָּצוֹת כִּי אֵין מְקַבְּלִים תּוֹכָחָה כִּי הַמִּשְׁפָּחָה מְחַפָּה עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִתְבַּיְּשׁוּ לְעֵינֵי מִשְׁפָּחוֹת שֶׁבָּעִיר וּלְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה בְּלֹא רִיב וּבְלֹא מַצָּה. וְלֹא יָדוּר בְּעִיר שֶׁפְּרִיצִים שָׁם שׁוֹתִים וְלֹא בָּעִיר שֶׁאֵין אֶחָד רֹאשׁ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כח) בְּפֶשַׁע אֶרֶץ רַבִּים שָׂרֶיהָ. צֵא וּלְמַד מִכֹּשֶׁרֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם טַפְסָר אֶחָד הָיָה וּבְמָקוֹמוֹ הָיָה שׁוּק גָּדוֹל וְהָיָה בְּאוֹתוֹ יוֹם מִתְקַבְּצִים מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת וְנִתְקַבְּצוּ שָׁם זוֹנוֹת הַרְבֵּה וּלְאוֹתָן זוֹנוֹת הָיְתָה גְּבֶרֶת אַחַת עַל כֻּלָּן אָמַר לִשְׁלוּחוֹ הַשֹּׂר קַח מָמוֹן הַרְבֵּה וְתַשְׁכִּיר לִי כָּל הַזּוֹנוֹת, כִּי לְמָחָר יָבוֹאוּ לַשּׁוּק וּלְאַחַר שֶׁתַּשְׁכִּיר לִי אֶת כֻּלָּן כְּמוֹ שֶׁיִּרְצוּ תַּכְנִיסֵן כֻּלָּן בְּבַיִת אֶחָד וְתַצִּיעַ לְכָל אַחַת מִטָּה אַחַת יָפָה וְתֵן לָהֶן לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וּמְלֵאכֶת צֶמֶר וְתִשְׁמְרֵן עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַשּׁוּק וּתְשִׁיבֵן לִמְקוֹמָן. הָלַךְ וְדִבֵּר לִגְבֶרֶת שֶׁל זוֹנוֹת כָּל מַה שֶּׁאָתָּ חָפֵצָה אֶתֵּן לַנָּשִׁים שֶׁלָּךְ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁתַּרְוִיחוּ. וְנָתַן לָהּ כָּל מַה שֶּׁאָמְרָה וְהִכְנִיס כֻּלָּן בְּבַיִת אֶחָד וּשְׁמָרָן. לְאַחַר שֶׁעָבַר הַשּׁוּק

הֵשִׁיב כֻּלָּן לְעִיר כָּךְ הָיָה עוֹשֶׂה כָּל זְמַן שֶׁהָיָה הַשּׁוּק וְהַזּוֹנוֹת בָּאוֹת. כָּל שֶׁכֵּן יִשְׂרָאֵל צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת סְיָג וְגָדֵר לְעוֹשֵׂי עֲבֵרָה. עַל כֵּן צִוָּה (דברים כג) לֹא תִהְיֶה קְדֵשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל:

פרשת שופטים

שופטים יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(יח) שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לִשְׁבָטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק: דַּיְנִין וּפַרְעָנִין תְּמַנֵּי לָךְ בְּכֹל קִרְוָיךְ דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ לְשִׁבְטָיךְ וִידוּנוּן יָת עַמָּא דִּין דְּקוּשׁוֹט:

רש"י שפטים ושטרים. שופטים, דינים הפוסקים את הדין. ושוטרים, הרודין את העם אחר מצותם. שמכין וכופתין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט: בכל שעריך. בכל עיר ועיר: לשבטיך. מוסב על תתן לך. שופטים ושוטרים תתן לך לשבטיך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נתן לך: לשבטיך. מלמד שמושיבין דינין לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר: ושפטו את העם וגו' . מנה דינין מומחים וצדיקים לשפוט צדק:

(יט) לֹא תַטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תַכִּיר פָּנִים וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים וְיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִם: לָא תַצְלֵי דִּין לָא תְּשְׁתְּמוֹדַע אַפִּין וְלָא תְקַבֵּל שׁוֹחֲדָא אֲרֵי שׁוֹחֲדָא מְעַוֵּר עֵינֵי חַכִּימִין וּמְקַלְקֵל פִּתְגָמִין תְּרִיצִין:

רש"י לא תטה משפט. כמשמעו: לא תכיר פנים. אף בשעת הטענות. אזהרה לדין שלא יהא רך לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב. לפי שכשרואה שהדין מכבד את חברו מסתתמין טענותיו: ולא תקח שחד. אפלו לשפוט צדק: כי השחד יעור. משקבל שחד ממנו אי אפשר שלא יטה את לבו אצלו להפוך בזכותו: דברי צדיקים. דברים המצדקים, משפטי אמת:

(כ) צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה וְיָרַשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: קְשׁוֹט קַשְׁטָא תְּהֵי רָדִיף בְּדִיל דְּתִיחֵי וְתֵירַת יָת אַרְעָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ:

רש"י צדק צדק תרדף. הלך אחר בית דין יפה: למען תחיה וירשת. כדאי הוא מנוי הדינין הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן:

(כא) לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה כָּל עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָךְ: לָא תְצוֹב לָךְ אֲשֵׁרַת כָּל אִילָן בְּסְטַר מַדְבְּחָא דַיְיָ אֱלָהָךְ דִּי תַעְבֵּד לָךְ:

רש"י לא תטע לך אשרה. לחייבו עליה משעת נטיעתה ואפלו לא עבדה עובר בלא תעשה על נטיעתה: לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך. אזהרה לנוטע אילן ולבונה בית בהר הבית:

(כב) וְלֹא תָקִים לְךָ מַצֵּבָה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ וְלָא תְקִים לָךְ קָמָא דִּי סָנֵי יְיָ אֱלָהָךְ׃

רש"י ולא תקים לך מצבה. מצבת אבן אחת, להקריב עליה אפלו לשמים: אשר שנא. מזבח אבנים ומזבח אדמה צוה לעשות, ואת זו שנא כי חק היתה לכנענים. ואף על פי שהיתה אהובה לו בימי האבות, עכשיו שנאה, מאחר שעשאוה אלו חק לעבודה זרה:

יז (א) לֹא תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוּם כֹּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא׃ לָא תִכּוֹס קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ תּוֹר וְאִמַּר דִּי יְהֵי בֵּהּ מוּמָא כֹּל מִדַּעַם בִּישׁ אֲרֵי מָרְחָק קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ הוּא׃

רש"י לא תזבח וגו' כל דבר רע. אזהרה למפגל בקדשים על ידי דבור רע. ועוד נדרשו בו שאר דרשות בשחיטת קדשים:

נביאים - ישעיה - פרק נא

(יב) אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מְנַחֶמְכֶם מִי אַתְּ וַתִּירְאִי מֵאֱנוֹשׁ יָמוּת וּמִבֶּן אָדָם חָצִיר יִנָּתֵן׃ אֲנָא אֲנָא הוּא מְנַחֶמְכוֹן מִמָּן אַתּוּן דַּחֲלִין מֵאֱנָשָׁא דְּמָאֵית וּמִבַּר אֱנָשָׁא דִּי כְעִסְבָּא חֲשִׁיב׃

רש"י **מי את** . בת צדיקים כמותך מלאה זכיו' למה תיראי מאנוש אשר סופו למות :

(יג) וַתִּשְׁכַּח יְהוָה עֹשֶׂךָ נוֹטֶה שָׁמַיִם וְיֹסֵד אָרֶץ וַתְּפַחֵד תָּמִיד כָּל הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת הַמֵּצִיק כַּאֲשֶׁר כּוֹנֵן לְהַשְׁחִית וְאַיֵּה חֲמַת הַמֵּצִיק׃ וְאִתְנְשֵׁיתָא פּוּלְחָנָא דַיְיָ דְּעָבָדְךְ דְּתָלָא שְׁמַיָּא וְשַׁכְלֵיל אַרְעָא וּדְחַלְתָּא תְּדִירָא כָּל יוֹמָא מִן קֳדָם חֲמַת מְעִיקָא כְּמָא דְמִתַּקְנִין לְחַבָּלָא וּכְעַן אָן הִיא חֲמַת דְּמְעִיקָא׃

רש"י **ותשכח ה' עושך** . ולא נשענת עליו : **המציק** . מושלי אומות העולם המשעבדים בכם : **כאשר כונן** . נזדמן : **ואיה חמת המציק** . מחר בא ואיננו :

(יד) מְהַר צֹעֶה לְהִפָּתֵחַ וְלֹא יָמוּת לַשַּׁחַת וְלֹא יֶחְסַר לַחְמוֹ׃ מוֹחֵי פּוּרְעָנוּתָא לְאִתְגְּלָאָה וְלָא יְמוּתוּן צַדִּיקַיָּא לְחַבָּל וְלָא יַחְסְרוּן מְזוֹנֵיהוֹן׃

רש"י **מהר צועה להפתח** . אפי' נקבין קשין עליו וצריך הוא להפתח בהילוך המעים כדי שלא ימות לשחת וכיון שמיהר להפתח צריך הוא למזונות רבים שאם יחסר לחמו אף הוא ימות : **צועה** . ל' דבר העומד להיו' נירוק כמו שאומר במואב שדימהו הנבי' ליין (ירמי' מח) השקט אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ונא' שם ושלחתי לו צועים וצעהו וכליו יריקו , ד"א מהר צועה אותו האויב המציק שהוא עכשיו חגור מתני' חלוץ כח

ימהר להפתח ולהיות חלש : **צועה** . חוגר כמו (לקמן סג) צועה ברוב כחו . **ולא ימות** . המסור בידו לשחת אבל הלשון ראשון מדר' אגד' הוא בפסיקת' רבתי :

(טו) וְאַנְכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רֹגַע הַיָּם וַיֶּהֱמוּ גַּלָּיו יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: וָאָנָא יְיָ אֱלָהָךְ דְּנָזִיף בְּיַמָּא וְהָמָן גַּלּוֹהִי יְיָ צְבָאוֹת שְׁמֵיהּ:

רש"י **רוגע הים** . לשון עורי רגע (איוב ז) פרונצ"א בלע"ז :

(טז) וָאָשִׂים דְּבָרַי בְּפִיךָ וּבְצֵל יָדִי כִּסִּיתִיךָ לִנְטֹעַ שָׁמַיִם וְלִיסֹד אָרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אָתָּה: וְשַׁוֵּיתִי פִּתְגָמַי נְבוּאָתִי בְּפוּמָךְ וּבְטָלַל גְּבוּרְתִּי אַגָּנִית עָלָךְ לְקַיָּמָא עַמָּא דַּאֲמִיר עָלַיהוֹן דְּיִסְגּוּן כְּכוֹכְבֵי שְׁמַיָּא וּלְשַׁכְלְלָא כְנִשְׁתָּא דַּאֲמִיר עֲלֵיהוֹן דְּיִסְגּוּן כְּעַפְרָא דְאַרְעָא וּלְמֵימַר לְדָדָירִין בְּצִיּוֹן עַמִּי אַתּוּן:

רש"י **לנטוע שמים** . לקיימא עמא דאמיר עליהון דיסגון ככוכבי שמיא : **וליסוד ארץ** . ולשכללא כנישתא דאמיר עליהון דיסגון כעפרא דארעא :

(יז) הִתְעוֹרְרִי הִתְעוֹרְרִי קוּמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר שָׁתִית מִיַּד יְהוָה אֶת כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת קֻבַּעַת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה שָׁתִית מָצִית: אִתְרַבָּא אִתְרַבָּא קוּמִי יְרוּשְׁלֵם דְּקַבֵּילְתְּ מִן קֳדָם יְיָ יָת כָּסָא דְחֵימְתֵהּ יָת פַּיָּלֵי כָסָא דְלָוָתָא שְׁתֵית אַעְדֵּית:

רש"י **קבעת** . ת"י פילי והוא שם כוס ולי נראה קבעת אלו השמרים הקבועים בתחתית הכלי ומצית יורה עליו כמה שנאמר שמריה ימצו (תהלים עה) : **התרעלה** . הוא משקה המטמטם ומתיש כח האדם כאסור וקשור ומעוטף כמו הברושים הרעלו (נחום ב) והשרות והרעלות שהוא לשון עיטוף ובמס' שבת מדיות רעולו' מין סרבל נאה להתעטף בו . **תרעלה** . אינטומישמנ"ט בלע"ז : **מצית** . אגושטי"ר בלע"ז :

כתובים - תהילים - פרק ז

(יג) אִם לֹא יָשׁוּב חַרְבּוֹ יִלְטוֹשׁ קַשְׁתּוֹ דָרַךְ וַיְכוֹנְנָהּ: אִם לָא יְתוּב לְדַחֲלְתֵיהּ סַיְפֵּהּ שְׁחִיץ קַשְׁתֵּהּ מְתִיחָא וּסְדִירָא:

רש"י **אם לא ישוב** . הרשע מרשעו : **חרבו ילטוש** . הקב"ה עליו ילטוש פורבי"א בלע"ז וידרוך קשתו :

(יד) וְלוֹ הֵכִין כְּלֵי מָוֶת חִצָּיו לְדֹלְקִים יִפְעָל: וּמְטוּלְתֵּהּ תַּקִּין זְיָגֵי מוֹתָא גִּירוֹי לְדָלְקֵי צַדִּיקַיָּא יַעְבֵּיד:

רש"י **ולו** . ולרשע הכין הקב"ה כלי מות : **לדלקים** . לרודפים כמו כי דלקת אחרי (בראשית לא) וכן פירושו חציו להרוג את הרשעים הדולקים את הצדיקים יפעל הקב"ה ויזמינם להמיתם , כל דליקה ל' רדיפה היא :

(טו) הִנֵּה יְחֹבֶל אָוֶן וְהָרָה עָמָל וְיָלַד שָׁקֶר: הָא יְצַטַּעַר לְשַׁקָּר וְיֵעֲדֵי עַמְלָא וְיֵלֵיד שִׁקְרָא:

רש"י **יחבל** . ל' הריון ולידה כמו (שיר ח) שמה חבלתך אמך : **והרה עמל וילד שקר** . כל מה שהוא מוליד ויגע הכל משקר בו שאינו מתקיים בידו מתלא אמר כל מה דשקרא מוליד פחתא נסבא :

(טז) בּוֹר כָּרָה וַיַּחְפְּרֵהוּ וַיִּפֹּל בְּשַׁחַת יִפְעָל: שׁוֹחַ חָפַר וְגַמְּצֵיהוּ וּנְפַל בְּשׁוּחָתָא דִּי עֲבָד: (יז) יָשׁוּב עָמְלוֹ בְרֹאשׁוֹ וְעַל קָדְקֳדוֹ חָמְסוֹ יֵרֵד: יְתוּב לֵעוּתֵהּ בְּרֵישֵׁהּ וְעַל מוֹקְדֵהּ חֲטוֹפֵהּ יֵחוּת: (יח) אוֹדֶה יְהוָה כְּצִדְקוֹ וַאֲזַמְּרָה שֵׁם יְהוָה עֶלְיוֹן: אֲשַׁבַּח יְיָ בְּצִדְקָתֵהּ וַאֲשַׁבַּח שׁוּם אֱלָהָא עִלָּאָה:

רש"י **אודה ה' כצדקו** . כשיצדיק הדין הגמור לשפוט הרשעים כרשעם :

משנה תרומות פרק ה

א. סְאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנָּפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה חֻלִּין, אוֹ לְמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, אוֹ לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, אוֹ לְהֶקְדֵּשׁ, בֵּין טְמֵאִין בֵּין טְהוֹרִים, יִרְקְבוּ. וְאִם טְהוֹרָה הָיְתָה אוֹתָהּ הַסְּאָה, יִמָּכְרוּ לַכֹּהֲנִים בִּדְמֵי תְרוּמָה, חוּץ מִדְּמֵי אוֹתָהּ סְאָה. וְאִם לְמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן נָפְלָה, יִקָּרֵא שֵׁם לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר. וְאִם לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי אוֹ לְהֶקְדֵּשׁ נָפְלָה, הֲרֵי אֵלּוּ יִפָּדוּ. וְאִם טְמֵאִים הָיוּ אוֹתָן הַחֻלִּין, יֵאָכְלוּ נְקוּדִים אוֹ קְלָיוֹת, אוֹ יִלּוֹשׁוּ בְּמֵי פֵרוֹת, אוֹ יִתְחַלְּקוּ לְעִסּוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא בְּמָקוֹם אֶחָד כַּבֵּיצָה:

ברטנורה (א) סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה חולין. דתרומה טמאה נמי עולה באחת ומאה: **ירקבו**. דאי אפשר לכהן לאכלה משום תרומה טמאה. והא דלא תנן ידלקו, משום דחיישינן דלמא אדמדליק להו אתי בהו לידי תקלה ואתו למיכל מנייהו משום דדמוע קיל להו לאינשי ולא מזדהרי ביה כולי האי: **ואם טהורה היתה אותה סאה**. וגם החולין טהורים: **ימכרו לכהנים בדמי תרומה**. שדמיה פחותים, לפי שאין לה אוכלים מרובים וגם אם נטמאת לא חזיא לאכילה: **חוץ מדמי אותה סאה**. שצריך ליתנה לכהן: **ואם למעשר ראשון**. טהור שלא נטלה ממנו תרומת מעשר נפלה. יבקש מן הלוי שיחליפם לו בחולין. ויעשם הלוי תרומת מעשר על טבלו: **ואם למעשר שני והקדש**. טהורים נפלה: **יפדו**. ויאכל דמי המעשר בירושלים, והדמוע ימכור לכהנים בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה: **ואם טמאים היו**. החולין והמעשר ראשון שנפלה בהן תרומה טהורה, דהשתא לא מצי למעבדינהו תרומת מעשר על מקום אחר, מפריש עליו תרומת מעשר וימכרנו לכהנים ויאכלום הכהנים: **ניקודים**. פירוש ביובש כמו יבש היה נקודים (יהושע ט): **או קליות**. כי היכי דלא תתכשר התרומה הטהורה שיש בה, לקבל טומאה, דכל אוכל שלא בא עליו משקה משבעה משקים אינו מוכשר לקבל טומאה: **או ילושו במי פירות**. כגון מי תותים ורמונים דלא מכשרי: **או יחלקום לעיסות**. שיתן פחות

מכביצה בכל עיסה ועיסה, דאוכל שהוא פחות מכביצה אינו מקבל טומאת אוכלים ואינו מטמא טומאת אוכלים. ואי קשיא מאי שנא מסאה תרומה טמאה שנפלה בחולין טהורים דאמרינן ירקבו משום דעושה הכל תרומה ונחשב כתרומה טמאה טהורה שנתערבו, ואם כן תרומה טהורה וחולין טמאים נמי שנתערבו יחשבו כתרומה טהורה וטמאה שנתערבו ויהיו אסורים באכילה. ויש לומר דלא דמי, דלעיל הנך חולין נעשו כתרומה ליאסר לזרים מכח תרומה טמאה הלכך לכהנים נמי אסירי כדין תרומה טמאה, אבל הנך חולין דהכא אין נעשים תרומה אלא מכח תרומה טהורה הלכך שריין לכהנים כתרומה טהורה:

ב. סְאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנָּפְלָה לְתוֹךְ מֵאָה חֻלִּין טְהוֹרִין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, תֵּרוֹם וְתִשָּׂרֵף, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר, סְאָה שֶׁנָּפְלָה הֵיא סְאָה שֶׁעָלְתָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, תַּעֲלֶה וְתֵאָכֵל נְקוּדִים אוֹ קְלָיוֹת, אוֹ תִלּוֹשׁ בְּמֵי פֵּרוֹת, אוֹ תִתְחַלֵּק לְעִסּוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא בְּמָקוֹם אֶחָד כַּבֵּיצָה:

ברטנורה (ב) סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורים. והשתא התרומה עולה באחד ומאה ולא נעשה הכל מדומע, והחולין טהורים לא הוכשרו לקבל טומאה ולא טימאתן התרומה טמאה: **תירום ותשרף**. כשם שאם היתה תרומה טהורה תעלה ותאכל, כך הטמאה תירום ותשרף. והאי תשרף דומיא דתרקב שאסור ליהנות ממנה בשעה ששורפה דאי שרית ליה ליהנות ממנה אתי למיכלא דסבור שהיא מותרת על ידי ביטול:

תעלה ותאכל נקודים. ביובש כוליה כדפרשינן לעיל. והלכה כחכמים:

ג. סְאָה תְּרוּמָה טְהוֹרָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה חֻלִּין טְמֵאִין, תַּעֲלֶה וְתֵאָכֵל נְקוּדִים אוֹ קְלָיוֹת, אוֹ תִלּוֹשׁ בְּמֵי פֵּרוֹת, אוֹ תִתְחַלֵּק לְעִסּוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא בְּמָקוֹם אֶחָד כַּבֵּיצָה:

ברטנורה (ג) **תעלה ותאכל**. בהא מודה רבי אליעזר דאף אותה סאה נאכלת, משום דלעיל תרומה טמאה נפלה אף על פי שנתבטלה בחולין הטהורים מכל מקום כשמגביהה שם תרומה עליה וחוזרת לשמה הראשון. אבל הכא דטהורה נפלה אף על פי שהחולין היו טמאים כשמגביהה חזרה לשם תרומה טהורה כמו שהיתה:

ד. סְאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה סְאָה תְּרוּמָה טְהוֹרָה, בֵּית שַׁמַּאי אוֹסְרִים, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. אָמְרוּ בֵית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי, הוֹאִיל וּטְהוֹרָה אֲסוּרָה לַזָּרִים וּטְמֵאָה אֲסוּרָה לַכֹּהֲנִים, מַה טְּהוֹרָה עוֹלָה, אַף טְמֵאָה תַּעֲלֶה. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי לֹא, אִם הֶעֱלוּ הַחֻלִּין הַקַּלִּין הַמַּתִּירִין לַזָּרִים, אֶת הַטְּהוֹרָה, תַּעֲלֶה תְּרוּמָה הַחֲמוּרָה הָאֲסוּרָה לַזָּרִים, אֶת הַטְּמֵאָה. לְאַחַר שֶׁהוֹדוּ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, תֵּרוֹם וְתִשָּׂרֵף. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֲבָדָה בְּמְעוּטָהּ:

ברטנורה (ד) **בית שמאי אוסרים**. דסברי תרומה טמאה שנתערבה בטהורה אינה עולה באחד ומאה כדמפרש טעמא לקמן: **לאחר שהודו**. בית שמאי לדברי בית הלל. משום

דהקשו להם בית הלל לבית שמאי ומה תרומה טהורה שהיא במיתה אצל הזרים עולה, טמאה שהיא בעשה אצל כהן לא כל שכן, וחזרו בית שמאי להורות כדברי בית הלל: **תירום ותשרף**. והשאר מותר: **אבדה במעוטה**. כיון דהכל תרומה ואין כאן גזל השבט אפילו לתרום אין צריך. והלכה כחכמים:

ה. סְאָה תְרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה, הִגְבִּיהָהּ וְנָפְלָה לְמָקוֹם אַחֵר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מְדַמַּעַת כְּתָרוּמָה וַדַּאי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵינָהּ מְדַמַּעַת אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן:

ברטנורה (ה) **כתרומה ודאי**. רבי אליעזר לטעמיה דאמר שאני אומר סאה שנפלה היא סאה שעלתה. אינה מדמעת אלא לפי חשבון. הסאה שהגביה אין בה אלא חלק אחד ממאה תרומה והשאר חולין:

ו. סְאָה תְרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לִפָּחוֹת מִמֵּאָה וְנִדַּמְּעוּ, וְנָפַל מִן הַמְדֻמָּע לְמָקוֹם אַחֵר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מְדַמַּעַת כִּתְרוּמָה וַדַּאי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין הַמְדֻמָּע מְדַמַּעַ אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן, וְאֵין הַמְחֻמָּץ מַחְמִיץ אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן, וְאֵין הַמַּיִם שְׁאוּבִים פּוֹסְלִים אֶת הַמְּקֻוֶה אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן:

ברטנורה (ו) אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון. לפי מה שיש תרומה בסאה זו של דמוע בעינן מאה מן החולין, ולא בעינן מאה סאין כנגד כל אותה סאה של דמוע, שאינה נחשבת כולה תרומה לאסור חולין שניים: ואין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון. עיסה של חולין שנתחמצה בשאור תרומה הרי כולה אסורה לזרים ואם נפל מאותה עיסה לתוך עיסה אחרת של חולין וחמצתה אינה אוסרת אלא לפי חשבון שאור של תרומה שמעורב בה. ולא מתסרא אחרונה אלא אם כן נפל מן הראשונה שיעור גדול כל כך שיש בשאור של תרומה המעורב בה כדי לחמץ האחרונה בלא צירוף החולין המדומעין: ואין המים שאובים פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון. מקוה שיש בו עשרים ואחד סאים מי גשמים, ממלא בכתף תשע עשרה סאים ופותקן למקוה דרך המשכה והן טהורין, ואף על גב דשלשה לוגין מים שאובים פוסלים את המקוה, השאיבה כשרה כשהיא דרך המשכה והיה שם רוב שיעור המקוה שהם עשרים ואחד סאים מי גשמים והיינו לפי חשבון, דאין השאובים פוסלין המקוה כשהיא דרך המשכה אלא אם כן הם עשרים [סאים] מים שאובים שאין שם רוב שיעור מקוה ממי גשמים והלכה כחכמים:

ז. סְאָה תְרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה, הִגְבִּיהָהּ וְנָפְלָה אַחֶרֶת, הִגְבִּיהָהּ וְנָפְלָה אַחֶרֶת, הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת, עַד שֶׁתִּרְבֶּה תְרוּמָה עַל הַחֻלִּין:

ברטנורה (ז) **הגביהה**. כדין תרומה שעולה באחד ומאה: **הרי זו מותרת**. וצריך לתרום: **עד שתרבה תרומה על החולין**. דהיינו עד שיפלו שם חמשים ואחד של תרומה אבל מחצה על מחצה שרי:

ח. סְאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַגְבִּיהָהּ עַד שֶׁנָּפְלָה אַחֶרֶת, הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, מַתִּיר:

ברטנורה (ח) **עד שנפלה אחרת**. סאה אחרת של תרומה: **הרי זו אסורה**. דכמו שנפלו בבת אחת דמי: **ור"ש מתיר**. כשלא נודע לו נפילה ראשונה עד שנפלה שניה מודה ר"ש דכמאן דנפלו בבת אחת דמי, כי פליגי, היכא דנודע לו בנתיים ולא הספיק להרים עד שנפלה אחרת, רבי שמעון סבר כיון דעומד להרים, כמורם דמי, ואזדא לטעמיה דאית ליה בעלמא כל העומד ליזרק כזרוק דמי, וחכמים אומרים השתא מיהת לא הורמה. והלכה כחכמים:

ט. סְאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה, וּטְחָנָן וּפָחָתוּ, כְּשֵׁם שֶׁפָּחָתוּ הַחֻלִּין, כָּךְ פָּחָתָה הַתְּרוּמָה, וּמֻתָּר. סְאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה, וּטְחָנָן וְהוֹתִירוּ, כְּשֵׁם שֶׁהוֹתִירוּ הַחֻלִּין, כָּךְ הוֹתִירָה הַתְּרוּמָה, וְאָסוּר. אִם יָדוּעַ שֶׁהַחִטִּים שֶׁל חֻלִּין יָפוֹת מִשֶּׁל תְּרוּמָה, מֻתָּר. סְאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה, וְאַחַר כֵּן נָפְלוּ שָׁם חֻלִּין, אִם שׁוֹגֵג, מֻתָּר. וְאִם מֵזִיד, אָסוּר:

ברטנורה (ט) **וטחנן**. כולן בבת אחת: **ופחתו**. לא אמרינן חולין פחתו ולא התרומה ואין כאן מאה ואחד ואסור: ואם ידוע שהחטים של חולין יפות משל תרומה מותר. דשל חולין הותירו ושל תרומה לא הותירו ויש כאן אחד ומאה, ואף על גב דמעיקרא נאסרו חזרו והותרו בטחינה, ואפילו לכתחילה יכול לטחון כדי להתירן: **ואם מזיד אסור**. קנסוהו רבנן לפי שביטל איסור לכתחילה והוא הדין לכל איסורים שבתורה שביטלן במזיד שהן אסורים:

גמרא ברכות דף נה ע"א

וְאָמַר רַב יְהוּדָה: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְקַצְּרִין יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם. מִי שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה לִקְרוֹת וְאֵינוֹ קוֹרֵא. כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֵךְ וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ. וְהַמַּנְהִיג עַצְמוֹ בְּרַבָּנוּת. סֵפֶר תּוֹרָה לִקְרוֹת וְאֵינוֹ קוֹרֵא, דִּכְתִיב (דברים ל) כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ. כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֵךְ וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ, כְּדִכְתִיב (בראשית יב) וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ. וְהַמַּנְהִיג עַצְמוֹ בְּרַבָּנוּת. דְּאָמַר רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא: מִפְּנֵי מָה מֵת יוֹסֵף קֹדֶם אֶחָיו? מִפְּנֵי שֶׁהִנְהִיג עַצְמוֹ בְּרַבָּנוּת. וְאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: שְׁלֹשָׁה צְרִיכִין רַחֲמִים: מֶלֶךְ טוֹב, שָׁנָה טוֹבָה וַחֲלוֹם טוֹב. מֶלֶךְ טוֹב דִּכְתִיב (משלי כא) פַּלְגֵי מַיִם לֵב מֶלֶךְ בְּיַד ה'. שָׁנָה טוֹבָה דִּכְתִיב (דברים יא) תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה. חֲלוֹם טוֹב דִּכְתִיב (ישעיה לח) וְתַחֲלִימֵנִי וּתְחַיֵּינִי.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שִׁלְשָׁה דְּבָרִים מַכְרִיז עֲלֵיהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ וְאֵלּוּ הֵן: רָעָב וְשִׂבַּע וּפֵרְנָס טוֹב. רָעָב, דִּכְתִיב (מ"ב ה) כִּי קָרָא ה' לָרָעָב וְגוֹ'. שִׂבַּע דִּכְתִיב (יחזקאל לו) וְקָרָאתִי אֶל הַדָּגָן וְהִרְבֵּיתִי אוֹתוֹ. פֵּרְנָס טוֹב, דִּכְתִיב (שמות לא) וַיְדַבֵּר ה' אֶל משֶׁה לֵאמֹר רְאֵה קָרָאתִי בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵין מַעֲמִידִין פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר אֶלָּא אִם כֵּן נִמְלְכִין בַּצִּבּוּר שֶׁנֶּאֱמַר (שם לה) רְאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמשֶׁה: משֶׁה הָגוּן עָלֶיךָ בְּצַלְאֵל? אָמַר לוֹ: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם לְפָנֶיךָ הוּא הָגוּן לְפָנַי לֹא כָּל שֶׁכֵּן. אָמַר לוֹ: אַף עַל פִּי כֵן לֵךְ אֱמוֹר לָהֶם. הָלַךְ וְאָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל: הָגוּן עֲלֵיכֶם בְּצַלְאֵל? אָמְרוּ לוֹ: אִם לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּלְפָנֶיךָ הוּא הָגוּן, לְפָנֵינוּ לֹא כָּל שֶׁכֵּן:

רש"י **אברכה מברכך**. והמברך ברכת המזון מברך לבעה"ב: **יוסף מת קודם לאחיו**. דכתיב וימת יוסף וכל אחיו: **צריכין רחמים**. צריכים שיבקש רחמים שיבואו לפי שהם בידו של הקדוש ב"ה ואין להם רשות לבא אלא ברשותו: **ראה קראתי בשם**. ראה משמע היש בלבך תן עיניך בדבר:

זוהר פנחס דף ר"מ ע"א

צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת קָרְבָּנִי וְגוֹ'. כְּתִיב הַחֵפֶץ לַיְיָ בְּעוֹלוֹת וּזְבָחִים כִּשְׁמֹעַ בְּקוֹל יְיָ וְגוֹ' לֵית רְעוּתָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּיִחוּב בַּר נָשׁ וְעַל חוֹבֵהּ יַקְרִיב קָרְבָּן אֶלָּא קָרְבָּן דְּאִיהוּ בְּלִי חוֹבָה דְּא אִיהוּ קָרְבָּן שְׁלָמִים וְאִקְרֵי שְׁלָמִים וְקָרְבַּן תָּמִיד אוּף הָכִי וְאַף עַל גַּב דְּמְכַפֵּר עַל חוֹבִין. רַבִּי אַבָּא פָּתַח: זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה וְגוֹמֵר. הַאי קְרָא אוֹקְמוּהָ דְּרְעוּתָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא אִתְרְעֵי בְּקָרְבָּן דְּבַר נָשׁ עַל חוֹבוֹי אֶלָּא רוּחַ נִשְׁבָּרָה וּבְנֵי נָשָׁא, לָא יָדְעֵי מַאי קָאַמְרֵי וְהָכִי שְׁמַעְנָא מִבּוּצִינָא קַדִּישָׁא דְּכַד אָתֵי בַּר נָשׁ לְאִסְתָּאֲבָא בְּחוֹבוֹי אַמְשִׁיךְ עֲלֵהּ רוּחָא מִסְטְרָא דְּמְסָאֲבָא וְאִתְגְּאֵי עַל בַּר נָשׁ וְשַׁלִּיט עֲלֵהּ לְכָל רְעוּתֵהּ וְהַהוּא סִטְרָא מְסָאֲבָא אִתְגַּבָּר בְּחֵילֵהּ וְאִתְתַּקַּף וְשַׁלִּיט עֲלֵהּ לְרְעוּתֵהּ אָתֵי בַּר נָשׁ וְשַׁלִּיט עֲלֵהּ לְאִתְדַּכְּאָה מְדַכְּאִין לֵהּ. בְּזִמְנָא דַּהֲוָה בֵּי מַקְדְּשָׁא קַיָּם אַקְרִיב קָרְבָּנֵהּ כָּל כַּפָּרָה דִּילֵהּ תַּלְיָא עֲלֵהּ עַד דְּאִתְחָרַט וְתָבַר לְהַהוּא רוּחַ מִגּוֹ גַּאֲוָתָה דִּילֵהּ וּמָאִיךְ לֵהּ וְדָא הוּא תְּבִירוּ דְּהַהוּא דַּרְגָּא דְּמְסָאֲבָא וְכַד אִתְבַּר הַהוּא רוּחַ מְסָאֲבָא וְקָרִיב קָרְבָּנֵהּ דָּא אִיהוּ דְּאִתְקַבָּל בְּרַעֲוָא כַּדְקָא יָאוּת וְאִי לָא אִתְבַּר הַהוּא רוּחַ לָאו קָרְבָּנֵהּ כְּלוּם וּלְכַלְבֵי אִתְמַסָּר דְּהָא קָרְבָּנָא דָּא לָאו דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶלָּא מִכַּלְבֵי וּבְגִין כָּךְ זִבְחֵי אֱלֹהִים כַּדְקָא יָאוּת הוּא רוּחַ נִשְׁבָּרָה דְּיִתְבָּר הַהוּא רוּחַ מְסָאֲבָא וְלָא יִשְׁלֹט וְעַל דָּא מָאן דְּיִתְבַּר לֵהּ כַּדְקָא יָאוּת עֲלֵהּ כְּתִיב רוּחַ הוֹלֵךְ וְלֹא יָשׁוּב לֶהֱוֵי הַהוּא גַּבְרָא בַּאֲבָטְחוּתָא דְּלָא יָתוּב לְגַבֵּהּ לְעָלְמִין. הָדָא הוּא דִּכְתִיב וְלֹא יָשׁוּב. לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה הַהוּא גַּבְרָא דְּלָא אִתְגַּאֵי וְלָא אִתְעַנַּג בְּעַנּוּגִין דְּעָלְמָא, אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה בִּיקָרָא אִיהוּ לְגַבֵּהּ:

תרגום הזוהר צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ': כָּתוּב, הַחֵפֶץ לַה' בְּעוֹלוֹת וּזְבָחִים כִּשְׁמוֹעַ בְּקוֹל ה' וְגוֹ'. אֵין רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאָדָם יֶחֱטָא וְיַקְרִיב קָרְבָּן עַל חֶטְאוֹ, אֶלָּא קָרְבָּן שֶׁהוּא בְּלִי עָוֹן, זֶה הוּא קָרְבָּן שָׁלֵם. וְנִקְרָא שְׁלָמִים, וְגַם כֵּן קָרְבָּן תָּמִיד הוּא שָׁלֵם, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַתָּמִיד מְכַפֵּר עַל עֲוֹנוֹת, מִכָּל מָקוֹם הוּא קָרְבָּן שָׁלֵם. רַבִּי אַבָּא פָּתַח, זִבְחֵי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה וְגוֹ'. מִקְרָא זֶה הֶעֱמִידוּ שֶׁרְצוֹן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁאָדָם יָבִיא קָרְבָּן עַל חֶטְאוֹ אֶלָּא רוּחַ נִשְׁבָּרָה. וּבְנֵי אָדָם אֵינָם יוֹדְעִים מַה שֶּׁאוֹמְרִים. וְכָךְ שָׁמַעְתִּי מִן הַמָּאוֹר הַקָּדוֹשׁ, כְּשֶׁאָדָם בָּא לְהִטָּמֵא בַּעֲוֹנוֹתָיו, הוּא מַמְשִׁיךְ עָלָיו רוּחַ מִצַּד הַטּוּמְאָה, וְהָרוּחַ מִתְגָּאֶה עַל הָאָדָם, וְשׁוֹלֵט עָלָיו לְכָל רְצוֹנוֹ. וְצַד הַטּוּמְאָה הַהוּא, שֶׁהָרוּחַ נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ, מִתְגַּבֵּר בְּכֹחוֹ וּמִתְחַזֵּק וְשׁוֹלֵט עָלָיו לִרְצוֹנוֹ. בָּא אָדָם וְשׁוֹלֵט עָלָיו לְהִטָּהֵר, מְטַהֲרִין אוֹתוֹ מִלְּמַעְלָה. בִּזְמַן שֶׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, הַחוֹטֵא מַקְרִיב קָרְבָּנוֹ. כָּל כַּפָּרָה שֶׁלּוֹ תְּלוּיָה עָלָיו, עַד שֶׁמִּתְחָרֵט וּמְשַׁבֵּר לְאוֹתוֹ רוּחַ מִצַּד הַטּוּמְאָה שֶׁמָּשַׁךְ עָלָיו בְּחֶטְאוֹ, מְגַאֲוָתוֹ, וּמִשִּׁפְלוֹ. וְזֶה הוּא שְׁבִירָה לְאוֹתוֹ מַדְרֵגַת הַטּוּמְאָה, שֶׁהָרוּחַ נִמְשָׁךְ מִמֶּנָּה, וּכְשֶׁנִּשְׁבָּר אוֹתוֹ רוּחַ הַטּוּמְאָה, וּמַקְרִיב קָרְבָּנוֹ, זֶה הוּא קָרְבָּן הַמְקוּבָּל בְּרָצוֹן כָּרָאוּי. וְאִם אוֹתוֹ רוּחַ הַטּוּמְאָה, אֵינוֹ נִשְׁבָּר, אֵין קָרְבָּנוֹ כְּלוּם, וְהוּא נִמְסָר לַכְּלָבִים. כִּי קָרְבָּן זֶה אֵינוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא שֶׁל הַכְּלָבִים. וּמְשׁוּם זֶה זִבְחֵי אֱלֹקִים כָּרָאוּי, הוּא רוּחַ נִשְׁבָּרָה, שֶׁיִּשְׁבֵּר אוֹתוֹ רוּחַ הַטּוּמְאָה, וְלֹא יִשְׁלוֹט. וְעַל כֵּן, מִי שֶׁמִּשְׁבָּרוֹ כָּרָאוּי, עָלָיו כָּתוּב, רוּחַ הוֹלֵךְ וְלֹא יָשׁוּב. אוֹתוֹ אִישׁ יְהֵיֶה בָּטוּחַ שֶׁלֹּא יָשׁוּב אֵלָיו לְעוֹלָם. זֶה שֶׁאָמַר וְלֹא יָשׁוּב. לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה, אָדָם זֶה שֶׁאֵינוֹ מִתְגָּאֶה וְאֵינוֹ מִתְעַנֵּג בְּתַעֲנוּגֵי הָעוֹלָם, אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה, כִּי הוּא בְּכָבוֹד אֶצְלוֹ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ב

א. שָׁכַח וְלֹא הִזְכִּיר בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב קִדֻּשַׁת הַיּוֹם אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל בִּבְרָכָה רְבִיעִית בְּשַׁבָּת אוֹמֵר בָּרוּךְ ה' אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְאוֹת וְלִבְרִית קִדֵּשׁ בָּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת. בְּיוֹם טוֹב אוֹמֵר בָּרוּךְ אֲשֶׁר נָתַן יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה בָּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים. וּמַתְחִיל בִּבְרָכָה רְבִיעִית וְגוֹמְרָהּ. וְאִם נִזְכַּר אַחַר שֶׁהִתְחִיל בִּבְרָכָה רְבִיעִית פּוֹסֵק וְחוֹזֵר לְרֹאשׁ שֶׁהוּא בִּרְכַּת הַזָּן: **ב.** בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים שָׁכַח וְלֹא אָמַר יַעֲלֶה וְיָבֹא אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל בְּרָכָה רְבִיעִית אוֹמֵר בָּרוּךְ אֲשֶׁר נָתַן רָאשֵׁי חֳדָשִׁים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְזִכָּרוֹן וְאֵינוֹ חוֹתֵם בָּהּ וּמַתְחִיל בִּבְרָכָה רְבִיעִית וְגוֹמְרָהּ. וְאִם נִזְכַּר אַחַר שֶׁהִתְחִיל בִּבְרָכָה רְבִיעִית גּוֹמֵר אוֹתָהּ וְאֵינוֹ חוֹזֵר וְכֵן בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד. וּבַחֲנֻכָּה וּבְפוּרִים אִם שָׁכַח וְלֹא הִזְכִּיר הָעִנְיָן בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אֵינוֹ חוֹזֵר:

מוסר

ספר חסידים סימן קפ קפא קפב

אַל יֵשֵׁב אָדָם בְּמָקוֹם שֶׁאוֹכְלִים כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם בּשֶׁת: אֶחָד חֹלֶל שַׁבָּת וְהָיָה נוֹשֵׂא אֶת כַּסְפּוֹ בָּא לִפְנֵי חָכָם לְהוֹרוֹת לוֹ תְּשׁוּבָה אָמַר לֵהּ: הַכֶּסֶף אוֹ שָׁוְוִי חַלֵּק לָעֲנִיִּים שֶׁמִּתְבַּיְּשִׁים לְקַבֵּל צְדָקָה וְלֹא רָצָה לָתֵת וְגַם הֶחָכָם לֹא אָמַר לוֹ תְּשׁוּבָה אַחֶרֶת: מַעֲשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד שֶׁהָיָה אֶחָד מְבַיְּשׁוֹ וּמְדַבֵּר לוֹ דְּבָרִים רָעִים אָמְרוּ לוֹ הַקָּהָל: נַעֲשֶׂה לוֹ נְזִיפָה וְנִנְזֹר עָלָיו חֵרֶם. אָמַר לָהֶן: אַל תַּעֲשׂוּ. אָמְרוּ לוֹ: נַעֲשֶׂה בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה לַאֲחֵרִים. אָמַר לָהֶם: מִמֶּנִּי תִּלְמְדוּ וְכֵן תַּעֲשׂוּ שָׁאֲנִי סוֹבֵל וְאֵינִי נוֹתֵן לְכֶם לְהִתְקוֹטֵט בִּשְׁבִיל כָּךְ כְּשֶׁתִּשְׁמְעוּ אֶת חֶרְפָּתְכֶם מִנִּי נָבָל כָּל הַיּוֹם מִקּוֹל מְחָרֵף וּמְגַדֵּף אַל תְּשִׂימוּ לֵב לְכָל דְּבָרָיו הֲרֵי כְּתִיב (במדבר יב) וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם. וּכְעֻנְגְּדוֹ כְּתִיב אַחֲרָיו (דברים לד): וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד וְגוֹ'. וּכְתִיב (שם יג) אַחֲרֵי ה' תֵּלֵכוּ. וּכְתִיב (ישעיה מב) הֶחֱשֵׁתִי מֵעוֹלָם אַחֲרִישׁ אֶתְאַפָּק:

שופטים יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָּ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ב) כִּי יִמָּצֵא בְקִרְבְּךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ: אֱרֹי יִשְׁתְּכַח בֵּינָךְ בַּחֲדָא מִקֻּרָוָיךְ דַּיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ גְּבַר אוֹ אִתְּתָא דִּי יַעְבֵּד יָת דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לְמֶעְבַּר עַל קְיָמֵהּ:

רש"י לעבר בריתו. אשר כרת אתכם שלא לעבוד עבודה זרה:

(ג) וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחוּ לָהֶם וְלַשֶּׁמֶשׁ אוֹ לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי: וְאֻזַל וּפְלַח לְטַעֲוָת עַמְמַיָּא וּסְגִיד לְהוֹן וּלְשִׁמְשָׁא אוֹ לְסִיהֲרָא אוֹ לְכָל חֵילֵי שְׁמַיָּא דִּי לָא פַקֵּדִית:

רש"י אשר לא צויתי. לעבדם:

(ד) וְהֻגַּד לְךָ וְשָׁמָעְתָּ וְדָרַשְׁתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אֱמֶת נָכוֹן הַדָּבָר נֶעֱשְׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל: וְיִתְחַוֵּי לָךְ וְתִשְׁמַע וְתִתְבַּע יָאוּת וְהָא קְשְׁטָא כֵּין פִּתְגָמָא אִתְעֲבִידַת תּוֹעֲבְתָּא הָדָא בְּיִשְׂרָאֵל:

רש"י נכון. מכון העדות:

(ה) וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל שְׁעָרֶיךָ אֶת הָאִישׁ אוֹ אֶת הָאִשָּׁה וּסְקַלְתָּם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ: וְתַפֵּק יָת גַּבְרָא הַהוּא אוֹ יָת אִתְּתָא הַהִיא דִּי עֲבָדוּ יָת פִּתְגָמָא בִּישָׁא הָדֵין לִתְרַע בֵּית דִּינָךְ יָת גַּבְרָא אוֹ יָת אִתְּתָא וְתִרְגְּמִנּוּן בְּאַבְנַיָּא וִימוּתוּן:

רש"י והוצאת את האיש ההוא. אל שעריך וגו' . המתרגם אל שעריך, לתרע בית דינך, טועה, שכן שנינו אל שעריך זה שער שעבד בו, או אינו אלא שער שנדון בו, נאמר שעריך למטה ונאמר שעריך למעלה (פסוק ב) מה שעריך האמור למעלה שער שעבד בו אף שעריך האמור למטה שער שעבד בו. ותרגומו לקרוך:

נביאים - ישעיה - פרק נא

(יח) אֵין מְנַהֵל לָהּ מִכָּל בָּנִים יָלָדָה וְאֵין מַחֲזִיק בְּיָדָהּ מִכָּל בָּנִים גִּדָּלָה: (יט) לֵית דְּמְנַחֵם לָהּ מִכָּל בְּנִין דִּילֵידַת וְלֵית דְּמַתְקֵיף בִּידָהּ מִכָּל בְּנִין דְּרַבְּיַאת: (יט) שְׁתַּיִם הֵנָּה קֹרָאֹתַיִךְ מִי יָנוּד לָךְ הַשֹּׁד וְהַשֶּׁבֶר וְהָרָעָב וְהַחֶרֶב מִי אֲנַחֲמֵךְ: תַּרְתֵּין עָקָן אָתְאָה עֲלָךְ יְרוּשְׁלֵם לָא יְכֵילֵית לְמֵיקָם כַּד אַרְבַּע יִיתוּן עֲלָךְ בִּיזָא וּתְבָרָא וְכַפְנָא וְחַרְבָּא לֵית דִּי מְנַחֲמֵיךְ אֱלָהֵין אֲנָא:

רש"י **שתים הנה קראתיך** . צרות כפולות שתים שתים : **מי אנחמך** . מי אביא לך לנחמך ולומר אף אומה פלונית היא לקתה דוגמתך :

(כ) בָּנַיִךְ עָלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת כְּתוֹא מְכֻמָּר הַמְלֵאִים חֲמַת יְהוָה גַּעֲרַת אֱלֹהָיִךְ: בְּנַיִךְ יְהוֹן מִטָּרְפִין רָמָן בְּרֵישׁ כָּל שׁוּקַיָּא כְּמִזְרֵקֵי מְצַדָּן מְלֵן חֵימְתָא מִן קֳדָם יְיָ מְזוֹפִיתָא מִן קֳדָם אֱלָהֵיךְ:

רש"י **עולפו** . לשון עייפות כמו (עמוס ח) תתעלפנה הבתולות בצמא פשמי"ר בלע"ז . כתוא מכמר . הפקר כתוא זה שנפל למכמר , תוא כמו ותאו וזמר (דברי' יד) :

(כא) לָכֵן שִׁמְעִי נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכֻרַת וְלֹא מְיָיִן: (כב) כֹּה שִׁמְעִי כְעַן דָּא מְסַלְטַלְתָּא דְרַוְיָא מִן עִקָּא וְלָא מִן חֲמָר:

רש"י **ושכורת ולא מיין** . שכורת מדבר אחר שלא מיין :

כתובים - תהילים - פרק מה

(ה) וַהֲדָרְךָ צְלַח רְכַב עַל דְּבַר אֱמֶת וְעַנְוָה צֶדֶק וְתוֹרְךָ נוֹרָאוֹת יְמִינֶךָ: וְשִׁיבְהוֹרָךְ סַגִּי בְּגִין כֵּן תְּצַלַּח לְמִרְכַּב עַל סוּסֵי מַלְכוּתָא עַל עֶסֶק הֵמְנוּתָא וּקְשׁוֹט וְעַנְוָתָנוּתָא צְדָקְתָא וַיַּלְפָּנְךָ יְיָ לְמֶעְבַּד דְּחִילָן בְּיַד יְמִינָךְ:

רש"י **על דבר אמת** . להורות כדת ולהתנהג בענות צדק : **ותורך** . התורה ודבר האמת שתעסוק בו היא תורה אותך טכסיסי המלחמה לעשות ימינך נוראות לפי שהזכיר תלמוד תורה בלשון מלחמה נופל בו ל' ימין המיומנת להלחם , (כלומר הסדר להלחם ביד ימין) :

(ו) חִצֶּיךָ שְׁנוּנִים עַמִּים תַּחְתֶּיךָ יִפְּלוּ בְּלֵב אוֹיְבֵי הַמֶּלֶךְ: גִּרְרָךְ שִׁלְיפִין עַמְמִין תְּחוֹתָךְ יִפְּלוּן וּבְנֵי קַשְׁתָּךְ יִשְׁתַּלְחוּן בְּלֵב סָנְאֵי מַלְכָּא:

רש"י **חציך שנונים** . בלב אויבי המלך שנונים אגיישט"ז בלע"ז , והרי זה מקרא מסורס מצינו שהתלמידים קרוים חצים שנאמר כחצים ביד גבור כן בני הנעורים (לקמן קכ"ז) ותלמידי חכמים (המזויינים) בהלכה קרוים אויבים זה לזה לפי שעה שנאמר לא יבושו כי

ידברו את אויבי' בשער (שם) : **עמים תחתיך יפלו** . בשכר התורה יפלו העובדי גלולים תחתיהם של ישראל :

(ז) כִּסְאֲךָ אֱלֹהִים עוֹלָם וָעֶד שֵׁבֶט מִישֹׁר שֵׁבֶט מַלְכוּתֶךָ: כוּרְסֵי יְקָרָךְ יְיָ קַיָים לְעָלְמֵי עַלְמִין חוּטָרָא תְרֵצְתָּא חוּטָרָא דְמַלְכוּתָךְ:

רש"י **כסאך אלהים** . כסאך שר ושופט לעולם ועד כענין שנאמר נתתיך אלהים לפרעה (שמות ו') ולמה בשביל ששבט מישור שבט מלכותך שמשפטיך אמת וראוי אתה למלוך :

(ח) אָהַבְתָּ צֶדֶק וַתִּשְׂנָא רֶשַׁע עַל כֵּן מְשָׁחֲךָ אֱלֹהִים אֱלֹהֶיךָ שֶׁמֶן שָׂשׂוֹן מֵחֲבֵרֶיךָ: מְטוּל דִי רְחַמְתָּ צְדָקָתָא וּסְנֵיתָא רְשָׁעָא מְטוּל הֵיכְנָא רַבִּיךָ יְיָ אֱלָהָךְ מְשָׁחָא דְחֶדְוָא יַתִּיר מִן חַבְרָךְ:

רש"י **משחך וגו' שמן ששון** . כל לשון גדולה נופל עליה ל' משיחת שמן כדת המלכים :

משנה ביצה פרק א

א. בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּיוֹם טוֹב, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, תֵּאָכֵל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, לֹא תֵאָכֵל. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, שְׁאוֹר בְּכַזַּיִת וְחָמֵץ בְּכַכּוֹתֶבֶת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, זֶה וָזֶה בְּכַזַּיִת:

ברטנורה (א) **ביצה שנולדה ביום טוב**. [ביום טוב] שלאחר שבת עסקינן. וטעמייהו דבית הלל דאמרו לא תאכל, משום דכל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה, ונמצאת שבת מכינה ליום טוב, והתורה אמרה (שמות טז) והיה ביום הששי והכינו, וסתם ששי חול הוא, וחול מכין לשבת, וחול מכין ליום טוב, דיום טוב נמי אקרי שבת, ואין יום טוב מכין לשבת ולא שבת מכינה ליום טוב. והכנה כי הך דביצה אע"ג דבידי שמים היא מקריא הכנה. ומיהו, שבת ויום טוב דחשיבי, בעי סעודתן הזמנה בחול ואין אחד מהן מכין לחברו אפילו בהכנה דבידי שמים. אבל סעודת חול לא חשיבא ולא בעיא הזמנה, הלכך באחד בשבת בעלמא שאינו יום טוב לית לן למיסר ביצה שנולדה בו לפי שנגמרה בשבת, דסעודת חול לא אצרכה רחמנא זימון מבעוד יום. ואסרו ביצה שנולדה בכל יום טוב ואע"פ שאינו אחר שבת, גזירה משום יום טוב שאחר שבת. וכן אסרו ביצה שנולדה בכל שבת לגומעה חיה, גזירה משום שבת שאחר יום טוב. ושבת ויום טוב הסמוכים זה לזה, ביצה שנולדה בזה אסורה בזה. וכן שני ימים טובים של ראש השנה. אבל שני ימים טובים של גליות דממה נפשך אחד מהם חול, ביצה שנולדה בזה מותרת בזה: **שאור בכזית**. לענין אכילה כולי עלמא לא פליגי דזה וזה בכזית, מדפתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ, שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת (שמות יב), לומר לך זהו שאור וזהו חמץ כזה כן זה. כי פליגי, לענין ביעור, בית שמאי סברי מדכתב רחמנא לתרוייהו שאור וחמץ ולכתוב חמץ שאין חמוצו קשה ואפילו הכי חייב לבער וקל וחומר לשאור שחימוצו קשה, אלא שמע מינה שיעורו: של זה לא כשיעורו של זה, ולא ילפינן

ביעור מאכילה. ובית הלל סברי, זה וזה בכזית, דילפינן ביעור מאכילה. ומשום דהנך תלת מילי מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל גבי יום טוב, תנא להו הכא גבי הדדי:

בככותבת. תמרה:

ב. הַשּׁוֹחֵט חַיָּה וָעוֹף בְּיוֹם טוֹב, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, יַחְפּוֹר בַּדֶּקֶר וְיכַסֶּה, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, לֹא יִשְׁחוֹט, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה לוֹ עָפָר מוּכָן מִבְּעוֹד יוֹם. וּמוֹדִים, שֶׁאִם שָׁחַט, שֶׁיַּחְפּוֹר בַּדֶּקֶר וְיכַסֶּה. שֶׁאֵפֶר כִּירָה מוּכָן הוּא:

ברטנורה (ב) **השוחט חיה ועוף**. הבא לשחוט חיה ועוף ונמלך בבית דין כיצד יעשה: **בית שמאי אומרים**. בית דין מורין לו שישחוט לכתחלה ויחפור בדקר נעוץ שהכינו מבעוד יום, כלומר שיעקור אותו ממקום נעיצתו ויעלה עפר ויכסה. ומיירי כשהוא נעוץ בעפר תיחוח הראוי לכיסוי, שאינו מחוסר כתישה: **דקר**. יתד שנועצים בארץ. לשון וידקור את שניהם (במדבר כה): **שאפר כירה מוכן הוא**. לאו אמלתייהו דבית שמאי ובית הלל קאי, אלא מלתא באנפי נפשה הוא, והכי קאמר, ואפר כירה מוכן הוא ואינו צריך הזמנה, דדעתיה עלויה. ולא שנו אלא שהוסק מערב יום טוב, אבל הוסק ביום טוב אסור, דליכא למימר דעתיה עלויה מאתמול. ואם ראוי לצלות בו ביצה, שעדיין הוא רמץ חם, אע"פ שהוסק ביום טוב, מותר לכסות בו, איידי דמצי להפוכי ביה לצלות בו ביצה, שקיל ליה נמי ומכסה בו:

ג. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵין מוֹלִיכִין אֶת הַסֶּלַע מְשׁוֹבָךְ לְשׁוֹבָךְ, אֲבָל מַטֶּהוּ מֵחַלּוֹן לְחַלּוֹן. וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, לֹא יִטּוֹל, אֶלָּא אִם כֵּן נִעְנַע מִבְּעוֹד יוֹם. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, עוֹמֵד וְאוֹמֵר זֶה וְזֶה אֲנִי נוֹטֵל:

ברטנורה (ג) אין מוליכין את הסולם משובך לשובך. בסולם של עליה כ"ע לא פליגי דאסור ובסולם של שובך נמי כשהוא מוליכו ברה"ר מודו ב"ה דאסור שהבוחה אומר לתקן גגו הוא מוליכו ועושה מלאכה ביו"ט כי פליגי שמוליכו ברה"י ואין בני אדם רואים אותו ב"ש סברי אין מוליכין שכל דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור וב"ה מתירין אע"ג דבעלמא דינא הכי הוא הכא שרי משום שמחת יו"ט: **מחלון לחלון**. באותו שובך עצמו שכן דרך שובך להיות בו (מחיצות הרבה) קן לכל זוג וזוג וחלון בכל קן וקן: **זה וזה אני נוטל**. פלוגתייהו דב"ש וב"ה דוקא בבריכה ראשונה שדרך מגדלי יונים תמיד להניח בריכה ראשונה דהיינו שני גוזלות ראשונות שאמהות משתעשעות בהן ולא יברחו וב"ש סברי דבדבור בעלמא לא סגי דילמא כי שקיל להו למחר אתי לאמלוכי וחייס עלייהו והוי טילטול שלא לצורך אבל משנענע וממשמש בהן

מבעוד יום לשחיטה ולא חס עלייהו תו לא חיישינן דחייס וב"ה סברי לא גזרינן דלמא חס עלייהו ואפי' בבריכה ראשונה:

ד. זְמַן שְׁחוֹרִים וּמָצָא לְבָנִים, לְבָנִים וּמָצָא שְׁחוֹרִים, שְׁנַיִם וּמָצָא שְׁלֹשָׁה, אֲסוּרִים. שְׁלֹשָׁה וּמָצָא שְׁנַיִם, מֻתָּרִים. בְּתוֹךְ הַקֶּן וּמָצָא לִפְנֵי הַקֶּן, אֲסוּרִים. וְאִם אֵין שָׁם אֶלָּא הֵם, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִים:

ברטנורה (ד) **זמן שחורים ומצא לבנים**. הא מלתא דפשיטא הוא ולא אצטריך למתנייהו אלא ה"ק זימן שחורים ולבנים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים והכי פירושא דמתני' זימן שחורים בקן זה ומצא בו לבנים זימן בשני לבנים ומצא בו שחורים מהו דתימא הני אינהו ואתהפוך אתהפוכי קמ"ל: **שנים ומצא שלשה**. ואינו מכיר המוכנין, כולן אסורין: **שלשה ומצא שנים מותרים**. האחד הלך, והשנים נשארו. ולא אמרינן כשם שהאחד הלך כן הלכו כולם והני אחריני נינהו: **זימן בתוך הקן ומצא לפני הקן**. ובתוך הקן לא מצא כלום, אסורים: **ואם אין**. באותו שובך אלא הן: **הרי אלו מותרין**. ואע"פ שיש שובך אחר קרוב לו בתוך חמשים אמה, אם אין אותו שובך בשורה של שובך זה בשוה אלא בקרן זוית, לא אמרינן מההוא שובך הקרוב אתו, שהגוזלות כל זמן שאינם פורחים אלא מדדין ברגליהן אינן מדדין אלא כנגד הקן שלהן בשוה, שאם רואין קניהן כשהופכין לאחוריהן מדדין ואם לאו אין מדדין:

ה. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵין מְסַלְּקִין אֶת הַתְּרִיסִין בְּיוֹם טוֹב. וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין אַף לְהַחֲזִיר. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵין נוֹטְלִין אֶת הָעֶלְי לְקַצֵּב עָלָיו בָּשָׂר. וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵין נוֹתְנִין אֶת הָעוֹר לִפְנֵי הַדָּרְסָן וְלֹא יַגְבִּיהֶנּוּ, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ עִמּוֹ כְּזַיִת בָּשָׂר. וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵין מוֹצִיאִין לֹא אֶת הַקֶּטֶן וְלֹא אֶת הַלּוּלָב וְלֹא אֶת סֵפֶר תּוֹרָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין:

ברטנורה (ה) **העלי**. יד של עץ גדול הרבה ועגול שכותשים בו את הריפות ודומיהן. ומפני כובדו וגדלו אין תורת כלי עליו: **לקצב**. לחתוך: **ובית הלל מתירין**. משום שמחת יום טוב, ואע"פ שאין עליו תורת כלי: **לפני הדורסן**. שידרסו עליו בני אדם כדי שלא יפסיד: **ולא יגביהנו**. לטלטלו לאחר הפשטתו: **ובית הלל מתירין**. דאי לא שרית ליה לא שחיט כדי שלא להפסיד העור וממנע משמחת יום טוב: **תריסין**. מוכרי בשמים יש להן חנויות העשויות כמין תיבות ועומדות בשוק ואינן מחוברות בקרקע, ותריסין הן דלתות שסוגרין בהן פתחי אותן תיבות, ופעמים שמסלקים אותן תריסין מפתח התיבה ושוטחין עליהן הסממנין שבחנות: **מתירין אף להחזיר**. בתריסין שאין להם ציר כלל כולי עלמא לא פליגי דשרי אפילו לנעול בהן פתח [בית שבתוך] החצר. ובתריסין שיש להן ציר מן

הצד כולי עלמא לא פליגי דאסור לנעול בהן אפילו פתחי חנויות, דדמי לבנין. כי פליגי, בתריסין שיש להן ציר באמצע כעין בליטה ותוחבין אותה בחור שבאמצע דופן פתח החנות, בית שמאי סברי גזרינן ציר באמצע אטו ציר מן הצד, ובית הלל סברי לא גזרינן בתריסי חנויות, ושרי להחזיר, משום דבעי לאפוקי תבלין ואי לא שרית ליה לאהדורי לא פתח ואתי לאמנועי משמחת יום טוב: **לא את הקטן**. ולא כל מידי דלאו צורך אכילה: **ובית הלל מתירין**. דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך אכילה, הותרה נמי שלא לצורך אכילה. והוא שיהיה בה צורך מצוה כגון הני דחשיב במתני' או צורך הנאה כגון מפתח ביתו וכיוצא בהן. לאפוקי הוצאת אבנים וכיוצא בזה דבהא מודו בית הלל דאסור:

ו. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵין מוֹלִיכִין חַלָּה וּמַתָּנוֹת לַכֹּהֵן בְּיוֹם טוֹב, בֵּין שֶׁהוּרְמוּ מֵאֶמֶשׁ, בֵּין שֶׁהוּרְמוּ מֵהַיּוֹם. וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי, גְּזֵרָה שָׁוָה, חַלָּה וּמַתָּנוֹת מַתָּנָה לַכֹּהֵן, וּתְרוּמָה מַתָּנָה לַכֹּהֵן, כְּשֵׁם שֶׁאֵין מוֹלִיכִין אֶת הַתְּרוּמָה, כָּךְ אֵין מוֹלִיכִין אֶת הַמַּתָּנוֹת. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל, לֹא, אִם אָמַרְתֶּם בַּתְּרוּמָה שֶׁאֵינוֹ זַכַּאי בַּהֲרָמָתָהּ, תֹּאמְרוּ בַּמַּתָּנוֹת שֶׁזַּכַּאי בַּהֲרָמָתָן:

ברטנורה (ו) אין מוליכין חלה [ומתנות ביום טוב. אע"פ שמותר בהפרשתם, לא שרו בהולכתם, אלא תיקון עיסתו התירו לו ולא יותר: **מתנות**. הזרוע והלחיים והקיבה: **גזירה שוה**. לאו דוקא, דכולה מדרבנן גזרו משום גזירה דאין מגביהין תרומות ומעשרות ביום טוב, אלא דומיא דגזרה שוה: **מתנה לכהן**. מעשרים וארבע מתנות כהונה: כשם שאין מוליכין את התרומה וכו'. הך מתני' אדחיא לה בגמרא, דלא נחלקו ב"ש וב"ה שמוליכין חלה ומתנות. לא נחלקו אלא בהולכת תרומה, שב"ש אומרים אין מוליכין וב"ה אומרים מוליכין. אמרו להן ב"ש לב"ה חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן, כשם שמוליכין את המתנות כך מוליכין את התרומה, אמרו להם ב"ש, לא, אם אמרתם בחלה ומתנות שזכאי בהרמתן, שנתנו חכמים כח ורשות בהפרשתן לפי שהחיוב שלהן בא ביום טוב דלשין ושוחטין ביום טוב וכיון שהותרו אותן של יום טוב שרינן להו להוליך אותן שנעשו מערב יום טוב, תאמרו בתרומה שאינה זכאי בהרמתה, שהרי אי אפשר שיבוא חיוב תרומה לכרי ביום טוב לפי שאין חיוב תרומה אלא משעת מריחה בכרי ואין ממרחין ביום טוב, הלכך אין מוליכין תרומה ביום טוב:

ז. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים תַּבְלִין נִדּוּכִין בְּמָדוֹךְ שֶׁל עֵץ. וְהַמֶּלַח בַּפַּךְ, וּבְעֵץ הַפָּרוּר, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים תַּבְלִין נִדּוֹכִין כְּדַרְכָּן בְּמָדוֹךְ שֶׁל אֶבֶן, וְהַמֶּלַח בְּמָדוֹךְ שֶׁל עֵץ:

ברטנורה (ז) **במדוך של עץ**. אבל לא של אבן. ומיהו במדוך של עץ נדוכין כדרכן ואין צריך שינוי, מפני שהן מפיגין טעמן אם נדוכין מאתמול: **והמלח בפך**. של חרס ידוכנו: **או**

בעץ פרור. הוא הכף שמגיסין בו הקדירה, דמלח בעי שינוי, שהיה לו לדוך מאתמול, שאינו מפיג טעמו. והלכה שהבא לדוך מלח ביו"ט מטה המדוכה על צדה ודך על ידי שינוי. והתבלין נדוכין כדרכן ואין צריכין שינוי:

ח. הַבּוֹרֵר קְטָנִית בְּיוֹם טוֹב, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, בּוֹרֵר אֹכֶל וְאוֹכֵל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, בּוֹרֵר כְּדַרְכּוֹ בְּחֵיקוֹ בְּקָנוֹן וּבְתַמְחוּי, אֲבָל לֹא בְטַבְלָא וְלֹא בְנָפָה וְלֹא בִכְבָרָה. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אַף מֵדִיחַ וְשׁוֹלֶה:

ברטנורה (ח) **בורר אוכל**. מלקט האוכל אחד אחד מן הפסולת: **בורר כדרכו בחיקו**. ובלבד שלא יהיה טורח ברירת הפסולת מרובה. אבל אם טורח ברירת הפסולת מרובה על טורח ברירת האוכל כגון שהפסולת דק ביותר אע"פ שהאוכל מרובה בשיעורו על הפסולת, מודים בית הלל שבורר את האוכל ומניח את הפסולת, דלמעוטי בטרחא עדיף: **אף מדיח ושולה**. שמביא כלי מלא קטנית ונותן עליו מים והפסולת צף על פני המים ומסיר אותו בידו: **שולה**. כמו של נעלך (שמות ג). ואין הלכה כרבן גמליאל:

ט. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵין מְשַׁלְּחִין בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא מָנוֹת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, מְשַׁלְּחִין בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף, בֵּין חַיִּין בֵּין שְׁחוּטִין. מְשַׁלְּחִין יֵינוֹת שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת וְקִטְנִיּוֹת, אֲבָל לֹא תְבוּאָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר בִּתְבוּאָה:

ברטנורה (ט) **אין משלחין ביום טוב**. דורון איש לרעהו: **אלא מנות**. דבר מוכן שאין עשוי להניחו למחר, כגון חתיכות בשר ודגים: **ובית הלל אומרים וכו'**. ולא שרו בית הלל אלא לשלוח על ידי אדם אחד או שנים. אבל שלשה בני אדם או יותר נושאי מנחה אסור, דאוושא מלתא טובא ונראין כמוליכין למכור בשוק: **אבל לא תבואה**. שאינה ראויה לאכילה שהרי צריכה טחינה ואין טוחנין ביום טוב: **ור' שמעון מתיר בתבואה**. שיכול לכתשה במכתשת קטנה ויבשלה מעשה קדירה. ואין הלכה כר' שמעון:

י. מְשַׁלְּחִין כֵּלִים, בֵּין תְּפוּרִין בֵּין שֶׁאֵינָן תְּפוּרִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן כִּלְאַיִם, וְהֵן לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד, אֲבָל לֹא סַנְדָּל הַמְסֻמָּר וְלֹא מִנְעָל שֶׁאֵינוֹ תָפוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף לֹא מִנְעָל לָבָן, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ אֻמָּן. זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁנֵּאוֹתִין בּוֹ בְיוֹם טוֹב, מְשַׁלְּחִין אוֹתוֹ:

ברטנורה (י) **משלחין כלים תפורין**. דחזו למלבוש. ושאינן תפורין חזו לאכסויי: **כלאים**. כשהן קשין שאין מחממין, מותר לשכב עליהם: **סנדל המסומר**. של עץ מחופה מסמרים. שגזרו חכמים עליו שלא לנעלו בשבת ויו"ט, משום מעשה שהיה שנהרגו הרוגי מלכות על ידו, כמבואר במסכת שבת פרק במה אשה יוצאה (דף ס): **ולא מנעל שאינו תפור**. ואפילו הוא מחובר ביתדות של עץ וכיוצא בהן: **אף לא מנעל לבן**. באתריה דר' יהודה לא היו נועלים מנעל לבן עד שמשחירין אותו: **שצריך אומן**. להשחירו: **כל שנאותין בו**.

הכי קאמר, כל שנאותין בו בחול כמות שהוא ואינו צריך למלאכה אחרת, אע"פ שאין נאותין בו ביום טוב כגון תפילין שבחול לובשין אותן כמות שהן וביום טוב אין לובשין אותן, משלחין אותן ביום טוב:

גמרא ביצה דף יד ע"ב

בֵּין תְּפוּרִים וְכוּ'. בְּשִׁלְמָא תְּפוּרִים חָזוּ לְמַלְבּוּשׁ שֶׁאֵין תְּפוּרִים נָמֵי חָזוּ לְכִסּוּיֵי אֶלָּא כְּלָאִים. לְמַאי חָזוּ, וְכִי תֵּימָא חָזוּ לְמֵימְךָ תּוֹתֵהּ וְהַתַּנְיָא (ויקרא יט) לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ. אֲבָל אַתָּה יָכוֹל לְהַצִּיעוֹ תַּחְתֶּיךָ, אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים: אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן שֶׁמָּא תִּכָּרֵךְ לוֹ נִימָא עַל בְּשָׂרוֹ. וְכִי תֵּימָא דְּמַפְסִיק מִידֵי דְּבֵינֵי בֵּינֵי. וְהָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן שָׁאוּל אָמַר רַבִּי מִשּׁוּם קְהָלָא קַדִּישָׁא דְּבִירוּשָׁלַיִם אֲפִלּוּ עֶשֶׂר מַצָּעוֹת זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ וְכִלְאַיִם תַּחְתֵּיהֶן אָסוּר לִישָׁן עֲלֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ אֶלָּא בְּוִילוֹן וְהָאָמַר עוּלָּא וִילוֹן טָמֵא מִפְּנֵי שֶׁהַשַּׁמָּשׁ מִתְחַמֵּם כְּנֶגְדּוֹ אֶלָּא בְּקָשִׁין. וְכִי הָא דְּאָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ הַאי נַמְטָא גַּמְדָּא דְּנָרֵשׁ שַׁרְיָא. אָמַר רַב פַּפָּא עַרְדָּלַיִן אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם כִּלְאַיִם אָמַר רָבָא הָנֵי צְרָרֵי דִּפְשִׁיטֵי אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. דְּבִזְרָנֵי יֵשׁ בָּהֶם מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. רַב אֲשֵׁי אָמַר אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם כִּלְאַיִם לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ חִמּוּם בְּכָךְ:

רש"י **למימך**. לכפלה: **שמא תכרך לו נימא**. ויש נימין גדולים וגסים ומחמם במקומה ועובר משום לא תלבש שעטנז, א"נ נימא בעלמא כיון דעיקר הבגד מהנהו ומחממו מלמטה הוי ליה הא לבישה דאית בה הנאה: **דמפסיק מידי**. שנותן בגד אחר ביניהם: **אסור לישן עליהם**. מדרבנן: **בוילון**. שראוי לפרסו כנגד הפתח: **וילון טמא**. מקבל טומאה ולא עשאוה כאחד ממחיצות הבית שאינן מקבלות טומאה: **מתחמם כנגדו**. מעטף בשוליו לפיכך יש תורת כלי עליו וכיון דמתחמם כנגדו אסור לעשותו כלאים: **בקשין**. קשין שאין מתחממין מותר לישב עליהם: **גמדא**. קשה דבר שהוא כווץ נעשה קשה: **דנרש**. שם מקום: **שריא**. לישיבה שאינו מתחמם: **צררי דפשיטי כו'**. בגד כלאים שצוררין בו מעות מותר לתתן בחיקו שהמעות מקשין אותו ואינו מחמם: **בזרני**. שצרור בהם זרעים: **יש בהם משום כלאים**. ואסור לתתן בתוך חיקו: **ערדלאים**. שרגילין ללבשן תחת מנעליהן ותולה עליהן עור של תישים מעובדין תחת קרקעיתן כנגד העקב של רגל ויש עושין אותן של צמר וקורין אותן נמטי:

זוהר וארא דף כ"ו ע"ב

פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים הַאי קְרָא הָכִי מְבָעֵי לֵהּ וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ (אֶלָּא זַכָּאָה הוּא מָאן דְּיִשְׁתַּדַּל כְּאוֹרַיְתָא). תּוּ (תְּא חֲזֵי) וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לִבְּךָ מְבָעֵי לֵהּ. אֶלָּא אָמַר מֹשֶׁה אִי אֵתְּ בָּעֵי לְמֵיקַם עַל דָּא וּלְמִנְדַּע כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ וּכְדֵין תִּנְדַּע לֵהּ. לְבָבֶךָ יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר רָע

דְּאִתְכְּלִיל דָּא בְּדָא וְאִיהוּ חַד. כְּדֵין תִּשְׁכַּח כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים דְּהָא אִתְכְּלִיל דָּא בְּדָא וְאִיהוּ חַד. וְעַל דָּא וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ לְמִנְדַּע מִלָּה. תּוּ אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר חַיָּבִין עָבְדִין פְּגִימוּתָא לְעִלָּא. מַאי פְּגִימוּתָא דְּשִׁמָּאלָא לָא אִתְכְּלִיל בִּימִינָא. דְּיֵצֶר רָע לָא אִתְכְּלִיל בְּיֵצֶר טוֹב בְּגִין חוֹבַיְהוּ דְּבָנֵי נָשָׁא. וּפְגִימוּ לָא עָבְדֵי אֶלָּא לוֹן מַמָּשׁ. הַדָּא הוּא דִּכְתִיב (דברים לב) שִׁחֵת לוֹ לֹא בָּנָיו מוּמָם. כִּבְיָכוֹל עָבְדֵי וְלָא עָבְדֵי. עָבְדֵי דְּלָא אִתְמַשָּׁךְ עֲלַיְהוּ בִּרְכָן דִּלְעֵילָּא כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר. וְלָא עָבְדֵי דְּהָא שְׁמַיָּא נָטְלֵי לוֹן לְגַרְמַיְהוּ בִּרְכָאן מַה דִּיצְטָרִיךְ. וְלָא נָטְלֵי לַאֲמְשָׁכָא לְתַתָּא וַדַּאי מוּמָם דְּאִנּוּן חַיָּבִין אִיהִי תּוּ לוֹ בְּנָא"ו דְּלָא אִתְכְּלִיל יְמִינָא בְּשִׁמָּאלָא בְּגִין דְּלָא יִתְמַשְּׁכוּן בִּרְכָאן לְתַתָּאֵי לֹא בְּאָלֶ"ף דְּהָא לָא נָטְלֵי לְאִתְמַשָּׁכָא לְתַתָּא. מָאן גָּרִים דָּא. בְּגִין דְּחַיָּבִין מַפְרִישִׁין יֵצֶר רָע מִיֵּצֶר טוֹב. וּמִתְדַּבְקָן בְּיֵצֶר רָע. רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר וְאַהֲבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. כְּהַאי גַּוְונָא. הָכָא אִתְרְמִיז יְחוּדָא קַדִּישָׁא וְאִזְהָרָה הוּא לְבַר נָשׁ לְיַחֲדָא שְׁמָא קַדִּישָׁא כַּדְקָא יָאוּת בִּרְחִימוּ עִלָּאָה בְּכָל לְבָבְךָ דָּא יִמְינָא וּשְׂמָאלָא (נ"א קַדִּישָׁא) דְּאִקְרֵי יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר רָע. וּבְכָל נַפְשְׁךָ דָּא נֶפֶשׁ דָּוִד דְּאִתְיְהִיבַת בֵּינֵיהוּ. וּבְכָל מְאֹדֶךָ לְאַכְלָלָא לוֹן לְעִלָּא בַּאֲתַר דְּלֵית בֵּהּ שִׁיעוּרָא הָכָא הוּא יְחוּדָא שְׁלִים לְמִרְחַם לֵהּ לְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כַּדְקָא יָאוּת:

תרגום הזוהר פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבוֹתָ אֶל לְבָבֶךָ כִּי הַוְיָ"ה הוּא הָאֱלֹקִים. שׁוֹאֵל, מִקְרָא זֶה הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר, וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹקִים, וְלִבְסוֹף, וַהֲשֵׁבוֹתָ אֶל לְבָבֶךָ. וְעוֹד, וַהֲשֵׁבוֹתָ אֶל לִבְּךָ, הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר, וְלֹא לְבָבֶךָ. אֶלָּא אָמַר מֹשֶׁה, אִם אַתָּה רוֹצֶה לַעֲמֹד עַל זֶה וְלָדַעַת כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹקִים, אָז, וַהֲשֵׁבוֹתָ אֶל לְבָבֶךָ, וְתֵדַע זֶה, כִּי לְבָבֶךָ פֵּרוּשׁוֹ, שֶׁיֵּצֶר הַטּוֹב וְיֵצֶר הָרַע, הַשּׁוֹכְנִים בַּלֵּב, נִכְלְלוּ זֶה בָּזֶה, וְהֵם אֶחָד. וְאָז תִּמְצָא כִּי הַוְיָה הוּא הָאֱלֹקִים, כִּי נִכְלְלוּ זֶה בָּזֶה, וְהוּא אֶחָד. לָכֵן הַקְּדוֹשִׁים הַכָּתוּב, וַהֲשֵׁבוֹתָ אֶל לְבָבֶךָ, לָדַעַת עַל יָדוֹ אֶת הַדָּבָר, שֶׁיְיָ הוּא הָאֱלֹקִים. עוֹד אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הָרְשָׁעִים עוֹשִׂים פְּגָם לְמַעְלָה עַל יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים. מַהוּ הַפְּגָם. הוּא, כִּי הַשִּׂמְאל אֵינוֹ נִכְלָל בַּיָּמִין לְמַעְלָה, אֶלָּא שׁוֹלֵט בַּדִּין בִּפְנֵי עַצְמוֹ. שֶׁהוּא מְשׁוּם שֶׁהַיֵּצֶר הָרַע לְמַטָּה אֵינוֹ נִכְלָל בַּיֵּצֶר הַטּוֹב מֵחָמַת הַחַטָּאִים שֶׁל בְּנֵי אָדָם וְאֵינָם עוֹשִׂים פְּגָם לְמַעְלָה, אֶלָּא לְעַצְמָם מַמָּשׁ. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר, שִׁחֵת לוֹ לֹא בָנָיו מוּמָם, הַיְנוּ כִּבְיָכוֹל עוֹשִׂים פְּגָם וְאֵינָם עוֹשִׂים פְּגָם: עוֹשִׂים, הַיְנוּ שֶׁגּוֹרְמִים, שֶׁלֹּא יִמָּשְׁכוּ עֲלֵיהֶם הַבְּרָכוֹת שֶׁל מַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר. וְלֹא עוֹשִׂים, מְשׁוּם שֶׁהַשָּׁמַיִם, מְקַבְּלִים לְעַצְמָם בְּרָכוֹת וְשֶׁפַע כַּמָּה שֶׁצְּרִיכִים, אֶלָּא שֶׁאֵינָם מְקַבְּלִים שֶׁפַע לְהַמְשִׁיךְ לְמַטָּה, וַדַּאי מוּמָם שֶׁל אֵלּוּ הָרְשָׁעִים הוּא. עוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ, לוֹ עִם ו' פֵּרוּשׁוֹ, שֶׁלֹּא נִכְלָל הַיָּמִין בַּשְּׂמֹאל, לְמַעְלָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּמָּשַׁכְנָה בְּרָכוֹת לְמַטָּה וְעַל זֶה נֶאֱמַר שִׁחֵת לוֹ עִם ו'. לֹא עִם א' כָּתוּב, שֶׁאֵינָם מְקַבְּלִים בְּרָכוֹת לְהַמְשִׁיךְ אֶל הַתַּחְתּוֹנִים. מִי גָּרַם זֶה.

הוּא בִּשְׁבִיל שֶׁהָרְשָׁעִים מַפְרִידִים הַיֵּצֶר הָרַע מִיֵּצֶר הַטּוֹב. וּמִתְדַּבְּקִים בַּיֵּצֶר הָרַע. רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, וְאַהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ, כְּעִין זֶה, גַּם כָּאן נִרְמָז יִחוּד הַקָּדוֹשׁ, וְאַזְהָרָה הוּא לָאָדָם לְיַחֵד אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כָּרָאוּי, בְּאַהֲבָה עֶלְיוֹנָה. בְּכָל לְבָבְךָ: הַיְנוּ בִּשְׁנֵי יְצָרֶיךָ, זֶהוּ יָמִין וּשְׂמֹאל שֶׁנִּקְרָא יֵצֶר הַטּוֹב וְיֵצֶר הָרַע. וּבְכָל נַפְשְׁךָ, זֶהוּ נֶפֶשׁ דָּוִד שֶׁנִּתְּנָה בֵּינֵיהֶם. וּבְכָל מְאֹדֶךָ, הַיְנוּ לִכְלֹל אוֹתָם, הַיָּמִין וְהַשְּׂמֹאל, לְמַעְלָה, בַּמָּקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ שִׁעוּר. כָּאן הוּא הַיִּחוּד הַשָּׁלֵם לֶאֱהוֹב אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ב-ג

א. מִי שֶׁאָכַל וְשָׂבַע וְלֹא בֵּרַךְ. אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁיִּתְעַכֵּל הַמַּאֲכָל שֶׁבְּמֵעָיו חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ. נִתְעַכֵּל הַמָּזוֹן בְּמֵעָיו אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ לָכֵן אִם נֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְלֹא יָדַע אִם בֵּרַךְ אוֹ אִם לֹא בֵּרַךְ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ. וְהוּא שֶׁלֹּא נִתְעַכֵּל הַמָּזוֹן שֶׁבְּמֵעָיו: **ב.** חֲמִשָּׁה מִינִין הֵן: הַחִטִּין וְהַשְּׂעוֹרִין וְהַכֻּסְמִין וְשִׁבֹּלֶת שׁוּעָל וְשִׁיפוֹן. הַכֻּסְמִין מִמִּין הַחִטִּין וְשִׁבֹּלֶת שׁוּעָל וְשִׁיפוֹן מִמִּין הַשְּׂעוֹרִין. וַחֲמִשָּׁה מִינִין הָאֵלּוּ כְּשֶׁהֵן שְׁבֻלִּים נִקְרָאִים תְּבוּאָה בְּכָל מָקוֹם וְאַחַר שֶׁדָּשִׁין וְזוֹרִין אוֹתָן נִקְרָאִין דָּגָן וּכְשֶׁטּוֹחֲנִין אוֹתָן וְלָשִׁין אֶת קֶמְחָן וְאוֹפִין אוֹתָן נִקְרָאִים פַּת. וְהַפַּת הַנַּעֲשֶׂה מֵאֶחָד מֵהֶן הִיא הַנִּקְרֵאת פַּת בְּכָל מָקוֹם בְּלֹא לִוּוּי:

מוסר

ספר חסידים סימן קפג קפד

אֶחָד הַיָּה מְצַעֵר אֶת הֶחָכָם וְאָמְרוּ לְחָכָם כַּמָּה גָּדוֹל עָוֹן אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁמְּצַעֲרְךָ עַל לֹא פֶּשַׁע. אָמַר לוֹ הֶחָכָם: אֵינִי מַפְשִׁיעוֹ אֶלָּא עָוֹנוֹתַי עָשׂוּ לִי. אָמַר: מִצְוָה לְךָ לְהַעֲנִישׁוֹ וּלְקַלְלוֹ. אָמַר לוֹ: אִם כֵּן הָיִיתִי מַעֲנִישׁ וּמְקַלֵּל אֶת עַצְמִי כִּי עֲוֹנוֹתַי גָּרְמוּ לְצַעַר זֶה שֶׁהֲרֵי אָמַר הַכָּתוּב: הָאֱלֹהִים מָצָא אֶת עֲוֹן עֲבָדֶיךָ. אָמַר יְהוּדָה: בָּרוּר לִי שֶׁאֶחָד מֵעֲבָדָיךָ שָׂם הַגְּבִיעַ בְּאַמְתַּחְתּוֹ אֶלָּא עֲוֹנֵנוּ גָּרַם שֶׁבָּא לָנוּ לְצַעַר, לָכֵן כְּשֶׁקִּלֵּל שִׁמְעִי אֶת דָּוִד אָמַר דָּוִד (ש"ב טז) הַנִּיחוּ לוֹ וִיקַלֵּל כִּי ה' אָמַר לוֹ וַעֲוֹנִי גָּרַם, אִם לֹא הָיִיתִי חוֹטֵא לֹא בָּא אַמְנוֹן לִשְׁכַּב עִם תָּמָר וְלֹא הָיָה אַבְשָׁלוֹם מוֹרֵד בְּאָבִיו וְשׁוֹכֵב עִם נְשֵׁי אָבִיו, לְפִיכָךְ מַה יִּתְאוֹנֵן אָדָם חַי גֶּבֶר עַל חֶטְאָיו: שְׁלֹשָׁה אֵינָן נוֹדָעִים אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הֶעָנָו בִּשְׁעַת כַּעֲסוֹ וְהַגִּבּוֹר בַּמִּלְחָמָה וְהָאוֹהֵב בִּשְׁעַת הַצָּרָךְ:

שופטים יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(ו) עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד: עַל מֵימַר תְּרֵין סַהֲדִין אוֹ תְּלָתָא סַהֲדִין יִתְקְטֵל דְּחַיָּב קְטוֹל לָא יִתְקְטֵל עַל מֵימַר סָהִיד חָד:

רש"י שנים [עדים] או שלשה. אם מתקימת עדות בשנים למה פרט לך בשלשה, להקיש שלשה לשנים, מה שנים עדות אחת, אף שלשה עדות אחת, ואין נעשין זוממין עד שיזומו כלם:

(ז) יַד הָעֵדִים תִּהְיֶה בּוֹ בָרִאשֹׁנָה לַהֲמִיתוֹ וְיַד כָּל הָעָם בָּאַחֲרֹנָה וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: יְדָא דְּסַהֲדַיָּא תְּהֵי בֵּהּ בְּקַדְמֵיתָא לְמִקְטְלֵהּ וִידָא דְכָל עַמָּא בְּבַתְרֵיתָא וּתְפַלֵּי עֲבֵד דְּבִישׁ מִבֵּינָךְ:

(ח) כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָבָר לַמִּשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לָנֶגַע דִּבְרֵי רִיבֹת בִּשְׁעָרֶיךָ וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: אֲרֵי יִתְכַּסֵי מִנָּךְ פִּתְגָמָא לְדִינָא בֵּין דָּמָא לְדָמָא בֵּין דִּינָא לְדִינָא וּבֵין מַכְתְּשׁ סְגִירוּ לְמַכְתֵּשׁ סְגִירוּ פִּתְגָמֵי פְּלֻגְתָּא דִינָא בְּקִרְוָיךְ וּתְקוּם וְתִסַּק לְאַתְרָא דִי יִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ בֵּהּ:

רש"י כי יפלא. כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה, שהדבר נבדל ומכסה ממך: בין דם לדם. בין דם טמא לדם טהור: בין דין לדין. בין דין זכאי לדין חיב: בין נגע לנגע. בין נגע טמא לנגע טהור: דברי ריבת. שיהו חכמי העיר חולקים בדבר, זה מטמא וזה מטהר זה מחיב וזה מזכה: וקמת ועלית. מלמד שבית המקדש גבוה מכל המקומות:

(ט) וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדָרַשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: וְתֵיתֵי לְוָת כָּהֲנַיָּא לֵוָאֵי וּלְוָת דַּיָּנָא דִי יְהֵי בְּיוֹמַיָּא הָאנוּן וְתִתְבַּע וְיחַוּוּן לָךְ יָת פִּתְגָמָא דְּדִינָא:

רש"י הכהנים הלוים. הכהנים שיצאו משבט לוי: ואל השפט אשר יהיה בימים ההם. ואפלו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו אתה צריך לשמוע לו. אין לך אלא שופט שבימיך:

(י) וְעָשִׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּךָ: וְתַעְבֵּד עַל מֵימַר פִּתְגָמָא דִי יְחַוּוּן לָךְ מִן אַתְרָא הַהוּא דִי יִתְרְעֵי יְיָ וְתִטַּר לְמֶעְבַּד כְּכֹל דִי יַלְפָּנָךְ:

נביאים - ישעיה - פרק נא

(כב) כֹּה אָמַר אֲדֹנַיִךְ יְהוָה וֵאלֹהַיִךְ יָרִיב עַמּוֹ הִנֵּה לָקַחְתִּי מִיָּדֵךְ אֶת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה אֶת קֻבַּעַת כּוֹס חֲמָתִי לֹא תוֹסִיפִי לִשְׁתּוֹתָהּ עוֹד: כְּדֵנָן אֲמַר רִבּוֹנִיךְ יְיָ וֵאלָהִיךְ דַּעֲתִיד לְמֶעְבַּד פּוּרְעָנוּת דִּין עַמֵּיהּ הָא קַבֶּלִית מִן יְדִיךְ יָת כָּסָא דִלְוָטָא יָת פַּיְלֵי כָּסָא דְחֵימְתִי לָא תּוֹסִיפִין לְמִשְׁתְּיֵהּ עוֹד דִּלְוָטָא יַת פַּיְלֵי כָּסָא דְחֵימְתִי לָא תּוֹסִיפִין לְמִשְׁתְּיֵהּ עוֹד:

רש"י **יריב עמו** . אשר ידין דין עמו :

(כג) וְשַׂמְתִּיהָ בְּיַד מוֹגַיִךְ אֲשֶׁר אָמְרוּ לְנַפְשֵׁךְ שְׁחִי וְנַעֲבְרָה וַתָּשִׂימִי כָאָרֶץ גֵּוֵךְ וְכַחוּץ לַעֹבְרִים: וְאֶמְסְרִינָהּ בְּיַד דַּהֲווֹ מוֹנָן לִיךְ דַּהֲווֹ אָמְרִין לְנַפְשַׁיִךְ אַמְאִיכִי וְנֶעְדֵי וְאַמְאֵיכְתְּ כְּאַרְעָא יְקָרִיךְ וַהֲוֵית כְּשׁוּק לְעָדָן:

רש"י **מוגיך** . מניעיך ומטלטליך כמו והנה ההמון נמוג (ש"א יד) קרושלי"ר בלע"ז . **שחי ונעבורה** . על גביך :

נב (א) עוּרִי עוּרִי לִבְשִׁי עֻזֵּךְ צִיּוֹן לִבְשִׁי בִּגְדֵי תִפְאַרְתֵּךְ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא יוֹסִיף יָבֹא בָךְ עוֹד עָרֵל וְטָמֵא: אִתְנַעֲלָא לִבְשִׁי תוּקְפֵּיךְ צִיּוֹן לִבְשִׁי לְבוּשֵׁי תוּשְׁבַּחְתִּיךְ יְרוּשְׁלֵם קַרְתָּא דְּקוּדְשָׁא אֲרֵי לָא יוֹסְפוּן וְיֵעְדוּן בַּיִךְ עוֹד עָרְלִין וּמְסָאֲבִין: (ב) הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלָם (התפתחו) הִתְפַּתְּחִי מוֹסְרֵי צַוָּארֵךְ שְׁבִיָּה בַּת צִיּוֹן: אִתְנַפְּצִי מֵעַפְרָא קוּמִי תְּבִי עַל כּוּרְסֵי יְקָרָא יְרוּשְׁלֵם אִתְפְּסָקוּ חִנָּקֵי צַוָּרֵיכוֹן שְׁבְיָא כְּנִשְׁתָּא דְּצִיּוֹן:

רש"י **התנערי** . אישקור"א בלעז כמנער את הטלית : **קומי** . מן הארץ מגזרת לארץ תשב (לעיל ג) : **שבי** . על הכסא : **התפתחי** . הוי נתרת : **מוסרי** . קריגל"ש בלע"ז : **שביה** . כמו שבויה :

(ג) כִּי כֹה אָמַר יְהוָה חִנָּם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף תִּגָּאֲלוּ: אֲרֵי כִדְנָן אָמַר יְיָ מָגָן אִזְדַּבְּנָתוּן וְלָא בְכַסַף תִּתְפְּרָקוּן:

רש"י **חנם נמכרתם** . על עסקי חנם הוא יצר הרע שאינו לכם לשכר : **ולא בכסף תגאלו** . אלא בתשובה :

כתובים - תהילים - פרק עה

(י) וַאֲנִי אַגִּיד לְעֹלָם אֲזַמְּרָה לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: וַאֲנָא אֲתַנֵּי לְעָלַם נְסַיֵּא אֲשַׁבַּח לֵאלָהָא דְיַעֲקֹב:

רש"י **ואני אגיד לעולם** . מאז והלאה את נקמתו וגבורתו :

(יא) וְכָל קַרְנֵי רְשָׁעִים אֲגַדֵּעַ תְּרוֹמַמְנָה קַרְנוֹת צַדִּיק: וְכָל תְּקוֹף רוּם רַשִׁיעַיָּא אַמְאֵיךְ אֶתְלְשִׁנּוּן מִתּוּקְפֵּיהוֹן יִתְרוֹמֵם תְּקוֹף רוֹמְהוֹן דְצַדִּיקַיָּא:

רש"י **וכל קרני רשעים** . של עמלק : **אגדע** . כענין שנא' (יחזקאל כה) ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל ישראל יגדעו קרן עמלק וגו' ואז תרוממנ' קרנות צדיקו של עולם ישראל שהם שבחו של הקב"ה :

עו (א) לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינֹת מִזְמוֹר לְאָסָף שִׁיר: לְשַׁבָּחָא בְּתוּשְׁבַּחְתָּא תוּשְׁבְּחָא עַל יְדָא דְאָסָף שִׁירָא: (ב) נוֹדָע בִּיהוּדָה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל גָּדוֹל שְׁמוֹ: אִתְיְדַע בְּדָבֵית יְהוּדָה אֱלָהָא בְּדָבֵית יִשְׂרָאֵל רַב שְׁמֵיהּ: (ג) וַיְהִי בְשָׁלֵם סֻכּוֹ וּמְעוֹנָתוֹ בְצִיּוֹן: וַהֲוָה בִירוּשְׁלֵם בֵּית מַקְדְּשֵׁיהּ וּמְדוֹר בֵּית שְׁכִינַת קוּדְשֵׁהּ בְּצִיּוֹן:

משנה סוטה פרק ו

א. מִי שֶׁקִּנֵּא לְאִשְׁתּוֹ וְנִסְתְּרָה, אֲפִלּוּ שָׁמַע מֵעוֹף הַפּוֹרֵחַ, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, עַד שֶׁיִּשְׁאוּ וְיִתְּנוּ בָהּ מוֹזְרוֹת בַּלְּבָנָה:

ברטנורה (א) **מי שקינא**. ונסתרה אפילו שמע מעוף הפורח. שנסתרה: **יוציא ויתן כתובה**. ר' אליעזר לטעמיה דאמר בפ"ק סתירה לא בעי עדות ואפילו עבד ואפילו שפחה נאמנים דהיינו נמי כעוף הפורח, דאתקש סתירה לטומאה דכולהו מהימני בה, הלכך נאסרה עליו. ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובה: רבי יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. נשים הטוות לאור הלבנה. רבי יהושע לטעמיה דאמר משקה על פי שנים. מיהו משישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה בפריצותה מכוער הדבר ותצא, דהא אפילו מיא תו לא בדקי לה כדתניא בפ"ק, וטהורה היא, ולא שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. והלכה כרבי יהושע:

ב. אָמַר עַד אֶחָד אֲנִי רְאִיתִיהָ שֶׁנִּטְמֵאת, לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה. וְלֹא עוֹד אֶלָּא אֲפִלּוּ עֶבֶד, אֲפִלּוּ שִׁפְחָה, הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין אַף לְפָסְלָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ. חֲמוֹתָהּ וּבַת חֲמוֹתָהּ וְצָרָתָהּ וִיבִמְתָּהּ וּבַת בַּעְלָהּ, הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנוֹת, וְלֹא לְפָסְלָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ, אֶלָּא שֶׁלֹּא תִשְׁתֶּה:

ברטנורה (ב) **אני ראיתיה שנטמאת**. באותה סתירה, שהיא ע"פ עדים לר' יהושע, או ע"פ עוף הפורח לר' אליעזר: **לא היתה שותה**. דעד אחד נאמן בה אף להפסידה כתובתה שרגלים לדבר: **אף לפסלה מכתובתה**. שלא תשתה ולא תטול כתובתה: **ויבמתה**. אשת אחי בעלה: **ובת בעלה**. מאשה אחרת: **הרי אלו נאמנות**. לעדות זו, אע"פ שהן פסולות לכל שאר עדות שהוא לרעתה, לפי שהתורה האמינה כל עדות שיש בה. ומיהו לא לפסלה מכתובתה, הואיל ושונאות אותה, אלא שלא תשתה:

ג. שֶׁהָיָה בַדִּין, וּמָה אִם עֵדוּת רִאשׁוֹנָה שֶׁאֵין אוֹסְרָתָהּ אִסּוּר עוֹלָם, אֵינָהּ מִתְקַיֶּמֶת בְּפָחוֹת מִשְּׁנַיִם. עֵדוּת אַחֲרוֹנָה שֶׁאוֹסְרָתָהּ אִסּוּר עוֹלָם, אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא תִתְקַיֵּם בְּפָחוֹת מִשְּׁנַיִם, תַּלְמוּד לוֹמַר וְעֵד אֵין בָּהּ, כָּל עֵדוּת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ. קַל וָחוֹמֶר לְעֵדוּת הָרִאשׁוֹנָה מֵעַתָּה, וּמָה אִם עֵדוּת אַחֲרוֹנָה שֶׁאוֹסְרָתָהּ אִסּוּר עוֹלָם, הֲרֵי הִיא מִתְקַיֶּמֶת בְּעֵד אֶחָד. עֵדוּת הָרִאשׁוֹנָה שֶׁאֵין אוֹסְרָתָהּ אִסּוּר עוֹלָם, אֵינוֹ דִּין שֶׁתִּתְקַיֵּם בְּעֵד אֶחָד, תַּלְמוּד לוֹמַר (דברים כד) כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר, וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר (שם יט), עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים יָקוּם דָּבָר, מַה לְּהַלָּן עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים, אַף כָּאן עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים:

ברטנורה (ג) **שהיה בדין**. שלא יהא נאמן בה עד אחד, אם לא מגזירת הכתוב: **עדות הראשונה**. סתירה שאין אוסרתה איסור עולם. אלא עד שתשתה: **אינה מתקיימת בפחות משנים**. כדבעינן למימר מגזירה שוה, ור' יהושע היא: **עדות האחרונה**. טומאה: **כל עדות שיש בה**. נאמן בה דכתיב ועד אין בה, וכל עד האמור בתורה סתם אינו אלא שנים,

מדאיצטריך קרא לומר (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש, שמע מינה דעד שנים במשמע, עד שיפרוט לך הכתוב אחד. והכי קאמר קרא תרי לית בה אלא חד, וקאמר והיא לא נתפסה לאוסרה, אלמא עד אחד מהימן:

ד. עֵד אוֹמֵר נִטְמֵאת וְעֵד אוֹמֵר לֹא נִטְמֵאת, אִשָּׁה אוֹמֶרֶת נִטְמֵאת וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת לֹא נִטְמֵאת, הֲרֵי זוֹ שׁוֹתָה. אֶחָד אוֹמֵר נִטְמֵאת וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים לֹא נִטְמֵאת, הֲרֵי זוֹ שׁוֹתָה. שְׁנַיִם אוֹמְרִים נִטְמֵאת וְאֶחָד אוֹמֵר לֹא נִטְמֵאת, לֹא תִּשְׁתֶּה:

ברטנורה (ד) עד אחד אומר נטמאת ועד אחד אומר לא נטמאת. אוקי חד להדי חד, והרי היא בספיקה ושותה. ודוקא כי אתו בהדי הדדי, אבל בזה אחר זה, כשאמר הראשון נטמאת, הוי מהימן כבתרי. והשני האומר לא נטמאת הוי ליה חד, ואין דבריו של אחד במקום שנים: **ושנים אומרים לא נטמאת**. כלומר לא נטמאת בפניך, שכשבאת ומצאת שנסתרו יחד גם אנו היינו עמך ובפנינו לא נטמאת, הרי נסתלק העד ובטלו דבריו מפני השנים, והרי היא בספיקה אם נטמאת קודם שבאו אלו ומצאום, ולפיכך שותה. ואשמועינן תנא בהני תרי בבי דמתניתין דבפסולי עדות הלך אחר רוב דעות בין לקולא בין לחומרא כלומר בין להשקותה בין שלא להשקותה:

גמרא סוטה דף לט ע"א

אָמַר רָבָא בַּר רַב הוּנָא: כֵּיוָן שֶׁנִּפְתַּח סֵפֶר תּוֹרָה אָסוּר לְסַפֵּר אֲפִלּוּ בִּדְבַר הֲלָכָה, שֶׁנֶּאֱמַר (נחמיה ח) וּכְפִתְחוֹ עָמְדוּ כָּל הָעָם. וְאֵין עֲמִידָה אֶלָּא שְׁתִיקָה, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לב) וְהוֹחַלְתִּי כִּי לֹא יְדַבֵּרוּ כִּי עָמְדוּ לֹא עָנוּ עוֹד. רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב חַסְדָּא מֵהָכָא (נחמיה ח) וְאָזְנֵי כָל הָעָם אֶל סֵפֶר הַתּוֹרָה. שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ בַּמֶּה הֶאֱרַכְתָּ יָמִים? אָמַר לָהֶם: מִיָּמַי לֹא עָשִׂיתִי בֵּית הַכְּנֶסֶת קַפַּנְדְּרְיָא וְלֹא פָּסַעְתִּי עַל רֹאשֵׁי עַם קָדֹשׁ וְלֹא נָשָׂאתִי כַּפַּי בִּלֹא בְּרָכָה. מַאי מְבָרֵךְ אָמַר רַבִּי זֵירָא, אָמַר רַב חַסְדָּא אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן וְצִוָּנוּ לְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה. כִּי עֵקֶר כַּרְעֵהּ מַאי אָמַר יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתְּהֵא בְּרָכָה זוֹ שֶׁצִּוִּיתָנוּ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לֹא יְהֵא בָּהּ מִכְשׁוֹל וְעָוֹן. וְכִי מְהַדַּר אַפֵּיהּ מְצַבּוּרָא מַאי אָמַר אַדְּבְרֵיהּ רַב חַסְדָּא לְרַב עוּקְבָא וְדָרַשׁ. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עָשִׂינוּ מַה שֶּׁגָּזַרְתָּ עָלֵינוּ, אַף אַתָּה עֲשֵׂה עִמָּנוּ מַה שֶּׁהִבְטַחְתָּנוּ. (דברים כד) הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ וְגוֹ'. אָמַר רַב חַסְדָּא: אֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִין לְכֹף קִשְׁרֵי אֶצְבְּעוֹתֵיהֶן עַד שֶׁיְּחַזְּרוּ פְּנֵיהֶם מִן הַצִּבּוּר. אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב חַסְדָּא: אֵין הַקּוֹרֵא רַשַּׁאי לְקָרוֹת הַכֹּהֲנִים עַד שֶׁיִּכְלֶה אָמֵן מִפִּי הַצִּבּוּר וְאֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִין לְהַתְחִיל בִּבְרָכָה עַד שֶׁיִּכְלֶה דִּבּוּר מִפִּי הַקּוֹרֵא וְאֵין הַצִּבּוּר רַשָּׁאִין לַעֲנוֹת אָמֵן עַד שֶׁתִּכְלֶה בְּרָכָה מִפִּי הַכֹּהֲנִים וְאֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִין לְהַתְחִיל בִּבְרָכָה אַחֶרֶת עַד שֶׁיִּכְלֶה אָמֵן מִפִּי הַצִּבּוּר. וְאָמַר רַבִּי זֵירָא,

אָמַר רַב חִסְדָּא אֵין הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִין לְהַחֲזִיר פְּנֵיהֶם מִן הַצִּבּוּר עַד שֶׁיַּתְחִיל שְׁלִיחַ צִבּוּר בְּשִׁים שָׁלוֹם וְאֵינָן רַשָּׁאִין לַעֲקֹר רַגְלֵיהֶם וְלֵילֵךְ עַד שֶׁיְּגַמֵּר שְׁלִיחַ צִבּוּר שִׂים שָׁלוֹם. וְאָמַר רַב זֵירָא, אָמַר רַב חִסְדָּא: אֵין הַצִּבּוּר רַשָּׁאִין לַעֲנוֹת אָמֵן עַד שֶׁתִּכְלֶה בְּרָכָה מִפִּי הַקּוֹרֵא וְאֵין הַקּוֹרֵא רַשַּׁאי לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה עַד שֶׁיְּכֻלֶּה אָמֵן מִפִּי הַצִּבּוּר. אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הַמַּפְטִיר בְּנָבִיא צָרִיךְ שֶׁיִּקְרָא בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה:

רש"י **במה הארכת ימים**. באיזה זכות: **קפנדריא**. לקצר דרכו דרך בה"כ ליכנס בפתח זה ולצאת כנגדו: **ולא פסעתי על ראשי עם קודש**. שהיו יושבים התלמידים בב"ה ע"ג קרקע והמהלך ביניהם כשהן יושבים נראה כפוסע על ראשיהם לפיכך צריך להקדים או לישב בחוץ: **ולא נשאתי כפי לברך**. כהן היה: **וכי עקר כרעיה**. בעבודה למיסק והוא מחזיר פניו כלפי תיבה מאי אומר: **וכי מהדר אפיה**. כשגומר ברכותיו מחזיר פניו לצד התיבה: **מה שהבטחתנו**. שתסכים על ידינו כדכתיב ואני אברכם: **לכוף קשרי אצבעותיהם**. שפושטין אותן כשמברכין: **ואין הקורא**. ש"צ הקורא כהנים: **שיחזרו פניהם**. לברך: **אמן**. של ברכת הודאה: **לעקור רגליהם**. מן הדוכן אלא עומדין צפופים לפני התיבה: **עד שיכלה אמן**. של ברכת התורה וכל הני משום דתרי קלי לא משתמעי:

זוהר מצורע דף נ"ה ע"א

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כְּתִיב (ויקרא טו) וְהִזַּרְתֶּם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטֻּמְאָתָם וְגוֹמֵר. בְּטַמְּאָם אֶת מִשְׁכָּנִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם. וְהִזַּרְתֶּם כְּהַאי זָר דְּאִיהוּ זָר מִכֻּלְּהוּ וְלָא אִתְחָבָר בְּמַה דְּלֵיתֵהּ דִּילֵהּ. וְתָא חֲזֵי בְּשַׁעֲתָא דְּמִסְתָּאֲבִין בְּנֵי נָשָׁא לְתַתָּא מְסָאֲבִין לוֹן בְּכֹלָּא וְהָא אִתְּמַר (אֵבֶל) בְּשַׁעֲתָא דְּרוּחַ מְסָאֲבָא אִתְעַר חֲשַׁבְתּוּן זָר אֶלָּא רוּחַ מְסָאֲבָא דִּלְתַתָּא אִתְעַר רוּחַ מְסָאֲבָא אָחֳרָא וְאִתְיְהִיב לֵהּ רְשׁוּתָא לְנָחָתָא לְעָלְמָא מַאי רְשׁוּתָא רְשׁוּתָא דְּקְדֻשָּׁה דַּהֲוָה נָחִית וּמְחֵי בֵּהּ לָא אִשְׁתַּכַּח וְאִסְתַּלָּק וּכְדֵין אִתְגַּלְיָא דִּינָא לְקִבְלֵיהוֹן דְּחַיְּבִין וְאוֹסִיף דִּינָא עַל דִּינֵהּ וּכְדֵין תְּרֵין רוּחִין מִשְׁתַּכְּחִין בְּעָלְמָא חַד רוּחָא דְּדִינָא וְחַד רוּחָא דְּמְסָאֲבָא. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אִצְטְרִיכְנָא הָכָא לְמֵימַר מִלָּה דְּאוֹלִיפְנָא מֵאַבָּא. תָּא חֲזֵי הָכָא יַלְפִינָן מִגָּגַע דְּבֵיתָא דְּכַד רוּחָא מְסָאֲבָא שַׁרְיָא בְּבֵיתָא וְקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעֵי לְדַכָּאָה לֵהּ שָׁדַר נָגַע צָרַעַת בַּבַּיִת לְקַטְרְגָא דָּא בְּדָא וְהַהוּא נָגַע לָא אַעְדֵּי מִבֵּיתָא וְאַף עַל גַּב דְּרוּחַ מְסָאֲבָא אִסְתַּלָּק מַהַהוּא בֵּיתָא עַד דְּיִנְתְּצוּן בֵּיתָא אַבְנִין וְאָעִין וְכֹלָּא כְּדֵין אִתְדַּכֵּי אַתְרָא כְּהַאי גַּוְנָא מָאן דְּאִסְתָּאַב וְאִתְעַר רוּחַ מְסָאֲבָא וְשָׁאֲרֵי עֲלוֹי כַּד בָּעֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְדַכָּאָה עָלְמָא אִתְעַר רוּחַ דִּינָא תַּקִּיפָא וְאִשְׁתַּכַּח בְּעָלְמָא וְשַׁרְיָא עַל הַהוּא רוּחַ מְסָאֲבָא וּמְקַטְרְגֵי דָּא בְּדָא עַד דְּיִתְעֲבַר מֵעָלְמָא וְהַהוּא רוּחָא דִּינָא תַּקִּיפָא לָא אִסְתַּלַּק מֵאַתְרֵהּ עַד דְּיִנְתֵּץ אֲתַר שַׁפִּין וְגַרְמִין וְכֹלָּא. כְּדֵין אִתְדַּכֵּי עָלְמָא וְאִתְעַבְּרוּ מִנֵּהּ רוּחִין מְסָאֲבִין וְעָלְמָא אִשְׁתַּכַּח בְּדַכְיוּ וְעַל דָּא תְּנִינָן

אַתָּא לְאִסְתָּאֲבָא מְסָאֲבִין לֵהּ וַדַּאי וַי לֵהּ לְבַר נַשׁ כַּד שָׁארֵי עֲלֵהּ רוּחַ מְסָאֲבָא וְאִשְׁתַּכַּח בֵּהּ בָּעָלְמָא דְּוַדַּאי לְנַדַּע דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעֵי לְבַעֲרָא לֵהּ מִן עָלְמָא. זָכָאִין אִנּוּן צַדִּיקַיָּא דְּכֻלְּהוּ קַדִּישִׁין וְאִשְׁתַּכָּחוּ בְּקֻדְשָׁה קַמֵּי מַלְכָּא קַדִּישָׁא וְשַׁרְיָא עֲלֵהּ רוּחַ קַדִּישָׁא בְּהַאי עָלְמָא וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי׃

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כְּתִיב, וְהִזְהַרְתֶּם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטּוּמְאָתָם וְגוֹ' בְּטַמְּאָם אֶת מִשְׁכָּנִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם. וְהִזְהַרְתֶּם, פֵּרוּשׁוֹ כְּמוֹ זָר הַזֶּה, שֶׁהוּא זָר מִכֹּלָּם, וְאֵינוֹ מִתְחַבֵּר בַּמֶּה שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. וּבֹא וּרְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁבְּנֵי אָדָם נִטְמְאִים לְמַטָּה, מְטַמְּאִים אוֹתָם בַּכֹּל, וּכְבָר לְמַדְנוּ זֶה. אֲבָל, בְּשָׁעָה שֶׁרוּחַ הַטּוּמְאָה נִתְעוֹרֵר לְמַטָּה מִתְעוֹרֵר רוּחַ זָר, כִּי רוּחַ הַטּוּמְאָה שֶׁלְּמַטָּה מְעוֹרֵר רוּחַ הַטּוּמְאָה הָאַחֵר, וְנִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לָרֶדֶת בָּעוֹלָם. שׁוֹאֵל, מַה הָרְשׁוּת שֶׁנִּתְּנָה לוֹ. וּמֵשִׁיב, אוֹתָהּ רְשׁוּת שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה שֶׁהָיְתָה יוֹרֶדֶת תָּמִיד וּמְעַכֶּבֶת אוֹתוֹ רוּחַ זָר מִלִּשְׁלוֹט, אֵינָהּ נִמְצֵאת, מֵחֲמַת רוּחַ הַטּוּמְאָה, וְהִיא מִסְתַּלֶּקֶת וְאָז מִתְגַּלֶּה הַדִּין, שֶׁהוּא רוּחַ הַזָּר, כְּנֶגֶד הָרְשָׁעִים, וּמוֹסִיף דִּין עַל דִּין, כִּי נִמְצָא אָז, שֶׁשְּׁתֵּי רוּחוֹת נִמְצָאִים בָּעוֹלָם אֶחָד, רוּחַ הַדִּין, דְּהַיְנוּ רוּחַ זָר, וְאֶחָד, רוּחַ הַטּוּמְאָה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּאן אֲנִי צָרִיךְ לוֹמַר דָּבָר שֶׁלְּמַדְתִּי מֵאָבִי. בֹּא וּרְאֵה, אֲנַחְנוּ לְמַדִּים כָּאן מִנֶּגַע הַבַּיִת. כִּי כְּשֶׁרוּחַ הַטּוּמְאָה שׁוֹרֶה בַּבַּיִת וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה לְטַהֵר אֶת הַבַּיִת, שׁוֹלֵחַ נֶגַע צָרַעַת בַּבַּיִת, שֶׁיְּקַטְרְגוּ זֶה בָּזֶה, וְנֶגַע הַהוּא אֵינוֹ סָר מֵהַבַּיִת, אַחַר שֶׁנִּתְגַּבֵּר עַל רוּחַ הַטּוּמְאָה וְאַף עַל פִּי שֶׁרוּחַ הַטּוּמְאָה נִסְתַּלֵּק מִן הַבַּיִת, עַד שֶׁיִּתְצוּ אֶת הַבַּיִת, הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים וְהַכֹּל, אָז נִטְהָר הַמָּקוֹם. כְּעֵין זֶה, מִי שֶׁנִּטְמָא וְעוֹרֵר אֶת רוּחַ הַטּוּמְאָה וְשׁוֹרֶה עָלָיו, כְּשֶׁרוֹצֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְטַהֵר הָעוֹלָם מְעוֹרֵר כְּנֶגְדּוֹ רוּחַ דִּין חָזָק, שֶׁהוּא נִמְצָא בָּעוֹלָם וְשׁוֹרֶה עַל רוּחַ הַטּוּמְאָה הַהוּא, וְנִלְחָמִים זֶה בָּזֶה עַד שֶׁמַּעֲבִיר אֶת רוּחַ הַטּוּמְאָה מִן הָעוֹלָם, וְאוֹתוֹ רוּחַ דִּין הֶחָזָק שֶׁל הַנֶּגַע שֶׁהֶעֱבִירוּ מִן הָעוֹלָם, אֵינוֹ מִסְתַּלֵּק מִמְּקוֹמוֹ עַד שֶׁיִּתּוֹץ הַמָּקוֹם, דְּהַיְנוּ הַגּוּף, הָאֲבָרִים וְהָעֲצָמוֹת וְהַכֹּל, אָז נִטְהָר הָעוֹלָם וְרוּחוֹת הַטּוּמְאָה נֶעֱבָרִים, וְהָעוֹלָם נִמְצָא בְּטָהֳרָה. וְעַל כֵּן לָמַדְנוּ, הַבָּא לִטָּמֵא מְטַמְּאִים אוֹתוֹ וַדַּאי. אוֹי לוֹ לָאָדָם שֶׁשּׁוֹרֶה עָלָיו רוּחַ הַטּוּמְאָה וְנִמְצָא עִמּוֹ בָּעוֹלָם, כִּי יָדוּעַ וַדַּאי, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם, וְעַל כֵּן יוֹסִיף לוֹ טוּמְאָה. כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. אַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים שֶׁכֻּלָּם קְדוֹשִׁים, וְנִמְצָאִים בִּקְדֻשָּׁה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וְשׁוֹרֶה עֲלֵיהֶם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ג

א. הָאוֹכֵל פַּת חַיָּב לְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ: בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ, וּלְאַחֲרֶיהָ אַרְבַּע בְּרָכוֹת. אָכַל דָּגָן שָׁלוּק כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבָרֵךְ לְפָנָיו בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה

וּלְאַחֲרָיו בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת. אָכֵל קֶמַח, מְבָרֵךְ לְפָנָיו שֶׁהַכֹּל וּלְאַחֲרָיו בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת:
ב. קֶמַח שֶׁל אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה הַמִּינִין שֶׁשִּׁלְקוּהוּ וְעֵרְבוּהוּ בְּמַיִם אוֹ בִּשְׁאָר מַשְׁקִים אִם הָיָה עָבֶה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לַאֲכִילָה וּלְלָעֲסוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו בְּתְחִלָּה בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת וּלְבַסּוֹף עַל הַמִּחְיָה וְעַל הַכַּלְכָּלָה וְאִם הָיָה רַךְ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לִשְׁתִיָּה מְבָרֵךְ עָלָיו בְּתְחִלָּה שֶׁהַכֹּל וּלְבַסּוֹף בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת:

מוסר

ספר חסידים סימן קפה

לְעוֹלָם לֹא יְהֵא אָדָם כְּפוּי טוֹבָה כִּי מְמַהֲרִים לִפְרַע מִמֶּנּוּ. שֶׁהָרֵי נָבָל הָיָה כְּפוּי טוֹבָה לְדָוִד וַעֲבָדָיו שֶׁשּׁוֹמְרִים צֹאנוֹ וְחוֹמָה הָיוּ עֲלֵיהֶם שֶׁנֶּאֱמַר (ש"א כה) חוֹמָה הָיוּ עָלֵינוּ גַּם לַיְלָה גַּם יוֹמָם וְכוּ' מֵת לַעֲשֶׂרֶת הַיָּמִים. וְשָׁמְעִי שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה לוֹ רָעָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ לֹא מֵת אֶלָּא שְׁמְעִי בַּעֲבוּר שֶׁהָיָה קָרוֹב לְשָׁאוּל לֹא הָיָה כְּפוּי טוֹבָה, אֲבָל דָּוִד וַאֲנָשָׁיו הָיוּ קְרוֹבִים לְנָבָל וְעָשׂוּ לוֹ טוֹבָה וְהָיָה כְּפוּי טוֹבָה, לְפִיכָךְ מְהֵרוּ לְהַפְרַע מִמֶּנּוּ וּכְתִיב (משלי יז) מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה לֹא תָמוּשׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ. וְלָמָּה לֹא תָמוּשׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ? מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה אִם אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ אוֹיְבֵי אִישׁ בַּעַל הַבַּיִת כְּדִכְתִיב (מיכה ז) אוֹיְבֵי אִישׁ אַנְשֵׁי בֵיתוֹ אוֹתוֹ שֶׁגָּמַל לָהֶם טוֹבָה וְהִכְנִיסָם לְבֵיתוֹ יְשַׁלְּמוּ לוֹ רָעָה. לֹא תָמִישׁ כָּתוּב בְּיו"ד כְּאִלּוּ אָמַר עַל נָבָל שֶׁמֵּת לְיו"ד יָמִים. וְיִרְמְיָהוּ בִּקֵּשׁ עַל כְּפוּיֵי טוֹבָה אֲלוּ שֶׁלֹּא לְהַאֲרִיךְ אַפַּיִם לְאוֹתָן שֶׁהִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם טוֹבָה. וְהֵם מְשִׁיבִים לוֹ רָעָה תַּחַת טוֹבָה. וְאִם תֹּאמַר לָמָּה בִּקֵּשׁ נְקָמָה כִּי לֵית דִּינָא בְּאַרְעָא כִּי הָיוּ חֲפֵצִים בַּעֲלִילָה בְּלֹא יְדִיעָתוֹ לְתָפְשׂוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה כ) אוּלַי יְפֻתֶּה וְנוּכְלָה לוֹ, הֲרֵי לֹא יוּכַל לְהִשָּׁמֵר מֵהֶם וּמְגָרְשִׁים אוֹתוֹ מִנַּחֲלָתוֹ וּמְזוֹנוֹתָיו יִקְחוּ:

שופטים יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וָ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(יא) עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל: עַל מֵימַר אוֹרַיְתָא דִּי יַלְפֻנָךְ וְעַל דִּינָא דִּי יֵימְרוּן לָךְ תַּעְבֵּד לָא תִסְטֵי מִן פִּתְגָמָא דִּי יְחַוּוּן לָךְ יַמִּינָא וּשְׂמָאלָא:
רש"י ימין ושמאל. אפלו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, וכל שכן שאומר לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל:
(יב) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְזָדוֹן לְבִלְתִּי שְׁמֹעַ אֶל הַכֹּהֵן הָעֹמֵד לְשָׁרֵת שָׁם אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבִעַרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל: וּגְבַר דִּי יַעְבֵּד בְּרַשַׁע בְּדִיל דְּלָא לְקַבָּלָא מִן כָּהֲנָא דְקָאֵם לְשַׁמָּשָׁא תַּמָּן קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ אוֹ מִן דַּיָּנָא וְיִתְקְטֵל גַּבְרָא הַהוּא וּתְפַלֵּי עֲבֵד

דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל: (יג) וְכָל הָעָם יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ וְלֹא יְזִידוּן עוֹד: וְכָל עַמָּא יִשְׁמְעוּן וְיִדְחֲלוּן וְלָא יַרְשְׁיעוּן עוֹד:

רש"י וכל העם ישמעו. מכאן שממתינין לו עד הרגל וממיתין אותו ברגל:

(יד) **שני** כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּה בָּהּ וְאָמַרְתָּ אָשִׂימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתָי: אֲרֵי תֵעוֹל לְאַרְעָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ וְתֵירְתַהּ וְתֵיתֵב בַּהּ וְתֵימַר אֲמַנִי עֲלַי מַלְכָּא כְּכָל עַמְמַיָּא דִּי בְסַחֲרָנָי: (טו) שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא: מַנָּאָה תְמַנֵּי עֲלָךְ מַלְכָּא דִּי יִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ בֵּהּ מִגּוֹ אַחָיךְ תְּמַנֵּי עֲלָךְ מַלְכָּא לֵת לָךְ רְשׁוּ לְמַנָּאָה עֲלָךְ גְּבַר נוּכְרַי דִּי לָא אָחוּךְ הוּא: (טז) רַק לֹא יַרְבֶּה לּוֹ סוּסִים וְלֹא יָשִׁיב אֶת הָעָם מִצְרַיְמָה לְמַעַן הַרְבּוֹת סוּס וַיהוָה אָמַר לָכֶם לֹא תֹסִפוּן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה עוֹד: לְחוֹד לָא יַסְגֵּי לֵהּ סוּסָוָן וְלָא יָתֵב יָת עַמָּא לְמִצְרַיִם בְּדִיל לְאַסְגָּאָה לֵהּ סוּסָוָן וַיְיָ אֲמַר לְכוֹן לָא תוֹסְפוּן לְמִתּוּב בְּאוֹרַח הָדֵין עוֹד:

רש"י לא ירבה לו סוסים. אלא כדי מרכבתו, שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים באים משם. כמה שנאמר בשלמה, ותעלה ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה (מלכים א' י, כט) :

נביאים - ישעיה - פרק נב

(ד) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה מִצְרַיִם יָרַד עַמִּי בָרִאשֹׁנָה לָגוּר שָׁם וְאַשּׁוּר בְּאֶפֶס עָשָׁקוֹ: אֲרֵי כִדְנַן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים לְמִצְרַיִם נְחַת עַמִּי בְקַדְמֵיתָא לְאִתּוֹתָבָא תַּמָּן וְאַתּוּרָאָה בְּלָמָא אַנְסִיהּ:

רש"י **מצרים ירד עמו וגו'** . הם המצריים היו להם קצת חוב עליהם שנעשו להם אכסניא וכלכלו' אבל אשור באפס ובחנ' עשקו :

(ה) וְעַתָּה (מי) (לי) מַה לִּי פֹה נְאֻם יְהוָה כִּי לֻקַּח עַמִּי חִנָּם (משלו) מֹשְׁלָיו יְהֵילִילוּ נְאֻם יְהוָה וְתָמִיד כָּל הַיּוֹם שְׁמִי מְנֹאָץ: וּכְעַן עֲתִידְנָא לְמִפְרַק אֲמַר יְיָ אֲרֵי אִזְדַּבֵּן עַמִּי מַגָּן עַמְמַיָּא דְּשָׁלִיטוּ בְהוֹן מְשַׁתַּבְּחִין אֲמַר יְיָ וּתְדִירָא כָּל יוֹמָא עַל פּוּלְחָן שְׁמִי מָרְגָּזִין:

רש"י **מה לי פה** . למה אני שוהא ומשהא בני כאן : **יהילילו** . מתפארים לאמר ידינו רמה : **מנואץ** . מתנאץ והרי זה דוגמת וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ח) :

(ו) לָכֵן יֵדַע עַמִּי שְׁמִי לָכֵן בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אֲנִי הוּא הַמְדַבֵּר הִנֵּנִי: בְּכֵן יִתְרַבָּא בְעַמְמַיָּא שְׁמִי בְּכֵן בְּעִדָּנָא הַהִיא תִּידְעוּן אֲרֵי אֲנָא הוּא דְמַלֶּלִית וּמֵימְרִי קָיֵם:

רש"י **ידע עמי** . כשאגאלם יכירו כי שמי אדון שליט ומושל כמשמעו : **לכן ביום** . גאולתם יבינו כי אני הוא המדבר והנני קיימתי :

(ז) מַה נָּאוּו עַל הֶהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר מַשְׁמִיעַ שָׁלוֹם מְבַשֵּׂר טוֹב מַשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אֹמֵר לְצִיּוֹן מָלַךְ אֱלֹהָיִךְ: מָה יַאֲיָן עַל טוּרֵי אַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל רִגְלֵי מְבַסַּר מַשְׁמַע שְׁלָם מְבַסַּר טָב מַשְׁמַע

פּוּרְקָן אֲמַר לְכָנְשְׁתָּא דְּצִיּוֹן אִיתְגְּלִיאַת מַלְכוּתָא דֶּאֱלָהֵיהּ׃ (ח) קוֹל צֹפַיִךְ נָשְׂאוּ קוֹל יַחְדָּו יְרַנֵּנוּ כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן׃ קֹל פַּרְנָסַיִךְ דִּמְרִימִין קָלְהוֹן כַּחֲדָא מְשַׁבְּחִין אֲרֵי בְּעֵינֵיהוֹן יֶחֱזוּן גְּבוּרָן דִּי עֲבַד יְיָ כַּד יְתִיב שְׁכִנְתֵּהּ לְצִיּוֹן׃

רש"י **צופיך** . צופים שמעמידין על החומות והמגדלים לבשר ולראות מי בא לעיר :

(ט) פִּצְחוּ רַנְּנוּ יַחְדָּו חָרְבוֹת יְרוּשָׁלָם כִּי נִחַם יְהוָה עַמּוֹ גָּאַל יְרוּשָׁלָם׃ בּוּעוּ וְשַׁבַּחוּ כַּחֲדָא חָרְבַת יְרוּשְׁלֶם אֲרֵי עָתִיד יְיָ לְנַחֲמָא עַמֵּהּ פָּרִיק יְרוּשְׁלֶם׃

כתובים - תהילים - פרק צד

(יט) בְּרֹב שַׂרְעַפַּי בְּקִרְבִּי תַּנְחוּמֶיךָ יְשַׁעַשְׁעוּ נַפְשִׁי׃ בְּסִגְעֵי מַחְשָׁבְתָא בְגַוַּי נִיחוּמָתָךְ יְפַרְנְקוּן נַפְשִׁי׃ (כ) הַיְחָבְרְךָ כִּסֵּא הַוּוֹת יֹצֵר עָמָל עָלֵי חֹק׃ הַאֶפְשַׁר דְּיִתְחַבַּר עִמָּךְ כּוּרְסֵי שְׁקָרָא בְּרִית לְעוּתָא הֲיִתְעַתֵּד עָלֵי קְיָם׃

רש"י **היחברך כסא הוות** . היוכל להדמות לך האומות היוצרים צלמים ומסכות של עמל :

עלי חק . בשביל חק להיותו חק להם עבודתם :

(כא) יָגוֹדּוּ עַל נֶפֶשׁ צַדִּיק וְדָם נָקִי יַרְשִׁיעוּ׃ יְכִנְסוּן בִּישָׁן עַל נַפְשָׁא דְצַדִּיקָא וְאַדְמָא זַכַּי יְחַיְּבוּן דִּין דְקָטוֹל׃

רש"י **יגודו** . יאספו גדודים על נפש צדיק להרוג : **ירשיעו** . יחייבו בדין להורגו :

(כב) וַיְהִי יְהוָה לִי לְמִשְׂגָּב וֵאלֹהַי לְצוּר מַחְסִי׃ וִיהִי יְיָ לִי לְסָעִיד וֵאלָהִי לִתְקוֹף רוּחָצָנִי׃ (כג) וַיָּשֶׁב עֲלֵיהֶם אֶת אוֹנָם וּבְרָעָתָם יַצְמִיתֵם יַצְמִיתֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃ וַאֲתֵיב עֲלֵיהוֹן יָת שְׁקָרֵיהוֹן וּבְבִישְׁתְּהוֹן יְגַמְרִינוּן יְגַמְרִינוּן יְיָ אֱלָהָנָא׃

רש"י **אונם** . אונסם כמו (איוב כא) **יצפון לבניו אונו** :

צה (א) לְכוּ נְרַנְּנָה לַיהוָה נָרִיעָה לְצוּר יִשְׁעֵנוּ׃ אֵתוּן נְשַׁבַּח קֳדָם יְיָ נְיַבֵּב קֳדָם תַּקִּיף פּוּרְקָנָא׃

משנה שבועות פרק ד

א. שְׁבוּעַת הָעֵדוּת נוֹהֶגֶת בָּאֲנָשִׁים וְלֹא בַנָּשִׁים, בָּרְחוֹקִין וְלֹא בַקְּרוֹבִין, בַּכְּשֵׁרִים וְלֹא בַפְּסוּלִין. וְאֵינָהּ נוֹהֶגֶת אֶלָּא בָרְאוּיִין לְהָעִיד, בִּפְנֵי בֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בִפְנֵי בֵית דִּין, מִפִּי עַצְמוֹ. וּמִפִּי אֲחֵרִים, אֵין חַיָּבִין עַד שֶׁיִּכְפְּרוּ בָהֶן בִּבֵית דִּין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, בֵּין מִפִּי עַצְמוֹ וּבֵין מִפִּי אֲחֵרִים, אֵינָן חַיָּבִין עַד שֶׁיִּכְפְּרוּ בָהֶן בִּבֵית דִּין׃

ברטנורה (א) שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים. דכתיב (ויקרא ה) והוא עד בראוי להעיד הכתוב מדבר ואשה אינה ראויה להעיד דכתיב (דברים יט) ועמדו שני אנשים אנשים ולא נשים. וההוא קרא בעדים הוא דכתיב נאמר כאן שנים. ונאמר להלן שנים. ע"פ שנים עדים (שם יז): **ולא בקרובים**. דפסולי עדות נינהו דכתיב (שם כד) לא יומתו אבות על בנים. בעדות בנים. וה"ה לשאר קרובים: **ולא בפסולים**. כגון חייבי מיתות וחייבי מלקיות וגזלן דאקרו רשעים והתורה אמרה אל תשת רשע עד: **ואינה נוהגת**

אלא בראוין להעיד. לאפוקי מלך שאינו מעיד. והפסולים לעדות מדרבנן כגון משחקים בקוביא ומפריחי יונים: בפני ב"ד ושלא בפני ב"דמפי עצמו. אם מפי עצמו נשבע שבועה שאיני יודע לך עדות חייב. בין נשבע בפני בית דין בין שלא בפני בית דין: **ומפי אחרים**. כגון משביע אני עליכם שתבואו ותעידוני. ואמרו לו אין אנו יודעים לך עדות אינם חייבין עד שיכפרו בב"ד. דכתיב (ויקרא ה) אם לא יגיד ונשא עונו במקום שאילו היה מגיד היה מועיל. וקרא במושבע מפי אחרים כתיב ואין הלכה כר"מ:

ב. וְחַיָּבִין עַל זְדוֹן הַשְּׁבוּעָה, וְעַל שְׁגֻגָּתָהּ עִם זְדוֹן הָעֵדוּת, וְאֵינָן חַיָּבִין עַל שְׁגֻגָּתָהּ. וּמַה הֵן חַיָּבִין עַל זְדוֹן הַשְּׁבוּעָה, קָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד:

ברטנורה (ב) **וחייבין**. קרבן עולה ויורד על זדון השבועה שהרי לא נאמר בה ונעלם: **ועל שגגתה עם זדון העדות**. שיודעים ששבועה זו אסורה אבל אין יודעים שחייבים עליה קרבן: **ואין חייבין על שגגתה**. אם שוגגים הם לגמרי כסבורים שאין יודעין לו עדות ואח"כ נזכרו שהרי הן אנוסים ולא קרינן בהו ונשבע על שקר:

ג. שְׁבוּעַת הָעֵדוּת כֵּיצַד. אָמַר לִשְׁנַיִם בּוֹאוּ וְהַעִידוּנִי. שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת, אוֹ שֶׁאָמְרוּ לוֹ אֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת, מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם וְאָמְרוּ אָמֵן, הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. הִשְׁבִּיעַ עֲלֵיהֶן חֲמִשָּׁה פְּעָמִים חוּץ לְבֵית דִּין וּבָאוּ לְבֵית דִּין וְהוֹדוּ, פְּטוּרִים. כָּפְרוּ, חַיָּבִים עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הִשְׁבִּיעַ עֲלֵיהֶן חֲמִשָּׁה פְּעָמִים בְּפְנֵי בֵית דִּין וְכָפְרוּ, אֵינָן חַיָּבִין אֶלָּא אַחַת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מַה טַּעַם, הוֹאִיל וְאֵינָם יְכוֹלִין לַחֲזוֹר וּלְהוֹדוֹת:

ברטנורה (ג) **ובאו לבית דין והודו פטורים**. ואפילו כפרו חוץ לבית דין על כל שבועה שאין כפירה חוץ לבית דין חשובה כפירה: כפרו בבית דין חייבין על כל אחת ואחת. דאמר קרא (ויקרא ה) והיה כי יאשם לאחת מאלה לחייב על כל אחת ואחת: **מה טעם**. אין חייבים אלא אחת אפילו שתקו וכפרו לבסוף. ולא אמרינן כפירה קיימא אכולהו לחייבם על כל אחת ואחת: **הואיל**. ואילו כפרו בבית דין בפעם ראשונה שוב לא היו יכולין לחזור ולהודות. שכבר הגידו שאינם יודעים לו שום עדות. ושוב אין חוזרים ומגידים הלכך אף על גב דלא כפרו אלא לבסוף כל השבועות היו לבטלה. חוץ מן הראשונה. דאם מה ששתק בראשונה כפירה היא. שוב אינם ראויים להשביען ואם אינה כפירה הרי מושבעין ועומדין. ומה זו שבועה על שבועה. על כרחך כי כתיב לאחת לחייב על כל אחת ואחת. אשבועה חוץ לב"ד וכפרו בב"ד כתיב דשבועות דחוץ לבית דין שהיה משביען שיבאו לב"ד ויעידו ולא יצאו לבטלה. וראויות לחלק שאם כפרו שם בראשונה היה ראוי לחזור ולהשביען:

ד. כָּפְרוּ שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת, שְׁנֵיהֶן חַיָּבִין. בְּזֶה אַחַר זֶה, הָרִאשׁוֹן חַיָּב וְהַשֵּׁנִי פָּטוּר. כָּפַר אֶחָד וְהוֹדָה אֶחָד, הַכּוֹפֵר חַיָּב. הָיוּ שְׁתֵּי כִתֵּי עֵדִים, כָּפְרָה הָרִאשׁוֹנָה וְאַחַר כָּךְ כָּפְרָה הַשְּׁנִיָּה, שְׁתֵּיהֶם חַיָּבוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהָעֵדוּת יְכוֹלָה לְהִתְקַיֵּם בִּשְׁתֵּיהֶן:

ברטנורה (ד) **כפרו שניהם כאחת**. בתוך כדי דבור: **בזה אחר זה**. שהיה בין זה לזה יותר מכדי דבור: **הראשון חייב**. אבל השני פטור. שמכיון שכפר הראשון שוב אין השני ראוי להעיד. שהוא יחידי: **שתיהן חייבות**. בגמרא פריך ראשונה אמאי חייבת הא קיימא כת שנייה. ומה הפסידו הראשונים בכפירתם ומשני דמתני' איירי כגון שהיו העדים של כת שנייה קרובים בנשותיהן שלא היו כשרים להעיד כשכפרה כת ראשונה ונשותיהן גוססות. מהו דתימא כיון דקיי"ל רוב גוססים למיתה. הוו להו כאילו מתו ותפטר כת ראשונה דהא קיימא שנייה. קמ"ל השתא מיהא לא שכיב ונמצא שלא היה שם בשעת כפירה אלא כת ראשונה בלבד ולפיכך חייבין:

ה. מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי שֶׁיֵּשׁ לִי בְיַד פְּלוֹנִי פִּקָּדוֹן וּתְשׁוּמֶת יָד וְנָזַל וַאֲבֵדָה. שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת, אֵין חַיָּבִין אֶלָּא אֶחָת. שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין שֶׁיֵּשׁ לְךָ בְּיַד פְּלוֹנִי פִּקָּדוֹן וּתְשׁוּמֶת יָד וְנָזַל וַאֲבֵדָה, חַיָּבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי שֶׁיֵּשׁ לִי בְיַד פְּלוֹנִי פִּקָּדוֹן חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכֻסְמִין. שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת, אֵין חַיָּבִין אֶלָּא אֶחָת. שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת שֶׁיֵּשׁ לְךָ בְּיַד פְּלוֹנִי חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכֻסְמִין, חַיָּבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת:

ברטנורה (ה) **תשומת יד**. הלואה ששם בידו ממון: **ואבדה**. שמצא אבדתי: **חטין ושעורין וכוסמין**. רישא אשמועינן מין אחד ותביעות חלוקות. וסיפא אשמועינן תביעה אחת כולם פקדון. ומינים חלוקים:

ו. מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי שֶׁיֵּשׁ לִי בְיַד פְּלוֹנִי נֶזֶק וַחֲצִי נֶזֶק, תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה, וְשֶׁאָנַס אִישׁ פְּלוֹנִי אֶת בִּתִּי, וּפִתָּה אֶת בִּתִּי, וְשֶׁהִכְנִי בְנִי, וְשֶׁחָבַל בִּי חֲבֵרִי, וְשֶׁהִדְלִיק אֶת גְּדִישִׁי בְיוֹם הַכִּפּוּרִים, הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין:

ברטנורה (ו) **נזק וחצי נזק**. בחצי נזק צרורות דממונא הוא ולא קנסא דאמרינן בעדות של קנס אין חייבין: **תשלומי כפל ותשלומי ד' וה'**. משום קרנא: **שאנס איש פלוני ופיתה את בתי**. משום בשת ופגם דממונא הוא: **ושהכני בני**. הכאה שאין בה חבורה שאינו חייב עליה מיתה. וכיון דליכא מיתה איכא ממון: **ושחבל בי חברי ביה"כ**. ונקט לה דאף על גב דענוש כרת חייב ממון:

ז. מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי שֶׁאֲנִי כֹהֵן, שֶׁאֲנִי לֵוִי, שֶׁאֵינִי בֶן גֵּרוּשָׁה, שֶׁאֵינִי בֶן חֲלוּצָה, שֶׁאִישׁ פְּלוֹנִי כֹהֵן, שֶׁאִישׁ פְּלוֹנִי לֵוִי, שֶׁאֵינוֹ בֶן גֵּרוּשָׁה, שֶׁאֵינוֹ בֶן חֲלוּצָה,

שֶׁאָנַס אִישׁ פְּלוֹנִי אֶת בִּתּוֹ, וּפִתָּה אֶת בִּתּוֹ, וְשָׁחַבַל בִּי בָנַי, וְשָׁחַבַל בִּי חֲבֵרַי, וְשָׁהִדְלִיק גְּדִישִׁי בַּשַּׁבָּת, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין:

ברטנורה (ז) **שאני כהן פטורין**. שאין העדים חייבין אלא כשכפרו בדבר שיש בו תביעות ממון: שאנס איש פלוני או פיתה בתו של פלוני. ובתו דקתני איש פלוני כהן דלעיל קאי (דתנא לעיל מיניה שאיש פלוני כהן או לוי. ואינו בן גרושה ועליה קאי). או שהשביעין שאנס איש פלוני את בתו של אותו פלוני דאיירי ביה עד השתא: **פטורים**. דבעינן שישמעו מפי התובע. ובגמרא מוקי לה בבא בהרשאה. ואי תביעת ממון אחר הוי היו חייבים ואשמועינן דאין נחשב המורשה בעל דין בזה כשאר ממון דכיון דממון שהוא שואל לא מטיא לידיה מעולם לא מצי למכתב הרשאה עליה: **ושחבל בי בני**. חבלה. היא חבורה: **פטורין**. שאם העידוהו היה מתחייב מיתה. ולא ממון: ושחבל בי חברי ושהדליק את גדישי בשבת. דתרוייהו חיוב מיתה נינהו ופטורים מן הממון:

ח. מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, אִם לֹא תָבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי שֶׁאָמַר אִישׁ פְּלוֹנִי לִתֵּן לִי מָאתַיִם זוּז וְלֹא נָתַן לִי, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים, שֶׁאֵין חַיָּבִין אֶלָּא עַל תְּבִיעַת מָמוֹן כַּפִּקָּדוֹן:

ברטנורה (ח) שאמר איש פלוני ליתן לי וכו' פטורים. דכתיב בשבועת העדות תחטא וכתיב בשבועת הפקדון תחטא. מה שבועת הפקדון על תביעת ממון שיש לו על חברו. אף שבועת העדות צריך שתהיה על תביעת ממון שיש לו עליו. וזה שטוען שאמר איש פלוני ליתן. לי מאתים זוז אינה תביעת ממון שיש לו על חברו שאפילו הוא כדבריו שאמר לו חברו שיתן לו מאתים זוז אין חברו חייב לו כלום בשביל אמירה זו:

ט. מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, כְּשֶׁתֵּדְעוּן לִי עֵדוּת שֶׁתָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁקְּדָמָה שְׁבוּעָה לָעֵדוּת:

ברטנורה (ט) **מפני שקדמה שבועה לעדות**. ורחמנא אמר (ויקרא ה) ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע שקדמה העדות לשבועה. ולא שקדמה שבועה לעדות:

י. עָמַד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאָמַר, מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִים לִי עֵדוּת שֶׁתָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין (עַד שֶׁיְּהֵיֶה מִתְכַּוֵּן לְהֶם):

ברטנורה (י) אם יודעים אתם לי עדות וכו' פטורין. דכתיב והוא עד עד שייחד את עדיו:

יא. אָמַר לִשְׁנַיִם, מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִין לִי עֵדוּת שֶׁתָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי, (שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת), וְהֵם יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת עֵד מִפִּי עֵד אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוֹ פָסוּל, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין:

ברטנורה (יא) והם יודעים לו עדות עד מפי עד וכו' פטורים. שאם העידוהו לא היתה עדותן מועלת לו כלום:

יב. שִׁלַּח בְּיַד עַבְדּוֹ אוֹ שֶׁאָמַר לָהֶן הַנִּתְבָּע מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת שֶׁתָּבוֹאוּ וּתְעִידוּהוּ, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּי הַתּוֹבֵעַ:

ברטנורה (**יב**) **עד שישמעו מפי התובע**. דכתיב (שם) אם לוא יגיד מלא בוי"ו ואל"ף למדרש הכי. אם לו לא יגיד כלומר לתובע ונשא עונו הם אם לאחר לא יגיד. פטור:

יג. מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, מְצַוֶּה אֲנִי עֲלֵיכֶם, אוֹסֶרְכֶם אֲנִי, הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין. באל"ף דל"ת, ביו"ד ה"א, בְּשַׁדַּי, בִּצְבָאוֹת, בְּחַנּוּן וְרַחוּם, בְּאֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד, וּבְכָל הַכִּנּוּיִין, הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. הַמְקַלֵּל בְּכֻלָּן, חַיָּב, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. הַמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ בְּכֻלָּן, חַיָּב, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. הַמְקַלֵּל עַצְמוֹ וַחֲבֵרוֹ בְּכֻלָּן, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. יַכְּכָה אֱלֹהִים, וְכֵן יַכְּכָה אֱלֹהִים, זוֹ הִיא אָלָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה. אַל יַכְּךָ, וִיבָרֶכְךָ, וְיֵיטֵב לְךָ, רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין:

ברטנורה (**יג**) **מצוה אני עליכם**. וכו'. והוא שיאמר מצוה אני עליכם בשבועה. אוסרכם אני בשבועה: **המקלל בכולם**. מברך את השם באחד מהם: **ר"מ מחייב**. סקילה: **וחכמים פוטרין**. דעל שם המיוחד דוקא בסקילה. דכתיב (ויקרא כד) בנקבו שם יומת ועל הכנויים באזהרה דאלהים לא תקלל (שמות כב) ובשבועות העדות מודים חכמים לר"מ דחייב על הכנויים כמו שחייב על השם המיוחד. דבשבועות [עדות] כתיב (ויקרא ה) ושמעה קול אלה: **המקלל עצמו**. דכתיב (דברים ד) השמר לך ושמור נפשך מאד. וכל השמר. פן. ואל. אינו אלא ל"ת: **והמקלל חברו**. דכתיב (ויקרא יט) לא תקלל חרש אפילו חרש שאינו שומע ולא קפיד אקללתו לא תקלל. וכ"ש שאר כל אדם דשמע וקפיד: **יככה אלהים וכן יככה אלהים**. אם אמר לעדים יככה אלהים אם לא תעידוני. או ששמע אחד שקורא בקללות שבתורה יככה אלהים. ואמר הוא לעדים וכן יככה אלהים אם לא תעידוני. או שאמר אל יככה אלהים אם תעידוני או יברכך ה' אם תעידוני. וייטב לך אלהים אם תעידוני. בכל אלו ר"מ מחייב דמכלל לאו אתה שומע הן אל יככה אלהים אם תעידוני הא אם לא תעידוני יככה. וכן יברכך אלהים אם תעידוני הא אם לא תעידוני. יקללך ובכל אלו אין הלכה כר"מ:

גמרא שבועות דף ל ע"א

תָּנוּ רַבָּנָן (דברים יט) וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים. מִצְוָה לְבַעֲלֵי דִינִין שֶׁיַּעַמְדוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: שָׁמַעְתִּי שֶׁאִם רָצוּ לְהוֹשִׁיב אֶת שְׁנֵיהֶם, מוֹשִׁיבִין אֵיזֶהוּ אָסוּר שֶׁלֹּא יְהֵא אֶחָד עוֹמֵד וְאֶחָד יוֹשֵׁב, אֶחָד מְדַבֵּר כָּל צָרְכּוֹ וְאֶחָד אוֹמֵר לוֹ קַצֵּר דְּבָרֶיךָ. אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: הַאי צוּרְבָא מֵרַבָּנָן וְעַם הָאָרֶץ דְּאִית לְהוּ דִּינָא בַּהֲדֵי הֲדָדֵי מוֹתְבִינָא לֵהּ לְצוּרְבָא מֵרַבָּנָן וּלְעַם הָאָרֶץ נָמֵי אָמְרֵי לֵהּ תִּיב וְאִי קָאֵי לָן בָּהּ. רַב בַּר שְׁרַבְיָא הֲוָה לֵהּ דִּינָא קַמֵּהּ דְּרַב פַּפָּא אוֹתְבֵהּ

וְאוֹתִיב נָמֵי לְבַעַל דִּינֵהּ אָתָא שְׁלִיחָא דְּבֵי דִּינָא בָּטֵשׁ בֵּהּ וְאוֹקְמֵהּ לְעֵם הָאָרֶץ וְלֹא אָמַר לֵהּ רַב פַּפָּא תִּיב הֵיכִי עָבִיד הָכִי וְהָא מִסְתַּתְּמָן טַעֲנָתֵהּ. אָמַר רַב פַּפָּא: מֵימַר אָמַר: אִיהוּ הָא אוֹתְבָן שְׁלִיחָא הוּא דְּלֹא מְפַיֵּס מִינָּאי. וְאָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא הַאי צוּרְבָא מֵרַבָּנָן וְעֵם הָאָרֶץ דְּאִית לְהוּ דִּינָא בַּהֲדֵי הֲדָדֵי לֹא לִיקְדּוּם צוּרְבָא מֵרַבָּנָן וְלֵיתֵיב מִשּׁוּם דְּמֵיחֲזֵי כְּמָאן דְּסַדַּר לֵהּ לְדִינֵיהּ וְלָא אָמְרָן אֶלָּא דְּלָא קָבִיעַ לֵהּ עִידְנֵיהּ, אֲבָל קָבִיעַ לֵהּ עִידְנֵהּ לֵית לָן בָּהּ מֵימַר אָמַר בְּעִדְנֵהּ טָרִיד. וְאָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: הַאי צוּרְבָא מֵרַבָּנָן דְּיָדַע בְּסַהֲדוּתָא וְזִילָא בֵּהּ מִלְּתָא לְמֵיזַל לְבֵית דִּינָא דְּזוּטַר מִינֵהּ לְאַסְהוּדֵי קַמֵּהּ לָא לֵיזִיל. אָמַר רַב שִׁישָׁא בְּרֵהּ דְּרַב אִידִי אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא מָצָא שַׂק אוֹ קוּפָּה וְאֵין דְּרָכוֹ לִיטֹּל הֲרֵי זֶה לֹא יִטֹּל הָנֵי מִילֵּי בְּמָמוֹנָא, אֲבָל בְּאִסּוּרָא אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה נֶגֶד ה'. כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חִלּוּל ה' אֵין חוֹלְקִין כָּבוֹד לְרַב. רַב יֵימַר הָווּ יָדַע לֵהּ סַהֲדוּתָא לְמָר זוּטְרָא אָתָא לְקַמֵּהּ דַּאֲמֵימָר אוֹתְבִינְהוּ לְכֻלְּהוּ אָמַר לֵהּ רַב אָשֵׁי לַאֲמֵימוֹר וְהָאָמַר עוּלָּא מַחֲלֹקֶת בְּבַעֲלֵי דִּינִים אֲבָל בְּעֵדִים דִּבְרֵי הַכֹּל בַּעֲמִידָה. אָמַר לֵהּ: הַאי עֲשֵׂה וְהַאי עֲשֵׂה, עֲשֵׂה דְּכְבוֹד תּוֹרָה עָדִיף:

רש"י **מצוה בבעלי דינים שיעמדו**. (בעמידה) דהא קרא נמי בבעלי דינין איירי דכתיב אשר להם הריב (דברים י"ט): **שלא יהא אחד עומד ואחד יושב**. שלא יראה חבירו שמכבדין אותו יותר ממנו ויסתמו דבריו: **בטש**. בעט. דלא מיפייס מינאי. לא עשיתי לו טובה ואינו אוהבי: **לא ליקדים וליתיב**. לפני הדיין קודם שיבא בעל דינו ואפי' יושב ושותק: **דמיחזי כמאן דסדר ליה**. טענתיה וגורם שיחשדוהו במטעים דבריו לדיין ועובר בלא תשא שמע שוא כדלקמן: **קבע עידניה**. שהדיין רבו ויש לו קביעות ללמוד: **שאין דרכו ליטול**. אם היה שלו: **הרי זה לא יטול**. אינו מוזהר עליו בלא תוכל להתעלם שנאמר והתעלמת פעמים שאתה מתעלם (ב"מ דף ל'): **אבל באיסורא**. כגון אשה הבאה לפני חכם להתירה לינשא ותלמיד זה יודע שבעלה חי אין חכמה חשוב לנגד ה': **האי עשה ועמדו: והאי עשה**. את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים (ב"ק דף מ"א):

זוהר ויחי דף רמ"ג ע"ב

רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי חִזְקִיָּה הֲווּ אָזְלֵי לְמֶחֱמֵי לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּקַפּוֹטְקִיָּא אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה הַאי דְּאָמְרִינָן לְעוֹלָם יְסַדֵּר בַּר נָשׁ שְׁבָחָא דְּמָארֵהּ וּלְבָתַר יְצַלֵּי צְלוֹתֵהּ הַאי מָאן דְּלִבֵּהּ טָרִיד וּבָעֵי לְצַלָּאָה צְלוֹתָא וְאִיהוּ בְּעָקוּ וְלָא יָכִיל לְסַדֵּר שְׁבָחָא דְּמָרֵהּ כַּדְקָא יָאוּת מַאי הוּא אָמַר לֵהּ אַף עַל גַּב דְּלָא יָכִיל לְכַוְּנָא לִבָּא וּרְעוּתָא סִדּוּרָא וּשְׁבָחָא דְּמָרֵהּ אַמַּאי גָּרַע אֶלָּא יְסַדֵּר שְׁבָחָא דְּמָרֵהּ אַף עַל גַּב דְּלָא יָכִיל לְכַוְּנָא וְיֵצְלֵי צְלוֹתֵהּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (תהלים יז) תְּפִלָּה לְדָוִד שִׁמְעָה יְיָ צֶדֶק הַקְשִׁיבָה רִנָּתִי. שִׁמְעָה יְיָ צֶדֶק בְּקַדְמִיתָא בְּגִין דְּאִיהוּ סִדּוּרָא דִּשְׁבָחָא דְּמָרֵהּ וּלְבָתַר הַקְשִׁיבָה רִנָּתִי הַאֲזִינָה תְּפִלָּתִי מָאן דְּיָכִיל לְסַדְּרָא שְׁבָחָא דְּמָרֵהּ וְלָא עָבִיד עֲלֵהּ

כְּתִיב (ישעיה א) גַּם כִּי תַרְבּוּ תְפִלָּה אֵינֶנִּי שׁוֹמֵעַ יְדֵיכֶם וְגוֹמֵר. כְּתִיב (דברים כח) אֶת הַכָּבֵשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבַּיִם. תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִים תִּקְּנוּם. תָּא חֲזֵי בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא אִתְעָר הָכִי נָמֵי לְעֵלָּא וּבְאִתְעָרוּתָא דִּלְעֵלָּא הָכִי נָמֵי לְעֵלָּא מִנֵּהּ עַד דְּמָטֵי אִתְעָרוּתָא לַאֲתַר דְּבָעְיָא בּוּצִינָא לְאַדְלָקָא וְאַדְלִיק וּבְאִתְעָרוּתָא דִּתְתָּא אַדְלִיק בּוּצִינָא לְעֵלָּא וְכַד הַאי אַדְלִיק בּוּצִינִין כֻּלְּהוּ בּוּצִינִין אָחֳרָנִין דָּלְקִין וּמִתְבָּרְכָן מִנֵּהּ כֻּלְּהוּ עָלְמִין אִשְׁתַּכַּח דְּאִתְעָרוּתָא דְּקָרְבָּנָא תְּקוּנָא דְּעָלְמָא וּבִרְכָאן דְּעָלְמִין כֻּלְּהוּ הָא כֵּיצַד שְׁארֵי תְּנָנָא לְסִלְקָא אִנּוּן דְּיוּקְנִין קַדִּישִׁין דִּמְמַנָּן עַל עָלְמָא אִתְהֲנוּן (ס"א אִתְתַּקְּנוּ) לַאֲתְעָרָא וּמִתְעָרִין לְדַרְגִּין בְּכַסּוּפָא דִּלְעֵילָּא כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (תהלים קד) הַכְּפִירִים שֹׁאֲגִים לַטָּרֶף וְגוֹמֵר. אִלֵּין מִתְעָרִין לְדַרְגִּין עִלָּאִין דַּעֲלֵיהוּ עַד דְּמָטֵי אִתְעָרוּתָא עַד דְּבָעְיָא מַלְכָּא לְאִתְחַבְּרָא בְּמַטְרוֹנִיתָא וּבְכַסּוּפָא דִּלְתַתָּא נָבְעִין מַיִין תַּתָּאִין לְקִבְלָא מַיִין עִלָּאִין דְּהָא לָא נָבְעִין מַיִין עִלָּאִין אֶלָּא בְּאִתְעָרוּתָא דְּכַסּוּפָא דִּלְתַתָּא וּכְדֵין תִּיאוּבְתָּא אִתְדַּבָּק וְנָבְעִין מַיִין תַּתָּאִין לְקַבֵּל מַיִין עִלָּאִין וְעָלְמִין מִתְבָּרְכָן וּבוּצִינִין כֻּלְּהוּ דְּלִיקִין וְעִלָּאִין וְתַתָּאִין מִשְׁתַּכְּחֵי בְּבִרְכָאן:

תרגום הזוהר רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי חִזְקִיָּה הָיוּ הוֹלְכִים לִרְאוֹת אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּקַפּוֹטְקִיָּא. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, זֶה שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים, לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שִׁבְחוֹ שֶׁל אֲדוֹנוֹ וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ, יֵשׁ לִשְׁאוֹל, מִי שֶׁלִּבּוֹ טָרוּד וְרוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ, אוֹ שֶׁהוּא בְּצָרָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְסַדֵּר שִׁבְחוֹ שֶׁל אֲדוֹנוֹ, מַה הוּא. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן אֶת הַלֵּב וְהָרָצוֹן, לָמָּה יִגְרַע סֵדֶר שִׁבְחוֹ שֶׁל רִבּוֹנוֹ. אֶלָּא יְסַדֵּר שִׁבְחוֹ שֶׁל רִבּוֹנוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן, וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר תְּפִלָּה לְדָוִד שִׁמְעָה וְגוֹ'. שִׁמְעָה ה' צֶדֶק מִתְּחִלָּה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא סֵדֶר שֶׁבָּח שֶׁל רִבּוֹנוֹ, וְאַחַר כָּךְ הַקְשִׁיבָה רִנָּתִי הַאֲזִינָה תְּפִלָּתִי. מִי שֶׁיָּכוֹל לְסַדֵּר שֶׁבָּח שֶׁל אֲדוֹנוֹ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה, עָלָיו כָּתוּב, גַּם כִּי תַרְבּוּ תְפִלָּה וְגוֹ'. כְּתִיב, אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה וְגוֹ': תְּפִלּוֹת נֶגֶד הַתְּמִידִים תִּקְּנוּ. בֹּא וּרְאֵה, בָּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל מַטָּה עַל יְדֵי הַקְּרֻבַת הַקָּרְבָּן, נִתְעוֹרֵר גַּם כֵּן לְמַעְלָה. וְכֵן גַּם בַּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל מַעְלָה אֶת הָעֶלְיוֹן מִמֶּנּוּ, נִתְעוֹרֵר הָעֶלְיוֹן מִמֶּנּוּ. עַד שֶׁהַהִתְעוֹרְרוּת מַגִּיעַ לַמָּקוֹם שֶׁצְּרִיכִים שָׁם לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר, וְהוּא נִדְלָק. וְנִמְצָא שֶׁבַּהִתְעוֹרְרוּת הֶעָשֵׂן הָעוֹלֶה מִקָּרְבָּן שֶׁלְּמַטָּה, נִדְלָק הַנֵּר לְמַעְלָה, וּכְשֶׁנֵּר הַזֶּה נִדְלָק כָּל נֵרוֹת הָאֲחֵרִים נִדְלָקִים, וְכָל הָעוֹלָמוֹת מִתְבָּרְכִים מִמֶּנּוּ. נִמְצָא. שֶׁהִתְעוֹרְרוּת הַקָּרְבָּן הוּא תִּקּוּן הָעוֹלָם, וּבְרָכוֹת הָעוֹלָמוֹת כֻּלָּם. וּמְפָרֵשׁ דְּבָרָיו. וְשׁוֹאֵל אֵיךְ נַעֲשֶׂה זֶה. וְאוֹמֵר, הִתְחִיל עָשֵׁן הַקָּרְבָּן לַעֲלוֹת, אֵלּוּ צוּרוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הַמְּמוּנִים עַל עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, מִתְתַּקְּנוֹת לְהִתְעוֹרֵר לְהַעֲלוֹת מ"ן, וּמִתְעוֹרְרוֹת לְמַדְרֵגוֹת שֶׁמַּעֲלֵיהֶן בְּעוֹלָם הַיְצִירָה, בִּתְשׁוּקָה עֶלְיוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַכְּפִירִים שֹׁאֲגִים לַטָּרֶף. וְאֵלּוּ שֶׁבְּעוֹלָם

הַיְצִירָה, מִתְעוֹרְרוֹת לְמַדְרֵגוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁעֲלֵיהֶן בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, עַד שֶׁמַּגִּיעַ הָהִתְעוֹרְרוּת לַמָּקוֹם שֶׁצְּרִיכִים לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר, דְּהַיְנוּ עַד שֶׁרוֹצֶה הַמֶּלֶךְ, לְהִתְחַבֵּר בַּמַּטְרוּנִיתָא. שֶׁבְּהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁלְּמַטָּה, עוֹלִים מַיִם תַּחְתּוֹנִים דְּהַיְנוּ מ"ן, כְּנֶגֶד מַיִם עֶלְיוֹנִים מִן הַמַּדְרֵגָה שֶׁעֲלֵיהֶם, כִּי מַיִם תַּחְתּוֹנִים, דְּהַיְנוּ מ"ן, אֵינָם נוֹבְעִים זוֹלֶת עַל יְדֵי הִתְעוֹרְרוּת הִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁל הַתַּחְתּוֹנָה, וְאָז הַהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁל הַתַּחְתּוֹנָה וְהָעֶלְיוֹנָה מִתְדַּבְּקוֹת, וְנוֹבְעִים מַיִם תַּחְתּוֹנִים נֶגֶד מַיִם עֶלְיוֹנִים הַיּוֹרְדִים, וְנִגְמָר הַזִּוּוּג, וְהָעוֹלָמוֹת מִתְבָּרְכִים וְכָל הַנְּרוֹת דּוֹלְקִים וְהָעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים נִמְצָאִים בִּבְרָכוֹת.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ג

א. קֶמַח שֶׁל אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה הַמִּינִין שֶׁבִּשְּׁלוֹ בִּקְדֵרָה בֵּין לְבַדּוֹ בֵּין שֶׁעֵרְבוֹ עִם דְּבָרִים אֲחֵרִים כְּגוֹן לְבִיבוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן וְכֵן הַדָּגָן שֶׁחִלְקוֹ אוֹ כִּתְּשׁוֹ וּבִשְּׁלוֹ בִּקְדֵרָה כְּגוֹן הֲרִיפוֹת וְגֶרֶשׁ הַכַּרְמֶל וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן וְכָל זֶה הוּא הַנִּקְרָא מַעֲשֵׂה קְדֵרָה וְכֵן כָּל תַּבְשִׁיל שֶׁעֵרֵב בּוֹ מֵחֲמִשָּׁה הַמִּינִין בֵּין קֶמַח בֵּין פַּת בִּתְחִלָּה מְבָרֵךְ עָלָיו בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת: **ב**. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים ? כְּשֶׁהָיָה הַמִּין הַזֶּה חָשׁוּב אֻצְלוֹ וְלֹא הָיָה טְפֵלָה אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה הַמִּינִין שֶׁעֵרֵב טְפֵלָה אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא עַל הָעִקָּר וּפוֹטֵר אֶת הַטְּפֵלָה וְזֶה כְּלָל בִּבְרָכוֹת כָּל שֶׁהוּא עִקָּר וְעִמּוֹ טְפֵלָה מְבָרֵךְ עַל הָעִקָּר וּפוֹטֵר אֶת הַטְּפֵלָה בֵּין שֶׁהָיְתָה הַטְּפֵלָה מְעֹרֶבֶת עִם הָעִקָּר בֵּין שֶׁלֹּא הָיְתָה מְעֹרֶבֶת:

מוסר

ספר חסידים סימן רח רמ

כַּף כַּף שֶׁשּׁוֹקְלִין בְּמֹאזְנַיִם זְכִיּוּת וְשָׂכָר וַעֲבֵרוֹת וּפְרָעָנוּת הַשָּׁוֶה לְעַבֵּרָה. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּדָנִיֵּאל תְּקִילְתָּא בְּמֹאזְנַיָּא וְאִשְׁתְּכַחַת חָסִיר בְּאוֹתוֹ עִנְיָן שֶׁאָדָם מִתְלוֹצֵץ יִתְלוֹצְצוּ עָלָיו. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁנִּתְלוֹצֵץ בְּאֶחָד שֶׁהָיָה רוֹאֶה הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה כְּאֶחָד וְנוֹלְדוּ בָּנָיו כָּךְ (פֵּרוּשׁ מְחֻסַּר רְאוּת עֵינָיו): אִם תִּרְאֶה בַּיִת שֶׁל צַדִּיק אוֹ בֵּית כְּנֶסֶת חָרֵב אוֹ נָכְרִים אוֹ רְשָׁעִים דָּרִים בּוֹ דַּע שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ דָּרִים בּוֹ דֶּרֶךְ בְּזָיוֹן. וְכֵן בֵּית הַמִּדְרָשׁ שֶׁנּוֹהֲגִים בּוֹ קַלּוּת רֹאשׁ וּבְזִיּוֹן בְּבֵית ה' נוֹפֵל בְּיַד עֲרֵלִים דַּיּוֹ לְעֶבֶד שֶׁיִּהְיֶה כְּרַבּוֹ. פֵּרוּשׁ לֹא נֶהֱגוּ נָכְרִים קַלּוּת רֹאשׁ וּבְזִיּוֹן בְּבֵית ה' עַד שֶׁנָּהֲגוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ז) הַמְעָרַת פָּרִיצִים הָיָה הַבַּיִת הַזֶּה. וְאַחַר כָּךְ וְאָרוּחָ כָּל עוֹבְרֵי דָּרֶךְ. לְעוֹלָם לֹא יַעֲשׂוּ הָעֲרֵלִים רָעָה אֶלָּא אִם כֵּן יַעֲשׂוּ יִשְׂרָאֵל תְּחִלָּה רָעָה בֵּינֵיהֶם זֶה לָזֶה וְלֹא יִתְבַּזּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֶלָּא אִם כֵּן יְבַזּוּ זֶה לָזֶה תְּחִלָּה אוֹ שֶׁמְּבַזִּין אֶת הַתּוֹרָה וְאֵין מוֹחִין בְּיָדָם:

שופטים יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֹ דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(יז) וְלֹא יַרְבֶּה לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יָסוּר לְבָבוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יַרְבֶּה לּוֹ מְאֹד: וְלָא יַסְגֵּי לֵהּ נְשִׁין וְלָא יִטְעֵי לִבֵּהּ וְכַסְפָּא וְדַהֲבָא לָא יַסגֵּי לֵהּ לַחֲדָא:

רש"י ולא ירבה לו נשים. אלא שמונה עשרה, שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו ואם מעט ואספה לך כהנה וכהנה (שמואל ב' יב, ח) : וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. אלא כדי לתן לאכסניא [לאפסניא] :

(יח) וְהָיָה כְשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר מִלִּפְנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם: וִיהֵי:כְּמִתְבֵּהּ עַל כָּרְסָא מַלְכוּתֵהּ וְיִכְתּוֹב לֵהּ יָת פַּתְשֶׁגֶן אוֹרַיְתָא הָדָא עַל סִפְרָא מִן קֳדָם כָּהֲנַיָּא לֵוָאֵי:

רש"י והיה כשבתו. אם עשה כן, כדאי הוא שתתקיים מלכותו: את משנה התורה. שתי ספרי תורה. אחת שהיא מנחת בבית גנזיו ואחת שנכנסת ויוצאת עמו. ואונקלוס תרגם פתשגן, פתר משנה לשון שנון ודבור:

(יט) וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לְיִרְאָה אֶת יְהוָה אֱלֹהָיו לִשְׁמֹר אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשֹׂתָם: וּתְהֵי עִמֵּהּ וְיֵהֵי קָרֵי בֵּהּ כָּל יוֹמֵי חַיּוֹהִי בְּדִיל דְּיֵלַף לְמִדְחַל קֳדָם יְיָ אֱלָהֵהּ לְמִטַּר יָת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא וְיָת קְיָמַיָּא הָאִלֵּין לְמֶעְבְּדְהוֹן:

רש"י דברי התורה. כמשמעו:

(כ) לְבִלְתִּי רוּם לְבָבוֹ מֵאֶחָיו וּלְבִלְתִּי סוּר מִן הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמֹאול לְמַעַן יַאֲרִיךְ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: בְּדִיל דְּלָא יְרִים לִבֵּהּ מֵאָחוֹהִי וּבְדִיל דְּלָא יִסְטֵי מִן תַּפְקֻדְתָּא יַמִּינָא וּשְׂמָאלָא בְּדִיל דְּיוֹרֵךְ יוֹמִין עַל מַלְכוּתֵהּ הוּא וּבְנוֹהִי בְּגוֹ יִשְׂרָאֵל:

רש"י ולבלתי סור מן המצוה. אפלו מצוה קלה של נביא: למען יאריך ימים. מכלל הן אתה שומע לאו. וכן מצינו בשאול שאמר לו שמואל שבעת ימים תוחל עד בואי אליך להעלות עלות (שמואל א' י, ח) וכתיב ויוחל שבעת ימים (שמואל א' יג, ח) ולא שמר הבטחתו לשמור כל היום, ולא הספיק להעלות העולה עד שבא שמואל ואמר לו נסכלת לא שמרת וגו' ועתה ממלכתך לא תקום (שם יג ז. יד) . הא למדת, שבשביל מצוה קלה של נביא נענש: הוא ובניו. מגיד שאם בנו הגון למלכות הוא קודם לכל אדם:

יח (א) **שלישי** לֹא יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל שֵׁבֶט לֵוִי חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם יִשְׂרָאֵל אִשֵּׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֹאכֵלוּן: לָא יְהֵי לְכָהֲנַיָּא לֵוָאֵי כָּל שִׁבְטָא דְלֵוִי חֻלָּק וְאַחֲסָנָא עִם יִשְׂרָאֵל קׇרְבָּנַיָּא דַיְיָ וְאַחֲסָנְתֵּהּ יֵיכְלוּן:

נביאים - ישעיה - פרק נב

(י) חָשַׂף יְהוָה אֶת זְרוֹעַ קׇדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָּל אַפְסֵי אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ:

גַּלָּא יְיָ יָת דְּרַע קוּדְשֵׁיהּ לְעֵינֵי כָל עַמְמַיָּא וְיֶחֱזוּן כָּל דְּבָסְיְפֵי אַרְעָא יָת פּוּרְקָנָא דֵּאֱלָהָנָא:

רש"י **חשף** . גלה :

(יא) סוּרוּ סוּרוּ צְאוּ מִשָּׁם טָמֵא אַל תִּגָּעוּ צְאוּ מִתּוֹכָהּ הִבָּרוּ נֹשְׂאֵי כְּלֵי יְהוָה: אִתְפְּרָשׁוּ אִתְפְּרָשׁוּ פּוּקוּ מִתַּמָּן בְּמָסָאֲב לָא תִקְרְבוּן פּוּקוּ מִגַּוֵּהּ אִתְבְּחָרוּ נַטְלֵי מָנֵי בֵּית מַקְדְּשָׁא דַיְיָ:

רש"י **צאו מתוכה** . מתוך הגלות כל נחמות האלו האחרונות אינן אלא על גלות האחרון : **טמא** . אל תגעו , שקץ יהיו לכם מליג' בהם : **הברו** . הטהרו : **נושאי כלי ה'** . הכהנים הלוים שהיית' נושאי' כליו (של הקב"ה) במדבר (מכאן לתחיי' המתים) :

(יב) כִּי לֹא בְחִפָּזוֹן תֵּצֵאוּ וּבִמְנוּסָה לֹא תֵלֵכוּן כִּי הֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמְאַסִּפְכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: אֲרֵי לָא בִּבְהִילוּ תִּפְקוּן מְבֵּינֵי עַמְמַיָּא וּבְעֵירוֹקִי לָא תִתּוּבְלוּן לְאַרְעָכוֹן אֲרֵי מְדַבָּר קֳדָמֵיכוֹן יְיָ וְעָתִיד לְכַנָּשָׁא גָּלְוָתְכוֹן אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל:

רש"י **כי הולך לפניכם** . שני דברים שבסוף המקרא הזה מיישבין שני דברים שבראשו . כי לא בחפזון תצאו . מה טעם , כי הולך לפניכם ה' לנחותכם הדרך ומי ששלוחו מקדים לפניו לנחותו הדרך אין יציאתו בחפזון . ובמנוסה לא תלכון . לפי שמאסיפכם אלהי ישראל הולך מאחריכם לשמור אתכם מכל רודף כמו ונסע דגל מחנה דן מאסף לכל המחנות ההולך אחרי המחנה קרוי מאסף לפי שהוא ממתין את הנחלשים ואת הנכשלים וכן הוא אומר ביהושע והמאסף הולך אחרי הארון :

(יג) הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי יָרוּם וְנִשָּׂא וְגָבַהּ מְאֹד: הָא יְצָלַח עַבְדִּי מְשִׁיחָא יְרוּם וְיִסְגֵּי וְיִתְקוֹף לַחֲדָא:

רש"י **הנה ישכיל עבדי** . הנה באחרית הימים יצליח עבדי יעקב צדיקים שבו :

(יד) כַּאֲשֶׁר שָׁמְמוּ עָלֶיךָ רַבִּים כֵּן מִשְׁחַת מֵאִישׁ מַרְאֵהוּ וְתֹאָרוֹ מִבְּנֵי אָדָם: כְּמָא דְסָבְרוּ לֵהּ בֵּית יִשְׂרָאֵל יוֹמִין סַגִּיאִין דַּהֲוָה חֲשִׁיךְ בֵּינֵי עַמְמַיָּא חֶזְוֵהוֹן וְזִיוְהוֹן מִבְּנֵי אֱנָשָׁא:

רש"י **כאשר שממו** . כאשר תמהו עליהם עמים רבים בראותם שפלותם ואמרו זה אל זה כמה משחת מאיש מראהו (של ישראל) ראו מה תארם חשוך משאר בני אדם כן כאשר אנחנו רואים בעינינו :

כתובים - תהילים - פרק קט

(ד) תַּחַת אַהֲבָתִי יִשְׂטְנוּנִי וַאֲנִי תְפִלָּה: חֲלַף דִּי רְחִמִית סְטָנוּ לִי וַאֲנָא אֲצַלֵּי:

רש"י **תחת אהבתי** . אותך ישטנוני : **ואני תפלה** . ואני מתפלל אליך תמיד (מצאתי) :
(ה) וַיְשַׂימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׂנְאָה תַּחַת אַהֲבָתִי: וְשַׁוּוּן עָלַי בִּישְׁתָּא חֲלַף טָבָא וְסִנְאָתָא חֲלַף דְּרָחֵימֵית:
רש"י **רעה תחת טובה** . שבעים פרים אני מקריב בכל שנה בשביל שבעי' אומו' ומבקש לגשמים והם מריעים לי (בשוחר טוב) :
(ו) הַפְקֵד עָלָיו רָשָׁע וְשָׂטָן יַעֲמֹד עַל יְמִינוֹ: אַסְעַר עֲלוֹי רִשְׁיעָא וְסָטָנָא יְקוּם עַל יְמִינֵיהּ: (ז) בְּהִשָּׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וּתְפִלָּתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: בְּאִדַּיְנֵהּ יִפּוֹק חַיָּב וּצְלוֹתֵהּ תְּהֵי לְחוֹבְתָא:
רש"י **בהשפטו** . לפניך יצא מדינך מחויב ורשע :
(ח) יִהְיוּ יָמָיו מְעַטִּים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: יְהוֹן יוֹמוֹי קַלִּילִין מְנָיָן שְׁנוֹי יֵירַת אוֹחָרָן:
רש"י **פקודתו** . גדולתו פרבושטיא"ה בלע"ז כמו ויפקד המלך פקידים (אסתר ב ד) :

משנה בכורות פרק ט

א. מַעְשֵׂר בְּהֵמָה נוֹהֵג בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִפְנֵי הַבַּיִת, בַּחֻלִּין אֲבָל לֹא בַמֻּקְדָּשִׁין. וְנוֹהֵג בַּבָּקָר וּבַצֹּאן, וְאֵינָן מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל זֶה. בַּכְּבָשִׂים וּבָעִזִּים, וּמִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. בֶּחָדָשׁ, וּבַיָּשָׁן, וְאֵינָן מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. שֶׁהָיָה בַּדִּין, מָה אִם הֶחָדָשׁ וְהַיָּשָׁן שֶׁאֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה, אֵין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. הַכְּבָשִׂים וְהָעִזִּים שֶׁהֵם כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה, אֵינוֹ דִין שֶׁלֹּא יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה, תַּלְמוּד לוֹמַר (ויקרא כז), וָצֹאן, מִשֶּׁמָּע כָּל צֹאן, אֶחָד:
ברטנורה (א) **מעשר בהמה**. כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קודש. ומקריבים חלבו ודמו. ושאר הבשר נאכל לבעלים טהורים בירושלים כדין שלמים. ואם בעל מום הוא, אוכלים אותו בטומאה בכל מקום: **בפני הבית ושלא בפני הבית**. והאידנא אמור רבנן דלא ליפרשו מעשר בהמה, משום תקלה, דאין לנו בית להקריבה, וצריך לשהוייה עד שתפול בה מום, ואתי בה לידי תקלה דגיזה ועבודה, או שמא ישחטנה בלא מום: **אבל לא במוקדשין**. כגון קדשים קלים דאיכא למאן דאמר ממון בעלים נינהו סלקא דעתך אמינא ליעשר, קמשמע לן והיה קודש אמר רחמנא, ולא שכבר קדוש: **בכבשים ועזים**. כלומר ונוהג בכבשים ובעזים: **ומתעשרין מזה על זה**. מדרבי רחמנא וצאן, דמשמע כל צאן מין אחד חשיב ליה לענין מעשר: **בחדש**. שנולדו לאחר ראש חודש אלול שהוא ראש השנה למעשר בהמה: **ובישן**. שנולדו קודם אלול: **ואין מתעשרין מזה על זה**. מן החדש על הישן ומן הישן על החדש. דכתיב עשר תעשר, בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, מה מעשר דגן מחדש על הישן לא, דהא כתיב (דברים יד) שנה שנה, דמשמע ולא משנה זו על שנה אחרת, אף מעשר בהמה מחדש על הישן לא:

ב. מַעְשַׂר בְּהֵמָה מִצְטָרֵף כִּמְלֹא רֶגֶל בְּהֵמָה רוֹעָה. וְכַמָּה הִיא רֶגֶל בְּהֵמָה רוֹעָה, שִׁשָּׁה עָשָׂר מִיל. הָיָה בֵּין אֵלּוּ לְאֵלּוּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מִיל, אֵינָן מִצְטָרְפִין. הָיָה לוֹ בָּאֶמְצָע, מֵבִיא וּמְעַשְּׂרָן בָּאֶמְצָע. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, הַיַּרְדֵּן מַפְסִיק לְמַעְשָׂר בְּהֵמָה:

ברטנורה (ב) **כמלא רגל בהמה רועה**. כמו שיכולות להשתמר ברועה אחד כשהבהמות רועות מתרחקות זו מזו. והיינו ששה עשר מיל, דבהכי שלטא עינא דרועה. ואם יש לו חמש בהמות בכפר זה וחמש בכפר אחר רחוק זה מזה ששה עשר מיל, מביאן לתוך דיר אחד ומעשרן. ואם רחוקות יותר, פטורות. דאמר קרא (ירמיה לג) תעבורנה הצאן על ידי מונה, משמע אם יכולות להמנות ברועה אחד מקרי צאן ותעבורנה תחת השבט להתעשר, ואי לא לא: **שלשים ושנים מיל אינן מצטרפין**. משום דבעי למתני בסמוך שאם היה לו עדר באמצע, אותן האמצעיות מצרפות את הצדדים, להכי תני שאם הצדדים רחוקות זו מזו שלשים ושנים מיל אין האמצעי מצרפן: **מביא ומעשרן באמצע**. לאו [מביא] באמצע ממש קאמר: **הירדן מפסיק**. שאם היו לו חמש בהמות מכאן וחמש בהמות מכאן וירדן באמצע, אין מצטרפין ופטורות. ואין הלכה כר' מאיר:

ג. הַלָּקוּחַ אוֹ שֶׁנִּתַּן לוֹ מַתָּנָה, פָּטוּר מִמַּעְשַׂר בְּהֵמָה. הָאַחִים הַשֻּׁתָּפִין שֶׁחַיָּבִין בַּקַּלְבּוֹן, פְּטוּרִין מִמַּעְשַׂר בְּהֵמָה. וְשֶׁחַיָּבִין בְּמַעְשַׂר בְּהֵמָה, פְּטוּרִין מִן הַקַּלְבּוֹן. קָנוּ מִתְּפוּסַת הַבַּיִת, חַיָּבִין. וְאִם לָאו, פְּטוּרִין. חָלְקוּ וְחָזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ, חַיָּבִין בַּקַּלְבּוֹן וּפְטוּרִין מִמַּעְשַׂר בְּהֵמָה:

ברטנורה (ג) הלקוח או שניתן לו מתנה פטור ממעשר בהמה. בגמרא ילפינן ליה מדכתיב (שמות כב) בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך לצאנך, מה בניך אינן בלקוח ומתנה דלא שייך בהו לקיחה ומתנה אלא אצלו נולדו, אף צאנך ובקרך אינן בלקוח ומתנה. ואע"ג דהאי קרא בבכור הוא דכתיב ואנן ילפינן מעשר מיניה, היינו משום דכתיב כן תעשה לשורך, ועשייה ודאי לא מצית מוקמא בבכור דהא מרחם קדיש ולא בעי עשייה שיקדישנו האיש, אם אינו ענין לבכור תנהו ענין למעשר בהמה: **האחים השותפין**. האחים שחלקו בירושת אביהן ואחר כך נשתתפו: **כשחייבין בקלבון**. כשמביאין שקליהן מביאין שני חצאי שקלים ונותנים שני קלבונות. והקלבון הוא לשון הכרע שחייבין להכריע שקליהן. ואם נתנו בין שניהם שקל שלם נותנים שני קלבונות, שהיה להם לשקול לחצאין: **ופטורים ממעשר בהמה**. מכל הנולדים להם כל ימי השותפות. שהשותפות פוטר ממעשר בהמה, דכתיב אשר יהיה לך, ולא של שותפות. ואע"ג דהאי קרא בבכור הוא דכתיב, אם אינו ענין לבכור דהא שמעינן דאיתיה בשותפות דכתיב (דברים יב) ובכורות בקרכם וצאנכם תנהו ענין למעשר בהמה: **וכשחייבין במעשר בהמה**. כגון אם לא חלקו מעולם, שתפוסת הבית קיימת, דהיינו שירושת אביהן עומדת, חייבין

במעשר בהמה לעשר הנולדים להם כל ימי שותפותם. דהכי אמרינן בברייתא, יכול אפילו קנו בתפוסת הבית, תלמוד לומר יהיה, דמשמע מכל מקום: **פטורים מן הקלבון**. לגמרי. ששוקלין בין שניהם שקל שלם. שממון אביהם בחזקתו עומד, והאב ששוקל על בניו או על אחד מבני עירו ופוטר בשלו, פטור מן הקלבון. דתנן בשקלים, השוקל בשביל העני או בשביל שכנו או בשביל בן עירו פטור מן הקלבון. ובניו נמי אין מצות שקליהם עליו והוו ליה כשכנו ובן עירו: **קנו בתפוסת הבית חייבין**. במעשר בהמה. כדאמרינן תלמוד לומר יהיה דמשמע מכל מקום שיהיה. ובפירושי רבותי מצאתי, דהאי קנו לא שלקחו במעות, אלא שנפלו להם בהמות מירושת אביהם: **חלקו וחזרו ונשתתפו**. הוו כשותפים דעלמא: **ופטורים ממעשר בהמה**. וחייבין בקלבון:

ד. הַכֹּל נִכְנָס לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, חוּץ מִן הַכִּלְאַיִם, וְהַטְּרֵפָה, וְיוֹצֵא דֹּפֶן, וּמְחֻסַּר זְמַן, וְיָתוֹם. אֵיזֶהוּ יָתוֹם, כֹּל שֶׁמֵּתָה אִמּוֹ אוֹ שֶׁנִּשְׁחֲטָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, אֲפִלּוּ נִשְׁחֲטָה אִמּוֹ וְהַשֶּׁלַח קַיָּם, אֵין זֶה יָתוֹם:

ברטנורה (ד) **הכל נכנס לדיר להתעשר**. הכל, לאתויי רובע, ונרבע, ומוקצה שהפרישוהו להקריבו לעבודה זרה, ונעבד שעבדו הבהמה עצמה, ואתנן זונה ומחיר כלב, וטומטום ואנדרוגינוס, שכל אלו אע"פ שהם פסולים לקרבן נכנסין לדיר להתעשר, דכיון דלא הקפידה תורה בבעל מום לגבי מעשר כדכתיב (ויקרא כז) לא יבקר בין טוב לרע, לא הקפידה נמי בכל הנך פסולין: חוץ מן הכלאים והטריפה ויוצא דופן. כו'. דתנו רבנן, שור או כשב (שם כב) פרט לכלאים, דהיינו הבא מתיש ורחל. או עז, פרט לנדמה שבא מאיל ורחל ודומה לעז, כי יולד, פרט ליוצא דופן. והיה שבעת ימים, פרט למחוסר זמן. תחת אמו, פרט ליתום שמתה אמו כשילדתו. דכל הני, פסולים לקדשים. ומעשר בהמה יליף מקדשים בגזירה שוה, נאמר כאן (שם כז) תחת השבט, ונאמר להלן תחת אמו. מה להלן פרט לכל השמות הללו, אף כאן פרט לכל השמות הללו. וטריפה נמי אינה נכנסת לדיר להתעשר דכתיב (ויקרא כז) כל אשר יעבור, פרט לטריפה שאינה עוברת כגון שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה שהיא אחת מן הטרפיות, והוא הדין לכל שאר מיני טרפיות: **והשלח קיים**. העור קיים. תרגום והפשיט, וישלח: **אין זה יתום**. לפי שיש מקומות שכשהבהמה מתה מחמת לידה מפשיטין אותה ומלבישים בעורה את החיה [את הולד] כדי שיתחמם, ומעלי ליה כאילו היתה אמו חיה. ואין הלכה כרבי יהושע:

ה. שְׁלֹשׁ גְּרָנוֹת לְמַעְשַׂר בְּהֵמָה, בְּפְרוֹס הַפֶּסַח, בְּפְרוֹס הָעֲצֶרֶת, בְּפְרוֹס חָג, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בַּאֲדָר, בְּאֶחָד בְּסִיוָן, בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאָב. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, בְּאֶחָד בְּנִיסָן, בְּאֶחָד בְּסִיוָן, בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל. וְלָמָּה

אָמְרוּ בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל וְלֹא אָמְרוּ בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב, וְאִי אֶפְשָׁר לְעַשֵּׂר בְּיוֹם טוֹב, לְפִיכָךְ הִקְדִּימוּהוּ בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, בְּאֶחָד בֶּאֱלוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעְשַׂר בְּהֵמָה. בֵּן עַזַּאי אוֹמֵר, הָאֱלוּלִיִּין מִתְעַשְּׂרִין בַּפְּנֵי עַצְמָן:

ברטנורה (ה) **שלש גרנות למעשר בהמה**. בשלשה פרקים בשנה הבהמות מתעשרות. ולשון גרנות, כתבואת גורן שהיא טבולה למעשר ואין אוכלים ממנה עד שיעשרו, כך בשלשה פרקים הללו אין אוכלים מן הבהמות ולא מוכרים מהן עד שיעשרו אותן: **פרוס הפסח**. חמשה עשר יום קודם הפסח דהיינו יום אחרון של אדר. ולשון פרוס, פלגא, חצי הזמן, ששואלין בהלכות הפסח, דתניא שואלין [ודורשין] בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום. וכן פרוס עצרת חמשה עשר יום קודם, וכן פרוס החג דהיינו יום אחרון של אלול. וקבעו הנך תלתא זמני שיהיו קובעות למעשר בהמה, כדי שיהיו בהמות מצויות לעולי רגלים, דאע"ג דתנן במתניתין שעד שלא הגיע זמן הגורן מותר למכור ולשחוט, דגורן הוא הקובע למעשר, אפילו הכי לא שחטי להו אינשי עד דמעשרין, דניחא ליה לאינש לקיומי מצוה בממוניה בדבר שאין חסר בו כלום כגון מעשר בהמה שהוא עצמו מקריב מעשר ואוכלו שלמים, ואם לא היו מעשרים בשלשה פרקים הללו, היו הרבה נמנעים למכור לפי שלא עשרו, ולא היו בהמות מצויות לעולי רגלים: בן עזאי אומר בעשרים ותשעה באדר. דהיינו חמשה עשר יום קודם הפסח, אלא דר' עקיבא סבר אדר הסמוך לניסן פעמים חסר פעמים מלא, וחמשה עשר יום קודם הפסח פעמים מתחילים בעשרים ותשעה באדר פעמים בשלשים באדר, הלכך לא קבע ליה זמן. ובן עזאי סבר, אדר הסמוך לניסן לעולם חסר, ותחלת פרוס הפסח הוי לעולם בעשרים ותשעה באדר: **באחד בסיון**. מתוך שמיעוט בהמות יולדות מניסן ועד עצרת, אי מקדים ומעשר להו חמשה עשר יום קודם עצרת, כולן יהיו נאכלין קודם עצרת ולא תהא בהמה מצויה לעולי רגלים: **בעשרים ותשעה באב**. בן עזאי לטעמיה דאמר לקמן: **האלוליין מתעשרין בפני עצמן**. ואין מצטרפין עם אותן שנולדו קודם אלול דשמא באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה והוו להו חדש וישן ומספקא ליה אימת הוי ראש השנה, או אלול או תשרי, הלכך לא קבע זמן גרנן של קייטי בעשרים ותשעה באלול, דלא ליתי לצרופי הנולדים באלול בהדייהו: **באחד בניסן**. סברי כרבן שמעון בן גמליאל דאמר שואלים בהלכות הפסח קודם לפסח שתי שבתות, והיינו נמי בהלכות הפסח דמעשרינן לבהמות כי היכי דליתחזו ברגל: **באחד בסיון**. כדאמרן טעמא דבן עזאי, לפי שמיעוט בהמות יולדות מניסן ועד עצרת: **ולא אמרו באחד בתשרי**. ואע"ג דהוא יום שתי שבתות: **מפני שהוא יום טוב**. חדא ועוד קאמר, חדא משום דבעי היכרא בחדש וישן, דאחד בתשרי

הוא ראש השנה למעשר, ואע"ג דלא אתי לצרופי דתשרי בהדייהו דהא אכתי לא נולד שום טלה היום, ואי נולד מחוסר זמן הוא, אפילו הכי לא מעשרינן ההוא יומא משום דבעינן למיעבד היכרא בין חדש לישן דלידעו אינשי דלא ליצטרפו החדש עם הישן. ועוד, מפני שהוא יום טוב, משום סקרתא צבע אדום שצובע בו העשירי כדי שהיא ניכר, ואסור לצבוע ביום טוב: **האלוליין מתעשרין בפני עצמן**. כדפרישנו לעיל דמספקא ליה אי הוי ראש השנה למעשר בהמה אחד באלול או אחד בתשרי, הלכך אין מתעשרין האלוליין עם הנולדים מתשרי ואילך, משום דלא לצטרפו ישן בחדש:

ו. כָּל הַנּוֹלָדִים מֵאֶחָד בְּתִשְׁרֵי עַד עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל, הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. חֲמִשָּׁה לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וַחֲמִשָּׁה לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֵינָן מִצְטָרְפִין. חֲמִשָּׁה לִפְנֵי הַגֹּרֶן וַחֲמִשָּׁה לְאַחַר הַגֹּרֶן, הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר שָׁלֹשׁ גְּרָנוֹת לְמַעְשַׂר בְּהֵמָה, שֶׁעַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַגֹּרֶן, מֻתָּר לִמְכּוֹר וְלִשְׁחוֹט. הִגִּיעַ הַגֹּרֶן, לֹא יִשְׁחוֹט. וְאִם שָׁחַט, פָּטוּר:

ברטנורה (ו) **כל הנולדים**. הך סתמא כר' אליעזר ור' שמעון: **חמשה לפני ראש השנה**. אגב דבעי למתני חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן מצטרפין, תנא נמי האי: **לא ישחוט**. שהגורן קובע למעשר מדרבנן: **ואם שחט פטור**. ובהמה שריא באכילה. דלא אשכחן בטבל דמעשר בהמה לא לאו ולא מיתה:

ז. כֵּיצַד מְעַשְּׂרָן, כּוֹנְסָן לַדִּיר וְעוֹשֶׂה לָהֶן פֶּתַח קָטָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׁנַיִם יְכוֹלִין לָצֵאת כְּאַחַת, וּמוֹנֶה בַּשֵּׁבֶט, אֶחָד, שְׁנַיִם, שְׁלֹשָׁה, אַרְבָּעָה, חֲמִשָּׁה, שִׁשָּׁה, שִׁבְעָה, שְׁמוֹנָה, תִּשְׁעָה, וְהַיּוֹצֵא עֲשִׂירִי סוֹקְרוֹ בְּסִקְרָא וְאוֹמֵר הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר. לֹא סִקְרוֹ בְּסִקְרָא וְלֹא מָנָאם בַּשֵּׁבֶט, אוֹ שֶׁמָּנָאם רִבּוּצִים, אוֹ עוֹמְדִים, הֲרֵי אֵלּוּ מְעֻשָּׂרִים, הָיָה לוֹ מֵאָה וְנָטַל עֲשָׂרָה, עֲשָׂרָה וְנָטַל אֶחָד, אֵין זֶה מַעֲשֵׂר. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר, קֻפָּץ (אֶחָד) מִן הַמְּנוּיִין לְתוֹכָן, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין. מִן הַמְעֻשָּׂרִים לְתוֹכָן, כֻּלָּן יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיֵאָכְלוּ בְּמוּמָן לַבְּעָלִים:

ברטנורה (ז) **לדיר**. מקום מוקף אבנים או קנים שמכניסים בו הצאן: **היה לו מאה ונטל עשרה**. בלא שום מנין: **או עשרה**. ונטל אחד בלא מנין: **אין זה מעשר**. דכתיב (ויקרא כז) העשירי יהיה קודש, ואין זה עשירי: ר' יוסי בר יהודה אומר הרי זה מעשר. דסבר רבי יוסי, כשם שתרומה גדולה ותרומת מעשר ניטלים באומד ובמחשבה, דכתיב (במדבר יח) ונחשב לכם תרומתכם, במחשבה הויא תרומה כך מעשר ניטל באומד ובמחשבה, דמעשר, תרומה קרייה רחמנא, דכתיב (שם) כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה. ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן ניטל במחשבה, אף מעשר בהמה ניטל במחשבה. ואין הלכה כר' יוסי: **קפץ אחד מן המנויין**. שמנה עשרה שיצאו

מן הפתח ונטל העשירי ונפטרו התשעה, וקפץ אחד מן התשעה לתוך הדיר. כל אותן שבדיר פטורים אם אינו ניכר איזה הוא. דשמא זה יצא עשירי והוא אינו ראוי לכך שכבר נפטר אי נמי, כל אחד מהן ספק אם הוא מנוי כבר ונפטר, וכל ספיקא לאו בר עישורי הוא: **מן המעושרים**. מן העשיריים שכבר קדשו, קפץ אחד לתוך הדיר, הוו כולהו ספק מעשר וירעו עד שיסתאבו, דכל זמן שהן תמימים אסור לשחטן בחוץ. ולאחר שיסתאבו יאכלו במומן לבעלים:

ח. יָצְאוּ שְׁנַיִם כְּאֶחָד, מוֹנֶה אוֹתָן שְׁנַיִם שְׁנַיִם. מְנָאָן אֶחָד, תְּשִׁיעִי וַעֲשִׂירִי מְקֻלְקָלִין. יָצְאוּ תְּשִׁיעִי וַעֲשִׂירִי כְּאֶחָת, תְּשִׁיעִי וַעֲשִׂירִי מְקֻלְקָלִין. קָרָא לַתְּשִׁיעִי עֲשִׂירִי וְלָעֲשִׂירִי תְּשִׁיעִי וּלְאַחַד עָשָׂר עֲשִׂירִי, שְׁלָשְׁתָּן מְקֻדָּשִׁין. הַתְּשִׁיעִי נֶאֱכָל בְּמוּמוֹ, וְהָעֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר, וְאַחַד עָשָׂר קָרֵב שְׁלָמִים וְעוֹשֶׂה תְמוּרָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְכִי יֵשׁ תְּמוּרָה עוֹשָׂה תְמוּרָה. אָמְרוּ מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, אִלּוּ הָיָה תְמוּרָה, לֹא הָיָה קָרֵב. קָרָא לַתְּשִׁיעִי עֲשִׂירִי וְלָעֲשִׂירִי עֲשִׂירִי וּלְאַחַד עָשָׂר עֲשִׂירִי, אֵין אַחַד עָשָׂר מְקֻדָּשׁ. זֶה הַכְּלָל, כֹּל שֶׁלֹּא נֶעֱקַר שֵׁם עֲשִׂירִי מִמֶּנּוּ, אֵין אַחַד עָשָׂר מְקֻדָּשׁ:

ברטנורה (ח) הכי גרסינן יצאו שנים כאחד, מונה אותן שנים שנים. מנאן אחד, תשיעי ועשירי מקולקלין. יצאו שנים כאחד זה אצל זה ברוחב הפתח ומנה אותן זוג אחד. מונה כולן שנים שנים זוג זוג, והזוג העשירי קדוש בקדושת מעשר. והוא הדין אם מנאן שלשה או ארבעה: **מנאן אחד**. לשנים הראשונים שיצאו מנה אחד, ולשלישי שני ולרביעי שלישי: **תשיעי ועשירי מקולקלים**. לפי שהתשיעי בחשבונו הוא עשירי באמת, ועשירי בחשבונו הוא אחד עשר, ומשום הכי הוו מקולקלים וירעו עד שיסתאבו. ולא דמו לקרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי דעשירי מעשר ואחד עשר קרב שלמים, דהתם נפק אחד אחד, וכי מטי עשירי וקרייה תשיעי ולאחד עשר קרא עשירי, מבריר לכולי עלמא שהתשיעי לחשבונו הוא עשירי לבהמות, והעשירי אחד עשר, ואיהו הוא דשינה וטעה, הלכך העשירי מעשר גמור, והאחד עשר קרב שלמים מגזירת מלך, כדמפרש לקמן. אבל הכא דיצאו שנים בתחילה ביחד ולא מיבריר עשירי שהוא קורא תשיעי דלהוי עשירי, לאו מעשר גמור הוא מאליו, וכדאמר איהו נמי לא הוי, הלכך מקולקלים: **שלשתן מקודשים**. דכתיב (ויקרא כז) וכל מעשר בקר, לרבות תשיעי ואחד עשר. יכול שאני מרבה אף שמיני ושביעי, אמרת, הואיל והוא קדוש וטעותו מקודשת, מה הוא אינו קדוש אלא בסמוך לו כלומר העשירי עצמו הסמוך אצל גופו, אף טעותו אינה מקודשת אלא בסמוך לעשירי דהיינו תשיעי מלפניו ואחד עשר מאחריו: **וכי יש תמורה עושה תמורה**. סבר רבי יהודה דהאי אחד עשר הוי תמורה, דהאי דקרייה עשירי כמאן דאמר

[זו] תהא תחת העשירי דמי. ואין תמורה עושה תמורה, דכתיב (שם) והיה הוא ותמורתו יהיה קודש, ולא תמורת תמורתו: **אמרו משום ר' מאיר אינה תמורה**. אין האחד עשר תמורת העשירי. שאם היה תמורה לא היה קרב, דתמורת מעשר אינה קריבה, דכתיב (במדבר יח) לא תפדה קודש הם, הם קרבין ולא תמורתן, ובבכור כתיב, וילפינן מעשר מניה. והלכה שאין האחד עשר עושה תמורה כל שלא נעקר שם עשירי ממנו. דכל היכא דקרא לעשירי עשירי, תו לא מיקדש אחד עשר במאי דקרי ליה עשירי:

גמרא בכורות דף נח ע"ב

תָּנוּ רַבָּנָן: בְּאֵיזֶה צַד מְעַשֵּׂר כּוֹנֵס לְדִיר וְעוֹשֶׂה לָהֶם פֶּתַח קָטָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׁנַיִם יְכוֹלִין לָצֵאת כְּאֶחָד אִמּוֹתֵיהֶם מִבַּחוּץ וְהֵם מִבִּפְנִים וְגוֹעוֹת וְיוֹצְאוֹת לִקְרַאת אִמָּן. וְלִפְקִינְהוּ אִינְהוּ יַעֲבוֹר כְּתִיב וְלֹא שַׁיְיעֲבִירוּהוּ. וְלִשְׁדֵי לְהוּ יַרְקָא וְלִיפְקוּ לְוָתֵיהּ. אָמַר רַב הוּנָא: גְּזָרָה מִשּׁוּם לָקוּחַ וּמִשּׁוּם יָתוֹם. תָּנוּ רַבָּנָן (ויקרא כז): כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט פָּרָט לִטְרֵפָה שֶׁאֵינָהּ עוֹבֶרֶת תַּחַת הַשָּׁבֶט מִצְוָה לִמְנוֹתָן בַּשָּׁבֶט. לֹא מָנָאן בַּשָּׁבֶט אוֹ שֶׁמָּנָאן רְבוּצִים אוֹ עוֹמְדִים מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: עֲשִׂירִי קֹדֶשׁ. מִכָּל מָקוֹם. וְאֵין לִי אֶלָּא שֶׁקָּרָא שְׁמוֹ עֲשִׂירִי. לֹא קָרָא שְׁמוֹ עֲשִׂירִי מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: וְהָיָה קֹדֶשׁ מִכָּל מָקוֹם. יָכוֹל, הָיוּ לוֹ מֵאָה וְנָטַל עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה וְנָטַל אֶחָד, יָכוֹל יִהְיוּ מְעֻשָּׂרִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: עֲשִׂירִי. וְאֵין זֶה עֲשִׂירִי. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר. מַאי טַעֲמֵהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר לֵהּ כְּאַבָּא אֶלְעָזָר בֶּן גּוֹמֶל דְּתַנְיָא אַבָּא אֶלְעָזָר בֶּן גּוֹמֶל אוֹמֵר (במדבר יח) וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בִּשְׁתֵּי תְּרוּמוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר אַחַת תְּרוּמָה גְּדוֹלָה וְאַחַת תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר. כְּשֵׁם שֶׁתְּרוּמָה גְּדוֹלָה נִטֶּלֶת בְּאֹמֶד וּבְמַחֲשָׁבָה אַף תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר נִטֶּלֶת בְּאֹמֶד וּבְמַחֲשָׁבָה וּמַעֲשֵׂר קָרֵיהּ רַחֲמָנָא תְּרוּמָה. דִּכְתִיב (שם) כִּי אֶת מַעֲשַׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה' תְּרוּמָה נָתַתִּי לַלְוִיִּם לְנַחֲלָה וְאִתְקַשׁ מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה לְמַעֲשֵׂר דָּגָן. מַה מַּעֲשֵׂר דָּגָן נִטָּל בְּאֹמֶד וּבְמַחֲשָׁבָה, אַף מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה נִטָּל בְּאֹמֶד וּבְמַחֲשָׁבָה:

רש"י **יתום**. שמתה אמו קודם שנולד והשתא אי הוה שדו ירקא הוה נפיק נמי יתום דמיפטר ואף על גב דאיכא יתום דמיחייב כגון שנולד ואח"כ מתה אמו וההוא לא נפיק אלא ע"י ירקא מ"מ בהא דמעמיד אימותיהן של אלו מבחוץ ליהוי ליה הכירא ויהיה נזכר דיתום ולקוח לאו בני עשורי נינהו: **טריפה אינה עוברת**. כגון שנשברו רגליה מן הארכובה ולמעלה ולא מצי למיזל: ה"ג יכול היו לו מאה וכו': **בשתי תרומות**. ואף ע"ג דלא כתיב האי קרא תרומתכם אלא בתרומת מעשר נפקא לן דמיירי בתרומה גדולה מדכתיב כדגן מן הגורן כלומר כתרומה גדולה שנוטל ישראל מגרנו והשתא איתקש תרומת מעשר לתרומה גדולה להאי מילתא דמה תרומה גדולה וכו': **באומד**. שמאמד

בדעתו כך וכך יש בכרי הזה ולפי אומדנותו נוטל תרומה: **במחשבה**. שמחשב שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה כדאמרינן (דמאי פ"ז מ"ד) לגבי לוקח יין מבין הכותים ולהכי קרי ליה מחשבה משום דאינו מונה אותן אי נמי נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר ותרוייהו אומד ומחשבה נפקא לן מונחשב: **איתקש**. בריש פירקין (דף נג) ואת מעשרותיכם בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן:

זוהר נח דף ע"ג ע"ב

פְּתַח וְאָמַר (תהלים נא) כִּי פְשָׁעַי אֲנִי אֵדָע וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד. כַּמָּה אִית לוֹן לְבָנֵי נָשָׁא לְאִסְתַּמְּרָא מֵחוֹבַיְהוּ מִקַּמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּהָא לְבָתַר דְּחָטָא בַּר נָשׁ רָשִׁים הוּא חוֹבֵהּ לְעֵלָּא וְלָא אִתְמַחָק בַּר בְּתֻקְפָּא דִּתְיוּבְתָּא סַגְיָא כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (ירמיה ב) כִּי אִם תְּכַבְּסִי בַּנֶּתֶר וְתַרְבִּי לָךְ בּוֹרִית נִכְתָּם עֲוֹנֵךְ לְפָנַי. תָּא חֲזֵי כֵּיוָן דְּחָב בַּר נָשׁ קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זִמְנָא חָדָא עָבִיד רְשִׁימוּ וְכַד חָב בֵּהּ זִמְנָא תִנְיָנָא אִתְתַּקַּף הַהוּא רְשִׁימוּ יָתִיר חָב בֵּהּ זִמְנָא תְּלִיתָאָה אִתְפַּשָּׁט הַהוּא כִּתְמָא מִסְטָרָא דְּא לְסִטְרָא דְּא כְּדֵין כְּתִיב (שם) נִכְתָּם עֲוֹנֵךְ לְפָנַי. תָּא חֲזֵי דָּוִד מַלְכָּא כֵּיוָן דְּחָב קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל עִסְקָא דְּבַת שֶׁבַע חָשִׁיב דְּהַהוּא חוֹבָא אִתְרַשִּׁים עֲלֵהּ לְעָלְמִין מַה כְּתִיב (שמואל ב' יב) גַּם יְיָ הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת. אַעֲבַר הַהוּא רְשִׁימוּ מִקַּמֵּהּ. אָמַר לֵהּ רַבִּי אַבָּא וְהָא תְּנִינָן דְּבַת שֶׁבַע דִּילֵיהּ דְּדָוִד מַלְכָּא הֲוַת מִן יוֹמָא דְּאִתְבְּרִי עָלְמָא אֲמַאי יְהֲבָה קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאוּרִיָּה הַחִתִּי מִן קַדְמַת דְּנָא אָמַר לֵהּ הָכִי אוֹרְחוֹי דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַף עַל גַּב דְּאִתְתָּא אַזְמִינָא לֵהּ לְבַר נָשׁ לְמֶהֱוֵי דִּילֵיהּ אַקְדִּים אֶחָרָא וְנָסִיב לֵהּ עַד דְּמָטָא זִמְנֵהּ דְּהָא כֵּיוָן דְּמָטָא זִמְנֵהּ אִתְדַּחְיָא הַאי דְּנָסִיב לֵהּ מִקַּמֵּי הַאי אָחֳרָא דְּאָתֵי לְבָתַר וְאִסְתַּלַּק מֵעָלְמָא וְקַשֵּׁי קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַעֲבָרָא לֵהּ מֵעָלְמָא עַד דְּלָא מָטֵי זִמְנֵהּ מִקַּמֵּי הַאי אָחֳרָא וְרָזָא דְּבַת שֶׁבַע דְּאִתְיְהִיבַת לְאוּרִיָּה הַחִתִּי (כִּדְאָמְרָן) בְּקַדְמֵיתָא פּוּק וְדוּק וְתִשְׁכַּח אֲמַאי אִתְיְהִיבַת אַרְעָא קַדִּישָׁא לְכְנַעַן עַד לָא יֵיתוּן יִשְׂרָאֵל וְתִשְׁכַּח מִלָּה דְּא וְכוֹלָּא רָזָא חָדָא אִיהוּ וּמִלָּה חָדָא. תָּא חֲזֵי דָּוִד אַף עַל גַּב דְּאוֹדֵי עַל חוֹבֵי וְתָב בִּתְיוּבְתָּא לָא אַעְדֵּי לְבֵהּ וּרְעוּתֵהּ מֵאֲנוּן חוֹבִין דְּחָב וּמֵהַהוּא חוֹבָא דְּבַת שֶׁבַע בְּגִין דְּדַחִיל עֲלַיְהוּ תְּדִיר דִּלְמָא גָּרַם חַד מִנַּיְהוּ וְיִקָּטְרֵג עֲלַיְהוּ בְּשַׁעֲתָא דְּסַכָּנָה וּבְגִין כָּךְ לָא אַנְשֵׁי לוֹן מִנֵּהּ וּמֵרְעוּתֵיהּ. דָּבָר אַחֵר כִּי פְשָׁעַי אֲנִי אֵדָע כֻּלְּהוּ דַּרְגִּין דְּתַלְיָין בְּהוּ חוֹבֵי בְּנֵי נָשָׁא אֲנִי אֵדַע וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָּמִיד. דָּא פִּגִּימוּ דְּסִיהֲרָא דְּלָא נָפְקַת מִמְּסָאֲבוּתָא עַד דְּאָתָא שְׁלֹמֹה וְאִתְנְהִירַת בְּאַשְׁלָמוּתָא וּכְדֵין אִתְבַּסָּם עָלְמָא וִיתִיבוּ יִשְׂרָאֵל לְרַחֲצָן דִּכְתִיב (מלכים א' ה') וַיֵּשְׁבוּ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל לָבֶטַח אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ. וְעִם כָּל דָּא וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד וְלָא אִתְפַּסָּק מֵעָלְמָא עַד דְּיֵיתֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא לְזִמְנָא דְּאָתֵי כְּמָה דְּאִתְּמַר (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ:

תרגום הזוהר פָּתַח וְאָמַר, כִּי פְּשָׁעַי אֲנִי אֵדָע וְגוֹ': כַּמָּה יֵשׁ לָהֶם לִבְנֵי אָדָם לְהִשָּׁמֵר מִפְּנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם. כִּי לְאַחַר שֶׁחָטָא הָאָדָם נִרְשָׁם עֲוֹנוֹ לְמַעְלָה, וְאֵינוֹ נִמְחָק, רַק בְּתַקָּפָהּ שֶׁל תְּשׁוּבָה גְּדוֹלָה. כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר, כִּי אִם תְּכַבְּסִי בַנֶּתֶר וְגוֹ'. בֹּא וּרְאֵה, כֵּיוָן שֶׁחָטָא הָאָדָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, פַּעַם אַחַת עוֹשֶׂה רֹשֶׁם, וּכְשֶׁחָטָא בּוֹ בַּפַּעַם הַשְּׁנִיָּה מִתְחַזֵּק הָרֹשֶׁם יוֹתֵר, חָטָא בּוֹ פַּעַם שְׁלִישִׁית, מִתְפַּשֵּׁט אוֹתוֹ כֶּתֶם מֵעֵבֶר אֶל עֵבֶר, אָז כָּתוּב נִכְתָּם עֲוֹנֵךְ לְפָנַי. בֹּא וּרְאֵה, דָּוִד הַמֶּלֶךְ, כֵּיוָן שֶׁחָטָא לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעִנְיָן בַּת שֶׁבַע, חָשַׁב, שֶׁחֵטְא זֶה רָשׁוּם עָלָיו לְעוֹלָם. מַה כָּתוּב, גַּם ה' הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת. לְהוֹרוֹת שֶׁהֶעֱבִיר אוֹתוֹ הָרֹשֶׁם מִפָּנָיו. אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, וַהֲרֵי לְמַדְנוּ, שֶׁבַּת שֶׁבַע, שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיְתָה, מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, אִם כֵּן, לָמָּה נִתְּנָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאוּרִיָּה הַחִתִּי מִקֹּדֶם לָכֵן. אָמַר לוֹ, כָּךְ דְּרָכָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַף עַל פִּי שֶׁהָאִשָּׁה מְזֻמֶּנֶת לְהָאָדָם לִהְיוֹת שֶׁלּוֹ, מַקְדִּימוֹ אַחֵר וְנוֹשֵׂא אוֹתָהּ מִקֹּדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ שֶׁל זֶה. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ, נִדְחֶה זֶה שֶׁנָּשָׂא אוֹתָהּ, מִפְּנֵי זֶה הַשֵּׁנִי שֶׁבָּא אַחַר כָּךְ, וּמְסִתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם. וְקָשֶׁה הַדָּבָר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַעֲבִירוֹ מֵהָעוֹלָם, מִפְּנֵי הַשֵּׁנִי, לִפְנֵי זְמַנּוֹ. וְהַסּוֹד שֶׁבַּת שֶׁבַע נִתְּנָה מִקֹּדֶם לְאוּרִיָּה הַחִתִּי, צֵא וּדְוֹק, וְתִמְצָא לָמָּה נִתְּנָה אֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ לִכְנַעַן מִקֹּדֶם שֶׁבָּאוּ יִשְׂרָאֵל, וְאָז תִּמְצָא גַּם הַדָּבָר הַזֶּה, שֶׁבַּת שֶׁבַע נִתְּנָה מִקֹּדֶם לְאוּרִיָּה, וְהַכֹּל הוּא סוֹד אֶחָד וְדָבָר אֶחָד. בֹּא וּרְאֵה, דָּוִד, אַף עַל פִּי שֶׁהִתְוַדָּה עַל חַטָּאתוֹ וְחָזַר בִּתְשׁוּבָה, לֹא סָר לִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ מֵאֵלּוּ הַחַטָּאִים שֶׁחָטָא, וּמֵאוֹתוֹ הַחֵטְא דְּבַת שֶׁבַע, מִפְּנֵי שֶׁיֵּרָא בְּשִׁבְילָם תָּמִיד, אוּלַי יִגְרֹם אֶחָד מֵהֶם וְיָבֹא לְקַטְרֵג עָלָיו בְּשָׁעַת הַסַּכָּנָה. וּמִשּׁוּם זֶה לֹא הִסְתִּיחַ אוֹתָם מִפִּיו וּמֵרְצוֹנוֹ. וְעַל כֵּן אָמַר, כִּי פְּשָׁעַי אֲנִי אֵדָע וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד. דָּבָר אַחֵר כִּי פְּשָׁעַי אֲנִי אֵדָע וְגוֹ': שֶׁאָמַר, כָּל הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁבָּהֶם תְּלוּיִם עֲוֹנוֹת בְּנֵי אָדָם אֲנִי אֵדָע, וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד. זוֹ מְעוּט הַיֶּרַח, שֶׁלֹּא תִקֵּן. כִּי לֹא יָצְאָה מִפְּנֶמָּהּ עַד שֶׁבָּא שְׁלֹמֹה, וְאָז הֵאִירָה בִּשְׁלֵמוּת בְּמִלּוּאָהּ בְּלִי פְּגָם. וְאָז נִתְבַּשֵּׂם הָעוֹלָם וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל לָבֶטַח. שֶׁכָּתוּב, וַיֵּשֶׁב יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל וְגוֹ' וְעִם כָּל זֶה וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד, כְּלוֹמַר דְּגַם בִּימֵי שְׁלֹמֹה לֹא נִתַּקֵּן מְעוּט הַיָּרֵחַ בִּשְׁלֵמוּת, כִּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ חָזַר וְנֶחֱרַב. וְהַלְבָנָה שֶׁהִיא הַנּוּקְבָא חָזְרָה לְמְעוּטָהּ. וְלֹא יִפְסֵק הַפְּגָם מֵהָעוֹלָם עַד שֶׁיָּבֹא מָלֶךְ הַמָּשִׁיחַ לְעָתִיד לָבֹא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶת רוּחַ הַטּוּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ג

א. כֵּיצַד הִיא הַטְּפִלָּה הַמְעֹרֶבֶת כְּגוֹן לֶפֶת אוֹ כְּרוּב שֶׁבִּשְּׁלוֹ וְעֵרֵב בּוֹ קֶמַח שֶׁל אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה הַמִּינִין כְּדֵי לְדַבְּקוֹ אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת שֶׁהַלֶּפֶת הוּא הָעִקָּר וְקֶמַח טְפֵלָה. שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁמְּעָרְבִין אוֹתוֹ לְדַבֵּק אוֹ כְּדֵי לִתֵּן רֵיחַ אוֹ כְּדֵי לְצַבֵּעַ אֶת הַתַּבְשִׁיל הֲרֵי זוֹ

טְפֵלָה. אֲבָל אִם עֵרֶב כְּדֵי לִתֵּן טַעַם בְּתַעֲרוֹבוֹת הֲרֵי הוּא עִקָּר. לְפִיכָךְ מִינֵי דְּבַשׁ שֶׁמְּבַשְּׁלִין אוֹתָן וְנוֹתְנִין בָּהֶן חֵלֶב חִיטָּה כְּדֵי לְדַבֵּק וְעוֹשִׂין מֵהֶן מִינֵי מְתִיקָה אֵינוֹ מְבֹרָךְ עָלָיו בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבַשׁ הוּא הָעִקָּר: **ב**. כֵּיצַד הִיא הַטְּפֵלָה שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת הֲרֵי שֶׁצָּרִיךְ לֶאֱכֹל דָּג מָלִיחַ וְאָכַל הַפַּת עִמּוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיק הַמֶּלַח גְּרוֹנוֹ וּלְשׁוֹנוֹ הֲרֵי זֶה מְבָרֵךְ עַל הַמֶּלַח וּפוֹטֵר אֶת הַפַּת מִפְּנֵי שֶׁהַפַּת טְפֵלָה לוֹ וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

מוסר

ספר חסידים סימן רי ריא

אִם רָאִיתָ תַּלְמִיד חָכָם שֶׁהֶאֱרִיךְ יָמִים דַּע לְךָ שֶׁהוֹסִיף דְּקְדּוּקִים עַל חֲבֵרוֹ דְּבָרִים שֶׁאֵינָם כְּתוּבִים בַּתּוֹרָה שֶׁהֲרֵי בְּפֵרוּשׁ אָמְרוּ בְּמַסֶּכֶת מְגִלָּה: בַּמֶּה הֶאֱרַכְתָּ יָמִים וְכוּ'? וְאֵין שָׁם דָּבָר אֶחָד מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא דְּקְדּוּקֵי שֶׁל סְבָרָא שֶׁאֵינָן שֶׁל תּוֹרָה: אִם רָאִיתָ חֲסִידִים שֶׁלּוֹקִים דַּע לְךָ שֶׁהָיָה לָהֶם לְבַקֵּשׁ עַל אֲחֵרִים שֶׁלֹּא יִלְקוּ אוֹ מִתְחַבְּרִים לְרְשָׁעִים אוֹ דָּרִים בְּעִיר עִמָּהֶם. אִם רָאִיתָ מֶלֶךְ וְשִׁלְטוֹן שֶׁלּוֹקֵחַ הַרְבֵּה מַס מֵהַקָּהָל לְפִי שֶׁהָיָה לְהַקָּהָל לְרַחֵם עַל הָעֲנִיִּים לִתֵּן לָהֶם צָרְכָּם כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵלְכוּ בָּעוֹלָם לְקַבֵּץ שֶׁלֹּא יִרְחֲקוּ מִנְּשׁוֹתֵיהֶם וּמִזַּרְעָם אוֹ מַחֲלֹקֶת בֵּינֵיהֶם אוֹ בְּטוּל תְּפִלּוֹת. וּכְתִיב (דברים כח) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְגוֹ' מֵרֹב כֹּל וְעָבַדְתָּ אֶת אוֹיְבֶיךָ:

שופטים ליל שישי

תורה

צרוף יְהוֹוָה

(ב) וְנַחֲלָה לֹא יִהְיֶה לוֹ בְּקֶרֶב אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לוֹ: וְאַחֻסָּנָא לָא יְהֵי לֵהּ בְּגוֹ אֲחוֹהִי מַתְּנָן דֵּיהַב לֵהּ יְיָ אֲנוּן אַחֲסָנְתֵּהּ כְּמָא דִּי מַלִּיל לֵהּ:

רש"י כל שבט לוי. בין תמימין בין בעלי מומין: חלק. בבזה: ונחלה. בארץ: אשי ה'. קדשי המקדש [הקדשים] : ונחלתו. אלו קדשי הגבול תרומות ומעשרות. אבל נחלה גמורה לא יהיה לו בקרב אחיו. ובספרי דרשו, ונחלה לא יהיה לו. זו נחלת שאר: בקרב אחיו. זו נחלת חמשה. ואיני יודע מה היא. ונראה לי שארץ כנען שמעבר הירדן ואלך נקראת ארץ חמשה עממין, ושל סיחון ועוג, שני עממין אמורי וכנעני. ונחלת שאר לרבות קיני וקנזי וקדמוני. וכן דורש בפרשת מתנות שנאמרו לאהרן על כן לא היה ללוי וגו' (דברים י, ט) להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני. שוב נמצא בדברי רבי קלונימוס הכי גרסינן בספרי ונחלה לא יהיה לו אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו אלו נחלת שבעה. נחלת חמשה שבטים ונחלת שבעה שבטים. ומתוך שמשה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבטים בלבד, שכן משה הנחיל לראובן וגד וחצי שבט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שבט

מנשה, ושבעה האחרים נטלו מאליהן אחרי מות יהושע, מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבעה לבד: כאשר דבר לו. לאהרן, בארצם לא תנחל וגו' אני חלקך (במדבר יח, כ) :

(ג) וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זֹבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזְּרֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה: וְרֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ: רֵישׁ עִבּוּרָךְ חַמְרָךְ וּמִשְׁחָךְ וֵרִישׁ גִּזָּא דְּעָנָךְ תַּפְרֵשׁ לֵהּ:

רש"י ראשית דגנך. זו תרומה, ולא פרש בה שעור, אבל רבותינו נתנו בה שעור, עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד משש, בינונית אחד מחמשים. וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד משש, שנאמר ושש האיפה מחמר השערים (יחזקאל מה, יג) ששית האיפה, חצי סאה. כשאתה נותן חצי סאה לכור, הרי אחד משש, שהכור שלשים סאין: וראשית גז צאנך. כשאתה גוזז צאנך בכל שנה תן ממנה ראשית לכהן. ולא פרש בה שעור. ורבותינו נתנו בה שעור אחד משש. וכמה צאן חיבות בראשית הגז, חמש רחלות, שנאמר (שמואל א' כה, יח) וחמש צאן עשויות. רבי עקיבא אומר ראשית גז שתים, גז צאנך ארבע, תתן לו הרי חמש:

(ה) כִּי בוֹ בָחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל שְׁבָטֶיךָ לַעֲמֹד לְשָׁרֵת בְּשֵׁם יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל הַיָּמִים: אֲרֵי בֵהּ יִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ מִכֹּל שִׁבְטָיךְ לְמֵקַם לְשַׁמָּשָׁא בִשְׁמָא דַּיְיָ הוּא וּבְנוֹהִי כָּל יוֹמַיָּא:

רש"י לעמד לשרת. מכאן שאין שרות אלא מעומד:

(ו) **רביעי** וְכִי יָבֹא הַלֵּוִי מֵאַחַד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הוּא גָּר שָׁם וּבָא בְּכָל אַוַּת נַפְשׁוֹ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה: וְאֲרֵי ייֵתֵי לֵוָאָה מֵחָדָא מִקִּרְוָיךְ מִכָּל יִשְׂרָאֵל דִּי הוּא דָר תַּמָּן וְייֵתֵי בְּכָל רְעוּת נַפְשֵׁהּ לְאַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי יְיָ: (ז) וְשֵׁרֵת בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיו כְּכָל אֶחָיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה: וִישַׁמַּשׁ בִּשְׁמָא דַּיְיָ אֱלָהֵהּ כְּכָל אֲחוֹהִי לֵוָאֵי דִּמְשַׁמְּשִׁין תַּמָּן (בִּצְלוֹ)קֳדָם יְיָ:

רש"י וכי יבא הלוי. יכול בבן לוי ודאי הכתוב מדבר, תלמוד לומר ושרת, יצאו לויים שאין ראויין לשרות: ובא בכל אות נפשו וגו' ושרת. למד על הכהן שבא ומקריב קרבנות נדבתו או חובתו ואפלו במשמר שאינו שלו. דבר אחר עוד למד על הכהנים הבאים לרגל

שמקריבין במשמר ועובדין בקרבנות הבאים מחמת הרגל, כגון מוספי הרגל, ואף על פי שאין המשמר שלהם:

(ח) חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכֵלוּ לְבַד מִמְכָּרָיו עַל הָאָבוֹת: חֵלֶק כָּחֵלֶק יֵיכְלוּן בַּר מִמַּטָרְתָּא דְיֵיתֵי בְּשַׁבַּתָּא דְכֵן אַתְקִינוּ אֲבָהָתָא:

רש"י חלק כחלק יאכלו. מלמד שחולקין בעורות ובבשר שעירי חטאות. יכול אף בדברים הבאים שלא מחמת הרגל, כגון תמידין ומוספי שבת ונדרים ונדבות, תלמוד לומר לבד ממכריו על האבות, חוץ ממה שמכרו האבות בימי דוד ושמואל, שנקבעו המשמרות ומכרו זה לזה טול אתה שבתך ואני אטול שבתי:

(ט) כִּי אַתָּה בָּא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֲבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם: אֲרֵי אַתְּ עָלֵל לְאַרְעָא דַיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ לָא תֵילַף לְמֶעְבַּד כְּתַעֲבַת עַמְמַיָּא הָאִנּוּן:

רש"י לא תלמד לעשות. אבל אתה למד להבין ולהורות, כלומר להבין מעשיהם כמה הם מקלקלים, ולהורות לבניך לא תעשה כך וכך, שזה הוא חק הגוים:

(י) לֹא יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קֹסֵם קְסָמִים מְעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף: לָא יִשְׁתְּכַח בָּךְ מַעֲבַר בְּרֵהּ וּבְרָתֵהּ בְּנוּרָא קָסֵם קְסָמִין מְעָנֵן וּמְנַחֵשׁ וְחָרַשׁ:

רש"י מעביר בנו ובתו באש. היא עבודת המולך. עושה מדורות אש מכאן ומכאן ומעבירו בין שתיהם: קסם קסמים. איזהו קוסם, האוחז את מקלו ואומר אם אלך אם לא אלך. וכן הוא אומר, (הושע ד, יב) עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו: מעונן. רבי עקיבא אומר אלו נותני עונות, שאומרים עונה פלונית יפה להתחיל. וחכמים אומרים אלו אוחזי העינים: מנחש. פתו נפלה מפיו, צבי הפסיקו בדרך, מקלו נפל מידו:

(יא) וְחֹבֵר חָבֶר וְשֹׁאֵל אוֹב וְיִדְּעֹנִי וְדֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים: וְרָטִין רָטָן וְשָׁאֵל בְּדִין וּדְכוּרוּ וְתָבַע מִן מֵתַיָּא:

רש"י וחבר חבר. שמצרף נחשים או עקרבים או שאר חיות למקום אחד: ושאל אוב. זה מכשפות ששמו פיתום ומדבר משחיו ומעלה את המת בבית השחי שלו: וידעני. מכניס עצם חיה ששמה ידוע, לתוך פיו, ומדבר העצם על ידי מכשפות: ודרש אל המתים. כגון המעלה בזכרותו והנשאל בגלגלת:

(יב) כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה כָּל עֹשֵׂה אֵלֶּה וּבִגְלַל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפָּנֶיךָ: אֲרֵי מָרְחָק יְיָ כָּל דְּיַעְבֵּד אִלֵּין וּבְדִיל תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין יְיָ אֱלָהָךְ מְתָרֵךְ יָתְהוֹן מִקֳדָמָךְ:

רש"י כל עשה אלה. עשה כל אלה לא נאמר אלא כל עשה אלה, אפלו אחת מהן:

(יג) תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: שְׁלִים תְּהֵי בְּדַחֲלְתָּא דַיְיָ אֱלָהָךְ:

רש"י תמים תהיה עם ה' אלהיך. התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו:

(יד) **חמישי** כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל מְעֹנְנִים וְאֶל קֹסְמִים יִשְׁמָעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: אֲרֵי עַמְמַיָּא הָאִלֵּין דִּי אַתְּ יָרֵת יָתְהוֹן מִן מְעָנְנַיָּא וּמִן קָסָמַיָּא שָׁמְעִין וְאַתְּ לָא כֵן יְהַב לָךְ יְיָ אֱלָהָךְ:

רש"י לא כן נתן לך ה' אלהיך. לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותמים:

(טו) נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי יָקִים לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן: נְבִיָא מִבֵּינָךְ מֵאַחָיִךְ כְּוָתִי יְקִים לָךְ יְיָ אֱלָהָךְ מִנֵּהּ תְּקַבְּלוּן:

רש"י מקרבך מאחיך כמני. כמו שאני מקרבך מאחיך יקים לך תחתי, וכן מנביא לנביא:

(טז) כְּכֹל אֲשֶׁר שָׁאַלְתָּ מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹם הַקָּהָל לֵאמֹר לֹא אֹסֵף לִשְׁמֹעַ אֶת קוֹל יְהוָה אֱלֹהָי וְאֶת הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוּת: כְּכֹל דִּי שְׁאֶלְתָּא מִקֳּדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּחוֹרֵב בְּיוֹמָא דְקָהָלָא לְמֵימַר לָא אוֹסֵף לְמִשְׁמַע יָת קָל מֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהַי וְיָת אֶשָׁתָא רַבְּתָא הָדָא לְא אֶחֱזֵי עוֹד וְלָא אֵמוּת: (יז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הֵיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבֵּרוּ:

וַאֲמַר יְיָ לִי אוֹטִיבוּ דִי מַלִּילוּ: (יח) נְבִיא אָקִים לָהֶם מִקֶּרֶב אֲחֵיהֶם כָּמוֹךָ וְנָתַתִּי דְבָרַי בְּפִיו וְדִבֶּר אֲלֵיהֶם אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲצַוֶּנּוּ: נְבִיָא אָקִים לְהוֹן מִגּוֹ אֲחֵיהוֹן כְּוָתָךְ וְאֶתֵּן פִּתְגָמַי נְבוּאָתִי בְּפוּמֵהּ וִימַלֵּל עִמְּהוֹן יָת כָּל דִּי אֲפַקְּדִנֵּהּ: (יט) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַע אֶל דְּבָרַי אֲשֶׁר יְדַבֵּר בִּשְׁמִי אָנֹכִי אֶדְרֹשׁ מֵעִמּוֹ: וְיהֵי גַּבְרָא דִי לָא יְקַבֵּל לְפִתְגָמַי דִי יְמַלֵּל בִּשְׁמִי מֵימְרִי יְתְבַּע מִנֵּהּ: (כ) אַךְ הַנָּבִיא אֲשֶׁר יָזִיד לְדַבֵּר דָּבָר בִּשְׁמִי אֵת אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִיו לְדַבֵּר וַאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמֵת הַנָּבִיא הַהוּא: בְּרַם נְבִיָא דִי יַרְשַׁע לְמַלָּלָא פִּתְגָמָא בִּשְׁמִי יָת דִי לָא פַקֵּדְתֵּהּ לְמַלָּלָא וְדִי יְמַלֵּיל בְּשׁוּם טָעֲוַת עַמְמַיָּא וְיִתְקְטֵל נְבִיָא הַהוּא:

רש"י אשר לא צויתיו לדבר. אבל צויתיו לחברו: ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. אפלו כון את ההלכה, לאסור את האסור ולהתיר את המתר: ומת. בחנק. שלשה מיתתן בידי אדם, המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו ונאמר לחברו, והמתנבא בשם עבודה זרה. אבל הכובש את נבואתו והעובר על דברי נביא והעובר על דברי עצמו מיתתן בידי שמים, שנאמר אנכי אדרש מעמו (פסוק יט) :

(כא) וְכִי תֹאמַר בִּלְבָבֶךָ אֵיכָה נֵדַע אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא דִבְּרוֹ יְהוָה: וַאֲרֵי תֵּימַר בְּלִבָּךְ אֵכְדֵן נְדַע יָת פִּתְגָמָא דִי לָא מַלֲלֵהּ יְיָ:

רש"י וכי תאמר בלבבך. עתידין אתם לומר, כשיבא חנניה בן עזור ומתנבא (ירמיה כז, טז) הנה כלי בית ה' מושבים מבבלה עתה מהרה, וירמיהו עומד וצווח על העמודים ועל הים ועל יתר הכלים שלא גלו עם יכניה, (שם כז, כב) בבלה יובאו עם גלות צדקיהו:

(כב) אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנָּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא יִהְיֶה הַדָּבָר וְלֹא יָבוֹא הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא דִבְּרוֹ יְהוָה בְּזָדוֹן דִּבְּרוֹ הַנָּבִיא לֹא תָגוּר מִמֶּנּוּ: דִּי יְמַלֵּל נְבִיָא בִּשְׁמָא דַיְיָ וְלָא יְהֵי פִּתְגָמָא וְלָא יִתְקַיֵם הוּא פִּתְגָמָא דִי לָא מַלְלֵהּ יְיָ בְּרִשְׁעַ מַלְלֵהּ נְבִיָא לָא תְדְחַל מִנֵּהּ:

רש"י אשר ידבר הנביא. ויאמר דבר זה עתיד לבא עליכם, ותראו שלא יבא, הוא הדבר אשר לא דברו ה' והרג אותו. ואם תאמר זו במתנבא על העתידות, הרי שבא ואמר עשו כך וכך ומפי הקדוש ברוך הוא אני אומר, כבר נצטוו שאם בא להדיחך מאחת מכל המצות לא תשמע לו, אלא אם כן ממחה הוא לך שהוא צדיק גמור, כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב בבמה בשעת איסור הבמות כדי לגדור את ישראל. הכל לפי צורך השעה וסיג הפרצה, לכך נאמר אליו תשמעון: לא תגור ממנו. לא תמנע עצמך מללמד עליו חובה ולא תירא לענש עליו:

יט (א) כִּי יַכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ אֶת אַרְצָם וִירִשְׁתָּם וְיָשַׁבְתָּ בְעָרֵיהֶם וּבְבָתֵּיהֶם: אֲרֵי יְשֵׁצֵי יְיָ אֱלָהָךְ יָת עַמְמַיָא דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ יָת אַרְעָהוֹן וְתֵרְתְנוּן וְתֵיתֵב בְּקִרְוֵיהוֹן וּבְבָתֵּיהוֹן: (ב) שָׁלוֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ בְּתוֹךְ אַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: תְּלַת קִרְוִין תַּפְרֵשׁ לָךְ בְּגוֹ אַרְעָךְ דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ לְמֵירְתַהּ: (ג) תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת גְּבוּל אַרְצְךָ אֲשֶׁר יַנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוּס שָׁמָּה כָּל רֹצֵחַ: תְּתַקֵּן לָךְ אָרְחָא וּתְתַלַת יָת תְּחוּם אַרְעָךְ דִּי יַחְסְנִנָךְ יְיָ אֱלָהָךְ וִיהֵי לְמֵעְירוֹק תַּמָן כָּל קָטוֹלָא:

רש"י תכין לך הדרך. מקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים: ושלשת את גבול ארצך. שיהא מתחלת הגבול עד העיר הראשונה של עיר מקלט, כשעור מהלך שיש ממנה עד השניה. וכן משניה, לשלישית. וכן מן השלישית, עד הגבול השני של ארץ ישראל:

(ד) וְזֶה דְּבַר הָרֹצֵחַ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה וְחָי אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת רֵעֵהוּ בִּבְלִי דַעַת וְהוּא לֹא שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שִׁלְשֹׁם: וְדֵין פִּתְגָם קָטוֹלָא דְיֵעֲרוֹק תַּמָן וְיִתְקַיֵם דִּי יִקְטוֹל יָת חַבְרֵהּ בְּלָא מַנְדְּעֵהּ וְהוּא לָא סָנֵי לֵהּ מֵאִתְמַלֵי וּמִדְקָמוֹהִי: (ה) וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַיַּעַר לַחְטֹב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַגַּרְזֶן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא יָנוּס אֶל אַחַת הֶעָרִים הָאֵלֶּה וָחָי: וְדִי יֵעוֹל עִם חַבְרֵהּ בְּחֹרְשָׁא לְמִקַּץ אִעַיִן וְתִתְמְרֵיג יְדֵהּ בְּפַרְזְלָא לְמִקַּץ אִעָא וְיִשְׁתְּלַף פַּרְזְלָא מִן אָעָא וְיַשְׁכַּח יָת חַבְרֵהּ וִימוּת הוּא יֵעֲרוֹק לַחֲדָא מִן קִרְוַיָא הָאִלֵּין וְיִתְקַיֵם:

רש"י ונדחה ידו. כשבא להפיל הגרזן על העץ, ותרגומו ותתמריג ידיה, לשון ונשמטה ידו להפיל מכת הגרזן על העץ. כי שמטו הבקר, תרגם יונתן (שמואל ב' ו, ו) ארי מרגוהי תוריא: ונשל הברזל מן העץ. יש מרבותינו אומרים נשמט הברזל מקתו, ויש מהם אומרים שישיל הברזל חתיכה מן העץ המתבקע, והיא נתזה והרגה:

שופטים יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(ו) פֶּן יִרְדֹּף גֹּאֵל הַדָּם אַחֲרֵי הַרְצֵחַ כִּי יֵחַם לְבָבוֹ וְהִשִּׂיגוֹ כִּי יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וְהִכָּהוּ נֶפֶשׁ וְלוֹ אֵין מִשְׁפַּט מָוֶת כִּי לֹא שֹׂנֵא הוּא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם: דֵּילְמָא יִרְדּוֹף גָּאֵל דְּמָא בָּתַר קְטוֹלָא אֲרֵי יֵחַם לִבֵּה וְיִדְבְּקִנֵּהּ אֲרֵי תִּסְגֵּי אָרְחָא וְיִקְטְלִנֵּהּ נַפְשָׁ וְלֵית לֵית חוֹבַת דִּין דְּקְטוֹל אֲרֵי לָא סָנֵי הוּא לֵהּ מִתְּמַלֵּי וּמְדְקְמוֹהִי:

רש"י פן ירדף גאל הדם. לכך אני אומר להכין לך דרך, וערי מקלט רבים:

(ז) עַל כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר שָׁלֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ: עַל כֵּן אֲנָא מְפַקֶּדְךָ לְמֵימַר תְּלַת קְרָוִין תַּפְרֵשׁ לָךְ: (ח) וְאִם יַרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ וְנָתַן לְךָ אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לַאֲבֹתֶיךָ: וְאִם יַפְתֵּי יְיָ אֱלָהָךְ יָת תְּחוּמָךְ כְּמָא דִּי קַיֵּים לַאֲבָהָתָךְ וְיִתֶּן לָךְ יָת כָּל אַרְעָא דִּי מַלִּיל לְמִתַּן לַאֲבָהָתָךְ:

רש"י ואם ירחיב. כאשר נשבע לתת לך ארץ קיני וקנזי וקדמוני:

(ט) כִּי תִשְׁמֹר אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשֹׂתָהּ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו כָּל הַיָּמִים וְיָסַפְתָּ לְךָ עוֹד שָׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשָּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה: אֲרֵי תִטַּר יָת כָּל תַּפְקֻדְתָּא הָדָא לְמֶעְבְּדַהּ דִּי אֲנָא מְפַקֶּדְךָ יוֹמָא דֵין לְמִרְחַם יָת יְיָ אֱלָהָךְ וּלְמֶהַךְ בְּאָרְחָן דְּתַקְנָן קֳדָמוֹהִי כָּל יוֹמַיָּא וְתוֹסֵף לָךְ עוֹד תְּלַת קְרָוִין עַל תְּלַת אִלֵּין:

רש"י ויספת לך עוד שלש. הרי תשע. שלש שבעבר הירדן ושלש שבארץ כנען ושלש לעתיד לבא:

(י) וְלֹא יִשָּׁפֵךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: וְלָא יִשְׁתְּפֵךְ דָּם זַכַּי בְּגוֹ אַרְעָךְ דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַחֲסָנָא וִיהֵי עֲלָךְ חוֹבַת דִּין דְּקְטוֹל: (יא) וְכִי יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכָּהוּ נֶפֶשׁ וָמֵת וְנָס אֶל אַחַת הֶעָרִים הָאֵל: וַאֲרֵי יְהֵי גְּבַר סָנֵי לְחַבְרֵהּ וְיִכְמַן לֵהּ וְיקוּם עֲלוֹהִי וְיִמְחִנֵּהּ נְפַשׁ וִימוּת וְיִעֲרוֹק לַחֲדָא מִן קִרְוַיָּא הָאִלֵּין:

רש"י וכי יהיה איש שנא לרעהו. על ידי שנאתו הוא בא לידי וארב לו. מכאן אמרו עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה. לפי שעבר על לא תשנא, סופו לבא

לידי שפיכת דמים. לכך נאמר כי יהיה איש שנא לרעהו וגו' , שהיה לו לכתוב וכי יקום איש וארב לרעהו והכהו נפש:

(יב) וְשָׁלְחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וְלָקְחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וְנָתְנוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם וָמֵת: וְיִשַׁלְחוּן סָבֵי קַרְתֵּהּ וְיִדְבְּרוּן יָתֵהּ מִתַּמָן וְיִתְנוּן יָתֵהּ בְּיַד גָּאֵל דְּמָא וְימוּת: (יג) לֹא תָחוֹס עֵינְךָ עָלָיו וּבְעַרְתָּ דַם הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ: לָא תְחוּס עֵינָךְ עֲלוֹהִי וּתְפַלֵּי אַשׁדֵי דָם זַכַּי מִישְׂרָאֵל וְייֵטַב לָךְ:

רש"י לא תחוס עינך. שלא תאמר הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה ונמצאו שני ישראלים הרוגים:

(יד) **שישי** לֹא תַסִּיג גְּבוּל רֵעֲךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רִאשֹׁנִים בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: לָא תַשְׁנֵי תְּחוּמָא דְחַבְרָךְ דִּי תְחִימוּ קַדְמָאֵי בְּאַחֲסָנָתָךְ דִּי תַחֲסֵן בְּאַרְעָא דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ לְמֵירְתַהּ:

רש"י לא תסיג גבול. לשון (ישעיה מב, יז) נסגו אחור, שמחזיר סימן חלקת הקרקע לאחור לתוך שדה חברו למען הרחיב את שלו. והלא כבר נאמר (ויקרא יט, יג) לא תגזל, מה תלמוד לומר לא תסיג, למד על העוקר תחום חברו שעובר בשני לאוין. יכול אף בחוצה לארץ, תלמוד לומר בנחלתך אשר תנחל וגו' , בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוצה לארץ אינו עובר אלא משום לא תגזל:

(טו) לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עָוֹן וּלְכָל חַטָּאת בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: לָא יְקוּם סָהִיד חַד בִּגְבַר לְכָל עַוְיָן וּלְכָל חוֹבִין בְּכָל חֵט דִּי יֶחֱטֵי עַל מֵימַר תְּרֵין סָהֲדִין אוֹ עַל מֵימַר תְּלָתָא סָהֲדִין יְתְקַיֵם פִּתְגָמָא:

רש"י עד אחד. זה בנה אב. כל עד שבתורה שנים, אלא אם כן פרט לך בו אחד: לכל עון ולכל חטאת. להיות חברו נענש על עדותו, לא עונש גוף ולא עונש ממון, אבל קם הוא לשבועה. אמר לחברו תן לי מנה שהלויתיך, אמר לו אין לך בידי כלום, ועד אחד מעיד שיש לו, חיב להשבע לו: על פי שני עדים. ולא שיכתבו עדותם באגרת וישלחו לבית דין, ולא שיעמוד תרגמן בין העדים ובין הדינים:

(טז) כִּי יָקוּם עֵד חָמָס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה: אֲרֵי יְקוּם סָהִיד שְׁקַר בִּגְבַר לְאַסְהָדָא בֵּהּ סַטְיָא:

רש"י לענות בו סרה. דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת, כגון, שאמרו להם והלא עמנו הייתם אותו היום במקום פלוני:

(יז) וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם: וְיִקוּמוּן תְּרֵין גֻּבְרִין דִּי לְהוֹן דִּינָא קֳדָם יְיָ קֳדָם כָּהֲנַיָא וְדַיָנַיָא דִּי יְהוֹן בְּיוֹמַיָא הָאִנּוּן:

רש"י ועמדו שני האנשים. בעדים הכתוב מדבר, ולמד שאין עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד עדותן מעומד: אשר להם הריב. אלו בעלי הדין: לפני ה'. יהי דומה להם כאלו עומדין לפני המקום, שנאמר (תהלים פב, א) בקרב אלהים ישפט: אשר יהיו בימים ההם. יפתח בדורו כשמואל בדורו, צריך אתה לנהוג בו כבוד:

(יח) וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הֵיטֵב וְהִנֵּה עֵד שֶׁקֶר הָעֵד שֶׁקֶר עָנָה בְאָחִיו: וְיִתְבָּעוּן דַּיָּנַיָּא יָאוּת וְהָא סָהִיד שְׁקַר סָהֲדָא שְׁקָרָא אַסְהַד בַּאֲחוֹהִי:

רש"י ודרשו השופטים היטב. על פי המזימין אותם, שבודקים וחוקרים את הבאים להזימם בדרישה ובחקירה: והנה עד שקר. כל מקום שנאמר עד, בשנים הכתוב מדבר:

(יט) וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: וְתַעְבְּדוּן לֵהּ כְּמָא דִּי חַשִׁיב לְמֶעְבַּד לַאֲחוֹהִי וּתְפַלֵּי עֲבֵד דְּבִישׁ מִבֵּינָךְ:

רש"י כאשר זמם. ולא כאשר עשה. מכאן אמרו, הרגו אין נהרגין: לעשות לאחיו. מה תלמוד לומר לאחיו, למד על זוממי בת כהן נשואה שאינן בשריפה, אלא כמיתת הבועל שהוא בחנק, שנאמר (ויקרא כא, ט) היא באש תשרף, היא ולא בועלה. לכך נאמר כאן לאחיו, כאשר זמם לעשות לאחיו, ולא כאשר זמם לעשות לאחותו. אבל בכל שאר מיתות השוה הכתוב אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש. כגון שהעידוה שהרגה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין במיתתה. שלא מעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקים בהן הזמה במיתת הבועל:

(כ) וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ וְלֹא יֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדָּבָר הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבֶּךָ: וּדְיִשְׁתַּאֲרוּן יִשְׁמְעוּן וְיִדְחֲלוּן וְלָא יוֹסְפוּן לְמֶעְבַּד עוֹד כְּפִתְגָמָא בִישָׁא הָדֵין בֵּינָךְ:

רש"י ישמעו ויראו. מכאן שצריכין הכרזה, איש פלוני ופלוני נהרגין על שהוזמו בבית דין:

(כא) וְלֹא תָחוֹס עֵינֶךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ עַיִן בְּעַיִן שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרָגֶל: וְלָא תְחוּס עֵינָךְ נַפְשָׁא חֶלַף נַפְשָׁא עַיְנָא חֶלַף עֵינָא שִׁנָּא חֶלַף שִׁנָּא יְדָא חֶלַף יְדָא רַגְלָא חֶלַף רַגְלָא:

רש"י עין בעין. ממון, וכן שן בשן וגו' :

כ (א) כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וְרָאִיתָ סוּס וָרֶכֶב עַם רַב מִמְּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: אֲרֵי תִפּוֹק לַאֲגָחָא קְרָבָא עַל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ וְתֶחֱזֵי סוּסָוָן וּרְתִכִּין עַם סַגִּי מִנָּךְ לָא תִדְחַל מִנְּהוֹן אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ מֵימְרֵהּ בְּסַעְדָךְ דְאַסְקָךְ מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י כי תצא למלחמה. סמך הכתוב יציאת מלחמה לכאן, לומר לך, שאין מחסר אבר יוצא למלחמה. דבר אחר לומר לך, אם עשית משפט צדק אתה מבטח שאם תצא למלחמה אתה נוצח. וכן דוד הוא אומר (תהלים קיט, קכא) עשיתי משפט וצדק בל תניחני לעשקי: על איבך. יהיו בעיניך כאויבים, אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך: סוס ורכב.

בעיני כלם כסוס אחד, וכן הוא אומר (שופטים ו, טז) והכית את מדין כאיש אחד. וכן הוא אומר (שמות טו, יט) כי בא סוס פרעה: עם רב ממך. בעיניך הוא רב, אבל בעיני אינו רב:

(ב) וְהָיָה כְּקָרְבְּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר אֶל הָעָם: וְיֹאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קְרֵבִים הַיּוֹם לְמִלְחָמָה עַל אֹיְבֵיכֶם אַל יֵרַךְ לְבַבְכֶם אַל תִּירְאוּ וְאַל תַּחְפְּזוּ וְאַל תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם: וְיֵיסֵר לְהוֹן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתּוּן קְרִיבִין יוֹמָא דֵין לַאֲגָחָא קְרָבָא עַל בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן לָא יְזוּעַ לִבְכוֹן לָא תִדְחֲלוּן וְלָא תִתְבַּהֲתוּן וְלָא תִתְבְּרוּן מִקֳּדָמֵיהוֹן:

רש"י שמע ישראל. אפלו אין בכם זכות אלא קרית שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם: על איביכם. אין אלו אחיכם, שאם תפלו בידם אינם מרחמים עליכם, אין זו כמלחמת יהודה עם ישראל, שנאמר (דה"י ב' כח, טו) ויקמו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה, וכל מערמיהם הלבישו מן השלל וילבשום וינעלום ויאכלום וישקום ויסכום וינהלום בחמרים לכל כושל, ויביאום ירחו עיר התמרים אצל אחיהם, וישובו שמרון, אלא על אויביכם אתם הולכים, לפיכך התחזקו למלחמה: אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו. ארבע אזהרות כנגד ארבעה דברים שמלכי האמות עושים. מגיפים בתריסיהם כדי להקישן זה לזה כדי להשמיע קול שיחפזו אלו שכנגדם וינוסו, ורומסים בסוסיהם ומצהילין אותם להשמיע קול שעטת פרסות סוסיהם, וצווחין בקולם ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול: אל ירך לבבכם. מצהלת סוסים: אל תיראו. מהגפת התריסין: ואל תחפזו. מקול הקרנות: ואל תערצו. מקול הצוחה:

(ד) כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַהֹלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: אֲרֵי יְיָ אֱלָהֲכוֹן דְּמִתְמַמַּר כְּוָתְכוֹן לַאֲגָחָא לְכוֹן קְרָב עִם בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן לְמִפְרַק יָתְכוֹן:

רש"י כי ה' אלהיכם וגו' . הם באים בנצחונו של בשר ודם ואתם באים בנצחונו של מקום. פלשתים באו בנצחונו של גלית, מה היה סופו, נפל ונפלו עמו: ההלך עמכם. זה מחנה הארון:

(ה) וְדִבְּרוּ הַשֹּׁטְרִים אֶל הָעָם לֵאמֹר מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַיִת חָדָשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יַחְנְכֶנּוּ: וִימַלְלוּן סָרְכַיָּא קֳדָם עַמָּא לְמֵימַר מָן גַּבְרָא דִי בְנָא בֵיתָא חַדְתָּא וְלָא חֲנָכֵהּ יְהַךְ וְיִתוּב לְבֵיתֵהּ דִּילְמָא יְמוּת בַּאֲגָחָא קְרָבָא וּגְבַר אָחֳרָן יַחְנְכִנֵּהּ:

רש"י ולא חנכו. לא דר בו. חנוך לשון התחלה: ואיש אחר יחנכנו. ודבר של עגמת נפש הוא זה:

(ו) וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כֶּרֶם וְלֹא חִלְּלוֹ יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יְחַלְּלֶנּוּ: וּמָן גַּבְרָא דִּי נְצִיב כַּרְמָא וְלָא אַחֲלֵהּ יְהַךְ וְיתוּב לְבֵיתֵהּ דִּילְמָא יְמוּת בַּאֲגָחָא קְרָבָא וּגְבַר אָחָרָן יְחַלְּנֵהּ:

רש"י ולא חללו. לא פדאו בשנה הרביעית, שהפירות טעונין לאכלן בירושלים או לחללן בדמים ולאכל הדמים בירושלים:

(ז) וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אֵרַשׂ אִשָּׁה וְלֹא לְקָחָהּ יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקָּחֶנָּה: וּמָן גַּבְרָא דִּי אֲרַס אִתְּתָא וְלָא נְסָבַהּ יְהַךְ וְיתוּב לְבֵיתֵהּ דִּילְמָא יְמוּת בַּאֲגָחָא קְרָבָא וּגְבַר אָחָרָן יְסִבְנַהּ:

רש"י פן ימות במלחמה. ישוב פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הכהן כדאי הוא שימות:

(ח) וְיָסְפוּ הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל הָעָם וְאָמְרוּ מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמַּס אֶת לְבַב אֶחָיו כִּלְבָבוֹ: וְיוֹסְפוּן סָרְכַיָּא לְמַלָּלָא עִם עַמָּא וְיֵימְרוּן מָן גַּבְרָא דְּדָחֵל וּתְבִיר לִבָּא יְהַךְ וְיתוּב לְבֵיתֵהּ וְלָא יְתָבַר יָת לִבָּא דַּאֲחוֹהִי כְּלִבֵּהּ:

רש"י ויספו השטרים. למה נאמר כאן ויספו, מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע מן (פסוק ג, ד) שמע ישראל עד להושיע אתכם, ומי האיש ושני ושלישי כהן מדבר ושוטר משמיע, וזה שוטר מדבר ושוטר משמיע: הירא ורך הלבב. רבי עקיבא אומר כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. רבי יוסי הגלילי אומר הירא מעבירות שבידו, ולכך תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה לכסות על החוזרים בשביל עברות שבידם, שלא יבינו שהם בעלי עברה, והרואהו חוזר אומר שמא בנה בית או נטע כרם או ארש אשה:

(ט) וְהָיָה כְּכַלּוֹת הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל הָעָם וּפָקְדוּ שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: וִיהֵי כַּד יְשֵׁצוּן סָרְכַיָּא לְמַלָּלָא עִם עַמָּא וִימַנּוּן רַבָּנֵי חֵילָא בְּרֵישׁ עַמָּא:

רש"י שרי צבאות. שמעמידין זקפין, מלפניהם ומלאחריהם וכשילין של ברזל בידיהם וכל מי שרוצה לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו. זקפין, בני אדם עומדים בקצה המערכה לזקוף את הנופלים ולחזקם בדברים שובו אל המלחמה ולא תנוסו, שתחלת נפילה ניסה:

(י) **שביעי** כִּי תִקְרַב אֶל עִיר לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: אֲרֵי תִקְרַב לְקַרְתָּא לַאֲגָחָא (קְרָבָא)עֲלַהּ וְתִקְרֵי לַהּ מִלִּין דִּשְׁלָם:

רש"י כי תקרב אל עיר. במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין (פסוק טו) כן תעשה לכל הערים הרחקת וגו' :

(יא) וְהָיָה אִם שָׁלוֹם תַּעֲנְךָ וּפָתְחָה לָךְ וְהָיָה כָּל הָעָם הַנִּמְצָא בָהּ יִהְיוּ לְךָ לָמַס וַעֲבָדוּךָ:
וְיהֵי אִם שְׁלַם תַּעֲנָנְךָ וְתִפְתַּח לָךְ וִיהֵי כָּל עַמָּא דְּיִשְׁתְּכַח בַּהּ יְהוֹן לָךְ מַסְקֵי מִסִּין וְיִפְלְחֻנָךְ:

רש"י כל העם הנמצא בה. אפלו אתה מוצא בה משבעה אמות שנצטוית להחרימם, אתה רשאי לקימם: למס ועבדוך. עד שיקבלו עליהם מסים ושעבוד:

(יב) וְאִם לֹא תַשְׁלִים עִמָּךְ וְעָשְׂתָה עִמְּךָ מִלְחָמָה וְצַרְתָּ עָלֶיהָ: וְאִם לָא תַשְׁלֵם עִמָּךְ וְתַעְבֵּד עִמָּךְ קְרָב וּתְצוּר עֲלַהּ:

רש"י ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה. הכתוב מבשרך שאם לא תשלים עמך סופה להלחם בך אם תניחנה ותלך: וצרת עליה. אף להרעיבה ולהצמיאה ולהמיתה מיתת תחלואים:

(יג) וּנְתָנָהּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדֶךָ וְהִכִּיתָ אֶת כָּל זְכוּרָהּ לְפִי חָרֶב: וְיִמְסְרִנַהּ יְיָ אֱלָהָךְ בִּידָךְ וְתִמְחֵי יָת כָּל דְּכוּרַהּ לְפִתְגָם דְּחָרֶב:

רש"י ונתנה ה' אלהיך בידך. אם עשית כל האמור בענין, סוף שה' נותנה בידך:

(יד) רַק הַנָּשִׁים וְהַטַּף וְהַבְּהֵמָה וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה בָּעִיר כָּל שְׁלָלָהּ תָּבֹז לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת שְׁלַל אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ: לְחוֹד נְשַׁיָא וְטַפְלָא וּבְעִירָא וְכֹל דִּי יְהֵי בְקִרְוָתָא כָּל עֲדָאַהּ תֵּבוֹז לָךְ וְתֵיכוֹל יָת עֲדָאַהּ דְסַנְאָךְ דִּי יְהַב יְיָ אֱלָהָךְ לָךְ:

רש"י והטף. אף טף של זכרים. ומה אני מקים (פסוק יג) והכית את כל זכורה, בגדולים:

(טו) כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל הֶעָרִים הָרְחֹקֹת מִמְּךָ מְאֹד אֲשֶׁר לֹא מֵעָרֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הֵנָּה: כֵּן תַּעְבֵּד לְכָל קִרְוַיָא דִּי רְחִיקִין מִנָּךְ לַחֲדָא דִּי לָא מִקִּרְוֵי עַמְמַיָא הָאִלֵּין אִנּוּן: (טז) רַק מֵעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה: לְחוֹד מִקִּרְוֵי עַמְמַיָא הָאִלֵּין דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַחֲסָנָא לָא תְקַיֵם כָּל נְשָׁמְתָא: (יז) כִּי הַחֲרֵם תַּחֲרִימֵם הַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: אֲרֵי גַמָּרָא תְגַמְּרִנּוּן חִתָּאֵי וֶאֱמֹרָאֵי כְּנַעֲנָאֵי וּפְרִזָאֵי חִוָאֵי וִיבוּסָאֵי כְּמָא דִּי פַקְּדָךְ יְיָ אֱלָהָךְ:

רש"י כאשר צוך. לרבות את הגרגשי:

(יח) לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יְלַמְּדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכֹל תּוֹעֲבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וַחֲטָאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: בְּדִיל דִּי לָא יַלְפוּן יָתְכוֹן לְמֶעְבַּד כְּכָל תּוֹעֲבָתְהוֹן דִּי עֲבָדוּ לְטַעֲוָתְהוֹן וּתְחוֹבוּן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש"י למען אשר לא ילמדו. הא אם עשו תשובה ומתגירים, אתה רשאי לקבלם:

(יט) כִּי תָצוּר אֶל עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתָפְשָׂהּ לֹא תַשְׁחִית אֶת עֵצָהּ לִנְדֹּחַ עָלָיו גַּרְזֶן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכֵל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לָבֹא מִפָּנֶיךָ בַּמָּצוֹר: אֲרֵי תְצוּר לְקַרְתָּא יוֹמִין סַגִּיאִין לַאֲגָחָא עֲלַהּ לְמִכְבְּשַׁהּ לָא תְחַבֵּל יָת אִילָנַהּ לַאֲרָמָא עֲלוֹהִי פַּרְזְלָא אֲרֵי מִנֵּה תֵּיכוֹל וְיָתֵהּ לָא תְקוֹץ אֲרֵי לָא כַאֲנָשָׁא אִילַן חַקְלָא לְמֵיעַל מִקֳּדָמָךְ בְּצִירָא:

רש"י ימים. שנים: רבים. שלשה. מכאן אמרו אין צרין על עירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת. ולמד שפותח בשלום שנים או שלשה ימים. וכן הוא אומר (שמואל ב' א, א) וישב דוד בצקלג ימים שנים, ובמלחמת הרשות הכתוב מדבר: כי האדם עץ השדה. הרי כי משמש בלשון דלמא. שמא האדם עץ השדה להכנס בתוך המצור מפניך להתיסר ביסורי רעב וצמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו:

(כ) רַק עֵץ אֲשֶׁר תֵּדַע כִּי לֹא עֵץ מַאֲכָל הוּא אֹתוֹ תַשְׁחִית וְכָרַתָּ וּבָנִיתָ מָצוֹר עַל הָעִיר אֲשֶׁר הִוא עֹשָׂה עִמְּךָ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: לְחוֹד אִילָן דְּתִדַּע אֲרֵי לָא אִילַן דְּמַאֲכָל הוּא יָתֵהּ תְּחַבֵּל וּתְקוֹץ וְתִבְנֵי כַּרְקוֹמִין עַל קַרְתָּא דִּי הִיא עָבְדָא עִמָּךְ קְרָבָא עַד דְּתִכְבְּשַׁהּ:

רש"י עד רדתה. לשון רדוי, שתהא כפופה לך:

כא (א) כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נֹפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ: אֲרֵי יִשְׁתְּכַח קְטִילָא בְּאַרְעָא דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ לְמֵירְתַהּ רָמֵי בְּחַקְלָא לָא אִתְיְדַע מַן קְטָלַהּ: (ב) וְיָצְאוּ זְקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ וּמָדְדוּ אֶל הֶעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת הֶחָלָל: וְיִפְקוּן סָבָיךְ וְדַיָּנָיךְ וְיִמְשְׁחוּן לְקִרְוָיָא דִּי סַחֲרָנוּת קְטִילָא:

רש"י ויצאו זקניך. מיחדים שבזקניך, אלו סנהדרי גדולה: ומדדו. ממקום שהחלל שוכב: אל הערים אשר סביבת החלל. לכל צד לידע איזו קרובה:

(ג) וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל הֶחָלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מָשְׁכָה בְּעֹל: וְתֵהֵי קַרְתָּא דִקְרִיבָא לִקְטִילָא וְיִדְבְּרוּן סָבֵי קַרְתָּא הַהִיא עֶגְלַת תּוֹרֵי דִּי לָא אִתְפְּלַח בַּהּ דִּי לָא נְגִידַת בְּנוּר: (ד) וְהוֹרִדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת הָעֶגְלָה אֶל נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא יֵעָבֵד בּוֹ וְלֹא יִזָּרַע וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֶגְלָה בַּנָּחַל: וְיֶחֱתוּן סָבֵי קַרְתָּא הַהִיא יָת עֶגְלְתָּא לְנַחֲלָא בַיָר דִּי לָא יִתְפְּלַח בֵּהּ וְלָא יִזְדְרַע וְיִנְקְפוּן תַּמָּן יָת עֶגְלְתָּא בְּנַחֲלָא:

רש"י אל נחל איתן. קשה, שלא נעבד: וערפו. קוצץ ערפה בקופיץ. אמר הקדוש ברוך הוא תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פרות ותערף במקום שאינו עושה פרות, לכפר על הריגתו של זה שלא הניחוהו לעשות פרות:

(ה) וְנִגְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי בָם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נָגַע: וְיִתְקָרְבוּן כָּהֲנַיָא בְּנֵי לֵוִי אֲרֵי בְהוֹן יְתָרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ לְשַׁמָּשׁוּתֵהּ וּלְבָרָכָא בִּשְׁמָא דַיְיָ וְעַל מֵימְרֵהוֹן יְהֵי כָּל דִּין וְכָל מַכְתַּשׁ סְגִירוּ: (ו) וְכֹל זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא

הַקְּרֹבִים אֶל הֶחָלָל יִרְחֲצוּ אֶת יְדֵיהֶם עַל הָעֶגְלָה הָעֲרוּפָה בַּנָּחַל: וְכֹל סָבֵי קַרְתָּא הַהִיא דְּקָרִיבִין לְקָטִילָא יַסְחוּן יָת יְדֵיהוֹן עַל עֶגַלְתָּא דְּנָקֵפְתָּא בְּנַחֲלָא: (ז) **מפטיר** וְעָנוּ וְאָמְרוּ יְדֵינוּ לֹא (שפכה) שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ: וִיתִיבוּן וְיֵימְרוּן יְדָנָא לָא אַשְׁדוּ יָת דְּמָא הָדֵין וְעֵינָנָא לָא חָזָאָה:

רש"י ידינו לא שפכה. וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם, אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לויה. והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל:

(ח) כַּפֵּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ יְהוָה וְאַל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכַּפֵּר לָהֶם הַדָּם: כָּהֲנָיָא יֵימְרוּן כַּפֵּר לְעַמָּךְ יִשְׂרָאֵל דִּי פְרַקְתָּא יְיָ וְלָא תִתֵּן חוֹבַת דַּם זַכַּי בְּגוֹ עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל וְיִתְכַּפַּר לְהוֹן עַל דְּמָא:

רש"י ונכפר להם הדם. הכתוב מבשרם שמשעשו כן, יכפר להם העון:

(ט) וְאַתָּה תְּבַעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבֶּךָ כִּי תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: וְאַתְּ תְּפַלֵּי אַשְׁדֵי דַם זַכַּי מִבֵּינָךְ אֲרֵי תַעְבֵּד דְּכָשַׁר קֳדָם יְיָ: ססס:

רש"י ואתה תבער. מגיד שאם נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה הרי זה יהרג, והוא הישר בעיני ה':

הפטרת שופטים - ישעיה נא

(יב) אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא מְנַחֶמְכֶם מִי אַתְּ וַתִּירְאִי מֵאֱנוֹשׁ יָמוּת וּמִבֶּן אָדָם חָצִיר יִנָּתֵן: (יג) וַתִּשְׁכַּח יְהוָה עֹשֶׂךָ נוֹטֶה שָׁמַיִם וְיֹסֵד אָרֶץ וַתְּפַחֵד תָּמִיד כָּל הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת הַמַּצִּיק כַּאֲשֶׁר כּוֹנֵן לְהַשְׁחִית וְאַיֵּה חֲמַת הַמַּצִּיק: (יד) מְהַר צֹעָה לְהִפָּתֵחַ וְלֹא יָמוּת לַשַּׁחַת וְלֹא יֶחְסַר לַחְמוֹ: (טו) וְאָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רֹגַע הַיָּם וַיֶּהֱמוּ גַּלָּיו יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: (טז) וָאָשִׂים דְּבָרַי בְּפִיךָ וּבְצֵל יָדִי כִּסִּיתִיךָ לִנְטֹעַ שָׁמַיִם וְלִיסֹד אָרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אָתָּה: (יז) הִתְעוֹרְרִי הִתְעוֹרְרִי קוּמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר שָׁתִית מִיַּד יְהוָה אֶת כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת קֻבַּעַת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה שָׁתִית מָצִית: (יח) אֵין מְנַהֵל לָהּ מִכָּל בָּנִים יָלָדָה וְאֵין מַחֲזִיק בְּיָדָהּ מִכָּל בָּנִים גִּדָּלָה: (יט) שְׁתַּיִם הֵנָּה קֹרָאתַיִךְ מִי יָנוּד לָךְ הַשֹּׁד וְהַשֶּׁבֶר וְהָרָעָב וְהַחֶרֶב מִי אֲנַחֲמֵךְ: (כ) בָּנַיִךְ עֳלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת כְּתוֹא מִכְמָר הַמְלֵאִים חֲמַת יְהוָה גַּעֲרַת אֱלֹהָיִךְ: (כא) לָכֵן שִׁמְעִי נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכֻרַת וְלֹא מְיָיִן: (כב) כֹּה אָמַר אֲדֹנַיִךְ יְהוָה וֵאלֹהַיִךְ יָרִיב עַמּוֹ הִנֵּה לָקַחְתִּי מִיָּדֵךְ אֶת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה אֶת קֻבַּעַת כּוֹס חֲמָתִי לֹא תוֹסִיפִי לִשְׁתּוֹתָהּ עוֹד: (כג) וְשַׂמְתִּיהָ בְּיַד מוֹגַיִךְ אֲשֶׁר אָמְרוּ לְנַפְשֵׁךְ שְׁחִי וְנַעֲבֹרָה וַתָּשִׂימִי כָאָרֶץ גֵּוֵךְ וְכַחוּץ לַעֹבְרִים: **נב** (א) עוּרִי עוּרִי לִבְשִׁי עֻזֵּךְ צִיּוֹן לִבְשִׁי בִּגְדֵי תִפְאַרְתֵּךְ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא יוֹסִיף יָבֹא בָךְ עוֹד עָרֵל וְטָמֵא: (ב) הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם (התפתחו) הִתְפַּתְּחִי מוֹסְרֵי צַוָּארֵךְ שְׁבִיָּה בַּת צִיּוֹן: (ג) כִּי כֹה אָמַר יְהוָה חִנָּם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף תִּגָּאֲלוּ: (ד) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי

יְהוָה מִצְרַיִם יָרֵד עַמִּי בָרִאשֹׁנָה לָגוּר שָׁם וְאַשּׁוּר בְּאֶפֶס עָשָׁקוֹ׃ (ה) וְעַתָּה (מי) (לי) מַה לִּי פֹּה נְאֻם יְהוָה כִּי לֻקַּח עַמִּי חִנָּם (משלו) מֹשְׁלָיו יְהֵילִילוּ נְאֻם יְהוָה וְתָמִיד כָּל הַיּוֹם שְׁמִי מְנֻאָץ׃ (ו) לָכֵן יֵדַע עַמִּי שְׁמִי לָכֵן בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אֲנִי הוּא הַמְדַבֵּר הִנֵּנִי׃ (ז) מַה נָּאווּ עַל הֶהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר מַשְׁמִיעַ שָׁלוֹם מְבַשֵּׂר טוֹב מַשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אֹמֵר לְצִיּוֹן מָלַךְ אֱלֹהָיִךְ׃ (ח) קוֹל צֹפַיִךְ נָשְׂאוּ קוֹל יַחְדָּו יְרַנֵּנוּ כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן׃ (ט) פִּצְחוּ רַנְּנוּ יַחְדָּו חָרְבוֹת יְרוּשָׁלִָם כִּי נִחַם יְהוָה עַמּוֹ גָּאַל יְרוּשָׁלִָם׃ (י) חָשַׂף יְהוָה אֶת זְרוֹעַ קָדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָּל הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָּל אַפְסֵי אֶרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ׃ (יא) סוּרוּ סוּרוּ צְאוּ מִשָּׁם טָמֵא אַל תִּגָּעוּ צְאוּ מִתּוֹכָהּ הִבָּרוּ נֹשְׂאֵי כְּלֵי יְהוָה׃ (יב) כִּי לֹא בְחִפָּזוֹן תֵּצֵאוּ וּבִמְנוּסָה לֹא תֵלֵכוּן כִּי הֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמְאַסִּפְכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה נגעים פרק ד

א. יֵשׁ בְּשֵׂעָר לָבָן מַה שֶּׁאֵין בְּפִשְׁיוֹן, וְיֵשׁ בְּפִשְׁיוֹן מַה שֶּׁאֵין בְּשֵׂעָר לָבָן. שֶׁשֵּׂעָר לָבָן מְטַמֵּא בַּתְּחִלָּה, וּמְטַמֵּא בְּכָל מַרְאֶה לָבָן, וְאֵין בּוֹ סִימַן טָהֳרָה. יֵשׁ בְּפִשְׁיוֹן, שֶׁהַפִּשְׁיוֹן מְטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא, וּמְטַמֵּא בְּכָל הַנְּגָעִים, חוּץ לַנֶּגַע, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשֵׂעָר לָבָן׃

ברטנורה (א) **יש בשער**. ששער לבן מטמא בתחילה. כשהובא אל הכהן ויש בנגע שער לבן, טמא. מה שאין כן בפשיון שאינו מטמא אלא בסוף שבוע: **ומטמא בכל מראה לובן**. אפילו למטה מארבעה מראות, דכתיב (ויקרא יג) ומראה הנגע עמוק, מראה הנגע עמוק ולא מראה שער לבן עמוק. מה שאין כן בפשיון שאין פשיון מטמא למטה מארבעה מראות, שבאותן מראות שהאום מטמא, הפשיון מטמא: **ואין בו סימן טהרה**. ואילו בפשיון יש בו סימן טהרה, שאם פרח בכולו טהור: **מטמא בכל שהוא**. אבל שער לבן אינו מטמא בפחות משתי שערות, דמיעוט שער שתים: **חוץ מן הנגע**. כשפשה חוץ לנגע, טמא. אבל שער לבן בעינן שיהא בנגע, כדכתיב (שם) ושער בנגע הפך לבן׃

ב. יֵשׁ בְּמִחְיָה מַה שֶּׁאֵין בְּפִשְׁיוֹן, וְיֵשׁ בְּפִשְׁיוֹן מַה שֶּׁאֵין בְּמִחְיָה. שֶׁהַמִּחְיָה מְטַמָּא בַּתְּחִלָּה, וּמְטַמָּא בְּכָל מַרְאֶה, וְאֵין בָּהּ סִימַן טָהֳרָה. יֵשׁ בְּפִשְׁיוֹן, שֶׁהַפִּשְׁיוֹן מְטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא, וּמְטַמֵּא בְּכָל הַנְּגָעִים, חוּץ לַנֶּגַע, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמִחְיָה׃

ברטנורה (ב) **בכל מראה**. היינו כמראה הבשר בין כושי בין לבן בין אדום: **מטמא בכל שהוא**. אבל במחיה בעי כעדשה חוץ מן הנגע: **מה שאין כן במחיה**. שהמחיה צריכה להיות בתוך הנגע׃

ג. יֵשׁ בְּשֵׂעָר לָבָן מַה שֶּׁאֵין בְּמִחְיָה, וְיֵשׁ בְּמִחְיָה מַה שֶּׁאֵין בְּשֵׂעָר לָבָן. שֶׁשֵּׂעָר לָבָן מְטַמֵּא בִּשְׁחִין וּבְמִכְוָה, בְּמִכְנָס וּבְמִפָּזָר, בְּמְבֻצָּר וְשֶׁלֹּא בִמְבֻצָּר. יֵשׁ בְּמִחְיָה, שֶׁהַמִּחְיָה מְטַמָּא

בַּקָּרַחַת וּבַגַּבַּחַת, הֲפוּכָה וְשֶׁלֹּא הֲפוּכָה, וּמְעַכֶּבֶת אֶת הַהוֹפֵךְ כֻּלּוֹ לָבָן, וּמְטַמְּא בְּכָל מַרְאֶה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשֵׂעָר לָבָן:

ברטנורה (ג) **ובמכונס**. שהשתי שערות במקום אחד בנגע: **במפוזר**. זה במזרח הנגע וזה במערב: **במבוצר**. שתי שערות באמצע הנגע, כמבצר שבאמצע העיר: **שאינו מבוצר**. בחוט היוצא מן הנגע. ויש ברחבו שתי שערות. מה שאין כן במחיה דבעינן מבוצרת ומכונסת: **הפוכה ושלא הפוכה**. בין שהבהרת קדמה למחיה, בין שהמחיה קדמה לבהרת. מה שאין כן בשער לבן, שאם קדם לבהרת, טהור: **ומעכבת את ההופך כולו לבן**. דאם הוחלט במחיה ופרחה הצרעת בכולו חוץ ממקום המחיה, עדיין טמא הוא. אבל אם פרחה בכולו, אע"ג דכל גופו מלא שער לבן, טהור, שאין שער לבן מעכב:

ד. שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, עִקָּרָן מַשְׁחִיר וְרֹאשָׁן מַלְבִּין, טָהוֹר. עִקָּרָן מַלְבִּין וְרֹאשָׁן מַשְׁחִיר, טָמֵא. כַּמָּה יְהֵא בַּלַּבְנוּנִית, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כָּל שֶׁהוּא. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כְּדֵי לִקְרוֹץ בַּזּוּג. הָיְתָה אַחַת מִלְמַטָּה וְנֶחְלְקָה מִלְמַעְלָה וְהִיא נִרְאֵית כִּשְׁתַּיִם, טָהוֹר. בַּהֶרֶת וּבוֹ שֵׂעָר לָבָן אוֹ שֵׂעָר שָׁחוֹר, טָמֵא. אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא מִעֵט מִקּוֹם שֵׂעָר שָׁחוֹר אֶת הַבַּהֶרֶת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ:

ברטנורה (ד) עיקרן משחיר וראשן מלבין טהור. דאמר קרא (ויקרא יג) ושער בנגע הפך לבן, העיקר הסמוך לנגע הפך לבן: **כדי לקרוץ בזוג**. כדי שינטל בפי הזוג של מספריים. והלכה, דשיעור שער לבן ארכו אין פחות מכדי שינטל בפי הזוג, אבל הלבנונית שבו בכל שהוא: **ונראית כשתים טהור**. שיש שערות המחולקות בראשן לשתים ובעיקרן אינן אלא אחת. הכי גרסינן: בהרת ובה שער לבן ושער שחור טמא. בהרת שהיא כגריס מצוצמם ובה שתי שערות לבנות, והשאר מלאה שערות שחורות, טמא, ולא אמרינן שמקום השערות שחורות ממעט הבהרת מכגריס:

ה. בַּהֶרֶת כַּגְּרִיס וְחוּט יוֹצֵא מִמֶּנָּה, אִם יֶשׁ בּוֹ רֹחַב שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, זוֹקְקָהּ לְשֵׂעָר לָבָן וּלְפִשְׁיוֹן, אֲבָל לֹא לְמִחְיָה. שְׁתֵּי בָהָרוֹת וְחוּט יוֹצֵא מִזּוֹ לָזוֹ, אִם יֶשׁ בּוֹ רֹחַב שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, מְצָרְפָן. וְאִם לָאו, אֵין מְצָרְפָן:

ברטנורה (ה) **זוקקה לשער לבן ולפשיון**. דאי איכא באותו החוט שער לבן, מחליטו. או אם פשה אצל החוט בסוף שבוע, טמא. אבל אם אין ברוחב החוט שתי שערות ואית ביה שער לבן, לא מטמא, דלא חשיב מן הנגע. וכן אם פשה אצל החוט שאין ברחבו שתי שערות, כפשיון רחוק מן הנגע הוא חשוב ובעי כגריס: **אבל לא למחיה**. דאפילו יש ברוחב החוט שתי שערות, אין מחיה שבו מטמאה, שהמחיה צריכה שתהא מבוצרת באמצע הנגע כמבצר שהוא באמצע העיר: **מצרפן**. ונידונים כנגע אחד. ואם פשה אחת

מהן משהו, או נולד שער לבן באחת מהן, מחליט על שתיהן: **ואם לאו אינו מצרפן**. ונדונים כשני נגעים, ואם פשתה האחת והאחרת לא פשתה, מחליט בזו ומסגיר בזו. ונפקא מינה, דלכי מיטהר, בעי לאתויי שני קרבנות:

ו. בַּהֶרֶת כַּגְּרִיס וּבָהּ מִחְיָה כָּעֲדָשָׁה וְשֵׂעָר לָבָן בְּתוֹךְ הַמִּחְיָה, הָלְכָה הַמִּחְיָה, טְמֵאָה מִפְּנֵי שֵׂעָר לָבָן. הָלַךְ שֵׂעָר לָבָן, טָמֵא מִפְּנֵי הַמִּחְיָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן מְטַהֵר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֶפְכַתּוּ הַבֶּהֶרֶת. בַּהֶרֶת הִיא וּמִחְיָתָהּ כַּגְּרִיס וְשֵׂעָר לָבָן בְּתוֹךְ הַבַּהֶרֶת, הָלְכָה הַמִּחְיָה, טְמֵאָה מִפְּנֵי שֵׂעָר לָבָן. הָלַךְ שֵׂעָר לָבָן, טָמֵא מִפְּנֵי הַמִּחְיָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן מְטַהֵר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֶפְכַתּוּ בַּהֶרֶת כְּגְּרִיס. וּמוֹדֶה, שֶׁאִם יֵשׁ בְּמָקוֹם שֵׂעָר לָבָן כְּגְּרִיס, שֶׁהוּא טָמֵא:

ברטנורה (ו) **בהרת כגריס**. בלא מקום מחיה. דהיינו תשע עדשות בהרת, ועדשה אחת מחיה. עשר עדשות בין הכל גריס הן תשע עדשות, ומחיה אין פחות מעדשה. וכל היכא דתנינן בהרת, הוא הדין לשאר מראות חלקות ופתוכות: **והלכה המחיה**. שבא הנגע על מקומה: **הלך שער לבן**. שנשר, או הפך לשחור: **ר"ש מטהר**. אהלכה מחיה קאי: **שלא הפכתו בהרת**. ששער לבן קדם לבהרת של מקום המחיה: **שלא הפכתו בהרת כגריס**. שער לבן קדם לבהרת כגריס, דמקום המחיה היה חסר מכגריס. וכאן נמי לא פליג ר"ש אלא אהלכה מחיה. ואין הלכה כר"ש:

ז. בַּהֶרֶת וּבָהּ מִחְיָה וּפְשָׁיוֹן, הָלְכָה הַמִּחְיָה, טְמֵאָה מִפְּנֵי הַפְּשָׁיוֹן. הָלַךְ הַפְּשָׁיוֹן, טְמֵאָה מִפְּנֵי הַמִּחְיָה. וְכֵן בְּשֵׂעָר לָבָן וּבְפְשָׁיוֹן. הָלְכָה וְחָזְרָה בְּסוֹף שָׁבוּעַ, הֲרֵי הִיא כְּמוֹת שֶׁהָיְתָה. לְאַחַר הַפְּטוּר, תֵּרָאֶה כַּתְּחִלָּה. הָיְתָה עַזָּה וְנַעֲשֵׂית כֵּהָה, כֵּהָה וְנַעֲשֵׂית עַזָּה, הֲרֵי הִיא כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תִתְמַעֵט מֵאַרְבָּעָה מַרְאוֹת. כָּנְסָה וּפָשְׂתָה, פָּשְׂתָה וְכָנְסָה, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין:

ברטנורה (ז) **בהרת ובה מחיה ופשיון**. בהרת כגריס והסגירו ולסוף שבוע מצא בו מחיה ופסיון והחליטו: **הלכה המחיה**. כגון שבא עליה הנגע, טמא הבהרת מפני הפשיון: **הלך הפשיון**. כגון שכנסה הבהרת וחזרה לכגריס: **וכן שער לבן ופשיון**. אם הלך האחד, טמא מפני השני: **הלכה וחזרה בסוף השבוע**. כגון שהסגירו על בהרת כגריס, והלכה הבהרת באמצע השבוע ובסוף השבוע חזרה: **הרי היא כמות שהיתה**. ומסגירו הסגר שני: **לאחר הפטור**. דראה אותה הכהן בסוף שבוע כשהלכה לה ופטרו, אם אחרי כן חזרה: **תיראה בתחילה**. והאי חזרה היינו במקומה הראשון. דאי במקום אחר, אם כן הרי זו בהרת אחרת: **היתה עזה**. כשלג כשהסגירו: **ונעשית כהה**. בסוף שבוע ראשון, כגון כסיד או כקרום. או שהיתה כקרום בשעת הסגר, ונעשית עזה כשלג בסוף שבוע ראשון: **הרי היא כמות שהיתה**. וטעונה הסגר שני, כמו עמד בעיניו: **ובלבד שלא תתמעט**

מארבעה מראות. שאם נתמעטה מארבעה מראות, פוטרו מיד וטהור: **כנסה ופשתה**. היכא דהסגירה בבהרת כגריס, ובסוף שבוע כנסה, ואחר כך פשתה את מקום הכנוס ולא יותר. או שפשתה בסוף שבוע, ואחר כך כנסה את מקום הפשיון ולא יותר: **רבי עקיבא מטמא**. שהרי פשה: **וחכמים מטהרים**. שאין זה פשיון אלא הרי היא כמו שהיתה, ואי קאי בסוף שבוע ראשון, מסגירו הסגר שני. ואי קאי בסוף שבוע שני, פוטרו וטהור:

ח. בַּהֶרֶת כַּגְּרִיס וּפָשְׂתָה כַּחֲצִי גְּרִיס וְהָלַךְ מִן הָאוֹם כַּחֲצִי גְּרִיס, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, תֵּרָאֶה בַתְּחִלָּה. וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין:

ברטנורה (ח) **ופשתה כחצי גריס**. לצד המזרח: **והלך מן האום כחצי גריס**. לצד המערב: **תיראה בתחלה**. דחשיב כנגע אחר, ונגע חדש הוא זה, ויסגיר: **וחכמים מטהרים**. דלא חשיב פשיון אלא אם כן מוסיף על שיעור הנגע שהיה בתחילה, וזה שאינו עכשיו אלא כגריס, נחשב כראשון שעמד בעיניו וטהור:

ט. בַּהֶרֶת כַּגְּרִיס וּפָשְׂתָה כַּחֲצִי גְּרִיס וָעוֹד, וְהָלַךְ מִן הָאוֹם כַּחֲצִי גְּרִיס, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין. בַּהֶרֶת כַּגְּרִיס וּפָשְׂתָה כַּגְּרִיס וָעוֹד, וְהָלְכָה לָהּ הָאוֹם, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, תֵּרָאֶה בַתְּחִלָּה:

ברטנורה (ט) **ופשתה כחצי גריס ועוד**. וכו': **ר' עקיבא מטמא**. משום ועוד דאשתייר בה מן הפשיון. ובפשתה לאחר הפטור איירי: **וחכמים מטהרין**. דכיון דאזל ליה חצי גריס מן האום, ליכא מנגע חדש אלא חצי גריס ועוד: **ופשתה כגריס ועוד**. לאחר הפטור, ואחר כך הלכה לה כל האום ולא נשתייר אלא הגריס ועוד החדש: **ר' עקיבא מטמא**. דהא פשה ליה משיעור קמא. ורבנן סברי, כיון דאזל ליה קמא כוליה, והא נגע דקאי חדש, תיראה בתחילה ויסגיר:

י. בַּהֶרֶת כַּגְּרִיס וּפָשְׂתָה כַּגְּרִיס נוֹלְדָה לַפְּשִׁיּוֹן מִחְיָה אוֹ שֵׂעָר לָבָן וְהָלַךְ לָהּ הָאוֹם, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, תֵּרָאֶה בַתְּחִלָּה. בַּהֶרֶת כַּחֲצִי גְּרִיס וְאֵין בָּהּ כְּלוּם, נוֹלְדָה בַהֶרֶת כַּחֲצִי גְּרִיס וּבָהּ שַׂעֲרָה אַחַת, הֲרֵי זוֹ לְהַסְגִּיר. בַּהֶרֶת כַּחֲצִי גְּרִיס וּבָהּ שַׂעֲרָה אַחַת, נוֹלְדָה בַהֶרֶת כַּחֲצִי גְּרִיס וּבָהּ שַׂעֲרָה אַחַת, הֲרֵי זוֹ לְהַסְגִּיר. בַּהֶרֶת כַּחֲצִי גְּרִיס וּבָהּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, נוֹלְדָה בַהֶרֶת כַּחֲצִי גְּרִיס וּבָהּ שַׂעֲרָה אַחַת, הֲרֵי זוֹ לְהַסְגִּיר:

ברטנורה (י) **בהרת כגריס ופשתה כגריס**. בשפשתה לאחר הפטור איירי: **ר' עקיבא מטמא**. דיש כאן נגע וסימן טומאה עמו: **תיראה בתחילה**. ואע"ג דכשתיראה בתחילה נמי יטמאנה הכהן מיד, דמחיה ושער לבן מטמאים בתחילה, מכל מקום נפקא מינה דלרבנן בעי אתויי קרבן אכל חד וחד ולר' עקיבא כנגע ראשון חשוב, וכי מתסי מהאי מייתי חד קרבן. ובכל הנך דפליגי ר' עקיבא וחכמים במתניתין, הלכה כחכמים: **ואין**

בה כלום. אין בה שער לבן: **ובה שערה אחת**. ונולדה בהרת כו': **הרי זו להסגיר**. ואע"פ שקדם כגריס בהרת לשער האחרון, כיון דלא קדמה את הראשון, לא מהני, דבעינן שתקדים כגריס בהרת לשתי השערות: **בהרת כחצי גריס ובה שתי שערות**. וכו': **הרי זו להסגיר**. ואע"ג דחצי גריס הראשון קדם לשתי שערות, לא מהני, עד שיקדים הגריס שלם לשתי שערות:

יא. בַּהֶרֶת כַּחֲצִי גְרִיס וְאֵין בָּהּ כְּלוּם, נוֹלְדָה בַהֶרֶת כַּחֲצִי גְרִיס וּבָהּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, הֲרֵי זוֹ לְהַחְלִיט, מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ, אִם בַּהֶרֶת קְדָמָה לְשֵׂעָר לָבָן, טְמֵא. וְאִם שֵׂעָר לָבָן קָדַם לְבַהֶרֶת, טָהוֹר. וְאִם סָפֵק, טָמֵא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קוֹהֶה:

ברטנורה (יא) ונולדה בהרת כחצי גריס ובה שתי שערות הרי זו להחליט. כל היכא דתנן ובה שתי שערות או ובה שערה אחת, לאו דאתו שערות ובהרת בהדי הדדי, אלא דבהרת קדמה ואחר כך באו שערות: **ואם שער לבן קודם לבהרת טהור**. דכתיב (ויקרא יג) והיא הפכה שער לבן, הבהרת היא שגרמה לשער שיהפך ללבן: **ספק טמא**. ספק אם שער לבן קדם לבהרת, או בהרת קדמה לשער לבן, טמא: **ורבי יהושע קיהה**. גרסינן. מלשון תקהינה שיניו. כלומר, היו שיניו קהות מדברי האומר ספק טמא. דאיהו סבר ספק טהור. ואין הלכה כרבי יהושע:

גמרא נדה דף כה ע"א

וְאִם הָיָה מְרֻקָּם וְכוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: אֵיזֶהוּ שְׁפִיר מְרֻקָּם? אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: תְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ מֵרֹאשׁוֹ וּשְׁנֵי עֵינָיו כִּשְׁתֵּי טִפִּין שֶׁל זְבוּב. תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא מְרֻחָקִין זֶה מִזֶּה שְׁנֵי חוֹטְמִין כִּשְׁתֵּי טִפִּין שֶׁל זְבוּב. תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא וּמְקֹרָבִין זֶה לָזֶה וּפִיו מָתוּחַ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה וּגְוָיָתוֹ כַּעֲדָשָׁה וְאִם הָיְתָה נְקֵבָה נְדוֹנָהּ כִּשְׁעוֹרָה לְאָרְכָּהּ וְחִתּוּךְ יָדִים וְרַגְלַיִם אֵין לוֹ וְעָלָיו מְפֹרָשׁ בְּקַבָּלָה (איוב י) הֲלֹא כֶּחָלָב תַּתִּיכֵנִי וְכַגְּבִינָה תַּקְפִּיאֵנִי עוֹר וּבָשָׂר תַּלְבִּישֵׁנִי וַעֲצָמוֹת וְגִידִים תְּסוֹכְכֵנִי. חַיִּים וָחֶסֶד עָשִׂיתָ עִמָּדִי וּפִקּוּדָתְךָ שָׁמְרָה רוּחִי. וְאֵין בּוֹדְקִין אוֹתוֹ בְּמַיִם שֶׁהַמַּיִם עַזִּין וְטוֹרְדִין אוֹתוֹ אֶלָּא בּוֹדְקִין אוֹתוֹ בְּשֶׁמֶן שֶׁהַשֶּׁמֶן רַךְ וּמְצַחְצְחוֹ וְאֵין רוֹאִין אֶלָּא בְּחַמָּה. כֵּיצַד בּוֹדְקִין אוֹתוֹ? כֵּיצַד בּוֹדְקִין אוֹתוֹ כִּדְאָמְרִינָן? אֶלָּא בַּמֶּה בּוֹדְקִין אוֹתוֹ לֵידַע אִם זָכָר הוּא אִם נְקֵבָה הִיא. אַבָּא שָׁאוּל בַּר נָשׁ וַאֲמָרֵי לֵהּ אַבָּא שָׁאוּל בַּר רֶמֶשׁ אוֹמֵר: מֵבִיא קֵיסָם שֶׁרֹאשׁוֹ חָלָק וּמְנַעֲנֵעַ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם אִם מְסַכְסֵךְ בְּיָדוּעַ שֶׁזָּכָר הוּא וְאִם לָאו בְּיָדוּעַ שֶׁנְּקֵבָה הִיא:

רש"י **טיפין של זבוב**. עיני זבוב: **ופיו מתוח כחוט השערה**. סדק קטן ונראה כאילו חוט השערה מתוח שם: **גויתו**. גיד אבר הזכר והא דתנן תשב לזכר ולנקב' אלמא מספקא לן אם זכר אם נקבה כשאין ניכר בו האבר מיירי: **כשעורה**. היא וסדוקה לאורכה: **וחיתוך**

ידים ורגלים. עדיין אין נראין כדאמרינן תחילת ברייתו מראשו: **כחלב**. שכבת זרע שהוא ניתוך וקלוש מתחלה בשעת יציאתו כחלב ואחר כך נעשה קפוי: **וטורדין אותו**. ממחין: **ומנענע**. באותו מקום מלמטה למעלה כדאמרינן בסמוך: **אם מסכסך**. הקיסם שיש דבר המעכב היינו גיד ואי נקבה ליכא עיכובא:

זוהר ויקהל דף ר"ה ע"א

תָּא חֲזֵי הָכִי הוּא וַדַּאי. לֵילְיָא רְבִיעָאָה דְּשַׁבַּתָּא בָּעֵינָן לְאִסְתַּמְּרָא מִנַּיְהוּ. מַאי טַעֲמָא? בְּגִין דִּכְתִיב (בראשית א): יְהִי מְאוֹרֹת. מְאוֹרֹת כְּתִיב חָסֵר וְהָא אוֹקְמוּהָ דִּבְגִין דְּהִיא חֲסֵרָה כַּמָּה חֲבִילֵי טְהִירִין אִתְכַּלִּילָן בְּהַאי מְאוֹרֹת לְוָטִין וּמְאוֹרֹת אִנּוּן בְּגַרְיעוּתָא דְּסִיהֲרָא וְכֻלְּהוּ שַׁלִּיטִין בְּהַהוּא לֵילְיָא בְּלֵילְיָא דְּשַׁבַּתָּא כֵּיוָן דְּכֻלְּהוּ מִתְבַּדְּרָן לְאַעְלָא בְּנוּקְבָא דְּעַפְרָא דְּלָא יָכְלִין לְשַׁלְּטָאָה בָּעֵי בַּר נָשׁ יְחִידָאי לְאִסְתַּמְּרָא. וְתוּ אַף עַל גַּב דְּלָא יָכְלִין לְשַׁלְּטָאָה אִתְחֲזָן לְזַמְּנִין וּבַר נָשׁ יְחִידָאי בָּעֵי לְאִסְתַּמְּרָא. מִלָּה דְּא הָכִי תְּנֵינָן וְאִי הָכִי גְּרִיעוּתָא דְּנָטוּרָא אִיהוּ. אֲבָל בְּשַׁבַּתָּא נְטִירוּ אִשְׁתַּכַּח לְעַמָּא קַדִּישָׁא וְקַדְשָׁא בָּרִיךְ הוּא כַּד עָאל שַׁבַּתָּא מְעַטֵּר לְכָל חַד וְחַד מִיִּשְׂרָאֵל וּבָעֵי דְּיִנְטְרוּן לֵהּ לְהַהוּא עִטָּרָא דְּאִתְעַטָּרוּ בֵּהּ וְאַף עַל גַּב דְּאִנּוּן לָא אִשְׁתַּכְּחוּ בְּיִשּׁוּבָא לְזַמְּנִין לְבַר נָשׁ יְחִידָאי אִתְחֲזוּן וְאִתְרַע מַזָּלֵהּ. וְאִצְטְרִיךְ לֵהּ לְבַר נָשׁ לְאִתְעַטָּרָא בְּעִטָּרָא קַדִּישָׁא וּלְנַטָּרָא לֵהּ. סוֹף סוֹף נְטִירוּ אִשְׁתַּכַּח בְּהַהוּא לֵילְיָא לְעַמָּא קַדִּישָׁא הוֹאִיל וְסֵכַּת שָׁלוֹם פְּרִיסָא עַל עַמָּא דְּהָא תְּנֵינָן בְּכָל אֲתַר דְּסֵכַּת שָׁלוֹם אִשְׁתַּכַּח סִטְרָא אָחֳרָא לָא אִשְׁתַּכַּח תַּמָּן. וְעַל דָּא נְטוֹרָא אִיהוּ וּנְטוֹרָא שָׁכִיחַ:

תרגום הזוהר בֹּא וּרְאֵה, כָּךְ הוּא וַדַּאי, שֶׁלֵּיל רְבִיעִי שֶׁבַּשַּׁבָּת צְרִיכִים לְהִשָּׁמֵר מֵהֶם מִסִּטְרָא אָחֳרָא. מַהוּ הַטַּעַם. מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב, יְהִי מְאֹרֹת. כָּתוּב מְאֹרֹת חָסֵר ו', שֶׁמִּשּׁוּם שֶׁהַלְּבָנָה חֲסֵרָה, כַּמָּה מַחֲנוֹת רוּחוֹת נִכְלְלוּ בַּמְּאֹרֹת הַזֶּה. קְלָלוֹת וּמְאֹרֹת הֵם בְּמַעוּטָהּ שֶׁל הַלְּבָנָה, וְכֻלָּם שׁוֹלְטִים בַּלַּיְלָה הַהוּא. בְּלֵיל שַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁכָּל הַמַּזִּיקִים מִתְפַּזְּרִים לְהִכָּנֵס בְּנָקֵב הֶעָפָר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לִשְׁלוֹט וּלְהַזִּיק, צָרִיךְ אָדָם יָחִיד לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא יֵצֵא יְחִידִי. וְעוֹד, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לִשְׁלוֹט, הֵם יְכוֹלִים לְהֵרָאוֹת לִפְעָמִים, וְאָדָם יָחִיד צָרִיךְ לִשְׁמוֹר אֶת עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יִרָאֶה אוֹתָם. שֶׁיְּכוֹל לְהִנָּזֵק עַל יְדֵי הָרְאִיָּה. וְאִם כֵּן, אִם אָדָם אָסוּר לָצֵאת בְּלֵיל שַׁבָּת יְחִידִי הֲרֵי הִיא חִסָּרוֹן שֶׁל הַשְּׁמִירָה. וּמֵשִׁיב. אֲבָל בַּשַּׁבָּת נִמְצָא שְׁמִירָה לְעַם הַקָּדוֹשׁ. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁנִּכְנָס הַשַּׁבָּת הוּא מְעַטֵּר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בִּנְשָׁמָה יְתֵרָה, וּצְרִיכִים לִשְׁמֹר לְאוֹתָהּ עֲטָרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁנִּתְעַטְּרוּ בָּהֶם. וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵם, הַמַּזִּיקִים, אֵינָם נִמְצָאִים בְּמָקוֹם יִשּׁוּב, עִם כָּל זֶה לִפְעָמִים, לְאָדָם יְחִידִי, הֵם נִרְאִים, וְנֶחֱלָשׁ מַזָּלוֹ. וְצָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְעַטֵּר בַּעֲטָרָה הַקְּדוֹשָׁה וְלִשְׁמֹר אוֹתָהּ. סוֹף סוֹף, שְׁמִירָה נִמְצֵאת לְעַם

הַקָּדוֹשׁ, מִשּׁוּם שֶׁסַּכַּת שָׁלוֹם, פְּרוּשָׁה עַל הָעָם. כִּי לָמַדְנוּ כִּי בְּכָל מָקוֹם שֶׁסַּכַּת שָׁלוֹם נִמְצָא, הַסְּטָרָא אָחֳרָא אֵינוֹ נִמְצָא שָׁם. וְעַל כֵּן הִיא שְׁמִירָה, וְהַשְׁמִירָה נִמְצֵאת.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פרק י

א. הַפּוֹתֵל חֲבָלִים מִן הַהוּצִין וּמִן הַחִילָּף אוֹ מִחוּטֵי צֶמֶר אוֹ מִחוּטֵי פִּשְׁתָּן אוֹ חוּטֵי שֵׂעָר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת קוֹשֵׁר וְחַיָּב. וְשִׁעוּרוֹ כְּדֵי שֶׁיַּעֲמֹד הַחֶבֶל בִּפְתִילָתוֹ בְּלֹא קְשִׁירָה שֶׁנִּמְצֵאת מְלַאכְתּוֹ מִתְקַיֶּמֶת. וְכֵן הַמַּפְרִיד אֶת הַפְּתִיל הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מַתִּיר וְחַיָּב וְהוּא שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לְקַלְקֵל בִּלְבַד וְשִׁעוּרוֹ כְּשִׁעוּר הַפּוֹתֵר: **ב**. הַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת חַיָּב וְהוּא שֶׁקָּשַׁר רֹאשֵׁי הַחוּט מִכָּאן וּמִכָּאן כְּדֵי שֶׁתַּעֲמֹד הַתְּפִירָה וְלֹא תִּשָּׁמֵט. אֲבָל אִם תָּפַר יֶתֶר עַל שְׁתֵּי תְּפִירוֹת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָשַׁר חַיָּב שֶׁהֲרֵי מִתְקַיֶּמֶת הַתְּפִירָה. וְהַמּוֹתֵחַ חוּט שֶׁל תְּפִירָה בְּשַׁבָּת חַיָּב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצָרְכֵי הַתְּפִירָה:

מוסר

ספר חסידים סימן ריב ריג

בְּעִיר אַחַת הָיְתָה קְהִלָּה גְּדוֹלָה וְהָיוּ עֲשִׁירִים וּמֻחֲמֶת עָשְׁרָם מִתְגָּאִים וְלֹא הָיוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה כַּדְּבָעֵי לְהוֹן לְמֶעֱבַד וְהָיָה שָׁם זָקֵן אֶחָד וְחָכָם. אָמַר לָהֶם דְּעוּ לָכֶם אִם לֹא תִּתְעַסְּקוּ בַּתּוֹרָה וְתַחְזְרוּ בָּכֶם תְּמֵהַּ אֲנִי אִם לֹא תֶּחֱרַב הָעִיר. כָּל זְמַן שֶׁאוֹתוֹ זָקֵן חַי בִּזְכוּתוֹ לֹא נַעֲשָׂה דָּבָר כְּשֶׁנִּפְטַר וְהָלַךְ לְעוֹלָמוֹ בָּא מֶלֶךְ אֶחָד וְדָחַק אֶת הָעִיר וְנָתְנוּ אֶת הַשָּׁלִישׁ עַל פִּי הַשְּׁבוּעָה וְאָמַר לָהֶם: הִשָּׁבְעוּ לִי בְּתוֹרָתְכֶם שֶׁנְּתַתֶּם לִי מִכָּל מָמוֹנְכֶם שְׁלִישׁ. בָּאוּ רוֹכְלִים וְאָמְרוּ לַמֶּלֶךְ שֶׁהִטְמִינוּ תַּחַת קַרְקַע כְּסָפִים. אָמַר לָהֶם: עֲבַרְתֶּם עַל תּוֹרַתְכֶם וְנִשְׁבַּעְתֶּם לַשֶּׁקֶר. וְהוֹלִיכָם בַּשִּׁבְיָה וְהֶחֱרִיב הָעִיר לְקַיֵּם אֶת דִּבְרֵי הַזָּקֵן כְּדִכְתִיב: מֵקִים דְּבַר עַבְדּוֹ: יֵשׁ הֲרִיגַת דֶּבֶר אוֹ חֶרֶב שֶׁלֹּא נִגְזַר אֶלָּא לְכַלּוֹת הַמַּמְזֵרִים וּכְדֵי שֶׁלֹּא לְבַיְּשָׁם שֶׁאִם לֹא יָמוּתוּ רַק הַמַּמְזֵרִים הָיָה נוֹדָע וְהָיְתָה הַמִּשְׁפָּחָה מִתְבַּיֶּשֶׁת מִפְּנֵי חֲבֶרְתָּהּ. וְעוֹד יֵשׁ הֲרִיגָה לְפִי שֶׁאָבוֹת הַכְּשֵׁרִים לֹא עָשׂוּ סְיָג לַדָּבָר. וּכְתִיב (ויקרא י) בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר תִּשָּׁחֵט הָעוֹלָה תִּשָּׁחֵט הַחַטָּאת. וּכְתִיב (קהלת ג) בְּמִקּוֹם הַצֶּדֶק שָׁמָּה הָרֶשַׁע. וְעוֹד שֶׁאֵין לְכַשֵּׁרִים לָדוּר בְּעִיר עִם הָרְשָׁעִים. וְכֵן כַּמָּה מָמוֹן נָאֱבַד כְּשֶׁיָּשְׁנוּ עִם מָמוֹן שֶׁנַּעֲשָׂה בְּעַוְלָה כְּדִכְתִיב (דה"ב ב) בְּהִתְחַבָּרְךָ לַאֲחַזְיָהוּ פָּרַץ ה' אֶת מַעֲשֶׂיךָ וְזֶהוּ (משלי יג) יֵשׁ נִסְפֶּה בְּלֹא מִשְׁפָּט:

פרשת כי תצא

כי תצא יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(י) כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וּנְתָנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדֶךָ וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ: אֶרֶי תִּפּוֹק לַאֲגָחָא קְרָבָא עַל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ וְיִמְסְרִנּוּן יְיָ אֱלָהָךְ בִּידָךְ וְתִשְׁבֵּי שִׁבְיְהוֹן:

רש"י כי תצא למלחמה. במלחמת הרשות הכתוב מדבר, שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושבית שביו, שהרי כבר נאמר (לעיל כ, טז) לא תחיה כל נשמה: ושבית שביו. לרבות כנענים שבתוכה ואף על פי שהם משבעה אמות:

(יא) וְרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת יְפַת תֹּאַר וְחָשַׁקְתָּ בָהּ וְלָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה: וְתֶחֱזֵי בְּשִׁבְיָה אִתְּתָא שַׁפִּירַת חֵזוּ וְתִתְרַעֵי בַהּ וְתִסְבַהּ לָךְ לְאָנְתוּ:

רש"י אשת. אפלו אשת איש: ולקחת לך לאשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע. שאם אין הקדוש ברוך הוא מתירה, ישאנה באסור. אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה, שנאמר אחריו (פסוק טו) כי תהיין לאיש וגו' וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכך נסמכו פרשיות הללו:

(יב) וַהֲבֵאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְגִלְּחָה אֶת רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת צִפָּרְנֶיהָ: וְתַעֲלַנַּהּ לְגוֹ בֵּיתָךְ וּתְגַלַּח יָת רֵישַׁהּ וּתְרַבֵּי יָת טוּפָרָנָהָא:

רש"י ועשתה את צפרניה. תגדלם כדי שתתנול:

(יג) וְהֵסִירָה אֶת שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ וּבָכְתָה אֶת אָבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יֶרַח יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהּ וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה: וְתֶעְדֵי יָת כְּסוּת שִׁבְיַהּ מִנַּהּ וְתֵיתַב בְּבֵיתָךְ וְתִבְכֵּי יָת אֲבוּהָא וְיָת אִמַּהּ יֶרַח יוֹמִין וּבָתַר כֵּן תֵּיעוּל לְוָתַהּ וְתִבְעָלִנַּהּ וּתְהֵי לָךְ לְאָנְתוּ:

רש"י והסירה את שמלת שביה. לפי שהם נאים, שהגוים בנותיהם מתקשטות במלחמה בשביל להזנות אחרים עמהם: וישבה בביתך. בבית שמשתמש בו, נכנס ונתקל בה, יוצא ונתקל בה, רואה בבכייתה, רואה בנוולה, כדי שתתגנה עליו: ובכתה את אביה. כל כך למה, כדי שתהא בת ישראל שמחה וזו עצבה, בת ישראל מתקשטת וזו מתנולת:

(יד) וְהָיָה אִם לֹא חָפַצְתָּ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכֹר לֹא תִמְכְּרֶנָּה בַּכֶּסֶף לֹא תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עִנִּיתָהּ: וִיהֵי אִם לָא תִתְרְעֵי בַהּ וְתִפְטְרִנַּהּ לְנַפְשַׁהּ וְזַבָּנָא לָא תְזַבְּנִנַּהּ בְּכַסְפָּא לָא תִתְגַּר בַּהּ חֲלַף דִּי עִנִּיתַהּ:

רש"י והיה אם לא חפצת בה. הכתוב מבשרך שסופך לשנאותה: לא תתעמר בה. לא תשתמש בה, בלשון פרסי קורין לעבדות ושמוש, עימראה. מיסודו של רבי משה הדרשן למדתי כן:

(טו) כִּי תִהְיֶיןָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכוֹר לַשְּׂנִיאָה: אֲרֵי תְהֶוְיָן לְגֻבַר תַּרְתֵּין נְשִׁין חֲדָא רְחֵימְתָא וַחֲדָא שְׂנִיאָתָא וְילִידָן לֵהּ בְּנִין רְחֵימְתָא וּשְׂנִיאָתָא וִיהֵי בְּרָא בּוּכְרָא לִשְׂנִיאָתָא:

נביאים - שמואל א - פרק יז

יז (א) וַיַּאַסְפוּ פְלִשְׁתִּים אֶת מַחֲנֵיהֶם לַמִּלְחָמָה וַיֵּאָסְפוּ שֹׂכֹה אֲשֶׁר לִיהוּדָה וַיַּחֲנוּ בֵּין שׂוֹכֹה וּבֵין עֲזֵקָה בְּאֶפֶס דַּמִּים: וּכְנָשׁוּ פְּלִשְׁתָּאֵי יַת מַשְׁרִיתֵיהוֹן לְאַגָחָא קְרָבָא וְאִתְכַּנָּשׁוּ לְשׂוֹכֹה דִּי לְשֵׁבָט יְהוּדָה וּשְׁרוֹ בֵּין שׂוֹכֹה וּבֵין עֲזֵקָה בְּאֶפֶס דָּמִים:

רש"י **באפס דמים** . כך שם המקום :

(ב) וְשָׁאוּל וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל נֶאֶסְפוּ וַיַּחֲנוּ בְּעֶמֶק הָאֵלָה וַיַּעַרְכוּ מִלְחָמָה לִקְרַאת פְּלִשְׁתִּים: וְשָׁאוּל וֶאֱנָשׁ יִשְׂרָאֵל אִתְכְּנִישׁוּ וּשְׁרוֹ בְּמֵישַׁר בּוּטְמָא וְסַדְּרוּ קְרָבָה לְקֳדָמוּת פְּלִשְׁתָּאֵי: (ג) וּפְלִשְׁתִּים עֹמְדִים אֶל הָהָר מִזֶּה וְיִשְׂרָאֵל עֹמְדִים אֶל הָהָר מִזֶּה וְהַגַּיְא בֵּינֵיהֶם: וּפְלִשְׁתָּאֵי קָיְמִין עַל טוּרָא מִכָּא וְיִשְׂרָאֵל קָיְמִין עַל טוּרָא מִכָּא וְחֵילְתָא בֵּינֵהוֹן: (ד) וַיֵּצֵא אִישׁ הַבֵּנַיִם מְמַחֲנוֹת פְּלִשְׁתִּים גָּלְיָת שְׁמוֹ מִגַּת גָּבְהוֹ שֵׁשׁ אַמּוֹת וָזָרֶת: וּנְפַק גַּבְרָא מִבֵּינֵיהוֹן מִמַּשְׁרִיַת פְּלִשְׁתָּאֵי גָּלְיָת שְׁמֵהּ מִגַּת רוּמֵהּ שִׁתָּא אַמִּין וְזִירְתָא:

רש"י **איש הבנים** . גבור ליצא ממערכתו , לעמוד בין שתי המערכות :

(ה) וְכוֹבַע נְחֹשֶׁת עַל רֹאשׁוֹ וְשִׁרְיוֹן קַשְׂקַשִּׂים הוּא לָבוּשׁ וּמִשְׁקַל הַשִּׁרְיוֹן חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים שְׁקָלִים נְחֹשֶׁת: וְקוּלַס דִּנְחַשׁ עַל רֵישֵׁהּ וְשִׁרְיָן גַּלְבִּין הוּא לָבֵישׁ וּמַתְקַל שִׁרְיוֹנָהּ חַמְשָׁא אַלְפִין תִּקְלֵי נְחָשָׁא:

רש"י **ושריון קשקשים** . כמין קשקשות דגים עשוין מברזל , נופלים על גב השריון [ס"א נקבי השריון] , קשקשת לכל נקב :

(ו) וּמִצְחַת נְחֹשֶׁת עַל רַגְלָיו וְכִידוֹן נְחֹשֶׁת בֵּין כְּתֵפָיו: וּטְרַקְלִילִין דִּנְחַשׁ עַל רִגְלוֹהִי וּמְסַחֲפָא דִּנְחָשָׁא נָפִיק מִן קוּלְסָא וּמְטַל בֵּין כְּתֵפוֹהִי:

רש"י **ומצחת נחשת** . כמין יד ברזל היוצא מן הכובע כנגד החוטים , שקורין נש"ל בלע"ז , והיתה מגעת לו עד רגליו : **וכידון נחשת** . תרגם יונתן : **ומסחפא דנחשא נפיק מן קולסא ומטל בין כתפוהי** . פירוש : כמין חנית נחשת בולטת מן הכובע , ונמשכת בין כתפיו , להגן על צוארו מן החרב :

כתובים - תהילים - פרק ח

ח (א) לַמְנַצֵּחַ עַל הַגִּתִּית מִזְמוֹר לְדָוִד: לְשַׁבָּחָא עַל כְּנוֹרָא דְּאַיְתֵי מִגַּת תּוּשְׁבַּחְתָּא לְדָוִד:

רש"י **הנתית** . כלי זמר שבא מגת שם מצוים אומנים לעשותם ורבותינו אמרו על אדום שעתידה לידרך כגת כמו שנאמר פורה דרכתי לבדי (ישעי' סג) אך ענין המזמור אינו מוכיח :

(ב) יְהוָה אֲדֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמָיִם: יְיָ אֱלָהָא רִבּוֹנָנָא כְּמָה תְלִיל שְׁמָךְ וּמְשַׁבַּח בְּכֹלָּא אַרְעָא דְיַהַבְתָּא זִוָּךְ עֵיל מִן שְׁמַיָּא:

רש"י **מה אדיר שמך** . יותר מכדי כח מדת התחתונים לא היו התחתונים כדאי שתשרה שכינתך ביניהם : **אשר תנה הודך על השמים** . ראוי שתתנהו על השמים ואתה בענותך הגדולה יסדת עוז מפי עוללים ויונקים השרית שכינתך במקדש ותקנת להודות לך עוז מפי הלוים והכהנים שהם בני אדם גדלים בליכלוך , כעוללים ויונקי שדים , עוללים לשון ועוללתי בעפר קרני (איוב טז) וע"ש הלכלוך נקראו כל תינוקות עוללים :

(ג) מִפִּי עוֹלְלִים וְיֹנְקִים יִסַּדְתָּ עֹז לְמַעַן צוֹרְרֶיךָ לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם: מִפּוּם עוּלֲמַיָּא וְיוֹנְקַיָּא אִשְׁתַּסְתָּא עוּשְׁנָא מִן בְּגַלַּל מְעִיקָיךְ לְבַטָּלָא בְּעֵיל דְּבָבָא וְנָזוֹמָא:

רש"י **למען צורריך** . להודיעם כי עמך אנחנו להשבית חרפת אויב ומתנקם האומר לא טובים אתם מהאומו' ואני כשאני רואה שמיך וגו' אני תמה בלבי מה אנוש כי תזכרנו :

(ד) כִּי אֶרְאֶה שָׁמֶיךָ מַעֲשֵׂי אֶצְבְּעֹתֶיךָ יָרֵחַ וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנָנְתָּה: מְטוּל דְּאֶחְמֵי שְׁמַיְךָ עוֹבָדֵי אֶצְבְּעָתָךְ סִיהֲרָא וְכוֹכְבַיָּא דִי אַתְקֵינְתָּא: (ה) מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ: מַה בַּר נָשָׁא מְטוּל תְּדַכַּר עוֹבָדוֹי וּבַר נָשָׁא מְטוּל תְּסַעַר עֲלוֹי: (ו) וַתְּחַסְּרֵהוּ מְעַט מֵאֱלֹהִים וְכָבוֹד וְהָדָר תְּעַטְּרֵהוּ: וְחִסַּרְתָּ יָתֵהּ קְלִיל מִמַּלְאֲכַיָּא וְאִיקָרָא וְשֻׁבְחוֹרָא תַּכְלִלְנֵיהּ:

רש"י **ותחסרהו מעט מאלהים וגו'** . מאלהים ל' מלאכים שנתת כח ביהושע להדמים החמה וליבש את הירדן במשה לקרוע מי ים סוף ולעלות למרום ובאליהו להחיות את המת :

משנה תרומות פרק ו

א. הָאוֹכֵל תְּרוּמָה שׁוֹגֵג, מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ. אֶחָד הָאוֹכֵל וְאֶחָד הַשּׁוֹתֶה וְאֶחָד הַסָּךְ אֶחָד תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְאֶחָד תְּרוּמָה טְמֵאָה, מְשַׁלֵּם חֻמְשָׁהּ וְחֹמֶשׁ חֻמְשָׁהּ. אֵינוֹ מְשַׁלֵּם תְּרוּמָה, אֶלָּא חֻלִּין מְתֻקָּנִים, וְהֵם נַעֲשִׂין תְּרוּמָה, וְהַתַּשְׁלוּמִין תְּרוּמָה. אִם רָצָה הַכֹּהֵן לְמָחוֹל, אֵינוֹ מוֹחֵל:

ברטנורה (א) האוכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש. כדכתיב (ויקרא כב) [ואיש] כי יאכל קודש בשגגה ויסף חמישיתו עליו, והחומש הוא רביעית מה שאכל כגון אם אכל תרומה ששוה דינר משלם דינר ורביעית, שהם בין הכל חמש רביעיות דינר, נמצא הקרן עם חומשו חמשה, וכל חומשים האמורים בתורה כך הם: **אחד השותה**. יין: **ואחד הסך**. שמן. דשתיה בכלל אכילה דכתיב (דברים יד) בבקר ובצאן וביין ובשכר וכתיב בתריה

ואכלת שם, וסיכה כשתיה דכתיב (תהלים קט) ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו: **וחומש חומשה**. שאם אכל תרומה ושלם קרן וחומש, וחזר ואכל תשלומי החומש, מוסיף חומש על אותו חומש: **אינו משלם תרומה**. שהתרומה לכהן, ותשלומי מה שאכל הם חוב עליו, ואינו יכול לפרוע חובו ממקום אחר: **אלא חולין מתוקנים**. שהפרישו מהן תרומות ומעשרות, דרחמנא אמר (ויקרא כב) ונתן לכהן את הקודש, דבר הראוי להיות קודש. וחומש נמי צריך להיות מחולין מתוקנים דכתיב (שם) ויסף חמישיתו עליו, מלמד שחומשו כמותו: **והם נעשין תרומה**. אותן חולין מתוקנים: **והתשלומין תרומה**. שאם חזר ואכל בשוגג אותן חולין שנשתלמו, מה שחוזר ומשלם תחתיהן גם הם נעשין תרומה: **אינו מוחל**. דכיון דגזירת הכתוב היא דחייב לשלם דבר הראוי להיות קודש ואינו יכול לפטור עצמו בדמים, אין הדבר תלוי בבעלים:

ב. בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁאָכְלָה תְּרוּמָה וְאַחַר כָּךְ נִשֵּׂאת לַכֹּהֵן, אִם תְּרוּמָה שֶׁלֹּא זָכָה בָהּ כֹּהֵן אָכְלָה, מְשַׁלֶּמֶת קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לְעַצְמָהּ. וְאִם תְּרוּמָה שֶׁזָּכָה בָהּ כֹּהֵן אָכְלָה, מְשַׁלֶּמֶת קֶרֶן לַבְּעָלִים, וְחֹמֶשׁ לְעַצְמָהּ, מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ, הָאוֹכֵל תְּרוּמָה שׁוֹגֵג, מְשַׁלֵּם קֶרֶן לַבְּעָלִים, וְחֹמֶשׁ לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה:

ברטנורה (ב) **בת ישראל**. שהפרישה תרומה ולא נתנה לכהן ואכלתה שוגג: **ואחר כך נשאת לכהן**. והרי היא ראויה לאכול בתרומה דאשת כהן אוכלת בתרומה: **משלמת קרן וחומש לעצמה**. שהרי אם היתה אותה תרומה שאכלה עכשיו בעין לא היתה חייבת ליתנה לכהן דהיא נעשית כהנת בנישואיה הלכך עתה נמי התשלומין הן שלה: **משלמת קרן לבעלים**. כדין גוזל חבירו אבל החומש תערב לעצמה:

ג. הַמַּאֲכִיל אֶת פּוֹעֲלָיו וְאֶת אוֹרְחָיו תְּרוּמָה, הוּא מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן, וְהֵם מְשַׁלְּמִין אֶת הַחֹמֶשׁ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, הֵם מְשַׁלְּמִין קֶרֶן וְחֹמֶשׁ, וְהוּא מְשַׁלֵּם לָהֶם דְּמֵי סְעוּדָתָן:

ברטנורה (ג) **הוא משלם את הקרן**. דמי תרומה כדין גוזל שהרי הוא נעשה גזלן עליה: **והן משלמין את החומש**. עון אכילתן בשוגג שאין משלם חומש אלא אוכל ושותה וסך עצמו, אבל המזיק את התרומה אינו משלם חומש דכתיב (שם) ואיש כי יאכל קודש פרט למזיק: **הן משלמין קרן וחומש**. חולין מתוקנים ויעשו תרומה, והוא משלם להם דמי חולין שהיה צריך להאכילן ואיכא בינייהו דלר' מאיר אין המאכיל משלם אלא דמי תרומה ולרבנן משלם דמי חולין:

ד. הַגּוֹנֵב תְּרוּמָה וְלֹא אֲכָלָהּ, מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל דְּמֵי תְרוּמָה. אֲכָלָהּ, מְשַׁלֵּם שְׁנֵי קְרָנִים וָחֹמֶשׁ, קֶרֶן וְחֹמֶשׁ מִן הַחֻלִּין, וְקֶרֶן דְּמֵי תְרוּמָה. גָּנַב תְּרוּמַת הֶקְדֵּשׁ וַאֲכָלָהּ, מְשַׁלֵּם שְׁנֵי חֲמָשִׁים וְקֶרֶן, שֶׁאֵין בַּהֶקְדֵּשׁ תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל:

ברטנורה (ד) **דמי תרומה**. שאין דמיה יקרים כחולין: **קרן וחומש מן החולין**. והן נעשין תרומה כדין כל אוכל תרומה בשגגה: **וקרן דמי תרומה**. משום כפל לגנב: **תרומת הקדש**. שהקדיש הכהן תרומה לבדק הבית: **שני חומשים**. חד משום אוכל תרומה וחד משום נהנה מן ההקדש. אבל כפל בהקדש ליכא דכתיב (שמות כב) ישלם שנים לרעהו ולא להקדש:

ה. אֵין מְשַׁלְּמִין מִן הַלֶּקֶט וּמִן הַשִּׁכְחָה וּמִן הַפֵּאָה וּמִן הַהֶפְקֵר, וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְלָה תְרוּמָתוֹ, וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, שֶׁאֵין הֶקְדֵּשׁ פּוֹדֶה אֶת הֶקְדֵּשׁ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים, מַתִּירִין בָּאֵלּוּ:

ברטנורה (ה) **מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה**. משום דאין בהם זיקת תרומה ומעשרות הלכך לא הוי בכלל דבר הראוי להיות קודש. ולא דמי לחולין מתוקנים דהנהו היו ראויין להיות קודש קודם שנתקנו, אבל לקט שכחה ופאה מעולם לא נראו להיות קודש: **ומן ההפקר**. לאחר שזכה בו: ולא ממעשר ראשון שניטלה תרומתו. ואף על גב דהשתא הוי כחולין המתוקנים, כיון דקודם שניטלה תרומתו לא חזי השתא נמי לא חזי: **שאין הקדש פודה הקדש**. ואלו חשובים כהקדש קודם שנפדו ואין אדם יכול לפטור עצמו בממון גבוה וסבר ר' מאיר מעשר שני ממון גבוה הוא וכיון דקודם שנפדו לא חזו, תו לא חזו לאחר שנפדו: **וחכמים מתירין באלו**. במעשר שני והקדש שנפדו והלכה כחכמים:

ו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מְשַׁלְּמִין מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, וּבְלֶבַד שֶׁיְּשַׁלֵּם מִן הַיָּפֶה עַל הָרַע. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֵין מְשַׁלְּמִין אֶלָּא מִמִּין עַל מִינוֹ. לְפִיכָךְ, אִם אָכַל קִשּׁוּאֵי שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית, יְמַתִּין לְקִשּׁוּאֵי שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, וִישַׁלֵּם מֵהֶם. מִמָּקוֹם שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵקֵל, מִשָּׁם רַבִּי עֲקִיבָא מַחְמִיר, שֶׁנֶּאֱמַר, (ויקרא כב) וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ, כָּל שֶׁהוּא רָאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ. קֹדֶשׁ שֶׁאָכַל:

ברטנורה (ו) **שישלם מן היפה על הרע**. כגון שאכל גרוגרות ולפי מדה שאכל גרוגרות ישלם תמרים ולא לפי דמים דכיון דבזוזא אכל ובזוזא משלם מאי נפקא מינה שישלם מן היפה על הרע. ואיכא למאן דאמר דאפילו לפי דמים מצינן למימר דאי אכל מידי דלא קפץ עליה זבינא משלם מידי דקפץ עליה זבינא: **לפיכך**. שאין יכול לשלם ממין אחר: **אם אכל קשואים**. של תרומה: **של ערב שביעית**. ואין קשואים של אותה שנה מצויים עוד שכבר נתקשו ולא חזו לאכילה ומין אחר אינו יכול לשלם צריך להמתין

למוצאי שביעית: **וישלם**. מקשואים של מוצאי שביעית דמשל שביעית אסור לפרוע חובו דדמי לסחורה:

גמרא ברכות דף נח ע"א

רִבִּי שֵׁילָא נַגְדֵּיהּ לְהַהוּא גַּבְרָא דְּבָעַל מִצְרִית אָזַל אָכַל בֵּהּ קוּרְצֵי בֵּי מַלְכָּא. אָמַר אִיכָּא חַד גַּבְרָא בִּיהוּדָאֵי דְּקָא דַיְּין דִּינָא בְּלָא הוּרְמָנָא דְּמַלְכָּא. שָׁדַר עֲלֵיהּ פְּרִיסְתְּקָא כִּי אָתָא אָמַר לֵיהּ מַאי טַעֲמָא נַגְדְּתֵּיהּ לְהַאי. אָמַר לְהוּ דְּבָא עַל חַמְרְתָּא אַמְרֵי לֵיהּ אִית לָךְ סַהֲדֵי אָמַר לְהוּ אִין. אָתָא אֵלִיָּהוּ אִדְמֵי לֵיהּ כְּאֶנָשׁ וְאַסְהִיד אַמְרֵי לֵיהּ אִי הָכִי בַּר קְטָלָא הוּא אָמַר לְהוּ אֶנָן מִיּוֹמָא דְּגָלְינָן מֵאַרְעִין לֵית לָן רְשׁוּתָא לְמִקְטַל אַתּוּן מַאי דְּבָעִיתוּן עֲבִידוּ בֵּיהּ. עַד דְּמָעַיְינֵי בֵּיהּ בְּדִינָא. פָּתַח רִבִּי שֵׁילָא וְאָמַר (דה"א כט) לְךָ ה' הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְגוֹמֵר. אֶמְרֵי לֵיהּ: מַאי קָאָמַרְתְּ אָמַר לְהוּ הָכִי קָאָמִינָא בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּיָהַב מַלְכוּתָא בְּאַרְעָא כְּעֵין מַלְכוּתָא דִּרְקִיעָא וְיָהַב לְכוּ שׁוּלְטָנָא וְרַחֲמֵי דִּינָא. אָמַר: חֲבִיבָא עֲלֵיהּ יְקָרָא דְּמַלְכוּתָא כּוּלֵי הַאי יַהֲבֵי לֵיהּ קוּלְפָא. אָמְרוּ לֵיהּ: דּוֹן דִּינָא כִּי הֲוָה נָפִיק. אָמַר לֵיהּ הַהוּא גַּבְרָא עָבִיד רַחֲמָנָא נִיסָּא לְשִׁקְרֵי הָכִי אָמַר לוֹ רָשָׁע לָאו חֲמָרֵי אִיקְרוּ דְּכִתְיב (יחזקאל כג) אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם וְזִיּוּיֵיהּ דְּקָאָזִיל לְמֵימְרָא לְהוּ דְּקָרֵינְהוּ חֲמָרֵי אָמַר הַאי רוֹדֵף הוּא וְהַתּוֹרָה אָמְרָה אִם בָּא לְהָרְגְךָ הַשְׁכֵּם לְהָרְגוֹ מַחֲיֵיהּ בְּקוּלְפָא וְקַטְלֵיהּ:

רש"י **קולפא**. מקל לרדות: **והתורה אמרה כו'**. אם במחתרת ימצא הגנב וכו' לפי שבא על עסקי נפשות שיודע הוא שאם תמצאנו חותר לא תעמוד עצמך מלהציל ממונך והיא בא לדעת כן שיקים עליך להרגך אמרה תורה השכם אתה והרגהו:

זוהר ויקרא דף מ"ו ע"ב

תַּנְיָא בְּאַרְבַּע תְּקוּפִין דְּשַׁתָּא קְלָא אִתְפְּסִיק וְדִינִין מִתְעָרִין וּתְשׁוּבָה תַּלְיָא עַד דְּאִתְתַּקַּן. וְכַד דִּינִין מִתְעָרִין קָלָא נָפִיק וְאַרְבְּעָא זוּוִיִּין (ס"א מְנִין) דְּעָלְמָא סָלְקִין וְנָחֲתִין כְּרוֹזָא קָרֵי וְלֵית מָאן דְּיַשְׁגַּח וְיִתְעָר וְקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זַמִּין אִם יְתוּבוּן יְתוּב וְאִי לָאו כֻּלָּא (ס"א קְלָא) אִתְפַּסַק וְדִינִין אִתְעֲבִידוּ וּכְדֵין אִתְקְרֵי וַיִּתְעַצֵּב בְּבָתֵּי בְּרָאי אָמַר רַבִּי יְהוּדָה תָּנֵינָן מִן יוֹמָא דְּאִתְחָרַב בֵּי מַקְדְּשָׁא לֵית יוֹמָא דְּלָא אִשְׁתַּכַּח בֵּיהּ רְתָחָא בִּישָׁא מַאי טַעֲמָא מִשּׁוּם דְּתָנֵינָן אָמַר רַבִּי יְהוּדָאי אָמַר רַבִּי יֵיסָא נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בִּירוּשָׁלַם דְּלְעֵילָּא עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַם דְּלְתַתָּא וּבְגִין כָּךְ רְתָחָא אִשְׁתַּכְּחַת בְּעָלְמָא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי כְּתִיב עֶרוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה. וּכְתִיב אִמְּךָ הִיא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ וְתָנֵינָן אִמְּךָ הִיא וַדַּאי הָא אִם גִּלָּה עֶרְיָתָהּ לְמַאן בָּעֵי לַאֲתָבָא לָהּ וַדַּאי לְתַקָּנָא מַאי דְּגַלֵּי. דְּתַנְיָא כַּד סַנְיָא יְצָרָא בִּישָׁא בִּבַר נַשׁ לָא סַגֵּי אֶלָּא בְּאִנּוּן עֶרְיָין וְכֻלְּהוּ חוֹבֵי אֲחִידָן בְּהַהוּא עֶרְיָן וּכְתִיב לֹא תְגַלֶּה כַּד אִתְתַּקַּן אִתְתַּקַּן לְקָבֵל הַהִיא דְּגַלֵּי וְדָא אִקְרֵי תְּשׁוּבָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק כָּל חוֹבֵי עָלְמָא אֲחִידָן (ס"א דָּא) בְּדָא עַד דְּאִימָּא אִתְגַּלְיָא בְּגִנְיָהוֹן. וְכַד אִיהִי אִתְגַּלְיָא כָּל אִנּוּן

בְּגִין אִתְגַּלְיָן (כְּגַוְונֵיהּ) וּכְתִיב (דברים כב) לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים וְכַד אִתְתַּקַּן עָלְמָא לְתַתָּא אִתְתַּקַּן כֻּלָּא עַד דְּסָלְקָא תִּקוּנָא לְאִימָּא קַדִּישָׁא וּמִתְתַּקְּנָא וְאִתְכַּסְיָא מִמַּה דְּאִתְגַּלְיָא וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב (תהלים לב) אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חַטָּאָה וּכְדֵין אִקְרֵי תְּשׁוּבָה תְּשׁוּבָה וַדַּאי וּכְדֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים אִתְקְרֵי כְּמָה דִּכְתִיב מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֵימָתַי אִתְקְרֵי תְּשׁוּבָה כַּד אִימָּא מִתְכַּסְיָא וְקָיְמָא בְּחֶדְוָה עַל בְּנִין דִּכְתִיב (תהלים קי"ג) אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה וְתָבְאת בְּקִיּוּמָא וּמַאן דַּהֲוָה סָגִיר תְּב לְאַתְרֵיהּ וְכֻלְּהוּ תְּבִין חַד לְחַד וּמִתְבָּרְכָאן כָּל חַד וְחַד וּכְדֵין אִתְקְרֵי תְּשׁוּבָה סְתָם לַאֲכְלְלָא כֻּלָּא׃

תרגום הזוהר לָמַדְנוּ בְּאַרְבַּע תְּקוּפוֹת בַּשָּׁנָה, נִפְסָק הַקּוֹל, וְדִינִים מִתְעוֹרְרִים וְהַתְּשׁוּבָה תְּלוּיָה עַד שֶׁנִּתְתַּקֵּן. וּכְשֶׁהַדִּינִים מִתְעוֹרְרִים יוֹצֵא קוֹל. וְאַרְבַּע זְוִיּוֹת הָעוֹלָם, עוֹלִים וְיוֹרְדִים. כָּרוֹז קוֹרֵא וְאֵין מִי שֶׁיַּשְׁגִּיחַ וְיִתְעוֹרֵר. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוּכָן, אִם יָשׁוּבוּ יָשׁוּב הַדִּינִים לִמְקוֹמָם. וְאִם לֹא הַקּוֹל נִפְסָק וְהַדִּינִים, נַעֲשׂוּ. וְאָז נִקְרָא וַיִּתְעַצֵּב. וַיִּתְעַצֵּב, הַיְנוּ בְּבָתִּים הַחִיצוֹנִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לָמַדְנוּ, מִיּוֹם שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֵין יוֹם שֶׁלֹּא נִמְצָא בּוֹ כַּעַס רָע, מַה הַטַּעַם. הוּא מְשׁוּם שֶׁלָּמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַבִּי יֶסָא, נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה, עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה. וּמְשׁוּם כָּךְ כַּעַס נִמְצָא בָּעוֹלָם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כָּתוּב, עֶרוַת אָבִיךְ וְעֶרְוַת אִמֵּךְ לֹא תְגַלֶּה. וְכָתוּב, אִמֵּךְ הִיא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ. וְלָמַדְנוּ אִמֵּךְ הִיא וַדַּאי, דְּהַיְנוּ הַמַּלְכוּת שֶׁהִיא אֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְאִם גִּלָּה עֶרְוָתָהּ, לָמָּה צָרִיךְ לְהָשִׁיב אוֹתָהּ, בְּסוֹד הַתְּשׁוּבָה, הוּא וַדַּאי כְּדֵי לְתַקֵּן מַה שֶּׁגִּלָּה. שֶׁלָּמַדְנוּ, כַּאֲשֶׁר נִתְגַּבֵּר הַיֵּצֶר הָרַע בָּאָדָם אֵינוֹ מִתְגַּבֵּר אֶלָּא בָּעֲרָיוֹת. וְכָל הַחַטָּאִים אֲחוּזִים בָּעֶרְוָה הַהִיא. וְכָתוּב, לֹא תְגַלֶּה. וּכְשֶׁנִּתְתַּקֵּן, מִתְתַּקֵּן כְּנֶגֶד זֶה שֶׁגִּלָּה, וְזֶה נִקְרָא תְּשׁוּבָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק כָּל חַטָּאֵי הָעוֹלָם אֲחוּזִים בָּזֶה, עַד שֶׁאָמָּא, מִתְגַּלֶּה בְּשֶׁביל הַחַטָּאִים, וּכְשֶׁהִיא מִתְגַּלֶּה כָּל אֵלּוּ הַבָּנִים, מִתְגַּלִּים. וְכָתוּב, לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים. וּכְשֶׁנִּתְתַּקֵּן הָעוֹלָם לְמַטָּה נִתְתַּקֵּן הַכֹּל, עַד שֶׁעוֹלֶה הַתִּקּוּן לְאִמָּא קַדִּישָׁא, וּמִתְתַּקֶּנֶת וּמִתְכַּסֵּית מִמַּה שֶּׁנִּתְגַּלָּה, וּמְשׁוּם זֶה כָּתוּב, אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חַטָּאָה. וְאָז נִקְרֵאת תְּשׁוּבָה. תְּשׁוּבָה וַדַּאי. וְאָז נִקְרֵאת יוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מָתַי נִקְרֵאת הַמַּלְכוּת, תְּשׁוּבָה. הוּא, כְּשֶׁהָאֵם, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, מִתְכַּסָּה, וְעוֹמֶדֶת בְּשִׂמְחָה עַל הַבָּנִים, שֶׁמַּשְׁפַּעַת לָהֶם כָּל טוּב. שֶׁכָּתוּב, אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה. וְחוֹזֶרֶת לְקִיּוּם, וּמִי שֶׁהָיָה מִקֹּדֶם לָכֵן סָגוּר וְנָנוּז, חָזַר לִמְקוֹמוֹ. וְכָל הַמַּדְרֵגוֹת חוֹזְרוֹת אֶחָד לְאֶחָד, וּמִתְבָּרְכוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת. וְאָז נִקְרָא תְּשׁוּבָה. תְּשׁוּבָה סְתָם לְכָלֵל הַכֹּל.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ג

א. הַפַּת שֶׁפָּתַת אוֹתָהּ פִּתִּים וּבִשְּׁלָה בְּקֻדָּרָה אוֹ לְשָׁהּ בְּמָרָק אִם יֵשׁ בַּפִּתִּיתִין כַּזַּיִת אוֹ שֶׁנִּכַּר שֶׁהֵן פַּת וְלֹא נִשְׁתַּנָּה צוּרָתָהּ מְבָרֵךְ עָלֶיהָ בְּתִחְלָּה הַמּוֹצִיא וְאִם אֵין בָּהֶן כַּזַּיִת אוֹ שֶׁעָבְרָה צוּרַת הַפַּת בְּבִשּׁוּל מְבָרֵךְ עָלֶיהָ בְּתִחְלָּה בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת: **ב**. עִסָּה שֶׁנֶּאֶפֵית בְּקַרְקַע כְּמוֹ שֶׁהָעַרְבִיִּים שׁוֹכְנֵי הַמִּדְבָּרוֹת אוֹפִים הוֹאִיל וְאֵין עָלֶיהָ צוּרַת פַּת מְבָרֵךְ עָלֶיהָ בְּתִחְלָּה בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת וְאִם קָבַע מְזוֹנוֹ עָלֶיהָ מְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא. וְכֵן עִסָּה שֶׁלָּשָׁהּ בְּדָבַשׁ אוֹ בְּשֶׁמֶן אוֹ בְּחָלָב אוֹ שֶׁעֵרֵב בָּהּ מִינֵי תַּבְלִין וַאֲפָאָהּ וְהִיא הַנִּקְרֵאת פַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פַּת מְבָרֵךְ עָלֶיהָ בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת. וְאִם קָבַע סְעֻדָּתוֹ עָלֶיהָ מְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא:

מוסר

ספר חסידים סימן ריד רטו

אִם רָאִיתָ מְדִינָה שֶׁעַמֵּי הָאָרֶץ בָּהּ וְיֵשׁ בָּהּ שָׁלוֹם וְשַׁבָּע וְאֵין מַזִּיק לָהֶם מְאוּמָה וְאֵין בָּהֶם תּוֹרָה, דַּע שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶם תַּלְמִיד חָכָם אוֹ יֵשׁ וְאֵינוֹ מוֹכִיחַ שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה מִי שֶׁחוֹטֵא בְּשׁוֹגֵג לְמִי שֶׁחוֹטֵא בְּמֵזִיד אִם כֵּן הֵם כֻּלָּם שׁוֹגְגִים אוֹ גְּמִילוּת חֲסָדִים יֵשׁ בֵּינֵיהֶם אוֹ אַהֲבָה יֵשׁ בֵּינֵיהֶם: אִם רָאִיתָ אִישׁ עָשִׁיר וּמַצְלִיחַ וּמִתְחַתֵּן בּוֹ אִישׁ צַדִּיק וְאַחַר כָּךְ אֵינוֹ מַצְלִיחַ כְּבַתְּחִלָּה דַּע לְךָ לְפִי שֶׁעוֹשֶׂה רָעָה לְאוֹתוֹ צַדִּיק. וְעוֹד לְפִי שֶׁכְּשֶׁהוּא מוֹכִיחוֹ בְּדִבְרֵי שָׂמַיִם אֵין נִשְׁמָעִין לוֹ וּמִלָּבָן אַתָּה לָמֵד (בראשית ל) וַיְבָרֶךְ ה' אוֹתְךָ לְרַגְלִי. מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה מַצְלִיחַ בְּבָנִים וּבְנָכָסִים בָּא חָסִיד אֶחָד וְנִתְאָרֵחַ אֶצְלוֹ וּמִן אוֹתוֹ הַיּוֹם וְהָלְאָה יָרַד מִנְכָסָיו וְהָיָה קָלָלָה מְשֻׁלַּחַת בְּבֵיתוֹ וְאָמַר הָאִישׁ מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁבָּא הֶחָסִיד לְבֵיתִי אֲנִי מַפְסִיד. לַטּוֹב קִוִּיתִי וַיָּבֹא רָע. הֲרֵי פּוֹטִיפַר נִתְבָּרֵךְ בְּגָלַל יוֹסֵף וְלָבָן בִּגְלַל יַעֲקֹב וַאֲנִי לְהֶפֶךְ. אָמַר הֶחָכָם לְאַחַר שֶׁעָשָׂה לָבָן לְיַעֲקֹב שֶׁלֹּא כַּדִּין הָיָה יוֹרֵד שֶׁמָּא עָשִׂיתָ לוֹ שֶׁלֹּא כַּדִּין. אָמַר: חָלִילָה. אָמַר לוֹ הֶחָכָם: שֶׁמָּא כְּשֶׁמּוֹכִיחַ אֶתְכֶם אֵין אַתֶּם שׁוֹמְעִים לַעֲצָתוֹ וְאַף עַל פִּי שֶׁאוֹתָן מַעֲשִׂים בְּיָדְךָ כְּשֶׁהֵייתֶם מַצְלִיחִים. לְאַחַר שֶׁהוֹכִיחַ אֶתְכֶם מְזִידִים אַתֶּם, לְפִיכָךְ אֵין הַצְלָחָה לָכֶם כְּאוֹתָהּ אַלְמָנָה שֶׁלֹּא שָׁמְעָה לְאֱלִיָּהוּ וּכְתִיב (מ"א יז) כִּי בָאתָ אֵלַי לְהַזְכִּיר עֲוֹנִי. אֲבָל מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ לַצַּדִּיק תִּבֹּא עָלָיו בְּרָכָה:

כי תצא יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָּ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(טז) וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאֲהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר: וְיהִי בְּיוֹמָא דְיַחֵסֵן לִבְנוֹהִי יָת דִּי יְהֵי לֵהּ לֵית לֵהּ רְשׁוּ לְבַכָּרָא יָת בַּר

רְחֶמְתָּא עַל אַפֵּי בַר שְׁנֵיאֶתָא בּוּכְרָא: (יז) כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֶת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: אֲרֵי יָת בּוּכְרָא בַר שְׁנֵיאֶתָא יַפְרֵשׁ לְמִתַּן לֵהּ תַּרְתֵּין חָלָקִין בְּכֹל דִּי יִשְׁתְּכַח לֵהּ אֲרֵי הוּא רֵישׁ תָּקְפֵּהּ לֵהּ חֲזָיָא בְּכֹרוּתָא:

רש"י פי שנים. כנגד שני אחים: בכל אשר ימצא לו. מכאן שאין הבכור נוטל פי שנים בראוי לבא לאחר מיתת האב, כבמחזק:

(יח) כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: אֲרֵי יְהֵי לְגֻבְרָא בַּר סָטֵי וּמְרֵי לֵיתוֹהִי מְקַבֵּל לְמֵימַר אֲבוּהִי וּלְמֵימַר אִמֵּהּ וּמַלְפָּן יָתֵהּ וְלָא יְקַבֵּל מִנְּהוֹן:

רש"י סורר. סר מן הדרך: ומורה. מסרב בדברי אביו, לשון ממרים: ויסרו אותו. מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו. בן סורר ומורה אינו חיב, עד שיגנוב ויאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין. שנאמר (פסוק כ) זולל וסבא, ונאמר (משלי כג, כ) אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו. ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו ומבקש למודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חיב:

(יט) וְתָפְשׂוּ בוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל שַׁעַר מְקֹמוֹ: וְיֵחֲדוּן בֵּהּ אֲבוּהִי וְאִמֵּהּ וְיַפְקוּן יָתֵהּ לָקֳדָם סָבֵי קַרְתֵּהּ וְלִתְרַע בֵּית דִּין אַתְרֵהּ:

נביאים - שמואל א - פרק יז

(ז) (וחק) וְעֹץ חֲנִיתוֹ כִּמְנוֹר אֹרְגִים וְלַהֶבֶת חֲנִיתוֹ שֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁקָלִים בַּרְזֶל וְנֹשֵׂא הַצִּנָּה הֹלֵךְ לְפָנָיו: וְאָעָא דְמוּרְנִיתֵיהּ כְּאַכְסָן דְּגַרְדָאִין וְשִׁנָּנָא דְמוּרְנִיתֵיהּ מִתְקַל שִׁית מְאָה תִּקְלֵי פַּרְזְלָא וְנָטַל תְּרֵיסָא אָזֵיל קֳדָמוֹהִי:

רש"י **כמנור אורגים** . תרגם יונתן כאכסן דגרדאין , אינשובל"א בלע"ז : **שש מאות שקלים** . כל השקלים האמורים בנביאים , מנים :

(ח) וַיַּעֲמֹד וַיִּקְרָא אֶל מַעַרְכֹת יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶם לָמָּה תֵצְאוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה הֲלוֹא אָנֹכִי הַפְּלִשְׁתִּי וְאַתֶּם עֲבָדִים לְשָׁאוּל בְּרוּ לָכֶם אִישׁ וְיֵרֶד אֵלָי: וְקָם וְאַכְרִיז עַל סִדְרֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן לְמָה תִפְקוּן לְסַדְרָא קְרָבָא הֲלָא אֲנָא פְּלִישְׁתָּאָה וְאַתּוּן עַבְדִין לְשָׁאוּל אֲנָא הוּא גָּלְיָת פְּלִשְׁתָּאָה דְמִין גַּת דְּקִטָלִית תְּרֵין בְּנֵי עִלִּי כַּהֲנֵי חָפְנִי וּפִנְחָס וּשְׁבֵיתִי יַת אָרוֹן קְיָמָא דְיְיָ וְאוֹבֵלִית יָתֵיהּ לְבֵית דָּגוֹן טַעֲוָתִי וַהֲוָה תַמָּן בְּקִירְוֵי פְּלִישְׁתָּאֵי שַׁבְעָא יַרְחִין אַף כָּל קְרַב וּקְרַב דַּהֲווֹ לְהוֹן לְפְלִשְׁתָּאֵי אֲנָא נָפֵיק בְּרֵישׁ חֵילָא וּנְצַחְנָא בִּקְרָבָא וּרְמִינָא קְטִילִין כְּעַפְרָא דְאַרְעָא וְעַד כְּעַן לָא אַכְשָׁרוּ יָתִי פְּלִשְׁתָּאֵי לְמֶהֱוֵי רַב אַלְפָא עֲלַוְיֵהוֹן וְאַתּוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מַה

גְּבוּרָה עֲבַד לְכוֹן שָׁאוּל בַּר קִישׁ דְּמִן גִּבְעָתָא דְמַנִּיתוּן יָתֵיהּ מַלְכָּא עֲלַוֵיכוֹן אִם גְּבַר גִּבָּר הוּשׁ יֵחוֹת וַיַעְבֵּיד קְרָבָא עַמִּי וְאִם גְּבַר חַלָּשׁ הוּא) בְּחַרוּ לְכוֹן גַּבָּרָא וְיֵחוֹת לְוָתִי׃

רש"י **למה תצאו** . כולכם לערוך מלחמה , ילחם אחד כנגדי בשביל כולכם , ובתנאי שהוא מפורש : אם יוכל להלחם אתי וגו' : **הלא אנכי הפלשתי** . איני לא שר מאה ולא שר אלף , אלא פלשתי כאחד מן האחרים , ואף על פי שנלחמתי להם כמה מלחמות , אני הרגתי חפני ופנחס , ושביתי את הארון , ואתם נעשיתם עבדים לשאול , ולא הושיע אתכם מימיו בגבורתו : **ברו לכם** . בררו לכם : **איש** . את שאול , וירד אלי :

(ט) אִם יוּכַל לְהִלָּחֵם אִתִּי וְהִכָּנִי וְהָיִינוּ לָכֶם לַעֲבָדִים וְאִם אֲנִי אוּכַל לוֹ וְהִכִּיתִיו וְהְיִיתֶם לָנוּ לַעֲבָדִים וְעָבַדְתֶּם אֹתָנוּ׃ אִם יְכוּל לְאָנָחָא קְרָבָא עִמִּי וְיִקְטְלִינַנִי וּנְהֵי לְכוֹן לְעַבְדִין וְאִם אֲנָא אֵכוּל לֵיהּ וְאִקְטְלִינֵיהּ וּתְהוֹן לָנָא לְעַבְדִין וְתִפְלְחוּן יָתָנָא׃ (י) וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֲנִי חֵרַפְתִּי אֶת מַעַרְכוֹת יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה תְּנוּ לִי אִישׁ וְנִלָּחֲמָה יָחַד׃ וַאֲמַר פְּלִשְׁתָּאָה אֲנָא חֲסַדְתִּית יַת סְדָרֵי יִשְׂרָאֵל יוֹמָא דֵין לְמֵימַר אַיְתוֹ לִי גַּבְרָא וְנֶגֵיחַ קְרָבָא כַּחֲדָא׃

כתובים - תהילים - פרק מה

(ט) מֹר וַאֲהָלוֹת קְצִיעוֹת כָּל בִּגְדֹתֶיךָ מִן הֵיכְלֵי שֵׁן מִנִּי שִׂמְּחוּךָ׃ מִירָא דַכְיָא וְאַקְסִיל אֲלוֹאִין וּקְצִיעָתָא מִתְגַּמְרִין כָּל לְבוּשָׁיְךָ מִן הֵיכְלַיָא דְמַכְבְּשִׁין בְּשִׁין דְּפִיל מֵאָרַע מִנֵי יַחְדוּנָךְ׃

רש"י **מר ואהלות קציעות** . קידה מתרגמינן קציעתא : **כל בגדותיך** . כל בגדיך מריחים כריח בשמים , ומדרשו כל בגדותיך וסרחוניך מתכפרים ומריחים ריח ערב : **מן היכלי שן מני שמחוך** . יותר מהיכלי שן משובחים ההיכלות המתוקני' לך בגן עדן לשמחך בהם , שן איבוייר"א בלע"ז , מני שמחוך היכלות אשר מני הם שמחוך הנותנים שכרך :

(י) בְּנוֹת מְלָכִים בְּיִקָּרוֹתָיִךְ נִצְּבָה שֵׁגַל לִימִינֵךְ בְּכֶתֶם אוֹפִיר׃ פְּלִכֵי מַלְכָוָתָא אָתִין לְמִקְבֵּל אַפָּךְ וּלְיַקָּרוּתָךְ בִּזְמַן דְּמִעַתַּר סְפֵּר אוֹרַיְיתָא בִּסְטַר יְמִינָךְ וּמִתְכַּתְּבָא בְּאוֹבָרִיזִין דְּמִן אוֹפִיר׃

רש"י **בנות מלכים** . יהיו מבקרות אותך כענין שנאמ' ושרותיהם מיניקותיך (ישעיה מ"ט) : **ביקרותיך** . קו"ף דגוש לפי שהוא לשון בקור ואף על פי שכתוב יו"ד לפניה , ראיתי בנקוד רב סעדיה תיבה זו סדורה עם מי נתן למשיסה יעקב (שם מ"ב) שכתוב בו יו"ד והסמ"ך מודגשת , ומנחם חברו לשון יוקר כמו יקר מכלי פז (סא"א) . שגל . מלכה כמו והשגל יושבת אצלו (דניאל ה) וישתון בהון מלכא רברבנוהי שגלתיה ולחינתיה אשתך תתיצב לימינך : **בכתם אופיר** . בקבוצת עדי זהב הבא מאופיר :

(יא) שִׁמְעִי בַת וּרְאִי וְהַטִּי אָזְנֵךְ וְשִׁכְחִי עַמֵּךְ וּבֵית אָבִיךְ׃ שְׁמְעִי כְּנִישְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל אוֹרַיְת פּוּמַיְהּ וַחֲמִי פְּרִישָׁת עוֹבָדוֹי וְתִצְלֵי אוּדְנָךְ לְפִתְגָמֵי אוֹרַיְיתָא וְתִתְנַשֵׁי עוֹבָדִין בִּישִׁין דְּרַשִׁיעֵי עַמֵּךְ וּבֵית טַעֲוַת דְּפָלַחְתְּ בֵּית אֲבוּיִךְ׃

רש"י **שמעי בת וראי** . שמעי כנסת ישראל וראי דרך הטוב : **והטי אזנך** . לתורה : **ושכחי עמך** . מעבר הנהר שאת גדילה ביניהם : **ובית אביך** . ע"א שעבדו אבותיך בעבר הנהר :

(יב) וְיִתְּנָ֣ם הַמֶּ֣לֶךְ יָפִ֔יךְ כִּ֥י הוּא֙ אֲדֹנַ֔יִךְ וְהִשְׁתַּחֲוִ֥י לֽוֹ׃ וּבְכֵ֗ן יְרֻגַּ֥ג מַלְכָּ֛א שׁוּפְרָךְ֖ אֱר֣וּם הוּא֑ רִבּוֹנֵ֣יךְ וְתִסְגְּדִ֥ון לֵֽיהּ׃

רש"י **ויתאו המלך יפיך** . ואם תעשי כן יתאוה המלך הקב"ה לנויי מעשיך :

משנה ביצה פרק ב

א. יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת, לֹא יְבַשֵּׁל אָדָם בַּתְּחִלָּה מִיּוֹם טוֹב לַשַּׁבָּת, אֶבָל מְבַשֵּׁל הוּא לְיוֹם טוֹב, וְאִם הוֹתִיר הוֹתִיר לַשַּׁבָּת, וְעוֹשֶׂה תַּבְשִׁיל מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְסוֹמֵךְ עָלָיו לַשַּׁבָּת. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, שְׁנֵי תַבְשִׁילִין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, תַּבְשִׁיל אֶחָד. וְשָׁוִין בְּדָג וּבֵיצָה שֶׁעָלָיו שֶׁהֵן שְׁנֵי תַבְשִׁילִין. אֲכָלוֹ אוֹ שֶׁאָבַד, לֹא יְבַשֵּׁל עָלָיו בַּתְּחִלָּה. וְאִם שִׁיֵּר מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא, סוֹמֵךְ עָלָיו לַשַּׁבָּת:

ברטנורה (א) יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחילה. כלומר לא יהא תחילת בישולו עיקרו לשום שבת, אלא לשום יום טוב יהא תחילת בישולו, ומה שמותיר יהא לשבת: **ועושה תבשיל מערב יום טוב**. לשם עירובי תבשילין אית דאמרי טעמא דהאי תבשיל מערב יום טוב, משום כבוד שבת הוא, שמתוך שמערב יום טוב זוכר השבת, יברור מנה יפה לשבת ולא ישכח שבת משום טרדת יום טוב. ואית דאמרי משום כבוד יום טוב הוא, כדי שיראו שאין אופין מיום טוב לשבת אלא אם כן התחיל מבעוד יום דביו"ט אינו אלא גומר, קל וחומר מיום טוב לחול דלגמרי אין אופין ולא מבשלין. ומברכין על עירובי תבשילין כדרך שמברכין על עירובי חצרות. וצריך לזכות על ידי אחר לכל מי שרוצה אחר כך לסמוך על עירובו, ואפילו שלא מדעתו, דזכין לאדם שלא בפניו: **אכלו או שאבד**. אותו תבשיל שבישל, מערב שבת: **סומך עליו**. לבשל בישולו ביום טוב לצורך שבת. אבל מתחילתו אין עירובי תבשילין פחות מכזית, בין לאחד בין למאה. ואם התחיל בעיסתו ונאבד עירובו, מה שהתחיל גומר:

ב. חָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, מַטְבִּילִין אֶת הַכֹּל מִלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, כֵּלִים מִלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת, וְאָדָם בַּשַּׁבָּת:

ברטנורה (ב) **מטבילין את הכל**. שחייב אדם לטהר עצמו ברגל. וכל מה שצריך טבילה בין אדם בין כלים מטבילין מלפני השבת: **כלים מלפני השבת**. שכיון שהן ראויין לאחר טבילה לדבר שלא היו ראויין לו קודם טבילה, אי מטביל להו בשבת וביו"ט הוה ליה מתקן מנא ואסור. ושבת דנקט הכא, להודיעך כוחן דבית הלל, דאפילו בשבת שרו להטביל אדם, משום דנראה כמיקר וכמצטנן ורוחץ לתענוג ולא לשם טבילה:

ג. וְשָׁוִין שֶׁמַּשְׁקִין אֶת הַמַּיִם בִּכְלִי אֶבֶן לְטַהֲרָן, אֲבָל לֹא מַטְבִּילִין. וּמַטְבִּילִין מִגַּב לְגַב וּמֵחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה:

ברטנורה (ג) **ושוין שמשקין** את המים בכלי אבן. מי שיש לו מים יפים לשתות ונטמאו, ממלא מהן כלי אבן שאינו מקבל טומאה ונותנן במקוה מים מלוחים או עכורים עד שנושקים מים למים, ונמצאו אלו זרועים ומחוברים למי מקוה ובטלו אגבייהו וטהרו. ואין טהרה במקוה לשום אוכל ומשקה אלא למים בלבד, ולא בתורת טבילה אלא בתורת זריעה: **אבל לא מטבילין**. שאין נותנין אותן בכלי עץ טמא שצריך טבילה לכלי, להשיק בו, כדי לעלות טבילה לכלי אגב השקת המים: **ומטבילין מגב לגב**. מי שהטביל כלים לדעת שידרוך בהן זיתים בבית הבד לשמן של חולין, ונמלך לדרוך בהן ענבים בגת ליין של תרומה, צריך להטבילן פעם שניה לשם תרומה. וכן אם הטביל כלים לשם תרומה ונמלך לעשות בהם קודש, צריכים טבילה שנית לשם קודש. ואותה טבילה יכול להטביל ביו"ט, שאין כאן תיקון כלי לפי שאין טבילה זו להעלות אותן מידי טומאה אלא לתוספת טהרה: **ומחבורה לחבורה**. אם הטביל כלים על מנת לאכול פסחו עם חבורה זו ונמלך להימנות עם חבורה אחרת ובא להטביל כליו פעם שניה, אותה טבילה מותר לעשותה ביום טוב:

ד. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, מְבִיאִין שְׁלָמִים וְאֵין סוֹמְכִין עֲלֵיהֶן, אֲבָל לֹא עוֹלוֹת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, מְבִיאִין שְׁלָמִים וְעוֹלוֹת וְסוֹמְכִין עֲלֵיהֶם:

ברטנורה (ד) **מביאין שלמים**. ביום טוב. שלמי חגיגה. לפי שיש בהם צורך אכילה לאדם: **ואין סומכין עליהם**. שהסמיכה אסורה משום שבות, שבכל כוחו היה סומך, והוה ליה משתמש בבעלי חיים. אלא סומכין עליהם מערב יום טוב, דלית להו לבית שמאי תיכף לסמיכה שחיטה: **אבל לא עולות**. חוץ מתמידין ומוספין שהן קרבן צבור וזמנן קבוע. אבל לא יביא עולת יחיד שאין בה אכילת הדיוט. ואפילו עולות ראיה קריבות בשאר ימות הרגל ולא ביום טוב, דרחמנא אמר (במדבר כט) עצרת תהיה לכם, לכם ולא לגבוה: **ובית הלל אומרים**. מביאים שלמי חגיגה ועולות ראיה, דכתיב (דברים טז) עצרת לה', כל דלה'. אבל נדרים ונדבות דברי הכל אין קריבין ביום טוב לא עולות ולא שלמים:

ה. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, לֹא יָחֹם אָדָם חַמִּין לְרַגְלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן רְאוּיִין לִשְׁתִיָּה. וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. עוֹשֶׂה אָדָם מְדוּרָה וּמִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּהּ:

ברטנורה (ה) **לא יחם אדם חמין לרגליו**. אוכל נפש התירה התורה, ולא להבעיר אור בשביל רחיצה: **ובית הלל מתירין**. דמתוך שהותרה הבערה לצורך אכילה, הותרה נמי שלא לצורך אכילה כשיש בה צורך איזו הנאה. ופסק הלכה דחמין שהוחמו ביום טוב

רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו, אבל לא כל גופו, דגזרו יום טוב אטו שבת. וחמין שהוחמו מערב יום טוב רוחץ בהן כל גופו ביום טוב:

ו. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים רַבָּן גַּמְלִיאֵל מַחְמִיר כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי, אֵין טוֹמְנִין אֶת הַחַמִּין מִיּוֹם טוֹב לַשַּׁבָּת, וְאֵין זוֹקְפִין אֶת הַמְּנוֹרָה בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין אוֹפִין פִּתִּין גְּרִיצִין אֶלָּא רְקִיקִין. אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל, מִימֵיהֶן שֶׁל בֵּית אַבָּא לֹא הָיוּ אוֹפִין פִּתִּין גְּרִיצִין, אֶלָּא רְקִיקִין. אָמְרוּ לוֹ, מַה נַּעֲשֶׂה לְבֵית אָבִיךָ, שֶׁהָיוּ מַחְמִירִין עַל עַצְמָן וּמְקִלִּין לְכָל יִשְׂרָאֵל, לְהָיוֹת אוֹפִין פִּתִּין גְּרִיצִין וְחֹרִי:

ברטנורה (ו) אין טומנין את החמין מיום טוב לשבת. דסברי בית שמאי, אין אופין אלא אם כן עירב בפת, ואין מבשלין אלא אם כן עירב על התבשיל, ואין טומנין אלא אם כן היו לו חמין טמונין מערב יום טוב. ובית הלל סברי דאופין ומבשלין וטומנין על עירוב של תבשיל בלבד. ומיהו בגמ' מוכח דבית הלל נמי בעו פת ובשר. וכן הלכה: **אין זוקפין מנורה**. של חוליות שנתפרקו חוליותיה, אין מחזירים אותן, דהוי כבונה ויש בנין בכלים. ובית הלל סברי אין בנין בכלים: **גריצין**. ככרות עבות: **אלא רקיקין**. ככרות דקות, דסברי בית שמאי אין אופין פת מרובה ביו"ט משום טרחא. ובית הלל אומרים אופין פת מרובה ביו"ט, שבזמן שהפת מרובה היא נאפית יפה: **וחרי**. עיסה גדולה הנאפית על גבי גחלים משום דבעיא היסק גדול שהגחלים הולכות ועוממות וטרחא איכא. ואין הלכה כרבן גמליאל בכל מה שמחמיר כדברי בית שמאי:

ז. אַף הוּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים לְהָקֵל, מְכַבְּדִין בֵּין הַמִּטּוֹת, וּמַנִּיחִין אֶת הַמַּגְמָר בְּיוֹם טוֹב, וְעוֹשִׂין גְּדִי מְקֻלָּס בְּלֵילֵי פְסָחִים. וַחֲכָמִים אוֹסְרִין:

ברטנורה (ז) **מכבדין בין המטות**. שאוכלין שם. שרגילים להסב ולאכול על גבי מטות. ומפני שהוא מקום מועט לא חיישינן שמא ישוה גומות כדחיישינן גבי בית שהוא גדול ואי אפשר שלא יהיה שם גומא: **מוגמר**. לבונה על גבי גחלים להריח בה. אבל לגמר את הכלים דברי הכל אסור: **מקולס**. כרעיו ובני מעיו תלויין חוצה לו [בצדו] כשצולהו, והיו עושים זכר לפסח דכתיב ביה (שמות יב) ראשו על כרעיו ועל קרבו. מקולס כגבור זה שכלי זייניו עמו. תרגום וכובע נחושת, וקולסא דנחשא. ורמב"ם פירש, מקולס מכובד, לשון קילוס: **וחכמים אוסרין**. בשלשתן. כיבוד, משום אשוויי גומות. ומוגמר, משום דלאו צורך לכל נפש הוא, שאינו אלא למפונקים ולמעונגים ולמי שריחו רע. מקולס, מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ. והלכה כחכמים:

ח. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. פָּרָתוֹ יוֹצְאָה בְרִצוּעָה שֶׁבֵּין קַרְנֶיהָ, וּמְקָרְדִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, וְשׁוֹחֲקִין אֶת הַפִּלְפְּלִין בָּרֵחַיִם שֶׁלָּהֶם. רַבִּי יְהוּדָה

אוֹמֵר, אֵין מְקָרְדִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁעוֹשֶׂה חַבּוּרָה, אֲבָל מְקַרְצְפִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין מְקָרְדִין, אַף לֹא מְקָרְצְפִין:

ברטנורה (ח) פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה. לנוי. ואמרו חכמים משאוי הוא ואינה תכשיט לה. ולא פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה אלא של שכנתו, ועל שלא מיחה בה נקראת על שמו: **ומקרדין ביום טוב**. כמין מגירה קטנה של ברזל ששיניה דקות ומחככין ומגרדין בה הבהמה ואע"ג דעביד חבורה: **ברחים שלהן**. קטנות העשויות לכך: **מקרצפין**. במגירה של עץ ששיניה גסות, ואין עושין חבורה: **אף לא מקרצפין**. דגזרינן קרצוף אטו קירוד. ואין הלכה כר' אלעזר בן עזריה בשלשה דברים הללו, אלא במקרדין את הבהמה בלבד, משום דבהא קם ליה בשיטתיה דרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר, וקיימא לן כוותיה. וחכמים דפליגי עליה סברי כר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור. ואינה הלכה:

ט. הָרֵחַיִם שֶׁל פִּלְפְּלִין, טְמֵאָה מִשּׁוּם שְׁלֹשָׁה כֵלִים, מִשּׁוּם כְּלִי קִבּוּל וּמִשּׁוּם כְּלִי מַתָּכוֹת וּמִשּׁוּם כְּלִי כְבָרָה:

ברטנורה (ט) **משום שלשה כלים**. שאם פירש אחד מהן אינן שברי כלים, אלא כל אחד מהם חשוב כלי בפני עצמו וטמא, אף על פי שבעודו ברחים הן מחוברים ונראים ככלי אחד: **משום כלי קבול**. התחתונה שמקבלת אבק שחיקת הפלפלין דרך נקבי הכברה, טמאה משום כלי קבול, שכלי עץ שיש לו בית קבול הוא: **ומשום כלי מתכת**. העליונה שכותשין וטוחנין בה הפלפלין, טמאה משום כלי מתכת. דמשום כלי עץ ליכא לטמוייה, דפשוטיהן טהורים, אלא משום ציפויה התחתון שהוא של מתכת: **ומשום כלי כברה**. אמצעית שהיא מקפת את הכברה. משום כלי עץ לא מטמאה, דאין קבולה קבול. אלא חכמים גזרו טומאה על הכברה משום כלי ארוג, ואפילו אין הכברה של מתכת מטמאה משום כלי כברה:

י. עֲגָלָה שֶׁל קָטָן טְמֵאָה מִדְּרָס וְנִטֶּלֶת בַּשַּׁבָּת, וְאֵינָהּ נִגָּרֶרֶת אֶלָּא עַל גַּבֵּי כֵלִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כָּל הַכֵּלִים אֵין נִגָּרָרִין חוּץ מִן הָעֲגָלָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כּוֹבֶשֶׁת:

ברטנורה (י) **עגלה**. העשויה לשחוק לקטן, ומיוחדת לו לישב עליה: **טמאה מדרס**. אם היה הקטן זב, נעשית עגלה אב הטומאה: **ונטלת בשבת**. דתורת כלי עליה: **ואינה נגררת בשבת**: **אלא על גבי כלים**. על גבי בגדים. מפני שעושה חריץ בקרקע, וחופר חייב משום חורש: **ר' יהודה אומר וכו'**. תרי תנאי נינהו ואליבא דר' יהודה. דתנא קמא נמי ר' יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור. ואתא האי תנא אחריתי ואמר דלא אסר ר' יהודה בעגלה של קטן, מפני שאינה עושה חריץ בהלוכה ע"י חפירה, אלא כובשת הקרקע

ונדוש תחתיה ונעשה אפרה נמוך אבל אינה מזיזה עפר ממקומה. וכבר אפסיקא הלכתא כר"ש דאמר גורר אדם מטה כסא וספסל. ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ:

גמרא ביצה דף טו ע"ב

לֹא יְבַשֵּׁל וְכוּלֵי מָנָא הָנֵי מִילֵי אָמַר שְׁמוּאֵל דְּאָמַר קְרָא (שמות כ) זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ. זְכָרֵהוּ מֵאַחֵר שֶׁבָּא לְהַשְׁכִּיחוֹ. מַאי טַעֲמָא? אָמַר רָבָא: כְּדֵי שֶׁיִּבְרֹר מָנָה יָפָה לְשַׁבָּת. וּמָנָה יָפָה לְיוֹם טוֹב. רַב אָשֵׁי אָמַר כְּדֵי שֶׁיֹּאמְרוּ אֵין אוֹפִין מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, קַל וָחֹמֶר מִיּוֹם טוֹב לְחוֹל. תְּנַן עוֹשֶׂה תַּבְשִׁיל מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְסוֹמֵךְ עָלָיו לְשַׁבָּת בְּשַׁלַּמָא לְרַב אָשֵׁי דְּאָמַר כְּדֵי שֶׁיֹּאמְרוּ אֵין אוֹפִין מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, הַיְנוּ דְּמֵעֶרֶב יוֹם טוֹב אִין בְּיוֹם טוֹב לֹא. אֶלָּא לְרָבָא מַאי אִרְיָא מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב נָמֵי. אִין הָכִי נָמֵי אֶלָּא גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִפְשַׁע. וְתַנָּא מַיְיתֵי לָהּ מֵהָכָא (שם טז) אֵת אֲשֶׁר תֹּאפּוּ אֵפוּ וְאֵת אֲשֶׁר תְּבַשְּׁלוּ בַּשֵּׁלוּ. מִכָּאן, אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר: אֵין אוֹפִין אֶלָּא עַל הָאָפוּי וְאֵין מְבַשְּׁלִין אֶלָּא עַל הַמְבֻשָּׁל. מִכָּאן סָמְכוּ חֲכָמִים לְעֵרוּבֵי תַּבְשִׁילִין מִן הַתּוֹרָה. אָמַר רִבִּי אַבָּא, אָמַר רַב: עֵרוּבֵי תַּבְשִׁילִין צְרִיכִין כַּזַּיִת בֵּין לְאֶחָד בֵּין לְמֵאָה. אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: עֵרוּבֵי תַּבְשִׁילִין צְרִיכִים דַּעַת פְּשִׁיטָא דַּעַת מַנִּיחַ בָּעֵינָן. דַּעַת מִי שֶׁהִנִּיחוּ לוֹ בָּעֵינָן אוֹ לֹא בָּעֵינָן. תָּא שְׁמַע דְּאָבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל מְעָרֵב אַכּוּלְהוּ נְהַרְדַּעָא. רִבִּי אָמֵי וְרִבִּי אֵסִי מְעָרְבֵי אַכּוּלְהוּ טְבַרְיָא. מַכְרִיז רִבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי: מִי שֶׁלֹּא הִנִּיחַ עֵרוּבֵי תַּבְשִׁילִין יָבֹא וְיִסְמֹךְ עַל שֶׁלִּי וְעַד כַּמָּה? אָמַר רַב נָחוּמִי בַּר זְכַרְיָה מִשְּׁמֵהּ דְּאַבָּיֵי עַד תְּחוּם שַׁבָּת. הַהוּא סַמְיָא דַּהֲוָה מְסַדֵּר מַתְנִיתָא קָמֵיהּ דְּמָר שְׁמוּאֵל חַזְיֵהּ דַּהֲוָה עָצִיב. אָמַר לֵהּ: אֲמַאי עָצֵיבַת? אָמַר לֵהּ דִּלְמָא אוֹתִיבֵי עֵרוּבֵי תַּבְשִׁילִין. אָמַר לֵהּ סְמוֹךְ אַדִּידִי. לְשָׁנָה חַזְיֵהּ דַּהֲוָה עָצִיב אָמַר לֵהּ: אֲמַאי עָצֵיבַת אָמַר לֵהּ דִּלְמָא אוֹתִיבֵי עֵרוּבֵי תַּבְשִׁילִין. אָמַר לֵהּ: פּוֹשַׁע אַתְּ לְכוּלֵי עָלְמָא שָׁרֵי לְדִידָךְ אָסוּר:

רש"י **מנה"מ**. לאו דוקא מקראי יליף דעירובי תבשילין דרבנן והכי קמבעיא ליה אהיכא אסמכוה רבנן: **זכור**. אין זכירה אלא בדבר המשתכח: **זכרהו מאחר שבא להשכיחו**. כשבא י"ט בע"ש קרוב שבת להשתכח מחמת י"ט שמרבה בסעודת היום ואינו מניח לשבת כדי כבודו והזהירך הכתוב לזוכרו וכשמערב עירובי תבשילין נמצא שזוכרו שהרי אינו עושה אלא מחמת שבת: **מ"ט**. למה תקנו ערוב קרא ודאי לאו בערוב משתעי ולאו ערוב משתמע מיניה ואסמכתא בעלמא הוא וכי אתא קרא לקדוש היום אתא כדתניא בפסחים זכרהו על היין וערוב' מדרבנן ומה ראו לתקן: **אמר רבא כדי שיברו' וכו'**. מתוך שמער' זוכר את השב' ואינו מכלה את הכל לי"ט ובורר מנה לזה ומנה לזה: **רב אשי אמר**. לא לכבוד שבת הקנוהו אלא לכבוד י"ט, כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת. אלא אם כן התחיל מבעוד יום דאינו אלא שגומר והולך אבל אתחולי לא קל וחומר דמיום

טוב לחול. לגמרי לא: **בשלמא לרב אשי**. דאמר לכבוד יום טוב תקנוהו כדי שיאמרו אסור להתחיל בשולי שבת ביום טוב היינו דמערב יו"ט הוצרך לעשותו: **אלא לרבא**. דאמר כדי שיברור: **אפי' ביום טוב**. ועשהו לפני סעוד' יום טוב יש כאן זכירת שבת לברור מנותיו: **שמא יפשע**. ישכח ולא יערב משום דטריד: **ותנא מייתי לה מהכא**. כן דרך שיטת הש"ס כשמתחילין האמוראים להוציא טעם מן המקרא ויש תנא של ברייתא למד אותו ממקום אחר נקט הכי כלומר האמוראים למדוהו מכאן והתנא למד מכאן: **את אשר תאפו אפו**. הוה ליה למכתב היום אפו ובשלו אלא רמז היא שיש לך יום ששי שאין אופין לצורך מחר: **אלא על האפוי**. בחמישי בשבת: **אופין**. פת: **מבשלין**. תבשיל: **בין לאחד בין למאה**. די להם בכזית: **צריכי' דעת**. שידעו שלשם כך נעשו ורב הונא לא פירש דעת מי ומפרשין לה אנן ואמרינן הא ודאי פשיטא לן דכי אמר רב הונא צריכים דעת דעתו דמניח מיהא בעי דאיהו עדיף שעושהו לשם כך מיהו מבעי לן דעת מי שהניח לצרכו כגון שעשאו זה לצורך חבירו כלום צריך שימלך בו תחלה לעשותו על פיו: **עד תחום שבת**. ולעומדים חוץ לתחום לא היה דעתו של מניח עליהם: ולא עלו על לבו לזכרון: **מסדר מתניתא**. שהיה יודע משניות בגרסא ומחזר עליהן לפני מר שמואל שהיו סדורות בפיו כעיקרן: **סמוך אדידי**. דמערבנא אכולא נהרדעא שהיה עירו: **לשנה**. לשנה אחרת וראש השנה היה שאין יכול להניח ולהתנות: **לדידך אסור**. שאין דעתו על המזידין והפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים:

זוהר ויקרא דף ט"ז ע"ב

פָּתַח וְאָמַר (משלי ט"ז) אִישׁ תַּהְפּוּכוֹת יְשַׁלַּח מָדוֹן וְנִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף אִישׁ תַּהְפּוּכוֹת יְשַׁלַּח מָדוֹן כְּמָה דַּאֲמָרַן חַיְבָיָא עָבְדֵי פְּגִימוּ לְעֵילָא וְנִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף מַפְרִיד אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם וְדָא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דְּבָר אַחֵר אִישׁ תַּהְפּוּכוֹת יְשַׁלַּח מָדוֹן. מַהוּ יְשַׁלַּח. יְשַׁלַּח לְאָנוּן נְטִיעָן מָדוֹן דְּיִנְקָן מִסִּטְרָא דְּדִינָא. וְנִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף כְּמָה דַּאֲמָרַן חַיְבָיָא עָבְדִין פְּגִימוּ לְעֵילָא מַפְרִיד דְּיִחוּדָא לָא יִשְׁתַּכַּח מַפְרִיד לְמַטְרוֹנִיתָא מִמַּלְכָּא וּלְמַלְכָּא מִמַּטְרוֹנִיתָא וּבְגִין כָּךְ לָא אִקְרֵי אֶחָד דְּאֶחָד לָא אִקְרֵי אֶלָּא כַּד אִנּוּן בְּזִוּוּגָא חָדָא. וַוי לְאִנּוּן חַיְבָיָא דְּעָבְדִין פֵּרוּדָא לְעֵילָא זַכָּאִין אִנּוּן צַדִּיקַיָּא דְּאִנּוּן מְקַיְּמָן קְיוּמָא דִּלְעֵילָא וְזַכָּאִין אִנּוּן מָארֵיהוֹן דִּתְשׁוּבָה דְּתַיְבִין כֻּלָּא לַאֲתָרַיְהוּ. וְעַל דָּא תָּנֵינָן אֲתַר דְּבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה יָתְבֵי צַדִּיקִים גְּמוּרִים לָא יָתְבֵי בֵּיהּ מַאי טַעֲמָא אֶלָּא אִנּוּן אִתְתַּקְנוּ בַּאֲתַר עִלָּאָה בַּאֲתַר דְּשַׁקְיוּ דְּגְנָתָא מִשְׁתַּכַּח מִתַּמָּן וְדָא הוּא תְּשׁוּבָה וְעַל דָּא אִקְרוּן בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה וְאִלֵּין אִתְתַּקְנוּ בַּאֲתַר אָחֳרָא דְּאִקְרֵי צַדִּיק וְעַל דָּא אִלֵּין יָתְבִין בַּאֲתַר עִלָּאָה וְאִלֵּין יָתְבִין בַּאֲתַר זוּטְרָא מַאי טַעֲמָא אִלֵּין תַּיְבִין מַיִן לַאֲתָרַיְהוּ מֵאֲתַר עִלָּאָה דְּנַהֲרָא עָמִיקָא עַד הַהוּא אֲתַר דְּאִקְרֵי צַדִּיק. וְצַדִּיקִים גְּמוּרִים

נָגְדִּין לוֹן מֵהַהוּא אֲתַר דְּאִנּוּן יָתְבֵי לְהַאי עָלְמָא וְעַל דָּא אִלֵּין עִלָּאִין וְאִלֵּין תַּתָּאִין. זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן דְּמָארֵי תְּשׁוּבָה וְזַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא דִּבְגִנֵּיהוֹן עָלְמָא מִתְקַיְּמָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (ויקרא ה') וְהָיָה כִּי יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְגוֹמֵר מַה כְּתִיב לְעֵילָּא אוֹ מָצָא אֲבֵדָה וְכֹחֵשׁ בָּהּ וְגוֹמֵר דְּהָא בְּגִין דָּא אִסְתַּלַּק קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִכֹּלָּא כִּבְיָכוֹל קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא אִשְׁתַּכַּח בְּקִיּוּמֵיהּ דְּהָא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אִתְפָּרְשָׁא מֵאַתְרָהָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (ירמיה ז') אֲבֵדָה הָאֱמוּנָה (ל"ה קצ"א) מַאי אֱמוּנָה דְּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (תהלים צ"ב) וֶאֱמוּנָתְךָ בַלֵּילוֹת. אֲבֵדָה הָאֱמוּנָה כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (ירמיה ט') עַל מָה אָבְדָה הָאָרֶץ וְכֹלָּא חַד וְהָא אוֹקִימְנָא אֲבֵדָה וְלָא נֶאֱבֶדֶת וְלָא אֲבוּדָה. כְּגַוְונָא דָּא (ישעיה נ"ז) הַצַּדִּיק אָבַד אָבוּד אוֹ נֶאֱבָד לָא כְּתִיב אֶלָּא אָבַד. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (ירמיה ז') אֲבֵדָה הָאֱמוּנָה בְּגִין כָּךְ וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אוֹ אֶת הָאֲבֵדָה וְגוֹמֵר:

תרגום הזוהר פָּתַח וְאָמַר. אִישׁ תַּהְפּוּכוֹת יְשַׁלַּח מָדוֹן וְנִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף. אִישׁ תַּהְפּוּכוֹת יְשַׁלַּח מָדוֹן, הוּא כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁהָרְשָׁעִים עוֹשִׂים פְּגָם לְמַעְלָה. כִּי מָדוֹן, פֵּרוּשׁוֹ פְּגָם. וְנִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף, הֵינוּ שֶׁמַּפְרִיד אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁזֶּהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. פֵּרוּשׁ אַחֵר, אִישׁ תַּהְפּוּכוֹת יְשַׁלַּח מָדוֹן. מַהוּ יְשַׁלַּח. הוּא שֶׁיִּשְׁלַח לְאֵלּוּ הַנִּטְיעוֹת, מָדוֹן, דְּהֵינוּ שֶׁגּוֹרֵם לָהֶם שֶׁיִּינָקוּ מִצַּד הַדִּין. וְנִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף. הוּא כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁהָרְשָׁעִים עוֹשִׂים פְּגָם לְמַעְלָה, מַפְרִיד, הֵינוּ שֶׁלֹּא נִמְצָא יִחוּד, שֶׁמַּפְרִיד הַמַּלְכָּה מִן הַמֶּלֶךְ, וְהַמֶּלֶךְ מִן הַמַּלְכָּה. וּמְשׁוּם זֶה לֹא נִקְרָא אֶחָד, כִּי לֹא נִקְרָא אֶחָד, אֶלָּא הֵם בְּיִחוּד אֶחָד. אוֹי לְאֵלּוּ הָרְשָׁעִים שֶׁעוֹשִׂים פֵּרוּד לְמַעְלָה. אַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים, שֶׁהֵם מְקַיְּמִים הַקִּיּוּם שֶׁלְּמַעְלָה, וְאַשְׁרֵיהֶם בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁמַּחֲזִירִים הַכֹּל לִמְקוֹמוֹ. וְעַל כֵּן לְמִדְנוּ, בְּמָקוֹם שֶׁבַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה יוֹשְׁבִים, צַדִּיקִים גְּמוּרִים אֵין יוֹשְׁבִים שָׁם. מַהוּ הַטַּעַם. אֶלָּא הֵם בַּעֲלֵי הַתְּשׁוּבָה נִתְתַּקְּנוּ בְּמָקוֹם עֶלְיוֹן בְּמָקוֹם שֶׁהַשִּׁקּוּי שֶׁל הַגֶּן נִמְצָא שָׁם, וְזוֹ הִיא תְּשׁוּבָה. וְעַל כֵּן נִקְרָאִים בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה. וְאֵלּוּ, צַדִּיקִים הַגְּמוּרִים, נִתְתַּקְּנוּ בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק. וְעַל כֵּן, אֵלּוּ בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, יוֹשְׁבִים בְּמָקוֹם עֶלְיוֹן, וְאֵלּוּ, צַדִּיקִים גְּמוּרִים, יוֹשְׁבִים בְּמָקוֹם קָטָן, מַהוּ הַטַּעַם. הוּא, כִּי אֵלּוּ בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, מְשִׁיבִים הַמַּיִם, לִמְקוֹמָם, מִמָּקוֹם עֶלְיוֹן שֶׁל הַנָּהָר הֶעָמֹק, עַד אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק. וְצַדִּיקִים גְּמוּרִים מַמְשִׁיכִים אֶת הַשֶּׁפַע, מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהֵם יוֹשְׁבִים, לָעוֹלָם הַזֶּה. וְעַל כֵּן אֵלּוּ בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה הֵם עֶלְיוֹנִים וְאֵלּוּ צַדִּיקִים גְּמוּרִים הֵם תַּחְתּוֹנִים. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, וְאַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּשִׁבִילָם הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב, וְהָיָה כִּי יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְגוֹ'. מַה כָּתוּב לְמַעְלָה, אוֹ מָצָא אֲבֵדָה וְכֹחֵשׁ בָּהּ וְגוֹ'. כִּי הַחוֹטֵא פּוֹגֵם לְמַעְלָה, וּמְשׁוּם זֶה מְסְתַּלֵּק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִן הַכֹּל. כִּבְיָכוֹל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא נִמְצָא בְּקִיּוּמוֹ, כִּי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, נִפְרְדָה מִמְּקוֹמָהּ.

זֶה שֶׁנֶּאֱמַר אָבְדָה הָאֱמוּנָה. מַה הִיא אֱמוּנָה. הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, וְלַיְלָה הוּא הַמַּלְכוּת. אָבְדָה הָאֱמוּנָה, הוּא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, עַל מָה אָבְדָה הָאָרֶץ. וְהַכֹּל אֶחָד, כִּי הַמַּלְכוּת נִקְרֵאת אֱמוּנָה וְנִקְרֵאת אֶרֶץ. וַהֲרֵי הָעֲמָדְנוּ, אָבְדָה כָּתוּב, וְלֹא כָּתוּב, נֶאֱבֶדֶת, וְלֹא אֲבוּדָה, שֶׁפֵּרוּשָׁם שֶׁהִיא עַצְמָהּ נֶאֱבָדָה. כְּעֵין זֶה כָּתוּב הַצַּדִּיק אָבַד, אָבוּד אוֹ נֶאֱבָד לֹא כָּתוּב, אֶלָּא אָבַד, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב אָבְדָה הָאֱמוּנָה. מְשׁוּם זֶה כָּתוּב, וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אוֹ אֶת הָאֲבֵדָה וְגוֹ'.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ג

א. אֹרֶז שֶׁבִּשְּׁלוֹ אוֹ שֶׁעָשָׂה מִמֶּנּוּ פַּת בִּתְחִלָּה מְבָרֵךְ עָלָיו בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת וּלְבַסּוֹף בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא מְעֹרָב עִם דָּבָר אַחֵר אֶלָּא אֹרֶז לְבַדּוֹ אֲבָל פַּת דּוֹחָן אוֹ פַּת שֶׁל שְׁאָר מִינֵי קִטְנִית בִּתְחִלָּה מְבָרֵךְ שֶׁהַכֹּל וּלְבַסּוֹף בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת: **ב**. כָּל שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו בִּתְחִלָּה הַמּוֹצִיא מְבָרְכִין לְאַחֲרָיו בְּסוֹף בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כִּסְדָרָה אַרְבַּע בְּרָכוֹת. וְכָל שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו בִּתְחִלָּה בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת מְבָרְכִין בְּסוֹף לְאַחֲרָיו בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ חוּץ מִן הָאֹרֶז: **ג**. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים ? שֶׁאָכַל מִכַּזַּיִת וּלְמַעְלָה אֲבָל אָכַל פָּחוֹת מִכַּזַּיִת בֵּין מִן הַפַּת בֵּין מִשְּׁאָר אוֹכְלִין וְהַשּׁוֹתֶה פָּחוֹת מֵרְבִיעִית בֵּין מִן הַיַּיִן בֵּין מִשְּׁאָר מַשְׁקִין מְבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה בְּרָכָה הָרְאוּיָה לְאוֹתוֹ הַמִּין וּלְבַסּוֹף אֵינוֹ מְבָרֵךְ כְּלָל:

מוסר

ספר חסידים סימן רטו ריז ריח

אִם רָאִיתָ רָשָׁע עָשִׁיר שֶׁמִּתְחַתְּנִים בּוֹ גְּדוֹלִים, דַּע לְךָ כִּי הֶעָשֶׁר לֹא בָּא לְיָדוֹ אֶלָּא שֶׁיְּדַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אִם לֹא יִהְיֶה לוֹ עֹשֶׁר לֹא יִתְחַתֵּן בּוֹ לְכָךְ הִקְדִּים וְנָתַן לוֹ הֶעֹשֶׁר לֹא בַּעֲבוּר זְכוּתוֹ מִתְחַתְּנִים בּוֹ אֶלָּא עֲבוּר זְכִיּוֹת אֲבוֹתָיו וְאִמּוֹתָיו אוֹ שֶׁהָיוּ מְבַזִּים אוֹתוֹ קֹדֶם לָכֵן: מִדָּה בְּמִדָּה לֹא בָּטְלָה וַתַּכֵּחֶשׁ שָׂרָה לֵאמֹר לֹא צָחַקְתִּי כִּי יָרֵאָה. לְפִי שֶׁכִּזְּבָה עַל יְדֵי יִצְחָק, לְפִיכָךְ מֵתָה עַל יְדֵי יִצְחָק בַּעֲקֵדָתוֹ: אִם בָּא רְאוּבֵן לִידֵי צַעַר וְהִגִּיד צַעֲרוֹ לְשִׁמְעוֹן וְשִׁמְעוֹן הִתְחַנֵּן עַל רְאוּבֵן כְּאִלּוּ הַצַּעַר עַל עַצְמוֹ לְבַסּוֹף כְּשֶׁיִּבֹא עַל שִׁמְעוֹן שׁוּם צַעַר וְלֹא הִתְחַנֵּן רְאוּבֵן עַל שִׁמְעוֹן כְּמוֹ שִׁמְעוֹן עַל רְאוּבֵן הֲרֵי כְּאִלּוּ גְּזָלוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ג) גְּזֵלַת הֶעָנִי בְּבָתֵּיכֶם וַאֲפִלּוּ אִם נוֹשַׂע שִׁמְעוֹן שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא י"ט) וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ. וְאִם הִתְחַנֵּן עַל חֲבֵרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יוֹעִיל כְּשֶׁיִּבֹא הוּא אוֹ זַרְעוֹ לְאוֹתוֹ צַעַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זוֹכֵר מַה שֶּׁעָשָׂה לַחֲבֵרוֹ כְּשֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ זֶה הַמְּאֹרָע וּמוֹשִׁיעוֹ:

כי תצא יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(כ) וְאָמְרוּ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקֹלֵנוּ זוֹלֵל וְסֹבֵא: וְיִרְגְּמוּן לְסָבֵי קַרְתֹּה בְּנָנָא דֵּין סָטֵי וּמָרֵי לֵיתוֹהִי מְקַבֵּל לְמֵימְרָנָא זָלֵל בְּסָר וְסָבֵי חֲמַר: (כא) וּרְגָמֵהוּ כָּל אַנְשֵׁי עִירוֹ בָּאֲבָנִים וָמֵת וּבַעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ: וְיִרְגְּמָנֵהּ כָּל אֲנָשֵׁי קַרְתֵּהּ בְּאַבְנַיָּא וימוּת וּתְפַלֵּי עֲבֵד דְּבִישׁ מִבֵּינָךְ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּן וְיִדְחָלוּן:

רש"י וכל ישראל ישמעו ויראו. מכאן שצריך הכרזה בבית דין, פלוני נסקל על שהיה בן סורר ומורה:

(כב) **שני** וְכִי יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת וְהוּמָת וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל עֵץ: וַאֲרֵי יְהֵי בִּגְבַר חוֹבַת דִּין דְּקְטוֹל וְיִתְקְטֵל וְתִצְלוֹב יָתֵהּ עַל צְלִיבָא:

רש"י וכי יהיה באיש חטא משפט מות. סמיכות הפרשיות מגיד, שאם חסים עליו אביו ואמו, סוף שיצא לתרבות רעה ויעבור עברות ויתחיב מיתה בבית דין: ותלית אתו על עץ. רבותינו אמרו, כל הנסקלין, נתלין, שנאמר (פסוק כג) כי קללת אלהים תלוי. והמברך ה', בסקילה:

(כג) לֹא תָלִין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ כִּי קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי קִלְלַת אֱלֹהִים תָּלוּי וְלֹא תְטַמֵּא אֶת אַדְמָתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה: לָא תְבִית נְבִלְתֵּהּ עַל צְלִיבָא אֲרֵי מְקַבַּר תְּקַבְּרִנֵּהּ בְּיוֹמָא הַהוּא אֲרֵי עַל דְּחֵב קֳדָם יְיָ אִצְטְלַב וְלָא תְסָאֵב יָת אַרְעָךְ דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַחֲסָנָא:

רש"י כי קללת אלהים תלוי. זלזולו של מלך הוא, שאדם עשוי בדמות דיקנו וישראל הם בניו. משל לשני אחים תאומים שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך, ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. כל קללה שבמקרא לשון הקל וזלזול, כמו (מלכי' א' ב, ח) והוא קללני קללה נמרצת:

כב (א) לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ:
לָא תֶחֱזֵי יָת תּוֹרָא דְאָחוּךָ אוֹ יָת אִמְּרֵהּ דְּטָעָן וְתִתְכְּבֵשׁ מִנְּהוֹן אָתָבָא תָּתֵבְנוּן לְאָחוּךָ:

רש"י והתעלמת. כובש עין כאלו אינו רואהו: לא תראה' והתעלמת. לא תראה אותו שתתעלם ממנו, זהו פשוטו. ורבותינו אמרו פעמים שאתה מתעלם וכו' :

נביאים - שמואל א - פרק יז

(יא) וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל וְכָל יִשְׂרָאֵל אֶת דִּבְרֵי הַפְּלִשְׁתִּי הָאֵלֶּה וַיֵּחַתּוּ וַיִּרְאוּ מְאֹד: וּשְׁמַע שָׁאוּל וְכָל יִשְׂרָאֵל יַת פִּתְגָמֵי פְּלִשְׁתָּאָה הָאִילֵּן וְאִתְבָּרוּ וּדְחִילוּ לַחֲדָא: (יב) וְדָוִד בֶּן אִישׁ אֶפְרָתִי

הַזֶּה מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וּשְׁמוֹ יִשַׁי וְלוֹ שְׁמֹנָה בָנִים וְהָאִישׁ בִּימֵי שָׁאוּל זָקֵן בָּא בָאֲנָשִׁים:
וְדָוִד בַּר גְּבַר אֶפְרָתִי הָדֵין מִבֵּית לֶחֶם לְבֵית יְהוּדָה וּשְׁמֵהּ יִשַׁי וְלֵהּ תְּמַנְיָא בְּנִין וְגַבְרָא
בְּיוֹמֵי שָׁאוּל סִיב מְנִי בִּבְחִירַיָּא:

רש"י **אפרתי** . בית לחם יושבת בארץ אפרת : **ולו שמנה בנים** . ומה שכתוב (בדברי הימים א ב טו) : 'אוצם הששי דוד השביעי' ולא כתב יותר , יש לומר שאחד מת בלא בנים , ולפיכך לא כתבו שם : **באנשים** . נמנה בכנסיות החשובים :

(יג) וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת בְּנֵי יִשַׁי הַגְּדֹלִים הָלְכוּ אַחֲרֵי שָׁאוּל לַמִּלְחָמָה וְשֵׁם שְׁלֹשֶׁת בָּנָיו אֲשֶׁר
הָלְכוּ בַּמִּלְחָמָה אֱלִיאָב הַבְּכוֹר וּמִשְׁנֵהוּ אֲבִינָדָב וְהַשְּׁלִשִׁי שַׁמָּה: וַאֲזַלוּ תְּלָתָא בְּנֵי יִשַׁי
רַבְרְבַיָּא אֲזַלוּ בָּתַר שָׁאוּל לְקָרְבָא וְשׁוּם תְּלָתָא בְּנוֹהִי דַּאֲזַלוּ לְקָרְבָא אֱלִיאָב בּוּכְרָא וְתִנְיָנָהּ
אֲבִינָדָב וּתְלִיתָאָה שַׁמָּה: (יד) וְדָוִד הוּא הַקָּטָן וּשְׁלֹשָׁה הַגְּדֹלִים הָלְכוּ אַחֲרֵי שָׁאוּל: וְדָוִד
הוּא זְעֵירָא וּתְלָתָא רַבְרְבַיָּא אֲזַלוּ בָּתַר שָׁאוּל:

רש"י **ודוד הוא הקטן** . שהיה בבית שאול מקודם לכן לנגן לפניו :

(טו) וְדָוִד הֹלֵךְ וָשׁוֹב מֵעַל שָׁאוּל לִרְעוֹת אֶת צֹאן אָבִיו בֵּית לָחֶם: וְדָוִד אֲזַל וְתָב מִלְוַת שָׁאוּל
לְמִרְעֵי יַת עָנָא דַּאֲבוּהִי בֵּית לָחֶם:

רש"י **ודוד הולך** . היה הולך ושב תמיד מאצל שאול לבית אביו :

כתובים - תהילים - פרק עו

(ד) שָׁמָּה שָׁבַר רִשְׁפֵּי קָשֶׁת מָגֵן וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה סֶלָה: כַּד עֲבַדוּ בֵית יִשְׂרָאֵל רְעוּתֵיהּ אַשְׁרֵי
שְׁכִנְתֵּיהּ בֵּינֵיהוֹן תַּמָּן תְּבַר גְּרִירִין וְקַשְׁתִּין דְּעַמַּיָא מְגִיחֵי קְרָבָא תְּרֵיסָא וְסַדְּרֵי קְרָבָא בַּטֵּל
לְעָלְמִין:

רש"י **שמה שבר רשפי קשת** . של סנחריב ואוכלוסיו , רשפי קשת אין רשפי לשון רשפי אש שאין לשון רשפי אש נופלים בקשת וזה רפי ורשפי אש דגוש ורשפי קשת ל' ולחומי רשף (דברים ל"ב) דמתרגמינן עוף , ובני רשף יגביהו עוף (איוב ה') וכן ומקניהם לרשפים (לקמן עח) לצפרים , וכן ובני רשף בני עפיפה הם שדים יגביהו לעוף אף זה לשון חצים המעופפים כענין שנאמר ומחץ יעוף יומם , שמה שבר רשפי קשת חצים שהקשת מעופף , וכל המזמור הזה מדבר במפלת סנחריב שלא מצינו אויב נופל בירושלים אלא הוא :

(ה) נָאוֹר אַתָּה אַדִּיר מֵהַרְרֵי טָרֶף: נְהִיר דְּחִיל אַתְּ אֱלָהָא מְשַׁבַּח מִן בֵּית מַקְדְּשָׁךְ יְזוּעוּן מִן
קֳדָמָךְ מַלְכַיָּא דְיָתְבִין בְּכַרְכֵי טוּרַיָּא אֲתַר בֵּית כְּנִישׁוּת בְּזִתְהוֹן:

רש"י **נאור אתה אדיר** . לשון נאר מקדשו (איכה ב') נארת ברית עבדך (לקמן פט) מנאר את אויביך וקמיך ומטאטאן מן העולם , נאור על שם מעשיו נקרא כמו חנון ורחום וקנא

על שם שהוא חונן שהוא מרחם שהוא מקנא : **אדיר מהררי טרף** . חזק מענקים טורפים הגבוהים כהרים ולנגדך אין גבורת' נודעת :

(ו) אֶשְׁתּוֹלְלוּ אֲבִירֵי לֵב נָמוּ שְׁנָתָם וְלֹא מָצְאוּ כָל אַנְשֵׁי חַיִל יְדֵיהֶם: אַשְׁלַחוּן מֵעֲלַוֵיהוֹן זְיָנֵי קְרָבָא גְּבָרֵי לִבָּא אִתְנַמְנַמוּ בְּשִׁנְתְּהוֹן וְלָא סַפִּיקוּ כָּל גַּבָּרֵי חֵילָא לְמֵחַד זְיָנֵיהוֹן בִּידֵיהוֹן:

רש"י **אשתוללו** . כמו השתוללו כמו (דה"י ב' כ') ואחרי כן אתחבר אחזיה וגו' כמו התחבר ונגזר אשתוללו מגזרת (איוב יב) מוליך יועצים שולל , והוא לשון משגה ושלו כשוטים שוגים והתי"ו נופלת בלשון המתפעל באמצע התיבה בכל תיבה שתחילתה שי"ן : **נמו שנתם** . נרדמו בשינה לשון תנומה : **ולא מצאו** . ידיהם וכחם כשבאת ליפרע מהם :

(ז) מִגַּעֲרָתְךָ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב נִרְדָּם וְרֶכֶב וְסוּס: מְמְזוּפְתָךְ אֱלָהָא דְיַעֲקֹב דְמַכוּן אַרְתִּיכִין וּפְרָשִׁין אִתְעָקַרוּ:

רש"י **נרדם ורכב וסוס** . וי"ו של ורכב טפילה היא כמו (בראשית לו) אלה בני צבעון ואיה וענה וי"ו של ואיה טפילה היא :

(ח) אַתָּה נוֹרָא אַתָּה וּמִי יַעֲמֹד לְפָנֶיךָ מֵאָז אַפֶּךָ: אַנְתְּ דְחִיל אַנְתְּ הוּא אֱלָהָא וּמַן יְקוּם קֳדָמָךְ מְעַדָן דְיִתְקוֹף רוּגְזָךְ:

רש"י **מאז אפך** . משעה שאתה כועס :

משנה סוטה פרק ז

א. אֵלּוּ נֶאֱמָרִין בְּכָל לָשׁוֹן, פָּרָשַׁת סוֹטָה, וּדְוִי מַעֲשֵׂר, קְרִיאַת שְׁמַע, וּתְפִלָּה, וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, וּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת, וּשְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן:

ברטנורה (א) **אלו נאמרין**. פרשת סוטה. דכתיב (במדבר ה') ואמר אל האשה בכל לשון שהוא אומר: **וידוי מעשר**. בערתי הקדש מן הבית כו', אומר בכל לשון שירצה, דכתיב (דברים כ"ו) ואמרת לפני ה' אלהיך, בכל לשון שאתה אומר: **קריאת שמע**. דכתיב (שם ו') שמע ישראל, בכל לשון שאתה שומע: **ותפלה**. צבור שמתפללין, מתפללין בכל לשון. אבל יחיד אינו מתפלל אלא בלשון הקודש: **וברכת המזון**. דכתיב (שם ח') וברכת, בכל לשון שאתה מברך: **ושבועת העדות ושבועת הפקדון**. בכל לשון שהשביעום ולא הודו, חייבין. שבועת העדות ילפינן לה דכתיב בה (ויקרא ה') ושמעה קול אלה, בכל לשון שאתה שומע. ושבועת הפקדון גמר תחטא תחטא משבועת העדות:

ב. וְאֵלּוּ נֶאֱמָרִין בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, מִקְרָא בְכוּרִים, וַחֲלִיצָה, בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת, בִּרְכַּת כֹּהֲנִים, וּבִרְכַּת כֹּהֵן גָּדוֹל, וּפָרָשַׁת הַמֶּלֶךְ, וּפָרָשַׁת עֶגְלָה עֲרוּפָה, וּמְשׁוּחַ מִלְחָמָה בְּשָׁעָה שֶׁהוּא מְדַבֵּר אֶל הָעָם:

ברטנורה (ב) **מקרא בכורים**. שהיה קורא מארמי אובד אבי (דברים כ"ו) עד סוף הפרשה: **וחליצה**. יבמה היא אומרת (שם כ"ה) מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה

יבמי, והוא אומר לא חפצתי לקחתה, ואחר החליצה אומרת ככה יעשה לאיש: **ברכות וקללות**. שאמרו ישראל בהר גריזים ובהר עיבל: **ברכת כהנים**. נשיאת כפים: **ברכות כהן גדול**. ביום הכיפורים אחר עבודת היום שלפני ולפנים הוא קורא את הפרשה בתורה ומברך שמנה ברכות המפורשות במתניתין: **ופרשת המלך**. היא פרשת הקהל, כדמפרש בסוף פרקין: **ופרשת עגלה ערופה**. (שם כ"א) ידינו לא שפכו את הדם הזה, כפר לעמך ישראל וגו': **פרשת משוח מלחמה**. (שם כ') והיה כקרבכם וגו' שמע ישראל אתם קרבים היום וגו':

ג. מִקְרָא בְּכוּרִים כֵּיצַד, (דברים כו) וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ, וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר (שם כז) וְעָנוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ, מָה עֲנִיָּה הָאֲמוּרָה לְהַלָּן בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אַף כָּאן בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ:
ברטנורה (ג) **כיצד**. כמו מנין: **ולהלן הוא אומר**. בברכות וקללות של הר גריזים: מה עניה האמורה להלן בלשון הקודש. דכתיב (שם כ"ז) ואמרו אל כל איש ישראל קול רם, וכתיב התם (שמות י"ט) והאלהים יעננו בקול, מה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש:
ד. חֲלִיצָה כֵּיצַד, (דברים כו) וְעָנְתָה וְאָמְרָה וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר (שם כז) וְעָנוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ, מָה עֲנִיָּה הָאֲמוּרָה לְהַלָּן בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אַף כָּאן בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה, עַד שֶׁתֹּאמַר בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה:
ברטנורה (ד) **וענתה ואמרה ככה**. אינו צריך ללמדה בגזרה שוה שמעצמה היא למדה. וענתה ואמרה ככה כלשון הזה תאמר:
ה. בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת כֵּיצַד, כֵּיוָן שֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן וּבָאוּ אֶל הַר גְּרִיזִים וְאֶל הַר עֵיבָל שֶׁבִּשׁוֹמְרוֹן שֶׁבְּצַד שְׁכֶם שֶׁבְּאֵצֶל אֵלוֹנֵי מוֹרֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם יא) הֲלֹא הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְגוֹ', וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר (בראשית יב) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ עַד מְקוֹם שְׁכֶם עַד אֵלוֹן מוֹרֶה, מָה אֵלוֹן מוֹרֶה הָאֲמוּר לְהַלָּן שְׁכֶם, אַף אֵלוֹן מוֹרֶה הָאֲמוּר כָּאן שְׁכֶם, שִׁשָּׁה שְׁבָטִים עָלוּ לְרֹאשׁ הַר גְּרִזִּים וְשִׁשָּׁה שְׁבָטִים עָלוּ לְרֹאשׁ הַר עֵיבָל, וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהָאָרוֹן עוֹמְדִים לְמַטָּה בָּאֶמְצַע, הַכֹּהֲנִים מַקִּיפִין אֶת הָאָרוֹן, וְהַלְוִיִּים אֶת הַכֹּהֲנִים, וְכָל יִשְׂרָאֵל מִכָּאן וּמִכָּאן, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ח) וְכָל יִשְׂרָאֵל וּזְקֵנָיו וְשֹׁטְרָיו וְשֹׁפְטָיו עֹמְדִים מִזֶּה וּמִזֶּה לָאָרוֹן וְגוֹ'. הָפְכוּ פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַר גְּרִזִּים וּפָתְחוּ בַּבְּרָכָה, בָּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ עוֹנִין אָמֵן. הָפְכוּ פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַר עֵיבָל וּפָתְחוּ בַּקְּלָלָה, (דברים כז) אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ עוֹנִין אָמֵן, עַד שֶׁגּוֹמְרִין בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת. וְאַחַר כָּךְ הֵבִיאוּ אֶת הָאֲבָנִים וּבָנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְסָדוּהוּ בַּסִּיד, וְכָתְבוּ עָלָיו אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) בַּאֵר הֵיטֵב, וְנָטְלוּ אֶת הָאֲבָנִים וּבָאוּ וְלָנוּ בְּמְקוֹמָן:

ברטנורה (ה) **שבשומרון**. אצל שומרון: **מכאן ומכאן**. על ההרים: **בשבעים לשון**. בכתב של שבעים אומות, וכל הרוצה ללמדה יבא וילמוד. שלא יהיה פתחון פה לאומות לומר לא היה לנו מהיכן ללמוד: **את האבנים**. סתרו את המזבח לאחר שהעלו העולות והשלמים: **ולנו במקומן**. בבית מלונם בגלגל, ושם הקימו את האבנים:

ו. בְּרִכַּת כֹּהֲנִים כֵּיצַד, בַּמְּדִינָה אוֹמְרִים אוֹתוֹ שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, וּבַמִּקְדָּשׁ בְּרָכָה אֶחָת. בַּמִּקְדָּשׁ אוֹמֵר אֶת הַשֵּׁם כִּכְתָבוֹ, וּבַמְּדִינָה בְּכִנּוּיוֹ. בַּמְּדִינָה כֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים אֶת יְדֵיהֶן כְּנֶגֶד כְּתְפֵיהֶן, וּבַמִּקְדָּשׁ עַל גַּבֵּי רָאשֵׁיהֶן, חוּץ מִכֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁאֵינוֹ מַגְבִּיהַּ אֶת יָדָיו לְמַעְלָה מִן הַצִּיץ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף כֹּהֵן גָּדוֹל מַגְבִּיהַּ יָדָיו לְמַעְלָה מִן הַצִּיץ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ט) וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם:

ברטנורה (ו) **במדינה אומר אותה שלש ברכות**. שמפסיקין הכהנים בין פסוק לפסוק, ועונים הציבור אמן: **ובמקדש ברכה אחת**. לפי שאין עונים אמן במקדש ואין כאן שום הפסק: **ככתבו**. ביו"ד ה"א: **בכנויו**. באל"ף דל"ת. שאין מזכירין השם ככתבו אלא במקדש בלבד, שנאמר (שמות כ') בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך, סרס המקרא ודרשהו, בכל המקום אשר אבוא אליך וברכתיך, דהיינו במקדש, שם אזכיר את שמי: **כנגד כתפיהן**. מפני שצריך נשיאת כפים, דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, וכתיב (דברים י"ח) הוא ובניו כל הימים, מה הוא בנשיאות כפים אף בניו בנשיאת כפים כל הימים: **ובמקדש**. שמברכים את העם בשם המפורש ושכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם, מגביהים ידיהם למעלה מראשיהם: שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ. מפני שהשם כתוב בו. ואין הלכה כר' יהודה:

ז. בְּרָכוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל כֵּיצַד, חַזַּן הַכְּנֶסֶת נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה וְנוֹתְנָהּ לִרְאֹשׁ הַכְּנֶסֶת, וְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת נוֹתְנָהּ לַסָּגָן, וְהַסָּגָן נוֹתְנָהּ לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְכֹהֵן גָּדוֹל עוֹמֵד וּמְקַבֵּל וְקוֹרֵא עוֹמֵד, וְקוֹרֵא (שם טז) אַחֲרֵי מוֹת, (שם כג) וְאַךְ בֶּעָשׂוֹר. וְגוֹלֵל אֶת הַתּוֹרָה וּמַנִּיחָהּ בְּחֵיקוֹ וְאוֹמֵר, יוֹתֵר מִמַּה שֶׁקָּרָאתִי לִפְנֵיכֶם כָּתוּב כָּאן. (במדבר כח) וּבֶעָשׂוֹר שֶׁבְּחוֹמֶשׁ הַפְּקוּדִים קוֹרֵא עַל פֶּה, וּמְבָרֵךְ עָלֶיהָ שְׁמוֹנֶה בְּרָכוֹת, עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה, וְעַל הַהוֹדָיָה, וְעַל מְחִילַת הֶעָוֹן, וְעַל הַמִּקְדָּשׁ, וְעַל יִשְׂרָאֵל, וְעַל הַכֹּהֲנִים, וְעַל שְׁאָר הַתְּפִלָּה:

ברטנורה (ז) **ברכות כהן גדול**. ביוה"כ, לאחר שכלתה עבודת היום קורא בתורה ומברך שמונה ברכות: **חזן הכנסת**. שמש הכנסת שטורח עסקי הכנסת עליו להכניס ולהוציא להפשיט את התיבה ולהכין [הכל]: **ראש הכנסת**. על פיו נחתכין דברי הכנסת, מי יפרוס על שמע, מי יפטיר בנביא, מי ירד לפני התיבה: **סגן**. המוכן תחת כהן גדול. שאם יארע בו פסול ישמש תחתיו: **והסגן נותנה לכהן גדול**. וכולן משום כבודו של כהן גדול, דכתיב

(משלי י"ד) ברוב עם הדרת מלך: **וכהן גדול עומד ומקבל**. מכלל דיושב היה, ש"מ בעזרת נשים היה קורא. דאי בעזרת ישראל קיי"ל אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד: **וקורא אחרי מות**. שהוא מסדר יום הכיפורים: **ואך בעשור**. שבפרשת שור או כשב, דסמוכה היא לפרשת אחרי מות ויכול לגלול ס"ת לשם בעוד שהמתורגמן מתרגם פסוק אחרון של פרשת אחרי מות, ואין כאן שהות כדי שיפסיק המתורגמן: **וגולל את התורה**. ואע"פ שעדיין לא קרא בעשור של חומש הפקודים, יקרא אותה על פה ולא יגלול ס"ת לשם מפני שהוא רחוק ויש שהות שיפסיק התורגמן ואיכא גנאי לצבור. ולקרות בב' ס"ת א"א, לפי שאין אדם אחד קורא בשני ספרי תורה בצבור, משום פגמו של ספר תורה הראשון: **יותר ממה שקריתי לפניכם**. מה שאני עתיד לקרות עוד על פה, אל תאמרו שחסר מן הספר הזה לכך איני גוללו שם. וכל כך למה, שלא להוציא לעז על ס"ת: **על התורה**. ברכה שלאחריה: **ועל העבודה**. רצה ה' אלהינו: **ועל ההודאה**. מודים אנחנו לך: **ועל מחילת עון**. אתה בחרתנו, שחותם בה מלך מוחל וסולח לעונותינו: **ועל המקדש**. שתשרה שכינה בבית המקדש, וחותם בה בא"י שוכן בציון: **ועל הכהנים**. שיקובל קרבנותיהם ברצון. וחותם בה מקדש הכהנים: **ועל שאר התפלה**. שיהו ישראל נושעין מאויביהם. וחותם בה עמך ישראל צריכים ישועה בא"י שומע תפלה:

ח. פָּרָשַׁת הַמֶּלֶךְ כֵּיצַד, מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג, בַּשְּׁמִינִי בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, עוֹשִׂין לוֹ בִּימָה שֶׁל עֵץ בָּעֲזָרָה, וְהוּא יוֹשֵׁב עָלֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לא) מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים בְּמֹעֵד וְגוֹ'. חַזָּן הַכְּנֶסֶת נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה וְנוֹתְנָהּ לִרְאֹשׁ הַכְּנֶסֶת, וְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת נוֹתְנָהּ לַסְּגָן, וְהַסְּגָן נוֹתְנָהּ לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְכֹהֵן גָּדוֹל נוֹתְנָהּ לַמֶּלֶךְ, וְהַמֶּלֶךְ עוֹמֵד וּמְקַבֵּל וְקוֹרֵא יוֹשֵׁב. אַגְרִפַּס הַמֶּלֶךְ עָמַד וְקִבֵּל וְקָרָא עוֹמֵד, וְשִׁבְּחוּהוּ חֲכָמִים. וּכְשֶׁהִגִּיעַ (שם יז) לְלֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי, זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת. אָמְרוּ לוֹ, אַל תִּתְיָרֵא אַגְרִפַּס, אָחִינוּ אָתָּה, אָחִינוּ אָתָּה, אָחִינוּ אָתָּה, וְקוֹרֵא מִתְּחִלַּת (דברים א) אֵלֶּה הַדְּבָרִים עַד שְׁמַע, וּשְׁמַע (שם ו), וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ (שם יא), עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר (שם יד), כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר (שם כו), וּפָרָשַׁת הַמֶּלֶךְ (שם יז), וּבְרָכוֹת וּקְלָלוֹת (שם כח), עַד שֶׁגּוֹמֵר כָּל הַפָּרָשָׁה. בְּרָכוֹת שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל מְבָרֵךְ אוֹתָן, הַמֶּלֶךְ מְבָרֵךְ אוֹתָן, אֶלָּא שֶׁנּוֹתַן שֶׁל רְגָלִים תַּחַת מְחִילַת הֶעָוֹן:

ברטנורה (ח) **בשמיני**. בשנה שמינית של שמיטה שעברה, שהיא מוצאי שביעית זו. במוצאי יו"ט ראשון, דכתיב (דברים ל"א) בחג הסוכות, שומע אני אפילו ביו"ט אחרון של חג, ת"ל בבוא כל ישראל ליראות, מתחילת חול המועד: **אגריפס המלך**. מזרעו של הורודוס היה, ובימיו נחרב בית שני: **זלגו עיניו דמעות**. שהמקרא הזה פוסלו מן המלכות: **אחינו אתה**. שאמו מישראל: וקורא מתחלת אלה הדברים עד שמע.

שבואתחנן. ומחבר עם פרשת שמע פרשת והיה אם שמוע, שיש בפרשת שמע קבלת מלכות שמים ובפרשת והיה אם שמוע קבלת עול מצות. ומדלג, וקורא עשר תעשר. ומשם מדלג וקורא כי תכלה לעשר מפני שהוא זמן אסיף ומתנות עניים והפרשת תרומות ומעשרות. ואע"פ שפרשת המלך בין עשר לכי תכלה לעשר היה קורא אותם יחד, שלא להפסיק במעשרות. ואח"כ ברכות וקללות, שהן קבלת גזרות ועונשים של תורה. וחוזר וקורא פרשת המלך, שום תשים עליך מלך:

גמרא סוטה דף לח ע"ב

בִּרְכַּת כֹּהֲנִים כֵּיצַד? אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְאַוֶּה לְבִרְכַּת כֹּהֲנִים שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ו): וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם. וְאָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל כֹּהֵן שֶׁמְּבָרֵךְ מִתְבָּרֵךְ. וְשֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ אֵין מִתְבָּרֵךְ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יב) וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ. וְאָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה לְדוּכָן עוֹבֵר בִּשְׁלֹשָׁה עֲשֵׂה: כֹּה תְבָרְכוּ, אָמוֹר לָהֶם וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי. רַב אָמַר: חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה הוּא. וְלָא פְּלִיגִי הָא דְּסָלִיק לִפְרָקִים. הָא דְּלָא סָלִיק לִפְרָקִים. וְאָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה בַּעֲבוֹדָה שׁוּב אֵינוֹ עוֹלֶה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ט) וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשׂוֹת הַחַטָּאת וְהָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים. מַה לְּהַלָּן בַּעֲבוֹדָה אַף כָּאן בַּעֲבוֹדָה. אֵינִי וְהָא רִבִּי אַמֵּי וְרִבִּי אַסִּי סַלְקֵי. רִבִּי אַמֵּי וְרִבִּי אַסִּי מֵעִקָּרָא הֲווֹ עַקְרֵי כַּרְעַיְיהוּ מִמָּטָא לָא הֲווֹ מָטוּ הָתָם וְכַדְתָּנֵי. רִבִּי אוֹשַׁעְיָא לָא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא עָקַר אֶת רַגְלָיו אֲבָל עָקַר אֶת רַגְלָיו עוֹלֶה. וּתְנַן נָמֵי אִם הִבְטָחָתוֹ שֶׁנּוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו וְחוֹזֵר לְתִפְלָתוֹ רַשַּׁאי וַהֲוֵינָן בָּהּ הָא לֹא עָקַר. אֶלָּא דְּנָד פּוּרְתָּא הָכִי נָמֵי דְּעָקַר פּוּרְתָּא. וְאָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אֵין נוֹתְנִין כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֵךְ אֶלָּא לְטוֹב עַיִן שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כב) טוֹב עַיִן הוּא יְבוֹרָךְ כִּי נָתַן מִלַּחְמוֹ לַדָּל. אַל תִּקְרֵי יְבוֹרָךְ אֶלָּא יְבֹרַךְ. וְאָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מִנַּיִן שֶׁאֶפִלּוּ עוֹפוֹת מַכִּירִין בְּצָרֵי הָעַיִן שֶׁנֶּאֱמַר (שם א) כִּי חִנָּם מְזוֹרָה הָרֶשֶׁת בְּעֵינֵי כָּל בַּעַל כָּנָף. וְאָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל הַנֶּהֱנֶה מִצָּרֵי הָעַיִן עוֹבֵר בְּלָאו שֶׁנֶּאֱמַר (שם כג) אַל תִּלְחַם אֶת לֶחֶם רַע עַיִן וְגוֹמֵר. כִּי כְּמוֹ שַׂעַר בְּנַפְשׁוֹ כֵּן הוּא אֱכוֹל וּשְׁתֵה יֹאמַר לָךְ וְגוֹמֵר. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: עוֹבֵר בִּשְׁנֵי לָאוִין אַל תִּלְחַם וְאַל תִּתְאָו. וְאָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אֵין עֶגְלָה עֲרוּפָּה בָּאָה אֶלָּא בִּשְׁבִיל צָרֵי הָעַיִן שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא) וְעָנוּ וְאָמְרוּ יָדֵינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה. וְכִי עַל לִבֵּנוּ עָלְתָה שֶׁזְּקֵנֵי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דָמִים הֵם? אֶלָּא לֹא בָּא לְיָדֵינוּ וּפְטַרְנוּהוּ וְלֹא רְאִינוּהוּ וְהִנַּחְנוּהוּ לֹא בָּא לְיָדֵינוּ וּפְטַרְנוּהוּ בְּלֹא מְזוֹנוֹת, לֹא רְאִינוּהוּ וְהִנַּחְנוּהוּ בְּלֹא לְוָיָה:

רש"י **ושמו את שמי**. תנה הכתוב הדבר בהן להיות ברכה זו שימת שמו על עמו ולא עשאה צורך ישראל אלא צורך המקום: **ואברכה מברכיך**. דאלו ואני אברכם אישראל

קאי וכר"ע דאמר באלו טרפות למדנו ברכה לישראל מפי כהנים מפי הגבורה לא למדנו כשהוא אומר ואני אברכם הוי אומר הכהנים מברכין את ישראל והקב"ה מסכים על ידם: **לפרקים**. בחגים ובמועדים: **שאינו עולה בעבודה**. קודם שיסיים ש"ץ רצה צריך לעלות על הדוכן: **וירד מעשות**. אלמא בעוד עבודה בידו בירך ואח"כ וירד מעשות אלמא השתא הוא דגמר: **מעיקרא הוו עקרו כרעייהו**. ממקומן בעבודה אבל רחוק היה מקומן מן הדוכן ולא מטו עד דגמרו ברכת עבודה: **ותנן נמי בברכות**. אם הבטחתו כו' רישא הכי איתא העובר לפני התיבה לא יענה אמן אחר הכהנים מפני הטירוף ואם אין שם כהן אלא הוא לא ישא את כפיו שלא תיטרף דעתו בשובו לתפלתו ולא ידע להתחיל מיד בשים שלום ואם הבטחתו שהוא מלומד בדבר ולא תטרוף דעתו נושא את כפיו וחוזר לתפלתו: **רשאי לישא את כפיו**. והא לא עלה בעבודה אלא דעקר פורתא וש"מ סגי בהכי שעוקר מעט רגליו לילך לצד הדוכן בעבודה: **לברך**. ברכת המזון: **לטוב עין**. שונאי בצע וגומלין חסד בממונם: **מכירין בצרי עין**. ואין אוכלין משלהם: **כי חנם מזורה הרשת וכו'**. לעיל משתעי בצרי עין וקאמר שאלו צרי עין חנם מאבדין המזונות שזורין ברשתם לצוד את העופות בזה שאף הן מכירין בהן ואינם נהנים ממזונותיה': **כי כמו שער וכו'**. מנחם בן סרוק פרשו לשון שיעור תמיד הוא משער ומחשב כמה יאכל זה ועד מתי: **ופטרנוהו בלא מזונות**. כלומר למזונות הוצרך ולא הי' לו וראה א' נושא מזונות ובא לחוטפה ממנו לאונס רעבונו ועמד זה עליו והרגו: **בלא לוויה**. חבורה שילך עמהם:

זוהר מצורע דף רכט ע"ב

רַבִּי חִזְקִיָּה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי יְהוּדָה הֲווּ אָזְלֵי בְּאָרְחָא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי כָּל חַד וְחַד מִינָּן לֵימָא מִלֵּי דְּאוֹרַיְתָא. פְּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר (תהלים עט) אַל תִּזְכָּר לָנוּ עֲוֹנוֹת רִאשׁוֹנִים מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ וְגוֹ'. תָּא חֲזֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּרַחֲימוּתָא דְּיִשְׂרָאֵל רָחִים לוֹן דְּאִנּוּן עַדְבֵיהּ וְאַחֲסַנְתֵּיהּ לָא מְסַתַּכַּל אַחֲרָא בְּדִינֵיהוֹן בַּר אִיהוּ בִּלְחוֹדֵיהּ. וְכֵיוָן דְּאִיהוּ מְסַתַּכַּל בְּדִינֵיהוּ אִתְמַלֵּי עֲלַיְהוּ רַחֲמִין בְּגִין דְּאִיהוּ כְּאָב דְּרָחִים עַל בָּנִים כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (שם קג) כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים רִחַם יְיָ וְגוֹ' וְכֵיוָן דְּאִשְׁתַּכַּח לוֹן חוֹבִין מַעֲבַר לוֹן רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן עַד דְּאַעֲבָר לְכֻלְּהוּ מִקַּמֵּיהּ וְכֵיוָן דְּאַעֲבַר לוֹן מִקַּמֵּיהּ לָא אִשְׁתְּאַר עֲלַיְהוּ חוֹבִין לְמֵיהַב שׁוּלְטָנוּ לְסִטְרָא אָחֳרָא דְּדִינָא עֲלַיְהוּ. אָתֵי לְמֵיהַב קַמֵּיהּ כְּדְבָקְדְּמֵיתָא אִנּוּן חוֹבִין קַדְמָאֵי דְּאַעֲבַר מִקַּמֵּיהּ חֲשִׁיבָה עֲלַיְהוּ וְעָל דָּא כְּתִיב אַל תִּזְכָּר לָנוּ עֲוֹנוֹת רִאשׁוֹנִים מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְגוֹ' דְּאִי רַחֲמֶיךָ לָא יְקַדְּמוּ עֲלַיְהוּ דְּיִשְׂרָאֵל לָא יָכְלִין לְקַיָּמָא בְּעָלְמָא בְּגִין דְּכַמָּה אִנּוּן מָארֵי דְּדִינָא קַשְׁיָא מָארֵי תְּרֵיסִין וְכַמָּה דְּלָטוֹרִין דְּקַיְמֵי עֲלַיְהוּ דְּיִשְׂרָאֵל לְעֵילָא וְאִלְמָלֵא דְּאִקְדִּים קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רַחֲמֵי עֲלַיְהוּ דְּיִשְׂרָאֵל עַד לָא יִשְׁגַּח בְּדִינֵיהוֹן לָא יָכְלִין לְקַיָּמָא בְּעָלְמָא וְעַל דָּא

מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד דַּלּוּתָא דְּעוֹבָדִין טָבִין דַּלּוּתָא דְּעוֹבָדִין דְּכַשְׁרָן. תָּא חֲזֵי אִלְמָלֵי יְסַגְּלוּן יִשְׂרָאֵל עוֹבָדִין דְּכַשְׁרָן קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא קַיְמִין עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה בְּעַלְמָא. אֶבָל יִשְׂרָאֵל אִנּוּן גָּרְמִין לְשָׁאר עַמִּין לְזַקְפָא רֵישַׁיְהוּ בְּעַלְמָא דְּאִלְמָלֵי יִשְׂרָאֵל לָא יְהוֹן חָטָאן קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁאַר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה אִתְכַּפְיָין קַמַּיְהוּ. וְתָא חֲזֵי אִלְמָלֵא דְּאַמְשִׁיכוּ יִשְׂרָאֵל בְּעוֹבָדִין בִּישִׁין לְסִטְרָא אָחֳרָא בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא הָא אִתְמַר דְּלָא שָׁלְטוּ שְׁאַר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא וְלָא אִתְגְּלוּ מֵעַל אַרְעָא וְעַל דָּא כְּתִיב כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד דְּלֵית לָן עוֹבָדִין דְּכַשְׁרָן כְּדְקָא חָזֵי וּבְגִין כָּךְ כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ׃

תרגום הזוהר רַבִּי חִזְקִיָּה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי יְהוּדָה הֲיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמֶּנּוּ יֹאמַר דִּבְרֵי תוֹרָה. פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, אַל תִּזְכָּר לָנוּ עֲוֹנוֹת וְגוֹ'. בֹּא וּרְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל שֶׁאוֹהֵב אוֹתָם, שֶׁהֵם גּוֹרְלוֹ וְנַחֲלָתוֹ, לֹא מִסְתַּכֵּל אַחַר בְּדִינֵיהֶם, רַק הוּא בִּלְבַדּוֹ. וְכֵיוָן שֶׁהוּא מִסְתַּכֵּל בְּדִינֵיהֶם מִתְמַלֵּא עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, מִשּׁוּם שֶׁהוּא כְּאָב הַמְרַחֵם עַל בָּנִים. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים רִחַם ה' וְגוֹ'. וְאִם נִמְצָא לָהֶם עֲוֹנוֹת, מַעֲבִיר אוֹתָם רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן, עַד שֶׁמַּעֲבִירָם כֻּלָּן לְפָנָיו, וְכֵיוָן שֶׁהֶעֱבִירָם מִלְּפָנָיו לֹא נִשְׁאַר עֲלֵיהֶם עֲוֹנוֹת, לָתֵת מֶמְשָׁלָה לַסִּטְרָא אָחֳרָא שֶׁיְּדוּנוּ אוֹתָם בִּשְׁבִילָם. בָּאוּ לַחֲטֹא לְפָנָיו כְּבַתְּחִלָּה, אֵלּוּ עֲוֹנוֹת רִאשׁוֹנִים שֶׁכְּבָר הֶעֱבִירָם מִלְּפָנָיו, חוֹזֵר וְחוֹשֵׁב עֲלֵיהֶם. וְעַל כֵּן כָּתוּב, אַל תִּזְכָּר לָנוּ עֲוֹנוֹת רִאשׁוֹנִים מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְגוֹ'. כִּי אִם לֹא יְקַדִּימוּ רַחֲמֶיךָ עַל יִשְׂרָאֵל, לֹא יוּכְלוּ לְהִתְקַיֵּם בָּעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁכַּמָּה הֵם בַּעֲלֵי הַדִּין הַקָּשֶׁה, וְכַמָּה מְקַטְרְגִים עוֹמְדִים עַל יִשְׂרָאֵל מִלְּמַעְלָה, וְאִם לֹא הִקְדִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל, מִטָּרֶם שֶׁיַּשְׂגִּיחַ בַּדִּין שֶׁלָּהֶם, לֹא יוּכְלוּ לְהִתְקַיֵּם בָּעוֹלָם, וְעַל כֵּן מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד, דְּהַיְנוּ דַּלּוּת שֶׁל מַעֲשִׂים טוֹבִים, דַּלּוּת שֶׁל מַעֲשִׂים יְשָׁרִים. בֹּא וּרְאֵה, אִם אָצְרוּ יִשְׂרָאֵל מַעֲשִׂים טוֹבִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לֹא הָיוּ עוֹמְדִים עֲלֵיהֶם עַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בָּעוֹלָם, אֲבָל יִשְׂרָאֵל גּוֹרְמִים לִשְׁאָר הָעַמִּים, לְהָרִים אֶת רֹאשָׁם בָּעוֹלָם, כִּי אִם יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ חוֹטְאִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הָיוּ שְׁאָר הָעַמִּים עַכּוּ"ם נִכְנָעִים לִפְנֵיהֶם. וּבֹא וּרְאֵה, אִם לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל מְמַשִּׁיכִים בְּמַעֲשִׂים רָעִים, לְצַד הָאַחֵר, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה לְמַדְנוּ, שֶׁלֹּא הָיוּ שׁוֹלְטִים שְׁאָר עַמִּים עַכּוּ"ם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא הוּגְלוּ מִן הָאָרֶץ. וְעַל זֶה כָּתוּב, כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד, שֶׁאֵין לָנוּ מַעֲשִׂים טוֹבִים כָּרָאוּי, וְעַל כֵּן, כִּי דַלּוֹנוּ וְגוֹ'.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ד

א. כָּל הַמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אוֹ בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ צָרִיךְ לְבָרֵךְ אוֹתָהּ בַּמָּקוֹם שֶׁאָכַל. אָכַל כְּש�ֶׁהוּא מְהַלֵּךְ יוֹשֵׁב בַּמָּקוֹם שֶׁפָּסַק וִיבָרֵךְ. אָכַל כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד יוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וִיבָרֵךְ. שָׁכַח לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְנִזְכַּר קֹדֶם שֶׁיִּתְעַכֵּל הַמָּזוֹן שֶׁבְּמֵעָיו מְבָרֵךְ בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר. וְאִם הָיָה מְזִיד חוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ וּמְבָרֵךְ. וְאִם בֵּרֵךְ בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְכֵן אִם בֵּרֵךְ כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד אוֹ כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וּלְכַתְּחִלָּה לֹא יְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְלֹא בִּרְכָה מֵעֵין שָׁלֹשׁ אֶלָּא כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב וּבְמָקוֹם שֶׁאָכַל: **ב**. מִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם בֵּרֵךְ הַמּוֹצִיא אוֹ לֹא בֵּרֵךְ הַמּוֹצִיא אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ מִן הַתּוֹרָה. שָׁכַח לְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא אִם נִזְכַּר עַד שֶׁלֹּא גָּמַר סְעֻדָּתוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ וְאִם נִזְכַּר לְאַחַר שֶׁגָּמַר אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ:

מוסר

ספר חסידים סימן ריט רכ

(ויקרא כב) וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְצֻוִּים עַל קִדּוּשׁ ה' וְאֵין הַנָּכְרִים מְצֻוִּין עַל קִדּוּשׁ ה'. רִבִּי אַבָּא חַד זִימְנָא הֲוָה מְחַיֵּט גַּבֵּי חַד אַרְמָאי בְּרוֹמִי אַיְיתִי לֵיהּ בְּשַׂר נְבֵלָה. אֲמַר לֵיהּ: אֲכִיל אוֹ אֲנָא קָטִיל לָךְ. אֲמַר לֵיהּ: אִית בָּעִית מִקְטַל קְטוֹל לִית אֲנָא אָכִיל בָּשָׂר דִּנְבֵלָה. אֲמַר לֵיהּ: מָאן מוֹדַע לָךְ דְּאִלּוּ אָכַלְתְּ הַוִינָא קָטִיל לָךְ. אוֹ יְהוּדִי אוֹ אַרְמַאי. נָכְרִים שֶׁהוֹחָקִים אֶת הַיְּהוּדִים לֶאֱכֹל נְבֵלָה אִם רוֹצֶה לֵהָרֵג כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאכַל יוּכַל לַעֲשׂוֹת: אֶחָד סִפֵּר לְחֲבֵרוֹ: אֲנִי הָלַכְתִּי בֵּין הָעַכּוּ"ם בְּבַגְדֵי כֹּהֲנִים כְּדֵי שֶׁיִּהְא דּוֹמֶה לָהֶם וְלֹא יַזִּיקוּהוּ וְאֶחָד סִפֵּר לְמַדְתִּי סִפְרֵיהֶם וּכְשֶׁאֲנִי בֵּינֵיהֶם אֲנִי אוֹמֵר מִזְמוֹרִים בִּלְשׁוֹנָם לְקַיֵּם הַחָכְמָה תִּחַיֶּה בְעָלֶיהָ. אֲמַר הֶחָכָם עֲלֵיכֶם נֶאֱמַר (יחזקאל כ) חֻקִּים לֹא טוֹבִים וּמִשְׁפָּטִים לֹא יִחְיוּ בָּהֶם שֶׁהֲרֵי רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר נֶאֱמָן עָלַי הַדַּיָּן וְנִצְטַעֵר שֶׁעַל כֵּן נִצֹּל:

כי תצא יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וָ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(ב) וְאִם לֹא קָרוֹב אָחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יְדַעְתּוֹ וַאֲסַפְתּוֹ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְהָיָה עִמְּךָ עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ וַהֲשֵׁבֹתוֹ לוֹ: וְאִם לָא קָרֵב אָחִוךָ לְוָתָךְ וְלָא יְדַעְתָּ לֵיהּ וְתַכְנְשֵׁנֵיהּ לְגוֹ בֵּיתָךְ וִיהֵי עִמָּךְ עַד דְּיִתְבַּע אָחוּךָ יָתֵיהּ וְתָתֵיבְנֵיהּ לֵיהּ:

רש"י עד דרש אחיך. וכי תעלה על דעתך שיתנהו לו קודם שידרשהו, אלא דרשהו שלא יהא רמאי: והשבתו לו. שתהא בו השבה, שלא יאכל בביתך כדי דמיו ותתבעם ממנו. מכאן אמרו, כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל, ושאינו עושה ואוכל, ימכר:

(ג) וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: וְכֵן תַּעְבֹּד לַחֲמֹרֶהּ וְכֵן תַּעְבֹּד לִכְסוּתֶהּ וְכֵן תַּעֲבֹד לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ דִּי תֵּיבַד מִנֶּהּ וְתַשְׁכְּחִנַּהּ לֵית לָךְ רְשׁוּ לְאִתְכַּסָּאָה:

רש"י לא תוכל להתעלם. לכבוש עינך כאלו אינך רואה אותו:

(ד) לֹא תִרְאֶה אֶת חֲמוֹר אָחִיךָ אוֹ שׁוֹרוֹ נֹפְלִים בַּדֶּרֶךְ וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָקֵם תָּקִים עִמּוֹ: לָא תֶחֱזֵי יָת חֲמָרָא דְאָחוּךָ אוֹ תוֹרֵהּ רָמָן בְּאָרְחָא וְתִתְכְּבֵשׁ מִנְּהוֹן אֲקָמָא תְקִים עִמֵּהּ:

רש"י הקם תקים. זו טעינה. להטעין משאוי שנפל מעליו: עמו. עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו, ואמר לו הואיל ועליך מצוה אם רצית לטעון טעון, פטור:

(ה) לֹא יִהְיֶה כְלִי גֶבֶר עַל אִשָּׁה וְלֹא יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׂמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל עֹשֵׂה אֵלֶּה: לָא יְהֵי תִקוּן זַיִן דִּגְבַר עַל אִתְּתָא וְלָא יְתַקַּן גְּבַר בְּתִקוּנֵי אִתְּתָא אֲרֵי מְרָחַק קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ כָּל עָבֵד אִלֵּין:

רש"י לא יהיה כלי גבר על אשה. שתהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים, שאין זו אלא לשם ניאוף: ולא ילבש גבר שמלת אשה. לילך ולישב בין הנשים. דבר אחר שלא ישיר שער הערוה ושער של בית השחי: כי תועבת. לא אסרה תורה אלא לבוש המביא לידי תועבה:

(ו) כִּי יִקָּרֵא קַן צִפּוֹר לְפָנֶיךָ בַּדֶּרֶךְ בְּכָל עֵץ אוֹ עַל הָאָרֶץ אֶפְרֹחִים אוֹ בֵיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרֹחִים אוֹ עַל הַבֵּיצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים: אֲרֵי יְעָרַע קִנָּא דְצִפָּרָא קֳדָמָךְ בְּאָרְחָא בְּכָל אִילָן אוֹ עַל אַרְעָא אֶפְרוֹחִין אוֹ בֵיעִין וְאִמָּא רָבְעָא עַל אֶפְרוֹחִין אוֹ עַל בֵּיעִין לָא תִסַּב אִמָּא עַל בָּנַיָּא:

רש"י כי יקרא. פרט למזמן: לא תקח האם. בעודה על בניה:

(ז) שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים: שַׁלָּחָא תְשַׁלַּח יָת אִמָּא וְיָת בְּנַיָּא תִּסַּב לָךְ בְּדִיל דְּיֵיטַב לָךְ וְתוֹרִיכוּךְ יוֹמִין:

רש"י למען ייטב לך. אם מצוה קלה שאין בה חסרון כיס, אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל וחמר למתן שכרן של מצות חמורות:

נביאים - שמואל א - פרק יז

(טז) וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי הַשְׁכֵּם וְהַעֲרֵב וַיִּתְיַצֵּב אַרְבָּעִים יוֹם: וְקָרֵיב פְּלִישְׁתָּאָה וּמַקְדִּים וּמַחֲשִׁיךְ וְאִתְעַתַּד אַרְבְּעִין יוֹמִין:

רש"י **השכם והערב** . אמרו רבותינו (סוטה מב ב) : כדי לבטלם מקריאת שמע :

(יז) וַיֹּאמֶר יִשַׁי לְדָוִד בְּנוֹ קַח נָא לְאַחֶיךָ אֵיפַת הַקָּלִיא הַזֶּה וַעֲשָׂרָה לֶחֶם הַזֶּה וְהָרֵץ הַמַּחֲנֶה לְאַחֶיךָ: וַאֲמַר יִשַׁי לְדָוִד בְּרֵיהּ סַב כְּעָן לְאֶחָךְ מְכֵילְתָא דְקַלְיָא הָדֵין וְעַסְרָא טוּלְמִין דְּלַחְמָא הָדֵין וְאוֹבֵיל לְמַשְׁרְיָתָא לְאֶחָךְ: (יח) וְאֵת עֲשֶׂרֶת חֲרִצֵי הֶחָלָב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשַׂר הָאֶלֶף וְאֶת

אַחֵיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֶת עֲרֻבָתָם תִּקָּח: וְיַת עֲסַר גּוּבְנִין דַּחֲלָבָא הָאִלֵּין תּוֹבִיל לְרַב אַלְפָּא וְיַת אָחָיךְ תַּסְעֵיד לִשְׁלָם וְיַת טִיבֵיהוֹן תַּיְתֵי:

רש"י **חריצי החלב** . (תרגום :) גובנין דחלבא : **לשר האלף** . אני אומר : לשר של אותו אלף שאחיו (ס"א שאני) ממנו , שלכל השבטים היו שרי אלפים לפי אלפיהם , ואני שמעתי : לשר האלף זה יהונתן , שאמר עליו (לעיל יג ב) : ואלף היו עם יונתן בגבעת בנימין : **ואת ערובתם תקח** . ואת ערובת הצלתם ושלומם , תקח באזניך ובלבבך , ותגד לי . וכן תרגם יונתן : וית טיביהון תייתי : **ערובתם** . לשון הצלה , כמו (תהלים קיט קכב) ערוב עבדך לטוב , גרנטי"ש בלע"ז . ורבותינו אמרו (שבת נו א) : גט כריתות יקח מאתם ויביא לנשותיהם , להפריד עירוב שבינו לבינה :

(יט) וְשָׁאוּל וְהֵמָּה וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּעֵמֶק הָאֵלָה נִלְחָמִים עִם פְּלִשְׁתִּים: וְשָׁאוּל וְאִנּוּן וְכָל אֱנָשׁ יִשְׂרָאֵל בְּמֵישַׁר בּוּטְמָא מְגִיחִין קְרָבָא עִם פְּלִשְׁתָּאֵי: (כ) וַיַּשְׁכֵּם דָּוִד בַּבֹּקֶר וַיִּטֹּשׁ אֶת הַצֹּאן עַל שֹׁמֵר וַיִּשָּׂא וַיֵּלֶךְ כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ יִשַׁי וַיָּבֹא הַמַּעְגָּלָה וְהַחַיִל הַיֹּצֵא אֶל הַמַּעֲרָכָה וְהֵרִעוּ בַּמִּלְחָמָה: וְאַקְדֵּם דָּוִד בְּצַפְּרָא וּשְׁבַק יַת עָנָא עַל נָטְרָא וּנְסִיב וַאֲזַל כְּמָה דְפַקְּדֵיהּ יִשַׁי וְאָתָא לְכַרְכּוּמָא וּמַשְׁרֵית עָבְדֵי קְרָבָא נְפָקוּ לְסִדְרָא וְיַבִּיבוּ בְּקְרָבָא:

רש"י **המעגלה** . סביבות המחנה עושים מעגל , והיוצא חוץ , לפנים או לאחור , מתחייב . לפנים , שמא ירוצו עליו בני מערכות האויבים , לאחור , מבקש הוא לנוס :

(כא) וַתַּעֲרֹךְ יִשְׂרָאֵל וּפְלִשְׁתִּים מַעֲרָכָה לִקְרַאת מַעֲרָכָה: וְסַדְּרוּ יִשְׂרָאֵל וּפְלִשְׁתָּאֵי סִדְרָא לָקֳדָמוּת סִדְרָא:

רש"י **ותערוך ישראל** . מערכת ישראל :

כתובים - תהילים - פרק צה

(ב) נְקַדְּמָה פָנָיו בְּתוֹדָה בִּזְמִרוֹת נָרִיעַ לוֹ: נְקַדֵּם אַפּוּי בְּתוֹדָתָא בְּתוּשְׁבְּחַיָּא נְיַבֵּב קֳדָמוֹי:
(ג) כִּי אֵל גָּדוֹל יְהוָה וּמֶלֶךְ גָּדוֹל עַל כָּל אֱלֹהִים: אֲרוּם אֱלָהָא רַבָּא יְיָ וּמַלְכָּא רַבָּא עַל כָּל אֱלָהָא: (ד) אֲשֶׁר בְּיָדוֹ מֶחְקְרֵי אָרֶץ וְתוֹעֲפוֹת הָרִים לוֹ: דִּי בִידֵיהּ תְּלָיָן פִּשְׁפּוּשִׁין דְּאַרְעָא וְתוּקְפֵי רוּם טוּרַיָּא דִּי לֵיהּ:

רש"י **ותועפות** . לשון גובה כעוף המעופף :

(ה) אֲשֶׁר לוֹ הַיָּם וְהוּא עָשָׂהוּ וְיַבֶּשֶׁת יָדָיו יָצָרוּ: דִּי לֵיהּ יַמָּא וְהוּא עֲבָד יָתֵיהּ וְיַבֶּשְׁתָּא אַיְדוֹ בְּרִיאוּ: (ו) בֹּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרָעָה נִבְרְכָה לִפְנֵי יְהוָה עֹשֵׂנוּ: אֲתוֹן נִסְגּוֹד וְנִגְחַן נֵחָמוֹט קֳדָם יְיָ דַּעֲבִיד יָתָנָא:

רש"י **נברכה** . לשון ויברך את הגמלים (בראשית כד) :

(ז) כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ וַאֲנַחְנוּ עַם מַרְעִיתוֹ וְצֹאן יָדוֹ הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ: אֲרוּם הוּא אֱלָהָנָא וַאֲנַחְנָא עַמֵּיהּ וְעָאן רַעֲיַת אַיְדֵיהּ יוֹמָא דֵין אִם בְּמֵימְרֵיהּ תְּקַבְּלוּן:

רש"י **היום** . בעולם הזה אם בקולו תשמעו :

משנה שבועות פרק ה

א. שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן נוֹהֶגֶת בָּאֲנָשִׁים וּבַנָּשִׁים, בָּרְחוֹקִים וּבַקְּרוֹבִים, בַּכְּשֵׁרִים וּבַפְּסוּלִים, בִּפְנֵי בֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בִפְנֵי בֵית דִּין, מִפִּי עַצְמוֹ, וּמִפִּי אֲחֵרִים. אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּכַפֵּר בּוֹ בְּבֵית דִּין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, בֵּין מִפִּי עַצְמוֹ בֵּין מִפִּי אֲחֵרִים, כֵּיוָן שֶׁכָּפַר בּוֹ, חַיָּב. וְחַיָּב עַל זְדוֹן הַשְּׁבוּעָה וְעַל שִׁגְגָתָהּ עִם זְדוֹן הַפִּקָּדוֹן, וְאֵינוֹ חַיָּב עַל שִׁגְגָתָהּ. וּמָה חַיָּב עַל זְדוֹנָהּ, אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים:

ברטנורה (א) **שבועת הפקדון**. באנשים ובנשים. איידי דתנא בשבועת העדות באנשים ולא בנשים. תנא נמי הכא לכולהו: **בקרובים**. שבעל הפקדון קרוב לזה שהפקדון אצלו: בפני בית דין ושלא בפני בית דין. אם מפי עצמו נשבע שהוציא שבועה מפיו. או שענה אמן אחר השבועה. ואחר כך הודה חייב קרבן. דכתיב (ויקרא ה) וכחש בעמיתו. כל דהו: **ומפי אחרים**. ולא ענה אמן כגון משביע אני עליך שתחזיר לי פקדון. ואמר אין לך בידי כלום. אינו חייב עד שיכפור בבית דין: **וחכ"א וכו'**. והלכה כחכמים: **וחייב על זדון השבועה**. דלא כתיב בה ונעלם: **זדון השבועה**. שזכור על הפקדון ויודע שנתחייב על כפירתו קרבן: **ועל שגגתה עם זדון הפקדון**. שאינו יודע שחייב בשבועה זו קרבן אבל זכור הוא שהפקדון אצלו: **בכסף שקלי'**. הקנוי בשני סלעים דהכי כתיב גבי איל אשם (ויקרא ה) בערכך כסף שקלים:

ב. שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן כֵּיצַד. אָמַר לוֹ, תֵּן לִי פִקְדוֹנִי שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדֶךָ, שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ אֵין לְךָ בְּיָדִי, מַשְׁבִּיעֶךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, הֲרֵי זֶה חַיָּב. הִשְׁבִּיעַ עָלָיו חֲמִשָּׁה פְּעָמִים בֵּין בְּפָנֵי בֵית דִּין וּבֵין שֶׁלֹּא בִפְנֵי בֵית דִּין וְכָפַר, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מַה טַּעַם, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לַחֲזוֹר וּלְהוֹדוֹת:

ברטנורה (ב) **מפני שיכול לחזור ולהודות**. אחר כפירה נמצא שבכל שבועה הוא כופר ממון:

ג. הָיוּ חֲמִשָּׁה תּוֹבְעִין אוֹתוֹ, אָמְרוּ לוֹ תֵּן לָנוּ פִּקָּדוֹן שֶׁיֵּשׁ לָנוּ בְּיָדֶךָ, שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לָכֶם בְּיָדִי, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אֶחָת. שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי וְלֹא לְךָ וְלֹא לְךָ, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, עַד שֶׁיֹּאמַר שְׁבוּעָה בָאַחֲרוֹנָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, עַד שֶׁיֹּאמַר שְׁבוּעָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. תֵּן לִי פִקָּדוֹן וּתְשׁוּמֶת יָד גְּזֵל וַאֲבֵדָה שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדֶךָ, שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אֶחָת. שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי פִּקָּדוֹן וּתְשׁוּמֶת יָד וְגָזֵל וַאֲבֵדָה, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. תֵּן לִי חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכֻסְמִין שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדֶךָ, שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי, אֵינוֹ

חַיָּב אֶלָּא אֶחָת. שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדֵי חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכֻסְמִין, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אֲפִלּוּ אָמַר חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְכֻסֶּמֶת, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת:

ברטנורה (ג) **שבועה באחרונה**. אין לך בידי ולא לך ולא בשבועה. והשתא קיימא שבועה אכולהו. ואין הלכה לא כר"א ולא כר"ש: **אפילו אמר חטה ושעורה וכוסמת.** דסבר ר"מ הטוען את חברו חטה מין חטה קאמר וכן שעורה וכן כוסמת. דכתיב (שמות ט) והחטה והכוסמת. והוי כאילו טענו חטין ושעורין וכוסמין. ורבנן סברי גרגיר א' של חטה ושל שעורה ושל כוסמת קאמ' ואין הלכה כר"מ:

ד. אֲנַסְתָּ וּפִתִּיתָ אֶת בִּתִּי, וְהוּא אוֹמֵר לֹא אֲנַסְתִּי וְלֹא פִתִּיתִי. מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, חַיָּב. רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, שֶׁאֵינוֹ מְשֻׁלָּם קְנָס עַל פִּי עַצְמוֹ. אָמְרוּ לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְשֻׁלָּם קְנָס עַל פִּי עַצְמוֹ, מְשֻׁלָּם בֹּשֶׁת וּפְגָם עַל פִּי עַצְמוֹ:

ברטנורה (ד) **שאינו משלם קנס ע"פ עצמו**. וכיון דכי אודי לא מחייב כי כפר נמי לאו ממונא כפר ליה: **אבל משלם בושת ופגם**. הלכך ממונא כפר. ופלוגתא דרבנן ורבי שמעון. דר"ש סבר כי אמר לו אנסת או פיתית את בתי. קנסא קתבע מיניה שדמיו קצובין חמשים כסף. ולא קא תבע מיניה בושת ופגם שאין דמיו קצובים דלא שביק אינש מידי דקייץ ותבע מידי דלא קייץ. הלכך קנסא כפר ליה ופטור. ורבנן סברי בושת ופגם קא תבע ליה דלא שביק אינש מידי דכי מודה ביה לא מפטר ותבע מידי דכי מודה ביה מפטר הלכך כי כפר ליה ממונא כפר ליה וחייב. ואין הלכה כר"ש:

ה. גָּנַבְתָּ אֶת שׁוֹרִי, וְהוּא אוֹמֵר לֹא גָנַבְתִּי, מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, חַיָּב. גָּנַבְתִּי אֲבָל לֹא טָבַחְתִּי וְלֹא מָכַרְתִּי, מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, פָּטוּר. הֵמִית שׁוֹרְךָ אֶת שׁוֹרִי, וְהוּא אוֹמֵר לֹא הֵמִית, מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, חַיָּב. הֵמִית שׁוֹרְךָ אֶת עַבְדִּי, וְהוּא אוֹמֵר לֹא הֵמִית, מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, פָּטוּר. אָמַר לוֹ, חָבַלְתָּ בִּי וְעָשִׂיתָ בִּי חַבּוּרָה, וְהוּא אוֹמֵר לֹא חָבַלְתִּי וְלֹא עָשִׂיתִי בְךָ חַבּוּרָה, מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, חַיָּב. אָמַר לוֹ עַבְדּוֹ, הִפַּלְתָּ אֶת שִׁנֵּי וְסִמֵּיתָ אֶת עֵינִי, וְהוּא אוֹמֵר לֹא הִפַּלְתִּי וְלֹא סִמֵּיתִי, מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, פָּטוּר. זֶה הַכְּלָל, כָּל הַמְשֻׁלָּם עַל פִּי עַצְמוֹ, חַיָּב. וְשֶׁאֵינוֹ מְשֻׁלָּם עַל פִּי עַצְמוֹ, פָּטוּר:

ברטנורה (ה) **המית שורך את עבדי**. קנסא הוא דמשלם ל' סלעים אפילו אינו שוה אלא דינר: **א"ל עבדו הפלת את שיני**. קנסא הוא שיוציא עבדו לחירות בשביל אחד מאבריו:

גמרא שבועות דף לח ע"ב

אֲנַסְתָּ וּפִתִּיתָ אֶת בִּתִּי וְכוּלִּי. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן הוֹאִיל וְעִקַּר קְנָס הוּא תּוֹבֵעַ. אָמַר רָבָא: מָשָׁל דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאָדָם שֶׁאָמַר לַחֲבֵרוֹ תֵּן לִי חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכוּסְמִין שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ. אָמַר לוֹ שְׁבוּעָה שֶׁאֵין

לָךְ בְּיָדִי חִטִּין וְאִשְׁתְּכַח דְּחִטִּין הוּא דִּלֵּית לֵהּ הָא שְׁעוֹרִין וְכוּסְמִין אִית לֵהּ דְּפָטוּר דְּכִי אִשְׁתַּבַּע אַחִטִּין אַקּוּשְׁטָא מִשְׁתַּבַּע. אָמַר לֵהּ אַבַּיֵי: מִי דָּמֵי הָתָם בְּחִטִּין קָא כָּפַר לֵהּ בִּשְׁעוֹרִין וְכוּסְמִין לָא קָא כָּפַר לֵהּ הָכָא בְּכֹלָּא מִלְּתָא הוּא דְּקָא כָּפַר לֵהּ. הָא לָא דָּמְיָא אֶלָּא לְאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ תֵּן לִי חִטִּין וּשְׁעוֹרִין וְכוּסְמִין שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לָהּ בְּיָדִי כְּלָל וְאִשְׁתְּכַח דְּחִטִּין הוּא דִּלֵּית לֵהּ הָא שְׁעוֹרִין וְכוּסְמִין אִית לֵהּ דְּמָחַיָּב. אֶלָּא כִּי אָתָא רָבִין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְדִבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן: קָנָס הוּא תּוֹבֵעַ וְלֹא בֹּשֶׁת וּפְגָם לְדִבְרֵי חֲכָמִים אַף בֹּשֶׁת וּפְגָם הוּא תּוֹבֵעַ. בְּמַאי קָא מִיפְלְגֵי. אָמַר רַב פַּפָּא: רַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר לָא שָׁבִיק אֱנָשׁ מִידֵּי דְּקָיֵץ וְתָבַע מִידֵּי דְּלָא קַיִץ. וְרַבָּנָן סָבְרֵי לָא שָׁבִיק מִידֵּי דְּכִי מוֹדֶה בֵּהּ לָא מִפְּטַר וְתָבַע מִידֵּי דְּכִי מוֹדֶה בֵּהּ מִיפְּטַר:

רש"י **ועיקר קנס הוא תובע**. עיקר תביעתו על הקנס הוא ואף על גב דבושת ופגם נמי בכלל כפירה נינהו לא מחייב עלייהו כדמפרש ואזיל: **רבא בכולא מילתא כפר ליה**. דהא לא אנסתי קאמר והבושת ופגם בכלל כפירה: **הא לא דמיא**. קשיא דאביי היא דקמסיק למילתיה:

זוהר קדושים דף פ"ז ע"ב

רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח קְרָא וְאָמַר (ויקרא י"ט) לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם. הָא בְּכַמָּה אֲתַר אוּקְמוּהָ חֲבְרַיָּא וְכָל הַנֵּי קְרָאֵי אַבַּתְרַיהּ. וְכָל חַד וְחַד בְּאִתְגַּלְיָא אֲבָל הַאי קְרָא אִית לְאִתְעָרָא בֵּיהּ דְּכְתִיב (שם) מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְגוֹמֵר. מִפְּנֵי שֵׂיבָה. שֵׂיבָה דְּאוֹרַיְתָא סְתָם. תָּקוּם דְּבָעֵי בַּר נַשׁ לְמֵיקָם בְּקִיּוּמָא (מִכָּאן דְּבָעֵי בַּר נַשׁ לְמֵיקָם) מִקַּמֵּי סֵפֶר תּוֹרָה וְהָכִי רַב הַמְנוּנָא (ס"א יִיסָא) סָבָא כַּד הֲוָה חָמֵי סֵפֶר תּוֹרָה הֲוָה קָם מִקַּמֵּיהּ וְאָמַר מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם (כַּד הֲוָה חוּמְשָׁא דְּאוֹרַיְתָא הֲוָה קָם מִקַּמֵּיהּ) (ס"א עָבִיד לֵיהּ הִדּוּרָא) (וְהֲוָה אָמַר וְהִדַּרְתָּ פְּנֵי זָקֵן) כְּגַוְונָא דָּא בָּעֵי בַּר נַשׁ לְמֵיקָם בְּקִיּוּמֵיהּ לְקַמֵּיהּ דְּתַלְמִיד חָכָם בְּגִין דְּאִיהוּ קָאִים בְּקִיּוּמָא (נ"א בְּדִיוּקְנָא) קַדִּישָׁא עִלָּאָה וְרָמֵז לְכַהֲנָא עִלָּאָה (ס"א וְהָכָא רְמִיז לְעַתִּיק קַדִּישָׁא עִלָּאָה) דִּכְתִיב וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן דְּאִיהוּ בְּעִלְמָא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מִכָּאן רָמֵז לְתוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְרָמֵז לְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה וְתוּ תְּנִינָן. הַאי קְרָא לְדָרְשָׁא הוּא דְּאָתָא מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם כְּמָה דְּאִתְעָרוּ בֵּיהּ חֲבְרַיָּא מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם אַזְהָרָה לֵיהּ לְבַר נַשׁ עַד לָא יִסְתַּלַּק בְּסֵיבוּתָא דְּיֵקִים בְּקִיּוּמָא טָבָא בְּעִלְמָא בְּגִין דְּדֵין הוּא הִדּוּרָא לֵיהּ אֲבָל לְסוֹף יוֹמוֹי לֵית שְׁבָחָא לֵיהּ לְבַר נַשׁ כָּל כָּךְ דְּאִיהוּ סִיב וְלָא יָכִיל לְמֶהֱוֵי בִּישׁ אֶלָּא שְׁבָחָא דִּילֵיהּ כַּד אִיהוּ בְּתוּקְפֵּיהּ וְאִיהוּ טָב וּשְׁלִמָּה מַלְכָּא צָוַח וְאָמַר (משלי כ) גַּם בְּמַעֲלָלָיו יִתְנַכֶּר נַעַר וְגוֹ'. כְּגַוְונָא דָּא כְּתִיב (קהלת יב) וּזְכוֹר אֶת בּוֹרְאֶךָ בִּימֵי בְחוּרוֹתֶיךָ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר וַדַּאי (הָכִי הוּא) אַרְחָא דָּא מְתַקְּנָא קַמָּן וְהַאי אוֹרְחָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. פָּתַח וְאָמַר (תהלים א) כִּי יוֹדֵעַ יְיָ דֶּרֶךְ צַדִּיקִים וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים תֹּאבֵד מַאי כִּי יוֹדֵעַ

יְיָ אֶלָּא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יוֹדַע וְאַשְׁגַּח בְּאָרְחָא דְצַדִּיקַיָּא לְהוֹטָרָא לְהוּ וּלְאַגָּנָא לְהוּ וְהוּא אָזִיל קַמַּיְהוּ לְנַטָּרָא לְהוּ וּבְגִין כָּךְ מַאן דְּנָפִיק לְאָרְחָא בָּעֵי דְּלֶהֱוֵי הַהִיא אָרְחָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְיִשְׁתַּדַּל לֵיהּ בַּהֲדַיְהוּ וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב כִּי יוֹדֵעַ יְיָ דֶּרֶךְ צַדִּיקִים וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים תֹּאבֵד הִיא מִגַּרְמָהּ בְּגִין דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא אִשְׁתְּמוֹדָע לֵיהּ לְהַהוּא אָרְחָא דְּלְהוֹן וְלָא אָזִיל בַּהֲדַיְהוּ. כְּתִיב דֶּרֶךְ וּכְתִיב אֹרַח מַה בֵּין הַאי לְהַאי אֶלָּא דֶּרֶךְ דְּשַׁאר קַרְסוֹלֵי בְּנֵי נְשָׁא אָזְלוּ בֵּהּ. אֹרַח דְּאִיהוּ אִתְפַּתַּח מִן זְמָנָא זְעִירָא (דְּא אֹרַח כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (איוב לד) וְאֹרַח לְחַבְרֵהּ עִם פּוֹעֲלֵי אָוֶן) וְעַל אָרְחָא דָּא כְּתִיב (משלי ד) וְאוֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נוֹגַהּ הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם. אָמַן כֵּן יְהִי רָצוֹן. בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן: יִמְלוֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

תרגום הזוהר רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח הַמִּקְרָא וְאָמַר, לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם. זֶה, הֶעָמִידוּ הַחֲבֵרִים בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, וְכָל אֵלּוּ הַכְּתוּבִים שֶׁלְּאַחֲרָיו, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד פֵּרְשׁוֹ עַל פִּי נִגְלֶה. אֲבָל בְּמִקְרָא זֶה יֵשׁ לְהָעִיר בּוֹ. שֶׁכָּתוּב, מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְגוֹ'. מִפְּנֵי שֵׂיבָה, הַיְנוּ מִפְּנֵי שֵׂיבָה אוֹרַיְתָא סְתָם תָּקוּם. מִכָּאן שֶׁאָדָם צָרִיךְ לָקוּם מִפְּנֵי סֵפֶר תּוֹרָה. וְכָךְ עָשָׂה רַב הַמְנוּנָא סָבָא, כְּשֶׁהָיָה רוֹאֶה סֵפֶר תּוֹרָה, הָיָה קָם מִפָּנֶיהָ, וְאָמַר, מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם. כְּעֵין זֶה צָרִיךְ הָאָדָם לָקוּם מְלֹא קוֹמָתוֹ לִפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נִמְצָא בַּצּוּרָה הַקְּדוֹשָׁה הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁהוּא, רוֹמֵז לְכֹהֵן הַקָּדוֹשׁ הָעֶלְיוֹן, שֶׁכָּתוּב, וְהַדַּרְתָּ פְּנֵי זָקֵן, שֶׁהוּא בָּעוֹלָם, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מִכָּאן רָמֶז לְכֹהֵן הַקָּדוֹשׁ הָעֶלְיוֹן, שֶׁכָּתוּב, וְהַדַּרְתָּ פְּנֵי זָקֵן, שֶׁהוּא בָּעוֹלָם, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מִכָּאן רָמֶז לְתוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וּלְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְעוֹד לְמַדְנוּ. מִקְרָא זֶה, מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם, הוּא לְדָרֹשׁ, כְּמוֹ שֶׁהֵעִירוּ בּוֹ הַחֲבֵרִים. מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם, הַתּוֹרָה מַזְהִירָה לָאָדָם, שֶׁלִּפְנֵי בֵּיאָתוֹ לְשֵׂיבָה יָקוּם בְּקִיּוּם טוֹב בָּעוֹלָם, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, מִשּׁוּם שֶׁזֶּה הֶדֶר לוֹ, אֲבָל אִם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה בְּסוֹף יָמָיו, אֵין שֶׁבַר לְאָדָם כָּל כָּךְ, כֵּיוָן שֶׁהוּא זָקֵן וְאֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת רָע. אֶלָּא שְׁבָחוֹ הוּא, כְּשֶׁהוּא בְּכֹחוֹ וְהוּא טוֹב. וּשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ צָוַח וְאָמַר, גַּם בְּמַעֲלָלָיו יִתְנַכָּר נַעַר וְגוֹ'. כְּעֵין זֶה כָּתוּב, וּזְכוֹר אֶת בּוֹרְאֶיךָ בִּימֵי בְחוּרוֹתֶיךָ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר וַדַּאי דֶּרֶךְ הַזֶּה מְתוּקָן לְפָנֵינוּ, וְזֶהוּ דֶּרֶךְ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. פָּתַח וְאָמַר כִּי יוֹדֵעַ ה' דֶּרֶךְ צַדִּיקִים וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים תֹּאבֵד. שׁוֹאֵל, מַהוּ כִּי יוֹדֵעַ ה'. אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ וּמַשְׁגִּיחַ בְּדֶרֶךְ הַצַּדִּיקִים לְהֵטִיב לָהֶם וּלְהָגֵן עֲלֵיהֶם, וְהוּא הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם לְשָׁמְרָם. וּמִשּׁוּם זֶה מִי שֶׁיּוֹצֵא לַדֶּרֶךְ, צָרִיךְ שֶׁהַדֶּרֶךְ הַזּוֹ תִּהְיֶה דֶּרֶךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְיִשְׁתַּתֵּף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִמּוֹ. וּמִשּׁוּם זֶה כָּתוּב, כִּי יוֹדֵעַ ה' דֶּרֶךְ צַדִּיקִים וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים תֹּאבֵד, שֶׁתֹּאבֵד מֵאֱלֹהֶיהָ, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא נוֹדָע לַדֶּרֶךְ הַהִיא שֶׁלָּהֶם, וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ עִמָּהֶם. שׁוֹאֵל, פַּעַם כָּתוּב דֶּרֶךְ וּפַעַם כָּתוּב אֹרַח, מַה בֵּין זֶה לָזֶה, וּמֵשִׁיב, אֶלָּא דֶּרֶךְ, הוּא, שֶׁכָּל קַרְסוֹלֵי בְּנֵי אָדָם הוֹלְכִים בּוֹ. אֹרַח, הוּא שֶׁנִּפְתָּח מִזְּמַן קָצָר, וְעוֹד לֹא הָלְכוּ בּוֹ הַרְבֵּה. וְעַל אֹרַח זֶה כָּתוּב וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ וְאוֹר עַד נָכוֹן הַיּוֹם.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ד

א. הָיָה אוֹכֵל בְּבֵיתוֹ זֶה וּפָסַק סְעֻדָּתוֹ וְהָלַךְ לְבֵית אַחֵר אוֹ שֶׁהָיָה אוֹכֵל וּקְרָאָהוּ חֲבֵרוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ וְיָצָא לוֹ לְפֶתַח בֵּיתוֹ וְחָזַר, הוֹאִיל וְשִׁנָּה מְקוֹמוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְמַפְרֵעַ עַל מַה שֶּׁאָכַל וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה הַמּוֹצִיא וְאַחַר כֵּן יִגְמֹר סְעֻדָּתוֹ: **ב.** חֲבֵרִים שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים לֶאֱכֹל וְיָצְאוּ לִקְרַאת חָתָן אוֹ לִקְרַאת כַּלָּה, אִם הִנִּיחוּ שָׁם זֶקֶן אוֹ חוֹלֶה חוֹזְרִין לִמְקוֹמָן וְגוֹמְרִין סְעֻדָּתָן וְאֵינָן צְרִיכִין לְבָרֵךְ שְׁנִיָּה. וְאִם לֹא הִנִּיחוּ שָׁם אָדָם כְּשֶׁהֵן יוֹצְאִין צְרִיכִין בְּרָכָה לְמַפְרֵעַ וּכְשֶׁהֵן חוֹזְרִין צְרִיכִין בְּרָכָה לְכַתְּחִלָּה: **ג.** וְכֵן אִם הָיוּ מְסֻבִּין בְּשֻׁתִּיָּה אוֹ לֶאֱכֹל פֵּרוֹת שֶׁכָּל הַמְּשַׁנֶּה מְקוֹמוֹ הֲרֵי פָּסַק אֲכִילָתוֹ וּלְפִיכָךְ מְבָרֵךְ לְמַפְרֵעַ עַל מַה שֶּׁאָכַל וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ שְׁנִיָּה לְכַתְּחִלָּה עַל מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לֶאֱכֹל וְהַמְּשַׁנֶּה מְקוֹמוֹ מִפְּנֵי לְפָנָיו בְּבֵית אֶחָד אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ. אֲבָל בְּמִזְרָחָה שֶׁל תְּאֵנָה וּבָא לֶאֱכֹל בְּמַעֲרָבָהּ צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ:

מוסר

ספר חסידים סימן רכא

וּבַגּוֹיִים לֹא יִתְחַשָּׁב (במדבר כג) כָּל רוֹאֵיהֶם יַכִּירוּם כִּי הֵם זֶרַע בֵּרַךְ ה'. כֵּיצַד שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ יִשְׂרָאֵל אִם בָּאִים חֲיָלוֹת עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ עַל בִּגְדֵיהֶם סִימָן מֵעֲבוֹדָה זָרָה וְשֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ עַצְמָם כְּאִלּוּ הֵם מְשֻׁרְתֵי עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלֹּא יְשִׂימוּ עַל בָּתֵּיהֶם סִימָן מֵעֲבוֹדָה זָרָה וְשֶׁלֹּא יְגַלְּחוּ בְּגַבֵּהּ הָרֹאשׁ שֶׁיִּהְיוּ הַנָּכְרִים סְבוּרִים שֶׁהֵם נָכְרִים וְאִם נָכְרִים עוֹבְרִים וּפוֹגְעִים בָּהֶן יְהוּדִים וְהַנָּכְרִים הוֹלְכִים בְּבֵית תִּפְלָתָם לֹא יֵלְכוּ עִמָּהֶם הַיְהוּדִים שֶׁיִּהְיוּ סְבוּרִים שֶׁהֵם נָכְרִים שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים מד) אִם שָׁכַחְנוּ שֵׁם אֱלֹהֵינוּ וַנִּפְרוֹשׂ כַּפֵּינוּ לְאֵל זָר הֲלֹא אֱלֹהִים יַחְקֹר זֹאת. וּכְתִיב (מ"ב י) וַיָּבֹא יֵהוּא וִיהוֹנָדָב בֶּן רֵכָב בֵּית הַבַּעַל וַיֹּאמְרוּ לְעוֹבְדֵי הַבַּעַל חִפְּשׂוּ וּרְאוּ פֶּן יֵשׁ פֹּה עִמָּכֶם מֵעַבְדֵי ה' כִּי אִם עוֹבְדֵי הַבַּעַל לְבַדָּם כִּי הָיוּ יְרֵאִים פֶּן יִהְיֶה מֵעַבְדֵי ה' עִמָּהֶם מִיְּרֵאַת הַמֶּלֶךְ:

כי תצא יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֹ דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(ח) **שלישי** כִּי תִבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ: אֶרֶי תִבְנֵי בַּיְתָא חַדְתָּא וְתַעְבֵּד תְּיָקָא לְאִגָּרָךְ וְלָא תְשַׁוֵי חוֹבַת דִּין דְּקְטוֹל בְּבֵיתָךְ אֲרֵי יִפֵּל דָּנָפֵל מִנֵּהּ:

רש"י כי תבנה בית חדש. אם קימת מצות שלוח הקן סופך לבנות בית חדש ותקיים מצות מעקה, שמצוה גוררת מצוה, ותגיע לכרם ושדה ולבגדים נאים. לכך נסמכו פרשיות

הללו: מעקה. גדר סביב לגג, ואונקלוס תרגם תיקא כעין תיק שמשמר מה שבתוכו: כי יפל הנפל. ראוי זה לפול ואף על פי כן לא תתגלגל מיתתו על ידך, שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חיב:

(ט) לֹא תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע וּתְבוּאַת הַכָּרֶם: לָא תִזְרַע כַּרְמָךְ עֵרוּבִין דִּילְמָא תִסְתָּאַב דִּמְעַת זַרְעָא דִּי תִזְרַע וַעֲלַלַת כַּרְמָא:

רש"י כלאים. חטה ושעורה וחרצן במפלת יד: פן תקדש. כתרגומו תסתאב. כל דבר הנתעב על האדם, בין לשבח כגון הקדש, בין לגנאי כגון אסור, נופל בו לשון קדש, כמו (ישעיה סה, ה) אל תגש בי כי קדשתיך: המלאה. זה מלוי ותוספת שהזרע מוסיף:

(י) לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו: לָא תִרְדֵּי בְתוֹרָא וּבְחֲמָרָא כַּחֲדָא:

רש"י לא תחרש בשור ובחמור. הוא הדין לכל שני מינים שבעולם, והוא הדין להנהיגם יחד קשורים זוגים בהולכת שום משא:

(יא) לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו: לָא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵזָא עֲמַר וְכִתָּן מְחֵבַּר כַּחֲדָא:

רש"י שעטנז. לשון ערוב. ורבותינו פרשו שוע טווי ונווז:

(יב) גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לְךָ עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ: כְּרֵסְפְּדִין תַּעְבֵּד לָךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפֵי כְסוּתָךְ דִּי תְכַסֵּי בַהּ:

רש"י גדלים תעשה לך. אף מן הכלאים. לכך סמכן הכתוב:

נביאים - שמואל א - פרק יז

(כב) וַיִּטֹּשׁ דָּוִד אֶת הַכֵּלִים מֵעָלָיו עַל יַד שׁוֹמֵר הַכֵּלִים וַיָּרָץ הַמַּעֲרָכָה וַיָּבֹא וַיִּשְׁאַל לְאֶחָיו לְשָׁלוֹם: וּשְׁבַק דָּוִד יָת מָנָיָא דִּי עֲלוֹהִי עַל דִּי נְטִיר מָנָיָא דִּי עֲלוֹהִי עַל דִּי נָטִיר מָנָיָא וּרְהַט לְסַדְרָא וַאֲתָא וּשְׁאַל לַאֲחוֹהִי בִּשְׁלָם:

רש"י **שומר הכלים** . של בני הצבא . (כג) ממערות פלשתים . כתיב , רבותינו דרשו (סוטה מב ב) : מאה בני אדם הערו בערפה אמו , כשפירשה מאחרי רות ונעמי חמותה :

(כג) וְהוּא מְדַבֵּר עִמָּם וְהִנֵּה אִישׁ הַבֵּנַיִם עוֹלֶה גָּלְיָת הַפְּלִשְׁתִּי שְׁמוֹ מִגַּת (ממערות) מִמַּעַרְכוֹת פְּלִשְׁתִּים וַיְדַבֵּר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמַע דָּוִד: וְהוּא מְמַלֵּיל עִמְּהוֹן וְהָא גַּבְרָא מְבֵּינַיְהוֹן סְלִיק גָּלְיָת פְּלִשְׁתָּאָה שְׁמֵהּ מִגַּת מִסְדְּרֵי פְּלִשְׁתָּאֵי וּמַלֵּיל כְּפִתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין וּשְׁמַע דָּוִד: (כד) וְכֹל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּרְאוֹתָם אֶת הָאִישׁ וַיָּנֻסוּ מִפָּנָיו וַיִּירְאוּ מְאֹד: וְכָל אֱנָשׁ יִשְׂרָאֵל בְּמֶחֱזֵיהוֹן יָת גַּבְרָא וְאַפִּיכוּ מִן קֳדָמוֹהִי וּדְחִילוּ לַחֲדָא: (כה) וַיֹּאמֶר אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַרְאִיתֶם הָאִישׁ הָעֹלֶה הַזֶּה כִּי לְחָרֵף אֶת יִשְׂרָאֵל עֹלֶה וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יַכֶּנּוּ יַעְשְׁרֶנּוּ הַמֶּלֶךְ עֹשֶׁר גָּדוֹל וְאֶת בִּתּוֹ יִתֶּן לוֹ וְאֶת בֵּית אָבִיו יַעֲשֶׂה חָפְשִׁי בְּיִשְׂרָאֵל: וַאֲמַר אֱנָשׁ יִשְׂרָאֵל הַחֲזִיתוּן גַּבְרָא דְסָלִיק הָדֵין אֲרֵי לְחַסָּדָא יָת יִשְׂרָאֵל סְלִיק וִיהֵי גַּבְרָא דְיַקְטְלִינֵיהּ יַעְתְּרִינֵיהּ מַלְכָּא עוֹתַר סַגִּי וְיָת בְּרָתֵיהּ יִתֶּן לֵהּ וְיָת אֲבוּהִי יַעֲבֵיד חוֹרִין רַבְרְבִין בְּיִשְׂרָאֵל:

רש"י **יעשה חפשי** . מדברים האמורים במשפטי המלוכה :

(כו) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הָאֲנָשִׁים הָעֹמְדִים עִמּוֹ לֵאמֹר מַה יֵּעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת הַפְּלִשְׁתִּי הַלָּזֶ וְהֵסִיר חֶרְפָּה מֵעַל יִשְׂרָאֵל כִּי מִי הַפְּלִשְׁתִּי הֶעָרֵל הַזֶּה כִּי חֵרֵף מַעַרְכוֹת אֱלֹהִים חַיִּים:
וַאֲמַר דָּוִד לְגַבְרַיָּא דְקַיְמִין עִמֵּהּ לְמֵימַר מַה יִתְעֲבֵיד לְגַבְרָא דְיִקְטוֹל יַת פְּלִשְׁתָּאָה דֵּיכִי וְיַעְדֵּי חִסּוּדָא מֵעַל יִשְׂרָאֵל אֲרֵי מַן פְּלִשְׁתָּאָה עָרֵלָא הָדֵין אֲרֵי חֵסַד סִדְרֵי עָבְדֵי קָרֵבָא דְעַמֵּהּ דַּיָּי קַיְמָא:

כתובים - תהילים - פרק קט

(ט) יִהְיוּ בָנָיו יְתוֹמִים וְאִשְׁתּוֹ אַלְמָנָה: יְהוֹן בְּנוֹי יַתְמֵי וְאִתְּתֵיהּ אַרְמַלְתָּא: (י) וְנוֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשִׁאֲלוּ וְדָרְשׁוּ מֵחָרְבוֹתֵיהֶם: וְאִטַלְטְלָא יְטַלְטְלוּן בְּנוֹי וְשַׁאֲלוּן וְתִבְעוּן מִדְּהָווֹת צָרַתְהוֹן:

רש"י **ושאלו ודרשו מחרבותיהם** . הכל ישאלו עליה' מה נהיתה בפלוני ופלוני מתוך קול חורבה שיצא עליהם : **ודרשו** . משמע מאת אחרים שהרי נקוד חטף קמץ וכן ושאלו מפי אחרים הוא משמע שישאלו אחרים עליהם , ויש לפתור ושאלו ממשקל חזק יהיו משאלים על הפתחים :

(יא) יְנַקֵּשׁ נוֹשֶׁה לְכָל אֲשֶׁר לוֹ וְיָבֹזּוּ זָרִים יְגִיעוֹ: יְגַבֵּב מְזוֹפָא לְכָל דִּילֵיהּ וְיִבְזוּן נָכְרָאִין לֵיעוּתֵיהּ:

רש"י **ינקש נושה לכל אשר לו** . אדם הטורח מחזיר ולהוט לעשות דבר נופל בו לשון מתנקש כלומר מוטרף ומתלבט כמו (דניאל ה) וארכובתיה דא לדא נקשן וכן פן תנקש אחריהם אף כאן יהיה הנושה בעשו את עבודתו שנאמר ורב יעבד צעיר , ל"א יהיה הנושה נוגע ונקרב לכל אשר לו ינקש שייטאצופי"ץ בלע"ז יהי משפט הנושה נוקש ונשען על כל ממונו וזהו יעקב הנושה בעשו את עבודתו שנאמר ורב יעבד צעיר מצאתי בדור אחר שיבא אחר כורתו ימח שמו וטבעו שאפילו זכרון לא יפול עליו בפי הדור הנולד בעול' לאחר שנשחת שמו שארטרמיר"א בלע"ז :

(יב) אַל יְהִי לוֹ מֹשֵׁךְ חָסֶד וְאַל יְהִי חוֹנֵן לְיִתוֹמָיו: לָא יְהֵי לֵיהּ נָגֵיד חִסְדָּא וְלָא יְהֵי לֵיהּ חָיֵס עַל יְתָמוֹי: (יג) יְהִי אַחֲרִיתוֹ לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמָם: יְהִי סוֹפֵיהּ לְאִשְׁתֵּצָיָא בְּדָר אוֹחֳרָן יְתְמְחֵי שְׁמְהוֹן:

משנה ערכין פרק א

א. הַכֹּל מַעֲרִיכִין, וְנֶעֱרָכִין, נוֹדְרִים, וְנִדָּרִים, כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים, נָשִׁים וַעֲבָדִים. טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, נוֹדְרִים וְנִדָּרִים וּמַעֲרִיכִין, אֲבָל לֹא נֶעֱרָכִין, שֶׁאֵינוֹ נֶעֱרָךְ אֶלָּא זָכָר וַדַּאי וּנְקֵבָה וַדַּאִית. חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, נִדָּרִין וְנֶעֱרָכִין, אֲבָל לֹא נוֹדְרִין וְלֹא מַעֲרִיכִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶם דֵּעַת. פָּחוּת מִבֶּן חֹדֶשׁ, נִדָּר אֲבָל לֹא נֶעֱרָךְ:

ברטנורה (א) **הכל מעריכין**. הכל, לאתויי בן שלש עשרה שנה ויום אחד ולא הביא שתי שערות, שהוא מעריך. והוא מופלא הסמוך לאיש. ומופלא אקרי ליה, לפי שבודקים אותו אם יודע להפלות ולפרש לשם מי נדר ולשם מי הקדיש. אע"ג דאיש כי יפליא כתיב (ויקרא כז), כשהוא סמוך לפרקו קרוי איש לענין זה. והכל דקאי נמי על נערכים, לאתויי מנוול ומוכה שחין שאין שוין דמים. דסלקא דעתך אמינא נדר בערכך כתיב (שם), כל שישנו בדמים ישנו בערכין, כל שאינו בדמים אינו בערכין, קמשמע לן והכל דקאי על נודרים, משום נידרים נקט יה. ונידרים גופיה אצטריך, לאתויי פחות מבן חודש שהוא נידר אע"פ שאינו נערך: **מעריכין**. אם אמר על אחד, ערך פלוני עלי, נותן ערך אותו פלוני כפי שניו כמו שקצוב בפרשת ערכין, שהערך נותן לפי שנים של נערכין: **ונערכין**. אם אמר אחר עליו, ערך פלוני זה עלי. או אמר הוא עצמו, ערכי עלי: **נודרים**. אמר, דמי פלוני עלי, צריך שיתן כמו שהוא יפה למכור בשוק: **ונידרים**. אמר אחר עליו, דמי פלוני עלי. או אמר הוא עצמו, דמי עלי: **כהנים ולוים**. כהנים אצטריכא ליה לאשמועינן דנערכין, דסלקא דעתך אמינא הואיל וכתיב (שם) והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן ישראל לפני כהן ולא כהן לפני כהן, הלכך כהן ליתיה בערכין דאי עני הוא לא קרינא ביה והעמידו לפני הכהן, קמשמע לן דכהנים איתנהו בתורת ערכין. ואיידי דתנן כהנים, תנן לויים וישראלים: **נשים ועבדים**. והאשה משלמת כשתתאלמן או תתגרש, והעבד כשישתחרר: טומטום ואנדרוגינוס נודרים ונידרים. שהרי יש להם דמים: **ומעריכין**. את אחרים. אם אמרו ערך פלוני עלי, נותנים ערך אותו פלוני: **אבל לא נערכין**. אם אמר ערכי עלי, או אמר אחר עליהם ערך פלוני עלי, לא אמר כלום. דזכר ונקבה אמורים בפרשת ערכין, עד שיהיה זכר ודאי או נקבה ודאית: **פחות מבן חודש נידר**. אם אמר, דמיו עלי. שהרי שוה דמים כל שהן: **אבל לא נערך**. שלא נאמר ערך בפרשה אלא מבן חודש ומעלה:

ב. הַנָּכְרִי, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר נֶעֱרָךְ אֲבָל לֹא מַעֲרִיךְ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מַעֲרִיךְ אֲבָל לֹא נֶעֱרָךְ. זֶה וָזֶה מוֹדִים, שֶׁנּוֹדְרִין וְנִדָּרִין:

ברטנורה (ב) **נכרי, ר' מאיר אומר נערך**. תרי קראי כתיבי בפרשת ערכין, חד ריבוי וחד מיעוט. בני ישראל, מיעט את הנכרי. איש כי יפליא, ריבה כל איש ואפילו נכרי במשמע. ר' מאיר סבר, נכרי נערך ולא מעריך, שכן מצינו שריבה הכתוב בנערכים יותר מבמעריכים שהרי חרש שוטה וקטן נערכין אבל לא מעריכין, הלכך שדי מיעוטא למעריך, וריבויא לנערך: ר' יהודה אומר נכרי מעריך ולא נערך. שכן מצינו טומטום ואנדרוגינוס מעריכים ולא נערכים. והלכה כר' יהודה הלכך נכרי שאמר ערך ישראל

פלוני עלי, חייב ליתן כפי שניו הערך הקצוב בפרשה. וישראל שאמר ערך נכרי פלוני עלי, או נכרי שאמר ערכי עלי, לא אמר כלום:

ג. הַגּוֹסֵס, וְהַיּוֹצֵא לֵיהָרֵג, לֹא נִדַּר וְלֹא נָעֲרַךְ. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקַבְיָא אוֹמֵר, נֶעֱרַךְ, מִפְּנֵי שֶׁדָּמָיו קְצוּבִין (אֲבָל אֵינוֹ נִדָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין דָּמָיו קְצוּבִין). רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, נוֹדַר וּמַעֲרִיךְ וּמַקְדִּישׁ. וְאִם הִזִּיק, חַיָּב בַּתַּשְׁלוּמִין:

ברטנורה (ג) **הגוסס לא נידר**. דלאו בר דמים הוא, דלמיתה הוא עומד: **ולא נערך**. דכתיב והעמידו והעריכו, והאי לאו בר העמדה והערכה הוא: **והיוצא ליהרג**. שנגמר דינו בבית דין של ישראל אבל יוצא ליהרג על פי המלכות, לא שנא מלכי ישראל ולא שנא מלכות של נכרים דברי הכל מעריך ונערך: **לא נידר**. דלאו בר דמים הוא: **ולא נערך**. דכתיב (ויקרא כז) כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה ור' חנינא בן עקביא דאמר נערך, מוקי להאי קרא דכל חרם אשר יחרם לדרשא אחריתי: **ר' יוסי אומר כו'**. ר' יוסי ותנא קמא לא פליגי בנודר ומעריך ומקדיש. כי פליגי באם הזיק תנא קמא סבר, אם הזיק פטור מן התשלומים. ואע"פ שמזיק חייב בתשלומין מן התורה, מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא, אלא כמלוה על פה, ומלוה על פה אינו גובה מן היורשים. ורבי יוסי סבר, מלוה הכתובה בתורה כמלוה הכתובה בשטר דמיא וגובה מן היורשים. והלכה כתנא קמא. אבל לאחר שתקנו דמלוה על פה גובה מן היורשים בית דין גובין מממונו ומשלמים מה שהזיק:

ד. הָאִשָּׁה שֶׁהִיא יוֹצְאָה לֵיהָרֵג, אֵין מַמְתִּינִין לָהּ עַד שֶׁתֵּלֵד. יָשְׁבָה עַל הַמַּשְׁבֵּר, מַמְתִּינִין לָהּ עַד שֶׁתֵּלֵד. הָאִשָּׁה שֶׁנָּֽהֲרָגָה, נֶֽהֱנִין בִּשְׁעָרֶיהָ. בְּהֵמָה שֶׁנֶּֽהֱרְגָה, אֲסוּרָה בַּהֲנָיָה:

ברטנורה (ד) **אין ממתינין לה עד שתלד**. דמהו דתימא ולדות ממונא דבעל הן כדכתיב (שמות כא) כאשר ישית עליו בעל האשה, ולא נפסדינהו מיניה, קמשמע לן דכתיב (דברים כב) ומתו גם שניהם, גם לרבות את הולד: **ישבה על המשבר**. מקום מושב האשה היולדת קרוי משבר: **ממתינין לה עד שתלד**. דכיון דנעקר לצאת, גופא אחרינא הוא ואינו כגוף אמו: **נהנין בשערה**. לאו שערה ממש קאמר, אלא פאה שהיתה לה משער אשה אחרת קשורה לשערה. ודוקא כשאמרה תנו אותה לבתי או לפלונית, דכיון דאמרה תנו גליא דעתה דלא ניחא לה דתהוי כגופה לאתסורי, וכנטולה מחיים דמיא. אבל בענין אחר אסור, שנויי המת אסורים בהנאה: **בהמה שנהרגה אסורה בהנאה**. אפילו שערה:

גמרא ערכין דף ו ע"א

תָּנוּ רַבָּנָן: סָלַע זוֹ לְצָדָקָה עַד שֶׁלֹּא בָּאתָה לְיַד גַּבַּאי מֻתָּר לְשַׁנּוֹתָהּ. מִשֶּׁבָּאתָה לְיַד גַּבַּאי אָסוּר לְשַׁנּוֹתָהּ אֵינִי וְהָא רַבִּי יַנַּאי יַזִּיף וּפָרַע שַׁאֲנֵי רַבִּי יַנַּאי דְּנִיחָא לְהוּ לַעֲנִיִּים דְּכַמָּה

דְּמַשְׁהֵי מַעֲשֶׂה וּמַיְיתֵי לְהוּ. תָּנוּ רַבָּנָן: יִשְׂרָאֵל שֶׁהִתְנַדֵּב מְנוֹרָה אוֹ נֵר לְבֵית הַכְּנֶסֶת אָסוּר לְשַׁנּוֹתָהּ סָבַר רִבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא לְמֵימַר לֹא שְׁנָא לְדָבַר הָרְשׁוּת וְלֹא שְׁנָא לְדָבַר מִצְוָה. אָמַר לֵהּ רַב אָמֵי: הָכִי אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְדָבַר הָרְשׁוּת אֲבָל לְדָבַר מִצְוָה מֻתָּר לְשַׁנּוֹתָהּ מִדְּאָמַר רִבִּי אָסֵי אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן: נָכְרִי שֶׁהִתְנַדֵּב מְנוֹרָה אוֹ נֵר לְבֵית הַכְּנֶסֶת עַד שֶׁלֹּא נִשְׁתַּקַּע שֵׁם בְּעָלֶיהָ אָסוּר לְשַׁנּוֹתָהּ מִשֶּׁנִּשְׁתַּקַּע שֵׁם בְּעָלֶיהָ מֻתָּר לְשַׁנּוֹתָהּ. לְמַאי, אִלֵּימָא לְדָבַר הָרְשׁוּת מַאי אִירְיָא נָכְרִי אֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל נָמֵי אֶלָּא לְדָבַר מִצְוָה וְטַעֲמָא דְּנָכְרִי הוּא דְּפָעֵי, אֲבָל יִשְׂרָאֵל דְּלֹא פָּעֵי שַׁפִּיר דָּמֵי. שַׁעְזְרַק טַיְיעָא אִינְדַּב שְׂרָגָא לְבֵית כְּנִישְׁתָּא דְּרַב יְהוּדָה. שַׁנְיֵיהּ רְחָבָא. וְאִיקְּפַד רָבָא. אִיכָּא דַּאֲמָרֵי שַׁנְיֵיהּ רָבָא וְאִיקְּפַד רְחָבָא. וְאִיכָּא דַּאֲמָרֵי שְׁנֵיהֶן חַזְנֵי דְּפוּמְבְּדִיתָא וְאִיקְּפַד רְחָבָא וְאִיקְּפַד רָבָא. מָאן דְּשַׁנְיֵיהּ סָבַר דְּלֹא שְׁכִיחַ וּמָאן דְּאִיקְּפַד סָבַר זְמְנִין דְּמִקְרֵי וְאָתֵי:

רש"י **רבי ינאי**. גבאי הוה ויזיף מעות הצדקה לצורכו ופורע: **דכמה דמשהי**. רבי ינאי דלית ליה זוזי למיפרע ניחא להו לעניים: **דמעשה**. רבי ינאי לצבורא ואמר דלית ליה מעות לחלק לעניים וכופה אותם לצדקה ואיכא רווח' לענייי': **מנורה**. כמשמעה: **נר**. קרוי"שול של כסף או של זהב: **מדאמר רב אסי וכו'**. כלומר מדנקט רב אסי נכרי דפעי וצועק למה שניתן מה שנתתי מכלל דישראל דלא פעי שרי לשנויי לדבר מצוה דאי בישראל אסור למה ליה למנקט נכרי: **שלא נשתקע שם בעליה ממנה**. שעדיין אומר זו היא נדבתו של פ' נכרי אסור לשנית' דפעי: **ולמאי**. קאמר רב אסי דאסור לשניתה אלימא וכו': **שעזרק**. נכרי היהן: **לא שכיח**. שעזרק במתא דליפעי שסוחר היה ומחזר בעיירות:

זוהר נשא דף קכ"ב ע"א

רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוּדָה הֲווּ אָזְלֵי מֵאוּשָׁא לְלֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה (נ"א יִצְחָק) נֵימָא מִלִּין דְּאוֹרָיְתָא וְנֵיזִיל. פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה (יִצְחָק) וְאָמַר (שמות כא) כִּי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי יִכְרֶה אִישׁ בּוֹר וְגוֹמֵר. מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ בַּעַל הַבּוֹר יְשַׁלֵּם וְגוֹמֵר וּמַה עַל דָּא כְּדֵךְ מַאן דְּגָרִים לַאֲבָאשָׁא עָלְמָא בְּחוֹבוֹי עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה אֶלָּא תַּוְהָנָא דְּאַף עַל גַּב דְּאַבְאֵישׁ עָלְמָא אַמַּאי אִית לֵיהּ תְּשׁוּבָה כְּמָה דִּכְתִיב אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ וְגוֹמֵר וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם וְהֵשִׁיב. אֶלָּא וַדַּאי דָּא מְהַנְיָא לְהוּ בְּגִין דְּעָבִיד תְּשׁוּבָה כְּבֵיכוֹל הוּא עָבִיד לֵיהּ מַמָּשׁ דְּהָא מַה דְּפָגִים לְעֵילָא אַתְקִין לֵיהּ וּבְמָה בִּתְשׁוּבָה דִּכְתִיב אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ וְגוֹמֵר וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם וְהֵשִׁיב תְּשׁוּבָה אַתְקִין כֹּלָּא אַתְקִין לְעֵילָא אַתְקִין לְתַתָּא אַתְקִין לְגַרְמֵיהּ אַתְקִין לְכָל עָלְמָא. פָּתַח רַבִּי יִצְחָק (יְהוּדָה) אַבַּתְרֵיהּ וְאָמַר (דברים ד) בַּצַּר לְךָ וּמְצָאוּךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגוֹמֵר בַּצַּר לְךָ מִכָּאן דִּתְשׁוּבָה מַעֲלֶיָא מִכֹּלָּא עַד לָא יִשְׂרֵי דִּינָא בְּעָלְמָא דְּבָתַר דְּשָׁרֵי דִּינָא תַּקִּיף חֵילֵיהּ מַאן יַעֲבַר לֵיהּ מֵעָלְמָא וִיסַלֵּק לֵיהּ. דְּהָא כֵּיוָן דְּשָׁאֲרֵי דִּינָא לָא יִסְתַּלֵּק

עַד דְּיִשְׁתְּלִים בָּתַר דְּאִשְׁתְּלִים וְעָבַד תְּשׁוּבָה אַתְקִין עָלְמִין כֻּלְּהוּ. מַשְׁמַע דִּכְתִיב וּמְצָאוּךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וּכְתִיב וְשַׁבְתָּ עַד יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְגוֹמֵר כִּי אֵל רַחוּם יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְגוֹמֵר. בְּאַחֲרִית הַיָּמִים מַאי אִכָּא הָכָא אֶלָּא לַאֲכְלָלָא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דְּאִיהִי בְּגָלוּתָא וְאִשְׁתַּכְּחַת בְּעָאקוּ דִּלְהוֹן וְלָא שָׁבְקַת לוֹן לְעָלְמִין וּבְגִין כָּךְ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַף עַל גַּב דְּשָׁארֵי דִּינָא בְּעָלְמָא בָּעֵי דִּיהַדְּרוּן יִשְׂרָאֵל בִּתְשׁוּבָה לְאוֹטָבָא לְהוּ בְּהַאי עָלְמָא וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי וְלֵית לָךְ מַאן דְּקָאִים קַמֵּי תְּשׁוּבָה. תָּא חֲזֵי אֲפִלּוּ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל תְּשׁוּבָה אִקְרֵי וְאִי תֵּימָא (תְּשׁוּבָה) עִלָּאָה. (ס"א מַעֲלֵיא) (ג"א עִלָּאָה) בְּכָל אֲתַר לָא שְׁכִיחַ אֶלָּא דָּא אִקְרֵי תְּשׁוּבָה כַּד אַהֲדַר רַחֲמֵי לְקַבְּלָהָא וְאִי תֵּבָת עַל כָּל אִנּוּן אוֹכְלוּסִין וְיַנְקָא לוֹן וּתְשׁוּבָה מַעֲלֵיָא כַּד אִתְמְסַר נַפְשָׁא לְגַבָּהּ וְנָטִיל לָהּ בְּזִמְנָא דְּאִיהִי בִּתְשׁוּבָה כְּדֵין כֻּלָּא אִתְתַּקַּן לְעֵילָּא וְתַתָּא וְאִתְתַּקַּן הוּא וְכָל עָלְמָא. חַיָּבָא חַד בְּעָלְמָא קְלָקוּלָא דְּכַמָּה אֲחָרְנִין בְּגִנֵּיהּ וַוי לְחַיָּבָא וַוי לִשְׁבִיבֵיהּ תָּא חֲזֵי יוֹנָה בְּגִין דְּלָא בָּעָא לְמֵיהַךְ בִּשְׁלִיחוּתָא דְּמָארֵיהּ כַּמָּה בְּנֵי נָשָׁא הֲווּ אִתְאֲבִידוּ בְּגִנֵּיהּ בְּיַמָּא עַד דְּכֻלְּהוּ אַהֲדְרוּ עָלּוֹי וְדָאִינוּ לֵיהּ בְּדִינָא בְּיַמָּא וּכְדֵין אִשְׁתְּזִיבוּ כֻּלְּהוּ וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָס עֲלֵיהּ לְבָתַר וְשָׁזִיב כַּמָּה אָכְלוּסִין בְּעָלְמָא. אִימְתַי כַּד אַהֲדַר לְמָארֵיהּ מִגּוֹ עַקְתֵּיהּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (יונה ג) קָרָאתִי מִצָּרָה לִי אֶל יְיָ וַיַּעֲנֵנִי. וּכְתִיב (תהלים קי"ח) מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ עָנָנִי בַמֶּרְחָב יָהּ וְגוֹמֵר:

תרגום הזוהר רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוּדָה הָיוּ הוֹלְכִים מֵאוּשָׁא לְלוֹד. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נֹאמַר דִּבְרֵי תוֹרָה וְנֵלֵךְ. פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, כִּי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִי יִכְרֶה אִישׁ בּוֹר וְגוֹ', מַה כָּתוּב אַחֲרָיו בַּעַל הַבּוֹר יְשַׁלֵּם וְגוֹ', וּמַה עַל זֶה כָּךְ, מִי שֶׁגָּרַם לְהָרַע לְעוֹלָם בַּחֲטָאָיו עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. אֶלָּא תְּמֵהַ אֲנִי, כֵּיוָן שֶׁהֵרַע לָעוֹלָם, לָמָּה מוֹעִיל לוֹ הַתְּשׁוּבָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, אִישׁ אוֹ אִשָּׁה וְגוֹ' וְהִתְוַדּוּ עַל חַטֹּאתָם וְהֵשִׁיב. אֶלָּא וַדַּאי זֶה מוֹעִיל לָהֶם מִשּׁוּם כֵּיוָן שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה כְּבָיְכוֹל הוּא עוֹשֶׂה אוֹתוֹ מַמָּשׁ. כִּי תְּשׁוּבָה מְשִׁיבָה ה' אֶל הַו', כִּי מַה שֶּׁפָּגַם לְמַעְלָה תִּקֵּן אוֹתוֹ, וּבַמֶּה בִּתְשׁוּבָה. שֶׁכָּתוּב, אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ וְגוֹ' וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם וְהֵשִׁיב וְגוֹ'. וּתְשׁוּבָה מְתַקֶּנֶת הַכֹּל, מְתַקֶּנֶת לְמַעְלָה וּמְתַקֶּנֶת לְמַטָּה מְתַקֶּנֶת אֶת עַצְמוֹ, וּמְתַקֶּנֶת לְכָל הָעוֹלָם. פָּתַח רַבִּי יִצְחָק, וְאָמַר, בַּצַּר לְךָ וּמְצָאוּךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגוֹ', בַּצַּר לְךָ מִכָּאן שֶׁתְּשׁוּבָה טוֹבָה מִכֹּל, בְּטֶרֶם שְׁשִׁירָה הַדִּין בָּעוֹלָם. כִּי אַחַר שֶׁכְּבָר שָׁרָה הַדִּין, נִתְחַזֵּק כֹּחוֹ, מִי יַעֲבִירוֹ מִן הָעוֹלָם וְיִסַּלְקוֹ. כִּי כֵּיוָן שֶׁכְּבָר שָׁרָה הַדִּין אֵינוֹ מִסְתַּלֵּק עַד שֶׁיִּשְׁלָם. אַחַר שֶׁנִּשְׁלָם הַדִּין, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, מְתַקֵּן כָּל הָעוֹלָמוֹת. זֶה מַשְׁמָע, מְשֻׁכָּתוּב, וּמְצָאוּךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, וְכָתוּב, וְשַׁבְתָּ עַד יְיָ אֱלֹקֶיךָ וְגוֹ', כִּי אֵל רַחוּם יְיָ אֱלֹקֶיךָ. בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, מַה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, מַה עִנְיָן לְכָאן. שֶׁהוּא לְכְלוֹל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל הַנִּקְרֵאת אַחֲרִית הַיָּמִים, שֶׁהִיא בַּגָּלוּת, וְנִמְצֵאת עִמָּהֶם בַּצָּרָה,

וְאֵינָהּ עוֹזֶבֶת לְעוֹלָם. וּמִשּׁוּם זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אַף עַל פִּי שֶׁהִשְׁרָה דִּין בָּעוֹלָם, רוֹצֶה שֶׁיִּשְׂרָאֵל יַחְזְרוּ בִּתְשׁוּבָה לְהֵטִיב לָהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. וְאֵין לְךָ דָּבָר הָעוֹמֵד בִּפְנֵי תְּשׁוּבָה. בֹּא וּרְאֵה, אֲפִלּוּ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מַלְכוּת, נִקְרֵאת תְּשׁוּבָה. וְאִם תֹּאמַר, תְּשׁוּבָה עֶלְיוֹנָה, הִיא אֵינָהּ מְצוּיָה בְּכָל מָקוֹם. אֶלָּא זוֹ, הַמַּלְכוּת, נִקְרֵאת תְּשׁוּבָה, כְּשֶׁחָזְרוּ הָרַחֲמִים, כְּנֶגְדָּהּ, וְהוּא שָׁבָה לְהַנִּיק כָּל אֵלּוּ הָהֲמוֹנִים שֶׁלָּהּ. וּתְשׁוּבָה הֲכִי טוֹבָה הִיא, כְּשֶׁהַחוֹטֵא מוֹסֵר נַפְשׁוֹ אֵלֶיהָ, וְהִיא לוֹקַחַת אוֹתָהּ בַּזְּמַן שֶׁהוּא בִּתְשׁוּבָה, אָז מִתְתַּקֵּן הַכֹּל לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְהוּא נִתְתַּקֵּן וְכָל הָעוֹלָם. רָשָׁע אֶחָד בָּעוֹלָם, כַּמָּה אֲחֵרִים נִזּוֹקִים בִּשְׁבִילוֹ. אוֹי לָרָשָׁע אוֹי לִשְׁכֶנוֹ. בֹּא וּרְאֵה, יוֹנָה, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא רָצָה לְלֶכֶת בִּשְׁלִיחוּת אֲדוֹנוֹ, כַּמָּה בְּנֵי אָדָם הָיוּ נֶאֱבָדִים בִּשְׁבִילוֹ בַּיָּם עַד שֶׁכֻּלָּם חָזְרוּ עָלָיו וְדָנוּ אוֹתוֹ בַּדִּין לְהַשְׁלִיכוֹ לַיָּם. וְאָז נִצְלוּ כֻּלָּם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָס עָלָיו אַחַר כָּךְ, וְהִצִּיל כַּמָּה הֲמוֹנִים בָּעוֹלָם, דְּהַיְנוּ אַנְשֵׁי נִינְוֵה, מָתַי הָיָה זֶה. הוּא כְּשֶׁחָזַר בִּתְשׁוּבָה לַאֲדוֹנוֹ מִתּוֹךְ צָרָתוֹ. זֶה שֶׁכָּתוּב, קָרָאתִי מִצָּרָה לִי אֶל יְיָ וַיַּעֲנֵנִי. וְכָתוּב, מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ עָנָנִי בַּמֶּרְחָב יָהּ, וְגוֹ'.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ד

א. בֵּרַךְ עַל הַפַּת פָּטַר אֶת הַפְּרִפֶּרֶת שֶׁאוֹכְלִין בָּהֶם הַפַּת מִמֵּינֵי תַּבְשִׁיל וּפֵירוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, אֲבָל אִם בֵּרַךְ עַל הַפְּרִפֶּרֶת לֹא פָּטַר אֶת הַפַּת. בֵּרַךְ עַל מַעֲשֵׂה קְדֵרָה פָּטַר אֶת הַתַּבְשִׁיל. בֵּרַךְ עַל הַתַּבְשִׁיל לֹא פָּטַר אֶת מַעֲשֵׂה קְדֵרָה: **ב**. גָּמַר בְּלִבּוֹ מֵלֶאֱכֹל אוֹ מִלִּשְׁתּוֹת וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ לֶאֱכֹל אוֹ לִשְׁתּוֹת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁנָּה מְקוֹמוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ. וְאִם לֹא גָּמַר בְּלִבּוֹ אֶלָּא דַּיְּתוֹ לַחֲזֹר וְלֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת אֲפִלּוּ פָּסַק כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ שְׁנִיָּה:

מוסר

ספר חסידים סימן רכב רכג

יֵשׁ שֶׁנֶּהֱרָג עַל קִדּוּשׁ ה' וְיֵשׁ צַדִּיקִים שֶׁאֵינָם נֶהֱרָגִים עַל קִדּוּשׁ ה' אֶלָּא מֵתִים בִּידֵי שָׁמַיִם עַל מִטּוֹתֵיהֶם וְאִלּוּ הָיָה בִּשְׁעַת הַגְּזֵרָה הָיוּ נֶהֱרָגִים וְלֹא יַפְסִידוּ אֶלָּא שֶׁפּוֹחֲתִים לָהֶם מִן הַשָּׂכָר טוֹבַת הֲנָאָה שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִידֵי כֵּן כְּדֵי שֶׁיִּחְיוּ וְיוֹלִידוּ בָנִים וְאוֹתָן הַנֶּהֱרָגִים עוֹדְפִים עֲלֵיהֶם שָׂכָר כְּנֶגֶד חַיֵּי עוֹלָם הַזֶּה שֶׁלֹּא קִבְּלוּ וְעוֹלֶה מִדַּת הַדִּין לִטְעֹן כְּנֶגֶד הָרְשָׁעִים אִם הָיָה מְבִיאָן לִידֵי מַחֲשָׁבָה וְנִסָּיוֹן שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִים לַעֲמֹד וּלְקַבֵּל פְּרַעֲנוּת כְּנֶגֶד הַנִּסָּיוֹן שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לַעֲמֹד. וְיכוֹלִים לוֹמַר הַצַּדִּיקִים יֵשׁ לָהֶם שָׂכָר שֶׁגָּלוּי וְיָדוּעַ לְךָ אִם הָיִינוּ בָּאִים לִידֵי נִסָּיוֹן הָיִינוּ יְכוֹלִין לַעֲמֹד וְלֹא הָיִינוּ חוֹטְאִים. הָרַבֵּה יְהוּדִים נֶהֱרָגִים בִּשְׁעַת הַגְּזֵרָה. וְהָרַבֵּה גָּמְרוּ לֵהָרֵג וְנִצּוֹלוּ וְרָאָה יְהוּדִי אֶחָד שְׁמוֹ רַבִּי שַׁבְּתַי בַּחֲלוֹם הָרוּג אֶחָד שְׁמוֹ רַבִּי שַׁבְּתַאי אָמַר רַבִּי שַׁבְּתַאי הֶהָרוּג כָּל אוֹתָם שֶׁגָּמְרוּ בְּלִבָּם לֵהָרֵג עַל קִדּוּשׁ ה' חֶלְקָם עִמָּנוּ בְּגַן עֵדֶן:

רָשָׁע אֶחָד הָיָה קָבוּר בֵּין הַהֲרוּגִים בָּאוּ בַּחֲלוֹם לְאָדָם חָשׁוּב חַי שֶׁיּוֹצִיאוּהוּ מִבֵּינֵיהֶם שֶׁקָּשֶׁה לָהֶם בְּיוֹתֵר:

כי תצא ליל שישי

תורה

צרוף יְהוָה

(יג) כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׂנֵאָהּ: אֲרֵי יִסַּב גְּבַר אִתְּתָא וְיֵעוּל לְוָתַהּ וְיִסְנְנַהּ:

רש"י ובא אליה ושנאה. סופו:

(יד) וְשָׂם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצִיא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וָאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים: וְיֹשְׁווּ לַהּ תַּסְקוֹפֵי מִלִּין וְיִפֵּק עֲלַהּ שׁוּם בִּישׁ וְיֵימַר יָת אִתְּתָא הָדָא נְסֵבִית וְעַלִית לְוָתַהּ וְלָא אַשְׁכָּחִית לַהּ בְּתוּלִין:

רש"י ושם לה עלילת דברים. עברה גוררת עברה, עבר על לא תשנא (ויקרא יט, יז) סופו לבא לידי לשון הרע: את האשה הזאת. מכאן שאין אומר דבר אלא בפני בעל דין:

(טו) וְלָקַח אֲבִי (הנער) הַנַּעֲרָה וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת בְּתוּלֵי (הנער) הַנַּעֲרָה אֶל זִקְנֵי הָעִיר הַשָּׁעְרָה: וְיֹסֶב אֲבוּהָא (נ"א אֲבוּהִי) דְּעוּלְמְתָא וְאִמַּהּ וְיַפְקוּן יָת בְּתוּלֵי עוּלְמְתָא לְקֳדָם סָבֵי קִרְתָּא לְתָרַע בֵּית דִּין אַתְרָא:

רש"י אבי הנערה ואמה. מי שגדלו גדולים הרעים יתבזו עליה:

(טז) וְאָמַר אֲבִי (הנער) הַנַּעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ: וְיֵימַר אֲבוּהָא דְּעוּלְמְתָא לְסָבַיָּא יָת בְּרַתִּי יְהָבִית לְגַבְרָא הָדֵין לְאִנְתּוּ וּסְנְנַהּ:

רש"י ואמר אבי הנערה. מלמד שאין רשות לאשה לדבר בפני האיש:

(יז) וְהִנֵּה הוּא שָׂם עֲלִילֹת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא מָצָאתִי לְבִתֵּךְ בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בִתִּי וּפָרְשׂוּ הַשִּׂמְלָה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר: וְהָא הוּא שַׁוִּי תַּסְקוֹפֵי מִלִּין לְמֵימַר לָא אַשְׁכַּחִית לִבְרָתָךְ בְּתוּלִין וְאִלֵּין בְּתוּלֵי בְרָתִי וְיִפְרְסוּן שׁוּשְׁיפָא קֳדָם סָבֵי קִרְתָּא:

רש"י ופרשו השמלה. הרי זה משל, מחורין הדברים כשמלה:

(יח) וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת הָאִישׁ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ: וְיִדְבְּרוּן סָבֵי קִרְתָּא הַהִיא יָת גַּבְרָא וְיַלְקוּן יָתֵהּ:

רש"י ויסרו אתו. מלקות:

(יט) וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: וְיִגְבּוּן מִנֵּהּ מְאָה סְלְעִין דְּכַסְפָּא וְיִתְּנוּן לַאֲבוּהָא דְּעוּלְמְתָא אֲרֵי אַפֵּק שׁוּם בִּישׁ עַל בְּתוּלְתָא דְיִשְׂרָאֵל וְלֵהּ תְּהֵי לְאִנְתּוּ לֵית לֵהּ רְשׁוּ לְמִפְטְרֵהּ כָּל יוֹמוֹהִי: (כ) וְאִם אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא נִמְצְאוּ בְתוּלִים (לנער) לַנַּעֲרָה: וְאִם קְשָׁטָא הֲוָה פִּתְגָמָא הָדֵין לָא אִשְׁתְּכַחוּ בְתוּלִין לְעוּלְמְתָא:

רש"י ואם אמת היה הדבר. בעדים והתראה שזנתה לאחר ארוסין:

(כא) וְהוֹצִיאוּ אֶת (הנער) הַנַּעֲרָה אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ וּסְקָלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בָּאֲבָנִים וָמֵתָה כִּי עָשְׂתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: וְיַפְקוּן יָת עוּלֶמְתָּא לִתְרַע בֵּית אָבוּהָא וְיִרְגְּמַנַהּ אֱנָשֵׁי קִרְתַּהּ בְּאַבְנַיָּא וּתְמוּת אֲרֵי עֲבַדַת קְלָנָא בְּיִשְׂרָאֵל לְזַנָּאָה בֵּית אֲבוּהָא וּתְפַלֵּי עֲבֵד דְּבִישׁ מִבֵּינָךְ:

רש"י אל פתח בית אביה. ראו גדולים שגדלתם: וסקלוה אנשי עירה. במעמד כל אנשי עירה: לזנות בית אביה. כמו בבית אביה:

(כב) כִּי יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב עִם אִשָּׁה בָּעֳלַת בַּעַל וּמֵתוּ גַּם שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבִעַרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל: אֲרֵי יִשְׁתְּכַח גְּבַר דְּשָׁכֵב עִם אִתְּתָא אִתַּת גְּבַר וְיִתְקַטְלוּן אַף תַּרְוֵיהוֹן גַּבְרָא דְשָׁכֵב עִם אִתְּתָא וְאִתְּתָא וּתְפַלֵּי עֲבַד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:

רש"י ומתו גם שניהם. להוציא מעשה חדודים שאין האשה נהנית מהם: גם. לרבות הבאים מאחריהם. דבר אחר גם שניהם לרבות את הולד, שאם היתה מעברת אין ממתינין לה עד שתלד:

(כג) כִּי יִהְיֶה (נער) נַעֲרָה בְתוּלָה מְאֹרָשָׂה לְאִישׁ וּמְצָאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּהּ: אֲרֵי תְהֵי עוּלֶמְתָּא בְּתֻלְתָּא דְמְאָרְסָא לְגֻבַר וְיַשְׁכְּחִנַּהּ גְּבַר בְּקַרְתָּא וְיִשְׁכּוּב עִמַּהּ:

רש"י ומצאה איש בעיר. לפיכך שכב עמה, פרצה קוראה לגנב. הא אלו ישבה בביתה לא אירע לה:

(כד) וְהוֹצֵאתֶם אֶת שְׁנֵיהֶם אֶל שַׁעַר הָעִיר הַהִוא וּסְקַלְתֶּם אֹתָם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ אֶת (הנער) הַנַּעֲרָה עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא צָעֲקָה בָעִיר וְאֶת הָאִישׁ עַל דְּבַר אֲשֶׁר עִנָּה אֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: וְתַפְקוּן יָת תַּרְוֵיהוֹן לִתְרַע קִרְתָּא הַהִיא וְתִרְגְּמוּן יָתְהוֹן בְּאַבְנַיָּא וִימוּתוּן יָת עוּלֶמְתָּא עַל עֵסֶק דִּי לָא צְוָחַת בְּקִרְתָּא וְיָת גַּבְרָא עַל עֵסֶק דְּעַנִּי יָת אִתַּת חַבְרֵהּ וּתְפַלֵּי עֲבֵד דְּבִישׁ מִבֵּינָךְ: (כה) וְאִם בַּשָּׂדֶה יִמְצָא הָאִישׁ אֶת (הנער) הַנַּעֲרָה הַמְאֹרָשָׂה וְהֶחֱזִיק בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּהּ וּמֵת הָאִישׁ אֲשֶׁר שָׁכַב עִמָּהּ לְבַדּוֹ: וְאִם בְּחַקְלָא יַשְׁכַּח גְּבַר יָת עוּלֶמְתָּא דְמְאָרְסָא וְיִתְקֶף בַּהּ גַּבְרָא וְיִשְׁכּוּב עִמַּהּ וְיִתְקְטֵל גַּבְרָא דְשָׁכֵב עִמַּהּ בִּלְחוֹדוֹהִי: (כו) (ולנער) וְלַנַּעֲרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין (לנער) לַנַּעֲרָה חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה: וּלְעוּלֶמְתָּא לָא תַעְבֵּד מִדַּעַם לֵית לְעוּלֶמְתָּא חוֹבַת דִּין דְּקְטוֹל אֲרֵי כְּמָא דְּיִקוּם גַּבְרָא עַל חַבְרֵהּ וְיִקְטְלִנֵּהּ נְפַשׁ כֵּן פִּתְגָמָא הָדֵין:

רש"י כי כאשר יקום וגו' . לפי פשוטו זהו משמעו, כי אנוסה היא ובחזקה עמד עליה כאדם העומד על חברו להרגו. ורבותינו דרשו בו הרי זה בא ללמד ונמצא למד וכו' :

(כז) כִּי בַשָּׂדֶה מְצָאָהּ צָעֲקָה (הנער) הַנַּעֲרָה הַמְאֹרָשָׂה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: אֲרֵי בְחַקְלָא אַשְׁכְּחַהּ צְוָחַת עוּלֶמְתָּא דְמְאָרְסָא וְלֵית דְפָרִיק לַהּ: (כח) כִּי יִמְצָא אִישׁ (נער) נַעֲרָה בְתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרָשָׂה וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצָאוּ: אֲרֵי יַשְׁכַּח גְּבַר עוּלֶמְתָּא בְתֻלְתָּא דִי לָא מְאָרְסָא וְיֶחֱדְנַהּ וְיִשְׁכּוּב עִמַּהּ וְיִשְׁתַּכְּחוּן: (כט) וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי (הנער) הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: וְיִתֵּן גַּבְרָא דְיִשְׁכֵּב עִמַּהּ לַאֲבוּהָא דְעוּלֶמְתָּא חֲמִשִּׁין סְלְעִין דְכַסַף וְלַהּ תְּהֵי לְאִנְתּוּ חֲלַף דִי עַנְיַהּ לֵית לַהּ רְשׁוּ לְמִפְטְרַהּ כָּל יוֹמוֹהִי: **כג** (א) לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אֵשֶׁת אָבִיו וְלֹא יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו: לָא יִסַּב גְּבַר יָת אִתַּת אֲבוּהִי וְלָא יְגַלֵּי כַּנְפָא דַאֲבוּהִי:

רש"י לא יקח. אין לו בה לקוחין ואין קדושין תופסין בה: ולא יגלה כנף אביו. שומרת יבם של אביו הראויה לאביו. והרי כבר הזהר עליה משום (ויקרא יח, יד) ערות אחי אביך, אלא לעבור על זו בשני לאוין ולסמוך לה (פסוק ג) לא יבא ממזר, ללמד שאין ממזר אלא מחיבי כריתות וקל וחמר מחיבי מיתות בית דין, שאין בעריות מיתת בית דין שאין בה כרת:

(ב) לֹא יָבֹא פְצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה בִּקְהַל יְהוָה: לָא יִדְכֵּי דְפָסִיק וְדִמְחַבַּל לְמֵעַל בִּקְהָלָא דַיְיָ:

רש"י פצוע דכא. שנפצעו או שנדכאו ביצים שלו: וכרות שפכה. שנכרת הגיד ושוב אינו יורה קלוח זרע אלא שופך ושותת ואינו מוליד:

(ג) לֹא יָבֹא מַמְזֵר בִּקְהַל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לוֹ בִּקְהַל יְהוָה: לָא יִדְכֵּי מַמְזָרָא לְמֵעַל בִּקְהָלָא דַיְיָ אַף דָּרָא עֲשִׂירָאָה לָא יִדְכֵּי לֵהּ לְמֵעַל בִּקְהָלָא דַיְיָ:

רש"י לא יבא ממזר בקהל ה'. לא ישא ישראלית:

(ד) לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְהוָה עַד עוֹלָם: לָא יִדְכּוּן עַמּוֹנָאֵי וּמוֹאָבָאֵי לְמֵעַל בִּקְהָלָא דַיְיָ אַף דָּרָא עֲשִׂירָאָה לָא יִדְכֵּי לְהוֹן לְמֵעַל בִּקְהָלָא דַיְיָ עַד עָלַם:

רש"י לא יבא עמוני. לא ישא ישראלית:

(ה) עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם וּבַמַּיִם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וַאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרַם נַהֲרַיִם לְקַלְלֶךָּ: עַל עֵסֶק דִּי לָא עָרְעוּ יָתְכוֹן בְּלַחְמָא וּבְמַיָא בְּאָרְחָא בְּמִפְּקְכוֹן מִמְצְרָיִם וְדִי אֲגַר עֲלָךְ יָת בִּלְעָם בַּר בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרַם דִּי עַל פְּרָת לְלַטָּיוּתָךְ:

רש"י על דבר. על העצה שיעצו אתכם להחטיאכם: בדרך. כשהייתם בטרוף:

(ו) וְלֹא אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֵבְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְלָא אֲבֵי יְיָ אֱלָהָךְ לְקַבָּלָא מִן בִּלְעָם וְהַפֵּךְ יְיָ אֱלָהָךְ לָךְ יָת לְוָטִין לִבְרָכָן

אֲרֵי רָחֲמָךְ יְיָ אֱלָהָךְ: (ז) לָא תִדְרֹשׁ שְׁלְמָם וְטָבָתָם כָּל יְמָיךְ לְעוֹלָם: לָא תִתְבַּע שְׁלָמְהוֹן וְטָבָתְהוֹן כָּל יוֹמָיךְ לְעָלַם:

רש"י לא תדרש שלמם. מכלל שנאמר (פסוק יז) עמך ישב בקרבך יכול אף זה כן, תלמוד לומר לא תדרש שלמם:

(ח) **רביעי** לֹא תְתַעֵב אֲדֹמִי כִּי אָחִיךָ הוּא לֹא תְתַעֵב מִצְרִי כִּי גֵר הָיִיתָ בְאַרְצוֹ: לָא תְרַחַק אֱדוֹמָאָה אֲרֵי אָחוּךְ הוּא לָא תְרַחַק מִצְרָאָה אֲרֵי דַיָר הֲוֵיתָא בְאַרְעֵהּ:

רש"י לא תתעב אדמי. לגמרי ואף על פי שראוי לך לתעבו שיצא בחרב לקראתך: לא תתעב מצרי. מכל וכל, אף על פי שזרקו זכוריכם ליאור. מה טעם, שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק. לפיכך. ט בנים אשר יולדו להם דור שלישי. ושאר האמות מתרין מיד. הא למדת שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיאו מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא, לפיכך אדום שקדמם בחרב לא נתעב וכן מצרים שטבעום, ואלו שהחטיאום נתעבו:

(ט) בָּנִים אֲשֶׁר יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בְּקְהַל יְהוָה: בְּנִין דִי יִתְיְלִידוּ לְהוֹן דָרָא תְלִיתָאָה יִדְכֵי לְהוֹן לְמֵעַל בְּקְהָלָה דַיְיָ:

כי תצא יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(י) כִּי תֵצֵא מַחֲנֶה עַל אֹיְבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע: אֲרֵי תִפּוֹק מַשְׁרִיתָא עַל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ וְתִסְתַּמַר מִכֹּל מִדַּעַם בִּישׁ:

רש"י כי תצא וגו' ונשמרת. שהשטן מקטרג בשעת הסכנה:

(יא) כִּי יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרֵה לָיְלָה וְיָצָא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: אֲרֵי יְהֵי בָךְ גְבַר דִי לָא יְהֵי דְכֵי מִקְרֵהּ לֵילְיָא וְיִפּוֹק לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא לָא יֵעוֹל לְגוֹ מַשְׁרִיתָא:

רש"י מקרה לילה. דבר הכתוב בהוה: ויצא אל מחוץ למחנה. זו מצות עשה: לא יבא אל תוך המחנה. זו מצות לא תעשה. ואסור לכנס למחנה לויה, וכל שכן למחנה שכינה:

(יב) וְהָיָה לִפְנוֹת עֶרֶב יִרְחַץ בַּמָּיִם וּכְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: וִיהֵי לְמִפְנֵי רַמְשָׁא יַסְחֵי בְמַיָא וּכְמֵעַל שְׁמְשָׁא יֵעוֹל לְגוֹ מַשְׁרִיתָא:

רש"י והיה לפנות ערב. סמוך להערב שמשו יטבול, שאינו טהור בלא הערב שמש:

(יג) וְיָד תִּהְיֶה לְךָ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְיָצָאתָ שָׁמָּה חוּץ: וַאֲתַר מְתַקֵן יְהֵי לָךְ מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא וְתִפּוֹק תַּמָן לְבָרָא:

רש"י ויד תהיה לך. כתרגומו ואתר, כמו (במדבר ב, יז) איש על ידו: מחוץ למחנה. חוץ לענן:

(יד) וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אֲזֵנֶךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחָפַרְתָּה בָהּ וְשַׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת צֵאָתֶךָ:
וְסָכְתָּא תְּהֵי לָךְ עַל זֵינָךְ וִיהֵי בְּמֵיתְבָךְ לְבָרָא וְתַחְפַּר בַּהּ וּתְתוּב וּתְכַסֵּי יָת מְפָקָתָךְ:
רש"י על אזנך. לבד משאר כלי תשמישך: אזנך. כמו כלי זינך:
(טו) כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ
וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ שְׁכִינְתֵּהּ מְהַלְכָא בְּגוֹ מַשְׁרְיָתָךְ
לְשֵׁזָבוּתָךְ וּלְמִמְסַר בַּעֲלֵי דְבָבָךְ קֳדָמָךְ וּתְהֵי מַשְׁרְיָתָךְ קַדִּישָׁא וְלָא יִתְחֲזֵי בָךְ עֲבֵרַת פִּתְגָם
וִיתוּב מֵימְרֵהּ מִלְאוֹטָבָא לָךְ:
רש"י ולא יראה בך. הקדוש ברוך הוא ערות דבר:
(טז) לֹא תַסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדֹנָיו אֲשֶׁר יִנָּצֵל אֵלֶיךָ מֵעִם אֲדֹנָיו: לָא תְמַסַּר עֶבֶד עַמְמִין לְיַד
רְבוֹנֵהּ דְּיִשְׁתֵּזֵב לְוָתָךְ מִלְוֹת רְבוֹנֵהּ:
רש"י לא תסגיר עבד. כתרגומו. דבר אחר אפלו עבד כנעני של ישראל שברח מחוצה
לארץ לארץ ישראל:
(יז) עִמְּךָ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בַּטּוֹב לוֹ לֹא תוֹנֶנּוּ: עִמָּךְ יִתֵּב בֵּינָךְ
בְּאַתְרָא דִי יִתְרְעֵי בַּחֲדָא מִן קָרְוָיךְ בְּדֵייֵטַב לֵהּ לָא תוֹנְנֵהּ: (יח) לֹא תִהְיֶה קְדֵשָׁה מִבְּנוֹת
יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה קָדֵשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל: לָא תְהֵי אִתְּתָא מִבְּנָת יִשְׂרָאֵל לִגְבָר עָבֵד וְלָא יִסַּב
גַּבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתְּתָא אָמָא:
רש"י לא תהיה קדשה. מפקרת, מקדשת ומזמנת לזנות: ולא יהיה קדש. מזמן למשכב
זכור. ואונקלוס תרגם לא תהי אתתא מבנת ישראל לגבר עבד, שאף זו מפקרת לבעילת
זנות היא, מאחר שאין קדושין תופסין לו בה, שהרי הקשו לחמור, שנאמר (בראשית כב,
ה) שבו לכם פה עם החמור, עם הדומה לחמור. ולא יסב גברא מבני ישראל אתתא אמא,
שאף הוא נעשה קדש על ידה, שכל בעילותיו בעילות זנות שאין קדושין תופסין לו בה:
(יט) לֹא תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל נֶדֶר כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
גַּם שְׁנֵיהֶם: לָא תָעֵל אֲגַר זַנְיְתָא וְחוּלְפַּן כַּלְבָא לְבֵית מַקְדְּשָׁא דַיְיָ אֱלָהָךְ לְכָל נִדְרָא אֲרֵי
מָרְחָק קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ אַף תַּרְוֵיהוֹן:
רש"י אתנן זונה. נתן לה טלה באתננה פסול להקרבה: ומחיר כלב. החליף שה בכלב: גם
שניהם. לרבות שנוייהם, כגון חטים ועשאן סלת:
(כ) לֹא תַשִּׁיךְ לְאָחִיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֹכֶל נֶשֶׁךְ כֹּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ: לָא תְרַבֵּי לַאֲחוּךְ רִבִּית
כְּסַף רִבִּית עִבּוּר רִבִּית כָּל מִדַּעַם דְּמִתְרַבֵּי:
רש"י לא תשיך. אזהרה ללוה שלא יתן רבית למלוה, ואחר כך אזהרה למלוה (ויקרא כה,
לז) את כספך לא תתן לו בנשך:

(כא) לַנָּכְרִי תַּשִׁיךְ וּלְאָחִיךָ לֹא תַשִּׁיךְ לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: לְבַר עַמְמִין תְּרַבֵּי וְלַאֲחוּךְ לָא תְרַבֵּי בְּדִיל דִּיבָרֵכְנָךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּכֹל אוֹשָׁטוּת יָדָךְ עַל אַרְעָא דִּי אַתְּ עָלֵל:לְתַמָּן לְמֵירְתַהּ:

רש"י לנכרי תשיך. ולא לאחיך. לאו הבא מכלל עשה, עשה, לעבור עליו בשני לאוין ועשה:

(כב) כִּי תִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תְאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי דָרֹשׁ יִדְרְשֶׁנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעִמָּךְ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: אֲרֵי תִדַּר נִדַּר קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לָא תְאַחַר לְשַׁלָּמוּתֵהּ אֲרֵי מְתַבַּע יְתְבְּעִנֵּהּ יְיָ אֱלָהָךְ מִנָּךְ וְיֶהֵי בָךְ חוֹבָא:

רש"י לא תאחר לשלמו. שלשה רגלים. ולמדוהו רבותינו מן המקרא:

(כג) וְכִי תֶחְדַּל לִנְדֹּר לֹא יִהְיֶה בְךָ חֵטְא: וַאֲרֵי תִתְמְנַע לְמִנְדַּר לָא יְהֵי בָךְ חוֹבָא: (כד) מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: אַפְקוּת סְפוֹתָךְ תִּטַּר וְתַעְבֵּד כְּמָא דִּי נְדַרְתָּא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ נְדָבְתָא דִּי מַלֶּלְתָּא בְּפוּמָךְ:

רש"י מוצא שפתיך תשמר ועשית. לתן עשה על לא תעשה:

(כה) **חמישי** כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ וְאֶל כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן: אֲרֵי תֵּיתֵי בְּכַרְמָא דְחַבְרָךְ וְתֵיכוֹל עִנְבִין כְּנַפְשָׁךְ שִׂבְעָךְ וּלְמָאנָךְ לָא תִתֵּן:

רש"י כי תבא בכרם רעך. בפועל הכתוב מדבר: כנפשך. כמה שתרצה: שבעך. ולא אכילה גסה: ואל כליך לא תתן. מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הבציר, בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית, אבל אם שכרו לעדור ולקשקש, אינו אוכל:

(כו) כִּי תָבֹא בְּקָמַת רֵעֶךָ וְקָטַפְתָּ מְלִילֹת בְּיָדֶךָ וְחֶרְמֵשׁ לֹא תָנִיף עַל קָמַת רֵעֶךָ: אֲרֵי תֵּיתֵי בְּקַמְתָּא דְחַבְרָךְ וְתִקְטוֹף מְלִילָן בִּידָךְ וּמַגְלָא לָא תְרִים עַל קַמְתָּא דְחַבְרָךְ:

רש"י כי תבא בקמת רעך. אף זו בפועל הכתוב מדבר:

כד (א) כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ: אֲרֵי יִסַּב גְּבַר אִתְּתָא וְיִבְעֲלִנַּהּ וְיֶהֵי אִם לָא תַשְׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינוֹהִי אֲרֵי אַשְׁכַּח בַּהּ עֲבֵרַת פִּתְגָם וְיִכְתּוֹב לַהּ גֵּט פִּטוּרִין וְיִתַּב בִּידַהּ וְיִפְטְרִנַּהּ מִבֵּיתֵהּ:

רש"י כי מצא בה ערות דבר. מצוה עליו לגרשה שלא תמצא חן בעיניו:

(ב) וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר: וְתִפּוֹק מִבֵּיתֵהּ וּתְהַךְ וּתְהֵי לִגְבַר אָחֳרָן:

רש"י לאיש אחר. אין זה בן זוגו של ראשון, הוא הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניסה:

(ג) וּשְׁנָאֵהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן אֲשֶׁר לְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: וְיִסְנְּנַהּ גַּבְרָא בַתָּרָאָה וְיִכְתּוֹב לַהּ גֵּט פִּטוּרִין וְיִתֵּן בִּידַהּ וְיִפְטְרִנַּהּ מִבֵּיתֵהּ אוֹ אֲרֵי יְמוּת גַּבְרָא בַתָּרָאָה דְּנָסְבַהּ לֵהּ לְאִנְתּוּ:

רש"י ושנאה האיש האחרון. הכתוב מבשרו שסופו לשנאותה, ואם לאו קוברתו, שנאמר או כי ימות:

(ד) לֹא יוּכַל בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁלְּחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לִהְיוֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֻטַּמְאָה כִּי תוֹעֵבָה הִוא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיא אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה: לֵית לֵהּ רְשׁוּ לְבַעְלַהּ קַדְמָאָה דִּי פָטְרַהּ לְמִתַּב לְמִסְבַהּ לְמֶהֱוֵי לֵהּ לְאִנְתּוּ בָּתַר דִּי אִסְתְּאֲבַת אֲרֵי מָרְחָקָא הִיא קֳדָם יְיָ וְלָא תְחַיֵּב יָת אַרְעָא דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַחֲסָנָא:

רש"י אחרי אשר הטמאה. לרבות סוטה שנסתרה:

(ה) **שישי** כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצָּבָא וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל דָּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת וְשִׂמַּח אֶת אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר לָקָח: אֲרֵי יִסַּב גְּבַר אִתְּתָא חַדְתָּא לָא יִפּוֹק בְּחֵילָא וְלָא יֶעְבַּר עֲלוֹהִי לְכָל מִדְעַם פָּנֵי יְהֵי לְבֵיתֵהּ שַׁתָּא חָדָא וְיַחֲדֵי יָת אִתְּתֵהּ דִּי נְסַב:

רש"י אשה חדשה. שהיא חדשה לו ואפלו אלמנה, פרט למחזיר גרושתו: ולא יעבר עליו. דבר הצבא: לכל דבר. שהוא צורך הצבא, לא לספק מים ומזון ולא לתקן דרכים, אבל החוזרים מעורכי המלחמה על פי כהן, כגון בנה בית ולא חנכו או ארס אשה ולא לקחה, מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים: יהיה לביתו. אף בשביל ביתו, אם בנה בית וחנכו ואם נטע כרם וחללו, אינו זז מביתו בשביל צרכי המלחמה: לביתו. זה ביתו: יהיה. לרבות את כרמו: ושמח. ישמח את אשתו. ותרגומו ויחדי ית אתתיה. והמתרגם ויחדי עם אתתיה, טועה הוא, שאין זה תרגום של ושמח אלא של ושמח:

(ו) לֹא יַחֲבֹל רֵחַיִם וָרָכֶב כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל: לָא יִסַּב מַשְׁכּוֹנָא רֵחַיָא וְרִכְבָּא אֲרֵי בְהוֹן מִתְעֲבֵד מָזוֹן לְכָל נְפַשׁ:

רש"י לא יחבל. אם בא למשכנו על חובו בבית דין, לא ימשכננו בדברים שעושים בהן אוכל נפש: רחים. היא התחתונה: ורכב. היא העליונה:

(ז) כִּי יִמָּצֵא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמֶּר בּוֹ וּמְכָרוֹ וּמֵת הַגַּנָּב הַהוּא וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: אֲרֵי יִשְׁתְּכַח גְּבַר גָּנֵב נַפְשָׁא מֵאָחוֹהִי מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתְגַּר בֵּהּ וְיִזְבְּנִנֵּהּ וְיִתְקְטֵל גַּנָּבָא הַהוּא וּתְפַלֵּי עֲבֵד דְּבִישׁ מִבֵּינָךְ:

רש"י כי ימצא. בעדים והתראה. וכן כל כי ימצא שבתורה: והתעמר בו. אינו חיב עד שישתמש בו:

(ח) הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת: אִסְתַּמַר בְּמַכְתַּשׁ סְגִירוּ לְמִטַר לַחֲדָא וּלְמֶעְבַּד כְּכֹל דִּי יַלְפוּן יָתְכוֹן כָּהֲנַיָּא לֵוָאֵי כְּמָא דִּי פַקֶּדְתִּנּוּן תִּטְרוּן לְמֶעְבַּד:

רש"י השמר בנגע הצרעת. שלא תתלוש סימני טמאה, ולא תקוץ את הבהרת: ככל אשר יורו אתכם. אם להסגיר אם להחליט אם לטהר:

(ט) זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: הֱוֵי דְכִיר יָת דִּי עֲבַד יְיָ אֱלָהָךְ לְמִרְיָם בְּאָרְחָא בְּמִפְּקְכוֹן מִמִּצְרָיִם:

רש"י זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים. אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע. זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקתה בנגעים:

(י) כִּי תַשֶּׁה בְרֵעֲךָ מַשַּׁאת מְאוּמָה לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ: אֲרֵי תַרְשֵׁי בְחַבְרָךְ רְשׁוּ מִדְּעַם לָא תֵעוּל לְבֵיתֵהּ לְמִסַּב מַשְׁכּוֹנֵהּ:

רש"י כי תשה ברעך. תחוב בחברך: משאת מאומה. חוב של כלום:

(יא) בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בו יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הַעֲבוֹט הַחוּצָה: בְּבָרָא תְּקוּם וְגַבְרָא דִּי אַתְּ רָשֵׁי בֵּהּ יַפֵּק לְוָתָךְ יָת מַשְׁכּוֹנָא לְבָרָא: (יב) וְאִם אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בַּעֲבֹטוֹ: וְאִם גְּבַר מְסְכֵּן הוּא לָא תִשְׁכּוּב בְּמַשְׁכּוֹנֵהּ:

רש"י לא תשכב בעבוטו. לא תשכב ועבוטו אצלך:

(יג) הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הַעֲבוֹט כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרַכְךָ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: אָתָבָא תָּתֵב לֵהּ יָת מַשְׁכּוֹנָא כְּמֵעַל שִׁמְשָׁא וְיִשְׁכּוּב בְּכְסוּתֵהּ וִיבָרְכִנָּךְ וְלָךְ תְּהֵי זְכוּתָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ:

רש"י כבוא השמש. אם כסות לילה הוא, ואם כסות יום החזירהו בבקר, וכבר כתוב בואלה המשפטים (שמות כב, כה) עד בא השמש תשיבנו לו, כל היום תשיבנו לו וכבוא השמש תקחנו: וברכך. ואם אינו מברכך, מכל מקום ולך תהיה צדקה:

(יד) **שביעי** לֹא תַעֲשֹׁק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאַחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ: לָא תַעֲשׁוֹק אֲגִירָא עַנְיָא וּמִסְכֵּנָא מֵאַחָיךְ אוֹ מִגִּיּוֹרָךְ דִּי בְאַרְעָךְ בְּקִרְוָיךְ:

רש"י לא תעשק שכיר. והלא כבר כתוב, אלא לעבור על האביון בשני לאוין לא תעשוק שכר שכיר שהוא עני ואביון, ועל העשיר כבר הזהר (ויקרא יט, יג) לא תעשק את רעך: אביון. התאב לכל דבר: מגרך. זה גר צדק: בשעריך. זה גר תושב האוכל נבלות: אשר בארצך. לרבות שכר בהמה וכלים:

(טו) בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל יְהוָה וְהָיָה בְךָ חֵטְא: בְּיוֹמַהּ תִּתֵּן אַגְרֵהּ וְלָא תֵעוּל עֲלוֹהִי שִׁמְשָׁא אֲרֵי עַנְיָא הוּא וְלֵהּ הוּא מְסַר יָת נַפְשֵׁהּ וְלָא יִקְרֵי עֲלָךְ קֳדָם יְיָ וִיהֵי בָךְ חוֹבָא:

רש"י ואליו הוא נשא את נפשו. אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה בכבש ונתלה באילן: והיה בך חטא. מכל מקום, אלא שממהרין להפרע על ידי הקורא:

(טז) לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים וּבָנִים לֹא יוּמְתוּ עַל אָבוֹת אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ: לָא יְמוּתוּן אֲבָהָן עַל פּוּם בְּנִין וּבְנִין לָא יְמוּתוּן עַל פּוּם אֲבָהָן אֱנָשׁ בְּחוֹבֵהּ יְמוּתוּן:

רש"י לא יומתו אבות על בנים. בעדות בנים. ואם תאמר בעון בנים, כבר נאמר איש בחטאו יומתו, אבל מי שאינו איש, מת בעון אביו, הקטנים מתים בעון אבותם בידי שמים:

(יז) לֹא תַטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם וְלֹא תַחֲבֹל בֶּגֶד אַלְמָנָה: לָא תַצְלֵי דִּין גִּיּוֹרָא וְיָתֵמָא וְלָא תִסַּב מַשְׁכּוֹנָא לְבוּשׁ אַרְמְלָא:

רש"י לא תטה משפט גר יתום. ועל העשיר כבר הזהר (דברים טז, יט) לא תטה משפט, ושנה בעני לעבור עליו בשני לאוין, לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל עשיר, לכך הזהיר ושנה עליו: ולא תחבל. שלא בשעת הלואה:

(יח) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת הַדָּבָר הַזֶּה: וּתְדְכַּר אֲרֵי עַבְדָא הֲוֵיתָא בְּמִצְרָיִם וּפְרָקָךְ יְיָ אֱלָהָךְ מִתַּמָּן עַל כֵּן אֲנָא מְפַקְּדָךְ לְמֶעְבַּד יָת פִּתְגָמָא הָדֵין:

רש"י וזכרת. על מנת כן פדיתיך לשמור חקותי אפלו יש חסרון כיס בדבר:

(יט) כִּי תִקְצֹר קְצִירְךָ בְשָׂדֶךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: אֲרֵי תַחְצוֹד חֲצָדָךְ בְּחַקְלָךְ וְתִנְשֵׁי עֲמָרָא בְּחַקְלָא לָא תְתוּב לְמִסְבֵּהּ לְגִיּוֹרָא לְיִתְמָא וּלְאַרְמְלָא יְהֵי בְּדִיל דְּיִבָרְכִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּכֹל עוֹבָדֵי יְדָךְ:

רש"י ושכחת עמר. ולא גדיש. מכאן אמרו עמר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה: בשדה. לרבות שכחת קמה ששכח מקצתה מלקצור: לא תשוב לקחתו. מכאן אמרו, שלאחריו שכחה, שלפניו אינו שכחה, שאינו בבל תשוב: למען יברכך. ואף על פי שבאת לידו שלא במתכון, קל וחמר לעושה במתכון. אמור מעתה, נפלה סלע מידו ומצאה עני ונתפרנס בה הרי הוא מתברך עליה:

(כ) כִּי תַחְבֹּט זֵיתְךָ לֹא תְפָאֵר אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה: אֲרֵי תַחְבּוֹט זֵיתָךְ לָא תְפַלֵּי בַּתָרָךְ לְגִיּוֹרָא לְיִתְמָא וּלְאַרְמְלָא יְהֵי:

רש"י לא תפאר. לא תטול תפארתו ממנו. מכאן שמניחין פאה לאילן: אחריך. זו שכחה:

(כא) כִּי תִבְצֹר כַּרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה: אֲרֵי תִקְטוֹף כַּרְמָךְ לָא תְעָלֵל בַּתָרָךְ לְגִיוֹרָא לְיִתַמָא וּלְאַרְמְלָא יְהֵי:

רש"י לא תעולל. אם מצאת בו עוללות לא תקחנה. ואיזו היא עוללות כל שאין לה לא כתף ולא נטף. יש לה אחד מהם הרי היא לבעל הבית. וראיתי בתלמוד ירושלמי איזו היא כתף, פסיגין זה על גב זה. נטף, אלו התלויות בשדרה ויורדות:

(כב) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם עַל כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת הַדָּבָר הַזֶּה: וְתִדְכַּר אֲרֵי עַבְדָא הֲוֵיתָא בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם עַל כֵּן אֲנָא מְפַקְּדָךְ לְמֶעְבַּד יָת פִּתְגָמָא הָדֵין: **כה** (א) כִּי יִהְיֶה רִיב בֵּין אֲנָשִׁים וְנִגְּשׁוּ אֶל הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת הַצַּדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת הָרָשָׁע: אֲרֵי יְהֵי דִין בֵּין גֶּבְרַיָא וְיִתְקָרְבוּן לְדִינָא וִידוֹנֻנוּן וְיִזַכּוּן יָת זַכָּאָה וְיַחַיְבוּן יָת חַיָּבָא:

רש"י כי יהיה ריב. סופם להיות נגשים אל המשפט. אמור מעתה אין שלום יוצא מתוך מריבה, מי גרם ללוט לפרוש מן הצדיק הוי אומר זו מריבה: והרשיעו את הרשע. יכול כל המתחיבין בדין לוקין, תלמוד לומר והיה אם בן הכות הרשע, פעמים לוקה ופעמים אינו לוקה. ומי הוא הלוקה, למוד מן הענין (פסוק ד) , לא תחסם שור בדישו, לאו שלא נתק לעשה:

(ב) וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: וִיהֵי אִם בַּר חַיָּבָא לְאַלְקָאָה חַיָּבָא וְיַרְמֵנֵיהּ דַיָּנָא וְיַלְקְנֵיהּ קֳדָמוֹהִי כְּמִסַת חוֹבְתֵיהּ בְּמִנְיָן:

רש"י והפילו השפט. מלמד שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב אלא מטה: לפניו כדי רשעתו. ולאחריו כדי שתים. מכאן אמרו, מלקין אותו שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו: במספר. ואינו נקוד במספר, למד שהוא דבוק, לומר במספר ארבעים ולא ארבעים שלמים, אלא מנין שהוא סוכם ומשלים לארבעים, והן ארבעים חסר אחת:

(ג) אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף פֶּן יֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל אֵלֶּה מַכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ: אַרְבְּעִין יַלְקְנֵיהּ לָא יוֹסֵף דִילְמָא יוֹסֵף לְאַלָקָיוּתֵיהּ עַל אִלֵּין מָחָא רַבָּא וְיֵקַל אֲחוּךְ לְעֵינָיךְ:

רש"י לא יסיף. מכאן אזהרה למכה את חברו: ונקלה אחיך. כל היום קוראו רשע ומשלקה קראו אחיך:

(ד) לֹא תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: לָא תֵחוֹד פּוּם תּוֹרָא בְּדָיְשֵׁהּ:

רש"י לא תחסם שור בדישו. דבר הכתוב בהוה והוא הדין לכל בהמה חיה ועוף העושים במלאכה שהיא בדבר מאכל. אם כן למה נאמר שור, להוציא את האדם: בדישו. יכול יחסמנו מבחוץ, תלמוד לומר לא תחסם שור מכל מקום, ולמה נאמר דיש, לומר לך מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו וגדולו מן הארץ, אף כל כיוצא בו, יצא החולב

והמגבן והמחבץ שאין גדולו מן הארץ, יצא הלש והמקטף שנגמרה מלאכתו לחלה, יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות שנגמרה מלאכתן למעשר:

(ה) כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אַחַד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יָבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ: אֲרֵי יֵתְבוּן אַחִין כַּחֲדָא וְימוּת חַד מִנְּהוֹן וּבַר לֵית לֵהּ לָא תְּהֵי אִתַּת מֵתָנָא לְבָרָא לְגֻבַר אוֹחֳרָן יְבָמַהּ יֵעוֹל עֲלַהּ וְיִסְבַּהּ לֵהּ לְאִנְתּוּ וְיִבְּמַהּ:

רש"י כי ישבו אחים יחדו. שהיתה להם ישיבה אחת בעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו: יחדו. המיוחדים בנחלה, פרט לאחיו מן האם: ובן אין לו. עין עליו: בן או בת, או בן הבן, או בת הבן, או בן הבת, או בת הבת:

(ו) וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל שֵׁם אֲחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: וְיֶהֱוֵי בּוּכְרָא דִּי תְלִיד יְקוּם עַל שְׁמָא דַּאֲחוּהִי מֵתָנָא וְלָא יִתְמְחֵי שְׁמַהּ מִיִּשְׂרָאֵל:

רש"י והיה הבכור. גדול האחים הוא מיבם אותה: אשר תלד. פרט לאילונית שאינה יולדת: יקום על שם אחיו. זה שיבם את אשתו יטול נחלת המת בנכסי אביו: ולא ימחה שמו. פרט לאשת סריס ששמו מחוי:

(ז) וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לָקַחַת אֶת יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשַּׁעְרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵין יָבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבָּמִי: וְאִם לָא יְצֵבֵי גַבְרָא לְמִסַּב יָת יְבִמְתֵּהּ וְתִסַּק יְבִמְתֵּהּ לִתְרַע בֵּית דִּינָא לָקֳדָם סָבַיָּא וְתֵימַר לָא צָבֵי יָבָמִי לַאֲקָמָא לַאֲחוּהִי שְׁמָא בְּיִשְׂרָאֵל לָא אָבֵי לְיַבָּמוּתִי:

רש"י השערה. כתרגומו לתרע בית דינא:

(ח) וְקָרְאוּ לוֹ זִקְנֵי עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ: וְיִקְרוּן לֵהּ סָבֵי קַרְתֵּהּ וִימַלְלוּן עִמֵּהּ וְיקוּם וְיֵימַר לָא רְעֵינָא לְמִסְבַהּ:

רש"י ועמד. בעמידה: ואמר. בלשון הקדש, ואף היא דבריה בלשון הקדש:

(ט) וְנִגְּשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו: וְתִתְקְרֵב יְבִמְתֵּהּ לְוָתֵהּ לָקֳדָם סָבַיָּא וְתַשְׁרֵי סֵינֵהּ מֵעַל רַגְלֵהּ וְתִרוֹק בְּאַנְפּוֹהִי וְתֵתֵב וְתֵימַר כְּדֵין יִתְעֲבֵד לְגֻבַר דִּי לָא יִבְנֵי יָת בֵּיתָא דַּאֲחוּהִי:

רש"י וירקה בפניו. על גבי קרקע: אשר לא יבנה. מכאן למי שחלץ שלא יחזור וייבם, דלא כתיב אשר לא בנה, אלא אשר לא יבנה, כיון שלא בנה שוב לא יבנה:

(י) וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל: וְיִתְקְרֵי שְׁמַהּ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית שְׁרֵי סֵינָא:

רש"י ונקרא שמו וגו' . מצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל:

(יא) כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָה אֵשֶׁת הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת אִישָׁהּ מִיַּד מַכֵּהוּ וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה בִּמְבֻשָׁיו: אֲרֵי יִנְצוּן גֻּבְרִין כַּחֲדָא גְּבַר וַאֲחוּהִי וְתִתְקְרֵב אִתַּת חַד לְשֵׁזָבָא יָת בַּעֲלַהּ מִיַּד מָחוּהִי וְתוֹשֵׁט יְדַהּ וְתִתְקַף בְּבֵית בַּהֲתָתֵהּ:

רש"י כי ינצו אנשים. סופן לבא ליד מכות, כמו שנאמר מיד מכהו. אין שלום יוצא מתוך ידי מריבה:

(יב) וְקַצֹּתָה אֶת כַּפָּהּ לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ: וּתְקוּץ יָת יְדַהּ לָא תְחוּס עֵינָךְ:

רש"י וקצתה את כפה. ממון דמי בשתו. הכל לפי המביש והמתבישׁ. או אינו אלא ידה ממש, נאמר כאן לא תחוס, ונאמר להלן בעדים זוממין (לעיל יט, יג) לא תחוס, מה להלן ממון, אף כאן ממון:

(יג) לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסְךָ אֶבֶן וָאָבֶן גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה: לָא יְהֵי לָךְ בְּכִיסָךְ מַתְקַל וּמַתְקַל רַבְּתָא וּזְעֵרְתָּא:

רש"י אבן ואבן. משקלות: גדולה וקטנה. גדולה שמכחשת את הקטנה, שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה:

(יד) לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה: לָא יְהֵי לָךְ בְּבֵיתָךְ מְכִילָא וּמְכִילָא רַבְּתָא וּזְעֵרְתָּא:

רש"י לא יהיה לך. אם עשית כן, לא יהיה לך כלום:

(טו) אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה לָךְ אֵיפָה שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה לָךְ לְמַעַן יַאֲרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: מַתְקַלִין שָׁלְמִין דְּקִשׁוֹט יְהוֹן לָךְ מְכִילָן שָׁלְמִין דְּקִשׁוֹט יְהוֹן לָךְ בְּדִיל דְּיוֹרְכוּן יוֹמָךְ עַל אַרְעָא דַּייָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ:

רש"י אבן שלמה וצדק יהיה לך. אם עשית כן יהיה לך הרבה:

(טז) כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל עֹשֵׂה אֵלֶּה כֹּל עֹשֵׂה עָוֶל: אֲרֵי מְרָחָק קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ כָּל עָבֵד אִלֵּין כֹּל עָבֵד שְׁקַר: (יז) **מפטיר** זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

הֲוֵי דְכִיר יָת דִּי עֲבַד לָךְ עֲמָלֵק בְּאָרְחָא בְּמִפְּקָכוֹן מִמִּצְרָיִם:

רש"י זכור את אשר עשה לך. אם שקרת במדות ובמשקלות הוי דואג מגרוי האויב, שנאמר (משלי יא, א) מאזני מרמה תועבת ה', וכתיב בתריה בא זדון ויבא קלון:

(יח) אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ וַיְזַנֵּב בְּךָ כָּל הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ וְלֹא יָרֵא אֱלֹהִים: דִּי עַרְעָךְ בְּאָרְחָא וְקָטֵל בָּךְ כָּל דַּהֲווֹ מִתְאַחֲרִין בַּתְרָךְ וְאַתְּ מְשַׁלְהֵי וְלֵאי וְלָא דְחֵיל מִן קֳדָם יְיָ:

רש"י אשר קרך בדרך. לשון מקרה. דבר אחר לשון קרי וטמאה, שהיה מטמאן במשכב זכור. דבר אחר לשון קור וחום, צננך והפשירך מרתיחתך, שהיו כל האמות יראים להלחם בכם ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרים. משל לאמבטי רותחת שאין כל

בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה. אף על פי שנכוה, הקרה אותה בפני אחרים: ויזנב בך. מכת זנב, חותך מילות וזורק כלפי מעלה: כל הנחשלים אחריך. חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן: ואתה עיף ויגע. עיף בצמא, דכתיב (שמות יז, ג) ויצמא שם העם למים, וכתיב אחריו ויבא עמלק: ויגע. בדרך: ולא ירא. עמלק, אלהים' מלהרע לך:

(יט) וְהָיָה בְּהָנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא תִּשְׁכָּח: וִיהִי כַּד יְנִיחַ יְיָ אֱלָהָךְ לָךְ מִכָּל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ מִסְחוֹר סְחוֹר בְּאַרְעָא דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַחֲסָנָא לְמֵירְתַהּ תִּמְחֵי יָת דּוּכְרָנָא דַּעֲמָלֵק מִתְּחוֹת שְׁמַיָּא לָא תִּתְנַשֵּׁי: פפפ:

רש"י תמחה את זכר עמלק. מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה (שמואל א' טו, ג) . שלא יהא שם עמלק נזכר אפלו על הבהמה, לומר בהמה זו משל עמלק היתה:

הפטרת כי תצא - ישעיה נד

נד (א) רָנִּי עֲקָרָה לֹא יָלָדָה פִּצְחִי רִנָּה וְצַהֲלִי לֹא חָלָה כִּי רַבִּים בְּנֵי שׁוֹמֵמָה מִבְּנֵי בְעוּלָה אָמַר יְהוָה: (ב) הַרְחִיבִי מְקוֹם אָהֳלֵךְ וִירִיעוֹת מִשְׁכְּנוֹתַיִךְ יַטּוּ אַל תַּחְשֹׂכִי הַאֲרִיכִי מֵיתָרַיִךְ וִיתֵדֹתַיִךְ חַזֵּקִי: (ג) כִּי יָמִין וּשְׂמֹאול תִּפְרֹצִי וְזַרְעֵךְ גּוֹיִם יִירָשׁ וְעָרִים נְשַׁמּוֹת יוֹשִׁיבוּ: (ד) אַל תִּירְאִי כִּי לֹא תֵבוֹשִׁי וְאַל תִּכָּלְמִי כִּי לֹא תַחְפִּירִי כִּי בֹשֶׁת עֲלוּמַיִךְ תִּשְׁכָּחִי וְחֶרְפַּת אַלְמְנוּתַיִךְ לֹא תִזְכְּרִי עוֹד: (ה) כִּי בֹעֲלַיִךְ עֹשַׂיִךְ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֹאֲלֵךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל הָאָרֶץ יִקָּרֵא: (ו) כִּי כְאִשָּׁה עֲזוּבָה וַעֲצוּבַת רוּחַ קְרָאָךְ יְהוָה וְאֵשֶׁת נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר אֱלֹהָיִךְ: (ז) בְּרֶגַע קָטֹן עֲזַבְתִּיךְ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֲקַבְּצֵךְ: (ח) בְּשֶׁצֶף קֶצֶף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רֶגַע מִמֵּךְ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רִחַמְתִּיךְ אָמַר גֹּאֲלֵךְ יְהוָה: (ט) כִּי מֵי נֹחַ זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֲבֹר מֵי נֹחַ עוֹד עַל הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְצֹף עָלַיִךְ וּמִגְּעַר בָּךְ: (י) כִּי הֶהָרִים יָמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תְּמוּטֶנָה וְחַסְדִּי מֵאִתֵּךְ לֹא יָמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תָמוּט אָמַר מְרַחֲמֵךְ יְהוָה:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה נגעים פרק ה

א. כָּל סָפֵק נְגָעִים טָהוֹר, חוּץ מִזֶּה, וְעוֹד אַחֵר. וְאֵיזֶה, זֶה מִי שֶׁהָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת כַּגְּרִיס וְהִסְגִּירָהּ, בְּסוֹף שָׁבוּעַ וְהָרֵי הִיא כַּסָּלַע, סָפֵק שֶׁהִיא (הִיא) סָפֵק שֶׁאַחֶרֶת בָּאָה תַחְתֶּיהָ, טְמֵאָה:

ברטנורה (א) **כל ספק נגעים חוץ מזה**. דספק בהרת קדמה, ספק שער לבן קדם: **הרי היא כסלע**. נעשית רחבה וגדולה כסלע: **ספק שהיא היא**. וראויה להחליט שהרי פשה: **ספק**

שאחרת באה תחתיה. והראשונה הלכה וראויה להסגיר, דאין פשיון מטמא בתחלה: **טמא**. ומחליטו:

ב. הֶחְלִיטוֹ בְּשֵׂעָר לָבָן, הָלַךְ שֵׂעָר לָבָן וְחָזַר שֵׂעָר לָבָן, וְכֵן בְּמִחְיָה וּבְפִשְׁיוֹן, בַּתְּחִלָּה בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר, הֲרֵי הִיא כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה. הֶחְלִיטוֹ בְּמִחְיָה וְהָלְכָה הַמִּחְיָה וְחָזְרָה הַמִּחְיָה. וְכֵן בְּשֵׂעָר לָבָן וּבְפִשְׁיוֹן, בַּתְּחִלָּה, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר, הֲרֵי הִיא כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה. הֶחְלִיטוֹ בְּפִשְׁיוֹן, הָלַךְ הַפִּשְׁיוֹן וְחָזַר הַפִּשְׁיוֹן. וְכֵן בְּשֵׂעָר לָבָן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר, הֲרֵי הִיא כְּמוֹת שֶׁהָיְתָה:

ברטנורה (ב) **הלך שער לבן**. שהוחלט בעבורו: **וחזר שער לבן**. אחר תחתיו: **וכן במחיה וכן בפשיון**. או שלא חזר שער לבן, אלא שנולדה בו מחיה שהיא גם כן סימן טומאה, או שפשה הנגע: **בתחילה בסוף שבוע ראשון**. כלומר, בין שההחלט היה בתחלה היה בתחילה כשהובא אל הכהן, בין בסוף שבוע ראשון, בין בסוף שבוע שני, בין לאחר הפטור כגון שעמד בעיניו שני שבועות ופטרו ואחר הפטור בא שער לבן והחליטו, בכל הני גווני אם הלך לו שער לבן וחזר שער לבן, או מחיה או פשיון: **הרי היא כמות שהיתה**. כלומר, נשאר בטומאה כמו שהיה, הואיל ויש בו סימן טומאה, אע"פ שאין זה אותו סימן שהיה בשעת החלט: **וחזר הפשיון וכן בשער לבן**. הא דלא קתני הכא וכן במחיה, לפי שכשהלך הפשיון ובאת המחיה, פעמים שיהיה טהור, כגון שהמחיה מיעטה הנגע מכגריס:

ג. שְׂעַר פְּקֻדָּה, עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין. אֵיזֶה הוּא שְׂעַר פְּקֻדָּה, מִי שֶׁהָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת וּבָהּ שֵׂעָר לָבָן, הָלְכָה הַבַּהֶרֶת וְהִנִּיחָה לְשֵׂעָר לָבָן בִּמְקוֹמוֹ וְחָזְרָה, עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מוֹדֶה אֲנִי בָּזֶה שֶׁהוּא טָהוֹר. אֵיזֶה הוּא שְׂעַר פְּקֻדָּה, מִי שֶׁהָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת כַּגְּרִיס וּבָהּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וְהָלַךְ הֵימֶנָּה כַּחֲצִי גְּרִיס וְהִנִּיחוֹ לְשֵׂעָר לָבָן בִּמְקוֹם הַבַּהֶרֶת וְחָזַר. אָמְרוּ לוֹ, כְּשֵׁם שֶׁבִּטְּלוּ אֶת דִּבְרֵי עֲקַבְיָא, אַף דִּבְרֶיךָ אֵינָן מְקַיָּמִין:

ברטנורה (ג) **שער פקודה**. לשון פקדון, שהפקידה הבהרת את השער בעור הבשר והלכה לה: **וחכמים מטהרים**. וטעמייהו, דכתיב והיא הפכה, שהפכתו היא ולא הפכתו חברתה: **אף דבריך אין מקוימין**. דהאי נמי טהור. והלכה כחכמים:

ד. כָּל סְפֵק נְגָעִים בַּתְּחִלָּה טָהוֹר, עַד שֶׁלֹּא נִזְקַק לַטֻּמְאָה. מִשֶּׁנִּזְקַק לַטֻּמְאָה, סְפֵקוֹ טָמֵא. כֵּיצַד, שְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ אֵצֶל כֹּהֵן, בָּזֶה בַּהֶרֶת כַּגְּרִיס וּבָזֶה כַּסֶּלַע, בְּסוֹף שָׁבוּעַ בָּזֶה כַּסֶּלַע וּבָזֶה

כַּסֶּלַע, וְאֵינוֹ יָדוּעַ בְּאֵיזֶה מֵהֶן פָּשָׁה, בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד בֵּין בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים, טָהוֹר. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, בְּאִישׁ אֶחָד, טָמֵא. וּבִשְׁנֵי אֲנָשִׁים, טָהוֹר:

ברטנורה (ד) **בין באיש אחד**. אע"ג דמה נפשך יש בו בהרת אחת שפשתה, אותה שתחילתה כגריס ועכשיו כסלע, והיה ראוי להחליטו, אפילו הכי הואיל ואינו יודע על איזה נגע מחליט: **טהור**. מגזירת הכתוב דכתיב (ויקרא יג) ואם פשה תפשה בעור וטימא הכהן אותו, את הנגע הודאי הוא מטמא, ואינו מטמא את הנגע שיש בו ספק: **בין בשני אנשים**. אע"פ שאחד מהם טעון הסגר שבעת ימים שנית בסוף שבוע ראשון, והאחר מוחלט, הואיל ואינו יודע איזה להסגיר ואיזה להחליט, שניהם טהורים מגזרת הכתוב: **ר' עקיבא אומר**. וכו'. ואין הלכה כר' עקיבא:

ה. מְשֻׁנְזָקִין לַשְּׁמָאָה, סְפֵקוֹ טָמֵא כֵּיצַד, שְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ אֵצֶל כֹּהֵן, בָּזֶה בַּהֶרֶת כְּגָרִיס וּבָזֶה כַּסֶּלַע, בְּסוֹף שָׁבוּעַ בָּזֶה כַּסֶּלַע וְעוֹד וּבָזֶה כַּסֶּלַע וְעוֹד, שְׁנֵיהֶן טְמֵאִין. אַף עַל פִּי שֶׁחָזְרוּ לִהְיוֹת כַּסֶּלַע וְכַסֶּלַע, שְׁנֵיהֶן טְמֵאִין, עַד שֶׁיַּחְזְרוּ לִהְיוֹת כַּגְּרִיס. זֶה הוּא שֶׁאָמְרוּ, מְשֻׁנְזָקִין לַשְּׁמָאָה, סְפֵקוֹ טָמֵא:

ברטנורה (ה) **שניהן טמאין**. דבשניהם פשה: **אע"פ שחזרו להיות כסלע**. דהשתא אחד מהם טהור. הואיל והוזקקו לטומאה, שניהם טמאים, דכתיב (שם) וטיהרו הכהן, את הודאי הוא מטהר, ואינו מטהר את הספק: **עד שיחזרו להיות כגריס**. דהשתא ודאי שניהם טהורים, שהפשיון שבעבורו הוחלט הלך משניהם:

גמרא נדה דף כה ע"ב

הַמַּפֶּלֶת סַנְדָּל. תָּנוּ רַבָּנָן: סַנְדָּל דּוֹמֶה לְדַג שֶׁל יָם מִתְּחִלָּתוֹ וְלֶד הוּא אֶלָּא שֶׁנִּרְצָף. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: סַנְדָּל דּוֹמֶה לְלָשׁוֹן שֶׁל שׁוֹר הַגָּדוֹל. מִשּׁוּם רַבּוֹתֵינוּ הֵעִידוּ סַנְדָּל צָרִיךְ צוּרַת פָּנִים. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה סַנְדָּל צָרִיךְ צוּרַת פָּנִים. אָמַר רִבִּי אַדָּא אָמַר רִבִּי יוֹסֵף אָמַר רִבִּי יִצְחָק: סַנְדָּל צָרִיךְ צוּרַת פָּנִים וַאֲפִלּוּ מֵאֲחוֹרָיו. מָשָׁל לְאָדָם שֶׁסָּטַר אֶת חֲבֵרוֹ וְהֶחֱזִיר פָּנָיו לַאֲחוֹרָיו. בִּימֵי רִבִּי יַנַּאי בִּקְּשׁוּ לְטַהֵר אֶת הַסַּנְדָּל שֶׁאֵין לוֹ צוּרַת פָּנִים. אָמַר לָהֶם רִבִּי יַנַּאי: טִיהַרְתֶּם אֶת הַוְּלָדוֹת וְהַתַּנְיָא מִשּׁוּם רַבּוֹתֵינוּ הֵעִידוּ סַנְדָּל צָרִיךְ צוּרַת פָּנִים. אָמַר רַב בִּיבִי בַּר אַבַּיֵי אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן: מֵעֵדוּתוֹ שֶׁל רִבִּי נְחוּנְיָא נִשְׁנֵית מִשְׁנָה זוֹ. אָמַר רִבִּי זְעִירָא: זָכָה בָּהּ רַב בִּיבִי בְּשִׁמְעָתְתֵּהּ דַּאֲנָא וְהוּא הֲוֵינָא יָתְבִין קְמֵיהּ דְּרִבִּי יוֹחָנָן כִּי אֲמָרָה לְהָא שְׁמַעְתָּא. וְקָדָם אִיהוּ וְאָמַר וְזָכָה בָּהּ לְמָה הִזְכִּירוּ סַנְדָּל וַהֲלֹא אֵין סַנְדָּל שֶׁאֵין עִמּוֹ וָלָד. אִי דְּאִיתְיְלִידָא נְקֵבָה בַּהֲדֵהּ הָכִי נָמֵי. הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן דְּאִתְיְלִיד זָכָר בַּהֲדֵהּ. מַהוּ דְּתֵימָא הוֹאִיל וְאָמַר רַב יִצְחָק בַּר אָמֵי: אִשָּׁה מַזְרַעַת תְּחִלָּה

יוֹלֶדֶת זָכָר. אִישׁ מַזְרִיעַ תְּחִלָּה יוֹלֶדֶת נְקֵבָה. מִדְּהָא זָכָר הָא נָמֵי זָכָר. קָא מַשְׁמַע לָן אֵימָא שְׁנֵיהֶם הַזְרִיעוּ בְּבַת אֶחָד הַאי זָכָר וְהַאי נְקֵבָה:

רש"י **דג של ים**. דג יש בים ושמו סנדל: **אלא שנרצף**. נמעך: **לשון של שור הגדול**. דהיינו פניו טוחות. ואע"ג דמוקמינן לעיל פניו טוחות אין אמו טמאה גבי סנדל ודאי אמו טמאה לידת סנדל דולד טעמו מוכיח עליו דולד היא אלא שנימוח ע"י חבירו שדחקו: **צריך צורת פנים**. אפי' מאחוריו אפי' אינו אלא מאחוריו הוי ולד: **שסטר**. הכהו על לחיו: **משנה זו**. דקתני צריך צורת פנים: **מעדותו של רבי נחוניא נשנית**. הוא העיד עליה בבית המדרש ויחידאה הוא: **זכה בה רב ביבי בשמעתיה**. מזליה גרם לומר שמועה זו וקדמני שגם אני שמעתיה מרבי יוחנן דמעדותו של רבי נחוניא נשנית ולא זכיתי לאומרה: **והלא אין סנדל שאין עמו ולד**. ובלא סנדל נמי מי הויא טמאה לידה: **אי דאתיליד נקבה בהדיה**. ה"נ דלא היה צריך להזכירו דיש לה ימי טומאה וטהרה דנקבה שאפי' הוא זכר גמור כי איכא נקבה בהדי' יושבת לנקבה וימי טומאה וטהרה של זכר מובלעים בתוכו: **דאיתיליד זכר בהדיה**. ומספקינן לסנדל בנקבה ויושבת שבועיים לטומאה אבל טהרה דנקבה לא יהבינן לה דדלמא זכר הוא: **האי נמי זכר**. ולא תשב אלא לזכר. קמ"ל וכו':

זוהר ויקהל דף ר"ח ע"א

יוֹמָא דְּשַׁבַּתָּא חֶדְוָה אִיהוּ לְכֹלָּא וְכֹלָּא אִתְנַטָּר לְעֵילָּא וְתַתָּא. וּנְהוֹרָא (נ"א וּנְקוּדָה) תַּתָּאָה נַהֲרָא לְסַלְקָא לְעֵילָּא בְּשַׁפִּירוּ דְּעִטְרִין שְׁבָעִין חוּלְקִין יָתִיר וְסָבָא דְּכָל סָבִין אִתְעָר. כְּדֵין כַּד סָלִיק נְהוֹרָא עַמָּא קַדִּישָׁא מְקַדְּמֵי לְבֵי כְּנִשְׁתָּא בִּלְבוּשׁ יְקָר בְּחֶדְוָה מִתְעַטְּרָן בְּעִטְרָא קַדִּישָׁא דִּלְעֵילָּא בְּהַהוּא רוּחָא דְּקָיְמָא עֲלַיְהוּ לְתַתָּא מְשַׁבְּחָן בְּשִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן וְסָלְקִין תּוּשְׁבְּחָן לְעֵילָּא וְעִלָּאִין וְתַתָּאִין כֻּלְּהוּ בְּחֶדְוָה וּמִתְעַטְּרָן כֻּלְּהוּ כַּחֲדָא. פָּתְחֵי עִלָּאֵי וְאָמַר זַכָּאִין אַתּוּן עַמָּא קַדִּישָׁא בְּאַרְעָא דְּמַארֵיכוֹן אִתְעַטַּר עֲלֵיכוּ וְכָל חֵילִין קַדִּישִׁין מִתְעַטְּרִין בְּגַנֵּיכוֹן. הַאי יוֹמָא יוֹמָא דְּנִשְׁמָתִין אִיהוּ וְלָאו יוֹמָא דְּגוּפָא בְּגִין דְּשׁוּלְטָנוּ דִּצְרוֹרָא דְּנִשְׁמָתִין אִיהוּ וְקַיְמָן עִלָּאִין וְתַתָּאִין כֻּלְּהוּ בְּזִוּוּגָא חָדָא בְּעִטְרָא דְּרוּחָא יְתֵירָה עִלָּאָה קַדִּישָׁא:

תרגום הזוהר יוֹם הַשַּׁבָּת, הוּא שִׂמְחָה לַכֹּל, וְהַכֹּל נִשְׁמָר לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. וּנְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה, מְאִירָה לַעֲלוֹת לְמַעְלָה לְאוֹ"א בְּיִפְעַ שִׁבְעִים עֲטָרוֹת, שֶׁהֵם חֲלָקִים יְתֵרִים מִבְּלֵיל שַׁבָּת. וְהַזִּקִּין מִכָּל הַזְּקֵנִים נִתְעוֹרֵר, שֶׁהוּא הַכֶּתֶר. לְהַשְׁפִּיעַ אֵלֶיהָ. אָז כְּשֶׁעוֹלֶה הָאוֹר, עִם הַקְּדוּשׁ מַקְדִּימִים לְבֵית הַבְּנֶסֶת בִּלְבוּשׁ יְקָר, בְּשִׂמְחָה, וּמִתְעַטְּרִים בַּעֲטָרָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁלְּמַעְלָה, וּבָרוּחַ הַזֶּה, שֶׁהוּא הַנְּשָׁמָה יְתֵרָה, הָעוֹמֵד עֲלֵיהֶם לְמַטָּה, מְשַׁבְּחִים בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת, וְהַתִּשְׁבָּחוֹת עוֹלוֹת לְמַעְלָה, וְעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים כֻּלָּם הֵם בְּשִׂמְחָה, וּמִתְעַטְּרִים כֻּלָּם יַחַד. פּוֹתְחִים הָעֶלְיוֹנִים וְאוֹמְרִים, אַשְׁרֵיכֶם עַם קָדוֹשׁ בָּאָרֶץ, שֶׁאֲדוֹנֵיכֶם מִתְעַטֵּר עֲלֵיכֶם, וְכָל

הַצָּבָאוֹת הַקְּדוֹשִׁים מִתְעַטְּרִים בִּשְׁבִילְכֶם. יוֹם הַזֶּה הוּא יוֹם שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת, וְאֵינוֹ יוֹם הַגּוּף, מִשּׁוּם שֶׁהוּא שְׁלִיטַת צָרוֹר הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁהוּא הַבִּינָה וְעוֹמְדִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים כֻּלָּם בְּזִוּוּג אֶחָד, בַּעֲטָרָה שֶׁל רוּחַ יְתֵרָה, הָעֶלְיוֹן הַקָּדוֹשׁ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פרק י

א. הַקּוֹרֵעַ כְּדֵי לִתְפֹּר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת חַיָּב. אֲבָל הַקּוֹרֵעַ לְהַפְסִיד פָּטוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל. הַקּוֹרֵעַ בַּחֲמָתוֹ אוֹ עַל מֵת שֶׁהוּא חַיָּב לִקְרֹעַ עָלָיו חַיָּב מִפְּנֵי שֶׁמְּיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ בְּדָבָר זֶה וְיָנוּחַ יִצְרוֹ וְהוֹאִיל וַחֲמָתוֹ שׁוֹכֶכֶת בְּדָבָר זֶה הֲרֵי הוּא כְּמִתַּקֵּן וְחַיָּב וְהַפּוֹתֵחַ בֵּית הַצַּוָּאר בְּשַׁבָּת חַיָּב: **ב**. הַמְדַבֵּק נְיָרוֹת אוֹ עוֹרוֹת בְּקוֹלֶן שֶׁל סוֹפְרִים וְכַיּוֹצֵא בּוֹ הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת תּוֹפֵר וְחַיָּב. וְכֵן הַמְפָרֵק נְיָרוֹת דְּבוּקִין אוֹ עוֹרוֹת דְּבוּקִין וְלֹא נִתְכַּוֵּן לְקַלְקֵל בִּלְבַד הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת קוֹרֵעַ וְחַיָּב:

מוסר

ספר חסידים סימן רכד

מֵקִים דְּבַר עַבְדּוֹ וַעֲצַת מַלְאָכָיו יַשְׁלִים עֶלְיוֹנִים מַסְכִּימִים לְדַעַת תַּחְתּוֹנִים כְּשֶׁעֶלְיוֹנִים אוֹמְרִים לְכָךְ וְכָךְ רָאוּיִים. אוֹמֵר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַמְתִּינוּ עַד שֶׁהַצַּדִּיקִים אוֹמְרִים כָּכָה וּלְכָךְ לֹא הָיָה אוֹמֵר שְׁמוּעָה מִפִּי רַבִּי מֵאִיר עַד שֶׁאֲמוֹרָא אָמַר רַבִּי רְמוֹן מָצָא תּוֹכוֹ אָכַל קְלִפָּתוֹ זָרַק. וְאָמַר הַשְׁתָּא קָאָמַר וַהֲלֹא הַכֹּל גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו, אֶלָּא חָפֵץ שֶׁיַּסְכִּימוּ עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים לְמִדַּת מִשְׁפָּטָיו שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים נא) לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדָבְרֶךָ תִּזְכֶּה בְּשָׁפְטֶךָ. (תהילים פה) אֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמָח וְצֶדֶק מִשָּׁמַיִם נִשְׁקָף. (כְּשֶׁאָדָם צַדִּיק וְדָן דִּין אֱמֶת לְאֱמִתּוֹ וּמְחַפֵּשׂ אֵיזֶה מִדָּה טוֹבָה רָאוּי לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ מִדָּה בְּמִדָּה שֶׁמְּכַוֵּן לְדַעַת הָעֶלְיוֹנִים חֶסֶד וֱאֶמֶת נִפְגָּשׁוּ צֶדֶק וְשָׁלוֹם נָשָׁקוּ עַל מִדַּת פֶּרְעָנוּת אוֹמֵר הַשָּׁטָן: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַפִּלּוּ תַּחְתּוֹנִים מַסְכִּימִים לְדַעְתִּי. וּכְתִיב (הושע ט) תֵּן לָהֶם רֶחֶם מַשְׁכִּיל וְשָׁדַיִם צוֹמְקִים. וְכִי לֹא בַּעֲבוּר שֶׁהָיָה הַנָּבִיא מְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל יִתֵּן לָהֶם. אֶלָּא כָּךְ מִדַּת גְּזֵרָה שֶׁל מַעְלָה כְּשֶׁהַצַּדִּיקִים גּוֹזְרִים עוֹשִׂים הָעֶלְיוֹנִים וְאוֹמֵר הַשָּׂטָן אַף הַתַּחְתּוֹנִים אוֹמְרִים לָהֶם כֵּן וְעַל מִדָּה טוֹבָה שֶׁנִּרְאֶה בְּעֵינֵי הַצַּדִּיקִים וְאוֹמְרִים בְּפִיהֶם שֶׁנֶּאֱמַר לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדָבְרֶךָ אָמַר אֲלִיהוּ: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וַהֲלֹא הַצַּדִּיקִים מַסְכִּימִים לְדַעְתֵּנוּ וּכְשֶׁנִּפְטַר לְעוֹלָמוֹ בָּאת מִדַּת הַדִּין שֶׁל מַעְלָה וּמְנַשְּׁקִין אוֹתָן שֶׁכִּוְּנוּ לְדַעְתָּן) וְכָל הָאוֹמֵר דְּבַר שְׁמוּעָה מִפִּיהֶם הֵם מִתְפַּלְּלִים עָלָיו שָׁם וּמְלִיצִים טוֹבָה עָלָיו כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם גּוֹרֵם שֶׁבַּעֲלֵי דִינִים שֶׁל מַעְלָה מְנַשְּׁקִים זֶה אֶת זֶה וְאִם לָאו מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם מַר יִבְכְּיוּן וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כז) יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם:

פרשת כי תבוא

כי תבוא יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

כו (א) וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ: וְיהִי אֲרֵי תֵעוֹל לְאַרְעָא דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַחֲסָנָא וְתֵירְתַהּ וְתֵיתֵב בַּהּ:

רש"י והיה כי תבוא וירשתה וישבת בה. מגיד שלא נתחיבו בבכורים עד שכבשו את הארץ וחלקוה:

(ב) וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנָא וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: וְתִסַּב מֵרֵישׁ כָּל אִבָּא דְּאַרְעָא דִּי תָעֵל מֵאַרְעָךְ דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ וּתְשַׁוֵי בְסַלָּא וּתְהַךְ לְאַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי יְיָ אֱלָהָךְ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִנְתֵּהּ תַּמָן:

רש"י מראשית. ולא כל ראשית, שאין כל הפרות חיבין בבכורים אלא שבעת המינין בלבד. נאמר כאן ארץ, ונאמר להלן (לעיל ח, ח) ארץ חטה ושערה וגו' , מה להלן משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, אף כאן שבח ארץ ישראל שהן שבעה מינין: זית שמן. זית אגורי ששמנו אגור בתוכו: ודבש. הוא דבש תמרים: מראשית. אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה כורך עליה גמי לסימן ואומר הרי זו בכורים:

(ג) וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵינוּ לָתֶת לָנוּ: וְתֵיתֵי לְוָת כָּהֲנָא דִּי יְהֵי בְּיוֹמַיָּא הָאִנּוּן וְתֵימַר לֵהּ חַוִיתִי יוֹמָא דֵין קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ אֲרֵי עֲלִית לְאַרְעָא דִּי קַיִּים יְיָ לַאֲבָהָתָנָא לְמִתַּן לָנָא:

רש"י אשר יהיה בימים ההם. אין לך אלא כהן שבימיך, כמו שהוא: ואמרת אליו. שאינך כפוי טובה: הגדתי היום. פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים:

(ד) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנָא מִיָּדֶךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְיסַב כָּהֲנָא סַלָּא מִידָּךְ וְיַחְתִּנֵהּ קֳדָם מַדְבְּחָא דַּייָ אֱלָהָךְ:

רש"י ולקח הכהן הטנא מידך. להניף אותו. כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף:

(ה) וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב: וְתֵתֵיב וְתֵימַר קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לָבָן אֲרַמָאָה בָּעָא לְאוֹבָדָא יָת אַבָּא וּנְחַת לְמִצְרַיִם וְדָר תַּמָּן בְּעַם זְעֵר וַהֲוָה תַמָּן לְעַם רַב תַּקִּיף וְסַגִּי:

רש"י ועניות. לשון הרמת קול: ארמי אבד אבי. מזכיר חסדי המקום. ארמי אבד אבי, לבן, בקש לעקור את הכל, כשרדף אחר יעקב. ובשביל שחשב לעשות, חשב לו המקום כאלו עשה, שאמות העולם חושב להם הקדוש ברוך הוא מחשבה רעה כמעשה: וירד מצרימה. ועוד אחרים באו עלינו לכלותנו, שאחרי זאת ירד יעקב למצרים: במתי מעט. בשבעים נפש:

(ו) וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה: וְאֲבֹאִישׁוּ לָנָא מִצְרָאֵי וְעַנְיָנָא וִיהָבוּ עֲלָנָא פָּלְחָנָא קַשְׁיָא:

נביאים - ישעיה - פרק ס

ס (א) קוּמִי אוֹרִי כִּי בָא אוֹרֵךְ וּכְבוֹד יְהוָה עָלַיִךְ זָרָח: קוּמִי אַנְהֲרִי יְרוּשָׁלַיִם אֲרֵי מְטָא זְמַן פּוּרְקָנִיךְ וְיִקְרָא דַיְיָ עֲלָךְ יְתְגְּלִי: (ב) כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ וַעֲרָפֶל לְאֻמִּים וְעָלַיִךְ יִזְרַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עָלַיִךְ יֵרָאֶה: אֲרֵי הָא חֲשׁוֹכָא יַחֲפֵי אַרְעָא וְקִבְלָא לְמַלְכְוָתָא וּבִיךְ יִשְׁרֵי שְׁכִנְתָּא דַיְיָ וְיִקָרֵהּ עֲלָךְ יְתְגְּלִי: (ג) וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זָרְחֵךְ: וְיֵהֲבוּן עַמְמַיָּא לְנְהוֹרִיךְ וּמַלְכָיָא לְקֳבֵיל זְהוֹרִיךְ: (ד) שְׂאִי סָבִיב עֵינַיִךְ וּרְאִי כֻּלָּם נִקְבְּצוּ בָאוּ לָךְ בָּנַיִךְ מֵרָחוֹק יָבֹאוּ וּבְנֹתַיִךְ עַל צַד תֵּאָמַנָה: זְקוּפִי יְרוּשְׁלַם סְחוֹר סְחוֹר עֵינָךְ וַחֲזֵי כָּל בְּנֵי עַם גַּלְוָתָךְ דְּמִתְכַּנְּשִׁין וְאָתָן לְגַוִּיךְ בְּנָךְ מֵרָחִיק יֵיתוּן וּבְנָתָךְ עַל נְסְסִין יִתְנַסָּכָן:

רש"י **על צד תאמנה** . על גססין , כסלים של מלכים תהיינה אמונות :

(ה) אָז תִּרְאִי וְנָהַרְתְּ וּפָחַד וְרָחַב לְבָבֵךְ כִּי יֶהֱפַךְ עָלַיִךְ הֲמוֹן יָם חֵיל גּוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ: בְּכֵן תֶּחֱזִין וּתְנַהֲרִין וְתִדַּחֲלִין וְיִפְתֵּי לִבֵּיךְ בְּדַחֲלַת חֶטְאִין אֲרֵי יִתְחַלַּף לִיךְ עוֹתַר מַעַרְבָא נִכְסֵי עַמְמַיָּא יִתְעָלוּן לְגַוִּיךְ:

רש"י **אז תראי ונהרת** . בכן תחזין ותנהרין : **ופחד ורחב לבבך** . ויתמה וירחב לבך : **כי יהפך עליך המון ים** . ארי יתחלף ליך עותר מערבא : **חיל גוים** . נכסי דפלחי כוכביא :

(ו) שִׁפְעַת גְּמַלִּים תְּכַסֵּךְ בִּכְרֵי מִדְיָן וְעֵיפָה כֻּלָּם מִשְּׁבָא יָבֹאוּ זָהָב וּלְבוֹנָה יִשְּׂאוּ וּתְהִלֹּת יְהוָה יְבַשֵּׂרוּ: שְׁיָרַת עֲרָבֵי תֵּחָפֵי סוּחֲרַנַיִךְ הוֹנֵי מִדְיָן וְהוֹלָד כּוּלְהוֹן מִשְּׁבָא יֵיתוּן דְּהַב וּלְבוֹנָה יְהוֹן טְעִינִין וּדְאָתָא עִמְּהוֹן בְּתוּשְׁבַּחְתָּא דַיְיָ יְהוֹן מִשְׁתַּתְּעָן:

רש"י **שפעת** . רוב : **בכרי מדין** . הוגני מדין הם גמלים בחורים וכן בכרה קלה (ירמיה ב) : **ועיפה** . גם הם מבני מדין עיפה ועפר (בראשית כה) :

כתובים - תהילים - פרק ח

(ז) תַּמְשִׁילֵהוּ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ כֹּל שַׁתָּה תַּחַת רַגְלָיו: אצ שׁלטתה בעובדי ידך כלא שויתא תחות רגלוי: (ח) צֹנָה וַאֲלָפִים כֻּלָּם וְגַם בַּהֲמוֹת שָׂדָי: עָאן וְתוֹרֵי כֻּלְהוֹן וּלְחוֹד בְּעִירֵי חַקְלָא:

רש"י **צנה ואלפים** . צאן ובקר כמו (דברים כה) שגר אלפיך , צנה לשון פעולה הוא כמו (במדבר לב) וגדרות לצנאכם , אובייל"ד בלעז , יש מדרשי אגדה ואינם מתיישבין לפי המקראות :

(ט) צְפוֹר שָׁמַיִם וּדְגֵי הַיָּם עֹבֵר אָרְחוֹת יַמִּים: צִפְּרֵי שְׁמַיָּא וְנוּנֵי יַמָּא וְלִוְיָתָן דְּחָלִיף אִסְרְטֵי יַמָּא: (י) יְהוָה אֲדֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ: יְיָ אֱלָהָא רְבוֹנָנָא כְּמָה תְּלִיל וּמְשַׁבַּח שְׁמָךְ בְּכׇלְּא אַרְעָא: **ט** (א) לַמְנַצֵּחַ עַלְמוּת לַבֵּן מִזְמוֹר לְדָוִד: לְשַׁבָּחָא עַל מִיתוֹתָא דְגַבְרָא דִּי נְפַק מִבֵּנֵי מַשְׁרְיָתָא תּוּשְׁבַּחְתָּא לְדָוִד:

רש"י **על מות לבן** . יש פותרין על מות לבן על מת בנו אבשלום ולא יתכן פתרונו מפני אומ' לבן ולא אמר הבן ואין לו במזמור עדות וזכרון לאמץ זה הפתרון ויש פותרין על מות לבן נבל ואף זה לא יתכן להפוך את השם ואין במזמור זכרונו (סא"א) וראיתי במסורה הגדולה שהיא תיבה אחת שהרי חיבר לה (לקמן מח) והוא ינהגנו עלמות פתרו מנחם ודונש מה שפתרו ואינו נראה בעיני , וראיתי בפסיקת' שהענין מדבר בעמלק בערת גוים שמם מחית ואומר אני למנצח על מות לבן שיר זה לעתיד לבא כשיתלבן ילדותן ושחרותן של ישראל ותגלה צדקתם ותקרב ישועתם שימחה עמלק וזרעו , עלמות ילדות , לבן כמו ללבן , ומנחם פתר עלמות לבן , נגינות ללמד וכה פתרונו למנצח על מות לבן למשורר נגינות ללמד , ויהי לבן כמו להבין ולבונן , עלמות ע"ש כלי שיר ששמו עלמות כמו שאמר (להלן מו) על עלמות שיר ודונש פתר לבן שם אדם שהי' שמו לבן שהי' נלחם בדוד בימים ההם ומה שהוא אומר בערת גוים אבדת רשע הרשע הזה הוא לבן ההורג עם נקיים ואע"פ שאין אתה רואה במקום אחר אדם שהי' שמו לבן רק במקום הזה כן אתה מוצא בשמות אחרים שאינן נכתבים במקרא רק פעם א' :

(ב) אוֹדֶה יְהוָה בְּכָל לִבִּי אֲסַפְּרָה כָּל נִפְלְאוֹתֶיךָ: אֶשְׁתַּבַּח קֳדָם יְיָ בְּכָל לִבִּי אֶשְׁתְּעֵי כּוּלְהוֹן פִּרְישָׁוָתָךְ:

רש"י **כל נפלאותיך** . גאולה האחרונה ששקולה כנגד כל הנסים כמו שנאמ' (ירמי' טז) לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה וגו' :

משנה תרומות פרק ז

א. הָאוֹכֵל תְּרוּמָה מְזִיד, מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶת הַחֹמֶשׁ. הַתַּשְׁלוּמִין חֻלִּין, אִם רָצָה הַכֹּהֵן לְמָחוֹל, מוֹחֵל:

ברטנורה (א) **האוכל תרומה מזיד**. בלא התראה, דאילו אתרו ביה, לוקה ואינו משלם. ואף על גב דבלא התראה חייב מיתה בידי שמים, אינה פוטרת מן התשלומין: **ואינו משלם את החומש**. דלא חייבה תורה חומש אלא לאוכל תרומה בשגגה: **התשלומין**

חולין. דתשלומין דשוגג בלבד קרינהו רחמנא קודש, כדכתיב ונתן לכהן את הקודש אבל תשלומין דמזיד חולין הן והואיל והן חולין אם רצה הכהן למחול מוחל, מה שאין כן בתשלומין של שוגג שאם רצה למחול אינו מוחל מפני שהן קודש:

ב. בַּת כֹּהֵן שֶׁנִּשֵּׂאת לְיִשְׂרְאֵל וְאַחַר כָּךְ אָכְלָה תְּרוּמָה, מְשַׁלֶּמֶת אֶת הַקֶּרֶן וְאֵינָהּ מְשַׁלֶּמֶת אֶת הַחֹמֶשׁ. וּמִיתָתָהּ בִּשְׂרֵפָה. נִשֵּׂאת לְאֶחָד מִכָּל הַפְּסוּלִין, מְשַׁלֶּמֶת קֶרֶן וְחֹמֶשׁ. וּמִיתָתָהּ בְּחֶנֶק. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, זוֹ וְזוֹ מְשַׁלְּמוֹת אֶת הַקֶּרֶן וְאֵינָן מְשַׁלְּמוֹת אֶת הַחֹמֶשׁ, וּמִיתָתָן בִּשְׂרֵפָה:

ברטנורה (ב) **בת כהן שנשאת לישראל**. ואסורה לאכול בתרומה: **משלמת את הקרן**. כדין גוזל את חבירו אבל לא חומש, דכהנת היא וכתיב (ויקרא כב) וכל זר לא יאכל קודש, יצאה זאת שאינה זרה ואפשר לה שתשוב לבית אביה כנעוריה ותהא מותרת לאכול בתרומה: **ומיתתה בשריפה**. אם זנתה תחת בעלה ישראל, כדכתיב (שם כא) ובת איש כהן כי תחל לזנות וגו', כל שהיא בת כהן לא שנא אשת כהן ולא שנא אשת ישראל, באש תשרף: **נשאת לאחד מכל הפסולים**. כגון חלל נתין וממזר. משלמת קרן וחומש, שהרי נתחללה בביאתו ואינה ראויה עוד לאכול בתרומה והרי היא כזרה: **ומיתתה בחנק**. דכתיב ובת איש כהן כי תחל לזנות, מי שראויה לחזור לבית אביה אלמלא זנות זה, היא בשריפה, יצתה נבעלת לפסול לה, שאינה ראויה לחזור לבית אביה שזו אינה בשריפה: **וחכמים אומרים וכו'**. דלא הויא זרה עד שתהא זרה מתחילתה ועד סופה, וזו הואיל וכבר אכלה בתרומה אינה משלמת את החומש: **ומיתתה בשריפה**. ובת איש כהן כתיב מכל מקום והלכה כחכמים:

ג. הַמַּאֲכִיל אֶת בָּנָיו קְטַנִּים, וְאֶת עֲבָדָיו בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטַנִּים, הָאוֹכֵל תְּרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ, וְהָאוֹכֵל פָּחוֹת מִכַּזַּיִת תְּרוּמָה, מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶת הַחֹמֶשׁ. וְהַמַּשְׁלִימִין חֻלִּין, אִם רָצָה הַכֹּהֵן לְמָחוֹל, מוֹחֵל:

ברטנורה (ג) **המאכיל את בניו קטנים**. דלאו בני חיובא נינהו. ועבדיו, אפילו גדולים: **תרומת חוצה לארץ**. אף על פי שהיא מדמעת, אין מוסיפין חומש עליה:

ד. זֶה הַכְּלָל כָּל הַמְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ, הַמַּשְׁלִימִין תְּרוּמָה, אִם רָצָה הַכֹּהֵן לִמְחוֹל, אֵינוֹ מוֹחֵל. וְכָל הַמְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶת הַחֹמֶשׁ, הַמַּשְׁלִימִין חֻלִּין, אִם רָצָה הַכֹּהֵן לִמְחוֹל, מוֹחֵל: **ה**. שְׁתֵּי קִפּוֹת, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל חֻלִּין, שֶׁנָּפְלָה סְאָה תְּרוּמָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזוֹ מֵהֶן נָפְלָה, הֲרֵי אֲנִי אוֹמֵר, לְתוֹךְ שֶׁל תְּרוּמָה נָפְלָה. אֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא שֶׁל תְּרוּמָה וְאֵיזוֹ הִיא שֶׁל חֻלִּין, אָכַל אַחַת מֵהֶן, פָּטוּר, וְהַשְּׁנִיָּה, נוֹהֵג בָּהּ

כִּתְרוּמָה, וְחַיֶּבֶת בַּחַלָּה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר. אָכַל אַחַר אֶת הַשְּׁנִיָּה, פָּטוּר. אָכַל אֶחָד אֶת שְׁתֵּיהֶן, מְשַׁלֵּם כִּקְטַנָּה שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן:

ברטנורה (ה) **לתוך של תרומה נפלה**. ושל חולין מותרת. ודוקא בשתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה דתלינן תרומה לתוך תרומה נפלה, שיש היתר לשתי הקופות. אבל אחת חולין ואחת טבל או מעשר ראשון וכיוצא בזה, לא תלינן שנפלה התרומה לטבל כדי להתיר החולין, מאחר שהטבל נדמע ונאסר, דמאי חזית לאסור קופה זו יותר מזו. וכן טמאה וטהורה תלינן בטמאה, או מדומעת ושאינה מדומעת תלינן במדומעת. כללא דמלתא כל היכא דאחת אינה מתקלקלת תלינן בה: **אכל אחת מהן פטור**. דשמא של חולין אכל: **וחייבת בחלה**. דספק חולין היא: **ורבי יוסי פוטר**. דכיון דלא ידיע הוה ליה כמדומע דפטור מן החלה. והלכה כר' יוסי בכל הני תלתא בבי דמתניתין: **אכל**. אדם אחר את השניה פטור: **כקטנה שבשתיהן**. להקל:

ו. נָפְלָה אַחַת מֵהֶן לְתוֹךְ הַחֻלִּין, אֵינָהּ מְדַמַּעְתָּן, וְהַשְּׁנִיָּה, נוֹהֶגֶת בָּהּ כִּתְרוּמָה, וְחַיֶּבֶת בַּחַלָּה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר. נָפְלָה שְׁנִיָּה לְמָקוֹם אַחֵר, אֵינָהּ מְדַמַּעְתָּן. נָפְלוּ שְׁתֵּיהֶן לְמָקוֹם אֶחָד, מְדַמְּעוֹת כִּקְטַנָּה שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן:

ברטנורה (ו) **אינה מדמעתן**. דשמא היינו אותה של חולין:

ז. זָרַע אֶת אַחַת מֵהֶן, פָּטוּר, וְהַשְּׁנִיָּה, נוֹהֶגֶת בָּהּ כִּתְרוּמָה, וְחַיֶּבֶת בַּחַלָּה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר. זָרַע אַחַר אֶת הַשְּׁנִיָּה, פָּטוּר. זָרַע אֶחָד אֶת שְׁתֵּיהֶן, בְּדָבָר שֶׁזַּרְעוֹ כָלֶה, מֻתָּר. וּבְדָבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָלֶה. אָסוּר:

ברטנורה (ז) **זרע אחת מהן פטור**. שהזורע את התרומה בשוגג צריך להפך את הקרקע, ואם לא הפך, הגידולים תרומה, והכא פטור דכחולין הם: **בדבר שזרעו כלה**. כגון חטים ושעורים מותר לזרים, דאין זו תרומת ודאי וחשבינן לה כגידולי [מדומע] דתנן לקמן בפרק ט' שהן חולין: **בדבר שאין זרעו כלה**. כגון שום ובצלים אסור, ואף על גב דחשבינן ליה כמדומע ולא כתרומה, בדבר שאין זרעו כלה יש להחמיר טפי:

גמרא ברכות דף סא ע"א

תָּנוּ רַבָּנָן: הַמְרַצֶּה מָעוֹת לְאִשָּׁה מִידוֹ לְיָדָהּ כְּדֵי לְהַסְתַּכֵּל בָּהּ, אֲפִלּוּ יֵשׁ בְּיָדוֹ תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כְּמִשָּׁה רַבֵּנוּ לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יא) יָד לְיָד לֹא יִנָּקֶה רַע לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם. אָמַר רַב נַחְמָן: מָנוֹחַ עִם הָאָרֶץ הָיָה דִּכְתִיב (שופטים יג) וַיֵּלֶךְ מָנוֹחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ. מַתְקִיף לָהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אֶלָּא מֵעַתָּה גַּבֵּי אֱלִקָנָה דִּכְתִיב (שמואל א) וַיֵּלֶךְ אֶלְקָנָה אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ. וְגַבֵּי אֱלִישָׁע דִּכְתִיב (מ"ב ד) וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֶיהָ. הָכִי נָמֵי אַחֲרֶיהָ מַמָּשׁ אֶלָּא אַחֲרֵי דְּבָרֶיהָ וְאַחֲרֵי עֲצָתָהּ. הָכָא נָמֵי אַחֲרֵי דְּבָרֶיהָ וְאַחֲרֵי עֲצָתָהּ. אָמַר רַב אָשֵׁי:

וּלְמַאי דְּקָאָמַר רַב נַחְמָן מְנוֹחַ עַם הָאָרֶץ הָיָה? אֲפִילּוּ בֵּי רַב נָמֵי לָא קָרָא שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כד) וַתָּקָם רִבְקָה וְנַעֲרוֹתֶיהָ וַתִּרְכַּבְנָה עַל הַגְּמַלִּים וַתֵּלַכְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וְלֹא לִפְנֵי הָאִישׁ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲחוֹרֵי אָרַי וְלֹא אֲחוֹרֵי אִשָּׁה. אֲחוֹרֵי אִשָּׁה וְלֹא אֲחוֹרֵי עֲבוֹדָה זָרָה. אֲחוֹרֵי עֲבוֹדָה זָרָה וְלֹא אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין וְלֹא אֲמָרָן אֶלָּא דְּלָא דָּרֵי מִידִי וְאִי דָּרֵי מִידִי לֵית לַן בָּהּ. וְלָא אֲמָרָן אֶלָּא דְּלִיכָּא פִּתְחָא אַחֲרִינָא וְאִי אִיכָּא פִּתְחָא אַחֲרִינָא לֵית לַן בָּהּ וְלָא אֲמָרָן אֶלָּא דְּלָא רָכִיב חַמְרָא, אֲבָל רָכִיב חַמְרָא לֵית לַן בַּהּ וְלָא אֲמָרָן אֶלָּא דְּלָא מָנַח תְּפִילֵּי אֲבָל מָנַח תְּפִילֵּי לֵית לַן בָּהּ. אָמַר רַב: יֵצֶר הָרַע דּוֹמֶה לִזְבוּב וְיוֹשֵׁב בֵּין שְׁנֵי מִפְתְּחֵי הַלֵּב שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת י) זְבוּבֵי מָוֶת יַבְאִישׁ יַבִּיעַ שֶׁמֶן רוֹקֵחַ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר כְּמִין חִטָּה הוּא דּוֹמֶה שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ד) לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ:

רש"י **יד ליד לא ינקה רע**. אפי' הוא כמשה רבינו שקיבל תורה מימינו של הקב"ה לא ינקה רע וקרא באשה משתעי: **עם הארץ**. לא שמש תלמידי חכמים שלא למד משנה זו ששנינו לא יהלך אדם אחורי אשה ואפי' היא אשתו: **ולמאי דקאמר ר"נ**. שהלך אחריה ממש, א"כ אפילו בי רב. עם תנוקות של רבן נמי לא קרא: **בשעה שהצבור כו'**. דכיון שאינו נכנס נראה כפורק עול ומבזה ביהכ"נ: **ואי דרי מידי**. אין כאן גנאי דמוכחא מלתא דהאי דלא נכנס הוא מפני המשוי: **ואי איכא פתחא אחרינא**. אין כאן ביזוי דמאן דחזי סבר בפתחא אחרינא ליעול: **יביע**. לשון אבעבועות כל משקה מסריח מעלה רתיחה ואבעבועות: **חטאת**. לשון חטה דריש ליה:

זוהר פנחס דף רל"א ע"א

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לֵימָא לָן מַר מִלִּין מַעֲלָיְתָא דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה. פָּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר (מלכים ב' ד') וַיְהִי הַיּוֹם. בְּכָל אֲתַר דִּכְתִיב וַיְהִי אִיהוּ צַעַר. וַיְהִי בִּימֵי צַעַר וַדַּאי וַיְהִי הַיּוֹם יוֹמָא דְּאִית בֵּיהּ צַעַר וְדָא אִיהוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹמָא דְּאִית בֵּיהּ דִּינָא קַשְׁיָא עַל עָלְמָא. וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲבוֹר אֱלִישָׁע אֶל שׁוּנֵם יוֹמָא דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה הֲוָה. וּבְכָל אֲתַר וַיְהִי הַיּוֹם דָּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה (איוב א') וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים יוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה הֲוָה בְּכָל זִמְנָא תְּרֵין יוֹמִין אִנּוּן מַאי טַעֲמָא בְּגִין דְּלֶהֱוֵי יִצְחָק כְּלִיל דִּינָא וְרַחֲמֵי תְּרֵין יוֹמִין וְלָא חַד דְּאִלְמָלֵא אִשְׁתַּכַּח יְחִידָאי יַחֲרִיב עָלְמָא וְעַל דָּא כְּתִיב תְּרֵין זִמְנִין וַיְהִי הַיּוֹם וַיְהִי הַיּוֹם. וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים. אִלֵּין בֵּית דִּין רַבְרְבָא בְּנֵי הָאֱלֹהִים וַדַּאי בְּנוֹי דְּמַלְכָּא קְרִיבִין לְגַבֵּיהּ וְאִנּוּן שַׁבְעִין מְמַנָּן דְּסָחֲרִין תְּדִירָא לְמַלְכָּא וְאִנּוּן חָתְכִין דִּינָא עַל עָלְמָא. לְהִתְיַצֵּב עַל יְיָ. וְכִי עַל יְיָ קַיְמֵי אֶלָּא בְּשַׁעְתָּא דְּאִלֵּין קַיְמֵי עַל דִּינָא. דִּינָא קַדְמָאָה דְּכֹלָּא בֵּיהּ מַאן הוּא דְּלָא יוֹקִיר לִשְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּדְלָא יוֹקִיר לְאוֹרַיְתָא וּלְעַבְדּוֹי. אוֹף הָכִי מַאן הוּא דְּלָא חַיִּישׁ עַל יְקָרָא דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא דְּלָא יִתְחַלַּל בְּאַרְעָא מַאן הוּא דְּלָא חַיִּישׁ לִיקָרֵיהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מַאן הוּא דְּלָא שַׁוִּי יְקָר

לִשְׁמָא דֵּא. וַיָּבֹא גַּם הַשָּׂטָן בְּתוֹכָם. גַּם לְרַבּוֹת הַהוּא נוּקְבָא דִּילֵיהּ אוֹף הָכִי לְהִתְיַצֵּב עַל יְיָ דְּאִיהוּ חַיִּשׁ נַמִּי לְיקָרָא דִּשְׁמָא דָּא:

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, יֹאמַר נָא אֲדוֹנִי דְּבָרִים יָפִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה. פָּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, וַיְהִי הַיּוֹם, בְּכָל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב, וַיְהִי, הוּא לָשׁוֹן צַעַר. וַיְהִי בִּימֵי הוּא צַעַר. וַדַּאי, וַיְהִי הַיּוֹם, הוּא יוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צַעַר, וְזֶה הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה, יוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דִּין קָשֶׁה עַל הָעוֹלָם. וְכֵן, וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲבֹר אֱלִישָׁע אֶל שׁוּנֵם, הָיָה בַּיּוֹם שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וּבְכָל מָקוֹם וַיְהִי הַיּוֹם, זֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וּלְפִיכָךְ, וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹקִים הָיָה יוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה. רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא תָּמִיד שְׁנֵי יָמִים, מַהוּ הַטַּעַם. הוּא, כְּדֵי שֶׁיִּצְחַק יִהְיֶה כָּלוּל מִדִּין וְרַחֲמִים, שֶׁהֵם שְׁנֵי יָמִים, וְלֹא יִהְיֶה יִצְחָק אֶחָד, כִּי אִם הָיָה נִמְצָא אֶחָד, הָיָה מַחֲרִיב הָעוֹלָם. וְעַל כֵּן כָּתוּב בְּאִיּוֹב, שְׁנֵי פְּעָמִים, וַיְהִי הַיּוֹם, וַיְהִי הַיּוֹם. וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹקִים: אֵלּוּ הֵם בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, בְּנֵי הָאֱלֹקִים וַדַּאי, אֲשֶׁר בָּנָיו שֶׁל הַמֶּלֶךְ שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל, קְרֵבִים לְפָנָיו. וְהֵם שִׁבְעִים מְמוּנִים הַמְסַבְּבִים תָּמִיד אֶת הַמֶּלֶךְ, וְהֵם הַגּוֹזְרִים דִּין עַל הָעוֹלָם. לְהִתְיַצֵּב עַל ה', שׂוֹאֵל, וְכִי עַל ה' עוֹמְדִים. וּמֵשִׁיב, אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהֵם עוֹמְדִים לָדוּן הָעוֹלָם, דִּין הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַכֹּל הוּא, מִי הוּא שֶׁאֵינוֹ מְכַבֵּד אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, וְאֵינוֹ מְכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה וַעֲבָדָיו. אַף כָּךְ, מִי הוּא שֶׁאֵינוֹ דּוֹאֵג עַל כְּבוֹד הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא הַשְׁכִּינָה, שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל בָּאָרֶץ. וּמִי הוּא שֶׁאֵינוֹ דּוֹאֵג עַל כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא ז"א. מִי הוּא שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן כָּבוֹד לַשֵּׁם הַזֶּה. וַיָּבֹא גַּם הַשָּׂטָן בְּתוֹכָם. גַּם, בָּא לְרַבּוֹת, הַנּוּקְבָא שֶׁל הַשָּׂטָן, אַף כָּךְ, לְהִתְיַצֵּב עַל ה', הַיְנוּ, שֶׁגַּם הַשָּׂטָן דָּאַג לְכָבוֹד שֵׁם הַזֶּה.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ד

א. הָיוּ שׂוֹתִין וְאָמְרוּ בּוֹאוּ וּנְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אוֹ בּוֹאוּ וּנְקַדֵּשׁ קִדּוּשׁ הַיּוֹם נֶאֱסַר עֲלֵיהֶם לִשְׁתּוֹת עַד שֶׁיְּבָרְכוּ אוֹ יְקַדְּשׁוּ וְאִם רָצוּ לַחֲזֹר וְלִשְׁתּוֹת קֹדֶם שֶׁיְּבָרְכוּ אוֹ יְקַדְּשׁוּ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם רַשָּׁאִים צְרִיכִים לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ תְּחִלָּה בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן וְאַחַר כָּךְ יִשְׁתּוּ. אֲבָל אִם אָמְרוּ בּוֹאוּ וְנִבְדִּיל אֵין צְרִיכִין לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ: **ב**. הָיוּ מְסֻבִּין לִשְׁתּוֹת יַיִן וּבָא לָהֶם מִין יַיִן אַחֵר כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שׁוֹתִין אֹדֶם וְהֵבִיאוּ שְׁחוֹר אוֹ יָשָׁן וְהֵבִיאוּ חָדָשׁ אֵינָן צְרִיכִין לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַיַּיִן פַּעַם שְׁנִיָּה, אֲבָל מְבָרְכִין בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב:

מוסר

ספר חסידים סימן רכה רכו

חָכָם אֶחָד צִוָּה לִבְנוֹ שֶׁלֹּא יֶהֱנֶה יוֹתֵר מִדַּאי בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁלֹּא יַעַבְרוּ עָלָיו שְׁמוֹנָה יָמִים בְּלֹא תַּעֲנִיּוֹת וַאֲפִלּוּ עַל שׁוֹנְאוֹ יִתְפַּלֵּל שֶׁיַּעֲבוֹד לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: דַּע וְהָבֵן אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: יָפָה תַּעֲנִית לַחֲלוֹם כָּאֵשׁ לִנְעֹרֶת. לֹא אָמְרוּ אֶלָּא לְעוֹשֵׂי תְּשׁוּבָה עִם הַתַּעֲנִית.

הֲרֵי יְהוּדִי אֶחָד רָאָה חֲלוֹם קָשֶׁה בְּלֵיל ט' בְּתִשְׁרֵי וְהִתְעַנָּה בְּט' בְּתִשְׁרֵי וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים הֲרֵי שְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה וְלֹא הוֹעִיל לוֹ. לְפִי שֶׁמַּרְאִין לוֹ חֲלוֹם קָשֶׁה שֶׁיִּפַּשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו כִּי הַתַּעֲנִית בְּמָקוֹם חַטָּאת. מַה קָּרְבָּן אֵינוֹ מוֹעִיל בְּלֹא תְּשׁוּבָה שֶׁנֶּאֱמַר: זֶבַח רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה. אַף תַּעֲנִית חֲלוֹם אֵינוֹ מוֹעִיל בְּלֹא תְּשׁוּבָה:

כי תבוא יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ז) וַנִּצְעַק אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קֹלֵנוּ וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ וְאֶת עֲמָלֵנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ: וַיּוֹצִאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָּדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמֹפְתִים: וַאֲפָקָנָא יְיָ מִמְצָרִים בִּידָא תַקִּיפָא וּבִדְרָעָא מְרַמְמָא וּבְחֶזְוָנָא רַבָּא וּבְאָתִין וּבְמוֹפְתִין: (ט) וַיְבִאֵנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֶּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: וְאַיְתָנָא לְאַתְרָא הָדֵין וִיהַב לָנָא יָת אַרְעָא הָדָא אַרְעָא עָבְדָא חֲלַב וּדְבָשׁ:

רש"י אל המקום הזה. זה בית המקדש: ויתן לנו את הארץ. כמשמעו:

(י) וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִי יְהוָה וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וּכְעַן הָא אַיְתֵיתִי יָת רֵישׁ אִבָּא דְאַרְעָא דִיהַבְתְּ לִי יְיָ וְתַחְתִנֵּהּ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ וְתִסְגּוּד קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ:

רש"י והנחתו. מגיד שנוטלו אחר הנחת הכהן ואוחזו בידו כשהוא קורא, וחוזר ומניף:

נביאים - ישעיה - פרק ס

(ז) כָּל צֹאן קֵדָר יִקָּבְצוּ לָךְ אֵילֵי נְבָיוֹת יְשָׁרְתוּנֶךָ יַעֲלוּ עַל רָצוֹן מִזְבְּחִי וּבֵית תִּפְאַרְתִּי אֲפָאֵר: כָּל עָאן עֲרָבָאי יִתְכַּנְּשׁוּן לְגַוָּיְךְ דִּכְרֵי נְבָיוֹת יְשַׁמְּשׁוּנָיךְ יִתְסְקוּן לְרַעֲוָא עַל מַדְבְּחִי וּבֵית תּוֹשְׁבַּחְתִּי אֲשַׁבַּח:

רש"י **אילי נביות** . דכרי נביות :

(ח) מִי אֵלֶּה כָּעָב תְּעוּפֶינָה וְכַיּוֹנִים אֶל אֲרֻבֹּתֵיהֶם: מִן אִלֵּין דְּאָתָן בְּגַוֵּי כַּעֲנָנִין קַלִּילִין וְלָא אִתְעַכְּבָא גַּלְוָתָא דְיִשְׂרָאֵל דְּמִתְכַּנְּשִׁין וְאַתְיָן לְאַרְעָהוֹן הָא כְּיוֹנִין דְּתַיְבָן לְגוֹ שׁוֹבְכֵיהוֹן: (ט) כִּי לִי אִיִּים יְקַוּוּ וָאֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ בָּרִאשֹׁנָה לְהָבִיא בָנַיִךְ מֵרָחוֹק כַּסְפָּם וּזְהָבָם אִתָּם לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהַיִךְ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֵאָרֶךָ: אֲרֵי לְמֵימְרֵי נַגְוָן יְסַבְּרוּן וְנָחֲתֵי סְפִינֵי יַמָּא אַיְדָא פְּרָסָא קַלְעָתָא בְּקַדְמֵיתָא לְאַיְתָאָה בְנָךְ מֵרְחִיק כַּסְפֵּיהוֹן וּדְהַבְהוֹן עִמְּהוֹן לִשְׁמָא דַיְיָ אֱלָהָךְ וּלְקַדִּישָׁא דְיִשְׂרָאֵל אֲרֵי שֵׁבְחָךְ:

רש"י **בראשונה** . כמו כבראשונה בימי שלמה כעניין שנא' (מ"א י) כי אני תרשיש למלך בים אחת לשלש שנים תבא אני תרשיש וגו' , תרשיש שם הים : **לשם ה' אלהיך** . שנקרא עליך כי ישמעו שמעו ושם גבורתו ויבואו : **כי פארך** . נתן לך פאר :

(י) וּבָנוּ בְנֵי נֵכָר חֹמֹתַיִךְ וּמַלְכֵיהֶם יְשָׁרְתוּנֶךָ כִּי בְקִצְפִּי הִכִּיתִיךְ וּבְרְצוֹנִי רִחַמְתִּיךְ: וְיִבְנוּן בְּנֵי עַמְמַיָּא שׁוּרְךְ וּמַלְכֵיהוֹן יְשַׁמְּשׁוּנָךְ אֲרֵי בְּרוּגְזִי אַלְקִיתִיךְ וּבְרְעוּתִי אֲרַחֵם עָלָךְ:

רש"י **וברצוני** . ובהריצותי לך אימונ"א פייזמנ"ט בלע"ז :

כתובים - תהילים - פרק מה

(יג) וּבַת צֹר בְּמִנְחָה פָּנַיִךְ יְחַלּוּ עֲשִׁירֵי עָם: וַיִתְבֵי כְרַכָּא דְצוֹר בְּתִקְרוּבְתָּא יֵיתוּן וְאַפַּיְכִ יְשַׁחֲרוּן לְבֵית מַקְדְּשָׁיְכִ עַתִּירֵי עַמְמַיָּא:

רש"י **ובת צר במנחה פניך יחלו** . כמו (שמות ל"ב) ויחל משה ובשכר זה תזכו שיביאו לך אשכרים ודורון אותם שהם עכשיו עשירי עם :

(יד) כָּל כְּבוּדָּה בַת מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמִּשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ: כָּל שְׁפַר אֲרַג נְכְסֵי פְּלֶכֵי אוֹצָרֵי מַלְכַיָּא דְמִטַמְרָן מִלְגָיו יִקְרְבוּן לְכַהֲנַיָּא דִמְרַמְצִין בְּדַהֲבָא סְנִינָא לְבוּשֵׁיהוֹן:

רש"י **כל כבודה בת מלך פנימה וגו'** . אותם שכל כבוד תלוי בהם והם כנסיו' של מלך אשר נהגו עצמם בצניעות עתה בגדיהם חשובים ממשבצות זהב של כהני' גדולי' , משבצות קאטונ"ש בלע"ז :

(טו) לְרִקְמוֹת תּוּבַל לַמֶּלֶךְ בְּתוּלוֹת אַחֲרֶיהָ רֵעוֹתֶיהָ מוּבָאוֹת לָךְ: בְּלְבוּשֵׁי צִיוּרִין יְקָרְבוּן קוּרְבָּנֵיהוֹן קֳדָם מַלְכָּא דְעַלְמָא וּשְׁאָר חַבְרֵיהוֹן דִי מִתְבַּדְּרִין בֵּינֵי עַמְמַיָּא יִתֵּיתְיָן בְּחֶדְוָא לְוָתָךְ לִירוּשְׁלֶם:

רש"י **לרקמות תובל למלך** . בבגדי רקמה יביאום מנחה למלך על כל הארץ , רקמות אברודי"ץ בלע"ז , זה שנאמר והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה וגו' (ישעיה ס"ו) . בתולות אחריה רעותיה . ילכו אחריהם כענין שנאמר (זכריה ח') והחזיקו בכנף איש יהודי וגו' לאמר נלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם : **מובאות לך** . כלפי הקב"ה אמרו המשורר :

(טז) תּוּבַלְנָה בְּשִׂמְחוֹת וָגִיל תְּבֹאֶינָה בְּהֵיכַל מֶלֶךְ: יִתֵּיתְיָן בְּחֶדְוָן וְתוּשְׁבְּחָתָא וְיֵעָלוּן בְּהֵיכְלָא דְמַלְכָּא עַלְמִין:

משנה ביצה פרק ג

א. אֵין צָדִין דָּגִים מִן הַבִּיבָרִין בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין נוֹתְנִין לִפְנֵיהֶם מְזוֹנוֹת. אֲבָל צָדִין חַיָּה וָעוֹף מִן הַבִּיבָרִין, וְנוֹתְנִין לִפְנֵיהֶם מְזוֹנוֹת. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לֹא כָל הַבִּיבָרִין שָׁוִין. זֶה הַכְּלָל, כָּל הַמְחֻסָּר צֵידָה אָסוּר, וְשֶׁאֵינוֹ מְחֻסָּר צֵידָה מֻתָּר:

ברטנורה (א) **אין צדין דגים**. אע"ג דשחיטה ואפיה ובישול מאבות מלאכות הן והותרו לצורך יו"ט, צידה דמיא לקצירה, וקצירה לא הותרה ביו"ט. ביברין של דגים, הן בריכות של מים שדגים מתגדלים שם. ביברין של חיות, קרפיפות מוקפין גדר סביב ומביאם שם חיות, ויולדות ומתגדלות שם: **ואין נותנין**. לפני הדגים מזונות, דאפשר להם בלא מזונות, ואין מזונותן עליך: **אבל צדין חיה ועוף**. המוכנים מאתמול: **מן הביברין**. הקטנים, שאין מחוסרים צידה. ורבן שמעון בן גמליאל לאו לאפלוגי אתנא קמא אתא, אלא לפרושי: **כל המחוסר צידה**. שצריך לבקש תחבולה כדי לתפסו. וכל דרהיט בתריה ומטי ליה בחד שחיה, לא הוי מחוסר צידה. ואי לא, הוי מחוסר צידה:

ב. מְצוּדוֹת חַיָּה וְעוֹף וְדָגִים שֶׁעָשָׂאן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, לֹא יִטּוֹל מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדֵעַ שֶׁנִּצּוֹדוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. וּמַעֲשֶׂה בְנָכְרִי אֶחָד, שֶׁהֵבִיא דָּגִים לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְאָמַר, מֻתָּרִין הֵן, אֶלָּא שֶׁאֵין רְצוֹנִי לְקַבֵּל הֵימֶנּוּ:

ברטנורה (ב) **ומעשה בנכרי אחד**. חסורי מחסרא והכי קתני, ספק מוכן אסור, ורבן גמליאל מתיר, ומעשה בנכרי אחד וכו'. ואין הלכה כר"ג. אלא פירות ודגים שהובאו ביום טוב ספק נלקטו היום ספק מאתמול, ספק ניצודו היום ספק מאתמול, אסורים. וכל שאסור לאכלו אסור לטלטלו. ואם צורתן מוכחת עליהן כגון פירות דכמושין שאי אפשר שנלקטו היום, וכן דגים שהביאום ממקום רחוק שאי אפשר שניצודו היום, מותרים. ודבר מוכן שבא מחוץ לתחום בשביל ישראל, אסור לאותו ישראל שהובא בשבילו ולכל בני ביתו, ומותר לישראל אחר. ופירות או דגים שנתלשו או ניצודו ביום טוב ראשון, מותרין לערב בליל יום טוב שני בכדי שיעשו. חוץ משני ימים טובים של ראש השנה שהם אסורים עד מוצאי יום טוב שני בכדי שיעשו. ופירוש כדי שיעשו, כדי שיתלשו הפירות ממקום שנתלשו ויביאו אותם מן המקום שהביאום. ועיר שדלתותיה נעולות בלילה, צריך שימתין לבוקר בכדי שיעשו: **אלא שאין רצוני לקבל ממנו**. שאני שונא אותו:

ג. בְּהֵמָה מְסֻכֶּנֶת לֹא יִשְׁחוֹט, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה כַּזַּיִת צָלִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֲפִלּוּ כַזַּיִת חַי מִבֵּית טְבִיחָתָהּ. שְׁחָטָהּ בַּשַּׁבָּת, לֹא יְבִיאֶנָּה בַמּוֹט וּבַמּוֹטָה. אֲבָל מֵבִיא בְיָדוֹ אֲבָרִים אֲבָרִים:

ברטנורה (ג) **בהמה מסוכנת**. שהוא ירא שמא תמות. ואינו צריך לה שכבר סעד סעודתו: **לא ישחוט**. אלא אם כן יודע שיש שהות ביום לאכול כזית צלי הימנה: **מבית טביחתה**. שהוא מזומן ומופשט מעורו ועומד. ואין הלכה כרבי עקיבא: **לא יביאנו במוט ובמוטה**. בשני בני אדם. משום דאוושא מלתא ומזלזל בכבוד יום טוב:

ד. בְּכוֹר שֶׁנָּפַל לַבּוֹר, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, יִרֵד מֻמְחֶה וְיִרְאֶה, אִם יֶשׁ בּוֹ מוּם, יַעֲלֶה וְיִשְׁחוֹט. וְאִם לָאו, לֹא יִשְׁחוֹט. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כָּל שֶׁאֵין מוּמוֹ נִכָּר מִבְּעוֹד יוֹם, אֵין זֶה מִן הַמּוּכָן:

ברטנורה (ד) **בכור שנפל לבור**. בכור בעל מום שלא הראהו לחכם מערב יום טוב מבעוד יום להתירו, ונפל לבור ביום טוב וירא שמא ימות שם: **ירד מומחה**. שבקי להבחין בין מום קבוע למום עובר: **ויראה**. מום שהיה בו מאתמול. אם מום קבוע הוא: **יעלה וישחוט**. דמשום מוקצה ליכא, דמאתמול דעתיה עלויה: **ואם לאו לא ישחוט**. הכי קאמר, ואם לאו דאותו מום שהיה בו מערב יום טוב לא היה קבוע, אלא היום נעשה בו מום קבוע, אפילו עבר והעלהו לא ישחוט. ולא אמרינן מאתמול הוה דעתיה עלויה וכיון שיש בו עכשיו מום קבוע נשחטיה, דהואיל והמום של אתמול לא היה קבוע, מוקצה מחמת איסור הוא: **אין זה מן המוכן**. לאו משום מוקצה אסר ליה, דהא לית ליה לר' שמעון מוקצה, אלא מפני שמתירו ביום טוב הוה ליה כמתקנו ונראה כדן דין, דגזור ביה משום שבות. והכי קאמר, אין התרתו היתר ואינו מוכן להיות כשר:

ה. בְּהֵמָה שֶׁמֻּתָּה, לֹא יְזִיזֶנָּה מִמְּקוֹמָהּ. וּמַעֲשֶׂה וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי טַרְפוֹן עָלֶיהָ וְעַל הַחַלָּה שֶׁנִּטְמְאָה. וְנִכְנַס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְשָׁאַל, וְאָמְרוּ לוֹ, לֹא יְזִיזֵם מִמְּקוֹמָם:

ברטנורה (ה) **בהמה שמתה**. בבהמת קדשים מיירי, כדקתני עליה ועל החלה שנטמאת. ובהמת קדשים שמתה אסורה בהנאה וטעונה קבורה הלכך לא יזיזנה ממקומה. אבל בהמת חולין מחתכין אותה לפני הכלבים. והני מילי, שהיתה מסוכנת מאתמול דדעתיה עילוה. אבל לא היתה מסוכנת מאתמול אף בהמת חולין לא יזיזנה ממקומה: **החלה שנטמאת**. אינה ראויה לכהן ביום טוב אף להסקה או לתתה לכלבו, דאין מבערין קדשים מן העולם ביום טוב:

ו. אֵין נִמְנִין עַל הַבְּהֵמָה לְכַתְּחִלָּה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל נִמְנִין עָלֶיהָ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְשׁוֹחֲטִין וּמְחַלְּקִין בֵּינֵיהֶן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שׁוֹקֵל אָדָם בָּשָׂר כְּנֶגֶד הַכְּלִי אוֹ כְנֶגֶד הַקּוֹפִיץ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין מַשְׁגִּיחִין בְּכַף מֹאזְנַיִם כָּל עִקָּר:

ברטנורה (ו) **אין נמנין**. אין פוסקים דמים להיות שנים שלשה בני אדם אומרים בהמה זו בשלשה זוזים זוז לכל אחד: **ושוחטין ומחלקים ביניהן**. למחצה לשליש ולרביע ואין מזכירין פיסוק דמים: **שוקל אדם בשר**. אע"פ שאסור לשקול בליטרא דהוי מעשה חול, מותר לשקול כנגד הכלי וכנגד הקופיץ ולמחר יראו הקופיץ והכלי כמה משקלו: **וחכמים אומרים אין משגיחין**. אין מעיינין: **בכף מאזנים כל עיקר**. ואפילו לשמור הבשר מן העכברים אסור לשום אותו בכף מאזנים. והלכה כחכמים:

ז. אֵין מַשְׁחִיזִין אֶת הַסַּכִּין בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל מַשִּׁיאָהּ עַל גַּבֵּי חֲבֶרְתָּהּ. לֹא יֹאמַר אָדָם לַטַּבָּח, שְׁקוֹל לִי בְּדִינָר בָּשָׂר, אֲבָל שׁוֹחֵט וּמְחַלְּקִים בֵּינֵיהֶן:

ברטנורה (ז) **אין משחיזין את הסכין**. ברחים או במשחזת: **אבל משיאה על גבי חברתה**. דמשנה מדרך חול:

ח. אוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵרוֹ, מַלֵּא לִי כְּלִי זֶה, אֲבָל לֹא בַמִּדָּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם הָיָה כְּלִי שֶׁל מִדָּה, לֹא יְמַלְּאֶנּוּ. מַעֲשֶׂה בְאַבָּא שָׁאוּל בֶּן בָּטְנִית, שֶׁהָיָה מְמַלֵּא מִדּוֹתָיו מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְנוֹתְנָן לַלָּקוֹחוֹת בְּיוֹם טוֹב. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, אַף בַּמּוֹעֵד עוֹשֶׂה כֵּן מִפְּנֵי בֵרוּרֵי הַמִּדּוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אַף בַּחֹל עוֹשֶׂה כֵּן, מִפְּנֵי מְצוּי הַמִּדּוֹת. הוֹלֵךְ אָדָם אֵצֶל חֲנָוָנִי הָרָגִיל אֶצְלוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ, תֵּן לִי בֵּיצִים וֶאֱגוֹזִים בְּמִנְיָן, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת לְהִיוֹת מוֹנֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ:

ברטנורה (ח) **אבל לא במדה**. בכלי המיוחד למדה שמודד ומוכר בו. אבל אם אינו מיוחד לכך אף על פי שעומד למדה שכשישבר זה שהוא מודד בו יעמוד זה תחתיו מותר למלאותו: **אם היה כלי של מדה**. אע"פ שעדיין לא יחדו לכך לא ימלאנו. ואין הלכה כר' יהודה: **ממלא מדותיו מערב יום טוב**. לפי שאין מודדין ביום טוב: **אף בחול המועד עושה כן**. מפני ביטול בית המדרש. שהיו רבים באים לשאול הימנו במועד שאין טרודין במלאכה. והיה ממלא מדותיו בלילה שאינו זמן בית המדרש כדי שיהא פנוי ביום: **מפני מצוי המדות**. כשהיה מוכר שמן היו לו מדות הרבה ומביאין הלקוחות כליהן ומודד לכל אחד ואחד במדה לעצמו, ומתמצות והולכות לתוך כליהן כל הלילה כדי שלא ישאר לו השמן המודבק בשולי המדה ובדפנותיה ונמצא גוזל את הלקוחות:

גמרא ביצה דף כה ע"א

אָמַר רָמֵי בַּר אַבָּא. הֶפְשֵׁט וְנִתּוֹחַ בְּעוֹלָה וְהוּא הַדִּין לְקַצָּבִים. מִכָּאן לְמִדָּה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם בָּשָׂר קוֹדֶם הֶפְשֵׁט וְנִתּוֹחַ. מַאי קָא מַשְׁמַע לָן אוֹרַח אַרְעָא קָא מַשְׁמַע לָן כִּדְתַנְיָא לֹא יֹאכַל אָדָם שׁוּם וּבָצָל מֵרֹאשׁוֹ אֶלָּא מֵעָלָיו וְאִם אָכַל הֲרֵי זֶה רַעְבָתָן כַּיּוֹצֵא בּוֹ. לֹא יִשְׁתֶּה אָדָם כּוֹסוֹ בְּבַת אֶחָת וְאִם שָׁתָה הֲרֵי זֶה גַּרְגְּרָן. תָּנוּ רַבָּנָן: הַשּׁוֹתֶה כּוֹסוֹ בְּבַת אֶחָת הֲרֵי זֶה גַּרְגְּרָן שְׁנַיִם דֶּרֶךְ אֶרֶץ שְׁלשָׁה מַגֵּפַי הָרוּחַ. וְאָמַר רָמֵי בַּר אַבָּא: חֲצוּבָה מְקַטַּע רַגְלֵיהוֹן דְּרִשְׁיעֵיא. נְטִיעָה מְקַטַּע רַגְלֵיהוֹן דְּקַצָּבִין וּדְבוֹעֲלֵי נִדּוֹת. תּוּרְמוּסָא מְקַטַּע רַגְלֵיהוֹן דְּשׁוֹנְאֵיהוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים י) וַיּוֹסִיפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה' וַיַּעַבְדוּ אֶת הַבְּעָלִים וְאֶת הָעַשְׁתָּרוֹת וְאֶת אֱלֹהֵי אֲרָם וְאֶת אֱלֹהֵי צִידוֹן וְאֶת אֱלֹהֵי מוֹאָב וְאֶת אֱלֹהֵי בְּנֵי עַמּוֹן וְאֶת אֱלֹהֵי פְּלִשְׁתִּים וַיַּעַזְבוּ אֶת ה' וְלֹא עָבָדוּהוּ. מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעַזְבוּ אֶת ה' אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא עָבָדוּהוּ וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר וְלֹא עָבָדוּהוּ? אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר: אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲפִלּוּ כְּתוֹרְמוֹס הַזֶּה שֶׁשּׁוֹלְקִין אוֹתוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ בְּקִנּוּחַ סְעֻדָּה

לֹא עֲשָׂאוּנִי בָּנַי. תְּנָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר מִפְּנֵי מָה נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל? מִפְּנֵי שֶׁהֵן עַזִּין. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל (דברים לג) מְיַמִּינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רְאוּיִין הַלָּלוּ שֶׁתִּנָּתֵן לָהֶם דַּת אֵשׁ אִיכָּא דַּאֲמָרֵי דָּתֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ אֵשׁ. שֶׁאִלְמָלֵא לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל אֵין כָּל אֻמָּה וְלָשׁוֹן יְכוֹלִין לַעֲמֹד מִפְּנֵיהֶם וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: שְׁלֹשָׁה עַזִּין הֵן: יִשְׂרָאֵל בָּאֻמּוֹת, כֶּלֶב בַּחַיּוֹת, תַּרְנְגוֹל בָּעוֹפוֹת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף עֵז בִּבְהֵמָה דַּקָּה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף צָלָף בְּאִילָנוֹת:

רש"י **הפשט ונתוח**. פירש הכתוב בטול' שהיא אכילת גבוה והוא הדין יש ללמוד לקצבים באכילת הדיוט: **מאי קא משמע לן**. דרך ארץ או אסור ולמימר דאסור לאכול עד שינתחנה שמא ימצא לה סימן טרפה בסתר והחזיק לנו הבהמות בספק טרפות אף קודם שראה בהן טרפות: **אורח ארעא**. ולא משום איסור טריפ': **כדתניא**. מצינו אף תנאים שמלמדים הלכות דרך ארץ שלא יראה אדם עצמו על הבריות כרעבתן אף זה הממהר לאכול קודם הפשט נראה כרעבתן: **בצל**. ציבול"ה: **מעליו**. מצד העלין: **חצובא מקטע רגליהון דרשיעייא**. עשב ששרשיו נקובין ויורדין בעומק ואין מתפשט לצדדין כלל ונוטעים אותו בין גבולי שדו' ובו תיחם יהושע לישראל את הארץ מקטע רגלי הרשעי' ליום הדין שגוזלין וחומסין ומסיגין גבול ואין למדים ממנו: **נטיעה מקטע רגליהון דקצבים**. נטיעת ערלה שאמרה תורה להמתין שלש שנים מלאכול פירות מקטע רגלי הקצבים הממהרין לאכול קודם הפשט ונתוח ופעמים שנמצא טרפה וכן דבועלי נדות שממהרין ואינם יכולים להמתין עד שתטבול: **תורמוס**. מין קטניות עגול כמין עדשה ורחב כמעה קטנה והוא מר מאד עד ששולקין אותו שבע פעמים ונעשה מתוק וטוב עד שיאכל למטעמים בקנוח סעודה: **מקטע רגליהון דשונאי ישראל**. דכתיבי ז' ע"ז בהאי קרא ולבסוף ויעזבו את ה' התורמוס הזה לאחר שהטריח את בעליו שבעה פעמים הוא חוזר למוטב והם הטריחו את בוראן להביא עליהם פרעניות ולהכעיסו בשביעיות אלה ולא חזרו בהן: **מאי ולא עבדוהו**. ל' קבלה הוא שהוא קובל עליהם הקדיחוני והקניטוני ז' פעמים כבשול התורמוס ואחרי כל זאת לא נחשבתי בעיניהם: **שהן עזים**. ונתנה להם תורה שיעסקו והיא מתשת כחם ומכנעת לבם: **דתיהם של אלו**. מנהגם של אלו אש שהם עזים כאש: **מימינו אש דת למו**. מימינו נתן להם התורה מפני שאש דת למו והרבה מקראות חסרים כזה: **עזים**. קשים להנצח אנדרי"ש בלעז: **צלף באילנות**. לא ידעתי מהו עזות שלו:

זוהר אמור דף צ"ח ע"ב

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ. רַבִּי יִצְחָק פָּתַח (תהלים פא) תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ. זַכָּאִין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרִיב לוֹן לְגַבֵּיהּ מִן כָּל אוּמִין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וְאִתְרַעֵי בְּהוּ וּמַאֲתָר רְחִיקָא קָרִיב לוֹן לְגַבֵּיהּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (יהושע כד) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם כֹּה אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. לְאַחֲזָאָה דְּהָא מֵאָתַר רְחִיקָא אִתְרַעֵי בְּהוּ וְקָרִיב לוֹן לְגַבֵּיהּ וּכְתִיב (שם) וָאֶקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר וְגוֹמֵר הַנַּי קְרָאֵי אִית לְאִסְתַּכְּלָא בְּהוּ וְכִי כָּל יִשְׂרָאֵל לָא הֲווּ יָדְעֵי דָּא וְכָל שֶׁכֵּן יְהוֹשֻׁעַ אֶלָּא אוֹרַיְתָא כֻּלָּא סָתִים וְגַלְיָא כְּמָה דְּשְׁמָא קַדִּישָׁא סָתִים וְגַלְיָא בְּגִין דְּאוֹרַיְתָא כֻּלָּא שְׁמָא קַדִּישָׁא הִיא וְעַל דָּא אִיהִי סָתִים וְגַלְיָא אִי יִשְׂרָאֵל וִיהוֹשֻׁעַ הֲווּ יָדְעֵי אַמַּאי כְּתִיב כֹּה אָמַר יְיָ אֶלָּא וַדַּאי סְתִימָא דְּמִלָּה טְיבוּ סַגִּי עֲבַד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּיִשְׂרָאֵל דְּאִתְרַעֵי בְּהוּ בְּאַבְהָתָא וְעָבִיד לוֹן רְתִיכָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה לְיַקָּרֵיהּ וְאַפִּיק לוֹן מִגּוֹ נַהֲרָא עִלָּאָה יַקִּירָא קַדִּישָׁא בּוֹצִינָא דְּכָל בּוּצִינִין בְּגִין דְּיִתְעַטַּר בְּהוּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב כֹּה אָמַר יְיָ בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם הַנָּהָר הַהוּא נָהָר דְּאִשְׁתְּמוֹדָע וְאִתְיְדַע מֵעוֹלָם מַאי קָא בָּעֵי הָכָא אֶלָּא לְאַחֲזָאָה חָכְמָתָא מֵעֵבֶר הַנָּהָר מֵעוֹלָם אֶלָּא הַהוּא נָהָר עוֹלָם אִקָּרֵי וְעַל דָּא בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם לְאַחֲזָאָה טִיבוּ וּקְשׁוֹט דַּעֲבַד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל. וָאֶקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר מַאי קָא מַיְרִי. אֶלָּא אַבְרָהָם לָא אִתְדַּבַּק בֵּיהּ בְּהַהוּא נָהָר כְּמוֹ יִצְחָק דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ בְּסִטְרָא לְאִתְתַּקְפָא. תָּא חֲזֵי הַאי נָהָר אַף עַל גַּב דְּלָאו אִיהוּ דִּינָא דִּינִין נָפְקִי מִסִּטְרֵיהּ וְאִתְתַּקְפוּ בֵּיהּ וְכַד יִצְחָק אִתְתַּקַּף (כְּדִינוֹי) בִּבְנוֹי כְּדֵין עִלָּאִין וְתַתָּאִין מִתְכַּנְפֵי לְדִינָא וְכֻרְסַיָּא דְּדִינָא אִתְתַּקַּן וּמַלְכָּא קַדִּישָׁא יָתִיב עַל כֻּרְסַיָּא דְּדִינָא וְדַאי עָלְמָא כְּדֵין תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ זַכָּאִין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל דְּיִדְעִין לְסַלָּקָא כֻּרְסַיָּא דְּדִינָא וּלְתַקָּנָא כֻּרְסַיָּא דְּרַחֲמֵי וּבְמֶה בְּשׁוֹפָר:

תרגום הזוהר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ: רַבִּי יִצְחָק פָּתַח, תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קֵרֵב אוֹתָם מִכָּל אוּמוֹת הָעוֹלָם וּבָחַר בָּהֶם. וּמִמָּקוֹם רָחוֹק קֵרֵב אוֹתָם. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם כֹּה אָמַר ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם, לְהַרְאוֹת כִּי מִמָּקוֹם רָחוֹק רָצָה בָּהֶם, וְקֵרְבָם אֵלָיו. וְכָתוּב, וָאֶקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר וְגוֹ'. מִקְרָאוֹת אֵלּוּ יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם. וְכִי כָּל יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ יוֹדְעִים זֶה, וְכָל שֶׁכֵּן יְהוֹשֻׁעַ, וְלָמָּה הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר כֹּה אָמַר ה' וְגוֹ'. אֶלָּא הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ סְתוּמָה וּגְלוּיָה כְּמוֹ הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא סָתוּם וְנִגְלוּי, שֶׁכָּתוּב בְּהַוָּיֵ"ה וְנִקְרָא בַּאדֹנָי. מִשּׁוּם שֶׁהַתּוֹרָה כֻּלָּהּ הִיא שֵׁם הַקָּדוֹשׁ, וְעַל כֵּן הִיא סְתוּמָה וּגְלוּיָה. וְשָׁאַלְנוּ, אִם יִשְׂרָאֵל וִיהוֹשֻׁעַ הָיוּ יוֹדְעִים זֶה לָמָּה כָּתוּב, כֹּה אָמַר ה'. וּמֵשִׁיב, אֶלָּא וַדַּאי הַסּוֹד שֶׁל

הַדָּבָר הוּא, כִּי חֶסֶד גָּדוֹל עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁבָּחַר בָּאָבוֹת, וְעָשָׂה אוֹתָם מֶרְכָּבָה עֶלְיוֹנָה קְדוֹשָׁה לִכְבוֹדוֹ, וְהוֹצִיאָם מִנָּהָר הָעֶלְיוֹן הַיָּקָר וְהַקָּדוֹשׁ, הַמָּאוֹר שֶׁל כָּל הַמְּאוֹרוֹת. כְּדֵי שֶׁיִּתְעַטֵּר בָּהֶם. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר כֹּה אָמַר ה' בְּעֶבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. הַנָּהָר, הַיְנוּ נָהָר הַהוּא הַיָּדוּעַ וְהַנּוֹדָע. הַכָּתוּב אוֹמֵר מֵעוֹלָם, שׁוֹאֵל, מַה הוּא רוֹצֶה בָּזֶה כָּאן. וּמֵשִׁיב, אֶלָּא לְהַרְאוֹת חָכְמָה שֶׁמֵּעֶבֶר הַנָּהָר, הַיְנוּ מֵעוֹלָם, כִּי נָהָר הַהוּא נִקְרָא עוֹלָם. וְעַל כֵּן אוֹמֵר, בְּעֶבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם, לְהַרְאוֹת חֶסֶד וֶאֱמֶת שֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, בָּזֶה, וְאָקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר. שׁוֹאֵל, מַה מִּלַּמְדֵנוּ הַכָּתוּב בָּזֶה שֶׁאוֹמֵר וְאָקַח אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר, וְאֵינוֹ אוֹמֵר וְאָקַח אֶת יִצְחָק. וּמֵשִׁיב, אֶלָּא אַבְרָהָם, לֹא נִתְדַּבֵּק בְּאוֹתוֹ הַנָּהָר, כְּמוֹ יִצְחָק, שֶׁנִּתְדַּבֵּק בּוֹ בְּצִדּוֹ לְהִתְחַזֵּק. בֹּא וּרְאֵה, נָהָר הַזֶּה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אֵינוֹ דִּין, דִּינִין יוֹצְאִים מֵהַצַּד שֶׁלּוֹ. וְהַדִּינִים מִתְחַזְּקִים בּוֹ, וּכְשֶׁיִּצְחָק מִתְחַזֵּק מִשָּׁם בְּדִינָיו, אָז הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים מִתְאַסְּפִים לַדִּין, וְנִתְתַּקֵּן כִּסֵּא הַדִּין, וְהַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא הַדִּין וְדָן אֶת הָעוֹלָם. אָז, תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁיּוֹדְעִים לְהַעֲבִיר כִּסֵּא הַדִּין, וּלְתַקֵּן כִּסֵּא הָרַחֲמִים, וּבַמֶּה עוֹשִׂים זֶה בַּשּׁוֹפָר.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ד

א. אֵין מְבָרְכִין עַל אוֹכֶל מִן הָאוֹכְלִין וְלֹא עַל מַשְׁקֶה מִן כָּל הַמַּשְׁקִין עַד שֶׁיִּבְּא לְפָנָיו וְאִם בֵּרַךְ וְאַחַר כָּךְ הֵבִיאוּ לְפָנָיו צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ. נָטַל אֹכֶל וּבֵרֵךְ עָלָיו וְנָפַל מִיָּדוֹ וְנִשְׁרַף אוֹ שְׁטָפוֹ נָהָר נוֹטֵל אַחֵר וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ עָלָיו אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵאוֹתוֹ הַמִּין וְצָרִיךְ לוֹמַר בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. עַל בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטָּלָה. עוֹמֵד אָדָם עַל אַמַּת הַמַּיִם וּמְבָרֵךְ וְשׁוֹתֶה אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם שֶׁהָיוּ לְפָנָיו בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה אֵינָם הַמַּיִם שֶׁשָּׁתָה מִפְּנֵי שֶׁלְּכָךְ נִתְכַּוֵּן תְּחִלָּה: **ב**. דְּבָרִים הַבָּאִים בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה וְהֵן מֻחָמֶת הַסְּעֻדָּה אֵינָן צְרִיכִים בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם אֶלָּא בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא שֶׁבַּתְּחִלָּה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁבְּסוֹף פּוֹטֶרֶת הַכֹּל שֶׁהַכֹּל טְפֵלָה לִסְעֻדָּה. וּדְבָרִים שֶׁאֵינָן מֻחָמֶת הַסְּעֻדָּה שֶׁבָּאוּ בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה טְעוּנִין בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם. וּדְבָרִים הַבָּאִים לְאַחַר הַסְּעֻדָּה בֵּין מֻחָמֶת הַסְּעֻדָּה בֵּין שֶׁלֹּא מֻחָמֶת הַסְּעֻדָּה טְעוּנִין בְּרָכָה לִפְנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן: **ג**. בְּשַׁבָּתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים וּבִסְעֻדַּת הַקִּזַּת הַדָּם וּבְשָׁעָה שֶׁיָּצָא מִן הַמֶּרְחָץ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן שֶׁאָדָם קוֹבֵעַ סְעֻדָּתוֹ עַל הַיַּיִן אִם בֵּרַךְ עַל הַיַּיִן שֶׁלִּפְנֵי הַמָּזוֹן פָּטַר אֶת הַיַּיִן שֶׁשָּׁתָה לְאַחַר הַמָּזוֹן קֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אֲבָל בִּשְׁאָר הַיָּמִים צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה עַל הַיַּיִן שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן.

בָּא לְהֵן יַיִן בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ שֶׁאֵין בֵּית הַבְּלִיעָה פָּנוּי שֶׁיִּעָנוּ אָמֵן וְאֵינוֹ פּוֹטֵר אֶת הַיַּיִן שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן:

מוסר

ספר חסידים סימן רכח רכט

מַה שֶּׁכָּתוּב וְנִסְלַח לוֹ כְּשֶׁהֵבִיא קָרְבָּן עַל הַמִּזִּיד בְּשִׁבּוּעַת הָעֵדוּת וּבְשִׁבּוּעַת הַפִּקָּדוֹן וּבַאֲשָׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה זֶהוּ כְּשֶׁהוּא עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל הַשְּׁגָגוֹת מְבִיאִין קָרְבָּן וְאִם אֵין מְבִיאִין קָרְבָּן נֶעֱנָשִׁים עָלֶיהָ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ לְכָךְ. מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁגָּזַר שֶׁלֹּא לְהַחֲלִיף מָעוֹת וְשָׁגָה אֶחָד וְהֶחֱלִיף וְשָׁמַע הַמֶּלֶךְ הַיּוֹכֵל לוֹמַר שְׁגִיתִי הֲיִרְצֵהוּ אוֹ הֲיִשָּׂא פָּנִים לִפְטֹר גַּם עַתָּה בַּדָּבָר הַזֶּה, כֵּן לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבַלְּתִי לוֹמַר לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ כִּי שְׁגָגָה הִיא: הַמִּתְעַנֶּה בְּשַׁבָּת תַּעֲנִית חֲלוֹם וּלְמָחָר רֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ חֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד אוֹ פּוּרִים אוֹ חֲנֻכָּה לֹא יִתְעַנֶּה אֶלָּא אַחַר כָּךְ יִתְעַנֶּה יוֹם אֶחָד עַל שֶׁהִתְעַנָּה בְּשַׁבָּת. אֲבָל אִם הִתְעַנָּה בְּיוֹם טוֹב בִּשְׁבִיל חֲלוֹם וּבְיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן לְמָחָר יִתְעַנֶּה. מִי שֶׁיִּתְעַנֶּה בְּשַׁבָּת תַּעֲנִית חֲלוֹם לֹא יִתְפַּלֵּל עֲנֵנוּ כִּי לֹא יוּכַל לוֹמַר בְּיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתוֹ וּבְצָרָה גְּדוֹלָה אֲנַחְנוּ, כִּי לֹא יִתָּכֵן לוֹמַר כֵּן בְּשַׁבָּת. כְּשֶׁחָל בְּשִׁשִּׁי יוֹם תַּעֲנִית שֶׁקּוֹרִין בּוֹ וַיְחַל. (אִז טוֹב יֵלְכוּ מִבְּעוֹד יוֹם לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְיֹאכְלוּ מִבְּעוֹד יוֹם לָכֵךְ טוֹב אִז שֶׁלֹּא לְאַחַר וְלֹא לְהַשְׁלִים):

כי תבוא יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) וְשָׂמַחְתָּ בְכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ אַתָּה וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ:
וְתֶחֱדֵי בְכָל טַבְתָא דִּי יְהַב לָךְ יְיָ אֱלָהָךְ וְלֶאֱנַשׁ בֵּיתָךְ אַתְּ וְלָוַאי וְגִיּוֹרָא דִּי בֵינָךְ:
רש"י ושמחת בכל הטוב. מכאן אמרו אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן שמחה, מעצרת ועד החג, שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו, אבל מהחג ואלך, מביא ואינו קורא: אתה והלוי. אף הלוי חיב בבכורים אם נטעו בתוך עריהם: והגר אשר בקרבך. מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר לאבותינו:

(יב) **שני** כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר אֶת כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ: אֲרֵי תְשֵׁצֵי לְעַשָּׂרָא יָת כָּל מַעְשַׂר עֲלַלְתָּךְ בְּשַׁתָּא תְלִיתָאָה שְׁנַת מַעְשְׂרָא וְתִתֵּן לְלֵוָאי לְגִיּוֹרָא לְיִתַמָּא וּלְאַרְמְלָא וְיֵכְלוּן בְּקִרְוָיךְ וְיִשְׂבְּעוּן:
רש"י כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמור להפריש מעשרות של שנה השלישית, קבע זמן הבעור והוידוי בערב הפסח של שנה הרביעית,

שנאמר (דברים יד, כח) מקצה שלש שנים תוציא וגו' . נאמר כאן מקץ, ונאמר להלן (שם לא, י) מקץ שבע שנים, לענין הקהל מה להלן רגל אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסכות אף כאן חג הסכות, תלמוד לומר כי תכלה לעשר, מעשרות של שנה השלישית רגל שהמעשרות כלין בו, וזהו פסח, שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית, וכל מי ששיהה מעשרותיו הצריכו הכתוב לבערו מן הבית: שנת המעשר. שנה שאין נוהג בה אלא מעשר אחד משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, ששנה ראשונה של שמטה נוהג בה מעשר ראשון, כמו שנאמר (במדבר יח, כו) כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר, ומעשר שני, שנאמר (דברים יד, כג) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך, הרי שני מעשרות, ובא ולמדך כאן בשנה השלישית שאין נוהג מאותן שני מעשרות אלא אחד, ואיזה, זה מעשר ראשון. ותחת מעשר שני תן מעשר עני שנאמר כאן ונתת ללוי. את אשר לו, הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולאלמנה. זה מעשר עני: ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם כדי שבען מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן פחות מחצי קב חטים וכו' :

(יג) וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה כְּכָל מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי: וְתֵימַר קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ פַּלֵּיתִי קוֹדֶשׁ מַעְשָׂרָא מִן בֵּיתָא וְאַף יְהַבְתֵּהּ לְלֵוָאֵי וּלְגִיּוֹרָא לְיַתְמָא וּלְאַרְמְלָא כְּכָל פִּקּוּדָךְ דִּי פַקְדְתַּנִי לָא עֲבָרִית מִפִּקּוּדָיךְ וְלָא אִתְנְשֵׁיתִי:

רש"י ואמרת לפני ה' אלהיך. התודה שנתת מעשרותיך: בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני ונטע רבעי, ולמדך שאם שיהה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלם לירושלים, שצריך להעלותם עכשיו: וגם נתתיו ללוי. זה מעשר ראשון. וגם, לרבות תרומה ובכורים: ולגר ליתום ולאלמנה. זה מעשר עני: ככל מצותך. נתתים כסדרן ולא הקדמתי תרומה לבכורים, ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה ראשית, שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתיב מלאתך ודמעך לא תאחר (שמות כב, כח) , לא תשנה את הסדר: לא עברתי ממצותיך. לא הפרשתי ממין על שאינו מינו ומן החדש על הישן: ולא שכחתי. מלברך על הפרשת מעשרות:

(יד) לֹא אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָי עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי: לָא אֲכָלִית בְּאֶבְלִי מִנֵּהּ וְלָא פַלֵּיתִי מִנֵּהּ בְּמָסְאָב וְלָא יְהַבִית מִנֵּהּ לְמִית קַבֵּלִית לְמֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהָי עֲבָדִית כְּכֹל דִּי פַקְדְתַּנִי:

רש"י לא אכלתי באני ממנו. מכאן שאסור לאונן: ולא בערתי ממנו בטמא. בין שאני טמא והוא טהור, בין שאני טהור והוא טמא. והיכן הזהר על כך (לעיל יב, יז) לא תוכל לאכל

בשעריך. זו אכילת טמאה, כמו שנאמר בפסולי המקדשים (לעיל טו, כב) בשעריך תאכלנו הטמא והטהור וגו' , אבל זה, לא תוכל לאכול דרך אכילת שעריך האמור במקום אחר: ולא נתתי ממנו למת. לעשות לו ארון ותכריכין: שמעתי בקול ה' אלהי. הביאותיו לבית הבחירה: עשיתי ככל אשר צויתני. שמחתי ושמחתי בו:

(טו) הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: אִסְתְּכִי מִמְדוֹר קוּדְשָׁךְ מִן שְׁמַיָּא וּבָרֵךְ יָת עַמָּךְ יָת יִשְׂרָאֵל וְיָת אַרְעָא דִּי יְהַבְתְּ לָנָא כְּמָא דִּי קַיֶּמְתָּא לַאֲבָהָתָנָא אֲרַע עָבְדָא חֲלַב וּדְבָשׁ:

רש"י השקיפה ממעון קדשך. עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות, שאמרת (ויקרא כו, ג) אם בחקתי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם: אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבתינו. לתת לנו וקימת ארץ זבת חלב ודבש:

נביאים - ישעיה - פרק ס

(יא) וּפְתֻחוּ שְׁעָרַיִךְ תָּמִיד יוֹמָם וָלַיְלָה לֹא יִסָּגְרוּ לְהָבִיא אֵלַיִךְ חֵיל גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם נְהוּגִים: וְיִתְפַּתְּחוּן תַּרְעָךְ תְּדִירָא יֵימָם וְלֵילֵי לָא יְתְאַחֲדוּן לְאָעָלָא לְגַוִּיךְ נְכְסֵי עַמְמַיָּא וּמַלְכֵיהוֹן זְקוּקִין:

רש"י **ופתחו שעריך תמיד** . ל' פתוח ממשקולת ל' כבד ע"ש שפתיחתן פתיחת עולם פתיחת תמיד כמו שבר מל' שבירה כך מלשון פתיחה טי"ש אובירט"ש בלע"ז :

(יב) כִּי הַגּוֹי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא יַעַבְדוּךְ יֹאבֵדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֹב יֶחֱרָבוּ: אֲרֵי עַם וּמַלְכוּ דְּלָא יִפְלְחוּנִיךְ יְרוּשְׁלֵם יֵיבְדוּן וַעֲמַמַיָּא אִשְׁתֵּצָאָה יְשְׁתֵּיצוּן: (יג) כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן אֵלַיִךְ יָבוֹא בְּרוֹשׁ תִּדְהָר וּתְאַשּׁוּר יַחְדָּו לְפָאֵר מְקוֹם מִקְדָּשִׁי וּמְקוֹם רַגְלַי אֲכַבֵּד: יְקַר לְבָנָן לְגַוִּיךְ יִתְעַל בִּירְוָן מוֹרְנַיָּין וְאָשְׁכַּרְעִין כַּחֲדָא לְשַׁבָּחָא אֲתַר בֵּית מַקְדְּשִׁי וַאֲתַר בֵּית אַשָּׁרְיוּת שְׁכִינְתִּי אֲיַקַּר:

רש"י **ברוש תדהר ותאשור** . מיני עצי יער לבנון :

(יד) וְהָלְכוּ אֵלַיִךְ שְׁחוֹחַ בְּנֵי מְעַנַּיִךְ וְהִשְׁתַּחֲווּ עַל כַּפּוֹת רַגְלַיִךְ כָּל מְנַאֲצַיִךְ וְקָרְאוּ לָךְ עִיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: וַיְהָכוּן לְגַוִּיךְ כְּפִיפִין בְּנֵי מְשַׁעְבְּדַיִךְ וְיִשְׁתַּטְּחוּן לְמַבְּעֵי מִנַּיִךְ עַל פַּרְסַת רַגְלַיִךְ כָּל דַּהֲווֹ מְרַגְּזִין לֵיךְ וְיֵקָרוּן לֵיךְ קָרְתָּא דַיְיָ צִיּוֹן דְּאִתְרְעֵי בָהּ קַדִּישָׁא דְּיִשְׂרָאֵל:

רש"י **ציון קדוש ישראל** . ציון דאיתרעי בה קדישא דישראל ציון של קדוש ישראל :

(טו) תַּחַת הֱיוֹתֵךְ עֲזוּבָה וּשְׂנוּאָה וְאֵין עוֹבֵר וְשַׂמְתִּיךְ לִגְאוֹן עוֹלָם מְשׂוֹשׂ דּוֹר וָדוֹר: חֵלֶב גּוֹיִם תִּינָק וְשַׁד מְלָכִים תִּינָקִי וְיָדַעַתְּ כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֵךְ וְגֹאָלֵךְ אֲבִיר יַעֲקֹב:

כתובים - תהילים - פרק עו

(ט) מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ דִּין אֶרֶץ יָרְאָה וְשָׁקְטָה: מִן שְׁמַיָּא אַשְׁמַעְתָּא דִּין אַרְעָא דְּעַמְמֵי דְחִילַת אַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל שְׁדוֹכַת:

רש"י **משמים השמעת דין** . כשנתנבא ישעיה על פורענותו של סנחרב ונתקיים בו , ארץ ישראל שיראה ממנו ומאוכלוסיו אז שקטה :

(י) בְּקוּם לַמִּשְׁפָּט אֱלֹהִים לְהוֹשִׁיעַ כָּל עַנְוֵי אֶרֶץ סֶלָה: אֲמַרְתִּין צַדִּיקַיָּא יְקוּם לְדִינָא עִם רַשִׁיעַיָּא אֱלָהָא לְמִפְרַק מִן יְדֵיהוֹן כָּל עַנְוָתָנֵי אַרְעָא לְעַלְמִין:

רש"י **בקום למשפט אלהים** . לעשות משפט מאויביו להושיע חזקיהו וסיעתו :

(יא) כִּי חֲמַת אָדָם תּוֹדֶךָ שְׁאֵרִית חֵמֹת תַּחְגֹּר: כַּד אַנְתְּ רָגֵז עַל עַמָּךְ אַנְתְּ מְרַחֵם עֲלֵיהוֹן כַּד יִתְקוֹף רוּגְזָךְ עַל עַמָּךְ יְתוּבוּן וְיוֹדוּן לְשִׁמְךָ:

רש"י **כי חמת אדם תודך** . כעסן של רשעים גורם שהבריות מודים להקדוש ברוך הוא כשהם מראין כעסם והקב"ה נפרע מהם הכל מקלסין לפניו ואף הם עצמם מקלסין לפניו כשרואין שאין כעסן כלום כמו שמצינו בנבוכדנצר כשהשליך חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש מה נאמר שם יהא שמיה דאלהא מברך וגו' וע"י כן שארית החמת תחגור תעכב ותחדול שאר הרשעים מעוכבים ונמנעים מלהראות גאותם וחמתם , תחגור ל' עכבה בלשון משנה פגימת הסכין כדי שתחגור בו הצפורן , ושמעתי משמו של רבי אלעזר הגאון בר' יצחק שהיה מביא המקרא הזה עדות לאותה משנה , ויש עוד לפתור חגירה זו כמשמעה לשון חגורה ופירושו לך נאה לחגור חימה ולעטות קנאה כי הכח והיכולת שלך ולשון שארית זה הוא מאחר שחמת אדם אינו כלום נשארו כל חגורות חימה לך :

(יב) נִדְרוּ וְשַׁלְּמוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל סְבִיבָיו יוֹבִילוּ שַׁי לַמּוֹרָא: נִדְרוּ נִדְרִין וְשַׁלִּימוּ קֳדָם יְיָ אֱלָהְכוֹן כָּל דְּיַתְבִין חֲזוֹר חֲזוֹר לְמַקְדְּשֵׁיהּ יַיְתוּן קוּרְבָּנַיָּא לְבֵית מוּקְדְּשׁ דְּחִיל:

רש"י **נדרו ושלמו** . נדריכם : **כל סביביו** . השומעים תשועה זו וכן עשו כמ"ש (ישעי' יט) יהיו חמש ערים בארץ מצרים מדברות שפת כנען ונשבעות לה' צבאות : **יובילו שי למורא** . למה לפי שבעת חפצו :

(יג) יִבְצֹר רוּחַ נְגִידִים נוֹרָא לְמַלְכֵי אָרֶץ: יְזַעֲר גַּסוּת רוּחָהוֹן דְּרַבְרְבָנַיָּא דְּחִילָא עַל כָּל מַלְכֵי אַרְעָא:

רש"י **יבצור רוח** . גסה של נדיבים ממעט גאותם , יבצור ימעט כמו (בראשית יא) לא יבצר מהם :

משנה סוטה פרק ח

א. מְשׁוּחַ מִלְחָמָה בְּשָׂעָה שֶׁמְּדַבֵּר אֶל הָעָם, בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הָיָה מְדַבֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כ) וְהָיָה כְּקָרְבְכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן, זֶה כֹּהֵן מְשׁוּחַ מִלְחָמָה. וְדִבֶּר אֶל הָעָם, בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְאָמַר אֲלֵיהֶם (שם) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קְרֵבִים הַיּוֹם לְמִלְחָמָה עַל אוֹיְבֵיכֶם, וְלֹא עַל אֲחֵיכֶם, לֹא יְהוּדָה עַל שִׁמְעוֹן, וְלֹא שִׁמְעוֹן עַל בִּנְיָמִין, שֶׁאִם תִּפָּלוּ בְיָדָם יְרַחֲמוּ עֲלֵיכֶם,

כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר (דה"ב כח) וַיָּקוּמוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת וַיַּחֲזִיקוּ בַּשִּׁבְיָה וְכָל מַעֲרֻמֵּיהֶם הִלְבִּישׁוּ מִן הַשָּׁלָל וַיַּלְבְּשׁוּם וַיַּנְעִלוּם וַיַּאֲכִלוּם וַיַּשְׁקוּם וַיְסָכוּם וַיְנַהֲלוּם בַּחֲמֹרִים לְכָל כּוֹשֵׁל וַיְבִיאוּם יְרֵחוֹ עִיר הַתְּמָרִים אֵצֶל אֲחֵיהֶם וַיָּשׁוּבוּ שֹׁמְרוֹן. עַל אוֹיְבֵיכֶם אַתֶּם הוֹלְכִים, שֶׁאִם תִּפָּלוּ בְיָדָם אֵין מְרַחֲמִין עֲלֵיכֶם. (דברים כ) אַל יֶרֶךְ לְבַבְכֶם אַל תִּירְאוּ וְאַל תַּחְפְּזוּ וְגוֹ'. אַל יֶרֶךְ לְבַבְכֶם, מִפְּנֵי צָהֳלַת סוּסִים וְצִחְצוּחַ חֲרָבוֹת. אַל תִּירְאוּ, מִפְּנֵי הֲגָפַת תְּרִיסִין וְשִׁפְעַת הַקַּלְגַּסִין. אַל תַּחְפְּזוּ, מִקּוֹל קְרָנוֹת. אַל תַּעַרְצוּ, מִפְּנֵי קוֹל צְוָחוֹת. כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַהֹלֵךְ עִמָּכֶם, הֵן בָּאֵין בְּנִצָּחוֹנוֹ שֶׁל בָּשָׂר וָדָם, וְאַתֶּם בָּאִים בְּנִצָּחוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם. פִּלְשָׁתִּים בָּאוּ בְּנִצָּחוֹנוֹ שֶׁל גָּלְיָת, מָה הָיָה סוֹפוֹ, לַסּוֹף נָפַל בַּחֶרֶב וְנָפְלוּ עִמּוֹ. בְּנֵי עַמּוֹן בָּאוּ בְּנִצָּחוֹנוֹ שֶׁל שׁוֹבָךְ, מָה הָיָה סוֹפוֹ, לַסּוֹף נָפַל בַּחֶרֶב וְנָפְלוּ עִמּוֹ. וְאַתֶּם אִי אַתֶּם כֵּן. כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַהוֹלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם וְגוֹ', זֶה מַחֲנֵה הָאָרוֹן:

ברטנורה (א) **משוח מלחמה**. ודבר אל העם בלשון הקודש. נאמר כאן (דברים כ') ודבר אל העם, ונאמר להלן (שמות י"ט) משה ידבר, מה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש: **לכל כושל**. כל הכושלים שאינן יכולין ללכת ברגליהן: **הגפת תריסין**. הכאת המגינים זו בזו להשמיע קול ולאיים: **הקלגסין**. מקלות שראשיהן עקומים ומכין בהם על גבי אבנים והם מנתזים על האויבים: **שובך**. שר צבא הדרעזר בשמואל (ב' י' ט"ז):

ב. (שם) וְדִבְּרוּ הַשֹּׁטְרִים אֶל הָעָם לֵאמֹר מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַיִת חָדָשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ וְגוֹ', אֶחָד הַבּוֹנֶה בֵּית הַתֶּבֶן, בֵּית הַבָּקָר, בֵּית הָעֲצִים, בֵּית הָאוֹצָרוֹת. אֶחָד הַבּוֹנֶה, וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ, וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שֶׁנִּתַּן לוֹ מַתָּנָה. (שם) וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כֶּרֶם וְלֹא חִלְּלוֹ וְגוֹ', אֶחָד הַנּוֹטֵעַ הַכֶּרֶם וְאֶחָד הַנּוֹטֵעַ חֲמִשָּׁה אִילָנֵי מַאֲכָל, וַאֲפִלּוּ מֻחֲמֶשֶׁת מִינִין, אֶחָד הַנּוֹטֵעַ, וְאֶחָד הַמַּבְרִיךְ, וְאֶחָד הַמַּרְכִּיב, וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ, וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שֶׁנִּתַּן לוֹ מַתָּנָה. (שם) וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אֵרַשׂ אִשָּׁה וְגוֹ', אֶחָד הַמְאָרֵס אֶת הַבְּתוּלָה, וְאֶחָד הַמְאָרֵס אֶת הָאַלְמָנָה, אֲפִלּוּ שׁוֹמֶרֶת יָבָם. וַאֲפִלּוּ שָׁמַע שֶׁמֵּת אָחִיו בַּמִּלְחָמָה, חוֹזֵר וּבָא לוֹ. כָּל אֵלּוּ שׁוֹמְעִין דִּבְרֵי כֹהֵן מְעוֹרְרֵי מִלְחָמָה וְחוֹזְרִין, וּמְסַפְּקִין מַיִם וּמָזוֹן וּמְתַקְּנִין אֶת הַדְּרָכִים:

ברטנורה (ב) **אחד הבונה ואחד הלוקח**. בית בנוי, שהרי אצלו הוא חדש: **ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל**. דבהכי הוי כרם, שתים כנגד שתים, ואחת יוצאת זנב: **ואפילו מחמשה מינים**. מצטרפים:

ג. וְאֵלּוּ שֶׁאֵינָן חוֹזְרִין, הַבּוֹנֶה בֵּית שַׁעַר, אַכְסַדְרָה, וּמִרְפֶּסֶת. הַנּוֹטֵעַ אַרְבָּעָה אִילָנֵי מַאֲכָל, וַחֲמִשָּׁה אִילָנֵי סָרָק. הַמַּחֲזִיר אֶת גְּרוּשָׁתוֹ, אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, לֹא הָיָה חוֹזֵר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף

הַבּוֹנָה בַּיִת עַל מְכוֹנוֹ, לֹא הָיָה חוֹזֵר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף הַבּוֹנֶה בֵּית לְבֵנִים בַּשָּׁרוֹן, לֹא הָיָה חוֹזֵר:

ברטנורה (ג) **אילני סרק**. כגון ארזים ושקמים שאינם עושים פרי: **המחזיר את גרושתו**. ואירסה, אינו חוזר, שאינה חדשה לו, וקרא כתיב אשה חדשה: **אלמנה**. ואירסה כהן גדול, אינו חוזר בשבילה, דכתיב ולא לקחה, והיה אפשר לומר ולא לקח, מאי לקחה, שתהא ראויה לו ללקיחה: **על מכונו**. סתרו ובנאו כמדה ראשונה. אינו חוזר, דלאו חדש הוא, וגרע מהלוקח והיורש: **הבונה בית לבנים בשרון**. מקום הוא ששמו שרון, ואין הקרקע שלו יפה ללבנים, ולא הוי דבר של קיימא, שהיו צריכין לחדשה שני פעמים כל שבע שנים:

ד. וְאֵלּוּ שֶׁאֵין זָזִין מִמְּקוֹמָן, בָּנָה בַיִת וַחֲנָכוֹ, נָטַע כֶּרֶם וְחִלְּלוֹ. הַנּוֹשֵׂא אֶת אֲרוּסָתוֹ, הַכּוֹנֵס אֶת יְבִמְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, (דברים כד) נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת. לְבֵיתוֹ, זֶה בֵּיתוֹ. יִהְיֶה, זֶה כַּרְמוֹ. וְשִׂמַּח אֶת אִשְׁתּוֹ, זוֹ אִשְׁתּוֹ. אֲשֶׁר לָקָח, לְהָבִיא אֶת יְבִמְתּוֹ. אֵינָן מְסַפְּקִין מַיִם וּמָזוֹן וְאֵינָן מְתַקְּנִין אֶת הַדְּרָכִים:

ברטנורה (ד) **ואלו שאין זזין ממקומן**. דהנך דלעיל הולכים עד הגבול ושם שומעין דברי כהן וחוזרים מן המערכה לתוך ארץ ישראל ואין חוזרין לבתיהן אלא עוסקים לספק מים ומזון להולכים למלחמה. ואלו אין זזין ממקומן ואפילו ללכת עד הספר ולשוב על פי כהן: **הבונה בית וחנכו**. ולא דר בו עדיין שנה. וכן הנוטע כרם וחללו, ועדיין לא עברה שנה רביעית שלימה עליו: **נקי יהיה לביתו**. בשביל ביתו: **יהיה**. לריבויא הוא. הוסיף לך הכתוב הויה אחרת להיות כזו:

ה. (שם כ) וְיָסְפוּ הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל הָעָם וְאָמְרוּ מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב יֵלֵךְ וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב, כְּמַשְׁמָעוֹ, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמוֹד בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה וְלִרְאוֹת חֶרֶב שְׁלוּפָה. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, יָרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב זֶהוּ הַמִּתְיָרֵא מִן הָעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ, לְפִיכָךְ תָּלְתָה לוֹ הַתּוֹרָה אֶת כָּל אֵלּוּ, שֶׁיַּחֲזוֹר בְּגָלָלָן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, הֲרֵי הוּא הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב:

ברטנורה (ה) **ויספו השוטרים**. על דברי כהן: **בקשרי המלחמה**. כשמתקשרין לעמוד צפופין שלא יפרקום אויבים: **לפיכך**. שהירא זהו הירא מעבירות שבידו, תלתה תורה בבנה ונטע ואירס לחזור בגללן, כדי שיתלו בכך החזרה ולא יתבייש לומר עליו מעבירות שבידו הוא ירא וחוזר: ר' יוסי אומר אלמנה לכהן גדול וכו'. לר' יוסי הגלילי אפילו עבר על דברי סופרים חוזר. ולר' יוסי עד שיעבור על דברי תורה, דומיא דאלמנה לכהן גדול:

ו. (שם) וְהָיָה כְּכַלּוֹת הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל הָעָם וּפָקְדוּ שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם, וּבַעֲקֹבוֹ שֶׁל עָם. מַעֲמִידִין זְקִיפִין לְפָנֵיהֶם, וַאֲחֹרִים מֵאֲחוֹרֵיהֶם, וְכַשִּׁילִין שֶׁל בַּרְזֶל בִּידֵיהֶן, וְכָל הַמְבַקֵּשׁ לַחֲזוֹר, הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ לְקַפֵּחַ אֶת שׁוֹקָיו, שֶׁתְּחִלַּת נִיסָּה נְפִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ש"א ד) נָס יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פְּלִשְׁתִּים וְגַם מַגֵּפָה גְּדֹלָה הָיְתָה בָעָם, וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר (שם לא) וַיָּנֻסוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פְּלִשְׁתִּים וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים וְגוֹ':

ברטנורה (ו) **ובעקבו של עם**. בסופו של עם, שמשמרים שלא יחזרו האחרונים לאחוריהם לנוס: **זקפים**. גבורים ממונים לכך שאם יפול אחד מן הנלחמים יעמידוהו ויזקפוהו: ואחרים מאחוריהם וכשילין של ברזל בידיהם. לשמור שלא ינוסו: **כשילים**. קרדומות של ברזל: **לקפח את שוקיו**. לחתוך את שוקיו: **שתחלת ניסה נפילה**. לשון מסורס הוא, שתחלת נפילה ניסה:

ז. בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים, בְּמִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת. אֲבָל בְּמִלְחֶמֶת מִצְוָה, הַכֹּל יוֹצְאִין, אֲפִלּוּ חָתָן מֵחֶדְרוֹ וְכַלָּה מֵחֻפָּתָהּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים, בְּמִלְחֶמֶת מִצְוָה. אֲבָל בְּמִלְחֶמֶת חוֹבָה, הַכֹּל יוֹצְאִין, אֲפִלּוּ חָתָן מֵחֶדְרוֹ וְכַלָּה מֵחֻפָּתָהּ:

ברטנורה (ז) **בד"א**. שחוזרים מן המערכה, ויש שאין זזין ממקומם. במלחמת הרשות: **אבל במלחמת מצוה הכל יוצאים**. מלחמת א"י ומלחמת עמלק הכל מודים שהיא חובה והכל יוצאים בה. ומלחמת בית דוד שהיא לרווחה להרחיב גבול ישראל ולקחת מס מהעמים כגון מלחמת ארם נהרים וארם צובה, הכל מודים שהיא רשות. לא נחלקו ת"ק ורבי יהודה אלא במלחמה שנלחמים ישראל עם אויביהם כדי שלא יתגברו עליהם ויצרו להם. ת"ק קרי לה מלחמת רשות וסובר שאין אדם רשאי להתבטל מן המצוה כדי להלחם במלחמה כזו. ור' יהודה סבר שגם זו מלחמת מצוה, מאחר שהוא להושיע את ישראל מיד שונאיהם, והעוסק במצוה פטור מן המצוה. ואין הלכה כר' יהודה:

גמרא סוטה דף מד ע"א

מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אֵרַשׂ וְכוּ' (דברים כ). תָּנוּ רַבָּנָן: אֲשֶׁר אֵרַשׂ. אֶחָד הַמְאָרֵס אֶת הַבְּתוּלָה וְאֶחָד הַמְאָרֵס אֶת הָאַלְמָנָה. אֶחָד שׁוֹמֶרֶת יָבָם וַאֲפִלּוּ חֲמִשָּׁה אַחִין וּמֵת אֶחָד מֵהֶם בַּמִּלְחָמָה כֻּלָּן חוֹזְרִין. לֹא לָקַח וְלֹא לְקָחָהּ פְּרָט לְאַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל בַּת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין לֵימָא דְּלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּאִי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. הָא אָמַר (שם) הַיֵּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב זֶה הַמִּתְיָרֵא מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ. אֲפִלּוּ תֵּימָא רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי כִּדְרַבָּא דְּאָמַר רַבָּא: לְעוֹלָם אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּבְעֹל. מַה טַּעַם לֹא יִקַּח מְשׁוּם לֹא יַחֲלֵל מְשׁוּם הָכִי אֵינוֹ לוֹקֶה עַד שֶׁיִּבְעֹל. תָּנוּ רַבָּנָן: אֲשֶׁר בָּנָה אֲשֶׁר נָטַע, אֲשֶׁר אֵרַשׂ. לְמִדָּה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁיִּבְנֶה אָדָם בַּיִת וְיִטַּע כֶּרֶם וְאַחַר כָּךְ יִשָּׂא אִשָּׁה. וְאַף שְׁלֹמֹה אָמַר

בְּחָכְמָתוֹ (משלי כד) הָכֵן בַּחוּץ מְלַאכְתֶּךָ. זֶה בַּיִת וְעַתְּדֵהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ, זֶה כֶּרֶם. אַחַר וּבָנִיתָ בֵּיתֶךָ, זוּ אִשָּׁה. דָּבָר אַחֵר: הָכֵן בַּחוּץ מְלַאכְתֶּךָ, זֶה מִקְרָא. וְעַתְּדֵהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ, זֶה מִשְׁנָה. אַחַר וּבָנִיתָ בֵּיתֶךָ, זֶה גְּמָרָא. דָּבָר אַחֵר: הָכֵן בַּחוּץ מְלַאכְתֶּךָ, זֶה מִקְרָא. וְעַתְּדֵהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ, זֶה מִשְׁנָה. וְעַתְּדֵהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ, זֶה גְּמָרָא. אַחַר וּבָנִיתָ בֵּיתֶךָ אֵלּוּ מַעֲשִׂים טוֹבִים. רִבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רִבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: הָכֵן בַּחוּץ מְלַאכְתֶּךָ זֶה מִקְרָא וּמִשְׁנָה וּגְמָרָא. וְעַתְּדֵהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ אֵלּוּ מַעֲשִׂים טוֹבִים. אַחַר: וּבָנִיתָ בֵּיתֶךָ, דְּרוֹשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר:

רש"י **אפילו וכו'**. היא לו שומרת יבם שלא קדשה הוא אלא מכח אחיו באה לו: **לקחה**. מדלא כתיב לקח מיעוט הוא למעוטי לקיחת איסור: **ונתינה**. מן הגבעונים דכתיב בהו ויתנם יהושע לחוטבי עצים והן משבע' אומות: **כדרבה**. דאמר אין עבירה בקידושין על שיבעול שיביא זרעו או את האשה לידי חילול וממזרת ונתינה אין עבירה בקידושין דלא כתיב בה לא יקח אלא לא יבא ולא תתחתן אבל אלמנה כתיב בה ולא יקח וקיחה היינו קידושים ואצטריך דרבה דלא תימא מקדושין עביד ליה איסורא: **ועתדה בשדה לך**. ונצבה בשדה מלאכתך לך: **גמרא**. לתת סברא להבין בטעמי המשנה והלכה כדברי מי:

זוהר ויחי דף רכ"ו ע"ב

תָּנָא רַאשׁ הַשָּׁנָה דָּא הוּא רֵישָׁא דְּשַׁתָּא דְּמַלְכָּא. וּמַאן הוּא רֵאשׁ הַשָּׁנָה דָּא יִצְחָק דְּאִקְרֵי רֵאשׁ דְּאִיהוּ חַד רֵישָׁא דְּמַלְכָּא (נ"א לְעֵילָּא) אֲתַר דְּאִקְרֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה. בְּגִנְיָּ כָּךְ כָּל בָּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִין לְפָנָיו כִּבְנֵי מָרוֹן. וְעַל דָּא תָּנֵינָן בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה דְּהָא בְּרֵישָׁא דְּשַׁתָּא שָׁאֲרֵי יִצְחָק. וּבַחַג נִדּוֹנִים עַל הַמַּיִם וְדָא הוּא שֵׁירוּתָא (דְּרֵישָׁא) דִּימִינָא דְּמַלְכָּא וְעַל דָּא חֲדְוָתָא דְּמַיָּא אִשְׁתַּכַּח בְּכֹלָּא בְּשַׁעְתָּא דְּנַסְכֵי מַיָּא וְשָׁאֲבֵי לוֹן בְּגִין דְּמַיִם הָא יְדִיעָה וְעַל דָּא בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אִלֵּין כֹּלָּא מִשְׁתַּכְּחִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי כַּד יִסְתַּכְּלוּן מִלֵּי כֹלָּא אִשְׁתַּכַּח בְּהַנֵּי פְּרָקִין אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב דָּוִד מַלְכָּא וּבְהַנֵּי עַלְמָא אִתְדָּן וּבְאַרְבַּע פְּרָקִין בְּנֵי נָשָׁא אִתְדָּנוּ בְּיוֹמִין דְּאִשְׁתַּכְּחוּ בְּעַלְמָא וּבְכָל יוֹמָא וְיוֹמָא סְפָרִין פְּתִיחִין וְעוֹבָדִין כְּתִיבִין וְלֵית מָאן דְּיַשְׁגַּח וְלֵית מָאן דְּיַרְכִּין אוּדְנֵיהּ וְאוֹרַיְתָא אַסְהִידַת בֵּיהּ בְּכָל יוֹמָא וְקָלָא קָרֵי בְּחֵילָא (משלי ט') מִי פֶּתִי יָסוּר הֵנָּה חָסֵר לֵב אָמְרָה לוֹ וְלֵית מָאן דְּיַצִּית לְקָלֵיהּ. תָּאנָא בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נַשׁ קָאִים בְּצַפְרָא סָהֲדִין קַיְּמִין לְקַבְלֵיהּ וְסָהֲדִין בֵּיהּ וְהוּא לָא אַשְׁגַּח. נִשְׁמְתָא אַסְהִידַת עֲלֵיהּ בְּכָל עִדָּן וּבְכָל שַׁעְתָּא אִי אַצִּית יָאוּת וְאִי לָאו הָא סְפָרִין פְּתִיחִין וְעוֹבָדִין כְּתִיבִין. אָמַר רַבִּי חִיָּא זַכָּאִין אִנּוּן צַדִּיקַיָּא דְּלָא מִסְתַּפּוּן מִן דִּינָא לָא בְּעַלְמָא דֵּין וְלָא בְּעַלְמָא דְּאָתֵי הָדָא הוּא דִּכְתִיב (שם כה) וְצַדִּיקִים כַּכְּפִיר יִבְטָח וּכְתִיב (תהלים ל"ז) צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אָרֶץ:

תרגום הזוהר לָמַדְנוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה זֶה הָרֹאשׁ שֶׁל הַשָּׁנָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וּמִי הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה, זֶהוּ יִצְחָק שֶׁנִּקְרָא רֹאשׁ שֶׁהוּא רֹאשׁ אֶחָד שֶׁל הַמֶּלֶךְ, מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא שָׁנָה, מִשּׁוּם זֶה, כָּל

בָּאֵי עוֹלָם יַעֲבְרוּ לְפָנָיו כִּבְנֵי מָרוֹן, וְעַל כֵּן לִמַּדְנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כָּל בָּאֵי וְכוּ', כִּי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שׁוֹרָה יִצְחָק. וּבַחַג נִדּוֹנִים עַל הַמַּיִם: זֶהוּ הַתְחָלָה הַיְמִין שֶׁל הַמֶּלֶךְ, כִּי בַּחַג נֶאֱמַר, וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי. וְעַל כֵּן שִׂמְחַת הַמַּיִם נִמְצָא בַּכֹּל, בְּשָׁעָה שֶׁמְּנַסְּכִים מַיִם וְשׂוֹאֲבִים אוֹתָם, כִּי מַיִם הֵם יְדוּעִים, וְעַל זֶה בְּאַרְבַּע פְּרָקִים אֵלּוּ הַכֹּל נִמְצָא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי כְּשֶׁמִּסְתַּכְּלִים בַּדְּבָרִים, הַכֹּל נִמְצָא בְּאֵלּוּ אַרְבַּע פְּרָקִים: אַבְרָהָם, יִצְחָק, יַעֲקֹב, וְדָוִד הַמֶּלֶךְ, הָעוֹלָם נָדוֹן, וּבְאַרְבַּע פְּרָקִים בְּנֵי אָדָם נִדּוֹנִים, הַיָּמִים, נִמְצָאִים בָּעוֹלָם. וּבְכָל יוֹם וְיוֹם הַסְּפָרִים פְּתוּחִים, וְהַמַּעֲשִׂים, שֶׁל בְּנֵי אָדָם, כְּתוּבִים, וְאֵין מִי שֶׁיַּשְׂגִּיחַ, וְאֵין מִי שֶׁיִּטָּה אָזְנָיו, וְהַתּוֹרָה מְעִידָה בְּכָל יוֹם, מִי פֶּתִי יָסוּר הֵנָּה חָסַר לֵב אָמְרָה לוֹ. וְאֵין מִי שֶׁיִּשְׁמַע לְקוֹלָהּ. לָמַדְנוּ, בְּשָׁעָה שֶׁהָאָדָם קָם בַּבֹּקֶר, עֵדִים עוֹמְדִים לְנֶגְדּוֹ וּמַעִידִים עָלָיו, וְהוּא אֵינוֹ מַשְׂגִּיחַ, וְהַנְּשָׁמָה מֵעִידָה עָלָיו בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, אִם שׁוֹמֵעַ, טוֹב. וְאִם אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, הֲרֵי הַסְּפָרִים פְּתוּחִים וְהַמַּעֲשִׂים נִכְתָּבִים. אָמַר רַבִּי חִיָּא, אַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים, שֶׁאֵינָם מִתְיָרְאִים מִפְּנֵי הַדִּין לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא בָּעוֹלָם הַבָּא. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר וְצַדִּיקִים כַּכְּפִיר יִבְטָח. וְכָתוּב, צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אָרֶץ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ה

א. נָשִׁים וַעֲבָדִים חַיָּבִין בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן וְסִפֵּק יֵשׁ בַּדָּבָר אִם הֵן חַיָּבִין מִן הַתּוֹרָה לְפִי שֶׁאֵין קְבוּעַ לָהּ זְמַן אוֹ אֵינָם חַיָּבִין מִן הַתּוֹרָה לְפִיכָךְ אֵין מוֹצִיאִין אֶת הַגְּדוֹלִים יְדֵי חוֹבָתָן אֲבָל הַקְּטַנִּים חַיָּבִין בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּדֵי לְחַנְּכָן בְּמִצְוֹת: **ב**. שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ פַּת כְּאֶחָד חַיָּבִים לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַזִּמּוּן קֹדֶם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְאֵי זוֹ הִיא בִּרְכַּת הַזִּמּוּן אִם הָיוּ הָאוֹכְלִים מִשְּׁלֹשָׁה עַד עֲשָׂרָה מְבָרֵךְ אֶחָד מֵהֶם וְאוֹמֵר נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וְהַכֹּל עוֹנִין בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ. וְהוּא חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ. **ג**. וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַזָּן אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּטוּבוֹ עַד שֶׁגִּומֵר אַרְבַּע בְּרָכוֹת וְהֵן עוֹנִין אָמֵן אַחַר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה:

מוסר

ספר חסידים סימן רלג רלג

כָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִים זֶה לָזֶה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ"ד) וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה. אִלּוּ הָיָה אֶחָד מוֹחֶה לֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה שֶׁעֲרֵבִים זֶה בָּזֶה לְכָךְ רָאתָה שִׁפְחָה בְּאוֹר שְׁכִינָה בְּיָם וּבְמַתַּן תּוֹרָה מַה שֶּׁלֹּא רָאָה יְחֶזְקֵאל לְכָךְ נֶאֱמַר וְנִזְכֶּה כֻּלָּנוּ בְּמְהֵרָה לְאוֹרוֹ וְהֵילְכָךְ אוֹמְרִים בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ. וּכְתִיב (ישעיה מ) וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֵּר: מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁחָלָה, בָּא הָרוֹפֵא אֶצְלוֹ לְרַפְּאוֹתוֹ אָמַר לוֹ: אִם תִּשְׁתֶּה מַיִם תִּהְיֶה בְּסַכָּנָה וְאִם תֹּאכַל מַאֲכַל פְּלוֹנִי תִּהְיֶה בְּסַכָּנָה

בְּנַפְשֶׁךָ. וְאָמַר לִבְנוֹ תֵּן לִי מַיִם וְאוֹתוֹ מַאֲכָל פְּלוֹנִי וְאִם לָאו לֹא אֶמְחֹל לְךָ לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא לָעוֹלָם הַבָּא. אָמְרוּ לוֹ הַקָּהָל: אַל תְּהִי חוֹשֶׁשׁ בִּדְבָרָיו אַל יִתְּנוּ לְגוֹסֵס לֶאֱכֹל כִּי אֵינוֹ יָכוֹל לִבְלֹעַ אֶבֶל נוֹתְנִין בְּפִיו מַיִם שֶׁמּוֹצְצִין מִן שַׁלְוִויָה שֶׁל בג"א שג"א בְּלַע"ז וְיִכְתְּשׁוּהוּ וְיִמְצוּ הַמָּרָק מִמֶּנּוּ וְנוֹתֵן בְּפִיו שֶׁיּוּכַל לְדַבֵּר. וְאֵין צוֹעֲקִין עָלָיו בִּשְׁעַת יְצִיאַת הַנְּשָׁמָה כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵּחָזֹר הַנְּשָׁמָה וְיִסְבֹּל יִסּוּרִים קָשִׁים. עַד לָמוּת לָמָּה הֶצְרֵךְ קֹהֶלֶת לוֹמַר כֵּן? אֶלָּא כְּשֶׁאָדָם גּוֹסֵס כְּשֶׁנֶּפֶשׁ אָדָם יוֹצְאָה אֵין צוֹעֲקִים עָלָיו שֶׁתְּשׁוּב נַפְשׁוֹ כִּי אֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת כִּי אִם מְעַט יָמִים וְאוֹתָן יָמִים יִסְבֹּל יִסּוּרִין וְכֵן לָמָּה לֹא יֹאמַר עַד לִחְיוֹת לְפִי שֶׁאֵין זֶה תָּלוּי בָּאָדָם כִּי אֵין שִׁלְטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת:

כי תבוא יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(טז) **שלישי** הַיּוֹם הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ: יוֹמָא הָדֵין יְיָ אֱלָהָךְ מְפַקְּדָךְ לְמֶעְבַּד יָת קְיָמַיָּא הָאִלֵּין וְיָת דִּינַיָּא וְתִטַר וְתַעְבֵּד יָתְהוֹן בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשָׁךְ:

רש"י היום הזה ה' אלהיך מצוך. בכל יום יהיו בעיניך חדשים, כאלו בו ביום נצטוית עליהם: ושמרת ועשית אותם. בת קול מברכתו הבאת בכורים היום, תשנה לשנה הבאה:

(יז) אֶת יְהוָה הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וְלִשְׁמֹר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְלִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ: יָת יְיָ חַטַבְתְּ יוֹמָא דֵין לְמֶהֱוֵי לָךְ לֶאֱלָהּ וּלְמֵהַךְ בְּאָרְחָן דְּתָקְנָן קֳדָמוֹהִי וּלְמִטַר קְיָמוֹהִי וּפִקּוּדוֹהִי וְדִינוֹהִי וּלְקַבָּלָא לְמֵימְרֵהּ:

רש"י האמרת. והאמירך (פסוק יח) אין להם עד מוכיח במקרא. ולי נראה שהוא לשון הפרשה והבדלה. הבדלתי לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגלה. ומצאתי להם עד, והוא לשון תפארת, כמו (תהלים צ"ד) יתאמרו כל פועלי און:

(יח) וַיהוָה הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וְלִשְׁמֹר כָּל מִצְוֹתָיו: וַיְיָ חָטְבָךְ יוֹמָא דֵין לְמֶהֱוֵי לֵהּ לְעַם חַבִּיב כְּמָא דִּי מַלִּיל לָךְ וּלְמִטַר כָּל פִּקּוּדוֹהִי:

רש"י כאשר דבר לך. (שמות יט, ה) והייתם לי סגלה:

(יט) וּלְתִתְךָ עֶלְיוֹן עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לִתְהִלָּה וּלְשֵׁם וּלְתִפְאָרֶת וְלִהְיֹתְךָ עַם קָדֹשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר: וּלְמִתְּנָךְ עִלָּאָה עַל כָּל עַמְמַיָּא דִּי עֲבַד לְתֻשְׁבָּחָא וּלְשׁוּם וּלְרִבּוּ וּלְמֶהֱוֵךְ עַם קַדִּישׁ קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ כְּמָא דִּי מַלִּיל:

רש"י ולהיתך עם קדש וגו' כאשר דבר. (ויקרא כ, כו) והייתם לי קדושים:

כז (א) **רביעי** וַיְצַו מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הָעָם לֵאמֹר שָׁמֹר אֶת כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם: וּפַקִּיד מֹשֶׁה וְסָבֵי יִשְׂרָאֵל יָת עַמָּא לְמֵימַר טַר יָת כָּל תַּפְקֻדְתָּא דִּי אֲנָא מְפַקֵּד יָתְכוֹן יוֹמָא דֵּין:

רש"י שמר את כל המצוה. לשון הוה גרדנ"ט בלע"ז (בעאבאכטענד) :

(ב) וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעַבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ וַהֲקֵמֹתָ לְךָ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשַׂדְתָּ אֹתָם בַּשִּׂיד: וִיהֵי בְּיוֹמָא דִּי תַעְבְּרוּן יָת יַרְדְּנָא לְאַרְעָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ וּתְקִים לָךְ אַבְנִין רַבְרְבִין וּתְסוּד יָתְהוֹן בְּסִידָא:

רש"י והקמת לך. בירדן ואחר כך תוציא משם אחרות ותבנה מהן מזבח בהר עיבל. נמצאת אתה אומר, שלשה מיני אבנים היו, שנים עשר בירדן, וכנגדן בגלגל, וכנגדן בהר עיבל, כדאיתא במסכת סוטה (ל"ה) :

נביאים - ישעיה - פרק ס

(טז) וְיָנַקְתְּ חֶלֶב גּוֹיִם וְשַׁד מְלָכִים תִּינָקִי וְיָדַעַתְּ כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֵךְ וְגֹאֲלֵךְ אֲבִיר יַעֲקֹב: וְתַשְׁבִּעִין נְכָסֵי עַמְמַיָּא וּבְבִזַּת מַלְכִין תִּתְפַּנְקִין וְתֵדְעִין אֲרֵי אֲנָא יְיָ פַּרְקִיךְ וּמְשֻׁזְבִיךְ תַּקִּיפָא דְיַעֲקֹב:

רש"י **ושד מלכים** . לֹ' שדים ותינקי יורה עליו :

(יז) תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבַּרְזֶל אָבִיא כֶסֶף וְתַחַת הָעֵצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת הָאֲבָנִים בַּרְזֶל וְשַׂמְתִּי פְקֻדָּתֵךְ שָׁלוֹם וְנֹגְשַׂיִךְ צְדָקה: לָקָח נְחָשָׁא דִּבְזוּ מְנִיךְ יְרוּשְׁלֵם אַיְתִי דַּהֲבָא וַחֲלַף פַּרְזְלָא אַיְתִי כַּסְפָּא וַחֲלַף אָעַיָּא נְחָשָׁא וַחֲלַף אַבְנַיָּא פַּרְסְלָא וְאַשַּׁוֵי פַּרְנָסָךְ שְׁלַם וְשָׁלְטוֹנִיךְ בְּזָכוּ:

רש"י **תחת הנחשת** . שנטלו ממך : **ושמתי פקודתך שלום** . ואשוי פרנסך שלם ושלטוניך בזכו : **פקודתך** . פקידים שלך , ורבותינו אמרו הפקודות שבאו עליך בגלותך והנוגשים שדחקוך יהיו לך לשלום ולצדקה :

(יח) לֹא יִשָּׁמַע עוֹד חָמָס בְּאַרְצֵךְ שֹׁד וָשֶׁבֶר בִּגְבוּלָיִךְ וְקָרָאת יְשׁוּעָה חוֹמֹתַיִךְ וּשְׁעָרַיִךְ תְּהִלָּה: לָא יִשְׁתְּמַע עוֹד חַטָּפָא בְּאַרְעָיִךְ בִּזָּה וּתְבִירָא בִּתְחוּמָיִךְ וְיִעַרְעוּן פּוּרְקָן עַל שׁוּרָךְ וְעַל תַּרְעָךְ יְהוֹן מְשַׁבְּחִין: (יט) לֹא יִהְיֶה לָּךְ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וּלְנֹגַהּ הַיָּרֵחַ לֹא יָאִיר לָךְ וְהָיָה לָךְ יְהוָה לְאוֹר עוֹלָם וֵאלֹהַיִךְ לְתִפְאַרְתֵּךְ: לָא תִצְטָרְכִין עוֹד לְנְהוֹר שִׁמְשָׁא בִּימָמָא וְאַף לָא לְזִהוּר סִיהֲרָא בְּלֵילְיָא וִיהֵי לִיךְ יְיָ לְנְהוֹר עָלַם וֵאלָהָךְ לְתוּשְׁבַּחְתִּיךְ:

רש"י **לא יהיה לך עוד** . לא תצטרכי לאור השמש :

(כ) לֹא יָבוֹא עוֹד שִׁמְשֵׁךְ וִירֵחֵךְ לֹא יֵאָסֵף כִּי יְהוָה יִהְיֶה לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וְשָׁלְמוּ יְמֵי אֶבְלֵךְ: לָא תְבַטֵּל עוֹד מַלְכוּתִיךְ וִיקָרִיךְ לָא יֶעְדֵי אֲרֵי יְיָ יְהֵי לִיךְ לְנְהוֹר עָלַם וְיִשְׁלְמוּן יוֹמֵי אֶבְלִיךְ:

רש"י **לא יאסף** . לשון אספו נגהם (יואל ב) הכניסו אורם :

(כא) וְעַמֶּךָ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ נֵצֶר (מטעו) מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר: וְעַמִּיךְ כּוּלְהוֹן זַכָּאִין לְעָלַם יַחְסְנוּן אַרְעָא נְצָבָא דְּחֲדָוָתִי עוֹבַד גְּבוּרְתִּי לְאִשְׁתַּבָּחָא:

רש"י **להתפאר** . שאהיה מתפאר בם פוורוונטי"ר בלע"ז :

כתובים - תהילים - פרק צה

(ח) אַל תַּקְשׁוּ לְבַבְכֶם כִּמְרִיבָה כְּיוֹם מַסָּה בַּמִּדְבָּר: לָא תַקְשׁוּן לִבְּכוֹן הֵיךְ בְּמַצּוּתָא הֵיךְ יוֹמָא דְנַסֵּיתוּן אֱלָהָא בְּמִדְבְּרָא: (ט) אֲשֶׁר נִסּוּנִי אֲבוֹתֵיכֶם בְּחָנוּנִי גַּם רָאוּ פָּעֳלִי: דִּי נַסִּיאוּ יְתִי אֲבָהַתְכוֹן בַּחֲנוּ יְתִי לְחוֹד חֲמוֹן עוֹבָדִי:

רש"י **בחנוני** . חנם : **גם ראו פעלי** . במצרים :

(י) אַרְבָּעִים שָׁנָה אָקוּט בְּדוֹר וָאֹמַר עַם תֹּעֵי לֵבָב הֵם וְהֵם לֹא יָדְעוּ דְרָכָי: אַרְבְּעִין שְׁנִין מְאַסֵּית בְּדָרָא בְּמַדְבְּרָא וַאֲמַרִית עַמָּא דְטַעָוָתָא בְלִבְּהוֹן הִנּוּן וְאִנּוּן לָא יָדְעוּ אָרְחִי:

רש"י **ארבעים שנה** . קטתי בהם , רבתי עמהם לשון נקטה נפשי בחיי (איוב י) נלחמתי בם ארבעים שנה להמיתם במדבר כי אמרתי תועי לבב הם :

(יא) אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי בְאַפִּי אִם יְבֹאוּן אֶל מְנוּחָתִי: דְּקַיְמִית בִּתְקוֹף רוּגְזִי אִם יַעֲלוּן לְנִיחַ בֵּית מַקְדְּשִׁי:

רש"י **אל מנוחתי** . לארץ ישראל ולירושלים אשר קראתים מנוחה שנאמר (לקמן קלב) זאת מנוחתי עדי עד :

צו (א) שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חָדָשׁ שִׁירוּ לַיהוָה כָּל הָאָרֶץ: שַׁבְּחוּ קֳדָם יְיָ תּוּשְׁבַּחְתָּא חַדְתָּא שַׁבְּחוּ אֲנְגְלֵי מְרוֹמָא שַׁבְּחוּ קֳדָם יְיָ כָּל צַדִּיקֵי אַרְעָא:

רש"י **שיר חדש** . מזמור זה על העתיד וסופו מוכיח כי בא לשפוט את הארץ , בכל מקום שיר חדש על העתיד :

(ב) שִׁירוּ לַיהוָה בָּרֲכוּ שְׁמוֹ בַּשְּׂרוּ מִיּוֹם לְיוֹם יְשׁוּעָתוֹ: שַׁבְּחוּ קֳדָם יְיָ בָּרִיכוּ שְׁמֵיהּ בַּשְּׂרוּן מִיּוֹמָא לְיוֹמָא פּוּרְקָנֵיהּ:

משנה שבועות פרק ו

א. שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין, הַטַּעֲנָה שְׁתֵּי כֶסֶף וְהַהוֹדָאָה בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה. וְאִם אֵין הַהוֹדָאָה מִמִּין הַטַּעֲנָה, פָּטוּר. כֵּיצַד, שְׁתֵּי כֶסֶף לִי בְיָדֶךָ, אֵין לְךָ בְיָדִי אֶלָּא פְרוּטָה, פָּטוּר. שְׁתֵּי כֶסֶף וּפְרוּטָה לִי בְיָדֶךָ, אֵין לְךָ בְיָדִי אֶלָּא פְרוּטָה, חַיָּב. מָנֶה לִי בְיָדֶךָ, אֵין לְךָ בְיָדִי, פָּטוּר. מָנֶה לִי בְיָדֶךָ, אֵין לְךָ בְיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים דִּינָר, חַיָּב. מָנֶה לְאַבָּא בְיָדֶךָ, אֵין לְךָ בְיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים דִּינָר, פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֵשִׁיב אֲבֵדָה:

ברטנורה (א) **שבועת הדיינין**. השבועה שהדיינים משביעים ע"י הודאה במקצת הטענה צריך שלא תהא הטענה פחות משתי מעות כסף. שהוא שליש דינר שהדינר שש מעות

והוא משקל צ"ו שעורו' בינוניות נמצאו שתי מעות משקל ל"ב שעורות: **וההודאה.** שמחייבתו לישבע לא תהא פחות משוה פרוטה. שאם היה מה שכפר לו פחות משתי כסף, או מה שהודה פחות משוה פרוטה. אינו חייב שבועה דאורייתא נקיט חפצא בידי' כגון ספר תורה. או תפילין כשנשבע. והמחוייב שבועת היסת לא נקט הנשבע חפצא בידיה. אלא חזן הכנסת או המשביע נקיט חפצא בידיה בשעה שחבירו נשבע לו. ושלשה מיני שבועות הן דאורייתא ולא יותר. המודה במקצת הטענה. ומי שעד אחד מעיד כנגדו שהוא נשבע להכחיש העד ושבועת השומרים. וכל שאר שבועות הנזכרים במשנה. הם בתקנת חכמים. והם כעין של תורה בנקיטת חפץ. ואין הפרש בין שבועה דאורייתא לשבועות הנזכרות במשנה אלא שהמחוייב שבוע' דאורייתא ולא רוצה לישבע בית דין יורדין לנכסיו ונפרעים ממנו משלם. והמחוייב שבועה מדבריהם בתקנת חכמים ולא רוצה לישבע. משמתין אותו עד שיפרע או עד שישבע. ואם עמד בנדויו ל' יום ולא רצה לישבע. ולא לשלם. מכין אותו מכת מרדות ומתירין לו נדויו והולך לו. ואין יורדין לנכסיו: **אין לך בידי אלא פרוטה פטור.** שאין ההודאה ממין הטענה שזה טענו כסף. וזה הודה לו נחושת ודוקא שלא טענו אלא משקל שתי מעות כסף או יותר. אבל אם טענו מטבע כסף. וזה הודה לו נחושת ודוקא שלא טענו אלא משקל שתי מעות כסף או יותר. אבל אם טענו מטבע כסף. הרי הודה לו במטבע: **שתי כסף ופרוטה.** קא סבר טענו חטים ושעורים והודה לו על אחת מהן חייב: **מפני שהוא כמשיב אבידה.** שהוא פטור משבועה. כדתנן גיטין (דף מח) המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם. ודוקא כשאין הבן טוען ודאי מנה לאבי בידך אלא שמא אבל טענו ודאי ואמר הוא לא היה לו אצלי אלא חמשים חייב שבועה דאורייתא דאין זה משיב אבידה:

ב. מָנֶה לִי בְיָדֶךָ, אָמַר לוֹ (בִּפְנֵי עֵדִים) הֵן. לְמָחָר אָמַר לוֹ תְּנֵהוּ לִי. נְתַתִּיו לָךְ, פָּטוּר. אֵין לְךָ בְיָדִי, חַיָּב. מָנֶה לִי בְיָדֶךָ, אָמַר לוֹ הֵן, אַל תְּתְּנֵהוּ לִי אֶלָּא בָעֵדִים. לְמָחָר אָמַר לוֹ תְּנֵהוּ לִי. נְתַתִּיו לָךְ, חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לִתְּנוֹ (לוֹ) בָעֵדִים:

ברטנורה (ב) **מנה לי בידך.** ואמר לו הן ובפני עדים. וכגון שאמ' אתם עידי דשוב אינו יכול לטעון משטה הייתי בך: **פטור.** משבועה דאורייתא אבל משביעין אותו היסת: **אין לך בידי.** לא היו דברים מעולם: **חייב.** לשלם. ואינו נאמן בשבועה שהרי הוחזק כפרן והוא שכפר בבית דין אבל שלא בבית דין לא הוחזק כפרן:

ג. לִטְרָא זָהֳב יֶשׁ לִי בְיָדֶךָ, אֵין לְךָ בְיָדִי אֶלָּא לִטְרָא כֶּסֶף, פָּטוּר. דִּינַר זָהֳב יֶשׁ לִי בְיָדֶךָ, אֵין לְךָ בְיָדִי אֶלָּא דִּינַר כֶּסֶף וּטְרִיסִית וּפָנְדִּיוֹן וּפְרוּטָה, חַיָּב, שֶׁהַכֹּל מִין מַטְבֵּעַ אֶחָת. כּוֹר תְּבוּאָה יֶשׁ לִי בְיָדֶךָ, אֵין לְךָ בְיָדִי אֶלָּא לֶתֶךְ קְטָנִית, פָּטוּר. כּוֹר פֵּרוֹת יֶשׁ לִי

בְּיָדְךָ, אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא לֶחֶם קְטַנִּית, חַיָּב, שֶׁהַקְּטַנִּית בִּכְלָל פֵּרוֹת. טָעֲנוּ חִטִּין, וְהוֹדָה לוֹ בִּשְׁעוֹרִים, פָּטוּר. וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל מְחַיֵּב. הַטּוֹעֵן לַחֲבֵרוֹ בְּכַדֵּי שֶׁמֶן וְהוֹדָה לוֹ בְּקַנְקַנִּים, אַדְמוֹן אוֹמֵר, הוֹאִיל וְהוֹדָה לוֹ מִקְצָת מִמִּין הַטַּעֲנָה, יִשָּׁבַע. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין הַהוֹדָאָה מִמִּין הַטַּעֲנָה. אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל, רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אַדְמוֹן. טָעֲנוּ כֵּלִים וְקַרְקָעוֹת, וְהוֹדָה בַּכֵּלִים וְכָפַר בַּקַּרְקָעוֹת, בַּקַּרְקָעוֹת וְכָפַר בַּכֵּלִים, פָּטוּר. הוֹדָה בְּמִקְצָת הַקַּרְקָעוֹת, פָּטוּר. בְּמִקְצָת הַכֵּלִים, חַיָּב, שֶׁהַנְּכָסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחֲרָיוּת זוֹקְקִין אֶת הַנְּכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת לִשְׁבַּע עֲלֵיהֶן:

ברטנורה (ג) **אלא לטרא כסף פטור**. שאין כאן הודאה ממין הטענה: **לתך**. חצי כור ט"ו סאין: **כדי שמן**. כדים מלאים שמן: **והודה לו בקנקנים**. כדים רקים בלא שמן: **הואיל והודה במקצת הטענה**. דהוה ליה כמו טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן והלכה כאדמון. אבל אין הלכה כרבן גמליאל דמחייב בטענו חטין והודה לו בשעורים: **פטור**. משבועה דאורייתא. לא על הקרקעות ולא על הכלים. שאין הודאת קרקעות מביאתו לידי שבועה. שאין דין שבועה בקרקעות: **הודה במקצת כלים**. דאיכא הודאה וכפירה בלאו קרקעות. חייב לישבע אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה: **זוקקין**. גוררין:

ד. אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, וְאֵין מַשְׁבִּיעִין אֶת הַקָּטָן, אֲבָל נִשְׁבָּעִים לַקָּטָן וְלַהֶקְדֵּשׁ:

ברטנורה (ד) **אין נשבעין על טענת חרש**. כגון שטענו חרש ברמיזה. דחרש שאמרו חכמים בכל מקום אינו שומע ואינו מדבר: **וטענת קטן**. כגון שטוענו קטן. דאמר קרא כי יתן איש אל רעהו ואין בנתינת קטן כלום. [והחרש] והשוטה כקטן הוא. ודוקא שבועה דאורייתא. הוא שאין נשבעין על טענת קטן. אבל שבועת היסת חייבין לישבע על טענתו: **אבל נשבעין לקטן ולהקדש**. הבא ליפרע מנכסי קטן לא יפרע אלא בשבועה וכן המקדיש נכסיו ויצא עליו שטר חוב. ובא ב"ח ליפרע מן הנכסים של הקדש צריך שבועה:

ה. וְאֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶם, הָעֲבָדִים, וְהַשְּׁטָרוֹת, וְהַקַּרְקָעוֹת, וְהַהֶקְדֵּשׁוֹת. אֵין בָּהֶן תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל וְלֹא תַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. שׁוֹמֵר חִנָּם אֵינוֹ נִשְׁבָּע. נוֹשֵׂא שָׂכָר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, קָדָשִׁים שֶׁחַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן, נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן. וְשֶׁאֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן, אֵין נִשְׁבָּעִים עֲלֵיהֶם:

ברטנורה (ה) העבדים והשטרות והקרקעות וכו'. דכתיב (שמות כב) על כל דבר פשע. כלל על שור על חמור על שה על שלמה. פרט. על כל אבדה. חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש. דבר המיטלטל וגופו ממון. אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון. יצאו קרקעות שאינן מטלטלין. יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות.

יצאו שטרות שאף על פי שהם מטלטלין אין גופן ממון. שכל אלו אין נשבעין עליהן. והקדש אין נשבעין עליו דכתיב (שם) כי יתן איש אל רעהו. ולא של הקדש: **אין בהם תשלומי כפל**. דבהני דוקא דמרבינן כעין הפרט דכתיב באותה הפרשה ישלם שנים: **ולא תשלומי ארבעה וחמשה**. דכל היכא דליכא כפל אינו משלם ד' וה'. דכיון דליכא כפל הוו להו תשלומי ג' וד' ותשלומי ד' וה' אמר רחמנא. ולא תשלומי ג' וד': **שומר חנם אינו נשבע**. שומר חנם אין לו עליו אלא שבועה. דכתיב (שם) ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו. ואותה הפרשה בשומר חנם נאמר'. ועל העבדים ועל הקרקעות ועל השטרות אינו נשבע. דילפינן לה מדכתיב כי יתן איש אל רעהו. כלל. כסף או כלים פרט. לשמור. חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפור' דבר המיטלטל וגופו ממון. אבל כל וכו' יצאו קרקעות דלאו מיטלטלים וכו'. וכל הני דאמרינן בהו אינו נשבע. דוקא שבועה דאורייתא. אבל שבועת היסת לעולם חייבין לישבע: **נושא שכר אינו משלם**. גניבה ואבדה הכתוב בו לחיוב. דכתיב (שם) אם גנוב יגנב מעמו ישלם לבעליו ועבדים וקרקעות ושטרות אינו משלם. דכתיב בשומר שכר (שם) כי יתן איש אל רעהו. כלל. (חמור או שור או שה וכל בהמה פרט. לשמו' חזר וכלל וכו') כדאמרינן לעיל. רעהו כתיב בשומר חנם ובשומר שכר דמשמע רעהו ולא הקדש. ושואל. ושוכר. לא הוזכרו כאן למעוטי בהו עבדים וקרקעות ושטרות והקדשות. דלא שייך שאלה בקרקעות ולא בשטרות על הרוב וכל שכן שכירות שאינו שייך בשטרות וכן לא שייך שאלה ושכירות בהקד'. שאסור להשאיל ולהשכיר ההקדשות:

ו. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן כַּקַּרְקַע וְאֵינָן כַּקַּרְקַע, וְאֵין חֲכָמִים מוֹדִים לוֹ. כֵּיצַד, עֶשֶׂר גְּפָנִים טְעוּנוֹת מָסַרְתִּי לְךָ, וְהַלָּה אוֹמֵר אֵינָן אֶלָּא חָמֵשׁ, רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב שְׁבוּעָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, כָּל הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע הֲרֵי הוּא כַּקַּרְקַע. אֵין נִשְׁבָּעִין אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁבַּמִּדָּה וְשֶׁבַּמִּשְׁקָל וְשֶׁבַּמְּנְיָן. כֵּיצַד, בַּיִת מָלֵא מָסַרְתִּי לְךָ וְכִיס מָלֵא מָסַרְתִּי לְךָ, וְהַלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ אֶלָּא מַה שֶּׁהִנַּחְתָּ אַתָּה נוֹטֵל, פָּטוּר. זֶה אוֹמֵר עַד הַזֵּיז וְזֶה אוֹמֵר עַד הַחַלּוֹן, חַיָּב:

ברטנורה (ו) ר' מאיר אומר יש דברים שהם בקרקע. ענבים העומדים ליבצר הוא דאיכא בין חכמים לרבי מאיר. דרבי מאיר סבר ענבים העומדים ליבצר כבצורות דמיין. וחכמים סברי לאו כבצורות דמיין. והלכה כחכמים. ודוקא בדין שומרים אבל גבי מקח וממכר ואונאה ומוד' במקצת הטענה בכל הני קיימא לן דדבר העומד ליבצר כבצור דמו. וכן הלכה: **עד הזיז**. קורה של עלייה הבולטת מתוך הבית וכללא דמלתא לעולם אינו חייב שבועה דאורייתא עד שיטעננו דבר שבמדה או שבמשקל או שבמנין. ויודה לו במקצת המדה. או במקצת המשקל. או במקצת המנין:

ז. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמַּשְׁכּוֹן, וְאָבַד הַמַּשְׁכּוֹן, אָמַר לוֹ סֶלַע הִלְוִיתִיךְ עָלָיו וְשֶׁקֶל הָיָה שָׁוֶה, וְהַלָּה אוֹמֵר לֹא כִי אֶלָּא סֶלַע הִלְוִיתַנִי עָלָיו וְסֶלַע הָיָה שָׁוֶה, פָּטוּר. סֶלַע הִלְוִיתִיךְ עָלָיו וְשֶׁקֶל הָיָה שָׁוֶה, וְהַלָּה אוֹמֵר לֹא כִי אֶלָּא סֶלַע הִלְוִיתַנִי עָלָיו וּשְׁלֹשָׁה דִינָרִים הָיָה שָׁוֶה, חַיָּב. סֶלַע הִלְוִיתַנִי עָלָיו וּשְׁתַּיִם הָיָה שָׁוֶה, וְהַלָּה אוֹמֵר לֹא כִי אֶלָּא סֶלַע הִלְוִיתִיךְ עָלָיו וְסֶלַע הָיָה שָׁוֶה, פָּטוּר. סֶלַע הִלְוִיתַנִי עָלָיו וּשְׁתַּיִם הָיָה שָׁוֶה, וְהַלָּה אוֹמֵר לֹא כִי אֶלָּא סֶלַע הִלְוִיתִיךְ עָלָיו וְחֲמִשָּׁה דִינָרִים הָיָה שָׁוֶה, חַיָּב. וּמִי נִשְׁבָּע, מִי שֶׁהַפִּקָּדוֹן אֶצְלוֹ, שֶׁמָּא יִשָּׁבַע זֶה וְיוֹצִיא הַלָּה אֶת הַפִּקָּדוֹן:

ברטנורה (ז) **המלוה את חברו על המשכון**. נעשה עליו שומר שכר לא שנא משכנו בשעת הלואתו. לא שנא משכנו שלא בשעת הלואתו. ואם אבד או נגנב והיה המשכון כנגד החוב יצא משכונו בחובו. ואין להם זה על זה כלום. ואם החוב יתר על המשכון משלם לוה למלוה מה שהיה החוב יותר. ואם המשכון יותר על החוב משלם מלוה ללוה. ואם נאבד באונס ששומר שכר פטור. גם המלוה פטור. ונשבע שבאונס נאבד. וגובה חובו כולו: **שקל**. חצי סלע: **לא כי**. לא כן היה אלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרים היה שוה: **חייב**. שהרי הוא הודה במקצת הטענה שהסלע שוה ארבעה דינרין. וכיון שהלוה חייב לישבע כמה היה שוה המשכון שלו. והמלוה חייב לישבע על המשכון שאינו ברשותו ואף על פי שמשלם דמיו. משום דחיישינן שמא עיניו נתן בו. בית דין משביעין את המלוה תחלה שאין המשכון ברשותו. ואחר כך משביעין את הלוה כמה היה שוה. שמא ישבע הלוה תחלה ולא דקדק בשומא. ויוציא המלוה את המשכון ויפסלנו לעדות ולשבועה והא דתנינן בסיפא מי נשבע. מי נשבע תחלה קאמר: **מי שהפקדון אצלו**. המלוה שהיה המשכון אצלו נשבע שאין המשכון ברשותו:

גמרא שבועות דף לח ע"ב

תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁבוּעַת הַדַּיָּינִין אַף הִיא בִּלְשׁוֹנָהּ נֶאֱמָרָה. אוֹמְרִים לוֹ הֱוֵי יוֹדֵעַ שֶׁכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ נִזְדַּעְזַע בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּסִינַי לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹקֶיךָ לַשָּׁוְא. וְכָל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה נֶאֱמַר בָּהֶן וְנִקֵּה. וְכָאן נֶאֱמַר לֹא יְנַקֶּה. וְכָל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ וְכָאן מִמֶּנּוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ה) אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ. וְאֵין בְּשָׂרוֹ אֶלָּא קְרוֹבוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נח) וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם וְכָל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ וְכָאן מִמֶּנּוּ וּמִכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ד) אָלָה וְכַחֵשׁ וְאֵימָא עַד דְּעָבִיד לְהוּ לְכוּלְהוּ לֹא סַלְקָא דַּעְתָּךְ דִּכְתִיב (ירמיה כג) מִפְּנֵי אָלָה אָבְלָה הָאָרֶץ. וּכְתִיב (הושע ד) עַל כֵּן תֶּאֱבַל הָאָרֶץ וְאוּמְלַל כָּל יוֹשֵׁב בָּהּ. וְכָל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה אִם יֵשׁ לוֹ זְכוּת תּוֹלִין לוֹ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה דּוֹרוֹת וְכָאן נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ לְאַלְתַּר שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה ה) הוֹצֵאתִיהָ נְאֻם ה' צְבָאוֹת וְגוֹמֵר. וּבָאָה

אֶל בֵּית הַגַּנָּב וְאֶל בֵּית הַנִּשְׁבָּע בִּשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְלָנָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכִלַּתּוּ וְאֶת עֵצָיו וְאֶת אֲבָנָיו הוֹצֵאתִיהָ לְאַלְתַּר וּבָאָה אֶל הַגַּנָּב, זֶה הַגּוֹנֵב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת שֶׁאֵין לוֹ מָמוֹן אֵצֶל חֲבֵרוֹ וְטוֹעֲנוֹ וּמַשְׁבִּיעוֹ וְאֶל בֵּית הַנִּשְׁבָּע בִּשְׁמִי לַשָּׁקֶר כְּמַשְׁמָעוֹ וְלָנָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכִלַּתּוּ וְאֶת עֵצָיו וְאֶת אֲבָנָיו. הָא לָמַדְתָּ דְּבָרִים שֶׁאֵין אֵשׁ וּמַיִם מְכַלִּין אוֹתוֹ שְׁבוּעַת שֶׁקֶר מְכַלֶּה אוֹתָן אִם אָמַר אֵינִי נִשְׁבָּע, פּוֹטְרִין אוֹתוֹ מִיָּד. וְאִם אָמַר הֲרֵינִי נִשְׁבָּע, הָעוֹמְדִים שָׁם אוֹמְרִים סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְגוֹמֵר. וּכְשֶׁמַּשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ אוֹמְרִים לוֹ הֱוֵי יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא עַל דַּעְתְּךָ אָנוּ מַשְׁבִּיעִין אוֹתְךָ אֶלָּא עַל דַּעַת הַמָּקוֹם וְעַל דַּעַת בֵּית דִּין. שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּמשֶׁה רַבֵּינוּ כְּשֶׁהִשְׁבִּיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל אָמַר לָהֶן: דְּעוּ שֶׁלֹּא עַל דַּעְתְּכֶם אֲנִי מַשְׁבִּיעַ אֶתְכֶם אֶלָּא עַל דַּעַת הַמָּקוֹם וְעַל דַּעְתִּי, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כט) וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְּכֶם וְגוֹמֵר כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה וְגוֹמֵר:

רש"י **בלשונה**. בכל לשון שהוא מבין בו: **שכל העולם נזדעזע**. לקמיה בעי ליה: **את פיך**. שבועת שקר: **לחטיא את בשרך**. את קרוביו: **פוטרין אותו מיד**. ואין משהין אותו כאן שלא יחזור בו ועל כך ישלם מי שקבל עליו בב"ד: **הרשעים**. מפרש לקמיה: **אלא על דעתנו**. הא פרישנא טעמא משום קניא דרבא בפרק שלישי: **לא אתכם**. כלומר לא כשאתכם במחשבה לבבכם:

זוהר פנחס דף רל"א ע"ב

בְּיוֹמֵי דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מְתַקְּנִין בֵּי דִּינָא כֻּרְסַיָּא לְמַלְכָּא לְמֵידָן כָּל עָלְמָא וְיִשְׂרָאֵל עָאלִין בְּקַדְמֵיתָא בְּדִינָא קַמֵּיהּ דְּלֵיפּוּשׁ רַחֲמֵי (ס"א קַמֵּי דְּלֵיפּוּשׁ רַגְוָא) תְּנַן וּמִשְׁפַּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. יוֹם בְּיוֹמוֹ מַאי הוּא אֶלָּא הַנֵּי תְּרֵין יוֹמִין דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אַמַּאי תְּרֵין יוֹמִין בְּגִין דְּאִנּוּן תְּרֵי בֵּי דִּינָא דְּמִתְחַבְּרָן כַּחֲדָא דִּינָא עִלָּאָה דְּאִיהוּ קַשְׁיָא דִּינָא תַּתָּאָה דְּאִיהוּ רַפְיָא וְתַרְוַיְהוּ מִשְׁתַּכְּחֵי וְעַל דָּא לָא יַדְּעֵי הַנֵּי בַּבְלָאֵי רָזָא דִּיבָבָא וְיִלְלוּתָא וְלָא יַדְּעֵי דְּתַרְוַיְהוּ אִצְטְרִיכוּ יַלְלוּתָא דְּאִיהוּ דִּינָא תַּקִּיפָא. תְּלַת דִּינִין דְּאִיהוּ דִּינָא רַפְיָא גְּנוּחֵי גְּנַח רַפְיָא אִנּוּן לָא יַדְּעֵי וְעָבְדִין תַּרְוַיְהוּ וַאֲנַן יַדְּעֵינָן וַעֲבַדִינָן תַּרְוַיְהוּ (ס"א וְעַל דָּא רָזָא דִּיבָבָא וִילָלָא וְתַרְוַיְהוּ אִצְטְרִיכוּ הַנֵּי בַּבְלָאֵי אִנּוּן לָא יַדְּעֵי וְעָבְדִין תַּרְוַיְהוּ) וְכֹלָּא נָפְקִין לְאוֹרַח קְשׁוֹט. פָּתַח וְאָמַר (תהלים פ"א) תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ. תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר מַאי בַּחֹדֶשׁ דָּא בֵּי דִּינָא רַפְיָא דְּאִקְרֵי חֹדֶשׁ בַּכֶּסֶה (כֵּס דְּעָלְמָא עִלָּאָה כֵּ"ס ה' דָּא פַּחַד יִצְחָק דְּאִיהוּ כֵּס לְמַלְכָּא עִלָּאָה. תו בַּכֶּסֶה) דָּא דִּינָא קַשְׁיָא פַּחַד יִצְחָק דִּינָא דְּאִתְכַּסֵּי תְּדִיר דְּלָאו אִיהוּ דִּינָא בְּאִתְגַּלְיָא. כִּי חֹק דָּא דִּינָא רַפְיָא וּמִשְׁפָּט דָּא דִּינָא (קַשְׁיָא) בְּרַחֲמֵי וְתַרְוַיְהוּ אִנּוּן כַּחֲדָא בְּגִין כָּךְ תְּרֵין יוֹמִין וְתַרְוַיְהוּ בְּרָזָא חָדָא. אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה וְגוֹמֵר לָא כְּתִיב שׁוֹמְעֵי אוֹ תּוֹקְעֵי תְּרוּעָה אֶלָּא יוֹדְעֵי תְּרוּעָה בְּגִין (ס"א כְּגוֹן) חַכִּימִין דְּדַיְרִין בַּאֲוִירָא דְּאַרְעָא קַדִּישָׁא אִנּוּן יוֹדְעֵי תְּרוּעָה

רָזָא דִּתְרוּעָה כְּמָה דִּכְתִיב (שם ב') תְּרוֹעֵם בְּשַׁבָּט בַּרְזֶל מַאן עַמָּא כְּיִשְׂרָאֵל דְּיַדְעִין רָזִין עִלָּאִין דְּמָארֵיהוֹן לְמֵיעַל קַמֵּיהּ וּלְאִתְקַשָּׁרָא בֵּיהּ וְכָל אִנּוּן דְּיַדְעֵי רָזָא דִּתְרוּעָה יִתְקָרְבוּן לְמֵיהַךְ בְּאוֹר פָּנָיו דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְדָא אוֹר קַדְמָאָה דְּגָנִיז קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לַצַּדִּיקַיָּא וְעַל דָּא אִצְטְרִיךְ לְמִנְדַּע לָהּ:

תרגום הזוהר בַּיָּמִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הַבֵּית דִּין מִתְקָנִים כִּסֵּא אֶל הַמֶּלֶךְ לָדוּן כָּל הָעוֹלָם, וְיִשְׂרָאֵל נִכְנָסִים תְּחִלָּה לָדוּן לְפָנָיו, כְּדֵי שֶׁיִּתְרַבֶּה הָרַחֲמִים. תְּנַן וּמִשְׁפַּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. מַהוּ יוֹם בְּיוֹמוֹ. וּמֵשִׁיב, אֶלָּא אֵלּוּ הֵם שְׁנֵי יָמִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְלָמָּה הֵם שְׁנֵי יָמִים. מִשּׁוּם שֶׁהֵם שְׁנֵי בָּתֵּי דִּין הַמִּתְחַבְּרִים יַחַד. דִּין עֶלְיוֹן שֶׁהוּא קָשֶׁה בְּדִין תַּחְתּוֹן שֶׁהוּא רָפֶה. וּשְׁנֵיהֶם נִמְצָאִים. וְעַל זֶה לֹא יָדְעוּ הַבַּבְלִים סוֹד הַשְּׁבָרִים וְהַתְּקִיעָה, שֶׁלֹּא יָדְעוּ שֶׁשְּׁנֵיהֶם צְרִיכִים, הַתְּרוּעָה הִיא דִּין קָשֶׁה. שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים הֵם דִּין רָפֶה. וְעַל כֵּן דּוֹמֶה לְמִי שֶׁגּוֹנֵחַ מִלִּבּוֹ, שֶׁהוּא רָפֶה. הֵם הַבַּבְלִים לֹא יָדְעוּ אֵיזֶה מִשְּׁנֵיהֶם צְרִיכִים, וְעַל כֵּן עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם. וְאָנוּ יוֹדְעִים אֶת שְׁנֵיהֶם, שֶׁשְּׁנֵיהֶם צְרִיכִים וְעוֹשִׂים אֶת שְׁנֵיהֶם. וְהַכֹּל יוֹצֵא לְדֶרֶךְ הָאֱמֶת. פָּתַח וְאָמַר, תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה וְגוֹ'. תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר, מַהוּ בַּחֹדֶשׁ. וּמֵשִׁיב, זֶה הוּא דִּין הָרָפֶה, שֶׁנִּקְרָא חֹדֶשׁ. בַּכֶּסֶה, זֶה הוּא דִּין קָשֶׁה הַמְכוּוָּנָה פַּחַד יִצְחָק. דִּין שֶׁהוּא מְכוּסֶּה תָּמִיד שֶׁאֵינוֹ דִּין בַּגָּלוּי. כִּי חֹק, הוּא דִּין רָפֶה וּמִשְׁפָּט, הוּא דִּין כָּלוּל בְּרַחֲמִים. וּשְׁנֵיהֶם הֵם יַחַד, וּמִשּׁוּם זֶה יֵשׁ שְׁנֵי יָמִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּשְׁנֵיהֶם הֵם בְּסוֹד אֶחָד. אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה וְגוֹ': לֹא כָּתוּב שׁוֹמְעֵי, אוֹ תּוֹקְעֵי תְּרוּעָה, אֶלָּא יוֹדְעֵי תְרוּעָה. הוּא מִשּׁוּם שֶׁרַק הַחֲכָמִים הַיּוֹשְׁבִים בַּאֲוִיר אֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה הֵם יוֹדְעֵי תְּרוּעָה. סוֹד הַתְּרוּעָה, הוּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, תְּרוֹעֵם בְּשֵׁבֶט בַּרְזֶל. מִי עַם כְּיִשְׂרָאֵל שֶׁיּוֹדְעִים סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים שֶׁל רִבּוֹנָם, לְכָנֵס לְפָנָיו וּלְהִתְקַשֵּׁר בּוֹ. וְכָל אֵלּוּ הַיּוֹדְעִים סוֹד הַתְּרוּעָה, יִתְקָרְבוּ לָלֶכֶת בְּאוֹר פָּנָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. שֶׁזֶּה הוּא אוֹר הָרִאשׁוֹן שֶׁגָּנַז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַצַּדִּיקִים. וְעַל כֵּן צְרִיכִים לָדַעַת אוֹתָהּ. אֶת הַתְּרוּעָה.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ד

א. הָיוּ הָאוֹכְלִין מְעַשְּׂרָה וּלְמַעְלָה מְזַמְּנִין בְּשֵׁם כֵּיצַד הַמְבָרֵךְ אוֹמֵר נְבָרֵךְ לֵאלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וְהֵן עוֹנִין בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ וְהוּא חוֹזֵר וְאוֹמֵר בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ וּמַתְחִיל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן: **ב**. הַסּוֹעֵד בְּבֵית חֲתָנִים מְשַׁיְּתְחִילוּ לְהִתְעַסֵּק בְּצָרְכֵי סְעֻדַּת נִשּׂוּאִין וְלַהֲכִינָהּ עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחַר הַנִּשּׂוּאִין מְבָרֵךְ נְבָרֵךְ שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ. וְהֵם עוֹנִים בָּרוּךְ שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ

וְכוּ' וְאִם הָיוּ עֲשָׂרָה מְבָרֵךְ נְבָרֵךְ לֵאלֹהֵינוּ שֶׁהַשִּׁמְחָה וְכוּ'. וְכֵן סְעֻדָּה שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָהּ אַחַר הַנִּשּׂוּאִין מֵחֲמַת הַנִּשּׂוּאִין עַד שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ מְבָרֵךְ שֶׁהַשִּׂמְחָה בִּמְעוֹנוֹ:

מוסר

שערי תשובה דף כח עג

כַּת לַצִּים אִישׁ לָשׁוֹן הַנּוֹתֵן דִּפְי בִּבְנֵי אָדָם כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים נ) תֵּשֵׁב בְּאָחִיךָ תְּדַבֵּר בְּבֶן אִמְּךָ תִּתֵּן דִּפְי. וְנִקְרָא לֵץ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כא) זֵד יָהִיר לֵץ שְׁמוֹ עוֹשֶׂה בְּעֶבְרַת זְדוֹן פָּרוּשׁ שְׁתֵּי הַמִּדּוֹת הָרָעוֹת שֶׁהֵם הַזְּדוֹן וְהַגַּאֲוָה נִקְבְּצוּ וְנִתְחַבְּרוּ בָּאָדָם הַלֵּץ כִּי מִבְּלִי הֱיוֹת לוֹ תּוֹעֶלֶת בְּדָבָר הוּא גּוֹרֵם נֶזֶק עָצוּם לַחֲבֵרָיו אֲשֶׁר יַבְאִישׁ אֶת רֵיחָם בְּעֵינֵי הָאָדָם וְזֶה תַּכְלִית הַזְּדוֹן יוֹתֵר מִן הַגּוֹזֵל וְהַחוֹמֵס שֶׁעוֹשֶׂה לְהַרְבּוֹת לוֹ מָמוֹן וְגַם הוּא יָהִיר כִּי הַשָּׁפָל וְהַנִּכְנָע כַּאֲשֶׁר יַכִּיר מִגְרַעַת עַצְמוֹ וּמוּמָיו לֹא יִתְלוֹצֵץ עַל בְּנֵי אָדָם. וְאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: לֶעָתִיד לָבֹא מְתַקְּבְּצוֹת חַיּוֹת אֵצֶל הַנָּחָשׁ וְאוֹמְרוֹת לוֹ: אֲרִי דּוֹרֵס וְאוֹכֵל, זְאֵב טוֹרֵף וְאוֹכֵל וְאַתָּה מַה הֲנָאָה יֵשׁ לְךָ. אוֹמֵר לָהֶם: וּמַה יִתְרוֹן לְבַעַל הַלָּשׁוֹן שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת י) אִם יִשּׁוֹךְ הַנָּחָשׁ בְּלֹא לָחַשׁ וְאֵין יִתְרוֹן לְבַעַל הַלָּשׁוֹן. וְזֶה הַחֵלֶק גַּם הוּא מֵחֶלְקֵי כַּת מְסַפְּרֵי לָשׁוֹן הָרָע:

כי תבוא יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(ג) וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעָבְרֶךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תָּבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ: וְתִכְתֹּוב עֲלֵיהוֹן יָת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרָיְתָא הָדָא בְּמֶעְבָּרָךְ בְּדִיל דִּי תֵעוּל לְאַרְעָא דַיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַרְעָא עָבְדָא חֲלַב וּדְבַשׁ כְּמָא דִי מַלִּיל יְיָ אֱלָהָא דַאֲבָהָתָךְ לָךְ: (ד) וְהָיָה בְּעָבְרְכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן תָּקִימוּ אֶת הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהַר עֵיבָל וְשַׂדְתָּ אוֹתָם בַּשִּׂיד: וְיִהֵי בְּמֵעֲבָרְכוֹן יָת יַרְדְּנָא תְּקִימוּן יָת אַבְנַיָּא הָאִלֵּין דִּי אֲנָא מְפַקֵּד יָתְכוֹן יוֹמָא דֵין בְּטוּרָא דְעֵיבָל וְתִסּוּד יָתְהוֹן בְּסִידָא: (ה) וּבָנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבַּח אֲבָנִים לֹא תָנִיף עֲלֵיהֶם בַּרְזֶל: וְתִבְנֵי תַמָּן מַדְבְּחָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ מַדְבַּח אַבְנִין לָא תְרִים עֲלֵיהוֹן פַּרְזְלָא: (ו) אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עוֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: אַבְנִין שְׁלִמִין תִּבְנֵי יָת מַדְבְּחָא דַיְיָ אֱלָהָךְ וְתַסֵּק עֲלוֹהִי עֲלָוָן קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ: (ז) וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָׁם וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְתִכּוֹס נִכְסַת קוּדְשִׁין וְתֵיכוֹל תַּמָּן וְתֶחֱדֵי קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ:

נביאים - ישעיה - פרק ס

(כב) הַקָּטֹן יִהְיֶה לָאֶלֶף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עָצוּם אֲנִי יְהוָה בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה: הַזְּעֵיר בְּהוֹן יְהֵי לְאַלְפָא וּדְחָלִישׁ לְעַם תַּקִּיף אֲנָא יְיָ בְּזִמְנַהּ אֲיָתִינַהּ:

רש"י **בעתה אחישנה** . זכו אחישנה לא זכו בעתה :

סא (א) רוּחַ אֲדֹנָי יְהוִה עָלָי יַעַן מָשַׁח יְהוָה אֹתִי לְבַשֵּׂר עֲנָוִים שְׁלָחַנִי לַחֲבֹשׁ לְנִשְׁבְּרֵי לֵב לִקְרֹא לִשְׁבוּיִם דְּרוֹר וְלָאֲסוּרִים פְּקַח קוֹחַ: אָמַר נְבִיָּא רוּחַ נְבוּאָה מִן קֶדֶם יְיָ אֱלֹהִים עָלַי חֲלַף דְּרַבֵּי יְתֵי יְיָ לְבַשְּׂרָא עְנָוָתָנַיָּא שַׁלְחַנִי לְתַקָּפָא לִתְבִירֵי לִבָּא לְמִקְרֵי לִדְשָׁבָן חֵירוּ וְלִדְאָסוּרִין אִתְגְּלוּ לְנַהוֹר:

רש"י **יען משח** . אין משיחה זו אלא ל' שררה וגדולה : **לקרוא לשבויים דרור** . כלומר לבשר להם בשורת הגאולה : **פקח קוח** . פקח את מלקוחם ושבים והתירם :

(ב) לִקְרֹא שְׁנַת רָצוֹן לַיהוָה וְיוֹם נָקָם לֵאלֹהֵינוּ לְנַחֵם כָּל אֲבֵלִים: לְמִקְרֵי שְׁנַת רַעֲוָא קֳדָם יְיָ וְיוֹם פּוּרְעָנוּתָא קֳדָם אֱלָהָנָא לְנַחָמָא כָּל אֲבֵלַיָּא:

רש"י **שנת רצון** . שנת פיוס ורצוי :

(ג) לָשׂוּם לַאֲבֵלֵי צִיּוֹן לָתֶת לָהֶם פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר שֶׁמֶן שָׂשׂוֹן תַּחַת אֵבֶל מַעֲטֵה תְהִלָּה תַּחַת רוּחַ כֵּהָה וְקֹרָא לָהֶם אֵילֵי הַצֶּדֶק מַטַּע יְהוָה לְהִתְפָּאֵר: לְשַׁוָּאָה לַאֲבֵלֵי צִיּוֹן לְמִתַּן לְהוֹן כְּלִיל חֲלַף קְטָם מְשַׁח דְּחֶדְוָה חֲלַף אֲבֶלָא רוּחַ מְשַׁבְּחָא חֲלַף רוּחֵיהוֹן דַּהֲוַת עַמְיָא וְיִקְרוּן לְהוֹן רַבְרְבֵי קוּשְׁטָא עַמֵּהּ דַּיְיָ לְאִשְׁתַּבָּחָא:

רש"י **אילי הצדק** . לשון אילנות כמו (לעיל ב) מאילים אשר חמדתם ומטע ה' יורה עליו :

(ד) וּבָנוּ חָרְבוֹת עוֹלָם שֹׁמְמוֹת רִאשֹׁנִים יְקוֹמֵמוּ וְחִדְּשׁוּ עָרֵי חׇרֶב שֹׁמְמוֹת דּוֹר וָדוֹר: וְיִבְנוּן חָרְבַת עָלַם צַדַיִת קַדְמָאֵי יְקוֹמֵמוּן וִיחַדְּתִין קִרְוִין דַּהֲוָאָה חָרְבַן צַדְיָא לְדָר וָדָר:

כתובים - תהילים - פרק קט

(יד) יִזָּכֵר עֲוֹן אֲבֹתָיו אֶל יְהוָה וְחַטַּאת אִמּוֹ אַל תִּמָּח: יְדַכַּר עֲוִית אֲבָהָתוֹי קֳדָם יְיָ וְחוֹבַת אִמֵּיהּ לָא תִתְמְחֵי:

רש"י **עון אבותיו** . עון שהעוה על אבותיו , לאברהם שגרע חמש שנים מחייו ולאביו גרם כהיון עינים : **וחטאת אמו** . שהשחית רחמה ושגרם להעלים יום קבורתה מן הבריות שלא יקללוה שיצא מכריסה עשו כמו שנאמר (בראשית ל"ה) ותמת דבורה מינקת רבקה וגומר אלון בכות בלשון יוני קורין לאחר אלון שאבל אחר היה ליעקב עם של דבורה שמתה אמו והעלימו מיתתה :

(טו) יִהְיוּ נֶגֶד יְהוָה תָּמִיד וְיַכְרֵת מֵאֶרֶץ זִכְרָם: יֶהֱוְיָן)·בֵּיל מֵימְרָא דַּיְיָ תְּדִירָא וְישֵׁיצֵי מֵאַרְעָא דָּכְרָנְהוֹן:

רש"י **יהיו** . העונו' האלה נגד ה' תמיד : **ויכרת מארץ זכרם** . של עשו ואלופיו :

(טז) יַעַן אֲשֶׁר לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ עָנִי וְאֶבְיוֹן וְנִכְאֵה לֵבָב לְמוֹתֵת: מְטוּל דְּלָא אִדְכַּר לְמֶעְבַּד טֵיבוּ וְרַדֵיף גְּבַר עַנְיָא וַחֲשִׁישְׁכָא וּמַכֵּיף לִבָּא לְאִתְקַטָלָא:

רש"י **יען אשר לא זכר עשות חסד** . לעסוק באבל אביו כמו שעשה יעקב נזיד עדשים לנחם את יצחק שבאותו היום מת אברהם : **איש עני** . ישראל :

(יז) וַיֶּאֱהַב קְלָלָה וַתִּבוֹאֵהוּ וְלֹא חָפֵץ בִּבְרָכָה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: וְרָחֵים לָוָטַיָא וְאַתְיַת לֵיהּ וְלָא אִתְרְעֵי בְּבִרְכְתָא וְאִתְרַחֲקַת מִנֵּיהּ:

רש"י **ויאהב קללה** . קללתו של הקדוש ברוך הוא שכפר בו :

(יח) וַיִּלְבַּשׁ קְלָלָה כְּמַדּוֹ וַתָּבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו: וּלְבַשׁ לְוָטָא הֵיךְ לְבוּשָׁא וַעֲלַת הֵיךְ מַיָא בִּגוֹשְׁמֵיהּ וְהֵיךְ מִשְׁחָא בְּאֵבָרוֹי:

רש"י **וילבש קללה** . הכניס עצמו בקללה ונוחה לו פריקת עול הקרבן וברכת כהנים וקללת האומות :

משנה ערכין פרק ב

א. אֵין בָּעֲרָכִין פָּחוּת מִסֶּלַע, וְלֹא יֶתֶר עַל חֲמִשִּׁים סְלַע. כֵּיצַד, נָתַן סֶלַע וְהֶעֱשִׁיר, אֵינוֹ נוֹתֵן כְּלוּם. פָּחוּת מִסֶּלַע וְהֶעֱשִׁיר, נוֹתֵן חֲמִשִּׁים סְלַע. הָיָה בְיָדָיו חֲמֵשׁ סְלָעִים, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אֵינוֹ נוֹתֵן אֶלָּא אֶחָת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, נוֹתֵן אֶת כֻּלָּם. אֵין בָּעֲרָכִין פָּחוּת מִסֶּלַע, וְלֹא יֶתֶר עַל חֲמִשִּׁים סְלַע. אֵין פָּתַח בַּטוֹעָה פָּחוּת מִשִּׁבְעָה, וְלֹא יֶתֶר עַל שִׁבְעָה עָשָׂר. אֵין בַּנְּגָעִים פָּחוּת מִשִּׁבּוּעַ אֶחָד, וְלֹא יֶתֶר עַל שִׁלְשָׁה שָׁבוּעוֹת:

ברטנורה (א) **אין בערכין פחות מסלע**. אפילו עני שהעריך ואין ידו משגת, אינו נדון בפחות מסלע, דכתיב (ויקרא כז) וכל ערכך יהיה בשקל הקודש, כל ערכין שאתה מעריך לא יהיו פחותים משקל: **ולא יותר על חמשים**. דזהו גדול שבערכין דכתיבי בפרשה: **נתן סלע והעשיר**. בן עשרים שערכו חמשים והיה עני ונתן סלע בערכו, דעני נידון בהשגת ידו, והעשיר, פטור: **פחות מסלע**. נתן פחות מסלע: **והעשיר**. נותן חמשים. דבנתינה קמייתא לא יצא ידי ערכו ועדיין ערכו עליו: **היו בידו חמש סלעים**. עני בן עשרים שהעריך עצמו והיו לו חמש סלעים: ר' מאיר אומר אינו נותן אלא אחת. דסבר ר' מאיר או נותן כל החמשים שעליו, או אינו נותן אלא שקל: וחכמים אומרים נותן כל מה שבידו. דקרא דכתיב וכל ערכך יהיה בשקל, לפחות שבערכין הוא דאתא, שאפילו עני שבעניים לא יתן פחות. ומיהו היכא דאית ליה טפי יהיב, דכתיב (ויקרא כז) על פי אשר תשיג. והלכה כחכמים: **אין פתח בטועה פחות משבעה**. איידי דאיירי באין בערכין פחות ולא יותר, תני נמי לכל הנך דאית בהו אין פחות ולא יותר: **פתח**. תחלת נדות. שדין נדה דאורייתא הוא, אם התחילה וראתה היום, מונה ששה והוא. ראתה שנים, מונה חמשה והם. ראתה שלשה, מונה ארבעה והם. [ואפילו] ראתה כל שבעה ופסקה לערב, טובלת ומשמשת. ומיום שביעי ואילך, הוויין ימי זיבה אחד עשר יום, שאם ראתה בהן יום אחד

או שנים שומרת יום כנגד יום וטובלת. ואם ראתה בהן שלשה רצופים, הויא זבה גדולה שטעונה שבעה נקיים וקרבן. ואם משכו ימי זיבה חודש או שנה, אינה חוזרת לתחלת נדות עד שתשב שבעה נקיים. וכשישבה שבעה נקיים, וראתה, הויא תחלת נדה ומונה ששה והוא. וחוזרת לענינה ככל המפורש. ואם לא ראתה באותן אחד עשר יום שלשה רצופים, אינה זבה. וכשתראה אחריהן, בין שהיא רואה סמוך בין שהרחיקה ראייתה הויא תחלת נדה. ואפילו תראה שלשה רצופים, אינה מונה אלא ארבעה והם. שאין ימי זוב אלא אותן אחד עשר יום שבין סוף נדות זה לתחילת נדות הבא: **אין פתח בטועה פחות משבעה**. טועה [שראתה] היום ואינה יודעת אם בימי נדותה עומדת או באותן אחד עשר יום של ימי זוב, אינה חוזרת לפתח נדותה בפחות משבעה נקיים ולא יותר על שבעה עשר נקיים. כיצד, טועה שאמרה יום אחד טמא ראיתי היום, ואינה יודעת אם בימי נדות היא וצריכה למנות ששה והוא, אם באותן אחד עשר יום של ימי זיבה ואינה צריכה לשמור אלא יום כנגד יום, פתחה שבעה עשר, שאם לא תראה עד לאחר שבעה עשר יום לבד מיום זה, חוזרת לפתח נדותה. דאם יום זה שראתה תחלת ימי זיבה הוא, כיון שכלו אחד עשר שלמו ימי זיבה והרחיקה ראייתה שלא ראתה עד לאחר שבעה עשר ותחילת נדה היא. ואפילו אם תאמר שיום זה תחלת נדה הוא, אע"פ כן יצתה מימי הזוב לסוף יום שבעה עשר לבד מיום זה. אבל אם תראה יום שבעה עשר, לא יצאה מן הספק אם יום נדה הוא או יום זיבה הוא, דיש לומר שמא יום זה שראתה תחלת ימי נדה הוה, ויום שבעה עשר שראתה בו, סוף אחד עשר שבין נדה לנדה הוא, או, שמא יום ראשון מימי הזוב [הוה], וכשכלו אחד עשר יצתה מימי הזוב, ויום שבעה עשר שראתה בו תחלת נדה הוא. וכל שכן אם תראה קודם שבעה עשר, שלא יצאה מן הספק. וכל זמן שתהא בספיקה זו, מקולקלת היא, שלעולם נחמיר עליה מספק. שכשתראה יום אחד נאמר תחלת נדה היא וצריכה ששה והוא, וכשתראה שלשה רצופים נאמר ימי זוב הן וצריכה שבעה נקיים וקרבן אבל לאחר שבעה עשר אין להחמיר, דודאי תחלת נדה היא, ואפילו תראה שלשה ימים רצופים תמנה ארבעה והם וטובלת וטהורה: **אין בנגעים פחות משבוע אחד**. להסגר. דיש בנגעי אדם שנבררים לשבוע אחד אם לטהר אם לחלוט: **ולא יותר על שלשה שבועות**. נגעי בתים. דתניא בתורת כהנים, מנין שאם עמד בעיניו בשבוע ראשון ובשבוע שני שחולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע שלישי, תלמוד לומר (ויקרא יד) ובא הכהן ואם בא יבא כו':

ב. אֵין פּוֹחֲתִין מֵאַרְבָּעָה חֳדָשִׁים הַמְעֻבָּרִים בַּשָּׁנָה, וְלֹא נִרְאֶה יֶתֶר עַל שְׁמוֹנָה. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם נֶאֱכָלוֹת אֵין פָּחוּת מִשְּׁנַיִם, וְלֹא יֶתֶר עַל שְׁלֹשָׁה. לֶחֶם הַפָּנִים נֶאֱכָל אֵין פָּחוּת מִתִּשְׁעָה, וְלֹא יֶתֶר עַל אַחַד עָשָׂר. קָטָן נִמּוֹל אֵין פָּחוּת מִשְּׁמוֹנָה, וְלֹא יֶתֶר עַל שְׁנֵים עָשָׂר:

ברטנורה (ב) אין פוחתין מארבעה חדשים מעוברות. של שלשים יום לשנה. דלא עבדינן טפי משמונה חסרים. אבל ח' חסרים עבדינן: **ולא נראה יותר על שמונה**. כלומר, ולא נראה לחכמים לעבר בשנה יותר על ח' חדשים. שחדשה של לבנה עשרים ותשעה יום וחצי, ושתי ידות שעה, ושבעים ושלשה חלקים הרי לשני חדשים חמשים ותשעה ימים, חודש אחד מעשרים ותשעה וחודש אחד משלשים יום חודש של עשרים ותשעה הוא חסר, וחודש של שלשים קרוי מלא או מעובר. ובדין היה שיהיו כל חדשי השנה אחד מלא ואחד חסר. אלא מפני יתירות השתי ידות שעה ושבעים ושלשה חלקים שיש בכל חודש וחודש, צריכים פעמים לעשות שמונה חדשים מחדשי השנה מלאים וארבעה חסרים, פעמים שמונה חסרים וארבעה מלאים: **אין פחות משנים**. ליום שני לאפייתן: **ולא יתר על שלשה**. ויום שלישי לאפייתן נאכלין. ותו לא. כיצד, חל יום טוב של עצרת באחד בשבת, נאפות בערב שבת, שאין אפייתן דוחה לא שבת ולא יום טוב, ונאכלות ביום טוב לאחר תנופתן דהיינו ליום שלישי. וכשחל עצרת בשאר ימי שבוע, נאפות בערב יום טוב ונאכלות ביום טוב שהוא שני לאפייתן: לחם הפנים נאכל אין פחות מתשעה. שהוא נאפה בערב שבת ונאכל לשבת אחרת שהוא יום תשיעי לאפייתו. חלו שני ימים טובים של ראש השנה להיות בחמישי בשבת וששי בשבת, אופין לחם הפנים ברביעי בשבת, ומסדרים אותו על השלחן בשבת, ונאכל לשבת שניה שהוא יום אחד עשר לאפייתו: ולא יתר על שנים עשר: **ולא יתר על שנים עשר**. כיצד, נולד בין השמשות של ערב שבת, אינו נמול בשבת, דשמא תשיעי הוא. דבין השמשות ספק יום וספק לילה, ואם יום הוא נמצא שבת יום תשיעי, ומילה שלא בזמנה אינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב, ואם חלו שני ימים טובים של ראש השנה אחר אותה שבת, אינו נמול עד יום שלישי שהוא שנים עשר ללידתו:

ג. אֵין פּוֹחֲתִין מֵעֶשְׂרִים וְאַחַת תְּקִיעוֹת בַּמִּקְדָּשׁ, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה. אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנֵי נְבָלִין, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שִׁשָּׁה. אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנֵי חֲלִילִין, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שְׁנֵים עָשָׂר. וּבְשֶׁנֵּעֶשֶׂה יוֹם בַּשָּׁנָה הֶחְלִיל מַכֶּה לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ, בְּשַׁחֲרִיתַת פֶּסַח רִאשׁוֹן, וּבְשַׁחֲרִיתַת פֶּסַח שֵׁנִי, וּבְיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וּבְיוֹם טוֹב שֶׁל עֲצֶרֶת, וּבְשֶׁמוֹנָה יְמֵי הֶחָג, וְלֹא הָיָה מַכֶּה בְּאַבּוּב שֶׁל נְחשֶׁת אֶלָּא בְּאַבּוּב שֶׁל קָנֶה, מִפְּנֵי שֶׁקוֹלוֹ עָרֵב. וְלֹא הָיָה מַחֲלִיק אֶלָּא בְאַבּוּב יְחִידִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַחֲלִיק יָפֶה:

ברטנורה (ג) אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש. במסכת סוכה פרק החליל (דף נג) הן מפורשים. והא דתנן ולא מוסיפין על ארבעים ושמונה, לאו דוקא, דזמנין דמוסיפין עד שבע וחמשים תקיעות כשחל ערב פסח להיות בשבת, ומשום דלא שכיח כולי האי לא חשיב ליה: **אין פוחתין משני נבלים**. לשני לוים: **ולא מוסיפים על ששה**. לא אתפרש טעמא: **חלילין**. מין כלי זמר שקולו נשמע למרחוק, צלמילי"ש בלע"ז, ובערבי מזמאר"י: **ולא מוסיפין על שנים עשר**. כנגד שנים עשר יום בשנה שהחליל מכה בהן לפני המזבח. ולשון מכה נופל בחליל, לפי שהוא עשוי נקבים ומכה באצבעו על הנקבים להנעים הקול: **בשחיטת הפסח**. בארבעה עשר בניסן שהיו קורין ההלל בעזרה בשעת שחיטה, כדאמר בפרק תמיד נשחט (דף סד): **אבוב**. הקנה הדק שבראש החליל. ובגמרא מוכח דחליל גופיה קרוי אבוב: **שקולו ערב**. כשהוא של קנה יותר משל נחושת. ודוקא חליל שמכה לפני המזבח על הקרבן הוא שדוחה את השבת וכל שכן יום טוב. אבל חליל של בית השואבה לא היה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב, כדמוכח בסוכה פרק החליל: **לא היה מחליק אלא באבוב יחידי**. כשהיה מגיע לסיים הנעימה, היה אחד מן החלילים מאריך לאחר שסיימו האחרים, שזהו חילוק יפה יותר משאילו יסיימו שניהם כאחד. וחילוק היינו סיום השמעת קול הנעימה ובשעת הקרבה היה שיר זה, והיו הלוים משוררים בפה את ההלל באותן שנים עשר ימים, והחלילים היו מחללים. אבל בשאר ימים היו מהללים בצלצל וכנורות והשיר היה שיר שהיו הלוים אומרים בבית המקדש, בראשון היו אומרים לה' הארץ ומלואה וכל המזמור, בשני גדול ה' ומהולל מאוד וגו', וכן כולן:

ד. וְעַבְדֵי הַכֹּהֲנִים הָיוּ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, מִשְׁפְּחוֹת בֵּית הַפְּגָרִים וּבֵית צְפָרְיָא וּמֵאֲמָאוֹם הָיוּ מַשִּׁיאִין לַכְּהֻנָּה. רַבִּי חֲנִנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, לְוִיִּם הָיוּ:

ברטנורה (ד) **ועבדי כהנים היו**. אותן המכים בחליל. דסבירא ליה לר' מאיר, אין מעלים מן הדוכן ליוחסים ולא למעשרות, הלכך לא אכפת לן אם היו עבדים: **בית הפגרים ובית צפריא**. שם משפחות מיוחסות: **ומאמאום**. שם מקום: **משיאין לכהונה**. כהנים היו נושאים את בנותיהן, שמשפחות מיוחסות שבישראל היו. ורבי יוסי סבר, דמעלין מן הדוכן ליוחסים, הלכך אי לאו דמיוחסין היו, לא הניחום לנגן על הדוכן: ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר לוים היו. ר' חנינא בן אנטיגנוס סבר מעלין מן הדוכן למעשרות הלכך לוים היו. ולא פליגי אלא במנגנים בכלי זמר, אבל בשיר שבפה כולי עלמא מודו דאין אומרים שיר בפה על הקרבן אלא לוים, דכתיב גבי לוים (דברים יח) ושרת בשם ה' אלהיו, איזהו שירות שהוא בשם ה', הוי אומר זה השיר והלכה כר' יוסי:

ה. אֵין פּוֹחֲתִין מִשִּׁשָּׁה טָלְאִים הַמְבֻקָּרִין בְּלִשְׁכַּת הַטְּלָאִים, כְּדֵי לַשַּׁבָּת וְלִשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, ומוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם. אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת, (ומוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם). (אֵין פּוֹחֲתִין) מִתְּשָׁעָה כְּנוֹרוֹת, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם. וְהַצִּלְצָל לְבָד:

ברטנורה (ה) אין פוחתין ששה טלאים המבוקרים. האי תנא סבר דכבשים של תמידין טעונים בקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטתן, דומיא דפסח מצרים שהיה מקחו מבעשור ושחיטתו בארבעה עשר, דיליף מועדו האמור בתמידים (במדבר כח) תשמרו להקריב לי במועדו, ממועדו האמור בפסח (שם ט) את הפסח במועדו, הלכך, קודם יום חינוך ארבעה ימים, מבקרין שמונה טלאים ונותנין בלשכת הטלאים, וביום חינוך נוטלים שנים לתמדין ונשארו שם ששה מבוקרים. ולאחר כן קודם הלילה מבקרים שנים ונותנים שם, ומשום דהנך ליתנהו אכתי בשעת נטילת השנים, לא חשיב להו. וכן לעולם נוטלים שנים ונותנים שנים. ואלו השנים שנותנים נוטלים אותם לחמישי של יום נתינתן: כדי לשבת ולשני ימים טובים של ראש השנה. סימנא בעלמא נקט, דכי היכי דאי מיקלעי שבת ושני ימים טובים של ראש השנה בהדי הדדי, היה צריך להקדים ולבקר ההוא דשלישי בשבת מערב שבת, דהא לא מצי קודם היום לילך ולבקש טלה ולבקר, והויא לקיחה ארבעה ימים קודם שחיטה, הכי נמי לעולם בעינן ארבעה ימים קודם שחיטה: **ומוסיפין עד לעולם**. אם רצו להוסיף טלאים מבוקרים בלשכת הטלאים, מוסיפין כמו שירצו: **משתי חצוצרות**. כשתוקעין בחצוצרות אין פוחתין משתים: **ומוסיפין עד לעולם**. בגמרא מפרש עד מאה ועשרים. שנאמר (דברי הימים ב ה) ועמהם הכהנים למאה ועשרים מחצרים בחצוצרות: **והצלצל לבד**. צלצל אחד היה שם ולא יותר. דאמר קרא (דברי הימים א טז) ואסף במצלתים להשמיע. ואע"ג דמצלתים כתיב לשון רבים, מפני שהן שתי חתיכות רחבות של מתכת שמכין זו על זו ומיהו חדא עיבדתא עביד, שאין אחד מהם מועיל בלא חברו, וחד גברא עביד בהו:

ו. אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנֵים עָשָׂר לְוִיִּם עוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם. אֵין קָטָן נִכְנָס לָעֲזָרָה לַעֲבוֹדָה אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהַלְוִיִּם עוֹמְדִים בַּשִּׁיר, וְלֹא הָיוּ אוֹמְרִים בְּנֵבֶל וְכִנּוֹר אֶלָּא בַּפֶּה, כְּדֵי לִתֵּן תְּבַל בַּנְּעִימָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, אֵין עוֹלִין לַמִּנְיָן, וְאֵין עוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן, אֶלָּא בָּאָרֶץ הָיוּ עוֹמְדִין, וְרֹאשֵׁיהֶן מְבֻּיָּן רַגְלֵי הַלְוִיִּם, וְצוֹעֲרֵי הַלְוִיִּם הָיוּ נִקְרָאִין:

ברטנורה (ו) **אין פוחתין משנים עשר לויים**. תשעה לתשעה כנורות, ושנים לשני נבלים, וחד לצלצל: **דוכן**. כמין אצטבא שהלוים עומדים עליה: **אין קטן נכנס**. אין לוי קטן נכנס לעזרה לשום עבודה כגון לכבד את העזרה ולהגיף את הדלתות: **אלא בשעה שהלוים עומדים**. על הדוכן בשיר אז נכנסים לוים קטנים לשורר עמהם: **ולא היו**. אותם קטנים

אומרים בנבל וכנור. אלא בפה: **כדי ליתן תבל**. ליתן תבלין בנעימת הלוים. לפי שקול הקטנים דק וצלול ומתבל את קול הגדולים: **לא עולין**. אותן קטנים: **למנין**. שנים עשר לוים הצריכין לדוכן: **ולא עולין**. על האצטבא המוכנת לדוכן. אלא בארץ היו עומדים: **וצוערי הלוים היו נקראים**. שהיו מצערים את הלוים הגדולים, שאין יכולים לבסם ולהנעים קולם כמותם:

גמרא ערכין דף י ע"ב

תָּנוּ רַבָּנָן: אֲבוּב הָיָה בַּמִּקְדָּשׁ חָלָק הָיָה דַּק הָיָה שֶׁל קָנֶה הָיָה וּמִימוֹת מֹשֶׁה הָיָה צָוֹה הַמֶּלֶךְ וְצִפּוּהוּ זָהָב וְלֹא הָיָה קוֹלוֹ עָרֵב, נָטְלוּ אֶת צִפּוּיוֹ וְהָיָה קוֹלוֹ עָרֵב כְּמוֹ שֶׁהָיָה. צַלְצוּל הָיָה בַּמִּקְדָּשׁ שֶׁל נְחשֶׁת הָיָה וְהָיָה קוֹלוֹ עָרֵב וְנִפְגַּם וְשָׁלְחוּ חֲכָמִים וְהֵבִיאוּ אוּמָנִין מֵאֲלֶכְסַנְדְּרִיָּה שֶׁל מִצְרַיִם וְתִקְּנוּהוּ וְלֹא הָיָה קוֹלוֹ עָרֵב. נָטְלוּ אֶת תִּקּוּנוֹ וְהָיָה קוֹלוֹ עָרֵב כְּמוֹת שֶׁהָיָה. מַכְתֶּשֶׁת הָיְתָה בַּמִּקְדָּשׁ שֶׁל נְחשֶׁת הָיְתָה וּמִימוֹת מֹשֶׁה הָיְתָה וְהָיְתָה מְפַטֶּמֶת אֶת הַבְּשָׂמִים נִתְפַּגְּמָה וְהֵבִיאוּ אוּמָנִין מֵאֲלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם וְתִיקְּנוּהָ וְלֹא הָיְתָה מְפַטֶּמֶת כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה, נָטְלוּ אֶת תִּיקּוּנָהּ וְהָיְתָה מְפַטֶּמֶת כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה. אֵלּוּ שְׁנֵי כֵּלִים נִשְׁתַּיְּרוּ מִמִּקְדָּשׁ רִאשׁוֹן וְנִתְפַּגְּמוּ וְלֹא הָיָה לָהֶם אֲרוּכָה וַעֲלֵיהֶם אָמַר דָּוִד (מ"א ו) נְחוֹשֶׁת מְמוֹרָט. (דה"ב ד) נְחשֶׁת מָרוּק. וַעֲלֵיהֶם הוּא אוֹמֵר (עזרא ח) וּכְלֵי נְחשֶׁת מוּצָהָב שְׁנַיִם חֲמוּדוֹת כַּזָּהָב. רַב וּשְׁמוּאֵל. חַד אָמַר: כָּל אֶחָד וְאֶחָד שָׁקוּל כִּשְׁנַיִם שֶׁל זָהָב. וְחַד אָמַר שְׁנֵיהֶם שְׁקוּלִין כְּאֶחָד שֶׁל זָהָב. תָּנֵי רַב יוֹסֵף: שְׁנֵיהֶם שְׁקוּלִין כְּאֶחָד שֶׁל זָהָב. תַּנְיָא רִבִּי נָתָן אוֹמֵר: שְׁנַיִם הָיוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: שְׁנַיִם אַל תִּקְרֵי שְׁנַיִם אֶלָּא שְׁנַיִם. תָּנֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שִׁילּוּחַ הָיָה מְקַלְּחַ מַיִם בִּכְאִיסִיר. צַוָּה הַמֶּלֶךְ וְהִרְחִיבוּהוּ כְּדֵי שֶׁיִּתְרַבּוּ מֵימָיו וְנִתְמַעֲטוּ וְחָזְרוּ וּמִיעֲטוּהוּ וְהָיָה מְקַלְּחַ מַיִם לְקִיּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (ירמיה ט): אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ וְאַל יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ. וְכֵן הָיָה רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הָרְדוּלִים לֹא הָיָה בַּמִּקְדָּשׁ. מַאי הָרְדוּלִים. אָמַר אַבַּיֵי: טַבְלָא גּוּדְגַּדְנָא מִפְּנֵי שֶׁקּוֹלוֹ עָרֵב. וּמְעָרְבֵב אֶת הַנְּעִימָה:

רש"י **חלק**. קלוף: **דק**. טונב"ש גולדו דקה: **צלצל**. שני כלי' מכין זה על גבי זה וקולם דקה וקורין להן צנ"בש: **מפטמת את הבשמים**. שבה היו כותשין סממני הקטורת והיה קולה צלול ומפטמת הבשמים יפה ונותנת בהן ריח דאמרינן בכריתות השוחק אומר היטב הדק הדק היטב שהקול יפה לבשמים: **שני כלים**. צלצל ומכתשת נחושת: **ממורט**. דק שיכולין לקבלו: **ממורק**. קלל לווישנ"ט: **שניים**. שני צלצלים ושני מכתשות: **בכאיסר**. פי המעיין שהוא נובע שם רחב כאיסר: **אל יתהלל חכם**. שחכמתו אינה אלא מקלקלת לפי שכלי מקדש ראשון על פי הגבורה נעשו דכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל

מלאכת התבנית: **הרדולים טבלא גודגדנ**'. זוג ועינבל שקורין אישקליט"א: **ומערבב את הנעימה**. כשהיה קול זה מסיים:

זוהר פקודי דף רל"ז ע"ב

תָּא חֲזֵי בְּיוֹמָא דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עָלְמָא אִתְּדַן וּבֵי דִּינָא קַדִּישָׁא (קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא) יָתִיב וְדָן כָּל עָלְמָא וְהַהוּא סִטְרָא אָחֳרָא קָאִים מִסִּטְרָא דָּא וְכָל אִנּוּן דְּאִתְדָּנוּ לְמוֹתָא אַשְׁגַּח עֲלַיְיהוּ וְאִתְרַשִּׁימוּ קַמַּיְיהּ. וּבְשַׁעְתָּא דְּיִשְׂרָאֵל מִתְעָרֵי רַחֲמֵי בְּהַהוּא קוֹל שׁוֹפָר כְּדֵין אִתְעָרְבְּבָא לֵיהּ כֹּלָּא דְּלָא יָדַע וְלָא מַשְׁגַּח בְּאִנּוּן דְּאִתְדָּנוּ עַד דִּלְבָתַר כָּל אִנּוּן דְּלָא מְהַדְּרֵי בְּתִיּוּבְתָּא וְאִגְזַר עֲלַיְיהוּ מוֹתָא וַדַּאי נָפְקִין פִּתְקִין מִבֵּי מַלְכָּא וְאִתְמַסָּרוּ לֵיהּ כֵּיוָן דְּאִתְמַסְרוּ לֵיהּ לָא אַהֲדְרוּ פִּתְקִין עַד דְּאִתְעֲבִיד דִּינָא וְיִשְׂרָאֵל כֻּלְּהוּ בָּעְיָין לְאִסְטַמָּרָא מִנַּיְיהּ כָּל שֶׁכֵּן בַּר נַשׁ בִּלְחוֹדוֹי (וְכָל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן) דְּהָא בְּרָזָא עִלָּאָה דִּלְעֵילָּא בַּעֵינָן לְאִסְטַמָּרָא וּלְמֵיהַב לֵיהּ בְּכָל יַרְחָא וְיַרְחָא כַּד סִיהֲרָא בָּעֵי לְאִתַּחְדָּתָא חַד שָׂעִיר בְּגִין דְּלָא יִקְטְרֵג חַדְתּוּתָא (ס"א חֶדְוָתָא) וְיִטּוֹל חוּלָקֵיהּ כִּדְקָא חָזֵי לֵיהּ וְסִיהֲרָא קַדִּישָׁא לְיַנָּקָא בִּקְדֻשָּׁה לְחַדְתּוּתֵי כִּדְקָא יָאוּת וְכַד מִתְחַדְּשָׁא בְּכָל יַרְחָא וְיַרְחָא בְּגִין כָּךְ אִקְרֵי נַעַר וְהָא אוֹקִימְנָא וְהַאי אָחֳרָא דְּא דְּאִיהוּ תְּדִיר בְּמָסָאבוּ וְלָא נָפִיק מִנַּיְיהּ אִקְרֵי מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל וּבְגִין כָּךְ יִשְׂרָאֵל קַדִּישִׁין דְּאִנּוּן עַמָּא חַד בְּיִחוּדָא קַדִּישָׁא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהִיב לוֹן עֵיטָא לְאִשְׁתֵּזָבָא מִכֹּלָּא. זַכָּאִין אִנּוּן בְּעָלְמָא דֵּין וּבָעָלְמָא דְּאָתֵי דִּכְתִיב (ישעיה מ') וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר:

תרגום הזוהר בֹּא וּרְאֵה בְּיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה נִדּוֹן הָעוֹלָם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב וְדָן כָּל הָעוֹלָם. וְסִטְרָא אָחֳרָא הַהוּא עוֹמֵד מִצַּד זֶה, וְכָל אֵלּוּ דְּנִדּוֹנוּ לְמִיתָה מַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם, וְנִרְשָׁמִים לְפָנָיו. וּבְשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְעוֹרְרִים רַחֲמִים בְּקוֹל שׁוֹפָר הַהוּא, אָז נִתְעָרְבֵב לוֹ הַכֹּל שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ וְאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ בְּאֵלּוּ שֶׁנִּדּוֹנוּ. עַד, שֶׁלְּאַחַר כָּל אֵלֶּה אֵינָם חוֹזְרִים בִּתְשׁוּבָה, וְנִגְזָר עֲלֵיהֶם מִיתָה, יוֹצְאִים כְּתָבִים מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וְנִמְסְרוּ לוֹ, לְסִטְרָא אַחֲרָא, כֵּיוָן שֶׁהַכְּתָבִים נִמְסְרוּ לוֹ אֵינָם חוֹזְרִים עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה הַדִּין. וְיִשְׂרָאֵל כֻּלָּם צְרִיכִים לְהִשָּׁמֵר מִמֶּנּוּ, מִן הַמְקַטְרֵג, כָּל שֶׁכֵּן אָדָם לְבַדּוֹ, כִּי בַּסּוֹד הָעֶלְיוֹן שֶׁל מַעְלָה צְרִיכִים לְהִשָּׁמֵר, וְלָתֵת לוֹ בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, כְּשֶׁהַלְּבָנָה, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, צְרִיכָה לְהִתְחַדֵּשׁ, שְׂעִיר אֶחָד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַטְרֵג עַל הָהִתְחַדְּשׁוּת, וְיִקַּח חֶלְקוֹ מִן הַשָּׂעִיר כָּרָאוּי לוֹ וְהַלְּבָנָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, תִּינָק בַּקְּדֻשָּׁה לְהִתְחַדֵּשׁ כָּרָאוּי. וּכְשֶׁמִּתְחַדֶּשֶׁת בְּכָל חֹדֶשׁ, נִקְרֵאת מְשׁוּם זֶה, נַעַר, וּכְבָר הֶעֱמַדְנוּ. וְהָאַחֵר הַזֶּה, דְּהַיְנוּ הַסִּטְרָא אַחֲרָא, שֶׁהוּא תָּמִיד בְּטוּמְאָה וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, נִקְרָא מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל. וּמְשׁוּם זֶה יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים שֶׁהֵם עַם אֶחָד בְּיִחוּד קָדוֹשׁ,

הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לָהֶם עֵצָה לְהִנָּצֵל מִן הַכֹּל. אַשְׁרֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּתוּב, וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ה

א. הַכֹּל חַיָּבִין בְּבִרְכַּת הַזִּמּוּן כְּדֶרֶךְ שֶׁחַיָּבִין בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן אֶפִלּוּ כֹּהֲנִים שֶׁאָכְלוּ קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים בָּעֲזָרָה וְכֵן כֹּהֲנִים וְיִשְׂרְאֵלִים שֶׁאָכְלוּ כְּאֶחָד וְאָכְלוּ הַכֹּהֲנִים תְּרוּמָה וְיִשְׂרְאֵל חֻלִּין חַיָּבִין בְּזִמּוּן כְּחִיּוּבָן בִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן: **ב.** נָשִׁים וַעֲבָדִים קְטַנִּים אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם אֲבָל מְזַמְּנִין לְעַצְמָן וְלֹא תְּהֵא חֲבוּרָה שֶׁל נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים מִפְּנֵי הַפְּרִיצוּת. אֲבָל נָשִׁים מְזַמְּנוֹת לְעַצְמָן אוֹ עֲבָדִים לְעַצְמָן. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְזַמְּנוּ בְּשֵׁם. אַנְדְּרוּגִינוֹס מְזַמֵּן לְמִינוֹ וְאֵינוֹ מְזַמֵּן לֹא לְנָשִׁים וְלֹא לַאֲנָשִׁים מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק. וְהַטֻּמְטוּם אֵינוֹ מְזַמֵּן כְּלָל. קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין מְזַמְּנִין עָלָיו וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּבֶן שִׁבְעָה אוֹ שְׁמוֹנָה. וּמִצְטָרֵף בֵּין לְמִנְיַן שְׁלֹשׁ בֵּין לְמִנְיַן עֲשָׂרָה לְזַמֵּן עָלָיו. וְהַנָּכְרִי אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו:

מוסר

שערי תשובה דף כח עג

מִי שֶׁלּוֹעֵג לִבְנֵי אָדָם כִּי יָבוֹז לָהֶם בְּלִבּוֹ לְקֹצֶר הַשָּׂגָתָם בְּמַעֲלוֹת אוֹ בְּהַצְלָחוֹת הַזְּמַן בְּכָבוֹד וּבְשָׂרָה אוֹ יָבוֹז אוֹתָם לְעָנְיָם וְרִישָׁם וְהַגַּאֲוָה הֶבִיאָתְהוּ אֶל הַמִּדָּה הַזֹּאת אוֹ רֹב הַשַּׁלְוָה וְהַתַּעֲנוּג כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים קכג) רַבַּת שָׂבְעָה לָהּ נַפְשֵׁנוּ הַלַּעג הַשַּׁאֲנַנִּים הַבּוּז לְגַאֲיוֹנִים. וּפְעָמִים יַלְעִיג הַלֵּץ עַל הַקְּדוֹשִׁים וְהַנְּבִיאִים כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ג) כֻּלּוֹ לוֹעֵג לִי. וְאָמַר שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם (משלי יד) בָּז לְרֵעֵהוּ חוֹטֵא. וְעוֹד נֶאֱמַר (שם יא) בָּז לְרֵעֵהוּ חֹסֵר לֵב וְנֶאֱמַר (שם יז) לוֹעֵג לָרָשׁ חֵרֵף עוֹשֵׂהוּ שָׂמֵח לְאֵיד לֹא יִנָּקֶה. פֵּרוּשׁ לוֹעֵג לָרָשׁ הֶרְאָה אֶת נַפְשׁוֹ כִּי תְּדַמֶּה אֲשֶׁר הַהַצְלָחוֹת בְּיַד בְּנֵי אָדָם וְהַשֵּׂג יַשִּׂיגוּן אוֹתָם בְּחָכְמָתָם כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ח) וְאָמַרְתָּ בִּלְבָבְךָ כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה. וְנֶאֱמַר (ישעיה י) כִּי אָמַר בְּכֹחַ יָדִי עָשִׂיתִי וּבְחָכְמָתִי כִּי נָבוֹנוֹתִי וּבַעֲבוּר זֶה לוֹעֵג לָרָשׁ כִּי יֹאמַר בִּלְבָבוֹ שֶׁלֹּא הִשִּׂיג לְעָשֶׂר וּמֵחֹסֶר דַּעְתּוֹ וְשִׁפְלוּת יָדָיו. וְהִנֵּה חֵרֵף עוֹשֵׂהוּ הָרָשׁ וְהֶעָשִׁיר כִּי הַכֹּל מֵאֵת ה' יִתְבָּרַךְ כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כג) עָשִׁיר וְרָשׁ נִפְגָּשׁוּ עוֹשֵׂה כֻלָּם ה'. וְעַל הַשָּׂמֵחַ לְאֵיד אָמַר לֹא יִנָּקֶה. כִּי אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזִּיק בְּמַעֲשֶׂה וְלֹא בְּדִבּוּר לֹא יִנָּקֶה, אַךְ אֵין רָעַת הַשָּׂמֵחַ לְאֵיד מַשֶּׂגֶת לְרָעַת הַלּוֹעֵג עַל הָרָשׁ. וּמִפְּנֵי כִּי הַלֵּיצָנוּת בְּסִבַּת הַגַּאֲוָה שֶׁהוּא חֵפֶץ הָעֲנָוָה אָמַר שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם (משלי ג) אִם לַלֵּצִים הוּא יָלִיץ וְלָעֲנָוִים יִתֵּן חֵן. פֵּרוּשׁ, אִם לַלֵּצִים בֶּאֱמֶת הַלֵּצִים הַלּוֹעֲגִים לִבְנֵי אָדָם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִלְעַג לָהֶם כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים ב) יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם יִשְׂחָק ה' יִלְעַג לָמוֹ. וּלְשׁוֹן אִם לְאַמֵּת הַדָּבָר. וְכֵן (במדבר כב) כִּי אִם יִהְיֶה לְבָעַר קַיִן (משלי כג) כִּי אִם יֵשׁ אַחֲרִית:

כי תבוא ליל שישי

תורה

צרוף יְהוִה

(ח) וְכָתַבְתָּ עַל הָאֲבָנִים אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בַּאֵר הֵיטֵב: וְתִכְתּוֹב עַל אַבְנַיָּא יָת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא פָּרַשׁ יָאוּת:

רש"י באר היטב. בשבעים לשון:

(ט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ לְעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: וּמַלֵּיל מֹשֶׁה וְכָהֲנַיָּא לֵוָאֵי לְכָל יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר אֲצֵית וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל יוֹמָא הָדֵין הֲוֵיתָא לְעַמָּא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ:

רש"י הסכת. כתרגומו: היום הזה נהיית לעם. בכל יום יהיו בעיניך כאלו היום באת עמו בברית:

(י) וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְעָשִׂיתָ אֶת מִצְוֹתָו וְאֶת חֻקָּיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם: וּתְקַבֵּל לְמֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהָךְ וְתַעְבֵּד יָת פִּקּוּדוֹהִי וְיָת קְיָמוֹהִי דִּי אֲנָא מְפַקְּדָךְ יוֹמָא דֵין: (יא) **חמישי** וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: וּפַקִּיד מֹשֶׁה יָת עַמָּא בְּיוֹמָא הַהוּא לְמֵימָר: (יב) אֵלֶּה יַעַמְדוּ לְבָרֵךְ אֶת הָעָם עַל הַר גְּרִזִים בְּעָבְרְכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן שִׁמְעוֹן וְלֵוִי וִיהוּדָה וְיִשָּׂשכָר וְיוֹסֵף וּבִנְיָמִן: אִלֵּין יְקוּמוּן לְבָרָכָא יָת עַמָּא עַל טוּרָא דִגְרִזִים בְּמֵעֲבָרְכוֹן יָת יַרְדְּנָא שִׁמְעוֹן וְלֵוִי וִיהוּדָה וְיִשָּׂשכָר וְיוֹסֵף וּבִנְיָמִין:

רש"י לברך את העם. כדאיתא במסכת סוטה (לב, א) ששה שבטים עלו לראש הר גרזים, וששה לראש הר עיבל, והכהנים והלוים והארון למטה באמצע. הפכו לוים פניהם כלפי הר גרזים ופתחו בברכה, ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו' ואלו ואלו עונין אמן. חזרו והפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה ואומרים, (פסוק טו) ארור האיש אשר יעשה פסל וגו' , וכן כלם עד (פסוק כו) ארור אשר לא יקים:

(יג) וְאֵלֶּה יַעַמְדוּ עַל הַקְּלָלָה בְּהַר עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאָשֵׁר וּזְבוּלֻן דָּן וְנַפְתָּלִי: וְאִלֵּין יְקוּמוּן עַל לְוָטַיָּא בְּטוּרָא דְעֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאָשֵׁר וּזְבוּלֻן דָּן וְנַפְתָּלִי: (יד) וְעָנוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם: וִיתִיבוּן לֵוָאֵי וְיֵימְרוּן לְכָל אֱנַשׁ יִשְׂרָאֵל קָלָא רָמָא: (טו) אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה תּוֹעֲבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשָׂם בַּסָּתֶר וְעָנוּ כָל הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: לְיט גַּבְרָא דִי יַעְבֵּד צֶלֶם וּמַתְכָּא מָרְחָקָא קֳדָם יְיָ עֹבַד יְדֵי אֻמָּן וְשַׁוִי בְּסִתְרָא וִיתִיבוּן כָּל עַמָּא וְיֵימְרוּן אָמֵן: (טז) אָרוּר מַקְלֶה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן: לְיט דְּיַקְלֵי אֲבוּהִי וְאִמֵּהּ וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

רש"י מקלה אביו. מזלזל, לשון (לעיל כ"ה) ונקלה אחיך:

(יז) אָרוּר מַסִּיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן: לִיט דַּיְשַׁנֵּי תְּחוֹמָא דְּחַבְרֵהּ וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

רש"י מסיג גבול. מחזירו לאחוריו וגונב את הקרקע, לשון (ישעיה נט) והסג אחור:

(יח) אָרוּר מַשְׁגֶּה עִוֵּר בַּדָּרֶךְ וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן: לִיט דְּיַטְעֵי עַוִּירָא בְּאָרְחָא וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

רש"י משגה עור. הסומא בדבר ומשיאו עצה רעה:

(יט) אָרוּר מַטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן: לִיט דְּיַצְלֵי דִּין דַּיָּר יְתַמָּא וְאַרְמְלָא וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן: (כ) אָרוּר שֹׁכֵב עִם אֵשֶׁת אָבִיו כִּי גִלָּה כְּנַף אָבִיו וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן: לִיט דְּיִשְׁכּוּב עִם אִתַּת אֲבוּהִי אֲרֵי גַּלִי כַּנְפָא דַּאֲבוּהִי וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן: (כא) אָרוּר שֹׁכֵב עִם כָּל בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן: לִיט דְּיִשְׁכּוּב עִם כָּל בְּעִירָא וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן: (כב) אָרוּר שֹׁכֵב עִם אֲחֹתוֹ בַּת אָבִיו אוֹ בַת אִמּוֹ וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן: לִיט דְּיִשְׁכּוּב עִם אֲחָתֵהּ בַּת אֲבוּהִי אוֹ בַת אִמֵּהּ וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן: (כג) אָרוּר שֹׁכֵב עִם חֹתַנְתּוֹ וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן: לִיט דְּיִשְׁכּוּב עִם חָמוֹתֵהּ וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן: (כד) אָרוּר מַכֵּה רֵעֵהוּ בַּסָּתֶר וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן: לִיט דְּיִמְחֵי לְחַבְרֵהּ בְּסִתְרָא וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

רש"י מכה רעהו בסתר. על לשון הרע הוא אומר. ראיתי ביסודו של רבי משה הדרשן, אחד עשר ארורים יש כאן, כנגד אחד עשר שבטים. וכנגד שמעון לא כתב ארור, לפי שלא היה בלבו לברכו לפני מותו כשברך שאר השבטים, לכך לא רצה לקללו:

(כה) אָרוּר לֹקֵחַ שֹׁחַד לְהַכּוֹת נֶפֶשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן: לִיט דִּי מְקַבֵּל שׁוֹחָדָא לְמִקְטַל נְפַשׁ דַּם זַכַּי וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן: (כו) אָרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן: לִיט דִּי לָא יְקַיֵּם יָת פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא לְמֶעְבַּד יָתְהוֹן וְיֵימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

רש"י אשר לא יקים. כאן כלל את כל התורה כלה וקבלוה עליהם באלה ובשבועה:

כח (א) וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם וּנְתָנְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֶלְיוֹן עַל כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ: וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהִשִּׂיגֻךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְיִיתוּן עָלָךְ כָּל בִּרְכָתָא הָאִלֵּין וְיִדְבְּקֻנָךְ אֲרֵי תְקַבֵּל לְמֵימְרָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ: (ג) בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה: בְּרִיךְ אַתְּ בְּקִרְתָּא וּבְרִיךְ אַתְּ בְּחַקְלָא: (ד) בָּרוּךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתֶּךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ: בְּרִיךְ וַלְדָּא דִמְעָךְ וְאִבָּא דְאַרְעָךְ וּוַלְדָּא דִבְעִירָךְ בַּקְרֵי תּוֹרָיךְ וְעֶדְרֵי עָנָךְ:

רש"י שגר אלפיך. ולדות בקרך שהבהמה משגרת ממעיה: ועשתרות צאנך. כתרגומו. ורבותינו אמרו למה נקרא שמם עשתרות, שמעשירות את בעליהן ומחזיקות אותם כעשתרות הללו שהן סלעים חזקים:

(ה) בָּרוּךְ טַנְאֲךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ: בָּרִיךְ סַלָּךְ וְאַצָוָתָךְ:

רש"י ברוך טנאך. פירותיך. דבר אחר טנאך דבר לח שאתה מסנן בסלים: ומשארתך. דבר יבש שנשאר בכלי ואינו זב:

(ו) בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ: בְּרִיךְ אַתְּ בְּמֵעָלָךְ וּבְרִיךְ אַתְּ בְּמִפְקָךְ:

רש"י ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך. שתהא יציאתך מן העולם בלא חטא כביאתך לעולם:

(ז) **שישי** יִתֵּן יְהוָה אֶת אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נִגָּפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ: יִתֵּן יְיָ יָת בַּעֲלֵי דְבָבָךְ דְּקָיְמִין עֲלָךְ תְּבִירִין קֳדָמָךְ בְּאָרְחָא חַדָּא יִפְּקוּן לְוָתָךְ וּבְשִׁבְעָא אָרְחָן יֵעְרְקוּן מִקֳדָמָךְ:

רש"י ובשבעה דרכים ינוסו לפניך. כן דרך הנבהלים לברוח, מתפזרין לכל צד:

כי תבוא יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(ח) יְצַו יְהוָה אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ וּבֵרַכְךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: יְפַקֵּד יְיָ עִמָּךְ יָת בִּרְכְתָא בְּאוֹצָרָךְ וּבְכֹל אוֹשָׁטוּת יְדָךְ וִיבָרְכִנָּךְ בְּאַרְעָא דַיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ: (ט) יְקִימְךָ יְהוָה לוֹ לְעַם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו: יְקִימִנָּךְ יְיָ לֵהּ לְעַם קַדִּישׁ כְּמָא דִי קַיִּים לָךְ אֲרֵי תִטַּר יָת פִּקּוּדַיָּא דַיְיָ אֱלָהָךְ וְתֵהַךְ בְּאָרְחָן דְּתָקְנָן קֳדָמוֹהִי: (י) וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ: וְיֶחֱזוֹן כָּל עַמְמֵי אַרְעָא אֲרֵי שְׁמָא דַיְיָ אִתְקְרֵי עֲלָךְ וְיִדְחֲלוּן מִנָּךְ: (יא) וְהוֹתִרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בִּפְרִי בִטְנְךָ וּבִפְרִי בְהֶמְתְּךָ וּבִפְרִי אַדְמָתְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ: וְיוֹתְרִנָּךְ יְיָ לְטָבָא בְּוֻלְדָא דִמְעָךְ וּבְוֻלְדָא דִבְעִירָךְ וּבְאִבָּא דְאַרְעָךְ עַל אַרְעָא דִי קַיִּים יְיָ לַאֲבָהָתָךְ לְמִתַּן לָךְ: (יב) יִפְתַּח יְהוָה לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֵךְ אֵת כָּל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: יִפְתַּח יְיָ לָךְ יָת אוֹצָרֵהּ טָבָא יָת שְׁמַיָּא לְמִתַּן מְטַר אַרְעָךְ בְּעִדָּנֵהּ וּלְבָרָכָא יָת כָּל עוֹבָדֵי יָדָךְ וְתוֹזֵף לְעַמְמִין סַגִּיאִין וְאַתְּ לָא תְזוּף: (יג) וּנְתָנְךָ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רַק לְמַעְלָה וְלֹא תִהְיֶה לְמָטָּה כִּי תִשְׁמַע אֶל מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת: וְיִתְּנִנָּךְ יְיָ לְתַקֵּיף וְלָא לְחַלָּשׁ וּתְהֵי בְּרֵם לְעֵלָא וְלָא תְהֵי לְתַחְתָּא אֲרֵי תְקַבֵּל לְפִקּוּדַיָּא דַיְיָ אֱלָהָךְ דִּי אֲנָא מְפַקֶּדְךָ יוֹמָא דֵין

לְמַטָּר וּלְמֶעְבָּד: (יד) וְלָא תָסוּר מִכָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם יָמִין וּשְׂמֹאול לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעָבְדָם: וְלָא תִסְטוּן מִכָּל פִּתְגָמַיָּא דִּי אֲנָא מְפַקֵּד יָתְכוֹן יוֹמָא דֵּין יַמִינָא וּשְׂמָאלָא לְמֵהַךְ בָּתַר טַעֲוַת עַמְמַיָּא לְמִפְלְחָנוּן: (טו) וְהָיָה אִם לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשִּׂיגוּךָ: וִיהֵי אִם לָא תְקַבֵּל בְּמֵימְרָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ לְמֶטַר יָת כָּל פִּקּוּדוֹהִי וּקְיָמוֹהִי דִּי אֲנָא מְפַקֶּדְךָ יוֹמָא דֵין וְייֵתוּן עָלָךְ כָּל לְוָטַיָּא הָאלֵין וְיִדְבְּקָנָךְ: (טז) אָרוּר אַתָּה בָּעִיר וְאָרוּר אַתָּה בַּשָּׂדֶה: לִיט אַתְּ בְּקַרְתָּא וְלִיט אַתְּ בְּחַקְלָא: (יז) אָרוּר טַנָּאֲךָ וּמִשְׁאַרְתָּךְ: לִיט סָלָּךְ וְאָצָוָתָךְ: (יח) אָרוּר פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתֶךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ: לִיט וַלְדָא דִּמְעָךְ וְאִבָּא דְאַרְעָךְ בַּקְרֵי תוֹרָיךְ וְעֶדְרֵי עָנָךְ: (יט) אָרוּר אַתָּה בְּבֹאֶךָ וְאָרוּר אַתָּה בְּצֵאתֶךָ: לִיט אַתְּ בְּמֵעָלָּךְ וְלִיט אַתְּ בְּמִפְקָנָךְ: (כ) יְשַׁלַּח יְהוָה בְּךָ אֶת הַמְּאֵרָה אֶת הַמְּהוּמָה וְאֶת הַמַּגְעֶרֶת בְּכָל מִשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הִשָּׁמְדְךָ וְעַד אֲבָדְךָ מַהֵר מִפְּנֵי רֹעַ מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עֲזַבְתָּנִי: יְגָרֵי יְיָ בָּךְ יָת מֵארָתָא וְיָת שִׁגּוּשַׁיָּא וְיָת מְזוֹפִיתָא בְּכָל אוֹשָׁטוּת יְדָךְ דִּי תַעְבֵּד עַד דְּתִשְׁתֵּצֵי וְעַד דְּתֵיבַד בִּפְרִיעַ מִן קֳדָם בִּישׁוּת עוֹבָדָיךְ דִּשְׁבַקְתָּא דַּחֲלְתִּי:

רש"י המארה. חסרון כמו (ויקרא יג, נב) צרעת ממארת: המהומה. שגוש קול בהלות:

(כא) יַדְבֵּק יְהוָה בְּךָ אֶת הַדֶּבֶר עַד כַּלֹּתוֹ אֹתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: יַדְבֵּק יְיָ בָּךְ יָת מוֹתָא עַד דִּישֵׁיצֵי יָתָךְ מֵעַל אַרְעָא דִּי אַתְּ עָלֵל לְתַמָּן לְמֵירְתַהּ: (כב) יַכְּכָה יְהוָה בַּשַּׁחֶפֶת וּבַקַּדַּחַת וּבַדַּלֶּקֶת וּבַחַרְחֻר וּבַחֶרֶב וּבַשִּׁדָּפוֹן וּבִיֵרָקוֹן וּרְדָפוּךָ עַד אָבְדֶךָ: יְמְחִנָּךְ יְיָ בְּשַׁחֶפְתָּא וּבְקַדַּחְתָּא וּבִדְלֶקְתָּא וּבְחַרְחוּרָא וּבְחַרְבָּא וּבְשִׁדְפוֹנָא וּבִיַרְקוֹנָא וְיִרְדְּפָנָךְ עַד דְּתֵיבַד:

רש"י בשחפת. שבשרו נשחף ונפוח: ובקדחת. לשון (דברים לב, כב) כי אש קדחה באפי והיא אש של חולים מלוייד"ד בלע"ז (פיעבערהימצע) שהיא חמה מאד: ובדלקת. חמה יותר מקדחת, ומיני חלאים הם: ובחרחר. חולי המחממו תוך הגוף וצמא תמיד למים ובלע"ז אישרדימינ"ט לשון (איוב ל, ל) ועצמי חרה מני חרב (ירמי' ו, כט) נחר מפוח מאש: ובחרב. יביא עליך גיסות: שדפון וירקון. מכות תבואה שבשדות: שדפון. רוח קדים אשלי"דה בלע"ז (זאנענפערבראנענט) : ירקון. יובש ופני התבואה מכסיפין ונהפכין לירקון קמ"א בלע"ז : עד אבדך. תרגום עד דתיבד, כלומר עד אבוד אותך שתכלה מאליך:

(כג) וְהָיוּ שָׁמֶיךָ אֲשֶׁר עַל רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר תַּחְתֶּיךָ בַּרְזֶל: וְיהוֹן שְׁמַיִךְ דִּי עִלָּוַי רֵישָׁךְ חֲסִינִין כִּנְחָשָׁא מִלְאֲחָתָא מִטָּרָא וְאַרְעָא דִּי תְחוֹתָךְ תְּקִיפָא כְּפַרְזְלָא מִלְמֶעְבַּד פֵּרִין:

רש"י והיו שמיך אשר על ראשך נחשת. קללות הללו משה מפי עצמו אמרן, ושבהר סיני מפי הקדוש ברוך הוא אמרן כמשמען, ושם נאמר (ויקרא כו, יד) ואם לא תשמעו לי, (ויקרא

כו, כא) ואם תלכו עמי קרי, וכן הוא אומר (פסוק טו) בקול ה' אלהיך (פסוק כא) ידבק ה' בך, (פסוק כב) יככה ה'. הקל משה בקללותיו לאמרן בלשון יחיד. וגם כן בקללה זו הקל, שבראשונות הוא אומר (ויקרא כו, יט) את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחושה, שלא יהיו השמים מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע, ומתוך כך יהא חורב בעולם והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיע, והיא מרקבת פירותיה, וכאן הוא אומר שמיך נחשת וארצך ברזל, שיהיו שמים מזיעין אף על פי שלא יריקו מטר, מכל מקום לא יהיה חורב של אבדן בעולם, והארץ לא תהא מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע, ואין הפרות מרקיבין. ומכל מקום קללה היא, בין שהיא כנחשת בין שהיא כברזל, לא תוציא פרות, וכן השמים לא יריקו מטר:

(כד) יִתֵּן יְהוָה אֶת מְטַר אַרְצְךָ אָבָק וְעָפָר מִן הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ: יִתֵּן יְיָ יָת מְטַר אַרְעָךְ אַבְקָא וְעַפְרָא מִן שְׁמַיָּא יֵחוּת עֲלָךְ עַד דְּתִשְׁתֵּצֵי:

רש"י מטר ארצך אבק ועפר. זיקא דבתר מטרא, מטר יורד ולא כל צרכו ואין בו כדי להרביץ את העפר, והרוח באה ומעלה את האבק ומכסה את עשב הזרעים שהן לחים מן המים, ונדבק בהם ונעשה טיט ומתיבש, ומרקיבין:

(כה) יִתֶּנְךָ יְהוָה נִגָּף לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֵלָיו וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים תָּנוּס לְפָנָיו וְהָיִיתָ לְזַעֲוָה לְכֹל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ: יִתְּנִנָּךְ יְיָ תְּבִיר קֳדָם סָנְאָךְ בְּאָרְחָא חֲדָא תִּפּוֹק לְוָתֵהּ וּבְשִׁבְעָא אָרְחָן תֵּעָרוֹק מְקָדָמוֹהִי וּתְהֵי לְזִיעַ לְכָל מַלְכְּוָת אַרְעָא:

רש"י לזעוה. לאימה ולזיע, שיזועו כל שומעי מכותיך ממך, ויאמרו אוי לנו, שלא יבוא עלינו כדרך שבא על אלו:

(כו) וְהָיְתָה נִבְלָתְךָ לְמַאֲכָל לְכָל עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ וְאֵין מַחֲרִיד: וּתְהֵי נְבִלְתָּךְ מְשַׁגְּרָא לְמֵיכַל לְכָל עוֹפָא דִשְׁמַיָּא וְלִבְעִירַת אַרְעָא וְלֵית דְּמָנִיד: (כז) יַכְּכָה יְהוָה בִּשְׁחִין מִצְרַיִם (ובעפלים) וּבַטְּחֹרִים וּבַגָּרָב וּבֶחָרֶס אֲשֶׁר לֹא תוּכַל לְהֵרָפֵא: יְמְחִנָּךְ יְיָ בְּשִׁחֲנָא דְמִצְרַיִם וּבְטָחוֹרִין וּבְגַרְבָּא וּבַחֲרִיס יַבִּישׁ דִּי לָא תְכוּל לְאִתַּסָאָה:

רש"י בשחין מצרים. רע היה מאד, לח מבחוץ ויבש מבפנים, כדאיתא בבכורות (מא, א) : גרב. שחין לח: חרס. שחין יבש כחרס:

(כח) יַכְּכָה יְהוָה בְּשִׁגָּעוֹן וּבְעִוָּרוֹן וּבְתִמְהוֹן לֵבָב: יְמְחִנָּךְ יְיָ בְּטַפְּשׁוּתָא וּבְסַמְיוּתָא וּבְשַׁעֲמָמוּת לִבָּא:

רש"י ובתמהון לבב. אוטם הלב אשטורדישו"ן בלע"ז [תדהמה] :

(כט) וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בַּצָּהֳרַיִם כַּאֲשֶׁר יְמַשֵּׁשׁ הָעִוֵּר בָּאֲפֵלָה וְלֹא תַצְלִיחַ אֶת דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אַךְ עָשׁוּק וְגָזוּל כָּל הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ: וּתְהִי מְמַשֵּׁשׁ בְּטֹהֳרָא כְּמָא דִי מַשֵּׁשׁ עַוִּירָא בְּקַבְלָא וְלָא תַצְלַח יָת אָרְחָתָיךְ וּתְהִי בְּרַם עָשִׁיק וְאָנִיס כָּל יוֹמַיָא וְלֵית דְּפָרִיק:

רש"י עשוק. בכל מעשיך יהיה ערעור:

(ל) אִשָּׁה תֶּאֱרַשׂ וְאִישׁ אַחֵר (ישגלנה) יִשְׁכָּבֶנָּה בַּיִת תִּבְנֶה וְלֹא תֵשֵׁב בּוֹ כֶּרֶם תִּטַּע וְלֹא תְחַלְּלֶנּוּ: אִתְּתָא תֵּירוֹס וּגְבַר אָחֳרָן יִשְׁכְּבִנַּהּ בַּיְתָא תִּבְנֵי וְלָא תֵיתֵב בֵּהּ כַּרְמָא תִצּוֹב וְלָא תְחַלְּלִנַּהּ:

רש"י ישגלנה. לשון שגל, פלגש, והכתוב כנהו לשבח, ישכבנה, ותקון סופרים הוא זה: תחללנו. בשנה הרביעית לאכול פריו:

(לא) שׁוֹרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גָּזוּל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נְתֻנוֹת לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לְךָ מוֹשִׁיעַ: תּוֹרָךְ יְהֵי נְכַס לְעֵינָיִךְ וְלָא תֵיכוֹל מִנַּהּ חֲמָרָךְ יְהֵי אָנֵס מִקֳּדָמָךְ וְלָא יְתוּב לָךְ עָנָךְ מְסִירִין לְבַעֲלֵי דָבָבָךְ וְלֵית לָךְ פָּרִיק: (לב) בָּנָיִךְ וּבְנָתָיִךְ נְתֻנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רֹאוֹת וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל הַיּוֹם וְאֵין לְאֵל יָדֶךָ: בְּנָיִךְ וּבְנָתָיִךְ מְסִירִין לְעַמָּא אָחֳרָן וְעֵינָךְ חָזָן וְיסוֹפָן בִּגְלָלֵהֶן כָּל יוֹמָא וְלֵית חֵילָא בִּידָךְ:

רש"י וכלות אליהם. מצפות אליהם שישובו ואינם שבים. כל תוחלת שאינה באה, קרויה כליון עינים:

(לג) פְּרִי אַדְמָתְךָ וְכָל יְגִיעֲךָ יֹאכַל עַם אֲשֶׁר לֹא יָדָעְתָּ וְהָיִיתָ רַק עָשׁוּק וְרָצוּץ כָּל הַיָּמִים: אִבָּא דְאַרְעָךְ וְכָל לֵאוּתָךְ יֵכוּל עַמָּא דִי לָא יְדַעְתָּ וּתְהִי בְּרַם עָשִׁיק וּרְעִיעַ כָּל יוֹמַיָּא: (לד) וְהָיִיתָ מְשֻׁגָּע מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: וּתְהֵי מִשְׁתַּטֵּה מֵחֲזוּ עֵינָיִךְ דִּי תֶחֱזֵי: (לה) יַכְּכָה יְהוָה בִּשְׁחִין רָע עַל הַבִּרְכַּיִם וְעַל הַשֹּׁקַיִם אֲשֶׁר לֹא תוּכַל לְהֵרָפֵא מִכַּף רַגְלְךָ וְעַד קָדְקֳדֶךָ: יְמְחִנָךְ יְיָ בְּשָׁחֲנָא בִישָׁא עַל רְכָבַיָּא וְעַל שָׁקַיָּא דִי לָא תִכּוּל לְאִתַּסָאָה מִפָּרְסַת רַגְלָךְ וְעַד מוֹחָךְ: (לו) יוֹלֵךְ יְהוָה אֹתְךָ וְאֶת מַלְכְּךָ אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ אֶל גּוֹי אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ וְעָבַדְתָּ שָּׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וָאָבֶן: יַגְלֵי יְיָ יָתָךְ וְיָת מַלְכָּךְ דִּי תְקִים עָלָךְ לְעַם דִּי לָא יְדַעְתָּ אַתְּ וַאֲבָהָתָיִךְ וְתִפְלַח תַּמָּן לְעַמְמַיָּא פָּלְחֵי טַעֲוָתָא אָעָא וְאַבְנָא: (לז) וְהָיִיתָ לְשַׁמָּה לְמָשָׁל וְלִשְׁנִינָה בְּכֹל הָעַמִּים אֲשֶׁר יְנַהֲגֶךָ יְהוָה שָׁמָּה: וּתְהֵי לְצָדוּ לְמָתַל וּלְשׁוֹעִי בְּכֹל עַמְמַיָּא דִי יְדַבְּרִנָךְ יְיָ לְתַמָּן:

רש"י לשמה. אשטורדישו"ן [תדהמה] כל הרואה אותך ישום עליך: למשל. כשתבא מכה רעה על אדם, יאמרו זו דומה למכת פלוני: ולשנינה. לשון (לעיל ו, ז) ושננתם, ידברו בך, וכן תרגומו ולשועי, לשון ספור, ואשתעי:

(לח) זֶרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמְעַט תֶּאֱסֹף כִּי יַחְסְלֶנּוּ הָאַרְבֶּה: בַּר זָרַע סַגִי תַּפֵּק לְחַקְלָא וּזְעַר תְּכְנוֹשׁ אֲרֵי יַחְסְלִנֵּהּ גוֹבָא:

רש"י יחסלנו. יכלנו, ועל שם כך נקרא חסיל, שמכלה את הכל:

(לט) כְּרָמִים תִּטַּע וְעָבָדְתָּ וְיַיִן לֹא תִשְׁתֶּה וְלֹא תֶאֱגֹר כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתּוֹלָעַת: כַּרְמִין תִּצּוּב וְתִפְלַח וְחַמְרָא לָא תִשְׁתֵּי וְלָא תִכְנוֹשׁ אֲרֵי תֵּיכְלִנֵּהּ תּוֹלַעְתָּא: (מ) זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל גְּבוּלֶךָ וְשֶׁמֶן לֹא תָסוּךְ כִּי יִשַּׁל זֵיתֶךָ: זֵיתִין יְהוֹן לָךְ בְּכָל תְּחוּמָךְ וּמִשְׁחָא לָא תְסוּךְ אֲרֵי יִתְרוֹן זֵיתָיךְ:

רש"י כי ישל. ישיר פירותיו, לשון (לעיל יט, ה) ונשל הברזל:

(מא) בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא יִהְיוּ לָךְ כִּי יֵלְכוּ בַּשֶּׁבִי: בְּנִין וּבְנָן תּוֹלִיד וְלָא יְהוֹן לָךְ אֲרֵי יְהָכוּן בְּשִׁבְיָא: (מב) כָּל עֵצְךָ וּפְרִי אַדְמָתֶךָ יְיָרֵשׁ הַצְּלָצַל: כָּל אִילָנָךְ וְאִבְּא דְאַרְעָךְ יַחְסְנִנֵּהּ סַקָאָה:

רש"י יירש הצלצל. יעשנו הארבה רש מן הפרי: יירש. יעני: צלצל. מין ארבה. ואי אפשר לפרש יירש לשון ירשה, שאם כן היה לו לכתוב יירש, ולא לשון הורשה וגירושין, שאם כן היה לכתוב יוריש:

(מג) הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מַעְלָה מָעְלָה וְאַתָּה תֵרֵד מַטָּה מָּטָּה: תּוֹתַב עֲרַל דִּי בֵינָךְ יְהֵי סְלִיק עֵיל מִנָּךְ לְעֵלָא וְאַתְּ תְּהֵי נָחֵת לְתַחְתָּא לְתַחְתָּא: (מד) הוּא יַלְוְךָ וְאַתָּה לֹא תַלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב: הוּא יוֹזְפָנָךְ וְאַתְּ לָא תוֹזְפִנֵּהּ הוּא יְהֵי לְתַקִיף וְאַתְּ תְּהֵי לְחַלָּשׁ: (מה) וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וּרְדָפוּךָ וְהִשִּׂיגוּךָ עַד הִשָּׁמְדָךְ כִּי לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ: וְייֵתוּן עֲלָךְ כָּל לְוָטַיָא הָאִלֵּין וְיִרְדְּפָנָךְ וְיִדְבְּקָנָךְ עַד דְּתִשְׁתֵּצֵי אֲרֵי לָא קַבֶּלְתָּא לְמֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהָךְ לְמִטַר פִּקּוּדוֹהִי וּקְיָמוֹהִי דִּי פַקֶּדָךְ: (מו) וְהָיוּ בְךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֵת וּבְזַרְעֲךָ עַד עוֹלָם: וִיהוֹן בָּךְ לְאָת וּלְמוֹפֵת וּבְבָנָיךְ עַד עָלַם: (מז) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל:

חֶלֶף דִּי לָא פָלַחְתָּא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּחֶדְוָא וּבְשַׂפִּירוּת לִבָּא מִסְּגִי כֹּלָּא:

רש"י מרב כל. בעוד שהיה לך כל טוב:

(מח) וְעָבַדְתָּ אֶת אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ יְהוָה בָּךְ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם וּבְחֹסֶר כֹּל וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל עַל צַוָּארֶךָ עַד הִשְׁמִידוֹ אֹתָךְ: וְתִפְלַח יָת בַּעֲלֵי דְבָבָךְ דִּי יְגָרֵנֵּהּ יְיָ בָּךְ בְּכַפְנָא וּבְצַחוּתָא וּבְעָרְטִלְיָתָא וּבַחֲסִירוּת כֹּלָּא וְיִתֵּן נִיר פַּרְזְלָא עַל צַוָּארָךְ עַד דִּישֵׁיצֵי יָתָךְ: (מט) יִשָּׂא יְהוָה עָלֶיךָ גּוֹי מֵרָחוֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יִדְאֶה הַנָּשֶׁר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע לְשֹׁנוֹ: יֵיתֵי יְיָ עֲלָךְ עַם מֶרָחִיק מִסְיָפֵי אַרְעָא כְּמָא דִּי מִשְׁתְּדֵי נִשְׁרָא עַמָא דִּי לָא תִשְׁמַע לִישָׁנֵהּ:

רש"י כאשר ידאה הנשר. פתאום, ודרך מצלחת, ויקלו סוסיו: לא תשמע לשונו. לא תכיר לשונו, וכן (ברא' מא) תשמע חלום לפתר אותו. וכן (שם מב) כי שומע יוסף אינטינדר"י בלע"ז [להבין] :

(נ) גּוֹ עַז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים לְזָקֵן וְנַעַר לֹא יָחֹן: עַם תַּקִּיף אַפִּין דִּי לָא יְסַב אַפִּין לְסָבָא וְעַל יָנְקָא לָא מְרַחֵם: (נא) וְאָכַל פְּרִי בְהֶמְתְּךָ וּפְרִי אַדְמָתְךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ אֲשֶׁר לֹא יַשְׁאִיר לְךָ דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ עַד הַאֲבִידוֹ אֹתָךְ: וְיֵיכוֹל וַלְדָא דִבְעִירָךְ וְאִבָּא דְאַרְעָךְ עַד דְּתִשְׁתֵּצֵי דִּי לָא יַשְׁאַר לָךְ עִבּוּרָא חַמְרָא וּמִשְׁחָא בַּקְרֵי תּוֹרָיךְ וְעֶדְרֵי עָנָךְ עַד דְּיוֹבֵד יָתָךְ: (נב) וְהֵצַר לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ עַד רֶדֶת חוֹמֹתֶיךָ הַגְּבֹהוֹת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אַתָּה בֹּטֵחַ בָּהֵן בְּכָל אַרְצֶךָ וְהֵצַר לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ בְּכָל אַרְצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ: וְיָעֵק לָךְ בְּכָל קִרְוָיְךָ עַד דְּיִכְבֹּשׁ שׁוּרְיךָ רַמַיָּא וּכְרֵיכָיָא דִּי אַתְּ רָחֵץ לְאִשְׁתֵּזָבָא בְּהֵן בְּכָל אַרְעָךְ וְיָעֵק לָךְ בְּכָל קִרְוָיְךָ בְּכָל אַרְעָךְ דִּי יְהַב יְיָ אֱלָהָךְ לָךְ:

רש"י עד רדת חמתיך. לשון רדוי וכבוש:

(נג) וְאָכַלְתָּ פְּרִי בִטְנְךָ בְּשַׂר בָּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אוֹיְבֶךָ: וְתֵיכוֹל וַלְדָא דִמְעָךְ בְּשַׂר בְּנָיךְ וּבְנָתָיךְ דִּי יְהַב לָךְ יְיָ אֱלָהָךְ בִּצְיָרָא וּבְעַקְתָא דְיָעֵק לָךְ סַנָאָךְ:

רש"י ואכלת פרי בטנך בשר בניך וגו' במצור. מחמת שיהיו צרין על העיר ויהיה שם מצוק, עקת רעבון:

(נד) הָאִישׁ הָרַךְ בְּךָ וְהֶעָנֹג מְאֹד תֵּרַע עֵינוֹ בְּאָחִיו וּבְאֵשֶׁת חֵיקוֹ וּבְיֶתֶר בָּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר: גַּבְרָא דְרַכִּיךְ בָּךְ וְדִמְפַנַּק לַחֲדָא תַּבְאַשׁ עֵינֵהּ בְּאָחוּהִי וּבְאִתַּת קָיְמֵהּ וּבִשְׁאָר בְּנוֹהִי דִּי יַשְׁאַר:

רש"י הרך בך והענג. הוא הרך הוא הענוג, לשון פנוק. ומהתענג ומרך מוכיח עליהם ששניהם אחד, אף על פי שהוא מפנק ודעתו קצה בדבר מאוס, ימתק לו לרעבונו בשר בניו ובנותיו עד כי תרע עינו בבניו הנותרים מתת לאחד מהם מבשר בניו אחיהם אשר יאכל. דבר אחר הרך בך הרחמני ורך הלבב, מרב רעבנותם, יתאכזרו ולא יתנו מבשר בניהם השחוטים לבניהם הנותרים:

(נה) מִתֵּת לְאַחַד מֵהֶם מִבְּשַׂר בָּנָיו אֲשֶׁר יֹאכֵל מִבְּלִי הִשְׁאִיר לוֹ כֹּל בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אוֹיִבְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ: מִלְמִתַּן לְחַד מִנְהוֹן מִבְּשַׂר בְּנוֹהִי דִּי יֵיכוֹל מִדְלָא אִשְׁתְּאַר לֵהּ כְּלָא בְּצִיָרָא וּבְעַקְתָא דִּי יָעֵק לָךְ סָנָאךְ בְּכָל קִרְוָיְךָ: (נו) הָרַכָּה בְךָ וְהָעֲנֻגָּה אֲשֶׁר לֹא נִסְתָּה כַּף רַגְלָהּ הַצֵּג עַל הָאָרֶץ מֵהִתְעַנֵּג וּמֵרֹךְ תֵּרַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבִבְנָהּ וּבְבִתָּהּ: דְּרַכִּיכָא בָּךְ וְדִמְפַנְקָא דִּי לָא נַסְיָאת פַּרְסַת רַגְלַהּ לַאֲחָתָא עַל אַרְעָא מִמְפַנְקוּ וּמֵרַכִּיכוּ תַּבְאֵשׁ עֵינַהּ בְּגַבַר קָיְמַהּ וּבְבַרְתַהּ וּבִבְרַתַּהּ:

רש"י תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה. הגדולים:

(נז) וּבְשִׁלְיָתָהּ הַיּוֹצֵאת מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבָנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי תֹאכְלֵם בְּחֹסֶר כֹּל בַּסָּתֶר בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אוֹיִבְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ: וּבְזֵעֶר בְּנָהָא דְּיִפְקוּן מִנַּהּ וּבִבְנָהָא דִּי תְלִיד אֲרֵי תֵּיכְלִנוּן בַּחֶסִירוּת כֹּלָּא בְּסִתְרָא בִּצְיָרָא וּבְעַקְתָא דִּי יָעֵק לָךְ סָנְאָךְ בְּקִרְוָיְךָ:

רש"י ובשליתה. בניה הקטנים. בכלן תהא עינה צרה כשתאכל את האחד מלתן לאשר אצלה מן הבשר. נט והפלא ה' את מכתך. מפלאות ומבדלות משאר מכות: ונאמנות. ליסרך לקים שליחותן:

(נח) אִם לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: אִם לָא תִטַּר לְמֶעְבַּד יָת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא דִּכְתִיבִין בְּסִפְרָא הָדֵין לְמִדְחַל יָת שְׁמָא יְקִירָא וּדְחִילָא הָדֵין יָת יְיָ אֱלָהָךְ: (נט) וְהִפְלָא יְהוָה אֶת מַכֹּתְךָ וְאֵת מַכּוֹת זַרְעֶךָ מַכּוֹת גְּדֹלוֹת וְנֶאֱמָנוֹת וָחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים: וְיַפְרֵשׁ יְיָ יָת מְחָתָךְ וְיָת מָחַת בְּנָיךְ מָחַן רַבְרְבָן וּמְהֵימְנָן וּמַכְתְּשִׁין בִּישִׁין וּמְהֵימְנִין: (ס) וְהֵשִׁיב בְּךָ אֵת כָּל מַדְוֵה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָגֹרְתָּ מִפְּנֵיהֶם וְדָבְקוּ בָּךְ: וְיַתֵּב בָּךְ יָת כָּל מַכְתְּשֵׁי מִצְרַיִם דִּי דְחֶלְתָּא מִקֳּדָמֵיהוֹן וְיִדְבְּקוּן בָּךְ:

רש"י אשר יגרת מפניהם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים מכות משנות הבאות על מצרים, היו יראים מהם שלא יבואו גם עליהם, תדע, שכן כתיב (שמות טו, כו) אם שמע וגו' כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, אין מיראין את האדם אלא בדבר שהוא יגור ממנו:

(סא) גַּם כָּל חֳלִי וְכָל מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעְלֵם יְהוָה עָלֶיךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ: אַף כָּל מָרַע וְכָל מָחָא דִּי לָא כְתִיבִין בְּסִפְרָא דְאוֹרַיְתָא הָדָא יַיְתְנוּן יְיָ עֲלָךְ עַד דְּיִשְׁתֵּצָךְ:

רש"י יעלם. לשון עליה:

(סב) וְנִשְׁאַרְתֶּם בִּמְתֵי מְעָט תַּחַת אֲשֶׁר הֱיִיתֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב כִּי לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְתִשְׁתַּאֲרוּן בְּעַם זְעֵר חֶלָף דִּי הֲוֵיתוּן כְּכוֹכְבֵי שְׁמַיָּא לְמִסְגֵי אֲרֵי לָא קַבֶּלְתָּא לְמֵימְרָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ:

רש"י ונשארתם במתי מעט תחת וגו' . מועטין חלף מרבין:

(סג) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר שָׂשׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהֵיטִיב אֶתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם כֵּן יָשִׂישׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וְנִסַּחְתֶּם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: וִיהֵי כְּמָא דְחַדֵי יְיָ עֲלֵיכוֹן לְאוֹטָבָא יָתְכוֹן וּלְאַסְגָאָה יָתְכוֹן כֵּן יֶחֱדֵי יְיָ עֲלֵיכוֹן לְאוֹבָדָא יָתְכוֹן וּלְשֵׁצָאָה יָתְכוֹן וְתִטַּלְטְלוּן מֵעַל אַרְעָא דְאַתְּ עָלֵל לְתַמָּן לְמֵירְתַהּ:

רש"י כן ישיש ה'. את אויביכם עליכם להאביד וגו' : ונסחתם. לשון עקירה וכן (משלי טו, כה) בית גאים יסח ה':

(סד) וֶהֱפִיצְךָ יְהוָה בְּכָל הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד קְצֵה הָאָרֶץ וְעָבַדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ עֵץ וָאָבֶן: וּבַגּוֹיִם הָהֵם לֹא תַרְגִּיעַ וְלֹא יִהְיֶה מָנוֹחַ לְכַף רַגְלֶךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שָׁם לֵב רַגָּז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדַאֲבוֹן נָפֶשׁ: וּבְעַמְמַיָּא הָאִנּוּן לָא תְנוּחַ וְלָא יְהֵי מְנָח לְפַרְסַת רַגְלָךְ וְיִתֵּן יְיָ לָךְ תַּמָּן לֵב דָּחֵל וְחַשְׁכַת עַיְנִין וּמַפְחַן נָפֶשׁ:

רש"י לא תרגיע. לא תנוח, כמו (ישעיה כח, יב) וזאת המרגעה: לב רגז. לב חרד, כתרגומו דחל, כמו (שם יד, ט) שאול מתחת רגזה לך, (שמות טו, יד) שמעו עמים ירגזון, (שמואל ב' כב, ח) מוסדות השמים ירגזו: וכליון עינים. מצפה לישועה ולא תבא:

(סו) וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלָאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ: וּיהוֹן חַיָּיךְ תְּלָן לָךְ מְקָבֵל וּתְהֵי תָוֵה לֵילְיָא וְיוֹמָא וְלָא תְהֵימִין בְּחַיָּיךְ:

רש"י חייך תלאים לך. על הספק, כל ספק קרוי תלוי, שמא אמות היום בחרב הבאה עלינו. ורבותינו דרשו זה הלוקח תבואה מן השוק: ולא תאמין בחייך. זה הסומך על הפלטר:

(סז) בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי יִתֵּן עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי יִתֵּן בֹּקֶר מִפַּחַד לְבָבְךָ אֲשֶׁר תִּפְחָד וּמִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: בְּצַפְּרָא תֵּימַר מָן יִתֵּן רַמְשָׁא וּבְרַמְשָׁא תֵּימַר מָן יִתֵּן צַפְּרָא מִתַּוְהוּת לִבָּךְ דִּי תְהֵי תָוֵה וּמֵחֱזוּ עֵינָיךְ דִּי תְהֵי חָזֵי:

רש"י בבקר תאמר מי יתן ערב. ויהיה הערב של אמש. ובערב תאמר מי יתן בקר. של שחרית, שהצרות מתחזקות תמיד, וכל שעה מרבה קללתה משלפניה:

(סח) וֶהֱשִׁיבְךָ יְהוָה מִצְרַיִם בָּאֳנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא תֹסִיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכַּרְתֶּם שָׁם לְאֹיְבֶיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאֵין קוֹנֶה: וְיָתֵיבִנָּךְ יְיָ מִצְרַיִם בִּסְפִינָן בְּאָרְחָא דִּי אֲמָרִית לָךְ לָא תוֹסֵף עוֹד לְמֶחְזְיֵהּ וְתִזְדַּבְּנוּן תַּמָּן לְבַעֲלֵי דְבָבָךְ לְעַבְדִין וּלְאַמְהָן וְלֵית דָּקְנֵה:

רש"י באניות. בספינות, בשביה: והתמכרתם שם לאיביך. אתם מבקשים להיות נמכרים להם לעבדים ולשפחות: ואין קנה. כי יגזרו עליך הרג וכליון: והתמכרתם. בלע"ז איפורוונדרי"ץ וו"ש [ותמכרו עצמכם] . ולא יתכן לפרש והתמכרתם לשון ונמכרתם על ידי מוכרים אחרים, מפני שנאמר אחריו ואין קונה:

(סט) אֵלֶּה דִבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה לִכְרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלְּבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב: אִלֵּין פִּתְגָמֵי קְיָמָא דִי פַקִיד יְיָ יָת מֹשֶׁה לְמִגְזַר עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא דְמוֹאָב בַּר מִקְיָמָא דִי גְזַר עִמְהוֹן בְּחוֹרֵב:

רש"י לכרת את בני ישראל. שיקבלו עליהם את התורה באלה ובשבועה: מלבד הברית. קללות שבתורת כהנים שנאמרו בסיני:

כט (א) **שביעי** וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפַרְעֹה וּלְכָל עֲבָדָיו וּלְכָל אַרְצוֹ: וּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אַתּוּן חֲזֵיתוּן יָת כָּל דִי עֲבַד יְיָ לְעֵינֵיכוֹן בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְפַרְעֹה וּלְכָל עַבְדּוֹהִי וּלְכָל אַרְעֵהּ: (ב) הַמַּסֹּות הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ הָאֹתֹת וְהַמֹּפְתִים הַגְּדֹלִים הָהֵם: נְסִין רַבְרְבִין דִי חֲזָאָה עֵינָךְ אָתַיָא וּמוֹפְתַיָא רַבְרְבַיָא הָאִנּוּן: (ג) וְלֹא נָתַן יְהוָה לָכֶם לֵב לָדַעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאָזְנַיִם לִשְׁמֹעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְלָא יְהַב יְיָ לְכוֹן לִבָּא לְמִדַע וְעַיְנִין לְמֶחֱזֵי וְאֻדְנִין לְמִשְׁמַע עַד יוֹמָא הָדֵין:

רש"י ולא נתן ה' לכם לב לדעת. להכיר את חסדי הקדוש ברוך הוא ולדבק בו: עד היום הזה. שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמו שכתוב (לקמן לא, ט) ויתנה אל הכהנים בני לוי, באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו, משה רבינו, אף אנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עליה, ויאמרו לנו יום מחר לא לכם נתנה, לנו נתנה. ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם היום הזה נהיית לעם וגו' (לעיל כז, ט) , היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום:

(ד) וְאוֹלֵךְ אֶתְכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לֹא בָלוּ שַׂלְמֹתֵיכֶם מֵעֲלֵיכֶם וְנַעַלְךָ לֹא בָלְתָה מֵעַל רַגְלֶךָ: וְדַבָּרִית יָתְכוֹן אַרְבְּעִין שְׁנִין בְּמַדְבְּרָא לָא בְלִיאַת כְּסוּתְכוֹן מִנְּכוֹן וּמְסָנָךְ לָא:עַדּוֹ מֵעַל רַגְלָךְ: (ה) לֶחֶם לֹא אֲכַלְתֶּם וְיַיִן וְשֵׁכָר לֹא שְׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לַחְמָא לָא אֲכַלְתּוּן וַחֲמַר חֲדַת וְעַתִּיק לָא שְׁתֵיתוּן בְּדִיל דְתִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן: (ו) **מפטיר** וַתְּבֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן וְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן לִקְרָאתֵנוּ לַמִּלְחָמָה וַנַּכֵּם: וַאֲתַתּוּן לְאַתְרָא הָדֵין וּנְפַק סִיחוֹן מַלְכָּא דְחֶשְׁבּוֹן וְעוֹג מַלְכָּא דְמַתְנָן לְקֳדָמוּתָנָא לַאֲגָחָא קְרָבָא וּמְחוֹנוּן:

רש"י ותבאו אל המקום הזה. עתה אתם רואים עצמכם בגדלה וכבוד, אל תבעטו במקום ואל ירום לבבכם, ושמרתם את דברי הברית הזאת. דבר אחר ולא נתן ה' לכם לב לדעת, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה, ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואלך יקפיד ולפיכך (פסוק ח) ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו' :

(ז) וְנִגַּף אֶת אַרְצָם וַנִּתְּנָהּ לְנַחֲלָה לָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשִּׁי: וּנְסַבְנָא יָת אַרְעֲהוֹן וְיָהַבְנַהּ לְאַחֲסָנָא לִשְׁבְטָא דְרְאוּבֵן וּלְשִׁבְטָא דְגָד וּלְפַלְגוּת שִׁבְטָא דְמְנַשֶּׁה: (ח) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תַּשְׂכִּילוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: וְתִטְרוּן יָת פִּתְגָמֵי קְיָמָא הָדָא וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן בְּדִיל דְתִצְלְחוּן יָת כָּל דִּי תַּעְבְּדוּן: פפפ:

הפטרת כי תבוא - ישעיה ס

ס (א) קוּמִי אוֹרִי כִּי בָא אוֹרֵךְ וּכְבוֹד יְהוָה עָלַיִךְ זָרָח: (ב) כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ וַעֲרָפֶל לְאֻמִּים וְעָלַיִךְ יִזְרַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עָלַיִךְ יֵרָאֶה: (ג) וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זַרְחֵךְ: (ד) שְׂאִי סָבִיב עֵינַיִךְ וּרְאִי כֻּלָּם נִקְבְּצוּ בָאוּ לָךְ בָּנַיִךְ מֵרָחוֹק יָבֹאוּ וּבְנֹתַיִךְ עַל צַד תֵּאָמַנָה: (ה) אָז תִּרְאִי וְנָהַרְתְּ וּפָחַד וְרָחַב לְבָבֵךְ כִּי יֵהָפֵךְ עָלַיִךְ הֲמוֹן יָם חֵיל גּוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ: (ו) שִׁפְעַת גְּמַלִּים תְּכַסֵּךְ בִּכְרֵי מִדְיָן וְעֵיפָה כֻּלָּם מִשְּׁבָא יָבֹאוּ זָהָב וּלְבוֹנָה יִשָּׂאוּ וּתְהִלֹּת יְהוָה יְבַשֵּׂרוּ: (ז) כָּל צֹאן קֵדָר יִקָּבְצוּ לָךְ אֵילֵי נְבָיוֹת יְשָׁרְתוּנֶךְ יַעֲלוּ עַל רָצוֹן מִזְבְּחִי וּבֵית תִּפְאַרְתִּי אֲפָאֵר: (ח) מִי אֵלֶּה כָּעָב תְּעוּפֶינָה וְכַיּוֹנִים אֶל אֲרֻבֹּתֵיהֶם: (ט) כִּי לִי אִיִּים יְקַוּוּ וְאֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ בָּרִאשֹׁנָה לְהָבִיא בָנַיִךְ מֵרָחוֹק כַּסְפָּם וּזְהָבָם אִתָּם לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיִךְ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֵאֲרֵךְ: (י) וּבָנוּ בְנֵי נֵכָר חֹמֹתַיִךְ וּמַלְכֵיהֶם יְשָׁרְתוּנֶךְ כִּי בְקִצְפִּי הִכִּיתִיךְ וּבְרְצוֹנִי רִחַמְתִּיךְ: (יא) וּפְתְחוּ שְׁעָרַיִךְ תָּמִיד יוֹמָם וָלַיְלָה לֹא יִסָּגְרוּ לְהָבִיא אֵלַיִךְ חֵיל גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם נְהוּגִים: (יב) כִּי הַגּוֹי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא יַעַבְדוּךְ יֹאבֵדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֹב יֶחֱרָבוּ: (יג) כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן אֵלַיִךְ יָבוֹא בְּרוֹשׁ תִּדְהָר וּתְאַשּׁוּר יַחְדָּו לְפָאֵר מְקוֹם מִקְדָּשִׁי וּמְקוֹם רַגְלַי אֲכַבֵּד: (יד) וְהָלְכוּ אֵלַיִךְ שְׁחוּחֵי בְּנֵי מְעַנַּיִךְ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עַל כַּפּוֹת רַגְלַיִךְ כָּל מְנַאֲצַיִךְ וְקָרְאוּ לָךְ עִיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: (טו) תַּחַת הֱיוֹתֵךְ עֲזוּבָה וּשְׂנוּאָה וְאֵין עוֹבֵר וְשַׂמְתִּיךְ לִגְאוֹן עוֹלָם מְשׂוֹשׂ דּוֹר וָדוֹר: (טז) וְיָנַקְתְּ חֲלֵב גּוֹיִם וְשַׁד מְלָכִים תִּינָקִי וְיָדַעַתְּ כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֵךְ וְגֹאֲלֵךְ אֲבִיר יַעֲקֹב: (יז) תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבַּרְזֶל אָבִיא כֶסֶף וְתַחַת הָעֵצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת הָאֲבָנִים בַּרְזֶל וְשַׂמְתִּי פְקֻדָּתֵךְ שָׁלוֹם וְנֹגְשַׂיִךְ צְדָקָה: (יח) לֹא יִשָּׁמַע עוֹד חָמָס בְּאַרְצֵךְ שֹׁד וְשֶׁבֶר בִּגְבוּלָיִךְ וְקָרָאת יְשׁוּעָה חוֹמֹתַיִךְ וּשְׁעָרַיִךְ תְּהִלָּה: (יט) לֹא יִהְיֶה לָּךְ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וּלְנֹגַהּ הַיָּרֵחַ לֹא יָאִיר לָךְ וְהָיָה לָךְ יְהוָה לְאוֹר עוֹלָם וֵאלֹהַיִךְ לְתִפְאַרְתֵּךְ: (כ) לֹא יָבוֹא עוֹד שִׁמְשֵׁךְ וִירֵחֵךְ לֹא יֵאָסֵף כִּי יְהוָה יִהְיֶה לָּךְ לְאוֹר עוֹלָם וְשָׁלְמוּ יְמֵי אֶבְלֵךְ: (כא) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ נֵצֶר (מטעו) מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר: (כב) הַקָּטֹן יִהְיֶה לָאֶלֶף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עָצוּם אֲנִי יְהוָה בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה נגעים פרק ו

א. גּוּפָהּ שֶׁל בַּהֶרֶת, כִּגְרִיס הַקִּלְקִי מֻרְבָּע. מְקוֹם הַגְּרִיס, תֵּשַׁע עֲדָשׁוֹת. מְקוֹם עֲדָשָׁה, אַרְבַּע שְׂעָרוֹת. נִמְצְאוּ שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ שְׂעָרוֹת:

ברטנורה (א) **גופה של בהרת כגריס**. חצי פול: **הקלקי**. שם מקום. ופולין שבו גדולים: **מרובע**. וזה שיעור מצומצם שבבהרת. ואם היה הנגע עגול או על צורה אחרת, אם יש בו כדי שיכנס בתוך הנגע כגריס הקלקי מרובע, טמא. ואם לאו, טהור:

ב. בַּהֶרֶת כַּגְּרִיס וּבָהּ מִחְיָה כַּעֲדָשָׁה, רָבְתָה הַבַּהֶרֶת, טְמֵאָה. נִתְמַעֲטָה, טְהוֹרָה. רָבְתָה הַמִּחְיָה, טְמֵאָה. נִתְמָעֲטָה, טְהוֹרָה:

ברטנורה (ב) **רבתה הבהרת**. מבחוץ: **טמאה**. משום פשיון: **נתמעטה טהורה**. דליכא כגריס: **רבתה המחיה**. וכנסה בבהרת: **טהורה**. דאין המחיה מבוצרת, דבעינן בהרת כעדשה מכל צד סביב למחיה:

ג. בַּהֶרֶת כַּגְּרִיס וּבָהּ מִחְיָה פְּחוּתָה מִכַּעֲדָשָׁה, רָבְתָה הַבַּהֶרֶת, טְמֵאָה. נִתְמָעֲטָה, טְהוֹרָה. רָבְתָה הַמִּחְיָה, טְמֵאָה. נִתְמָעֲטָה, רַבִּי מֵאִיר מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִים, שֶׁאֵין הַנֶּגַע פּוֹשֶׂה לְתוֹכָהּ:

ברטנורה (ג) **רבתה הבהרת**. מבחוץ: **טמאה**. שהרי פשתה בעור: **נתמעטה טהורה**. ואפילו היתה המחיה כעדשה: **רבתה המחיה**. ונעשית כעדשה, טמאה: **נתמעטה**. שפשתה הבהרת עליה: **ר' מאיר מטמא**. דחשיב ליה פשיון מבפנים כמו מבחוץ: **וחכמים מטהרים**. דפשיון שבפנים לא חשיב פשיון. והלכה כחכמים:

ד. בַּהֶרֶת יְתֵרָה מִכַּגְּרִיס וּבָהּ מִחְיָה יְתֵרָה מִכַּעֲדָשָׁה, רַבּוּ אוֹ שֶׁנִּתְמָעֲטוּ, טְמֵאִין, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְמָעֲטוּ מִכַּשְּׁעוּר:

ברטנורה (ד) **שלא יתמעטו מכשיעור**. בהרת מכגריס, ומחיה מכעדשה:

ה. בַּהֶרֶת כַּגְּרִיס וּמִחְיָה כָּעֲדָשָׁה מַקַּפְתָּהּ וְחוּץ לַמִּחְיָה בַּהֶרֶת, הַפְּנִימִית לְהַסְגִּיר, וְהַחִיצוֹנָה לְהַחְלִיט. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אֵין הַמִּחְיָה סִימָן טָמְאָה לַחִיצוֹנָה, שֶׁהַבַּהֶרֶת לְתוֹכָהּ. נִתְמָעֲטָה וְהָלְכָה לָהּ, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אִם מִבִּפְנִים הִיא כָלָה, סִימַן פִּשְׁיוֹן לַפְּנִימִית, וְהַחִיצוֹנָה טְהוֹרָה. וְאִם מִבַּחוּץ, הַחִיצוֹנָה טְהוֹרָה, וְהַפְּנִימִית לְהַסְגִּיר. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ טְהוֹרָה:

ברטנורה (ה) **בהרת כגריס**. מרובע ורצועה של בשר חי ברוחב כעדשה מקפת אותה מסביב, ולחוץ לאותו בשר חי מקפת בהרת כגריס מסביב, והרי יש כאן שתי בהרות, אחת פנימית ואחת חיצונה, ומחיה מפסקת ביניהן סביב: **הפנימית להסגיר**. דאין לה מחיה באמצעה: **והחיצונה להחליט**. דמחיה המקפת לפנימית סימן טומאה לחיצונה, שהרי היא מבוצרת באמצעה: **שהבהרת בתוכה**. לפי שהבהרת לתוכה אינה חשובה

סימן טומאה לחיצונה, דבעינן מבוצרת, נגע מכאן ונגע מכאן ומחיה באמצע, [בלי הפסק דבר אחר בתוך המחיה], והכא יש כאן נגע ומחיה ונגע ומחיה ונגע. ואין הלכה כר' יוסי: **נתמעטה המחיה**. שפשתה הבהרת עליה: **והלכה לה**. או שהלכה לה כולה: **אם מבפנים היא כלתה**. שבהרת הפנימית כיסתה המחיה: **סימן פשיון לפנימית**. ומחליטה, שהרי פשתה מבחוץ: **והחיצונה טהורה**. שהלכה מחיתה או נתמעטה מכעדשה: **אם מבחוץ**. שהבהרת החיצונה כיסתה המחיה: **החיצונה טהורה**. שנתמעטה מחיתה או הלכה, ופשיון ליכא שאין הנגע פושה לתוכה: **והפנימית להסגיר**. שהנגע עמד בעיניו: **בין כך ובין כך**. בין כלתה מבפנים בין כלתה מבחוץ: **טהורה**. שכשם שאם פשתה החיצונה למחיה שבתוכה אינו פשיון, כך כשפשתה הפנימית למחיה שבתוך הבהרת החיצונה אינו פשיון והלכה כר' עקיבא:

ו. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, אֵימָתַי, בִּזְמַן שֶׁהִיא כָעֲדָשָׁה מוּבֵאת. הָיְתָה יְתֵרָה מִכָּעֲדָשָׁה, הַמּוֹתָר סִימַן פִּשְׁיוֹן לַפְּנִימִית, וְהַחִיצוֹנָה טְמֵאָה. הָיָה בּוֹהַק פָּחוֹת מִכָּעֲדָשָׁה, סִימַן פִּשְׁיוֹן לַפְּנִימִית, וְאֵין סִימַן פִּשְׁיוֹן לַחִיצוֹנָה:

ברטנורה (ו) **אימתי**. החיצונה טהורה כשפשתה הפנימית או החיצונה על מחיה, דאמרן לעיל שהחיצונה טהורה, הני מילי בזמן שהיא כעדשה מובאת, שהמחיה כעדשה מצומצמת לא פחות ולא יותר. אבל אם היתה המחיה יתירה מכעדשה: המותר סימן פשיון לפנימית, והחיצונה טמאה. כלומר, אם פשתה הפנימית על אותו מותר, שתיהן להחליט פנימית משום פשיון, וחיצונה משום מחיה. ואם פשתה החיצונה על אותו מותר, מכל מקום החיצונה להחליט משום מחיה, והפנימית להסגיר. ואין הלכה כר' שמעון: **היה בוהק פחות מכעדשה**. סמוך לפנימית, והחיצונה מקפת לבוהק: **סימן פשיון לפנימית**. אם פשתה הפנימית וכיסתה את הבוהק, הפנימית להחליט, שהרי פשתה מבחוץ. ואם החיצונה פשתה וכיסתה את הבוהק, אינו סימן פשיון לחיצונה, שאין הנגע פושה לתוכו. והאי דנקט בוהק פחות מכעדשה, דאם היה כעדשה היה מטמא משום מחיה דקיימא לן מחיה מטמאה בכל המראות. אבל פחות מכעדשה אין כאן מחיה, דאין מחיה פחותה מכעדשה:

ז. עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה רָאשֵׁי אֲבָרִין בָּאָדָם שֶׁאֵינָן מִטַּמְּאִין מִשּׁוּם מִחְיָה, רֹאשֵׁי אֶצְבְּעוֹת יָדַיִם וְרַגְלַיִם, וְרֹאשֵׁי אָזְנַיִם, וְרֹאשׁ הַחֹטֶם, וְרֹאשׁ הַגְּוִיָּה, וְרָאשֵׁי הַדַּדִּים שֶׁבָּאִשָּׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף שֶׁל אִישׁ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף הַיַּבָּלוֹת וְהַדִּדְלְדוּלִין אֵינָן מִטַּמְּאִין מִשּׁוּם מִחְיָה:

ברטנורה (ז) **שאינן מיטמאין משום מחיה**. דכתיב וראהו הכהן, בעינן שיראה את הנגע עם המחיה כולו כאחד, וכשיש כגריס בראש החוטם או בראשי אצבעות הוא שופע

אילך ואילך ואינו יכול לראות כולו כאחד: **ראשי אזנים**. נחשבים כאחד. וכן ראשי דדין. ואין הלכה כרבי יהודה שמנה ראשי דדין שבאיש: **וראש הגויה**. הוא גיד האמה: **ויבלות**. לשון [או חרוץ או יבלת] (ויקרא כב). פורו"ש בלע"ז: **ודלדולין**. בשר שפירש ונדלדל. ואית דגרסי, ותלתולין, בשר שנעשה כמו תל גבוה. ואין הלכה כר' אליעזר:

ח. אֵלּוּ מְקוֹמוֹת בָּאָדָם שֶׁאֵינָן מִטַּמְּאִין בַּבַּהֶרֶת, תּוֹךְ הָעַיִן, תּוֹךְ הָאֹזֶן, תּוֹךְ הַחֹטֶם, תּוֹךְ הַפֶּה, הַקְּמָטִין, וְהַקְּמָטִין שֶׁבַּצַּוָּאר, תַּחַת הַדַּד, וּבֵית הַשֶּׁחִי, כַּף הָרֶגֶל, וְהַצִּפֹּרֶן, הָרֹאשׁ, וְהַזָּקֵן, הַשָּׁחִין וְהַמִּכְוָה וְהַקֶּדַח הַמּוֹרְדִין, אֵינָן מִטַּמְּאִין בַּנְּגָעִים, וְאֵינָן מִצְטָרְפִים בַּנְּגָעִים, וְאֵין הַנֶּגַע פּוֹשֶׂה לְתוֹכָן, וְאֵינָן מִטַּמְּאִין מִשּׁוּם מִחְיָה, וְאֵין מְעַכְּבִין אֶת הַהוֹפֵךְ כֻּלּוֹ לָבָן. חָזַר הָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן וְנִקְרְחוּ, הַשָּׁחִין וְהַמִּכְוָה וְהַקֶּדַח וְנַעֲשׂוּ צָרֶבֶת, הֲרֵי אֵלּוּ מִטַּמְּאִין בַּנְּגָעִים, וְאֵינָן מִצְטָרְפִין בַּנְּגָעִים, וְאֵין הַנֶּגַע פּוֹשֶׂה לְתוֹכָן, וְאֵינָן מִטַּמְּאִין מִשּׁוּם מִחְיָה, אֲבָל מְעַכְּבִין אֶת הַהוֹפֵךְ כֻּלּוֹ לָבָן. הָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן עַד שֶׁלֹּא הֶע�ֶלוּ שֵׂעָר, וְהַדַּלְדּוּלִין שֶׁבָּרֹאשׁ וְשֶׁבַּזָּקֵן, נִדּוֹנִין כְּעוֹר הַבָּשָׂר:

ברטנורה (ח) **שאינן מיטמאין בבהרת**. בארבעה מראות נגעים, שאת ותולדתה בהרת ותולדתה: **תוך העין תוך האוזן**. שכל אלו אינן חשובים כעור בשר, והכתוב אומר (שם יג) והיה בעור בשרו: **הקמטין**. שבשאר הגוף: **והקמטין שבצואר**. תנא סיפא, לגלויי דקמטין דרישא קמטין של שאר הגוף הן, דלא תימא קמטין דצואר דוקא דלא מתחזי כאחריני: **תחת הדד**. כשנראית כמניקה את בנה, מה שאינו נראה באותה שעה אינו מטמא: **ובית השחי**. כשנראה כמוסק זיתים: **כף הרגל**. מה שתחת [הקערורית] של הרגל. דכל אלו אינן עור בשר הנראה: **והצפורן**. לא חשיבא עור בשר: **הראש והזקן**. אינן מיטמאין בבהרת, דכתיב (שם) נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא, אין לראש ולזקן טומאה אלא טומאת נתקין בלבד: **השחין והמכוה והקדח המורדין**. שלא נתרפאו יפה ולא נקרם העור שלהם כקליפת השום: **אין מיטמאין**. משום נגע דבשחין כתיב (שם) שחין ונרפא, ובמכוה נמי כתיב (שם) והיתה מחית המכוה: **קדח**. הוא שחין שבא מחמת דבר אחר, כגון מחמת מכת אבן או עץ או גפת או סיד, ומכוה נמי שלא באה מחמת האש עצמו אלא מחמת תולדות האש כגון רמץ חם וגפסית חם, כל אלו קרויין קדח. לשון כקדוח אש המסים. וקדח המורד נמי שלא נתרפא ולא העלה קרום כקליפת השום, אינו מטמא משום נגע: **המורדים**. כל זמן שלא נתרפאו שלא העלו קרום, קרויין מורדים, כלומר שעדיין עומדים במרדם. ואית דגרסי מוררים בשני רישי"ן. לשון רר בשרו (ויקרא טו): **ואין מצטרפים בנגעים**. אם היה חצי גריס נגע בעור בשרו וחצי גריס באחד מן המקומות הללו, אין מצטרפים לכגריס: **ואין הנגע פושה לתוכן**. דכיון דלא מיטמאו באום, לא

מיטמאו נמי בפשיון: **ואינם מיטמאין משום מחיה**. דאם פרח בכולו ויש בראשו או בכף רגלו או בקמטין בשר חי, אין מיטמאין משום מחיה. אי נמי, אם היה אחד מן המקומות הללו מבוצר בתוך הנגע, אינו מיטמא משום מחיה: ואינם מעכבים את ההופך כולו לבן. אם פרחה הצרעת בכולו חוץ מאחד המקומות הללו, אין מעכבין, דכתיב (ויקרא יג) וכסתה הצרעת את כל עור הנגע, עור הראוי להיות בו נגע, פרט לאלו שאין מיטמאין משום נגע: **חזר הראש והזקן ונקרחו**. שנקרח השער שהיה בהן ונעשו כעור בשר. וכן השחין והמכוה והקדח שנעשו צרבת, שנתרפאו וקרם עליהם עור כקליפת השום: **הרי אלו מיטמאין בנגעים**. בארבעה מראות. והוא הדין דהוה מצי למתני נתפשטו הקמטין נמי מיטמאין בנגעים: **ואין מצטרפין בנגעים**. ראש וזקן אין מצטרפין. וכן עור הבשר והזקן, או עור הבשר והראש, אין מצטרפין. דאם בא לו חצי גריס נתק בראש אי נמי חצי גריס נתק בזקן וחצי גריס שחין וחצי גריס מכוה, אין מצטרפין לכגריס: **ואין הנגע פושה לתוכן**. נגע של עור בשר אין פושה לא בנתק הראש ולא בנתק הזקן ולא בשחין ולא במכוה, דלא חשיבי כעור בשר: **ואין מיטמאין משום מחיה**. דנתקים מיטמאין בשער צהוב ופשיון. ושחין ומכוה בשער לבן ופשיון: **אבל מעכבין את ההופך כולו לבן**. שאם פרחה הצרעת בכולו ונשאר הראש או הזקן שנקרחו שלא פרחה הצרעת בהן, או השחין והמכוה והקד שנעשו צרבת, טמא עד שיפרח בכולו: **הראש והזקן שלא העלו שער**. כגון קטן שלא צמח זקנו או לא השעיר ראשו, נידונים כעור בשר ליטמא בבהרת. וכן הדלדולין שבראש ובזקן דלית בהו שער נידונים כעור בשר, ומעכבים את הפריחה, והנגע פושה לתוכן, ומצטרפין לכגריס:

גמרא נדה דף ל ע"ב

רִבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: יוֹם אַרְבָּעִים וְאֶחָד תֵּשֵׁב לְזָכָר וּלְנִדָּה וְכוּ'. תַּנְיָא רִבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: טְמֵא וְטָהֵר בְּזָכָר וְטָמֵא וְטָהֵר בִּנְקֵבָה. מַה כְּשֶׁטְּמֵא וְטָהֵר בְּזָכָר יְצִירָתוֹ כְּיוֹצֵא בּוֹ אַף כְּשֶׁטְּמֵא וְטָהֵר בִּנְקֵבָה יְצִירָתָהּ כְּיוֹצֵא בָּהּ. אָמְרוּ לוֹ: אֵין לְמֵדִין יְצִירָה מִטֻּמְאָה. אָמְרוּ לוֹ לְרִבִּי יִשְׁמָעֵאל: מַעֲשֶׂה בְּקִלְיאוּפְטְרָא מַלְכַּת אַלֶכְסַנְדְּרוֹס שֶׁנִּתְחַיְּבוּ שִׁפְחוֹתֶיהָ הֲרִיגָה לַמַּלְכוּת וּבְדָקָן וּמְצָאָן זֶה וְזֶה לְאַרְבָּעִים וְאֶחָד. אָמַר לָהֶן: אֲנִי מֵבִיא רְאָיָה מִן הַתּוֹרָה וְאַתֶּם מְבִיאִין לִי רְאָיָה מִן הַשּׁוֹטִים. מַאי רְאָיָה מִן הַתּוֹרָה? אִילֵימָא טְמֵא וְטָהֵר בְּזָכָר וְטָמֵא וְטָהֵר בִּנְקֵבָה וְכוּ'. הָא קָאָמְרִי לֵיהּ אֵין דָּנִין יְצִירָה מִטֻּמְאָה. אָמַר קְרָא: תֵּלֵד הוֹסִיף לָהּ הַכָּתוּב לֵדָה אַחֶרֶת בִּנְקֵבָה. וּמַאי רְאָיָה מִן הַשּׁוֹטִים אֵימוּר נְקֵבָה קְדִים וְאִיעֻבּוּר מ' יוֹמִין קְמֵי זָכָר. וְרַבָּנָן סָמְכִי דְּנַפְצָא אַשְׁקִינְהוּ. וְרִבִּי יִשְׁמָעֵאל אִיכָּא גּוּפָא דְּלֹא מְקַבֵּל סָמְכִי. אָמַר לָהֶם רִבִּי יִשְׁמָעֵאל: מַעֲשֶׂה בְּקִלְיוּפְטְרָא מַלְכַּת יְוָנִים שֶׁנִּתְחַיְּבוּ שִׁפְחוֹתֶיהָ הֲרִיגָה לַמַּלְכוּת

וּבְדָקָן וּמְצָאָן זָכָר לְאַרְבָּעִים וְאֶחָד וּנְקֵבָה לִשְׁמוֹנִים וְאֶחָד. אָמְרוּ לוֹ: אֵין מְבִיאִין רְאָיָה מִן הַשּׁוֹטִים מַאי טַעֲמָא: הַךְ דְּנְקֵבָה אַייְתְרָה אַרְבָּעִין יוֹמִין וְהָדָר אִיעֲבַּר. וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל לְשׁוֹמֵר מְסָרִינְהוּ. וְרַבָּנָן אֵין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לְעֲרָיוֹת אֵימָא שׁוֹמֵר גּוּפֵהּ בָּא עָלֶיהָ וְדִילְמָא אִי קָרְעוּהָ לְהַךְ דְּנְקֵבָה בְּאַרְבָּעִין וְחַד הֲוָה מִשְׁתַּכְחָא כְּזָכָר. אָמַר אַבַּיֵי בְּסִימָנֵיהוֹן שַׁוְיָן:

רש"י **טימא וטיהר בזכר**. מ' יום בין שתיהן ז' לטומאה ול"ג יום לימי טוהר: **נתחייבו הריגה**. ומתוך שעומדות ליהרג ניסו בהם ויחדום לביאה וקרעו שתיהם לסוף ארבעים ונמצא אחד זכר ואחד נקבה: **תלד**. דאם נקבה תלד קרא יתירה הוא דמצי למכתב ואם נקבה וטמאה שבועים דהא כתיב לעיל וילדה זכר: **מקמי זכר**. ואע"ג שיחדום לבעול ביום אחד שמא מעוברת היתה קודם לכן: **סמא דנפצא**. סם שמפלת בו ומנפצה כל זרע שבמעים קודם לכן: **לשומר מסרינהו**. שלא בא אדם עליה אלא אותו היום: **ודלמא אי קרעוהו וכו'**. לר"י פריך נהי נמי דלשומר מסרינהו אפ"ה מנלן שלא נוצרה נקבה עד פ"א דלמא אי קרעוה להך ליום מ"א הוה משתכחא: **בסימנהון שוין**. נקבה שנמצא ליום פ"א לא היו אבריה ושערה וצפרניה אלא כשיעור של זכר ליום מ"א:

זוהר ויקהל דף ר"ח ע"ב

צְלוֹתָא דְּשַׁבַּתָּא דְּעַמָּא קַדִּישָׁא תְּלַת צְלוֹתִין אִשְׁתַּכְּחוּ בְּהַאי יוֹמָא לְקַבֵּל תְּלַת שַׁבַּתֵּי וְאוֹקְמוּהָ וְכֻלְּהוּ חַד. כֵּיוָן דְּעָאלוּ עַמָּא קַדִּישָׁא לְבֵי כְּנִישְׁתָּא אָסוּר לְאִשְׁתַּדָּלָא אֲפִלּוּ בְּצוֹרֶךְ בֵּי כְּנִישְׁתָּא אֶלָּא בְּמִלֵּי תֻּשְׁבְּחָן וּצְלוֹתָא וְאוֹרַיְתָא. וְכִדְקָא חָזֵי לוֹן. וּמַאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּמִלִּין אָחֳרָנִין וּבְמִלִּין דְּעָלְמָא דָּא אִיהוּ בַּר נַשׁ דְּקָא מְחַלֵּל שַׁבַּתָּא לֵית לֵיהּ חוּלָקָא בְּעַמָּא דְּיִשְׂרָאֵל. תְּרֵין מַלְאָכִין מְמַנָּן עַל דָּא בְּיוֹמָא דְּשַׁבַּתָּא וְאִנּוּן שַׁוִּין יְדֵיהוֹן עַל רֵישֵׁיהּ וְאָמְרֵי וַוי לְפִלָנְיָא דְּלֵית לֵיהּ חוּלָקָא בְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְעַל דָּא בָּעֵי לְאִשְׁתַּדְּלָא בִּצְלוֹתָא וּבְשִׁירִין וּבְתֻשְׁבְּחָן דְּמָארֵיהוֹן וּלְאִשְׁתַּדְּלָא בְּאוֹרַיְתָא. הַאי יוֹמָא אִיהוּ יוֹמָא דְּנִשְׁמָתִין דְּאִתְעַטָּרָא הַהוּא צְרוֹרָא דְּנִשְׁמָתִין בְּתֻשְׁבְּחָן דְּמָארֵיהוֹן. בְּגִין כָּךְ מְשַׁבְּחֵי בְּתֻשְׁבְּחָן תּוּשְׁבַּחְתָּא דְּנִשְׁמָתָא וְהָיְנוּ נִשְׁמַת כָּל חַי תְּבָרֵךְ אֶת שִׁמְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְרוּחַ כָּל בָּשָׂר וְכוּ'. וְלֵית תֻּשְׁבַּחְתָּא אֶלָּא בְּסִטְרָא דְּנִשְׁמָתָא וְרוּחָא. וְהַאי יוֹמָא קַיְימָא בְּרוּחָא וְנִשְׁמָתָא וְלָאו דְּגוּפָא:

תרגום הזוהר תְּפִלַּת הַשַּׁבָּת שֶׁל עַם הַקָּדוֹשׁ. שָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת נִמְצָאִים בַּיּוֹם הַזֶּה כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ שַׁבָּתוֹת, וְהֶעֱמִידוּהוּ. וְכֻלָּם אֶחָד. וְכֵיוָן שֶׁבָּאוּ הָעָם הַקָּדוֹשׁ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אָסוּר לַעֲסֹק אֲפִלּוּ בְּצָרְכֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת אֶלָּא בְּדִבְרֵי תֻּשְׁבָּחוֹת, תְּפִלָּה וְתוֹרָה, וְכָרָאוּי לָהֶם. וּמִי שֶׁעוֹסֵק בְּדְבָרִים אֲחֵרִים וּבְדִבְרֵי הָעוֹלָם, זֶה הוּא אָדָם שֶׁמְּחַלֵּל שַׁבָּת, אֵין לוֹ חֵלֶק בָּעָם יִשְׂרָאֵל. שְׁנֵי מַלְאָכִים מְמוּנִים עַל זֶה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וְהֵם מֵשִׂימִים יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁוֹ, וְאוֹמְרִים, אוֹי לְפִלוֹנִי, שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶק בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְעַל כֵּן צְרִיכִים לְהִשְׁתַּדֵּל בִּתְפִלּוֹת וְשִׁירוֹת

וְתִשְׁבָּחוֹת לְאֲדוֹנָם, וְלַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. יוֹם הַזֶּה הוּא יוֹם שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁנִּתְעַטֵּר צָרוֹר הַהוּא שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁהוּא הַבִּינָה, וְעַל כֵּן מְשַׁבְּחִים בְּתִשְׁבָּחוֹת הַתִּשְׁבָּחָה שֶׁל הַנְּשָׁמָה, וְהַיְנוּ, נְשָׁמַת כָּל חַי תְּבָרֵךְ אֶת שִׁמְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְרוּחַ וְכוּ'. וְאֵין תִּשְׁבָּחָה אֶלָּא מִצַּד הַנְּשָׁמָה וְהָרוּחַ. וְיוֹם הַזֶּה עוֹמֵד בִּבְחִינַת רוּחַ וּנְשָׁמָה, וְאֵינוֹ שֶׁל הַגּוּף.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פרק י

א. הַבּוֹנֶה כָּל שֶׁהוּא חַיָּב הַמַּשְׁוֶה פְּנֵי הַקַּרְקַע בְּבֵית כְּגוֹן שֶׁהִשְׁפִּיל תֵּל אוֹ גֵּיא זֶה בּוֹנֶה וְחַיָּב. אֶחָד נָתַן אֶת הָאֶבֶן וְאֶחָד נָתַן אֶת הַטִּיט הַנּוֹתֵן הַטִּיט חַיָּב. וּבְנִדְבָּךְ הָעֶלְיוֹן אֲפִלּוּ הֶעֱלָה אֶת הָאֶבֶן וְהִנִּיחָהּ עַל גַּבֵּי הַטִּיט חַיָּב שֶׁהֲרֵי אֵין מַנִּיחִין עָלֶיהָ טִיט אַחֵר וְהַבּוֹנֶה עַל גַּבֵּי כֵּלִים פָּטוּר: **ב**. הָעוֹשֶׂה אֹהֶל קְבוּעַ הֲרֵי זֶה תּוֹלְדַת בּוֹנֶה וְחַיָּב. וְכֵן הָעוֹשֶׂה כְּלִי אֲדָמָה כְּגוֹן תַּנּוּר וְחָבִית קְדֵם שֶׁיִּשְׂרְפוּ הֲרֵי זֶה תּוֹלְדַת בּוֹנֶה וְחַיָּב. וְכֵן הַמְגַבֵּן אֶת הַגְּבִינָה הֲרֵי זֶה תּוֹלְדַת בּוֹנֶה וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּגַבֵּן כִּגְרָגֶרֶת. הַמַּכְנִיס יַד הַקֻּרְדֹּם בְּתוֹךְ הָעֵץ שֶׁלּוֹ הֲרֵי זֶה תּוֹלְדַת בּוֹנֶה וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בּוֹ וְכֵן הַתּוֹקֵעַ עֵץ בְּעֵץ בֵּין שֶׁתָּקַע בְּמַסְמֵר בֵּין שֶׁתָּקַע בָּעֵץ עַצְמוֹ עַד שֶׁנִּתְאַחֵד זֶה תּוֹלְדַת בּוֹנֶה וְחַיָּב:

מוסר

שערי תשובה דף כח

מִי שֶׁלּוֹעֵג תָּמִיד לִדְבָרִים וְלִפְעָלוֹת וְאֵין דַּעְתּוֹ לְהַבָּזוֹת בַּעֲלֵיהֶן אַף מַרְחִיק הַדְּבָרִים שֶׁאֵין לְהַרְחִיקָם וּמַרְחִיק תּוֹחֶלֶת הַפְּעָלוֹת שֶׁיֵּשׁ תִּקְוָה לְתוֹעַלְתָּם וְעַל זֶה נֶאֱמַר (משלי יז) בָּז לְדָבָר יֵחָבֵל לוֹ וְאָמְרוּ אַל תְּהִי בָז לְכָל אָדָם וְאַל תְּהִי מַפְלִיג לְכָל דָּבָר שֶׁאֵין לְךָ אָדָם שֶׁאֵין לוֹ שָׁעָה וְאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ מָקוֹם. וְהַלֵּץ הַזֶּה הֶבִיאָהוּ לְמִדָּתוֹ הָרָעָה הֱיוֹתוֹ חָכָם בְּעֵינָיו. וּפְעָמִים שֶׁתָּבִיא הַמִּדָּה הַזֹּאת אֶת הָאָדָם לִידֵי מִינוּת לְהַלְעִיג עַל הַמִּצְוֹת כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים קיט) זֵדִים הֱלִיצוּנִי עַד מְאֹד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נָטִיתִי. וְזֹאת הִיא הַכַּת שֶׁאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת תּוֹכֵחָה עַל שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ט) אַל תּוֹכַח לֵץ פֶּן יִשְׂנָאֶךָּ. וְנֶאֱמַר (שם) יוֹסֵר לֵץ לוֹקֵחַ לוֹ קָלוֹן. וְנֶאֱמַר (שם יב) לֵץ תַּכֶּה וּפְתִי יַעְרִים. וְהַגּוֹרֵם אֶל הַכַּת הַזֹּאת לְבִלְתִּי שְׁמוֹעַ מוּסָר, מִפְּנֵי שֶׁהַמִּדָּה הַמְּבִיאָה אֶל חֵלֶק הַזֶּה הִיא מִדַּת הֱיוֹתוֹ חָכָם בְּעֵינָיו וְכָל כָּךְ מָשְׁלָה בּוֹ הַמִּדָּה הַזֹּאת עַד שֶׁיִּתְלוֹצֵץ לְדַעַת זוּלָתוֹ וְהִיא הַמִּדָּה שֶׁאֵין לָהּ תִּקְוָה שֶׁנֶּאֱמַר (שם כו) רָאִיתָ אִישׁ חָכָם בְּעֵינָיו תִּקְוָה לִכְסִיל מִמֶּנּוּ:

פרשת נצבים

נצבים יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(ט) אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כֻּלְּכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל: אַתּוּן קָיְמִין יוֹמָא דֵין כֻּלְכוֹן קֳדָם יְיָ אֱלָהֳכוֹן רֵישֵׁיכוֹן שִׁבְטֵיכוֹן סָבֵיכוֹן וְסָרְכֵיכוֹן כָּל אֱנָשׁ יִשְׂרָאֵל:

רש"י אתם נצבים. מלמד שכנסם משה לפני הקדוש ברוך הוא ביום מותו להכניסם בברית: ראשיכם שבטיכם. ראשיכם לשבטיכם: זקניכם ושטריכם. החשוב חשוב קודם, ואחר כך כל איש ישראל:

(י) טַפְּכֶם נְשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מֵחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׁאֵב מֵימֶיךָ: טַפְלְכוֹן נְשֵׁיכוֹן וְגִיּוֹרָךְ דִּי בְּגוֹ מַשְׁרִיתָךְ מִלְּקֵט אָעָיִךְ עַד מְלֵי מַיָּיךְ:

רש"י מחטב עציך. מלמד שבאו כנענים להתגיר בימי משה, כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע. וזהו האמור בגבעונים (יהושע ט, ד) ויעשו גם המה בערמה, ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים:

(יא) לְעָבְרְךָ בִּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאָלָתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כֹּרֵת עִמְּךָ הַיּוֹם: לְאָעָלוּתָךְ בִּקְיָמָא דַיְיָ אֱלָהָךְ וּבְמוֹמָתֵהּ דִּי יְיָ אֱלָהָךְ גָּזַר עִמָּךְ יוֹמָא דֵין:

רש"י לעברך. להיותך עובר בברית. ולא יתכן לפרשו כמו להעבירך, אלא כמו (לעיל ד, יד) לעשותכם אותם: לעברך בברית. דרך העברה, כך היו כורתים ברית, עושין מחצה מכאן ומחצה מכאן ועוברים בנתים, כמו שנאמר (ירמיה לד, יח) העגל אשר כרתו לשנים ויעברו בין בתריו:

(יב) **שני** לְמַעַן הָקִים אֹתְךָ הַיּוֹם לוֹ לְעָם וְהוּא יִהְיֶה לְךָ לֵאלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: בְּדִיל לַאֲקָמָא יָתָךְ יוֹמָא דֵין קֳדָמוֹהִי לְעַמָּא וְהוּא יְהֵי לָךְ לֶאֱלָהּ כְּמָא דִי מַלִּיל לָךְ וּכְמָא דִי קַיִּים לַאֲבָהָתָךְ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

רש"י למען הקים אתך היום לו לעם. כל כך הוא נכנס לטרוח למען קים אתך לפניו לעם: והוא יהיה לך לאלהים. לפי שדבר לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם באמה אחרת, לכך הוא אוסר אתכם בשבועות הללו, שלא תקניטוהו אחר שהוא אינו יכול להבדל מכם. עד כאן פרשתי לפי פשוטו של פרשה. ומדרש אגדה, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתים, חוץ ממ"ט שבתורת

כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפיסם אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כליה והרי אתם קימים לפניו: היום. כיום הזה שהוא קים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורין מקימין אתכם ומציבין אתכם לפניו. ואף הפרשה של מעלה מזו פיוסין הם (לעיל פסוק א') , אתם ראיתם את כל אשר עשה. דבר אחר, אתם נצבים. לפי שהיו ישראל יוצאין מפרנס לפרנס ממשה ליהושע, לפיכך עשה אותם מצבה כדי לזרזם. וכן עשה יהושע, וכן שמואל (שמואל א' יב, ז) התיצבו ואשפטה אתכם, כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאול:

(יג) וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְּכֶם אָנֹכִי כֹּרֵת אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת הָאָלָה הַזֹּאת: וְלָא עִמְכוֹן בִּלְחוֹדֵיכוֹן אֲנָא גָּזַר יָת קְיָמָא הָדָא וְיָת מוֹמָתָא הָדָא: (יד) כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה עִמָּנוּ עֹמֵד הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם: אֲרֵי יָת מָן דְּאִיתּוֹהִי הָכָא עִמָּנָא קָאֵם יוֹמָא דֵּין קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא וְיָת מָן דְּלֵיתּוֹהִי הָכָא עִמָּנָא יוֹמָא דֵּין:

רש"י ואת אשר איננו פה. ואף עם דורות העתידים להיות:

נביאים - ישעיה - פרק סא

(י) שׂוֹשׂ אָשִׂישׂ בַּיהוָה תָּגֵל נַפְשִׁי בֵּאלֹהַי כִּי הִלְבִּישַׁנִי בִּגְדֵי יֶשַׁע מְעִיל צְדָקָה יְעָטָנִי כֶּחָתָן יְכַהֵן פְּאֵר וְכַכַּלָּה תַּעְדֶּה כֵלֶיהָ: אֲמַרַת יְרוּשְׁלֵם מֶחְדָּא אֶחְדֵי בְּמֵימְרָא דַיְיָ תְּבוּעַ נַפְשִׁי בְּפוּרְקָנָא דֶּאֱלָהִי אֲרֵי אַלְבְּשַׁנִי לְבוּשִׁין דְּפוּרְקָן מְעִיל דְּזָכוּ עִטַּפַנִי כַּחֲתָנָא דְּמַצְלַח בִּגְנוּנֵיהּ וּכְכַהֲנָא רַבָּא דְּמִתְקַן בְּלִבּוּשׁוֹהִי וּכְכַלְתָּא דְּמִתְקַשְׁטָא בְּתִקּוּנָהָא:

רש"י **כחתן** . אשר ילבש לבושי פאר ככהן גדול : **וככלה תעדה כליה** . תכשיטיה :

(יא) כִּי כָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגִנָּה זֹרוּעֶיהָ תַּצְמִיחַ כֵּן אֲדֹנָי יְהוִה יַצְמִיחַ צְדָקָה וּתְהִלָּה נֶגֶד כָּל הַגּוֹיִם: אֲרֵי כְּאַרְעָא דְּמַפְקָא צִמְחָהּ וּכְגִנַּת שַׁקְיָא דְּזֵירוּעָהָא מְרַבְיָא כֵּן יְיָ אֱלֹהִים יַגְלֵי זְכוּתָא וְתוּשְׁבַּחְתָּא דִּירוּשְׁלֵם לָ֑ךְ·בֵּל כָּל עַמְמַיָּא:

רש"י **כי כארץ תוציא צמחה וגו'** :

סב (א) **לְמַעַן צִיּוֹן לֹא אֶחֱשֶׁה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוֹט עַד יֵצֵא כַנֹּגַהּ צִדְקָהּ וִישׁוּעָתָהּ כְּלַפִּיד יִבְעָר: עַד דְּאֶעְבֵּד פּוּרְקַן לְצִיּוֹן לָא אַנִּיחַ לְעַמְמַיָּא וְעַד דְּאַיְתֵי נָחֳמָא לִירוּשְׁלֵם לָא אַשְׁקֵיט לְמַלְכְוָתָא עַד דְּיִתְגְּלֵי כִּשְׁפַרְפָּרָא נְהוֹרָא וּפוּרְקָנָא כְּבָעִיר יִבְעָר:**

רש"י למען ציון . אעשה ולא אחשה על מה שעשו לה : **לא אשקוט** . לא יהא שלום לפני עד יצא כנוגה צדקה :

(ב) וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקֵךְ וְכָל מְלָכִים כְּבוֹדֵךְ וְקֹרָא לָךְ שֵׁם חָדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְּבֶנּוּ: וְיֶחְזוּן עַמְמַיָּא זְכוּתִיךְ וְכָל מַלְכַיָּא יְקָרִיךְ וְיִקְרוּן לִיךְ שְׁמָא חַדְתָּא דִּי בְּמֵימְרֵיהּ דַיְיָ יְפָרְשִׁינֵיהּ:

רש"י **יקבנו** . יפרשנו :

(ג) וְהָיִיתָ עָטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּיַד יְהוָה (וצנוף) וּצְנִיף מְלוּכָה בְּכַף אֱלֹהָיִךְ: וּתְהוֹן כְּלִיל דְּחֶדְוָא קֳדָם יְיָ וּכְתַר דְּתוּשְׁבְּחָא קֳדָם אֱלָהָיִךְ: (ד) לֹא יֵאָמֵר לָךְ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאַרְצֵךְ לֹא יֵאָמֵר עוֹד שְׁמָמָה כִּי לָךְ יִקָּרֵא חֶפְצִי בָהּ וּלְאַרְצֵךְ בְּעוּלָה כִּי חָפֵץ יְהוָה בָּךְ וְאַרְצֵךְ תִּבָּעֵל: לָא יְתְאֲמַר לִיךְ עוֹד שְׁבִיקָא וּלְאַרְעִיךְ לָא יְתְאֲמַר עוֹד צַדְיָא אֲרֵי לִיךְ יִתְקְרֵי עָבְדֵי רְעוּתִי בָהּ וּלְאַרְעִיךְ יִתְבָּא אֲרֵי תְהֵי רַעֲוָא מִן קֳדָם יְיָ בִּיךְ וְאַרְעִיךְ תִּתְיַתֵּב:

רש"י **בעולה** . מיושבת :

כתובים - תהילים - פרק ט

(ג) אֶשְׂמְחָה וְאֶעֶלְצָה בָךְ אֲזַמְּרָה שִׁמְךָ עֶלְיוֹן: אֹחֲדֵי וְאֶבְדְּחִ בְּמֵימְרָךְ אֲשַׁבַּח שְׁמָךְ עִלָּאָה:

(ד) בְּשׁוּב אוֹיְבַי אָחוֹר יִכָּשְׁלוּ וְיֹאבְדוּ מִפָּנֶיךָ: בְּדִיתְוּב בְּעֵל דְּבָבֵי לַאֲחוֹרָא יִתְקְלוּן וְיֵהוֹבְדוּן מִן קֳדָמָךְ: (ה) כִּי עָשִׂיתָ מִשְׁפָּטִי וְדִינִי יָשַׁבְתָּ לְכִסֵּא שׁוֹפֵט צֶדֶק: מְטוּל דַּעֲבַדְתָּא פּוּרְעָנוּתִי וְדִינִי יְתֵבְתָּא עַל כּוּרְסֵי דַּיָּנָא זַכָּאָה:

רש"י **משפטי ודיני** . תיבות כפולות במקרא ואין חילוק ביניהו' כמו עדי וסהדי במרומים (איוב טז) עצמיו אפיקי נחושה גרמיו כמטיל ברזל (שם מ) : **משפטי ודיני** . בשמים : **ישבת לכסא** . כסא המשפט :

(ו) גָּעַרְתָּ גּוֹיִם אִבַּדְתָּ רָשָׁע שְׁמָם מָחִיתָ לְעוֹלָם וָעֶד: נְזַפְתָּא עַמְמֵי דְּפָלְשְׁתָּאֵי הוֹבַדְתָּא גָלְיַת רַשִׁיעָא שׁוּמְהוֹן מְחֵיתָא לְעָלְמֵי עָלְמִין:

רש"י **גערת גוים** . עמלק ראשית גוים (במדבר כד) : **אבדת רשע** . אבותיו : **שמם מחית** . כי מחה אמחה (שמות יז) :

(ז) הָאוֹיֵב תַּמּוּ חֳרָבוֹת לָנֶצַח וְעָרִים נָתַשְׁתָּ אָבַד זִכְרָם הֵמָּה: וְכַד נְפַל בְּעֵל דְּבָבָא אִשְׁתֵּצִיוּ חֶלְוָתֵהּ וּכְרַכֵּיהוֹן אִצְתַּדְּיוּ לְעָלְמָא וְקָרְוֵיהוֹן צְדִיתָא הוֹבַדְתָּא דְּכָרְנְהוֹן מִנְּהוֹן:

רש"י **האויב תמו** . כי חרבות השנאה לנצח הם עליו כחרב חדה , ד"א חרבות לנצח אותו אויב שחרבות שנאתו היתה עלינו לנצח וזהו עמלק שנאמ' בו ועברתו שמרה נצח (עמוס א) חרבות לשון חרבן וכן פתרונו האויב תמו חרבות לנצח , וכן נאמר (ביחזקאל לה) שממות עולם אתנך ועריך לא תשובנה : **וערים נתשת** . כי תאמר אדום רששנו וגו' ונשוב ונבנה חרבות כה אמר ה' צבאות המה יבנו ואני אהרוס (מלאכי א) : **אבד זכרם** . אותה השעה :

(ח) וַיהוָה לְעוֹלָם יֵשֵׁב כּוֹנֵן לַמִּשְׁפָּט כִּסְאוֹ: וּמֵימְרָא דַיְיָ לְעָלְמִין מוֹתְבֵהּ בְּשָׁמֵי מְרוֹמָא תַּקִּין לְדִינָא כּוּרְסֵהּ:

רש"י **וה' לעולם ישב וגו'** . שם שלם וכסא שלם כמו שנאמר כסאו , אבל קודם שימחה כתוב כי יד על כס יה (שמות יז) כס חסר ושם חלוק :

משנה תרומות פרק ח

א. הָאִשָּׁה שֶׁהָיְתָה אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה, בָּאוּ וְאָמְרוּ לָהּ, מֵת בַּעְלֵיךְ אוֹ גֵּרְשֵׁךְ, וְכֵן הָעֶבֶד שֶׁהָיָה אוֹכֵל בַּתְּרוּמָה, וּבָאוּ וְאָמְרוּ לוֹ, מֵת רַבָּךְ, אוֹ מְכָרָךְ לְיִשְׂרָאֵל, אוֹ נְתָנָךְ בְּמַתָּנָה, אוֹ עֶשְׂאָךְ בֶּן חוֹרִין. וְכֵן כֹּהֵן שֶׁהָיָה אוֹכֵל בַּתְּרוּמָה, וְנוֹדַע שֶׁהוּא בֶן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶן חֲלוּצָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב קֶרֶן וְחֹמֶשׁ. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, פּוֹטֵר. הָיָה עוֹמֵד וּמַקְרִיב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְנוֹדַע שֶׁהוּא בֶן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶן חֲלוּצָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, כָּל הַקְּרְבָּנוֹת שֶׁהִקְרִיב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, פְּסוּלִים. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מַכְשִׁיר. נוֹדַע שֶׁהוּא בַעַל מוּם, עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה:

ברטנורה (א) **האשה**. בת ישראל הנשואה לכהן: **מת רבך**. וירשו בן בתו מישראל או בתו הנשואה לישראל: **שהוא בן גרושה או בן חלוצה**. ופסול מלאכול בתרומה: **רבי אליעזר מחייב קרן וחומש**. בכולהו: **ורבי יהושע פוטר**. בגמרא מוקי לה דוקא באוכל תרומת חמץ בערב פסח מפני שזמנו בהול שהשעה דחוקה ועומד לבער החמץ של תרומה. והלכה כר' יהושע: **ורבי יהושע מכשיר**. דכתיב (דברים לג) ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה. אפילו חלל שבו פועל ידיו תרצה: נודע שהוא בעל מום עבודתו פסולה. אף לר' יהושע. דכתיב (במדבר כה) את בריתי שלום, כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. והלכה כר' יהושע:

ב. וְכֻלָּם, שֶׁהָיְתָה תְרוּמָה בְּתוֹךְ פִּיהֶם, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יִבְלְעוּ. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, יִפְלְטוּ. אָמְרוּ לוֹ נִטְמֵאת תְּרוּמָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יִבְלַע. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, יִפְלוֹט. טָמֵא הָיְתָה וּטְמֵאָה הָיְתָה תְרוּמָה, אוֹ נוֹדַע שֶׁהוּא טָבֵל, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, אוֹ שֶׁטָּעַם טַעַם פִּשְׁפֵּשׁ לְתוֹךְ פִּיו, הֲרֵי זֶה יִפְלוֹט:

ברטנורה (ב) **וכולם**. עבד ואשה שאכלו מתחילה בהיתר, בהא קאמר ר' אליעזר דיבלעו, אבל בן גרושה או בן חלוצה דמעולם לא אכלו בהיתר מודה ר' אליעזר דיפלוט, מידי דהוה אטמא היית, או טמאה היתה התרומה קודם שנתנה לתוך פיו, דמודה ר' אליעזר דיפלוט: **או שטעם טעם פשפש**. שרץ, כשמוללין אותו ריחו מאוס ביותר והוא מצוי בכותלים ובמטות, וקורין לו בערבי בק"י, ובלע"ז צימיצ"א. והלכה כר' יהושע:

ג. הָיָה אוֹכֵל בָּאֶשְׁכּוֹל וְנִכְנַס מִן הַגִּנָּה לֶחָצֵר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יִגְמוֹר. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לֹא יִגְמוֹר. חָשְׁכָה לֵילֵי שַׁבָּת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יִגְמוֹר. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לֹא יִגְמוֹר:

ברטנורה (ג) **היה אוכל באשכול**. תלש אשכול מגפן שבגינה והיה אוכל והולך עד שנכנס לחצר, וחצר קובעת למעשר, ואפילו אכילת עראי אסורה עד שיתרום ויעשר: **ור' אליעזר אומר יגמור**. לא שיאכל בחצר אלא יצא חוץ לחצר ויגמור לאכול האשכול בגינה: **לא יגמור**. ואפילו בגינה, עד שיעשר: **חשיכה לילי שבת**. והיה אוכל אכילת עראי, ושבת קובעת למעשר, ואפילו אכילת עראי אסורה: **יגמור**. למוצאי שבת. אבל בשבת עצמו מודה דאסור: **לא יגמור**. אפילו למוצאי שבת עד שיעשר. והלכה כר' יהושע:

ד. יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּתְגַּלָּה, יִשָּׁפֵךְ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁל חֻלִּין. שְׁלֹשָׁה מַשְׁקִין, אֲסוּרִין מִשּׁוּם גִּלּוּי, הַמַּיִם וְהַיַּיִן וְהֶחָלָב. וּשְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין, מֻתָּרִין. כַּמָּה יִשְׁהוּ וְיִהְיוּ אֲסוּרִין, כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא הָרַחַשׁ מִמָּקוֹם קָרוֹב וְיִשְׁתֶּה:

ברטנורה (ד) **ישפך**. ואין כאן משום איבוד תרומה, מפני שאסור לשתותו שמא שתה ממנו נחש: **ושאר כל המשקים מותרים**. שאין נחש שותה מהן, אלא שהדבש והציר והמורייס ושומים כתושים. כל אלו הוזכרו בגמרא לאסור שהנחש שותה מהן: **כמה ישהו**. כמה יעמדו מגולין: **הרחש**. הנחש, ולפי שהולך על גחונו קרוי רחש שאינו נראה כמהלך אלא כרוחש ומתנענע: **ממקום קרוב**. פירשו בו, כדי שיצא מתחת אוזן הכלי וישתה ויחזור לחורו:

ה. שִׁעוּר הַמַּיִם הַמְגֻלִּין, כְּדֵי שֶׁתֹּאבַד בָּהֶן הַמָּרָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, בַּכֵּלִים, כָּל שֶׁהֵן. וּבַקַּרְקָעוֹת, אַרְבָּעִים סְאָה:

ברטנורה (ה) **שיעור המים**. להיות אסורים משום גילוי: **כדי שתאבד בהן המרה**. אם היו מרובים כל כך עד שארס הנחש יפסד ויאבד בהן אין בהן משום גילוי. ויודעין היו כמה ארס הנחש מטיל בפעם אחת: **מרה**. הארס שהנחש מטיל קרוי מרה: **בכלים כל שהן**. אפילו מרובין כל שהן יש בהן משום גילוי כשהמים בכלים: **ובקרקעות**. עד ארבעים סאה יש בהם משום גילוי. טפי מהכי, אין בהן משום גילוי, שהארס מתבטל בהם. ואין הלכה כר' יוסי. ומעין המושך אפילו כל שהוא אין בו משום גילוי. ומים מגולים, כשם שאסור לשתותן כך אסור להשקותן לבהמתו ולרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו ולגבל בהן את הטיט ולהשתמש בהן בשום תשמיש:

ו. נְקוּרֵי תְאֵנִים וַעֲנָבִים וְקִשּׁוּאִין וְהַדְּלוּעִין וְהָאֲבַטִּיחִים וְהַמְּלָפְפוֹנוֹת, אֲפִלּוּ הֵם כִּבָּר, אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, אֶחָד תְּלוּשׁ וְאֶחָד מְחוּבָּר, כָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ לֵחָה, אָסוּר. וּנְשׁוּכַת הַנָּחָשׁ, אֲסוּרָה, מִפְּנֵי סַכָּנַת נְפָשׁוֹת:

ברטנורה (ו) **נקורי תאנים**. תאנה שנראה בה ניקור, אסור, שמא ניקר בה נחש והטיל בה ארס: **אפילו הן ככר**. כלומר שהן גדולים הרבה, והניקור מצד אחד, לא יאמר הוא אכל מצד אחד, אני מצד אחר: **כל שיש בו ליחה**. הארס מתערב עם הליחה ומתחלחל בכולו, אבל בדבר יבש חותך את הניקור ואוכל את השאר: **ונשוכת הנחש**. בהמה שנשכה נחש ושחטה אסורה שהארס מתחלחל בכל גופה:

ז. הַמְשַׁמֶּרֶת שֶׁל יַיִן, אֲסוּרָה מִשּׁוּם גִּלּוּי. רַבִּי נְחֶמְיָה, מַתִּיר:

ברטנורה (ז) **משמרת של יין**. אף על פי שהכלי התחתון מכוסה במשמרת, יש בו משום גילוי, שהארס עובר דרך המשמרת והולך לכלי התחתון: **רבי נחמיה מתיר**. לפי שהארס צף ואינו עובר. ואין הלכה כר' נחמיה:

ח. חָבִית שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנּוֹלַד בָּהּ סְפֵק טֻמְאָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם הָיְתָה מֻנַּחַת בִּמְקוֹם הַתֶּרְפָּה, יַנִּיחֶנָּה בְּמָקוֹם הַמֻּצְנָע. וְאִם הָיְתָה מְגֻלָּה, יְכַסֶּנָּה. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, אִם הָיְתָה מֻנַּחַת בִּמְקוֹם מֻצְנָע, יַנִּיחֶנָּה בִּמְקוֹם תֶּרְפָּה. וְאִם הָיְתָה מְכֻסָּה יְגַלֶּנָּה. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אַל יְחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר:

ברטנורה (ח) **ספק טומאה**. כגון שתי חביות ברשות היחיד, ונגע שרץ באחת מהן, ולא ידיע להי מנייהו, ושתיהן תלויות: **במקום התורפה**. מקום של הפקר ועומדת ליפסד שם: **יניחנה במקום המוצנע**. דעדיין מוזהר על שמירתה דכתיב (במדבר יח) את משמרת תרומתי בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה דתרוייהו בעו שימור: **רבי יהושע אומר וכו'**. דסבר תרומתי כתיב בלא וי"ו ויש אם למסורת: **אל יחדש בה דבר**. שאין צריך לשמרה ואף אסור לגרום לה טומאה. והלכה כרבן גמליאל:

ט. חָבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה בַּגַּת הָעֶלְיוֹנָה, וְהַתַּחְתּוֹנָה טְמֵאָה, מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁאִם יְכוֹלִים לְהַצִיל מִמֶּנָּה רְבִיעִית בְּטָהֳרָה, יַצִיל. וְאִם לָאו, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, תֵּרֵד וְתִטַּמֵּא, וְאַל יְטַמְּאֶנָּה בְּיָדָיו:

ברטנורה (ט) **בגת העליונה**. מקום שעוצרים שם: **והתחתונה**. בור על פני הגת שהיין יורד לתוכו: **טמאה**. חולין טמאים יש בה, וראויין לו בימי טומאתו או למי שאינו אוכל חולין בטהרה, ואם תפול לתוכו התרומה הוה ליה מדומע ואף לכהן לא חזיא: **שאם יכולים להציל ממנה רביעית**. אם יכול לחזור אחר כלים ולהציל ממנה רביעית בטהרה קודם שתרד כולה ותטמא: **יציל**. יחזור אחר כלים ויציל, ואף על פי שבתוך כך שיחזור אחר כלים תרד מן התרומה לחולין שבתחתונה ויפסדו החולין, לא יטמא התרומה בידים להציל החולין, כיון שיכול להציל ממנה רביעית הלוג בטהרה שהוא דבר חשוב: **ואם לאו**. שלא ימצא כלי טהור וסוף סוף כולה לטומאה אזלא, בהא פליגי, דר' יהושע סבר יטמאנה ביד, להציל את החולין, כדקתני סיפא, על זו ועל זו אמר ר' יהושע וכו', ור' אליעזר סבר אף על גב דסוף סוף כולה לטומאה אזלא לא יטמאנה ביד להציל החולין. ואין הלכה כרבי אליעזר:

י. וְכֵן חָבִית שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁנִּשְׁפְּכָה, מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁאִם יְכוֹל לְהַצִיל מִמֶּנָּה רְבִיעִית בְּטָהֳרָה, יַצִיל. וְאִם לָאו, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, תֵּרֵד וְתִבָּלַע, וְאַל יְבַלְּעֶנָּה בְּיָדָיו:

ברטנורה (י) **וכן חבית של שמן**. טהורה, שנשפכה וכולה הולכת לאיבוד, פליגי כדלעיל. ולהכי קתני גבי שמן נשפכה ולא נקט כמו גבי יין, משום דבחבית של שמן [שנשברה] בגת העליונה, ובתחתונה חולין טמאים, מודה רבי אליעזר ורבי יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לאו תרד ואל יטמאנה ביד, משום דשמן ראוי להדליקו, ולא חשו להפסד מועט. וביין נמי לא נחלקו אלא דוקא בדאיכא בתחתונה פחות ממאה חולין שנעשין החולין כולן מדומע ואיכא הפסד, אבל אי איכא מאה חולין, כולהו מודו דאל יטמאנה ביד, משום דליכא הפסד:

יא. וְעַל זוֹ וְעַל זוֹ, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לֹא זוֹ הִיא תְרוּמָה שֶׁאֲנִי מֵזְהָר עָלֶיהָ מִלְּטַמְּאָהּ, אֶלָּא מִלְּאָכְלָהּ. וּבַל תְּטַמְּאָהּ כֵּיצַד, הָיָה עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְכִכָּרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה בְּיָדוֹ, אָמַר לוֹ נָכְרִי, תֵּן לִי אַחַת מֵהֶן וַאֲטַמְּאָהּ, וְאִם לָאו, הֲרֵי אֲנִי מְטַמֵּא אֶת כֻּלָּהּ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יְטַמֵּא אֶת כֻּלָּהּ, וְאַל יִתֵּן לוֹ אַחַת מֵהֶן וְיטַמֵּא. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, יַנִּיחַ לְפָנָיו אַחַת מֵהֶן עַל הַסֶּלַע:

ברטנורה (יא) **על זו ועל זו**. על זו שנולד לה ספק טומאה, ועל זו שהולכת לאיבוד, אמר רבי יהושע שאינו מוזהר על טומאתן. ואותה שמוזהר עליה בל תטמא כיצד, היה עובר וכו' דקאמר ר' יהושע יניח לפניו אחת על הסלע כדי שלא יגרום טומאה לאחרות, ואף אותה אחת יניח על הסלע ולא יתננה בידו, שלא יטמאנה בידים. והלכה כרבי יהושע:

יב. וְכֵן נָשִׁים שֶׁאָמְרוּ לָהֶם נָכְרִים, תְּנוּ לָנוּ אַחַת מִכֶּם וּנְטַמְּאָהּ, וְאִם לָאו, הֲרֵי אָנוּ מְטַמְּאִים אֶת כֻּלְּכֶן, יְטַמְּאוּ אֶת כֻּלָּן, וְאַל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל:

ברטנורה (יב) **תנו לנו אחת מכם**. שרוצים לבא עליה באונס: **יטמאו כולן**. דאין דוחים נפש מפני נפש. ובהא מודו ר' אליעזר ור' יהושע:

גמרא ברכות דף סב ע"א

תַּנְיָא בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: פַּעַם אַחַת נִכְנַסְתִּי אַחַר רַבִּי עֲקִיבָא לְבֵית הַכִּסֵּא וְלָמַדְתִּי מִמֶּנּוּ שִׁלְשָׁה דְּבָרִים. לָמַדְתִּי שֶׁאֵין נִפְנִין מִזָּרָח וּמַעֲרָב אֶלָּא צָפוֹן וְדָרוֹם. וְלָמַדְתִּי שֶׁאֵין נִפְרָעִין מְעוֹמֶד אֶלָּא מְיוֹשָׁב. וְלָמַדְתִּי שֶׁאֵין מְקַנְּחִין בְּיָמִין אֶלָּא בִּשְׂמֹאל. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: עַד כָּאן הֵעִזָּתְ פָּנֶיךָ בְּרַבְּךָ. אָמַר לוֹ: תּוֹרָה הִיא וְלִלְמֹד אֲנִי צָרִיךְ. רַב כַּהֲנָא עָאל גְּנָא תּוּתֵהּ פּוּרְיֵהּ דְּרַב שַׁמְעֵהּ דְּשָׁחֵק וְעָשָׂה צְרָכָיו. אָמַר לֵהּ: דְּמֵי פּוּמֵיהּ דְּאַבָּא כְּדִלְּא שָׁרִיף תַּבְשִׁילָא. אָמַר לֵהּ כַּהֲנָא הָכָא אַתְּ פּוּק דְּלָאו אוֹרַח אַרְעָא. אָמַר לֵהּ: תּוֹרָה הִיא וְלִלְמֹד אֲנִי צָרִיךְ. מִפְּנֵי מָה אֵין מְקַנְּחִין בְּיָמִין אֶלָּא בִּשְׂמֹאל? אָמַר רָבָא: מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּיָמִין שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג) מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ. רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁהִיא קְרוֹבָה לַפֶּה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁקּוֹשֵׁר בָּהּ תְּפִלִּין. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁמַּרְאֶה בָּהּ טַעֲמֵי

תּוֹרָה. כְּתַנָּאֵי רִבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִפְּנֵי שֶׁאוֹכֵל בָּהּ. רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מִפְּנֵי שֶׁכּוֹתֵב בָּהּ. רִבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִפְּנֵי שֶׁמַּרְאֶה בָּהּ טַעֲמֵי תּוֹרָה. אָמַר רִבִּי תַּנְחוּם בַּר חֲנִילָאי: כָּל הַצָּנוּעַ בְּבֵית הַכִּסֵּא נִצּוֹל מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים: מִן הַנְּחָשִׁים וּמִן הָעַקְרַבִּים וּמִן הַמַּזִּיקִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף חֲלוֹמוֹתָיו מְיֻשָּׁבִים עָלָיו:

רש"י **עד כאן**. כלומר כל זה העזת פניך בפני רבך שנסתכלת בכל אלו: **דשח ושחק**. עם אשתו שיחה בטילה של רצוי תשמיש: **ועשה צרכיו**. ושימש מטתו: **כדלא שריף תבשילא**. כאדם רעב כמו שלא שמשת מטתך מעולם שאתה נוהג קלות ראש זה לתאותך: **שהיא קרובה לפה**. רגילין להושיטה לפה: **שקושר בה תפלין**. בזרוע שמאל: **טעמי תורה**. נגינות טעמי מקרא של תורה: **מן הנחשים ומן העקרבים וכו'**. דמתוך צניעותו מתנהג בלחש ובשתיקה ואין הנחשים מרגישים להתקנאות בו ואף המזיקין חסין עליו: **חלומותיו מיושבים עליו**. שאין המזיקין מבהילין אותו:

זוהר בא דף לב ע"ב

רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח (איוב א') וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב עַל יְיָ וַיָּבֹא גַּם הַשָּׂטָן בְּתוֹכָם. וַיְהִי הַיּוֹם דָּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָאִים לְמֵידָן עָלְמָא. כְּגַוְונָא דָּא וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹא שְׁמָה הַהוּא יוֹמָא יוֹם טוֹב דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הֲוָה. וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אִנּוּן רַבְרְבִין מְמַנָּן שְׁלִיחָן בְּעָלְמָא לַאֲשְׁגָּחָא בְּעוֹבָדִין דִּבְנֵי נָשָׁא. לְהִתְיַצֵּב עַל יְיָ כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר וְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם עוֹמְדִים עָלָיו מִימִינוֹ וּמִשְּׂמֹאלוֹ אֲבָל לְהִתְיַצֵּב עַל יְיָ בְּהַאי קְרָא אַשְׁכַּחְנָא רְחִימוּתָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלַיְהוּ דְּיִשְׂרָאֵל בְּגִין דְּהַנֵּי שְׁלִיחָן דְּאִנּוּן מְמַנָּן לַאֲשְׁגָּחָא עַל עוֹבָדִין דִּבְנֵי נָשָׁא אָזְלִין וְשָׁטָאן וְנָטְלִין אִנּוּן עוֹבָדִין כֻּלְּהוּ וּבְיוֹמָא דְּקָאֵי דִּינָא לְמֵיקָם לְמֵידָן עָלְמָא אִתְעֲבִידוּ קַטֵּגוֹרִין לְמֵיקָם עֲלַיְהוּ דִּבְנֵי נָשָׁא. וְתָא חֲזֵי מִכָּל עַמִּין דְּעָלְמָא לָא קָיְמָא לַאֲשְׁגָּחָא בְּעוֹבָדֵיהוֹן בַּר יִשְׂרָאֵל בִּלְחוֹדֵיהוּ בְּגִין דְּאִלֵּין בְּנִין דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכַד לָא אִשְׁתַּכְּחוּ עוֹבָדִין דְּיִשְׂרָאֵל כִּדְקָא יָאוּת כְּבָיְכוֹל אִנּוּן מְמַנָּן שְׁלִיחָן כַּד בָּעָאן לְקַיְּמָא עַל אִנּוּן עוֹבָדִין דְּיִשְׂרָאֵל עַל יְיָ וַדַּאי קַיְּמִין דְּהָא כַּד יִשְׂרָאֵל עָבְדִין עוֹבָדִין דְּלָא כַּשְׁרָן כְּבָיְכוֹל מַתִּישִׁין חֵילָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכַד עָבְדִין עוֹבָדִין דְּכַשְׁרָן יָהֲבִין תֻּקְפִּין וְחֵילָא לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְעַל דָּא כְּתִיב תְּנוּ עֹז לֵאלֹהִים בְּמָה בְּעוֹבָדִין דְּכַשְׁרָן וְעַל דָּא בְּהַהוּא יוֹמָא כֻּלְּהוּ רַבְרְבָן מְמַנָּן אִתְכַּנָּשׁוּ עַל יְיָ עַל יְיָ וַדַּאי דְּהָא כֵּיוָן דְּעַל יִשְׂרָאֵל אִתְכַּנָּשׁוּ עֲלֵיהּ אִתְכַּנָּשׁוּ. וַיָּבֹא גַּם הַשָּׂטָן בְּתוֹכָם גַּם לְאַסְגָּאָה עֲלַיְהוּ דְּכֻלְּהוּ אַתְיָן לְמֶהֱוֵי קַטֵּגוֹרִין עֲלַיְהוּ דְּיִשְׂרָאֵל וְדָא אִתּוֹסָף עֲלַיְהוּ בְּגִין דְּאִיהוּ דִּלְטוֹרָא רַבְרְבָא מִכֻּלְּהוּ קַטֵּגוֹרָא מִכֻּלְּהוּ כֵּיוָן דְּחָמָא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּכֻלְּהוּ אַתְיָן לְקַטְרְגָא מִיָּד וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן מֵאַיִן תָּבֹא וְכִי לָא הֲוָה יָדַע קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מֵאַן הֲוָה אֲתֵי אֶלָּא לְאַיְתָא עוֹבָדָא לְרָעוּתֵיהּ. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן וְגוֹ'.

וַיַּעַן הַשָּׂטָן אֶת יְיָ וַיֹּאמֶר מִשּׁוּט בָּאָרֶץ. מִכָּאן אוֹלִיפְנָא דְּיִשּׁוּבָא דְּאַרְעָא אִתְמְסַר לְסִטְרִין אָחֳרָנִין. בַּר אַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל בִּלְחוֹדָאָה כֵּיוָן דְּאָמַר מִשּׁוּט בָּאָרֶץ אַשְׁגַּח קֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּבָעֵי לְמֶהֱוֵי דִּלְטוּרָא עֲלַיְהוּ דְּיִשְׂרָאֵל מִיָּד וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן הֲשַׂמְתָּ לִבְּךָ עַל עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כָּמֹהוּ בָּאָרֶץ חָמָא שַׁעְתָּא לְמֵיהַב לֵיהּ חוּלְקָא בְּמֶה דְּיִתְעַסַק וְיִתְפָּרֵשׁ מִנַּיְהוּ דְּיִשְׂרָאֵל וְהָא אוֹקְמוּהָ:

תרגום הזוהר רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח (איוב א) וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹקִים לְהִתְיַצֵּב וְגוֹ'. וַיְהִי הַיּוֹם, זֶהוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָם לָדוּן אֶת הָעוֹלָם. כְּעֵין זֶה, וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹא שָׁמָּה, יוֹם הַהוּא, יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה. וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹקִים: אֵלּוּ הֵם הַשָּׂרִים הַמְמוּנִים הַשַּׁלִּיחִים בָּעוֹלָם לְהַשְׁגִּיחַ בְּמַעֲשֶׂה בְּנֵי אָדָם. לְהִתְיַצֵּב עַל ה', כְּדִכְתִיב וְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם עוֹמְדִים עָלָיו מִימִינוֹ וּמִשְּׂמֹאלוֹ. אֲבָל, לְהִתְיַצֵּב עַל ה', בַּמִּקְרָא הַזֶּה מָצָאתִי אַהֲבַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶל יִשְׂרָאֵל. מִשּׁוּם שֶׁאֵלּוּ הַשַּׁלִּיחִים שֶׁהֵם מְמֻנִּים לְהַשְׁגִּיחַ עַל מַעֲשֵׂה בְּנֵי אָדָם, הוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים בָּעוֹלָם וְלוֹקְחִים אֵלּוּ הַמַּעֲשִׂים כֻּלָּם, וּבְיוֹם שֶׁהַדִּין עוֹמֵד לָקוּם, לָדוּן אֶת הָעוֹלָם, נַעֲשׂוּ מַשְׁטִינִים לַעֲמֹד לְהַשְׁטִין עַל בְּנֵי הָאָדָם. וּבֹא וּרְאֵה, מִכָּל הָעַמִּים שֶׁבָּעוֹלָם, אֵינָם עוֹמְדִים הַמְמֻנִּים לְהַשְׁגִּיחַ עַל מַעֲשֵׂיהֶם, חוּץ עַל יִשְׂרָאֵל בִּלְבָד, מִשּׁוּם שֶׁהֵם בָּנִים אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְכַאֲשֶׁר לֹא נִמְצְאוּ מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל כָּרָאוּי, כְּבִיכוֹל, אֵלּוּ מְמֻנִּים הַשַּׁלִּיחִים, כְּשֶׁרוֹצִים לַעֲמֹד עַל אֵלּוּ הַמַּעֲשִׂים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הֵם עוֹמְדִים עַל ה'. כִּי כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂים מַעֲשִׂים שֶׁאֵינָם טוֹבִים, כְּבִיכוֹל, מַחֲלִישִׁים כֹּחַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּכְשֶׁעוֹשִׂים מַעֲשִׂים טוֹבִים, נוֹתְנִים גְּבוּרָה וְכֹחַ אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְעַל זֶה כָּתוּב, תְּנוּ עֹז לֵאלֹקִים. בַּמֶּה נוֹתְנִים עֹז. בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְעַל כֵּן בַּיּוֹם הַהוּא, כָּל הַשָּׂרִים הַמְמֻנִּים הִתְקַבְּצוּ עַל ה'. עַל ה' וַדַּאי, כִּי כֵּיוָן שֶׁנִּתְקַבְּצוּ לְהַשְׁטִין עַל יִשְׂרָאֵל, נִמְצָאִים מִתְקַבְּצִים עַל ה'. וַיָּבֹא גַּם הַשָּׂטָן בְּתוֹכָם הַמִּלָּה גַּם רוֹמֵז לְרַבּוֹת עַל בְּנֵי הָאֱלֹקִים, כִּי כֻּלָּם בָּאִים לִהְיוֹת מַשְׁטִינִים עַל יִשְׂרָאֵל, וְזֶה, הַשָּׂטָן, נִתּוֹסֵף עֲלֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מַלְשִׁין הַנָּדוֹל מִכֻּלָּם כֵּיוָן שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁכֻּלָּם בָּאוּ לְהַשְׁטִין, מִיָּד, וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׂטָן מֵאַיִן תָּבֹא. וְכִי לֹא יָדַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵאַיִן הָיָה בָּא, אֶלָּא לְהָבִיא הַדָּבָר לִרְצוֹנוֹ שֶׁל הַשָּׂטָן. וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׂטָן וְגוֹ': וַיַּעַן הַשָּׂטָן אֶת ה' וַיֹּאמַר מִשּׁוּט בָּאָרֶץ. מִכָּאן לְמַדְתִּי, שֶׁיִּשּׁוּב הָאָרֶץ נִמְסָר לְצַד הָאֲחֵרִים, דְּהַיְנוּ שִׁבְעִים אֻמּוֹת, חוּץ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּלְבַדָּהּ, שֶׁהִיא בִּקְדֻשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל. וְעַל כֵּן, כֵּיוָן שֶׁאָמַר, מִשּׁוּט בָּאָרֶץ, שֶׁאֶרֶץ סְתָם, פֵּרוּשָׁהּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, רָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁרָצָה לְהִיוֹת מַלְשִׁין עַל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עַל אִיּוֹב אוֹ אֲחֵרִים הַנֶּחְשָׁבִים עַל הָאֻמּוֹת יוֹשְׁבֵי שְׁאָר הָאֲרָצוֹת, מִיָּד וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׂטָן הֲשַׂמְתָּ לִבְּךָ עַל עַבְדִּי אִיּוֹב וְגוֹ'. רָאָה שֶׁעַתָּה הוּא הַשָּׁעָה לָתֵת לַשָּׂטָן חֵלֶק בְּמֶה שֶׁיִּתְעַסֵּק בּוֹ, וְיִתְרַחֵק מִן יִשְׂרָאֵל. וְהִנֵּה בֵּאֲרוּהוּ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ה

א. אֵין מְזַמְּנִין אֶלָּא עַל מִי שֶׁיֹּאכַל כַּזַּיִת פַּת וּלְמַעְלָה. שִׁבְעָה שֶׁאָכְלוּ פַּת וּשְׁלִשָּׁה אָכְלוּ עִמָּהֶן יָרָק אוֹ צִיר וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מִצְטָרְפִין לְזַמֵּן בְּשֵׁם וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַמְבָרֵךְ מֵאוֹכְלֵי הַפַּת אֲבָל שִׁשָּׁה שֶׁאָכְלוּ פַּת אַרְבָּעָה יֶרֶק אֵין מִצְטָרְפִין עַד שֶׁיִּהְיוּ אוֹכְלֵי הַפַּת רֹב הַנִּכָּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? עְשָׂרָה אֲבָל בִּשְׁלֹשָׁה צָרִיךְ שֶׁיֹּאכְלוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן כַּזַּיִת פַּת וְאַחַר כָּךְ מְזַמְּנִין. **ב.** שְׁנַיִם שֶׁאָכְלוּ וְנִמְרוּ מִלֶּאֱכֹל וּבָא שְׁלִישִׁי וְאָכַל אִם יְכוֹלִין לֶאֱכֹל עִמּוֹ כָּל שֶׁהוּא וַאֲפִלּוּ מִשְּׁאָר אוֹכְלִין מִצְטָרֵף עִמָּהֶן. וְחָכָם גָּדוֹל שֶׁבַּמְסֻבִּין הוּא שֶׁמְּבָרֵךְ לְכֻלָּן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בָּא אֶלָּא בְּאַחֲרוֹנָה. **ג.** שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאֶחָד אֵינָם רַשָּׁאִים לַחְלֹק עַד עֶשְׂרִים שֶׁכָּל זְמַן שֶׁיַּחְלְקוּ וְתִהְיֶה בִּרְכַּת הַזִּמּוּן לְכָל חֵלֶק וְחֵלֶק בְּזִמּוּן הַכֹּל יֵשׁ לָהֶם לַחְלֹק.

מוסר

שערי תשובה דף כט עא

הַקּוֹבֵעַ עַצְמוֹ תָּמִיד לְשִׂיחָה בְּטֵלָה וּדְבָרִים בְּטֵלִים כְּדֶרֶךְ יוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת שְׂתַּיִם רָעוֹת יֵשׁ בַּדָּבָר הָרָע הַזֶּה. הָאֶחָד כִּי כָּל הַמַּרְבֶּה דְּבָרִים מֵבִיא חֵטְא. וְהַשֵּׁנִי כִּי הוּא בָּטֵל מִדִּבְרֵי תוֹרָה. וְיֵשׁ בַּדָּבָר הַזֶּה דַּרְכֵי מָוֶת, כִּי אֵיךְ לֹא זָכַר וְלֹא שָׂם עַל לִבּוֹ כִּי בָּעִתִּים הָהֵם אֲשֶׁר הוּא מַשְׂחִיתָם יוּכַל לְהַשִּׂיג הַנְּעִימוּת וְלִקְנוֹת חַיֵּי עוֹלָם אִם יִקְבַּע הָעִתִּים הַמְזֻמָּנִים הָהֵם לַתּוֹרָה אֲשֶׁר הוּא פָּנוּי בָּהֶם מִמְּלַאכְתּוֹ וַעֲסָקָיו וְאֵין זֶה כִּי אִם בְּבוֹז לִבּוֹ אֶת הַמְּצוֹת וְאֶת שָׂכָר הָעוֹלָם הַבָּא וּמִלְּבַד אֲשֶׁר אָבַד טוֹבָה הַרְבֵּה יִשָּׂא אֶת עֲוֹנוֹ כִּי אִשְׁמַת הַבִּטּוּל מִן הַתּוֹרָה בְּעֵת הַיְכֹלֶת לַעֲסֹק בָּהּ אֵשׁ הִיא עַד אֲבַדּוֹן תֹּאכַל, כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ (במדבר טז) כִּי דָבָר ה' בָּזָה. כָּל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְאֵינוֹ עוֹסֵק כַּאֲשֶׁר הִקְדִּימְנוּ לָךְ. וְאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה. הַהוֹלֵךְ לְמָקוֹם אֲשֶׁר אָסְפוּ שָׁמָּה אִסְיָפָה לִשְׂחוֹק זֶה הוּא מוֹשַׁב לֵצִים וְעָלָיו אוֹמֵר הַכָּתוּב (תהילים א) וּבְמוֹשַׁב לֵצִים לֹא יָשָׁב. וְנֶאֱמַר אַחֲרָיו. כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חֶפְצוֹ. לָמַדְתָּ, כִּי מוֹשַׁב לֵצִים מֵבִיא לִידֵי בִּטּוּל תּוֹרָה. וַאֲשֶׁר לֹא שָׂת לִבּוֹ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה בִּשְׁעוֹתָיו הַבְּטֵלוֹת יִתְעַשֵּׁת לְנַפְשׁוֹ וְלֹא יֹאבַד וְיִתְבּוֹדֵד בָּהֶן לַחְשֹׁב עַל קְצוֹ וּלְהָבִין לְאַחֲרִיתוֹ וּלְחַפֵּשׂ דְּרָכָיו וְלִקְנוֹת מַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ וּלְהִתְקָרֵב אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

נצבים יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(טו) **שלישי** כִּי אַתֶּם יְדַעְתֶּם אֵת אֲשֶׁר יָשַׁבְנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֵת אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עֲבַרְתֶּם: אֲרֵי אַתּוּן יְדַעְתּוּן יָת דְּיִתְבְנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם וְיָת דִּי עֲבַרְנָא בְּגוֹ עַמְמַיָּא דִּי עֲבַרְתּוּן:

רש"י כי אתם ידעתם וגו' ותראו את שקוציהם. לפי שראיתם האמות עובדי עבודה זרה ושמא השיא לב אחד מכם אותו ללכת אחריהם, פן יש בכם וגו' (פסוק יז) לפיכך אני צריך להשביעכם:

(טז) וַתִּרְאוּ אֶת שִׁקּוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלֻּלֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם: וַחֲזֵיתוּן יָת שִׁקּוּצֵיהוֹן וְיָת טָעֲוָתְהוֹן אָעָא וְאַבְנָא כַּסְפָּא וְדַהֲבָא דִּי עִמְּהוֹן:

רש"י ותראו את שקוציהם. על שם שהם מאוסים כשקצים: גלליהם. שמסרחים ומאוסין כגלל: עץ ואבן. אותן של עצים ושל אבנים ראיתם בגלוי, לפי שאין הגוים יראים שמא יגנבו, אבל של כסף וזהב, עמהם, בחדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמא יגנבו:

(יז) פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ שֵׁבֶט אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹנֶה הַיּוֹם מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה: דִּילְמָא אִית בְּכוֹן גְּבַר אוֹ אִתְּתָא אוֹ זַרְעִית אוֹ שִׁבְטָא דִּי לִבֵּהּ פָּנֵי יוֹמָא דֵּין מִדַּחֲלְתָּא דַיְיָ אֱלָהָנָא לְמִהַךְ לְמִפְלַח יָת טָעֲוַת עַמְמַיָּא הָאִנּוּן דִּילְמָא אִית בְּכוֹן גְּבַר מְהַרְהַר חֶטְאִין אוֹ זָדוֹן:

רש"י פן יש בכם. שמא יש בכם: אשר לבבו פנה היום. מלקבל עליו הברית: שרש פרה ראש ולענה. שרש מגדל עשב מר כגידין, שהם מרים, כלומר מפרה ומרבה רשע בקרבכם:

(יח) וְהָיָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת דִּבְרֵי הָאָלָה הַזֹּאת וְהִתְבָּרֵךְ בִּלְבָבוֹ לֵאמֹר שָׁלוֹם יִהְיֶה לִּי כִּי בִּשְׁרִרוּת לִבִּי אֵלֵךְ לְמַעַן סְפוֹת הָרְוָה אֶת הַצְּמֵאָה: וְיהֵי בְּמִשְׁמְעֵהּ יָת פִּתְגָמֵי מוֹמָתָא הָדָא וְיִתְחַשַּׁב בְּלִבֵּהּ לְמֵימַר שְׁלָמָא יְהֵי לִי אֲרֵי בְּהַרְהוֹר לִבִּי אֲנָא אָזֵל בְּדִיל לְאוֹסָפָא לֵהּ חֶטְאֵי שְׁלוּתָא עַל זְדָנוּתָא:

רש"י והתברך בלבבו. לשון ברכה, יחשב בלבו ברכת שלום לעצמו לאמר, לא יבואוני קללות הללו, אך שלום יהיה לי: והתברך. בינדיר"א שי"י בלע"ז [יברך את עצמו] , כמו והתגלח והתפלל: בשררות לבי אלך. במראית לבי, כמו (במדבר כד, יז) אשורנו ולא קרוב, כלומר מה שלבי רואה לעשות: למען ספות הרוה. לפי שאוסיף לו פרענות על מה שעשה עד הנה בשוגג והייתי מעביר עליהם, וגורם עתה שאצרפם עם המזיד ואפרע ממנו הכל. וכן תרגם אנקלוס בדיל לאוספא ליה חטאי שלותא על זדנותא, שאוסיף לו אני השגגות על הזדונות: הרוה. שוגג שהוא עושה כאדם שכור שלא מדעת: הצמאה. שהוא עושה מדעת ובתאוה:

נביאים - ישעיה - פרק סב

(ה) כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ: אֲרֵי כְּמָא דְמִתְיַהֵב עוּלֵים עִם בְּתוּלְתָא כֵּן יִתְיַתְבוּן בְּנַוְכִי בְּגַוְכִי וּכְמָא דְחָדֵי חֲתָנָא עִם כַּלְתָּא יֶחְדֵי עָלָךְ אֱלָהָיִךְ:

רש"י **כי יבעל וגו'** . ארי כמה דמתיתב עולם עם בתולתא כן יתייתבין בגווייכי בנייכי :

(ו) עַל חוֹמֹתַיִךְ יְרוּשָׁלַם הִפְקַדְתִּי שֹׁמְרִים כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יֶחֱשׁוּ הַמַּזְכִּרִים אֶת יְהוָה אַל דֳּמִי לָכֶם: וְהָא עַל עוֹבָדֵי אֲבָהָתָךְ צַדִּיקַיָּא קַרְתָּא דִירוּשְׁלֶם מְתַקְנִין נַטְרִין קֳדָמַי כָּל יְמָמָא וְכָל לֵילְיָא תְּדִירָא לָא פָּסְקִין מִתְאֲמַר דְּכָרָן טַבְוָתִיךְ קֳדָם יְיָ לָא פָּסִיק לְכוֹן:

רש"י **על חומותיך ירושלים** . רבותינו דרשוהו כמשמעו מלאכי' המזכירים את ה' על חורבנה לבנותה מאי אמרי אתה תקום תרחם ציון (תהלים קב) כי בחר ה' בציון (שם קלב) כדאיתא במסכת מנחות וי"ת חומותיך אבות הראשונים המגינים עלינו כחומה : **הפקדתי שומרים** . לכתוב ספר זכרונות שלא ישתכח זכותם מלפני : **לא יחשו** . מלהזכיר זכותם לפני : **המזכירים את ה'** . את זכות האבות : **אל דמי לכם** . אל תחרישו :

(ז) וְאַל תִּתְּנוּ דֳּמִי לוֹ עַד יְכוֹנֵן וְעַד יָשִׂים אֶת יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בָּאָרֶץ: וְלָא יִפְסוֹק דָּכְרָנְהוֹן מִן קֳדָמוֹהִי עַד דִּיתַקֵּן וְעַד דִּישַׁוֵי יַת יְרוּשְׁלֶם תּוּשְׁבַּחְתָּא בְּאַרְעָא: (ח) נִשְׁבַּע יְהוָה בִּימִינוֹ וּבִזְרוֹעַ עֻזּוֹ אִם אֶתֵּן אֶת דְּגָנֵךְ עוֹד מַאֲכָל לְאֹיְבֵיךְ וְאִם יִשְׁתּוּ בְנֵי נֵכָר תִּירוֹשֵׁךְ אֲשֶׁר יָגַעַתְּ בּוֹ: קַיָּם יְיָ בְּיַמִּינֵיהּ וּבִדְרַע תּוּקְפֵּיהּ אִם אֶתֵּן יַת עִבּוּרִיךְ עוֹד מֵיכַל לְבַעֲלֵי דְּבָבֵיךְ וְאִם יִשְׁתּוּן בְּנֵי עַמְמַיָּא חַמְרִיךְ דְּלָאֵית בֵּהּ:

כתובים - תהילים - פרק מה

(יז) תַּחַת אֲבוֹתֶיךָ יִהְיוּ בָנֶיךָ תְּשִׁיתֵמוֹ לְשָׂרִים בְּכָל הָאָרֶץ: בַּאֲתַר אֲבָהָתָךְ יֶהֱוֹיְן צַדִּיקַיָּא בְּנָךְ תְּמַנֵּנוּן לְרַבְרְבַיָּא בְּכָל אַרְעָא:

רש"י **תחת אבותיך וגו'** . לכל אחד מישראל אמר :

(יח) אַזְכִּירָה שִׁמְךָ בְּכָל דֹּר וָדֹר עַל כֵּן עַמִּים יְהוֹדֻךָ לְעֹלָם וָעֶד: בְּעִידָנָא הַהִיא תֵּימְרוּן נְדַכַּר שְׁמָךְ בְּכָל דָּר וְדָר מְטוּל הֵיכְנָא עַמְמַיָּא דְּמִתְגַּיְרִין יְהוֹדוּן שְׁמָךְ לַעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמִין:

רש"י **אזכירה שמך** . כלפי הקב"ה אמרו המשורר :

מו (א) לַמְנַצֵּחַ לִבְנֵי קֹרַח עַל עֲלָמוֹת שִׁיר: לְשַׁבָּחָא עַל יְדֵיהוֹן דִּבְנֵי קֻרַח בְּרוּחַ נְבוּאָה בִּזְמַן דְּאִתְכַּסֵי אֲבוּהוֹן מִנְּהוֹן וְהִנּוּן אִשְׁתְּזָבוּ וַאֲמַרוּ שִׁירְתָא:

רש"י **על עלמות** . שם של כלי שיר בדברי הימים :

(ב) אֱלֹהִים לָנוּ מַחֲסֶה וְעֹז עֶזְרָה בְצָרוֹת נִמְצָא מְאֹד: אֱלָהָא לָנָא רוּחֲצָנָא וְעוּשְׁנָא סִיעָתָא בְּעָקְתָא נִשְׁתַּכַּח לַחֲדָא:

משנה ביצה פרק ד

א. הַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, לֹא יְבִיאֵם בַּסַּל וּבַקֻּפָּה, אֲבָל מֵבִיא הוּא עַל כְּתֵפוֹ אוֹ לְפָנָיו. וְכֵן הַמּוֹלִיךְ אֶת הַתֶּבֶן, לֹא יַפְשִׁיל אֶת הַקֻּפָּה לַאֲחוֹרָיו, אֲבָל מְבִיאָהּ הוּא בְיָדוֹ. וּמַתְחִילִין בַּעֲרֵמַת הַתֶּבֶן, אֲבָל לֹא בְעֵצִים שֶׁבַּמֻּקְצָה:

ברטנורה (א) **המביא**. ממקום למקום. בתוך התחום: **לא יביאם וכו'**. לתת שלש וארבע כדות לתוך סל או קופה וישאם, משום דנראה כמעשה חול לשאת משאות. ואם אי אפשר לו לשנות מותר: **אבל מביא הוא על כתפו**. אחת או שתים, דמוכח דלצורך יום טוב: **או לפניו**. בידו: **וכן המוליך את התבן**. להיסק או לבהמה: **לא יפשיל הקופה לאחוריו**. שנראה כדרך חול: **ומתחילין בערמת התבן**. ואף שלא זימנה מבעוד יום ולא היה רגיל להסיק ממנה, דלית ליה להאי תנא מוקצה: **אבל לא בעצי [שבמוקצה**. רחבה שאחורי הבתים קרויה מוקצה על שם שהיא מוקצה לאחור ואין נכנסים ויוצאים לה תדיר, והנך עצים דאיירי בהו הכא הן קורות גדולות של ארזים העומדות לבנין, דמוקצה מחמת חסרון כיס נינהו שדמיהן יקרים. ובהא אפילו ר' שמעון דלית ליה מוקצה מודה:

ב. אֵין נוֹטְלִין עֵצִים מִן הַסֻּכָּה, אֶלָּא מִן הַסָּמוּךְ לָהּ. מְבִיאִין עֵצִים מִן הַשָּׂדֶה מִן הַמְכֻנָּס, וּמִן הַקֻּרְפָּף אֲפִלּוּ מִן הַמְפֻזָּר. אֵיזֶהוּ קֻרְפָּף, כָּל שֶׁסָּמוּךְ לָעִיר, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, כָּל שֶׁנִּכְנָסִין לוֹ בַּפּוֹתַחַת, וַאֲפִלּוּ בְתוֹךְ תְּחוּם שַׁבָּת:

ברטנורה (ב) **אין נוטלים עצים מן הסוכה**. אפילו סוכה שאינה של מצוה כגון בפסח או בעצרת אין נוטלים ממנה עצים ביום טוב, משום סתירת אהל: **אלא מן הסמוך לה**. כגון קנים הזקופים סמוך לדפנות ולא נארגו עם הדופן דלא בטלי לגבי דופן לפיכך נוטלין מהן ביום טוב: **מביאין עצים**. תלושים: **מן השדה**. שבתוך התחום מן המכונס: **מן הקרפף**. אפילו מן המפוזר. מתניתין יחידאה היא ואינה הלכה, אלא הלכתא אין מביאין עצים אלא מן המכונסים שבקרפף, ומן השדה לא יביא כלל ואפילו מן המכונסים דלאו דעתיה עלויהו הואיל ואינן משתמרים שם, אבל מן הקרפף שהוא משתמר ומוקף סביב כשהן מכונסין דעתיה עלויהו: **כל שסמוך לעיר**. ממש. והוא דאית ליה פותחת מפתח שמשתמר, דר' יהודה תרתי בעי סמוך לעיר ופותחת. ומשום דקסבר סתם קרפיפות יש להם פותחת משום הכי לא חש להזכירה: ר' יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת. כיון דאית ליה פותחת לא בעינן סמוך, אלא אפילו רחוק עד קרוב לסוף תחום שבת. ואם הוא סמוך לא בעינן פותחת. ובסמוך בלא פותחת או פותחת בלא סמוך שרי. והלכה כר' יוסי:

ג. אֵין מְבַקְּעִין עֵצִים, לֹא מִן הַקּוֹרוֹת, וְלֹא מִן הַקּוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּיוֹם טוֹב. וְאֵין מְבַקְּעִין לֹא בַּקֶּרְדֹּם וְלֹא בַּמְּגֵרָה וְלֹא בַּמַּגָּל, אֶלָּא בַּקּוֹפִיץ. בַּיִת שֶׁהוּא מָלֵא פֵּרוֹת, סָתוּם וְנִפְחָת, נוֹטֵל מִמְּקוֹם הַפְּחָת. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אַף פּוֹתֵחַ לְכַתְּחִלָּה וְנוֹטֵל:

ברטנורה (ג) **אין מבקעין עצים מן הקורות**. הסדורות בארץ כדי שלא יתעקמו, ועומדות לבנין: **ואין מבקעין לא בקרדום**. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, אבל מבקעין מן הקורה שנשברה מערב יום טוב. וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום: **ולא במגירה**. כעין סכין ארוך מלא פגימות וקוצצין בו עצים עבים, וכלי אומן הוא: **במגל**. אף הוא כלי אומן, ונראה כרוצה לעשות מלאכה: **אלא בקופיץ**. סתם קופיץ הוא סכין של קצבים ואינו כלי אומן. ויש מהן שיש לה שני ראשין, ראש אחד רחב ונקרא צד נקבות, וראש אחד צר ונקרא צד זכרות, ואין מבקעין בו אלא בצד זכרות שלו: **נוטל ממקום הפחת**. ולא אמרינן מוקצים מחמת איסור הן דאין יכול לפחתו ביום טוב ואסח דעתיה מנייהו, דבית דתנן במתניתין מיירי שאינו בנוי בטיט ובסיד, אלא סידור של לבנים זו על זו בלא טיט, והשתא אין בפחיתתו איסורא דאורייתא הלכך לאו מוקצין נינהו, כי היכי דאמרינן גבי טבל דלאו מוקצה הוא שאם עבר ותקנו מתוקן: **אף פוחת לכתחלה**. דהואיל ואין שם טיט אלא לבנים סדורין זו על זו לא הוי סותר ושרי לפחות לכתחלה. ואין הלכה כר' מאיר:

ד. אֵין פּוֹתְחִין אֶת הַנֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֶּלִי. וְאֵין עוֹשִׂין פֶּחָמִין בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין חוֹתְכִין אֶת הַפְּתִילָה לְשְׁנַיִם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, חוֹתְכָהּ בָּאוּר לִשְׁתֵּי נֵרוֹת:

ברטנורה (ד) **אין פוחתין את הנר**. ליטול אחת מן הביצים של יוצר חרש ולתחוב אגרופו לתוכה לחקוק נר, מפני שעושה כלי: **ואין עושין פחמין**. דאינהו נמי כלי נינהו לצורפי זהב, ופתיחה נמי כלי היא להדלקה שצריכה עשיה ותקון: **ואין חותכין אותה לשנים**. לפי שהוא מתקן כלי. ולמעכה ביד מותר: **חותכה באור**. נותן שני ראשי הפתילה בפי שתי נרות שצריך להדליקן כאחת, ומדליק באמצע, דהשתא לא מוכח דלתקוני מנא מכוין אלא להדלקה בעלמא. והלכה כרבי יהודה:

ה. אֵין שׁוֹבְרִין אֶת הַחֶרֶס, וְאֵין חוֹתְכִין אֶת הַנֵּיר לְצְלוֹת בּוֹ מֻלִּיחַ, וְאֵין גּוֹרְפִין תַּנּוּר וְכִירַיִם, אֲבָל מְכַבְּשִׁין, וְאֵין מַקִּיפִין שְׁתֵּי חֲבִיוֹת לִשְׁפּוֹת עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדֵרָה, וְאֵין סוֹמְכִין אֶת הַקְּדֵרָה בַּבַּקַּעַת, וְכֵן בַּדֶּלֶת, וְאֵין מַנְהִיגִין אֶת הַבְּהֵמָה בַּמַּקֵּל בְּיוֹם טוֹב וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר:

ברטנורה (ה) **ואין חותכין את הנייר**. שנותנין בו שמן, ועומד בפני האש כל זמן שהשמן בתוכו, ואינו נשרף: **מליח**. דג: **אין גורפין תנור וכירים**. אם נפל לתוכן מטפולה של

תנור ומן הטיח, אין גורפין אותן, דמתקן מנא הוא ואתיא כרבנן דאמרי מכשירי אוכל נפש אסירי: **מכבשין**. משכיבין את האפר ואת העפר כדי שיהיה חלק. ואם אי אפשר לו לאפות אלא אם כן גרף מותר: **מקיפין**. מקרבין זו אצל זו. כמו אין מקיפין בריאה: **לשפות**. לערוך ולהושיב עליהם קדירה, והאור בין שתי החביות. ואסר לה משום דדמי לבנין: [**ואין סומכין את הקדירה בבקעת**. דלא ניתנו עצים אלא להסקה. ובקעת, עצים שנתבקעו: **וכן הדלת**. אין סומכין אותה בבקעת, דעצים מוקצים הם אצל כל תשמיש חוץ מן ההסקה: **ואין מנהיגים את הבהמה במקל**. משום דנראה כמוליכה למכור בשוק:

ו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, נוֹטֵל אָדָם קִיסָם מִשֻּׁלְפָנָיו לַחֲצֹץ בּוֹ שִׁנָּיו, וּמְגַבֵּב מִן הֶחָצֵר וּמַדְלִיק, שֶׁכָּל מַה שֶּׁבֶּחָצֵר מוּכָן הוּא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, מְגַבֵּב מִשֻּׁלְפָנָיו וּמַדְלִיק:

ברטנורה (ו) **משלפניו**. ממה שלפניו בבית: **לחצוץ בו שיניו**. ליטול בשר החוצץ בין שיניו. ומשלפניו לאו דוקא, דלרבי אליעזר אף מן החצר נמי מותר ליטול, דקאמר כל מה שבחצר מוכן הוא. והא דנקט משלפניו, משום רבנן דפליגי דאפילו משלפניו להדליק אין, לחצוץ לא, דסברי לא ניתנו עצים אלא להסקה: וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק. אבל מן החצר לא, דהואיל וקסמין דקין הן וטורח לקוששן ולגבבן, מאתמול לאו להכי קיימי. ודקאמרת נוטל קיסם לחצוץ בו שיניו, אנן אית לן דאף משלפניו לא יטול אלא להדליק, דלא ניתנו עצים אלא להסקה. ובתרתי פליגי. והלכה כחכמים. ואין מותר לטול קיסם לחצוץ בו שיניו אלא מאבוס של בהמה, ולא יחתכנו ויתקננו לכך, אלא אם כן היה לח וראוי למאכל בהמה, שכל דבר הראוי למאכל בהמה מותר לחתכו בין ביום טוב בין בשבת ואין בהם משום תקון כלי:

ז. אֵין מוֹצִיאִין אֶת הָאוּר לֹא מִן הָעֵצִים וְלֹא מִן הָאֲבָנִים וְלֹא מִן הֶעָפָר וְלֹא מִן הַמַּיִם, וְאֵין מְלַבְּנִין אֶת הָרֵעָפִים לִצְלוֹת בָּהֶן. וְעוֹד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, עוֹמֵד אָדָם עַל הַמֻּקְצָה עֶרֶב שַׁבָּת בַּשְּׁבִיעִית, וְאוֹמֵר, מִכָּאן אֲנִי אוֹכֵל לְמָחָר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, עַד שֶׁיִּרְשׁוֹם וְיֹאמַר, מִכָּאן וְעַד כָּאן:

ברטנורה (ז) **אין מוציאין את האור**. משום דמוליד ודמי למלאכה, שבורא האש הזה ביום טוב: **מן העפר**. יש קרקע כשחופרין אותה מוציאה אור ממקום מחפורת שלה: **ולא מן המים**. נותנין מים בכלי זכוכית לבנה ונותנו בחמה כשהשמש חם מאד והזכוכית מוציאה שלהבת, ומביאים נעורת ומגיעים בזכוכית והיא בוערת: **רעפים**. כלי חרס חלולים באמצען שמכסים בהן הגגות: **ואין מלבנין**. באור: **את הרעפים**. דוקא ברעפים חדשים, משום דמשוי ליה מנא בהיסק זה, שהן מתחסמין ומתחזקים על ידי האור: **ועוד אמר ר' אליעזר**. משום דתני אחת לקולא גבי מוקצה והדר אמר אחריתי, קאמר ועוד:

עומד אדם על המוקצה. הצריך הזמנה, והזמנה מועלת לו: **ערב שבת בשביעית**. שאין מעשר נוהג בה ואין מחוסר אלא הזמנה. והוא הדין במעושר ובשאר שני השבוע. אלא אורחא דמלתא נקט, דסתם מוקצה לאו מעושר הוא, דגרוגרות וצימוקים הן סתם מוקצה, ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה: **מכאן אני נוטל למחר**. וסגי בהכי: **עד שירשום**. בסימן, דאין ברירה והלכה כחכמים:

גמרא ביצה דף לב ע"א

וְאֵין עוֹשִׂין פֶּחָמִים פְּשִׁיטָא לְמַאי חָזֵי תְּנֵי רִבִּי חִיָּיא לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְמוֹסָרָן לְאוּלַיְירִין לְבוֹ בַּיּוֹם. וּבוֹ בַּיּוֹם מִי שָׁרֵי כִּדְאָמַר רָבָא לְהַזִּיעַ וְקוֹדֶם גְּזֵרָה הָכָא נָמֵי לְהַזִּיעַ וְקוֹדֶם גְּזֵרָה. וְאֵין חוֹתְכִין אֶת הַפִּתְיֹלָה לִשְׁנַיִם. מַאי שְׁנָא בְּסַכִּין דְּלָא דְּקָמְתַקֵּן מָנָא בָּאוּר נָמֵי קָא מְתַקֵּן מָנָא תְּנֵי רִבִּי חִיָּיא חוֹתְכָהּ בָּאוּר בְּפִי שְׁתֵּי נֵרוֹת. אָמַר רַב נָתָן בַּר אַבָּא אָמַר רַב: מוֹחֲטִין אֶת הַפִּתְיֹלָה בְּיוֹם טוֹב. מַאי מוֹחֲטִין? אָמַר רַב חֲנִינָא בַּר שָׁלֶמְיָה מְשַׁמֵּיהּ דְּרַב לְעַדּוּיֵי חוּשְׁכָא. תְּנֵי בַּר קַפָּרָא: שִׁשָּׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בַּפִּתְיֹלָה שְׁלֹשָׁה לְהַחְמִיר וּשְׁלֹשָׁה לְהָקֵל. לְהַחְמִיר אֵין גּוֹדְלִין אוֹתָהּ לְכַתְּחִלָּה בְּיוֹם טוֹב. וְאֵין מְהַבְהֲבִין אוֹתָהּ בָּאוּר וְאֵין חוֹתְכִין אוֹתָהּ לִשְׁנַיִם. לְהָקֵל מְמַעֲכָהּ בְּיָד וְשׁוֹרָהּ בְּשֶׁמֶן וְחוֹתְכָהּ בָּאוּר בְּפִי שְׁתֵּי נֵרוֹת. וְאָמַר רַב נָתָן בַּר אַבָּא, אָמַר רַב: עֲתִירֵי בָּבֶל יוֹרְדֵי גֵּיהִנֹּם הֵם כִּי הָא דְּשַׁבְּתָאי בַּר מְרִינוּס אִקְלַע לְבָבֶל בָּעָא מִינַּיְיהוּ עִסְקָא וְלָא יַהֲבוּ לֵיהּ מְזוֹנֵי מֵיזַן נָמֵי לָא זַיְינוּהוּ. אָמַר הָנֵי מֵעֲרֶב רַב קָא אָתוּ דִּכְתִיב (דברים ג) וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ. כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא מִזַּרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת בְּיָדוּעַ שֶׁאֵינוֹ מִזַּרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. וְאָמַר רַב נָתָן בַּר אַבָּא, אָמַר רַב: כָּל הַמְצַפֶּה עַל שֻׁלְחָן אֲחֵרִים עוֹלָם חָשַׁךְ בַּעֲדוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב טו) נוֹדֵד הוּא לַלֶּחֶם אַיֵּה יָדַע כִּי נָכוֹן בְּיָדוֹ יוֹם חֹשֶׁךְ. רַב חִסְדָּא אָמַר: אַף חַיָּיו אֵינָם חַיִּים. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה חַיֵּיהֶם אֵינָם חַיִּים וְאֵלּוּ הֵן: הַמְצַפֶּה לְשֻׁלְחָן חֲבֵרוֹ וּמִי שֶׁאִשְׁתּוֹ מוֹשֶׁלֶת עָלָיו וּמִי שֶׁיִּסּוּרִין מוֹשְׁלִין בְּגוּפוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא חָלוּק אֶחָד. וְתַנָּא קַמָּא אֶפְשָׁר דְּמַעַיְּין בְּמָאנֵיהּ:

רש"י **לאוליירין**. מחמי חמין ומרחצאו' ואף על גב דלצורך יום טוב הן עושין: **מי שרו**. להחם והלא גזרו על הרחיצה במסכת שבת ואפילו הוחמו מבעוד יום וכ"ש להחם חמין לא הותר מעולם: **להזיע**. מכניס הפחמים לתוכו ובני אדם נכנסין ומזיעין וקודם שגזרו על הזיעה נשנית משנה זו: **דקמתקן מנא**. אחת היתה ועושה אותה שתים: **בפי שתי נרות**. נותן שני ראשיה בתוך שני נרות אם צריך להדליקן כאחת ומדליק באמצע דלא מוכח דלתקוני מנא מכוין אלא להדלקה בעלמא: **לעדויי חושכא**. כשהיא נעשית בראשה פחם מעבירה: **לעדויי**. להסיר: **חושכא**. פחם המחשיך אורה: **נאמרו בפתילה**. ביום טוב:

ממעכה ביד. תקון כלאחר יד הוא: **יורדי גהינם הן**. שאינן מרחמין לעשות צדקה: **עסק**. סחורה להשתכר למחצית שכר: **מזוני**. שאל להם מזונו' מיזן נמי לא זינוהו: **ונתן לך רחמי'**. שתרחם על הבריות: **כאשר נשבע לאבותיך**. מי שיש לו רחמים הוא מזרעו של אבות: **בעדו**. כנגדו כמו סכת בעדו כלומר חשך פרוס לפניו הכל עליו נחשך: **נכון בידו**. מזומן אצלו: **מי שאין לו אלא חלוק אחד**. אין יכול לכבסו וכנים מצערים אותו: **דמעיין במאניה**. מפלא את כליו מן הכנים:

זוהר ויקרא דף ריח ע"ב

זַכָּאָה חוּלָקְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא דְּיַדְּעִין לְכַוְּנָא רְעוּתָא לְקָמֵי מָארֵיהוֹן וְיַדְּעִין לְתַקָּנָא עָלְמָא בְּהַאי יוֹמָא בְּקַל שׁוֹפָרָא וְעַל דָּא כְּתִיב (תהלים פ"ט) אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה יוֹדְעֵי וְלָא תּוֹקְעֵי בְּהַאי יוֹמָא בָּעוּ עַמָּא לְאִסְתַּכָּלָא בְּבַר נַשׁ שְׁלִים מִכֹּלָּא דְּיַדַּע אָרְחוֹי דְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא דְּיַדַּע בִּיקָרָא דְּמַלְכָּא דְּיִבְעֵי עֲלֵיהוּ בָּעוּתָא בְּהַאי יוֹמָא וּלְזַמְּנָא קַל שׁוֹפָרָא בְּכֻלְּהוּ עָלְמִין בְּכַוָּנָא דְּלִבָּא בְּחָכְמָתָא בִּרְעוּתָא בִּשְׁלִימוּ בְּגִין דְּיִסְתַּלַּק דִּינָא עַל יְדוֹי מִן עָלְמָא וַוי לְאִנּוּן דְּשָׁלִיחָא דִּלְהוֹן לָא אִשְׁתַּכַּח כִּדְקָא יָאוּת דְּהָא חוֹבֵי עָלְמָא (נ"א עַמָּא) אַתְיָן לְאַדְכָּרָא בְּגַנֵּיהּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא דְּהוּא שְׁלִיחָא דְּכָל יִשְׂרָאֵל לְאַשְׁמַת הָעָם הוּא בְּגִין דְּדִינָא שַׁרְיָא עֲלֵיהוּ וְכַד שְׁלִיחָא הוּא זַכָּאָה כִּדְקָא יָאוּת זַכָּאִין אִנּוּן עַמָּא דְּכָל דִּינִין מִסְתַּלְקִין מִנַּיְהוּ עַל יְדֵיהּ כָּל שֶׁכֵּן כַּהֲנָא דַּעֲלֵיהּ מִתְבָּרְכָאן עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר וְעַל דָּא כֹּהֵן וְלֵוִי עַד לָא יְסַלֵּק לְפוּלְחָנָא בָּדְקִין אַבַּתְרֵיהּ וְיַדְּעוּן אָרְחוֹי וְעוֹבָדוֹי וְאִי לָא לָא סָלִיק לְפוּלְחָנָא וְכֵן בְּסַנְהֶדְרִין לְמֵידָן דִּינָא וְאִי אִשְׁתַּכַּח כִּדְקָא יָאוּת כַּהֲבִין עֲלֵיהּ חוּמְרָא דְּמַקְדְּשָׁא וְאִי לָא לָא סָלִיק לְפוּלְחָנָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (דברים לג) וּלְלֵוִי אָמַר תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ לְאִישׁ חֲסִידֶיךָ. מִפְּנֵי מָה זָכָה (אַהֲרֹן) לְאוּרִים וְתוּמִים וּלְמִפְלָח פּוּלְחָנָא הֲוֵי אוֹמֵר אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ וְגוֹ' הָאוֹמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו וְגוֹמֵר. וְכֵיוָן דְּאִשְׁתַּכַּח בְּאִלֵּין דַּרְגִּין כְּדֵין יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְגוֹמַר. יָשִׂימוּ קְטוֹרָה וְגוֹמַר לְשַׁכְּכָא רֻגְזָא וּלְזַמְּנָא שְׁלָמָא. וְכָלִיל עַל מִזְבְּחֶךָ בְּגִין דְּיִתְבַּסְּמוּן כֹּלָּא וְיִשְׁתַּכְּחוּן בִּרְכָאן בְּכֻלְּהוּ עָלְמִין כְּדֵין בָּרֵךְ יְיָ חֵילוֹ וְגוֹ':

תרגום הזוהר אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים שֶׁיּוֹדְעִים לְכַוֵּן רְצוֹנָם אֶל בּוֹרְאָם, וְיוֹדְעִים לְתַקֵּן הָעוֹלָם בַּיּוֹם הַזֶּה בְּקוֹל הַשּׁוֹפָר, וְלָכֵן כָּתוּב (תהלים פ"ט) אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה יוֹדְעֵי וְלָא תוֹקְעֵי. בַּיּוֹם הַזֶּה צָרִיךְ הָעוֹלָם לִרְאוֹת, שֶׁאָדָם שָׁלֵם בַּכֹּל, הַיּוֹדֵעַ דְּרָכָיו שֶׁל מֶלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וְיוֹדֵעַ יְקָרוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, שֶׁיִּתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם אֶת הַתְּפִלָּה בַּיּוֹם הַזֶּה, וְשֶׁיְּזַמֵּן קוֹל שׁוֹפָר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בְּכַוָּנַת הַלֵּב, בְּחָכְמָה, בְּרָצוֹן, בִּשְׁלֵמוּת, כְּדֵי שֶׁיִּסְתַּלֵּק הַדִּין עַל יָדוֹ מִן הָעוֹלָם. אוֹי לָאֵלּוּ, אֲשֶׁר הַשָּׁלִיחַ שֶׁלָּהֶם לֹא נִמְצָא כָּרָאוּי, כִּי עֲוֹנוֹת הָעוֹלָם יָבֹאוּ לְהַזְכִּיר בִּשְׁבִילוֹ. זֶה שֶׁאָמַר אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא, שֶׁהוּא שְׁלִיחַ כָּל יִשְׂרָאֵל, הוּא לְאַשְׁמַת הָעָם.

מִשּׁוּם שֶׁהַדִּין שׁוֹרֶה עַל הָעָם. וְכַאֲשֶׁר שָׂלִיחַ הַצִּבּוּר, הוּא זַכַּאי כָּרָאוּי, אַשְׁרֵיהֶם הָעָם, שֶׁכָּל הַדִּינִים מִסְתַּלְּקִים מֵהֶם עַל יָדוֹ. וְכָל שֶׁכֵּן הַכֹּהֵן, שֶׁבִּשְׁבִילוֹ מִתְבָּרְכִים הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְעַל כֵּן, כֹּהֵן וְלֵוִי מִטָּרֶם שֶׁעוֹלֶה לַעֲבוֹדָה בּוֹדְקִים אַחֲרָיו, וְרוֹאִים דְּרָכָיו וּמַעֲשָׂיו. וְאִם לֹא אֵינוֹ עוֹלֶה לַעֲבוֹדָה. וְכֵן בְּסַנְהֶדְרִין לָדוּן דִּין. וְאִם, הַכֹּהֵן אוֹ הַלֵּוִי, נִמְצָא כָּרָאוּי, נוֹתְנִים עָלָיו חֹמֶר הַמְקֻדָּשׁ, וְאִם לֹא, אֵינוֹ עוֹלֶה לַעֲבוֹדָה. זֶה שֶׁאָמַר וּלְלֵוִי אָמַר תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ. מִפְּנֵי מַה זָּכָה לְאוּרִים וְתוּמִּים וְלַעֲבֹד עֲבוֹדָה, הֲוֵי אוֹמֵר, אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ וְגוֹ'. הָאוֹמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו וְגוֹ', וְכֵיוָן שֶׁנִּמְצָא בְּאֵלּוּ הַמִּדְרֵגוֹת, אָז, יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְגוֹ', יָשִׂימוּ קְטוֹרָה וְגוֹ', שֶׁיַּקְרִיבוּ קְטֹרֶת לְשַׁכֵּךְ הַכַּעַס וּלְזַמֵּן אֶת הַשָּׁלוֹם. וְכָלִיל עַל מִזְבְּחֶךָ, כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּשֵּׂם הַכֹּל, וְהַבְּרָכוֹת תִּמָּצֶאנָה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. אָז בָּרֵךְ ה' חֵילוֹ וְגוֹ'.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ה

א. שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם שֶׁבָּאוּ מִשָּׁלֹשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה אֵינָן רַשָּׁאִין לַחְלֹק. וְאִם כָּבָר זִמֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן בַּחֲבוּרָה שֶׁלּוֹ רַשָּׁאִין לַחְלֹק וְאֵינָן חַיָּבִין בְּזִמּוּן שֶׁכְּבָר זִמְּנוּ עֲלֵיהֶן. שְׁלֹשָׁה שֶׁיָּשְׁבוּ לֶאֱכֹל פַּת אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ אֵינָן רַשָּׁאִין לַיְחַלֵּק: **ב.** שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין בְּבֵית אֶחָד בִּזְמַן שֶׁמְּקֻצָתָן רוֹאִין אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ מִצְטָרְפִין לְזִמּוּן אֶחָד. וְאִם לָאו אֵלּוּ מְזַמְּנִין לְעַצְמָן וְאֵלּוּ מְזַמְּנִין לְעַצְמָן. וְאִם יֵשׁ שַׁמָּשׁ אֶחָד בֵּינֵיהֶם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ וּמְשַׁמֵּשׁ מֵחֲבוּרָה זוֹ לַחֲבוּרָה זוֹ מִצְטָרְפִין לְזִמּוּן אֶחָד אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְקֻצַת אֵלּוּ רוֹאִין אֶת אֵלּוּ וְהוּא שֶׁיִּשְׁמְעוּ שְׁתֵּיהֶן כָּל דִּבְרֵי הַמְבָרֵךְ בְּבֵאוּר:

מוסר

שערי תשובה דף כט עב

הַמִּתְלוֹצֵץ בְּדָבָר שְׁפָתַיִם עַל הַמַּעֲשִׂים וְהַדְּבָרִים לֹא שָׁיְבוּז לָהֶם בְּלִבּוֹ אַף מִדֶּרֶךְ הַשְׂמֵחִים לְלֹא דָּבָר וְחֹק הַשְׂחוֹק וּפְעָמִים שֶׁגּוֹרֵם לָזֶה מִשְׁתֵּה הַיַּיִן וְהַשְׂכֵּרוּת שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי כ) לֵץ הַיַּיִן הוֹמֶה שֵׁכָר כָּל שׁוֹגֶה בּוֹ לֹא יֶחְכָּם. פֵּרוּשׁ לֵץ אִישׁ הַיַּיִן הוֹמֶה אִישׁ שֵׁכָר כָּל שׁוֹגֶה בּוֹ לֹא יֶחְכָּם, כְּמוֹ (תהלים קט) וַאֲנִי תְּפִלָּה. אִישׁ תְּפִלָּה. וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר כִּי מִשְׁתֵּה הַיַּיִן גּוֹרֵם לְשָׁלֹשׁ דְּבָרִים רָעִים, הָאֶחָד לִהְיוֹת אִישׁ מִתְלוֹצֵץ וְהַשֵּׁנִי לִהְיוֹת הוֹמֶה וּבַעַל דְּבָרִים. וְאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כָּל הַמַּרְבֶּה דְּבָרִים מֵבִיא לִידֵי חֵטְא. וְנֶאֱמַר (קהלת ה) וְקוֹל כְּסִיל בְּרֹב דְּבָרִים. וְהַשְּׁלִישִׁי כָּל שׁוֹגֶה בּוֹ לֹא יֶחְכָּם. וְדַע כִּי לֹא יִהְיֶה מִנְהַג הַלֵּיצָנוּת קָבוּעַ בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם עַד שֶׁהוּא פּוֹרֵק עֹל שָׁמַיִם מֵעָלָיו. עַל כֵּן יֵעָנֵשׁ לָתֵת עָלָיו עֹל הַיִּסּוּרִין מִדָּה כְּנֶגֶד מִידָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כח) וְעַתָּה אַל תִּתְלוֹצָצוּ פֶּן יֶחֱזְקוּ מוֹסְרֵיכֶם. וְהַחֲכָמִים הָיוּ מַזְהִירִים

לְתַלְמִידֵיהֶם שֶׁלֹּא לְהִתְלוֹצֵץ גַּם עַל דֶּרֶךְ מִקְרֶה וַעֲרַאי וְעַל הַחֵלֶק הַזֶּה הֻצְרְכוּ לְהַזְהִיר כִּי רַבִּים יִכָּשְׁלוּ בּוֹ עַל דֶּרֶךְ מִקְרֶה:

נצבים יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֶ דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יט) לֹא יֹאבֶה יְהוָה סְלֹחַ לוֹ כִּי אָז יֶעְשַׁן אַף יְהוָה וְקִנְאָתוֹ בָּאִישׁ הַהוּא וְרָבְצָה בּוֹ כָּל הָאָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה וּמָחָה יְהוָה אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם: לָא יֵיבֵי יְיָ לְמִשְׁבַּק לֵהּ אֲרֵי בְּכֵן יִתְקַף רָגְזָא דַיְיָ וְחֶמְתֵּהּ בְּגַבְרָא הַהוּא וְיִדְבְּקוּן בֵּהּ כָּל לְוָטַיָּא דִכְתִיבִין בְּסִפְרָא הָדֵין וְיִמְחֵי יְיָ יָת שְׁמֵהּ מִתְּחוֹת שְׁמַיָּא:

רש"י יעשן אף ה'. על ידי כעס הגוף מתחמם והעשן יוצא מן האף, וכן (ש"ב כב, ט) עלה עשן באפו, ואף על פי שאין זו לפני המקום, הכתוב משמיע את האזן כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע, כפי דרך הארץ: וקנאתו. לשון חמה אנפרטמינ"ט [חמה] אחיזת לבישת נקמה, ואינו מעביר על המדה:

(כ) וְהִבְדִּילוֹ יְהוָה לְרָעָה מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אָלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה: וְיַפְרְשִׁנֵּהּ יְיָ לְבִישָׁא מִכֹּל שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל כְּכֹל לְוָטֵי קְיָמָא דִכְתִיבִין בְּסִפְרָא דְאוֹרַיְתָא הָדֵין:

רש"י הכתובה בספר התורה הזה. ולמעלה הוא אומר (לעיל כח, סא) בספר התורה הזאת גם כל חלי וכל מכה וגו' , הזאת, לשון נקבה, מוסב על התורה. הזה, לשון זכר, מוסב על הספר, ועל ידי פסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות, בפרשת הקללות הטפחא נתונה תחת בספר, והתורה הזאת דבוקים זה לזה, לכך אמר הזאת, וכאן הטפחה נתונה תחת התורה, נמצא ספר התורה דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על הספר:

(כא) וְאָמַר הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנֵּכְרִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת תַּחֲלֻאֶיהָ אֲשֶׁר חִלָּה יְהוָה בָּהּ: וְיֵימַר דָּרָא בַתְרָאָה בְּנֵיכוֹן דִּי יְקוּמוּן מִבַּתְרֵיכוֹן וּבַר עַמְמִין דִּי יֵיתֵי מֵאַרְעָא רְחִיקָא וְיֶחֱזוֹן יָת מָחָתָא דְאַרְעָא הַהִיא וְיָת מַרְעָהָא דִּי אַמְרַע יְיָ בַּהּ: (כב) גָּפְרִית וָמֶלַח שְׂרֵפָה כָּל אַרְצָהּ לֹא תִזָּרַע וְלֹא תַצְמַח וְלֹא יַעֲלֶה בָהּ כָּל עֵשֶׂב כְּמַהְפֵּכַת סְדֹם וַעֲמֹרָה אַדְמָה (וצביים) וּצְבוֹיִם אֲשֶׁר הָפַךְ יְהוָה בְּאַפּוֹ וּבַחֲמָתוֹ: גָּפְרָתָא וּמִלְחָא יְקִידַת כָּל אַרְעָהּ לָא תִזְרַע וְלָא תַצְמַח וְלָא יִסַק בַּהּ כָּל עִסְבָּא כְּמַהְפְּכְתָּא דִסְדֹם וַעֲמֹרָה אַדְמָה וּצְבוֹיִם דִּי הֲפַךְ יְיָ בְּרָגְזֵהּ וּבְחֶמְתֵּהּ: (כג) וְאָמְרוּ כָּל הַגּוֹיִם

עַל מֶה עָשָׂה יְהוָה כָּכָה לָאָרֶץ הַזֹּאת מֶה חֳרִי הָאַף הַגָּדוֹל הַזֶּה: וְיֵיאמְרוּן כָּל עַמְמַיָּא עַל מָה עֲבַד יְיָ כְּדֵין לְאַרְעָא הָדָא מָא תְקוֹף רָגְזָא רַבָּא הָדֵין:

נביאים - ישעיה - פרק סב

(ט) כִּי מְאַסְפָיו יֹאכְלֵהוּ וְהִלְלוּ אֶת יְהוָה וּמְקַבְּצָיו יִשְׁתֻּהוּ בְּחַצְרוֹת קָדְשִׁי: אֲרֵי דְכַנְשׁוֹהִי לְעִבּוּרָא יֵיכְלוּנֵהּ וְישַׁבְּחוּן קֳדָם יְיָ וּדְעַצְרוֹהִי לְחַמְרָא יִשְׁתּוּנֵיהּ בְּדָרַת קוּדְשִׁי:

רש"י **יאכלוהו** . מוסב על דגנך :

(י) עִבְרוּ עִבְרוּ בַּשְּׁעָרִים פַּנּוּ דֶּרֶךְ הָעָם סלו סלו הַמְסִלָּה סַקְּלוּ מֵאֶבֶן הָרִימוּ נֵס עַל הָעַמִּים:

אֲמַר נְבִיָא עֲבָרוּ וְתוּבוּ בְּתַרְעַיָּא אַפְנוּ לֵב עַמָּא לְאוֹרַח תַּקְנָא בַּסְרוּ בְּשׁוּרָן טָבָן וְנֶחָמָן לְצַדִּיקַיָּא דְסַלִּיקוּ הִירְהוּר יְצָרָא דְהוּא כְּאֶבֶן תַּקְלָא אֲרִימוּ אָתָא עַל עַמְמַיָּא:

רש"י **ישתוהו** . מוסב על תירושך : **עברו עברו בשערים** . אמר נבייא עברו ותובו בתרעיא אפנו לבא דעמא לאורח תקנא : **סלו סלו המסלה** . כבשו הדרך בטי"ן לוקמי"ן בלע"ז סולו לשון מסלה הוא : **סקלו מאבן** . סקלו המסילה והשליכו אבני מכשול לצדדין , סקלו אישפירייא"ן בלע"ז . מאבן . מהיות שם אבן וכנגד יצר הרע הוא אומר , ויש עוד לפותרו על תיקון הדרכים לקבוץ הגליות : **הרימו נס** . כלונס פורקא בלע"ז אות הוא שיקבצו אלי ויביאו לי את הגולים אצלם :

(יא) הִנֵּה יְהוָה הִשְׁמִיעַ אֶל קְצֵה הָאָרֶץ אִמְרוּ לְבַת צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֵךְ בָּא הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו: הָא יְיָ אַשְׁמַע לְסִיפֵי אַרְעָא אֱמָרוּ לִכְנִשְׁתָּא דְצִיּוֹן דָא פָּרְקִיךְ מִתְגְּלֵי הָא אָגַר עֲבָדֵי מֵימְרֵהּ עִמֵּהּ וְכָל עוֹבָדַיהוֹן גְּלַן קֳדָמוֹהִי:

רש"י **הנה שכרו** . שמוכן לתת לעבדיו מוכן אתו : **ופעולתו** . שכר הפעולה שפעלו עמו לפניו הוא מוכן לתת :

(יב) וְקָרְאוּ לָהֶם עַם הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵי יְהוָה וְלָךְ יִקָּרֵא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נֶעֱזָבָה: וְיִקְרוֹן לְהוֹן עַמָּא דְקוּדְשָׁא פְּרִיקָא דַיְיָ וְלִיךְ יִתְקְרֵי תְּבִיעָתָא קַרְתָּא דְלָא אִתְרַחֲקַת: **סג** (א) מִי זֶה בָּא מֵאֱדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבָּצְרָה זֶה הָדוּר בִּלְבוּשׁוֹ צֹעֶה בְּרֹב כֹּחוֹ אֲנִי מְדַבֵּר בְּצְדָקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ: מַן אָמַר אִלֵּין עָתִיד לְאַיְתָאָה מָחָא עַל אֱדוֹם פּוּרְעָנָא תַּקִּיפָא עַל בָּצְרָה לְמֶעְבַּד פּוּרְעָנוּת דִּין עַמֵּיהּ כְּמָא דְקַיֵּים לְהוֹן בְּמֵימְרֵיהּ אֲמַר הָא אֲנָא מִתְגְּלֵי כְּמָא דְמַלֵּלִית בְּזָכוּ סַגְיָא קֳדָמַי חֵיל לְמִפְרַק:

רש"י **מי זה בא מאדום** . נתנבא הנביא על שעיר ובצרה , אמרו רבותינו שתי טעיות עתיד שר של שעיר לטעות כסבור הוא שבצרה היא בצר במדבר שהיתה עיר מקלט , וטועה משום שאין קולטת אלא שוגג והוא הרג את ישראל מזיד , ועוד יש מדרש אגדה על שהספיקה בצרה מלך לשעיר במות מלכה הראשון וימלך תחתיו יובב בן זרח מבצרה

ובצרה ממואב היא כענין שנא' על קריות ועל בצרה : **זה** . (שהיה) הדור בלבושו וצעה ונאזר ברוב כחו והקב"ה משיבו אני הוא שעלתה לפני לדבר בצדקת האבות ובצדקת דורו של צרה וצדקתי גם היא עמהם ונגליתי להיות רב להושיע והם אומרים מדוע אדום ללבושך מדוע בגדיך אדומים :

כתובים - תהילים - פרק עז

עז (א) לַמְנַצֵּחַ עַל (ידיתון) יְדוּתוּן לְאָסָף מִזְמוֹר: לְשַׁבָּחָא עַל יַד יְדוּתוּן לְאָסָף תּוּשְׁבְּחָא:

רש"י **על ידותון** . על הדתות ועל הדינין העוברים על ישראל :

(ב) קוֹלִי אֶל אֱלֹהִים וְאֶצְעָקָה קוֹלִי אֶל אֱלֹהִים וְהַאֲזִין אֵלָי: קָלִי קֳדָם יְיָ וְאֶקְבַּל קָלִי קֳדָם אֱלָהָא וְאַצֵית מֵימְרִי: (ג) בְּיוֹם צָרָתִי אֲדֹנָי דָּרָשְׁתִּי יָדִי לַיְלָה נִגְּרָה וְלֹא תָפוּג מֵאֲנָה הִנָּחֵם נַפְשִׁי: בְּיוֹם עָקְתִי אוּלְפָן מִן קֳדָם יְיָ תְּבַעִית שְׁרַת עֲלַי נְבוּאָה בְּלֵילְיָא זְלִגַת עֵינִי דְּמָעָתָא וְלָא תְפוּג סְרִיבַת לְאִתְנְחָמָא נַפְשִׁי:

רש"י **ידי** . מכתי : **לילה נגרה** . בגלות זה שהוא כלילה היא נגרה ליחה ומרה : **ולא תפוג** . ולא תדמה נגרתה :

(ד) אֶזְכְּרָה אֱלֹהִים וְאֶהֱמָיָה אָשִׂיחָה וְתִתְעַטֵּף רוּחִי סֶלָה: אְדַכַּר אֱלָהָא וְאֶרְגּוּשׁ קֳדָם יְיָ אֲמַלֵּל וְתִשְׁתַּלְהֵי רוּחִי לְעַלְמִין:

רש"י **אזכרה אלהים** . החסד שהיה רגיל לעשות לי בימי חבתי : **אשיחה** . באותן חסדים וטובות : **ותתעטף רוחי** . פשמי"ר בלע"ז :

(ה) אָחַזְתָּ שְׁמֻרוֹת עֵינָי נְפְעַמְתִּי וְלֹא אֲדַבֵּר: אֲחַדְתָּא תִּימוֹרָתָא דְעַיְנָי אִטְרְפֵית וְלָא אֲמַלֵּל:

רש"י **אחזת שמורות עיני** . שמורות לשון אשמורות הלילה שאדם נעור משנתו ודעתו מיושבת ולבו חוזר עליו ואני איני כן בלילה זו של גלות תמיד עיני נדבקות כאדם נרדם מאוטם לב בצרות שאני רואה נפעמה רוחי ואין הדבור בי :

משנה סוטה פרק ט

א. עֶגְלָה עֲרוּפָה, בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא) כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה. וְיָצְאוּ זְקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ, שְׁלשָׁה מִבֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ יוֹצְאִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר חֲמִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר זְקֵנֶיךָ, שְׁנַיִם, וְשֹׁפְטֶיךָ, שְׁנַיִם, וְאֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל, מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד:

ברטנורה (א) **עגלה ערופה בלשון הקודש**. מה שהזקנים אומרים ידינו לא שפכו את הדם הזה והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל וגו', בלשון הקודש הוזקקו לאמרן: **שנאמר כי ימצא כו'**. ובאותו פרשה נאמר וענו ואמרו, ונאמר להלן (דברים כ"ז) וענו הלוים ואמרו, מה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש: **היו יוצאין**. ובאים שם ומודדים מן החלל לצד העיירות שסביבותיו לידע איזו קרובה: **אין ב"ד שקול**. אין ב"ד עשויין שיהא אפשר לחלוק שוה בשוה, אלא שיהא הרוב לצד אחד לקיים אחרי רבים להטות. (שמות כ"ג):

ב. נִמְצָא טָמוּן בַּגַּל, אוֹ תָּלוּי בָּאִילָן, אוֹ צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, לֹא הָיוּ עוֹרְפִין, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) בָּאֲדָמָה, וְלֹא טָמוּן בַּגַּל. נוֹפֵל, וְלֹא תָלוּי בָּאִילָן. בַּשָּׂדֶה, וְלֹא צָף עַל פְּנֵי הַמָּיִם. נִמְצָא סָמוּךְ לַסָּפָר, אוֹ לְעִיר שֶׁרֻבָּהּ נָכְרִים, אוֹ לְעִיר שֶׁאֵין בָּהּ בֵּית דִּין, לֹא הָיוּ עוֹרְפִין. אֵין מוֹדְדִין אֶלָּא מֵעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בֵּית דִּין. נִמְצָא מְכֻוָּן בֵּין שְׁתֵּי עֲיָרוֹת, שְׁתֵּיהֶן מְבִיאוֹת שְׁתֵּי עֶגְלוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְאֵין יְרוּשָׁלַיִם מְבִיאָה עֶגְלָה עֲרוּפָה:

ברטנורה (ב) **נמצא סמוך לספר**. אצל גבול הגוים: **לא היו מודדים**. דכתיב כי ימצא חלל, פרט לממציא את עצמו, שסמוך לגבול הגוים כאילו המציא עצמו למיתה הוא: לעיר שאין בה ב"ד לא היו מודדין. אין מודדין אלא מעיר שיש בה ב"ד. ה"ק נמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד אין מודדין לה, אלא לעיר שיש בה ב"ד מודדין. איזו עיר שיש בה ב"ד קרובה לו. ואי לא הדר תנייה, הוה אמינא אין מודדין כלל, ת"ל ולקחו זקני העיר, מכל מקום, דהאי העיר קרא יתירא הוא, דמצי למכתב והיה העיר הקרובה אל החלל ויצאו זקניה: **מכוון**. מצומצם שאין זו קרובה לו מזו אפילו מלא חוט: שתיהן מביאות שתי עגלות דברי ר"א. ואין כן הלכה, אלא שתיהן מביאות עגלה אחת בשותפות. והכי אמרינן בגמרא בבכורות: **אין ירושלים מביאה עגלה ערופה**. דכתיב (דברים כ"א) באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה לרשתה, פרט לירושלים שלא נתחלקה לשבטים:

ג. נִמְצָא רֹאשׁוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד [וְגוּפוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר], מוֹלִיכִין הָרֹאשׁ אֵצֶל הַגּוּף, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, הַגּוּף אֵצֶל הָרֹאשׁ:

ברטנורה (ג) **נמצא ראשו במקום אחד**. השתא לא מיירי תנא לענין מדידה. דמדקתני סיפא מאין היו מודדין, מכלל דרישא לאו במדידה עסקינן. אלא במת מצוה קנה מקומו עסקינן, דהיכא דנמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין ראשו אצל גופו וקוברין אותו במקום שנמצא הגוף, דגופיה בדוכתיה נפל ורישא הוא דנייד. דברי ר"א: רבי עקיבא אומר מוליכין הגוף אצל הראש. דרישא היכא דנפיל נפיל וגופיה רהיט ואזיל. והלכה כרבי עקיבא:

ד. מֵאַיִן הָיוּ מוֹדְדִין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מִטִּבּוּרוֹ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מֵחָטְמוֹ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, מִמָּקוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה חָלָל, מִצַּוָּארוֹ:

ברטנורה (ד) **ר"א אומר מטיבורו**. קסבר עיקר חיותא בטיבוריה הוא: **ר' עקיבא אומר מחוטמו**. עיקר חיותא מחוטמו הוא, דכתיב (בראשית ז') כל אשר נשמת רוח חיים באפיו: **ממקום שנעשה חלל מצוארו**. דאין קרוי חלל אלא מן הצואר, כדכתיב (יחזקאל כ"א) על צוארי חללי רשעים, הלכך ממנו היו מודדים, כדכתיב אל החלל. והלכה כר"ע:

ה. נִפְטְרוּ זְקֵנֵי יְרוּשָׁלַיִם וְהָלְכוּ לָהֶן. זְקֵנֵי אוֹתָהּ הָעִיר מְבִיאִין עֶגְלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא עֻבַּד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מָשְׁכָה בְּעֹל (שם), וְאֵין הַמּוּם פּוֹסֵל בָּהּ, וּמוֹרִידִין אוֹתָהּ לְנַחַל אֵיתָן. וְאֵיתָן כְּמִשְׁמָעוֹ, קָשֶׁה. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אֵיתָן, כָּשֵׁר. וְעוֹרְפִין אוֹתָהּ בַּקּוֹפִיץ מֵאֲחוֹרֶיהָ. וּמְקוֹמָהּ אָסוּר מִלְּזָרוֹעַ וּמִלַּעֲבוֹד, וּמֵתֶר לִסְרוֹק שָׁם פִּשְׁתָּן וּלְנַקֵּר שָׁם אֲבָנִים:

ברטנורה (ה) **נפטרו זקני ירושלים**. שאינן באין אלא למדוד, כדכתיב ויצאו זקניך ושופטיך ומדדו: **אע"פ שאינו איתן כשר**. שלא נאמר איתן לעכובא אלא למצוה: **בקופיץ**. סכין גדול: **מאחוריה**. ממול ערפה: **מקומה אסור**. לעולם: **ומותר לסרוק שם פשתן**. עבודה שאינה בגופה של קרקע, דכתיב (דברים כ"א) אשר לא יעבד ולא יזרע, מה זריעה מיוחדת שהיא בגופו של קרקע אף כל עבודה שהיא בגופו של קרקע: **לנקר שם אבנים**. לסתת שם אבנים:

ו. זְקֵנֵי אוֹתָהּ הָעִיר רוֹחֲצִין אֶת יְדֵיהֶן בַּמַּיִם בְּמָקוֹם עֲרִיפָה שֶׁל עֶגְלָה, וְאוֹמְרִים, (שם) יָדֵינוּ לֹא שָׁפְכָה אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ. וְכִי עַל דַּעְתֵּנוּ עָלְתָה, שֶׁזְּקֵנֵי בֵית דִּין שׁוֹפְכֵי דָמִים הֵן, אֶלָּא שֶׁלֹּא בָא לְיָדֵינוּ וּפְטַרְנוּהוּ (בְּלֹא מָזוֹן), וְלֹא רְאִינוּהוּ וְהִנַּחְנוּהוּ (בְּלֹא לְוָיָה). וְהַכֹּהֲנִים אוֹמְרִים (שם) כַּפֵּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה' וְאַל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל. לֹא הָיוּ צְרִיכִים לוֹמַר (שם) וְנִכַּפֵּר לָהֶם הַדָּם, אֶלָּא רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מְבַשְּׂרָתָן, אִימָתַי שֶׁתַּעֲשׂוּ כָּכָה, הַדָּם מִתְכַּפֵּר לָהֶם:

ברטנורה (ו) **לא בא לידינו ופטרנוהו**. בלא מזונות: **ולא ראינוהו והנחנוהו**. בלא לויה:

ז. נִמְצָא הַהוֹרֵג עַד שֶׁלֹּא נֶעֱרְפָה הָעֶגְלָה, תֵּצֵא וְתִרְעֶה בָּעֵדֶר. מִשֶּׁנֶּעֱרְפָה הָעֶגְלָה, תִּקָּבֵר בִּמְקוֹמָהּ, שֶׁעַל סָפֵק בָּאת מִתְּחִלָּתָהּ, כִּפְּרָה סְפֵקָהּ וְהָלְכָה לָהּ. נֶעֱרְפָה הָעֶגְלָה וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא הַהוֹרֵג, הֲרֵי זֶה יֵהָרֵג:

ברטנורה (ז) **תצא ותרעה בעדר**. כשאר חולין: **כפרה ספיקה**. היא עשתה את שלה: ואחר כך נמצא ההורג הרי זה יהרג. דכתיב בסוף פרשת עגלה ערופה (דברים כ"א) ואתה תבער הדם הנקי מקרבך:

ח. עֵד אֶחָד אוֹמֵר רָאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וְעֵד אֶחָד אוֹמֵר לֹא רָאִיתָ, אִשָּׁה אוֹמֶרֶת רָאִיתִי וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת לֹא רָאִית, הָיוּ עוֹרְפִין. עֵד אֶחָד אוֹמֵר רָאִיתִי, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים לֹא רָאִיתָ, הָיוּ עוֹרְפִין. שְׁנַיִם אוֹמְרִים רָאִינוּ וְאֶחָד אוֹמֵר לָהֶם לֹא רְאִיתֶם, לֹא הָיוּ עוֹרְפִין:

ברטנורה (ח) עד אחד אומר ראיתי ועד אחד אומר לא ראית. וכגון שבאו שניהם בבת אחת [אז] היו עורפים. אבל אם בא אחד תחלה ואמר ראיתי את ההורג, והימנוהו כבי תרי, שהתורה האמינתהו דכתיב (שם) לא נודע מי הכהו, הא נודע אפילו על פי עד אחד אין עורפין, אע"פ שבא עד אחד אח"כ והכחישו, אינו נאמן השני, שאין דבריו של אחד

במקום שנים: עד אחד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראית היו עורפים. וכגון שהשנים והאחד פסולי עדות הן, דבפסולי עדות הלך אחר רוב דעות:

ט. מְשָׁרְבוּ הָרַצָּחָנִים, בָּטְלָה עֶגְלָה עֲרוּפָה, מִשֶּׁבָּא אֶלְעָזָר בֶּן דִּינַאי, וּתְחִינָה בֶּן פְּרִישָׁה (בֶּן פְּרִישָׁה) הָיָה נִקְרָא, חָזְרוּ לְקָרוֹתוֹ בֶּן הָרַצָּחָן. מְשָׁרְבוּ הַמְנָאֲפִים, פָּסְקוּ הַמַּיִם הַמָּרִים, וְרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הִפְסִיקָן, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ד) לֹא אֶפְקֹוד עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנֶינָה וְעַל כַּלּוֹתֵיכֶם כִּי תְנָאַפְנָה כִּי הֵם וְגוֹ'. מְשֶׁמֵּת יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרֵדָה וְיוֹסֵי בֶּן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם, בָּטְלוּ הָאֶשְׁכּוֹלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (מיכה ז) אֵין אֶשְׁכּוֹל לֶאֱכוֹל בִּכּוּרָה אִוְּתָה נַפְשִׁי:

ברטנורה (ט) **בטלה עגלה ערופה**. לפי שמכירין היו בהם מי רגיל להרוג: **בטלו האשכולות**. איש שהכל בו. כלומר תורתם אמת מבלי דופי:

י. יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל הֶעֱבִיר הוֹדַיַּת הַמַּעֲשֵׂר. אַף הוּא בִּטֵּל אֶת הַמְעוֹרְרִין, וְאֶת הַנּוֹקְפִין. עַד יָמָיו הָיָה פַּטִּישׁ מַכֶּה בִּירוּשָׁלַיִם. וּבְיָמָיו אֵין אָדָם צָרִיךְ לִשְׁאוֹל עַל הַדְּמַאי:

ברטנורה (י) **הודיית מעשר**. וידוי מעשר, ביערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי. לפי שעזרא קנס את הלוים שלא יתנו להם מעשר כשעלה מן הגולה ובני לוי לא עלו עמו, וצוה שיתנו המעשר לכהנים. ויוחנן כהן גדול בטל הודוי, שלא היה יכול לומר וגם נתתיו ללוי: **בטל את המעוררים**. שהיו הלוים בכל יום אומרים על הדוכן עורה למה תישן ה', אמר וכי יש שינה לפני המקום, ועמד ובטלן: **את הנוקפין**. שהיו מסרטין לעגל של קרבן בין קרניו כדי שיפול לו דם בעיניו כדי שלא יראה ויהא נוח לכפתו ולשוחטו. ועמד הוא ובטלו, שנראה כבעל מום. והתקין להם טבעות בקרקע להכניס צואר הבהמה לתוכה: **נוקפין**. מכין. ודוגמתו (חולין ז'): אין אדם נוקף אצבעו מלמטה: **היה פטיש מכה בירושלים**. בחול המועד. חרשי נחשת וברזל היו מכין בפטיש לעשות מלאכת האבד שהיא מותרת במועד. ועמד הוא ובטלן, משום דאוושא מלתא טובא ואיכא זלזול מועד: ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי. שהוא אמר לבני דורו כשם שתרומה גדולה עון מיתה, כך תרומת מעשר וטבל עון מיתה. ותיקן שיוציאו מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני בלבד, ולא יוציאו ממנו מעשר ראשון ולא מעשר עני, שיכולין לומר ללוי או לעני הבא ראיה שהוא טבל וטול. ומתקנה זו ואילך הלוקח פירות מן השוק לא היה שואל אם הן מתוקנין אם לאו, אלא מיד מפריש מהם תרומת מעשר ומעשר שני ואוכל את השאר, שכל הלוקח מעם הארץ פירות הם בחזקת שהם דמאי:

יא. מְשֶׁבָּטְלָה סַנְהֶדְרִין, בָּטְלָה הַשִּׁיר מִבֵּית הַמִּשְׁתֶּאוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כד) בַּשִּׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יָיִן וְגוֹ':

ברטנורה (יא) **סנהדרין**. שם הדיינים. ונקראים סנהדרין ששונאים הדרת פנים בדין: **בטל השיר**. דכתיב (איכה ה) זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם בזמן שבטלו הזקנים היושבים בשער שהם הסנהדרין בטלו הבחורים מנגינתם גם כן:

יב. מְשֻׁמָּתוּ נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים, בָּטְלוּ אוּרִים וְתֻמִּים. מְשֻׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בָּטַל הַשָּׁמִיר וְנֹפֶת צוּפִים, וּפָסְקוּ אַנְשֵׁי אֱמָנָה, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים יב) הוֹשִׁיעָה ה' כִּי גָמַר חָסִיד וְגוֹ'. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֵין יוֹם שֶׁאֵין בּוֹ קְלָלָה, וְלֹא יָרַד הַטַּל לִבְרָכָה, וְנִטַּל טַעַם הַפֵּרוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אַף נִטַּל שֵׁמֶן הַפֵּרוֹת:

ברטנורה (יב) **משמתו נביאים הראשונים**. כל הנביאים נקראים נביאים ראשונים, חוץ מחגי זכריה ומלאכי וחבריהן דאחרונים נינהו, שהיו בבנין בית שני: **בטל השמיר**. כמין תולעת, ברייתו כשעורה. שהיו מראים אותו על האבנים הרשומות בדיו והן נבקעות מאיליהן, ובו פיתחו אבני האפוד והחושן, דכתיב בהו במלואותם שיהיו שלימות שלא יחסרו בהם אלא כותב עליהן בדיו ומראה להם שמיר על פני הדיו בחוץ: **ונופת צופים**. דבש הבא ממקום ששמו, ציפיאה, ומשובח מאד: **ופסקו אנשי אמנה**. אנשים שמאמינים בהקדוש ברוך הוא:

יג. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, הַטָּהֳרָה נָטְלָה אֶת (הַטַּעַם וְאֶת) הָרֵיחַ. הַמַּעֲשְׂרוֹת נָטְלוּ אֶת שֹׁמֶן הַדֶּגֶן. (וְחֲכָמִים אוֹמְרִים), הַזְּנוּת וְהַכְּשָׁפִים כִּלּוּ אֶת הַכֹּל:

ברטנורה (יג) **הטהרה בטלה את הטעם**. טהרה שפסקה מישראל, בטלה טעם הפירות וריחם. שבזמן שהיו ישראל טהורים ועוסקים בטהרה אף הקב"ה היה מטהר את הפירות מטעם רע וריח רע: **מעשר בטל שומן דגן**. דמעשר איקרי חלב, כדכתיב (במדבר יח) כל חלב יצהר:

יד. בְּפֻלְמוֹס שֶׁל אַסְפַּסְיָנוּס גָּזְרוּ עַל עַטְרוֹת חֲתָנִים, וְעַל הָאֵרוּס. בְּפֻלְמוֹס שֶׁל טִיטוּס גָּזְרוּ עַל עַטְרוֹת כַּלּוֹת, וְשֶׁלֹּא יְלַמֵּד אָדָם אֶת בְּנוֹ יְוָנִית. בְּפֻלְמוֹס הָאַחֲרוֹן גָּזְרוּ שֶׁלֹּא תֵצֵא הַכַּלָּה בָּאַפְּרִיוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר, וְרַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּ שֶׁתֵּצֵא הַכַּלָּה בָּאַפְּרִיוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר:

ברטנורה (יד) **בפולמוס של אספסיינוס**. חיל שהביא אספסיינוס על ירושלים: **גזרו על עטרות חתנים**. היו עושים לחתנים עטרות מאבן מלח שהוא צלול כעין הבדולח וצובעין אותה בגפרית כעין ציורין שקורין ניי"ל. ואית דמפרשי עטרות של הדס ושל ורד. ושניהם אסורים, ואין מותר אלא עטרות של קנים: **ועל האירוס**. עשוי כמין נפה שדפנותיה עגולות ושוטחים על פיה עור דק ומכין עליו במקל דק ומוציא קול צלול. ובלע"ז קורין לו טנבורו: **עטרות כלות**. כעין עיר עשויה מזהב: **ושלא ילמד אדם את בנו יונית**. פירוש, חכמה יונית. והם רמזים וחידות שהיו ליונים, ולא היו מכירים בהם אלא הרגילים

בהם. ובגמרא מפרש טעמא משום מעשה שהיה (כשיצאו) [צ"ל כשצרו] מלכי חשמונאי זה על זה, היו אותן שבפנים משלשלים לאותן שבחוץ בכל יום דינרין בקופה ומעלין להן תמידין, היה שם זקן אחד ולעז להם בחכמה יונית, כל זמן שהם עסוקין בעבודה אין נמסרין בידכם. אותו היום שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר. באותה שעה אמרו ארור אדם שיגדל חזיר, וארור אדם שילמד לבנו חכמה יונית: **בפולמוס האחרון**. הוא חורבן הבית. ושל טיטוס נמי הוה: **באפריון**. כמו אהל של מעילין וטליתות מוזהבות: ורבותינו התירו שתצא כלה באפריון. משום צניעותא. וכן הלכה:

טו. מְשֻׁמֶּת רַבִּי מֵאִיר, בָּטְלוּ מוֹשְׁלֵי מְשָׁלִים. מְשֻׁמֶּת בֶּן עַזַּאי, בָּטְלוּ הַשַּׁקְדָּנִים. מְשֻׁמֶּת בֶּן זוֹמָא, בָּטְלוּ הַדַּרְשָׁנִים. מְשֻׁמֶּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, פָּסְקָה טוֹבָה מִן הָעוֹלָם. מְשֻׁמֶּת רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, בָּא גוֹבַי וְרַבּוּ צָרוֹת. מְשֻׁמֶּת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, פָּסַק הָעֹשֶׁר מִן הַחֲכָמִים. מְשֻׁמֶּת רַבִּי עֲקִיבָא, בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה. מְשֻׁמֶּת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, בָּטְלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה. מְשֻׁמֶּת רַבִּי יוֹסֵי קַטְנוּתָא, פָּסְקוּ חֲסִידִים. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ קַטְנוּתָא, שֶׁהָיָה קַטְנוּתָן שֶׁל חֲסִידִים. מְשֻׁמֶּת רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, בָּטַל זִיו הַחָכְמָה. מְשֻׁמֶּת רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן, בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה וּמֵתָה טָהֳרָה וּפְרִישׁוּת. מְשֻׁמֶּת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן פָּאבִי, בָּטַל זִיו הַכְּהֻנָּה. מְשֻׁמֶּת רַבִּי, בָּטְלָה עֲנָוָה וְיִרְאַת חֵטְא: ברייתא סוף סוטה רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר אוֹמֵר, מְשֻׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בּוֹשׁוּ חֲבֵרִים וּבְנֵי חוֹרִין, וְחָפוּ רֹאשָׁם, וְנִדַּלְדְּלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה, וְנֶבְרוּ בַּעֲלֵי זְרוֹעַ וּבַעֲלֵי לָשׁוֹן, וְאֵין דּוֹרֵשׁ וְאֵין מְבַקֵּשׁ, וְאֵין שׁוֹאֵל, עַל מִי לָנוּ לְהִשָּׁעֵן, עַל אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁרוֹ חַכִּימַיָּא לְמֶהֱוֵי כְּסָפְרַיָּא, וְסָפְרַיָּא כְּחַזָּנַיָּא, וְחַזָּנַיָּא כְּעַמָּא דְאַרְעָא, וְעַמָּא דְאַרְעָא אָזְלָא וְנִדַּלְדְּלָא, וְאֵין מְבַקֵּשׁ. עַל מִי יֵשׁ לְהִשָּׁעֵן, עַל אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. בְּעִקְבוֹת מְשִׁיחָא חֻצְפָּא יִסְגֵּא, וְיֹקֶר יֵאָמִיר. הַגֶּפֶן תִּתֵּן פִּרְיָהּ וְהַיַּיִן בְּיֹקֶר, וְהַמַּלְכוּת תֵּהָפֵךְ לְמִינוּת, וְאֵין תּוֹכֵחָה. בֵּית וַעַד יִהְיֶה לִזְנוּת, וְהַגָּלִיל יֶחֱרַב, וְהַגַּבְלָן יִשּׁוֹם, וְאַנְשֵׁי הַגְּבוּל יְסוֹבְבוּ מֵעִיר לְעִיר וְלֹא יְחוֹנְנוּ, וְחָכְמַת סוֹפְרִים תִּסְרַח, וְיִרְאֵי חֵטְא יִמָּאֵסוּ, וְהָאֱמֶת תִּהֵא נֶעְדֶּרֶת. נְעָרִים פְּנֵי זְקֵנִים יַלְבִּינוּ, זְקֵנִים יַעַמְדוּ מִפְּנֵי קְטַנִּים. (מיכה ז) בֵּן מְנַבֵּל אָב, בַּת קָמָה בְאִמָּהּ, כַּלָּה בַּחֲמוֹתָהּ, אֹיְבֵי אִישׁ אַנְשֵׁי בֵיתוֹ. פְּנֵי הַדּוֹר כִּפְנֵי הַכֶּלֶב, הַבֵּן אֵינוֹ מִתְבַּיֵּשׁ מֵאָבִיו. וְעַל מִי יֵשׁ לָנוּ לְהִשָּׁעֵן, עַל אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר אוֹמֵר, זְרִיזוּת מְבִיאָה לִידֵי נְקִיּוּת, וּנְקִיּוּת מְבִיאָה לִידֵי טָהֳרָה, וְטָהֳרָה מְבִיאָה לִידֵי פְּרִישׁוּת, וּפְרִישׁוּת מְבִיאָה לִידֵי קְדֻשָּׁה, וּקְדֻשָּׁה מְבִיאָה לִידֵי עֲנָוָה, וַעֲנָוָה מְבִיאָה לִידֵי יִרְאַת חֵטְא, וְיִרְאַת חֵטְא מְבִיאָה לִידֵי חֲסִידוּת, וַחֲסִידוּת מְבִיאָה לִידֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ מְבִיאָה לִידֵי תְּחִיַּת הַמֵּתִים, וּתְחִיַּת הַמֵּתִים בָּאָה עַל יְדֵי אֵלִיָּהוּ זָכוּר לַטּוֹב, אָמֵן:

ברטנורה (טו) **בטלו מושלי משלים**. כגון ממשלות שועלים, דאמרינן בסנהדרין (לח:) כי הוי דריש רבי מאיר בפרקא הוה דריש תלתא שמעתתא ותלתא אגדתא ותלתא מתלי: **השקדנים**. שוקדים על דלתות בית המדרש לילה ויום, כדאמרינן ביבמות (סג:) דאמר בן עזאי מה אעשה ונפשי חשקה בתורה: **הדרשנים**. שהיה בקי במדרש טעמי מקראות, כדאמר (ברכות יב): ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא: **בטל כבוד תורה**. שהיה נותן לב לדרוש על כל קוץ וקוץ (מנחות כח): וזהו כבוד תורה גדול, שאין בה דבר לבטלה: **בטלו אנשי מעשה**. שעושים מעשים מופלאים כדאמרינן בתעניות (כה.) יאמר לחומץ וידליק, ולעזים להביא זאבים בקרניהם: **קטנותם של חסידים**. שהיו החסידים הולכים ומתקטנין והוא היה מקטניהן וסופן: משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה. שעד שמת הוא היה בריאות בעולם והיו לומדים תורה מעומד (מגילה כא). ומשמת באת תשות כח לעולם והתחילו ללמוד מיושב. וזהו בטל כבוד תורה: **משמת רבי בטלה ענוה**. תלמידיו של רבי הוסיפו וכתבו זה במשנה:

גמרא סוטה דף מח ע"א

מְשֻׁבָּטְלָה סַנְהֶדְרִין וְכוּלֵי. וּמַאי דְּמְשֻׁבָּטְלָה סַנְהֶדְרִין כְּתִיב: אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר קְרָא (איכה ה) זְקֵנִים מִשַּׁעַר שָׁבָתוּ בַּחוּרִים מִנְּגִינָתָם. אָמַר רַב אוּדְנָא דְּשָׁמְעָא זִמְרָא תֵּעָקֵר. אָמַר רָבָא: זִמְרָא בְּבֵיתָא חוּרְבָא בְּסִיפָא שֻׁנְּאֲמַר (צפניה ב) קוֹל יְשׁוֹרֵר בַּחַלּוֹן חוֹרֵב בַּסַּף כִּי אַרְזָה עֵרָה. מַאי אַרְזָה עֵרָה? אָמַר רִבִּי יִצְחָק: וְכִי בַּיִת הַמְסֻכָּךְ בַּאֲרָזִים. עִיר הוּא אֶלָּא אֲפִלּוּ בַּיִת הַמְסֻכָּךְ בַּאֲרָזִים מִתְרוֹעֵעַ. אָמַר רַב אָשֵׁי: שְׁמַע מִינָּהּ כִּי מַתְחִיל חוּרְבָא בְּסִיפָא מַתְחִיל שֻׁנְּאֲמַר: חוֹרֵב בַּסַּף. וְאִי בָּעֵית אֵימָא מֵהָכָא (ישעיה כד) וּשְׁאִיָּה יוּכַּת שָׁעַר. אָמַר מַר בַּר רַב אָשֵׁי לְדִידִי חֲזֵי לִי וּמְנַגַּח כִּי תּוֹרָא. אָמַר רַב הוּנָא: זִמְרָא דְּנַגְדֵי וּדְבַקְרֵי שָׁרֵי דְּגַרְדֵּאי אָסִיר. רַב הוּנָא בָּטִיל זִמְרָא קָם מֵאָה אֲווּזֵי בְּזוּזָא וּמֵאָה סָאָה חִטֵּי בְּזוּזָא וְלָא אִיבְּעֵאי. אִתָא רַב חַסְדָּא זִלְזֵל בָּהּ אִיבַּעְיָא אֲווּזָא בְּזוּזָא וְלָא מִשְׁתַּכַּח. אָמַר רַב יוֹסֵף זְמַרֵי גַּבְרֵי וְעָנֵי נָשֵׁי פְּרִיצוּתָא. זְמַרֵי נָשֵׁי וְעָנֵי גַּבְרֵי כְּאֵשׁ בִּנְעֹרֶת לְמַאי נָפְקָא מִנָּהּ לְבָטוּלֵי הַאי מְקָמֵי הַאי. אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַשּׁוֹתֶה בְּאַרְבָּעָה מִינֵי זֶמֶר מֵבִיא חֲמִשָּׁה פֻּרְעָנֻיּוֹת לָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שם ה) הוֹי מַשְׁכִּימֵי בַבֹּקֶר שֵׁכָר יִרְדּוֹפוּ מְאַחֲרֵי בַנֶּשֶׁף יַיִן יַדְלִיקֵם וְהָיָה כִנּוֹר וָנֵבֶל תֹּף וְחָלִיל וְיַיִן מִשְׁתֵּיהֶם וְאֶת פֹּועַל ה' לֹא יַבִּיטוּ. מַה כְּתִיב אַחֲרָיו: וְלָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת. שֶׁגּוֹרְמִין גָּלוּת לָעוֹלָם. וּכְבוֹדוֹ מֻתֵּי רָעָב, שֶׁמְּבִיאִין רָעָב לָעוֹלָם. וַהֲמוֹנוֹ צִחֵּה צָמָא, שֶׁגּוֹרְמִין לַתּוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִלּוֹמְדֶיהָ. וַיִּשַּׁח אָדָם וַיִּשְׁפַּל אִישׁ, שֶׁגּוֹרְמִין שִׁפְלוּת לְשׁוֹנָאוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאֵין אִישׁ אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טו) ה' אִישׁ מִלְחָמָה. וְעֵינֵי גְבוֹהִים תִּשְׁפַּלְנָה, שֶׁגּוֹרְמִין שִׁפְלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וּמַה כְּתִיב אַחֲרָיו

(ישעיה ה) לָכֵן הִרְחִיבָה שְׁאוֹל נַפְשָׁהּ וּפָעֲרָה פִיהָ לִבְלִי חֹוק וְיָרַד הֲדָרָהּ וַהֲמוֹנָהּ וּשְׁאוֹנָהּ וְעָלֵז בָּהּ׃

רש"י ה"ק וכי בית המסובך בארזים עיר הוא. שלא יהא נוח ליחרב: **מתרועע**. לשון ערה, כמו ערו ערו: **בסיפא מתחיל**. מאסקופת הבית ופתחיו מתחיל: **ושאיה**. לשון בית השאיה מאין יושב ומתוך כך שעירים מרקדים וכותתין שעריו: **זמרא דנגדי**. מושכי ספינות בחבל: **שרי**. שאינו אלא לזרזם במלאכתם: **ודבקרי**. שמזרזין בשעה שחורשין ואינו אלא לכוין את השוורים לתלמיהם שהולכין לקול השיר דערב עליהם: **דגרדאי**. אינו אלא שחוק: **בטל זמרא**. גזר על דורו שלא יזמרו בביתם ובבית משתאות: **ולא איבעיא**. ולא היו רוצים לקנותם בכך: **וזלזל ביה**. ולא הקפיד למחות בידם: **כאש בנעורת**. לפי שהעונה מטה אזנו לשמוע את המזמר וקול באשה ערוה: **לבטולא הא מקמי הא**. אם אי אפשר לבטל שניהם:

זוהר ויקרא דף יח ע"א

רַבִּי אַבָּא אָמַר כְּתִיב (תהלים עה) כִּי אֱלֹהִים שׁוֹפֵט זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים. כִּי אֱלֹהִים שׁוֹפֵט אִלְמָלֵא דְּאַעֲבַר דִּינָא דְּיִצְחָק בַּאֲתַר דְּיַעֲקֹב שְׁארֵי וְאִתְכַּסֵּי (ס"א וְאִתְסְחֵי) (ס"א וְאִתְבְּסָם) תַּמָּן. וַוי לְעָלְמִין דְּיִעְרַע בְּגִנְּיהּ וְרָזָא דְּמִלָּה (ישעיה מו) כִּי בָאֵשׁ יְיָ נִשְׁפָּט. וְדָא הוּא אִתְבַּסְמוּתָא דְּעָלְמָא וְכֵיוָן דְּעָאל בְּאַתְרָא דְּיַעֲקֹב וְיִעֲקֹב אָחִיד בֵּיהּ כְּדֵין שְׁכִיךְ אֶשָּׁא וְאִצְטַנָּנוּ גּוּפְרֵיהּ. לְבַר נַשׁ דַּהֲוָה רָגִיז וְחָנֵר וְזִין גַּרְמֵיהּ וְנָפַק בְּרֻגְזֵיהּ לְקַטָּלָא לִבְנֵי נָשָׁא. חַד חַכִּימָא קָם עַל פִּתְחָא וְאָחִיד בֵּיהּ אָמַר אִלְמָלֵא לָא אָחִיד בֵּי וְאִתְתַּקַּף בִּי הָא קָטוֹלָא בִּבְנֵי נָשָׁא אִשְׁתַּכָּח. בְּעוֹד דְּאִתְתַּקְפוּ דָּא בְּדָא וְאָחִיד דָּא בְּדָא אִצְטַנָּן רֻגְזֵיהּ עַל דְּנָפַק לְקַטָּלָא. נָפַק לְאוֹכָחָא. מַאן סָבִיל רֻגְזָא וְתוּקְפָּא דְּדִינָא דְּהַהוּא בַּר נַשׁ הֲוֵי אִימָא דְּא דְּקָאִים אַפִּתְחָא. כָּךְ אָמַר קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל בָּנַי לָא תִּדְחֲלוּן הָא אֲנָא קָאִים עַל פִּתְחָא אֲבָל אִזְדָּרְזוּ בְּהַאי יוֹמָא וְהָבוּ לִי חֵילָא. וּבְמָה בְּשׁוֹפָר דְּאִי אִשְׁתַּכַּח קוֹל שׁוֹפָר כְּדָקָא יָאוּת וּמְכַוְּנָא בֵּיהּ לְתַתָּא הַהוּא קָלָא סָלִיק וּבֵיהּ מִתְעַטְּרֵי אֲבָהָן וְקַיְּמֵי בְּמִשְׁכְּנֵיהּ דְּיַעֲקֹב. וְעַל דָּא בָּעֵי לְאִזְדַּהֲרָא בְּשׁוֹפָרָא וּלְמִנְדַּע בְּהַהוּא קָלָא וּלְכַוְּנָא. וְלֵית לָךְ קָלָא בְּשׁוֹפָרָא דְּלָא סָלִיק רְקִיעָא חַד. וְכָל אִנּוּן אוֹכְלוֹסִין דְּהַהוּא רְקִיעָא יָהֲבִין אֲתַר לְהַהוּא קָלָא וּמַאי קְרָא אִמְרֵי (יואל ב) וַיְיָ נָתַן קוֹלוֹ לִפְנֵי חֵילוֹ וְגוֹמֵר וְקָאִים הַהוּא קָלָא בְּהַהוּא רְקִיעַ עַד דְּאָתֵי קָלָא אָחֳרָא וְאִתְעַתְּדוּ (ס"א וְאִתְעָרוּ) כַּחֲדָא וְסָלְקִין בְּזִווּגָא לְרְקִיעָא אָחֳרָא וְעַל דָּא תָּנֵינָן אִית קוֹל דְּסָלִיק קוֹל וּמַאי אִיהוּ הַהוּא קָלָא דְּתִקְיעָתָא דְּיִשְׂרָאֵל דִּלְתַתָּא וְכֵיוָן דְּמִתְחַבְּרָן כָּל אִנּוּן קָלִין דִּלְתַתָּא וְסָלְקִין לְהַהוּא רְקִיעָא עִלָּאָה דְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא שְׁארֵי בֵּיהּ מִתְעַטְּרָן (ס"א מִתְעַתְּדָן) כֻּלְּהוּ קַמֵּי מַלְכָּא וּכְדֵין כָּרְסְוָן רְמִיו וְכָרְסְיָא אָחֳרָא דְּיַעֲקֹב קָאִים וְאִתְתַּקַּן עַל דָּא אַשְׁכַּחְנָא בְּסִפְרָא

דְּרַב הַמְנוּנָא סָבָא בְּאַנּוּן צְלוֹתֵי דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה דַּהֲוָה אָמַר צְלוֹתָא וְקוֹל שׁוֹפָר (דְּהַהוּא קוֹל) דְּאָפִיק הַהוּא זָכָאָה דְּאִשְׁתַּכַּח מֵרוּחֵיהּ וּמִנַּפְשֵׁיהּ בְּהַהוּא שׁוֹפָר דְּהַהוּא קוֹל סָלִיק לְעֵילָּא וּבְהַהוּא יוֹמָא קַיְמֵי וּמִשְׁתַּכְּחִין מְקַטְרְגִין לְעֵילָּא וְכַד סָלִיק הַהוּא קָלָא דְּשׁוֹפָר כֻּלְּהוּ אִתְדַּחְיָין מִקַּמֵּיהּ וְלָא יָכְלִין לְקַיְמָא:

תרגום הזוהר רַבִּי אַבָּא אָמַר כָּתוּב, כִּי אֱלֹהִים שׁוֹפֵט זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים. כִּי אֱלֹהִים שׁוֹפֵט, כִּי אִם לֹא הָיָה עוֹבֵר הַדִּין שֶׁל יִצְחָק בַּמָּקוֹם שֶׁיַּעֲקֹב שׁוֹרֶה, וְנִתְבַּשֵּׁם שָׁם, אוֹי לָעוֹלָם שֶׁיִּפְגֹּשׁ בְּדִינוֹ. וְסוֹד הַדָּבָר, כִּי בָאֵשׁ ה' נִשְׁפָּט, וְזוֹ הִיא הִתְבַּשְּׂמוּת הָעוֹלָם. וְכֵיוָן שֶׁיִּצְחָק, נִכְנָס בִּמְקוֹמוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וְיַעֲקֹב אֲחַז בּוֹ, אָז שָׁקַט הָאֵשׁ וְנִצְטַנְּנוּ הַגָּחָלִים שֶׁלּוֹ, לְאָדָם שֶׁהָיָה כּוֹעֵס וְחָגַר וְהִזְדַּיֵּן וְיָצָא בְּכַעֲסוֹ לַהֲרֹג בְּנֵי אָדָם. חָכָם אֶחָד עָמַד עַל פִּתְחוֹ, וְאָחַז בּוֹ. וְלֹא עָזְבוֹ לָצֵאת הַחוּצָה. אָמַר לוֹ הַכּוֹעֵס, אִם לֹא אָחַזְתָּ בִּי וְהִתְקַפְתָּ אוֹתִי, הָיָה הֶרֶג נִמְצָא בָּעוֹלָם. כִּי בְּעוֹד שֶׁהִתְקִיפוּ זֶה אֶת זֶה וְאָחֲזוּ זֶה בָּזֶה נִצְטַנֵּן כַּעֲסוֹ עַל שֶׁיָּצָא לַהֲרֹג. יָצָא אוֹתוֹ חָכָם וְהוֹכִיחַ, מִי סָבַל הַכַּעַס וְתוֹקֶף הַדִּין שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם, הֲוֵי אוֹמֵר, מִי שֶׁעָמַד עַל הַפֶּתַח לְעַכְּבוֹ מִלָּצֵאת. כָּךְ אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לְיִשְׂרָאֵל. בָּנַי לֹא תִפָּחֲדוּ כִּי אֲנִי עוֹמֵד עַל הַפֶּתַח, אֲבָל הִתְעוֹדְדוּ בַּיּוֹם הַזֶּה וּתְנוּ לִי כֹּחַ, וּבַמֶּה בַּשּׁוֹפָר, שֶׁאִם נִמְצָא קוֹל שׁוֹפָר כָּרָאוּי וּמְכַוְּנִים בּוֹ לְמַטָּה, הַקּוֹל הַהוּא עוֹלֶה, שֶׁבּוֹ מִתְעַטְּרִים הָאָבוֹת, עוֹמְדִים בְּמִשְׁכָּנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן צְרִיכִים לְהִזָּהֵר בַּשּׁוֹפָר, וְלַדַּעַת קוֹל הַהוּא, וּלְכַוֵּן בּוֹ. וְאֵין לְךָ קוֹל שׁוֹפָר שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה לְרָקִיעַ אֶחָד, וְכָל הֶהָמוֹן שֶׁבְּאוֹתוֹ הָרָקִיעַ נוֹתֵן מָקוֹם לַקּוֹל הַהוּא. וּמָה הֵם אוֹמְרִים. וַה' נָתַן קוֹלוֹ לִפְנֵי חֵילוֹ וְגוֹ'. וְעוֹמֵד קוֹל הַהוּא בְּאוֹתוֹ הָרָקִיעַ עַד שֶׁבָּא קוֹל אַחֵר, וְנוֹעֲדִים יַחַד וְעוֹלִים בְּחִבּוּר לְרָקִיעַ אַחֵר. וְעַל כֵּן לָמַדְנוּ, שֶׁיֵּשׁ קוֹל שֶׁמַּעֲלֶה קוֹל. וּמַה הוּא. הוּא, קוֹל הַהוּא שֶׁל תְּקִיעַת יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה. וְכֵיוָן שֶׁמִּתְחַבְּרִים כָּל אֵלּוּ הַקּוֹלוֹת שֶׁלְּמַטָּה, וְעוֹלִים לָרָקִיעַ הָעֶלְיוֹן שֶׁהַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, שׁוֹרֶה בּוֹ. מִתְעַטְּרִים כֻּלָּם לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְאָז הַשְּׁלֹכוּ כִּסְאוֹת הַדִּין, וְהַקָּם כִּסֵּא הָאַחֵר שֶׁל יַעֲקֹב, וְנִתְתַּקֵּן. עַד כָּאן מָצָאתִי בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב הַמְנוּנָא סָבָא, בְּאֵלֶּה הַתְּפִלּוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהָיָה אוֹמֵר, הַתְּפִלָּה וְקוֹל הַשּׁוֹפָר שֶׁמּוֹצִיא הַצַּדִּיק בַּשּׁוֹפָר הַהוּא, הַיּוֹצֵא מֵרוּחוֹ וְנַפְשׁוֹ, קוֹל הַהוּא עוֹלֶה לְמַעְלָה. וּבַיּוֹם הַהוּא עוֹמְדִים וְנִמְצָאִים מְקַטְרְגִים לְמַעְלָה וּכְשֶׁעוֹלֶה קוֹל הַהוּא שֶׁל הַשּׁוֹפָר כֻּלָּם נִדְחִים מִפָּנָיו וְאֵינָם יְכוֹלִים לְהִתְקַיֵּם.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ה

א. שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ וְיָצָא אֶחָד מֵהֶם לַשּׁוּק קוֹרְאִין לוֹ כְּדֵי שֶׁיְּכַוֵּן לִשְׁמֹעַ מַה שֶּׁהֵן אוֹמְרִים וּמְזַמְּנִין עָלָיו וְהוּא בַּשּׁוּק וְיוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְלִכְשֶׁיַּחֲזֹר לְבֵיתוֹ יַחֲזֹר וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן

לְעַצְמוֹ. אֲבָל עֲשָׂרָה שֶׁאָכְלוּ וְיָצָא אֶחָד מֵהֶן לַשּׁוּק אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו עַד שֶׁיַּחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ וְיֵשֵׁב עִמָּהֶן: שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאֶחָד וְקִדַּם אֶחָד מֵהֶן וּבֵרַךְ לְעַצְמוֹ מְזַמְּנִין עָלָיו וְיֵצְאוּ הַשְּׁנַיִם יְדֵי חוֹבַת זִמּוּן וְהוּא לֹא יָצָא בְּזִמּוּן זֶה שֶׁאֵין זִמּוּן לְמַפְרֵעַ:

מוסר

שערי תשובה דף כט עב

כַּת שְׁקָרִים אִישׁ כָּזֶב אֲשֶׁר תּוֹרָה עָזַב וַיֵּרַע וַיִּשְׁחֵית בְּמַעֲנֵה פִּיו כְּמוֹ הַמְכַחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בִּתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְּשֹׂכַר שָׂכִיר, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט) לֹא תְכַחֲשׁוּ וְלֹא תְשַׁקְּרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ. וְכֵן הָעוֹנֶה בְּרֵעֵהוּ עֵד שָׁקֶר. וְנֶאֱמַר (שמות כ) לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר. וּבְכְלַל זֶה הַתַּרְמִית וְהָאוֹנָאוֹת בְּמִסְחָרִים וּבְשֻׁתָּפוּת וְנֶאֱמַר (ויקרא כה) לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ. וְנֶאֱמַר (תהילים נח) וְלֹא יָמִישׁ מֵרְחוֹבָהּ תּוֹךְ וּמִרְמָה וְנִקְרָא אִישׁ אָוֶן וְנִקְרָא בְּלִיַּעַל וְהוּא כֻּבָּד עָוֹן בְּכִתּוֹת הָרְשָׁעִים כַּאֲשֶׁר הִקְדִּמְנוּ בְּשַׁעֲרֵי יִרְאַת חֵטְא וּמִדַּת זֶה אִישׁ הָאָוֶן שֶׁהוּא קוֹרֵץ בְּעֵינָיו מוֹלֵל בְּאֶצְבְּעוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ו) אָדָם בְּלִיַּעַל אִישׁ אָוֶן וְגוֹמֵר, קוֹרֵץ בְּעֵינָיו וְגוֹמֵר:

נצבים יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וָ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(כד) וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וַיֵּלְכוּ וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא יְדָעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם: וַאֲזַלוּ וּפְלָחוּ לְטַעֲוָת עַמְמַיָּא וּסְגִידוּ לְהוֹן דַּחֲלָן דִּי לָא יְדָעֲנוּן וְלָא אוֹטִיבָא לְהוֹן:

רש"י לא ידעום. לא ידעו בהם גבורת אלהות: ולא חלק להם. לא נתנם לחלקם. ואונקלוס תרגם ולא אוטיבא להון, לא הטיבו להם שום טובה, ולשון לא חלק אותו אלוה שבחרו להם, לא חלק להם שום נחלה ושום חלק:

(כו) וַיִּחַר אַף יְהוָה בָּאָרֶץ הַהִוא לְהָבִיא עָלֶיהָ אֶת כָּל הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה: וּתְקָרֵף רָגְזָא דַיְיָ בְּאַרְעָא הַהִיא לְאַיְתָאָה עֲלַהּ יָת כָּל לְוָטַיָא דִכְתִיבִין בְּסִפְרָא הָדֵין: (כז) וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אַדְמָתָם בְּאַף וּבְחֵמָה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל וַיַּשְׁלִכֵם אֶל אֶרֶץ אַחֶרֶת כַּיּוֹם הַזֶּה: וְסַלְטָלִנּוּן יְיָ מֵעַל אַרְעָהוֹן בִּרְגַז וּבְחֵמְתָא וּבִתְקוֹף רְגַז וְאַגְלִנּוּן לְאַרְעָא אָחֳרִי כְּיוֹמָא הָדֵין:

רש"י ויתשם ה'. כתרגומו וטלטלנון, וכן (ירמיה יב, יד) הנני נותשם מעל אדמתם:

(כח) הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: דְּמַטַמְרָן קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא וּדְמַגַלְיָן לָנָא וְלִבְנָנָא עַד עָלַם לְמֶעְבַּד יָת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא:

רש"י הנסתרת לה' אלהינו. ואם תאמרו מה בידינו לעשות, אתה מעניש את הרבים על הרהורי היחיד, שנאמר (פסוק יז) פן יש בכם איש וגו' , ואחר כך (פסוק כא) וראו את מכות הארץ ההיא, והלא אין אדם יודע טמונותיו של חברו, אין אני מעניש אתכם על הנסתרות, שהן לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות' לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין בהם יענשו הרבים. נקוד על לנו ולבנינו, לדרוש, שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן, משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים ובהר עיבל, ונעשו ערבים זה לזה:

ל (א) **רביעי - במחוברות שני** וְהָיָה כִי יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: וְיהֵי אֲרֵי ייתוּן עֲלָךְ כָּל פִּתְגָמַיָא הָאִלֵּין בִּרְכָן וּלְוָטִין דִּי יְהַבִית קֳדָמָךְ וּתְתוּב לְלִבָּךְ בְּכָל עַמְמַיָא דִּי אַגְלָךְ יְיָ אֱלָהָךְ לְתַמָּן:

נביאים - ישעיה - פרק סג

(ב) מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ וּבְגָדֶיךָ כְּדֹרֵךְ בְּגַת: מָא דֵין יִסְמְקוּן טוּרִין מִדַּם קְטִילִין וּמֵישְׁרִין יִפְקוּן כַּחֲמַר בְּמַעְצָרָא: (ג) פּוּרָה דָרַכְתִּי לְבַדִּי וּמֵעַמִּים אֵין אִישׁ אִתִּי וְאֶדְרְכֵם בְּאַפִּי וְאֶרְמְסֵם בַּחֲמָתִי וְיֵז נִצְחָם עַל בְּגָדַי וְכָל מַלְבּוּשַׁי אֶגְאָלְתִּי: הֲא כְּבִיעוּט דְּמִתְבָּעֵיט בְּמַעְצָרָא כֵּן יְסָגֵי קְטוֹל בְּמַשְׁרְיַת עַמְמַיָא וְלָא יְהֵי לְהוֹן תְּקוֹף קֳדָמַי וְאֶקְטְלִינוּן בְּרוּגְזִי וַאֲדוּשִׁינוּן בְּחֵמְתִי וְאֶתְבַּר תְּקוֹף תַּקִּיפֵיהוֹן קֳדָמַי וְכָל חַכִּימֵיהוֹן אֶסַלְעִים:

רש"י **ומעמים אין איש אתי** . מתייצב לפני להלחם : **ויז נצחם** . דמם שהוא תוקפו ונצחונו של אדם : **אגאלתי** . כמו נגאלו בדם (איכה ד) :

(ד) כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלַי בָּאָה: אֲרֵי יוֹם פּוּרְעָנוּתָא קֳדָמַי וּשְׁנַת פּוּרְקָן עַמִּי מְטָת: (ה) וְאַבִּיט וְאֵין עֵזֵר וְאֶשְׁתּוֹמֵם וְאֵין סוֹמֵךְ וַתּוֹשַׁע לִי זְרֹעִי וַחֲמָתִי הִיא סְמָכָתְנִי: וּגְלֵי קֳדָמַי וְלֵית גְּבַר דְּלֵהּ עוֹבָדִין טָבִין וּדְיִדִיעַ קֳדָמַי וְלֵית אֱנָשׁ דִּיקוּם וְיִבְעֵי עֲלֵיהוֹן וּפְרַקְתִּינוּן בְּדְרַע תּוּקְפִי וּבְמֵימַר רְעוּתִי סְעַדְתִּינוּן:

רש"י **ואביט ואין עוזר** . לישראל : **ואשתומם** . ל' שתיקה וכבר פירשתי למעלה וישתומם כי אין מפגיע : **וחמתי היא סמכתני** . חמתי שיש לי על האומות אשר אני קצפתי מעט על עמי והמה עזרו לרעה היא סמכתני חיזקה ידי ועוררה את לבי ליפרע מהם ואע"פ שאין ישראל ראוין והגונים לגאולה :

(ו) וְאָבוּס עַמִּים בְּאַפִּי וַאֲשַׁכְּרֵם בַּחֲמָתִי וְאוֹרִיד לָאָרֶץ נִצְחָם: וַאֲקַטֵּיל עַמְמַיָּא בְּרוּגְזִי וַאֲדוֹשְׁשִׁינוּן בְּחֵימְתִי וְאֶרְמֵי לְאַרַע אַרְעֵיתָא קְטִילֵי גְּבָרֵיהוֹן:

רש"י **ואבוס** . ל' מתגולל בדם ודורך ברגלים כמו מתבוססת בדמיך (יחזקאל טז) וכמו בוססו את חלקתי (ירמיה יב) : **נצחם** . גבורת נצחונם :

(ז) חַסְדֵי יְהוָה אַזְכִּיר תְּהִלֹּת יְהוָה כְּעַל כֹּל אֲשֶׁר גְּמָלָנוּ יְהוָה וְרַב טוּב לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר גְּמָלָם כְּרַחֲמָיו וּכְרֹב חֲסָדָיו: אֲמַר נְבִיָּא טִיבוּתָא דַיְיָ אֶנָא מִדְכַּר תּוּשְׁבַּחְתָּא דַיְיָ אֲנָא מִדְכַּר תּוּשְׁבַּחְתָּא דַיְיָ כְּעַל כָּל דְּגַמְלָנָא יְיָ וְסַגִּי טוּבֵהּ לְבֵית יִשְׂרָאֵל דְּגַמְלִינוּן כְּרַחֲמוֹהִי וּכְסַגִּיאוּת טוּבֵהּ:

רש"י **חסדי ה' אזכיר** . הנביא אמר אזכיר את ישראל את חסדי ה' : **ורב טוב** . אזכיר אשר גמל לבית ישראל ברחמיו :

כתובים - תהילים - פרק צו

(ג) סַפְּרוּ בַגּוֹיִם כְּבוֹדוֹ בְּכָל הָעַמִּים נִפְלְאוֹתָיו: אִשְׁתְּעִיו בְעַמְמַיָּא אַיְקָרֵיהּ בְּכָל עַמְמַיָּא פְּרִישְׁוָתֵיהּ: (ד) כִּי גָדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד נוֹרָא הוּא עַל כָּל אֱלֹהִים: אֲרוּם רַב יְיָ וּמְשַׁבַּח לַחֲדָא דְּדָחֵיל הוּא עַל כָּל אֱלָהַיָּא: (ה) כִּי כָּל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים וַיהוָה שָׁמַיִם עָשָׂה: אֲרוּם כָּל דַּחֲלַת עַמְמַיָּא טַעֲוָתָא וַיְיָ שְׁמַיָּא עֲבַד: (ו) הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְתִפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ: שְׁבָחָא וְשִׁבְהוֹרָא קֳדָמוֹי עוּשְׁנָא וְתוּשְׁבְּחָא בְּבֵית מַקְדְּשֵׁיהּ: (ז) הָבוּ לַיהוָה מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַיהוָה כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ זְמָר קֳדָם יְיָ יְחוּסֵי עַמְמַיָּא הָבוּ קֳדָם יְיָ אַיְקָר וְעוּשְׁנָא:

רש"י **הבו לה' משפחות עמים** . ומה תתנו לו הבו לה' כבוד ועוז :

(ח) הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ שְׂאוּ מִנְחָה וּבֹאוּ לְחַצְרוֹתָיו: הָבוּ קֳדָם יְיָ אַיְקָר וְרוֹמְמוּ שְׁמַיּהּ אוֹבִילוּ וְסוֹבְרוּ תִּקְרוּבְתָּא וְעוּלוּ לְקֳדָמוֹי לְדַרְתּוֹי:

משנה שבועות פרק ז

א. כָּל הַנִּשְׁבָּעִין שֶׁבַּתּוֹרָה, נִשְׁבָּעִין וְלֹא מְשַׁלְּמִין. וְאֵלּוּ נִשְׁבָּעִים וְנוֹטְלִין, הַשָּׂכִיר, וְהַנִּגְזָל, וְהַנֶּחְבָּל, וְשֶׁכְּנֶגְדּוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה, וְהַחָנְוָנִי עַל פִּנְקָסוֹ. הַשָּׂכִיר כֵּיצַד, אָמַר לוֹ תֵּן לִי שְׂכָרִי שֶׁיֵּשׁ לִי בְיָדֶךָ, הוּא אוֹמֵר נָתַתִּי וְהַלָּה אוֹמֵר לֹא נָטַלְתִּי, הוּא נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שֶׁתְּהֵא שָׁם מִקְצָת הוֹדָאָה. כֵּיצַד, אָמַר לוֹ תֵּן לִי שְׂכָרִי חֲמִשִּׁים דִּינָר שֶׁיֵּשׁ לִי בְיָדֶךָ, וְהוּא אוֹמֵר הִתְקַבַּלְתִּ דִּינַר זָהָב:

ברטנורה (א) **כל הנשבעין**. נשבעין ולא משלמין. לא תקנה תורה לתובע לישבע וליטול. אלא לנתבע שישבע ולא ישלם דכתיב (שמות כב) ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע: **ואלו נשבעין ונוטלין**. שתקנו להם חכמים לישבע וליטול. וכלהו מפרש להו לקמן במתני': **השכיר**. תקנו לו חכמים לישבע וליטול מפני שבעל הבית טרוד בפועליו ואינו נזכר. והני מילי כשתובעו בזמנו. שכיר יום זמנו כל הלילה שלאחריו.

ושכיר לילה זמנו כל היום שלאחריו אבל תבעו לאחר זמנו בעה"ב נשבע היסת שפרעו ונפטר ואם שכרו שלא בעדים נמי איך השכיר נשבע ונבטל שמתוך שיכול לומר לו לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו נמי שכרתיך ונתתי לך שכרך: **הוא אומר נתתי**. אבל אמר לו שנים קצצת לי. והוא אומר לא קצצתי לך אלא אחד נשבע בעה"ב שבועת התורה שהוא כדבריו. ואינו נותן לו אלא א': **ר"י אומר**. ואין הלכה כר"י לא בשכיר. ולא בנגזל. ולא בנחבל:

ב. הַנִּגְזָל כֵּיצַד, הָיוּ מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁנִּכְנַס לְבֵיתוֹ לְמַשְׁכְּנוֹ שֶׁלֹּא בִרְשׁוּת, הוּא אוֹמֵר כֻּלַּי נָטַלְתָּ. וְהוּא אוֹמֵר לֹא נָטַלְתִּי, הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שֶׁתְּהֵא שָׁם מִקְצָת הוֹדָאָה. כֵּיצַד, אָמַר לוֹ שְׁנֵי כֵלִים נָטַלְתָּ, וְהוּא אוֹמֵר לֹא נָטַלְתִּי אֶלָּא אֶחָד:

ברטנורה (ב) **למשכנו שלא ברשות**. וכגון שראוהו עדים שנכנס לבית חברו. ואין בידו כלום. ויצא משם וכלים תחובים לו תחת כנפיו: **הרי זה נשבע ונוטל**. שהרי הדברים מוכיחים שהעדים מעידים שמשכנו שלא ברשות. והוא דטעין ליה האיך במידי דאמיד ביה. אבל אם טען ליה בכסא דכספא וכי האי גונא במידי דלא אמיד ביה. לאו כל כמיניה לישבע וליטול. אלא ישבע הנתבע. ויפטר:

ג. הַנֶּחְבָּל כֵּיצַד, הָיָה מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁנִּכְנַס תַּחַת יָדוֹ שָׁלֵם וְיָצָא חָבוּל וְאָמַר לוֹ חָבַלְתָּ בִּי וְהוּא אוֹמֵר לֹא חָבַלְתִּי, הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שֶׁתְּהֵא שָׁם מִקְצָת הוֹדָאָה. כֵּיצַד, אָמַר לוֹ חָבַלְתָּ בִּי שְׁתַּיִם, וְהַלָּה אוֹמֵר לֹא חָבַלְתִּי בְךָ אֶלָּא אֶחָת:

ברטנורה (ג) **הרי זה נשבע ונוטל**. ודוקא שהחבלה במקום שאפשר שחבל בעצמו. משום הכי צריך שבועה. אבל במקום שאינו יכול לחבול בעצמו. וניכר שאחרים עשו לו כגון שעלתה לו נשיכה בגבו ואין שם אחר שיוכל לומר שמא אחר עשה נוטל בלא שבועה:

ד. וְשֶׁכְּנֶגְדּוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה כֵּיצַד, אַחַת שְׁבוּעַת הָעֵדוּת וְאַחַת שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן וַאֲפִלּוּ שְׁבוּעַת שָׁוְא. הָיָה (אֶחָד מֵהֶן) מְשַׁחֵק בַּקֻּבְיָא, וּמַלְוֶה בָרְבִּית, וּמַפְרִיחֵי יוֹנִים, וְסוֹחֲרֵי שְׁבִיעִית, שֶׁכְּנֶגְדּוֹ נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. הָיוּ שְׁנֵיהֶן חֲשׁוּדִין, חֲזָרָה הַשְּׁבוּעָה לִמְקוֹמָהּ, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר יַחֲלוֹקוּ:

ברטנורה (ד) **ואפילו שבועת שוא**. לא מבעיא שבועת עדות ושבועת הפקדון. דאית בהו כפירת ממון דהוי רע לשמים ולבריות. אלא אפילו שבועת שוא. דאינו אלא רע לשמים שכנגדו נשבע ונוטל. ושבועת בטוי לא קתני. דשבועת בטוי דלהבא כגון אוכל ולא אוכל. איכא למימר. כי אישתבע. בקושטא אישתבע. שבדעתו היה לקיימו. ואף על פי שכפאו יצרו ועבר עליה אינו חשוד בכך על השבועה אבל ביטוי דלשעבר אכלתי ולא אכלתי דמי לשבועת שוא. שהרי הוציא שבועת שקר מפיו: **היה אחד מהן משחק בקוביא**. תנא

פסולא דאורייתא וקתני פסולא דרבנן: **מפריחי יונים**. אית דמפרשי אם תקדים יונתך ליונתי אתן לך כך וכך והיינו שחוק ואית דמפרשי שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעליה. ויש בהן גזל מפני דרכי שלום: **וסוחרי שביעית**. עושים סחורה מפירות שביעית. והתורה אמרה לאכלה. ולא לסחורה: **חזרה שבועה למקומה**. אית דמפרשי בגמרא חזרה לסיני. לשבועת הר סיני שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל לא תגזול. והוא יפרע מן הכופר ממון לחברו. אבל בית דין אין נזקקין לא לשבועה ולא לפרעון. ואית דמפרשי חזרה שבועה למחוייב לה על זה שהודה במקצת וכיון שאינו יכול לשבע שהרי חשוד הוא ישלם:

ה. וְהַחֶנְוָנִי עַל פִּנְקָסוֹ כֵּיצַד, לֹא שֶׁיֹּאמַר לוֹ כָּתוּב עַל פִּנְקָסִי שֶׁאַתָּה חַיָּב לִי מָאתַיִם זוּז, אֶלָּא אָמַר לוֹ תֵּן לְבָנַי סָאתַיִם חִטִּין, תֵּן לְפוֹעֲלַי בְּסֶלַע מָעוֹת, הוּא אוֹמֵר נָתַתִּי וְהֵן אוֹמְרִים לֹא נָטַלְנוּ, (שְׁנֵיהֶן נִשְׁבָּעִים), הוּא נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל וְהֵן נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין. אָמַר בֶּן נַנָּס, כֵּיצַד אֵלּוּ (בָּאִין לִידֵי שְׁבוּעַת שָׁוְא) וְאֵלּוּ בָּאִין לִידֵי שְׁבוּעַת שָׁוְא, אֶלָּא הוּא נוֹטֵל שֶׁלֹּא בִשְׁבוּעָה וְהֵן נוֹטְלִין שֶׁלֹּא בִשְׁבוּעָה:

ברטנורה (ה) [**שניהן נשבעין ונוטלין**. מבעל הבית. דא"ל חנוני. פועלים לא מהימנו לי בשבועה] את האמנתינהו. דלא אמרת לי בסהדי הב להו. וכן פועלים אמרי ליה חנוני לא מהימן לן בשבועה. וכששניהם נשבעין ונוטלים מבעל הבית נשבעים זה בפני זה כי היכי דניכסוף חנוני מפועלים. או פועלים מחנוני: **אלו ואלו באין לידי שבועת שוא**. שהרי על כרחך אחד מהן נשבע לשוא ונמצא שם שמים מתחלל. אלא אלו ואלו נוטלין בלא שבועה. ואין הלכה כבן ננס:

ו. אָמַר לַחֶנְוָנִי תֵּן לִי בְּדִינָר פֵּרוֹת וְנָתַן לוֹ, אָמַר לוֹ תֵּן לִי הַדִּינָר, אָמַר לוֹ נְתַתִּיו לְךָ וּנְתָתוֹ בְּאָנְפַּלִי, יִשְׁבַּע בַּעַל הַבַּיִת. נָתַן לוֹ אֶת הַדִּינָר, אָמַר לוֹ תֵּן לִי אֶת הַפֵּרוֹת, אָמַר לוֹ נְתַתִּים לְךָ וְהוֹלַכְתָּן לְתוֹךְ בֵּיתֶךָ, יִשְׁבַּע חֶנְוָנִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כֹּל שֶׁהַפֵּרוֹת בְּיָדוֹ, יָדוֹ עַל הָעֶלְיוֹנָה. אָמַר לַשֹּׁלֵחַנִי תֵּן לִי בְּדִינָר מָעוֹת וְנָתַן לוֹ, אָמַר לוֹ תֵּן לִי בְּדִנָר מָעוֹת וְנָתַן לוֹ, אָמַר לוֹ תֵּן לִי אֶת הַדִּינָר, אָמַר לוֹ נְתַתִּיו לְךָ וּנְתָתוֹ בְּאָנְפַּלִי, יִשְׁבַּע בַּעַל הַבַּיִת. נָתַן לוֹ אֶת הַדִּינָר, אָמַר לוֹ תֵּן לִי אֶת הַמָּעוֹת, אָמַר לוֹ נְתַתִּים לְךָ וְהִשְׁלַכְתָּם לְתוֹךְ כִּיסֶךָ, יִשְׁבַּע שֹׁלְחָנִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין דֶּרֶךְ שֹׁלְחָנִי לִתֵּן אִסָּר עַד שֶׁיִּטּוֹל דִּינָרוֹ:

ברטנורה (ו) **ונתן לו**. והפירות צבורין ומונחים ברשות הרבים ואין מוחזק בהן לא חנוני ולא בעה"ב: **ונתתו באונפלי**. תיק העשוי למעות: **ישבע בע"ה**. שבועה כעין של תורה ויטול. דכיון דחנוני מודה שמכר והפירות הם חוץ לחנותו. בעל הבית נשבע ונוטל: א"ל נתתים לך והולכתן לתוך ביתך. ואלו הפירות הצבורין ומונחים שלי הם. שנתתי

כאן למוכרן. והלה טוען אלו הם הפירות שמכרת לי בדינר. הואיל והלוקח מודה במקח והחנוני כופר שלא מכר את אלו. ישבע החנוני שבועה כעין של תורה ויטול: **ר' יהודה אומר וכו'**. ר"י אסיפא פליג. ואמר דבין בזו בין בזו בע"ה נשבע ונוטל. דכיון שהפירות הם חוץ לחנות הוי כאלו הפירות הם ביד בעל הבית. וכל שהפירות בידו. ידו על העליונה. והוא נשבע ונוטל: **אמר לשולחני וכו'**. אשמועינן תנא פלוגתא דר' יהודה ורבנן בין במעות של שולחני. בין בפירות של חנוני דאי אשמועינן פלוגתייהו בחנוני ה"א בפירות אמרו רבנן דכי א"ל נתתים לך והולכתן לתוך ביתך ישבע החנוני ויטול. לפי שהחנוני עשוי ליתן פירות קודם שיקח הדינר. אבל בשולחני שאינו עשוי ליטול האיסרין קודם שיקח הדינר. אימא מודו ליה לר"י. דלעולם בעה"ב נשבע ונוטל. ואי איתמר בהא קאמר ר' יהודה דלעולם בעה"ב נשבע ונוטל. מפני שאין השולחני עשוי ליתן האיסרים עד שיקח הדינר. אבל בחנוני שהוא עשוי ליתן הפירות קודם שיקח המעות. אימא מודה להו לרבנן. צריכא. ואין הלכה כר' יהודה:

ז. כְּשֵׁם שֶׁאָמְרוּ, הַפּוֹגֶמֶת כְּתֻבָּתָהּ לֹא תִפָּרַע אֶלָּא בְשִׁבּוּעָה. וְעֵד אֶחָד מְעִידָהּ שֶׁהִיא פְרוּעָה, לֹא תִפָּרַע אֶלָּא בְשִׁבּוּעָה. מְנַכְּסִים מְשֻׁעְבָּדִים וּמְנַכְּסֵי יְתוֹמִים, לֹא תִפָּרַע אֶלָּא בְשִׁבּוּעָה. וְהַנִּפְרַעַת שֶׁלֹּא בְפָנָיו, לֹא תִפָּרַע אֶלָּא בְשִׁבּוּעָה. וְכֵן הַיְתוֹמִים לֹא יִפָּרְעוּ אֶלָּא בְשִׁבּוּעָה, שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא פִקְּדָנוּ אַבָּא, וְלֹא אָמַר לָנוּ אַבָּא, וְשֶׁלֹּא מָצִינוּ בֵּין שְׁטָרוֹתָיו שֶׁל אַבָּא שֶׁשְּׁטָר זֶה פָּרוּעַ. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר, אֲפִלּוּ נוֹלַד הַבֵּן לְאַחַר מִיתַת הָאָב, הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁאָמַר הָאָב בְּשָׁעַת מִיתָתוֹ שְׁטָר זֶה אֵינוֹ פָרוּעַ, הוּא נוֹטֵל שֶׁלֹּא בְשִׁבּוּעָה:

ברטנורה (ז) **הפוגמת כתובתה**. שמוציאה שטר כתובתה ומודה שנתקבלה מקצתה: **לא תפרע אלא בשבועה**. אם טוען הבעל נתקבלה כולה: עד אחד אומר וכו' ומנכסים משועבדים ומנכסי יתומים וכו' ונפרעת שלא בפניו. כולהו אכשם קיימי. כשם שאין אחד מאלו נפרע אלא בשבועה כך היתומים אינם נפרעים אלא בשבועה: **יתומים**. הנפרעים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. ומיירי מתני' כגון שאלו היתומים שבאים להפרע מהן אומרים אין אנו יודעים אם פרע אבינו זה החוב. אם לא. אבל אם טענו אמר לנו אבינו שלא לוה המעות הללו ולא נתחייב בחוב זה מעולם. הרי היתומים שמוציאים שט"ח על היתומים הללו נפרעין מהן שלא בשבועה. שכל האומר לא לויתי. כאומר לא פרעתי דמי. והם אינם יכולים להכחיש העדים שמעידים שאביהם לוה המעות הללו ולא שנו דבשבועה מיהת שקלי יתומים מן היתומים אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה שבועה לבני לוה שלא נתקבל כלום שהנפרע מן

היתומים אפילו בשטר צריך שבועה. ואין אדם מוריש ממון שהוא חייב עליו שבועה לבניו לפי שאין הבנים יכולים לישבע שבועה שנתחייב אביהם. ואף על פי שכן הדין אם דיין א' דן שישבעו היתומים שבועה שלא פקדנו אבא ויפרעו ממון היתומים האחרים בשבועה זו מה שעשו עשוי: **שלא פקדנו אבא**. בשעת מיתה ושלא אמר לנו קודם לכן ששטר זה פרוע: **הרי זה נשבע**. שלא מצא בין שטרותיו של אביו ששטר זה פרוע וכן הלכה: **רבן שמעון בן גמליאל אומר**. והלכה כרשב"ג:

ח. וְאֵלּוּ נִשְׁבָּעִים שֶׁלֹּא בְטַעֲנָה, הַשֻּׁתָּפִין, וְהָאֲרִיסִין, וְהָאַפּוֹטְרוֹפִין, וְהָאִשָּׁה הַנּוֹשֵׂאת וְהַנּוֹתֶנֶת בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וּבֶן הַבַּיִת. אָמַר לוֹ מָה אַתָּה טוֹעֲנֵנִי, רְצוֹנִי שֶׁתִּשָּׁבַע לִי, חַיָּב. חָלְקוּ הַשֻּׁתָּפִין וְהָאֲרִיסִין, אֵין יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעוֹ. נִתְגַּלְגְּלָה לוֹ שְׁבוּעָה מִמָּקוֹם אַחֵר, מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל. וְהַשְּׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת אֶת הַשְּׁבוּעָה:

ברטנורה (ח) **שלא בטענה**. שלא בטענת ברי אלא בטענת שמא (שטועני) שמא עכבת משלי. ומשום דכל הני מורו היתר לעצמם לפי שטרחו בנכסים משום הכי כמו רבנן שבועה עלייהו: **והאפוטרופסים**. שנתעסקו בממון אדם להכניס ולהוציא ולישא וליתן אבל באפוטרופוס של יתומים אם מנוהו בית דין ישבע. ואם אבי יתומים מנהו לא ישבע: והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית. שהושיבה בעלה חנונית או אפטרופא על נכסיו: **ובן הבית**. אחד מן האחין שנתעסק בנכסים משמת אביהן: **חלקו**. ולא השביעוהו בשעת החלוקה: **נתגלגלה לו שבועה**. אצלם אחרי כן מגלגלין גם את זו עליו וכדרך שמגלגלין בשבועת התורה ובשבועה שהיא כעין של תורה כך מגלגלין בשבועת היסת: **והשביעית משמטת את השבועה**. לאו אהנך שבועות דשותפין קאי דהא אין שביעית משמטת שותפות ולא שבועתה אלא מלוה ושבועתה היא משמטת:

גמרא שבועות דף מה ע"א

כָּל הַנִּשְׁבָּעִין שֶׁבַּתּוֹרָה נִשְׁבָּעִין וְלֹא מְשַׁלְּמִין מְנָא לָן דְּאָמַר קְרָא (שמות כ) וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יְשַׁלֵּם מִי שֶׁעָלָיו לְשַׁלֵּם לוֹ שְׁבוּעָה. וְאֵלּוּ נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין וְכוּלֵי מַאי שְׁנָא שָׁכִיר דְּתַקִּינוּ לֵיהּ רַבָּנָן דְּמִשְׁתַּבַּע וְשָׁקִיל. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת שָׁנוּ כָּאן הֲלָכוֹת הֲנֵי הִלְכָתָא נִינְהוּ אֶלָּא אֵימָא תַּקָּנוֹת גְּדוֹלוֹת שָׁנוּ כָּאן גְּדוֹלוֹת מִכְּלָל דְּאִיכָּא קְטַנּוֹת אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר שְׁמוּאֵל: תַּקָּנוֹת קְבוּעוֹת שָׁנוּ כָּאן עַקְרוּהָ רַבָּנָן לִשְׁבוּעָה מִבַּעַל הַבַּיִת וְשַׁדְיוּהָ אֲשָׁכִיר מִשּׁוּם כְּדֵי חַיָּיו. וּמִשּׁוּם כְּדֵי חַיָּיו דְּשָׁכִיר קַנְסִינָן לֵיהּ לְבַעַל הַבַּיִת בַּעַל הַבַּיִת גּוּפֵיהּ נִיחָא לֵיהּ דְּלִשְׁתַּבַּע שָׁכִיר וְשָׁקִיל כִּי הֵיכִי דְּאִיתְגְּרוּן לֵיהּ פּוֹעֲלִין, אַדְּרַבָּא שָׁכִיר נִיחָא לֵיהּ דְּלִישְׁתַּבַּע בַּעַל הַבַּיִת וְנִפְטַר כִּי הֵיכִי דְּלִיגְרֵיהּ בַּעַל הַבַּיִת. בַּעַל הַבַּיִת עַל כָּרְחֵיהּ אָנַר. שָׁכִיר נָמֵי עַל כָּרְחֵיהּ מִיתְגַּר. אֶלָּא בַּעַל הַבַּיִת טָרוּד בְּפוֹעֲלָיו הוּא וְלִיתְיֵב לֵיהּ בְּלָא

שְׁבוּעָה כְּדֵי לְהָפִיס דַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. וְלִיתִיב לֵהּ בְּעַדִּים טְרִיחָא לֵהּ מִלְּתָא. וְלִיתִיב לֵהּ מֵעִקָּרָא שְׁנֵיהֶן רוֹצִין בַּהֲקָפָה. אִי הָכִי אֲפִלּוּ קָצַץ נָמֵי אֶלָּמָה תַּנְיָא אוּמָן אוֹמֵר שְׁתַּיִם קָצַצְתָּ לִי וַהֲלָה אוֹמֵר לֹא קָצַצְתִּי לָךְ אֶלָּא אַחַת הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. קְצִיצָה וַדַּאי מִדְכַּר דְּכִיר לֵהּ אִי הָכִי אֲפִלּוּ עָבַר זְמַן נָמֵי אֶלָּמָה תַּנְיָא עָבַר זְמַנּוֹ וְלֹא נָתַן לוֹ הֲרֵי זֶה אֵינוֹ נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. חֲזָקָה אֵין בַּעַל הַבַּיִת עוֹבֵר בְּבַל תְּלִין. וְהַאֲמַרְתְּ בַּעַל הַבַּיִת טָרִיד בְּפוֹעֲלָיו הוּא הָנֵי מִילֵּי מִקְמֵי דְּלִמְטֵי זְמַן חִיּוּבָא הוּא כִּי מָטֵי זְמַן חִיּוּבָא רָמֵי אֲנַפְשֵׁיהּ וּמְדַכַּר:

רש"י **ולקח בעליו**. רישא דקרא שבועת ה' תהיה בין שניהם ולקח בעליו את השבוע' ולא ישלם הנתבע שום כלום: **הני הילכתא נינהו**. בתמיה וכי הלכה למשה מסיני הם: **ומשום כדי חייו וכו'**. בתמיה: **כי היכי דליתגרו להו פועלים**. שאם ישבע הוא ויפסידו פועלים לא ימצא עוד פועלים למלאכתו שיגורו ממנו שהוא כופר בשכר פועליו: **כי היכי דליגריה בעה"ב**. שלא יחשדוהו בתובע שכרו אחר שקבלו: **בעה"ב על כרחי' אגר**. פועלים כשהוא צריך להם: **שכיר נמי על כרחיה מיתגר**. שהוא צריך למזונות: **טרוד בפועליו הוא**. שנותן שכר לכמה פועלים וכסבור שנתן לזה: **וליתיב ליה בעדים**. יתקנו חכמים שלא יתן אדם שכר לפועליו אלא בעדים ולא יבא לידי שבועה: **וליתיב ליה מעיקרא**. ליתקון רבנן שיתן אדם לפועליו שכרו שחרי' עד שלא יתחילו במלאכה ואם תבע בערב לא יטול כלום ולא תהא שם שבועה: **שניהם רוצים בהקפה**. בעה"ב פעמים שאין מצויו' לו מעות שחרית ופועל שלא יוציא המעות עד הלילה לפרנסתו: **אי הכי**. דמשום טירדא דבעה"ב שקליה לשבועה מיניה: **אפילו קצץ נמי**. אפי' נחלקו על הקציצה ליהמנוה לשכור בשבועה: **המוציא מחברו**. היינו אומן: **עליו הראיה**. צריך להביא עדים ולא יהא נאמן בשבועה: **אי הכי**. דבעל הבית טרוד ושמא שכח אפילו תבעו שכיר לאחר שעבר זמן גבייתי המפורש בב"מ פרק המקבל שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום לישבע נמי שכיר ולישקול:

זוהר אמור דף צט ע"א

רַבִּי אַבָּא חֲוָה יְתִיב קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר לֵיהּ הָא זְמָנִין סַגִּיאִין שָׁאֵילְנָא עַל הַאי שׁוֹפָר מַאי קָא מַיְרֵי וְעַד כָּאן לָא אִתְיַשַּׁבְנָא בֵּיהּ. אָמַר לֵיהּ הַאי הוּא וַדַּאי בְּרִירָא דְּמִלָּה דְּיִשְׂרָאֵל בַּעְיָן בְּיוֹמָא דְּדִינָא שׁוֹפָר וְלָא קֶרֶן דְּקֶרֶן הָא אִתְיְדַע בְּאָן אֲתַר אִיהוּ וּלְאִתְדַּבָּקָא דִּינָא לָא בָּעֵינָן אֲבָל הָא תָּנֵינָן בְּמִלִּין וּבְעוֹבָדָא בָּעֵינָן לְאַחֲזָאָה וּלְאִתְעָרָא מִלִּין סְתִימִין. תָּא חֲזֵי כַּד הַהוּא שׁוֹפָר עִלָּאָה דְּנָהִירוּ דְּכֹלָּא בֵּיהּ אִסְתַּלַּק וְלָא נָהִיר לְבְנִין כְּדֵין דִּינָא אִתְעָר וְכָרְסְוָן אִתְתַּקְנוּ לְבֵי דִּינָא וְדָא שׁוֹפָר אֵילּוֹ דְּיִצְחָק אִקְרֵי תֻּקְפֵּיהּ דְּיִצְחָק תֻּשְׁבַּחְתֵּיהּ דַּאֲבָהָן כַּד אִסְתַּלַּק הַהוּא שׁוֹפָר גָּדוֹל דְּלָא יִנָּקָן לְבְנִין כְּדֵין יִצְחָק אִתְתַּקַּף וְאִתְתַּקָּן לְדִינָא

בְּעָלְמָא. וְכַד אִתְעָר הַאי שׁוֹפָר וְכַד בְּנֵי נְשָׁא תַּיְבִין מֵחַטָּאֵיהוֹן בָּעְיַן לְנָגְדָּא קוֹל שׁוֹפָר מִתַּתָּא וְהַהוּא קָלָא סָלִיק לְעֵילָא כְּדֵין אִתְעָר שׁוֹפָרָא אָחֳרָא אִתְעָר עִלָּאָה וְאִתְעָר רַחֲמֵי וְאִסְתַּלַּק דִּינָא וּבָעֵינָן לְאַחֲזָאָה עוֹבָדָא. בַּשׁוֹפָר לְאַתְעָרָא שׁוֹפָרָא אָחֳרָא וּלְאַפָּקָא בְּהַאי שׁוֹפָר לְתַתָּא אִנּוּן קָלֵי לְאַחֲזָאָה דְּכָל אִנּוּן קָלִין דִּלְעֵילָא דְּכַלִּילָן כֻּלְּהוּ בְּהַאי שׁוֹפָר עִלָּאָה יִתְעָרוּן לְנַפָּקָא וּבְהַנֵּי קָלִין דִּלְתַתָּא יְהֵבִין יִשְׂרָאֵל חֵילָא (לְרַחֲמֵי מִתַּתָּא וְאִתְעַר שׁוֹפָר גָּדוֹל) לְעֵילָא וְעַל דָּא בָּעֵינָן לְזַמְּנָא שׁוֹפָר בְּיוֹמָא דְּא וּלְסַדְּרָא קָלִין לְכַוְּנָא בֵּיהּ בְּגִין לַאֲתְעָרָא שׁוֹפָר אָחֳרָא דְּבֵיהּ כַּלִּילָן קָלֵי לְעֵילָא (וּלְסַדְּרָא קָלִין כְּשׁוֹפָר) סִדְרָא קַדְמָאָה קָלָא נָפִיק וּמִתְעַטַּר לְעֵילָא סָלִיק רְקִיעִין וְאִתְבַּקַּע בֵּין טוּרֵי רָמָאֵי וּמְטֵי לְגַבֵּי דְּאַבְרָהָם וְשָׂרָיָא בְּרֵישֵׁיהּ וְאִתְעַטַּר וְאִתְעָר הוּא וְאִתְקַן לְכֻרְסַיָּא. וּבְסִפְרָא דְּאַגָּדְתָּא תָּנֵינָן בְּשַׁעְתָּא דְּהַהוּא קָלָא קַדְמָאָה אִתְעָר וְאִתְעַטַּר אַבְרָהָם וְאִתְקַן לְכֻרְסַיָּא פָּקְדִין עֲלֵיהּ אַבָּא וְאִימָא אַדְהָכִי סָלְקָא תְּנִינָא תַּקִּיפָא לְתַבְרָא תֻּקְפֵּי רְגִיזִין וְדָא סִדְרָא תְּנִינָא הַהוּא קָלָא תְּבִירָא בְּתוּקְפּוֹי וּכְדֵין סַלְקָא וְכָל דִּינִין דְּיִתְעָרוּן (ס"א דְּאִתְעָרְעָן) קַמֵּיהּ אִתְּבָרוּ עַד דְּסָלִיק לַאֲתָרֵיהּ דְּיִצְחָק. כֵּיוָן דְּיִצְחָק אִתְעַר וְחָמֵי לְאַבְרָהָם מְתַקֵּן לְכֻרְסַיָּא לְקַיָּמָא קַמֵּיהּ כְּדֵין אִתְכַּפְיָא וְתָבַר תֻּקְפָּא קַשְׁיָא וּבְהַאי בָּעֵי מַאן דְּתָקַע לְכַוְּנָא לִבָּא וּרְעוּתָא בְּגִין לְתַבְרָא חֵילָא וְתוּקְפָּא דְּדִינָא קַשְׁיָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (תהלים פ"ט) אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה יוֹדְעֵי תְּרוּעָה וַדַּאי:

תרגום הזוהר רַבִּי אַבָּא הָיָה יוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר לוֹ, הֲרֵי הִרְבֵּה פְּעָמִים שְׁאַלְתִּי עַל שׁוֹפָר הַזֶּה, מַה הוּא עִנְיָנוֹ. וְעַד עַתָּה עוֹד לֹא נִתְיַשַּׁבְתִּי בּוֹ. אָמַר לוֹ וַדַּאי זֶה הוּא בֵּרוּרוֹ שֶׁל הַדָּבָר, כִּי יִשְׂרָאֵל צְרִיכִים בְּיוֹם הַדִּין, שׁוֹפָר וְלֹא קֶרֶן, כִּי קֶרֶן, הֲרֵי נוֹדָע בְּאֵיזֶה מָקוֹם הוּא, וְאֵין אָנוּ צְרִיכִים לְעוֹרֵר דִּין, אֲמָנָם לָמַדְנוּ, אֲשֶׁר בְּדִבּוּר וּבְמַעֲשֶׂה צְרִיכִים לְהַרְאוֹת וּלְעוֹרֵר דְּבָרִים סְתוּמִים. דְּהַיְנוּ בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר, וּבִבְרָכָתָהּ. בֹּא וּרְאֵה, כְּשֶׁשּׁוֹפָר הַהוּא הָעֶלְיוֹן, שֶׁבּוֹ אוֹרוֹתֵיהֶם שֶׁל הַכֹּל, אִם הוּא מִסְתַּלֵּק וְאֵינוֹ מֵאִיר לַבָּנִים, אָז מִתְעוֹרֵר הַדִּין, וְהַכִּסְאוֹת מִתְתַּקְּנִים לְבֵית הַדִּין. וְשׁוֹפָר זֶה, נִקְרָא אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק, תֻּקְפּוֹ שֶׁל יִצְחָק, וְהוּא שִׁבְחָם שֶׁל הָאָבוֹת, וּכְשֶׁנִּסְתַּלֵּק שׁוֹפָר גָּדוֹל הַזֶּה וְאֵינוֹ מֵאִיר לַבָּנִים, וְאָז מִתְחַזֵּק יִצְחָק, דְּבֵינָה, וּמִתְתַּקֵּן לַדִּין בָּעוֹלָם. וּכְשֶׁנִּתְעוֹרֵר שׁוֹפָר הַזֶּה, וּכְשֶׁבָּנֵי אָדָם שָׁבִים מֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם, צְרִיכִים לְמִשְׁךְ בְּקוֹל שׁוֹפָר מִלְּמַטָּה, וְקוֹל הַהוּא עוֹלֶה לְמַעְלָה, אָז מִתְעוֹרֵר שׁוֹפָר אַחֵר עֶלְיוֹן וּמִתְעוֹרְרִים הָרַחֲמִים, וְהַדִּין מִסְתַּלֵּק. וּצְרִיכִים לְהַרְאוֹת מַעֲשֶׂה עַל יְדֵי תְּקִיעַת שׁוֹפָר, כְּדֵי לְעוֹרֵר שׁוֹפָר אַחֵר, וּלְהוֹצִיא בַּשׁוֹפָר הַזֶּה שֶׁלְּמַטָּה אֵלּוּ הַקּוֹלוֹת, תשר"ת וְכוּ', לְהַרְאוֹת שֶׁכָּל אֵלּוּ הַקּוֹלוֹת שֶׁלְּמַעְלָה הַכְּלוּלִים כֻּלָּם בַּשׁוֹפָר הָעֶלְיוֹן, יִתְעוֹרְרוּ לָצֵאת. וּבְאֵלּוּ הַקּוֹלוֹת שֶׁלְּמַטָּה נוֹתְנִים יִשְׂרָאֵל כֹּחַ לְמַעְלָה. וְעַל כֵּן צְרִיכִים לְזַמֵּן שׁוֹפָר בַּיּוֹם הַזֶּה, וּלְסַדֵּר קוֹלוֹת, דְּהַיְנוּ סִדְרֵי תשר"ת וְכוּ', לְכַוֵּן בּוֹ כְּדֵי לְעוֹרֵר שׁוֹפָר אַחֵר, שֶׁבּוֹ כְּלוּלִים הַקּוֹלוֹת שֶׁלְּמַעְלָה.

סֵדֶר הָא', שֶׁבְּגִ' סְדָרִים שֶׁבתשר"ת. קוֹל יוֹצֵא, וּמִתְעַטֵּר, לְמַעְלָה, עוֹלֶה רְקִיעִים וְנִבְקָע בֵּין הָרִים הָרָמִים, מַגִּיעַ לְאַבְרָהָם, וְשׁוֹרֶה בְּרֹאשׁוֹ, וּמִתְעַטֵּר, וְהוּא מִתְעוֹרֵר, וּמְתַקֵּן אֶת הַכִּסֵּא שֶׁתְּהֶיהָ כִּסֵּא שֶׁל רַחֲמִים. וּבְסֵפֶר אַגָּדָה לָמַדְנוּ, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁקּוֹל רִאשׁוֹן עוֹלֶה, מִתְעוֹרֵר וּמִתְעַטֵּר אַבְרָהָם וּמְתַקֵּן אֶת הַכִּסֵּא, וּפוֹקְדִים עָלָיו אַבָּא וְאִמָּא. בְּתוֹךְ כָּךְ עוֹלֶה קוֹל הַשֵּׁנִי דְּהַיְנוּ תְּקִיעָה רִאשׁוֹנָה דְּסֵדֶר ב' דְּיָמִין, הַתַּקִיף לִשְׁבֹּר דִּינִים קָשִׁים, וְזֶהוּ סֵדֶר הַשֵּׁנִי. דְּהַיְנוּ סֵדֶר ב' שֶׁל תשר"ת, הַהוּא קָלָא, דְּהַיְנוּ שְׁבָרִים, בְּתוֹקְפּוֹי, דְּהַיְנוּ תְּרוּעָה. וְאָז עוֹלֶה וְכָל הַדִּינִים הַנִּפְגָּשִׁים שָׁמָּה לְפָנָיו נִשְׁבָּרִים, עַד שֶׁעוֹלִים לַמָּקוֹם שֶׁל יִצְחָק, כֵּיוָן שֶׁיִּצְחָק נִתְעוֹרֵר עַל יְדֵי תְּקִיעָה הַשְּׁנִיָּה דְּסֵדֶר זֶה וְרוֹאֶה אֶת אַבְרָהָם, מְתַקֵּן אֶת הַכִּסֵּא שֶׁל רַחֲמִים לַעֲמֹד לְפָנָיו, אָז נִכְנָע וּמִשְׁתַּבֵּר דִּין הַקְּשֶׁה, וּבָזֶה, צָרִיךְ מִי שֶׁתּוֹקֵעַ, לְכַוֵּן לִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ, כְּדֵי לִשְׁבֹּר הַכֹּחַ, וְתֹקֶף דִּין הַקָּשֶׁה, זֶה שֶׁאָמַר אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה. יוֹדְעֵי תְּרוּעָה וַדַּאי.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ה

א. שְׁנַיִם שֶׁאָכְלוּ כְּאֶחָד כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. וְאִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן יוֹדֵעַ וְאֶחָד אֵינוֹ יוֹדֵעַ זֶה שֶׁיּוֹדֵעַ מְבָרֵךְ בְּקוֹל רָם וְהַשֵּׁנִי עוֹנֶה אָמֵן אַחַר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה וְיוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וּבֵן מְבָרֵךְ לְאָבִיו וְעֶבֶד מְבָרֵךְ לְרַבּוֹ וְאִשָּׁה מְבָרֶכֶת לְבַעְלָהּ וְיוֹצְאִין יְדֵי חוֹבָתָן אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים תָּבֹא מְאֵרָה לְמִי שֶׁאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו מְבָרְכִין לוֹ: **ב.** בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁיָּצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָם בִּזְמַן שֶׁאָכְלוּ וְלֹא שָׂבְעוּ שֶׁהֵן חַיָּבִים לְבָרֵךְ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וּלְפִיכָךְ מוֹצִיאִין אוֹתָן קָטָן אוֹ עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה מִידֵי חוֹבָתָן. אֲבָל אִם אָכַל וְשָׂבַע שֶׁהוּא חַיָּב בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן מִן הַתּוֹרָה בֵּין אִשָּׁה בֵּין קָטָן אוֹ עֶבֶד אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן שֶׁכָּל הַחַיָּב בְּדָבָר מִן הַתּוֹרָה אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן מִידֵי חוֹבָתָן אֶלָּא הַחַיָּב בְּאוֹתוֹ דָּבָר מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹתוֹ: **ג.** הַנִּכְנָס אֵצֶל אֲחֵרִים וּמְצָאָן מְבָרְכִין בִּבְרִכַּת הַזִּמּוּן אִם מָצָא הַמְבָרֵךְ אוֹמֵר נְבָרֵךְ הוּא עוֹנֶה בָּרוּךְ הוּא וּמְבֹרָךְ וְאִם מָצָא הָאוֹכְלִין עוֹנִין בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ הוּא עוֹנֶה אַחֲרֵיהֶן אָמֵן:

מוסר

שערי תשובה דף כט עג

הַמִּשְׂקֹר וְאֵין בְּעֶצֶם הַשֶּׁקֶר נֶזֶק וְהֶפְסֵד לַחֲבֵרוֹ, אַף יִתְּכֵן בּוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ סִבָּה אֶל הַנֶּזֶק וְאֶל הָרַע כְּמוֹ הַמַּתְעֶה אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁיֵּאָמֵין בּוֹ כִּי הוּא אוֹהֵב וְרֵעַ נֶאֱמָן עִמּוֹ וּמִתְכַּוֵּן בָּזֶה כְּדֵי שֶׁיִּבְטַח בּוֹ וְלֹא יִשָּׁמֵר מִמֶּנּוּ וְיוּכַל לְהַדִּיחַ עָלָיו רָעָה כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ט) בְּפִיו שָׁלוֹם אֶת רֵעֵהוּ יְדַבֵּר וּבְקִרְבּוֹ יָשִׂים אָרְבּוֹ. וְנֶאֱמַר אַחֲרָיו: הַעַל אֵלֶּה אֶתְאַפַּק נְאֻם ה' אִם בְּגוֹי אֲשֶׁר כָּזֶה לֹא תִתְנַקֵּם נַפְשִׁי. וְאֵלֶּה שְׁנֵי הַחֲלָקִים עָנְשָׁם עַל שְׁנֵי דְּבָרִים עַל הַשֶּׁקֶר וְעַל הַנֶּזֶק הַצָּרוּר בְּכָנָפָיו כִּי הַשֶּׁקֶר מִלְּבַד צַד הַנֶּזֶק הוּא תּוֹעֲבַת ה', שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ו) שֵׁשׁ הִנָּה שָׂנֵא ה' לֵב חוֹרֵשׁ מַחֲשָׁבוֹת אָוֶן. עֵינַיִם רָמוֹת לְשׁוֹן שֶׁקֶר. וְנֶאֱמַר (שם ד) וּפִי תַּהֲפוּכוֹת שָׂנֵאתִי.

וְנֶאֱמַר (איוב טו) אַף כִּי נִתְעָב וְנֶאֱלָח אִישׁ שׁוֹתֶה כַמַּיִם עַוְלָה וְאַף בָּשָׂר וָדָם נִתְעָב הַשֶּׁקֶר לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יב) תּוֹעֲבַת ה' שִׂפְתֵי שֶׁקֶר:

נצבים יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֹ דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(ב) וְשַׁבְתָּ עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְקֹלוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ: וּתְשׁוּב יְדַיְ אֱלֹהֶךָ וּתְקַבֶּל לְמִימְרֵהּ כְּכֹל דִּי אֲנָא מְפַקְּדָךְ יוֹמָא דֵּין אַתְּ וּבְנָיךְ בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשָׁךְ: (ג) וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרִחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבָּצְךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הֱפִיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: ויתוּב יְיָ אֱלָהָךְ יָת שְׁבִי גַלְוָתָךְ וְירַחֵם עָלָךְ וְיתוּב וְיִכְנְשָׁנָךְ מִכָּל עַמְמַיָא דִּי בַדְרָךְ יְיָ אֱלָהָךְ לְתַמָן:

רש"י ושב ה' אלהיך את שבותך. היה לו לכתוב והשיב את שבותך, רבותינו למדו מכאן שהשכינה כביכול שרויה עם ישראל בצרת גלותם, וכשנגאלין הכתיב גאלה לעצמו, שהוא ישוב עמהם. ועוד יש לומר, שגדול יום קבוץ גליות ובקשי, כאלו הוא עצמו צריך להיות אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר (ישעיה כז, יב) ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל, ואף בגליות שאר האמות מצינו כן (ירמיהו מח, מז) ושבתי שבות מואב:

(ד) אִם יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמָיִם מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקָּחֶךָ: אִם יְהֵי גַלְוָתָךְ בְּסִיפֵי שְׁמַיָא מִתַּמָן יְכְנְשָׁנָךְ יְיָ אֱלָהָךְ וּמִתַּמָן יְקָרְבִנָךְ: (ה) וֶהֱבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירִשְׁתָּהּ וְהֵיטִבְךָ וְהִרְבְּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ: וְיַעֲלִנָךְ יְיָ אֱלָהָךְ לְאַרְעָא דִירִיתוּ אֲבָהָתָךְ וְתֵרְתַהּ וְיוֹטֶב לָךְ וְיַסְגִנָךְ מֵאֲבָהָתָךְ: (ו) וּמָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לְבַב זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ: וְיֶעְדֵי יְיָ אֱלָהָךְ יָת טַפְשׁוּת לִבָּךְ וְיָת טַפְשׁוּת לִבָּא דִבְנָיךְ לְמִרְחַם יָת יְיָ אֱלָהָךְ בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשָׁךְ בְּדִיל חַיָּיךְ:

נביאים - ישעיה - פרק סג

(ח) וַיֹּאמֶר אַךְ עַמִּי הֵמָּה בָּנִים לֹא יְשַׁקֵּרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ: וַאֲמַר בְּרַם עַמִּי אִנּוּן בְּנַיָא דְּלָא יְשַׁקְּרוּן וַהֲוָה מֵימְרֵיהּ לְהוֹן פָּרִיק:

רש"י **אך עמי המה** . אע"פ שגלוי לפני שיבגדו בי מכל מקום עמי הם והרי הם לפני כבנים אשר לא ישקרו :

(ט) בְּכָל צָרָתָם (לא) לוֹ צָר וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחֶמְלָתוֹ הוּא גְאָלָם וַיְנַטְּלֵם וַיְנַשְּׂאֵם כָּל יְמֵי עוֹלָם: בְּכָל עִדָּן דְּחַבוּ קֳדָמוֹהִי לְאַיְתָאָה עֲלֵיהוֹן עָקָא לָא אָעִיק לְהוֹן וּמַלְאַךְ

שְׁלִיחַ מִן קֲדָמוֹהִי פָּרְקִינוּן בְּרַחֲמָתֵיהּ וּבְמְחָסֵיהּ עֲלֵיהוֹן הָא שֵׁיזְבִינוּן וְנַטְלִינוּן וְסוֹבְרִינוּן כָּל יוֹמֵי עָלְמָא:

רש"י **בכל צרתם** . שהביא עליהם . לא צר . לא היצר להם כפי מעלליהם שהיו ראויין ללקות כי מלאך פניו הוא מיכאל שר הפנים ממשמשי' לפניו הושיעם תמיד בשליחותו של מקום :

(י) וְהֵמָּה מָרוּ וְעִצְּבוּ אֶת רוּחַ קָדְשׁוֹ וַיֵּהָפֵךְ לָהֶם לְאוֹיֵב הוּא נִלְחַם בָּם: וְאִנּוּן סָרִיבוּ וְאַרְגִּיזוּ עַל מֵימַר נְבִיֵּי קוּדְשֵׁהּ וְאִתְהַפַּךְ מֵימְרֵהּ לְהוֹן לְבָעֵיל דְּבָב הוּא אַגִּיחַ קְרָבָא בְּהוֹן:

רש"י **והמה מרו** . הקניטו כמו ממרים הייתם :

(יא) וַיִּזְכֹּר יְמֵי עוֹלָם מֹשֶׁה עַמּוֹ אַיֵּה הַמַּעֲלֵם מִיָּם אֵת רֹעֵי צֹאנוֹ אַיֵּה הַשָּׂם בְּקִרְבּוֹ אֶת רוּחַ קָדְשׁוֹ: וְחָס עַל יְקַר שְׁמֵהּ בְּדַיֶּל דּוּכְרָן טַבְוָתֵיהּ מִן עָלְמָא גְּבוּרָן דְּעָבַד עַל יְדֵי מֹשֶׁה לְעַמֵּהּ דְּלְמָא יֵימַר אֵן דְּאַסְקִינוּן מִן יַמָּא אֵן דְּדַבְּרִינוּן בְּמַדְבְּרָא כְּרַעֲיָא לְעֲנֵיהּ אֵן דְּאַשְׁרֵי בֵּינֵיהוֹן יַת מֵימַר נְבִיֵּי קוּדְשֵׁהּ:

רש"י **ויזכור ימי עולם משה עמו** . הנביא מתאונן ואומר בל' תחינה היום בגולה זוכר עמו את ימי עולם את ימי משה ובצרתו הוא אומר איה משה רועינו המעלנו מים סוף : **את רועי צאנו** . דמיון רועה המעלה את צאנו איה הוא אשר שם בקרב ישראל את רוח קדשו של הקב"ה ולמדנו חוקים ומשפטי' :

(יב) מוֹלִיךְ לִימִין מֹשֶׁה זְרוֹעַ תִּפְאַרְתּוֹ בּוֹקֵעַ מַיִם מִפְּנֵיהֶם לַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם עוֹלָם: דַּבַּר לְיַמִּינָא דְּמֹשֶׁה דְּרַע תּוּשְׁבַּחְתֵּהּ בְּזַע מֵי יַמָּא דְּסוּף מִן קֳדָמֵיהוֹן לְמֶעְבַּד לֵהּ שׁוּם עָלַם:

רש"י **מוליך לימין משה זרוע תפארתו** . הקב"ה היה מוליך לימין משה את זרוע גבורתו בכל עת שהיה צריך לעזרתו של הקב"ה היה זרועו מוכן לימינו :

כתובים - תהילים - פרק קט

(יט) תְּהִי לוֹ כְּבֶגֶד יַעְטֶה וּלְמֵזַח תָּמִיד יַחְגְּרֶהָ: תֶּהֱוֵי לֵיהּ הֵיךְ לְבוּשׁ יִתְעַטֵּף וּלְקֻמּוֹר תְּדִירָא יְזָרְזִנָּהּ:

רש"י **תהי לו** . הקללה מעטה כבגד (מצאתי) : **ולמזח תמיד** . חגורה , וכן ומזיח אפיקים רפה (איוב י"ב) אזור החזקים פתח :

(כ) זֹאת פְּעֻלַּת שׂטָנַי מֵאֵת יְהוָה וְהַדֹּבְרִים רָע עַל נַפְשִׁי: דְּא עוֹבָדָא דְּשָׂטָנַי מִן יְיָ וּדְמַלְלִין בִּישְׁתָּא עַל נַפְשִׁי: (כא) וְאַתָּה יְהוִה אֲדֹנָי עֲשֵׂה אִתִּי לְמַעַן שְׁמֶךָ כִּי טוֹב חַסְדְּךָ הַצִּילֵנִי: וְאַתּ אֱלָהִים יְיָ עֲבֵד עִמִּי מִן בְּגַלַּל שְׁמָךְ הֵיךְ טוּבָךְ וְחַסְדָּךְ פְּצֵי יָתִי: (כב) כִּי עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: אֲרוּם עַנְיָא וְחֶשִׁיכָא אֲנָא וְלִבִּי שְׁפִי בְּגַוִּי: (כג) כְּצֵל כִּנְטוֹתוֹ נֶהֱלָכְתִּי נִנְעַרְתִּי כָּאַרְבֶּה: הֵיךְ טוּלָא בְּצַלָּיוּתֵיהּ אִתְנַמְרֵית אִטַלְטְלִית הֵיךְ גּוֹבָאי:

רש"י **כצל כנטותו** . לעת ערב : **ננערתי** . לשון תשנוק וטרוף ואוטם כארבה שהוא נודד ונע ומטורף , (מצאתי) :

משנה ערכין פרק ג

א. יֵשׁ בָּעֲרָכִין לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר, בִּשְׁדֵה אֲחֻזָּה לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר, בְּשׁוֹר הַמּוּעָד שֶׁהֵמִית אֶת הָעֶבֶד לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר, בָּאוֹנֵס וּמְפַתֶּה וּמוֹצִיא שֵׁם רָע לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר. יֵשׁ בָּעֲרָכִין לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר כֵּיצַד, אֶחָד שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הַנָּאָה שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל וְאֶת הַכָּעוּר שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, נוֹתֵן חֲמִשִּׁים סֶלַע. וְאִם אָמַר הֲרֵי דָמָיו עָלַי, נוֹתֵן אֶת שָׁוְיוֹ:

ברטנורה (א) **יש בערכין להקל ולהחמיר וכו'**. כולהו מפרש להו ואזיל לקמן בפרקין: **את הנאה שבישראל**. אפילו שוה מאה מנה אינו נותן אלא חמשים סלע. והיינו להקל. ולהחמיר, שהמעריך את הכעור שבישראל אפילו אין שוה אלא חמש סלעים נותן חמשים סלעים אם הנערך מבן עשרים ועד בן ששים:

ב. בִּשְׁדֵה אֲחֻזָּה לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר כֵּיצַד, אֶחָד הַמַּקְדִּישׁ בְּחוֹלַת הַמָּחוֹז וְאֶחָד הַמַּקְדִּישׁ בְּפַרְדְּסוֹת סְבַסְטִי, נוֹתֵן בְּזֶרַע חֹמֶר שְׂעוֹרִים חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף. וּבִשְׁדֵה מְקָנָה, נוֹתֵן אֶת שָׁוְיוֹ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֶחָד שְׂדֵה אֲחֻזָּה וְאֶחָד שְׂדֵה מְקָנָה. מַה בֵּין שְׂדֵה אֲחֻזָּה לִשְׂדֵה מְקָנָה, אֶלָּא שֶׁבִּשְׂדֵה אֲחֻזָּה נוֹתֵן חֹמֶשׁ, וּבִשְׂדֵה מְקָנָה אֵינוֹ נוֹתֵן חֹמֶשׁ:

ברטנורה (ב) **בחולת המחוז**. סביבות העיר. שאינה משובחת כל כך מפני מדרס הרגלים: **חולת**. סביבות. כמו מחול הכרם (כלאים פ"ד): **מחוז**. עיר. פירוש אחר, מחוז, שם מקום שלא היו שדותיהן חשובים: **בפרדסות**. מקום שיש בו הרבה אילנות נטועים: **סבסטי**. שם מקום. והאילנות שם מעולים מאוד: **נותן**. מי שפודה אותן מן ההקדש בין בעלים בין איש אחר: בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף. אם תחלת היובל היא. ואם לאו, מגרע משנים שעברו סלע ופונדיון לשנה. בית זרע חומר שעורים, מקום ראוי לזרוע כור, דהיינו שלשים סאה של שעורים. והוא גדול ממקום זריעת כור של חטין. והמקדיש שדה אחוזה מלאה אילנות, כשהוא פודן פודה האילנות בשויין, וחוזר ופודה את הקרקע בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף: **ובשדה מקנה נותן את שויו**. דבשדה מקנה כתיב (ויקרא כז) וחשב לו הכהן את מכסת הערכך, ואין מכסת אלא מנין דמים, דהיינו כפי מה שהוא שוה, וכן הוא אומר (במדבר לא) והרמות מכס: **אחד שדה אחוזה ואחד שדה מקנה**. שהרי נאמר בשדה אחוזה וחשב, ונאמר בשדה מקנה וחשב, מה בשדה אחוזה דבר קצוב, אף שדה מקנה דבר קצוב, דהיינו זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף: **ובשדה מקנה אינו נותן חומש**. דבשדה מקנה כתיב מכסת הערכך, הקישו הכתוב לערכין, מה ערכין אין מוסיף חומש, אף שדה מקנה אין מוסיף חומש. ואין הלכה כרבי אליעזר:

ג. בְּשׁוֹר הַמּוּעָד שֶׁהֵמִית אֶת הָעֶבֶד לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר כֵּיצַד, אֶחָד שֶׁהֵמִית אֶת הַנָּאֶה שֶׁבָּעֲבָדִים וְאֶת הָכָּעוּר שֶׁבָּעֲבָדִים, נוֹתֵן שְׁלֹשִׁים סֶלַע, הֵמִית בֶּן חוֹרִין, נוֹתֵן אֶת שָׁוְיוֹ. חָבַל בָּזֶה וּבָזֶה, מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם:

ברטנורה (ג) **המית בן חורין נותן את שויו**. דכתיב (שמות כא) אם כופר יושת עליו ונתן פדיון נפשו, דמי ניזק: **חבל בזה ובזה**. בין בעבד בין בבן חורין, ולא המיתו, משלם נזק שלם:

ד. בָּאוֹנֵס וּבַמְפַתֶּה לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר כֵּיצַד, אֶחָד שֶׁאָנַס וּפִתָּה אֶת הַגְּדוֹלָה שֶׁבַּכְּהֻנָּה וְאֶת הַקְּטַנָּה שֶׁבְּיִשְׂרְאֵל, נוֹתֵן חֲמִשִּׁים סֶלַע. וְהַבּשֶׁת וְהַפְּגָם, הַכֹּל לְפִי הַמְבַיֵּשׁ וְהַמִּתְבַּיֵּשׁ:

ברטנורה (ד) **פגם**. שמין כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה להשיאה לעבדו שיש לו קורת רוח הימנו: **לפי המבייש והמתבייש**. אדם נקלה שבייש, בושתו מרובה. ומתבייש, לפי חשיבותו בשתו:

ה. בַּמּוֹצִיא שֵׁם רָע לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר כֵּיצַד, אֶחָד שֶׁהוֹצִיא שֵׁם רָע עַל גְּדוֹלָה שֶׁבַּכְּהֻנָּה וְעַל קְטַנָּה שֶׁבְּיִשְׂרְאֵל, נוֹתֵן מֵאָה סֶלַע. נִמְצָא הָאוֹמֵר בְּפִיו יֶתֶר מִן הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה. שֶׁכֵּן מָצִינוּ, שֶׁלֹּא נָחְתַּם גְּזַר דִּין עַל אֲבוֹתֵינוּ בַּמִּדְבָּר אֶלָּא עַל לָשׁוֹן הָרַע, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יד) וַיְנַסּוּ אֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:

ברטנורה (ה) נמצא האומר בפיו יתר מן העושה מעשה. שהאומר לא מצאתי בתולים נותן מאה. והאונס דמוציא בתולים על ידי מעשה נותן חמשים: **גזר דין**. שלא ליכנס לארץ: **זה עשר פעמים**. גבי מרגלים כתיב, דמשמע על זה נתחתם גזר דינם:

גמרא ערכין דף יד ע"ב

וְהַבּוֹשֶׁת וְהַפְּגָם וְכוּ' אָמַאי אֵימָא חֲמִשִּׁים סֶלַע אָמַר רַחֲמָנָא מִכָּל מִילֵּי אָמַר רַב זְעִירָא יֹאמְרוּ בָּעַל בַּת מְלָכִים חֲמִשִּׁים. בָּעַל בַּת הֶדְיוֹטוֹת חֲמִשִּׁים. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵּי אִי הָכִי גַּבֵּי עֶבֶד נָמֵי יֹאמְרוּ עֶבֶד נוֹקֵב מַרְגָּלִית שְׁלֹשִׁים עֶבֶד עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה מַחַט שְׁלֹשִׁים אֶלָּא אָמַר רַב זְעִירָא אִילּוּ בָּאוּ עָלֶיהָ שְׁנַיִם אֶחָד שֶׁלֹּא כְדַרְכָּהּ וְאֶחָד כְּדַרְכָּהּ יֹאמְרוּ בָּעַל פְּגוּמָה חֲמִשִּׁים בָּעַל שְׁלֵימָה חֲמִשִּׁים אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵּי אִי הָכִי גַּבֵּי עֶבֶד נָמֵי יֹאמְרוּ עֶבֶד בָּרִיא שְׁלֹשִׁים עֶבֶד מוּכֶּה שְׁחִין שְׁלֹשִׁים אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵּי אָמַר קְרָא (דברים כב) תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּה מִכָּלַל דְּאִיכָּא בּוֹשֶׁת וּפְגָם. רָבָא אָמַר דְּאָמַר קְרָא וְנָתַן הָאִישׁ הַשּׁוֹכֵב עִמָּהּ וְגוֹ' הֲנָאַת שְׁכִיבָה חֲמִשִּׁים מִכְּלַל דְּאִיכָּא מִילְּתָא אַחֲרִיתִי וּמַאי נִיהוּ בּוֹשֶׁת וּפְגָם:

רש"י **מכל מילי**. ובושת ופגם לא ליתיב ליה: **בעל בת הדיוטו' וכו'**. בתמיה אבל השת' כי יהיב בושת יש חילוק בין בת מלכים לבת הדיוטות: אילו באו עליה ב' א' שלא כדרכה. תחלה ואח"כ בא עליה זה כדרכה דאכתי הואי בתולה ואית לה קנס ואמר זה שבעל

פגומה דליכא בושת כולי האי יהיב נ' סלעים ואילו בעל בתולה שלימה לא יהיב נמי אלא נ' אבל השתא גבי בושת איכא חילוק דיהיב דמי בושת לשלימה טפי מפגומה: **מוכה שחין**. דהוי פגום דומיא דנבעלה שלא כדרכה: **תחת אשר ענה**. רישיה דקרא ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה נ' כסף וגו' דמשמע הני נ' כסף יתן בשביל קנס הענוי ומדאצטריך למיכתב הכי מכלל דמחייב מילי אחרינייתא כגון בושת ופגם דלאו קנסא דענוי נינהו דבלאו ענוי נמי איכא בושת ופגם היינו נזק ששוה פחות מבתחלה:

זוהר אמור דף צט ע"ב

סִדְרָא תְּלִיתָאָה קָלָא נָפִיק וְסָלִיק וּבָקַע כָּל אִנּוּן רְקִיעִין וְרַחֲמֵי מִתְעָרָן וּמָטֵי הַהוּא קָלָא לְרֵישֵׁיהּ דְּיַעֲקֹב וְיַעֲקֹב אִתְעַר וְחָמֵי לְאַבְרָהָם מִתְתַּקֵּן בְּגִיסָא אָחֳרָא כְּדֵין אֲחִידָן תַּרְוַיְהוּ בֵּיהּ בְּיִצְחָק דָּא מֵהַאי סִטְרָא וְדָא מֵהַאי סִטְרָא וְלָא יָכְלִין תּוּקְפּוֹי לְנַפָּקָא לְבָר. וְהַנֵּי תְּלָתָא סִדְרִין כֻּלְּהוּ סִדְרָא חָד. סִדְרָא אָחֳרָא קָלָא נָפִיק וְסָלִיק וְנָטִיל לְאַבְרָהָם מֵאַתְרֵיהּ וְנָגִיד לֵיהּ לְתַתָּא לַאֲתַר דְּתוּקְפֵּיהוֹן דְּיִצְחָק שַׁרְיָן וְקַיְמָן לֵיהּ לְאַבְרָהָם בְּגַוַיְהוּ. סִדְרָא תִּנְיָנָא נָפִיק קָלָא תְּבִירָא לֹא תַּקִּיפָא בְּקַדְמָאָה לָא דְּחָלִישׁ הַהוּא קָלָא דְּתַקַּע אֶלָּא דְּהַהוּא קָלָא לְאוּ אִיהוּ לְגַבֵּי יִצְחָק כְּקַדְמִיתָא דְּתַמָּן תּוּקְפָּא תַּקִּיפָא שַׁרְיָא אֶלָּא לְגַבֵּי אִנּוּן בֵּי דִּינָא דְּלְתַתָּא דְּאִנּוּן רְפוּיִין יַתִּיר וְכֻלְּהוּ חֲמָאן לְאַבְרָהָם לְגַבַּיְהוּ וְאִתְכַּפְיָין קַמֵּיהּ. אַדְהָכִי סִדְרָא תְּלִיתָאָה קָלָא נָפִיק וְסָלִיק וְאִתְעַטַּר בְּרֵישֵׁיהּ דְּיַעֲקֹב וְנָגִיד לֵיהּ לְתַתָּא לְהַהוּא אֲתַר דְּאִנּוּן גְּבוּרָאן שַׁרְיָן וְקָאִים לְקִבְלַיְהוּ. אַבְרָהָם מֵהַאי סִטְרָא וְיַעֲקֹב מֵהַאי סִטְרָא וְאִנּוּן בְּאֶמְצָעִיתָא כְּדֵין אִתְכַּפְיָין כֻּלְּהוּ וּמִשְׁתַּכְּחִין (ס"א ומִשְׁתַּכְּכִי) בְּאַתְרַיְהוּ וְהַנֵּי כֻּלְּהוּ סִדְרָא אָחֳרָא תִּנְיָנָא. סִדְרָא בַּתְרָאָה דְּבָעְיָא לְסַלָּקָא לוֹן לְאַתְרַיְהוּ וּלְיַשְּׁבָא (ס"א וּלְיַשְׁרָא) בֵּינַיְהוּ לְיִצְחָק כְּמִלְקַדְמִין. בְּגִין דְּהַאי בָּעֵי לְיַשְּׁרָא לֵיהּ בְּאַתְרֵיהּ וְלָא יִפּוֹק בְּתוּקְפּוֹי לְבָר כְּדֵין דִּינִין כֻּלְּהוּ אִתְכַּפְיָין וְרַחֲמִין אִתְעֲרוּ. עַל דָּא בָּעֵי לְכַוְּנָא לִבָּא וּרְעוּתָא בְּהַנֵּי קַלֵּי וּלְמֶהֱדַר בְּתִיּוּבְתָּא קַמֵּי מָארֵיהוֹן כְּדֵין כַּד יִשְׂרָאֵל מְתַקְּנֵי וּמְסַדְּרֵי קַלִּין בִּרְעוּתָא דִּלִבָּא כְּדָקָא יָאוּת בְּשׁוֹפָרָא דָּא אַהֲדַר הַהוּא שׁוֹפָר עִלָּאָה וְכַד אַהֲדַר מְעַטָּרָא לֵיהּ לְיַעֲקֹב וְאִתְתַּקַּן כֻּלָּא. וְכָרְסַיָּא אָחֳרָא רָמְיוּ וּכְדֵין חִידוּ אִשְׁתַּכַּח בְּכֻלָּא וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְרַחֵם עַל עָלְמָא. זַכָּאָה חוּלָקְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל דְּיַדְּעִין לְנַגְּדָא וּלְאַמְשָׁכָא לְמָארֵיהוֹן מִדִּינָא לְרַחֲמֵי וּלְתַקְּנָא כֻּלְּהוּ עָלְמִין עַל יְדֵיהוּ תָּא חֲזֵי לָקֳבֵל דָּא תְּלָתָא סִפְרָן פְּתִיחִין בְּיוֹמָא דָּא וּכְמָה דְּרַחֲמִין מִתְעָרִין וְדִינִין קַשְׁיָן אִתְכַּפְיָין וְעָאלִין לְדוּכְתַּיְהוּ כָּךְ הוּא לְתַתָּא כְּגַוְנָא דִּלְעֵילָּא דִּינִין קַשְׁיָן אִתְכַּפְיָין וְאִתְעֲבָרוּ מֵעָלְמָא וּמַאן אִנּוּן אִלֵּין אִנּוּן רְשָׁעִים גְּמוּרִים דְּאִנּוּן דִּינִין קַשִׁין דְּאִתְכַּפְיָין וְאִתְעֲבָרוּ מֵעָלְמָא וְעַל דָּא נִכְתָּבִים וְנֶחְתָּמִים וְכוּ'. אָמַר רַבִּי אַבָּא וַדַּאי דָּא הוּא בְּרִירָא דְּמִלָּה בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּשַׁאֵילְנָא וְרַוַּחְנָא בְּהַנֵּי מִלֵּי:

תרגום הזוהר סֵדֶר הַשְׁלִישִׁי שֶׁהוּא סֵדֶר הַג' שֶׁל תשר"ת, הַקּוֹל יוֹצֵא, דְּהַיְנוּ תְּקִיעָה א' שֶׁבְּסֵדֶר זֶה, וְעוֹלֶה, הַיְנוּ, שְׁבָרִים תְּרוּעָה שֶׁבְּסֵדֶר זֶה, וּבוֹקֵעַ כָּל אֵלּוּ רְקִיעִים, הַיְנוּ תְּקִיעָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁבְּסֵדֶר זֶה, וְהָרַחֲמִים מִתְעוֹרְרִים. וּמִשָּׁם מַגִּיעַ קוֹל הַהוּא, לְרֹאשׁוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וַיַּעֲקֹב, נִתְעוֹרֵר וְרוֹאֶה אֶת אַבְרָהָם שֶׁמִּתְתַּקֵּן בְּצַד הָאַחֵר, אָז אוֹחֲזִים שְׁנֵיהֶם בְּיִצְחָק, זֶה מִצַּד זֶה, וְזֶה מִצַּד זֶה, וְתָקְפָיו אֵינָם יְכוֹלִים לָצֵאת לַחוּץ. וְאֵלּוּ ג' הַסְּדָרִים, דְּהַיְנוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים תשר"ת הַנִּזְכָּרִים, הֵם כֻּלָּם סֵדֶר אֶחָד. וְנִתְבָּאֲרוּ הַכַּוָּנוֹת שֶׁל סֵדֶר תשר"ת הַג' שֶׁל שָׁלֹשׁ פְּעָמִים תשר"ת. סֵדֶר הָאַחֵר, דְּהַיְנוּ תש"ת, בְּקוֹל יוֹצֵא, דְּהַיְנוּ תְּקִיעָה הָא', וְסָלִיק, הַיְנוּ שְׁבָרִים, וְלוֹקֵחַ אֶת אַבְרָהָם מִמְּקוֹמוֹ דְּהַיְנוּ בַּתְּקִיעָה הַשְּׁנִיָּה, וּמַמְשִׁיךְ אוֹתוֹ לְמַטָּה לַמָּקוֹם שֶׁגְּבוּרוֹתָיו שֶׁל יִצְחָק שׁוֹרִים, וּמְקַיְּמִים אֶת אַבְרָהָם בְּתוֹכָם. סֵדֶר הַשֵּׁנִי, דְּהַיְנוּ סֵדֶר תש"ת, יוֹצֵא קוֹל שָׁבוּר, לֹא תַּקִּיף כָּרִאשׁוֹן, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁחָלַשׁ קוֹל הַהוּא שֶׁתָּקַע, אֶלָּא שֶׁקּוֹל הַהוּא אֵינוֹ שֶׁל יִצְחָק, כְּבַתְּחִלָּה, שֶׁשָּׁם שׁוֹרֶה תֹּקֶף חָזָק, אֶלָּא הוּא לְהַבִּית דִּין שֶׁלְּמַטָּה, רְפוּיִם יוֹתֵר, וְכֻלָּם רוֹאִים אֵת אַבְרָהָם אֲצִלָּם, שֶׁהוּא קָו יָמִין וְנִכְנָעִים לְפָנָיו. בְּתוֹךְ כָּךְ מַגִּיעַ סֵדֶר הַג', דְּהַיְנוּ סֵדֶר תש"ת הַג' שֶׁל ג' סִדְרֵי תש"ת, הַקּוֹל יוֹצֵא, דְּהַיְנוּ תְּקִיעָה הָא' וְסָלִיק, הַיְנוּ שְׁבָרִים, וְאִתְעַטַּר בְּרֵישֵׁיהּ דְּיַעֲקֹב, הַיְנוּ תְּקִיעָה הַשְּׁנִיָּה, וּמוֹשֵׁךְ אוֹתוֹ לְמַטָּה לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁאֵלּוּ הַגְּבוּרוֹת דְּשִׂמְאל שׁוֹרִים, וְעוֹמְדִים, כְּנֶגֶד אַבְרָהָם מִצַּד זֶה, וְיַעֲקֹב מִצַּד זֶה, וְהֵם, בְּתוֹךְ שְׁנֵיהֶם, אָז נִכְנָעִים כֻּלָּם וְנִמְצָאִים מְאִירִים בִּמְקוֹמָם, וְכָל אֵלּוּ ג' הַסְּדָרִים, הֵם סֵדֶר כּוֹלֵל אַחַר שֵׁנִי. הַסֵּדֶר הַכּוֹלֵל הָאַחֲרוֹן, צְרִיכִים לְהַעֲלוֹת אֶל מְקוֹמָם וּלְיַשֵּׁב בֵּינֵיהֶם אֶת יִצְחָק כְּמִקֹּדֶם. מִשּׁוּם שֶׁזֶּה, צְרִיכִים לְהַשְׁרוֹת אוֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ, בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יֵצֵא בְּתֹקֶף הַגְּבוּרוֹת שֶׁלּוֹ לַחוּץ. וְאָז כָּל הַדִּינִים נִכְנָעִים, וְהָרַחֲמִים מִתְעוֹרְרִים. עַל כֵּן צְרִיכִים לְכַוֵּן הַלֵּב וְהָרָצוֹן בְּקוֹלוֹת אֵלּוּ, שֶׁהֵם שָׁלֹשׁ פְּעָמִים תשר"ת וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים תש"ת וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים תר"ת, וְלַחֲזֹר בְּתִשׁוּבָה לִפְנֵי אֲדוֹנָם, וְאָז כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל מִתְתַּקְּנִים וּמְסַדְּרִים הַקּוֹלוֹת בְּרָצוֹן הַלֵּב כָּרָאוּי, בַּשּׁוֹפָר הַזֶּה שֶׁלְּמַטָּה, הֶחָזָר שׁוֹפָר הָעֶלְיוֹן, לְהָאִיר, וּכְשֶׁחוֹזֵר לְהָאִיר, הוּא מְעַטֵּר אֶת יַעֲקֹב, וְהַכֹּל מִתְתַּקֵּן, וְהֶטֶל כִּסֵּא אַחֵר, דְּהַיְנוּ כִּסֵּא הָרַחֲמִים, וְאָז נִמְצָא שִׂמְחָה בַּכֹּל, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְרַחֵם עַל הָעוֹלָם. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁיּוֹדְעִים לְהַנְהִיג וּלְהַמְשִׁיךְ אֶת אֲדוֹנָם מִדִּין לְרַחֲמִים, וּלְתַקֵּן עַל יָדֵיהֶם כָּל הָעוֹלָמוֹת. בֹּא וּרְאֵה כְּנֶגֶד זֶה, פְּתוּחִים שִׁלְשָׁה סְפָרִים בַּיּוֹם הַזֶּה, וּכְמוֹ, שֶׁעַל יְדֵי תְּקִיעַת שׁוֹפָר מִתְעוֹרְרִים הָרַחֲמִים, וְדִינִים הַקָּשִׁים נִכְנָעִים וּבָאִים לִמְקוֹמָם, כָּךְ הוּא לְמַטָּה כְּעֵין שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁדִּינִים הַקָּשִׁים, שֶׁלְּמַטָּה נִכְנָעִים וְנֶעֱבָרִים מִן הָעוֹלָם, וּמִי הֵם. אֵלּוּ הֵם הָרְשָׁעִים הַגְּמוּרִים, שֶׁהֵם דִּינִים קָשִׁים, נִכְנָעִים וְנֶעֱבָרִים מִן הָעוֹלָם, וְעַל כֵּן נִכְתָּבִים וְנֶחְתָּמִים לְאַלְתַּר לְמִיתָה, אָמַר רַבִּי אַבָּא, וַדַּאי זֶה הוּא בְּרוּרוֹ שֶׁל הַדָּבָר, בָּרוּךְ הָרַחֲמָן שֶׁשְּׁאַלְתִּי וְהִרְוַחְתִּי אֵלּוּ הַדְּבָרִים.

הלכה פסוקה
הרמב"ם הלכות ברכות פרק ו

א. כָּל הָאוֹכֵל הַפַּת שֶׁמְּבָרְכִין עָלֶיהָ הַמּוֹצִיא צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם תְּחִלָּה וְסוֹף. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא פַּת חֲלִין וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין יָדָיו מְלֻכְלָכוֹת וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לָהֶן טֻמְאָה לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיִּטֹּל שְׁתֵּי יָדָיו וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁטִּבּוּלוֹ בְּמַשְׁקִין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם תְּחִלָּה. **ב.** כָּל הַנּוֹטֵל יָדָיו בֵּין לַאֲכִילָה בֵּין לִקְרִיאַת שְׁמַע בֵּין לִתְפִלָּה מְבָרֵךְ תְּחִלָּה אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם שֶׁזּוֹ מִצְוַת חֲכָמִים שֶׁנִּצְטַוִּינוּ מִן הַתּוֹרָה לִשְׁמֹעַ מֵהֶן שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טז) עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ. וּמַיִם אֲחֵרוֹנִים אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן שֶׁאֵינָם אֶלָּא מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. וּלְפִיכָךְ חַיָּב אָדָם לְהִזָּהֵר בָּהֶן בְּיוֹתֵר:

מוסר
משערי תשובה דף כט עג

הַבָּא בְּעָרְמָה וְדִבְרֵי מִרְמָה לִמְנֹעַ טוֹב מִבְּעָלָיו לְהַעֲבִיר הַטּוֹבָה אֲלֵיו לֹא לִגְזֹל מֵחֲבֵרוֹ דָּבָר שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ וְלֹא לְחָמְסוֹ. אֲבָל יִתֵּן עֵינוֹ בַּטּוֹבָה הָעֲתִידָה לָבֹא לִידֵי חֲבֵרוֹ. וְצוֹוֶה אוֹתָהּ לְקַחְתָּהּ אֲלֵיו בְּשֶׁקֶר מִלָּיו אוֹ יְסַבֵּב בִּשְׁקָרָיו לוֹ אֲשֶׁר יִתֵּן לְחֲבֵרוֹ מַתָּת וְעִקַּר עָנְשׁוֹ עַל הַשֶּׁקֶר. אָכֵן יִגְדַּל עָנְשׁ הַשֶּׁקֶר כַּאֲשֶׁר יְסַבֵּב מִמֶּנּוּ הֶפְסֵד לְזוּלָתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עִקַּר הָעֹנֶשׁ עַל הַהֶפְסֵד כִּי לֹא הִפְסִיד מִמֶּנּוּ דָּבָר שֶׁזָּכָה בּוֹ כְּעֵנְיָן שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כָּל הַמַּחֲלִיף בְּדִבּוּרוֹ כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כו) אוּלַי יְמוּשֵׁנִי אָבִי וְהָיִיתִי בְּעֵינָיו כִּמְתַעְתֵּעַ. וְנֶאֱמַר עַל עֲבוֹדָה זָרָה (ירמיה י) הֶבֶל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַּעְתּוּעִים. וְאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה הֵבִיאוּ הַדִּמְיוֹן עַל קְצֵהוּ אַחַר כִּי הוּא נִסְתָּר בְּשֶׁקֶר וְנֶעֱזָר בְּשָׁוְא:

נצבים ליל שישי

תורה
צרוף יְהוָה

(ז) **חמישי - במחוברות שלישי** וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל הָאָלוֹת הָאֵלֶּה עַל אֹיְבֶיךָ וְעַל שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדָפוּךָ: (ח) וְיִתֵּן יְיָ אֱלָהָךְ יָת כָּל לְוָטַיָא הָאִלֵּין עַל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ וְעַל סָנָאֲךְ דִי רָדָפוּךְ: (ח) וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת כָּל מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם: וְאַתְּ תְּתוּב וּתְקַבֵּל לְמֵימְרָא דַיְיָ וְתַעְבֵּד יָת כָּל פִּקּוּדוֹהִי דִי אֲנָא מְפַקֶּדָךְ יוֹמָא דֵין: (ט) וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ בִּפְרִי בִטְנְךָ וּבִפְרִי בְהֶמְתְּךָ וּבִפְרִי אַדְמָתְךָ לְטוֹבָה כִּי יָשׁוּב יְהוָה לָשׂוּשׂ עָלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר שָׂשׂ עַל אֲבֹתֶיךָ: וְיוֹתְרִינָךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּכֹל עוֹבָדֵי יָדָךְ בִּוְלָדָא דְמֵעָךְ וּבְוֻלְדָא דִבְעִירָךְ וּבְאִבָּא דְאַרְעָךְ לְטָבָא אֲרֵי יְתוּב יְיָ לְמֶחֱדֵי עֲלָךְ לְטָב כְּמָא דִי חֲדִי עַל אֲבָהָתָךְ: (י) כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה

הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ: אֲרֵי תְקַבַּל בְּמֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהָךְ לְמִטַר פִּקּוּדוֹהִי וּקְיָמוֹהִי דִכְתִיבִין בְּסִפְרָא דְאוֹרַיְתָא הָדֵין אֲרֵי תְתוּב קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשָׁךְ: (יא) **שישי** כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לֹא נִפְלֵאת הִוא מִמְּךָ וְלֹא רְחֹקָה הִוא: אֲרֵי תַפְקֶדְתָּא הָדָא דִי אֲנָא מְפַקְּדָךְ יוֹמָא דֵין לָא מַפְרְשָׁא הִיא מִנָּךְ וְלָא רְחִיקָא הִיא:

רש"י לא נפלאת היא ממך. לא מכסה היא ממך, כמו שנאמר (דברים יז, ח) כי יפלא, ארי יתכסי, (איכה א, ט) ותרד פלאים, (איוב מ, יג) ותרד במטמוניות. מכסה, חבוש בטמון:

(יב) לֹא בַשָּׁמַיִם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָּנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה: לָא בִשְׁמַיָּא הִיא לְמֵימַר מָן יִסַּק לָנָא לִשְׁמַיָּא וְיִסְבַּהּ לָנָא וְיַשְׁמְעִנָּא יָתַהּ וְנַעְבְּדִנַּהּ:

רש"י לא בשמים היא. שאלו היתה בשמים, היית צריך לעלות אחריה וללמדה:

(יג) וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲבָר לָנוּ אֶל עֵבֶר הַיָּם וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה: וְלָא מֵעִבְרָא לְיַמָּא הִיא לְמֵימַר מָן יֵיעִבַר לָנָא לְעִבְרָא דְיַמָּא וְיִסְבַּהּ לָנָא וְיַשְׁמְעִנָּא יָתַהּ וְנַעְבְּדִנַּהּ: (יד) כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ: אֲרֵי קָרִיב לָךְ פִּתְגָמָא לַחֲדָא בְּפוּמָךְ וּבְלִבָּךְ לְמֶעְבְּדֵהּ:

רש"י כי קרוב אליך. התורה נתנה לכם בכתב ובעל פה:

(טו) **שביעי - במחוברות רביעי** רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע: חֲזֵי דְיָהֲבִית קֳדָמָךְ יוֹמָא דֵין יָת חַיֵּי וְיָת טָבָתָא וְיָת מוֹתָא וְיָת בִּישָׁא:

רש"י את החיים ואת הטוב. זה תלוי בזה, אם תעשה טוב הרי לך חיים, ואם תעשה רע הרי לך המות. והכתוב מפרש והולך היאך:

(טז) אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחָיִית וְרָבִית וּבֵרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דִּי אֲנָא מְפַקְּדָךְ יוֹמָא דֵין לְמִרְחַם יָת יְיָ אֱלָהָךְ לְמֶהַךְ בְּאָרְחָן דְתָקְנָן קֳדָמוֹהִי וּלְמִטַר פִּקּוּדוֹהִי וּקְיָמוֹהִי וְדִינוֹהִי וְתֵיחֵי וְתִסְגֵּי וִיבָרְכִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּאַרְעָא דִי אַתְּ עָלַל לְתַמָּן לְמֵירְתַהּ:

רש"י אשר אנכי מצוך היום לאהבה. הרי הטוב, ובו תלוי: וחיית ורבית. הרי החיים:

(יז) וְאִם יִפְנֶה לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמָע וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם: וְאִם יְפָנֵי לִבָּךְ וְלָא תְקַבֵּל וְתִטְעֵי וְתִסְגּוּד לְטַעֲוָת עַמְמַיָּא וְתִפְלְחִנּוּן:

רש"י ואם יפנה לבבך. הרי הרע:

(יח) הִגַּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אָבֹד תֹּאבֵדוּן לֹא תַאֲרִיכֻן יָמִים עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר אֶת הַיַּרְדֵּן לָבֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: חַוִיתִי לְכוֹן יוֹמָא דֵין אֲרֵי מֵיבַד תֵּיבְדוּן לָא תוֹרְכוּן יוֹמִין עַל אַרְעָא דִי אַתְּ עָבֵר יָת יַרְדְּנָא לְמֵעַל לְתַמָּן לְמֵירְתַהּ:

רש"י כי אבד תאבדון. הרי המות:
(יט) הַעִידֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים לְמַעַן תִּחְיֶה אַתָּה וְזַרְעֶךָ: אַסְהֲדִית בְּכוֹן יוֹמָא דֵין יָת שְׁמַיָּא וְיָת אַרְעָא חַיֵּי וּמוֹתָא יְהָבִית קֳדָמָךְ בִּרְכָן וּלְוָטִין וְתִתְרְעֵי בְּחַיֵּי בְּדִיל דְּתֵיחֵי אַתְּ וּבְנָיךְ:
רש"י העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ. שהם קימים לעולם וכאשר תקרה אתכם הרעה יהיו עדים שאני התריתי בכם בכל זאת. דבר אחר, העידתי בכם היום את השמים וגו' , אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם, שמא שנו את מדתם, שמא לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר (קהלת א, ה) וזרח השמש ובא השמש, הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם, שמא שנתה מדתה, שמא זרעתם אותה ולא צמחה, או שמא זרעתם חטים והעלתה שעורים, ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין אין מקבלין פרענות, לא שנו את מדתם, אתם, שאם זכיתם תקבלו שכר, ואם חטאתם תקבלו פרענות על אחת כמה וכמה: ובחרת בחיים. אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לחברו בחר לך חלק יפה בנחלתי, ומעמידו על חלק היפה ואומר לו, את זה ברור לך, ועל זה נאמר (תהלים טז, ה) ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך:
(כ) לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה בוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: לְמִרְחַם יָת יְיָ אֱלָהָךְ לְקַבָּלָא לְמֵימְרֵהּ וּלְאִתְקָרָבָא לְדַחֲלְתֵּהּ אֲרֵי הוּא חַיָּיךְ וְאוֹרְכוּת יוֹמָיךְ לְמִתַּב עַל אַרְעָא דִּי קַיֵּים יְיָ לְאַבְהָתָךְ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִתַּן לְהוֹן:פפפ:

הפטרת נצבים - ישעיה סא

(י) שׂוֹשׂ אָשִׂישׂ בַּיהוָה תָּגֵל נַפְשִׁי בֵּאלֹהַי כִּי הִלְבִּישַׁנִי בִּגְדֵי יֶשַׁע מְעִיל צְדָקָה יְעָטָנִי כֶּחָתָן יְכַהֵן פְּאֵר וְכַכַּלָּה תַּעְדֶּה כֵלֶיהָ: (יא) כִּי כָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגַנָּה זֵרוּעֶיהָ תַּצְמִיחַ כֵּן אֲדֹנָי יְהוִה יַצְמִיחַ צְדָקָה וּתְהִלָּה נֶגֶד כָּל הַגּוֹיִם: **סב** (א) לְמַעַן צִיּוֹן לֹא אֶחֱשֶׁה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוֹט עַד יֵצֵא כַנֹּגַהּ צִדְקָהּ וִישׁוּעָתָהּ כְּלַפִּיד יִבְעָר: (ב) וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקֶךָ וְכָל מְלָכִים כְּבוֹדֶךָ וְקֹרָא לְךָ שֵׁם חָדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְּבֶנּוּ: (ג) וְהָיִיתְ עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּיַד יְהוָה (וצנוף) וּצְנִיף מְלוּכָה בְּכַף אֱלֹהָיִךְ: (ד) לֹא יֵאָמֵר לָךְ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאַרְצֵךְ לֹא יֵאָמֵר עוֹד שְׁמָמָה כִּי לָךְ יִקָּרֵא חֶפְצִי בָהּ וּלְאַרְצֵךְ בְּעוּלָה כִּי חָפֵץ יְהוָה בָּךְ וְאַרְצֵךְ תִּבָּעֵל: (ה) כִּי יִבְעַל בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ: (ו) עַל חוֹמֹתַיִךְ יְרוּשָׁלַם הִפְקַדְתִּי שֹׁמְרִים כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יֶחֱשׁוּ הַמַּזְכִּרִים אֶת יְהוָה אַל דֳּמִי לָכֶם:

(ז) וְאַל תִּתְּנוּ דֳמִי לוֹ עַד יְכוֹנֵן וְעַד יָשִׂים אֶת יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בָּאָרֶץ: (ח) נִשְׁבַּע יְהוָה בִּימִינוֹ וּבִזְרוֹעַ עֻזּוֹ אִם אֶתֵּן אֶת דְּגָנֵךְ עוֹד מַאֲכָל לְאֹיְבַיִךְ וְאִם יִשְׁתּוּ בְנֵי נֵכָר תִּירוֹשֵׁךְ אֲשֶׁר יָגַעַתְּ בּוֹ: (ט) כִּי מְאַסָּפָיו יֹאכְלֵהוּ וְהִלְלוּ אֶת יְהוָה וּמְקַבְּצָיו יִשְׁתֻּהוּ בְּחַצְרוֹת קָדְשִׁי: (י) עִבְרוּ עִבְרוּ בַּשְּׁעָרִים פַּנּוּ דֶּרֶךְ הָעָם סֹלּוּ סֹלּוּ הַמְסִלָּה סַקְלוּ מֵאֶבֶן הָרִימוּ נֵס עַל הָעַמִּים: (יא) הִנֵּה יְהוָה הִשְׁמִיעַ אֶל קְצֵה הָאָרֶץ אִמְרוּ לְבַת צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֵךְ בָּא הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו: (יב) וְקָרְאוּ לָהֶם עַם הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵי יְהוָה וְלָךְ יִקָּרֵא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נֶעֱזָבָה: **סג** (א) מִי זֶה בָּא מֵאֱדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבָּצְרָה זֶה הָדוּר בִּלְבוּשׁוֹ צֹעֶה בְּרֹב כֹּחוֹ אֲנִי מְדַבֵּר בְּצְדָקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ: (ב) מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ וּבְגָדֶיךָ כְּדֹרֵךְ בְּגַת: (ג) פּוּרָה דָרַכְתִּי לְבַדִּי וּמֵעַמִּים אֵין אִישׁ אִתִּי וָאֶדְרְכֵם בְּאַפִּי וָאֶרְמְסֵם בַּחֲמָתִי וְיֵז נִצְחָם עַל בְּגָדַי וְכָל מַלְבּוּשַׁי אֶגְאָלְתִּי: (ד) כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלַי בָּאָה: (ה) וָאַבִּיט וְאֵין עֵזֵר וְאֶשְׁתּוֹמֵם וְאֵין סוֹמֵךְ וַתּוֹשַׁע לִי זְרֹעִי וַחֲמָתִי הִיא סְמָכָתְנִי: (ו) וְאָבוּס עַמִּים בְּאַפִּי וַאֲשַׁכְּרֵם בַּחֲמָתִי וְאוֹרִיד לָאָרֶץ נִצְחָם: (ז) חַסְדֵי יְהוָה אַזְכִּיר תְּהִלַּת יְהוָה כְּעַל כֹּל אֲשֶׁר גְּמָלָנוּ יְהוָה וְרַב טוּב לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר גְּמָלָם כְּרַחֲמָיו וּכְרֹב חֲסָדָיו: (ח) וַיֹּאמֶר אַךְ עַמִּי הֵמָּה בָּנִים לֹא יְשַׁקֵּרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ: (ט) בְּכָל צָרָתָם (לא) לוֹ צָר וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחֶמְלָתוֹ הוּא גְאָלָם וַיְנַטְּלֵם וַיְנַשְּׂאֵם כָּל יְמֵי עוֹלָם:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

נצבים יום שישי

משנה נגעים פרק ז

א. אֵלּוּ בָהֳרוֹת טְהוֹרוֹת, שֶׁהָיוּ בוֹ קֹדֶם לְמַתַּן תּוֹרָה, בְּנָכְרִי וְנִתְגַּיֵּר, בְּקָטָן וְנוֹלַד, בְּקֶמֶט וְנִגְלָה, בָּרֹאשׁ וּבַזָּקָן, בַּשְּׂחִין וּבַמַּכְוֶה וְקֶדַח וּבַמּוֹרְדִין. חָזַר הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן וְנִקְרְחוּ, הַשְּׂחִין וְהַמַּכְוֶה וְהַקֶּדַח וְנַעֲשׂוּ צָרֶבֶת, טְהוֹרִים. הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן עַד שֶׁלֹּא הֶעֱלוּ שֵׂעָר, הֶעֱלוּ שֵׂעָר וְנִקְרְחוּ, הַשְּׂחִין וְהַמַּכְוֶה וְהַקֶּדַח עַד שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ צָרֶבֶת, נַעֲשׂוּ צָרֶבֶת וְחָיוּ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב מְטַמֵּא, שֶׁתְּחִלָּתָן וְסוֹפָן טָמֵא. וַחֲכָמִים מְטַהֲרִים:

ברטנורה (א) אלו בהרות טהורות שהיו בו קודם מתן תורה. מי שהיתה בו צרעת קודם מתן תורה, לא היה טמא מחמת אותו נגע לאחר מתן תורה, דכתיב (שם) אדם כי יהיה בעור בשרו, פרט לזה שכבר היה. וכל הני נמי דחשיב, מהתם נפקא דבעינן שיוולד הנגע בשעה שראוי ליטמא בו ולא קודם, כמו גר עד שלא נתגייר וקטן עד שלא נולד, וכן כולם: **בקמט ונתגלה**. שהיה מתחלה הנגע מוסתר בתוך הקמט והיה טהור מפני שהוא בבית הסתרים, ואחר כך נתגלה: **ובמורדים**. כלומר בשחין ומכוה המורדים שלא

נתרפאו ולא העלו קרום כקליפת השום: **עד שלא העלו שער**. בא הנגע, דחשיבי כעור בשר, היינו תחלתן טומאה. וכשעלו שערות, הוי טהרה, שדינן בנתקים. וכשנקרחו, היינו סופן טומאה. וכן שחין ומכוה וקדח דעד שלא באו בא הנגע, היינו טומאה. וכשבא השחין והמכוה והקדח, היינו טהרה. דבעינן שיקדים השחין והמכוה לשאת, דכתיב (שם) והיה במקום השחין שאת, שיקדים השחין לשאת ולא שתקדים השאת לשחין. כשחזרו ונעשו צרבת, היינו טומאה: **וחיו**. שנתרפאו יפה: **רבי אליעזר בן יעקב מטמא**. כיון דבתחילה בא הנגע בעור הבשר וחזר סופו לקדמותו, לא חיישינן להפסק שבינתיים: **וחכמים מטהרים**. הואיל והפסיק הטהרה שבינתיים. והלכה כחכמים:

ב. נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן, בֵּין לְהַקֵּל בֵּין לְהַחְמִיר, כֵּיצַד לְהָקֵל, הָיְתָה כַּשֶּׂלֶג וְנַעֲשָׂה כְּסִיד הַהֵיכָל, כְּצֶמֶר לָבָן וְכִקְרוּם בֵּיצָה, נַעֲשֵׂית מִסְפַּחַת שְׁאֵת, אוֹ מִסְפַּחַת עַזָּה. כֵּיצַד לְהַחְמִיר, הָיְתָה כִקְרוּם בֵּיצָה וְנַעֲשֵׂית כְּצֶמֶר לָבָן, כְּסִיד הַהֵיכָל וּכְשֶׂלֶג, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מְטַהֵר. רַבִּי אֶלְעָזָר חִסְמָא אוֹמֵר, לְהָקֵל, טָהוֹר. וּלְהַחְמִיר, תֵּרָאֶה בַּתְּחִלָּה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, בֵּין לְהָקֵל בֵּין לְהַחְמִיר, תֵּרָאֶה בַּתְּחִלָּה:

ברטנורה (ב) **נשתנו מראיהן**. אבהרות טהורות קאי, כגון דהוות כשלג עד שלא נתגייר, ומשנתגייר נעשית כסיד ההיכל: **כצמר לבן וכקרום ביצה**. כלומר, תחילה היתה כצמר לבן ועכשיו נעשית כקרום ביצה: **נעשית מספחת שאת או מספחת עזה**. כלומר, שהשאת נעשית מספחת, שחזרה להיות כתולדה שלה. או שהעזה נעשית כמספחת שלה. ופרושי קמפרש לרישא דקתני היתה כשלג ונעשית כסיד ההיכל, היינו שנעשית עזה מספחת. ואותה שהיתה כצמר לבן ונעשית כקרום ביצה, היינו שנעשית שאת מספחת: **וכסיד ההיכל וכשלג**. כלומר היתה כסיד ההיכל ועכשיו נעשית כשלג: **ר' עקיבא אומר וכו'**. והלכה כר' עקיבא:

ג. בַּהֶרֶת וְאֵין בָּהּ כְּלוּם, בַּתְּחִלָּה, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, יַסְגִּיר. בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר, יִפְטוֹר. עוֹדֶהוּ מַסְגִּירוֹ וּפוֹטֵר וְנוֹלְדוּ לוֹ סִימָנֵי טֻמְאָה, יַחְלִיט. בַּהֶרֶת וּבָהּ סִימָנֵי טֻמְאָה, יִפְטוֹר. עוֹדֶהוּ מַחְלִיטוֹ וְהָלְכוּ לָהֶן סִימָנֵי טֻמְאָה, בַּתְּחִלָּה, בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, יַסְגִּיר. בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר, יִפְטוֹר:

ברטנורה (ג) **בהרת**. מהשתא איירי בבהרות טמאות: **ואין בה כלום**. לא מחיה ולא שער לבן: **בתחלה**. כשהובא אל הכהן. וכן בסוף שבוע ראשון אם לא נולד בה כלום, יסגיר: **בסוף שבוע שני**. אם לא נולד בה כלום, פטור. וכן לאחר הפטור, אם לא נולד בה כלום, עומד בפטור זה כל ימיו ושוב אינו מסגירו: **עודהו מסגירו**. שהיה רוצה להסגירו, בין בתחלה כשהובא אל הכהן, בין בסוף שבוע ראשון, ולא הספיק להסגירו עד שנולדו

סימני טומאה, כגון בתחלה בשער לבן ומחיה, ובסוף שבוע ראשון בשער לבן ומחיה ופשיון, יחליט. אבל משהסגירו, הא תנן לעיל בריש פרק ג', אין מחליטין את המוסגר: **ופוטר**. כלומר או פוטרו, כגון בסוף שבוע שני. ואפילו לאחר הפטור אם נולדו סימני טומאה, יחליט: **עודהו מחליטו**. שהיה [בא] להחליט ולא הספיק עד שהלכו סימני טומאה: **בתחלה**. כשהובא אל הכהן, או בסוף שבוע ראשון: **יסגיר**. אבל אם משהחליטו הלכו להן, כגון שהחליטו בשער לבן והלך לו שער לבן ובהרת קיימת אין מסגירו עליה, אלא פוטרו וטהור:

ד. הַתּוֹלֵשׁ סִימָנֵי טֻמְאָה, וְהַכּוֹוֶה אֶת הַמִּחְיָה, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְלַטָּהֳרָה, עַד שֶׁלֹּא בָא אֵצֶל הַכֹּהֵן, טָהוֹר. לְאַחַר הֶחְלֵטוֹ, טָמֵא. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, שְׁאַלְתִּי אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְאֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוֹלְכִין לְגַדְוִד, בְּתוֹךְ הֶסְגֵּרוֹ מָה הוּא. אָמְרוּ לִי, לֹא שָׁמַעְנוּ. אֲבָל שָׁמַעְנוּ, עַד שֶׁלֹּא בָא אֵצֶל הַכֹּהֵן, טָהוֹר. לְאַחַר הֶחְלֵטוֹ, טָמֵא. הִתְחַלְתִּי מֵבִיא לָהֶם רְאָיוֹת, אֶחָד עוֹמֵד בִּפְנֵי הַכֹּהֵן וְאֶחָד בְּתוֹךְ הֶסְגֵּרוֹ, טָהוֹר, עַד שֶׁיִּטַּמְּאֶנּוּ הַכֹּהֵן. מֵאֵימָתַי הִיא טָהֳרָתוֹ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לְכְשֶׁיִּוָּלֵד לוֹ נֶגַע אַחֵר וְיִטְהַר מִמֶּנּוּ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, עַד שֶׁתִּפְרַח בְּכֻלּוֹ, אוֹ עַד שֶׁתִּתְמַעֵט בַּהֲרָתוֹ מִכַּגְרִיס:

ברטנורה (ד) **התולש סימני טומאה**. כגון שער לבן בעור בשר, ושער צהוב בנתקים: **והכווה את המחיה**. דמשנכוית אינה סימן לטומאה: **עובר בלא תעשה**. דהשמר בנגע הצרעת. וכל מקום שנאמר השמר, פן, ואל, אינו אלא לא תעשה: **ולטהרה**. כלומר ולענין טהרה מה דינו: **עד שלא בא אצל כהן**. אם תלשן, טהור. ואם תלשן לאחר חלוטו, טמא: **הולכים לגדווד**. גרסינן. והוא שם מקום: **בתוך הסגרו מהו**. אם תלש סימני טומאה בתוך שבוע של הסגר ראשון או של הסגר שני, מהו: **התחלתי מביא להם ראיות**. בתוספתא מייתי דכך היתה ראיתו מפני מה עד שלא בא אצל כהן, טהור, לא מפני שלא ראה הכהן סימני הטומאה שבו, התולש סימני הטומאה תוך הסגר נמי דין הוא שיהא טהור, שלא ראה הכהן סימני טומאה שבו, הלכך, אחד עומד בפני הכהן, כלומר אחד אותו העומד בפני הכהן ומיהר לתלוש סימני טומאה קודם שיאמר לו הכהן טמא אתה, ואחד אותו שתלשן תוך ימי הסגרו, בין זה ובין זה טהורין. וכן הלכה: **מאימתי היא טהרתו**. של אותו שתלש סימני טומאה לאחר חלוטו: כשיוולד לו נגע אחר ויטהר ממנו. דכיון דנתרפא מן השניה, אגלאי מלתא דחס רחמנא עליה ואי נמי הוות קיימא קמייתא הוא מיתסי מינה כמו מזו: **עד שתפרח בכולו**. נגע האחרון, דליכא למיחש למידי, דהא אי הוה ביה נמי קמא, השתא מיהא הוי טהור: **או עד שתתמעט בהרתו מכגריס**. דאפילו לא נתלש השער ולא נכוית המחיה, היה נטהר, מכיון דנתמעטה הבהרת מכגריס, ומיהו

עד שתפרח בכולו לא קאי אלא אתולש סימני טומאה, אבל כווה את המחיה אינו נטהר בפריחה, שאילו היתה המחיה קיימת לא היה טהור בפריחה. והלכה כחכמים:

ה. מִי שֶׁהָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת וְנִקְצְצָה, טְהוֹרָה. קְצָצָהּ מִתְכַּוֵּן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לְכְשֶׁיְּוַלֵּד לוֹ נֶגַע אַחֵר וְיִטְהַר מִמֶּנּוּ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, עַד שֶׁתִּפְרַח בְּכֻלּוֹ. הָיְתָה בְּרֹאשׁ הָעֲרֻלָּה, יְמוֹל: ברטנורה (ה) **ונקצצה טהורה**. דכתיב (ויקרא יג) כל ימי אשר הנגע בו יטמא, ולא ימים שהיתה בו בהרת ונקצצה: **קצצה מתכוין**. בתוספתא מוכח דהיכא דקצץ כל הבהרת וקצף מן הבשר אשר סביבותיה עמה, כולי עלמא לא פליגי דאין לו טהרה עולמית, דקנסוהו רבנן מאחר שנתכוין לשרש אחריה. והיכא דקצצה ושייר ממנה כל שהוא, כולי עלמא לא פליגי דיש לו טהרה בפריחה, כיון דשייר ממנה לא קנסוהו כולי האי. כי פליגי, כשקצצה מצומצמת הבהרת כמו שהיא לא פחות ולא יותר: ר' אליעזר אומר לכשיולד לו נגע אחר ויטהר ממנו וחכמים אומרים עד שתפרח בכולו. והלכה כחכמים. הכא לא גרסינן במילתייהו דחכמים או עד שתתמעט בהרת מכגריס, דדוקא גבי תולש סימני טומאה דרישא ונשארה הבהרת, התם שייך למתני עד שתתמעט מכגריס, אבל הכא הרי נקצצה כל הבהרת: **ואם היתה בראש הערלה ימול**. לאו מילה בזמנה איירי, דהא מילתא דפשיטא היא, השתא שבת דאיסור סקילה דחיא, צרעת דאיסור לאו גרידא לא כל שכן, אלא אפילו מילה שלא בזמנה שאינה דוחה את השבת, דוחה את הצרעת, דאתי עשה דמילה ודחי את לא תעשה דצרעת, דהכי קיימא לן בכל התורה כולה, כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה, אם אתה יכול לקיים את שניהם, מוטב. ואם לאו, יבוא עשה וידחה את לא תעשה:

גמרא נדה דף לא ע"א

תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים הָרִאשׁוֹנִים וָלֶד דָּר בְּמָדוֹר הַתַּחְתּוֹן. אֶמְצָעִיִּים וָלֶד דָּר בְּמָדוֹר הָאֶמְצָעִי. אַחֲרוֹנִים וָלֶד דָּר בְּמָדוֹר הָעֶלְיוֹן. וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לָצֵאת מִתְהַפֵּךְ וְיוֹצֵא וְזֵהוּ חֶבְלֵי אִשָּׁה. וְהֵינוּ דִּתְנַן חֶבְלֵי שֶׁל נְקֵבָה מְרֻבִּין מִשֶּׁל זָכָר. וְאָמַר רִבִּי אֱלִיעֶזֶר: מַאי קְרָא (תהלים קלט): אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בַּסֵּתֶר רֻקַּמְתִּי בְּתַחְתִּיּוֹת אָרֶץ. דַּרְתִּי לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא רֻקַּמְתִּי. מַאי שְׁנָא חֶבְלֵי נְקֵבָה מְרֻבִּין מִשֶּׁל זָכָר? זֶה בָּא כְּדֶרֶךְ תַּשְׁמִישׁוֹ וְזֶה בָּא כְּדֶרֶךְ תַּשְׁמִישׁוֹ. זוֹ הוֹפֶכֶת פָּנֶיהָ וְזֶה אֵין הוֹפֵךְ פָּנָיו. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשׁ חֲדָשִׁים הָרִאשׁוֹנִים תַּשְׁמִישׁ קָשֶׁה לְאִשָּׁה וְגַם קָשֶׁה לַוָּלָד. אֶמְצָעִיִּים קָשֶׁה לְאִשָּׁה וְיָפֶה לַוָּלָד. אַחֲרוֹנִים יָפֶה לְאִשָּׁה וְיָפֶה לַוָּלָד. שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ נִמְצָא לַוָּלָד מְלֻבָּן וּמְזֹרָז. תָּנָא: הַמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ לְיוֹם תִּשְׁעִים כְּאִלּוּ שׁוֹפֵךְ דָּמִים מְנָא יָדַע אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי: מְשַׁמֵּשׁ וְהוֹלֵךְ וְשׁוֹמֵר פְּתָאִים ה':

רש"י **חבלי**. צערא: **רקמתי**. היינו יצירה ראשונה וכתיב בתחתיות דהיינו מדור תחתון: **דרך תשמישו**. האיש פניו למטה כן זכר נולד פניו למטה ונקבה פניה למעלה הלכך נקבה צריכה להתהפך דהא כשהיא במעי אמה פניה למעלה כדאמרי' לעיל ראשו לו בין ברכיו אבל זכר אין צריך להתהפך: **קשה לאשה וקשה לולד**. מפני שדר במדור התחתון: **קשה לאשה**. לא ידענא למאי: זרע מלבן את הילד מגיעוליו: **מזורז**. חזק ובריא: **ליום תשעים**. לשליש ימים הוי חיותו: **מנא ידע**. הא לא ידע אימת:

זוהר ויקהל דף רה ע"ב

תָּשְׁבַּחְתָּא דְּעָלְמָא דְּאָתֵי בְּיוֹמָא דָּא הַיְנוּ אֵל אָדוֹן וְתָשְׁבַּחְתָּא דָּא אִיהוּ בְּרָזָא דְּעֶשְׂרִין וּתְרֵין אַתְוָן עִלָּאִין קַדִּישִׁין דְּמִתְעַטְּרָן בַּאֲבָהָן וּבְרִתֵיכָא עִלָּאָה קַדִּישָׁא. אַתְוָן זְעִירִין אִנּוּן עֶשְׂרִין וּתְרֵין אַתְוָן דְּאִנּוּן בְּעָלְמָא תַּתָּאָה. דְּאִנּוּן אֵל בָּרוּךְ גְּדוֹל דֵּעָה וְכוּ' וְלָא אִית בֵּין תֵּבָה לְתֵבָה רַוְחָא אֶלָּא אָת רְשִׁימָא בְּכָל תֵּבָה וְתֵבָה. וּבְעָלְמָא עִלָּאָה אִית רַוְחָא וְסִטְרִין קַדִּישִׁין בֵּין אָת לְאָת וְדָא אִיהוּ תָּשְׁבַּחְתָּא עַל תָּשְׁבַּחְתָּא דְּאַתְוָן עִלָּאִין דְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה קָא מְשַׁבַּח וְאָמַר לְמַלְכָּא עִלָּאָה יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית. כַּד תָּשְׁבַּחְתָּא דָּא סַלְקָא לְעֵילָּא שִׁתִּין רְתִיכִין עִלָּאִין דְּקָאֲמָרִן מִזְּדַמְּנִין וְנָטְלֵי לְהַאי תָּשְׁבַּחְתָּא מֵעַמָּא קַדִּישָׁא וְסַלְקָא לָהּ לְאִתְעַטְּרָא בָּהּ בְּכַמָּה רְתִיכִין עִלָּאִין דִּי מְמַנָּן וְכָל אִנּוּן צַדִּיקַיָּא דִּבְגִנְתָּא דְּעֵדֶן כֻּלְּהוּ מִתְעַטְּרָן בְּתָשְׁבַּחְתָּא דָּא וְכָל אִנּוּן רְתִיכִין וְכָל אִנּוּן נְשָׁמָתִין דְּצַדִּיקַיָּא כֻּלְּהוּ. סָלְקִין בְּתָשְׁבַּחְתָּא דָּא עַד רָזָא דְּכֻרְסְיָא:

תרגום הזוהר הַשֶּׁבָח שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא בִּינָה, בַּיּוֹם הַזֶּה, הַיְנוּ, אֵל אָדוֹן. וְשֶׁבָח הַזֶּה, הוּא בְּסוֹד עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת עֶלְיוֹנוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הַמִּתְעַטְּרוֹת בָּאָבוֹת, וּבַמֶּרְכָּבָה הָעֶלְיוֹנָה הַקְּדוֹשָׁה. אוֹתִיּוֹת קְטַנּוֹת, הֵן עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁל עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהוּא מַלְכוּת, שֶׁהֵם, אֵל בָּרוּךְ גְּדוֹל דֵּעָה וְכוּ'. וְלֹא יֵשׁ בֵּין תֵּבָה לְתֵבָה רֶוַח אֲחֵר רַק אוֹת אַחַת מֵעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת רְשׁוּמָה בְּכָל תֵּבָה וּתֵבָה. דְּהַיְנוּ אֵל בָּרוּךְ גְּדוֹל וְכוּ'. וּבָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, בִּינָה, יֵשׁ רֶוַח וּצְדָדִים קְדוֹשִׁים בֵּין אוֹת לְאוֹת. וְזֶהוּ שֶׁבָח עַל הִתְשַׁבְּחוּת, שֶׁאוֹתִיּוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁל יוֹם הַשְּׁבִיעִי מְשַׁבֵּחַ וְאוֹמֵר לַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית. כְּשֶׁשֶּׁבָח הַזֶּה עוֹלֶה לְמַעְלָה, שִׁשִּׁים מֶרְכָּבוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁבְּגַן עֵדֶן שֶׁאָמַרְנוּ מְזַדַּוְּגִים וְלוֹקְחִים הַשֶּׁבָח הַהוּא. מִן עַם הַקָּדוֹשׁ, וּמַעֲלִים אוֹתָהּ לְהִתְעַטֵּר בָּהּ בְּכַמָּה מֶרְכָּבוֹת עֶלְיוֹנוֹת, שֶׁהַמְּמֻנִּים וְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּגַן עֵדֶן, כֻּלָּם מִתְעַטְּרִים בַּשֶּׁבָח הַזֶּה, וְכָל אֵלּוּ הַמֶּרְכָּבוֹת, וְכָל אֵלּוּ נְשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים כֻּלָּם עוֹלִים בַּשֶּׁבָח הַזֶּה עַד סוֹד הַכִּסֵּא.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פרק י

א. הָעוֹשֶׂה נֶקֶב כָּל שֶׁהוּא בְּלוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס לָהֶן הָאוֹרָה חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה. הַמַּחֲזִיר דֶּלֶת שֶׁל בּוֹר וְשֶׁל דּוּת וְשֶׁל יָצִיעַ חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה: **ב**. הַסּוֹתֵר כָּל שֶׁהוּא חַיָּב

וְהוּא שֶׁיִּסְתּוֹר עַל מְנָת לִבְנוֹת. אֲבָל אִם סָתַר דֶּרֶךְ הַשְׁחָתָה פָּטוּר. הַסּוֹתֵר אוֹהֶל קָבוּעַ אוֹ שֶׁפָּרַק עֵין תְּקוֹעַ הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת סוֹתֵר וְחַיָּב וְהוּא שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְתַקֵּן: ג. הַמַּכֶּה בְּפַטִּישׁ הַכָּאָה אַחַת חַיָּב. וְכָל הָעוֹשֶׂה דָּבָר שֶׁהוּא גְּמַר מְלָאכָה הֲרֵי זֶה תּוֹלְדַת מַכֶּה בְּפַטִּישׁ וְחַיָּב. כֵּיצַד הַמְנַפֵּחַ בִּכְלִי זְכוּכִית וְהַצָּר בַּכְּלִי צוּרָה אֲפִלּוּ מִקְצַת הַצּוּרָה וְהַמְגָרֵד כָּל שֶׁהוּא וְהָעוֹשֶׂה נָקָב כָּל שֶׁהוּא בֵּין בְּעֵץ בֵּין בְּמַתֶּכֶת בֵּין בִּבְנְיַן בֵּין בִּכְלִים הֲרֵי זֶה תּוֹלְדַת מַכֶּה בְּפַטִּישׁ וְחַיָּב. וְכָל פָּתַח שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא אֵין חַיָּבִין עַל עֲשִׂיָּתוֹ:

מוסר

שערי תשובה דף כט עד

הַמְשַׁקֵּר בְּסִפּוּר הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַע וּמַחֲלִיף מִקְצָתָם בְּמִתְכַּוֵּן וְאֵין לוֹ תוֹעֶלֶת בְּשִׁקָּרְיו וְלֹא הֶפְסֵד בְּזוּלָתוֹ, אֲבָל כָּל מִשְׁפָּטוֹ מֵאַהֲבָתוֹ שֶׁקֶר מְדַבֵּר צֶדֶק סֶלָה. וּפְעָמִים שֶׁהוּא בּוֹדֶה מִלִּבּוֹ סִפּוּר הַדְּבָרִים כֻּלּוֹ וְהָאִישׁ הַזֶּה יֵקֵל עָנְשׁוֹ מִצַּד אֶחָד עַל כִּי אֵין הֶפְסֵד לְאִישׁ בְּשִׁקָּרְיו וּפַחְזוּתוֹ, אֲבָל גָּדוֹל מְאֹד עָנְשׁוֹ בְּעֹז פָּנָיו וְאַהֲבַת הַשֶּׁקֶר וְיִכְבַּד עֲוֹנוֹ כִּי יֶאֱהֲבֵהוּ לִבְלִי תוֹעֶלֶת. וְאָמַר שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם (משלי ו) יָפִיחַ כְּזָבִים עֵד שֶׁקֶר. פֵּרוּשׁ, אִם תִּרְאֶה אָדָם אֲשֶׁר יָפִיחַ כְּזָבִים בְּשִׂיחָתוֹ וְסִפּוּר דְּבָרָיו תֵּדַע כִּי תְּבִיאֵהוּ הַמִּדָּה הַזֹּאת לְהָעִיד שֶׁקֶר בְּאָחִיו וְלַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה אֲחֵרֵי אַהֲבָתוֹ הַשֶּׁקֶר. וְזֶה הַחֵלֶק הִתִּירוּהוּ לְקִיּוּם מִצְוֹת וּדְרִישַׁת טוֹבָה וְשָׁלוֹם. וְאָמְרוּ כִּי מֻתָּר לְשַׁבֵּחַ הַכַּלָּה לִפְנֵי הֶחָתָן וְלֵאמֹר שֶׁהִיא נָאָה וַחֲסוּדָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ כֵּן. וְאָמְרוּ: מֻתָּר לְשַׁנּוֹת בְּדִבְרֵי שָׁלוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית ג) אֲבִיךְ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אָנָּא שָׂא נָא וְגוֹמֵר. וְיֵשׁ אֲנָשִׁים יַחֲלִיפוּ מִקְצַת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמְעוּ בִּבְלִי דַּעַת כִּי לֹא יָשִׁיתוּ לִבָּם לַחֲקֹר בְּעֵת שָׁמְעָם גַּם זֹאת מֵהָרָעָה וְאָמַר שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם (משלי כא) וְאִישׁ שׁוֹמֵעַ לָנֶצַח יְדַבֵּר. פֵּרוּשׁ אִישׁ נוֹתֵן לֵב לִשְׁמֹעַ וּלְהָבִין עַד תְּכוּנַת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יְדַבְּרוּ בְּאָזְנָיו לְמַעַן יְסַפֵּר אוֹתָם עַל נָכוֹן וְלֹא יֹאמַצֵּא בְּפִיו לָשׁוֹן תַּרְמִית לָנֶצַח יְדַבֵּר כִּי יֶאֱהַבוּ בְּנֵי אָדָם לִשְׁמֹעַ דְּבָרָיו וְלֹא יֹאמְרוּ לוֹ לָעוֹלָם לָמָּה תְּדַבֵּר עוֹד דְּבָרֶיךָ:

פרשת וילך

וילך יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ו דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

לא (א) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל: וַאֲזַל מֹשֶׁה וּמַלִּיל יָת פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין עִם כָּל יִשְׂרָאֵל:

רש"י וילך משה. וגו' :

(ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא וַיהוָה אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה: וַאֲמַר לְהוֹן בַּר מְאָה וְעֶשְׂרִין שְׁנִין אֲנָא יוֹמָא דֵין לֵית אֲנָא יָכִיל עוֹד לְמִפַּק וּלְמֵעַל וְיָיָ אֲמַר לִי לָא תֵעִבַר יָת יַרְדְנָא הָדֵין:

רש"י אנכי היום. היום מלאו ימי ושנותי ביום זה נלדתי וביום זה אמות: לא אוכל עוד לצאת ולבא. יכול שתשש כחו, תלמוד לומר (דברים לד, ז) לא כהתה עינו ולא נס לחה. אלא מהו לא אוכל, איני רשאי, שנטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. דבר אחר, לצאת ולבא בדברי תורה, מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעינות החכמה: וה' אמר אלי. זהו פרוש לא אוכל עוד לצאת ולבא, לפי שה' אמר אלי:

(ג) יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ הוּא יַשְׁמִיד אֶת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וִירִשְׁתָּם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: יְיָ אֱלָהָךְ מֵימְרֵהּ עָבַר קֳדָמָךְ הוּא יְשֵׁצֵי יָת עַמְמַיָּא הָאִלֵּין מִקֳדָמָךְ וְתֵירְתְנוּן יְהוֹשֻׁעַ הוּא עָבַר קֳדָמָךְ כְּמָא דִי מַלִּיל יְיָ: (ד) **שני** וְעָשָׂה יְהוָה לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְסִיחוֹן וּלְעוֹג מַלְכֵי הָאֱמֹרִי וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם: וְיִעְבֵּד יְיָ לְהוֹן כְּמָא דִי עֲבַד לְסִיחוֹן וּלְעוֹג מַלְכֵי אֱמוֹרָאָה וּלְאַרְעָהוֹן דִּי שֵׁצֵי יָתְהוֹן: (ה) וּנְתָנָם יְהוָה לִפְנֵיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם: וְיִמְסְרִנוּן יְיָ קֳדָמֵיכוֹן וְתַעְבְּדוּן לְהוֹן כְּכָל תַּפְקֶדְתָּא דִּי פַקֶּדִית יָתְכוֹן: (ו) חִזְקוּ וְאִמְצוּ אַל תִּירְאוּ וְאַל תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַעַזְבֶךָּ: תְּקִיפוּ וְאִתְמְחוּ לָא תִדְחֲלוּן וְלָא תִתְבְּרוּן מִקֳדָמֵיהוֹן אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ הוּא דְמִדַּבַּר קֳדָמָךְ לָא יִשְׁבְּקִנָּךְ וְלָא יְרַטְשִׁנָּךְ:

רש"י לא ירפך. לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו:

נביאים - הושע - פרק יד

יד (א) תֶּאְשַׁם שֹׁמְרוֹן כִּי מָרְתָה בֵּאלֹהֶיהָ בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ עֹלְלֵיהֶם יְרֻטָּשׁוּ וְהָרִיּוֹתֶיהָ יְבֻקָּעוּ: תֵּחוֹב שֹׁמְרוֹן אֲרֵי סְרִיבַת עַל מֵימַר אֱלָהָא בְּחַרְבָּא יִתְקַטְלוּן וְעוּלֲמֵהוֹן יִטָּרְפוּן וּמַעְדָיָתְהוֹן יִתְבַּזָּעוּ:

רש"י **תאשם שומרון** . מעתה תגלה אשמת' : **הריותיו** . נשים מעוברות שבתוכה :

(ב) שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ: תּוּב יִשְׂרָאֵל לְדַחֲלְתָּא דַיְיָ אֱלָהָךְ אֲרֵי אִתְקַלְקַלְתָּא בְּחוֹבָךְ:

רש"י **שובה ישראל** . שבארץ יהודה פן יקרה אתכם כשומרון לכך נסמכו העניינים , משל למלך שמרדה עליו מדינה שלח המלך פולימרכוס ואמר להחריבה היה אותו פולימרכוס בקי ומיושב אמר להם טלו לכם ימים ואם לאו אני עושה לכם כדרך שעשיתי למדינה פלונית ולחברותיה ולאיפרכיא פלונית ולחברותיה לכך נאמר תאשם שומרון ואומר שובה ישראל עד ה' אלהיך כדאיתא בסיפרי בפ' וישב ישראל בשטים : **עד ה' אלהיך** .

תני בשם רבי מאיר שובה ישראל בעוד שהוא ה' במדת הרחמים ואם לאו אלהיך מדת הדין עד דלא יתעבד סניגוריא קטיגוריא : **כי כשלת** . באו לך מכשולים בעד עווניך :

(ג) קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל יְהוָה אִמְרוּ אֵלָיו כָּל תִּשָּׂא עָוֹן וְקַח טוֹב וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ: קְרִיבוּ עִמְכוֹן פִּתְגָמִין דְּאִתּוֹדָאָה וְתוּבוּ לְקֳדָם יְיָ אֲמָרוּ קֳדָמוֹהִי קָרִיב קֳדָמָךְ לְמִשְׁבַּק עַל עָוְיָן וְנִתְקַבֵּל הָא כְּטָבִין וִיהֵוְיָן מִילֵי סְפָוָתָנָא מִתְקַבְּלִין קֳדָמָךְ כְּתוֹרִין לְרַעֲוָא עַל מַדְבְּחָא:

רש"י **כל תשא עון** . כל עוונותינו סלח : **וקח טוב** . ולמדנו דרך טוב , דבר אחר מעט מעשים טובים שבידינו קח בידך ושפטנו אחריהם וכן דוד אומר מלפניך משפטי יצא עיניך תחזינה מישרים (תהלים יז) דבר אחר וקח טוב וקבל הודיה מאתנו שנאמר טוב להודות לה' (שם צב) : **ונשלמה פרים** . שהיה לנו להקריב לפניך נשלם אותם בריצוי דברי שפתינו :

(ד) אַשּׁוּר לֹא יוֹשִׁיעֵנוּ עַל סוּס לֹא נִרְכָּב וְלֹא נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ אֲשֶׁר בְּךָ יְרֻחַם יָתוֹם: מַלְכֵי אַתּוּר לָא יְפָרְקִינָנָא עַל רְכָבֵי סוּסָוָן לָא נִתְרְחֵץ וְלָא נֵאמַר עוֹד אֱלָהָנָא לְעוֹבָדֵי יְדָנָא דְמִן קֳדָמָךְ אִתְרַחֵם עַל אֲבָהָתָנָא כַּד הֲוֹוּ בְּמִצְרַיִם הָא כְּיַתְמִין:

רש"י **אשור לא יושיענו** . עוד זאת אמרו לפניו לא נבקש עוד עזרת אדם לא מאשור ולא ממצרים : **על סוס לא נרכב** . זו היא עזרת מצרים שהיו שולחים להם סוסים כמו שאמרו לישעיה (נ) לא כי על סוס ננוס ועל קל נרכב : ולא נאמר עוד : **למעשה ידינו** . שהם אלהינו : **אשר בך** . לבדך תהיה תקותינו המרחם יתומים :

(ה) אֶרְפָּא מְשׁוּבָתָם אֹהֲבֵם נְדָבָה כִּי שָׁב אַפִּי מִמֶּנּוּ: אֶקְבְּלִינוּן בִּתְיוּבְתְּהוֹן אֶשְׁבּוֹק לְחוֹבֵיהוֹן אֲרַחְמִנוּן כַּד יְתוּבוּן בְּנָדְבָא אֲרֵי תַב רוּגְזִי מִנְּהוֹן:

רש"י **ארפא משובתם** . אמר הנביא כך אמר לי רוח הקודש מאחר שיאמרו לפני כן ארפא משובתם ואוהבם בנדבת רוחי אעפ"י שאינן ראויין לאהבה אתנדב לאהבתם כי שב אפי ממנו :

(ו) אֶהְיֶה כַּטַּל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כַּשּׁוֹשַׁנָּה וְיַךְ שָׁרָשָׁיו כַּלְּבָנוֹן: יֵהֵי מֵימְרִי כְטַלָּא לְיִשְׂרָאֵל יְזֵהֲרוּן כְּשׁוֹשַׁנָּא וְיַתְּבוּן עַל תְּקוֹף אַרְעָהוֹן כְּאִילָן לִבְנָן דִּמְשַׁלַּח עוֹבַרְתֵּיהּ:

רש"י **ויך** . הטל את שרשיו ויצליחם כלבנון כשרשי אילני הלבנון שהם גדולים :

כתובים - תהילים - פרק ט

(ט) וְהוּא יִשְׁפֹּט תֵּבֵל בְּצֶדֶק יָדִין לְאֻמִּים בְּמֵישָׁרִים: וְהוּא יְדִין עַמָּא דְאַרְעָא בִּזְכוּתָא יְדִין עַמְמַיָּא בִּתְרִיצוּתָא:

רש"י **והוא ישפט תבל בצדק ידין לאמים במישרים** . עד בא הקץ הי' רגיל לשפטם ברחמים לפי מישרים המצווין בהם דן אותם בלילה כשהם ישנים מן העבירות :

(י) וַיהִי יְהוָה מִשְׂגָּב לַדָּךְ מִשְׂגָּב לְעִתּוֹת בַּצָּרָה: וְיִהְיוּ מֵיִמְרָא דַיְיָ תְּקוֹף לְמַסְכְּנָא תְּקוֹף בְּעִדָּנֵי עַקְתָא:

רש"י **ויהי ה' משגב לדך** . לשון דכא אילאמינשי"ה בלעז לעתיד כשיכונן למשפט כסאו יהי משגב לישראל שהם דכים : **לעתות בצרה** . עתים של צרה :

(יא) וְיִבְטְחוּ בְךָ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ כִּי לֹא עָזַבְתָּ דֹרְשֶׁיךָ יְהוָה: וְיִסְתַּכְּלוּן בְּסַבָּרוּתָךְ יָדְעֵי שְׁמָךְ מְטוּל דְּלָא שְׁבַקְתָּא תְּבָעָיְךְ יְיָ: (יב) זַמְּרוּ לַיהוָה יֹשֵׁב צִיּוֹן הַגִּידוּ בָעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: שַׁבַּחוּ קֳדָם יְיָ דְּאַשְׁרֵי שְׁכִנְתֵּהּ בְּצִיּוֹן תַּנִּיאוּ בְּעַמְמַיָּא עוֹבָדוֹי:

רש"י **זמרו לה' יושב ציון** . כשיחזיר ישיבתו לציון יזמרו לו כן :

(יג) כִּי דֹרֵשׁ דְּמִים אוֹתָם זָכַר לֹא שָׁכַח צַעֲקַת (ענים) עֲנָוִים: מְטוּל דְּתָבֵיךְ דְּמָא דְזַכָּאָה יַת צַוַּחַת דְּכִיר וְלָא שְׁלִי קֳבֵלַת עַנְוָתָנִין:

רש"י **אותם זכר** . את הדמים שנשפכו בישראל :

(יד) חָנְנֵנִי יְהוָה רְאֵה עָנְיִי מִשֹּׂנְאָי מְרוֹמְמִי מִשַּׁעֲרֵי מָוֶת: חוּס עֲלַי יְיָ חֲמֵי סְגוּפַי מִבַּעֲלֵי דָּבָבִי מְרוֹמֵם לִי מִמַּעֲלָנִי מוֹתָא:

רש"י **חנני ה'** . עתה בגולה : **מרוממי** . בגאולתך :

משנה תרומות פרק ט

א. הַזּוֹרֵעַ תְּרוּמָה, שׁוֹגֵג, יוֹפֵךְ. וּמֵזִיד יְקַיֵּם. אִם הֵבִיאָה שְׁלִישׁ, בֵּין שׁוֹגֵג, בֵּין מֵזִיד, יְקַיֵּם. וּבַפִּשְׁתָּן, מֵזִיד, יוֹפֵךְ:

ברטנורה (א) **הזורע תרומה שוגג יופך**. חורש ומהפך, כדי שלא יגדל, ואין בכך כלום: **ומזיד יקיים**. כיון שנקרא שם תרומה על השדה, היה נראה כמאבד את התרומה: ואם הביאה שליש אפילו שוגג יקיים. משום דאסור לאבד את התרומה: **ובפשתן מזיד יופך**. ואפילו הביאה שליש, כדי שלא יהנה בקסמין ויחשוב שהזרע בלבד הוא דהוי תרומה ואסור, ועיקר פשתן משום קסמין הוא ולא משום זרע:

ב. וְחַיָּבֶת בַּלֶּקֶט וּבַשִּׁכְחָה וּבַפֵּאָה. וַעֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל וַעֲנִיֵּי כֹהֲנִים, מְלַקְּטִים. וַעֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל, מוֹכְרִין אֶת שֶׁלָּהֶם לַכֹּהֲנִים בִּדְמֵי תְרוּמָה, וְהַדְּמִים שֶׁלָּהֶם. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, לֹא יְלַקֵּטוּ אֶלָּא עֲנִיֵּי כֹהֲנִים, שֶׁמָּא יִשְׁכְּחוּ וְיִתְּנוּ לְתוֹךְ פִּיהֶם. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, אִם כֵּן, לֹא יְלַקְּטוּ אֶלָּא טְהוֹרִים:

ברטנורה (ב) **בדמי תרומה**. דגידולי תרומה אסורים לזרים: **לא ילקטו אלא עניי כהנים**. דחיישינן אדמלקטי ליה שדי לפומייהו: **אם כן לא ילקטו אלא טהורים**. דהא כהן טמא אסור בתרומה. והלכה כרבי עקיבא:

ג. וְחַיֶּבֶת בַּמַּעֲשְׂרוֹת וּבְמַעֲשֵׂר עָנִי, וַעֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל וַעֲנִיֵּי כֹהֲנִים נוֹטְלִים, וַעֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל מוֹכְרִין אֶת שֶׁלָּהֶם לַכֹּהֲנִים בִּדְמֵי תְרוּמָה, וְהַדְּמִים שֶׁלָּהֶם. הַחוֹבֵט מְשֻׁבָּח. וְהַדָּשׁ כֵּיצַד יַעֲשֶׂה,

תּוֹלֶה כְּפִיפוֹת בְּצַוָּארֵי בְּהֵמָה וְנוֹתֵן לְתוֹכָן מֵאוֹתוֹ הַמִּין, נִמְצָא לֹא זוֹמֵם אֶת הַבְּהֵמָה וְלֹא מַאֲכִיל אֶת הַתְּרוּמָה:

ברטנורה (ג) **וחייבת במעשרות**. מעשר ראשון ושני, והוא הדין בתרומה: **ובמעשר עני**. אם היא שנה שלישית או ששית של שמיטה שמעשר עני נוהג בהן: **החובט**. גידולי תרומה הללו במקלות הרי זה משובח, כדי שלא יצטרך לחסום את הבהמה שדש בה, שאסור להניחה לאכול בתרומה אם אינה פרתו של כהן: **כפיפות**. סלין: **מאותו המין**. של חולין, אם חטים חטים, ואם שעורים שעורים: **נמצא לא זומם**. כלומר אינו חוסם ונותן זמם לתוך פיה שהרי היא אוכלת מאותו המין: **ולא מאכילה תרומה**. דמשל חולין שבכפיפה התלויה בצוארה היא אוכלת:

ד. גִּדּוּלֵי תְרוּמָה, תְּרוּמָה. וְגִדּוּלֵי גִדּוּלִין, חֻלִּין. אֲבָל הַטָּבֶל וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּסְפִיחֵי שְׁבִיעִית וּתְרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ וְהַמְדֻמָּע וְהַבִּכּוּרִים, גִּדּוּלֵיהֶן, חֻלִּין. גִּדּוּלֵי הֶקְדֵּשׁ וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, חֻלִּין, וּפוֹדֶה אוֹתָם בְּזָמַן זַרְעָם:

ברטנורה (ד) **גידולי תרומה תרומה**. מדרבנן, עבדו רבנן תקנתא משום תרומה טמאה ביד כהן, כי היכי דלא לישהי לה לגביה עד זמן הזרע כדי לזרעה ואתי בה לידי תקלה, ומשום הכי גזרו שיהיו גידולי תרומה כתרומה: **וגידולי חולין חולין**. אם חזר וזרע אותן גידולין, גידוליהן חולין: **הטבל**. גידוליו חולין משום דרובו חולין: **ומעשר ראשון**. נמי משום דרובו חולין: **וספיחי שביעית**. לפי שאינן מצויין ואינן נוהגים בכל שנה: **ותרומת חוצה לארץ**. נמי לפי שאינה מצויה: **והמדומע**. שרובו חולין: **וביכורים**. שאינן מצויין [שאינן] נוהגים אלא בשבעת המינים: **גידולי הקדש ומעשר שני חולין**. שאם זרע מהן סאה אחת והוסיף כמה סאה), חולין. אף בדבר שאין זרעו כלה: **ופודה אותם בזמן זרעם**. פודה כל האוצר בדמי אותה סאה:

ה. מֵאָה לִגְנָה שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל חֻלִּין, כֻּלָּן מֻתָּרִין בְּדָבָר שֶׁגִּדְּלוּ כֻלָּה. אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה, אֲפִלּוּ מֵאָה שֶׁל חֻלִּין וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה, כֻּלָּן אֲסוּרִין:

ברטנורה (ה) **מאה לגנה של תרומה**. שדה שנזרעה ערוגות ערוגות ויש בה מאה ערוגות של תרומה ואחת של חולין, ולא ידיע הי דחולין, כולן מותרים. קולא הוא שהקילו בגידולי תרומה דערוגה אחת של חולין מתרת ערוגות רבות בדבר שזרעו כלה. אבל בדבר שאין זרעו כלה, אחת של תרומה אוסרת מאה של חולין לפי שאין הקרקע עולה באחד ומאה:

ו. הַטָּבֶל, גִּדּוּלָיו מַתָּרִין בְּדָבָר שֶׁזְּרָעוֹ כָלֶה. אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵין זְרָעוֹ כָלֶה, גִּדּוּלֵי גִדּוּלִין, אֲסוּרִין. אֵיזֶהוּ דָבָר שֶׁאֵין זְרָעוֹ כָלֶה, כְּגוֹן הַלּוּף וְהַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַשּׁוּם, כַּשְּׁעוֹרִים:

ברטנורה (ו) **הטבל גידוליו מותרים**. באכילת עראי, כשאכל טבל שלא נגמרה מלאכתו: **בדבר שזרעו כלה**. השתא מפרש תנא למלתיה דתנן לעיל הטבל גידוליו חולין, לא הויא אלא בדבר שזרעו כלה: **אבל בדבר שאין זרעו כלה**. אפילו גידולי גידולין אסורים באכילת דבר עראי: **השור כשעור**. כלומר השום חשוב זרעו כלה כמו השעורה ונקט שעורה לפי דאין בתבואה שיהיה זרעו כלה ונאבד מהרה כמו השעורה. פירוש אחר, השום שהוא גדול כשעורה אין זרעו כלה, אבל פחות מכשעורה זרעו כלה. ואין הלכה כר' יהודה:

ז. הַמְנַכֵּשׁ עִם הַנָּכְרִי בַּחֲסִיּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁפֵּרוֹתָיו טָבֶל, אוֹכֵל מֵהֶם עֲרַאי. שְׁתִילֵי תְרוּמָה שֶׁנִּטְמְאוּ, שְׁתָלָן, טָהֲרוּ מִלְּטַמֵּא, וַאֲסוּרִין מִלֶּאֱכוֹל עַד שֶׁיָּגוֹם אֶת הָאֹכֶל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר עַד שֶׁיָּגוֹם וְיִשְׁנֶה:

ברטנורה (ז) **המנכש**. תולש עשבים רעים הגדילים בתוך התבואה והירקות: **בחסיות**. כגון השום והלוף והבצלים והכרתי, כל אלו נקראים חסיות: **אף על פי שפירותיו**. של נכרי טבל, דסבר האי תנא אין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מן המעשר וגידולי טבל טבל בדבר שאין זרעו כלה, אפילו הכי אוכל מהן עראי: **שתילי תרומה**. כגון שתילי כרוב ותרדין שנטמאו: **ושתלן, טהרו מלטמא**. דכיון שנתחברו לקרקע נתבטלו מתורת אוכל. ואם תאמר כיון דעיקר גזירה גידולי תרומה כתרומה אינה אלא משום תרומה טמאה ביד כהן דלמא משהי לה גביה ואתי לידי תקלה, אכתי כיון דטהרו משהי לה גביה. ויש לומר דתרומה נמכרת בזול הרבה לפי שאינה ראויה אלא לכהנים טהורים ואם נטמאת טעונה שריפה, הלכך אפילו אם היו נותנים לכהן תרומה כדי לזרעה לא היה [צ"ל מפסיד] מבטל שדהו, אבל אם היו הגידולין חולין היה משהה תרומה טמאה כדי לזרעה: **ואסורים לאכול**. מעלה בעלמא היא: **עד שיגום וישנה**. שיחתוך מה שגדל גם בפעם השניה, ומה שיגדל משני ואילך יהיה מותר. ואין הלכה כר' יהודה:

גמרא ברכות דף סג ע"א

דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא: אֵיזוֹהִי פָּרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁכָּל גּוּפֵי תּוֹרָה תְּלוּיִין בָּהּ (משלי ג) בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ וְהוּא יְיַשֵּׁר אוֹרְחוֹתֶיךָ. אָמַר רָבָא: אָפְלוּ בְּדַבֵּר עֲבֵרָה. דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא: לְעוֹלָם יְלַמֵּד אָדָם אֶת בְּנוֹ אוּמָנוּת נְקִיָּה וְקַלָּה. מַאי הִיא: אָמַר רַב חַסְדָּא מַחֲטָא דְּתַלְמִיוּתָא. תַּנְיָא רִבִּי אוֹמֵר: לְעוֹלָם אַל יַרְבֶּה אָדָם רֹעִים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם יח) אִישׁ רֹעִים לְהִתְרוֹעֵעַ. תַּנְיָא

רִבִּי אוֹמֵר: אַל יְמַנֶּה אָדָם אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. שֶׁאִלְמָלֵא לֹא מִנָּה פּוֹטִיפָר אֶת יוֹסֵף אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ לֹא בָא לְאוֹתוֹ דָּבָר. תַּנְיָא רִבִּי אוֹמֵר: לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת נָזִיר לְפָרָשַׁת סוֹטָה? לוֹמַר לָךְ שֶׁכָּל הָרוֹאֶה סוֹטָה בְּקִלְקוּלָהּ יַזִּיר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן. אָמַר חִזְקִיָּה בָּרֵיהּ דְּרִבִּי פַּרְנָךְ, אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן: לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת סוֹטָה לְפָרָשַׁת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת? לוֹמַר לָךְ שֶׁכָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת וְאֵינוֹ נוֹתְנָן לַכֹּהֵן סוֹף נִצְרָךְ לַכֹּהֵן עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ה) וְאִישׁ אֶת קָדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ. וְסָמִיךְ לֵיהּ אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ. וּכְתִיב (שם) וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְגוֹמֵר. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁסּוֹף שֶׁנִּצְרָךְ לָהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וְאִישׁ אֶת קָדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: וְאִם נוֹתְנָן סוֹף מִתְעַשֵּׁר שֶׁנֶּאֱמַר (שם) אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה לוֹ יִהְיֶה מָמוֹן הַרְבֵּה:

רש"י **בכל דרכיך**. אפי' לעבור עבירה: **דעהו**. תן לבך אם צורך מצוה הוא כגון אליהו בהר הכרמל עבור עליה: **מחטא דתלמיותא**. שהחפירות שורות כתלמי מענה: **להתרועע**. להתרוצץ: **אפוטרופוס**. מכניס ומוציא נכסיו: **סוף**. שנצרך לו: **ע"י אשתו**. שנעשית סוטה: **איש את קדשיו לו יהיו**. שמעכב קדשיו אצלו ואינו נותנן לכהנים וללוים: **סוף שנצרך להן**. שנעשה עני וצריך לכך ליטול מעשר עני: **לו יהיו**. לעצמו יצטרכו:

זוהר דף קא ע"א

אַשְׁרֵי נְשׁוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חַטָּאָה (תהלים ל"ב). מַאי כְּסוּי חַטָּאָה הָא אוֹקְמוּהָ דְּהוּא כַּסֵּי מִבְּנֵי נָשָׁא הַהוּא חַטָּאָה דַּחֲב לְקֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאוֹדֵי קַמֵּי קֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲבָל תָּא חֲזֵי כַּד בַּר נַשׁ חָטֵי וְחָב זִמְנָא חָדָא וּתְרֵין וּתְלָתָא וְלָא אַהֲדַר בֵּיהּ הָא חוֹבוֹי בְּאִתְגַּלְיָא אִנּוּן וּמְפָרְסְמֵי לוֹן לְעֵילָּא וּמְפָרְסְמֵי לוֹן לְתַתָּא וְכָרוֹזֵי אָזְלִין קַמֵּיהּ וּמֵכְרְזֵי אִסְתַּלְּקוּ מִסְתָּרֵיהּ דְּפָלָנְיָא נָזִיף הוּא מִמָּארֵיהּ נָזִיף הוּא לְעֵילָּא נָזִיף הוּא לְתַתָּא וַוי לֵיהּ דְּפָגִים דִּיוּקָנָא דְּמָארֵיהּ וַוי לֵיהּ דְּלָא חַיִּשׁ לִיקָרָא דְּמָארֵיהּ. קֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא גָּלֵי חוֹבָא לְעֵילָּא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (איוב כ') יִגְלוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ וְאֶרֶץ מִתְקוֹמְמָה לוֹ. וְכַד בַּר נַשׁ אָזִיל בְּאָרְחָא דְּמָארֵיהּ וְאִשְׁתַּדַּל בְּפוּלְחָנֵיהּ וְאִזְדַּמַּן לֵיהּ חַטָּאָה כַּד כֻּלָּא מְכַסְיָן עִלָּוֵיהּ עִלָּאִין וְתַתָּאִין דְּא אִקְרֵי כְּסוּי חַטָּאָה אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא עַד כָּעָן לָא מָטִית לְעִקָּרָא דְּמִלָּה וְשַׁפִּיר קָאָמַרְתְּ וְהַאי דְּקָאָמְרוּ חֲבָרַיָּא שַׁפִּיר אֲבָל אִי הָכִי מְכוּסֶּה חַטָּאָה מִבָּעֵי לֵיהּ. מַהוּ כְּסוּי חַטָּאָה. אֶלָּא תְּרֵי מִלֵּי דְּחָכְמָתָא אִית בֵּיהּ וְתַרְוַיְהוּ הָכִי חַד כְּמָה דְּתַנְיָנָן דְּעוֹבָדִין טָבִין דְּבַר נַשׁ עָבִיד בְּהַאי עָלְמָא עָבְדִין לֵיהּ בְּהַהוּא עָלְמָא לְבוּשָׁא יַקִּירָא עִלָּאָה לְאִתְלַבָּשָׁא בֵּהּ וְכַד בַּר נַשׁ אַתְקִין עוֹבָדִין טָבִין וְגָבְרִין עֲלֵיהּ עוֹבָדִין בִּישִׁין וְאַשְׁגַּח בֵּיהּ קֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְעוֹבָדוֹי בִּישִׁין סַגִּיאִין וְאִיהוּ רָשָׁע דְּאִשְׁתַּכַּח חַטָּאָה קַמֵּי מָארֵיהּ וְתַוְהָא עַל אִנּוּן טָבָאן דְּעָבִיד בְּקַדְמֵיתָא הָא אִתְאֲבִיד

הוּא מִכֹּלָּא מֵהַאי עָלְמָא וּמֵעָלְמָא דְּאָתֵי מַה עָבִיד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מֵאנוּן טַעֲנִין דְּעָבִיד הַאי חַטָּאָה בְּקַדְמֵיתָא אֶלָּא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַף עַל גַּב דְּהַהוּא רָשָׁע חַטָּאָה אִתְעֲבִיד אִנּוּן טַעֲנִין וְזָכְיִן לָא אִתְעֲבִידוּ אִית צַדִּיק דְּאָזִיל בְּאָרְחוֹי דְּמַלְכָּא עִלָּאָה וְאִתְקִין לְבוּשׁוֹי מֵעוֹבָדוֹי וְעַד לָא אַשְׁלִים לְבוּשׁוֹי אִסְתַּלַּק קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַשְׁלִים לֵיהּ מֵאִנּוּן עוֹבָדִין דְּעָבַד (ס"א דְּאָבִיד) הַאי רָשָׁע חַטָּאָה וְאַשְׁלִים לְבוּשׁוֹי לְאִתְתַּקָּנָא בֵּהּ בְּהַהוּא עָלְמָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (שם כ"ז) יָכִין וְצַדִּיק יִלְבָּשׁ הַהוּא חַטָּאָה אִתְקִין וְצַדִּיק אִתְחַפֵּי מִמַּה דְּאִיהוּ תַּקִּין הֲדָא הוּא דִּכְתִיב כְּסוּי חַטָּאָה (כְּסוּי הוּא מִידָּא דְּחַטָּאָה אִתְחַפֵּי מֵחַטָּאָה) וְעַל דָּא לָא כְּתִיב מְכוּסֶה אֶלָּא כְּסוּי וְכַד דְּאִתְחַפֵּי הַהוּא חַטָּאָה דְּהַאי זַכָּאָה בְּאִנּוּן דְּאִקְרוּן מְצוּלוֹת יָם דְּהָא מַאן דְּנָפִיל בְּמְצוּלוֹת יָם לָא אִשְׁתַּכַּח לְעָלְמִין בְּגִין דְּמַיָּין חַפְיָין עֲלֵיהוּ (מַאן מְצוּלוֹת יָם) כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (מיכה ז') וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצוּלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתָם מַאן מְצוּלוֹת יָם אֶלָּא רָזָא יַקִּירָא הוּא וְהָא אוֹקְמֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן:

תרגום הזוהר אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חַטָּאָה. מַה פֵּרוּשׁוֹ שֶׁל כְּסוּי חַטָּאָה. הֲרֵי הֶעֱמִידוּהוּ, שֶׁהַחֵטְא, מְכֻסֶּה מֵאָדָם שֶׁחָטָא לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהִתְוַדָּה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אֲבָל בֹּא וּרְאֵה, כְּשֶׁחוֹטֵא אָדָם, וְחָטָא פַּעַם אַחַת וּשְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ וְלֹא חָזַר בּוֹ, אָז חַטָּאָיו הֵם בַּגָּלוּי, כִּי מְפַרְסְמִים אוֹתָם לְמַעְלָה, וּמְפַרְסְמִים אוֹתָם לְמַטָּה. וְכָרוּזִים הוֹלְכִים לְפָנָיו וּמַכְרִיזִים, הִסְתַּלְקוּ מִסָּבִיב פְּלוֹנִי, נָזוּף הוּא מֵאֲדוֹנוֹ, נָזוּף הוּא לְמַעְלָה נָזוּף הוּא לְמַטָּה. אוֹי לוֹ שֶׁפָּגַם צֶלֶם אֲדוֹנוֹ, אוֹי לוֹ שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְכָבוֹד אֲדוֹנוֹ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְגֻלֶּה עָוֹנוֹ לְמַעְלָה, וְהוּא שֶׁכָּתוּב, יְגַלּוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ וְאֶרֶץ מִתְקוֹמְמָה לוֹ. וּכְשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ אֲדוֹנָיו וְעוֹסֵק בַּעֲבוֹדָתוֹ, וְנִזְדַּמֵּן לוֹ חֵטְא אֶחָד, הַכֹּל מְכַסִּים עָלָיו, הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים, וְהוּא שֶׁנִּקְרָא כְּסוּי חַטָּאָה. אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא עַד עַתָּה לֹא הִגַּעְתָּ לְעִקָּרוֹ שֶׁל דָּבָר. וְיָפֶה אָמַרְתָּ, וּמַה שֶּׁאָמְרוּ הַחֲבֵרִים יָפֶה הוּא. אֲבָל, אִם כֵּן, הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר מְכֻסֶּה חַטָּאָה, מַהוּ כְּסוּי חַטָּאָה. אֶלָּא שְׁנֵי דִּבְרֵי חָכְמָה יֵשׁ כָּאן, וְהֵם כָּךְ. אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁלָּמַדְנוּ, שֶׁמַּמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה בָּעוֹלָם הַזֶּה, עוֹשִׂים לוֹ בָּעוֹלָם הַהוּא לְבוּשׁ יָקָר עֶלְיוֹן לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ. וּכְשֶׁאָדָם הִתְקִין מַעֲשִׂים טוֹבִים, וְגָבְרוּ עָלָיו מַעֲשָׂיו רָעִים, וְרוֹאֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁמַּעֲשָׂיו הָרָעִים מְרֻבִּים עַל מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, וְאָז הוּא רָשָׁע, כִּי נִמְצָא חַיָּב לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ, וְהוּא תּוֹהֶא וּמִתְחָרֵט עַל הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁעָשָׂה מִקֹּדֶם, אָז הוּא אָבוּד מִכֹּל, מֵעוֹלָם הַזֶּה וּמֵעוֹלָם הַבָּא. מַה עוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵאֵלּוּ מַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁעָשָׂה חוֹטֵא הַהוּא מִקֹּדֶם לָכֵן. אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַף עַל פִּי שֶׁרָשָׁע הַהוּא הַחוֹטֵא נֶאֱבָד אֵלּוּ הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים וְהַזְּכֻיּוֹת שֶׁעָשָׂה, אֵינָם נֶאֱבָדִים. כִּי יֵשׁ צַדִּיק הַהוֹלֵךְ בְּדַרְכָיו שֶׁל מֶלֶךְ הָעֶלְיוֹן וְתִקֵּן לְבוּשִׁים מִמַּעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, וּמִטָּרֶם שֶׁהִשְׁלִים לְבוּשָׁיו נִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

מַשְׁלִים לוֹ לְבוּשָׁיו מֵאֵלּוּ הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁעָשָׂה רָשָׁע הַזֶּה הַחוֹטֵא, וּמַשְׁלִים לְבוּשָׁיו שֶׁיִּתְתַּקֵּן בָּהֶם בָּעוֹלָם הַהוּא. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר יָכִין רָשָׁע וְצַדִּיק יִלְבָּשׁ. אוֹתוֹ הַחוֹטֵא תִּקֵּן וְהַצַּדִּיק מִתְכַּסֶּה בַּמֶּה שֶׁהוּא תִּקֵּן, זֶה שֶׁנֶּאֱמַר כְּסוּי חַטָּאָה. וְעַל כֵּן לֹא כָתוּב מְכַסֶּה, אֶלָּא כְּסוּי. שֵׁנִי הוּא. שֶׁנִּתְכַּסֶּה חֵטְא הַהוּא, שֶׁחָטָא אָדָם זַכַּאי, בְּאוֹתָם שֶׁנִּקְרָאִים מְצוּלוֹת יָם, כִּי מַה שֶּׁנָּפַל בִּמְצוּלוֹת יָם אֵינוֹ נִמְצָא לְעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהַמַּיִם מְכַסִּים עָלָיו. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצוּלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתָם. מַהוּ מְצוּלוֹת יָם. אֶלָּא הוּא סוֹד יָקָר, וַהֲרֵי הֶעֱמִידוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ו

א. נְטִילַת יָדַיִם בֵּין תַּבְשִׁיל לְתַבְשִׁיל רְשׁוּת רָצָה נוֹטֵל רָצָה אֵינוֹ נוֹטֵל. וּפֵירוֹת שֶׁל חֻלִּין אֵינָן צְרִיכִין נְטִילַת יָדַיִם בֵּין בְּתְחִלָּה בֵּין בַּסּוֹף. וְכָל הַנּוֹטֵל יָדָיו לְפֵירוֹת הֲרֵי זֶה מְגַסֵּי הָרוּחַ. כָּל פַּת שֶׁהַמֶּלַח בּוֹ צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם בְּאַחֲרוֹנָה שֶׁמָּא יֵשׁ בּוֹ מֶלַח סְדוֹמִית וְיַעֲבִיר יָדָיו עַל עֵינָיו וְיִסַּמֵּא. מִפְּנֵי זֶה חַיָּבִין לִטֹּל יָדַיִם בְּסוֹף כָּל סְעֻדָּה מִפְּנֵי הַמֶּלַח. וּבַמַּחֲנֶה פְּטוּרִים מִנְּטִילַת יָדַיִם בְּתְחִלָּה מִפְּנֵי שֶׁהֵן טְרוּדִים בַּמִּלְחָמָה וְחַיָּבִין בְּאַחֲרוֹנָה מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה: **ב.** עַד הֵיכָן הִיא נְטִילַת יָדַיִם ? עַד הַפֶּרֶק. וְכַמָּה שִׁעוּר הַמַּיִם ? רְבִיעִית לְכָל שְׁתֵּי יָדַיִם וְכָל שֶׁחוֹצְצִים בְּטָבְלָה חוֹצֵץ בִּנְטִילַת יָדַיִם. וְכָל הָעוֹלֶה לְמִדַּת מִקְוֶה עוֹלֶה לְשִׁעוּר רְבִיעִית:

מוסר

שערי תשובה דף ל עא

הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ כִּי יֵיטִיב עִמּוֹ וְיִתֵּן לוֹ מַתָּת וְעוֹדְנוּ מְדַבֵּר עִמּוֹ עִם לְבָבוֹ יָשִׂיחַ שֶׁלֹּא לְתֵת. וְנֶאֱמַר: (תהילים לד) נְצוֹר לְשׁוֹנְךָ מֵרָע וּשְׂפָתֶיךָ מִדַּבֵּר מִרְמָה. וּפֵרְשׁוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שֶׁלֹּא יְדַבֵּר אֶחָד בַּפֶּה וְאֶחָד בַּלֵּב. וְעוֹד אָמְרוּ דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מִשּׁוּם מַחֲסֵרֵי אֱמוּנָה אִם יַחֲזֹר מִדְּבָרָיו וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא אוֹמֵר בַּפֶּה וְגוֹמֵר בַּדַּעַת. וְהַמַּבְטִיחַ אֶת חֲבֵרָיו לְהֵיטִיב עִמָּהֶם וְיִשַּׁקֵּר דְּבָרָיו וְיָשֵׂם לְאֵל מִלָּתוֹ. כִּי אַחֲרֵי אֲשֶׁר אָמַר לְהֵטִיב עִמּוֹ עַל הַבְטָחָתוֹ וּבָטַח בּוֹ לֵב חֲבֵרוֹ אֵין לוֹ לְחַלֵּל הַבְטָחָתוֹ כִּי זֶה דֶּרֶךְ שֶׁקֶר וְהוּא כְּאָדָם עָבַר בְּרִית, שֶׁנֶּאֱמַר: (צפניה ג) שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עַוְלָה וְלֹא יְדַבְּרוּ כָזָב וְלֹא יִמָּצֵא בְּפִיהֶם לְשׁוֹן תַּרְמִית. וְכֵן הָאוֹמֵר לְתֵת לְרֵעֵהוּ מַתָּנָה מוּעֶטֶת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְכִּיר לְשׁוֹן הַבְטָחָה, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ כִּי יֵשׁ בּוֹ מְחֻסַּר אֱמָנָה. כִּי לֵב חֲבֵרוֹ סוֹמֵךְ עָלָיו וּבוֹטֵחַ בּוֹ אַחֲרֵי שֶׁהַמַּתָּנָה מוּעֶטֶת כִּי נָתוֹן יִתֵּן לוֹ. וְאִם אִישׁ עָנִי הוּא, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּתָּנָה מְרֻבָּה אִם יַחֲזֹר בּוֹ רָעָתוֹ רַבָּה, כִּי נָדַר נֶדֶר וְנֶאֱמַר (במדבר ל) לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ. וְכֵן מִי שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּפְנֵי רַבִּים לָתֵת מַתָּנָה לְאָדָם וְהִנֵּה הוּא כְּמִתְהַלֵּל עַל נְדִיבוּתוֹ בָּזֶה הִנֵּה זֹאת כְּמוֹ הַבְטָחָה וְלֹא נָכוֹן שֶׁיָּשׁוּב מִדְּבָרָיו אַחֲרֵי שֶׁהִתְכַּבֵּד וְהִתְהַלֵּל בַּדָּבָר כְּעִנְיָן שֶׁכָּתוּב (משלי כח) נְשִׂיאִים וְרוּחַ וְגֶשֶׁם אַיִן אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמַתַּת שֶׁקֶר. פֵּרוּשׁ כְּמוֹ שֶׁיִּצְטַעֲרוּ בְּנֵי אָדָם אַחֲרֵי בּוֹ סִימָנֵי הַגֶּשֶׁם וְלֹא בָא הַגֶּשֶׁם כֵּן עִנְיָן

אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמַתַּת שֶׁקֶר כִּי מַה שֶּׁמִּתְהַלֵּל בְּדָבָר סִימָן קִיּוּם הַדָּבָר עַל כֵּן יִצְטַעֵר הָאִישׁ שֶׁהִבְטִיחוּהוּ עַל הַמַּתָּנָה בְּהַכְזִיב תּוֹחַלְתּוֹ:

וילך יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ז) **שלישי - במחוברות חמישי** וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תַּנְחִילֶנָּה אוֹתָם: וּקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַאֲמַר לֵהּ לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל תְּקַף וְאַלֵּים אֱרֵי אַתְּ תֵּעוּל עִם עַמָּא הָדֵין לְאַרְעָא דִּי קַיֵּים יְיָ לַאֲבָהָתְהוֹן לְמִתַּן לְהוֹן וְאַתְּ תַּחְסְנִנַהּ יָתְהוֹן:

רש"י כי אתה תבוא את העם הזה. ארי את תיעול עם עמא הדין. משה אמר לו ליהושע, זקנים שבדור יהיו עמך, הכל לפי דעתן ועצתן, אבל הקדוש ברוך הוא אמר ליהושע, כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם (דברים לא, כג) , תביא על כרחם, הכל תלוי בך, טול מקל והך על קדקדן. דבר אחד לדור, ולא שני דברים לדור:

(ח) וַיהוָה הוּא הַהֹלֵךְ לְפָנֶיךָ הוּא יִהְיֶה עִמָּךְ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַעַזְבֶךָּ לֹא תִירָא וְלֹא תֵחָת: וַיְיָ הוּא דְמִתְבַּר קֳדָמָךְ מֵימְרֵהּ יְהֵי בְסַעְדָּךְ לָא יִשְׁבְּקִנָּךְ וְלָא יְרַחֲקִנָּךְ לָא תִדְחַל וְלָא תִתְבַּר: (ט) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנֹּשְׂאִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: וּכְתַב מֹשֶׁה יָת אוֹרַיְתָא הָדָא וִיהַבַהּ לְכָהֲנַיָא בְּנֵי לֵוָי דְנָטְלִין יָת אֲרוֹן קְיָמָא דַיְיָ וּלְכָל סָבֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י ויכתב משה וגו' ויתנה. כשנגמרה כלה, נתנה לבני שבטו:

(י) **רביעי** וַיְצַו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים בְּמֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת: וּפַקִּיד מֹשֶׁה יָתְהוֹן לְמֵימַר מְסוֹף שְׁבַע שְׁנִין בְּזִמַן שַׁתָּא דְשָׁמְטָתָא בְּחַגָּא דְמַטַלָיָא:

רש"י מקץ שבע שנים. בשנה ראשונה של שמטה, בשמינית. ולמה קורא אותה שנת השמטה, שעדין שביעית נוהגת בה, בקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית:

נביאים - הושע - פרק יד

(ז) יֵלְכוּ יֹנְקוֹתָיו וִיהִי כַזַּיִת הוֹדוֹ וְרֵיחַ לוֹ כַּלְּבָנוֹן: יְסִגּוּן בְּנִין וּבְנָן וִיהֵי כְזִיו מָגָרַת קוּדְשָׁא זִיוְהוֹן וְרֵיחֲהוֹן כְּרֵיחַ קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא:

רש"י **ילכו יונקותיו** . יסגון בנין ובנן ויהי כזית מנרתא דקודשא זיוהון וריחהון כריח קטרת בוסמיא : **כלבנון** . כבית מקדשא :

(ח) יָשֻׁבוּ יֹשְׁבֵי בְצִלּוֹ יְחַיּוּ דָגָן וְיִפְרְחוּ כַּגָּפֶן זִכְרוֹ כְּיֵין לְבָנוֹן: יִתְכַּנְּשׁוּן מִבֵּינֵי גָלוּתְהוֹן יֵיתְבוּן בְּטְלַל מְשִׁיחֵהוֹן וְיֵחוֹן מֵתַיָּא וְיִסְגֵּי טוּבָא בְּאַרְעָא יְהֵי דָכְרָן טָבְוָתְהוֹן עָלַיִל וְלָא פָּסֵק כְּדֶכְרָן יַבְּבוֹת חֲצוֹצְרָתָא עַל חֲמַר עַתִּיק דְּמִתְנַסֵּךְ בְּבֵית מַקְדְּשָׁא:

רש"י **ישובו יושבי בצלו** . אותן שהיו כבר יושבים בצל הלבנון שדימה בו ישראל ובית המקדש ועכשיו גלו מעמו ישובו אליו : **זכרו כיין לבנון** . כדוכרן יבבות חצוצרתא דעל חמר עתיק דמתנסך בבית מקדשא שהיו תוקעין בחצוצרות על הנסכים כשהלוים אומרים בשיר :

(ט) אֶפְרַיִם מַה לִּי עוֹד לָעֲצַבִּים אֲנִי עָנִיתִי וַאֲשׁוּרֶנּוּ אֲנִי כִּבְרוֹשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פִּרְיְךָ נִמְצָא: יֵימְרוּן דְּבֵית יִשְׂרָאֵל מַה לָנָא עוֹד לְמִפְלַח לְטַעֲוָתָא אֲנָא בְּמֵימְרֵי אֲקַבֵּיל צְלוֹתְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל וְאֶרְחַם עֲלוֹהִי אֲנָא בְּמֵימְרֵי אַעְבְּדִינֵיהּ כְּבִידְוָן שַׁפִּירָן דְּמִן קֳדָמַי סְלִיחַ לְתִיּוּבְתְּהוֹן מִשְׁתַּכְחָא:

רש"י **אפרים** . יאמר מה לי עוד ללכת אתרי העצבים וישובו מעכו"ם אני אענהו מצרתו : **ואשורנו** . אראה בעניו : **אני כברוש רענן** . אני לו נכפף להיות אוחז ידו בי כברוש רענן הנכפף לארץ שאדם אוחז בענפיו כלומר אהיה מצוי לו : **ממני פריך נמצא** . והלא אני הוא שכל טובתך מאתי באה :

(י) מִי חָכָם וְיָבֵן אֵלֶּה נָבוֹן וְיֵדָעֵם כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי יְהוָה וְצַדִּקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם: מִן חַכִּים דְּיִסְבַּר אִלֵּין סוּכְלָתָן וְיַדְּעִינוּן אֲרֵי תְּקָנָן אוֹרְחָתָא דַיְיָ וְצַדִּיקַיָּא דְּהַלִּיכוּ בָּהּ יְחֵוּן בְּהוֹן בְּחַיֵּי עָלְמָא וְרַשִׁיעַיָּא יִתְמַסְּרוּן לְגֵיהִנֵּם עַל דְּלָא הַלִּיכוּ בְּהוֹן:

רש"י **מי חכם** . בכם : **ויבן אלה** . מי חכם בכם ויתבונן לתת לב לכל אלה וישוב אלי : **ופושעים יכשלו בם** . בשבילם על שלא הלכו בהן כן תרגם יונתן :

כתובים - תהילים - פרק מו

(ג) עַל כֵּן לֹא נִירָא בְּהָמִיר אֶרֶץ וּבְמוֹט הָרִים בְּלֵב יַמִּים: מְטוּל הֵיכְנָא לָא נְדְחַל בְּעָדָן דְּאִשְׁתַּלְחִיפוּ אֲבָהָן מִן אַרְעָא כַּד מִתְמוֹטְטִין טוּרַיָּא בְּפַלְגוּת דְּיַמָּא רַבָּא:

רש"י **בהמיר ארץ** . לעתיד לבא ביום שנאמר והארץ כבגד תבלה (ישעיה נא) ראו בני קרח נס שנעש' להם שנבלעו כל סביבותיה' והם עמדו באויר ואמרו לישראל ברוח הקדש שדוגמת הנס הזה יהיה עשוי להם לעתיד :

(ד) יֶהֱמוּ יֶחְמְרוּ מֵימָיו יִרְעֲשׁוּ הָרִים בְּגַאֲוָתוֹ סֶלָה: מִתְרַגְּשִׁין מַטַּשְׁטְשִׁין מוֹהֵי מִן עֲפַרְהוֹן מִתְרַגְּפִין טוּרַיָּא בְּגֵיוְתָנוּתֵהּ לְעַלְמִין:

רש"י **יהמו יחמרו מימיו** . יגרשו רפש וחומר וטיט (שם נז) כמשפטם , ומנחם חברו כמו מעי חמרמרו , (איכה ב') רגורזרונ"ט בלע"ז : **ירעשו הרים בגאותו** . של הקב"ה שנזכ' בראש המזמור :

(ה) נָהָר פְּלָגָיו יְשַׂמְּחוּ עִיר אֱלֹהִים קְדֹשׁ מִשְׁכְּנֵי עֶלְיוֹן: עַמִּין הֵיךְ נַהֲרִין וּמַבּוּעֵיהוֹן אָתְיָן וּמַחְדָּיָן קָרְתָּא דַיְיָ וּמְצַלְיָן בְּבֵית מִקְדְּשֵׁיהּ דַיְיָ מַשְׁכְּנֵיהּ דְּעִלָּאָה:

רש"י **נהר פלגיו** . שושרוישיל"ש בלע"ז , נהר גן עדן :

(ו) אֱלֹהִים בְּקִרְבָּהּ בַּל תִּמּוֹט יַעְזְרֶהָ אֱלֹהִים לִפְנוֹת בֹּקֶר: שְׁכִנְתָּא דַיְיָ בְּגַוָּהּ לָא תָזוּעַ יְסַיְעִנַּהּ יְיָ בְּזִכּוּתֵיהּ דְּאַבְרָהָם דְּצַלֵּי עֲלָהּ לְעִדָּנֵי צַפְרָא:

משנה ביצה פרק ה

א. מַשְׁלִין פֵּרוֹת דֶּרֶךְ אֲרֻבָּה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל לֹא בַשַּׁבָּת, וּמְכַסִּים פֵּרוֹת בַּכֵּלִים מִפְּנֵי הַדֶּלֶף, וְכֵן כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן. וְנוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַדֶּלֶף בַּשַּׁבָּת:

ברטנורה (א) **משילין פירות דרך ארובה**. מי שיש לו פירות או תבואה שטוח על גגו להתיבש, וראה גשמים ממשמשים ובאים, התירו לו לטרוח ולהשליך דרך ארוכה שבגג והם נופלים לארץ דליכא טרחא יתירא. ודוקא ארובה, דכל ארובה מלמעלה למטה [בתקרת] הגג, אבל חלון כגון גג שמוקף מחיצות וחלון בכותל וצריך להגביהו עד לחלון ולהשליכו, כולי האי לא שרו רבנן למטרח: **ומכסים את הפירות**. ולא אמרינן טורח שלא לצורך יום טוב הוא, דמשום הפסד ממון שרו ליה רבנן: **דלף**. גשמים הנוטפים מן הגג: **וכן כדי יין וכדי שמן**. מכסין אותן מפני הדלף: **תחת הדלף**. לקבל את המים שלא יטנפו הבית. ואם נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע:

ב. כֹּל שֶׁחַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם שְׁבוּת, מִשּׁוּם רְשׁוּת, מִשּׁוּם מִצְוָה בַּשַּׁבָּת, חַיָּבִין עָלָיו בְּיוֹם טוֹב. וְאֵלּוּ הֵן מִשּׁוּם שְׁבוּת, לֹא עוֹלִין בָּאֵילָן, וְלֹא רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, וְלֹא שָׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְלֹא מְטַפְּחִין, וְלֹא מְסַפְּקִין, וְלֹא מְרַקְּדִין. וְאֵלּוּ הֵן מִשּׁוּם רְשׁוּת, לֹא דָנִין, וְלֹא מְקַדְּשִׁין, וְלֹא חוֹלְצִין, וְלֹא מְיַבְּמִין. וְאֵלּוּ הֵן מִשּׁוּם מִצְוָה, לֹא מַקְדִּישִׁין, וְלֹא מַעֲרִיכִין, וְלֹא מַחֲרִימִין, וְלֹא מַגְבִּיהִין תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת. כָּל אֵלּוּ בְּיוֹם טוֹב אָמְרוּ, קַל וָחֹמֶר בַּשַּׁבָּת. אֵין בֵּין יוֹם טוֹב לַשַּׁבָּת, אֶלָּא אֹכֶל נֶפֶשׁ בִּלְבָד:

ברטנורה (ב) **כל שחייבין עליו**. שאסרו חכמים לעשותו בשבת משום שבות: **או משום רשות**. שיש בו קצת מצוה, אבל לא מצוה גדולה, וקרוב הוא להיות דבר הרשות, ויש בו איסור מדברי סופרים: **או משום מצוה**. או שיש בו מצוה ממש, ואסרו חכמים לעשותו בשבת: **חייבין עליו**. שלא לעשותו ביום טוב: **ואלו הן משום שבות**. שהטילו עליו חכמים לשבות מהן ואין בעשייתן שום מצוה: **לא עולין באילן**. גזירה שמא יתלוש: **ולא רוכבין על גבי בהמה**. גזירה שמא יחתוך זמורה להנהיגה: **ולא שטין על פני המים**. גזירה שמא יעשה חבית של שייטין: **ולא מטפחין**. כף על כף: **ולא מספקין**. כף על ירך: **ולא מרקדין**. ברגל. וכולהו גזירה שמא יתקן כלי שיר: **ואלו הן משום רשות**. משום דהנך דסיפא הוו

מצוה גמורה, לגביהן קרי להני רשות: **לא דנין**. דין. וזמנין דהוי רשות כגון שיש בעיר גדול ממנו, שאין מוטל עליו לדון: **ולא מקדשין**. קידושי אשה. וזמנין דלא הוי מצוה גמורה אלא רשות כגון דאית ליה אשה ובנים: **ולא חולצין ולא מיבמין**. נמי בזמן שיש אחיו הגדול ממנו הוי רשות, דמצוה בגדול ליבם. טעמא דכולהו גזירה שמא יכתוב: **ולא מעריכין**. ערך פלוני עלי. ונותן כפי השנים כמו שכתוב בפרשת ערכין: **ולא מחרימין**. הרי בהמה זו חרם. וסתם חרמים לבדק הבית. וכולהו אסרינהו רבנן משום דדמו למקח וממכר שמוציא מרשותו לרשות הקדש: **ולא מגביהין תרומות ומעשרות**. ואפילו כדי ליתנם לכהן בו ביום דמחזי דמשום שמחת יום טוב דכהן שהוא צריך להן הוא מפרישן, אפילו הכי אסור דהוי ליה מתקן. והני מילי, פירות דטבילי מאתמול, אבל פירות דטבילי האידנא כגון עיסה לאפרושי מינה חלה מפרישינן לה ביו"ט ויהבינן לכהן: אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד. הך סתמא כבית שמאי דאמרי אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר התורה לרשות הרבים, דלא הותרה הוצאה אלא לצורך אוכל נפש. אבל אנן קיימא לן כבית הלל דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך. ואיכא נמי משילין פירות דרך ארובה דריש פרקין, דבשבת אסור וביום טוב מותר:

ג. הַבְּהֵמָה וְהַכֵּלִים כִּרְגְלֵי הַבְּעָלִים. הַמּוֹסֵר בְּהֶמְתּוֹ לְבָנוֹ אוֹ לְרוֹעֶה, הֲרֵי אֵלּוּ כִרְגְלֵי הַבְּעָלִים. כֵּלִים הַמְיֻחָדִין לְאֶחָד מִן הָאַחִין שֶׁבַּבַּיִת, הֲרֵי אֵלּוּ כִרְגְלָיו. וְשֶׁאֵין מְיֻחָדִין, הֲרֵי אֵלּוּ כַּמָּקוֹם שֶׁהוֹלְכִין:

ברטנורה (ג) **כרגלי הבעלים**. אין אדם יכול להוליכם ביום טוב אלא במקום שבעליה יכולים לילך: או לרועה הרי אלו כרגלי הבעלים. מתניתין כשיש בעיר שני רועים, דלא ידעין להי מינייהו הויא לה דעת בעלים, הלכך הרי הן כרגלי הבעלים אם אינה אצל הרועה מבעוד יום. אבל כשאין בעיר אלא רועה אחד, כל בני העיר מעמידין בהמתן ברשותו ובקניית שביתתו, והויא לה כרגלי הרועה: **ושאינן מיוחדים**. לאחד מהן, אלא לכולן: **הרי אלו כמקום שהולכין**. למקום שכולן יכולין לילך מותר להוליך את הכלים. אבל אם עירב אחד מהן לסוף אלפים לצפון והשאר לא עירבו, הוא מעכב על ידם מלהוליכם לדרום אפילו פסיעה אחת מפני חלקו, והן מעכבין על ידו מלהוליכם לצפון אלא אלפים אמה שהן מותרין בהן:

ד. הַשּׁוֹאֵל כְּלִי מֵחֲבֵרוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כִּרְגְלֵי הַשּׁוֹאֵל. בְּיוֹם טוֹב, כִּרְגְלֵי הַמַּשְׁאִיל. הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁאֲלָה מֵחֲבֶרְתָּהּ תַּבְלִין וּמַיִם וּמֶלַח לְעִסָּתָהּ, הֲרֵי אֵלּוּ כִרְגְלֵי שְׁתֵּיהֶן. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר בַּמַּיִם, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ:

ברטנורה (ד) **כרגלי השואל**. שהרי קנה שביתתו אצלו בין השמשות, דבין השמשות שהוא כניסת היום קונה שביתה. ואפילו לא בא ליד השואל אלא ביום טוב דלאו ברשותיה קיימא בין השמשות, הרי אלו כרגליו של שואל. ואם שאלו ביום טוב משחשיכה, הרי הן כרגלי המשאיל, לפי שקנה שביתה אצל בעליו. ואפילו היה רגיל להשאיל בכל יום טוב:
האשה ששאלה מחברתה תבלין. לקדירתה: **ומים ומלח**. לעיסתה: **הרי אלו**. הקדירה והעיסה: **כרגלי שתיהן**. אין מוליכין אותן אלא במקום ששתיהן יכולות ללכת, דכיון דביום טוב שאלה, קנו התבלין או המים והמלח שביתה אצל בעליהן: **שאין בהם ממש**. אין ניכרות לא בקדירה ולא בעיסה, כגון שתבשיל עבה ואין המים ניכרים בה, הלכך אין מעכבות הולכתן. ובמלח לא פליג רבי יהודה, דמיירי בעיסה שנלושה במלח שהיא גסה ועבה, שהיתה ניכרת ויש בה ממש. ואין הלכה כר' יהודה:
ה. הַגַּחֶלֶת כְּרַגְלֵי הַבָּעָלִים, וְשַׁלְהֶבֶת בְּכָל מָקוֹם. גַּחֶלֶת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ מוֹעֲלִין בָּהּ, וְשַׁלְהֶבֶת לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין. (הַמּוֹצִיא גַּחֶלֶת לִרְשׁוּת הָרַבִּים, חַיָּב. וְשַׁלְהֶבֶת, פָּטוּר). בּוֹר שֶׁל יָחִיד, כְּרַגְלֵי הַיָּחִיד. וְשֶׁל אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר, כְּרַגְלֵי אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר. וְשֶׁל עוֹלֵי בָבֶל, כְּרַגְלֵי הַמְמַלֵּא:
ברטנורה (ה) **ושלהבת**. כגון הדליק נרו בשלהבת חברו, אינו מעכב באיסור תחומין: **מועלין בה**. הנהנה ממנה מביא אשם מעילות: **ושלהבת לא נהנין**. לכתחלה מדרבנן. ואם נהנו לא מועלין, אין חייבין קרבן מעילה, דלית לה ממשא. וכן המוציא גחלת בשבת לרשות הרבים חייב, ושלהבת שדחפה בידו מרשות היחיד לרשות הרבים פטור: **כרגלי היחיד**. אין מוליכין המים אלא כרגלי בעל הבור: **כרגלי אנשי אותה העיר**. אלפים אמה לכל רוח חוץ לעיבורה: **ושל עולי בבל**. העשוי לעוברי דרכים באמצע הדרך ועשאום בני הגולה לשתותם בעלותם: **כרגלי הממלא**. מפני שהוא הפקר, והפקר נקנה בהגבהה, ואם בא אחד ושאל לו מימיו אינו מוליכן אלא כרגליו, דקסבר האי תנא יש ברירה להחמיר, ומאתמול הוברר הדבר דלהאי גברא חזו וברשותיה קיימי, ודלא כרבי יוחנן בן נורי דאמר חפצי הפקר קונין שביתה לעצמן במקומן:
ו. מִי שֶׁהָיוּ פֵּרוֹתָיו בְּעִיר אַחֶרֶת, וְעֵרְבוּ בְנֵי אוֹתָהּ הָעִיר לְהָבִיא אֶצְלוֹ מִפֵּרוֹתָיו, לֹא יָבִיאוּ לוֹ. וְאִם עֵרֶב הוּא, פֵּרוֹתָיו כָּמוֹהוּ:
ברטנורה (ו) **לא יביאו לו**. מפירותיו, הואיל ולא עירב לשם, דפירותיו כמוהו:
ז. מִי שֶׁזִּמֵּן אֶצְלוֹ אוֹרְחִים, לֹא יוֹלִיכוּ בְיָדָם מָנוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן זָכָה לָהֶם מָנוֹתֵיהֶם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. אֵין מַשְׁקִין וְשׁוֹחֲטִין אֶת הַמִּדְבָּרִיּוֹת, אֲבָל מַשְׁקִין וְשׁוֹחֲטִין אֶת הַבַּיְתוֹת. אֵלּוּ הֵן בַּיְתוֹת, הַלְּנוֹת בָּעִיר. מִדְבָּרִיּוֹת, הַלָּנוֹת בָּאֲפָר:

ברטנורה (ז) **מי שזימן אצלו אורחים**. מעיר אחרת ויבואו אצלו על ידי עירוב: **לא יוליכו**. לאחר סעודה מנות בידם לביתם: **אלא אם כן זיכה להם**. על ידי אחר [מנותיהם מערב יום טוב. שמסרם] בעל הבית זה לאדם אחר במשיכה מערב יום טוב, ואמר לו זכה במנות הללו לפלוני ולפלוני, דזכין לאדם שלא בפניו:

גמרא ביצה דף לו ע"ב

לֹא עוֹלִין בְּאֵילָן גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְלֹשׁ וְלֹא רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֵצֵא חוּץ לַתְּחוּם שְׁמַע מִינָהּ תְּחוּמִין דְּאוֹרַיְתָא אֶלָּא גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַחְתּוֹךְ זְמוֹרָה וְלֹא שָׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה חָבִית שֶׁל שַׁייטִין וְלֹא מְטַפְּחִין וְלֹא מְסַפְּקִין וְלֹא מְרַקְּדִין גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר. וְאֵלּוּ הֵן מִשּׁוּם רְשׁוּת לֹא דָּנִין. וְהָא מִצְוָה קָא עָבֵיד לֹא צְרִיכָא דְּאִיכָּא דְּעָדִיף מִינֵּיהּ. וְלֹא מְקַדְּשִׁין וְהָא מִצְוָה קָא עָבֵיד לֹא צְרִיכָא דְּאִית לֵיהּ אִשָּׁה וּבָנִים לֹא חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין. וְהָא מִצְוָה קָא עָבֵיד לֹא צְרִיכָא דְּאִיכָּא גָּדוֹל וּמִצְוָה בְּגָדוֹל לְיַבֵּם וְכֻלְּהוּ טַעֲמָא מַאי גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתֹּב. וְאֵלּוּ הֵן מִשּׁוּם מִצְוָה לֹא מַקְדִּישִׁין וְלֹא מַעֲרִיכִין וְלֹא מַחֲרִימִין גְּזֵרָה מִשּׁוּם מֵקַח וּמִמְכָּר. וְלֹא מַגְבִּיהִין תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת פְּשִׁיטָא. תָּנֵי רַב יוֹסֵף: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְתָנֵם לַכֹּהֵן בּוֹ בַּיּוֹם. וְהָנֵי מִילֵּי פֵּירֵי דְּטָבִילִי מֵאֶתְמוֹל אֲבָל פֵּירֵי דְּטָבִילִי הָאִידָּנָא כְּגוֹן עִסָּה לְאַפְרוּשֵׁי מִינָּהּ חַלָּה מַפְרִישִׁינָן וְיַהֲבִינָן לַכֹּהֵן. וְהָנֵי מִשּׁוּם רְשׁוּת אִיכָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת לֵיכָּא וְהָנֵי מִשּׁוּם מִצְוָה אִיכָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת לֵיכָּא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק לֹא מְבָעְיָא שְׁבוּת גְּרִידְתָּא דְּאָסוּר אֶלָּא אֲפִלּוּ שְׁבוּת דִּרְשׁוּת נָמֵי אָסוּר וְלֹא מְבָעְיָא שְׁבוּת דִּרְשׁוּת דְּאָסוּר אֶלָּא אֲפִלּוּ שְׁבוּת דְּמִצְוָה נָמֵי אָסוּר:

רש"י **שמא יעלה ויתלוש**. דהוי איסור' מדאוריית' דהיינו קוצר שתולש מן המחובר: **שמא יצא חוץ לתחום**. מתוך שאינו מהלך ברגליו אינו רואה סימני התחומין: **ש"מ תחומין מדאורייתא**. מדגזור רכיבה אטו תחומין דאי מדרבנן לא הוו אסרי מלתא אחריתי משום דידיה: **שמא יחתוך זמורה**. להכותה והוי קוצר מן המחובר: **חבית של שייטין**. כלי של גימ"ה שאורגין אותו ועושין כמין חבית ארוכה ולמדין בו לשוט: **הא מצוה קא עביד**. ואמאי קרי ליה רשות: **ולא מקדשין הא מצוה קא עביד**. שנושא אשה לפרות ולרבות ואמאי קא קרי ליה רשות: **דאית ליה אשה ובנים**. שני זכרים לב"ש או זכר ונקבה לב"ה ותו לא מפקיד כולי האי כדאמרי' ביבמות ומיהו קצת מצוה איכא כדאמרי' בבקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידך: **מצוה בגדול**. האחים ליבם ונפקא לן מוהיה הבכור: **שמא יכתוב**. פסק דין לדינין ושטר ארוסין לקדושין ושטר חליצה לחולצת וכתובה ליבמה: **משום מקח וממכר**. דלמקח וממכר דמי שהוציא מרשותו לרשות הקדש ומקח וממכר אסור מן המקרא דכתיב ממצ' חפצך ודבר דבר אי נמי מקח וממכר אתי לידי כתיבת

שטרי מכירה וא"ת הויא לה גזרה לגזרה כולה חדא גזרה היא: תני רב יוסף אפילו ליתנם לכהן בו ביום. דאיכא למימר לאו מוכחא מילתא היא דלתקוני טבלא מכוון דאין ידוע שיהא הוא צריך לשיריין ורואים שמוליך תרומה לכהן ומחזי דכולה מילתא משום שמחת י"ט דכהן שצריך לה היא אפ"ה אסור: והני משום רשות איכא משום שבות ליכא. אאמצעיתא קאי דקאמר אלו הן משום רשות וכי אין בהן משום שבות והלא אסרום כדאמרינן כל שחייבין עליו אלמא כלהו לאיסורא והני בתראי משום מצוה איכא בעשייתן ומשום שבות ליכא לאוסרם בשבת בתמיה והלא אסרום והיכי פלגינהו תנא דמתניתין דבקמאי אדכר שבות ובאמצעי ובתראי לא אדכר שבות: **ה"ק לא מיבעיא וכו'**. כלומר כולם משום שבות יש בהם והראשונים איסור יש בהן ואין בהן לתלות מצוה ואמצעיים יש בהם שבות ואע"פ שיש בהן קצת מצוה והאחרונים מצוה גמורה הן ואע"פ כן גזרו עליהם שבות ולא זו אף זו קתני ל"ת קמאי הוא דאסורה דהוה ליה שבות גרידתא כלו' שעבר על השבות דאין עם עבירה זו שמץ מצוה אלא אפי' אמצעי דהוי ליה שבות דאיכא רשות קרבות מצוה גבה נמי אסור:

זוהר אמור דף קא ע"ב

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי תְּנַן (ויקרא ט"ז) וְנָתַן אַהֲרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים גֹּרָלוֹת אִי הָכִי יִקְרָא הִיא דַּעֲזָאזֵל חֲמִימְתּוּן עַבְדָּא דְּשָׁדֵי עַדְבִין בְּמָארֵיהּ אָרְחֵיהּ דְּעָלְמָא דְּעַבְדָּא לָא נָטַל אֶלָּא מַה דְּיָהִיב לֵיהּ מָארֵיהּ. אֲבָל בְּגִין דְּסַמָּאֵל זַמִּין הַאי יוֹמָא בְּדִילְטוֹרָא וּבְגִין דְּלָא יְהֵא לֵיהּ פִּטְרָא יָהֲבִין לֵיהּ חוּלָקָא בְּהַאי וְהַאי עַדְבָא מַגְּרֵמֵיהּ הוּא דְּסָלִיק בֵּיהּ דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַבִּי יִצְחָק מִלָּה עִלָּאָה אַשְׁכַּחְנָא בְּעַזְבָא עַזְבָא דִּיהוֹשֻׁעַ כְּתִיב בֵּיהּ (במדבר כ"ו) עַל פִּי הַגּוֹרָל. עַל פִּי הַגּוֹרָל וַדַּאי דְּאִיהוּ אָמַר דָּא חוּלָקָא דִּיהוּדָה דָּא דְּבִנְיָמִין וְכוּ' וְכֵן כֻּלְּהוּ אוֹף הָכָא כֵּיוָן דְּכַהֲנָא שַׁוִּי יְדוֹי אִנּוּן עַדְבִין מְדַלְּגֵי וְסָלְקִין בִּידָא דְּכַהֲנָא (נ"א דְּסָלְקִין עַדְבִין בִּידָא דְּכַהֲנָא אִנּוּן מְדַלְּגֵי מִן יְדוֹי) וְשָׁאַרְן בְּאַתְרֵיהוּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (שם) וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל עָלָה עָלָיו וַדַּאי. וְלָא דָּא בִּלְחוֹדוֹי אֶלָּא בְּכָל זִמְנָא דְּדִילְטוֹרָא זַמִּין וְאִתְיְהִיב לֵיהּ רְשׁוּתָא בָּעִינָן לְשַׁוָּאָה לְקִבְלֵיהּ בַּמֶּה דְּיִתְעַסַק וְיִשְׁבּוֹק לוֹן לְיִשְׂרָאֵל. בְּהַאי יוֹמָא דְּלָטוֹרָא זַמִּין לְאַלְּלָא אַרְעָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (איוב א') וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן מֵאַיִן תָּבֹא וְהָא תָּנִינָן מְשׁוּט בָּאָרֶץ מַאי הוּא אֶלָּא הַאי הוּא דִּילְטוֹרָא רַבָּא מְקַטְרְגָא דְּיִשְׂרָאֵל וְהָא אִתְעָרוּ חֲבָרַיָּא (דְּוַדַּאי) בְּהַהִיא שַׁעְתָּא דַּהֲווּ זַמִּינִין יִשְׂרָאֵל לְמֶעֱבַר יַמָּא וּלְאִתְפָּרְעָא מִמִּצְרָאֵי אָמַר אֲנָא אַעֲבַרְנָא בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא וְחַמֵּינָא דְּלָא אִתְחֲזוֹן אִלֵּין לְמֵיעַל בְּגַוֵּהּ אִי אַנְתְּ דָּאִין דִּינָא דִּינַיְהוּ הָכָא מִמִּצְרָאֵי מַה שַׁנְיָן אִלֵּין מֵאִלֵּין אוֹ יְמוּתוּן כֻּלְּהוּ כַּחֲדָא אוֹ יְהַדְּרוּן כֻּלְּהוּ לְמִצְרַיִם וְלָאו אַנְתְּ הוּא דַּאֲמַרְתְּ (בראשית ט"ו) וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אוֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וְהָא לָא סַלִּיקוּ מֵחוּשְׁבָּנָא אֶלָּא רד"ו וְלָא יַתִּיר

אָמַר קָדֶשׁ בְּרִיךְ הוּא מַאי אַעֲבִיד אִשְׁתַּדְּלוּתָא בַּעְיָא הָכָא לְאַיְתָא קָרְבָּנָא לְקִבְלֵיהּ יְהִיבְנָא לֵיהּ בַּמֶּה דְּיִתְעַסַק וְיִשְׁבּוֹק בְּהוּ לְבָנַי וְהָא אִשְׁתַּכַּח בְּמַאן דְּיִתְעַסַק מִיָּד אָמַר לֵיהּ הַשָּׁמְתָּ לִבְּךָ אֶל עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כָּמוֹהוּ בָּאָרֶץ מִיָּד פְּלַג לֵיהּ דְּלָטוֹרָא בְּמִלִּין וַיַּעַן הַשָּׂטָן אֶת יְיָ וַיֹּאמַר הַחִנָּם יָרֵא אִיּוֹב אֱלֹהִים:

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לַמַּדְנוּ, וְנָתַן אַהֲרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים גּוֹרָלוֹת. אִם כֵּן, הוּא כָּבוֹד בִּשְׁבִיל הָעֲזָאזֵל, כִּי הָרְאִיתֶם, אֲשֶׁר עֶבֶד יַפִּיל גּוֹרָלוֹת עִם אֲדוֹנוֹ, כִּי מִדֶּרֶךְ הָעוֹלָם הוּא, שֶׁעֶבֶד אֵינוֹ מְקַבֵּל אֶלָּא מַה שֶּׁאֲדוֹנָיו נוֹתֵן לוֹ. אֲבָל מְשׁוּם שֶׁסַּמָאֵל מוּכָן בַּיּוֹם הַהוּא לְרְכִילוּת עַל יִשְׂרָאֵל, וּכְדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ פִּתְחוֹן פֶּה, נוֹתְנִים לוֹ חֵלֶק בָּזֶה. וְגוֹרָל הַזֶּה עוֹלֶה עָלָיו מֵאֵלָיו. דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַבִּי יִצְחָק, דָּבָר עֶלְיוֹן מָצָאתִי בַּגּוֹרָל. בַּגּוֹרָל שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ כָּתוּב בּוֹ, עַל פִּי הַגּוֹרָל. עַל פִּי הַגּוֹרָל וַדַּאי, שֶׁהַגּוֹרָל אָמַר, זֶהוּ חֵלֶק שֶׁל יְהוּדָה זֶהוּ חֵלֶק שֶׁל בִּנְיָמִין וְכוּ' וְכֵן כֻּלָּם. אַף כָּאן, כֵּיוָן שֶׁהַכֹּהֵן נָתַן יָדָיו, הָיוּ הַגּוֹרָלוֹת מְדַלְּגִים וְעוֹלִים בְּיַד הַכֹּהֵן וּבָאִים בִּמְקוֹמָם. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל, עָלָה עָלָיו וַדַּאי. דְּהַיְנוּ שֶׁעָלָה מֵעַצְמוֹ. וְלֹא זֶה בִּלְבָד, אֶלָּא בְּכָל זְמַן שֶׁהַמְקַטְרֵג מוּכָן וְנִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת, צְרִיכִים לָשִׂים לְפָנָיו בַּמֶּה שֶׁיִּתְעַסֵּק, וְיַעֲזֹב אֶת יִשְׂרָאֵל. בַּיּוֹם הַזֶּה, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מוּכָן הַמְקַטְרֵג לְרַגֵּל אֶת הָאָרֶץ. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׂטָן מֵאַיִן תָּבֹא. וַהֲרֵי לָמַדְנוּ, מַהוּ, מְשׁוּט בָּאָרֶץ. אֶלָּא זֶה קַטְגּוֹר הַגָּדוֹל הַמְקַטְרֵג שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וַהֲרֵי הָעִירוּ הַחֲבֵרִים, בַּשָּׁעָה הַהִיא שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ מוּכָנִים לַעֲבֹר אֶת הַיָּם וּלְהִפָּרַע מִמִּצְרַיִם. אָמַר הַמְקַטְרֵג, אֲנִי עָבַרְתִּי בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וַאֲנִי רוֹאֶה, שֶׁאֵין אֵלּוּ רְאוּיִם לִכְנֹס בְּתוֹכָהּ, אִם אַתָּה דָּן דִּין, הֲרֵי דִּינֵיהֶם כָּאן כְּמוֹ הַמִּצְרִיִּם, מַה נִּשְׁתַּנּוּ אֵלּוּ מֵאֵלּוּ, אוֹ יָמוּתוּ כֻּלָּם יַחַד, אוֹ יֵחָזְרוּ כֻּלָּם לְמִצְרַיִם. וְלֹא אַתָּה הוּא שֶׁאָמַרְתָּ, וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אוֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וַהֲרֵי לֹא עָבְרוּ מֵהֶחְשְׁבּוֹן אֶלָּא ר"י שָׁנִים, וְלֹא יוֹתֵר. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מָה אֶעֱשֶׂה, הִתְעַסְּקוּת צְרִיכִים לְהָבִיא כָּאן, וּלְקָרֵב לְפָנָיו. אֶתֵּן לוֹ בַּמֶּה שֶׁיִּתְעַסֵּק, וְיַעֲזֹב אֶת בָּנַי. וְהִנֵּה נִמְצָא בְּמִי שֶׁיִּתְעַסֵּק. מִיָּד אָמַר לוֹ, הַשָּׂמְתָּ לִבְּךָ אֶל עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כְּמוֹהוּ בָּאָרֶץ, וּמִיָּד הִפְסִיק בִּדְבָרִים אֶת הַקַּטֵגוֹר. וַיַּעַן הַשָּׂטָן אֶת ה' וַיֹּאמַר הֲחִנָּם יָרֵא אִיּוֹב אֱלֹהִים.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ו

א. כָּל הַצָּרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם וְהִטְבִּיל יָדָיו בְּמֵי מִקְוֶה אֵינוֹ צָרִיךְ דָּבָר אַחֵר. וְאִם הִטְבִּילָן בְּמַיִם שֶׁאֵין בָּהֶם שִׁעוּר מִקְוֶה אוֹ בְּמַיִם שְׁאוּבִין שֶׁבְּקַרְקַע לֹא עָשָׂה כְּלוּם שֶׁאֵין הַמַּיִם שְׁאוּבִים מְטַהֲרִין אֶת הַיָּדַיִם אֶלָּא בִּנְטִילָה: **ב**. כָּל הַנּוֹטֵל יָדָיו צָרִיךְ לְהַזָּהֵר בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים. בַּמַּיִם עַצְמָן שֶׁלֹּא יְהוּ פְּסוּלִין לִנְטִילַת יָדַיִם. וּבְשִׁעוּר שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶן רְבִיעִית לְכָל שְׁתֵּי יָדַיִם. וּבַכְּלִי

שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם שָׁנוֹטְלִין בָּהֶן בְּכֹלִי. וּבְנוֹטֵל שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם בָּאִין מִכֹּחַ נוֹתֵן: ג. אַרְבָּעָה דְּבָרִים פּוֹסְלִין אֶת הַמַּיִם. שִׁנּוּי מַרְאֶה וְגִלּוּי וַעֲשִׂיַּת מְלָאכָה בָּהֶן. וְהֶפְסֵד שֶׁמּוֹנֵעַ אֶת הַבְּהֵמָה מִלִּשְׁתּוֹת מֵהֶן. כֵּיצַד מַיִם שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיתָן בֵּין בְּכֵלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת בֵּין מֻחְמָת דָּבָר שֶׁנָּפַל לְתוֹכָן בֵּין מֻחְמָת מְקוֹמָן הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין. וְכֵן אִם נִתְגַּלּוּ גִּלּוּי הָאוֹסֵר אוֹתָן מִשְּׁתִיָּה נִפְסְלוּ בְּנִטִּילַת יָדַיִם:

מוסר

שערי תשובה דף ל עב

מִי שֶׁמַּתְעֶה אֶת חֲבֵרוֹ לֵאמֹר כִּי עֲשֵׂה עִמּוֹ טוֹבָה אוֹ דַּבֵּר טוֹב עָלָיו וְלֹא עָשָׂה אָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָסוּר לְגָנֹב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת וַאֲפִלּוּ דַּעַת גּוֹי וְהִנֵּה הַחֵטְא הַזֶּה חָמוּר אֵצֶל חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִגֶּזֶל הַגּוֹי יַעַן וּבְיַעַן כִּי שִׂפַּת שֶׁקֶר אַשְׁמָה רַבָּה וְנִתְחַיַּבְנוּ עַל גְּדֵרֵי הָאֱמֶת כִּי הוּא מִיסוֹדֵי הַנֶּפֶשׁ. מִי שֶׁמִּשְׁתַּבֵּחַ בְּמַעֲלוֹת שֶׁאֵינָם נִמְצָאוֹת בּוֹ אָמַר שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם (משלי יז) לֹא נָאוָה לְנָבָל שִׂפַת יֶתֶר אַף כִּי לְנָדִיב שִׂפַת שָׁקֶר. פֵּרוּשׁ אֵין לָנָבָל לְהִתְנָאוֹת וּלְהִתְנַשֵּׂא בְּמַעֲלַת אֲבוֹתָיו כִּי אָמְרוּ בְּמִקְרָא שֶׁל מַעְלָה מִזֶּה (שם) וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם אַף כִּי אֵין לְנָדִיב לְהִתְכַּבֵּד בַּשֶּׁקֶר וְלֵאמֹר כֹּה עָשִׂיתִי וּפִזַּרְתִּי וְנָתַתִּי וְלֹא כֵן עָשָׂה. וְזֶה גְּנַאי לְכָל אָדָם כָּל שֶׁכֵּן לְנָדִיב יְגַנֶּה נְדִבוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי הִלֵּל עַל נַפְשׁוֹ עַל מַה שֶּׁלֹּא עָשָׂה כִּי זֹאת תִּהְיֶה לְעֵדָה כִּי לִבּוֹ בְּכָל צְדָקוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה:

וילך יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) בְּבוֹא כָל יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת אֶת פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם: בְּמֵיתִי כָל יִשְׂרָאֵל לְאִתְחָזָאה קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּאַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי תִּקְרֵי יָת אוֹרַיְתָא הָדָא קֳדָם כָּל יִשְׂרָאֵל וְתַשְׁמְעֵנוּן:

רש"י תקרא את התורה הזאת. המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים, כדאיתא במסכת סוטה (מא, א) , על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה:

(יב) הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וְיָרְאוּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: כְּנוֹשׁ יָת עַמָּא גֻּבְרַיָּא וּנְשַׁיָּא וְטַפְלָא וְגִיּוֹרָךְ דִּי בְקִרְוָיךְ בְּדִיל דִּישְׁמְעוּן וּבְדִיל דְּיֵלְפוּן (נ"א דִּיֵלְפוּן)וְיִדְחֲלוּן מֵקֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן וְיִטְרוּן לְמֶעְבַּד יָת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא:

רש"י האנשים. ללמוד: והנשים. לשמוע: והטף. למה בא, לתת שכר למביאיהם:

(יג) וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלָמְדוּ לְיִרְאָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ וּבְנֵיהוֹן דִּי לָא יָדְעוּן יִשְׁמְעוּן וְיִלְפּוּן (נ״א וְיִלְפּוּן) לְמִדְחַל יָת יְיָ אֱלָהֲכוֹן כֹּל יוֹמַיָא דִּי אַתּוּן קַיְמִין עַל אַרְעָא דִּי אַתּוּן עָבְרִין יָת יַרְדְּנָא תַּמָּן לְמֵירְתַהּ׃ (יד) **חמישי - במחוברות ששי** וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יָמֶיךָ לָמוּת קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וַאֲצַוֶּנּוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃ וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הָא קָרִיבוּ יוֹמָיךְ לְמָמַת קְרָא יָת יְהוֹשֻׁעַ וְאִתְעַתָּדוּ בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וֶאֱפַקְּדִנֵּהּ וַאֲזַל מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וְאִתְעַתָּדוּ בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃

רש״י ואצונו. ואזרזנו׃

(טו) וַיֵּרָא יְהוָה בָּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֹד עַמּוּד הֶעָנָן עַל פֶּתַח הָאֹהֶל׃ וְאִתְגְּלִי יְיָ בְּמַשְׁכְּנָא בְּעַמּוּדָא דַּעֲנָנָא וְקָם עַמּוּדָא דַּעֲנָנָא עַל תְּרַע מַשְׁכְּנָא׃

נביאים - ישעיה - פרק נה

(ו) דִּרְשׁוּ יְהוָה בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאֻהוּ בִּהְיוֹתוֹ קָרוֹב׃ תְּבָעוּ דְחַלְתָּא דַיְיָ עַד דְּאַתּוּן חַיִּין בְּעוֹ מִן קֳדָמוֹהִי עַד דְּאַתּוּן קַיְמִין׃

רש״י **בהמצאו** . קודם גזר דין בעוד שהוא אומר לכם דרשוני :

(ז) יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן מַחְשְׁבֹתָיו וְיָשֹׁב אֶל יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל אֱלֹהֵינוּ כִּי יַרְבֶּה לִסְלוֹחַ׃ יִשְׁבֵּיק רַשִׁיעָא אוֹרְחֵהּ דְּרִשְׁעָא וּגְבַר אָנֵיס עֲשָׁתּוֹנוֹהִי וְיִתוּב לְפוּלְחָנָא דַיְיָ וְיִרְחֵים עֲלוֹהִי וְלִדְחַלְתָּא דֶאֱלָהָנָא אֲרֵי מַסְגֵּי לְסַלָּחָא׃ (ח) כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דְּרָכָי נְאֻם יְהוָה׃ אֲרֵי לָא מַחְשָׁבָתַי מַחְשָׁבָתְכוֹן וְלָא אוֹרְחָתְכוֹן תַּקָּנָן כְּאוֹרְחַת טוּבֵי אֲמַר יְיָ׃

רש״י **כי לא מחשבותי מחשבותיכם** . אין שלי ושלכם שוות לכך אני אומר לכם יעזוב רשע דרכו ויתפוש את דרכי . ואיש און מחשבותיו . ויתפוש את מחשבותי לעשות הטוב בעיני , ומדרש אגדה כי לא מחשבותי וגו' אין דיני כדיני בשר ודם אתם מי שמודה בדין מתחייב אבל אני מודה ועוזב ירוחם (משלי כה) :

(ט) כִּי גָבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גָּבְהוּ דְרָכַי מִדַּרְכֵיכֶם וּמַחְשְׁבֹתַי מִמַּחְשְׁבֹתֵיכֶם׃ אֲרֵי כְמָא דְרָמִין שְׁמַיָּא מִן אַרְעָא כֵּן תַּקָּנָן אוֹרְחָתַי מֵאוֹרְחָתְכוֹן וּמַחְשָׁבָתַי תַּקְּנִין מִמַּחְשָׁבָתְכוֹן׃

רש״י **כי גבהו שמים וגו'** . כלומר כי יש הבדל וחילוק מעלות ושבח בדרכי יותר מדרכיכ' ובמחשבותי יותר ממחשבותיכם כגבוה שמים על הארץ אתם נותנים לב למרוד בי ואני נותן לב להשיב אתכם :

(י) כִּי כַאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן הַשָּׁמַיִם וְשָׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם הִרְוָה אֶת הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לַזֹּרֵעַ וְלֶחֶם לָאֹכֵל׃ אֲרֵי כְּמָא דְנָחֵית מְטָרָא וְתַלְגָּא מִן שְׁמַיָּא וּלְתַמָּן לָא

אֶפְשָׁר לֵהּ דִּיתוּב אֱלָהֵין מְרַוִּי יַת אַרְעָא וּמַרְבֵּי לָהּ וּמוֹעִילָה וְיָהֵיב בַּר זַרְעָה כְּמִסַּת לְזָרֵעַ וְלַחְמָא כְּמִסַּת לְמֵיכָל׃

רש"י **כי כאשר ירד הגשם והשלג** . ולא ישוב ריקם אך ייטיב לעולם :

כתובים - תהילים - פרק עז

(ו) חִשַּׁבְתִּי יָמִים מִקֶּדֶם שְׁנוֹת עוֹלָמִים׃ מְנִיתִי יוֹמִין טָבִין דְּמִן לְקַדְמִין שְׁנַיָּא טָבַיָּא דְּמִן עָלְמִין׃

רש"י **חשבתי ימים מקדם** . לזכור החסדים שעשית עם אבותינו :

(ז) אֶזְכְּרָה נְגִינָתִי בַלָּיְלָה עִם לְבָבִי אָשִׂיחָה וַיְחַפֵּשׂ רוּחִי׃ אֶדְכַּר תּוּשְׁבַּחְתִּי בְּלֵילְיָא עִם הִרְהוּרֵי לִבְּבִי אֲמַלֵּל וְיִבְלַשׁ נְסַיָּא מַנְדַּע דְּרוּחִי׃

רש"י **אזכרה נגינתי בלילה** . בימי הגלות הזה הדומה ללילה אני זוכר את נגינותי שהייתי מנגן בימי קדם בב"ה : **עם לבבי אשיחה** . אני מחשב ורוחי מחפש מה היא כן מדתו של הקב"ה ואני תמיה הלעולמים יזנח :

(ח) הַלְעוֹלָמִים יִזְנַח אֲדֹנָי וְלֹא יֹסִיף לִרְצוֹת עוֹד׃ הֵאָפְשַׁר דִּי לְעָלְמִין יִרְחַק יְיָ וְלָא יוֹסִיף לְאִתְרַעָיָא תּוּב׃ (ט) הֶאָפֵס לָנֶצַח חַסְדּוֹ גָּמַר אֹמֶר לְדֹר וָדֹר׃ הַאָפְשַׁר דִּי פְּסַק לְעָלְמִין טוּבֵיהּ שְׁלִים פִּתְגָם דְּבִישׁ עַל כָּל דָּר וְדָר׃

רש"י **האפס** . שמא כלה חסדו : **גמר אומר** . גזירת עולם שלא ישוב מחרונו עוד :

(י) הֲשָׁכַח חַנּוֹת אֵל אִם קָפַץ בְּאַף רַחֲמָיו סֶלָה׃ הַאָפְשַׁר דְּאִתְנְשֵׁי לְחַיָּסָא אֱלָהָא אִין סְלִיק בְּרוּגְזֵי מִן לְמִכְמַר רַחֲמוֹי לְעָלְמִין׃

רש"י **השכח חנות** . להיות חונן , חנות כמו עשות ראות , ל"א חנות חנינות : **אם קפץ באף רחמיו סלה** . לשון לא תקפוץ ידך (דברים טו) כלומר אם סגר הרחמים לעולם בשביל החמה :

משנה נדרים פרק א

א. כָּל כִּנּוּיֵי נְדָרִים כַּנְּדָרִים, וַחֲרָמִים כַּחֲרָמִים, וּשְׁבוּעוֹת כַּשְּׁבוּעוֹת, וּנְזִירוּת כַּנְּזִירוּת. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ, מֻדָּרַנִי מִמְּךָ, מֻפְרָשַׁנִי מִמְּךָ, מְרֻחָקַנִי מִמְּךָ, שֶׁאֵינִי אוֹכֵל לָךְ, שֶׁאֵינִי טוֹעֵם לָךְ, אָסוּר. מֻנְדֶּה אֲנִי לָךְ, רַבִּי עֲקִיבָא הָיָה חוֹכֵךְ בָּזֶה לְהַחְמִיר כִּנְדָרֵי רְשָׁעִים, נָדַר בְּנָזִיר וּבְקָרְבָּן וּבִשְׁבוּעָה. כִּנְדָרֵי כְשֵׁרִים, לֹא אָמַר כְּלוּם. כִּנְדָבוֹתָם, נָדַר בְּנָזִיר וּבְקָרְבָּן׃

ברטנורה (א) **כל כנויי נדרים כנדרים**. בגמרא מוקמינן דרישא דמתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, כל ידות נדרים כנדרים, כל כנויי נדרים כנדרים. אלו הן ידות נדרים האומר לחבירו מודר אני ממך מופרש אני ממך וכו'. אלו הן כנויי נדרים קונם קונח קונס וכו'. ידות נדרים, כמו בית יד של כלי שאוחזין אותו בו, כך ידות נדרים שבהם הנדרים נאחזים. כנויי נדרים, כמו המכנה שם לחבירו [בבא מציעא נ"ח:], שאינו עיקרו של שם:

מודר אני ממך. אם אמר אחד מלשונות הללו. מודר אני ממך שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך, או מרוחק אני ממך שאיני אוכל לך ואיני טועם לך, הוא ידות נדרים ואסור לאכול ולטעום עמו. אבל אם אמר לו מודר אני ממך בלבד, אין במשמעות דבריו אלא שלא ידבר עמו. ומופרש אני ממך בלבד, משמע שלא ישא ויתן עמו. ומרוחק אני ממך בלבד, משמע שלא ישב בארבע אמותיו. ואינו אסור לאכול עמו אא"כ פירש ואמר עם כל אחד מלשונות הללו, שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך: **רבי עקיבא היה חוכך וכו'**. כלומר מחכך שפתיו זו בזו ולא רצה לאסור בפירוש, אבל היה נראה מדעתו שהיה אוסר: כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ושבועה. אם אמר הרי עלי כנדרי רשעים שנדריהם נזיר וקרבן ושבועה אם אוכל ככר זו, ועבר ואכלה, חייב להיות נזיר שלשים יום ולהביא קרבן עולה וחייב מלקות כעובר על שבועת ביטוי, שהרי הזכיר בנדרו נזיר וקרבן ושבועה. ומה שאמר כנדרי רשעים, לפי שהרשעים הם שנודרים ונשבעים, לא הכשרים, שהכשרים יראים שלא לעבור על בל תאחר ונזהרים שלא להוציא שבועה מפיהם ולפיכך כנדרי כשרים לא אמר כלום: **וכנדבותם נדר בנזיר ובקרבן**. אם אמר כנדבות כשרים הריני נזיר והרי זה קרבן אם אוכל ככר זו, ואכלה, חייב בנזיר ובקרבן, שהכשרים פעמים נודרים בנזיר לאפרושי מאיסור. ומתנדבים בקרבן שמביאים קרבנם לפתח העזרה ומקדישין אותה שם כדי שלא יבואו בה לידי מכשול. ונדבה היא כשיאמר הרי זו. ונדר הרי עלי. לפיכך הכשרים מתנדבים אבל אינם נודרים, כי היכי דלא ליתו לידי תקלה:

ב. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ, קוֹנָם קוּנָח, קוּנָס, הֲרֵי אֵלּוּ כְּנוּיִין לְקָרְבָּן. חֵרֶק חֵרֶף, חֵרֶף, הֲרֵי אֵלּוּ כְּנוּיִין לְחֵרֶם. נָזִיק נָזִיחַ, פָּזִיחַ, הֲרֵי אֵלּוּ כְּנוּיִין לִנְזִירוּת. שְׁבוּתָהּ שְׁקוּקָה, נָדַר בְּמוֹתָא. הֲרֵי אֵלּוּ כְּנוּיִין לִשְׁבוּעָה:

ברטנורה (ב) קונם קונח קונס הרי אלו כנויין לקרבן. לשונות של גוים הם, ויש מהם מי שקורא לקרבן כך ויש מי שקורא כך, ובכל לשון שיאמר מאלו הוא מתפיס בקרבן: **נדר במותא**. כלומר נשבע במותא, והוא כינוי של מומתא, שהיא שבועה בלשון תרגום:

ג. הָאוֹמֵר לֹא חֻלִּין לֹא אֹכַל לָךְ, לֹא כָּשֵׁר, וְלֹא דְכִי, טָהוֹר, וְטָמֵא, נוֹתָר, וּפִגּוּל, אָסוּר. כְּאָמְרָא, כַּדִּירִים, כָּעֲצִים, כְּאִשִּׁים, כַּמִּזְבֵּחַ, כַּהֵיכָל, כִּירוּשָׁלַיִם, נָדַר בְּאֶחָד מִכָּל מְשַׁמְּשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְכִּיר קָרְבָּן, הֲרֵי זֶה נָדַר בְּקָרְבָּן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הָאוֹמֵר יְרוּשָׁלַיִם, לֹא אָמַר כְּלוּם:

ברטנורה (ג) **לחולין שאוכל לך**. הלמ"ד נקודה פתח, ומשמע לא חולין יהיה מה שאוכל לך אלא קודש: **לא כשר**. יהיה, אלא פסול. והיינו קדשים דשייך בהו כשרות ופסלות: **לא דכי**. לא מותר. כמו אייל קמצא דכן, בע"ז [דף ל"ז]. ואע"ג דלשון מותר ואסור שייך

נמי גבי נבלה וטרפה ואנן קיי"ל שאין מתפיסין אלא בדבר הנידר והנידב, הואיל ויש במשמעות מותר גם בקדשים, הא תנן סתם נדרים להחמיר, דכיון דדעתו להתפיסו בנדר אמרינן על דבר הנידר נתכוין: **טהור**. אם אמר לא טהור מה שאוכל לך: **טמא נותר פיגול**. אם אמר טמא מה שאוכל לך, וכן כולם. אסור, שכל אלו דברים הנוהגים בקדשים הם: **כאימרא**. כשה של קרבן: **כדירים**. כלשכת העצים או כלשכת הטלאים: **כעצים**. כגזרי עצים של מערכה: **כאישים**. כקרבנות שעל האש: **כמזבח**. כקרבנות שעל גבי המזבח: **כהיכל**. כקרבנות שבהיכל: **כירושלים**. כקרבנות שבירושלים. פירוש אחר. כחומות ירושלים, דקסבר שחומות ירושלים משיירי הלשכה קא אתו: **באחד מכל משמשי המזבח**. כגון מזלגות מזרקות ומחתות. אם אמר כמזלגות שאוכל לך, או כמזרקות שאוכל לך, וכן כולם, אף על פי שלא הזכיר קרבן, הרי זה כנודר בקרבן: **רבי יהודה אומר האומר ירושלים**. בלא כ"ף, לא אמר כלום. ות"ק פליג עליה. ואין הלכה כרבי יהודה:

ד. הָאוֹמֵר, קָרְבָּן, עוֹלָה, מִנְחָה, חַטָּאת, תּוֹדָה, שְׁלָמִים שֶׁאֵינִי אוֹכֵל לָךְ, אָסוּר. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר. הַקָּרְבָּן, כַּקָּרְבָּן, קָרְבָּן שֶׁאֹכַל לָךְ, אָסוּר. לַקָּרְבָּן לֹא אֹכַל לָךְ, רַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ, קוֹנָם פִּי הַמְדַבֵּר עִמָּךְ, יָדִי עוֹשָׂה עִמָּךְ, רַגְלַי מְהַלְּכוֹת עִמָּךְ, אָסוּר:

ברטנורה (ד) האומר קרבן עולה מנחה חטאת תודה ושלמים. כל הני קרבנות חובה הם ותודה נמי דמיא לחובה, דארבעה צריכין להודות, וסלקא דעתך אמינא דאין זה נודר בדבר הנדור: **ורבי יהודה מתיר**. משום דאמרן בלא כ"ף דמי לנשבע בחיי הקרבן ובחיי העולה ואין כאן לא נדר ולא שבועה. ורישא אשמועינן דפליג ת"ק עליה דר' יהודה אפילו בירושלים אם הזכירה בלא כ"ף ואמר דהוי נדר. וסיפא אשמועינן דפליג רבי יהודה עליה דת"ק אפילו בקרבן עולה ומנחה וכו' כשהזכירן בלא כ"ף דלא הוי נדר: קרבן הקרבן כקרבן שאוכל לך אסור. אע"ג דכל הני שמעינן לה כבר, הקרבן איצטריכא ליה, דסלקא דעתך אמינא בחיי הקרבן קאמר. והא דתנן לקמן בפרק ב' הקרבן שאוכל לך מותר, התם הא קרבן קאמר, דמשמע חיי קרבן: לקרבן לא אוכל לך רבי מאיר אוסר. דנעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך. ואין הלכה כרבי מאיר: **קונם פי מדבר עמך**. ואע"ג דאין נדרים חלים על דבר שאין בו ממש ודבור אין בו ממש, מ"מ כשאמר קונם פי מדבר עמך אסר הפה מלדבר והפה דבר שיש בו ממש הוא. וכן יאסרו ידי למעשיהם, ורגלי להלוכן, וכל כיוצא בזה:

גמרא נדרים דף ז ע"ב

אָמַר רִבִּי חָנִין אָמַר רַב: הַשּׁוֹמֵעַ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם מִפִּי חֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְנַדּוֹתוֹ וְאִם לֹא נִדָּהוּ הוּא עַצְמוֹ יְהֵא בְּנִדּוּי. שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁהַזְכָּרַת הַשֵּׁם מְצוּיָה שָׁם עֲנִיּוּת מְצוּיָה וַעֲנִיּוּת כְּמִיתָה

שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ד) כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים. וְתַנְיָא: כָּל מָקוֹם שֶׁנָּתְנוּ חֲכָמִים עֵינֵיהֶם אוֹ מִיתָה אוֹ עֹנִי. אָמַר רִבִּי אַבָּא: הֲוָה קָאֲמִינָא קָמֵיהּ דְּרַב הוּנָא שַׁמְעָהּ לְהַהוּ אִתְּתָא דְּאַפְקָה הַזְּכָרַת הַשֵּׁם לְבַטָּלָה שַׁמְתָּהּ וְשָׁרָא לָהּ לְאַלְתָּר בְּאַפָּהּ שְׁמַע מִינָּהּ תְּלַת שְׁמַע מִינָּהּ הַשּׁוֹמֵעַ הַזְּכָרַת הַשֵּׁם מִפִּי חֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְנַדּוֹתוֹ. וּשְׁמַע מִינָּהּ נִדָּהוּ בְּפָנָיו אֵין מַתִּיר לוֹ אֶלָּא בְּפָנָיו. וּשְׁמַע מִינָּהּ אֵין בֵּין נִדּוּי לַהֶפֶרָה וְלֹא כְלוּם. אָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב תַּלְמִיד חָכָם מְנַדֶּה לְעַצְמוֹ וּמֵפֵר לְעַצְמוֹ פְּשִׁיטָא מַהוּ דְּתֵימָא אֵין חָבוּשׁ מַתִּיר עַצְמוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִין. קָא מַשְׁמַע לָן הֵיכִי דָּמֵי כִּי הָא דְּמָר זוּטְרָא חָסִידָא כִּי מִיחַיֵּיב בַּר בֵּי רַב שַׁמְתָּא מְשַׁמְּתָא נַפְשֵׁהּ בְּרֵישָׁא וְהָדַר מְשַׁמְּתָא בַּר בֵּי רַב וְכִי עָיֵיל שָׁרֵי לְנַפְשֵׁהּ וְהָדַר שָׁרֵי לֵהּ. וְאָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב: מְנַיִן שֶׁנִּשְׁבָּעִין לְקַיֵּם אֶת הַמְּצָוָה. שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים קיט) נִשְׁבַּעְתִּי וָאֲקַיֵּימָה לִשְׁמוֹר מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ. וַהֲלֹא מֻשְׁבָּע וְעוֹמֵד מֵהַר סִינַי הוּא אֶלָּא הָא קָא מַשְׁמַע לָן דְּשָׁרֵי לֵהּ לְאִינִישׁ לְזָרוּזֵי נַפְשֵׁהּ. וְאָמַר רַב גִּדֵּיל אָמַר רַב: הָאוֹמֵר אַשְׁכִּים וְאֶשְׁנֶה פֶּרֶק זֶה, אֶשְׁנֶה מַסֶּכְתָּא זוֹ, נֶדֶר גָּדוֹל נָדַר לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וַהֲלֹא מֻשְׁבָּע וְעוֹמֵד הוּא וְאֵין שְׁבוּעָה חָלָה עַל שְׁבוּעָה. מַאי קַמַשְׁמַע לָן דַּאֲפִלּוּ זְרוּזֵי בְּעָלְמָא הֵינוּ דְּרַב גִּידֵּל קָמַיְיתָא הָא קָא מַשְׁמַע לָן כֵּיוָן דְּאִי בָּעֵי פָּטַר נַפְשֵׁהּ בְּקֻרְיַאת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית מִשּׁוּם הָכִי חַיֵּיל שְׁבוּעָה עֲלֵיהּ. אָמַר רַב יוֹסֵי: נִדּוּהוּ בַּחֲלוֹם, צָרִיךְ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם לְהַתִּיר לוֹ. וְהוּא דְּתָנוּ הִלְכָתָא, אֲבָל מִתְנוּ וְלֹא תָּנוּ לֹא וְאִי לֵיכָּא דְּתָנוּ הִלְכָתָא אֲפִלּוּ מַתְנוּ וְלֹא תָּנוּ. וְאִי לֵיכָּא לֵיזִיל וְלֵיתֵיב אַפָּרְשַׁת דְּרָכִים וְיָהֵיב שְׁלָמָא לְבֵי עֲשָׂרָה עַד דְּמָקְלְעִי לֵהּ עֲשָׂרָה דְּגָמְרֵי הִלְכָתָא. אָמַר לֵהּ רַבִינָא לְרַב אָשֵׁי: יָדַע מָאן שַׁמְתֵּיהּ מַהוּ דְּלִישְׁרֵי לֵהּ. אָמַר לֵהּ לִשְׁמוּתֵהּ שַׁוְיוּהָ שְׁלִיחַ לְמִשְׁרֵי בְּחֲלְמֵיהּ. מַאי אָמַר לוֹ: כְּשֵׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַבָּר בְּלֹא תֶּבֶן כָּךְ אִי אֶפְשָׁר לַחֲלוֹם בְּלֹא דְּבָרִים בְּטֵלִים:

רש"י **הזכרת השם**. שמוציא שם שמים לבטלה: **נידוהו בפניו**. חכם שנדה את האדם בפניו אין יכול להתיר לו אלא בפניו: **שנא' כי מתו כל האנשים כו'**. ואמרינן היינו דתן ואבירם שנפלו בעניות: **כ"מ שנתנו חכמים עיניהם**. שנידו לאדם או מת או נופל בעניות והכא צריך לנדותו כדי שיפול בעניות דהיינו כמיתה: **אין בין נידוי להפרה ולא כלום**. דלא צריך להיות יום או יומים בנידוי דהא לאלתר שרא לה: **היכי דמי**. דמנדה לעצמו: **ועייל**. לביתיה ושרי ליה שלא נידהו בפניו: **פטר נפשיה בק"ש וכו'**. דכיון דקרא ק"ש קיים לא ימושו מפיך דאמר רבי שמעון בן יוחאי במס' מנחות כל הקורא ק"ש שחרית וערבית הרי זה קיים מצות לא ימוש: **מתנו**. משנה: **תנו**. גמרא: **ויהיב שלמא לבי עשרה**. וכד מתיבין ליה הוו מתירין ליה נידויו: כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים. ושמא הא דשרי ליה דברים בטלים הוו:

זוהר אמור דף קא ע"ב

לְרַעְיָא דְּבָעָא לְאַעֲבָרָא עָאנֵי בְּחַד נַהֲרָא אַעֲבַר זְאִבָא לְקַטְרָגָא לֵיהּ בְּעָאנֵיהּ רַעְיָא הֲוָה חַכִּים אָמַר מַאי אַעֲבִיד דִּבְעוֹד דַּאֲנָא אַעֲבַר לְטַלְיָא יְקַטְרֵג הוּא בְּעָאנֵי זָקֵף עֵינוֹי וְחָמָא בֵּין עָאנָא חַד תְּיָשָׁא מֵאִלֵּין תְּיָשֵׁי בָּרָא דַּהֲוָה רַב וְתַקִּיף אָמַר אַשְׁדִּיו דָּא לְקִבְלֵיהּ וּבְעוֹד דִּמְקַטְרְגֵי דָּא בְּדָא אַעֲבַר לְכָל עָאנָא וְיִשְׁתְּזִבוּן מִנֵּיהּ. כָּךְ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר וַדַּאי הָא תְּיָשָׁא חַד רַב וְתַקִּיף וְאִלֵּים אַשְׁדֵי לְקִבְלֵיהּ וּבְעוֹד דְּהוּא יִשְׁתַּדַּל בֵּיהּ יַעֲבְרוּן בָּנַי וְלָא יִשְׁתַּכַּח קַטֵגוֹר לְגַבַּיְהוּ מִיָּד (איוב א') וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן הַשַּׁמְתָּ לִבְּךָ עַד דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא זָווֹג לְהוּ כַּחֲדָא דְּכְתִיב הִנּוֹ בְיָדֶיךָ. בְּעוֹד דְּהוּא אִשְׁתַּדַּל בֵּיהּ שְׁבִיק לוֹן לְיִשְׂרָאֵל וְלָא אִשְׁתַּכַּח קַטֵגוֹרָא לְגַבַּיְהוּ אוֹף הָכָא בְּהַאי יוֹמָא דְּלָטוֹרָא זַמִּין לְאַלְּלָא אַרְעָא וּבְעַיְנָא לְשַׁדְּרָא לְקִבְלֵיהּ בַּמֶּה דְּיִתְעַסַק (כְּגוֹנָא דִּילֵיהּ) וּבְעוֹד דְּאִיהוּ אִשְׁתַּדַּל בֵּיהּ שְׁבִיק לוֹן לְיִשְׂרָאֵל וּמַתְלָא אָמְרֵי לְזִלְזוּלָא דְּבֵי מַלְכָּא הַב לֵיהּ זְעִיר חַמְרָא וִישַׁבְּחָךְ קַמֵּי מַלְכָּא וְאִי לָאו יֵימָא לְמַלְכָּא מִלָּה בִּישָׁא לְזִמְנִין נָטְלִין לָהּ לְהַהִיא מִלָּה אִלֵּעִי דְּבֵי מַלְכָּא וּמַלְכָּא עָבִיר דִּינָא בְּגִנֵּיהּ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר לְשַׁטְיָא דְּקָאִים קַמֵּי מַלְכָּא הַב לֵיהּ חַמְרָא וּלְבָתַר אֵימָא לֵיהּ וְאַחֲזֵי לֵיהּ כָּל אִנּוּן טַעֲנִין דְּעָבְדַת וְכָל אִנּוּן בִּישִׁין וְהוּא יֵיתֵי וִישַׁבְּחָךְ וְיֵימָא דְּלָא יִשְׁתַּכַּח בְּעָלְמָא כַּוָּותָךְ אוֹף הָכָא הָא קָאִים דְּלָטוֹרָא תְּדִיר קַמֵּי מַלְכָּא יִשְׂרָאֵל יְהֵבִין לֵיהּ הַאי דּוֹרוֹן וּבְהַאי דּוֹרוֹן פַּסְקָא מִכָּל בִּישִׁין וּמִכָּל טַעֲנִין וּמִכָּל חוֹבִין דְּעָבְדוּ יִשְׂרָאֵל וְהוּא אַתֵּי וּמְשַׁבַּח לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל וְאִתְעֲבִיד סָנֵגוֹרָא עֲלַיְהוּ וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַהֲדַר כֻּלְּהוּ לְרֵישָׁא דְּבִישֵׁי דְּעַמַּיהּ כְּגוֹן דִּכְתִיב (משלי כ"ה) כִּי גֶּחָלִים אַתָּה חוֹתֶה עַל רֹאשׁוֹ:

תרגום הזוהר בְּדוֹמֶה לְרֹעֶה, שֶׁרָצָה לְהַעֲבִיר צֹאנוֹ דֶּרֶךְ נָהָר אֶחָד, עָבַר זְאֵב לְהָצֵר אֶת צֹאנוֹ. הָרֹעֶה שֶׁהָיָה חָכָם, אָמַר, מָה אֶעֱשֶׂה, הֲרֵי בְּעוֹד שֶׁאֲנִי מַעֲבִיר הַטְּלָאִים הוּא יַשְׁחִית אֶת צֹאנִי. נָשָׂא עֵינָיו וְרָאָה בֵּין הַצֹּאן, תַּיִשׁ אֶחָד מֵאֵלּוּ תְּיָשֵׁי הַשָּׂדֶה, שֶׁהָיָה גָּדוֹל וְחָזָק, אָמַר אַשְׁלִיךְ אֶת זֶה לְפָנָיו, וּבְעוֹד שֶׁיִּתְרוֹצְצוּ זֶה עִם זֶה, אַעֲבִיר אֶת כָּל צֹאנִי, וְיִנָּצְלוּ מִמֶּנּוּ. כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אָמַר, הֲרֵי וַדַּאי תַּיִשׁ גָּדוֹל תַּקִּיף וְחָזָק אַשְׁלִיךְ לְפָנָיו, דְּהַיְנוּ אִיּוֹב, וּבְעוֹד שֶׁהוּא יַעֲסֹק בּוֹ יַעֲבְרוּ בָּנַי אֶת הַיָּם, וְלֹא יִמָּצֵא קַטֵגוֹר עֲלֵיהֶם. מִיָּד וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן הַשַּׁמְתָּ לִבְּךָ. עַד שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חִבֵּר אוֹתָם יַחַד, שֶׁכָּתוּב, הִנּוֹ בְיָדֶךָ. וּבְעוֹד שֶׁהוּא עָסוּק בּוֹ, עָזַב אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא אָמַר קַטְרוּג עֲלֵיהֶם. אַף כָּךְ, בַּיּוֹם הַזֶּה, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, הַשָּׂטָן מוּכָן לְרַגֵּל הָאָרֶץ, וּצְרִיכִים לִשְׁלֹחַ לְפָנָיו בַּמֶּה שֶׁיִּתְעַסֵּק, וּבְעוֹד שֶׁהוּא יִתְעַסֵּק בּוֹ יַעֲזֹב אֶת יִשְׂרָאֵל. וּמָשָׁל אוֹמְרִים, הַנִּקְלֶה שֶׁבְּבֵית הַמֶּלֶךְ, תֵּן לוֹ מָעָט יַיִן, וִישַׁבְּחֶךָּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְאִם לֹא, יֹאמַר לָשׁוֹן הָרַע עָלֶיךָ אֶל הַמֶּלֶךְ. וְלִפְעָמִים לוֹקְחִים הָעֶלְיוֹנִים שֶׁבְּבֵית הַמֶּלֶךְ אֶת דִּבּוּר הָרַע הַהוּא, וְהַמֶּלֶךְ עוֹשֶׂה דִּין עָלָיו. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, בְּדוֹמֶה לְשׁוֹטֶה

הַנִּמְצָא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ תֵּן לוֹ יַיִן, וְאַחַר כָּךְ תֹּאמַר לוֹ וְתַרְאֶה לוֹ, כָּל אֵלּוּ הַתּוֹעֵבוֹת שֶׁעָשִׂיתָ וְכָל אֵלּוּ הָרָעוֹת, וְהוּא יָבֹא וִישַׁבְּחֶךָ, וְיֹאמַר שֶׁלֹּא נִמְצָא בָּעוֹלָם כְּמוֹתְךָ. אַף כָּאן, הֲרֵי הַקָּטֵגוֹר נִמְצָא תָּמִיד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, יִשְׂרָאֵל נוֹתְנִים לוֹ מְנָחָה הַזּוֹ, הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל, וּבַמְּנָחָה הַזּוֹ, כָּתַב הַכָּתוּב בּוֹ כָּל הָרָעוֹת וְכָל הַתּוֹעֵבוֹת וְכָל הָעֲוֹנוֹת שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל, וְהוּא בָּא וּמְשַׁבֵּחַ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְנַעֲשֶׂה סָנֵגוֹר עֲלֵיהֶם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַחֲזִיר הַכֹּל לְרֹאשׁ הָרִשָּׁעִים שֶׁל עַמּוֹ, מְשׁוּם שֶׁכָּתוּב, כִּי גֶּחָלִים אַתָּה חוֹתֶה עַל רֹאשׁוֹ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ו

א. כָּל מַיִם שֶׁנַּעֲשָׂה בָּהֶן מְלָאכָה נַעֲשׂוּ שׁוֹפְכִין וּפְסוּלִין לִנְטִילַת יָדַיִם. כֵּיצַד מַיִם שְׁאוּבִין שֶׁהִדִּיחַ בָּהֶן כֵּלִים אוֹ שֶׁשָּׁרָה בָּהֶן פִּתּוֹ וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה בֵּין בְּכֵלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת פְּסוּלִין לִנְטִילַת יָדַיִם. הִדִּיחַ בָּהֶן כֵּלִים מְדֻחִין אוֹ חֲדָשִׁים לֹא פְּסָלָן. מַיִם שֶׁהַנַּחְתּוֹם מְטַבֵּל בָּהֶן אֶת הַכְּעָכִים פְּסוּלִין. וְשֶׁהוּא חוֹפֵן מֵהֶן בִּשְׁעַת לִישָׁה כְּשֵׁרִים שֶׁהַמַּיִם שֶׁבְּחָפְנָיו הֵן שֶׁנַּעֲשׂוּ בָּהֶן מְלָאכָה. אֲבָל הַמַּיִם שֶׁחָפַן מֵהֶם הֲרֵי הֵם בְּכַשְׁרוּתָן: **ב**. וְכָל מַיִם שֶׁנִּפְסְלוּ מִשְּׁתִיַּת כֶּלֶב כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מָרִים אוֹ מְלוּחִים אוֹ עֲכוּרִין אוֹ רֵיחַ רַע עַד שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה מֵהֶן הַכֶּלֶב בְּכֵלִים פְּסוּלִין לִנְטִילַת יָדַיִם. וּבְקַרְקָעוֹת כְּשֵׁרִים לְהַטְבִּיל. חַמֵּי טְבֶרְיָא בְּמִקּוֹמָן מַטְבִּילִין בָּהֶם אֶת הַיָּדַיִם אֲבָל אִם נָטַל מֵהֶן בִּכְלִי אוֹ שֶׁהִפְלִיג מֵהֶן אַמָּה לְמָקוֹם אַחֵר אֵין נוֹטְלִין מֵהֶם לֹא רְאשׁוֹנִים וְלֹא אַחֲרוֹנִים מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִשְׁתִיַּת בְּהֵמָה:

מוסר

שערי תשובה דף ל עב

אָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, כִּי מִי שֶׁמְּכַבְּדִים אוֹתוֹ בְּמַדְרֵגוֹת הַכָּבוֹד הָרְאוּיוֹת לָתֵת לְמִי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שְׁתֵּי מַסֶּכְתּוֹת וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ זוּלָתִי אַחַת. עָלָיו שֶׁיֹּאמַר לָהֶם אַחַת לְבַדָּהּ אֲנִי יוֹדֵעַ, כָּל שֶׁכֵּן כִּי אָסוּר לְכַזֵּב וּלְהִתְפָּאֵר לֵאמֹר שָׁמַעְנוּ כָּאֵלֶּה רַבּוֹת. בָּנִים לֹא יְשַׁקְּרוּ בְּסִפּוּר דְּבָרִים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ וְהַגְּדַת מְאוֹרָעוֹת, אֲבָל יַחֲלִיפוּ דְּבָרִים עַל אוֹדוֹת חֶפְצֵיהֶם מֵאֵין הֶפְסֵד לָאָדָם בְּדָבָר אוֹ בְּמַעַט הַנָּאָה בִּשְׁקִרוּתָם אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם מַרְוִיחִים מָמוֹן בְּכָךְ. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ כִּי גַּם זֶה אָסוּר הוּא שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ט) לִמְּדוּ לְשׁוֹנָם דַּבֶּר שֶׁקֶר אַף אֵין עָנְשָׁם כְּעָנֶשׁ הַמְשַׁקְּרִים לְלֹא דָּבָר אֲשֶׁר זְכַרְנוּ עִנְיָנָם:

וילך יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה הִנְּךָ שֹׁכֵב עִם אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נֵכַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָא שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזָבַנִי וְהֵפֵר אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הָא אַתְּ שָׁכֵב עִם אֲבָהָתָךְ וְיִקוּם עַמָּא הָדֵין וְיִטְעֵי בָּתַר טַעֲוַת עַמְמֵי אַרְעָא דִי הוּא עַל תַּמָּן בֵּינֵיהוֹן וְיִשְׁבְּקוּן יָת קְיָמִי דִי גְזַרִית עִמְּהוֹן:

רש"י נכר הארץ. גויי הארץ:

(יז) וְחָרָה אַפִּי בוֹ בַיּוֹם הַהוּא וַעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לֶאֱכֹל וּמְצָאֻהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי אֵין אֱלֹהַי בְּקִרְבִּי מְצָאוּנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה: וְיִתְקוֹף רָגְזִי בְּהוֹן בְּיוֹמָא הַהוּא וְאַרְחֵקִנּוּן וֶאֱסַלֵּק שְׁכִנְתִּי מִנְּהוֹן וִיהוֹן לְמִבַּז וְיִעְרְעַן יָתְהוֹן בִּישִׁן סַגִּיאָן וְעָקָן וְיֵימַר בְּיוֹמָא הַהוּא הֲלָא מִדְּלֵית שְׁכִינַת אֱלָהַי בֵּינִי עָרְעוּנִי בִּישַׁיָּא הָאִלֵּין:

רש"י והסתרתי פני. כמו שאיני רואה בצרתם:

(יח) וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים: וְאַנָא סַלָּקָא אֶסַלֵּק שְׁכִנְתִּי מִנְּהוֹן בְּיוֹמָא הַהוּא עַל כָּל בִּישָׁא דִי עֲבָדוּ אֲרֵי אִתְפְּנִיוּ לְטַעֲוַת עַמְמַיָּא: (יט) וְעַתָּה כִּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמְּדָהּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׂימָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה לִי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וּכְעַן כְּתִיבוּ לְכוֹן יָת תֻּשְׁבַּחְתָּא הָדָא וְאַלְפַהּ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שַׁוְיַהּ בְּפוּמְהוֹן בְּדִיל דִּתְהֵי לֶקָדְמַי תֻּשְׁבַּחְתָּא הָדָא לְסָהִיד בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י את השירה הזאת. (לקמן לב, א) האזינו השמים עד (לב, מג) וכפר אדמתו עמו:

(כ) **שישי - במחוברות שביעי** כִּי אֲבִיאֶנּוּ אֶל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָיו זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן וּפָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבָדוּם וְנָאֲצוּנִי וְהֵפֵר אֶת בְּרִיתִי: אֲרֵי אָעֱלִנּוּן לְאַרְעָא דִי קַיֶּמִית לַאֲבָהָתְהוֹן עְבָדָא חָלַב וּדְבַשׁ וְיֵיכְלוּן וְיִשְׂבְּעוּן וְיִתְפַּנְקוּן וְיִתְפְּנוּן בָּתַר טַעֲוַת עַמְמַיָּא וְיִפְלְחֻנּוּן וְיִרְגְזוּן קֳדָמַי וַיְשָׁנוּן יָת קְיָמִי:

רש"י ונאצוני. והכעיסוני, וכן כל נאוץ לשון כעס:

(כא) וְהָיָה כִּי תִמְצֶאןָ אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ כִּי יָדַעְתִּי אֶת יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטֶרֶם אֲבִיאֶנּוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבָּעְתִּי: וִיהֵי אֲרֵי יְעָרְעָן יָתֵהּ בִּישִׁן סַגִּיאָן וְעָקָן וְתִתֵּב תֻּשְׁבַּחְתָּא הָדָא קֳדָמוֹהִי לְסָהִיד אֲרֵי לָא תִתְנְשֵׁי מִפּוּם בְּנֵיהוֹן אֲרֵי גְּלֵי קֳדָמַי יָת יִצְרְהוֹן דִּי אִנּוּן עָבְדִין יוֹמָא דֵין עַד לָא אָעֱלִנּוּן לְאַרְעָא דִי קַיֶּמִית:

רש"י ועתה השירה הזאת לפניו לעד. שהתריתי בו בתוכה על כל המוצאות אותן: כי לא תשכח מפי זרעו. הרי זו הבטחה לישראל, שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי:

נביאים - ישעיה - פרק נה

(יא) כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא יָשׁוּב אֵלַי רֵיקָם כִּי אִם עָשָׂה אֶת אֲשֶׁר חָפַצְתִּי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו: כִּן הֲוֵי פּוֹתְגָם טוּבִי דְּנָפֵק מִן קֳדָמַי לָא אֶפְשָׁר דְּיִתּוּב לְקֻדְמַי רֵיקָן אֶלָּהֵין עָבַד יַת דְּרָעֵינָא וּמַצְלַח לְדִשְׁלַחְנָא לֵהּ:

רש"י **כן יהיה דברי אשר יצא מפי** . להודיעכם ע"י הנביאים לא ישוב ריקם אך ייטיב לכם אם תשמעו להם :

(יב) כִּי בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ וּבְשָׁלוֹם תּוּבָלוּן הֶהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל עֲצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחֲאוּ כָף: אֲרֵי בְּחֶדְוָא תִּפְקוּן מִבֵּינֵי עַמְמַיָּא וּבְשְׁלָמָא תִּתּוֹבְלוּן לְאַרְעָכוֹן טוּרַיָּא וְרַמְתָא יְבוּעוּן קֳדָמֵכוֹן תּוּשְׁבְּחָא וְכָל אֵילָנֵי חַקְלָא יִשְׁתָּנוּן בְּעַנְפֵּיהוֹן:

רש"י **כי בשמחה תצאו** . מן הגלות : **ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה** . שיתנו לכם פריים וצמחם ויהנו (ירוננו) יושביהם :

(יג) תַּחַת הַנַּעֲצוּץ יַעֲלֶה בְרוֹשׁ (תחת) וְתַחַת הַסִּרְפַּד יַעֲלֶה הֲדַס וְהָיָה לַיהוָה לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: חֲלַף רַשִׁיעַיָּא יִתְקַיְמוּן צַדִּיקַיָּא וַחֲלַף חַיָּבַיָּא יִתְקַיְמוּן דַּחֲלֵי חֶטְאָה וִיהֵי קֳדָם יְיָ לְשׁוּם לְאָת עָלַם דְּלָא יִפְסוֹק:

רש"י **תחת הנעצוץ וגו'** . רבותינו דרשו תחת הרשעים יעלו צדיקים : **נעצוץ** . וסרפד . מיני קוצים הם כלומר הרשעים יאבדו והצדיקים יטלו ממשלתם :

נו (א) כֹּה אָמַר יְהוָה שִׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לָבוֹא וְצִדְקָתִי לְהִגָּלוֹת: כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ טָרוּ דִינָא עֲבִידוּ צִדְקָתָא אֲרֵי קָרִיב פּוּרְקָנִי לְמֵיתֵי וּזְכוּתִי לְאִתְגְּלָאָה: (ב) אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹּאת וּבֶן אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ וְשֹׁמֵר יָדוֹ מֵעֲשׂוֹת כָּל רָע: טוּבֵי אֱנָשׁ דְּיַעֲבֵד דָּא וּבַר אֱנָשָׁא דְּיִתְקֵיף בָּהּ יִטַר שַׁבְּתָא מֵאֲחָלוּתֵהּ וְיִטַר יְדוֹהִי מִלְּמֶעְבַּד כָּל דְּבִישׁ:

רש"י **יעשה זאת** . שומר שבת וגו' :

(ג) וְאַל יֹאמַר בֶּן הַנֵּכָר הַנִּלְוָה אֶל יְהוָה לֵאמֹר הַבְדֵּל יַבְדִּילַנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ וְאַל יֹאמַר הַסָּרִיס הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: וְלָא יֵימַר בַּר עַמְמִין דְּמִתּוֹסַף עַל עַמָּא דַיְיָ לְמֵימַר אַפְרָשָׁא יְפְרְשַׁנַנִי יְיָ מֵעַל עַמֵּהּ וְלָא יֵימַר סָרִיסָא הָא אֲנָא חֻשִׁיב כְּאָע יָבֵשׁ:

רש"י **הבדל יבדילני ה' מעל עמו** . למה אתגייר הלא הקב"ה יבדילני מעל עמו כשישלם שכרם : **ואל יאמר הסריס** . למה איטיב דרכי ומעללי הן אני כעץ יבש מאין זכרון :

כתובים - תהילים - פרק צו

(ט) הִשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ חִילוּ מִפָּנָיו כָּל הָאָרֶץ: סְגוּדוּ קֳדָם יְיָ בְּשִׁבְהוֹרַת קוּדְשָׁא רְתֻתוּ מִן קֳדָמוֹי כָּל יָתְבֵי אַרְעָא: (י) אִמְרוּ בַגּוֹיִם יְהוָה מָלָךְ אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט יָדִין עַמִּים בְּמֵישָׁרִים: אֱמַרוּ בְעַמְמַיָּא יְיָ מְלָךְ לְחוֹד תַּקִּין תֵּבֵל דְּלָא תִתְמוֹטָט יָדִין עַמְמַיָּא בְּתִירוּצָא:

רש"י **ה' מלך** . לעתיד לבא יהא שיר זה : **ידין עמים במישרים** . אותם שיהפוך להם שפה ברורה : **במישרים** . זכיות :

(יא) יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ יִרְעַם הַיָּם וּמְלֹאוֹ: יֵעָלֵז שָׂדַי וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ אָז יְרַנְּנוּ כָּל עֲצֵי יָעַר: יִבּוּעַ תּוּשְׁבְּחָא חֲקַל וְכָל דִּי בֵיהּ הַבְּכֵן יְשַׁבְּחוּן כָּל אִילָנֵי חוּרְשָׁא:

רש"י **כל עצי יער** . כל שלטוני האומות :

(יג) לִפְנֵי יְהוָה כִּי בָא כִּי בָא לִשְׁפֹּט הָאָרֶץ יִשְׁפֹּט תֵּבֵל בְּצֶדֶק וְעַמִּים בֶּאֱמוּנָתוֹ: קֳדָם יְיָ אֲרוּם אָתָא לְמֵדַן אַרְעָא יְדוּן תֵּבֵל בְּצִדְקְתָא וְעַמַּיָא בְּהֵימְנוּתָא: **צז** (א) יְהוָה מָלָךְ תָּגֵל הָאָרֶץ יִשְׂמְחוּ אִיִּים רַבִּים: יְיָ מְלַךְ תְּדוּץ אַרְעָא יֶחְדוּן נָגְוָן סַגִּיאִין:

רש"י **ה' מלך** . בנטלו המלוכה מעמלק ומזרעו : **תגל הארץ** . זהו שאמר (יחזקאל לה) כשמוח כל הארץ שממה אעשה לך , על עמלק נתנבא כן :

משנה שבועות פרק ח

א. אַרְבָּעָה שׁוֹמְרִין הֵן, שׁוֹמֵר חִנָּם, וְהַשּׁוֹאֵל, נוֹשֵׂא שָׂכָר, וְהַשּׁוֹכֵר. שׁוֹמֵר חִנָּם נִשְׁבָּע עַל הַכֹּל. וְהַשּׁוֹאֵל מְשַׁלֵּם אֶת הַכֹּל. נוֹשֵׂא שָׂכָר וְהַשּׁוֹכֵר נִשְׁבָּעִין עַל הַשְּׁבוּרָה וְעַל הַשְּׁבוּיָה וְעַל הַמֵּתָה, וּמְשַׁלְּמִים אֶת הָאֲבֵדָה וְאֶת הַגְּנֵבָה:

ברטנורה (א) **ארבעה שומרים הם**. ודיניהן שלשה: **נושא שכר**. שומר בשכר: **נשבע על הכל**. שלא פשע: **משלם את הכל**. כל הנך דתנינן במתניתין שבויה. ושבורה. ומתה. וגנבה ואבדה. אבל מתה מחמת מלאכה. אינו משלם. דלאו לאוקמה בכילתא שאלה. והמשנה הזאת מפורשת בהשוכר את הפועלים:

ב. אָמַר לְשׁוֹמֵר חִנָּם הֵיכָן שׁוֹרִי, אָמַר לוֹ מֵת, וְהוּא שֶׁנִּשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבַד. נִשְׁבַּר, וְהוּא שֶׁמֵּת אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבַד. נִשְׁבָּה, וְהוּא שֶׁמֵּת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבַד. נִגְנַב, וְהוּא שֶׁמֵּת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ אָבַד. אָבַד, וְהוּא שֶׁמֵּת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב. מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, פָּטוּר:

ברטנורה (ב) **ואמר אמן פטור**. שאילו הודה לא היה משלם כלום. נמצא שאין כאן כפירת ממון. ואף על פי שנשבע לשקר. לא חייביה תורה קרבן שבועה אלא היכא שכפרו ממון. וכן הדיין אינו יכול להשביע אלא על דבר שאם הודה היה חייב לשלם ממון:

ג. הֵיכָן שׁוֹרִי, אָמַר לוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ מָה אַתָּה סָח, וְהוּא שֶׁמֵּת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבַד. מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, פָּטוּר. הֵיכָן שׁוֹרִי, אָמַר לוֹ אָבַד. מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, וְהָעֵדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁאָכָלוֹ, מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן. הוֹדָה מֵעַצְמוֹ, מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאָשָׁם.

הֵיכָן שׁוֹרִי, אָמַר לוֹ נִגְנַב. מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, וְהָעֵדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁגְּנָבוֹ, מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל. הוֹדָה מֵעַצְמוֹ, מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאָשָׁם:

ברטנורה (ג) **היכן שורי א"ל אבד**. אמר לשומר חנם היכן שורי אמר לו אבד. משביעך אני ואמר אמן. והעדים מעידים אותו שאכלו משלם את הקרן ולא כפל. ואם הודה לו מעצמו עד שלא באו עדים. משלם קרן וחומש ואשם כדין שבועת הפקדון. דאינה באה עד שמודה ושב מרשעתו ובא להתכפר: **אמר לו נגנב משביעך אני וכו'**. דשומר חנם הפוטר עצמו בטענת גנב ונשבע ובאו עדים. משלם כפל. דכתיב (שמות כב) אם לא ימצא הגנב. אם לא ימצא כמו שאמר. אלא שהוא עצמו גנבו. ישלם שנים אבל אם בא לפטור עצמו בטענת אבד אינו משלם כפל: הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם. אבל כפל לא דמודה בקנס פטור:

ד. אָמַר לְאֶחָד בַּשּׁוּק הֵיכָן שׁוֹרִי שֶׁגְּנַבְתָּ, וְהוּא אוֹמֵר לֹא גְנַבְתִּי, וְהָעֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁגְּנָבוֹ, מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל. טָבַח וּמָכַר, מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. רָאָה עֵדִים שֶׁמְּמַשְׁמְשִׁין וּבָאִין, אָמַר גָּנַבְתִּי אֲבָל לֹא טָבַחְתִּי וְלֹא מָכַרְתִּי, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא קֶרֶן:

ברטנורה (ד) **אמר לאחד מן השוק וכו'**. הכא לא גרסינן משביעך אני. דהא בלא שבועה מחייב כפל. שזה גנב ממש הוא. ובגנב כתיב ישלם שנים ואין צריך שבועה: **עדים שממשמשין ובאין**. רבותא אשמועינן דאף על גב דמחמת ביעתותא דעדים מודה. אפ"ה מהניא הודאה ונפטר מן הכפל. וכיון דאין כפל. פטור אף מן הטביחה שכפר בה: **ובאו עדים שגנב וטבח ומכר**. דכל היכא דליכא כפל. ליכא חיוב טביחה. דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא. ולא תשלומי שלשה וארבעה וכיון דכפל ליכא. בציר ליה חד:

ה. אָמַר לַשּׁוֹאֵל הֵיכָן שׁוֹרִי, אָמַר לוֹ מֵת, וְהוּא שֶׁנִּשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבַד. נִשְׁבַּר, וְהוּא שֶׁמֵּת אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבַד. נִשְׁבָּה, וְהוּא שֶׁמֵּת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבַד. נִגְנַב, וְהוּא שֶׁמֵּת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ אָבַד. אָבַד, וְהוּא שֶׁמֵּת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב. מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, פָּטוּר:

ברטנורה (ה) **אמר לשואל וכו' פטור**. שהרי אף כשנשבע לשקר חייב את עצמו בתשלומין. ואין בשבועה זו כפירת ממון:

ו. הֵיכָן שׁוֹרִי, אָמַר לוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ מָה אַתָּה סָח, וְהוּא שֶׁמֵּת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנַב אוֹ אָבַד. מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, חַיָּב. אָמַר לְנוֹשֵׂא שָׂכָר וְהַשּׂוֹכֵר הֵיכָן שׁוֹרִי, אָמַר לוֹ מֵת, וְהוּא שֶׁנִּשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה. נִשְׁבַּר, וְהוּא שֶׁמֵּת אוֹ נִשְׁבָּה. נִשְׁבָּה, וְהוּא שֶׁמֵּת אוֹ נִשְׁבַּר. נִגְנַב, וְהוּא שֶׁאָבַד. אָבַד, וְהוּא שֶׁנִּגְנַב. מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, פָּטוּר. מֵת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה, וְהוּא שֶׁנִּגְנַב אוֹ אָבַד. מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, חַיָּב. אָבַד אוֹ נִגְנַב, וְהוּא שֶׁמֵּת אוֹ נִשְׁבַּר

אוֹ נִשְׁבָּה. מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי וְאָמַר אָמֵן, פָּטוּר. זֶה הַכְּלָל, כָּל הַמְשַׁנֶּה מֵחוֹבָה לְחוֹבָה וּמִפָּטוּר לְפָטוּר וּמִפָּטוּר לְחוֹבָה, פָּטוּר. מֵחוֹבָה לִפְטוּר, חַיָּב. (זֶה הַכְּלָל, כָּל הַנִּשְׁבָּע לְהָקֵל עַל עַצְמוֹ, חַיָּב. לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ, פָּטוּר):

ברטנורה (ו) **חייב**. שהרי כפר ממון שאילו הודה היה מתחייב: **מת והוא נשבר וכו' פטור**. שאם הודה לא היה משלם. וכן נגנב. והוא שאבד. או אבד. והוא שנגנב. פטור. שהרי שינה מחובה לחובה. ולא כפר ממון בשבועה זו: **אמר לו אבד**. או נגנב והוא שמת או נשבה. פטור שהרי שינה מפטור לחובה. והפסיד בשבועתו:

גמרא שבועות דף מו ע"א

נִגְזַל כֵּיצַד הָיוּ מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁנִּכְנַס לְבֵיתוֹ לְמַשְׁכְּנוֹ וְכוּלֵי וְדִילְמָא לֹא מִשְׁכְּנוֹ מִי לֹא אָמַר רַב נַחְמָן הַאי מָאן דְּנָקִיט נַרְגָּא בִּידֵיהּ וְאָמַר אֵיזִיל וְאֵיקְטְלֵהּ לְדִקְלָא דְּפִלָנְיָא וְאֵישְׁתַּכַּח דְּקָטִיל וְשָׁדֵי לֹא אַמְרִינָן דְּהוּא קָטְלֵהּ אַלְמָא עָבִיד אִינִישׁ דְּגָזִים וְלֹא עָבִיד הָכָא נָמֵי דְּגָזִים וְלֹא עָבִיד אֵימָא וּמִשְׁכְּנוֹ וְלֵיחֲזֵי מַאי מִשְׁכְּנוֹ. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן בְּטָעֲנוֹ כֵּלִים הַנִּטָּלִין תַּחַת כְּנָפָיו. אָמַר רַב יְהוּדָה: רָאָהוּ שֶׁהִטְמִין כֵּלִים תַּחַת כְּנָפָיו וְיָצָא וְאָמַר לְקוּחִין הֵן בְּיָדִי אֵינוֹ נֶאֱמָן. וְלֹא אֲמָרָן אֶלָּא בַּעַל הַבַּיִת שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְמְכּוֹר כֵּלָיו, אֲבָל בַּעַל הַבַּיִת הֶעָשׂוּי לְמְכּוֹר אֶת כֵּלָיו נֶאֱמָן וְשֶׁאֵין עָשׂוּי לְמְכּוֹר אֶת כֵּלָיו נָמֵי לֹא אֲמָרָן אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהַטְמִין אֲבָל דְּבָרִים שֶׁדַּרְכָּן לְהַטְמִין נֶאֱמָן וְשֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהַטְמִין נָמֵי לֹא אֲמָרָן אֶלָּא אִינִישׁ דְּלָא צָנִיעַ, אֲבָל אִינִישׁ דְּצָנִיעַ הַיְינוּ אוֹרְחֵהּ. וְלָא אֲמָרָן אֶלָּא זֶה אוֹמֵר שְׁאוּלִין וְזֶה אוֹמֵר לְקוּחִין אֲבָל בְּגָנוּבִין לָאו כָּל כְּמִינֵהּ לְאַחֲזוּקֵי אִינִישׁ בְּגַנְבֵי לֹא מַחְזִיקִינָן וְלָא אֲמָרָן אֶלָּא בִּדְבָרִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר, אֲבָל דְּבָרִים שֶׁאֵין עֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר נֶאֱמָן דְּשָׁלַח רַב הוּנָא בַּר אָבִין דְּבָרִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר וְאָמַר לְקוּחִין הֵן בְּיָדִי אֵינוֹ נֶאֱמָן כִּי הָא דְּרָבָא אַפִּיק זוּנָא דְּסַרְבָּלָא וְסַפְּרָא דְּאַגַּדְתָּא מִיַּתְמֵי בִּדְבָרִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר. אָמַר רָבָא: אֲפִלּוּ שׁוֹמֵר נִשְׁבַּע אֲפִלּוּ אִשְׁתּוֹ שֶׁל שׁוֹמֵר נִשְׁבַּעַת. בָּעֵי רַב פַּפָּא שְׁכִירוּ וּלְקִיטוֹ מַאי תִּיקּוּ. אָמַר לֵהּ רַב יִמַּר לְרַב אַשִׁי טָעֲנוֹ בְּכַסָּא דְּכַסְפָּא מַאי חֲזִינָא אִי אִינִישׁ דְּאָמִיד הוּא אוֹ אִינִישׁ דְּמְהֵימָן הוּא דְּמְפַקְּדֵי אִינְשֵׁי גַּבֵּיהּ מִשְׁתַּבַּע וְשָׁקִיל וְאִי לָא לָא:

רש"י **דקטיל ושדי**. שקצוץ הדקל ומושלך לארץ: **דגזים**. אומר לעשית דבר גוזמא ושגעון ואינו עושה: **ולחזי מאי משכנו**. אותם שיעידו שמשכנו יעידו מה משכנו ומה שבועה יש: בטוענו כלים הניטלין תחת כנפיו. בעל הבית טוען שנטל כלים קטנים שאדם יכול להסתיר תחת כנפי בגדיו ולא הכירו בהם עדים: **אמר רב יהודה**. גרסינן ול"ג דאמר: **ואמר לקוחין הן בידי**. ובעה"ב אומ' השאלתי' לו כדמפרש לקמן: **אינו נאמן**. אפי'

בשבועה: **אלא דברים שאין דרכן להטמין**. שאין אדם בוש ליטלן בידו בשוק בפרהסיא הילכך אינו נאמן חדא דאין זה עשוי למכור את כליו ועוד מדאטמנינהו איכא למימר בוש היא להודיע שהוא צריך לשאול כלים משכיניו דאי לקוחין היו לא היה מטמינן: **נאמן**. ואף על פי שאין עשוי למכור כליו זמנין דמצטרכי ליה זוזי ומזבין: **היינו אורחיה**. להטמין אפילו ששאר בני אדם מוציאין בפרהסיא: ולא אמרן באדם בינוני דאינו נאמן. אלא שזה אמר לקוחין וזה אומר שאולין אבל אם אמר לו גנבת אותם לאו כל כמיניה וישבע זה שלקוחין הם: ה"ג ולא אמרן אלא בדברים עשויין להשאיל ולהשכיר. בהנהו הוא דאמרינן דכי אמר לקוחין אינו נאמן אבל דברים שאין עשויים להשאיל שהבעלים חסים עליו לפי שמתקלקלים נאמן לישבע שלקחן ואין נראים דברי האומר השאלתי' לו: **דשלח רב הונא בר אבין וכו'**. אלמא בעשויין להשאיל ולהשכיר הוא דאינו נאמן: **זוגא דסרבלא**. מספריים של סורקי בגדים: **מיתמי**. שהביא התובע עדים שהן שלו ואמר שהשאילם לאבי היתומים:

זוהר אמור דף קב ע"א

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי וַוי לוֹן לְעַמָּא דְּעָשָׂו בְּשַׁעְתָּא דְּהַאי שְׁעִיר מְשַׁדְּרֵי לְהַהוּא דְּלְטוֹרָא מְמַנָּא דַּעֲלַיְהוּ דִּבְגִנֵּיהּ אָתֵי לְשַׁבְּחָא לוֹן לְיִשְׂרָאֵל וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַהֲדַר כָּל אִנּוּן חוֹבִין לְרֵישָׁא דְּעַמֵּיהּ בְּגִין דִּכְתִיב (תהלים ק"א) דּוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אִלְמָלֵא הֲוּוּ יַדְּעֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם מֵהַאי שָׁעִיר לָא שַׁבְקִין לוֹן לְיִשְׂרָאֵל יוֹמָא חַד בְּעָלְמָא. תָּא חֲזֵי כָּל הַהוּא יוֹמָא מִשְׁתַּדֵּל אִיהוּ בְּהַהוּא שָׁעִיר וּבְגִין כָּךְ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְכַפֵּר לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל וְדָכֵי לוֹן מִכֹּלָּא וְלָא אִשְׁתַּכַּח קָטֵגוֹרְיָא קַמֵּיהּ לְבָתַר הוּא אָתֵי וּמְשַׁבַּח לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל וּכְדֵין שְׂאִיל לֵיהּ כְּמָה דְּאָמַר (איוב א') וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן מֵאַיִן תָּבֹא אָתִיב בְּתַשְׁבַּחְתַּיְהוּ דְּיִשְׂרָאֵל וְקָטֵגוֹרָא אִתְעֲבִיד סָנֵגוֹרְיָא וְאָזִיל לֵיהּ כְּדֵין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לְשַׂבְּעִין שָׂרִין דְּסָחֲרִין כַּרְסַיָּא חֲמִיתוּן הַאי דְּלְטוֹרָא הֵיאַךְ קָאִים עַל בְּנֵי תְּדִיר (אסתכמו) הָא שְׁעִירָא חָדָא דְּאִשְׁתַּכַּח (ס"א אִשְׁתְּדַר) גַּבֵּיהּ בְּפִתְקָא דְּכָל חוֹבַיְהוּ וְכָל טָעוּתַיְהוּ וְכָל מַה דְּחָטוּ וְחָבוּ קַמֵּאי וְהוּא קָבִיל לוֹן כְּדֵין אִסְתְּכָמוּ כֻּלְּהוּ דִּיהַדְּרוּן אִנּוּן חוֹבִין עַל עַמֵּיהּ. רַבִּי אַבָּא אָמַר כָּל אִנּוּן חוֹבִין וְחַטָּאִין מִתְדַּבְּקִין בֵּיהּ כְּמָה דִּכְתִיב (מיכה ז') וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצוּלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתָם וּלְבָתַר כֻּלְּהוּ מִתְהַדְּרָן בְּרֵישֵׁיהוֹן דְּעַמֵּיהּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (ויקרא ט"ז) וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה:

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אוֹי לוֹ לְעַמּוֹ שֶׁל עֵשָׂו, בְּשָׁעָה שֶׁשּׁוֹלְחִים שָׂעִיר הַזֶּה אֶל הַמַּלְשִׁין הַמְמֻנֶּה עֲלֵיהֶם. שֶׁבְּשָׁבִילוֹ בָּא לְשַׁבֵּחַ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַחֲזִיר כָּל אֵלּוּ הָעֲוֹנוֹת עַל רֹאשׁ עַמּוֹ, מְשׁוּם שֶׁכָּתוּב, דּוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אִם

הָיוּ יוֹדְעִים הָעַכּוּ"ם מִשֶּׁעִיר הַזֶּה לֹא הָיוּ מַנִּיחִים לְיִשְׂרָאֵל יוֹם אֶחָד בָּעוֹלָם. בֹּא וּרְאֵה כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, הוּא מִתְעַסֵּק עִם שָׂעִיר הַהוּא, וְאָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְכַפֵּר לְיִשְׂרָאֵל, וּמְטַהֵר אוֹתָם מִכֹּל, וְלֹא נִמְצָא קָטֵגוֹר לְפָנָיו. אַחַר כָּךְ הוּא בָּא וּמְשַׁבֵּחַ אֶת יִשְׂרָאֵל. וְאָז שָׂאַל אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּדִכְתִיב, וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׂטָן מֵאַיִן תָּבֹא, וְהוּא מֵשִׁיב בְּשִׁבְחָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְקָטֵגוֹר נַעֲשֶׂה סָנֵגוֹר, וְהוֹלֵךְ לוֹ. אָז אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְשִׁבְעִים שָׂרִים הַמְסַבְּבִים אֶת הַכִּסֵּא שֶׁלּוֹ, שֶׁהֵם סוֹד בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה, הֲרְאִיתֶם אֶת הַמַּלְשִׁין הַזֶּה, אֵיךְ עוֹמֵד תָּמִיד לְהַלְשִׁין עַל בָּנַי, הֲרֵי שָׂעִיר אֶחָד הַנִּמְצָא אֶצְלוֹ, בִּכְתָב, שִׁכְּל עֲוֹנוֹתֵיהֶם וְכָל תּוֹעֲבוֹתֵיהֶם וְכָל מַה שֶׁחָטְאוּ וּפָשְׁעוּ לְפָנַי, וְהוּא קִבֵּל אוֹתָם עָלָיו. אָז הִסְכִּימוּ כֻּלָּם שֶׁיַּחְזְרוּ אֵלּוּ הָעֲוֹנוֹת עַל עַמּוֹ. רַבִּי אַבָּא אָמַר: כָּל אֵלּוּ עֲוֹנוֹת וְחַטָּאִים מִתְדַּבְּקִים בּוֹ תְּחִלָּה, כְּדִכְתִיב וְתָשְׂלִיךְ בִּמְצוּלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתָם, וְאַחַר כָּךְ כֻּלָּם חוֹזְרִים עַל רָאשֵׁיהֶם שֶׁל עַמּוֹ, זֶה שֶׁנֶּאֱמַר, וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ו

א. יֵשׁ לְנוֹטֵל לִתֵּן עַל יָדָיו מְעַט מְעַט עַד שֶׁיִּתֵּן כְּשִׁעוּר. וְאִם נָתַן הָרְבִיעִית כֻּלָּהּ בְּשִׁטִיפָה אַחַת כָּשֵׁר. נוֹטְלִין אַרְבָּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה זֶה בְּצַד זֶה אוֹ יַד זֶה עַל גַּבֵּי זֶה בְּשִׁטִיפָה אַחַת וּבִלְבַד שֶׁיִּרְפּוּ יְדֵיהֶן כְּדֵי שֶׁיִּבֹּא בֵּינֵיהֶן הַמַּיִם וְיִהְיֶה בְּאוֹתָהּ הַשִּׁטִיפָה כְּדֵי רְבִיעִית לְכָל אֶחָד וְאֶחָד: **ב.** אֵין נוֹטְלִין מַיִם לְיָדַיִם לֹא בְּדַפְנוֹת הַכֵּלִים וְלֹא בְּשׁוּלֵי הַמָּחָץ וְלֹא בַּחֲרָסִים וְלֹא בִּמְגוּפַת הֶחָבִית וְאִם תִּקֵּן הַמְּגוּפָה לִנְטִילָה נוֹטְלִין מִמֶּנָּה לְיָדַיִם. וְכֵן הַחֲמַת שֶׁתִּיקְּנָה נוֹטְלִין מִמֶּנָּה לְיָדַיִם. אֲבָל סַל וְקוּפָּה שֶׁתִּקְּנָם אֵין נוֹטְלִין מֵהֶם לְיָדַיִם. וְלֹא יִתֵּן לַחֲבֵרוֹ בְּחָפְנָיו שֶׁאֵין חָפְנָיו כְּלִי. וְכֵלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ שְׁבִירָה הַמְטַהֶרֶת אוֹתָן מִידֵי טֻמְאָה אֵין נוֹתְנִין בָּהֶן לְיָדַיִם מִפְּנֵי שֶׁהֵן שִׁבְרֵי כֵּלִים:

מוסר

שערי תשובה דף ל עג

כַּת חֲנֻפִּים הֶחָנֵף אֲשֶׁר הִכִּיר אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע כִּי יֵשׁ עָוֶל בְּכַף חֲבֵרוֹ וְכִי הֶחֱזִיק בְּתַרְמִית אוֹ כִּי יֶחֱטָא אִישׁ לְאִישׁ בְּלָשׁוֹן הָרַע אוֹ בְּהוֹנָאַת דְּבָרִים וְיַחֲלִיק לוֹ לְשׁוֹן הָרַע לֹא פְּעָלָתָ אֶוֶן הַמְּעַט מִמֶּנּוּ עָוֹן הַנִּמְנָע מִן הַתּוֹכָחָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט) הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא. וְיוֹסִיף לַחֲטֹא עַל אָמְרוֹ לֹא חָטָאתִי כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה נו) חִזְקוּ יְדֵי מְרֵעִים. וְהִנֵּה זֶה בְּיָד הֶחָנֵף הָאֱוִיל עָוֹן פְּלִילִי כִּי לֹא יְקַנֵּא לְאֱמֶת, אֲבָל יַעֲזֹר אַחַר הַשֶּׁקֶר וְיֹאמַר לָרַע טוֹב וְיָשֵׂם חֹשֶׁךְ לְאוֹר. גַּם נָתַן מִכְשׁוֹל לִפְנֵי הַחוֹטֵא מִשְּׁנֵי פָּנִים. הָאֶחָד כִּי אֵינֶנּוּ נִחָם עַל רָעָתוֹ וְהַשֵּׁנִי כִּי יִשְׁגֶּה בְּאַוַּלְתּוֹ בְּיוֹם מָחָר, כִּי הִלֵּל רָשָׁע הַחוֹנֵף אוֹתוֹ עַל תַּאֲוַת נַפְשׁוֹ מִלְּבַד כִּי יִשָּׂא עֹנֶשׁ עַל הַנֶּזֶק אֲשֶׁר הִזִּיק לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ הַחוֹטֵא עַל צַדְּקוֹ מִי

אֲשֶׁר חָטָא לוֹ מִלְּבַד כִּי יֵעָנֵשׁ עַל דְּבַר שֶׁקֶר, שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים ה) תְּאַבֵּד דּוֹבְרֵי כָזָב. וְנֶאֱמַר (משלי ו) מַצְדִּיק רָשָׁע וּמַרְשִׁיעַ צַדִּיק תּוֹעֲבַת ה' גַּם שְׁנֵיהֶם. כָּל שֶׁכֵּן אִם הָעָוֹל אֲשֶׁר בְּכַף חֲבֵרוֹ גָּלוּי לָרַבִּים כִּי בֶּאֱמֹר אֵלָיו הֶחָנֵף לְפָנֵי בְּנֵי אָדָם זַךְ אַתָּה בְּלִי פֶּשַׁע חִלֵּל וּבִזֶּה דָּת וְדִין וְחַיָּב הָאָדָם לִמְסֹר עַצְמוֹ לְסַכָּנָה וְאַל יַשִּׂיא **את**. נַפְשׁוֹ עָוֹן אַשְׁמָה כָּזֹאת. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ עַל עִנְיַן אַגְרִיפָּס שֶׁהָיָה קוֹרֵא בַּתּוֹרָה וּכְשֶׁהִגִּיעַ לְפָסוּק זֶה (דברים יז) לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת. וְאָמְרוּ לוֹ: אָחִינוּ אַתָּה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִתְחַיְּבוּ שׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּלָיָה, שֶׁחָנְפוּ לוֹ לְאַגְרִיפָּס אַף כִּי הוּשַׁב עַל הַמִּשְׁפָּט אֵין לוֹ לְפַחֵד מֵאֱנוֹשׁ יָמוּת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם א) לֹא תָגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ וְהַחֵלֶק הַזֶּה שֶׁהִזְכַּרְנוּ הוּא חֵלֶק אָדָם רָשָׁע הַנִּמְנֶה עִם שְׁתֵּי כִּתּוֹת הָרְעוֹת מִן הִתְחַבְּרוּת אֵלָיו הַשֶּׁקֶר וְהַחֲנוּפָה וְיֵשׁ בְּחֶלְקוֹ כַּת חֲנֵפִים אֲשֶׁר בָּם הֶחָנֵף נִסְפֶּה וְאָבַד בְּעַד הַחֲנוּפָה לְבַד:

וילך יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֹ דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(כב) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כג) וַיְצַו אֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וַיֹּאמֶר חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תָּבִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ: וּפַקִּיד יָת יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן וַאֲמַר תְּקֶף וְאַלֵּים אֲרֵי אַתְּ תְּעֵל יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַרְעָא דִּי קַיֵּמִית לְהוֹן וּמֵימְרִי יְהֵי בְּסַעְדָּךְ:

רש"י ויצו את יהושע בן נון. מוסב למעלה כלפי שכינה, כמו שמפורש (פסוק כא) אל הארץ אשר נשבעתי (להם) :

(כד) וַיְהִי כְּכַלּוֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר עַד תֻּמָּם: וַהֲוָה כַּד שֵׁצֵי מֹשֶׁה לְמִכְתַּב יָת פִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא עַל סִפְרָא עַד דְּשֵׁלִימוּ: (כה) **שביעי** וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת הַלְוִיִּם נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה לֵאמֹר: וּפַקִּיד מֹשֶׁה יָת לֵוָאֵי נָטְלֵי אָרוֹן קְיָמָא דַּייָ לְמֵימָר: (כו) לָקֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד: סִיבוּ יָת סִפְרָא דְּאוֹרַיְתָא הָדֵין וּתְשַׁוּוּן יָתֵהּ מִסְטַר אָרוֹן קְיָמָא דַּייָ אֱלָהֲכוֹן וִיהֵי תַּמָּן בָּךְ לְסָהִיד:

רש"י לקח. כמו (שמות כ) זכור, (דב' ה) שמור, (שמו"ב ג) הלוך: מצד ארון ברית ה'. נחלקו בו חכמי ישראל בבבא בתרא (יד, ב) . יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מבחוץ ושם היה מנח. ויש אומרים מצד הלוחות היה מנח, בתוך הארון:

נביאים - ישעיה - פרק נו

(ד) כִּי כֹה אָמַר יְהוָה לַסָּרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שַׁבְּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בַּאֲשֶׁר חָפָצְתִּי וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי: אֲרֵי כִדְנַן אֲמַר יְיָ לְסָרִיסַיָּא דְּיִטְרוּן יַת יוֹמֵי שַׁבַּיָּא דִּילִי וּמִתְרָעָן בְּדִצְבֶנָא וּמִתְקְפִין בִּקְיָמִי:

רש"י **ומחזיקים** . אוחזים :

(ה) וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֵּן לוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת: וְאֶתֵּן לְהוֹן בְּבֵית מַקְדְּשִׁי וּבַאֲרַע בֵּית שְׁכִנְתִּי אֲתַר וְשׁוּם דְּטָב מִבְּנִין וּמִבְּנָן שׁוּם עָלַם אֶתֵּן לְהוֹן דְּלָא יִפְסוֹק: (ו) וּבְנֵי הַנֵּכָר הַנִּלְוִים עַל יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וּלְאַהֲבָה אֶת שֵׁם יְהוָה לִהְיוֹת לוֹ לַעֲבָדִים כָּל שֹׁמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי: וּבְנֵי עַמְמַיָּא דְּמִתּוֹסְפִין עַל עַמָּהּ דַּיְיָ לְשַׁמָּשׁוּתֵהּ וּלְמִרְחַם יַת שְׁמָא דַּיְיָ לְמֶהֱוֵי לֵהּ לְעַבְדִין כָּל דְּיִטַּר שַׁבְּתָא לְאַחָלוּתֵהּ וּמַתְקְפִין בִּקְיָמִי: (ז) וַהֲבִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים: וְאַיְתִינוּן לְטוּרָא דְּקוּדְשִׁי וְאַחֲדִינוּן בְּבֵית צְלוֹתִי עֲלְוָתְהוֹן וְנִכְסַת קוּדְשֵׁיהוֹן יִתְסְקוּן לְרַעֲוָא עַל מַדְבְּחִי אֲרֵי בֵּית מַקְדְּשִׁי בֵּית צְלוֹ יִתְקְרֵי לְכָל עַמְמַיָּא:

רש"י **לכל העמים** . ולא לישראל לבדם כי אף לגרים :

(ח) נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה מְקַבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֲקַבֵּץ עָלָיו לְנִקְבָּצָיו: אֲמַר יְיָ אֱלָהִים דַּעֲתִיד לְכַנָּשָׁא מְבַדְּרֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֲקָרֵיב גַּלְוָתְהוֹן לְכַנָּשָׁא יַתְהוֹן:

רש"י **עוד אקבץ עליו** . מן האומות שיתגיירו ונלוו עליהם : **לנקבציו** . נוספים על קבוצי ישראל :

כתובים - תהילים - פרק קט

(כד) בִּרְכַּי כָּשְׁלוּ מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כָּחַשׁ מִשָּׁמֶן: וְרכוּבַי אִתְקַלּוּ מִצּוֹמָא וּבִסְרִי פַּתְרָן מִלְּהֲוֵי פַּטִּים: (כה) וַאֲנִי הָיִיתִי חֶרְפָּה לָהֶם יִרְאוּנִי יְנִיעוּן רֹאשָׁם: וַאֲנָא הֲוֵיתִי קְלָנָא לְהוֹן יֶחְמוּן יָתִי יְטַלְטְלוּן רֵישֵׁיהוֹן: (כו) עָזְרֵנִי יְהוָה אֱלֹהָי הוֹשִׁיעֵנִי כְחַסְדֶּךָ: סְעוֹד לִי יְיָ אֱלָהַי פְּרוֹק יָתִי הֵיךְ חַסְדָּךְ: (כז) וְיֵדְעוּ כִּי יָדְךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עָשִׂיתָהּ: וְיִדְּעוּן אָרוּם מְחָתָךְ דָּא אַנְתְּ יְיָ עֲבַדְתָּהּ: (כח) יְקַלְלוּ הֵמָּה וְאַתָּה תְּבָרֵךְ קָמוּ וַיֵּבֹשׁוּ וְעַבְדְּךָ יִשְׂמָח: יְלַטְטוּן הִנּוּן וְאַתְּ תְּבָרֵךְ יְקוּמוּן וְיִבְהָתוּן וְעַבְדָּךְ יֶחְדֵּי:

משנה ערכין פרק ד

א. הֶשֵּׂג יָד, בַּנּוֹדֵר. וְהַשָּׁנִים, בַּנִּדָּר. וְהָעֲרָכִים, בַּנֶּעֱרָךְ, וְהָעֵרֶךְ, בִּזְמַן הָעֵרֶךְ. הֶשֵּׂג יָד בַּנּוֹדֵר כֵּיצַד, עָנִי שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הֶעָשִׁיר, נוֹתֵן עֵרֶךְ עָנִי. וְעָשִׁיר שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הֶעָנִי, נוֹתֵן עֵרֶךְ עָשִׁיר:

ברטנורה (א) **השג יד בנודר**. תורת דין השגת יד, שעני נדון בערכין כפי השג ידו, בתר נודר אזלינן, ולא בתר נידר, כדמפרש לקמן: **והשנים בנידר**. ילד שהעריך (ערך) זקן, נותן

ערך זקן, דלא אזלינן בתר שנים דנודר. ותנא דקרי למעריך נודר, לישנא דקרא נקט, דכתיב (ויקרא כז) על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן. ואיידי דאמר השג יד בנודר, אמר נמי השנים בנידר: **והערכים בנערך**. קצב הערך דזכר ונקבה, בתר נערך אזיל, ולא בתר מעריך, כדמפרש לקמן דאיש שאמר ערך אשה פלונית עלי נותן ערך אשה: **והערך בזמן הערך**. כדמפרש לקמן שאם העריך עצמו כשהיה פחות מבן עשרים דהוי ערך קטן, וקודם נתינתו היה בן עשרים, אינו נותן אלא כשעה שהעריך:

ב. אֲבָל בַּקָּרְבָּנוֹת אֵינוֹ כֵּן. הֲרֵי שֶׁאָמַר, קָרְבָּנוֹ שֶׁל מְצוֹרָע זֶה עָלַי, אִם הָיָה מְצוֹרָע עָנִי, מֵבִיא קָרְבַּן עָנִי. עָשִׁיר, מֵבִיא קָרְבַּן עָשִׁיר. רַבִּי אוֹמֵר, אוֹמֵר אֲנִי אַף בָּעֲרָכִין כֵּן, וְכִי מִפְּנֵי מָה עָנִי שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הֶעָשִׁיר נוֹתֵן עֶרֶךְ עָנִי, שֶׁאֵין הֶעָשִׁיר חַיָּב כְּלוּם. אֲבָל הֶעָשִׁיר שֶׁאָמַר עֶרְכִּי עָלַי וְשָׁמַע הֶעָנִי וְאָמַר מַה שֶּׁאָמַר זֶה עָלַי, נוֹתֵן עֶרֶךְ עָשִׁיר. הָיָה עָנִי וְהֶעֱשִׁיר אוֹ עָשִׁיר וְהֶעֱנִי, נוֹתֵן עֶרֶךְ עָשִׁיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֲפִלּוּ עָנִי וְהֶעֱשִׁיר וְחָזַר וְהֶעֱנִי, נוֹתֵן עֶרֶךְ עָשִׁיר:

ברטנורה (ב) **אומר אני אף בערכין כן**. אילו מתרמי אף בערכין דומיא דקרבנות, הוי כקרבנות. דהא דאמרת דערכים אינן כקרבנות משום דלא דמו אהדדו דמפני מה עני שהעריך עשיר נותן ערך עני לפי השג יד, לפי שאין העשיר חייב כלום, ולא דמי למצורע. וזה שאמר על העשיר, לא נתכוין אלא לפי מדת שנותיו של עשיר שפחותים או יתרים על שנותיו שלו, הלכך נדון בהשג יד. אבל עשיר שאמר ערכי עלי דהוי חייב ערך שלם, דומיא דמצורע [עשיר] ושמע העני ואמר מה שאמר זה עלי, נותן ערך עשיר: הכי גרסינן: היה עני והעשיר או עשיר והעני משלם ערך עשיר. היה עני והעשיר קודם נתינה משלם ערך עשיר, אשר תשיג יד הנודר אמר רחמנא, והרי ידו משגת. עשיר והעני נמי תשיג יד הנודר כתיב, והרי היתה משגת בעת שנדר: ר' יהודה אומר אפילו עני והעשיר וחזר והעני נותן ערך עשיר. דכתיב (ויקרא כז) ואם מך הוא מערכך, עד שהיא במכותו מתחלתו ועד סופו. ואין הלכה כר' יהודה:

ג. אֲבָל בַּקָּרְבָּנוֹת אֵינוֹ כֵּן, אֲפִלּוּ אָבִיו מֵת וְהִנִּיחַ לוֹ רִבּוֹא, סְפִינָתוֹ בַּיָּם וּבָאוּ בְרִבּוֹאוֹת, אֵין לַהֶקְדֵּשׁ בָּהֶן כְּלוּם:

ברטנורה (ג) **אפילו אביו מת**. בשעה שנתחייב זה בקרבן היה אביו גוסס ונטה למות, ומת וירש ממנו רבוא קודם שהביא קרבנו, אינו מביא אלא קרבן עני, כמו שהיה בשעה שנתחייב בקרבן: **ספינתו בים**. לא שהיתה ספינתו טעונה מסחורות שלו ברבוא, דאם כן עשיר הוא. אלא שהיתה ספינתו מושכרת לאחרים ברבוא שכר, והוא אין בידו אלא אותה ספינה, ומשום שכרה לאו עשיר הוא, דאין שכירות משתלמת אלא בסופה, ונמצא שעכשיו עני הוא. ומשום הספינה עצמה לאו עשיר הוא, דהאי תנא סבר כמאן דאמר

לקמן שאם היה המעריך חמר נותן לו הכהן חמורו ואינו נוטלו להקדש, ואם היה אכר מניח לו צמד בקרו דהיא פרנסתו, והכי נמי מניח לו ספינתו:

ד. שְׁנַיִם בַּנְּדָר כֵּיצַד, יֶלֶד שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הַזָּקֵן, נוֹתֵן עֶרֶךְ זָקֵן. וְזָקֵן שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הַיֶּלֶד, נוֹתֵן עֶרֶךְ יֶלֶד. וַעֲרָכִים בַּנֶּעֱרָךְ כֵּיצַד, אִישׁ שֶׁהֶעֱרִיךְ אֶת הָאִשָּׁה, נוֹתֵן עֶרֶךְ אִשָּׁה. וְאִשָּׁה שֶׁהֶעֱרִיכָה אֶת הָאִישׁ, נוֹתֶנֶת עֶרֶךְ אִישׁ. וְהָעֵרֶךְ בִּזְמַן הָעֲרֶךְ כֵּיצַד, הֶעֱרִיכוֹ פָּחוּת מִבֶּן חֲמֵשׁ וְנַעֲשָׂה יוֹתֵר עַל בֶּן חֲמֵשׁ, פָּחוּת מִבֶּן עֶשְׂרִים וְנַעֲשָׂה יוֹתֵר עַל בֶּן עֶשְׂרִים, נוֹתֵן כִּזְמַן הָעֲרֶךְ. יוֹם שִׁלְשִׁים, כְּלָמַטָּה מִמֶּנּוּ. שְׁנַת חֲמֵשׁ וּשְׁנַת עֶשְׂרִים, כְּלָמַטָּה מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כז), וְאִם מִבֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וָמַעְלָה אִם זָכָר, הֲרֵי אָנוּ לְמֵדִים בְּכֻלָּם מִשְׁנַת שִׁשִּׁים. מַה שְׁנַת שִׁשִּׁים כְּלָמַטָּה מִמֶּנָּה, אַף שְׁנַת חֲמֵשׁ וּשְׁנַת עֶשְׂרִים כְּלָמַטָּה מִמֶּנָּה. הֵן, אִם עָשָׂה שְׁנַת שִׁשִּׁים כְּלָמַטָּה מִמֶּנָּה לְהַחְמִיר, נַעֲשֶׂה שְׁנַת חֲמֵשׁ וּשְׁנַת עֶשְׂרִים כְּלָמַטָּה מִמֶּנָּה לְהָקֵל, תַּלְמוּד לוֹמַר, שָׁנָה שָׁנָה לְגְזֵרָה שָׁוָה, מַה שָּׁנָה הָאֲמוּרָה בִּשְׁנַת שִׁשִּׁים כְּלָמַטָּה מִמֶּנָּה, אַף שָׁנָה הָאֲמוּרָה בִּשְׁנַת חֲמֵשׁ וּשְׁנַת עֶשְׂרִים כְּלָמַטָּה מִמֶּנָּה בֵּין לְהָקֵל בֵּין לְהַחְמִיר. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, עַד שֶׁיְּהֵוּ יְתֵרוֹת עַל הַשָּׁנִים חֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד:

ברטנורה (ד) **ילד**. מבן עשרים ועד בן ששים, דהוי ערכו חמשים שקלים: **נותן כזמן הערך**. דכתיב (שם) כערכך יקום אינו נותן אלא כזמן הערך: **יום שלשים כלמטה**. אם אמר ערך פלוני עלי, ואותו קטן היה באותו יום בן שלשים, הוי כלמטה ולא אמר כלום. דאין ערך לפחות מבן חודש. דהכי כתיב (שם) ואם מבן חודש: **מבן ששים שנה ומעלה**. משמע ששלמה שנת ששים ואז הוא נדון כששים, אבל בשנת ששים נדון כילד: **הן אם עשינו**. בתמיהה. כלומר, וכי כן הוא, אם עשינו [שנת] ששים כלמטה להחמיר דערך גדול יש לפחות מבן ששים חמשים סלע, וליותר מבן ששים אינו אלא חמשה עשר: **כלמטה ממנה להקל**. דערך יותר על בן עשרים, גדול הוא מפחות מבן עשרים. וכן בבן חמש. כדכתיבי בקראי: **ר' אלעזר אומר**. לעולם שנת חמש ושנת עשרים ושנת ששים כלמטה עד שתשלם כל השנה וחודש ויום אחד משנה האחרת. דיליף גזירה שוה למעלה מבכור, נאמר כאן מבן ששים שנה ומעלה, ונאמר בבכור אדם (במדבר יח) ופדויו מבן חודש ומעלה מה להלן חודש ויום אחד, שאין בכור נפדה פחות מבן חודש ויום אחד, אף כאן עד שיוסיף על ששים חודש ויום אחד ושנת חמש ושנת עשרים ילפינן בגזירה שוה שנה משנת ששים כדיליף תנא קמא לעיל. ואין הלכה כר' אליעזר:

גמרא ערכין דף יח ע"ב

תָּנוּ רַבָּנָן: שָׁנָה הָאֲמוּרָה בְּקִדְּשִׁים שָׁנָה הָאֲמוּרָה בְּבָתֵּי עָרֵי חוֹמָה שְׁתֵּי שָׁנִים בִּשְׁדֵי אֲחוּזָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים שֶׁבְּעֶבֶד עִבְרִי וְכֵן שֶׁבִּבֵּן וְשֶׁבְּבַת כֵּלָן מֵעֵת לְעֵת. שָׁנָה הָאֲמוּרָה בַּקֳּדָשִׁים מְנָלָן

אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר קְרָא (ויקרא יב) כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ שְׁנָתוֹ שֶׁלּוֹ וְלֹא שֶׁל מְנַיִן עוֹלָם. שָׁנָה הָאֲמוּרָה בְּבָתֵּי עָרֵי חוֹמָה דִּכְתִיב (שם כה) עַד תּוֹם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ. מִמְכָּרוֹ שֶׁלּוֹ וְלֹא שָׁנָה לְמִנְיַן עוֹלָם. שְׁתֵּי שָׁנִים שֶׁבִּשְׁדֵה אֲחוּזָה דִּכְתִיב: בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְּבוּאוֹת יִמְכֹּר לָךְ. פְּעָמִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל שָׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת בִּשְׁתֵּי שָׁנִים. שֵׁשׁ שֶׁבְּעֶבֶד עִבְרִי דִּכְתִיב (שמות כא) שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבַשְּׁבִיעִית זְמַנִּין דִּבַשְּׁבִיעִית נָמֵי יַעֲבֹד. וְשֶׁבְּבֵן וּבְשֶׁבֶת כֵּלָן מֵעֵת לְעֵת לְמַאי הִלְכְתָא אָמַר רַב גִּידֵל אָמַר רַב: לְעֵרְכִין רַב יוֹסֵף אָמַר: לְפִרְקִין וְיוֹצֵא דּוֹפֶן. אָמַר לֵהּ אַבַּיֵי לְרַב יוֹסֵף מִי פְּלִיגִיתּוּ אָמַר לֵהּ לֹא אֲנָא אָמְרִי חָדָא וְהוּא אָמַר חֲדָא הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ פְּלִיגִי מָאן דְּאָמַר לְעֵרְכִין לֹא אָמַר לְיוֹצֵא דּוֹפֶן. וְהָאָמַר רַב: הִלְכְתָא בְּכוֹלְּהוּ פִּירְקָא מֵעֵת לְעֵת וְאֶלָּא לְמָאן דְּאָמַר לְעֵרְכִין מַאי טַעֲמָא לֹא אָמַר לְיוֹצֵא דּוֹפֶן דּוּמְיָא דְּהַנָּךְ מַה הַנָּךְ דִּכְתִיבָא אַף הַנָּךְ דִּכְתִיבָא. וְאִידָךְ אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ דִּכְתִיבָא הַאי שֶׁבְּבֵן וְשֶׁבֶת, שֶׁבְּזָכָר וְשֶׁבִּנְקֵבָה מִיבָּעֵי לֵהּ וּמַאי שְׁנָא נְקֵבָה דְּכִי מִיזְקְנָא קָיְמָא אַתִּילְתָּא וּמַאי שְׁנָא זָכָר דְּלָא קָאֵי אַתִּילְתָּא. אָמַר חִזְקִיָּה: אַמְרֵי אִינְשֵׁי סָבָא בְּבֵיתָא פָּאחָא בְּבֵיתָא סַבְתָּא בְּבֵיתָא סִימָא בְּבֵיתָא:

רש"י **שנה האמורה בקדשים**. כגון כבשים בני שנה: **ב' שנים שבשדה אחוזה**. שהוא שהמוכר שדה אחוזה אינו רשאי לגאול עד שתהא שתי שנים ביד הלוקח דכתיב במספר שני תבואות ימכור לך מיעוט שנים שנים: **ושבבן ושבבת**. שנים האמורים בבן ובבת ולקמן מפרש להו: **מעל"ע**. אותו יום ואותה שעה לשנה הבאה ולא אזלינן בתר מנין עולם דכי מטי תשרי ניחשב ליה שתא: **שני תבואות**. כיון דכתב שני שנים תבואות במשמע תבואות למה לי אלא ללמד שכל תבואה שימצא באותן ב' שנים יאכל ואפי' שלש כגון אם מכרו לו בניסן מליאה קמה ולא יגאלנה עד ב' שנים בניסן באותו יום ואם קדם וקצר הרי שאכל ג' תבואות וכשיפדנה מוכר יחשוב שנים מיום שמכרה עד היובל אם היו עשר שנים והוא מכרה בעשר מנים נמצא שמכרה לכל שנה מנה שהרי ביובל היתה עתידה לחזור הילכך כשהוא פודה עכשיו נותן שמונה מנין לח' שנים הנותרים וזה אכל שלשה תבואות שוות כמה מנים בב' שנים ואילו הוה אזלינן בתר מנין עולם מתשרי הבא בשנה האחרת הוה פריק ליה ולא הוה אכיל אלא שתי תבואות: **לערכין**. דלא אזלינן בשנת ה' וך' וס' בתר מנין עולם: **לפירקין ויוצא דופן**. במ' נדה בן י"ב שנה נדריו נבדקין בן י"ג נדריו קיימין בת י"א נדריה נבדקין בת י"ב נדריה קיימין וכן הרבה שנות בן ובת שנינו שם וקאמר הכא דכלהו מעל"ע שנולדו: **האמר רב**. התם במ' נדה: **הלכתא בכולה פירקין**. דיוצא דופן מעל"ע: **מ"ט לא אמר ליוצא דופן**. הואיל וס"ל נמי התם מעל"ע: **אמר לך**. אפ"ה הכא לא קתני להו דדומיא דהנך שנה דקדשי' ודעב' עברי

קתני דכתיבי באוריית' והנהו שנים דיוצא דופן כלהו דרבנן: **שבזכר ושבנקבה מבע"ל**. כלישנא דקרא דכתיב בערכין אם זכר אם נקבה ולא כתי' בן ובת אבל יוצא דופן כוליה בן ובת תנינן: **ומ"ש**. בערכין דנקבה כי מזקנא יותר על ס' קיימא אתילתא דערך ילדה ל' שקל וערך זקנה עשרת שקלים: **ומ"ש זכר**. דכי עבר על ס' לא קאי אתילתא דבציר ערך זקן טפי מתילתא בערך ילד דילד ן' שקלים וזקן ט"ו שקלים: **פאחא**. שבר שאינו אלא למש' ל"א פתחא גרסינן לשון ערום ועריה דמתרגמינן לערו' פתיח בתרגום של נביאים: **סימא**. מטמון שיכולה לטרוח ולעשות מלאכה בזקנותה:

זוהר אמור דף קב ע"א

בְּהַאי יוֹמָא מִתְעַטַּר כַּהֲנָא בְּעִטְרִין עִלָּאִין וְהוּא קָאִים בֵּין עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי וּמְכַפֵּר עֲלֵיהּ וְעַל בֵּיתֵיהּ וְעַל כַּהֲנֵי וְעַל מַקְדְּשָׁא וְעַל יִשְׂרָאֵל כֻּלְּהוּ. תָּאנָא בְּשַׁעְתָּא דְּעָאל בְּדָמָא דְּפָר מְכַוֵּן בְּרֵישָׁא דִּמְהֵימְנוּתָא וְאַדֵּי בְּאֶצְבְּעֵיהּ כְּמָה דִּכְתִיב (ויקרא ט"ז) וְהִזָּה אוֹתוֹ עַל הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת וְהֵיךְ עָבִיד בָּסִים בְּקַקְפָּטָא (ס"א בְּקַטְפָּא) דְּאֶצְבְּעָא וְאַדֵּי כְּמַצְלִיף בְּטִיצְפִּין דְּאֶצְבְּעָא לְסִטְרֵי קַפְּתוֹרָא (ס"א קַטְפּוֹרָא) אַדֵּי וְאִתְכַּוֵּן וְשָׁארֵי לְמַמְנֵי אַחַת. אַחַת וְאַחַת. אַחַת בִּלְחוֹדָאהּ. אַחַת דְּכָלִיל כֹּלָּא. אַחַת שְׁבָחָא דְּכֹלָּא. אַחַת דְּכֹלָּא אַהֲדָרָן לְקַבְלָהּ. אַחַת רֵישָׁא דְּכֹלָּא. לְבָתַר אַחַת וְאַחַת דְּאִנּוּן שַׁרְיָין כַּחֲדָא בִּרְעוּתָא בְּאַחְוָתָא וְלָא מִתְפָּרְשָׁן לְעָלְמִין בָּתַר דְּמָטָא לְהַאי וְאַחַת דְּהִיא אֵימָא דְּכֹלָּא. מִכָּאן שָׂרָא לְמִימְנֵי בְּזִוּוּגָא וּמַנֵּי וְאָמַר אַחַת וּשְׁתַּיִם. אַחַת וְשָׁלֹשׁ. אַחַת וְאַרְבַּע. אַחַת וְחָמֵשׁ. אַחַת וְשֵׁשׁ. אַחַת וְשֶׁבַע. בְּגִין לְאַמְשָׁכָא וּלְנַגְּדָא לְהַאי אַחַת דְּהִיא אֵימָא (יְמָא) עִלָּאָה בְּדַרְגִּין יְדִיעָן לְכִתְרָא (ס"א לְנַהֲרָא) לְאֵימָא תַּתָּאָה וּלְאַמְשָׁכָא נַהֲרִין עֲמִיקִין מֵאַתְרֵיהוּ לְכָנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וְעַל דָּא יוֹמָא דָּא תְּרֵי נְהוֹרִין נַהֲרִין כַּחֲדָא אִימָא עִלָּאָה נַהֲרָא לְאִימָא תַּתָּאָה וְעַל דָּא כְּתִיב יוֹם הַכִּפּוּרִים כְּמָה דְּאִתְמַר:

תרגום הזוהר בַּיּוֹם הַזֶּה מִתְעַטֵּר הַכֹּהֵן בַּעֲטָרוֹת עֶלְיוֹנוֹת, וְהוּא עוֹמֵד בֵּין הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים, וּמְכַפֵּר עָלָיו, וְעַל בֵּיתוֹ, וְעַל הַכֹּהֲנִים, וְעַל הַמִּקְדָּשׁ, וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנָס הַכֹּהֵן עִם דַּם הַפָּר, הָיָה מְכַוֵּן בְּרֹאשׁ הָאֱמוּנָה, וּמַזֶּה בְּאֶצְבָּעוֹ, כְּדִכְתִיב וְהִזָּה אוֹתוֹ עַל הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת. וְאֵיךְ עָשָׂה. טָבַל בַּדָּם בְּרֹאשׁ הָאֶצְבַּע, וּמַזֶּה כְּמַצְלִיף בַּטִּפּוֹת שֶׁבְּאֶצְבַּע לְצַד הַכַּפֹּרֶת, הַזֶּה וְהִתְכַּוֵּן וְהִתְחִיל לִמְנוֹת, אַחַת, אַחַת וְאַחַת. אַחַת, בִּלְבַדָּהּ, דְּהַיְנוּ אַחַת הַכּוֹלֶלֶת הַכֹּל, אַחַת, שֶׁהִיא שֹׁרֶשׁ הַכֹּל, אַחַת שֶׁהַכֹּל פּוֹנִים כְּנֶגְדָּהּ, אַחַת, שֶׁהִיא רֹאשׁ הַכֹּל, וְאַחַר כָּךְ אַחַת וְאַחַת, שֶׁהֵם שׁוֹרִים בְּיַחַד בְּרָצוֹן, בְּאַחְוָה, וְאֵינָם נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה לְעוֹלָם. אַחַר שֶׁהִגִּיעַ אֶל וְאַחַת הַזּוֹ, שֶׁהִיא אִמָּא שֶׁל הַכֹּל, הוּא מַתְחִיל לִמְנוֹת מִכָּאן, בְּחִבּוּר, וְסוֹפֵר וְאוֹמֵר, אַחַת וּשְׁתַּיִם, אַחַת וְשָׁלֹשׁ, אַחַת וְאַרְבַּע, אַחַת וְחָמֵשׁ, אַחַת וְשֵׁשׁ, אַחַת וְשֶׁבַע, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ וּלְהוֹבִיל אֶת אַחַת הַזּוֹ, שֶׁהִיא אִמָּא עֶלְיוֹנָה, בַּמַּדְרֵגוֹת

הַיְדוּעוֹת כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, אֶל הַכֶּתֶר שֶׁל אִמָּא הַתַּחְתּוֹנָה, וּלְהַמְשִׁיךְ נְהָרוֹת עֲמוּקִים מִמְּקוֹמָם, לְכֶנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְעַל כֵּן בַּיּוֹם הַזֶּה מְאִירִים שְׁנֵי אוֹרוֹת יַחַד, שֶׁהֵם אִמָּא עִלָּאָה הַמְּאִירָה לְאִמָּא תַּתָּאָה, וְעַל כֵּן כָּתוּב יוֹם הַכִּפּוּרִים, לָשׁוֹן רַבִּים, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ו

א. בְּכָל הַכֵּלִים נוֹטְלִין לְיָדַיִם וַאֲפִלּוּ כְּלֵי גְּלָלִים וּכְלֵי אֲדָמָה וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֵמִים. כְּלִי שֶׁאֵינוֹ מַחֲזִיק רְבִיעִית אוֹ אֵין בּוֹ רְבִיעִית אֵין נוֹתְנִין מִמֶּנּוּ לְיָדַיִם: **ב**. הַכֹּל כְּשֵׁרִין לִתֵּן לְיָדַיִם אֲפִלּוּ חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן. אִם אֵין שָׁם אַחֵר מַנִּיחַ הַכְּלִי בֵּין בִּרְכָּיו וְצָק עַל יָדָיו אוֹ יַטֶּה הֶחָבִית עַל יָדָיו וְיִטֹּל אוֹ נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת וְצָק בְּזוֹ עַל זוֹ וְחוֹזֵר וְצָק בָּרִאשׁוֹנָה עַל הַשְּׁנִיָּה. וְהַקּוֹף נוֹטֵל לְיָדַיִם: **ג**. הַשּׁוֹקֶת שֶׁדּוֹלֶה אָדָם בְּיָדוֹ אוֹ בַּגַּלְגַּל וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ וְהַמַּיִם נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה בְּאַמָּה וְהוֹלְכִין וּמַשְׁקִין הַיָּרָקוֹת אוֹ הַבְּהֵמָה וְהִנִּיחַ יָדָיו בַּשּׁוֹקֶת וְעָבְרוּ הַמַּיִם וְשָׁטְפוּ עַל יָדָיו לֹא עָלְתָה לוֹ נְטִילָה שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן נוֹתֵן עַל יָדָיו. וְאִם הָיוּ יָדָיו קָרוֹבוֹת לִשְׁפִיכַת הַדְּלִי עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הַמַּיִם שֶׁשָּׁטְפוּ עַל יָדָיו מִכֹּחַ נְתִינַת הָאָדָם עָלְתָה לוֹ נְטִילָה:

מוסר

שערי תשובה דף ל עד

הֶחָנֵף אֲשֶׁר יְהַלֵּל רִשְׁעַת בְּנֵי אָדָם אִם בְּפָנָיו אִם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יַצְדִּיקֶנּוּ עַל חֶמְסוֹ וְלֹא יְכַזֵּב עַל מִשְׁפָּטוֹ, אֲבָל יֹאמַר עָלָיו כִּי אִישׁ טוֹב הוּא. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (משלי כח) עוֹזְבֵי תוֹרָה יְהַלְלוּ רָשָׁע כִּי לוּלֵא אֲשֶׁר עָזַב אֶת הַתּוֹרָה לֹא הִלֵּל הָעוֹבֵר עַל דְּבָרֶיהָ וּמֵפֵר מִצְוֹתֶיהָ וְגַם כִּי לֹא יִשְׁבַּח אֶת הָרָשָׁע זוּלָתִי בַּמֶּה שֶׁנִּמְצָא בּוֹ מִן הַטּוֹב וְיָלִיץ עָלָיו בְּפְנֵי בְּנֵי אָדָם לְהַגִּיד לְאָדָם יָשְׁרוֹ גַּם זוּ רָעָה חוֹלָה כִּי בְּהַזְכִּירוֹ אֶת הַטּוֹב וְאֶת הָרָע לֹא יַזְכִּיר וְעַל כָּל פְּשָׁעָיו יְכַסֶּה צַדִּיק יֶחְשֹׁב אֵצֶל הַשּׁוֹמְעִים וְיִתְּנוּ לוֹ יְקָר וְיָרִים יָדוֹ וְגָבַר. וּכְבָר הִקְדַּמְנוּ לְהוֹדִיעֲךָ הַמִּכְשׁוֹלוֹת וְהַשְׁחִיתוּת הַנִּמְצָאוֹת בְּכִבּוּד הָרְשָׁעִים עַל כֵּן לֹא נָכוֹן לְהַזְכִּיר צִדְקָתָם בִּלְתִּי אִם יַזְכִּיר רִשְׁעָם וְכִסְלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם י) וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב. וְנֶאֱמַר (ישעיה נג) אֲנִי אַגִּיד צִדְקָתְךָ וְאֶת מַעֲשֶׂיךָ וְלֹא יוֹעִילוּךְ. פֵּרוּשׁ לֹא יוֹעִילוּךְ מַעֲשֶׂיךָ הַטּוֹבִים לְהַצִּילְךָ מֵרָעָתְךָ בְּקוּמִי לַמִּשְׁפָּט בְּעֶרְכֵי לְעֻמָּתָם רַב פְּשָׁעֶיךָ וּמַעֲשֶׂה תַּעְתּוּעֶיךָ כִּי דִבְרֵי עֲוֹנוֹתֶיךָ גָּבְרוּ מֵהֶם. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ כִּי מִי שֶׁעֲוֹנוֹתָיו מְרֻבִּים מְזֻכֶּיוֹתָיו נִכְתָּב וְנֶחְתָּם לְמִיתָה וְהָרְשָׁעִים נִכָּרִים הֵם בְּשִׂיחָתָם וְהַנְהָגָתָם כַּאֲשֶׁר הִקְדַּמְנוּ לָךְ בְּשַׁעֲרֵי יִרְאַת חֵטְא. וְהִנֵּה הַצַּדִּיקִים יִתְעַבּוּ הָרָשָׁע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כט) תּוֹעֲבַת צַדִּיקִים אִישׁ עָוֶל. וַאֲשֶׁר בְּסוֹד הַצַּדִּיקִים לֹא יִהְיֶה אִם תֹּעֶב לֹא יִתְעָבֶנּוּ גַּם קֹב לֹא יְקֻבֶּנּוּ גַּם בָּרֵךְ לֹא יְבָרְכֶנּוּ וְיִתְּכֵן כִּי יִקַּר מִקֶּרֶה הַמְשַׁבֵּחַ אֶת הָרָשָׁע מִדֶּרֶךְ פְּתָיוּת כִּי הַפֹּתִי אוֹמֵר לְשַׁבֵּחַ טוֹב הוּא אִם הָיוּ יִהְיֶה עַל דְּבַר אֱמֶת וְאִם תִּהְיֶה תְּמוּרָתוֹ וּמִבְּלִי הַדַּעַת שִׁבֵּחַ הוּא אֶת הַמֵּתִים, כִּי אָמְרוּ

רַבּוֹתֵינוּ עַל הָרְשָׁעִים רְפָאִים יֵחָשְׁבוּ בַּחַיִּים וּמֵתִים קְרוּיִים, שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ט) וְהַמֵּתִים אֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָה וְהַשְּׁגָגָה הַזֹּאת עוֹלָה זָדוֹן כִּי לֹא יֵאָהַב הָעֶבֶד אֶל הָאָדוֹן אִם יֶאֱהַב מְשַׁנְּאָיו וְיִקָּרֵב רְחוֹקָיו יַקְפִּיד. וְנֶאֱמַר (משלי ג) וּכְסִילִים מֵרִים קָלוֹן וּכְבָר הִקְדִּמְנוּ פֵּרוּשׁוֹ:

וילך ליל שישי

תורה

צרוף יְהוֹוִה

(כז) כִּי אָנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת מֶרְיְךָ וְאֶת עָרְפְּךָ הַקָּשֶׁה הֵן בְּעוֹדֶנִּי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מַמְרִים הֱיִתֶם עִם יְהוָה וְאַף כִּי אַחֲרֵי מוֹתִי: אֲרֵי אֲנָא יְדַעְנָא יָת סַרְבָנוּתְךָ וְיָת קְדָלָךְ דְּקַשְׁיָא הָא בְּעַד אֲנָא קַיָּם עִמְכוֹן יוֹמָא דֵין מְסָרְבִין הֲוִיתוּן קֳדָם יְיָ וְאַף אֲרֵי בָּתַר דְּאָמוּת: (כח) **מפטיר** הַקְהִילוּ אֵלַי אֶת כָּל זִקְנֵי שִׁבְטֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וַאֲדַבְּרָה בְאָזְנֵיהֶם אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָעִידָה בָּם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: כְּנִישׁוּ לְוָתִי יָת כָּל סָבֵי שִׁבְטֵיכוֹן וְסָרְכֵיכוֹן וֶאֱמַלֵּל קֳדָמֵיהוֹן יָת פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין וְאַסְהֵד בְּהוֹן יָת שְׁמַיָּא וְיָת אַרְעָא:

רש"י הקהילו אלי. ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר (במדבר י, ב) עשה לך, ולא השליט יהושע עליהם בחייו של משה. ואף בחייו נגנזו קודם יום מותו, לקים מה שנאמר (קהלת ח, ח) ואין שלטון ביום המות: ואעידה בם את השמים ואת הארץ. ואם תאמר הרי כבר העיד למעלה (לעיל ל, יט) העידתי בכם היום וגו' , התם לישראל אמר, אבל לשמים ולארץ לא אמר, ועכשיו בא לומר האזינו השמים וגו' :

(כט) כִּי יָדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי הַשָּׁחֵת תַּשְׁחִתוּן וְסַרְתֶּם מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקָרָאת אֶתְכֶם הָרָעָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים כִּי תַעֲשׂוּ אֶת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם: אֲרֵי יְדַעְנָא בָּתַר דְּאָמוּת אֲרֵי חֲבָלָא תְּחַבְּלוּן וְתִסְטוּן מִן אָרְחָא דִּי פַקֶּדִית יָתְכוֹן וּתְעָרַע יָתְכוֹן בְּשָׁתָא בְּסוֹף יוֹמַיָּא אֲרֵי תַּעְבְּדוּן יָת דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ לְאַרְגָּזָא קֳדָמוֹהִי בְּעוֹבָדֵי יְדֵיכוֹן:

רש"י אחרי מותי כי השחת תשחתון. והרי כל ימי יהושע לא השחיתו, שנאמר (יהושע כד, לא) ויעבדו בני ישראל את ה' כל ימי יהושע, מכאן שתלמידו של אדם חביב עליו כגופו, שכל זמן שיהושע חי נראה למשה כאלו הוא חי:

(ל) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל אֶת דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תֻּמָּם: וּמַלֵּיל מֹשֶׁה קֳדָם כָּל קְהָלָא דְיִשְׂרָאֵל יָת פִּתְגָמֵי תּוּשְׁבַּחְתָּא הָדָא עַד דְּשַׁלִּימוּ: ספפ:

הפטרת וילך - הושע יד, מיכה ז, יואל ב

(כשפרשיות נצבים וילך מחוברות מפטירין כאן "שוש אשיש" שהיא הפטרת ניצבים דלעיל)

(ב) שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ: (ג) קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל יְהוָה אִמְרוּ אֵלָיו כָּל תִּשָּׂא עָוֹן וְקַח טוֹב וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ: (ד) אַשּׁוּר לֹא יוֹשִׁיעֵנוּ עַל סוּס לֹא נִרְכָּב וְלֹא נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ אֲשֶׁר בְּךָ יְרֻחַם יָתוֹם: (ה) אֶרְפָּא מְשׁוּבָתָם

אֹהֲבִם נָדָבָה כִּי שָׁב אַפִּי מִמֶּנּוּ׃ (ו) אֶהְיֶה כַטַּל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כַּשּׁוֹשַׁנָּה וְיַךְ שָׁרָשָׁיו כַּלְּבָנוֹן׃ (ז) יֵלְכוּ יֹנְקוֹתָיו וִיהִי כַזַּיִת הוֹדוֹ וְרֵיחַ לוֹ כַּלְּבָנוֹן׃ (ח) יָשֻׁבוּ יֹשְׁבֵי בְצִלּוֹ יְחַיּוּ דָגָן וְיִפְרְחוּ כַגָּפֶן זִכְרוֹ כְּיֵין לְבָנוֹן׃ (ט) אֶפְרַיִם מַה לִּי עוֹד לָעֲצַבִּים אֲנִי עָנִיתִי וַאֲשׁוּרֶנּוּ אֲנִי כִּבְרוֹשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פִּרְיְךָ נִמְצָא׃ (י) מִי חָכָם וְיָבֶן אֵלֶּה נָבוֹן וְיֵדָעֵם כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי יְהוָה וְצַדִּקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם׃

(יח) מִי אֵל כָּמוֹךָ נֹשֵׂא עָוֹן וְעֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ לֹא הֶחֱזִיק לָעַד אַפּוֹ כִּי חָפֵץ חֶסֶד הוּא׃ (יט) יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצֻלוֹת יָם כָּל חַטֹּאותָם׃ (כ) תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם׃

(יא) וַיהוָה נָתַן קוֹלוֹ לִפְנֵי חֵילוֹ כִּי רַב מְאֹד מַחֲנֵהוּ כִּי עָצוּם עֹשֵׂה דְבָרוֹ כִּי גָדוֹל יוֹם יְהוָה וְנוֹרָא מְאֹד וּמִי יְכִילֶנּוּ׃ (יב) וְגַם עַתָּה נְאֻם יְהוָה שֻׁבוּ עָדַי בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְצוֹם וּבְבֶכִי וּבְמִסְפֵּד׃ (יג) וְקִרְעוּ לְבַבְכֶם וְאַל בִּגְדֵיכֶם וְשׁוּבוּ אֶל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּי חַנּוּן וְרַחוּם הוּא אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְנִחָם עַל הָרָעָה׃ (יד) מִי יוֹדֵעַ יָשׁוּב וְנִחַם וְהִשְׁאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה מִנְחָה וְנֶסֶךְ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ (טו) תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן קַדְּשׁוּ צוֹם קִרְאוּ עֲצָרָה׃ (טז) אִסְפוּ עָם קַדְּשׁוּ קָהָל קִבְצוּ זְקֵנִים אִסְפוּ עוֹלְלִים וְינְקֵי שָׁדָיִם יֵצֵא חָתָן מֵחֶדְרוֹ וְכַלָּה מֵחֻפָּתָהּ׃ (יז) בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ יִבְכּוּ הַכֹּהֲנִים מְשָׁרְתֵי יְהוָה וְיֹאמְרוּ חוּסָה יְהוָה עַל עַמֶּךָ וְאַל תִּתֵּן נַחֲלָתְךָ לְחֶרְפָּה לִמְשָׁל בָּם גּוֹיִם לָמָּה יֹאמְרוּ בָעַמִּים אַיֵּה אֱלֹהֵיהֶם׃ (יח) וַיְקַנֵּא יְהוָה לְאַרְצוֹ וַיַּחְמֹל עַל עַמּוֹ׃ (יט) וַיַּעַן יְהוָה וַיֹּאמֶר לְעַמּוֹ הִנְנִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר וּשְׂבַעְתֶּם אֹתוֹ וְלֹא אֶתֵּן אֶתְכֶם עוֹד חֶרְפָּה בַּגּוֹיִם׃ (כ) וְאֶת הַצְּפוֹנִי אַרְחִיק מֵעֲלֵיכֶם וְהִדַּחְתִּיו אֶל אֶרֶץ צִיָּה וּשְׁמָמָה אֶת פָּנָיו אֶל הַיָּם הַקַּדְמֹנִי וְסֹפוֹ אֶל הַיָּם הָאַחֲרוֹן וְעָלָה בָאְשׁוֹ וְתַעַל צַחֲנָתוֹ כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת׃ (כא) אַל תִּירְאִי אֲדָמָה גִּילִי וּשְׂמְחִי כִּי הִגְדִּיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת׃ (כב) אַל תִּירְאוּ בַּהֲמוֹת שָׂדַי כִּי דָשְׁאוּ נְאוֹת מִדְבָּר כִּי עֵץ נָשָׂא פִרְיוֹ תְּאֵנָה וָגֶפֶן נָתְנוּ חֵילָם׃ (כג) וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילוּ וְשִׂמְחוּ בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּי נָתַן לָכֶם אֶת הַמּוֹרֶה לִצְדָקָה וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן׃ (כד) וּמָלְאוּ הַגָּרְנוֹת בָּר וְהַשִּׂיקוּ הַיְקָבִים תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר׃ (כה) וְשִׁלַּמְתִּי לָכֶם אֶת הַשָּׁנִים אֲשֶׁר אָכַל הָאַרְבֶּה הַיֶּלֶק וְהֶחָסִיל וְהַגָּזָם חֵילִי הַגָּדוֹל אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּי בָּכֶם׃ (כו) וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל וְשָׂבוֹעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם׃ (כז) וִידַעְתֶּם כִּי בְקֶרֶב יִשְׂרָאֵל אָנִי וַאֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאֵין עוֹד וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם׃

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

וילך יום שישי

משנה נגעים פרק ח

א. הַפּוֹרֵחַ מִן הַטָּמֵא, טָהוֹר. חָזְרוּ בּוֹ רָאשֵׁי אֵבָרִים, טָמֵא, עַד שֶׁתִּתְמַעֵט בַּהַרְתּוֹ מִכַּגְּרִיס. מִן הַטָּהוֹר, טָמֵא. חָזְרוּ בּוֹ רָאשֵׁי אֵבָרִים, טָמֵא, עַד שֶׁתַּחֲזוֹר בַּהַרְתּוֹ לִכְמוֹת שֶׁהָיְתָה:

ברטנורה (א) **הפורח מן הטמא טהור**. טמא שנחלט באחד מן הנגעים ואחר כך פרחה בכולו, טהור: **חזרו בו ראשי אברים**. אם לאחר הפריחה חזרו ונתגלו אפילו ראשי אברים בלבד: **טמא**. דכתיב (שם) וביום הראות בו בשר חי יטמא והוא שייראו כעדשה: **עד שתתמעט בהרתו מכגריס**. שילך כל הנגע ולא ישתייר בו כגריס: **מטהור טמא**. טהור שפרחה צרעת בכולו. כגון שהחליטו בשער לבן או במחיה ונשר שער לבן או נתכסית המחיה ופטרו, אי נמי הסגירו בבהרת כגריס ועמד בעיניו שני שבועות ופטרו, בכל הני אם אחר פטורו פרחה בכולו, טמא: **עד שתחזור לכמות שהיתה**. דאם נשתייר מן הפריחה כל שהוא סמוך לאום, טמא משום פשיון. והא דתנן בסמוך שמא הלכה מחיה ואחר כך פרחה בכולו, טהור, ותנן נמי בהרת ובה שער לבן פרחה בכולו אע"פ שהשער לבן במקומו, טהור, ומשמע וכל שכן אם אינו במקומו שהוא טהור, התם מיירי שלא פטרו הכהן עדיין כשפרחה בכולו, והכא מיירי כשפטרו ואחר כך פרחה בכולו:

ב. בַּהֶרֶת כַּגְּרִיס וּבָהּ מִחְיָה כְּעַדָשָׁה, פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ וְאַחַר כָּךְ הָלְכָה לָהּ הַמִּחְיָה, אוֹ שֶׁהָלְכָה לָהּ הַמִּחְיָה וְאַחַר כָּךְ פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ, טָהוֹר. נוֹלְדָה לוֹ מִחְיָה, טָמֵא. נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר לָבָן, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין:

ברטנורה (ב) **ואחר כך הלכה לה המחיה**. שפשה הנגע עליה. אבל בשעת הפריחה לא הלכה לה מחיה עד אחר כך. [אבל לא נתכסית המחיה], אין הפריחה מטהרתו:

ג. בַּהֶרֶת וּבָהּ שֵׂעָר לָבָן, פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁשֵּׂעָר לָבָן בִּמְקוֹמוֹ, טָהוֹר. בַּהֶרֶת וּבָהּ פִּשְׂיוֹן, פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ, טָהוֹר. וְכֻלָּן שֶׁחָזְרוּ בָהֶן רָאשֵׁי אֵבָרִים, הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין. פָּרְחָה בְּמִקְצָתוֹ, טָמֵא. פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ, טָהוֹר:

ברטנורה (ג) **בהרת**. כגריס: **ובה שער לבן**. הא קמשמע לן דפריחה מטהרת אחר כל סימני טומאה: **פרחה במקצתו טמא**. אצטריך לאשמעינן אפילו פרחה ברובו, דלא אמרינן רובו ככולו. אי נמי אשמעינן דבסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני טמא בפריחת מקצתו אפילו בכל שהוא משום פשיון:

ד. כָּל פְּרִיחַת רָאשֵׁי אֵבָרִים שֶׁבִּפְרִיחָתָן טְהָרוּ טָמֵא, כְּשֶׁנִּחְזְרוּ טְמֵאִים. כָּל חֲזִירַת רָאשֵׁי אֵבָרִים שֶׁבַּחֲזִירָתָם טִמְּאוּ טָהוֹר, נִתְכַּסּוּ, טָהוֹר. נִתְגַּלּוּ, טָמֵא, אֲפִלּוּ מַאָה פְּעָמִים:

ברטנורה (ד) **שבפריחתן טיהרו טמא**. שעל ידי פריחתן טיהרו את הטמא. כשחזרו ונתגלו אחרי כן, חוזר לטומאתו: **שבחזירתם טמאו טהור**. שעל ידי חזרתן שחזרו ונתגלו טמאו

את הטהור, אם חזרו ונתכסו שפשה עליהם הנגע, טהור. ואם חזרו ונתגלו אחר כך, טמא. ואצטריך לאשמעינן דאפילו זימני טובא, כדקתני ואפילו מאה פעמים:

ה. כֹּל הָרָאוּי לְטַמֵּא בְּנֶגַע הַבַּהֶרֶת, מְעַכֵּב אֶת הַפְּרִיחָה. כֹּל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְטַמֵּא בְּנֶגַע הַבַּהֶרֶת, אֵינוֹ מְעַכֵּב אֶת הַפְּרִיחָה. כֵּיצַד, פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ, אֲבָל לֹא בָרֹאשׁ, וּבַזָּקָן, בַּשְּׂחִין בַּמְּכְוָה וּבַקֶּדַח הַמּוֹרְדִין, חָזַר הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן וְנִקְרְחוּ, הַשְּׂחִין וְהַמְּכְוָה וְהַקֶּדַח נַעֲשׂוּ צָרֶבֶת, טְהוֹרִים. פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ, אֲבָל לֹא בְכַחֲצִי עֲדָשָׁה הַסָּמוּךְ לָרֹאשׁ, וְלַזָּקָן, לַשְּׂחִין, לַמְּכְוָה, וְלַקֶּדַח, חָזַר הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן וְנִקְרְחוּ, הַשְּׂחִין וְהַמְּכְוָה וְהַקֶּדַח וְנַעֲשׂוּ צָרֶבֶת, אַף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשָׂה מְקוֹם הַמִּחְיָה בַּהֶרֶת, טָמֵא, עַד שֶׁתִּפְרַח בְּכֻלּוֹ:

ברטנורה (ה) **כל הראוי ליטמא בנגע הבהרת**. כגון עור בשר: **מעכב את הפריחה**. אם נשתייר ממנו כל שהוא שלא פרחה בו, מעכב את טהרתו: וכל שאינו ראוי ליטמא בנגע הבהרת. כגון ראש וזקן וכל הני דחשיב בהדייהו: **אין מעכבין את הפריחה**. דאע"פ שלא פרח הנגע עליהם, כיון דפרח בשאר הגוף, טהור. וראשי אברים לא קא חשיב, דהנהו מעכבין את הפריחה, דראויין ליטמא בנגע הבהרת נינהו, שהרי הנגע פושה בהן: **ונעשו צרבת טהורים**. אע"ג דעכשיו שנקרחו הראש והזקן ראויים ליטמא בנגע הבהרת, וכן שחין ומכוה וקדח המורדים שנעשו צרבת הרי הן כעור בשר, כיון דבשעת הפריחה לא היו ראויין, לא מעכבים וטהור: אע"פ שנעשה מקום המחיה בהרת טמא. דפריחה קמייתא לאו פריחה היא, כיון דאשתייר מעור הבשר חצי עדשה סמוך לראש, ופריחה דהשתא שנתכסית המחיה של חצי עדשה נמי לא חשיבא פריחה, כיון דכבר נקרחו ונעשו צרבת והרי הן כעור בשר, ולא מהני עד דפרח נמי עלייהו:

ו. שְׁתֵּי בָהָרוֹת, אַחַת טְמֵאָה וְאַחַת טְהוֹרָה, פָּרְחָה מִזּוֹ לָזוֹ וְאַחַר כָּךְ פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ, טָהוֹר. בְּשִׂפְתּוֹ הָעֶלְיוֹנָה בְּשִׂפְתּוֹ הַתַּחְתּוֹנָה, בִּשְׁתֵּי אֶצְבְּעוֹתָיו, בִּשְׁנֵי רֵיסֵי עֵינָיו, אַף עַל פִּי שֶׁמְּדֻבָּקִים זֶה לָזֶה וְהֵם נִרְאִים כְּאֶחָד, טָהוֹר. פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ, אֲבָל לֹא בַבּוֹהַק, טָמֵא. חָזְרוּ בוֹ רָאשֵׁי אֵבָרִים כְּמִין בּוֹהַק, טָהוֹר. חָזְרוּ בוֹ רָאשֵׁי אֵבָרִים פָּחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה, רַבִּי מֵאִיר מְטַמֵּא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, בּוֹהַק פָּחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה, סִימָן טֻמְאָה בַּתְּחִלָּה, וְאֵין סִימָן טֻמְאָה בַּסּוֹף:

ברטנורה (ו) **אחת טמאה**. מוחלטת: **ואחת טהורה**. לאחר הפטור. שעמד בעיניו בסוף שבוע שני: **ופרחה מזו לזו**. בין מטהורה לטמאה בין מטמאה לטהורה: **ואחר כך פרחה בכולו טהור**. משום דטהורה נעשית טמאה כשפרח ממנה לטמאה, דהרי פשתה, וכי פרח אחר כך בכולו, הוי פורח מן (הטמאה לטהור): **בשפתו העליונה**. חצי גריס בהרת. ובשפתו התחתונה חצי גריס. וכשסוגר פיו נראית כגריס במקום אחד וכן בשתי אצבעות, ובשני ריסי עיניו, כשמדבקן נראית כגריס שלם: **אבל לא בבוהק**. מראה לבנונית למטה

מארבעה מראות, ומעכב את הפריחה: **חזרו בו ראשי אברים**. שנתגלו מן הנגע ונעשה בוהק: **טהור**. והוא הדין בשאר הגוף. דאע"ג דבוהק מעכב את הפריחה בתחלה, אינו מעכב בסוף ואגב סיפא דבעי למתני ראשי אברים, תנא הכא ראשי אברים. ובסיפא נקט ראשי אברים להודיעך כוחו דר' מאיר דאפילו בראשי אברים שנתגלו פחות מכעדשה ונעשו בוהק מטמא ר' מאיר, וכל שכן בשאר הגוף. והך רישא דחזרו בו ראשי אברים כמין בוהק טהור, כרבנן אתיא, ולא כרבי מאיר. ורבנן דמטהרי, לאו דוקא פחות מכעדשה, דאפילו טובא נמי טהור, דבוהק בסוף אינו מעכב. והלכה כחכמים:

ז. הַבָּא כֻּלּוֹ לָבָן, יִסָּגֵיר. נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר לָבָן, יַחְלִיט. הִשְׁחִירוּ שְׁתֵּיהֶם אוֹ אַחַת מֵהֶן, הִקְצִירוּ שְׁתֵּיהֶן אוֹ אַחַת מֵהֶן, נִסְמַךְ הַשְּׂחִין לִשְׁתֵּיהֶן אוֹ לְאַחַת מֵהֶן, הִקִּיף הַשְּׂחִין אֶת שְׁתֵּיהֶן אוֹ אֶת אַחַת מֵהֶן, אוֹ חָלְקָן הַשְּׂחִין וּמִחְיַת הַשְּׂחִין הַמְּכָוָה וּמִחְיַת הַמַּכָּוָה וְהַבֹּהַק. נוֹלַד לוֹ מִחְיָה אוֹ שֵׂעָר לָבָן, טָמֵא. לֹא נוֹלַד לוֹ לֹא מִחְיָה וְלֹא שֵׂעָר לָבָן, טָהוֹר. וְכֻלָּן שֶׁחָזְרוּ בָהֶן רָאשֵׁי אֵבָרִים, הֲרֵי אֵלּוּ כְּמוֹת שֶׁהָיוּ. פָּרְחָה בְּמִקְצָתוֹ, טָמֵא. פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ, הֲרֵי הוּא טָהוֹר:

ברטנורה (ז) **הבא כולו לבן**. מתחלה בא כולו מכוסה בנגע: **יסגיר**. כדין בהרת כגריס. שמא יוולד לו שער לבן או מחיה. דאין פריחה מטהרת בתחילה: **נולד לו שער לבן**. בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני, יחליט. ואם לא באו סימני טומאה, יפטור: **השחירו שתיהן**. כל הני דחשיב, סימני טהרה נינהו ומפורשים הם לעיל בסוף פרק קמא: **נולד לו מחיה או שער לבן**. אם לאחר שבאו סימני טהרה הללו נולד לו מחיה או שער לבן, טמא. ואם לאו, טהור: **וכולן שחזרו בהם ראשי אברים**. הבא כולו לבן בתחלה בין שהוזקק להסגיר בין להחליט בין לפטור, אם חזרו ונתגלו ראשי אברים שלהן, הרי הן כמו שהיו וטהורים, דלא חשיבי מחיה. כיצד, הבא כולו לבן בתחלה והוסגר שני שבועות ולא נולדו בו סימני טומאה, ופטרו, ואחר כך נתגלו בו ראשי אברים, היינו חזרו בו ראשי אברים מתוך הפטור, וטהור. ואם החליטו בשער לבן והשחירו השערות ואחר כך נתגלו ראשי אברים, היינו חזרו בו ראשי אברים מתוך החלט, וטהור. ואם בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני נתגלו ראשי אברים, היינו חזרו בו ראשי אברים מתוך הסגר, וטהור. כך נראית פירוש משנה זו מתוך תורת כהנים אבל רמב"ם לא פירשה כן: **פרחה במקצתו**. במקצת ראשי אברים שנתגלו: **טמא**. שהרי פשה הנגע: **פרחה בכולו**. אחר שפרחה במקצתו: **טהור**. דהוי ליה פורח מן הטמא. אבל אם מתחלה לאחר שנתגלו ראשי אברים בפרחה בכולו בבת אחת, טמא משום פשיון. והא דתנא רישא פרחה במקצתו טמא, הוא הדין פרחה בכולו נמי טמא, ולא נקט פרחה במקצתו אלא משום דבעי למתני בתרה פרחה בכולו טהור, דהיינו לאחר שפרחה במקצתו:

ח. אִם בְּכֻלּוֹ פְּרִחָה כְּאַחַת, מִתּוֹךְ הַטָּהֳרָה, טָמֵא. וּמִתּוֹךְ הַטָּמְאָה, טָהוֹר. הַטָּהוֹר מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר, פָּטוּר מִן הַפְּרִיעָה וּמִן הַפְּרִימָה וּמִן הַתִּגְלַחַת וּמִן הַצִּפֳּרִים. מִתּוֹךְ הֶחְלֵט, חַיָּב בְּכֻלָּן. זֶה וְזֶה מְטַמְּאִים בְּבִיאָה:

ברטנורה (ח) **מתוך הטהרה טמא**. כגון הבא כולו לבן בתחלה, ולאחר הסגר או החלט נטהר, דאם חזרו בו ראשי אברים ונתגלו, טהור, כדפרישנא לעיל. ואם מתוך טהרה זו חזרו ונתכסו בבת אחת, טמא משום פשיון, והיינו דקאמר אם פרחה כולו כאחת מתוך טהרה, טמא, כדפרישנא במתניתין דלעיל דאם פרחה כולו בבת אחת נמי טמא כמו פרחה במקצתו: **פטור מן הפריעה ומן הפרימה**. כל זמן שהוא מוסגר. ואילו טהור מתוך החלט, חייב בפריעה ופרימה כל זמן שהוא מוחלט. פריעה ופרימה, בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע: **מטמאין בביאה**. אם באו אל האוהל נטמא כל אשר באוהל:

ט. הַבָּא כֻּלּוֹ לָבָן וּבוֹ מִחְיָה כָּעֲדָשָׁה, פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ וְאַחַר כָּךְ חָזְרוּ בוֹ רָאשֵׁי אֵבָרִים, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, כַּחֲזִירַת רָאשֵׁי אֵבָרִים בְּבַהֶרֶת גְּדוֹלָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, כַּחֲזִירַת רָאשֵׁי אֵבָרִים בְּבַהֶרֶת קְטַנָּה:

ברטנורה (ט) פרחה בכולו ואחר כך נתגלו בו ראשי אברים. הכא מיירי שלא הספיק להחליטו עד שפרחה בכולו ונתגלו ראשי אברים, דר' ישמעאל מדמי ליה לבא כולו לבן בתחילה חוץ מראשי אברים, דטעון הסגר. ור' אלעזר בן עזריה סבר, דכיון דאילו לא פרחה היה מחליטו, דינו כבהרת קטנה ובה מחיה, דאי פרחה בכולו ואחר כך נתגלו ראשי אברים, טמא. ועוד יש לפרש, דאפילו החליטו במחיה ופרחה בכולו וטיהרו, קסבר ר' ישמעאל דאין מטמא בחזרת ראשי אברים, דכי מטמא בחזרת ראשי אברים שאחר פריחה היכא דטהר בתורת פריחה, אבל הכא לאו בתורת פריחה טהר, דהא אילו נתמעטה מחיה מכעדשה [נמי] טהור:

י. יֵשׁ מַרְאֶה נִגְעוֹ לַכֹּהֵן וְנִשְׂכָּר, וְיֵשׁ מַרְאֶה וּמַפְסִיד. כֵּיצַד, מִי שֶׁהָיָה מֻחְלָט, וְהָלְכוּ לָהֶן סִימָנֵי טֻמְאָה, לֹא הִסְפִּיק לְהַרְאוֹתָהּ לַכֹּהֵן עַד שֶׁפָּרְחָה בְּכֻלּוֹ, טָהוֹר. שֶׁאִלּוּ הֶרְאָה לַכֹּהֵן, הָיָה טָמֵא. בַּהֶרֶת וְאֵין בָּהּ כְּלוּם, לֹא הִסְפִּיק לְהַרְאוֹתָהּ לַכֹּהֵן עַד שֶׁפָּרְחָה בְּכֻלּוֹ, טָמֵא. שֶׁאִלּוּ הֶרְאָה לַכֹּהֵן, הָיָה טָהוֹר:

ברטנורה (י) **מי שהיה מוחלט**. בשער לבן או במחיה או בפשיון: **לא הספיק להראות לכהן**. שסימני טומאה הלכו: **שאילו הראה לכהן**. כשהלכו סימני טומאה היה מטהר, ואם אחר כן היה פורח, היה טמא, דהוה ליה פורח מן הטהור, אבל השתא הוי ליה פורח מן הטמא, וטהור: **בהרת ואין בה כלום**. אין בו סימן מסימני טומאה: **עד שפרחה בכולו**

טמא. כלומר, טעון הסגר כבא כולו לבן בתחלה. ואם מתחלה קודם שפרחה הראה אל הכהן היה מסגיר, ובסוף שבוע כשפרחה, הוי ליה פורח הסגר וטהור:

גמרא נדה דף לא ע"א

תְּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה שֻׁתָּפִין יֵשׁ בָּאָדָם: הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאָבִיו וְאִמּוֹ. אָבִיו מַזְרִיעַ הַלֹּבָן שֶׁמִּמֶּנּוּ עֲצָמוֹת וְגִידִים וְצִפָּרְנַיִם וּמֹחַ שֶׁבְּרֹאשׁוֹ וְלֹבֶן שֶׁבָּעַיִן. אִמּוֹ מַזְרַעַת אֹדֶם שֶׁמִּמֶּנּוּ עוֹר וּבָשָׂר וּשְׂעָרוֹת וְשָׁחוֹר שֶׁבָּעַיִן. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן בּוֹ רוּחַ וּנְשָׁמָה וּקְלַסְתֵּר פָּנִים וּרְאִיַּת הָעַיִן וּשְׁמִיעַת הָאֹזֶן וְדִבּוּר פֶּה וְהִלּוּךְ רַגְלַיִם וּבִינָה וְהַשְׂכֵּל. וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִפָּטֵר מִן הָעוֹלָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹטֵל חֶלְקוֹ וְחֵלֶק אָבִיו וְאִמּוֹ, מַנִּיחַ לִפְנֵיהֶם. אָמַר רַב פַּפָּא הַיְינוּ דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי פּוּץ מִלְּחָא וּשְׁדֵי בִּשְׂרָא לְכַלְבָּא:

רש"י **קלסתר**. זו: **מראה העין**. שאע"פ שנבראת העין מן האב והאם אינו רואה תדע שהרי המת יש לו עינים ויש לו שפתים ויש לו אזנים ואינו רואה ולא שומע ולא מדבר: **פוץ מלחא**. השלך המלח מן הבשר ושוב אינו אלא לכלבים כך הנשמה היא מלח לגוף לקיימו כיון שהלכה אז מסריח הגוף:

זוהר ויקהל דף רח ע"ב

כַּד מָטָא לְכָרְסַיָּא קַדִּישָׁא תִּשְׁבַּחְתָּא דָּא דְּכָל יִשְׂרָאֵל קַיְמָן תַּמָּן עַד זִמְנָא דְּקָאֲמְרֵי קָדָשָׁא עִלָּאָה דְּמוֹסֵף וּכְדֵין סִלּוּקָא דִּלְתַתָּא לְעֵילָא לְאִתְאַחֲדָא כֻּלָּא לְעֵילָא לְמֶהֱוֵי כֻּלָּא חָד. דָּא אִיהִי תִּשְׁבַּחְתָּא דְּסָלְקָא עַל כֻּלְּהוּ תֻּשְׁבְּחָן. מִכָּאן וּלְהָלְאָה סִדּוּרָא דִּצְלוֹתָא דִּשְׁאָר יוֹמֵי יִשְׂמַח מֹשֶׁה וְכֻלֵּי חֶדְוָתָא דְּדַרְגָּא עִלָּאָה עִקָּרָא דַּאֲבָהָן דְּחָדֵי בְּהַהוּא עַדְבֵי דִּילֵיהּ כַּד סָלִיק כָּרְסַיָּא לְגַבֵּיהּ וְנָטִיל לָהּ וּמִתְחַבְּרָאן כַּחֲדָא. וְדָא אִיהוּ חֶדְוָא דְּאוֹרַיְתָא עִלָּאָה דְּלֵעֵילָא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב דְּחָדֵי בְּאוֹרַיְתָא דִּלְתַתָּא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה וְאִתְחַבְּרוּ דָּא בְּדָא. כֵּיוָן דְּאִתְחַבְּרוּ כַּחֲדָא בָּעֵי בַּר נַשׁ לַאֲכַלְלָא בְּהַהוּא חֶדְוָא לְעַמָּא קַדִּישָׁא יִשְׂמְחוּ בְמַלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת וְכוּ'. אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה נָא בִּמְנוּחָתֵנוּ:

תרגום הזוהר כְּשֶׁהַשֻּׁבָּח מַגִּיעַ לַכִּסֵּא הַקָּדוֹשׁ, הִנֵּה הַשֻּׁבָּח הַזֶּה שֶׁאוֹמְרִים כָּל יִשְׂרָאֵל, עוֹמֵד שָׁם, עַד הַזְּמַן שֶׁאוֹמְרִים יִשְׂרָאֵל קְדֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה שֶׁל מוּסָף, דְּהַיְינוּ כֶּתֶר יִתְּנוּ לְךָ וְכוּ'. וְאָז יֵשׁ עָלֶיהָ לַאֲלוּ שֶׁלְּמַטָּה לְעָלוֹת לְמַעְלָה, כְּדֵי שֶׁהַכֹּל יִתְאַחֵד לְמַעְלָה לְמַעְלָה, לִהְיוֹת כֻּלָּם אֶחָד. זֶה הִיא תִּשְׁבָּחָה הָעוֹלָה עַל כָּל הַתִּשְׁבָּחוֹת. מִכָּאן וּלְהָלְאָה, הוּא סֵדֶר הַתְּפִלָּה כְּבִשְׁאָר הַיָּמִים, עַד יִשְׂמַח מֹשֶׁה וְכוּ'. דְּהַיְינוּ שִׂמְחַת מַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה עִקַּר הָאָבוֹת שֶׁהוּא שָׁמֵחַ בַּחֵלֶק הַהוּא שֶׁלּוֹ, כְּשֶׁהַכִּסֵּא עוֹלֶה אֵלָיו וְלוֹקֵחַ אוֹתָהּ, וּמִתְחַבְּרִים יַחַד. וְזֶה הוּא שִׂמְחַת תּוֹרָה שֶׁלְּמַעְלָה, שֶׁהִיא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, הַשָּׂמֵחַ בַּתּוֹרָה שֶׁלְּמַטָּה, שֶׁהִיא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וּמִתְחַבְּרִים זֶה בָּזֶה. כֵּיוָן שֶׁנִּתְחַבְּרוּ יַחַד, צָרִיךְ הָאָדָם לִכְלֹל בַּשִּׂמְחָה הַהוּא אֶת עַם הַקָּדוֹשׁ, וְלוֹמַר, יִשְׂמְחוּ בְמַלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת וְכוּ'. אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה נָא בִּמְנוּחָתֵנוּ:

הלכה פסוקה

רמב"ם הלכות שבת פרק י

א. הַמַּפִּיס שְׁחִין בְּשַׁבָּת כְּדֵי לְהַרְחִיב פִּי הַמַּכָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁהָרוֹפְאִים עוֹשִׂין שֶׁהֵם מִתְכַּוְּנִין בִּרְפוּאָה לְהַרְחִיב פִּי הַמַּכָּה הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ שֶׁזּוֹ הִיא מְלַאכְתָּ הָרוֹפֵא. וְאִם הֶפִּיסָהּ לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה הַלֵּחָה שֶׁבָּהּ הֲרֵי זֶה מֻתָּר: **ב**. הַמְסַתֵּת אֶת הָאֶבֶן כָּל שֶׁהוּא חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ. הַמְצַדֵּד אֶת הָאֶבֶן בִּיסוֹד הַבִּנְיָן וְתִקְּנָהּ בְּיָדוֹ וְהוֹשִׁיבָהּ בַּמָּקוֹם הָרָאוּי לָהּ חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ. הַלּוֹקֵט יְבֶלֶת שֶׁעַל גַּבֵּי בְּגָדִים כְּגוֹן אֵלּוּ הַיְבוֹלוֹת שֶׁבִּכְלֵי צֶמֶר חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ וְהוּא שֶׁיַּקְפִּיד עֲלֵיהֶן אֲבָל אִם הֶסִּירָן דֶּרֶךְ עֵסֶק הֲרֵי זֶה פָּטוּר. הַמְנַעֵר טַלִּית חֲדָשָׁה שְׁחוֹרָה כְּדֵי לְנַאוֹתָהּ וּלְהַסִּיר הַצֶּמֶר הַלָּבָן הַנִּתְלֶה בָּהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֻמָּנִין עוֹשִׂין חַיָּב חַטָּאת. וְאִם אֵינוֹ מַקְפִּיד מֻתָּר:

מוסר

שערי תשובה דף לא עא

הֶחָנֵף הַמְשַׁבֵּחַ אֶת הָרָשָׁע בְּפָנָיו, אַף חָכְמָתוֹ עָמְדָה לוֹ כִּי לֹא יְשַׁבְּחֶנּוּ בִּפְנֵי בְּנֵי אָדָם פֶּן יִהְיֶה לָהֶם לְמוֹקֵשׁ. גַּם זֶה הֶחָנֵף גָּדוֹל עָוֹנוֹ כִּי הֶחֱלִיק אֵלָיו בְּעֵינָיו וְלֹא יָשׁוּב מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה וְלֹא יְדַאֵג לְעֵינָיו כִּי צַדִּיק הוּא בְּעֵינָיו וְכָל אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ מֵעֲדַת הַצַּדִּיקִים אִם יְשַׁבְּחוּהוּ יֹאמַר בְּלִבּוֹ אָמְנָם יָדַעְתִּי כִּי כֵן כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יא) בְּפִי חָנֵף יַשְׁחִית רֵעֵהוּ וּבְדַעַת צַדִּיקִים יֵחָלֵצוּ. פֵּרוּשׁ הֶחָנֵף מַשְׁחִית רֵעֵהוּ בְּפִיו כִּי יְשַׁבְּחֶנּוּ וְיַאֲמֵן לִדְבָרָיו וְיַקְשֶׁה אֶת רוּחוֹ וְיִרְאֶה אֶת נַפְשׁוֹ בִּיקָר וְלֹא יָבִין אֶת עַפְלָה נַפְשׁוֹ וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדוֹ גַּם יָרוּם לְבָבוֹ וְיִפֹּל בְּמַכְמוֹרוֹת גַּאֲוָתוֹ. הִנֵּה כִּי הַשְׁחֵת הִשְׁחִיתוּ בְּחֵלֶק שִׂפְתָיו וּבְדַעַת צַדִּיקִים יֵחָלֵצוּ. הַצַּדִּיקִים יֵחָלְצוּ בְּדַעְתָּם מִנִּזְקֵי הֶחָנֵף כִּי אִם יְשַׁבְּחֶנּוּ וְלֹא יָרוּם לְבָבוֹ לְמַעַן זֹאת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה: אֲפִלּוּ כָּל הָעוֹלָם אוֹמְרִים עָלֶיךָ צַדִּיק אַתָּה הֱוֵי בְּעֵינֶיךָ כְּרָשָׁע וְאִמְרוּ אִם יֵשׁ עָלֶיךָ רֵעִים מְקַצָּתָם מְשַׁבְּחִים וּמְקַצָּתָם מוֹכִיחִים, אֱהֹב אֶת הַמּוֹכִיחִים וּשְׂנֹא אֶת הַמְשַׁבְּחִים, כִּי אֵלֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם יְבִיאוּךָ וְאֵלֶּה בְּרָעָתְךָ יְשַׂמְּחוּךָ כִּי יְשַׁבְּחוּךָ וְיִתְכֵּן גַּם כֵּן לְפָרֵשׁ וּבְדַעַת צַדִּיקִים יֵחָלְצוּ רֵיעֵיהֶם כִּי לֹא יַחֲנִיפוּ לָהֶם, אֲבָל הוֹכֵחַ יוֹכִיחוּם וְיִוֹרוּ אוֹתָם בְּדֶרֶךְ בְּתָעוּתָם בְּתוֹהוּ לֹא דָרֶךְ. (שם כו) וּפֶה חֶלֶק יַעֲשֶׂה מִדְחֶה הַמְשִׁיל פֶּה חֶלֶק לְדֶרֶךְ חֲלַקְלַקּוֹת וְאָמַר כִּי כַּאֲשֶׁר יִפֹּל הָאָדָם וְיִדְחֶה בְּלֶכְתּוֹ בְּדֶרֶךְ חֲלַקְלַקּוֹת כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים לה) יְהִי דַרְכָּם חֹשֶׁךְ וַחֲלַקְלַקּוֹת וּמַלְאַךְ ה' רוֹדְפָם. כֵּן יִפֹּל הָאָדָם וּמָחָה בְּפֶה חֶלֶק וְהוּא פֶּה חָנֵף עַל הָעִנְיָן שֶׁבֵּאַרְנוּ אֲשֶׁר אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם (שם יב) יַכְרֵת ה' כָּל שִׂפְתֵי חֲלָקוֹת לָשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדוֹלוֹת. קֵלֵל פֶּה חֶלֶק, כִּי יַשְׁחִית בּוֹ רֵעֵהוּ. וְהַלָּשׁוֹן הַקָּשֶׁה שֶׁהוּא הֶחָלָק וְהוּא לָשׁוֹן הָרָע. וְיֵשׁ מִן הַחֲנֻפִּים שֶׁמִּתְכַּוְּנִים לְהַחֲנִיף לְאַנְשֵׁי

זְרוֹעַ כְּדֵי שֶׁיְּכַבְּדוּ אוֹתָם וִינַשְּׁאוּם. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כָּל הַמַּחֲנִיף לְחֲבֵרוֹ לְשֵׁם כָּבוֹד לְסוֹף נִפְטָר מִמֶּנּוּ בְּקָלוֹן:

פרשת האזינו

האזינו יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

לב (א) הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲדַבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי: אַצִיתוּ שְׁמַיָא וֶאֱמַלֶּל וְתִשְׁמַע אַרְעָא מֵימְרֵי פֻּמִי:

רש"י האזינו השמים. שאני מתרה בהם בישראל ותהיו אתם עדים בדבר (לעיל ל, יט) שכך אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע הארץ. ולמה העיד בהם שמים וארץ, אמר משה אני בשר ודם, למחר אני מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הברית מי בא ומכחישם, לפיכך העיד בהם שמים וארץ, עדים שהן קימים לעולם. ועוד, שאם יזכו, יבואו העדים ויתנו שכרם, הגפן תתן פריה, והארץ תתן יבולה, והשמים יתנו טלם. ואם יתחיבו, תהיה בהם יד העדים תחלה (לעיל יא, יז) , ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה, ואחר כך ואבדתם מהרה על ידי האמות:

(ב) יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי כִּשְׂעִירִם עֲלֵי דֶשֶׁא וְכִרְבִיבִים עֲלֵי עֵשֶׂב: יְבַסַּם כְּמִטְרָא אוּלְפָּנִי יִתְקַבַּל כְּטַלָּא מֵימְרִי כִּרוּחֵי מִטְרָא דְנָשְׁבִין עַל דִּתְאָה וְכִרְסִיסֵי מַלְקוֹשָׁא דִּי עַל עִשְׂבָּא:

רש"י יערף כמטר לקחי. זו היא העדות שתעידו שאני אומר בפניכם, תורה נתתי לישראל שהיא חיים לעולם כמטר זה שהוא חיים לעולם, כאשר יערפו השמים טל ומטר: יערף. לשון נטיפה וכן (לקמן לג, כח) יערפו טל, (תהלים סה, יב) ירעפון דשן: תזל כטל. שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש שהן עצבים, כגון הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלא יין: כשעירים. לשון (תהלים קמח, ח) רוח סערה, כתרגומו כרוחי מטרא. מה הרוחות הללו מחזיקים את העשבים ומגדלין אותם, אף דברי תורה מחזיקין את לומדיהן ומגדלין אותם: וכרביבים. טפי מטר. ונראה לי על שם שיורה כחץ נקרא רביב, כמה דאת אמר (בראשית כא) רובה קשת: דשא. אדברי"ן עטיפת הארץ מכסה בירק: עשב. קלח אחד קרוי עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב:

(ג) כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ: אֲרִי בְּשְׁמָא דַיְיָ אֲנָא מְצַלֵּי הָבוּ רְבוּתָא קֳדָם אֱלָהָנָא:

רש"י כי שם ה' אקרא. הרי כי משמש בלשון כאשר, כמו (ויקרא כג) כי תבאו אל הארץ, כשאקרא ואזכיר שם ה', אתם הבו גדל לאלהינו וברכו שמו. מכאן אמרו שעונין ברוך שם כבוד מלכותו אחר ברכה שבמקדש:

(ד) הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא: תַּקִיפָא דְשַׁלְמִין עוֹבָדוֹהִי אֲרֵי כָּל אֹרְחָתֵהּ דִּינָא אֱלָהָא מְהֵימְנָא דְמִן קֳדָמוֹהִי עַוְלָה לָא נָפֵק מִן קֳדָם דְזַכֵּי וְקַשִׁיט הוּא:

רש"י הצור תמים פעלו. אף על פי שהוא חזק, כשמביא פרענות על עוברי רצונו, לא בשטף הוא מביא, כי אם בדין, כי תמים פעלו: אל אמונה. לשלם לצדיקים צדקתם לעולם הבא. ואף על פי שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו: ואין עול. אף לרשעים משלם שכר צדקתם בעולם הזה: צדיק וישר הוא. הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם. צדיק מפי הבריות. וישר הוא וראוי להצדיקו:

(ה) שִׁחֵת לוֹ לֹא בָּנָיו מוּמָם דּוֹר עִקֵּשׁ וּפְתַלְתֹּל: חַבִּילוּ לְהוֹן לָא לֵהּ בְּנַיָא דִי פְלָחוּ לְטַעֲוָתָא דָרָא דְאַשְׁנִיוּ עוֹבָדוֹהִי וְאִשְׁתַּנִיוּ:

רש"י שחת לו וגו' . כתרגומו חבילו להון ולא ליה: בניו היו, והשחתה שהשחיתו היא מומם: בניו מומם. מומם של בניו היה ולא מומו: דור עקש. עקום ומעקל, כמו (מיכה ג, ט) ואת כל הישרה יעקשו, ובלשון משנה חלדה ששניה עקומות ועקושות: ופתלתל. אנטורטילייי"ש כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל. פתלתל מן התבות הכפולות, כמו (ויקרא יג, מט) ירקרק, אדמדם, (תהלים לח, יא) סחרחר, (מלכים א' ז, כג) סגלגל:

(ו) הֲלַיהוָה תִּגְמְלוּ זֹאת עַם נָבָל וְלֹא חָכָם הֲלוֹא הוּא אָבִיךָ קָנֶךָ הוּא עָשְׂךָ וַיְכֹנְנֶךָ: הָא קֳדָם יְיָ אַתּוּן גְּמָלִין דָּא עַמָא דְקַבִּילוּ אוֹרַיְתָא וְלָא חַכִּימוּ הֲלָא הוּא אֲבוּךְ וְאַתְּ דִי לֵהּ הוּא עָבְדָךְ וְאַתְקָנָךְ:

רש"י הלי"י תגמלו זאת. לשון תמה, וכי לפניו אתם מעציבין, שיש בידו לפרע מכם ושהטיב לכם בכל הטובות: עם נבל. ששכחו את העשוי להם: ולא חכם. להבין את הנולדות שיש בידו להטיב ולהרע: הלא הוא אביך קנך. שקנאך, שקננך בקן הסלעים ובארץ חזקה, שתקנך בכל מיני תקנה: הוא עשך. אמה באמות: ויכוננך. אחרי כן בכל מיני בסיס וכן. מכם כהנים מכם נביאים ומכם מלכים, כרך שהכל תלוי בו:

נביאים - שמואל ב - פרק כב

כב (א) וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הִצִּיל יְהוָה אֹתוֹ מִכַּף כָּל אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׁאוּל: וְשַׁבַּח דָּוִד בִּנְבוּאָה קֶדֶם יְיָ יַת פִּתְגָמֵי תּוּשְׁבַּחְתָּא הָדָא עַל כָּל יוֹמַיָּא דְשֵׁיזִיב יְיָ יַת יִשְׂרָאֵל מִיַּד כָּל בַּעֲלֵי דְבָבֵיהוֹן וְאַף לְדָוִד שֵׁיזְבֵיהּ מֵחַרְבָּא דְשָׁאוּל:

רש"י **ביום הציל ה' אותו** . לעת זקנתו , לאחר שעברו עליו כל צרותיו ונצול מכולם : **ומכף שאול** . והלא שאול בכלל היה , אלא שהיה אויבו ורודפו מכולם . כיוצא בו (לעיל ב ל) : תשעה עשר איש ועשהאל , כיוצא בו (יהושע ב א) : לכו ראו את הארץ ואת יריחו וכיוצא בו (מלכים-א יא א) : והמלך שלמה אהב נשים נכריות ואת בת פרעה (מלכים-א יא א) :

(ב) וַיֹּאמַר יְהוָה סַלְעִי וּמְצָדָתִי וּמְפַלְטִי לִי: וַאֲמַר יְיָ תּוּקְפִי וְרוּחָצָנִי וּמְשֵׁיזִיב יָתִי:

רש"י **סלעי ומצודתי** . לשון חוזק הם , 'סלע' כמשמעו , 'מצודה' היא מצודת יערים , שקורין פליישא"ן בלע"ז . ועל שם הנס שנעשה לו בסלע המחלוקת (שמואל-א כג ח) , והמצדות בחורשה : **ומפלטי לי** . מפלטי עם צבא ישראל במלחמה , ופעמים שהוא מפלט לי כשאני לבדי , כגון מן ישבי בנוב (לעיל כא יז) :

(ג) אֱלֹהֵי צוּרִי אֶחֱסֶה בּוֹ מָגִנִּי וְקֶרֶן יִשְׁעִי מִשְׂגַּבִּי וּמְנוֹסִי מֹשִׁעִי מֵחָמָס תּוֹשִׁעֵנִי: אֱלָהִי דְאִתְרְעֵי בִּי קְרָבְנִי לְדִסְחֵלְתֵּיהּ תּוּקְפִי דְּמִן קֳדָמוֹהִי מִתְיְהֵב לִי תְּקוֹף וּפוּרְקָן לְאִתְגַּבְּרָא עַל בַּעֲלֵי דְּבָבִי רוֹחֲצַנִי דְעַל מֵימְרֵיהּ אֲנָא רָחִיץ בְּעִדָּן עָקָא מֵגִין עֲלַי מִבַּעֲלֵי דְּבָבִי וַאֲמַר לַאֲרָמָא קָרְנִי בְּפוּרְקָנֵהּ סוּמְכָנִי דַּהֲוָא מֵימְרֵהּ סְמַךְ לִי כַּד הֲוֵיתִי עָרִיק מִן קֳדָם רָדְפַי פּוּרְקָנִי מִבַּעֲלֵי דְּבָבִי וְאַף מִיַּד כָּל חֲטוֹפִין שֵׁיזִיב יָתִי:

רש"י **צורי** . לשון סלע , שהסלע מחסה לעוברי דרך , מן המטר והרוחות , אבריאמ"ש בלע"ז : **אחסה** . לשון כיסוי , שהייתי מתכסה לעזרה : **משגבי** . סומכני : **ומנוסי** . שהייתי נס אליו לעזרה :

(ד) מְהֻלָּל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֹיְבַי אִוָּשֵׁעַ: אֲמַר דָּוִד בְּתוּשְׁבְּחָא אֶנָא מְצַלֵּי קֳדָם יְיָ וּדְבָכָל עִדָּן מִבַּעֲלֵי דְּבָבִי פְּרִיק יָתִי:

רש"י **מהולל אקרא ה'** . כתרגומו ; בקראי לו אהודנו , לפי כי מאויבי אני בוטח שאושע . ויתכן לפתור אקרא ואושע , לשון 'הוה' :

(ה) כִּי אֲפָפֻנִי מִשְׁבְּרֵי מָוֶת נַחֲלֵי בְלִיָּעַל יְבַעֲתֻנִי: אֲרֵי אַקִּיפַתְנִי עָקָא כְּאִתָּא דְיַתְבָא עַל מַתְבְּרָא וְחֵילָא לֵית לְהּ לְמֵילַד וְהִיא מְסַכְּנָא לְמִמַּת סִיעַת חַיָּבִין בַּעֲתַת יָתִי:

רש"י **אפפוני** . הקיפוני : **משברי מות** . כתרגומו : כאתא דיתבא על מתברא , כן שם מושב האבנים שהאשה יולדת שם : **נחלי** . גייסות שוטפות כנחל :

(ו) חֶבְלֵי שְׁאוֹל סַבֻּנִי קִדְּמֻנִי מֹקְשֵׁי מָוֶת: מַשְׁרֵית רַשִּׁיעִין אַקְפּוּנִי קַדְמוּנִי דְמָזְנִין בְּמָנֵי קְטוֹל:

רש"י **חבלי** . כתרגומו : משרית , כמו (שמואל-א י ה) : חבל נביאים : **קדמוני** . באו לפני . (ז) בצר לי אקרא ה' וישמע וגו' . כך דרך לשון הווה , מדבר לשון עבר ולשון עתיד בפעם אחת :

כתובים - תהילים - פרק ט

(טו) לְמַעַן אֲסַפְּרָה כָּל תְּהִלָּתֶיךָ בְּשַׁעֲרֵי בַת צִיּוֹן אָגִילָה בִּישׁוּעָתֶךָ: מִן בִּגְלַל דְּאִשְׁתְּעֵי לְכָלְהוֹן שִׁבְחָתָךְ בְּמַעֲלֵנֵי תִּרְעֵי כְנִישַׁת צִיּוֹן אֵדוּץ בְּפוּרְקָנָךְ: (טז) טָבְעוּ גוֹיִם בְּשַׁחַת עָשׂוּ בָּרֶשֶׁת זוּ טָמָנוּ נִלְכְּדָה רַגְלָם: טְבָעוּ עַמְמַיָּא בְּשׁוּחָתָא דַעֲבָדוּ בִּמְצָדְתָּא דְנָא כְּמַנוּ אִתְאֲחַדַת רַגְלֵיהוֹן:

רש"י **טבעו גוים** . זו היא התהלה אשר אספר :

(יז) נוֹדַע יְהוָה מִשְׁפָּט עָשָׂה בְּפֹעַל כַּפָּיו נוֹקֵשׁ רָשָׁע הִגָּיוֹן סֶלָה: גְּלֵי קֳדָם יְיָ דִּין דַּעֲבַד בְּעוֹבָדֵי אַיְדוֹי אִתְקַל רַשִּׁיעָא יְרַנְּנוּן צַדִּיקַיָּא לְעָלְמִין:

רש"י **נודע ה'** . כל זה מן התהלה נודע ה' לבריות כי שליט הוא ומושל ונוקם לאויביו שהרי משפט עשה בהם יושטיצ"א בלעז : **נוקש רשע** . נכשל רשע : **הגיון** . נהגה זאת סלה :

(יח) יָשׁוּבוּ רְשָׁעִים לִשְׁאוֹלָה כָּל גּוֹיִם שְׁכֵחֵי אֱלֹהִים: יְתוּבוּן רַשִּׁיעֵי לִשְׁיוֹל כֻּלְּהוֹן עַמְמַיָּא דְאַשְׁלִיוּ דְּחַלְתָּא דַיְיָ:

רש"י **לשאולה** . אמר רבי נחמי' כל תיבה הצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה כגון (בראשית יב) מצרימה מדברה התיבון לי' והכתיב ישובו רשעים לשאולה א"ר אבא בר זבדי למדריגה התחתונה של שאול ומהו ישובו לאחר שיצאו מגיהנם ויעמדו בדין ויתחייבו ישובו למדריגה תחתית של גיהנם :

(יט) כִּי לֹא לָנֶצַח יִשָּׁכַח אֶבְיוֹן תִּקְוַת (ענוים) עֲנִיִּים תֹּאבַד לָעַד: מְטוּל דְּלָא לְעָלְמַיָּא מִשְׁתְּלֵי חֶשׁוֹכָא סוֹבָרָא דְעִנְוָתָנֵי לָא תְהוֹבֵד לְעָלְמָא:

רש"י **כי לא לנצח ישכח** . ישראל האביון מלפקוד עליהם מה ששיעבדו בו , ותקות עניים לא תאבד לעד :

(כ) קוּמָה יְהוָה אַל יָעֹז אֱנוֹשׁ יִשָּׁפְטוּ גוֹיִם עַל פָּנֶיךָ: קוּם יְיָ לָא יִתְעַשַּׁן בַּר נָשָׁא רַשִּׁיעָא יִתְדָּנוּן עַמְמַיָּא קֳדָמָךְ:

רש"י **קומה ה'** . דוד הי' מתפלל לפני הקב"ה שיקום וימהר לעשות זאת : **אל יעז** . עמלק לאורך ימים בגדולתו : **על פניך** . בשביל הכעס שהכעיסוך במקדשך :

משנה תרומות פרק י

א. בָּצָל שֶׁנְּתָנוֹ בְתוֹךְ עֲדָשִׁים, אִם שָׁלֵם, מֻתָּר. וְאִם חֲתָכוֹ, בְּנוֹתֵן טָעַם. וּשְׁאָר כָּל הַתַּבְשִׁיל, בֵּין שָׁלֵם בֵּין מְחֻתָּךְ, בְּנוֹתֵן טָעַם. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בַּצָּחֳנָה, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא לְטוֹל אֶת הַזֶּהְמָא:

ברטנורה (א) **בצל שנתנו לתוך עדשים**. [של חולין] וה"ה בצל של תרומה שנתנו לתוך עדשים: (**בצל שנתנו לתוך עדשים**. בצל של תרומה שנתנו לתוך עדשים [של חולין]. והוא הדין לבצל של חולין שנתנו לתוך עדשים של תרומה. ומיירי כגון שנתנו בעדשים אחר בישולו) ויצאו ממנו מימיו, שאז אין הבצל כשהוא שלם פולט בעדשים ולא בולע מהם. אבל אם נתבשל הבצל בעדשים פשיטא דיהיב ובלע טעמא אף כשהוא שלם: **בנותן טעם**. דטעים להו כהן, שמותר בחולין ובתרומה, אי אית בהו טעמא דתרומה הכל אסור לזרים, ואי לא, הכל חולין כשהיה: **ושאר כל תבשיל**. כגון שום וקפלוט וכיוצא בהן: **מתיר בצחנה**. אם נתן בצל של תרומה בצחנה, שהם דגים קטנים הכבושות בציר, נוטל את הבצל והצחנה מותר, ובלבד שיהיה הבצל שלם שלא נימוח ולא נתערב עם הצחנה. שאין הבצל ניתן לתוכו אלא להעביר זוהמת הדגים ולא כדי ליתן בו טעם. ואין הלכה כר' יהודה:

ב. תַּפּוּחַ שֶׁרְסָקוֹ וּנְתָנוֹ לְתוֹךְ עִסָּה וְחִמְצָהּ, הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה. שְׁעוֹרִים שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹךְ הַבּוֹר שֶׁל מַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁהִבְאִישׁוּ [מֵימָיו], מֵימָיו מֻתָּרִין:

ברטנורה (ב) **תפוח**. של תרומה, שרסקו ונתנו כשהוא מרוסק וכתוש לתוך העיסה, וחמצה, הואיל וחולין מחמת התרומה נתחמצה, העיסה אסורה לזרים: **אף על פי שהבאישו**. מחמת השעורים של תרומה, מימיו מותרים:

ג. הָרוֹדֶה פַּת חַמָּה וּנְתָנָהּ עַל פִּי חָבִית שֶׁל יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה, רַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר, וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר. רַבִּי יוֹסֵי, מַתִּיר בְּשֶׁל חִטִּים, וְאוֹסֵר בְּשֶׁל שְׂעוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׂעוֹרִים שׁוֹאֲבוֹת:

ברטנורה (ג) **הרודה**. הוצאת הפת מן התנור נקראת רדייה: ונתנה על פי חבית של יין של תרומה. דהשתא הפת קולטת ושואבת מריח היין: **ר' מאיר אוסר**. דסבר ריחא מילתא היא: **ר' יהודה מתיר**. דסבר ריחא לאו מילתא היא: **מפני שהשעורים שואבות**. מושכות מלחלוחית יין של תרומה. והלכה כר' יוסי:

ד. תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוֹ בְּכַמּוֹן שֶׁל תְּרוּמָה וְאָפָה בּוֹ, הַפַּת מֻתֶּרֶת, שֶׁאֵין טַעַם כַּמּוֹן, אֶלָּא רֵיחַ כַּמּוֹן:

ברטנורה (ד) **אלא ריח כמון**. דדוקא ריח של (פטום) [כמון] נכנס לתוך הפת, וריחא לאו מלתא היא בין בתרומה בין בכל איסורין שבתורה, ואי משום דהוסק התנור בתרומה אין איסורה איסור הנאה:

ה. תִּלְתָּן שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ הַבּוֹר שֶׁל יַיִן, בַּתְּרוּמָה וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, אִם יֵשׁ בַּזָּרַע כְּדֵי לְתֵּן טַעַם, אֲבָל לֹא בָעֵץ. בַּשְּׁבִיעִית וּבְכִלְאֵי הַכֶּרֶם וְהֶקְדֵּשׁ, אִם יֵשׁ בַּזָּרַע וּבָעֵץ כְּדֵי לְתֵּן טַעַם:

ברטנורה (ה) **תלתן**. בערבי חילבא, ובלע"ז פינגרי"גו: **אבל לא בעץ**. אף על פי שטעם עצו ופריו שוה, אין העץ מצטרף עם הפרי לאסור יין של חולין, לפי שאין העץ קדוש בתרומה. אבל שביעית וכלאים והקדש אף העץ אסור. והעץ של תלתן ביין, נותן טעם לשבח הוא:

ו. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ חֲבִילֵי תִלְתָּן בְּכִלְאֵי הַכֶּרֶם, יְדַלְּקוּ. הָיוּ לוֹ חֲבִילֵי תִלְתָּן שֶׁל טֶבֶל, כּוֹתֵשׁ וּמְחַשֵּׁב כַּמָּה זֶרַע יֶשׁ בָּהֶם, וּמַפְרִישׁ אֶת הַזֶּרַע, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ אֶת הָעֵץ. אִם הִפְרִישׁ, לֹא יֹאמַר אֶכְתּוֹשׁ וְאֶטּוֹל אֶת הָעֵץ וְאֶתֵּן אֶת הַזֶּרַע, אֶלָּא נוֹתֵן הָעֵץ עִם הַזֶּרַע:

ברטנורה (ו) **ידלקו**. שאף העץ נאסר וכלאי הכרם טעונים שריפה דכתיב (דברים כב) פן תקדש המלאה, פן תוקד אש: **ומחשב כמה זרע יש בהן**. דתרומה ניטלת במחשבה ובאומד הדעת: **ואינו צריך להפריש את העץ**. ואף על פי שטעם עצו ופריו שוין: **ואם הפריש**. קודם כתישה, אינו יכול לכתוש ולהפריש מן הזרע וישאר העץ לעצמו, דכיון שקרא עליו שם תרומה צריך ליתנו לכהן:

ז. זֵיתֵי חֻלִּין שֶׁכְּבָשָׁן עִם זֵיתֵי תְרוּמָה, פְּצוּעֵי חֻלִּין עִם פְּצוּעֵי תְרוּמָה, פְּצוּעֵי חֻלִּין עִם שְׁלֵמֵי תְרוּמָה, אוֹ בְּמֵי תְרוּמָה, אָסוּר. אֲבָל שְׁלֵמֵי חֻלִּין עִם פְּצוּעֵי תְרוּמָה, מֻתָּר:

ברטנורה (ז) **שכבשן עם זיתי תרומה**. דרך זיתים לכבשן במים ובמלח, וכשזיתי חולין פצועין דהיינו כתושים או מרוסקים בולעים מזיתי תרומה אף אם זיתי תרומה הם שלימים. ואף אם כבשן במים שנכבשו בהן זיתי תרומה אסור: **אבל שלימי חולין**. כשזיתי חולין שלימים אף אם כבשן עם זיתי [תרומה] פצועין אין בולעין מהם:

ח. דָּג טָמֵא שֶׁכְּבָשׁוֹ עִם דָּג טָהוֹר, כָּל גָּרֵב שֶׁהוּא מַחֲזִיק סָאתַיִם, אִם יֶשׁ בּוֹ מִשְׁקַל עֲשָׂרָה זוּז בִּיהוּדָה שֶׁהֵם חֲמִשָּׁה סְלָעִים בַּגָּלִיל דָּג טָמֵא, צִירוֹ אָסוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, רְבִיעִית בְּסָאתַיִם. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֶחָד מִשִּׁשָּׁה עָשָׂר בּוֹ:

ברטנורה (ח) **גרב**. חבית: **כל גרב שהוא מחזיק סאתים**. אם נכבש דג טמא עם הרבה דגים טהורים בתוך חבית, והחבית מחזיק סאתים, ויש מציר דג טמא משקל עשרה זוזים של יהודה, שהם חמשה סלעים של גליל, וכל השאר ציר דג טהור, שנמצא ציר של דג טמא אחד מתשע מאות וששים של דג טהור, אסור. ואם היה הציר של דג טמא פחות מכן מותר: **ר' יהודה אומר רביעית לסאתים**. כשיהיה רביעית לוג של ציר טמא בתוך סאתים של טהור אסור הכל. פחות מכן מותר. ושיעור זה הוא קרוב למאתים. ואף על גב דר' יהודה סבר מין במינו לא בטיל, שאני ציר דזיעה בעלמא הוא ואין איסורו אלא מדרבנן

לכך אמר ר' יהודה דבטל בקרוב למאתים: **ורבי יוסי אומר**. דבטל בששה עשר. והלכתא דציר בטל ביותר מאלף, אם יש יותר מאלף מדג טהור ואחד מדג טמא הכל מותר, ואם לאו הכל אסור:

ט. חֲגָבִים טְמֵאִים שֶׁנִּכְבְּשׁוּ עִם חֲגָבִים טְהוֹרִים, לֹא פָסְלוּ אֶת צִירָם. הֵעִיד רַבִּי צָדוֹק עַל צִיר חֲגָבִים טְמֵאִים, שֶׁהוּא טָהוֹר:

ברטנורה (ט) **לא פסלו את צירן**. דהקילו בציר של חגבים טמאים שאינו אוסר, מפני שאין להם דם ואינו אלא לחלוחית בעלמא: **שהוא טהור**. לא מבעיא דאינו אוסר את תערובתו אלא הוא עצמו טהור. והלכה כעדותו של ר' צדוק:

י. כָּל הַנִּכְבָּשִׁים זֶה עִם זֶה, מֻתָּרִים, אֶלָּא עִם הַחֲסִית. חֲסִית שֶׁל חֻלִּין עִם חֲסִית שֶׁל תְּרוּמָה, יָרָק שֶׁל חֻלִּין עִם חֲסִית שֶׁל תְּרוּמָה, אָסוּר. אֲבָל חֲסִית שֶׁל חֻלִּין עִם יָרָק שֶׁל תְּרוּמָה, מֻתָּר:

ברטנורה (י) **כל הנכבשים זה עם זה**. ירקות חולין שנכבשו עם ירקות של תרומה אין התרומה אוסרת את החולין: **חוץ מן החסית**. שום ולוף ובצל וכרתי קרויים חסית. דאגב חורפייהו יהבי טעמא בכל מידי דנכבשין עמהן, וכשהן של תרומה אוסרים בין ירק בין חסית של חולין, ושאר ירקות של תרומה אינן אוסרים כשהן נכבשים, אבל מבושלים או נשלקים אוסרים:

יא. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, כָּל הַנִּשְׁלָקִים עִם הַתְּרָדִים, אֲסוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נוֹתְנִין אֶת הַטַּעַם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כְּרוּב שֶׁל שִׁקְיָא עִם כְּרוּב שֶׁל בַּעַל, אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בוֹלֵעַ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, כָּל הַמִּתְבַּשְּׁלִין זֶה עִם זֶה, מֻתָּרִים, אֶלָּא עִם הַבָּשָׂר. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר, הַכָּבֵד אוֹסֶרֶת וְאֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא פּוֹלֶטֶת וְאֵינָהּ בּוֹלַעַת:

ברטנורה (יא) ר' יוסי אומר כל הנשלקים עם התרדים אסורים. רבי יוסי פליג אתנא קמא וסבר דכל שאר ירקות אינן אוסרים אפילו נשלקים, חוץ מן התרדים של איסור כגון של תרומה ושל כלאי הכרם שהן נותנים טעם בשליקתן: **כרוב של שקיא**. הגדל בארץ יבשה שצריך להשקותה, אם [שלקו] עם כרוב של תרומה הגדל בארץ לחה שאין צריך להשקותה, אסור, דשל שקיא מחמת יבשותו הוא בולע: **רבי עקיבא אומר**. כל איסור והיתר המתבשלים זה עם זה והם מין אחד מותרים, שאין נותנים טעם זה בזה, חוץ מבשר איסור והיתר שנתבשלו יחד דאסור. ולית הלכתא כחד מהנך תנאי אלא כתנא קמא בלבד, דאמר כל הנכבשים מותרים חוץ מן החסיות, אבל מבושלים או שלוקים כולן אוסרים: **הכבד אוסרת**. כבד של טריפה שבישלה עם היתר, אוסרת כל המתבשל עמה: **ואינה נאסרת**. אם נתבשלה עם דבר איסור, דמתוך שהיא טרודה לפלוט תדיר ריבוי דם שבה, לא בלעה. והלכתא, כבד שנתבשלה אפילו היא של היתר אסור לאכלה, ואוסרת

כל מה שנתבשל עמה לפי שהיא מלאה דם ופולטת וחוזרת ובולעת מהדם שפלטה ואין לה תקנה בבישול, אלא אם כן הבהבה באור תחילה יפה, וכן נהגו העם:

יב. בֵּיצָה שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה בְּתַבְלִין אֲסוּרִין, אֲפִלּוּ חֶלְמוֹן שֶׁלָּהּ, אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בּוֹלֵעַ. מֵי שְׁלָקוֹת וּמֵי כְבָשִׁים שֶׁל תְּרוּמָה, אֲסוּרִים לַזָּרִים:

ברטנורה (**יב**) **בתבלים אסורים**. כגון תבלין של תרומה או של ערלה וכלאי הכרם: **אפילו חלמון**. האודם של ביצה שהוא מבפנים, וכל שכן החלבון שהוא מבחוץ: **מי כבשים ומי שלקות**. שנכבשו או נשלקו בהן תרומה, אסורים לזרים:

גמרא ברכות דף סג ע"ב

וְעוֹד פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה בְּכָבוֹד תּוֹרָה וְדָרַשׁ. (דברים כז) הַסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ לְעָם. וְכִי אוֹתוֹ הַיּוֹם נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל וַהֲלֹא אוֹתוֹ יוֹם סוֹף אַרְבָּעִים שָׁנָה הָיָה? אֶלָּא לְלַמֶּדְךָ שֶׁחֲבִיבָה תּוֹרָה עַל לוֹמְדֶיהָ בְּכָל יוֹם וְיוֹם כַּיּוֹם שֶׁנִּתְּנָה מֵהַר סִינַי. אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא. אִישׁ כְּפַר עַכּוֹ: תֵּדַע שֶׁהֲרֵי אָדָם קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית וְעֶרֶב אֶחָד אֵינוֹ קוֹרֵא דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁלֹּא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע מֵעוֹלָם. הַסְכֵּת עֲשׂוֹ כְּתוֹת כְּתוֹת וְעִסְקוּ בַּתּוֹרָה לְפִי שֶׁאֵין הַתּוֹרָה נִקְנֵית אֶלָּא בַּחֲבוּרָה. כִּדְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַאי כְּתִיב (ירמיה ג) חֶרֶב אֶל הַבַּדִּים וְנוֹאָלוּ חֶרֶב עַל שׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁיּוֹשְׁבִים בַּד בְּבַד וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמְּטַפְּשִׁים. כְּתִיב הָכָא וְנוֹאָלוּ וּכְתִיב הָתָם (במדבר יב) אֲשֶׁר נוֹאַלְנוּ. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁחוֹטְאִים שֶׁנֶּאֱמַר וַאֲשֶׁר חָטָאנוּ וְאִי בָּעֵית אֵימָא מֵהָכָא (ישעיה יט) נוֹאֲלוּ שָׂרֵי צוֹעַן. דָּבָר אַחֵר: הַסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל, כַּתְּתוּ עַצְמְכֶם עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה כְּדְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מְנַיִן שֶׁאֵין דִּבְרֵי תּוֹרָה מִתְקַיְּמִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁמֵּמִית עַצְמוֹ עֲלֵיהֶם: שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יט) זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל:

רש"י **הסכת עשו כתות כתות**. דריש הם כמו עשו: **כתתו עצמכם**. ודרשו נמי הס כמו עשה עשו עצמכם ככתותים להצטער על דברי תורה: **זאת התורה**. היכן מצויה באדם שימות באהלי תורה:

זוהר וילך דף רפד ע"א

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח (ישעיה כד) מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִירוֹת שָׁמַעְנוּ צְבִי לַצַּדִּיק וְגוֹמֵר. וַוי לוֹן לִבְנֵי נָשָׁא לְאִנּוּן דְּלָא מַשְׁגִּיחִין וְלָא מִשְׁתַּדְּלִין בִּיקָרָא דְּמָארֵיהוֹן וְלָא מִסְתַּכְּלִין בְּקֻדְשָׁה עִלָּאָה לְאִתְקַדָּשָׁא בְּהַאי עָלְמָא לְמֶהֱוֵי קַדִּישִׁין בְּעָלְמָא דְּאָתֵי. מִכְּנַף הָאָרֶץ. דָּא כְּסוּתָא עִלָּאָה קַדִּישָׁא. זְמִירוֹת שָׁמַעְנוּ כְּמָה דְּאָמַר (איוב לה) נוֹתֵן זְמִירוֹת בַּלָּיְלָה זְמִירוֹת תִּשְׁבָּחָן דְּכֻנֶּסֶת יִשְׂרָאֵל קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בַּלֵּילָה בְּזִמְנָא דְּאִיהִי אִזְדַּמְנָא וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (ס"א אִזְדַּוְּגָא דִּשְׁכִיחָא) וּשְׁכִיחָא לְשַׁבְּחָא לֵיהּ לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (כַּלֵּילָה כְּזִמְנָא דְּאִיהִי אִזְדַּוְּגָא)

מִשְׁתַּעְשֵׁע עִם צַדִּיקַיָּא בְּגִנְתָּא דְּעֵדֶן וְאֵימָתַי מִפַּלְגוּת לֵילְיָא וַאֲילָךְ וּכְדֵין זְמִירוֹת שְׁמַעְנוּ (כַּלֵּילָה) תֶּשְׁבָּחָן וּזְמִירוֹת כְּמָה דְּאָמַר (ויקרא כה) לֹא תִזְמוֹר וּכְתִיב (ישעיה כה) זְמִיר עָרִיצִים יַעֲנֶה אַעֲקִרוּתָא מֵאַתְרֵיהוֹ כָּל אִנּוּן תַּקִּיפִין דְּהָא כַּד עַיִל לֵילְיָא כַּמָּה עָרִיצִים גַּרְדִּינֵי נְמוּסִין שְׁכִיחִין בְּעָלְמָא אָזְלִין וְשַׁטְיָן בְּעָלְמָא לְקַטְרְנָא מִפַּלְגוּת לֵילְיָא וַאֲילָךְ אִתְעָר רוּחָא חָדָא וְאַעֲקַר לְכֻלְּהוּ מֵאַתְרֵיהוֹ וְאַעֲבַר לוֹן דְּלָא יִשְׁלְטוּן זְמִירוֹת שְׁמַעְנוּ תֶּשְׁבָּחָן דִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בַּלֵּילָה וְכָל דָּא לְמָה צְבִי לַצַּדִּיק לְאַזְדַּוְּגָא בְּזִוּוּגָא חָדָא לְקַדָּשָׁה דְּקַדָּשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּלְאִתְקַדְּשָׁא בְּקַדָּשָׁה חָדָא וְאוֹמֵר רְזִי לִי רְזִי לִי דָּא הוּא רָזָא עִלָּאָה דָּא הוּא רָזָא קַדִּישָׁא אֲבָל אוֹי לִי עַל דָּרָא וְעַל עָלְמָא בּוֹגְדִים בָּגְדוּ דְּכֻלְּהוּ מְשַׁקְּרָן בֵּיהּ. מְשַׁקְּרָן בְּהוּ בְּגַרְמַיְהוּ וְלָא דִּי דְּמְשַׁקְּרָן בְּגַרְמַיְהוּ (מַמָּשׁ) אֶלָּא אִנּוּן בְּנִין דְּאוֹלִידוּ מִתְשַׁקְּרָן בְּהַהוּא שִׁקְרָא דְּלְהוֹן וְאִשְׁתַּכָּחוּ פְּגִימִין לְעֵילָּא וְתַתָּא כֵּיוָן דְּאִסְתַּכַּל יְשַׁעְיָהוּ בְּהַאי כָּנִישׁ לְאִנּוּן דָּחֲלִין חַטָּאָה וְאוֹלִיף לוֹן אוֹרַח קַדִּישָׁא לְאִתְקַדָּשָׁא בְּקֻדָּשָׁה דְּמַלְכָּא וּלְאִשְׁתַּכָּחָא בָּנַיְהוּ קַדִּישִׁין כֵּיוָן דְּאִתְקַדָּשׁוּ אִלֵּין אִנּוּן בְּנִין דְּאוֹלִידוּ אִקְרוּן עַל שְׁמֵיהּ. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (ישעיה ח) הִנֵּה אָנֹכִי וְהַיְלָדִים אֲשֶׁר נָתַן לִי ה' לְאוֹתוֹת וּלְמוֹפְתִים בְּיִשְׂרָאֵל דִּפְרִישָׁן מִשְּׁאָר עַמִּין:

תרגום הזוהר רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח. מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִירוֹת שָׁמַעְנוּ צְבִי לַצַּדִּיק וְאָמַר רְזִי לִי רְזִי לִי אוֹי לִי בּוֹגְדִים בָּגָדוּ וְגוֹ'. אוֹי לָהֶם לִבְנֵי אָדָם שֶׁהֵם אֵינָם מַשְׂגִּיחִים וְאֵינָם עוֹסְקִים בְּכָבוֹד אֲדוֹנָם, וְאֵינָם מִסְתַּכְּלִים בַּקְּדֻשָּׁה הָעֶלְיוֹנָה, לְהִתְקַדֵּשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה, לִהְיוֹת קְדוֹשִׁים בָּעוֹלָם הַבָּא. מִכְּנַף הָאָרֶץ, זֶהוּ כְּסוּת עֶלְיוֹנָה הַקְּדוֹשָׁה, זְמִירוֹת שָׁמַעְנוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר נוֹתֵן זְמִירוֹת בַּלַּיְלָה, דְּהַיְנוּ הַזְּמִירוֹת וְהַתִּשְׁבָּחוֹת שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בַּלַּיְלָה. בַּלַּיְלָה, פְּרוּשׁוֹ, בַּזְּמַן שֶׁהִיא מוּכָנֶת וְנִמְצֵאת לְשַׁבֵּחַ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמִשְׁתַּעְשַׁעַת עִם הַצַּדִּיקִים בְּגַן עֵדֶן. וּמָתַי, הִיא מוּכָנֶת לְשַׁבֵּחַ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. הוּא מֵחֲצוֹת לַיְלָה וְהָלְאָה. וְאָז זְמִירוֹת שָׁמַעְנוּ. דְּהַיְנוּ תִּשְׁבָּחוֹת. וּזְמִירוֹת, פְּרוּשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, לֹא תִזְמוֹר. וְכֵן כָּתוּב, זְמִיר עָרִיצִים יַעֲנֶה. שֶׁפְּרוּשׁוֹ, עֲקִירַת כָּל אֵלּוּ הֶעָרִיצִים מִמְּקוֹמָם. כִּי כְּשֶׁהַלַּיְלָה נִכְנָס כַּמָּה עָרִיצִים חוֹקְרֵי דִּין שְׁכִיחִים בָּעוֹלָם, הוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים בָּעוֹלָם לְקַטְרֵג. מֵחֲצוֹת לַיְלָה וְהָלְאָה, נִתְעוֹרֵר רוּחַ אֶחָד וְעוֹקֵר אֶת כֻּלָּם מִמְּקוֹמָם וּמַעֲבִירָם שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ. זְמִירוֹת שָׁמַעְנוּ, הַיְנוּ תִּשְׁבָּחוֹת שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּלַּיְלָה. וְכָל זֶה לָמָּה, צְבִי לַצַּדִּיק, לְהִזְדַּוֵּג בְּזִוּוּג אֶחָד עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּלְהִתְקַדֵּשׁ עִמּוֹ בִּקְדֻשָּׁה אַחַת. וְאוֹמֵר רְזִי לִי רְזִי לִי זֶה הוּא סוֹד עֶלְיוֹן, כִּי רָז פְּרוּשׁוֹ סוֹד. רְזִי לִי הַב', זֶהוּ לְהַמְשִׁיךְ רוּחַ קָדוֹשׁ. אֲבָל אוֹי לִי עַל הַדּוֹר וְעַל הָעוֹלָם בּוֹגְדִים בָּגָדוּ. שֶׁכֻּלָּם מְשַׁקְּרִים בּוֹ דְּהַיְנוּ שֶׁמַּכְחִישִׁים הַשְׂגָּחָה הָעֶלְיוֹנָה מְשַׁקְּרִים בְּעַצְמָם, שֶׁאֵינָם מִתְקַדְּשִׁים בִּשְׁעַת הַזִּוּוּג, וְלֹא דַּי שֶׁמְּשַׁקְּרִים בְּעַצְמָם, אֶלָּא הַבָּנִים שֶׁמּוֹלִידִים יִהְיוּ מְשַׁקְּרִים מֵחֲמַת הַשֶּׁקֶר שֶׁלָּהֶם שֶׁבְּעֵת הַזִּוּוּג, שֶׁהָיָה

בְּלִי קְדֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה, וְנִמְצָאִים פְּגוּמִים לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. כֵּיוָן שֶׁנִּסְתַּכֵּל יְשַׁעְיָהוּ בָּזֶה, קִבֵּץ כָּל יִרְאֵי חֵטְא, וְלִמֵּד אוֹתָם דֶּרֶךְ הַקָּדוֹשׁ אֵיךְ לְהִתְקַדֵּשׁ בִּקְדֻשַּׁת הַמֶּלֶךְ, בִּשְׁעַת הַזִּוּוּג, כְּדֵי שֶׁבְּנֵיהֶם יִהְיוּ קְדוֹשִׁים. כֵּיוָן שֶׁאֵלּוּ נִתְקַדְּשׁוּ, נִקְרְאוּ הַבָּנִים שֶׁהוֹלִידוּ עַל שְׁמוֹ. זֶה שֶׁאָמַר, הִנֵּה אָנֹכִי וְהַיְלָדִים אֲשֶׁר נָתַן לִי ה' לְאוֹתוֹת וּלְמוֹפְתִים בְּיִשְׂרָאֵל. דְּהַיְנוּ שֶׁנִּבְדָּלִים מִשְּׁאָר הָעַמִּים.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ו

א. מַיִם שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם נַעֲשָׂה מֵהֶן מְלָאכָה אוֹ לֹא נַעֲשָׂה אִם יֵשׁ בָּהֶן כְּשִׁעוּר אוֹ שֶׁאֵין בָּהֶן אִם הֵן טְהוֹרִין אוֹ טְמֵאִים סָפֵק נָטַל יָדָיו סָפֵק לֹא נָטַל יָדָיו סְפֵקוֹ טָהוֹר שֶׁכָּל סָפֵק שֶׁבְּטָהֳרַת יָדַיִם טָהוֹר: **ב**. מַיִם הָרִאשׁוֹנִים צָרִיךְ שֶׁיַּגְבִּיהַּ יָדָיו לְמַעְלָה עַד שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מַיִם חוּץ לַפֶּרֶק וְיַחְזְרוּ וִיטַמְּאוּ אֶת הַיָּדַיִם. וְאַחֲרוֹנִים צָרִיךְ שֶׁיַּשְׁפִּיל יָדָיו לְמַטָּה כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא כָּל כֹּחַ הַמֶּלַח מֵעַל יָדָיו. מַיִם רִאשׁוֹנִים נוֹטְלִים בֵּין עַל גַּבֵּי כְּלִי בֵּין עַל גַּבֵּי קַרְקַע. וְאַחֲרוֹנִים אֵינָן נִטָּלִין אֶלָּא עַל גַּבֵּי כְּלִי. מַיִם רִאשׁוֹנִים נִטָּלִין בֵּין בְּחַמֵּי הָאוֹר בֵּין בְּצוֹנָן. אַחֲרוֹנִים אֵין נִטָּלִין בְּחַמִּין. וְהוּא שֶׁהָיוּ חַמִּין שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בָּהֶן מִפְּנֵי שֶׁאֵין מַעֲבִירִין אֶת הַזֵּהָמָא שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁפְשֵׁף בָּהֶן, אֲבָל הָיוּ פּוֹשְׁרִין נוֹטְלִין מֵהֶן בָּאַחֲרוֹנָה:

מוסר

שערי תשובה דף לא עב

הַמִּתְחַבֵּר לָרָשָׁע וְלֹא דַּיּוֹ אֲשֶׁר לֹא יוֹכִיחֶנּוּ בְּשֶׁבֶט פִּיו וְהַרְחֵק לֹא יַרְחִיקֶנּוּ, אֲבָל כְּמוֹ חָבֵר יַקְרִיבֶנּוּ וְנֶאֱמַר (דה"ב ב) בְּהִתְחַבֶּרְךָ לָרָשָׁע פָּרֹץ ה' אֶת מַעֲשֶׂיךָ. וְהַצַּדִּיקִים מָאוֹס יִמְאָסוּ אֶת הָרָשָׁע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים טו) נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: לֹא לְחִנָּם הָלַךְ זַרְזִיר אֵצֶל עוֹרֵב, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִינוֹ. וְאָמַר: כָּל עוֹף לְמִינוֹ יִשְׁכֹּן וּבֶן אָדָם לְדוֹמֶה לוֹ. וְאָמְרוּ: אָסוּר לְהִסְתַּכֵּל בִּדְמוּת אָדָם רָשָׁע, שֶׁנֶּאֱמַר (מ"ב ג) לוּלֵא פְּנֵי יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲנִי נוֹשֵׂא אִם אַבִּיט אֵלֶיךָ וְאִם אֶרְאֶךָּ. וְאָמְרוּ: כָּל הַמִּסְתַּכֵּל בִּדְמוּת אָדָם רָשָׁע עֵינָיו כֵּהוֹת לְעֵת זִקְנָתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כז) וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאוֹת. מִפְּנֵי שֶׁהִסְתַּכֵּל בִּדְמוּת עֵשָׂו אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה מַכִּיר מַעֲבָדָיו כִּי הָיָה עֵשָׂו מִסְתִּיר מַעֲשָׂיו כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כט) וְהָיָה בְּמַחְשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם. וּכְבָר הִקְדַּמְנוּ לְהוֹדִיעֲךָ בָּאֵר הֵיטֵב כִּי רַבּוּ דַּרְכֵי מָוֶת הַנִּמְצָאִים אֶל הַמִּתְחַבֵּר לָרָשָׁע, ה' יַצִּילֵנוּ:

האזינו יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ז) **שני** זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם בִּינוּ שְׁנוֹת דֹּור וָדֹור שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ: אִדְּכַר יוֹמִין דְּמִן עָלְמָא אִסְתַּכַּל בִּשְׁנֵי דַר וְדַר שְׁאַל אֲבוּךְ וְיִחַוִּי לָךְ סָבָיךְ וְיֵימְרוּן לָךְ:

רש"י זכר ימות עולם. מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו: בינו שנות דר ודר. דור אנוש שהציף עליהם מי אוקינוס ודור המבול ששטפם. דבר אחר לא נתתם לבבכם על שעבר. בינו שנות דר ודר להכיר להבא שיש בידו להטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא: שאל אביך. אלו הנביאים שנקראים אבות, כמו שנאמר באליהו (מלכים ב' ב, יב) אבי אבי רכב ישראל: זקניך. אלו החכמים: ויאמרו לך. הראשונות:

(ח) בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבֻלֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: בְּאַחֲסָנָא עִלָּאָה עַמְמַיָּא בְּפָרְשׁוּתֵהּ בְּנֵי אֲנָשָׁא קַיִּים תְּחוּמֵי עַמְמַיָּא לְמִנְיַן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקדוש ברוך הוא למכעיסיו את חלק נחלתן הציפן ושטפם: בהפרידו בני אדם. כשהפיץ דור הפלגה היה בידו להעבירם מן העולם ולא עשה כן, אלא יצב גבלת עמים קימם ולא אבדם: למספר בני ישראל. בשביל מספר בני ישראל שעתידים לצאת מבני שם, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב גבולות עמים שבעים לשון:

(ט) כִּי חֵלֶק יְהוָה עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ: אֲרֵי חֻלָקָא דַיְיָ עַמֵּהּ יַעֲקֹב עֲדַב אַחֲסַנְתֵּהּ:

רש"י כי חלק ה' עמו. למה כל זאת, לפי שהיה חלקו כבוש ביניהם ועתיד לצאת. ומי הוא חלקו, עמו. ומי הוא עמו יעקב חבל נחלתו. והוא השלישי באבות, המשלש בשלש זכיות, זכות אבי אביו וזכות אביו וזכותו, הרי שלשה, כחבל הזה שהוא עשוי בשלשה גדילים והוא ובניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם, ולא עשו בן יצחק:

(י) יְמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתֹהוּ יְלֵל יְשִׁמֹן יְסֹבְבֶנְהוּ יְבוֹנְנֵהוּ יִצְּרֶנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ: סַפְּיק צָרְכֵּיהוֹן בְּאַרְעָא מַדְבְּרָא וּבֵית צַחֲנָא אֲתַר דִּי לֵית מַיָּא אַשְׁרְנוּן סְחוֹר סְחוֹר לִשְׁכְנְתֵּהּ אַלֲפִנוּן פְּתָגֲמֵי אוֹרַיְתָא נְטָרִנוּן כְּבָבַת עֵינֵיהוֹן:

רש"י ימצאהו בארץ מדבר. אותם מצא לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועלו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר (לקמן לג, ב) וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן: ובתהו יליל ישימן. ארץ ציה ושממה, מקום יללת תנינים ובנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה היאך נצא למדברות מקום ציה ושממון, כענין שנאמר (ירמיה ב, ב) לכתך אחרי במדבר: יסובבנהו. שם סבבם והקיפם בעננים וסבבם בדגלים לארבע רוחות וסבבן בתחתית ההר, שכפהו עליהם כגגית: יבוננהו. שם בתורה ובינה: יצרנהו. מנחש שרף ועקרב ומן האמות: כאישון עינו. הוא השחור שבעין, שהמאור יוצא המנו. ואונקלוס תרגם ימצאהו יספיקהו כל צרכו במדבר, כמו (במדבר

יא, כב) ומצא להם, (יהושע יז, טז) לא ימצא לנו ההר: יסבבנהו. אשרינון סחור לשכינתיה, אהל מועד באמצע וארבעה דגלים לארבע רוחות:

נביאים - שמואל ב - פרק כב

(ז) בַּצַּר לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל אֱלֹהַי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מֵהֵיכָלוֹ קוֹלִי וְשַׁוְעָתִי בְּאָזְנָיו: אָמַר דָּוִד כִּד עָקָא לִי אֲנָא מְצַלֵּי קֳדָם יְיָ וּקְדָם אֱלָהִי אֲנָא מִתְחַנַּן וּמְקַבֵּל מֵהֵיכְלֵהּ צְלוֹתִי וּבָעוּתִי קֳדָמוֹהִי מְתְעַבְּדָא: (ח) (ותגעש) וַיִּתְגָּעֲשׁ וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ וַיִּתְגָּעֲשׁוּ כִּי חָרָה לוֹ: וְאִתְרְגִיפַת וְאִתְרְגִישַׁת אַרְעָא שַׁכְלוּלֵי שְׁמַיָּא זָעוּ וְאִתְרְכִינוּ אֲרֵי תְקֵף רוּגְזֵהּ:

רש"י **ויתגעש ותרעש** . לא על נסים שאירעוהו נאמר , אלא על נסים שנעשו לישראל , וראש המקרא מחובר על סופו : **כי חרה לו** . 'כי' משמש כאן בלשון 'כאשר' , וכן פתרונו , וכשחרה לו מפני מכעיסיו , נתגעשה ונתרעשה הארץ , ומוסדות השמים רגזו ורעשו :

(ט) עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו תֹּאכֵל גֶּחָלִים בָּעֲרוּ מִמֶּנּוּ: סְלִיק זְדוֹנֵי דְפַרְעֹה רַשִּׁיעָא כִּתְנָנָא קֳדָמוֹהִי בְּכֵן שְׁלַח רוּגְזֵיהּ כְּאֶשָׁא בָּעֲרָא דְמִן קֳדָמוֹהִי מְשֵׁיצָאָה מְזוֹפִיתֵיהּ כְּגוּמְרִין דְּנוּר דְּלִקָא מֵימְרֵהּ:

רש"י **עלה עשן באפו** . כן דרך הכועס , יוצא עשן מנחיריו , וכן (תהלים יח ט) : **עלה עשן באפו** . וזהו כל לשון חרון אף , שהאף נוחר ומעלה הבל : **ואש מפיו תאכל** . מגזרת דבר פיו , תאכל אש ברשעים :

(י) וַיֵּט שָׁמַיִם וַיֵּרֶד וַעֲרָפֶל תַּחַת רַגְלָיו: וְאַרְכִּין שְׁמַיָּא וְאִתְגְּלֵי יְקָרֵיהּ וַעֲנַן אֲמִיטָתָא כְּבַשׁ קֳדָמוֹהִי:

רש"י **ויט שמים** . להנקם מאויביו , ממצרים ומפרעה :

כתובים - תהילים - פרק מו

(ז) הָמוּ גוֹיִם מָטוּ מַמְלָכוֹת נָתַן בְּקוֹלוֹ תָּמוּג אָרֶץ: בְּמִתַּן אוֹרַיְתָא לְעַמֵּיהּ אִתְרְגַשׁוּ עַמְמַיָּא אִזְדְּעָזְעוּ מַלְכָוָתָא כַּד אֲרִים קָלֵיהּ וְכַד יְהַב אוֹרַיְתָא לְעַמֵּיהּ אִתְמוֹגַגוּ יָתְבֵי אַרְעָא:

רש"י **המו גוים** . לשון הומה : **תמוג** . תמס , כן פתר מנחם (שמות טו) נמוגו כל יושבי כנען , וכן למוג לב (יחזקאל כא) , אבל דונש פתר אותם לשון הנעה וכן (שמואל א י"ד) ההמון נמוג וילך והלום וכן כלם :

(ח) יְהוָה צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה: מֵימְרָא דַיְיָ צְבָאוֹת בְּסַעֲדָנָא תְּקוֹף לָנָא אֱלָהָא דְיַעֲקֹב לְעָלְמִין: (ט) לְכוּ חֲזוּ מִפְעָלוֹת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂם שַׁמּוֹת בָּאָרֶץ: אֱזִילוּן חֲמוֹן עוֹבָדַיָּא דַיְיָ דְשַׁוִי צַדְיָן בְּרִשְׁעֵי אַרְעָא:

רש"י **אשר שם שמות** . אשר שם ארצות הגוים שממה :

(י) מַשְׁבִּית מִלְחָמוֹת עַד קְצֵה הָאָרֶץ קֶשֶׁת יְשַׁבֵּר וְקִצֵּץ חֲנִית עֲגָלוֹת יִשְׂרֹף בָּאֵשׁ: מְבַטֵּל קְרָבָא עַד סְיָפֵי אַרְעָא קַשְׁתָּא יְתַבַּר וְיִתְרַע מוּרְנִיתָא תְּרֵיסַיָּא עֲגִילִין יוֹקִיד בְּנוּרָא:

רש"י **משבית מלחמות** . מעלינו עד קצה הארץ שכל ארצו' הגוים יהיו עמנו בשלום . עגלות ישרף באש . רכבי מלחמות :

משנה מועד קטן פרק א

א. מַשְׁקִין בֵּית הַשִּׁלְחִין בַּמּוֹעֵד וּבַשְּׁבִיעִית, בֵּין מִמַּעְיָן שֶׁיָּצָא בַּתְּחִלָּה, בֵּין מִמַּעְיָן שֶׁלֹּא יָצָא בַּתְּחִלָּה. אֲבָל אֵין מַשְׁקִין לֹא מִמֵּי הַגְּשָׁמִים וְלֹא מִמֵּי הַקִּילוֹן. וְאֵין עוֹשִׁין עוּגִיּוֹת לְגָפְנִים:

ברטנורה (א) **משקין בית השלחין**. ארץ עיפה וצמאה למים. תרגום עיף ויגע, משלהי ולאי: **משקין במועד**. דדבר האבד מותר במועד. ושדה בית השלחין משעה שמתחיל להשקותה אם אינו משקה אותה תדיר מיד נאבד, כדתנן בסוף מתניתין [ג], זרעים שלא שתו לפני המועד לא ישקם במועד, דלא פסדי, אבל שתו לפני המועד ישקם במועד. ודוקא שדה לבן של תבואה שהיא שלחין משקין במועד, אבל שדה שלחין של אילן לא שרי במועד, דלא פסדי. ובשביעית שרי להשקות בין שדה בין השלחין בין שדה בית הבעל. ובית השלחין, משום מועד בלבד נקט לה: **שיצא בתחלה**. שיוצא עכשיו מתחלה. ואין חוששין הואיל וחדש הוא שמא יפלו גדותיו ואתי לתקן במועד ואיכא טרחא: **שלא יצא בתחלה**. שהוא ישן: **אבל לא ממי גשמים**. גזירה משום מי קילון. קילון הם מים של בור עמוק ובו מי גשמים מכונסים, דביה איכא טרחא יתירה לדלות: **עוגיות**. חריצים שעושים בעיקרי הזיתים ובעיקרי הגפנים כדי שימלאו מים:

ב. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, אֵין עוֹשִׁין אֶת הָאַמָּה בַּתְּחִלָּה בַּמּוֹעֵד וּבַשְּׁבִיעִית, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, עוֹשִׁין אֶת הָאַמָּה בַּתְּחִלָּה בַּשְּׁבִיעִית, וּמְתַקְּנִין אֶת הַמְקֻלְקָלוֹת בַּמּוֹעֵד. וּמְתַקְּנִין אֶת קִלְקוּלֵי הַמַּיִם שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְחוֹטְטִין אוֹתָן. וּמְתַקְּנִין אֶת הַדְּרָכִים וְאֶת הָרְחוֹבוֹת וְאֶת מְקֻוָּאוֹת הַמַּיִם, וְעוֹשִׁין כָּל צָרְכֵי הָרַבִּים, וּמְצַיְּנִין אֶת הַקְּבָרוֹת, וְיוֹצְאִין (אַף) עַל הַכִּלְאַיִם:

ברטנורה (ב) **האמה**. חריצים שעושים בקרקע שבהן המים הולכים סביב השדה ומשדה לשדה, קרויין אמה, לפי שהן רוחב אמה ברום אמה: **בתחילה**. אם לא היתה מעולם אין עושין אותה בתחלה במועד, משום טרחא: **ובשביעית**. מפני שנראה כחופר בקרקע בשביעית: **ומתקנים את המקולקלות**. אם נפל לתוכה עפר ואינה מקלחת, מתקנים אותה, אבל אין עושים אותה בתחלה במועד. והלכה כחמכים: **ומתקנים קלקולי המים**. מים המכונסים בגומות לשתות מהן: **וחוטטין**. מנקין ומנקרין ומוציאין מתוכן צרורות וקסמין ועפרורית שנפל בהן: **ומציינין**. עושין ציונין על הקברות. שהיו ממחין סיד ושופכין על הקבר, והוא סימן להולכי דרכים שלא יעברו במקום טומאה: **ויוצאין**. שלוחי

בית דין במועד לעיין השדות שנזרעו כלאים, לעקור אותם. לפי שנוטלין שכר על כך מתרומת הלשכה, ובימי המועד נשכרים בזול, מפני שהן בטלים:

ג. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, מוֹשְׁכִים אֶת הַמַּיִם מֵאִילָן לְאִילָן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַשְׁקֶה אֶת כָּל הַשָּׂדֶה. זְרָעִים שֶׁלֹּא שָׁתוּ לִפְנֵי הַמּוֹעֵד, לֹא יַשְׁקֵם בַּמּוֹעֵד. וַחֲכָמִים מַתִּירִין בָּזֶה וּבָזֶה:

ברטנורה (ג) **מושכים את המים**. שתחת אילן זה, לאילן אחר, דליכא טרחא. אבל לא ישקה כל השדה. ובשדה בית הבעל איירי, דלא פסדי, שמי גשמים מספיקין לו, אלא כשמשקין אותו הוי הרווחה טפי: **שלא שתו**. דלא פסדי: **בזה ובזה**. אפילו לא שתו ואפילו שדה הבעל, דמשום הרווחה שרו חכמים. והלכה כר' אליעזר בן יעקב, דסתם מתניתין משקין בית השלחים דלעיל כוותיה. ומיהו שדה לחה שהקרקע שלה כמו טיט מותר להשקותה במועד אפילו לרבי אליעזר בן יעקב, דכזרעים ששתו לפני המועד דמו:

ד. צָדִין אֶת הָאֵישׁוּת וְאֶת הָעַכְבָּרִים מִשְּׂדֵה הָאִילָן וּמִשְּׂדֵה הַלָּבָן, (שֶׁלֹּא) כְּדַרְכּוֹ, בַּמּוֹעֵד וּבַשְּׁבִיעִית. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, מִשְּׂדֵה הָאִילָן כְּדַרְכּוֹ, וּמִשְּׂדֵה הַלָּבָן שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ. וּמְקָרְין אֶת הַפִּרְצָה בַּמּוֹעֵד, וּבַשְּׁבִיעִית בּוֹנֶה כְּדַרְכּוֹ:

ברטנורה (ד) **האישות**. תנשמת. והיא בריה שאין לה עינים. ומפסדת את השדות: **ומשדה הלבן**. שחורשין וזורעין אותו לתבואה ואין בו אילנות: **בשדה האילן כדרכו**. דמפסדי טפי, ולהפסד מרובה חששו. לפיכך חופר גומא כדרכו ותולה בה מצודה: **שלא כדרכו**. נועץ שפוד בקרקע בחוזק ומנענע אילך ואילך ומוציא, ונמצאת גומא נעשית מאיליה. אבל לא על ידי חפירה. והלכה כחכמים. ובשדה לבן הסמוכה לשדה אילן, חופר כדרכו, שמא יצאו משדה לבן ויחריבו האילנות: **ומקרין את הפרצה**. מסדרין את האבנים זו על זו כדרך בנין, ואינו טח בטיט. ובפירצה של גינה מיירי. אבל כותל חצר שנפל, בונה כדרכו, מפני הגנבים:

ה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, רוֹאִין אֶת הַנִּגְעִים בַּתְּחִלָּה לְהָקֵל, אֲבָל לֹא לְהַחְמִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא לְהָקֵל וְלֹא לְהַחְמִיר. וְעוֹד אָמַר רַבִּי מֵאִיר, מְלַקֵּט אָדָם עַצְמוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁשִּׂמְחָה הִיא לוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵבֶל הִיא לוֹ. לֹא יְעוֹרֵר אָדָם עַל מֵתוֹ וְלֹא יַסְפִּידֶנּוּ קֹדֶם לֶרֶגֶל שְׁלֹשִׁים יוֹם:

ברטנורה (ה) **רואין את הנגעים במועד להקל**. שאם טהור הוא, אומר לו הכהן טהור אתה, ששמחה היא לו: **אבל לא להחמיר**. שאם טמא הוא, ישתוק, ולא יטמאנו ויצריכנו לצאת חוץ למחנה: **לא להקל ולא להחמיר**. מתוך שנזקק לראותו אם הוא טהור כדי להקל עליו, הוא נזקק להחמיר שאם הוא טמא צריך לומר לו טמא אתה, כדכתיב (ויקרא יג) לטהרו או לטמאו, שאין כהן רשאי לשתוק, ומוטב לו שלא יראהו הכהן כלל: **מלקט**

אדם עצמות אביו ואמו. במועד, כדי לקברם במקום הגון: **ששמחה היא לו**. כשרואה אותם [שקוברן בקברי אבותיו]. ואין הלכה כר מאיר בשתיהן: **לא יערער על מתו**. לא יביא ספדן לערער על מתו שמת זה ימים רבים, לחזור על קרובי המת כדרך שחוזר הספדן שצועק ואומר בואו בכו עמי כל מרי לב, ומי שלבו דוה עליו הולך ומספיד על קרובו: **ולא יספידנו**. לא ישכור ספדן על מתו שמת לו באותה שעה: **קודם לרגל ל' יום**. תמיד. דאמרי טעמא בגמרא, שדרך בני אדם לכנוס מעות לצורך הרגל קודם לרגל שלשים יום מכי שמע שדורשים בהלכות הרגל, ושמא יתן המעות שכנס לצורך הרגל לספדן, וימנע משמחת הרגל. ואית דאמרי, שאין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שלשים יום אחר הספדו:

ו. אֵין חוֹפְרִין כּוּכִין וּקְבָרוֹת בַּמּוֹעֵד, אֲבָל מְחַנְּכִים אֶת הַכּוּכִין בַּמּוֹעֵד. וְעוֹשִׂין נִבְרֶכֶת בַּמּוֹעֵד, וְאָרוֹן עִם הַמֵּת בָּחָצֵר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ עִמּוֹ נָסָרִים:

ברטנורה (ו) אין חופרין כוכין וקברות במועד. להקבר בו מת שימות לאחר המועד. כוכין, במערה שתחת הקרקע. וקברות, בבנין: **אבל מחנכין**. שאם היה ארוך, מקצרו. ואם היה קצר, מאריך ומרחיב בו: **נברכת**. של כובסין מקום מתוקן לכבס בו הבגדים, ולית ביה טרחא כולי האי: **וארון עם המת בחצר**. שמת שם, מותר לנסר הנסרים ולעשות לו ארון. אבל בחצר אחרת לא, שלא יאמרו מלאכה אחרת הוא עושה. ולא שנו אלא באדם שאינו מפורסם, אבל אדם מפורסם עושין לו ארון ואפילו בשוק. ולדידן שאנו מתי מספר, כל אדם הוי מפורסם: **רבי יהודה אוסר**. להביא עצים לעשות נסרים בתחלה לצורך הארון אלא אם כן מונסרות קודם יום טוב. ואין הלכה כר' יהודה:

ז. אֵין נוֹשְׂאִין נָשִׁים בַּמּוֹעֵד, לֹא בְּתוּלוֹת, וְלֹא אַלְמָנוֹת, וְלֹא מְיַבְּמִין, מִפְּנֵי שֶׁשִּׂמְחָה הִיא לוֹ. אֲבָל מַחֲזִיר הוּא אֶת גְּרוּשָׁתוֹ. וְעוֹשֶׂה אִשָּׁה תַּכְשִׁיטֶיהָ בַּמּוֹעֵד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא תָּסוּד מִפְּנֵי שֶׁנִּוּוּל הוּא לָהּ:

ברטנורה (ז) **מפני ששמחה היא לו**. ואין מערבים שמחה אחרת בשמחת הרגל, דכתיב (דברים טז) ושמחת בחגך, בחגך ולא באשתך: **אבל מחזיר הוא את גרושתו**. דאינה שמחה כל כך אלא באשה חדשה שלא היתה לו מעולם: **ועושה אשה תכשיטיה**. כגון לתת כחול בעיניה, ולהשוות שער ראשה שלא יתפזר, ומעברת צבע אדום על פניה, ומעברת סכין על פני מטה, וכן כלי כיוצא בזה: **שניוול הוא לה**. צער הוא לה. ואין הלכה כר' יהודה:

ח. הַהֶדְיוֹט תּוֹפֵר כְּדַרְכּוֹ, וְהָאֻמָּן מַכְלִיב. וּמְסָרְגִין אֶת הַמִּטּוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, (אַף) מְמַתְּחִין:

ברטנורה (ח) **ההדיוט תופר כדרכו**. הדיוט מקרי כל שאינו יודע לכוין שפה לבגד שתהא שוה ומכוונת בו, אלא מעקם לכאן ולכאן ועושהו רחב במקום זה וקצר במקום אחר: **מכליב**. עושה תפירות כעין שיני הכלב, שאינן שוין זו כנגד זו, אלא אחת למעלה ואחת למטה: **ומסרגין את המטות**. אורגין אותן בחבלים שתי וערב: **ממתחין**. אם היה ארוג זה ימים רבים ורפו החבלים, ממתחין. אבל לא מסרגין. ואין הלכה כר' דוסי:

ט. מַעֲמִידִין תַּנּוּר וְכִירַיִם (וְרַחַיִם) בַּמּוֹעֵד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין מְכַבְּשִׁין אֶת הָרַחַיִם בַּתְּחִלָּה:

ברטנורה (ט) **מעמידין**. בונין ומושיבין ומתקנים תנור שצריך לו במועד. ולפי שתנורים שלהם מיטלטלין היו ממקום למקום להכי תני מעמידין: **אין מכבשין**. מנקרין ומכין בפטיש על הרחים כשהן חלקים יותר מדאי ואין טוחנות יפה. ואין הלכה כר' יהודה:

י. עוֹשִׂין מַעֲקֶה לַגַּג וְלַמִּרְפֶּסֶת מַעֲשֶׂה הֶדְיוֹט, אֲבָל לֹא מַעֲשֵׂה אֻמָּן. שָׁפִין אֶת הַסָּדָקִין וּמַעֲגִילִין אוֹתָן בַּמַּעֲגִילָה בַּיָּד וּבָרֶגֶל, אֲבָל לֹא בַּמַּחְלְצַיִם. הַצִּיר וְהַצְּנוֹר וְהַקּוֹרָה וְהַמַּנְעוּל וְהַמַּפְתֵּחַ שֶׁנִּשְׁבְּרוּ, מְתַקְּנָן בַּמּוֹעֵד, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְכַוֵּן מְלַאכְתּוֹ בַּמּוֹעֵד, וְכָל כְּבָשִׁין שֶׁהוּא יָכוֹל לֶאֱכוֹל מֵהֶן בַּמּוֹעֵד, כּוֹבְשָׁן:

ברטנורה (י) **ולמרפסת**. הילוך שלפני עליה שבני העליה הולכין בו ויורדים דרך סולם לחצר: **ושפין את הסדקין**. גגות שאינן משופעין טוחין אותן בטיט. וכשיש סדקים בטחיית הטיט הדלף יורד בבית ואיכא פסידא. שפין, טחין: **מעגילה**. עץ עגול שבו מחליקין הגגות: **במחלצים**. כלי אומנות של ברזל רחבה כעין כף ולה בית יד: **הציר**. רגל הדלת הסובבת בתוך חור האסקופה התחתונה של פתח: **צינור**. החור שבאסקופה: **והקורה**. קורת הבית ממש, שנשברה אפילו קודם יום טוב: **ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד**. שלא יאמר אמתין עד המועד שאין לי מלאכה אחרת ואעשה את זאת: **כבשים**. כגון דגים וירקות וכיוצא בהן שכובשין במלח וחומץ: **שיכול לאכלן במועד**. שיהו נכבשין מהר וראויין לאכול מיד:

גמרא מועד קטן דף ו ע"ב

צָדִין אֶת הָאֵישׁוֹת. מַאי אֵישׁוֹת? אָמַר רַב יְהוּדָה: בְּרִיָּה שֶׁאֵין לָהּ עֵינַיִם. אָמַר רָבָא בַּר יִשְׁמָעֵאל וְאִיתֵּימָא רַב יֵימַר בַּר שְׁלֶמְיָא מַאי קְרָא (תהילים נח) כְּמוֹ שַׁבְּלוּל תֶּמֶס יַהֲלֹךְ נֵפֶל אֵשֶׁת בַּל חָזוּ שֶׁמֶשׁ. תְּנוּ רַבָּנָן: צָדִין אֶת הָאֵישׁוֹת וְאֶת הָעַכְבָּרִים מִשֻּׁדֶּה הַלָּבָן וּמִשֻּׁדֶּה הָאֵילָן כְּדַרְכּוֹ וּמַחֲרִיבִין חוֹרֵי נְמָלִים. כֵּיצַד מַחֲרִיבִין? רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מֵבִיא עָפָר מֵחוֹר זֶה וְנוֹתֵן לְתוֹךְ חוֹר זֶה וְהֵן חוֹנְקִין זֶה אֶת זֶה. אָמַר רִבִּי יֵימַר בַּר שְׁלֶמְיָא מְשֻׁמֵּיהּ דְּאַבָּיֵי וְהוּא דְּקָאֵי בְּתַרֵי עֶבְרֵי נַהֲרָא וְהוּא דְּלֵיכָּא גִּשְׁרָא וְהוּא דְּלֵיכָּא גַּמְלָא וְהוּא

דְּלִיכָא מַצָּרָא עַד כַּמָּה עַד פַּרְסָה. רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִשְּׁדֵה הָאֵילָן כְּדַרְכּוֹ וּמִשְּׁדֵה הַלָּבָן שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ. תָּנוּ רַבָּנָן: כֵּיצַד כְּדַרְכּוֹ? חוֹפֵר גּוּמָא וְתוֹלֶה בָּהּ מְצוּדָה. כֵּיצַד שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ? נוֹעֵץ שְׁפּוד וּמַכֶּה בְּקוֹרְדוֹם וּמְרַדֶּה הָאֲדָמָה מִתַּחְתֶּיהָ. תַּנְיָא רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כְּשֶׁאָמְרוּ מִשְּׁדֵה לָבָן שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בִּשְּׁדֵה לָבָן הַסְּמוּכָה לָעִיר, אֲבָל בִּשְּׁדֵה לָבָן הַסְּמוּכָה לִשְּׁדֵה הָאֵילָן אֲפִלּוּ כְּדַרְכּוֹ. שֶׁמָּא יֵצְאוּ מִשְּׁדֵה הַלָּבָן וְיַחֲרִיבוּ אֶת הָאֵילָנוֹת:

רש"י **בריה שאין לה עינים**. **מאי קרא**. דאישות בריה שאין לה עינים דכתיב כמו שבלול תמס יהלך. שבלול שקורין לימצין תמס יהלוך. כלומר כשיוצא חוץ מנרתיקו רירות נופלות ממנו עד שהוא נימוח ומת תמס כמו ונמס: **נפל אשת בל חזו שמש**. כלומר כך אישות נופלות פתאום לארץ ומתים דלא חזו: **וחונקים זו את זו**. מפני שמריחין את העפר ואין מכירין באותו עפר: **והוא דקאי בתרי עברי נהרא**. דכיון דאיכא הפסק מים בין הני תרתי חורי נמלים אין מכירין הני בעפר דהני: **גושרא**. גשר: **גמלא**. שאין לו גשר אלא מנסר אחד: **ומצרא**. עדיין קטן מגמל' אין יכול להלך עליו אלא כשקושרים חבל אחד משני עברי הנהר בשני יתידות ואוחזין בו והולכין על אותו גשר צר אבל אי איכא חד מהן מכירין הני בחורי דהני: **ועד כמה**. מרוחקין הני תרי חורי נמלים דכי איכא נהרא בינייהו וליכא גישרא דאין מכירין הני בחורי דהני: **עד פרסה**. אי ליכא פרסה בינייהו אף על גב דאיכא נהרא וליכא מעבר מכירין הני בחורי דהני: **נועץ שפוד**. במקום שהן מצויין ומרדה האדמה וממעך אותן:

זוהר וילך דף רפה ע"א

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה וּבוֹזַי יֵקָלוּ מַאן דְּלָא יָדַע לְאוֹקִיר לְמָארֵיהּ וְלָא אִתְכַּוַּן בְּאֵמֶן דְּתָנֵינָן גָּדוֹל הָעוֹנֶה אָמֵן יוֹתֵר מִן הַמְּבָרֵךְ וְהָא אוֹקִימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאֵמֶן מָשִׁיחַ בְּרָכָאן מִמַּבּוּעָא לְמַלְכָּא וּמִמַּלְכָּא לְמַטְרוֹנִיתָא (דא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל) וּבְאַתְוָן גַּלִּיפָן דְּרַבִּי אֶלְעָזָר מֵאָלֶ"ף לְמֵ"ם וּמִמֵּ"ם לְנוּ"ן כֵּיוָן דְּמָטוּ בְּרָכָאן לְנוּ"ן מִתַּמָּן נָגְדִין וְנָפְקִין בְּרָכָאן לְעִלָּאֵי וְתַתָּאֵי וּמִתְפַּשְׁטֵי בְּכֹלָּא וְקָלָא נָפִיק אִתְשַׁקְיוּ מִשַּׁקְיוּתָא דְּבִרְכָן דְּאַפִּיק פְּלָנְיָא עַבְדָּא דְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא וְכַד יִשְׂרָאֵל לְתַתָּא מְשַׁמְּרִין לַאֲתָבָא אָמֵן וּלְכַוְּנָא לְבֵיהּ כְּמָה דְּאִצְטְרִיךְ כַּמָּה פְּתִחִין דִּבְרָכָאן פְּתִיחָן לֵיהּ לְעֵילָּא כַּמָּה טָבָאן מִשְׁתַּכְחִין בְּכֻלְּהוּ עָלְמִין כַּמָּה חִידוּ בְּכֹלָּא מַאי אֲגַר לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל דְּגָרְמִין הַאי אֲגַר לְהוּ בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי. בְּעָלְמָא דֵּין בְּשַׁעְתָּא דְּעָאקִין לְהוּ (לְיִשְׂרָאֵל) וּמַצָּלָן צְלוֹתָא קַמֵּי מָארֵיהוֹן קָלָא מַכְרָזָא בְּכֻלְּהוּ עָלְמִין (ישעיה כ"ז) פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבוֹא גּוֹי צַדִּיק שׁוֹמֵר אֱמוּנִים אַל תִּקְרֵי אֱמוּנִים אֶלָּא אֲמֵנִים פִּתְחוּ שְׁעָרִים כְּמָה דְּיִשְׂרָאֵל פָּתְחִין לְהוּ תַּרְעִין דִּבְרָכָאן כָּךְ הַשְׁתָּא פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְתִתְקַבַּל צְלוֹתְהוֹן מֵאנּוּן דְּעָאקִין לְהוּ. הַאי בְּעָלְמָא דֵּין. בְּעָלְמָא דְּאָתֵי מַאי אֲגַרְיְהוּ דְּכַד יִפּוֹק בַּר נַשׁ מֵהַאי עָלְמָא

דַּהֲוָה שׁוֹמֵר לְאַתְבָא אָמֵן מַאי שׁוֹמֵר כְּלוֹמָר נוֹטֵר הַהִיא בְּרָכָה דְּאָמַר הַהוּא דְּמָבָרֵךְ וּמְחַכֶּה לֵיהּ לַאֲתָבָא אָמֵן כְּמָה דְּאִצְטְרִיךְ נִשְׁמָתָא סָלְקָא וּמַכְרְזֵי קַמֵּיהּ פִּתְחוּ שְׁעָרִים קַמֵּיהּ כְּמָה דְּאֵיהוּ הֲוָה פָּתַח תַּרְעִין כָּל יוֹמָא כַּד הֲוָה שׁוֹמֵר אֱמוּנִים. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מַאי אָמֵן אָמַר רַבִּי אַבָּא הָא אוֹקְמוּהָ כֹּלָּא אָמֵן אִקְרֵי מַבּוּעָא דְּהַהוּא נַחֲלָא דְּנָגִיד אָמֵן אִקְרֵי דִּכְתִיב (משלי ג') וְאֶהֱיֶה אֶצְלוֹ אָמוּן אַל תִּקְרֵי אָמוּן אֶלָּא אָמֵן קְיוּמָא דְּכֻלְּהוּ הַהוּא נַחֲלָא (ס"א טַלָּא) דְּנָגִיד וְנָפִיק אָמֵן אִקְרֵי. דְּתַנְיָא (תהלים מ"א) מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם עוֹלָם דְּלְעֵילָּא עוֹלָם דְּלְתַתָּא אוֹף הָכָא אָמֵן וְאָמֵן אָמֵן דְּלְעֵילָּא אָמֵן דְּלְתַתָּא אָמֵן קְיוּמָא דְּכֻלְּהוּ וְהָא אוֹקִימְנָא אָמֵן בְּאַנּוּן אַתְוָן:

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וּבוֹזַי יֵקָלוּ, הַיְנוּ מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְכַבֵּד אֶת אֲדוֹנוֹ, וְלֹא נִתְכַּוֵּן בְּאָמֵן, שֶׁלָּמַדְנוּ, גָּדוֹל הָעוֹנֶה אָמֵן יוֹתֵר מִן הַמְבָרֵךְ. וְהִנֵּה הֶעֱמַדְנוּ לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁאָמַר, שֶׁהָעוֹנֶה אָמֵן, מוֹשֵׁךְ בְּרָכוֹת מִמַּבּוּעַ, שֶׁהוּא בִּינָה, אֶל הַמֶּלֶךְ, וּמַמְלִיךְ אֶל הַמַּלְכָּה. וּבָאוֹתִיּוֹת חֲקוּקוֹת שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר, אוֹמֵר, מִן אָלֶף, דְּאָמֵן, אֶל הַמ' דְּאָמֵן וּמ' דְּאָמֵן לָן', כֵּיוָן שֶׁמַּגִּיעוֹת הַבְּרָכוֹת לָן' נִמְשָׁכוֹת וְיוֹצְאוֹת מִשָּׁם בְּרָכוֹת לָעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וּמִתְפַּשְּׁטוֹת בַּכֹּל. וְהַקּוֹל יוֹצֵא, שְׁתוּ מִשִּׁקּוּי הַבְּרָכוֹת שֶׁהוֹצִיא פִּלּוֹנִי, עֶבֶד מֶלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל לְמַטָּה שׁוֹמְרִים עַצְמָם לַעֲנוֹת אָמֵן וּלְכַוֵּן לִבָּם כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ, כַּמָּה פְּתָחֵי בְּרָכוֹת פְּתוּחִים לְמַעְלָה, כַּמָּה טוֹב נִמְצָא בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, כַּמָּה שִׂמְחָה הִיא בַּכֹּל. וּמַהוּ שְׁכָרָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁגָּרְמוּ לָזֶה. שְׂכָרָם הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. בָּעוֹלָם הַזֶּה בְּשָׁעָה שֶׁמַּצְלִיחִים לָהֶם, וּמִתְפַּלְּלִים תְּפִלָּתָם לִפְנֵי אֲדוֹנָם, הַקּוֹל מַכְרִיז בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גּוֹי צַדִּיק שׁוֹמֵר אֱמוּנִים. אַל תִּקְרֵי אֱמוּנִים אֶלָּא אָמֵנִים. דְּהַיְנוּ שֶׁשּׁוֹמְרִים לַעֲנוֹת אָמֵן. פִּתְחוּ שְׁעָרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵל פָּתְחוּ לָהֶם שַׁעֲרֵי הַבְּרָכוֹת, כָּךְ עַתָּה פִּתְחוּ שְׁעָרִים, וְתִתְקַבֵּל תְּפִלָּתָם עַל אֵלּוּ שֶׁמְּצִירִים לָהֶם. זֶה שְׂכָרָם בָּעוֹלָם הַזֶּה. בָּעוֹלָם הַבָּא מַהוּ שְׂכָרָם. כִּי כְשֶׁיֵּצֵא הָאָדָם מֵעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהָיָה שׁוֹמֵר לַעֲנוֹת אָמֵן. מַהוּ שׁוֹמֵר, כְּלוֹמָר, שֶׁשּׁוֹמֵר אוֹתָהּ הַבְּרָכָה שֶׁאוֹמֵר הַמְבָרֵךְ וּמְחַכֶּה לוֹ לַעֲנוֹת אַחֲרֶיהָ אָמֵן, כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ. אָז נִשְׁמָתוֹ עוֹלָה וּמַכְרִיזִין לְפָנָיו פִּתְחוּ שְׁעָרִים לְפָנָיו, כְּמוֹ שֶׁהוּא הָיָה פּוֹתֵחַ שְׁעָרִים כָּל יוֹם, כְּשֶׁהָיָה שׁוֹמֵר אֱמוּנִים, דְּהַיְנוּ אֲמָנִים. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַהוּ אָמֵן. אָמַר רַבִּי אַבָּא, הֲרֵי הֶעֱמִידוּ הַכֹּל. אָמֵן נִקְרָא, הַמְּבוּעַ שֶׁל נַחַל הַהוּא הַנִּמְשָׁךְ, שֶׁהוּא בִּינָה, וְנִקְרָא אָמֵן, כִּי כָתוּב, וַאֲהֶיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן, אַל תִּקְרֵי אָמוֹן אֶלָּא אָמֵן. קְיוּם כָּל הַמַּדְרֵגוֹת, דְּהַיְנוּ אוֹתוֹ נַחַל הַנִּמְשָׁךְ וְיוֹצֵא נִקְרָא אָמֵן. שֶׁלָּמַדְנוּ, מִן הָעוֹלָם עַד הָעוֹלָם פֵּרוּשׁוֹ מֵעוֹלָם שֶׁלְּמַעְלָה לְעוֹלָם שֶׁלְּמַטָּה, אַף כָּאן, אָמֵן וְאָמֵן, אָמֵן שֶׁל מַעְלָה אָמֵן שֶׁל מַטָּה אָמֵן, פֵּרוּשׁוֹ קְיוּם שֶׁל כֻּלָּם. וּכְבָר הֶעֱמַדְנוּ אָמֵן בְּאֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ.

הלכה פסוקה
הרמב"ם הלכות ברכות פרק ו

א. נוֹטֵל אָדָם יָדָיו שַׁחֲרִית וּמַתְנָה עֲלֵיהֶן כָּל הַיּוֹם וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִטֹּל אֶת יָדָיו לְכָל אֲכִילָה וַאֲכִילָה וְהוּא שֶׁלֹּא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן. אֲבָל אִם הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו בְּכָל עֵת שֶׁצָּרִיךְ נְטִילָה: **ב**. לָט אָדָם אֶת יָדָיו בְּמַפָּה וְאוֹכֵל בָּהֶן פַּת אוֹ דָּבָר שֶׁטִּבּוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו. הַמַּאֲכִיל לַאֲחֵרִים אֵינוֹ צָרִיךְ נְטִילַת יָדִים וְהָאוֹכֵל צָרִיךְ נְטִילַת יָדִים אַף עַל פִּי שֶׁאַחַר נוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיו וְאֵינוֹ נוֹגֵעַ בְּמַאֲכָל וְהוּא הַדִּין לְאוֹכֵל בְּמִגְרָפָה שֶׁצָּרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם:

מוסר
שערי תשובה דף לא עג

אִישׁ כִּי יַאֲמִינוּ בְּנֵי אָדָם בִּדְבָרָיו וְסָמְכוּ כָּל הַשּׁוֹמְעִים עַל מַאֲמָרָיו וְיִתְכַּוֵּן לְנַשֵּׁא אַחַד הָעָם אוֹ גּוֹאֲלוֹ הַקָּרוֹב אֵלָיו בְּאַהֲבָתוֹ אוֹתוֹ וְיֹאמַר עָלָיו כִּי הוּא אִישׁ חָכָם וְהוּא בֵּן לֹא חָכָם וְהָיָה לְפוּקָה וְצוּר מִכְשׁוֹל כִּי יִסְמְכוּ עַל הוֹרָאוֹתָיו וְעַל פִּיו יִהְיֶה כָּל רִיב וְיַעוּת מִשְׁפָּט וְאֶת הָעוֹלָם יַחֲרִיב. וְכֵן כִּי יֹאמַר עַל אִישׁ כִּי הוּא נֶאֱמָן רוּחַ וְלֹא הִכִּירוֹ אִם הוּא אִישׁ אֱמוּנִים אוֹ בֵּן לֹא אֱמוּן בּוֹ. וְאוּלַי יִשְׁמַע הַשּׁוֹמֵעַ וְיַפְקִידֵהוּ עַל בֵּיתוֹ וְכָל יֵשׁ לוֹ יִתֵּן בְּיָדוֹ וְכִחֵשׁ בּוֹ לֹא רְאִיתִיךָ. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: כָּל הַמַּעֲמִיד דַּיָּן שֶׁאֵינוֹ הָגוּן כְּאִלּוּ נָטַע אֲשֵׁרָה וּבְמָקוֹם תַּלְמִיד חָכָם כְּאִלּוּ נָטָעוֹ אֵצֶל מִזְבֵּחַ וְהָיָה מִי שֶׁהֵקִים לְרֹאשׁ בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים מִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהוֹרוֹת וְקָרְאוּ עָלָיו מִקְרָא שֶׁכָּתוּב (חבקוק ב) הוֹי אוֹמֵר לָעֵץ הָקִיצָה עוּרִי לְאֶבֶן דּוּמָם הוּא יוֹרֶה הִנֵּה הוּא תָּפוּשׂ זָהָב וָכֶסֶף וְכָל רוּחַ אֵין בְּקִרְבּוֹ וְעַתִּיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַפְרַע מִמַּעֲמָדָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וַה' בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ הַס מִפָּנָיו כָּל הָאָרֶץ:

האזינו יום שלישי

תורה
יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ עַל גּוֹזָלָיו יְרַחֵף יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו יִקָּחֵהוּ יִשָּׂאֵהוּ עַל אֶבְרָתוֹ: כְּנִשְׁרָא דְמָחֵישׁ לְקִנֵּהּ עַל בְּנוֹהִי מְתְחוֹפֵף פָּרִיס גַּדְפּוֹהִי מְקַבֶּלְהוֹן מְנַטֶּלְהוֹן עַל תְּקוֹף אֵבְרוֹהִי:

רש"י כנשר יעיר קנו. ניהגם ברחמים ובחמלה, כנשר הזה רחמני על בניו ואינו נכנס לקנו פתאום, עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו, בין אילן לאילן בין שוכה לחברתה, כדי שיעורו בניו, ויהא בהם כח לקבלו: יעיר קנו. יעורר בניו: על גוזליו ירחף. אינו מכביד עצמו עליהם אלא מחופף, נוגע ואינו נוגע, אף הקדוש ברוך הוא (איוב לז, כג) שדי לא מצאנהו שגיא כח, כשבא לתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע רוחות,

שנאמר (לקמן לג, ב) ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבות קדש, (חבקוק ג, ג) . אלוה מתימן יבא, זו רוח רביעית: יפרש כנפיו יקחהו. כשבא לטלן ממקום למקום אינו נוטלן ברגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשר, שהוא מגביה לעוף ופורח עליהם, לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשר, אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ לפיכך נושאן על כנפיו. אומר מוטב שיכנס החץ בי ולא יכנס בבני, אף הקדוש ברוך הוא (שמות יט, ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים, כשנסעו מצרים אחריהם והשיגום על הים היו זורקים בהם חצים ואבני בליסטראות, מיד (שמות יד, יט. כ) ויסע מלאך האלהים וגו' ויבא בין מחנה מצרים וגו' :

(יב) יְהוָה בָּדָד יַנְחֶנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר: יְיָ בִּלְחוֹדוֹהִי עָתִיד לְאַשְׁרָיוּתְהוֹן בְּעָלְמָא דְּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא וְלָא יִתְקַיְּם קֳדָמוֹהִי פָּלְחַן טַעֲוָן:

רש"י ה' בדד ינחנו. ניהגם במדבר בטח ובדד: ואין עמו אל נכר. לא היה כח באחד מכל אלהי הגוים להראות כחו ולהלחם עמהם. ורבותינו דרשוהו על העתיד, וכן תרגם אנקלוס. ואני אומר דברי תוכחה הם, להעיד השמים והארץ, ותהא השירה להם לעד שסופן לבגד ולא יזכרו הראשונות שעשה להם, ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות להם, לפיכך צריך לישב הדבר לכאן ולכאן. וכל הענין מוסב על (פסוק ז) זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר, כן עשה להם, וכן עתיד לעשות, כל זה היה להם לזכור:

(יג) **שלישי** יַרְכִּבֵהוּ עַל (במותי) בָּמֳתֵי אֶרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבֹת שָׂדָי וַיֵּנִקֵהוּ דְבַשׁ מִסֶּלַע וְשֶׁמֶן מֵחַלְמִישׁ צוּר: אַשְׁרֹנוּן עַל תְּקִפֵּי אַרְעָא וְאוֹכָלְנוּן בְּזַת סָנְאֵיהוֹן וִיהַב לְהוֹן בְּזַת שַׁלִּיטֵי קְרָווִין וְנִכְסֵי יְתֵבֵי כְּרַכִּין תַּקִּיפִין:

רש"י ירכבהו על במותי ארץ. כל המקרא כתרגומו: ירכבהו וגו' . על שם שארץ ישראל גבוה מכל הארצות: ויאכל תנובת שדי. אלה פרות ארץ ישראל שקלים לנוב ולהתבשל מכל פרות הארצות: וינקהו דבש מסלע. מעשה באחד שאמר לבנו בסיכני הבא לי קציעות מן החבית. הלך ומצא הדבש צף על פיה. אמר לו זו של דבש היא. אמר לו השקע ידך לתוכה ואתה מעלה קציעות מתוכה: ושמן מחלמיש צור. אלו זיתים של גוש חלב: במותי ארץ. לשון גבוה: שדי. לשון שדה: חלמיש צור. תקפו וחזקו של סלע. כשאינו דבוק לתבה של אחריו, נקוד חלמיש, (תהלים קיד, ח) וכשהוא דבוק, נקוד חלמיש:

(יד) חֶמְאַת בָּקָר וַחֲלֵב צֹאן עִם חֵלֶב כָּרִים וְאֵילִים בְּנֵי בָשָׁן וְעַתּוּדִים עִם חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה וְדַם עֵנָב תִּשְׁתֶּה חָמֶר: יְהַב לְהוֹן בִּזַת מַלְכֵיהוֹן וְשַׁלִּיטֵיהוֹן עִם עוֹתַר רַבְרְבֵיהוֹן וְתַקְפֵיהוֹן עַמָּא דְאַרְעָהוֹן וְאַחֲסַנְתְּהוֹן עִם בִּזַת חֵילֵיהוֹן וּמַשְׁרְיָתְהוֹן וְדַם גִּבָּרֵיהוֹן יִתְּשַׁד כְּמַיָּא:

רש"י חמאת בקר וחלב צאן. זה היה בימי שלמה, שנאמר (מלכים א' ה, ג) עשרה בקר בראים ועשרים בקר רעי ומאה צאן: עם חלב כרים. זה היה בימי עשרת השבטים, שנאמר (עמוס ו, ד) ואוכלים כרים מצאן: חלב כליות חטה. זה היה בימי שלמה, שנאמר (מלכים א' ה, ב) ויהי לחם שלמה וגו' : ודם ענב תשתה חמר. בימי עשרת השבטים, (עמוס ו, ו) השתים במזרקי יין: חמאת בקר. הוא שומן הנקלט מעל גבי החלב: וחלב צאן. חלב של צאן, וכשהוא דבוק נקוד חלב כמו (שמות כג, יט) בחלב אמו: כרים. כבשים: ואילים. כמשמעו: בני בשן. שמנים היו: כליות חטה. חטים שמנים כחלב כליות וגסין ככוליא: ודם ענב. היה שותה יין טוב וטועם יין חשוב: חמר. יין בלשון ארמי: חמר. אין זה שם דבר, אלא לשון משבח בטעם אינו"ש בלע"ז . ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגום של אנקלוס, אשרינון על תוקפי ארעא וגו' :

(טו) וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן וַיִּבְעָט שָׁמַנְתָּ עָבִיתָ כָּשִׂיתָ וַיִּטֹּשׁ אֱלוֹהַ עָשָׂהוּ וַיְנַבֵּל צוּר יְשֻׁעָתוֹ: וְעַתַּר יְשֻׁרוּן וּבְעַט אַצְלַח תְּקוֹף קְנָא נִכְסִין וּשְׁבַק פָּלְחַן אֱלָהָא דְעָבְדֵהּ וְאַרְגֵּז קֳדָם תַּקִּיפָא דְפָרְקֵהּ:

רש"י עבית. לשון עובי: כשית. כמו כסית, לשון (איוב טו, כז) כי כסה פניו בחלבו, כאדם ששמן מבפנים וכסליו נכפלים מבחוץ, וכן הוא אומר (שם) ויעש פימה עלי כסל: כשית. יש לשון קל בלשון כסוי, כמו (משלי יב, טז) וכסה קלון ערום ואם כתב כשית דגוש היה נשמע כסית את אחרים, כמו (איוב טו, כז) כי כסה פניו: וינבל צור ישעתו. גנהו ובזהו, כמו שנאמר (יחזקאל ח, טז) אחוריהם אל היכל ה' וגו' , אין לך נבול גדול מזה:

נביאים - שמואל ב - פרק כב

(יא) וַיִּרְכַּב עַל כְּרוּב וַיָּעָף וַיֵּרָא עַל כַּנְפֵי רוּחַ: וְאִתְגְּלֵי בְּגֻבְרְתֵּיהּ עַל כְּרוּבִין קַלִּילִין וְדַבֵּר בְּתְקֵיף עַל כַּנְפֵי רוּחָא: (יב) וַיָּשֶׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו סֻכּוֹת חַשְׁרַת מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים: וְאַשְׁרֵי שְׁכִינְתֵּהּ בַּעֲרַפֵּילָא וַעֲנַן יְקַר סְחוֹר סְחוֹר לֵהּ מָחִית מַיִן תַּקִּיפִין מֵרְכְּפַת עֲנָנִין קַלִּילִין בְּרוּם עָלְמָא:

רש"י **וישת חשך סביבותיו** . לסוכה , כענין שנאמר (שמות יד כ) : ויהי הענן והחשך , מפסיק בין מצרים לישראל : **חשרת מים עבי שחקים** . מאין היה החשך , עבי שחקים היו , שהן חושרין מים על הארץ : **חשרת** . לשון כברה הוא , שהוא נופל על הארץ דק דק (תענית ט ב) . וכן הוא אומר באגדות הרבה : **חושרין אותו בכברה** . ויש לפתור 'חשרת' , לשון 'קשר' , שמתקשרין השמים בעבים על ידי המים , כמו 'וחשוריהם' האמור באופני המכונה (מלכים-א ז לג) , שהם זרועות העץ המהדקין וקושרין עיגוליה יחד :

(יג) מִנֹּגַהּ נֶגְדּוֹ בָּעֲרוּ גַּחֲלֵי אֵשׁ: מִזִּיו יְקָרֵיהּ מַבְהִיקִין שְׁמֵי שְׁמַיָּא מְזוֹפְיתֵיהּ כְּגוּמְרִין דְּנוּר דַּיְלָקָא מֵימְרֵיהּ:

רש"י **מנגה נגדו** . שלא תאמר בחשך הוא שרוי , אלא הנוגה לפנים מן המחיצה , ומאותו נוגה אשר לפניו , בערו גחלי אש , שנשתלחו חצים על מצרים :

(יד) יַרְעֵם מִן שָׁמַיִם יְהוָה וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: אַכְלֵי מִן שְׁמַיָּא יְיָ וְעִלָּאָה אֲרִים מֵימְרֵיהּ: (טו) וַיִּשְׁלַח חִצָּיִם וַיְפִיצֵם בָּרָק (ויהמם) וַיָּהֹם: וּשְׁלַח מָחְתֵּיהּ כְּגִירִין וּבַדְרִינוּן בַּרְקִין וְשַׁגְשִׁינוּן:

כתובים - תהילים - פרק עז

(יא) וְאֹמַר חַלּוֹתִי הִיא שְׁנוֹת יְמִין עֶלְיוֹן: וַאֲמַרִית מַרְעוּתִי הוּא אִשְׁתְּנִיו גְּבוּרַת יְמִין עִלָּאָה (וַאֲמַרִית בְּעוּתִי הוּא שְׁנִין דְּקֵץ מִימְּין):

רש"י **ואמר חלותי היא** . מחשבתי אומרת כי אין זאת אלא להחלותי וליראני לשוב אליו , חלותי כמו לחלותי לשון חולי וחיל : **שנות ימין עליון** . את אשר נשתנית ימין עליון שהיתה נאדרי בכח רועצת אויב ועכשיו השיב אחור ימינו :

(יב) (אזכיר) אֶזְכּוֹר מַעַלְלֵי יָהּ כִּי אֶזְכְּרָה מִקֶּדֶם פִּלְאֶךָ: אֶדְכַּר עוֹבָדֵי אֱלָהָא אֲרוּם אֶדְכַּר מִן לְקַדְמִין פִּרְישְׁוָתָךְ: (יג) וְהָגִיתִי בְכָל פָּעֳלֶךָ וּבַעֲלִילוֹתֶיךָ אָשִׂיחָה: וּרְנַנִּית בְּכָל עוֹבָדָךְ טָבַיָּא וּבְתַסְקוֹפֵי נִסָּךְ אֲמַלֵּל:

רש"י **והגיתי בכל פעלך** . שעשית לנו כבר :

(יד) אֱלֹהִים בַּקֹּדֶשׁ דַּרְכֶּךָ מִי אֵל גָּדוֹל כֵּאלֹהִים: אֱלָהָא דְקַדִּישִׁין אוֹרְחָתָךְ מַן אֱלָהָא רַבָּא כֵּאלָהָא דְיִשְׂרָאֵל:

רש"י **בקדש דרכך** . דרך מדתך לקדש את שמך בעולם לעשות דין ברשעי' :

(טו) אַתָּה הָאֵל עֹשֵׂה פֶלֶא הוֹדַעְתָּ בָעַמִּים עֻזֶּךָ: אַנְתְּ הוּא אֱלָהָא עָבֵיד פְּרִישָׁן הוֹדַעְתָּ בְעַמַּיָא עוּשְׁנָךְ:

משנה נדרים פרק ב

א. וְאֵלּוּ מֻתָּרִין, חֲלִּין שֶׁאֹכַל לְךָ, כִּבְשַׂר חֲזִיר כַּעֲבוֹדָה זָרָה, כְּעוֹרוֹת לְבוּבִין, כַּנְּבֵלוֹת, כַּטְּרֵפוֹת, כַּשְּׁקָצִים, כָּרְמָשִׂים, כְּחַלַּת אַהֲרֹן וְכִתְרוּמָתוֹ, מֻתָּר. הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ, הֲרֵי אַתְּ עָלַי כְּאִמָּא, פּוֹתְחִין לוֹ פֶּתַח מִמָּקוֹם אַחֵר, שֶׁלֹּא יָקֵל רֹאשׁוֹ לְכָךְ. קוֹנָם שֶׁאֵינִי יָשֵׁן, שֶׁאֵינִי מְדַבֵּר, שֶׁאֵינִי מְהַלֵּךְ, הָאוֹמֵר (לְאִשְׁתּוֹ), קוֹנָם שֶׁאֵינִי מְשַׁמְּשֵׁךְ, הֲרֵי זֶה בְּלֹא יַחֵל דְּבָרוֹ. שְׁבוּעָה שֶׁאֵינִי יָשֵׁן, שֶׁאֵינִי מְדַבֵּר, שֶׁאֵינִי מְהַלֵּךְ, אָסוּר:

ברטנורה (א) **ואלו מותרין**. חולין שאוכל לך. לסימן בעלמא נקטיה, כשם שחולין שאוכל לך אין צריך שאלה לחכם, כך כל הני דאמרינן במתניתין ברישא אין צריכין שאלת חכם: **כעורות לבובין**. היו נוקבים הבהמה מחיים כנגד הלב ומוציאין הלב ומקריבין אותו לע"ז, ותקרובת ע"ז אסור בהנאה: **כחלת אהרן**. שהיה ראשון לכהנים. ולא הוי דבר

הנדור, שאין חלה ותרומה באין בנדר ונדבה: **הרי זה מותר**. דאמר קרא (במדבר ל) איש כי ידור נדר, עד שידור בדבר הנדור. וחטאת שאיני אוכל לך דאמרינן בפרק קמא דאסור ואף על פי שאינו דבר הנדור, הוי טעמא, דאפשר שיביא חטאת על ידי נדר, כגון שנדר בנזיר ומתחייב להביא חטאת: **הרי את עלי כאמא**. אע"ג דלאו דבר הנדור הוא, חמור מכל הני דלעיל, דצריך התירא מדרבנן אם הוא עם הארץ, ופותחין לו פתח ממקום אחר, כלומר מבקשים לו פתח וטעם לחרטתו. ולא סגי בכדו תהית או לבך עלך. וכל זה שלא יקל ראשו ולא ירגיל לאסור אשתו עליו: **קונם שאיני ישן כו'**. הרי זה בבל יחל מדרבנן אבל מן התורה אין הנדר חל, דנדרים אין חלים אלא על דבר שיש בו ממש: **קונם שאיני משמשך**. בגמרא מקשה, והא משועבד לה והיאך יכול להפקיע שעבודה בנדרו והא הוי כאוסר פירות חבירו על חבירו. ומשני, כגון דאמר הנאת תשמישך עלי קונם, שאסר ההנאה עליו, ואין מאכילין לו לאדם דבר האסור לו: **שבועה שאיני ישן וכו'**. אסור מן התורה, דשבועות חלין בין על דבר שיש בו ממש בין על דבר שאין בו ממש. ואם נשבע שלא יישן שלשה ימים רצופין לילה ויום, לוקה ויישן מיד, מפני שנשבע על דבר שאי אפשר לקיימו:

ב. קָרְבָּן לֹא אֹכַל לָךְ, קָרְבָּן שֶׁאֹכַל לָךְ, לֹא קָרְבָּן לֹא אֹכַל לָךְ, מֻתָּר. שְׁבוּעָה לֹא אֹכַל לָךְ, שְׁבוּעָה שֶׁאוֹכַל לָךְ, לֹא שְׁבוּעָה לֹא אֹכַל לָךְ, אָסוּר זֶה חֹמֶר בַּשְּׁבוּעוֹת מִבַּנְּדָרִים. וְחֹמֶר בַּנְּדָרִים מִבַּשְּׁבוּעוֹת. כֵּיצַד, אָמַר, קוֹנָם סֻכָּה שֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה, לוּלָב שֶׁאֲנִי נוֹטֵל, תְּפִלִּין שֶׁאֲנִי מַנִּיחַ, בַּנְּדָרִים אָסוּר, בַּשְּׁבוּעוֹת מֻתָּר, שֶׁאֵין נִשְׁבָּעִין לַעֲבוֹר עַל הַמִּצְוֹת:

ברטנורה (ב) **קרבן לא אוכל לך כו'**. מותר, דהוי כנשבע בקרבן ונעשה כאומר בחיי הקרבן אם אוכל לך שום דבר: **שבועה לא אוכל לך**. ולא אמרינן בחיי שבועה קאמר כדאמרינן בקרבן, דשבועה לית בה מששא ולא שייך לומר בה בחיי שבועה: **שבועה שאוכל לך**. זמנין דשבועה שאוכל לך דלא אכילנא משמע, כגון שהיה חבירו מסרב בו לאכול ואמר לא אכילנא לא אכילנא ושוב אמר שבועה שאוכל לך, דלא אכילנא משמע, והכי קאמר בשבועה יהא עלי אי אכילנא לך: **זה חומר בשבועות**. לא מצינן לאוקמה אשבועה שלא אוכל לך וכו', דמדקתני זה חומר משמע דנדר הוי אלא דאינו חמור כשבועה, וגבי קרבן לא אוכל לך תנן מותר דלא הוי נדר כלל. משום הכי צריך לאוקמה אדלעיל דתנינא קונם שאיני ישן שאיני מדבר הרי זה בבל יחל, ואוקימנא מדרבנן, דמדאורייתא אין הנדר חל אלא על דבר שיש בו ממש, וזה חומר בשבועות מבנדרים, ששבועה חלה אפילו על דבר שאין בו ממש: **תפילין שאני מניח**. משום דאסר חפצא עליה, ואינו נראה כנודר לבטל את המצוה שהרי לא קיבל על עצמו, אלא אסר החפץ עליו, ואם יקיים המצוה הויא

מצוה הבאה בעבירה ודמי למי שחייב לאכול מצה בלילי פסח ולא מצא אלא מצה של טבל או של הקדש, שאסור לאכלה. אבל כל לשון שבועה הוא אוסר את עצמו מלעשות הדבר וכיון שהוא מחוייב לעשות המצוה לאו כל כמיניה להפקיע עצמו מחיוב המצוה. ואם אמר הרי עלי קרבן אם אניח תפילין, חל הנדר וחייב להביא קרבן אם הניח תפילין: **חייב על כל אחת ואחת**. ויהיה נזיר שלשים יום אם אמר הריני נזיר סתם ויביא קרבן נזיר ויחזור להיות נזיר כמספר הפעמים שאמר שיהיה נזיר. ובשבועה אינו חייב אלא אחת, שאינו לוקה אלא מלקות אחת. אבל אם נשאל על השבועה הראשונה, חלה השבועה השניה. וכן אם נשאל על השניה, חלה השלישית. ואסור לאכול עד שיותרו כולם, מדלא תנן הרי זו שבועה אחת, אלא אינו חייב אלא אחת:

ג. יֵשׁ נָזִיר בְּתוֹךְ נָזִיר, וְאֵין שְׁבוּעָה בְּתוֹךְ שְׁבוּעָה. כֵּיצַד, אָמַר הֲרֵינִי נָזִיר אִם אֹכַל, הֲרֵינִי נָזִיר אִם אֹכַל, וְאָכַל, חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל, שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אֹכַל, וְאָכַל, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אֶחָת: **ד**. סְתָם נְזִירִים לְהַחְמִיר, וּפְרוּשָׁם לְהָקֵל. כֵּיצַד, אָמַר הֲרֵי עָלַי כְּבָשָׂר מָלִיחַ, כְּיֵין נֶסֶךְ, אִם שֶׁל שָׁמַיִם נָדַר, אָסוּר. אִם שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה נָדַר, מֻתָּר. וְאִם סְתָם, אָסוּר. הֲרֵי עָלַי כְּחֵרֶם, אִם כְּחֵרֶם שֶׁל שָׁמַיִם, אָסוּר. וְאִם כְּחֵרֶם שֶׁל כֹּהֲנִים, מֻתָּר. וְאִם סְתָם, אָסוּר. הֲרֵי עָלַי כַּמַּעֲשֵׂר, אִם כְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה נָדַר, אָסוּר. וְאִם שֶׁל גֹּרֶן, מֻתָּר. וְאִם סְתָם, אָסוּר. הֲרֵי עָלַי כִּתְרוּמָה, אִם כִּתְרוּמַת הַלִּשְׁכָּה נָדַר, אָסוּר. וְאִם שֶׁל גֹּרֶן, מֻתָּר. וְאִם סְתָם, אָסוּר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, סְתָם תְּרוּמָה בִּיהוּדָה אֲסוּרָה, בַּגָּלִיל מֻתֶּרֶת, שֶׁאֵין אַנְשֵׁי גָלִיל מַכְנִיסִין אֶת תְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. סְתָם חֲרָמִים בִּיהוּדָה מֻתָּרִין, וּבַגָּלִיל אֲסוּרִין, שֶׁאֵין אַנְשֵׁי גָלִיל מַכְנִיסִין אֶת חֲרְמֵי הַכֹּהֲנִים:

ברטנורה (ד) **ופירושם להקל**. אע"ג דכשפירש דבריו אזלינן בתר פירושו, כי סתם ולא פירש אזלינן להחמיר, דסתם נודר דעתו לאסור: **כבשר מליח**. היינו קרבן, דכתיב (ויקרא ב) על כל קרבנך תקריב מלח: **כחרם של כהנים מותר**. אע"ג דחרמי כהנים מועלים בהם עד שיבואו לידי כהנים והוי דבר הנדור, מ"מ סתם חרמי כהנים משמע שכבר באו ליד כהן: **אם כמעשר בהמה אסור**. דהוי דבר הנדור, שצריך להקדישו, ואין מעשר בהמה אוסר הדיר כמו שמעשר דגן אוסר הגורן: שאין אנשי גליל מכירין תרומת הלשכה. לפי שהיו רחוקים מירושלים: שאין אנשי גליל מכירין חרמי כהנים. וכל מה שהיו מחרימין היו מפרישין לבדק הבית והלכה כרבי יהודה:

ה. נָדַר בַּחֵרֶם וְאָמַר, לֹא נָדַרְתִּי אֶלָּא בְּחֶרְמוֹ שֶׁל יָם. בַּקָּרְבָּן, וְאָמַר, לֹא נָדַרְתִּי אֶלָּא בְּקָרְבְּנוֹת שֶׁל מְלָכִים. הֲרֵי עַצְמִי קָרְבָּן, וְאָמַר, לֹא נָדַרְתִּי אֶלָּא בְּעֶצֶם שֶׁהִנַּחְתִּי לִי לִהְיוֹת נוֹדֵר בּוֹ. קוֹנָם אִשְׁתִּי נֶהֱנֵית לִי, וְאָמַר לֹא נָדַרְתִּי אֶלָּא בְּאִשְׁתִּי הָרִאשׁוֹנָה שֶׁגֵּרַשְׁתִּי, עַל כֵּן אֵין נִשְׁאָלִין

לָהֶן. וְאִם נִשְׁאֲלוּ, עוֹנְשִׁין אוֹתָן וּמַחְמִירִין עֲלֵיהֶן, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, פּוֹתְחִין לָהֶם פֶּתַח מִמָּקוֹם אַחֵר, וּמְלַמְּדִים אוֹתָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנָּהֲגוּ קַלּוּת רֹאשׁ בַּנְּדָרִים:

ברטנורה (ה) **בחרמו של ים**. לשון מצודה, כמו אשר היא מצודים וחרמים (קהלת ז): **הרי עצמי קרבן**. אסר עצמו כקרבן על חבירו: **אין נשאלים עליהם**. אין צריכין שאלת חכם, שאינן חלים: **ואם נשאלין**. ואם עם הארץ הוא זה שנדר כהאי גוונא ובא לישאל על נדרו, אין פותחין לו פתח לחרטה ואין מתירין לו. ואם עבר על נדרו זה מנדין אותו: **פותחין לו פתח ממקום אחר**. מראים לו שהדבר קיים ופותחין לו פתח מטעם אחר ומתירין לו נדרו. אבל לא עונשין ולא מחמירין. וכן הלכה:

גמרא נדרים דף כ ע"א

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: פּוֹתְחִין לוֹ פֶּתַח וְכוּ'. תַּנְיָא לְעוֹלָם אַל תְּהִי רָגִיל בַּנְּדָרִים שֶׁסּוֹפְךָ לִמְעֹל בִּשְׁבוּעוֹת. וְאַל תְּהִי רָגִיל אֵצֶל עַם הָאָרֶץ שֶׁסּוֹפוֹ לְהַאֲכִילְךָ טְבָלִים. וְאַל תְּהִי רָגִיל אֵצֶל כֹּהֵן עַם הָאָרֶץ שֶׁסּוֹפוֹ לְהַאֲכִילְךָ תְּרוּמָה. וְאַל תַּרְבֶּה שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה שֶׁסּוֹפְךָ לָבֹא לִידֵי נִיאוּף. רַבִּי אַחָא בְּרַבִּי יַאשִׁיָּה אוֹמֵר: כָּל הַצּוֹפָה בְּנָשִׁים סוֹפוֹ בָּא לִידֵי עֲבֵרָה. וְכָל הַמִּסְתַּכֵּל בַּעֲקֵבָה שֶׁל אִשָּׁה הַוְיָן לוֹ בָּנִים שֶׁאֵינָן מְהֻגָּנִים. אָמַר רַב יוֹסֵף וּבְאִשְׁתּוֹ נִדָּה. תַּנְיָא (שמות כ) בַּעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם זוֹ בוּשָׁה. לְבִלְתִּי תֶּחֱטָאוּ מְלַמֵּד שֶׁהַבּוּשָׁה מְבִיאָה לִידֵי יִרְאַת חֵטְא מִכָּאן אָמְרוּ: סִימָן יָפֶה בָּאָדָם שֶׁהוּא בַּיְשָׁן. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: כָּל אָדָם הַמִּתְבַּיֵּשׁ לֹא בְּמְהֵרָה הוּא חוֹטֵא. וּמִי שֶׁאֵין לוֹ בּשֶׁת פָּנִים בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינַי. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן דַּהֲבַאי: אַרְבָּעָה דְּבָרִים סָחוּ לִי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת: חִגְּרִין מִפְּנֵי מָה הַוְיָן? מִפְּנֵי שֶׁהוֹפְכִים אֶת שֶׁלְּחָנָם. אִלְּמִים מִפְּנֵי מָה הַוְיָן? מִפְּנֵי שֶׁמְּנַשְּׁקִין עַל אוֹתוֹ מָקוֹם. חֵרְשִׁים מִפְּנֵי מָה הַוְיָן? מִפְּנֵי שֶׁמְּסַפְּרִים בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ. סוּמִים מִפְּנֵי מָה הַוְיָן? מִפְּנֵי שֶׁמִּסְתַּכְּלִין בְּאוֹתוֹ מָקוֹם. וּרְמִינְהִי שְׁאֵלוּ אֶת אִמָּא שָׁלוֹם: מִפְּנֵי מָה בָּנַיִךְ יָפִיפִין בְּיוֹתֵר? אָמְרָה לָהֶן: אֵינוֹ מְסַפֵּר עִמִּי לֹא בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה וְלֹא בְּסוֹף הַלַּיְלָה אֶלָּא בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה. וּכְשֶׁהוּא מְסַפֵּר מְגַלֶּה טֶפַח וּמְכַסֶּה טֶפַח וְדוֹמֶה עָלַיו כְּמִי שֶׁכִּפָּאוֹ שֵׁד. וְאָמַרְתִּי לוֹ: מַה טַּעַם. וְאָמַר לִי כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶתֵּן אֶת עֵינַי בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת וְנִמְצְאוּ בָנַי בָּאִין לִידֵי מַמְזֵרוּת. לָא קַשְׁיָא הָא בְּמִילֵי תַּשְׁמִישׁ הָא בְּמִילֵי אַחֲרָנְיָיתָא (במדבר טו) וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם. מִכָּאן אָמַר רַבִּי: אַל יִשְׁתֶּה אָדָם בְּכוֹס זֶה וְיִתֵּן עֵינָיו בְּכוֹס אַחֵר. אָמַר רַבִּינָא: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא דַּאֲפִלּוּ שְׁתֵּי נָשָׁיו (יחזקאל כא) וּבָרוֹתִי מִכֶּם הַמּוֹרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי. אָמַר רַבִּי לֵוִי: אֵלּוּ בְּנֵי תֵּשַׁע מִדּוֹת בְּנֵי אסנ"ת משגע"ח בְּנֵי אֵימָה, בְּנֵי אֲנוּסָה, בְּנֵי שְׁנוּאָה, בְּנֵי נִדּוּי, בְּנֵי תְּמוּרָה, בְּנֵי מְרִיבָה, בְּנֵי שִׁכְרוּת, בְּנֵי גְּרוּשַׁת הַלֵּב, בְּנֵי עֲרְבוּבְיָא, בְּנֵי חֲצוּפָה. אֵינִי וְהָאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל אָדָם שֶׁאִשְׁתּוֹ תּוֹלַעְתּוֹ הַוְיָן לוֹ בָּנִים שֶׁאֲפִלּוּ

בְּדוֹרוֹ שֶׁל משֶׁה רַבֵּנוּ לֹא הָיוּ כְּמוֹתָן שֶׁנֶּאֱמַר (דברים א) הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבוֹנִים. וּכְתִיב וְאֶקַּח אֶת רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם. וְלֹא כְּתִיב נְבוֹנִים. וּכְתִיב (בראשית מט) יִשָּׂשכָר חֲמוֹר גָּרֶם. וּכְתִיב (דה"א יב) מִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים הַהִיא דְּמֵרַצְיָא אַרְצוּיֵי:

רש"י **שסופך למעול בנדרים**. אם תרבה לנדור: **שהופכין שלחנם**. היא למעלה והוא למטה: **אינו מספר**. אינו משמש: **מגלה טפח**. מבגדה ומכסה אותו טפח מבגדו וכן עושה עד שיבא עליה ודומה כמו שכפאו שד שבא עליה בכח ודומה כמו ששד כפאו: **בני אימה**. לשון יראה שמטיל אימה על אשתו להזקק לה שלא ברצונה: **בני שנואה**. של בועל אחרת בשעת תשמיש: **בני נידוי**. שהבעל בנידוי ובא עליה ומתעברת הימנו: **בני תמורה**. שיש לו שתי נשים וכסבור בא על זו והוא בא על אחרת: **בני מריבה**. שמשמש במריבה: **בני שכרות**. שמשמש בשכרות: **בני ערבוביא**. שבא על אשה אחת בין הנשים ואין ידוע על איזה מהן בא. ל"א בני ערבוביא ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון: **יששכר חמור גרם**. ליששכר שנולד שפנה לאהל לאה: **דמרצי ארצויי**. אינה תובעת בפה אלא דמרצי קמיה ומראה לו חבה:

זוהר וילך דף רפה ע"ב

תָּנָא כָּל מַאן דְּשָׁמַע בְּרָכָה דְּמָבָרֵךְ וְלָא אִתְכַּוַּן בְּאָמֵן עֲלֵיהּ נָאֱמַר וּבוֹזַי יֵקָלוּ כְּמָה דְּאָמַר (מלאכי א') לָכֶם הַכֹּהֲנִים בּוֹזֵי שְׁמִי מַאי עוֹנְשֵׁיהּ כְּמָה דְּלָא פָּתַח בִּרְכָאן לְעֵילָא כָּךְ לָא פָּתְחִין לֵיהּ וְלָא עוֹד אֶלָּא כַּד נָפִיק מֵהַאי עָלְמָא מַכְרָזֵי קַמֵּיהּ וְאָמְרֵי טָרוֹקוּ גַּלֵּי קַמֵּיהּ דְּפָלַנְיָא וְלָא לֵיעוּל וְלָא תְּקַבְּלוּן לֵיהּ, וַוי לֵיהּ וַוי לְנַשְׁמָתֵיהּ. תָּאנָא חַיָּבִין דְּגֵיהִנָּם כֻּלְּהוּ סָלְקֵי בְּמָדוֹרִין יְדִיעָן וְכַמָּה פְּתְחִין אִית לֵיהּ לְגֵיהִנָּם וְכֻלְּהוּ פְּתְחִין לָקֳבֵל פְּתְחִין דְּגַן עֵדֶן וּבְשַׁעְתָּא דְּאַפְקֵי לְאִנּוּן חַיָּבַיָּא דְּקַבִּילוּ עוֹנְשַׁיְהוּ אִנּוּן פָּתְחֵי פְּתְחִין וְשַׁוְיָן (ס"א וְשָׁאֲבִין) לוֹן לְבָר. וְכֻלְּהוּ פְּתְחִין בִּשְׁמָהָן אִקְרוּן לְקַבְלֵיהוֹן דְּפְתְחִין דְּגַן עֵדֶן וְכָל פְּתְחָא וּפְתְחָא אִקְרֵי שְׁמָא לְקַבְלֵי הַהוּא פְּתְחָא דְּגֵיהִנָּם וְאִשְׁתְּמוֹדְעָן פְּתְחִין לְקַבְלֵיהוֹן פְּתְחִין אִנּוּן פְּתְחִין דְּגַן עֵדֶן. בְּגֵיהִנָּם אִית מָדוֹרָא בַּתְרָאָה תַּתָּאָה דְּכֻלְּהוּ. וְהַהוּא מָדוֹרָא הֲוֵי מָדוֹרָא עַל מָדוֹרָא וְאִקְרֵי אֶרֶץ עֵיפָתָה מַהוּ עֵיפָתָה כְּמָה דְּאָמַר רְבוּעַ יְהֶיֶה כָּפוּל וּמִתַּרְגְּמִינָן מְרוּבָּע יְהֵא עֵיף אוֹף הָכָא עֵיפָתָה כְּלוֹמַר כְּפוּלָה וְהַהוּא אִקְרֵי שְׁאוֹל תַּחְתִּית שְׁאוֹל הוּא מָדוֹרָא חַד תַּחְתִּית הוּא מָדוֹרָא תַּתָּאָה וּבְגִין כָּךְ אִקְרֵי אֶרֶץ עֵיפָתָה תַּחְתִּית וְאִקְרֵי אַבָּדוֹן. וְעַל דָּא כְּתִיב שְׁאוֹל וַאֲבַדּוֹן וְכֻלְּהוּ מָדוֹרָן לָא אִכְפְּלוּ וְכֻלְּהוּ לֹא עָיְפִין בַּר מֵהַאי. וְתָאנָא מַאן דְּנָחִית לַאֲבַדּוֹן דְּאִקְרֵי תַּחְתִּית לָא סָלִיק לְעָלְמִין וְהַהוּא אִקְרֵי גֶּבֶר דְּאִשְׁתֵּצִי וְאִתְאֲבִיד מִכֻּלְּהוּ עָלְמִין וְתָנָא לְהַהוּא אֲתַר נָחֲתִין לְהַנָּהוּ גַּבְרֵי דְּמִבַּזֵּי לַאֲתָבָא אָמֵן וְעַל אָמֵן סַגִּיאִין דְּאִתְאֲבִידוּ מִנֵּיהּ דְּלָא חָשִׁיב לְהוּ דַּיְינִין לֵיהּ בַּגֵּיהִנָּם וְנָחֲתִין לֵיהּ בְּהַהוּא מָדוֹרָא תַּתָּאָה דְּלֵית בָּהּ פְּתְחָא וְאִתְאֲבִיד

וְלָא סָלִיק מִנַּהּ לְעָלְמִין וְעַל דָּא כְּתִיב (איוב ז') כָּלָה עָנָן וַיֵּלֶךְ כֵּן יוֹרֵד שְׁאוֹל לֹא יַעֲלֶה וְלָא וְהָא כְּתִיב (יונה ב') מִבֶּטֶן שְׁאוֹל שִׁוַּעְתִּי שָׁמַעְתָּ וְגוֹמֵר. וּכְתִיב (שמואל א' ב') מוֹרִיד שְׁאוֹל וַיַּעַל אֶלָּא הָכָא שְׁאוֹל הָתָם תַּחְתִּית וְאוֹקִימְנָא הָא דְאַהֲדַר בֵּיהּ הָא דְּלָא אַהֲדַר בֵּיהּ:

תרגום הזוהר לָמַדְנוּ, כָּל מִי שֶׁשָּׁמַע בְּרָכָה מֵאוֹתוֹ שֶׁמְּבָרֵךְ, וְלֹא כִּוֵּן לִבּוֹ בְּאָמֵן, עָלָיו נֶאֱמַר וּבוֹזַי יֵקַלּוּ. כְּשֵׁ"א לָכֶם הַכֹּהֲנִים בּוֹזֵי שְׁמִי. מַה עָנְשׁוֹ. הוּא, כְּמוֹ שֶׁלֹּא פָּתַח בְּרָכוֹת לְמַעְלָה כָּךְ אֵין פּוֹתְחִים לוֹ בְּרָכוֹת. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא כְּשֶׁיּוֹצֵא מֵעוֹלָם הַזֶּה, מַכְרִיזִים לְפָנָיו וְאוֹמְרִים, סִגְרוּ הַפְּתָחִים לְפָנַי פְּלוֹנִי, וְלֹא יִכָּנֵס, וְלֹא תְקַבְּלוּ אוֹתוֹ. אוֹי לוֹ, אוֹי לְנִשְׁמָתוֹ. לָמַדְנוּ רְשָׁעִים שֶׁבַּגֵּיהִנֹּם, כֻּלָּם עוֹלִים בְּמַדּוֹרִים יְדוּעִים. וְכַמָּה פְּתָחִים יֵשׁ בַּגֵּיהִנֹּם, וְכָל הַפְּתָחִים הֵם כְּנֶגֶד הַפְּתָחִים שֶׁבְּגַן עֵדֶן. וּבְשָׁעָה שֶׁמּוֹצִיאִים מִשָּׁם אֶת הָרְשָׁעִים שֶׁקִּבְּלוּ עָנְשָׁם, הֵם פּוֹתְחִים הַפְּתָחִים וּמֵשִׁימִים אוֹתָם לַחוּץ. וְכָל הַפְּתָחִים נִקְרָאִים בְּשֵׁמוֹת כְּנֶגֶד הַפְּתָחִים שֶׁבְּגַן עֵדֶן, וְכָל פֶּתַח וּפֶתַח שֶׁבְּגַן עֵדֶן נִקְרָא בְּשֵׁם, כְּנֶגֶד אוֹתוֹ הַפֶּתַח מֵהַבְּחִינָה שֶׁכָּנְדוּ בַּגֵּיהִנֹּם, וְאֵלּוּ הַפְּתָחִים שֶׁבְּגַן עֵדֶן, נוֹדָעִים, פְּתָחִים כְּנֶגֶד פְּתָחִים. בַּגֵּיהִנֹּם יֵשׁ מָדוֹר אַחֲרוֹן, הַתַּחְתּוֹן שֶׁל כֻּלָּם. וּמָדוֹר הַהוּא הוּא כָּפוּל, מָדוֹר עַל מָדוֹר, וְנִקְרָא אֶרֶץ עֲיָפָתָה, מַהוּ עֲיָפָתָה. הוּא כְּשֵׁ"א רָבוּעַ יִהְיֶה כָּפוּל, וּמִתַּרְגְּמִינָן מְרֻבָּע יִהְיֶה עֵיף. אַף כָּאן עֲיָפָתָה, כְּלוֹמַר כְּפוּלָה. וּמָדוֹר הַהוּא נִקְרָא שְׁאוֹל תַּחְתִּית הוּא מָדוֹר הַתַּחְתּוֹן, וּמְשׁוּם זֶה נִקְרָא, אֶרֶץ עֲיָפָתָה תַּחְתִּית, וְנִקְרָא גַּם כֵּן אֲבַדּוֹן. וְעַל כֵּן כְּתוּב, שְׁאוֹל וַאֲבַדּוֹן. שֶׁהֵם, מָדוֹרִים הַכְּפוּלִים זֶה עַל זֶה. כָּל הַמָּדוֹרִים לֹא נִכְפְּלוּ, וְכֻלָּם אֵינָם עֲיֵפִים, חוּץ מִזֶּה. וְלָמַדְנוּ, מִי שֶׁיּוֹרֵד לַאֲבַדּוֹן, שֶׁנִּקְרָא תַּחְתִּית, אֵינוֹ עוֹלֶה לְעוֹלָם, וְאָדָם הַהוּא נִקְרָא אִישׁ שֶׁכָּלָה וְנֶאֱבָד מִכָּל הָעוֹלָמוֹת. וְלָמַדְנוּ, לַמָּקוֹם הַהוּא מוֹרִידִים לְאוֹתָם הָאֲנָשִׁים הַמְבַזִּים לַעֲנוֹת אָמֵן. וְדָנִים אוֹתוֹ בַּגֵּיהִנֹּם עַל אָמֵנִים רַבִּים שֶׁנֶּאֱבְדוּ מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּא הֶחֱשִׁיב אוֹתָם, וּמוֹרִידִים אוֹתָם בְּאוֹתוֹ מָדוֹר הַתַּחְתּוֹן שֶׁאֵין בּוֹ פֶּתַח, וְנֶאֱבָד וְאֵינוֹ עוֹלֶה מִשָּׁם לְעוֹלָם. וְעַל כֵּן כָּתוּב, כָּלָה עָנָן וַיֵּלֶךְ כֵּן יוֹרֵד שְׁאוֹל לֹא יַעֲלֶה. וְשׁוֹאֵל, וְלֹא. וַהֲרֵי כָּתוּב מִבֶּטֶן שְׁאוֹל שִׁוַּעְתִּי שָׁמַעְתָּ וְגוֹ', וְהוּא עָלָה מִשָּׁם. וְכָתוּב, מוֹרִיד שְׁאוֹל וַיַּעַל. וּמֵשִׁיב אֶלָּא כָּאן שְׁאוֹל. שֶׁמִּמֶּנּוּ עוֹלִים, וְשָׁם תַּחְתִּית. שֶׁמִּשָּׁם אֵינוֹ עוֹלֶה. וְהֶעֱמַדְנוּ, כָּאן שֶׁחָזַר בּוֹ שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה. שָׁם שֶׁלֹּא חָזַר בּוֹ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ו

א. אָסוּר לְהַאֲכִיל מִי שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיו וְאָסוּר לְזַלְזֵל בִּנְטִילַת יָדַיִם. וְצִוּוּיִים הַרְבֵּה צִוּוּ חֲכָמִים וְהִזְהִירוּ עַל הַדָּבָר אֲפִלּוּ אֵין לוֹ מַיִם אֶלָּא כְּדֵי שְׁתִיָּה נוֹטֵל יָדָיו בְּמִקְצָתָן וְאַחַר כָּךְ אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה מִקְצָתָן: **ב.** צָרִיךְ אָדָם לְנַגֵּב אֶת יָדָיו וְאַחַר כָּךְ יֹאכַל וְכָל הָאוֹכֵל בְּלֹא נְגוּב יָדַיִם כְּאוֹכֵל לֶחֶם טָמֵא. וְכָל הַנּוֹטֵל יָדָיו בָּאַחֲרוֹנָה מְנַגֵּב וְאַחַר כָּךְ

מְבָרֵךְ וְתֵכֶף לִנְטִילַת יָדַיִם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְלֹא יְפַסִיק בֵּינֵיהֶם בְּדָבָר אַחֵר אֲפִלּוּ לִשְׁתּוֹת מַיִם אַחַר שֶׁנּוֹטֵל יָדָיו בָּאַחֲרוֹנָה אָסוּר עַד שֶׁיְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן:

מוסר

שערי תשובה דף לא עג

מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לִמְחוֹת וְאֵינוֹ מוֹחֶה וְאֵין בְּפִיו תּוֹכַחַת וְעַל מַעֲשֵׂה הַחֲטָאִים לֹא יִלְטֹשׁ עַיִן וְלֹא יַשְׂגִּיחַ. וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם לְאִישׁ מוֹכִיחַ. וְהִנֵּה נִצְטַוִּינוּ לְבַעֵר הָרַע מִקִּרְבֵּנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יג) וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: כָּל שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לִמְחוֹת בְּאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ וְאֵינוֹ מוֹחֶה, נִתְפַּשׂ עַל אַנְשֵׁי בֵיתוֹ. יֵשׁ בְּיָדוֹ לִמְחוֹת בְּאַנְשֵׁי עִירוֹ וְאֵינוֹ מוֹחֶה נִתְפַּשׂ עַל אַנְשֵׁי עִירוֹ. יֵשׁ בְּיָדוֹ לִמְחוֹת בְּכָל הָעוֹלָם וְאֵינוֹ מוֹחֶה נִתְפַּשׂ עַל כָּל הָעוֹלָם. וְנֶאֱמַר (ויקרא כו) וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו. וְדָרְשׁוּ בּוֹ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אִישׁ בַּעֲוֹן אָחִיו וְאָמְרוּ כָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִים זֶה לָזֶה:

האזינו יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(טז) יַקְנִאֻהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבֹת יַכְעִיסֻהוּ: אַקְנִיאוּ קֶדֶמוֹהִי בְּפָלְחַן טַעֲוָן בְּתוֹעֲבָתָא אַרְגִיזוּ קֳדָמוֹהִי:

רש"י יקנאהו. הבעירו חמתו וקנאתו: בתועבת. במעשים תעובים, כגון משכב זכור (ויקרא יח, כב) וכשפים (ויקרא יח, יב) , שנאמר בהם תועבה:

(יז) יִזְבְּחוּ לַשֵּׁדִים לֹא אֱלֹהַ אֱלֹהִים לֹא יְדָעוּם חֲדָשִׁים מִקָּרֹב בָּאוּ לֹא שְׂעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם: דִּבְּחוּ לְשֵׁדִין דְּלֵית בְּהוֹן צְרוֹף דַּחֲלָן דְּלָא יְדָעֲנוּן חַדְתִּין דִּי מִקָּרִיב אִתְעַבִּידוּ לָא אִתְעַסָּקוּ בְּהוֹן אֲבָהָתְכוֹן:

רש"י לא אלה. כתרגומו דלית בהון צרוך, אלו היה בהם צורך לא היתה קנאה כפולה כמו עכשיו: חדשים מקרוב באו. אפלו האמות לא היו רגילים בהם. גוי שהיה רואה אותם, היה אומר זה צלם יהודי: לא שערום אבתיכם. לא יראו מהם לא עמדה שערתם מפניהם. דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה, כך נדרש בספרי. ויש לפרש עוד שערום לשון (ישעיה יג, כא) ושעירים ירקדו שם, שעירים הם שדים. לא עשו אבותיכם שעירים הללו:

(יח) צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי וַתִּשְׁכַּח אֵל מְחֹלְלֶךָ: דַּחֲלַת תַּקִּיפָא דִּבְרָאָךְ אִתְנְשֵׁתָא שְׁבַקְתָּא פָּלְחַן אֱלָהָא דְּעָבְדָךְ:

רש"י תשי. תשכח. ורבותינו דרשו, כשבא להיטיב לכם אתם מכעיסין לפניו ומתישים כחו מלהיטיב לכם: אל מחללך. מוציאך מרחם, לשון (תהלים כט, ט) יחולל אילות, (שם מח, ז) חיל כיולדה:

(יט) **רביעי** וַיַּרְא יְהוָה וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו: וּגְלֵי קֶדֶם יְיָ וּתְקֶף רָגְזֵהּ מִדְאַרְגִיזוּ קֳדָמוֹהִי בְּנִין וּבְנָן: (כ) וַיֹּאמֶר אַסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֶרְאֶה מָה אַחֲרִיתָם כִּי דוֹר תַּהְפֻּכֹת הֵמָּה בָּנִים לֹא אֱמֶן בָּם: וַאֲמַר אֶסְלֵק שְׁכִנְתִּי מִנְהוֹן גְּלֵי קֳדָמַי מָה יְהֵי בְסוֹפֵיהוֹן אֲרֵי דָרָא דְאַשְׁנִיוּ אִנּוּן בְּנַיָּא דְלֵית בְּהוֹן הֵימָנוּ:

רש"י מה אחריתם. מה תעלה בהם בסופם: כי דור תהפכת המה. מהפכין רצוני לכעס: לא אמן בם. אין גדולי נכרים בהם, כי הוריתים דרך טובה וסרו ממנה: אמן. לשון (אסתר ב, ז) ויהי אמן נורריטור"ה בלע"ז . דבר אחר אמן לשון אמונה, כתרגומו. אמרו בסיני (שמות כד, ז) נעשה ונשמע, ובשעה קלה בטלו הבטחתם ועשו העגל:

(כא) הֵם קִנְאוּנִי בְלֹא אֵל כִּעֲסוּנִי בְּהַבְלֵיהֶם וַאֲנִי אַקְנִיאֵם בְּלֹא עָם בְּגוֹי נָבָל אַכְעִיסֵם: אִנּוּן אַקְנִיאוּ קֳדָמַי בְּלָא דַחֲלָא אַרְגִיזוּ קֳדָמַי בְּפָלְחַן טַעֲוָן וַאֲנָא אַקְנִנּוּן בְּלָא עַם בְּעַמָּא טַפְּשָׁא אַרְגֵזְנוּן:

רש"י קנאוני. הבעירו חמתי: בלא אל. בדבר שאינו אלוה: בלא עם. באמה שאין לה שם, שנאמר (ישעיה כג, יג) הן ארץ כשדים זה העם לא היה, ובעשו הוא אומר (עובדיה א, ב) בזוי אתה מאד: בגוי נבל אכעיסם. אלו המינים, וכן הוא אומר (תהלים יד, א) אמר נבל בלבו אין אלהים:

נביאים - שמואל ב - פרק כב

(טז) וַיֵּרָאוּ אֲפִקֵי יָם יִגָּלוּ מֹסְדוֹת תֵּבֵל בְּגַעֲרַת יְהוָה מִנִּשְׁמַת רוּחַ אַפּוֹ: וְאֶתְחַזְיָאוּ עוּמְקֵי יַמָּא אִתְגְּלִיאוּ שַׁכְלוּלֵי תֵּבֵל בְּמִזּוֹפִיתָא מִן קֳדָם יְיָ מִמֵּימַר תְּקוֹף רוּגְזֵיהּ:

רש"י **יגלו מוסדות תבל** . שנבקע התהום , כשנבקע ים סוף נבקעו כל מימות שבעולם (ילקוט שמעוני רמז קסא) : **מנשמת** . מכח נשיבת רוח אפו :

(יז) יִשְׁלַח מִמָּרוֹם יִקָּחֵנִי יַמְשֵׁנִי מִמַּיִם רַבִּים: שְׁלַח נְבִיּוֹהִי מֶלֶךְ תַּקִּיף דְּיַתֵּיב בִּתְקוֹף רוּמָא דַּבְּרָנִי: (יח) יַצִּילֵנִי מֵאֹיְבִי עָז מִשֹּׂנְאַי כִּי אָמְצוּ מִמֶּנִּי: שֵׁיזְבַנִי מִסַּנָאַי אֲרֵי תַקְפַנִי מִבַּעֲלֵי דְבָבִי אֲרֵי אִתְגַּבְּרוּ עֲלָי:

רש"י **כי אמצו** . כאשר אמצו :

(יט) יְקַדְּמֻנִי בְּיוֹם אֵידִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי: יְקַדְּמוּנִי בְיוֹם טַלְטוּלִי וַהֲוָה מֵימְרָא דַיְיָ סְמַךְ לִי: (כ) וַיֹּצֵא לַמֶּרְחָב אֹתִי יְחַלְּצֵנִי כִּי חָפֵץ בִּי: וְאַפֵּיק לְרָוְחָא יָתִי שֵׁיזְבַנִי אֲרֵי אִתְרְעֵי בִי: (כא) יִגְמְלֵנִי יְהוָה כְּצִדְקָתִי כְּבֹר יָדַי יָשִׁיב לִי: אֲמַר דָּוִד יְשַׁלְמִינַנִי יְיָ בְּזָכוּתִי כְּבְרִירוּת יָדַי יְתִיב לִי:

רש"י **כצדקתי** . כשיצאו אחריו למדבר וסמכו על הבטחתו . (כו) עם חסיד תמים נבר . כנגד שלשה אבות , ששלם הקב"ה גמול צדקתם לבניהם :

כתובים - תהילים - פרק צז

(ב) עָנָן וַעֲרָפֶל סְבִיבָיו צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאוֹ: עֲנָנֵי יְקָרָא וַאֲמִטְתָּא חֲזוֹר חֲזוֹר דִּי לֵיהּ צַדְקָתָא וְדִינָא אֲתַר דִּי מְכָנָן כּוּרְסֵיהּ: (ג) אֵשׁ לְפָנָיו תֵּלֵךְ וּתְלַהֵט סָבִיב צָרָיו: אֶשָּׁא קֳדָמוֹי תְּהַלֶּךְ וּמְצַלְהֲבָא חֲזוֹר חֲזוֹר מְעִיקוֹי:

רש"י **אש לפניו תלך** . במלחמת גוג ומגוג דכתיב במלחמתו (שם לח) ונשפטתי אתו בדבר ובדם וגשם שוטף ואבני אלגביש אש וגפרית :

(ד) הֵאִירוּ בָרְקָיו תֵּבֵל רָאֲתָה וַתָּחֶל הָאָרֶץ: מְנַהֲרִין בְּרָקֵי תֵּבֵל חֲמָת וְאִתְחַלְחַלַת אַרְעָא:

רש"י **ברקיו** . זהרוריו , לשון למען היה לה ברק מורטה (יחזקאל כא) : **ותחל** . ביום ההוא יהיה רעש גדול על אדמת ישראל ורעשו מפניו דגי הים : **ותחל** . לשון חיל כיולדה (מיכה ד) :

(ה) הָרִים כַּדּוֹנַג נָמַסּוּ מִלִּפְנֵי יְהוָה מִלִּפְנֵי אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ: טוּרַיָּא הֵיךְ שַׁעֲוָא יְתְמָסוּן מִן קֳדָם יְיָ מִן קֳדָם (רִבּוֹן)כָּל אַרְעָא:

רש"י **כדונג נמסו** . דכתיב ונהרסו ההרים ונפלו המדרגות : **כדונג** . כשעוה :

(ו) הִגִּידוּ הַשָּׁמַיִם צִדְקוֹ וְרָאוּ כָל הָעַמִּים כְּבוֹדוֹ: יִתַּנּוּן אַנְגְלֵי מְרוֹמָא צִדְקָתֵיהּ וְיֶחְמוּן כָּל עַמַּיָא אַיְקָרֵיהּ: (ז) יֵבֹשׁוּ כָּל עֹבְדֵי פֶסֶל הַמִּתְהַלְלִים בָּאֱלִילִים הִשְׁתַּחֲווּ לוֹ כָּל אֱלֹהִים: יִבְהֲתוּן כָּל פָּלְחֵי פִסְלָא דְמִשְׁתַּבְּחִין בְּטַעֲוָתָא וְיִסְגְּדוּן קֳדָמוֹי כָּל עַמַּיָא פַּלְחֵי טַעֲוָתָא:

רש"י **יבשו כל עובדי פסל** . דכתיב (ישעיה ב) והאלילים כליל יחלוף : **המתהללים** . המתפארים לע"ג :

משנה עדיות פרק א

א. שַׁמַּאי אוֹמֵר, כָּל הַנָּשִׁים דַּיָּן שֶׁעִתָּן. וְהִלֵּל אוֹמֵר, מִפְּקִידָה לִפְקִידָה. אֲפִלּוּ לְיָמִים הַרְבֵּה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא כִדְבְרֵי זֶה וְלֹא כִדְבְרֵי זֶה, אֶלָּא מֵעֵת לְעֵת מְמַעֲטָת עַל יַד מִפְּקִידָה לִפְקִידָה, וּמִפְּקִידָה לִפְקִידָה מְמַעֶטֶת עַל יַד מֵעֵת לְעֵת. כָּל אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת, דַּיָּהּ שֶׁעִתָּהּ. הַמְשַׁמֶּשֶׁת בָּעִדִּים, הֲרֵי זוֹ כְּפִקִּידָה, מְמַעֶטֶת עַל יַד מֵעֵת לְעֵת וְעַל יַד מִפְּקִידָה לִפְקִידָה:

ברטנורה (א) שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן. כל הנשים הרואות דם דיין שעתן. לטמא טהרות שנגעו בהן משעת ראייתן ואילך. ולא אמרי' מקמי הכי נמי הוה דם וכותלי בית הרחם העמידוהו והיתה טמאה מקודם שכל הנשים מטמאות בבית החיצון ואף על פי שלא יצא הדם לחוץ וטעמא דשמאי דלא חייש דלמא מקמי הכי הוה דם שאם אתה אומר כן. לבו של אדם נוקפו תמיד בשעת ביאה ופורש מאשתו ונמצאת מבטל בנות ישראל מפריה ורביה: **מפקידה לפקידה**. בדקה היום ומצאה טהורה ובדקה לסוף שבוע

ומצאה טמאה. חוששים למגעה מבדיקה ראשונה ואילך שמא עם סלוק ידיה ראתה. וכותלי בית הרחם העמידוהו. ולביטול פריה ורביה לא חיישינן דדוקא לטהרות הוא דמטמאינן להו מפקידה לפקידה. ולא לבעלה. ושמאי אומר אי מטמאת לה לטהרות לבו נוקפו ופורש נמי מתשמיש: **לא כדברי זה ולא כדברי זה**. לא כדברי שמאי דמיקל טפי ואינו עושה סיג לדבריו. ולא כדברי הלל שהפריז על מדותיו ומחמיר יותר מדאי דודאי כולי האי ימים רבים לא מוקמי כותלי בית הרחם דם: מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה. ב' זמנים הוזכרו באשה לטמא לטהרות למפרע והלך אחר הקל שבשניהן אם מפקידה לפקידה יותר על מעת לעת הלך אחר מעת לעת ולא תטמא אלא טהרות שנגעה מאתמול בשעה הזאת. ואם מעת לעת יותר על מפקידה לפקידה כגון שבדקה עצמה שחרית ומצאה טהורה ערבית ומצאה טמאה לא מטמאינן אלא הנך טהרות דמבדיקת שחרית ואילך והלכה כחכמים: **על יד**. אחר כמו ועל ידו החזיק בספר עזרא ב' ג' ד' שהוא כמו ואחריו החזיק: **וסת**. קבוע שנקבע לה זמן האורח ג' פעמים ובדקה בשעת וסתה ומצאה טמאה דיה שעתה ולא חיישינן דלמא מקמי הכי הוה דודאי אורח בזמנו בא: **והמשמשת בעדים הרי זו כפקידה**. תרתי קתני וה"ק ומשמשת בעדים כלומר מצוה על כל אשה לשמש בשני עדים שבודקת בהן אחד לפני תשמיש ואחד לאחר תשמיש: **הרי זה כפקידה**. העד שלאחר תשמיש ה"ה כפקידה. וממעטת על יד מעת לעת ועל יד מפקידה לפקידה. דמהו דתימא שמא תראה טפת דם כחרדל ושתחפנה ש"ז ולא להוי כפקידה קמ"ל מתני' דעד של אחר תשמיש הוה כפקידה אבל העד שלפני תשמיש אינו כפקידה שמתוך שהיא מהומה לביתה כלומר בהולה לשמש אינה מכנסת אותו לחורין ולסדקין:

ב. שַׁמַּאי אוֹמֵר, מְקַב לַחַלָּה. וְהִלֵּל אוֹמֵר, מְקַבְּיִים. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא כְדִבְרֵי זֶה וְלֹא כְדִבְרֵי זֶה, אֶלָּא קַב וּמֶחֱצָה חַיָּבִים בַּחַלָּה. וּמִשֶּׁהִגְדִּילוּ הַמִּדּוֹת אָמְרוּ, חֲמִשֶּׁת רְבָעִים חַיָּבִין. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, חֲמִשָּׁה פְּטוּרִין. חֲמִשָּׁה וְעוֹד, חַיָּבִין:

ברטנורה (**ב**) **מקב לחלה**. עיסה שיש בה קב חייבת בחלה: **קב ומחצה חייבין בחלה**. שהן ז' לוגין וביצה וחומש ביצה למדה מדברית והוא עומר לגולגולת עשירית האיפה שחייב בחלה כדכתיב ראשית עריסותיכם כדי עיסת מדבר והוסיפו שתות בירושלמית ונמצאו שש מדבריות נכנסים בחמש ירושלמיות ולוג הנשאר וביצה וחומש ביצה עולים ללוג ירושלמי. שהלוג מדברי ששה ביצים תתנם בחמשה ביצים גדולים נמצא הלוג חסר ביצה גדולה תן ביצה וחומש ביצה תחת הביצה גדולה שהחומש ביצה שהוא שתות מלבר נוסף על הביצה נמצאו ששה ביצים גדולים שהן לוג גדול הרי הן ששה לוגים

גדולים שהן קב ומחצה: **משהגדילו המדות**. זו היא מדה צפורית שהוסיפו שתות על של ירושלמי נמצאו השש לוגין חמש שהן חמשת רבעי קב שהקב ד' לוגין: **חמשה ועוד חייבים**. דקסבר רבי יוסי מדה מדברית היו ביצים גדולות משלנו אחד מעשרים בביצה לכל ביצה והלכה כחכמים דקב ומחצה ירושלמי דהיינו ששה לוגין ירושלמיות שהן שבעה לוגין וביצה וחומש ביצה מדבריות הן שעור חלה והן מ"ג ביצים וחומש ביצה. ורמב"ם אזן וחקר ותקן ובדק ומצא שמשקל ה' מאות ועשרים דרה"ם מקמח חטים הוא שעור הקמח החייב בחלה ומשקל הדרה"ם ידוע במצרים היום ובכל ארץ ישראל שהוא משקל ס"א גרגירי שעורות בקרוב:

ג. הֵלֵל אוֹמֵר, מְלֹא הִין מַיִם שְׁאוּבִין פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֶה, (אֶלָּא) שֶׁאָדָם חַיָּב לוֹמַר בִּלְשׁוֹן רַבּוֹ. וְשַׁמַּאי אוֹמֵר, תִּשְׁעָה קַבִּין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא כְדִבְרֵי זֶה וְלֹא כְדִבְרֵי זֶה, אֶלָּא עַד שֶׁבָּאוּ שְׁנֵי גַרְדִּיִּים מִשַּׁעַר הָאַשְׁפּוֹת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם וְהֵעִידוּ מִשּׁוּם שְׁמַעְיָה וַאֲבְטַלְיוֹן, שְׁלֹשֶׁת לֻגִּין מַיִם שְׁאוּבִין פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֶה, וְקָיְמוּ חֲכָמִים אֶת דִּבְרֵיהֶם:

ברטנורה (ג) **הין**. שנים עשר לוגין: **פוסלים את המקוה**. אם נפלו בתוכה קודם שנשלם שעורו. אבל לאחר שנשלם. אפילו השליך לתוכו כל מים שאובים שבעולם שוב אינן פוסלים: **שחייב אדם לומר בל' רבו**. כלו' הין אין לשון משנה אלא לשון תורה אלא כך שמע מרבותיו שמעיה ואבטליון. ורמב"ם קבל מאביו ז"ל שמפני שהיו שמעיה ואבטליון גרי צדק לא היו יכולין להוציא מפיהן מלת הין והיו אומרים אין במקום הין. כדרך בני אדם עד היום שאינם יכולים לחתוך באותיות (אחה"ע) והיה הלל גם הוא אומר אין כמו שהיו רבותיו שמעיה ואבטליון גרי צדק אומרים: **גרדיים**. אורגים: **משער האשפו**'. הזכיר התנא שם אומנתן. ושם שכונתן. לומר לך שלא ימנע אדם עצמו מבית המדרש. שאין לך אומנות פחותה מן הגרדי שאין מעמידים הימנו לא מלך ולא כה"ג ואין שער בירושלים פחותה משער האשפות. והכריעו בעדותן לכל חכמי ישראל:

ד. וְלָמָּה מַזְכִּירִין אֶת דִּבְרֵי שַׁמַּאי וְהִלֵּל לְבַטָּלָה, לְלַמֵּד לַדּוֹרוֹת הַבָּאִים שֶׁלֹּא יְהֵא אָדָם עוֹמֵד עַל דְּבָרָיו, שֶׁהֲרֵי אֲבוֹת הָעוֹלָם לֹא עָמְדוּ עַל דִּבְרֵיהֶם:

ברטנורה (ד) **שלא יהא אדם עומד על דבריו**. שלא יהא סרבן לעמוד קיים בסברתו: **אבות העולם**. הלל ושמאי:

ה. וְלָמָּה מַזְכִּירִין דִּבְרֵי הַיָּחִיד בֵּין הַמְרַבִּין הוֹאִיל וְאֵין הֲלָכָה אֶלָּא כְדִבְרֵי הַמְרַבִּין, שֶׁאִם יִרְאֶה בֵּית דִּין אֶת דִּבְרֵי הַיָּחִיד וְיִסְמוֹךְ עָלָיו, שֶׁאֵין בֵּית דִּין יָכוֹל לְבַטֵּל דִּבְרֵי בֵית דִּין חֲבֵרוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בַּחָכְמָה וּבַמִּנְיָן. הָיָה גָדוֹל מִמֶּנּוּ בַחָכְמָה אֲבָל לֹא בַמִּנְיָן, בַּמִּנְיָן אֲבָל לֹא בַחָכְמָה, אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל דְּבָרָיו, עַד שֶׁיִּהְיֶה גָדוֹל מִמֶּנּוּ בַחָכְמָה וּבַמִּנְיָן:

ברטנורה (ה) **ויסמוך עליו**. כלומר שעשה כדברי היחיד והניח דעת הרבים: **אין בית דין אחר**. שיעמוד אחריו יכול לבטל דברי בית דין הראשון שעשה כדברי היחיד עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמנין. בחכמה היינו שראש הישיבה של בית דין האחרון יהיה גדול בחכמה מראש הישיבה של ראשון ובמנין שיהיו מנין התלמידים שבישיבה של אחרון מרובים ממנין התלמידים שבישיבה של ראשון:

ו. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִם כֵּן לָמָּה מַזְכִּירִין דִּבְרֵי הַיָּחִיד בֵּין הַמְרֻבִּין לְבַטָּלָה, שֶׁאִם יֹאמַר הָאָדָם כָּךְ אֲנִי מְקַבָּל, יֹאמַר לוֹ כְּדִבְרֵי אִישׁ פְּלוֹנִי שָׁמַעְתָּ:

ברטנורה (ו) למה מזכירין דברי היחיד בין המרובין. כדי לבטלן. יחיד שלא עשה שום ב"ד כדבריו. והן דחויים ובטלין למה מזכירין אותן כלל ומשני שאם יאמר אדם כך אני מקובל. ויתמה כשרואה שאין עושין כקבלתו יאמרו לו כדברי איש פלוני שמעת ונדחו דבריו:

ז. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, רֹבַע עֲצָמוֹת מִן הָעֲצָמִים, בֵּין מִשְּׁנַיִם בֵּין מִשְּׁלֹשָׁה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, רֹבַע עֲצָמוֹת מִן הַגְּוִיָּה, מֵרֹב הַבִּנְיָן אוֹ מֵרֹב הַמִּנְיָן. שַׁמַּאי אוֹמֵר, אֲפִלּוּ מֵעֶצֶם אֶחָד:

ברטנורה (ז) **רובע עצמות**. רובע קב של עצמות המת מטמאים באהל. ופחות [מרובע] אין מטמאין אלא במגע ובמשא. אבל לא באהל. וסברי ב"ש דרובע קב מטמאים ואפילו הן ממתים הרבה: **ובה"א רובע עצמות מן הגויה**. כלומר מגוף אחד של מת אחד ולא ממתים הרבה. ואפילו של מת אחד אין מטמאין עד שיהיה ברובע הקב רוב בנין דהיינו רוב גודל הגוף. או רוב מנין עצמותיו של אדם רמ"ח: **אפילו מעצם אחד**. אם עצם אחד של מת ממלא רובע קב מטמא באהל והלכה כבית הלל:

ח. כַּרְשִׁינֵי תְרוּמָה, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, שׁוֹרִין וְשָׁפִין בְּטָהֳרָה, וּמַאֲכִילִין בְּטֻמְאָה. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים, שׁוֹרִין בְּטָהֳרָה, וְשָׁפִין וּמַאֲכִילִין בְּטֻמְאָה. שַׁמַּאי אוֹמֵר, יֹאכְלוּ צָרִיד. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, כָּל מַעֲשֵׂיהֶם בְּטֻמְאָה:

ברטנורה (ח) **כרשיני תרומה**. בערבי קורין לה כרשנ"א. והם מאכל לגמלים ואין בני אדם אוכלים מהם אלא מדוחק בשנת רעבון. ומפרישין מהן תרומה. הואיל ונאכלים לאדם בפרקים ע"י הדחק. ואינה קדושה כשאר תרומות: **שורין**. אותן במים: **ושפין**. על בשרן: **בטהרה**. בנטילת ידים כדין כל שאר אוכלים של תרומה. שסתם ידים שניות הן ופוסלות את התרומה: **ומאכילין**. לבהמה בטומאה. ואינו חושש אם מטמא אותן בידים בשעה שמאכילן לבהמה אבל כל זמן שאינו מאכילן לבהמה אסור לטמאן בידים: **שורין בטהרה**. ששרייתן במים מכשירתן לקבל טומאה. ואם שורה אותן בטומאה נמצא הכשרן וטומאתן באים כאחד וזה בלבד אוסרים ב"ה משום היכר כדי שידעו שהן תרומה:

יאכלנו צריד. לשון יובש כמו צריד של מנחות שהיא מקום של מנחות שלא הגיע שם שמן. אף כאן יאכלו יבשים שלא יהא עליהן משקה בשעת אכילה. כדי שלא יהא ניכר שהוכשרו לקבל טומאה: **כל מעשיהם בטומאה**. ואפילו השרייה. והלכה כבית הלל:

ט. הַפּוֹרֵט סֶלַע מִמְּעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים בְּכָל הַסֶּלַע מָעוֹת, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים בְּשֶׁקֶל כֶּסֶף וּבְשֶׁקֶל מָעוֹת. (רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר) אֵין מְחַלְּלִין כֶּסֶף וּפֵרוֹת עַל הַכֶּסֶף. וַחֲכָמִים מַתִּירִין:

ברטנורה (ט) **הפורט סלע ממעות מעשר שני**. מי שיש לו מעות נחשת של מעשר שני ובא לפורטן בסלע כסף להעלות לירושלים מפני משאוי הדרך: **בש"א בכל הסלע מעות**. אם בא לפרטן יכול הוא לפרוט כלו. נותן מעות בשביל כל הסלע: **ובית הלל אומרים**. לא יפרוט אלא חציין. שכשיבא לירושלים. יהיה צריך לפרוטות מיד לקנות צרכי סעודה. ואם ירוצו הכל אצל שלחני לפרוט יוקירו הפרוטות ונמצא מעשר שני נפסד. לפיכך ישאו פרוטות עמהן להוציא במקצת ולכשיכלו יפרוט בכסף שבידו מעט מעט. שקל הוא חצי סלע: **אין מחללין כסף ופירות על כסף**. מי שיש לו חצי דינר כסף של מעשר. ופירות של מעשר שוים חצי דינר לא יצרפם יחד לחללם על דינר: **וחכמים מתירין**. בכה"ג ע"י צירוף פירות. כיון שאין לו אלא חצי דינר כסף. אבל לחלל דינר כסף ופירות שוין דינר על חצי סלע שהוא שני דינרין מודים חכמים שאין מחללים. והלכה כחכמים:

י. הַפּוֹרֵט סֶלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים בְּכָל הַסֶּלַע מָעוֹת, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים בְּשֶׁקֶל כֶּסֶף וּבְשֶׁקֶל מָעוֹת. הַדָּנִים לִפְנֵי חֲכָמִים אוֹמְרִים, בִּשְׁלֹשָׁה דִינָרִים כֶּסֶף וּבְדִינָר מָעוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, בִּשְׁלֹשָׁה דִינָרִים כֶּסֶף וּבְרֻבִּיעִית (כֶּסֶף בִּרְבִיעִית) מָעוֹת. וְרַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, אַרְבָּעָה אַסְפְּרֵי כֶסֶף. שַׁמַּאי אוֹמֵר, יַנִּיחֶנָּה בַּחֲנוּת וְיֹאכַל כְּנֶגְדָּהּ:

ברטנורה (י) הפורט סלע של מעשר שני בירושלים. שהיה מחליף סלע שבידו. ונוטל פרוטות להוציאם לצרכי סעודת מעשר: **בש"א**. אם בא להחליף כל הסלעים שבידו במעות יחליף: **בה"א לא יחליף אלא חציין**. שמא לא ישהה בעיר עד שיוציא את כלן. ויפקידם בעיר עד רגל אחר. והפרוטות מתעפשות ואם יחזור ויחליפם בסלעים נמצא שלחני משתכר ב' פעמים. ומעשר שני נפסד: **הדנים לפני חכמים**. שמעון בן עזאי. ושמעון בן זומא. וחנן המצרי: **בשלש דינרים כסף ובדינר מעות**. הסלע הוא ד' דינרים וכשבא להחליף הסלע לא יקח אלא בדינר א' פרוטות וג' דינרים יהיו כסף: **וברביעית כסף ברביעית מעות**. בדינר רביעי של כסף לא יקח אלא ברביעתו מעות של נחשת. ושלשה חלקים כסף. שנמצא לוקח מעות אחד מששה עשר בסלע בלבד: **ארבעה אספרי כסף**. הדינר חמשה אספר"י. ומטבע הוא בארץ יו"ן שעד היום קורין לו אספר"ו. נמצא

הסלע עשרים אספר"ו כשהוא מחלל בדינר יחללנו על ארבעה אספר"ו כסף. ואספר"ו א' נחשת נמצא לוקח נחשת א' מעשרים בסלע בלבד: **יניחנה בחנות ויאכל כנגדה**. לא יחלל כלל על הפרוטות שמא ישכח ויעשה אותו חולין. אלא יניח הסלע אצל החנוני ויאכל כנגדה עד שתכלה. והלכה כדברי ב"ה בלבד:

יא. כְּסֵא שֶׁל כַּלָּה שֶׁנִּטְלוּ חִפּוּיָיו, בֵּית שַׁמַּאי מְטַמְּאִין, וּבֵית הִלֵּל מְטַהֲרִין. שַׁמַּאי אוֹמֵר, אַף מַלְבֵּן שֶׁל כִּסֵּא, טָמֵא. כִּסֵּא שֶׁקִּבְּעוֹ בָּעֲרָבָה, בֵּית שַׁמַּאי מְטַמְּאִין, וּבֵית הִלֵּל מְטַהֲרִין. שַׁמַּאי אוֹמֵר, אַף הֶעָשׂוּי בָּהּ:

ברטנורה (יא) **שנטלו חפויו**. רבותי פירשו מלשון חפי פותחת (שבת דף פ"א) שהם השינים הבולטים מן המפתחות שנוהגים לעשות בארץ ישמעאל אף כאן רגילים לעשות בכסא של כלה כמין שינים בולטים כדי שיסמכו עליהן. ורמב"ם פי' חפויו פתוחין וציורין שעושים מעצים או מאבנים ומדביקין אותן בכסא הכלה: **ב"ש מטמאים**. דאכתי חזי לישיבה: **וב"ה מטהרין**. דלא חזי לכלה והוי כנשבר: **אף מלבן הכסא טמא**. כלומר אף מלבן הכסא בפני עצמו בלא הכסא ובלא חפויו טמא כ"ש שהכסא בלא חפויו טמא: **מלבן**. צורת לבינה מרובעת עושין על הכסא ויושבין עליו: **כסא שקבעו בעריבה**. הביא כסא ממקום אחר. וקבעו בעריבה דרך ישיבתו ועריבה אינה טמאה מדרס דחזיא ללישה ולא לישב עליה: **ב"ש מטמאין**. דלא בטל כסא לגבי עריבה: **וב"ה מטהרין**. ממדרס דבטל כסא לגבי עריבה. אבל כסא העשוי בגוף העריבה עצמה. מודו בית שמאי ובית הלל דטהור: **שמאי אומר**. אף כסא העשוי בעריבה עצמה טמא מדרס:

יב. אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁחָזְרוּ בֵית הִלֵּל לְהוֹרוֹת כְּדִבְרֵי בֵית שַׁמַּאי. הָאִשָּׁה שֶׁבָּאָה מִמְּדִינַת הַיָּם וְאָמְרָה מֵת בַּעְלִי, תִּנָּשֵׂא. מֵת בַּעְלִי, תִּתְיַבֵּם. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, לֹא שָׁמַעְנוּ אֶלָּא בְּבָאָה מִן הַקָּצִיר בִּלְבָד. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי, אַחַת הַבָּאָה מִן הַקָּצִיר וְאַחַת הַבָּאָה מִן הַזֵּיתִים וְאַחַת הַבָּאָה מִמְּדִינַת הַיָּם, לֹא דִבְּרוּ בַקָּצִיר אֶלָּא בַּהווֹוָה. חָזְרוּ בֵית הִלֵּל לְהוֹרוֹת כְּבֵית שַׁמַּאי בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, תִּנָּשֵׂא וְתִטּוֹל כְּתֻבָּתָהּ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, תִּנָּשֵׂא וְלֹא תִטּוֹל כְּתֻבָּתָהּ. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי, הִתַּרְתֶּם אֶת הָעֲרָוָה הַחֲמוּרָה, לֹא תַתִּירוּ אֶת הַמָּמוֹן הַקַּל. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל, מְצִינוּ שֶׁאֵין הָאַחִים נְכָנְסִין לַנַּחֲלָה עַל פִּיהָ. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי, וַהֲלֹא מִסֶּפֶר כְּתֻבָּתָהּ נִלְמוֹד, שֶׁהוּא כוֹתֵב לָהּ, שֶׁאִם תִּנָּשֵׂאִי לְאַחֵר תִּטְלִי מַה שֶּׁכָּתוּב לִיךְ. חָזְרוּ בֵית הִלֵּל לְהוֹרוֹת כְּדִבְרֵי בֵית שַׁמַּאי:

ברטנורה (יב) **אלא בבאה מן הקציר**. כמעשה שהיה שהלכו בני אדם לקצור חטין ונשכו נחש לאחד מהן ומת. ובאה והודיעה בב"ד שלחו ומצאו כדבריה ולא התירו אלא דוגמתו שיהא הדבר קרוב. אבל ממדינת הים אינה נאמנת: **אלא בהווה**. מעשה שהיה כך היה.

וה"ה לשאר מקומות: **שאין האחין נכנסין**. לנחלת בעלה. דרחמנא אמר ע"פ שני עדים. וגבי נשואין דידה הוא דאקילו משום עגונה: **מספר כתובתה**. מנוסח שהתקינו לכתוב בשטר כתובה: **כשתנשאי לאחר**. והרי היא נשאת וא"כ תטול כתובתה:

יג. מִי שֶׁחָצְיוֹ עֶבֶד וְחָצְיוֹ בֶּן חוֹרִין, עוֹבֵד אֶת רַבּוֹ יוֹם אֶחָד וְאֶת עַצְמוֹ יוֹם אֶחָד, דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי, תִּקַּנְתֶּם אֶת רַבּוֹ, וְאֶת עַצְמוֹ לֹא תִקַּנְתֶּם. לְשָׁא שִׁפְחָה, אֵינוֹ יָכוֹל. בַּת חוֹרִין, אֵינוֹ יָכוֹל. לְבָטֵל, וַהֲלֹא לֹא נִבְרָא הָעוֹלָם אֶלָּא לְפִרְיָה וְרִבְיָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מה) לֹא תֹהוּ בְרָאָהּ, לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ. אֶלָּא, מִפְּנֵי תִקּוּן הָעוֹלָם, כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין וְכוֹתֵב שְׁטָר עַל חֲצִי דָמָיו. חָזְרוּ בֵּית הִלֵּל לְהוֹרוֹת כְּבֵית שַׁמַּאי:

ברטנורה (יג) **מי שחציו עבד וחציו ב"ח**. כגון עבד של ב' שותפים ושחררו אחד מהן. א"נ שקבל רבו ממנו חצי דמיו. ושחרר חציו באותן הדמים: **תקנתם את רבו**. שאינו חסר כלום: **לישא שפחה אינו יכול**. מפני צד חירות שבו: **בת חורין אינו יכול**. מפני צד עבדות שבו: **כופין את רבו ועושהו ב"ח**. וה"ה אם היה עבד של מאה שותפין ואחד מהם שחררו. שכופין את כלם לשחררו:

יד. כְּלִי חֶרֶס מַצִּיל עַל הַכֹּל, כְּדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל. וּבֵית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵינוֹ מַצִּיל אֶלָּא עַל הָאֳכָלִין וְעַל הַמַּשְׁקִין וְעַל כְּלִי חֶרֶס. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל, מִפְּנֵי מָה. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָמֵא עַל גַּב עֵם הָאָרֶץ, וְאֵין כְּלִי טָמֵא חוֹצֵץ. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל, וַהֲלֹא טְהֳרָתָם אֳכָלִים וּמַשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכוֹ. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי, כְּשֶׁטְּהַרְנוּ אֳכָלִים וּמַשְׁקִים שֶׁבְּתוֹכוֹ, לְעַצְמוֹ טְהַרְנוּ. אֲבָל כְּשֶׁטְּהַרְתָּ אֶת הַכְּלִי, טְהַרְתָּ לְךָ וְלוֹ. חָזְרוּ בֵּית הִלֵּל לְהוֹרוֹת כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי:

ברטנורה (יד) **כלי חרס מציל על הכל**. כלי חרס המוקף צמיד פתיל מציל על כל מה שבתוכו דכתיב (במדבר יט) וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא. הא יש עליו צמיד פתיל טהור הוא ומה שבתוכו לא שנא כלים. ולא שנא אוכלים ומשקין ובכלי חרס הכתוב מדבר דכתיב וכל כלי פתוח במי שמטמא דרך פתחו ואינו מטמא דרך גבו: אינו מציל אלא על אוכלין ומשקין ועל כלי חרס. אבל על שאר כלים אינו מציל כדמפרש ואזיל: **מפני מה**. מפני שהוא טמא על גב ע"ה. שכל הנמצא אצל ע"ה בין כלים בין אוכלים ומשקין כולן בחזקת טמאין לפי שאינם בקיאים בהלכות טומאה וטהרה. וחושבין על טמא שהוא טהור: **ואין כלי טמא חוצץ**. אין מציל מפני הטומאה אלא כלי טהור בלבד אבל כלי טמא אינו מציל על מה שבתוכו וכלים של ע"ה הואיל ובחזקת טמאים הן אינן מצילין: **לעצמו טהרנו**. לע"ה לבדו טהרנו. ולא חיישינן דלמא אתי חבר לאשתמושי בהו שהרי הם בדלי' ממגעם. ובלא"ה נמי כל מאכלם טמא. הלכך אוכלים

ומשקין וכ"ח שאין להם טהרה במקוה כשהיו בתוך צמיד פתיל של כלי ע"ה אמרי' להו טהורים הן. וישתמשו בהן הן שמחזיקין כליהם בחזקת טהורים. ואין לחוש שמא ישאל החבר מהן וישתמש בהן שהרי הן אצלו בחזקת טמאין ואין להם טהרה עולמית. אבל בכלי שטף. דאיכא למיחש שמא ישאל החבר מהן ויטבילם וישתמש בהם בלא הזאה ג' וז' שלא ידע שנטמאו באוהל המת. וחושב דטבילה בעלמא סגי להו להצילם מטומאה שנטמאין אגב עם הארץ. והיינו דתנן טהרת לך ולו. דאתי חבר לאשתמושי בהו. הלכך עשו דין שוה לכל. ואמרו דאין כלי שטף נצול בצמיד פתיל לא בשל חבר. ולא בשל ע"ה. ואם באו לגזור שלעולם כלי חרס של עם הארץ. לא יציל בצמיד פתיל לפי שהוא בחזקת טמא ואין כלי טמא מציל לא היו עמי הארצות מקבלין מהם. לפי שהן סבורים שהן בקיאין ושומרים כליהם בטהרה וכלים שלהן מצילין:

גמרא עבודה זרה דף נה ע"א

שְׁאַל אַגְרִיפַּס שַׂר צָבָא אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל. כְּתִיב בְּתוֹרָתְכֶם (דברים ד) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אוֹכְלָה הוּא אֵל קַנָּא. כְּלוּם מִתְקַנֵּא? אֶלָּא חָכָם בְּחָכָם וְגִבּוֹר בְּגִבּוֹר וְעָשִׁיר בְּעָשִׁיר. אָמַר לוֹ: אָמְשֹׁל לְךָ מָשָׁל לְמַה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאָדָם שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה עַל אִשְׁתּוֹ חֲשׁוּבָה מִמֶּנָּה אֵין מִתְקַנְּאָה בָּהּ פְּחוּתָה מִמֶּנָּה מִתְקַנְּאָה בָּהּ. אָמַר לוֹ זוּנִין לְרִבִּי עֲקִיבָא: לִבִּי וְלִבָּךְ יְדֵעִי דַּעֲבוֹדַת אֱלִילִים לֵית בָּהּ מַשָּׁשָׁא וְהָא קָחֲזִינַן גַּבְרֵי דְּאָזְלֵי כִּי מְתַבְּרֵי וְאָתוּ כִּי מְצַמְּדֵי מַאי טַעֲמָא? אָמַר לוֹ: אֶמְשֹׁל לְךָ מָשָׁל לְמַה הַדָּבָר דּוֹמֶה. לְאָדָם נֶאֱמָן שֶׁהָיָה בָּעִיר וְכָל בְּנֵי עִירוֹ הָיוּ מַפְקִידִין אֶצְלוֹ שֶׁלֹּא בְּעֵדִים וּבָא אָדָם אֶחָד וְהִפְקִיד לוֹ בְּעֵדִים. פַּעַם אַחַת שָׂכַח וְהִפְקִיד אֶצְלוֹ שֶׁלֹּא בְּעֵדִים דְּאָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ: בֹּא וְנִכְפְּרֵנּוּ. אָמַר לָהּ: וְכִי מִפְּנֵי שֶׁשּׁוֹטָה זֶה עָשָׂה שֶׁלֹּא כַּהֹגֶן אָנוּ נַאֲבֵד אֶת אֱמוּנָתֵנוּ. אַף כָּךְ יִסּוּרִין בְּשָׁעָה שֶׁמְּשַׁגְּרִין אוֹתָן עַל הָאָדָם מַשְׁבִּיעִין אוֹתָן שֶׁלֹּא תֵּלְכוּ אֶלָּא בְּיוֹם פְּלוֹנִי וְלֹא תֵּצְאוּ אֶלָּא בְּיוֹם פְּלוֹנִי וּבְשָׁעָה פְּלוֹנִי וְעַל יַד פְּלוֹנִי וְעַל יַד סַם פְּלוֹנִי. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְצֵאת הָלַךְ זֶה לְבֵית עֲבוֹדַת אֱלִילִים אָמְרוּ: יִסּוּרִין דִּין הוּא שֶׁלֹּא נֵצֵא וְחוֹזְרִין וְאוֹמְרִים: וְכִי מִפְּנֵי שֶׁשּׁוֹטֶה זֶה עוֹשֶׂה שֶׁלֹּא כַּהֹגֶן אָנוּ נְאַבֵּד שְׁבוּעָתֵנוּ וְהַיְנוּ דְּאָמַר רִבִּי יוֹחָנָן: מַאי דִּכְתִיב (דברים כו) וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה: הַאי כְּבָר בֵּית עֲבוֹדַת אֱלִילִים בְּאַתְרִין דִּכְי מִצְטָרִיךְ עָלְמָא לְמִטְרָא מִתְחֲזֵי לְהוּ בְּחֶלְמָא וְאוֹמֵר לְהוּ שַׁחֲטוּ לִי גַּבְרָא וְאַיְיתִי מִטְרָא שַׁחֲטֵי לָהּ גַּבְרָא וְאָתֵי מִטְרָא אָמַר לֵהּ הַשְׁתָּא אִי הֲוָה שַׁכִּיבְנָא לֹא אַמְרִית לְכוּ הָא מִלְּתָא דְּאָמַר רַב: מַאי דִּכְתִיב (שם ד) אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ אוֹתָם לְכָל הָעַמִּים. מְלַמֵּד שֶׁהֶחֱלִיקָן בְּדִבְרֵים כְּדֵי לְטָרְדָן מִן הָעוֹלָם. וְהַיְנוּ דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב (משלי ג) אִם לַלֵּצִים הוּא יָלִיץ וְלַעֲנָוִים יִתֶּן חֵן בָּא לְטַמֵּא פּוֹתְחִין לוֹ בָּא לְטַהֵר מְסַיְּעִין אוֹתוֹ:

רש"י **אגריפס שר צבא**. נכרי היה ממונה על ראשי גייסות ובימי אגריפס המלך היה: **אין מתקנא בה**. אשתו הראשונה אינה מקפדת לשנא את בעלה: **זונן**. ישראל היה: **דאזלי כי מתברי**. פסחים ההולכין לע"א שנתפרקו איבריהן מחמת חולייו וחוזרין באברין מצומדין: **בשליחותן**. שמייסרין את הגוף: **שהחליקן בדברי**'. מביאן לטעות:

זוהר וילך דף רפו ע"א

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי מַאי דִּכְתִיב (ירמיה ב) כִּי שְׁתַּיִם רָעוֹת עָשָׂה עַמִּי אוֹתִי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים לַחֲצוֹב לָהֶם בֹּארוֹת וְגוֹמֵר. אוֹתִי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים דָּא הוּא דְּלָא בָּעֵי לְקַדְּשָׁא שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאֻמִּין מַאי עוֹנְשֵׁיהּ כְּתִיב לַחְצוֹב לָהֶם בֹּארוֹת בֹּארוֹת נִשְׁבָּרִים דְּנָחֲתִין לְגֵיהִנָּם דַּרְגָא בָּתַר דַּרְגָא עַד דְּנָחֲתִין לַאֲבַדּוֹן דְּאִקְרֵי תַּחְתִּית וְאִי אִיהוּ קַדִּישׁ שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְכַוָּנָא בְּאֻמִּין כִּדְקָא יָאוּת סָלִיק דַּרְגָא בָּתַר דַּרְגָא לְאִתְעַדְּנָא מֵהַהוּא עָלְמָא דְּאָתֵי דְּנָגִיד תְּדִיר וְלָא פְּסִיק הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (תהלים לא) אֲמוּנִים נוֹצֵר ה' וּמְשַׁלֵּם עַל יֶתֶר עוֹשֵׂי גַּאֲוָה. תָּאנָא שִׁירָה מָשִׁיךְ בִּרְכָאן מֵעֵילָא לְתַתָּא עַד דְּיִשְׁתַּכְּחוּן בִּרְכָאן בְּכֻלְּהוּ עָלְמִין (אָמַר רַבִּי יוֹסֵי זַמִּינִין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר שִׁירְתָא שְׁלֵימְתָא שִׁירָה דְּכָלִיל כָּל שְׁאַר שִׁירִין הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (ישעיה יב) וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַה' קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילוֹתָיו) אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר זַמִּינִין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר שִׁירְתָא מִתַּתָּא לְעֵילָא וּמֵעֵילָא לְתַתָּא וּלְקַשְׁרָא קִשְׁרָא דִּמְהֵימְנוּתָא דִּכְתִיב (במדבר כא) אָז יָשִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת מִתַּתָּא לְעֵילָא. עָלֵי בְּאֵר עֱנוּ לָהּ עָלֵי בְּאֵר כְּלוֹמָר סָק לְאַתְרֵיךְ לְאִתְאַחֲדָא בְּבַעֲלֵיךְ דָּא הוּא מִתַּתָּא לְעֵילָא וּלְבָתַר מֵעֵילָא לְתַתָּא (דְּהָא עַד הַשְׁתָּא בְּגָלוּתָא אִשְׁתַּכְּחַת עִמָּנָא) בְּאֵר חָפָרוּהָ שָׂרִים דְּאוֹלִידוּ לָהּ אַבָּא וְאִימָא (לְעֵילָא) כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם אִלֵּין אֲבָהָן דְּאִקְרוּן נְדִיבֵי עַמִּים כָּרוּהָ אֲתַר לְאִזְדַּוְּגָא בָּהּ מִלְּכָא בְּבִרְכָן וּבְמֶה הוּא זְוּוּגָא בִּמְחוֹקֵק דָּא יְסוֹד בְּמִשְׁעֲנוֹתָם דָּא נֵצַח וְהוֹד הָא מֵעֵילָא לְתַתָּא וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת הָא קִשּׁוּרָא שְׁלֵימָא קִשּׁוּרָא דִּמְהֵימְנוּתָא קִשּׁוּרָא קַיְמָא דְּכֹלָּא בֵּיהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי זַמִּינִין יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר שִׁירְתָא שְׁלֵימְתָא שִׁירָתָא דְּכָלִיל כָּל שְׁאַר שִׁירִין הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַה' קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילוֹתָיו בְּהַהוּא זִמְנָא כְּתִיב (זכריה י"ד) וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד וּכְתִיב (תהלים קכ"ו) אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה בָּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן. יִמְלוֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַהוּ שֶׁכָּתוּב, כִּי שְׁתַּיִם רָעוֹת עָשָׂה עַמִּי אוֹתִי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים לַחֲצוֹב לָהֶם בֹּארוֹת וְגוֹ'. אוֹתִי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים זֶה הוּא שֶׁלֹּא רָצוּ לְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בָּאֻמִּין. מַהוּ עוֹנְשׁוֹ. הוּא שֶׁכָּתוּב, לַחֲצוֹב לָהֶם בֹּארוֹת בֹּארוֹת

נִשְׁבָּרִים, שֶׁיּוֹרְדִים לַגֵּיהִנֹּם מַדְרֵגָה אַחַר מַדְרֵגָה עַד שֶׁיּוֹרְדִים לַאֲבַדּוֹן, שֶׁנִּקְרָא תַּחְתִּית. וְאִם הוּא מְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְכַוֵּן בְּאָמֵן כָּרָאוּי, עוֹלֶה מַדְרֵגָה אַחַר מַדְרֵגָה לְהִתְעַדֵּן מֵעוֹלָם הַבָּא הַהוּא, שֶׁנִּמְשָׁךְ תָּמִיד וְאֵינוֹ נִפְסָק. זֶה שֶׁאָמַר אֱמוּנִים נוֹצֵר ה' וּמְשַׁלֵּם עַל יֶתֶר עוֹשֵׂה גַּאֲוָה. לָמְדְנוּ שִׁירָה, מוֹשֶׁכֶת בְּרָכוֹת מִמַּעְלָה לְמַטָּה עַד שֶׁתִּמְצָאֶנָה בְּרָכוֹת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, עֲתִידִים הֵם יִשְׂרָאֵל לוֹמַר שִׁירָה מִמַּטָּה לְמַעְלָה וּמִמַּעְלָה לְמַטָּה, וּלְקַשֵּׁר קֶשֶׁר שֶׁל אֱמוּנָה שֶׁכָּתוּב, אָז יָשִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת. אָז שָׁר, לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא אָז יָשִׁיר, דְּהַיְנוּ לְעָתִיד. וְכֵן כֻּלָּם עַל דֶּרֶךְ זֶה, שֶׁנֶּאֱמְרוּ בְּלָשׁוֹן עָתִיד. אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת, הוּא מִמַּטָּה לְמַעְלָה, עֲלִי בְאֵר עֲנוּ לָהּ, עֲלִי בְאֵר, כְּלוֹמַר, שֶׁאָמְרוּ לַמַּלְכוּת הַנִּקְרֵאת בְּאֵר, עֲלִי לְמִקּוֹמֵךְ לְהִתְאַחֵד בְּבַעֲלֵךְ, זֶה הוּא מִמַּטָּה לְמַעְלָה. וְאַחַר כָּךְ מִמְּשִׁיכִים מִמַּעְלָה לְמַטָּה, בְּאֵר חֲפָרוּהָ שָׂרִים, בְּאֵר, הִיא מַלְכוּת, חֲפָרוּהָ שָׂרִים, שֶׁהוֹלִידוּ אוֹתָהּ אַבָּא וְאִמָּא. כָּרוּהָ נְדִיבֵי עָם, אֵלֶּה הֵם הָאָבוֹת, שֶׁנִּקְרָאִים נְדִיבֵי עַמִּים. כָּרוּהָ, שֶׁיְּזַדְּוֵג בָּהּ הַמֶּלֶךְ בִּבְרָכוֹת. וּבְמֶה. הוּא עַל יְדֵי זִוּוּג. בְּמְחוֹקֵק זֶה יְסוֹד. בְּמִשְׁעֲנוֹתָם זֶה נֵצַח וְהוֹד. עַד כָּאן מִמַּעְלָה לְמַטָּה. מִמִּדְבָּר, שֶׁהוּא הַמַּלְכוּת הַנִּקְרֵאת דִּבּוּר, מַתָּנָה, עוֹלֶה לִיסוֹד הַנִּקְרָא מַתָּנָה. וּמִמַּתָּנָה עוֹלֶה נַחֲלִיאֵל, שֶׁהוּא ת"ת. וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת, שֶׁהוּא או"א. זֶה הוּא קֶשֶׁר הַשָּׁלֵם קֶשֶׁר שֶׁל אֱמוּנָה, קֶשֶׁר שְׁקִיּוּם הַכֹּל בּוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, עֲתִידִים יִשְׂרָאֵל לוֹמַר שִׁירָה שְׁלֵמָה, שִׁירָה הַכּוֹלֶלֶת כָּל שְׁאָר שִׁירִים. זֶה שֶׁאָמַר, וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַה' קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילוֹתָיו. בָּעֵת הַהִיא כְּתוּב, וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. וְכָתוּב אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה אָז יֹאמְרוּ וְגוֹ'. בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן. יִמְלוֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ז

א. מִנְהָגוֹת רַבּוֹת נָהֲגוּ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בִּסְעֻדָּה וְכֻלָּן דֶּרֶךְ אֶרֶץ. וְאֵלּוּ הֵן כְּשֶׁנִּכְנָסִין לִסְעֻדָּה הַגָּדוֹל שֶׁבְּכֻלָּן נוֹטֵל אֶת יָדָיו תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ נִכְנָסִין וְיוֹשְׁבִין מְסֻבִּין וְגָדוֹל מֵסֵב בְּרֹאשׁ וְשֵׁנִי לוֹ לְמַטָּה הֵימֶנּוּ הָיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה מִטּוֹת גָּדוֹל מֵסֵב בְּרֹאשׁ וְשֵׁנִי לוֹ לְמַעְלָה הֵימֶנּוּ וּשְׁלִישִׁי לוֹ לְמַטָּה הֵימֶנּוּ: **ב.** בַּעַל הַבַּיִת מְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא וּמַשְׁלִים הַבְּרָכָה וְאַחַר כָּךְ בּוֹצֵעַ וְהָאוֹרֵחַ מְבָרֵךְ בְּרִכַּת הַמָּזוֹן כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ לְבַעַל הַבַּיִת. וְאִם הָיוּ כֻּלָּן בַּעֲלֵי הַבַּיִת הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן בּוֹצֵעַ וְהוּא מְבָרֵךְ בְּרִכַּת הַמָּזוֹן:

מוסר

שערי תשובה דף לא עד

הָרוֹאֶה אֶת אַנְשֵׁי מְקוֹמוֹ עַם קְשֵׁה עֹרֶף וְאוֹמֵר בְּלִבּוֹ אוּלַי לֹא יַקְשִׁיבוּ אִם אֲדַבֵּר לָהֶם נְכוֹחוֹת וּפִי אֲמַלֵּא תּוֹכָחוֹת. עַל כֵּן יַחֲשֹׁךְ פִּיו. הִנֵּה עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי לֹא נִסָּה לְהוֹכִיחַ וּלְהַזְהִיר

אוּלַי אִם רוּחָם הֵעִיר יֵעוֹרוּ מִשְּׁנַת אַוִּלְתָּם וְלֹא תָּלִין אִתָּם מְשׁוּגָתָם. וְאָמְרוּ זְכָרוֹנָם לִבְרָכָה בְּעִנְיַן מַה שֶּׁכָּתוּב (יחזקאל ט) וְהִתְוִיתָ תָּיו עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים הַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים וְגוֹ'. אָמְרָה מִדַּת הַדִּין: אַף עַל פִּי שֶׁהַלָּלוּ צַדִּיקִים גְּמוּרִים וְקָיְמוּ אֶת הַתּוֹרָה הָיָה לָהֶם לִמְחוֹת וְלֹא מִיחוּ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנַי שֶׁאִם הָיוּ מוֹחִים לֹא הָיוּ מְקַבְּלִים מֵהֶן. אָמְרָה מִדַּת הַדִּין: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם לְפָנֶיךָ גָּלוּי הֵם לֹא יָדְעוּ אִם יִשְׁמְעוּ הָעָם לְקוֹלָם וְאִם יֶחְדְּלוּ. וְצִוָּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אַחֲרֵי כֵן (שם) וּמִמִּקְדָּשִׁי תָּחֵלוּ. וְהֵם וְהֵם הַצַּדִּיקִים הַמְקֻדָּשִׁים כִּי נֶעֱנְשׁוּ עַל דָּבָר שֶׁלֹּא מִחוּ וְנֶאֱמַר (ויקרא יט) הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא. וְאִם הַדָּבָר גָּלוּי לַכֹּל וְיָדוּעַ וְנִבְחָן וְנֶחְקָר כִּי הַחוֹטֵא שָׂנֵא מוּסָר וְלֹא יִשְׁמַע לְקוֹל מוֹרָיו וּמְלַמְּדָיו לֹא יַטֶּה אָזְנוֹ עַל זֶה נֶאֱמַר (משלי ט) אַל תּוֹכַח לֵץ פֶּן יִשְׂנָאֶךָּ. וְאָמְרוּ: כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לוֹמַר דָּבָר הַנִּשְׁמָע, כָּךְ מִצְוָה לוֹמַר שֶׁלֹּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נִשְׁמָע. וְאָמְרוּ מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין וְאַל יִהְיוּ מְזִידִין:

האזינו יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(כב) כִּי אֵשׁ קָדְחָה בְאַפִּי וַתִּיקַד עַד שְׁאוֹל תַּחְתִּית וַתֹּאכַל אֶרֶץ וִיבֻלָהּ וַתְּלַהֵט מוֹסְדֵי הָרִים:
אֲרֵי קִדּוּם תַּקִּיף כְּאֶשָׁא נְפַק מִקֳּדָמַי בִּרְגַז וְשֵׁצֵי עַד שְׁאוֹל אֲרַעִית וְאָסֵף אַרְעָא וַעֲלַלְתַּהּ וְשֵׁצַיִת עַד סְיָפֵי טוּרַיָא:

רש"י קדחה. בערה: ותיקד. בכם עד היסוד: ותאכל ארץ ויבלה. ארצכם ויבולה: ותלהט. ירושלים המיסדת על ההרים, שנאמר (שם קכה, ב) ירושלים הרים סביב לה:

(כג) אַסְפֶּה עָלַימוֹ רָעוֹת חִצַּי אֲכַלֶּה בָם: אָסֵף עֲלֵיהוֹן בִּישִׁין מַכְתְּשַׁי אֱשֵׁצֵי בְהוֹן:

רש"י אספה עלימו רעות. אחביר רעה על רעה לשון (ישעיה כט, א) ספו שנה על שנה, (לעיל כט, יח) ספות הרוה, (ירמיה ז, כא) עלותיכם ספו על זבחיכם. דבר אחר, אספה אכלה, כמו (בראשית יט, טו) פן תספה: חצי אכלה בם. כל חצי אשלים בהם. וקללה זו לפי הפרענות לברכה היא, חצי כלים והם אינם כלים:

(כד) מְזֵי רָעָב וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף וְקֶטֶב מְרִירִי וְשֶׁן בְּהֵמוֹת אֲשַׁלַּח בָּם עִם חֲמַת זֹחֲלֵי עָפָר: נְפִיחֵי כָפָן וַאֲכוּלֵי עוּף וּכְתִישֵׁי רוּחִין בִּישָׁן וְשֶׁן חֵיוַת בָּרָא אֱגָרֵי בְהוֹן עִם חֲמַת תַּנִּינַיָא דְזָחֲלִין בְּעַפְרָא:

רש"י מזי רעב. אנקלוס תרגם, נפיחי כפן, ואין לי עד מוכיח עליו. ומשמו של רבי משה הדרשן מטולושא שמעתי שעירי רעב, אדם כחוש מגדל שער על בשרו: מזי. לשון ארמי

שער מזיא, דהוה מהפך במזיא: ולחמי רשף. השדים נלחמו בהם, שנאמר (איוב ה, ז) ובני רשף יגביהו עוף, והם שדים: וקטב מרירי. וכריתות שד ששמו מרירי. קטב, כריתה, כמו (הושע יג, יד) אהי קטבך שאול: ושן בהמת. מעשה היה והיו הרחלים נושכין וממיתין: חמת זחלי עפר. ארס נחשים המהלכים על גחונם על העפר, כמים הזוחלים על הארץ. זחילה לשון מרוצת המים על העפר, וכן כל מרוצת דבר המשפשף על העפר והולך:

(כה) מִחוּץ תְּשַׁכֵּל חֶרֶב וּמֵחֲדָרִים אֵימָה גַּם בָּחוּר גַּם בְּתוּלָה יוֹנֵק עִם אִישׁ שֵׂיבָה: מִבָּרָא תְּתַכֵּל חַרְבָּא וּמִתְּנַנְיָא חַרְגַת מוֹתָא אַף עוּלֵּמַיהוֹן אַף עוּלֵּמָתְהוֹן יָנְקֵיהוֹן עִם אֱנַשׁ סָבֵיהוֹן:

רש"י מחוץ תשכל חרב. מחוץ לעיר תשכלם חרב גיסות: ומחדרים אימה. כשבורח ונמלט מן החרב, חדרי לבבו נקופים עליו מחמת אימה והוא מת והולך בה. דבר אחר ומחדרים אימה, שבבית תהיה אימת דבר, כמו שנאמר (ירמיה ט, כ) כי עלה מות בחלונינו, וכן תרגם אנקלוס. דבר אחר, מחוץ תשכל חרב על מה שעשו בחוצות, שנאמר (ירמיה יא, יג) ומספר חצות ירושלים שמתם מזבחות לבשת. ומחדרים אימה. על מה שעשו בחדרי חדרים, שנאמר (יחזקאל ח, יב) אשר זקני בית ישראל עושים בחטף איש בחדרי משכיתו:

(כו) אָמַרְתִּי אַפְאֵיהֶם אַשְׁבִּיתָה מֵאֱנוֹשׁ זִכְרָם: אָמְרִית יֵחוֹל רוּגְזִי עֲלֵיהוֹן וֶאֱשֵׁצְנוּן אֱבַטַּל מִבְּנֵי אֲנָשָׁא דּוּכְרָנֵיהוֹן:

רש"י אמרתי אפאיהם. אמרתי בלבי אפאה אותם. ויש לפרש אפאיהם, אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר. ודגמתו מצינו בעזרא (נחמיה ט, כב) ותתן להם ממלכות ועממים ותחלקם לפאה, להפקר. וכן חברו מנחם. ויש פותרים אותו כתרגומו יחול רגזי עליהון, ולא יתכן, שאם כן היה לו לכתוב אאפאיהם אחת לשמוש ואחת ליסוד, כמו (ישעיה מה, ה) אאזרך, (איוב טז, ה) אאמצכם במו פי, והאל"ף התיכונה אינה ראויה בו כלל. ואונקלוס תרגם אחר לשון הבריתא השנויה בספרי, החולקת תיבה זו לשלש תיבות. אמרתי אף אי הם, אמרתי באפי אתנם כאלו אינם, שיאמרו רואיהם עליהם איה הם:

נביאים - שמואל ב - פרק כב

(כב) כִּי שָׁמַרְתִּי דַּרְכֵי יְהוָה וְלֹא רָשַׁעְתִּי מֵאֱלֹהָי: אֲרֵי נְטָרִית אוֹרְחָן דְּתַקְנָן קֳדָם יְיָ וְלָא הַלִּיכִית בִּרְשָׁע קֳדָם אֱלָהָי: (כג) כִּי כָל (משפטו) מִשְׁפָּטָיו לְנֶגְדִּי וְחֻקֹּתָיו לֹא אָסוּר מִמֶּנָּה: אֲרֵי כָּל דִּינוֹהִי גְּלָן לְקֳבֵלִי לְמֶעְבַּדְהוֹן וּקְיָמוֹהִי לָא עֲדִית מִנָּהוֹן: (כד) וָאֶהְיֶה תָמִים לוֹ וָאֶשְׁתַּמְּרָה מֵעֲוֹנִי: וַהֲוִית שְׁלִים בְּדְחַלְתֵּיהּ וַהֲוִית נָטַר נַפְשִׁי מֵחוֹבִין: (כה) וַיָּשֶׁב יְהוָה לִי כְּצִדְקָתִי כְּבֹרִי לְנֶגֶד עֵינָיו: וַאֲתֵיב יְיָ לִי כְּזִכוּתִי כְּבָרִירוּתִי קֳדָם מֵימְרֵיהּ: (כו) עִם חָסִיד תִּתְחַסָּד עִם גִּבּוֹר תָּמִים תִּתַּמָּם: עִם אַבְרָהָם דְּאִשְׁתְּכַח חָסִיד קֳדָמָךְ בְּכֵן אַסְגֵּיתָא לְמֶעְבַּד חִסְדָּא עִם זַרְעֵיהּ יִצְחָק דַּהֲוָה שְׁלִים בְּדְחַלְתָּךְ בְּכֵן אַשְׁלֵמְתָּא מֵימַר רְעוּתָךְ לְמֶעְבַּד עִמֵּהּ:

כתובים - תהילים - פרק קט

(כט) יִלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנַי כְּלִמָּה וְיַעֲטוּ כַמְעִיל בָּשְׁתָּם: יְלְבְּשׁוּן סָטְנַי כִּסוּפָא וְיִעַטְפוּן הֵיךְ מְעִילָא בַהֲתָהוֹן:

רש"י **ויעטו כמעיל** . העוטה ועוטף כל הגוף לכל לבוש :

(ל) אוֹדֶה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבְתוֹךְ רַבִּים אֲהַלְלֶנּוּ: אוֹדֵי יְיָ לַחֲדָא בְּפוּמִי וּבְמִצַע חַכִּימַיָא אֲשַׁבְּחִנֵיהּ: (לא) כִּי יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשֹּׁפְטֵי נַפְשׁוֹ: אֲרוּם יְקוּם מִן יְמִינָא דַחֲשִׁיכָא לְמִפְרַק מְמַדַיְנֵי נַפְשֵׁיהּ: **קי** (א) לְדָוִד מִזְמוֹר נְאֻם יְהוָה לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ: עַל יַד דָוִד תּוּשְׁבְּחָא אֲמַר יְיָ בְּמֵימְרֵיהּ לְשַׁוָאָה יָתִי רִבּוֹן עַל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּרַם אֲמַר לִי תּוּב וְאוֹרֵךְ לְשָׁאוּל דְמִן שִׁבְטָא דְבִנְיָמִין עַד דִימוּת אֲרוּם לֵית מַלְכוּתָא מְקָרְבָא אֲחֲרָתֵיהּ וּבָתַר כֵּן אֲשַׁוֵי בַּעֲלֵי דְבָבָךְ כְּבִישׁ לְרַגְלָךְ. (ת"א) אֲמַר יְיָ בְּמֵימְרֵיהּ לְמִתַּן לִי רַבָּנוּתָא חֲלַף דִיתֵיבִית לְאוּלְפָן אוֹרַיְתָא דִימִינִי אוֹרֵךְ עַד דַאֲשַׁוֵי בְּעֵל דְבָבָךְ כְּבִישׁ לְרַגְלָךְ:

רש"י **נאם ה' לאדני** . רבותינו דרשוהו באברהם אבינו ואני אפרשנו כדבריהם נאם ה' לאברהם שקראוהו העולם אדוני שמעני אדוני (בראשית כ"ג) : **שב לימיני** . התעכב לתשועתי והתחולל לה' אין ישיבה אלא עכבה וכן הוא אומר ותשבו בקדש (דברים א) . לימיני . לתשועת ימיני : **עד אשית אויביך** . אמרפל וחבירו :

(ב) מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ: חוּטְרָא דְעוּשְׁנָךְ יְשַׁדַר יְיָ מִצִיּוֹן וּתְהֵי רָדֵי בִּמְצַע בַּעֲלֵי דְבָבָךְ:

רש"י **מטה** . לשון משען כמו (לעיל ק"ה) כל מטה לחם : **מטה עוזך ישלח ה' מציון** . כשתשוב מן המלחמה ואנשיך עייפים ורודפים ישלח לך ה' את מלכי צדק מלך שלם להוציא לחם ויין (בראשית י"ד) : **רדה** . במלחמה : **בקרב אויביך** . לבטח :

משנה ערכין פרק ה

א. הָאוֹמֵר מִשְׁקָלִי עָלַי, נוֹתֵן מִשְׁקָלוֹ. אִם כֶּסֶף, כֶּסֶף. אִם זָהָב, זָהָב. מַעֲשֶׂה בְּאִמָּה שֶׁל יְרֵמַטְיָה שֶׁאָמְרָה מִשְׁקַל בִּתִּי עָלַי, וְעָלְתָה לִירוּשָׁלַיִם וּשְׁקָלוּהָ וְנָתְנָה מִשְׁקָלָהּ זָהָב. מִשְׁקַל יָדִי עָלַי, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מְמַלֵּא חֲבִית מַיִם, וּמַכְנִיסָהּ עַד מַרְפֵּקוֹ, וְשׁוֹקֵל בְּשַׂר חֲמוֹר וְגִידִין וַעֲצָמוֹת וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וְכִי הֵיאַךְ אֶפְשָׁר לְכַוֵּן בָּשָׂר כְּנֶגֶד בָּשָׂר וַעֲצָמוֹת כְּנֶגֶד עֲצָמוֹת, אֶלָּא שָׁמִין אֶת הַיָּד כַּמָּה הִיא רְאוּיָה לִשְׁקוֹל:

ברטנורה (א) **האומר משקלי עלי אם כסף כסף**. אם פירש כסף, נותן משקלו כסף. ואם פירש זהב, נותן משקלו זהב. והא קמשמע לן דאם לא פירש אלא אמר סתם משקלי עלי, פטר נפשיה בכל דהו, ובלבד שיהיה דבר שכמותו רגיל להיות נשקל במקום ההוא. ואפילו זפת ואפילו בצלים ורגילים אנשי המקום למכרם במשקל, ואמר אחד מאנשי המקום ההוא משקלי עלי סתם ולא פירש, הרי זה נותן משקלו זפת או בצלים ונפטר:

ומעשה באמה של ירמטיה. מפרש בגמרא דמתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, ואם אדם חשוב הוא אף על גב דלא פירש אמדינן ליה לפי כבודו, ומעשה נמי באמה של ירמטיה אשה ששמה כך שאמרה משקל בתי עלי ועלתה לירושלים ושקלוה ונתנה משקלה זהב לפי שהיתה אמודה בעושר: **משקל ידי עלי**. היאך הוא שוקל ידו, דאם רוצה מכביד ואם רוצה מיקל: **ומכניסה עד מרפקו**. קוד"ו בלע"ז משום דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם, ובאותו זמן היו קורין יד לזרוע עד המרפק. וכשמכניס היד לתוך חבית מלאה מים ישפכו מן המים שבחבית כפי מקום היד שהכניס בתוכה עד המרפק, וחוזר ומכניס בחבית בשר וגידין ועצמות של חמור, שמשקל בשר חמור כמשקל בשר אדם ויהא באותו בשר גידין ועצמות כפי מה שיש ביד, שאין משקל עצמות וגידין שוה למשקל בשר. ונותן לתוכה עד שתחזור ותתמלא כמו שהיתה. דהשתא איכא נפוח כשיעור ידו. ושוקל הבשר והעצמות והגידים ההם והוא משקל ידו: **היאך אפשר לכוין בשר כנגד בשר**. שמא יש בבשר חמור שנותן לתוך החבית יותר גידים ועצמות ממה שיש ביד, או פחות, ונמצא שאין המשקל מכוון. והלכה כר' יוסי:

ב. דְּמֵי יָדִי עָלַי, שְׁמִין אוֹתוֹ, כַּמָּה הוּא שָׁוֶה בְּיָד, וְכַמָּה הוּא שָׁוֶה בְּלֹא יָד. זֶה חֹמֶר בַּנְּדָרִים מִבַּעֲרָכִין. וְחֹמֶר בַּעֲרָכִין מִבַּנְּדָרִים כֵּיצַד, הָאוֹמֵר עֶרְכִּי עָלַי וָמֵת, יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין, דְּמֵי עָלַי וָמֵת, לֹא יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין, שֶׁאֵין דָּמִים לַמֵּתִים. עֶרֶךְ יָדִי וְעֶרֶךְ רַגְלִי עָלַי, לֹא אָמַר כְּלוּם. עֶרֶךְ רֹאשִׁי וְעֶרֶךְ כְּבֵדִי עָלַי, נוֹתֵן עֶרֶךְ כֻּלּוֹ. זֶה הַכְּלָל, דָּבָר שֶׁהַנְּשָׁמָה תְלוּיָה בּוֹ, נוֹתֵן עֶרֶךְ כֻּלּוֹ:

ברטנורה (ב) **וכמה הוא שוה בלא יד**. מפרש בגמרא שאין שמין אותו כמה יפה כשנקטעה ידו וכמה היה שוה בשתי ידיו שלימות. שמי שנקטעה ידו, כשבאים לשומו כמה היה שוה תחלה אין שמין אותו אלא בזול לפי שרואים אותו מזולזל, וזה האומר דמי ידי עלי הרי לא נקטעה ידו, לכך מפרש כמה הוא יפה כשרבו מוכר כולו ולא שייר ממנו לעצמו כלום, וכמה שוה פחות אם שייר רבו ידו אחת שלא מכרה, דהשתא אינו מזולזל, וכך הוא נותן להקדש: **זה חומר בנדרים מבערכים**. דאילו אמר בערכים ערך ידי ורגלי עלי, לא אמר כלום אלא אם כן אמר בדבר שהנשמה תלויה בו: **ערכי עלי ומת, יתנו היורשים**. דערך דבר קצוב הוא. ודוקא כשעמד בדין קודם שמת, לפי שאינו חייב בערך אלא אחר שיעמוד לפני הכהן, כדכתיב (ויקרא כז) והעמידו לפני הכהן אבל דמי עלי דאינו אלא מה שישומוהו בבית דין והרי לא בא לידי כך שהרי מת, אע"פ שעמד בדין הוא מחוסר אומדנא ולא יתנו היורשים: **נותן ערך כולו**. דערך נפשות כתיב: **זה הכלל**. לאתויי שאר אברים שהנשמה תלויה בהם:

ג. חֲצִי עֶרְכִּי עָלַי, נוֹתַן חֲצִי עֶרְכּוֹ. עֶרֶךְ חֶצְיֵי עָלַי, נוֹתֵן עֶרֶךְ כֻּלּוֹ. חֲצִי דְמִי עָלַי, נוֹתֵן חֲצִי דָמָיו. דְּמֵי חֶצְיֵי עָלַי, נוֹתֵן דְּמֵי כֻלּוֹ. זֶה הַכְּלָל, דָּבָר שֶׁהַנִּשְׁמָה תְלוּיָה בּוֹ, נוֹתֵן עֶרֶךְ כֻּלּוֹ:

ברטנורה (ג) **חצי עלי**. הוי כערך ראשי וערך כבדי, דהוי דבר שהנשמה תלויה בו: **דמי חצי עלי, נותן דמי כולו**. דכתיב (ויקרא כז) נדר בערכך נפשות, הקיש נדר לערך, מה ערך אמר ערך חצי עלי נותן ערך כולו, אף נדר אמר דמי חצי עלי נותן דמי כולו: **זה הכלל**. לאתויי כל האברים שהנשמה תלויה בהם, שאם אמר דמי חצי אותו אבר עלי כגון שאמר דמי חצי לבי עלי או דמי חצי כבדי עלי, נותן דמי כולו:

ד. הָאוֹמֵר עֶרְכּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי עָלַי, מֵת הַנּוֹדֵר וְהַנִּדָּר, יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין. דְּמָיו שֶׁל פְּלוֹנִי עָלַי, מֵת הַנּוֹדֵר, יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין. מֵת הַנִּדָּר, לֹא יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין, שֶׁאֵין דְּמִים לַמֵּתִים:

ברטנורה (ד) מת הנודר והנידר, יתנו היורשים. והוא שעמד בדין קודם שמת, כדפרישנא לעיל וסיפא אצטריכא ליה: דמיו של פלוני עלי, מת הנודר יתנו היורשים. דמהו דתימא אע"ג דעמד בדין הואיל ומת הנודר קודם שישומו הנידר, לא אשתעבוד נכסיה, קמשמע לן אומדנא גילוי מילתא בעלמא הוא, והואיל ונידר קיים אמדינן ליה:

ה. שׁוֹר זֶה עוֹלָה, בַּיִת זֶה קָרְבָּן, מֵת הַשּׁוֹר וְנָפַל הַבַּיִת, אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם. (דְּמֵי) שׁוֹר זֶה עָלַי עוֹלָה, אוֹ (דְּמֵי) בַּיִת זֶה עָלַי קָרְבָּן, מֵת הַשּׁוֹר וְנָפַל הַבַּיִת, חַיָּב לְשַׁלֵּם:

ברטנורה (ה) **בית זה קרבן**. לבדק הבית: **ונפל הבית**. קודם שהחזיק בו גזבר: **מת השור חייב לשלם**. ולא אמרינן אין דמים למתים אלא באדם בלבד:

ו. חַיָּבֵי עֲרָכִים, מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָן. חַיָּבֵי חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת, אֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָן. חַיָּבֵי עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים, מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ עַד שֶׁיִּתְרַצֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא א), לְרְצוֹנוֹ, כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֹּאמַר רוֹצֶה אֲנִי. וְכֵן אַתָּה אוֹמֵר בְּגִטֵּי נָשִׁים, כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֹּאמַר רוֹצֶה אֲנִי:

ברטנורה (ו) **ממשכנין אותן**. גזבר נכנס לביתם ונוטל בעל כרחם: **חייבי חטאות ואשמות**. כיון דלכפרה אתו, לא משהי להו: **אין ממשכנין אותן**. וחטאת נזיר, הואיל ולאו לכפרה אתיא ואינה מעכבתו מלשתות יין שכיון שנזרק הדם של אחד מן הקרבנות, הותר הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים, זמנין דפשע ומשהי לה, הלכך ממשכנין אותו על חטאתו: **חייבי עולות ושלמים**. אע"ג דעולה מכפרת על עשה ועל לאו הניתק לעשה, הואיל ולאו חובה היא לא חשיב לה כפרה ואתי לשהויי, הלכך ממשכנין אותן. ויש מחייבי עולות שאין ממשכנים אותן, כגון עולת מצורע, לפי שהיא מעכבת טהרתו, לא אתי לשהוייה: **כופין אותו עד שיאמר רוצה אני**. היכא דבית דין ממשכנים אותו צריך שיאמר רוצה

אני: **וכן אתה אומר בגטי נשים**. כן מי שדינו שכופין אותו לגרש ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל מכין אותו עד שיאמר רוצה אני, ונותן הגט והוא כשר:

גמרא ערכין דף טו ע"ב

תָּנָא דְּבֵי רִבִּי יִשְׁמָעֵאל: כָּל הַמְסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע מַגְדִּיל עָוֹנוֹת כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת עֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים. כְּתִיב הָכָא (תהילים יב) לְשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדוֹלוֹת. וּכְתִיב בַּעֲבוֹדָה זָרָה (שמות לב) אָנָא חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדוֹלָה. בְּגִלּוּי עֲרָיוֹת כְּתִיב (בראשית לט) וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת. בִּשְׁפִיכוּת דָּמִים כְּתִיב (שם ד) גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשׂוֹא. גְּדוֹלוֹת אִימָא תַּרְתֵּי הֵי מִינַיְיהוּ מַפְקַת בְּמַעֲרָבָא אַמְרֵי לְשׁוֹן תְּלִיתָאי קָטִיל תְּלִיתָאי הוֹרֵג לְמְסַפְּרוֹ וְלִמְקַבְּלוֹ וּלְאָמְרוֹ. אָמַר רַב חָמָא בַּר חֲנִינָא: מַאי דִּכְתִיב (משלי יח) מָוֶת וְחַיִּים בְּיַד לָשׁוֹן. וְכִי יֵשׁ יָד לְלָשׁוֹן אֶלָּא לוֹמַר לָךְ מַה יָּד מְמִיתָה אַף לָשׁוֹן מְמִיתָה אִי מַה יָּד אֵין מְמִיתָה אֶלָּא בְּסָמוּךְ לָהּ אַף לָשׁוֹן אֵינָהּ מְמִיתָה אֶלָּא בְּסָמוּךְ לָהּ תַּלְמוּד לוֹמַר (ירמיה ט) חֵץ שָׁחוּט לְשׁוֹנָם. אִי מַה חֵץ שָׁחוּט עַד אַרְבָּעִים וַחֲמִשִּׁים אַמָּה אַף לָשׁוֹן עַד אַרְבָּעִים וַחֲמִשִּׁים אַמָּה תַּלְמוּד לוֹמַר (תהילים עג) שַׂתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם תִּהֲלַךְ בָּאָרֶץ. וְכִי מֵאַחַר דִּכְתִיב שַׂתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם חֵץ שָׁחוּט לְשׁוֹנוֹ. לָמָּה לִי הָא קָא מַשְׁמַע לָן דְּקָטִיל כַּחֵץ. וְכִי מֵאַחַר דִּכְתִיב חֵץ שָׁחוּט לְשׁוֹנָם מָוֶת וְחַיִּים בְּיַד לָשׁוֹן. לָמָּה לִי לְכִדְרָבָא דְּאָמַר רָבָא דְּבָעֵי חַיִּים בְּלִישָׁנֵהּ דְּבָעֵי מִיתָה בְּלִישָׁנֵהּ. הֵיכִי דָּמֵי לִישָׁנָא בִּישָׁא רָבָא אָמַר כְּגוֹן דְּאָמַר אִיכָּא נוּרָא בֵּי פְּלַנְיָא אָמַר לֵהּ אַבַּיֵי מַאי קָא עָבִיד גְּלוּיֵי מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא אֶלָּא דְּמַפֵּיק כְּלִישָׁנָא בִּישָׁא דְּאָמַר הֵיכָא מִשְׁתַּכְּחָא נוּרָא אֶלָּא בֵּי פְּלַנְיָא. אָמַר רָבָא: כָּל מִלְּתָא דְּמֵיתְאַמְרָה בְּאַפֵּי מָרָהּ לֵית בָּהּ מִשּׁוּם לִישְׁנָא בִּישָׁא אָמַר לֵהּ אָנָא כְּרִבִּי יוֹסֵי סְבִירָא לִי דְּאָמַר רִבִּי יוֹסֵי מֵימַי לֹא אָמְרִתִּי דָּבָר וְחָזְרִתִּי לַאֲחוֹרִי. אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: כָּל מִלְּתָא דְּמֵיתְאַמְרָא בְּאַפֵּי תְּלָתָא לֵית בָּהּ מִשּׁוּם לִישְׁנָא בִּישָׁא מַאי טַעֲמָא חַבְרָךְ חַבְרָא אִית לֵהּ וְחַבְרָא דְּחַבְרָךְ חַבְרָא אִית לֵהּ כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר מַאי כְּתִיב (משלי כז) מְבָרֵךְ רֵעֵהוּ בְּקוֹל גָּדוֹל בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּם קְלָלָה תֵּחָשֵׁב לוֹ. כְּגוֹן דְּמֵיקְלַע לְאוּשְׁפִּיזָא וְטָרְחוּ קָמַיְיהוּ שַׁפִּיר לְמָחָר נָפִיק יָתִיב בְּשׁוּקָא וְאָמַר רַחֲמָנָא נִיבָרְכֵיהּ לְפָלָנְיָא דְּהָכִי טָרַח קָמַאי וְשַׁמְעֵי אִינְשֵׁי וְאָזְלִין וְאַנְסִין לֵהּ. תָּנֵי רַב דִּימִי אָחוּהָ דְּרַב סָפְרָא: לְעוֹלָם אַל יְסַפֵּר אָדָם בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ שֶׁמִּתּוֹךְ טוֹבָתוֹ בָּא לִידֵי רָעָתוֹ אִיכָּא דְּאָמְרֵי רַב דִּימִי אַחוּהָ דְּרַב סַפְרָא חָלַשׁ עָאל רַב סַפְרָא לְשִׁיּוּלֵי בֵּיהּ אָמַר לְהוּ תֵּיתִי לִי דְּקַיְימִית כָּל דְּאָמוּר רַבָּנָן אָמְרוּ לֵיהּ הָא מִי קַיְימִתְּ לְעוֹלָם אַל יְסַפֵּר אָדָם בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ שֶׁמִּתּוֹךְ טוֹבָתוֹ בָּא לִידֵי גְּנוּתוֹ אָמַר לְהוּ לֹא שְׁמִיעָה לִי דְּאִי הֲוָה שְׁמִיעָה לִי קַיְימִתְּא:

רש"י **הי מנייהו מפקת**. הא בכלהו כתיב גדולות הלכך כלהו אתי: **לישנא תליתאי**. זה לשון הרכיל שהיא שלישית בין אדם לחבירו לגלות לו סוד: **למספרו**. לרכיל עצמו שמתוך מריבה שנופלת בין השנים והורגין זה את זה הורגין גואלי הדם את הרכיל שההרג בא על ידו: **דבעי חיי בלישניה**. יעסוק בתורה: **דבעי מיית בלישניה**. עסוק בדברי שטות ונבלה: **נורא בי פלניא**. דמשמע עשיר הוא וכל שעה מצוי יש בביתו לבשל תבשילין: **גלוי מלתא בעלמא**. הואיל ואינו אומרו בלשון הרע אלא מגלה לאותן שמבקשין אומר לכו לבית פלוני: מברך רעהו בקול גדול וגו': **קללה תחשב לו**. אותה ברכה קללה היא לחבירו: **ושמעו אינשי**. אלמים שהוא עשיר ואזלי אנסי ליה שמתאכסנין אצלו אורחים עד שמכלין ממונו: **בא לידי רעתו**. שכשהוא מספר בטובתו יותר מדאי הוא עצמו אומר חוץ ממדה רעה זו שבו או אחרים שומעין שזה משבחו ואומרי' הלא מדת כך וכך בידו:

זוהר האזינו דף רצז ע"ב

רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח (ויקרא כו) וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם וְגוֹ' זַכָּאִין אִנּוּן יִשְׂרָאֵל עַל כָּל עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה דְּאַף עַל גַּב דְּאַרְגִּיזוּ קַמֵּי מָארֵיהוֹן קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא בָּעֵי לְשַׁבָּקָא לוֹן. וּבְכָל אֲתַר דְּגָלוּ בֵּינֵי עַמְמַיָּא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עִמְּהוֹן בְּגָלוּתָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם וְגוֹ' רַבִּי אַבָּא אָמַר וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם. תָּא חֲזֵי כַּמָּה חָבִיבוּתָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְגַבֵּיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל דְּאַף עַל גַּב דְּגָרְמִין לְמִגְלֵי בֵּינֵי עַמְמַיָּא שְׁכִינְתָּא לָא אִתְעֲדִיאַת מִנַּיְהוֹן לְעָלְמִין דְּלָא תֵּימָא דְּאִנּוּן בִּלְחוֹדֵיהוּ בְּגָלוּתָא מִשְׁתַּכְּחִין אֶלָּא וְאַף גַּם זֹאת עִמְּהוֹן מִשְׁתַּכְּחָא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם וְגוֹ' לְמַלְכָּא דְּאַרְגִּיז עַל בְּרֵיהּ וְגָזַר עֲלֵיהּ עוֹנְשָׁא לְאִתְרַחֲקָא מִנֵּיהּ וּלְמֵיזַל לְאַרְעָא רְחִיקָא שְׁמָעָה מַטְרוֹנִיתָא וְאָמְרָה הוֹאִיל וּבְרִי אָזִיל לְאַרְעָא רְחִיקָא וְשָׁדֵי לֵיהּ מַלְכָּא מֵהֵיכְלֵיהּ אֲנָא לָא אֶשְׁבּוֹק לֵיהּ אוֹ תַּרְוָנָא כַּחֲדָא נֵיתוּב לְהֵיכְלָא דְּמַלְכָּא אוֹ תַּרְוָנָא כַּחֲדָא נֵתִיב בְּאַרְעָא אָחֳרָא לְזִמְנִין פָּקִיד מַלְכָּא עַל מַטְרוֹנִיתָא לָא אַשְׁכַּחְהּ. דַּהֲוָת אָזְלַת עִם בְּרֵיהּ אָמַר הוֹאִיל וּמַטְרוֹנִיתָא תַּמָּן תַּרְוִיהוּ יְתוּבוּן. וּבְזִמְנָא דְּפָקִיד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמַטְרוֹנִיתָא פָּקִיד לְהּ בְּקַדְמֵיתָא וּבְגִנַּהּ פָּקִיד לִבְנוֹי הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (שמות ו) וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ' מַאן גָּרִים דַּאֲנָא שַׁמַּעְנָא עֲקָתְהוֹן כְּבֵיכוֹל מַטְרוֹנִיתָא דְּדְכַרְנָא לְהּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (שם) וָאֶזְכּוֹר אֶת בְּרִיתִי וּכְתִיב (שם ב) וַיִּזְכּוֹר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ וְכַד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְהַדַּר לְיִשְׂרָאֵל מִן גָּלוּתָא מַה כְּתִיב (דברים ל) וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרִחֲמֶךָ דָּא מַטְרוֹנִיתָא וְעוֹד כְּתִיב (תהלים פה) רָצִיתָ ה' אַרְצֶךָ שַׁבְתָּ שְׁבִית יַעֲקֹב:

תרגום הזוהר רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח: וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם וְגוֹ'. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל עַל כָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהִכְעִיסוּ לִפְנֵי אֲדוֹנָם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לַעֲזֹב אוֹתָם, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁגָּלוּ בֵּין הָעַמִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִמְצָא עִמָּהֶם בַּגָּלוּת. זֶה שֶׁאָמַר, וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם וְגוֹ'. רַבִּי אַבָּא אָמַר: וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם. בֹּא וּרְאֵה, כַּמָּה הִיא אַהֲבַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁנִּגְרְמוּ לִהְיוֹת בַּגָּלוּת בֵּין הָעַמִּים, הַשְׁכִינָה אֵינָהּ סָרָה מֵהֶם לְעוֹלָם. וְאַל תֹּאמַר, שֶׁהֵם בִּלְבַדָּם נִמְצָאִים בַּגָּלוּת, אֶלָּא, וְאַף גַּם זֹאת, שֶׁהִיא הַשְׁכִינָה הַנִּקְרֵאת זֹאת, נִמְצֵאת עִמָּהֶם. זֶה שֶׁאָמַר, אַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם וְגוֹ'. לְמֶלֶךְ שֶׁכָּעַס עַל בָּנָו, וְגָזַר עָלָיו עֹנֶשׁ שֶׁיִּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ וְיֵלֵךְ לְאֶרֶץ רְחוֹקָה, שְׁמָעָה הַמַּלְכָּה וְאָמְרָה, כֵּיוָן שֶׁבְּנִי הוֹלֵךְ לְאֶרֶץ רְחוֹקָה, וְהַמֶּלֶךְ הִשְׁלִיכוֹ מֵהֵיכָלוֹ, אֲנִי לֹא אֶעֱזָבֶנּוּ, אוֹ שְׁנֵינוּ יַחַד נַחֲזוֹר לְהֵיכָל הַמֶּלֶךְ, אוֹ שְׁנֵינוּ יַחַד נֵשֵׁב בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת. לְיָמִים, פָּקַד הַמֶּלֶךְ אֶת הַמַּלְכָּה, וְלֹא מְצָאָהּ, כִּי הָלְכָה עִם בְּנוֹ. אָמַר, כֵּיוָן שֶׁהַמַּלְכָּה שָׁם, שְׁנֵיהֶם יָשׁוּבוּ. כָּךְ הוּא בִּזְמַן שֶׁיִּפְקוֹד הַקָּבָ"ה אֶת הַשְׁכִינָה, יִפְקֹד אוֹתָהּ תְּחִלָּה, וּבִשְׁבִילָהּ יִפְקֹד לְבָנָיו. זֶה שֶׁאָמַר, וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. מִי גָּרַם שֶׁאֲנִי שָׁמַעְתִּי נַאֲקָתָם, כְּבָיְכוֹל הַשְׁכִינָה גָּרְמָה, שֶׁזָּכַרְתִּי אוֹתָהּ. זֶה שֶׁאָמַר וָאֶזְכּוֹר אֶת בְּרִיתִי. דְּהַיְנוּ הַשְׁכִינָה הַנִּקְרֵאת בְּרִית. וְכָתוּב, וַיִּזְכּוֹר אֱלֹקִים אֶת בְּרִיתוֹ. וּכְשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַחֲזִיר אֶת יִשְׂרָאֵל מִן הַגָּלוּת, מַה כָּתוּב, וְשָׁב ה' אֱלֹקֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרִחֲמֶךָ, זוֹ הִיא הַשְׁכִינָה, שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר, וְשָׁב וְגוֹ' אֶת שְׁבוּתְךָ. וְעוֹד כָּתוּב, רָצִיתָ ה' אַרְצֶךָ שַׁבְתָּ שְׁבוּת יַעֲקֹב. דְּהַיְנוּ הַשְׁכִינָה הַנִּקְרֵאת אֶרֶץ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ז

א. אֵין הַבּוֹצֵעַ רַשַּׁאי לִבְצֹעַ עַד שֶׁיָּבִיאוּ מֶלַח אוֹ לִיפְתָּן לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֶלָּא אִם כֵּן נִתְכַּוְּנוּ לֶאֱכֹל פַּת חֲרֵבָה. וְאֵינוֹ בּוֹצֵעַ לֹא פְּרוּסָה קְטַנָּה מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאֶה כְּצֹר עַיִן וְלֹא פְּרוּסָה גְּדוֹלָה יוֹתֵר מִכְּבֵיצָה מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּרַעְבָתָן. וּבְשַׁבָּת יֵשׁ לוֹ לִבְצֹעַ פְּרוּסָה גְּדוֹלָה. וְאֵינוֹ בּוֹצֵעַ אֶלָּא מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל יָפֶה יָפֶה: **ב**. מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לִבְצֹעַ מִכִּכָּר שְׁלֵמָה. אִם הָיְתָה שָׁם שְׁלֵמָה שֶׁל שְׁעוֹרִים וּפְרוּסָה שֶׁל חִטִּים מַנִּיחַ שְׁלֵמָה בְּתוֹךְ פְּרוּסָה וּבוֹצֵעַ מִשְּׁתֵּיהֶן כְּדֵי שֶׁיִּבְצַע מֵחִטִּים וּמִשְּׁלֵמָה. בְּשַׁבָּת וּבְיָמִים טוֹבִים חַיָּב לִבְצֹעַ עַל שְׁתֵּי כִכָּרוֹת נוֹטֵל שְׁתֵּיהֶן בְּיָדוֹ וּבוֹצֵעַ אַחַת מֵהֶן:

מוסר

שערי תשובה דף לא עד

אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁמַע אֶת דִּבְרֵי בְּנֵי אָדָם מְדַבְּרִים לָשׁוֹן הָרָע אוֹ יִשְׁמַע כָּל פֶּה דּוֹבֵר נְבָלָה אוֹ יֵשֵׁב בְּסוֹד מְשַׂחֲקִים בּוֹזִים תּוֹרָה וּמִצְוֹת וְיָדוּעַ כִּי הֵם סָרְבִים וְסַלּוֹנִים וְאִם יוֹכִיחֵם אַל

יַקְשִׁיבוּ אֶל דְּבָרָיו. עַל כֵּן יָשִׂים יָד עַל פֶּה גַּם זֶה יֵעָנֵשׁ כִּי לֹא יַעֲנֶה כְּסִילִים כְּאִוַּלְתָּם פֶּן יֹאמְרוּ לוֹ כִּי הוּא כְּמוֹתָם וְכִי הוֹדָה עַל דִּבְרֵיהֶם אַף כִּי יִתְחַיֵּב לַעֲנוֹת וְלִגְעֹר בָּהֶם לָתֵת גְּדֶל לַתּוֹרָה וְלַמִּצְוֹת אֲשֶׁר בִּזּוּ לָעֶגוּ לָהֶם וּלְקַנֵּא לִכְבוֹד נָקִי וְצַדִּיק אֲשֶׁר יָשִׂיחוּ בּוֹ וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִתְחַיֵּב הָאָדָם לַעֲזֹב בַּעֲבוּרָם חֶבְרַת הָרָשָׁע כִּי יֵעָנֵשׁ בִּשְׁמֹעַ דִּבְרֵיהֶם הָרָעִים תָּמִיד וְיַלְאֶה לַעֲנוֹתָם זֶה הַדָּבָר מְפֹרָשׁ בְּדִבְרֵי שְׁלֹמֹה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כד) אַל תְּקַנֵּא בְאַנְשֵׁי חָמָס וְאַל תִּתְאַו לִהְיוֹת אִתָּם כִּי שֹׁד יֶהְגֶּה לִבָּם וְעָמָל שִׂפְתֵיהֶם תְּדַבֵּרְנָה. רוֹצֶה לוֹמַר כִּי תִּשָּׂא עָוֹן בְּחַטָּאתָם כִּי תִּשְׁמַע דִּבְרֵיהֶם הָרָעִים תָּמִיד וּתְהִי כְּמַחֲרִישׁ:

האזינו ליל שישי

תורה

צרוף יְהוָה

(כז) לוּלֵי כַּעַס אוֹיֵב אָגוּר פֶּן יְנַכְּרוּ צָרֵימוֹ פֶּן יֹאמְרוּ יָדֵינוּ רָמָה וְלֹא יְהוָה פָּעַל כָּל זֹאת:
אִלּוּלְפוֹן רָגְזָא דְסָנְאָה כְּנִישׁ דִּילְמָא יִתְרַבְרַב בְּעֵל דְּבָבָא דִּילְמָא יֵימְרוּן יְדָנָא תְּקִיפַת לָנָא וְלָא מִן קֳדָם יְיָ הֲוַת כָּל דָּא:
רש"י לולי כעס אויב אגור. אם לא שכעס האויב כנוס עליהם להשחית ואם יוכל להם וישחיתם יתלה הגדלה בו ובאלהיו ולא יתלה הגדלה בי, וזהו שנאמר פן ינכרו צרימו, ינכרו הדבר לתלות גבורתי בנכרי, שאין הגדלה שלו: פן יאמרו ידנו רמה וגו' . כי אותו גוי אבד עצות המה:
(כח) כִּי גוֹי אֹבַד עֵצוֹת הֵמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה: אֲרֵי עַם מְאַבְּדֵי עֵצָה אִנּוּן וְלֵית בְּהוֹן סוּכְלְתָנוּ:
רש"י ואין בהם תבונה. שאלו היו חכמים, ישכילו זאת, איכה ירדף וגו' :
(כט) **חמישי** לוּ חָכְמוּ יַשְׂכִּילוּ זֹאת יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם: אִלּוּ חַכִּימוּ אִסְתַּכָּלוּ בְּדָא סְבָרוּ מָה יְהֵי בְּסוֹפֵיהוֹן:
רש"י יבינו לאחריתם. יתנו לב להתבונן לסוף פרענותם של ישראל:
(ל) אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יָנִיסוּ רְבָבָה אִם לֹא כִּי צוּרָם מְכָרָם וַיהוָה הִסְגִּירֵם: אֶכְדֵין יְרַדּוֹף חַד אַלְפָא וּתְרֵין יֶעֱרְקוּן לְרִבּוֹתָא אֱלָהֵן (אֲרֵי) תַּקִּיפְהוֹן מָסְרִנּוּן וַיְיָ אַשְׁלֵמְנוּן:
רש"י איכה ירדף אחד. ממנו אלף מישראל: אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם. מכרם ומסרם בידינו. דילבר"ר בלע"ז :
(לא) כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם וְאֹיְבֵינוּ פְּלִילִים: אֲרֵי לָא כְתַקְפָּנָא תַּקִּיפְהוֹן וּבַעֲלֵי דְבָבָנָא הֲווֹ דַיָּנָנָא:

רש"י כי לא כצורנו צורם. כל זה היה להם לאויבים להבין שהשם הסגירם ולא להם ולאלהיהם הנצחון, שהרי עד הנה לא יכלו כלום אלהיהם כנגד צורנו, כי לא כסלענו סלעם. כל צור שבמקרא לשון סלע: ואיבינו פלילים. ועכשיו אויבינו שופטים אותנו, הרי שצורנו מכרנו להם:

(לב) כִּי מִגֶּפֶן סְדֹם גַּפְנָם וּמִשַּׁדְמֹת עֲמֹרָה עֲנָבֵמוֹ עִנְּבֵי רוֹשׁ אַשְׁכְּלֹת מְרֹרֹת לָמוֹ: אֲרֵי כְּפֵרְעֲנוּת עַמָא דְסָדוֹם פֵּרְעֲנוּתְהוֹן וְלָקוּתְהוֹן כְּעַם עֲמֹרָה מָחֲתְהוֹן בִּישִׁין כְּרֵישֵׁי חֻוָּיָן וְתֵשְׁלָמַת עוֹבָדֵיהוֹן כִּמְרָרוּתְהוֹן:

רש"י כי מגפן סדם גפנם. מוסב למעלה. אמרתי בלבי אפאיהם ואשבית זכרם, לפי שמעשיהם מעשה סדום ועמורה: שדמת. שדה תבואה, כמו (חבקוק ג, יז) ושדמות לא עשה אכל, (מלכים ב' כג, ד) בשדמות קדרון: ענבי רוש. עשב מר: אשכלת מררת למו. משקה מר ראוי להם, לפי מעשיהם פרענותם. וכן תרגם אנקלוס ותשלמת עובדיהון כמררותהון:

(לג) חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אַכְזָר: הָא כְמָרַת תַּנִּינַיָּא כַּס פֵּרְעֲנוּתְהוֹן וּכְרֵישׁ פְּתָנֵי חֻוָּיָן אַכְזָרְאִין:

רש"י חמת תנינם יינם. כתרגומו. הא כמרת תנינייא כס פרענותהון, הנה כמרירות נחשים כוס משתה פרענותם: וראש פתנים. כוסם, שהוא אכזר לנשוך. אויב אכזרי יבא ויפרע מהם:

(לד) הֲלֹא הוּא כָּמֻס עִמָּדִי חָתוּם בְּאוֹצְרֹתָי: הֲלָא כָל עוֹבָדֵיהוֹן גְּלֵן קֳדָמַי גְּנִיזִין לְיוֹם דִּינָא בְּאוֹצָרָי:

רש"י הלא הוא כמס עמדי. כתרגומו. כסבורים הם ששכחתי מעשיהם, כלם גנוזים ושמורים לפני: הלא הוא. פרי גפנם ותבואת שדמותם כמוס עמדי:

(לה) לִי נָקָם וְשִׁלֵּם לְעֵת תָּמוּט רַגְלָם כִּי קְרוֹב יוֹם אֵידָם וְחָשׁ עֲתִדוֹת לָמוֹ: קֳדָמַי פֵּרְעֲנוּתָא וַאֲנָא אֶשְׁלֵם לְעִדָּן דְּיִגְלוּן מֵאַרְעָהוֹן אֲרֵי קָרִיב יוֹם תְּבָרְהוֹן וּמַבַּע דְּעָתִיד לְהוֹן:

רש"י לי נקם ושלם. עמי נכון ומזמן פרענות נקם וישלם להם כמעשיהם, הנקם ישלם להם גמולם. ויש מפרשים ושלם, שם דבר, כמו ושלום, והיא מגזרת והדבר אין בהם (ירמיה ה, יג) , כמו והדבור. ואימתי אשלם להם: לעת תמוט רגלם. כשתתום זכות אבותם שהן סמוכין עליו: כי קרוב יום אידם. משארצה להביא עליהם יום אידם קרוב ומזמן לפני להביא על ידי שלוחים הרבה: וחש עתדות למו. ומהר יבואו העתידות להם: וחש. כמו (ישעיה ה, יט) ימהר יחישה. עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה להיות השירה הזאת לעד, כשתבא עליהם הפרענות, ידעו שאני הודעתים מראש. מכאן ואלך העיד עליהם

דברי תנחומין שיבואו עליהם ככלות הפרענות ככל אשר אמר למעלה (ל, א ג) והיה כי יבאו עליך וגו' כל הדברים האלה הברכה והקללה וגו' ושב ה' אלהיך את שבותך וגו' :

(לו) כִּי יָדִין יְהוָה עַמּוֹ וְעַל עֲבָדָיו יִתְנֶחָם כִּי יִרְאֶה כִּי אָזְלַת יָד וְאֶפֶס עָצוּר וְעָזוּב: אֲרֵי יְדִין יְיָ דִינָא דְעַמֵּהּ וּפֻרְעָנוּת עַבְדּוֹהִי צַדִּיקַיָא יִתְפְּרַע אֲרֵי גְּלֵי קֳדָמוֹהִי דִּבְעִדָּן דְּתִתְקֵף עֲלֵיהוֹן מָחַת סָנְאָה יְהוֹן מְטַלְטְלִין וּשְׁבִיקִין:

רש"י כי ידין ה' עמו. כשישפוט אותן ביסורין הללו האמורים עליהם, כמו (איוב לו, לא) כי בם ידין, ייסר עמים. כי, זה, אינו משמש בלשון דהא, לתת טעם לדברים של מעלה, אלא לשון תחלת דבור, כמו (ויקרא כה, ב) כי תבאו אל הארץ, כשיבואו עליהם משפטים הללו ויתנחם הקדוש ברוך הוא על עבדיו לשוב ולרחם עליהם: יתנחם. לשון הפך המחשבה להיטיב או להרע: כי יראה כי אזלת יד. כשיראה כי יד האויב הולכת וחוזקת מאד עליהם, ואפס בהם עצור ועזוב: עצור. נושע על ידי עוצר ומושל שיעצור בהם: עזוב. על ידי עוזב. עוצר הוא המושל העוצר בעם שלא ילכו מפזרים בצאתם לצבא על האויב. בלשון לע"ז מיינטינדו"ר . עצור, הוא הנושע במעצור המושל. עזוב, מחזק, כמו (נחמיה ג, ח) ויעזבו את ירושלים עד החומה, (ירמיה מט, כה) איך לא עזבה עיר תהלה. עצור מיינטינו"ד [נשלט] . עזוב אינפורצדו"ר [מבצר] :

(לז) וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ צוּר חָסָיוּ בוֹ: וְיֵימַר אַן דַּחֲלָתְהוֹן תַּקִיפָא דַהֲווֹ רְחִיצִין בֵּהּ:

רש"י ואמר. הקדוש ברוך הוא עליהם: אי אלהימו. עבודה זרה שעבדו: צור חסיו בו. הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והצנה, כלומר שהיו בטוחין בו להגן עליהם מן הרעה:

(לח) אֲשֶׁר חֵלֶב זְבָחֵימוֹ יֹאכֵלוּ יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם יָקוּמוּ וְיַעְזְרֻכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה: דִּי תְרַב נְסָכְתְּהוֹן הֲווֹ אָכְלִין שְׁתָן חֲמַר נְסִכֵּיהוֹן יְקוּמוּן כְּעַן וְיִסְעָדוּנְכוֹן יְהוֹן עֲלֵיכוֹן מָגֵן:

רש"י אשר חלב זבחימו. היו אותן אלהות אוכלים, שהיו מקריבין לפניהם ושותין יין נסיכם: יהי עליכם סתרה. אותו הצור יהי לכם מחסה ומסתור:

(לט) רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל: חֲזוֹ כְּעַן אֲרֵי אֲנָא אֲנָא הוּא וְלֵית אֱלָהּ בַּר מִנִּי אֲנָא מֵמִית וּמְחַיֵּה מָחֵינָא וְאַף מַסֵּינָא וְלֵית מִן יְדִי מְשֵׁזֵב:

רש"י ראו עתה. הבינו מן הפרענות שהבאתי עליכם ואין לכם מושיע ומן התשועה שאושיעכם ואין מוחה בידי: אני אני הוא. אני להשפיל ואני להרים: ואין אלהים עמדי. עומד כנגדי למחות: עמדי. דגמתי וכמוני: ואין מידי מציל. הפושעים בי:

(מ) **שישי** כִּי אָשָׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי וְאָמַרְתִּי חַי אָנֹכִי לְעֹלָם: אֲרֵי אַתְקֵנִית בִּשְׁמַיָּא בֵּית שְׁכִנְתִּי וַאֲמָרִית קַיָם אֲנָא לְעָלְמִין:

רש"י כי אשא אל שמים ידי. כי בחרון אפי אשא ידי אל עצמי בשבועה: ואמרתי חי אנכי. לשון שבועה היא, אני נשבע חי אנכי:

(מא) אִם שַׁנּוֹתִי בָּרַק חַרְבִּי וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי אָשִׁיב נָקָם לְצָרָי וְלִמְשַׂנְאַי אֲשַׁלֵּם: אִם עַל חַד תְּרֵין כְּחֵיזוּ בָרָקָא מְסוֹף שְׁמַיָּא וְעַד סוֹף שְׁמַיָּא תִּתְגְּלִי חַרְבִּי וְתִתְקֵף בְּדִינָא יְדִי אָתֵב פֻּרְעָנוּתָא לְסָנְאַי וּלְבַעֲלֵי דְבָבַי אֶשַׁלֵּם:

רש"י אם שנותי ברק חרבי. אם אשנן את להב חרבי, כמו (יחזקאל כא, טו) למען היה להּ ברק שפלנדו"ר : ותאחז במשפט ידי. להניח מדת רחמים באויבי שהרעו לכם, (זכריה א, טו) אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה. דבר אחר ותאחז ידי את מדת המשפט להחזיק בה ולנקום נקם: אשיב נקם וגו' . למדו רבותינו באגדה מתוך לשון המקרא, שאמר ותאחז במשפט ידי, לא כמדת בשר ודם מדת הקדוש ברוך הוא, מדת בשר ודם זורק חץ ואינו יכול להשיבו, והקדוש ברוך הוא זורק חציו ויש בידו להשיבם, כאלו אוחזן בידו, שהרי ברק הוא חצו, ונאמר כאן ברק חרבי ותאחז במשפט ידי, והמשפט הזה לשון פרענות הוא. בלע"ז יושטיצי"א :

(מב) אַשְׁכִּיר חִצַּי מִדָּם וְחַרְבִּי תֹּאכַל בָּשָׂר מִדַּם חָלָל וְשִׁבְיָה מֵרֹאשׁ פַּרְעוֹת אוֹיֵב: אֲרַוֵּי גִירַי מִדְּמָא וְחַרְבִּי תִּקְטוֹל בְּעַמְמַיָּא מִדַּם קְטִילָן וְשִׁבְיָן לְאַעְדָאָה כִּתְרִין מֵרֵישׁ סָנְאָה וּבְעַל דְּבָבָא:

רש"י אשכיר חצי מדם. האויב: וחרבי תאכל בשר. בשרם: מדם חלל ושביה. זאת תהיה להם מעון דם חללי ישראל ושביה ששבו מהם: מראש פרעות אויב. מפשע תחלת פרצות האויב, כי כשהקדוש ברוך הוא נפרע מן האמות, פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם מראשית פרצה שפרצו בישראל:

(מג) הַרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דַם עֲבָדָיו יִקּוֹם וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ: שַׁבָּחוּ עַמְמַיָּא עַמֵּהּ אֲרֵי פֻּרְעָנוּת עַבְדּוֹהִי יַצִּיקָיָא יִתְפְּרַע וּפֻרְעָנוּת יָתֵיב לְסָנְאוֹהִי וְיכַפֵּר עַל אַרְעֵהּ וְעַל עַמֵּהּ:

רש"י הרנינו גוים עמו. לאותו הזמן ישבחו האמות את ישראל ראו מה שבחה של אמה זו שדבקו בהקדוש ברוך הוא בכל התלאות שעברו עליהם ולא עזבוהו, יודעים היו בטובו ובשבחו: כי דם עבדיו יקום. שפיכות דמיהם כמשמעו: ונקם ישיב לצריו. על הגזל ועל החמס, כענין שנאמר (יואל ד, יט) מצרים לשממה תהיה ואדום למדבר שממה תהיה מחמס בני יהודה, ואומר (עובדיה א, י) מחמס אחיך יעקב וגו' : וכפר אדמתו עמו. ויפיס אדמתו ועמו על הצרות שעברו עליהם ושעשה להם האויב: וכפר. לשון רצוי ופיוס, כמו (בראשית לב, כא) אכפרה פניו, אניחניה לרגזיה: וכפר אדמתו. ומה היא אדמתו, עמו.

כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר (תהלים פה, ב) רצית ה' ארצך, במה רצית ארצך, שבת שבות יעקב: בפנים אחרים היא נדרשת בספרי, ונחלקו בה ר' יהודה ור' נחמיה. ר' יהודה דורש כלה כנגד ישראל, ור' נחמיה דורש כלה כנגד האמות. רבי יהודה דורשה כלפי ישראל. אמרתי אפאיהם, כמו שפירשתי עד ולא ה' פעל כל זאת. כי גוי אבד עצות המה. אבדו תורתי שהיא להם עצה נכונה. ואין בהם תבונה. להתבונן. איכה ירדף אחד מן האמות אלף מהם אם לא כי צורם מכרם, כי לא כצורנו צורם, הכל כמו שפרשתי עד תכליתו. ור' נחמיה דורשה כלפי האמות. כי גוי אבד עצות המה, כמו שפרשתי תחלה עד ואויבינו פלילים. כי מגפן סדום גפנם. של אמות. ומשדמת עמורה וגו' . ולא ישימו לבם לתלות הגדלה בי. ענבמו ענבי רוש. הוא שאמר לולי כעס אויב אגור על ישראל להרעילם ולהמרירם, לפיכך אשכלות מררת למו להלעיט אותם על מה שעשו לבני. חמת תנינם יינם. מוכן להשקותם על מה שעושין להם. כמוס עמדי. אותו הכוס, שנאמר (תהלים עה, ט) כי כוס ביד ה' וגו' . לעת תמוט רגלם. כענין שנאמר (ישעיה כו, ו) תרמסנה רגל. כי ידין ה' עמו. בלשון זה משמש כי ידין בלשון דהא, ואין ידין לשון יסורין, אלא כמו כי יריב את ריבם מיד עושקיהם, כי יראה כי אזלת יד וגו' . ואמר אי אלהימו. האויב יאמר אי אלהימו של ישראל, כמו שאמר טיטוס הרשע כשגדר את הפרכת, כענין שנאמר (מיכה ז, י) ותרא אויבתי ותכסה בושה האמרה אלי איו ה' אלהיך. ראו עתה כי אני וגו' . אז יגלה הקדוש ברוך הוא ישועתו ויאמר ראו עתה כי אני אני הוא, מאתי באת עליהם הרעה, ומאתי תבא עליהם הטובה. ואין מידי מציל. מי שיציל אתכם מן הרעה אשר אביא עליכם. כי אשא אל שמים ידי. כמו כי נשאתי, תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים, כתרגומו אפלו חלש למעלה וגבור למטה, אימת העליון על התחתון, וכל שכן שגבור למעלה וחלש מלמטה. ידי. מקום שכינתי, כמו (במדבר ב, יז) איש על ידו, והיה בידי להפרע מכם, אבל אמרתי שחי אנכי לעולם, איני ממהר לפרוע, לפי שיש לי שהות בדבר, כי אני חי לעולם, ובדורות אחרונים אני נפרע מהם, והיכולת בידי להפרע מן המתים ומן החיים. מלך בשר ודם שהוא הולך למות, ממהר נקמתו להפרע בחייו, כי שמא ימות הוא או אויבו ונמצא שלא ראה נקמתו ממנו, אבל אני חי לעולם, ואם ימותו הם ואיני נפרע בחייהם, אפרע במותם. אם שנותי ברק חרבי. הרבה "אם" יש שאינם תלויין, כשאשנן ברק חרבי ותאחז במשפט ידי וכו' , כמו שפרשתי למעלה:

(מד) **שביעי** וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת כָּל דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֵׁעַ בִּן נוּן:
וַאֲתָא מֹשֶׁה וּמַלִּיל יָת כָּל פִּתְגָמֵי תֻּשְׁבַּחְתָּא הָדָא קֳדָם עַמָּא הוּא וְהוֹשֵׁעַ בַּר נוּן:

רש"י הוא והושע בן נון. שבת של דיוזגי היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה, העמיד לו משה מתרגמן ליהושע, שיהא דורש בחייו, כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היה לך להרים ראש. ולמה קוראו כאן הושע, לומר שלא זחה דעתו עליו, שאף על פי שנתנה לו גדלה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו:

(מה) וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל: וְשֵׁצִי מֹשֶׁה לְמַלְלָא יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין עִם כָּל יִשְׂרָאֵל: (מו) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׂימוּ לְבַבְכֶם לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵעִיד בָּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תְּצַוֻּם אֶת בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: וַאֲמַר לְהוֹן שַׁוּוּ לִבְּכוֹן לְכָל פִּתְגָמַיָּא דִּי אֲנָא מַסְהֵד בְּכוֹן יוֹמָא דֵּין דִּי תְפַקְּדִנּוּן יָת בְּנֵיכוֹן לְמֵטַר לְמֶעְבַּד יָת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרָיְתָא הָדָא:

רש"י שימו לבבכם. צריך אדם שיהיו עיניו ולבו ואזניו מכונים לדברי תורה, וכן הוא אומר (יחזקאל מ, ד) בן אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע ושים לבך וגו' , הרי דברים קל וחמר, ומה תבנית הבית שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכונים להבין, דברי תורה שהן כהררין התלויין בשערה על אחת כמה וכמה:

(מז) כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם כִּי הוּא חַיֵּיכֶם וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: אֲרֵי לָא פִתְגָם רֵקָא הוּא מִנְכוֹן אֲרֵי הוּא חַיֵּיכוֹן וּבְפִתְגָמָא הָדֵין תּוֹרְכוּן יוֹמִין עַל אַרְעָא דִּי אַתּוּן עָבְרִין יָת יַרְדְּנָא תַּמָּן לְמֵירְתַהּ:

רש"י כי לא דבר רק הוא מכם. לא לחנם אתם יגעים בה, כי הרבה שכר תלוי בה, כי הוא חייכם. דבר אחר, אין לך דבר ריקן בתורה שאם תדרשנו שאין בו מתן שכר, תדע לך שכן אמרו (בראשית לו, כב) ואחות לוטן תמנע, (שם לו, יב) ותמנע היתה פלגש וגו' לפי שאמרה איני כדאי להיות לו לאשה הלואי ואהיה פילגשו, וכל כך למה, להודיע שבחו של אברהם שהיו שלטונים ומלכים מתאוים להדבק בזרעו:

(מח) **מפטיר** וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּכָרֵן יוֹמָא הָדֵין לְמֵימָר:

רש"י וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה. בשלשה מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר בנח (שם ז, יג) בעצם היום הזה בא נח וגו' , במראית אורו של יום, לפי שהיו בני דורו אומרים בכך וכך אם אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו לכנס בתבה, ולא עוד אלא אנו נוטלין כשילין וקרדמות ומבקעין את התבה. אמר הקדוש ברוך הוא הריני מכניסו בחצי היום, וכל מי שיש בידו כח למחות יבא וימחה. במצרים נאמר (שמות יב, נא) בעצם היום הזה הוציא ה', לפי שהיו מצרים אומרים בכך וכך אם אנו מרגישין בהם אין אנו מניחים אותם לצאת, ולא עוד אלא אנו נוטלין סיפות וכלי זין והורגין בהם. אמר הקדוש

ברוך הוא הריני מוציאן בחצי היום וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה. אף כאן, במיתתו של משה, נאמר בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים בכך וכך אם אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיז לנו את השלו והעלה לנו את הבאר ונתן לנו את התורה אין אנו מניחין אותו. אמר הקדוש ברוך הוא הריני מכניסו בחצי היום וכו' :

(מט) עֲלֵה אֶל הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה הַר נְבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ וּרְאֵה אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לַאֲחֻזָּה: סַ֚ק לְטוּרָא דַּעֲבָרַאי הָדֵין טוּרָא דִּנְבוֹ דִּי בְּאַרְעָא דְּמוֹאָב דִּי עַל אַפֵּי יְרֵחוֹ וַחֲזֵי יָת אַרְעָא דִּכְנַעַן דִּי אֲנָא יְהֵב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחֲסָנָא: (נ) וּמֵת בְּהַר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה וְהֵאָסֵף אֶל עַמֶּיךָ כַּאֲשֶׁר מֵת אַהֲרֹן אָחִיךָ בְּהֹר הָהָר וַיֵּאָסֶף אֶל עַמָּיו: וּמוּת בְּטוּרָא דִּי אַתְּ סָלֵק לְתַמָּן וְתִתְכְּנֵשׁ לְעַמָּךְ כְּמָא דְמִית אַהֲרֹן אָחוּךְ בְּהוֹר טוּרָא וְאִתְכְּנִישׁ לְעַמֵּהּ:

רש"י כאשר מת אהרן אחיך. באותה מיתה שראית וחמדת אותה, שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר וכן שני וכן שלישי וראה בנו בכבודו. אמר לו משה, אהרן אחי, עלה למטה, ועלה. פשוט ידיך, ופשט. פשוט רגליך, ופשט. עצום עיניך, ועצם. קמוץ פיך, וקמץ. והלך לו. אמר משה אשרי מי שמת במיתה זו:

(נא) עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵי מְרִיבַת קָדֵשׁ מִדְבַּר צִן עַל אֲשֶׁר לֹא קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: עַל דִּי שַׁקַּרְתּוּן בְּמֵי:מְרִי בְּנוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵי מַצוּת רְקָם מַדְבְּרָא דְצִין עַל דִּי לָא קַדִּשְׁתּוּן יָתִי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י על אשר מעלתם בי. גרמתם למעול בי: על אשר לא קדשתם אותי. גרמתם לי שלא אתקדש, אמרתי לכם (במדבר כ, ח) ודברתם אל הסלע, והם הכוהו, והצרכו להכותו פעמים, ואלו דברו עמו ונתן מימיו בלא הכאה, היה מתקדש שם שמים, שהיו ישראל אומרים ומה הסלע הזה שאינו לשכר ולא לפרענות, אם זכה אין לו מתן שכר, ואם חטא אינו לוקה, כך מקים מצות בוראו, אנו לא כל שכן:

(נב) כִּי מִנֶּגֶד תִּרְאֶה אֶת הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: אֲרֵי מִקֳבֵל תֶּחֱזֵי יָת אַרְעָא וּלְתַמָּן לָא תֵעוּל לְאַרְעָא דִּי אֲנָא יְהֵב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ספפ:

רש"י כי מנגד. מרחוק: תראה וגו' . כי אם לא תראנה עכשיו לא תראנה עוד בחייך: ושמה לא תבוא. וידעתי כי חביבה היא לך, על כן אני אומר לך עלה וראה:

הפטרת האזינו - שמואל ב כב

(כשקורין פרשת האזינו בין ר"ה ליוה"כ, מפטירין "שובה ישראל" שהיא הפטרת פרשת וילך דלעיל)

כב (א) וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הִצִּיל יְהוָה אֹתוֹ מִכַּף כָּל אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׁאוּל: (ב) וַיֹּאמַר יְהוָה סַלְעִי וּמְצָדָתִי וּמְפַלְטִי לִי: (ג) אֱלֹהֵי צוּרִי אֶחֱסֶה בּוֹ מָגִנִּי וְקֶרֶן

יִשְׁעִי מִשְׁגַּבֵּי וּמְנוֹסִי מֹשִׁעִי מֵחָמָס תּוֹשִׁעֵנִי: (ד) מְהֻלָּל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֹיְבַי אִוָּשֵׁעַ: (ה) כִּי אֲפָפֻנִי מִשְׁבְּרֵי מָוֶת נַחֲלֵי בְלִיַּעַל יבעתוני: (ו) חֶבְלֵי שְׁאוֹל סַבֻּנִי קִדְּמֻנִי מֹקְשֵׁי מָוֶת: (ז) בַּצַּר לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל אֱלֹהַי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מֵהֵיכָלוֹ קוֹלִי וְשַׁוְעָתִי בְּאָזְנָיו: (ח) (ותגעש) וַיִּתְגָּעַשׁ וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ וַיִּתְגָּעֲשׁוּ כִּי חָרָה לוֹ: (ט) עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו תֹּאכֵל גֶּחָלִים בָּעֲרוּ מִמֶּנּוּ: (י) וַיֵּט שָׁמַיִם וַיֵּרַד וַעֲרָפֶל תַּחַת רַגְלָיו: (יא) וַיִּרְכַּב עַל כְּרוּב וַיָּעׇף וַיֵּרָא עַל כַּנְפֵי רוּחַ: (יב) וַיָּשֶׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו סֻכּוֹת חַשְׁרַת מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים: (יג) מִנֹּגַהּ נֶגְדּוֹ בָּעֲרוּ גַּחֲלֵי אֵשׁ: (יד) יַרְעֵם מִן שָׁמַיִם יְהוָה וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: (טו) וַיִּשְׁלַח חִצִּים וַיְפִיצֵם בָּרָק (ויהמם) וַיָּהֹם: (טז) וַיֵּרָאוּ אֲפִקֵי יָם יִגָּלוּ מֹסְדוֹת תֵּבֵל בְּגַעֲרַת יְהוָה מִנִּשְׁמַת רוּחַ אַפּוֹ: (יז) יִשְׁלַח מִמָּרוֹם יִקָּחֵנִי יַמְשֵׁנִי מִמַּיִם רַבִּים: (יח) יַצִּילֵנִי מֵאֹיְבִי עָז מִשֹּׂנְאַי כִּי אָמְצוּ מִמֶּנִּי: (יט) יְקַדְּמֻנִי בְּיוֹם אֵידִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי: (כ) וַיּוֹצֵא לַמֶּרְחָב אֹתִי יְחַלְּצֵנִי כִּי חָפֵץ בִּי: (כא) יִגְמְלֵנִי יְהוָה כְּצִדְקָתִי כְּבֹר יָדַי יָשִׁיב לִי: (כב) כִּי שָׁמַרְתִּי דַּרְכֵי יְהוָה וְלֹא רָשַׁעְתִּי מֵאֱלֹהָי: (כג) כִּי כָל (משפטו) מִשְׁפָּטָיו לְנֶגְדִּי וְחֻקֹּתָיו לֹא אָסוּר מִמֶּנָּה: (כד) וָאֱהִי תָמִים לוֹ וָאֶשְׁתַּמְּרָה מֵעֲוֹנִי: (כה) וַיָּשֶׁב יְהוָה לִי כְּצִדְקָתִי כְּבֹרִי לְנֶגֶד עֵינָיו: (כו) עִם חָסִיד תִּתְחַסָּד עִם גִּבּוֹר תָּמִים תִּתַּמָּם: (כז) עִם נָבָר תִּתְבָּר וְעִם עִקֵּשׁ תִּתַּפָּל: (כח) וְאֶת עַם עָנִי תּוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל רָמִים תַּשְׁפִּיל: (כט) כִּי אַתָּה נִירִי יְהוָה וַיהוָה יַגִּיהַּ חָשְׁכִּי: (ל) כִּי בְכָה אָרוּץ גְּדוּד בֵּאלֹהַי אֲדַלֶּג שׁוּר: (לא) הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מָגֵן הוּא לְכֹל הַחֹסִים בּוֹ: (לב) כִּי מִי אֵל מִבַּלְעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוּר מִבַּלְעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ: (לג) הָאֵל מָעוּזִּי חָיִל וַיַּתֵּר תָּמִים (דרכו) דַּרְכִּי: (לד) מְשַׁוֶּה (רגליו) רַגְלַי כָּאַיָּלוֹת וְעַל בָּמוֹתַי יַעֲמִדֵנִי: (לה) מְלַמֵּד יָדַי לַמִּלְחָמָה וְנִחַת קֶשֶׁת נְחוּשָׁה זְרֹעֹתָי: (לו) וַתִּתֶּן לִי מָגֵן יִשְׁעֶךָ וַעֲנֹתְךָ תַּרְבֵּנִי: (לז) תַּרְחִיב צַעֲדִי תַּחְתָּנִי וְלֹא מָעֲדוּ קַרְסֻלָּי: (לח) אֶרְדְּפָה אֹיְבַי וְאַשְׁמִידֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד כַּלּוֹתָם: (לט) וָאֲכַלֵּם וָאֶמְחָצֵם וְלֹא יְקוּמוּן וַיִּפְּלוּ תַּחַת רַגְלָי: (מ) וַתַּזְרֵנִי חַיִל לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ קָמַי תַּחְתָּנִי: (מא) וְאֹיְבַי תַּתָּה לִי עֹרֶף מְשַׂנְאַי וָאַצְמִיתֵם: (מב) יִשְׁעוּ וְאֵין מוֹשִׁיעַ אֶל יְהוָה וְלֹא עָנָם: (מג) וְאֶשְׁחָקֵם כַּעֲפַר אֶרֶץ כְּטִיט חוּצוֹת אֲדַקֵּם אֶרְקָעֵם: (מד) וַתְּפַלְּטֵנִי מֵרִיבֵי עַמִּי תְּשִׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עַם לֹא יָדַעְתִּי יַעַבְדֻנִי: (מה) בְּנֵי נֵכָר יִתְכַּחֲשׁוּ לִי לִשְׁמוֹעַ אֹזֶן יִשְׁמְעוּ לִי: (מו) בְּנֵי נֵכָר יִבֹּלוּ וְיַחְגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם: (מז) חַי יְהוָה וּבָרוּךְ צוּרִי וְיָרֻם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעִי: (מח) הָאֵל הַנֹּתֵן נְקָמוֹת לִי וּמוֹרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי: (מט) וּמוֹצִיאִי מֵאֹיְבָי וּמִקָּמַי תְּרוֹמְמֵנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי: (נ) עַל כֵּן אוֹדְךָ יְהוָה בַּגּוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּר: (נא) (מגדיל) מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

האזינו יום שישי

משנה נגעים פרק ט

א. הַשְׁחִין וְהַמִּכְוָה מִטַּמְּאִין בְּשָׁבוּעַ אֶחָד, בִּשְׁנֵי סִימָנִים בְּשֵׂעָר לָבָן וּבְפִשְׁיוֹן. אֵיזֶה הוּא הַשְׁחִין, לָקָה בְעֵץ אוֹ בְאֶבֶן אוֹ בְּגֶפֶת אוֹ בְּמֵי טְבֶרְיָא, כֹּל שֶׁאֵינוֹ מַחֲמַת הָאֵשׁ, זֶה הוּא שְׁחִין. אֵיזוֹ הִיא מִכְוָה, נִכְוָה בְּגַחֶלֶת אוֹ בְּרֶמֶץ, כֹּל שֶׁהוּא מַחֲמַת הָאֵשׁ, זוֹ הִיא מִכְוָה:

ברטנורה (א) השחין והמכוה מיטמאין בשבוע אחד. אם נולד במקומן בהרת, מסגירן שבוע אחד, ולסוף שבוע אם יש שער לבן או פשיון מחליטו. ואם לאו, פוטרו. אבל במחיה אין מיטמאין, דמחית בשר חי בעינן, ואין זה בשר חי, כיון דמקומו שחין ומכוה: **בגפת**. פסולת של זיתים, והוא חם מחמת עצמו. וכן חמי טבריא מחמת מקורן הן חמים ולא מחמת האור: **כל שאינו מחמת האש זהו שחין**. לאתויי אבר מעיקרו: **רמץ**. אפר כירה, וחם מחמת האור: **כל שהוא מחמת האש**. לאתויי חמי האור:

ב. הַשְׁחִין וְהַמִּכְוָה אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאֵין פּוֹשִׁין מִזֶּה לָזֶה, וְאֵין פּוֹשִׁין לְעוֹר הַבָּשָׂר, וְלֹא עוֹר הַבָּשָׂר פּוֹשֶׂה לְתוֹכָן. הָיוּ מוֹרְדִין, טְהוֹרִין. עָשׂוּ קְרוּם כְּקִלְפַּת הַשּׂוּם, זוֹ הִיא צָרֶבֶת הַשְׁחִין הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה. חָזְרוּ וְחָיוּ, אַף עַל פִּי שֶׁמְּקוֹמָן צַלֶּקֶת, נִדּוֹנִין כְּעוֹר הַבָּשָׂר:

ברטנורה (ב) **אין מצטרפין**. חצי גריס שחין וחצי גריס מכוה, אין מצטרפין לכגריס: **ואין פושין מזה לזה**. דאם שחין ומכוה זה אצל זה, ובאחד מהן בהרת כגריס, והסגירה, ובסוף שבוע פשתה לחברו או לעור הבשר, אין מחליטו. וכן אם הבהרת בעור הבשר ופשתה לשחין או למכוה, לא חשוב פשיון: **היו מורדין**. שלא נתרפאו יפה ולא נקרם העור ועדיין מוציאין ליחה, אין מטמאין בנגעים, דכתיב (ויקרא יג) שחין ונרפא, ובמכוה כתיב (שם) והיתה מחית המכוה: **אע"פ שנעשה מקומו צלקת**. שניכר שהיה שם שחין או מכוה ואין שוה לשאר עור בשר, אע"פ כן נידון כעור הבשר מאחר שנעשה קרום חזק:

ג. שָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מִי שֶׁעָלְתָה לְתוֹךְ יָדוֹ בַּהֶרֶת כַּסֶּלַע וּמְקוֹמָהּ צָרֶבֶת שְׁחִין. אָמַר לָהֶם, יַסְגִּיר. אָמְרוּ לוֹ, לָמָּה, לְגַדֵּל שֵׂעָר לָבָן אֵינָהּ רְאוּיָה, וּלְפִשְׁיוֹן אֵינָהּ פּוֹשָׂה, וּלְמַחְיָה אֵינָהּ מְטַמָּא. אָמַר לָהֶן, שֶׁמָּא תִּכְנוֹס וְתִפְשֶׂה. אָמְרוּ לוֹ, וַהֲלֹא מְקוֹמָהּ כַּגְּרִיס. אָמַר לָהֶן, לֹא שָׁמַעְתִּי. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא, אֲלַמֵּד בּוֹ. אָמַר לוֹ, אִם לְקַיֵּם דִּבְרֵי חֲכָמִים, הֵיךְ. אָמַר לוֹ, שֶׁמָּא יִוָּלֵד לוֹ שְׁחִין אַחֵר חוּצָה לוֹ וְיִפְשֶׂה לְתוֹכוֹ. אָמַר לוֹ, חָכָם גָּדוֹל אַתָּה שֶׁקַּיַּמְתָּ דִּבְרֵי חֲכָמִים:

ברטנורה (ג) **אמרו לו למה**. יסוגר הא אי אפשר להוולד לו סימן טומאה: **לגדל שער אין בו ראויה**. דכף היד אינו מגדל שער לעולם: **לפשיון אינו פושה**. דשחין ומכוה אין פושין לעור הבשר: **למחיה אינה מטמא**. דהא תנן בשני סימנים בשער לבן ובפשיון,

ולא במחיה: **שמא תכנוס**. (ל) כגריס, וכשיראנה הכהן בסוף שבוע יפטור אותו, ולאחר הפטור תחזור ותפשה בתוך השחין שמקומו כסלע, ויחליט: **אמרו לו הרי מקומה כגריס**. כלומר, ואם היה מקום הצרבת כגריס בלבד והבהרת בתוכה, למה יסגיר והלא אין שייך לומר כאן שמא תכנוס ותפשה: **אמר להן לא שמעתי**. כלומר גם זה יסגיר, אבל לא שמעתי בו טעם: **אלמד בו**. תרשני שאלמד בדין זה דבר: **אם לקיים דברי חכמים הן**. אם תמצא טעם לקיים דברי חכמים שאמרו שטעון הסגר, אמור, אבל ללמד שאינו טעון הסגר לא תאמר, שאיני מניח מה שקבלת מרבותי ושומע ממך: שמא יוולד לו שחין אחר חוצה לו ויפשה לתוכו. ששחין פושה לשחין. וכן הלכה:

גמרא נדה דף לא ע"ב

תַּנְיָא הָיָה רִבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תּוֹרָה נִדָּה לְשִׁבְעָה? מִפְּנֵי שֶׁרְגִיל בָּהּ וְקָץ בָּהּ. אָמְרָה תּוֹרָה: תְּהֵא טְמֵאָה שִׁבְעָה יָמִים כְּדֵי שֶׁתְּהֵא חֲבִיבָה עַל בַּעְלָהּ כְּשִׁעַת כְּנִיסָתָהּ לְחֻפָּה. שְׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו שֶׁל רִבִּי דּוֹסְתָּאי בְּרִבִּי יַנַּאי: מִפְּנֵי מָה אִישׁ מְחַזֵּר עַל אִשָּׁה וְאֵין אִשָּׁה מְחַזֶּרֶת עַל אִישׁ? מָשָׁל לְאָדָם שֶׁאָבַד לוֹ אֲבֵדָה מִי מְחַזֵּר עַל מִי? בַּעַל אֲבֵדָה מְחַזֵּר עַל אֲבֵדָתוֹ. וּמִפְּנֵי מָה אִישׁ פָּנָיו לְמַטָּה וְאִשָּׁה פָּנֶיהָ לְמַעְלָה כְּלַפֵּי הָאִישׁ. זֶה מִמָּקוֹם שֶׁנִּבְרָא וְזוֹ מִמָּקוֹם שֶׁנִּבְרְאָה. וּמִפְּנֵי מָה הָאִישׁ מְקַבֵּל פִּיּוּס וְאֵין אִשָּׁה מְקַבֶּלֶת פִּיּוּס? זֶה מִמָּקוֹם שֶׁנִּבְרָא וְזוֹ מִמָּקוֹם שֶׁנִּבְרְאָה. מִפְּנֵי מָה אִשָּׁה קוֹלָהּ עֶרֶב וְאֵין אִישׁ קוֹלוֹ עֶרֶב? זֶה מִמָּקוֹם שֶׁנִּבְרָא וְזוֹ מִמָּקוֹם שֶׁנִּבְרֵאת שֶׁנֶּאֱמַר (שה"ש ב) כִּי קוֹלֵךְ עָרֵב וּמַרְאֵךְ נָאוֶה:

רש"י **נדה**. שבעה לאו ביולדת קאי: **מפני שאדם רגיל באשתו**. כל שעה שירצה: **קץ בה**. מאוסה עליו אמרה תורה כל שעה שתראה תהא טמאה שבעה כדי שלא יהא רגיל בה ותתחבב עליו: **מחזר על האשה**. אדם פנוי מבקש ומחזר עד שנושא: **פניו למטה**. בשעת תשמיש: **זה ממקום שנברא**. ומסתכל באדמה שנוצר ממנה והיא מסתכלת בו שנוצרה הימנו: **מקבל פיוס**. נוח לרצות: **זה ממקום שנברא**. אדמת עפר תיחוח נוח ליבטל אבל בשר ועצמות קשין. עצם כשמכין בו קולו נשמע אבל קרקע כשמכין בו אין קולו נשמע:

זוהר ויקהל דף רז ע"א

כַּד נָפַק שַׁבַּתָּא צְרִיכִין יִשְׂרָאֵל דִּלְתַתָּא לְאִתְעַכָּבָא דְּהָא יוֹמָא רַבָּא עִלָּאָה אִיהוּ (וְאִצְטְרִיךְ לְאִתְעַכָּבָא עֲלֵיהּ) וּבְהַאי יוֹמָא אוּשְׁפִּיזָא רַבָּא וַיַּקִּירָא קָא שַׁרְיָא עֲלֵיהּ בְּגִין כָּךְ בָּעֵי לְאִתְעַכָּבָא לְאִתְחַזָּאָה דְּלָא דָּחֲקִין בְּאוּשְׁפִּיזָא קַדִּישָׁא. כְּדֵין פָּתְחֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרֵי וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְכוּ' דְּתְקוּנָא שַׁפִּירָא אִיהוּ בְּהַאי לֵילְיָא כְּיָון דְּדִינָא אִתְהַדַּר לְאַתְרֵיהּ מַה דְּלָא חָזֵי כַּד עָיֵל שַׁבַּתָּא דְּדִינָא אִסְתַּלַּק וְלָא אִשְׁתַּכַּח. בְּשַׁעְתָּא דְּפָתְחֵי יִשְׂרָאֵל וְיהִי נֹעַם וּקְדֻשְׁתָּא דְּסִדְרָא כָּל אִנּוּן חַיָּבִין דְּגֵיהִנָּם פָּתְחִין וְאָמְרִין זַכָּאִין אַתּוּן יִשְׂרָאֵל עַמָּא קַדִּישָׁא. זַכָּאִין אִנּוּן צַדִּיקַיָּא דְּנָטְרֵי פִּקּוּדֵי אוֹרַיְתָא. וַוי לוֹן לְחַיָּבַיָּא דְּלָא זָכוּ לְמִיטָר אוֹרַיְתָא כְּדֵין דּוּמָ"ה קָדִים וְכָרוֹזָא

אִתְעָר וְאָמַר (תהלים ט') יָשׁוּבוּ רְשָׁעִים לִשְׁאוֹלָה כָּל גּוֹיִם שְׁכֵחֵי אֱלֹהִים. וְכָל אִנּוּן חֲבִילֵי טְהִירִין טָרְדֵי לוֹן בְּגֵיהִנָּם וְלֵית מָאן דְּמְרַחֵם עֲלֵיהוֹן. זַכָּאִין אִנּוּן כָּל נְטָרֵי שַׁבַּתָּא בְּהַאי עָלְמָא דְּקָא מְעַנְּגֵי לְהַהוּא עֹנֶג דְּשַׁרְיָא מִלְּעֵילָא כִּדְקָאֲמָרָן:

תרגום הזוהר כְּשֶׁיָּצָא הַשַּׁבָּת צְרִיכִים יִשְׂרָאֵל שֶׁלְּמַטָּה לְהִתְעַכֵּב, דְּהַיְנוּ לְהוֹסִיף מֵחוֹל עַל הַקֹּדֶשׁ, כִּי יוֹם גָּדוֹל עֶלְיוֹן הוּא, וּבְיוֹם הַזֶּה אוֹרֵחַ גָּדוֹל וְיָקָר שׁוֹרֶה עָלָיו, שֶׁהוּא נְשָׁמָה הַיְתֵרָה, מְשׁוּם זֶה צָרִיךְ לְהִתְעַכֵּב וּלְהַרְאוֹת שֶׁאֵין דּוֹחֲקִים הָאוֹרֵחַ הַקָּדוֹשׁ לְהוֹצִיאוֹ. אָז פּוֹתְחִים יִשְׂרָאֵל וְאוֹמְרִים וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְגוֹ'. שֶׁהוּא תִּקּוּן יָפֶה בַּלַּיְלָה הַזֶּה, כֵּיוָן שֶׁהַדִּין חוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ, מַה שֶּׁלֹּא הָיָה נִרְאֶה בְּבִיאַת הַשַּׁבָּת, שֶׁהַדִּין הָיָה אָז מִסְתַּלֵּק וְלֹא נִמְצָא. בְּשָׁעָה שֶׁפּוֹתְחִים יִשְׂרָאֵל וְאוֹמְרִים וִיהִי נֹעַם, וּקְדֻשָּׁא דְּסִדְרָא, דְּהַיְנוּ וְאַתָּה קָדוֹשׁ וְכוּ', כָּל אִלּוּ רְשָׁעִים שֶׁבְּגֵיהִנֹּם, פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל עַם קָדוֹשׁ, אַשְׁרֵיכֶם צַדִּיקִים הַשּׁוֹמְרִים מִצְוֹת הַתּוֹרָה. אוֹי לָהֶם לָרְשָׁעִים שֶׁלֹּא זָכוּ לִשְׁמֹר הַתּוֹרָה. אָז מַקְדִּים דּוּמָה, וְכָרוֹז מִתְעוֹרֵר, יָשׁוּבוּ רְשָׁעִים לִשְׁאוֹלָה כָּל גּוֹיִם שְׁכֵחֵי אֱלֹקִים. וְכָל אִלּוּ גְּדוּדִים מַלְאֲכֵי חַבָּלָה מְעַנְּגִים אוֹתָם בְּגֵיהִנֹּם, וְאֵין מִי שֶׁיְרַחֵם עֲלֵיהֶם, אַשְׁרֵיהֶם כָּל שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת בָּעוֹלָם הַזֶּה, וּמְעַנְּגִים עֹנֶג הַהוּא הַשּׁוֹרֶה מִלְּמַעְלָה, דְּהַיְנוּ רוּחַ הָעֶלְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

הלכה פסוקה

רמב"ם הלכות שבת פרק י

א. הַצַּד דָּבָר שֶׁדָּרְךְּ מִינוֹ לְצוּד אוֹתוֹ חַיָּב, כְּגוֹן חַיָּה וְעוֹפוֹת וְדָגִים. וְהוּא שֶׁיְּצוּד אוֹתָן לְמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מְחֻסַּר צֵדָה. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁרָדַף אַחֲרֵי צְבִי עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ לְבֵית אוֹ לְגִנָּה אוֹ לְחָצֵר וְנָעַל בְּפָנָיו, אוֹ שֶׁהִפְרִיחַ אֶת הָעוֹף עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ לַמִּגְדָּל וְנָעַל בְּפָנָיו. אוֹ שֶׁשָּׁלָה דָּגִים מִן הַיָּם בְּתוֹךְ סֶפֶל שֶׁל מַיִם הֲרֵי זֶה חַיָּב. אֲבָל אִם הִפְרִיחַ צִפּוֹר לְבֵית וְנָעַל לְפָנָיו אוֹ שֶׁהִבְרִיחַ דָּג וַעֲקָרוֹ מִן הַיָּם לְבֵרֵכָה שֶׁל מַיִם אוֹ שֶׁרָדַף אַחַר צְבִי עַד שֶׁנִּכְנַס לִטְרַקְלִין רָחָב וְנָעַל בְּפָנָיו הֲרֵי זֶה פָּטוּר. שֶׁאֵין זוּ צֵדָה גְּמוּרָה שֶׁאִם יָבוֹא לְקַחְתּוֹ צָרִיךְ לְרַדֵּף אַחֲרָיו וְלָצוּד אוֹתוֹ מִשָּׁם, לְפִיכָךְ הַצַּד אֲרִי אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּכְנִיסֶנּוּ לַכְּפָה שֶׁלּוֹ שֶׁהוּא נֶאֱסָר בָּהּ:

ב. כָּל מָקוֹם שֶׁאִם יָרוּץ בּוֹ יַגִּיעַ לְחַיָּה בִּשְׁחִיָּה אַחַת אוֹ שֶׁהָיוּ הַכְּתָלִים קְרוֹבִים זֶה לָזֶה עַד שֶׁיִּפֹּל צַל שְׁנֵיהֶם לְאֶמְצַע כְּאֶחָד הֲרֵי זֶה מָקוֹם קָטָן. וְאִם הִבְרִיחַ הַצְּבִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ לְתוֹכוֹ חַיָּב. וּמָקוֹם שֶׁהוּא גָּדוֹל מִזֶּה הַמַּבְרִיחַ חַיָּה וְעוֹף לְתוֹכוֹ פָּטוּר: **ג**. אֶחָד שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה וְאֶחָד שְׁאָר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים שֶׁיֵּשׁ בְּמִינָם צֵדָה הַצָּד אֶחָד מִכֻּלָּן בֵּין לְצָרְכּוֹ בֵּין שֶׁלֹּא לְצָרְכּוֹ אוֹ לְשַׂחֵק בָּהֶן חַיָּב, הוֹאִיל וְנִתְכַּוֵּן לָצוּד וְצָד שֶׁמְּלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַיָּב עָלֶיהָ הַצָּד אֶת הַיָּשֵׁן וְאֶת הַסּוֹמֵא חַיָּב:

מוסר

שערי תשובה דף לב עא

הַמְכַבֵּד אֶת הָרְשָׁעִים מֵדֶרֶךְ שָׁלוֹם, אָמְנָם לֹא יְדַבֵּר טוֹב עַל הָרָשָׁע וְלֹא יִתְנַהֵג בְּכְבוֹדוֹ עַל דֶּרֶךְ אֲשֶׁר יְחַשְּׁבוּ בְּנֵי אָדָם כִּי יְכַבְּדֻנוּ מֵאֲשֶׁר יָקָר בְּעֵינָיו נִכְבָּד כִּי לֹא יַחֲלֹק לוֹ כָּבוֹד זוּלָתִי כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּכַבְּדִים בְּנֵי אָדָם אֶת הָעֲשִׁירִים מִדֶּרֶךְ סִלְסוּל וּלְתִקְוֹת הַתּוֹעֶלֶת בַּעֲבוּר כִּי צָלְחָה דַּרְכָּם וְלֹא מִפְּנֵי חֵן עֶרְכָּם וְאַף גַּם זֹאת יֵשׁ חֵטְא וְאַשְׁמָה בַּדָּבָר הַזֶּה כִּי אִם הַתֵּר לְכַבֵּד הָעֲשִׁירִים לֹא כֵן הָרְשָׁעִים שֶׁנֶּאֱמַר (איוב מ) רְאֵה כָּל גֵּאֶה הַכְנִיעֵהוּ וַהֲדוֹךְ רְשָׁעִים תַּחְתָּם. אַף הַחֵלֶק הַזֶּה מוּתָר מִדְּאָנָה מִדָּבָר פֶּן יַזִּיק הָרְשָׁע וְיִגְרֹם הֶפְסֵד בִּזְמַן שֶׁיַּד הָרְשָׁע תַּקִּיפָה וּשְׁעָתוֹ חֲצוּפָה וְאֵין בְּיָדֵינוּ לְהַכְנִיעוֹ וּבְחָלְיוֹ לְהַנִיעוֹ, עַל כֵּן הַתֵּר לְכַבְּדוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּכַבְּדִים בְּנֵי אָדָם אַנְשֵׁי זְרוֹעַ רָמָה מִפַּחַד וְאֵימָה בְּקִימָה וְהִדּוּר וְהַדּוֹמֶה לָהֶם, אַף לֹא יְשַׁבְּחֻנּוּ וְלֹא יְדַבֵּר טוֹב עָלָיו לִבְנֵי אָדָם. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מֻתָּר לְהַחֲנִיף אֶת הָרְשָׁעִים בָּעוֹלָם הַזֶּה:

פרשת וזאת הברכה

וזאת הברכה יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ: וְדָא בִּרְכָתָא דִּי בָרִיךְ מֹשֶׁה נְבִיָא דַיְיָ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם מוֹתֵהּ:

רש"י וזאת הברכה וגו' לפני מותו. סמוך למיתתו שאם לא עכשיו, אימתי:

(ב) וַיֹּאמַר יְהוָה מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן וְאָתָה מֵרִבְבֹת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ (אשדת) אֵשׁ דָּת לָמוֹ: וַאֲמַר יְיָ מְסִינַי אִתְגְלִי וְזֵהוֹר יְקָרֵהּ מִשְּׁעִיר אִתְחֲזֵי לָנָא אִתְגְלִי בְּגַבְרָתֵהּ מְטוּרָא דְּפָארָן וְעִמֵּהּ רִבְבַת קַדִּישִׁין כְּתַב יַמִּינֵהּ מִגּוֹ אֶשְׁתָּא אוֹרַיְתָא יְהַב לָנָא:

רש"י ויאמר ה' מסיני בא. פתח תחלה בשבחו של מקום ואחר כך פתח בצרכיהם של ישראל. ובשבח שפתח בו, יש בו הזכרת זכות לישראל, וכל זה דרך רצוי הוא, כלומר כדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה: מסיני בא. יצא לקראתם כשבאו להתיצב בתחתית ההר כחתן היוצא להקביל פני כלה, שנאמר (שמות יט, יז) לקראת האלהים, למדנו שיצא כנגדם: וזרח משעיר למו. שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו: הופיע. להם: מהר פארן. שהלך שם ופתח לבני ישמעאל שיקבלוה, ולא רצו: ואתה. לישראל: מרבבת קדש. ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש, ולא כלם ולא רבם, ולא כדרך בשר ודם שמראה כל כבוד עשרו ותפארתו ביום חפתו: אש דת. שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה

על גב אש לבנה, נתן להם בלוחות כתב יד ימינו. דבר אחר, אש דת כתרגומו, שנתנה להם מתוך האש:

(ג) אַף חֹבֵב עַמִּים כָּל קְדֹשָׁיו בְּיָדֶךָ וְהֵם תֻּכּוּ לְרַגְלֶךָ יִשָּׂא מִדַּבְּרֹתֶיךָ: אַף חַבִּיבְנוּן לְשִׁבְטַיָּא כָּל קַדִּישׁוֹהִי בְּיֵת יִשְׂרָאֵל בִּגְבוּרָא אַפֵּקנוּן מִמְצָרַיִם וְאִנּוּן מְדַבְּרִין תְּחוֹת עֲנָנָךְ נָטְלִין עַל מֵימָרָךְ:

רש"י אף חבב עמים. גם חבה יתרה חבב את השבטים. כל אחד ואחד קרוי עם, שהרי בנימין לבדו היה עתיד להולד כשאמר הקדוש ברוך הוא ליעקב (בראשית לה, יא) גוי וקהל גוים יהיה ממך: כל קדשיו בידך. נפשות הצדיקים הגנוזות אתו, כענין שנאמר (שמואל א' כה, כט) והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך: והם תכו לרגלך. והם ראוים לכך, שהרי תכו עצמן לתוך תחתית ההר לרגלך בסיני. תכו לשון פעלו, התוכו לתוך מרגלותיך: ישא מדברתיך. נשאו עליהם עול תורתך: מדברתיך. המ"ם בו קרוב ליסוד, כמו (במדבר ז, פט) וישמע את הקול מדבר אליו, (יחזקאל ב, ב) ואשמע את מדבר אלי, כמו מתדבר אלי, אף זה מדברותיך מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם. טיי"ש פורפרלידורי"ש בלע"ז . ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דבריך, והמ"ם בו שמוש משמשת לשון מן. דבר אחר, אף חבב עמים, אף בשעת חבתם של אמות העולם שהראית להם פנים שוחקות ומסרת את ישראל בידם: כל קדשיו בידך. כל צדיקיהם וטוביהם דבקו בך ולא משו מאחריך ואתה שומרם: והם תכו לרגלך. והם מתמצעים ומתכנסים לתחת צלך: ישא מדברתיך. מקבלים גזרותיך ודתותיך בשמחה. ואלה דבריהם:

(ד) תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב: אוֹרַיְתָא יְהַב לָנָא מֹשֶׁה מְסָרַהּ יְרָתָא לְכְנֶשֶׁת יַעֲקֹב:

רש"י תורה. אשר צוה לנו משה מורשה היא לקהלת יעקב, אחזנוה ולא נעזבנה:

(ה) וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם יַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: וַהֲוָה בְיִשְׂרָאֵל מַלְכָּא בְּאִתְכַּנָּשׁוּת רֵישֵׁי עַמָּא כַּחֲדָא שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל:

רש"י ויהי. הקדוש ברוך הוא: בישרון מלך. תמיד עול מלכותו עליהם: בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם: ראשי. כמו (שמות ל, יב) כי תשא את ראש, ראויין אלו שאברכם. דבר אחר, בהתאסף, בהתאספם יחד באגדה אחת ושלום ביניהם הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם:

(ו) יְחִי רְאוּבֵן וְאַל יָמֹת וִיהִי מְתָיו מִסְפָּר: יְחִי רְאוּבֵן לְחַיֵּי עַלְמָא וּמוֹתָא תִּנְיָנָא לָא יְמוּת וִיקַבְּלוּן בְּנוֹהִי אַחֲסַנְתְּהוֹן בְּמִנְיָנְהוֹן:

רש"י יחי ראובן. בעולם הזה: ואל ימת. לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלהה: ויהי מתיו מספר. נמנין במנין שאר אחיו, דגמא היא זו, כענין שנאמר (בראשית לה, כב) וישכב את בלהה ויהיו בני יעקב שנים עשר, שלא יצא מן המנין:

נביאים - מלכים א - פרק ח

(נד) וַיְהִי כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל יְהוָה אֵת כָּל הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה מִכְּרֹעַ עַל בִּרְכָּיו וְכַפָּיו פְּרֻשׂוֹת הַשָּׁמָיִם: וַהֲוָה כַּד שֵׁיצִי שְׁלֹמֹה לְצַלָּאָה קֳדָם יְיָ יַת כָּל צְלוֹתָא וּבָעוּתָא הָדָא קָם מִן קֳדָם מַדְבְּחָא דַיְיָ מִדַּהֲוָה כְּרוֹעַ עַל בִּרְכּוֹהִי וִידוֹהִי פְּרִיסָן בִּצְלוֹ לְצֵית שְׁמַיָּא: (נה) וַיַּעֲמֹד וַיְבָרֶךְ אֵת כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל קוֹל גָּדוֹל לֵאמֹר: וְקָם וּבְרִיךְ יַת כָּל קְהָלָא דְיִשְׂרָאֵל קַל רַב לְמֵימָר: (נו) בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר דִּבֶּר לֹא נָפַל דָּבָר אֶחָד מִכֹּל דְּבָרוֹ הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עַבְדּוֹ: בְּרִיךְ יְיָ דִי יְהִיב נְיָחָא לְעַמֵּהּ יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי מַלֵּיל לָא בָּטֵיל פִּתְגָמָא חַד מִכָּל פִּתְגָמוֹהִי תַּקְנָיָא דִי מַלֵּיל בִּיְדָא דְמֹשֶׁה עַבְדֵּיהּ:

רש"י **ככל אשר דבר** . והיכן דבר , והניח לכם מכל אויביכם (דברים יב י) :

(נז) יְהִי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם אֲבֹתֵינוּ אַל יַעַזְבֵנוּ וְאַל יִטְּשֵׁנוּ: יְהִי מֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהָנָא בְּסַעֲדָנָא כְּמָה דַּהֲוָה בְּסַעֲדָא דַאֲבָהָתָנָא לָא יִשְׁבְּקִינָנָא וְלָא יַרְחִיקִינָנָא: (נח) לְהַטּוֹת לְבָבֵנוּ אֵלָיו לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר צִוָּה אֶת אֲבֹתֵינוּ: לְאַפָּנָאָה לִבָּנָא לְדַחֲלְתֵּיהּ לְמֶהַךְ בְּכָל אוֹרְחַן דְּתִקְנָן קֳדָמוֹהִי וּלְמֵטַר פִּקּוּדוֹהִי וּקְיָמוֹהִי וְדִינוֹהִי דְּפָקֵיד יַת אֲבָהָתָנָא: (נט) וְיִהְיוּ דְבָרַי אֵלֶּה אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לִפְנֵי יְהוָה קְרֹבִים אֶל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וָלָיְלָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפַּט עַבְדּוֹ וּמִשְׁפַּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ: וִיהוֹן פִּתְגָמַי אִלֵּין דִּי בְעֵיתִי מִן קֳדָם יְיָ מִתְקַבְּלִין קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא יוֹמָם וְלֵילִי לְמֶעְבַּד דִּין עַבְדֵּיהּ וְעוּלְבַן עַמֵּהּ יִשְׂרָאֵל פִּתְגַם יוֹם בְּיוֹמֵהּ:

רש"י **לעשות משפט עבדו ומשפט עמו** . לתבוע עלבונם מיד האויב :

כתובים - תהילים - פרק י

י (א) לָמָּה יְהוָה תַּעֲמֹד בְּרָחוֹק תַּעְלִים לְעִתּוֹת בַּצָּרָה: לְמָה יְיָ תְּקוּם בְּרָחִיק תִּסְתַּמַּר בְּמִדּוֹר קַדִּישִׁין לְעִדָּנֵי עַקְתָא:

רש"י **תעלים לעתות בצרה** . תעלים עינים לעתות הצרה :

(ב) בְּגַאֲוַת רָשָׁע יִדְלַק עָנִי יִתָּפְשׂוּ בְּמִזְמוֹת זוּ חָשָׁבוּ: בְּגַסּוּת רַשִׁיעָא יְדַלַּק עַנְיָא יִתְאַחְדוּן בְּנִכְלוּתָא דְנָא דִי חֲשָׁבוּ לְמֵעְבָּד:

רש"י **ידלק** . ירדוף כמו כי דלקת אחרי : **יתפשו במזמות זו חשבו** . נתפסים הם העניים במזמות שהרשעים חושבים עליהם :

(ג) כִּי הִלֵּל רָשָׁע עַל תַּאֲוַת נַפְשׁוֹ וּבֹצֵעַ בֵּרַךְ נִאֵץ יְהוָה: מְטוּל דְּאִשְׁתַּבַח רַשִׁיעָא עַל רְגָרוּג נַפְשֵׁהּ דִּמְבָרֵךְ גַּבְרָא טָלוֹמָא מַרְחַק מֵימְרָא דַיְיָ:

רש"י **כי הלל רשע** . מוסב על למה ה' תעמוד ברחוק כי עתה עמלק הרשע מתהלל שמשיג כל תאות נפשו : **ובוצע ברך נאץ ה'** . והגזלן שבח את עצמו לאמר נאץ ה' ושלום יהיה לי , ברך כמו ברך לשון פעל ותדע שאילו הי' שם דבר הי' הטעם למעלה באות הראשונה והיה נקוד פתח וזה נקוד קמץ קטן וטעמו למטה ברי"ש , ואל תתמה על ברך שלא אמר ברך שהרבה תיבות של רי"ש משמשות כך כגון אויב חרף ה' (לקמן עד) ולא נאמר חרף : **נאץ** . כמו חרף וכן כל ל' ניאוץ כך פתר מנחם :

(ד) רָשָׁע כְּגֹבַהּ אַפּוֹ בַּל יִדְרֹשׁ אֵין אֱלֹהִים כָּל מְזִמּוֹתָיו: רַשִׁיעָא בְּגַסּוּת רוּחֵהּ לָא יְתְבַּר אֱלָהָא וְיֵימַר בְּלִבֵּהּ דְּלָא גַלְיָן קֳדָם יְיָ כֵּלְהוֹן מַחְשְׁבָתְוֹי:

רש"י **רשע כגובה אפו** . שהוא גבה רוח ומגביה וזוקף פניו ואפו בגבהותו : **בל ידרוש** . כל מזימותיו אומרות לו בל ידרוש הקב"ה כל מה שאעשה כי אין משפט : **אין אלהים** . לית דין ולית דיין :

(ה) יָחִילוּ (דרכו) דְּרָכָיו בְּכָל עֵת מָרוֹם מִשְׁפָּטֶיךָ מְנֻגָּדוֹ כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם: מַצְלְחִין אוֹרְחָתֵיהּ בְּכָל עִדָּן רְחִיקִין דִּינָךְ מִן קֳבֵלֵהּ בְּכָל מָעִיקוֹי יְזָעוֹף בְּהוֹן:

רש"י **יחילו** . יצליחו ודומה לו (איוב כ) על כן לא יחיל טובו , וי"מ יחילו כמו (ש"ב ג) יחולו על ראש יואב : **מרום משפטיך מנגדו** . מסולקים ומרוחקי' משפטי יסורין ופורעניו' שלך מנגדו שאינם באים עליו : **כל צורריו יפיח בהם** . בהפחת רוח הוא מפיח בהם והם נופלים לפניו :

(ו) אָמַר בְּלִבּוֹ בַּל אֶמּוֹט לְדֹר וָדֹר אֲשֶׁר לֹא בָרָע: יֵימַר בְּלִבֵּהּ לָא אָזוּעַ מִדָּר לְדָר מִלְּמֶעֱבַד בִּישׁ:

רש"י **לדור ודור אשר לא ברע** . לא תבא עלי רעה לדורותי :

משנה תרומות פרק יא

א. אֵין נוֹתְנִין דְּבֵלָה וּגְרוֹגָרוֹת לְתוֹךְ הַמּוּרְיָס, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְאַבְּדָן, אֲבָל נוֹתְנִין אֶת הַיַּיִן לַמּוּרְיָס. וְאֵין מְפַטְּמִין אֶת הַשֶּׁמֶן, אֲבָל עוֹשִׂין אֶת הַיַּיִן יְנוּמְלִים. אֵין מְבַשְּׁלִין יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַמְעִיטוֹ. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַשְׁבִּיחוֹ:

ברטנורה (א) **אין נותנין דבילה וגרוגרות.** של תרומה: **לתוך המורייס.** שומן של דגים: **מפני שהוא מאבדן.** שכן דרך דבילה וגרוגרות הנתונים במורייס לסחטן ולהוציא את מימיהן ואחר כך משליכן: **אבל נותנין את היין למורייס.** רגילין היו לתת יין למורייס שלא היה בו שמנונית כל כך כדי למתקן ולתת טעם, הלכך מותר ליתן יין של תרומה לתוכו, ולא אמרינן לעבורי זוהמא בלבד הוא נותן את היין והוה כמאבדו: **אין מפטמין**

את השמן. של תרומה בעיקרי בשמים, שבולעים את השמן ואזיל לאיבוד, אי נמי דלא חזי השמן לאכילה כשהוא מפוטם: **יינומלים**. נותנים לתוך היין דבש ופלפלין: **ממעיטו**. שמתחסר ומתמעט על ידי הבישול. ואית דמפרשי, שממעיטו משותיו, שאין בני אדם רגילין לשתות יין מבושל כמו חי: **מפני שהוא משביחו**. ומתקיים יותר. ואין הלכה כר' יהודה:

ב. דְּבַשׁ תְּמָרִים וְיֵין תַּפּוּחִים וְחֹמֶץ סְתָוְנִיּוֹת וּשְׁאָר כָּל מֵי פֵּרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב קֶרֶן וְחֹמֶשׁ. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַמֵּא מִשּׁוּם מַשְׁקֶה. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לֹא מָנוּ חֲכָמִים שִׁבְעָה מַשְׁקִין כְּמוֹנֵי פַּטְמִים, אֶלָּא אָמְרוּ, שִׁבְעָה מַשְׁקִין טְמֵאִים, וּשְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין טְהוֹרִין:

ברטנורה (**ב**) **סתוניות**. ענבים שאינם מתבשלים עד ימות הסתיו ורגילים לעשות מהן חומץ: **ושאר כל מי פירות**. חוץ מיין ושמן: **מחייב קרן וחומש**. לזר האוכלן בשוגג דחשיב להו משקה תרומה ממש: **ורבי יהושע פוטר**. מחומש. אבל קרן חייב, ולכתחילה אסורה לזרים: **מטמא משום משקה**. טמאים, ומטמאים, ומכשירים זרעים לקבל טומאה, כשאר משקים, דכתיב (ויקרא יא) אשר יבא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה: **כמוני פטמין**. כפטם הזה שמונה צרורות בשמים שלו שלא בדקדוק וחוזר ומוסיף עליהם, אבל חכמים בדקדוק מנו שבעה משקים, שאלו בלבד טמאים ומטמאים ומכשירים הזרעים לקבל טומאה ואין להוסיף עליהם. ושבעה משקים שמנו חכמים הם מים, טל, יין, שמן, דבש דבורים, חלב, דם. והלכה כר' יהושע:

ג. אֵין עוֹשִׂין תְּמָרִים דְּבַשׁ, וְלֹא תַפּוּחִים יַיִן, וְלֹא סְתָוְנִיּוֹת חֹמֶץ, וּשְׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת אֵין מְשַׁנִּין אוֹתָם מִבְּרִיָּתָן בַּתְּרוּמָה וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, אֶלָּא זֵיתִים וַעֲנָבִים בִּלְבָד. אֵין סוֹפְגִין הָאַרְבָּעִים מִשּׁוּם עָרְלָה, אֶלָּא עַל הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים וּמִן הָעֲנָבִים. וְאֵין מְבִיאִין בִּכּוּרִים מַשְׁקִין, אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים וּמִן הָעֲנָבִים. וְאֵינוֹ מְטַמֵּא מִשּׁוּם מַשְׁקֶה, אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים וּמִן הָעֲנָבִים. וְאֵין מַקְרִיבִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים וּמִן הָעֲנָבִים:

ברטנורה (**ג**) **אין עושין תמרים דבש**. אם הם של תרומה או של מעשר שני, שהתמרים אוכל והדבש משקה, ואין מחזירים האוכל משקה: **אלא בזיתים וענבים בלבד**. דבפירוש אמרה תורה בהם (במדבר יח) כל חלב יצהר וכל חלב תירוש: אין סופגין את הארבעים משום ערלה. פירות של ערלה שסחטן והוציא מהן משקה אין לוקה מן התורה השותה אותו משקה אלא בזיתים וענבים בלבד: **ואין מביאים ביכורים משקין**. דכתיב (דברים כו) את ראשית פרי האדמה, פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה: אלא היוצא מן הזיתים

ומן הענבים. דגמר ביכורים מתרומה: **ואין מקריבים על גבי המזבח**. אלא שמן למנחות ויין לנסכים:

ד. עֲקֵצֵי תְאֵנִים וּגְרוֹגְרוֹת, וְהַכְּלִיסִים וְהֶחָרוּבִין שֶׁל תְּרוּמָה, אֲסוּרִים לַזָּרִים:

ברטנורה (ד) **עוקצי תאנים**. שבהם תאנים מחוברים לאילן: **הכליסין**. רמב"ם פירש שהם מין ממיני התאנים:

ה. גַּרְעִינֵי תְרוּמָה, בִּזְמַן שֶׁהוּא מְכַנְּסָן, אֲסוּרוֹת. וְאִם הִשְׁלִיכָן, מֻתָּרוֹת. וְכֵן עַצְמוֹת הַקֳּדָשִׁים, בִּזְמַן שֶׁהוּא מְכַנְּסָן, אֲסוּרִין. וְאִם הִשְׁלִיכָן, מֻתָּרִין. הַמֹּרְסָן מֻתָּר. סֹבִין שֶׁל חֲדָשׁוֹת אֲסוּרוֹת. וְשֶׁל יְשָׁנוֹת מֻתָּרוֹת. וְנוֹהֵג בַּתְּרוּמָה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא נוֹהֵג בַּחֻלִּין. הַמְסֹלֶת קַב אוֹ קַבַּיִם לִסְאָה, לֹא יֹאבֵד אֶת הַשְּׁאָר, אֶלָּא יַנִּיחֶנּוּ בְּמָקוֹם הַמֻּצְנָע:

ברטנורה (ה) **גרעיני תרומה**. גרעינים שנמצאו בתוך פירות של תרומה כשהכהן אוכלם: **בזמן שהכהן מכניסן**. ודעתו עליהם ולא הפקירן אסורים, וכגון שהן רכין וראויין לאכילה כגון גרעיני התפוחים והחבושין והאגסים, או שנשאר בהם לחלוחית שבני אדם מוצצים אותן כגון גרעיני התמרים וכיוצא בהם, אבל אינם ראויים כלל אפילו הכהן מכניסן הרי אלו מותרים: **עצמות הקדשים**. בעצמות הראויין קצת לאכילה מיירי כגון ראשי כנפים והסחוסין: **המורסן**. של תרומה והן סובין הגסין, מותר לזרים: **סובין**. של חטין חדשות של תרומה, אסורים לזרים, לפי שהחדשות הן לחות ואינם נטחנים היטב ונשאר קמח הרבה מעורב בסובין: **ושל ישנות**. של חטין ישנות שהן יבשות ונטחנות היטב מותרות שאין קמח מעורב בהן כלל, ועד שלשים יום נקרים חדשות: **ונוהג בתרומה**. בהוצאת הסובין והמורסן: **כדרך שנוהג בחולין**. ואין כאן משום מאבד תרומה כשמשליך מה שאינו ראוי לאכילה: **המסלת**. שקולט את הסולת כדי לעשות פת נקיה ביותר, ולא בירר מסאה אחת שהיא ששה קבין אלא קב או קבים: **לא ישליך את השאר**. שהרי הוא ראוי לאכילה ונמצא מאבד את התרומה:

ו. מְגוּרָה שֶׁפִּנָּה מִמֶּנָּה חִטֵּי תְרוּמָה, אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִהְיוֹת יוֹשֵׁב וּמְלַקֵּט אַחַת אַחַת, אֶלָּא מְכַבֵּד כְּדַרְכּוֹ, וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ חֻלִּין:

ברטנורה (ו) **מגורה**. אוצר שאוגרים תבואה לתוכו: **מכבד כדרכו**. כדרך שרגילים לכבד האוצרות בעת שמפנים אותן:

ז. וְכֵן חָבִית שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁנִּשְׁפְּכָה, אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִהְיוֹת יוֹשֵׁב וּמְטַפֵּחַ, אֶלָּא נוֹהֵג בָּהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא נוֹהֵג בַּחֻלִּין:

ברטנורה (ז) **מטפח**. מאסף את השמן בטפח שלו, כלומר, מקנחו באצבעותיו:

ח. הַמְעֻרֶה מִכַּד לְכַד וְנוֹטֵף שָׁלֹשׁ טִפִּים, נוֹתֵן לְתוֹכָהּ חֻלִּין. הִרְכִּינָהּ וּמִצָּהּ, הֲרֵי זוֹ תְּרוּמָה. וְכַמָּה תְּהֵא בִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי וְיוֹלִיכֶנָּה לַכֹּהֵן, אֶחָד מִשְּׁמוֹנָה לַשְּׁמִינִית:

ברטנורה (ח) **המערה**. יין או שמן של תרומה מכד לכד, ואחר שעירה כל מה שבתוכו נטפו ממנו שלש טפין, טפה אחר טפה, כדרך הכלים לאחר שעירה כל מה שבתוכן: **נותן לתוכה חולין**. ואין צריך לקנחה יפה קודם שיתן החולין לתוכה: **הרכינה**. הטה אותה על צדה, להחבית שהיה בה תרומה אחר שעירה כל מה שבתוכה, ומיצה היין או השמן שהיה בה ונראה כנוס בתוכה: **הרי זו תרומה**. ולא אמרינן חולין הן הואיל ועירה כל מה שבתוכה ונטפו ממנה שלש טפין: **בתרומת מעשר של דמאי**. שהמעשר שלו, ונותן תרומת מעשר לכהן, ואם יש בידו אחד משמונה שבשמינית הלוג צריך להוליכה לכהן, אבל פחות לא. והני מילי בטמא, אבל בטהור אפילו כל שהוא צריך לחזר, בדמאי, אבל בודאי בין טמא בין טהור בין רב בין מעט צריך לחזר אחר כהן:

ט. כַּרְשִׁינֵי תְרוּמָה, מַאֲכִילִין אוֹתָם לַבְּהֵמָה וְלַחַיָּה וְלַתַּרְנְגוֹלִים. יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׂכַר פָּרָה מִכֹּהֵן, מַאֲכִילָהּ כַּרְשִׁינֵי תְרוּמָה. וְכֹהֵן שֶׁשָּׂכַר פָּרָה מִיִּשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁמְּזוֹנוֹתֶיהָ עָלָיו, לֹא יַאֲכִילֶנָּה כַּרְשִׁינֵי תְרוּמָה. יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁם פָּרָה מִכֹּהֵן, לֹא יַאֲכִילֶנָּה כַּרְשִׁינֵי תְרוּמָה. וְכֹהֵן שֶׁשָּׁם פָּרָה מִיִּשְׂרָאֵל, מַאֲכִילָהּ כַּרְשִׁינֵי תְרוּמָה:

ברטנורה (ט) **כרשיני תרומה**. עיקרם למאכל בהמה, דאי עיקרם למאכל אדם היה אסור להאכילן לבהמה, ומכל מקום חזו קצת למאכל אדם, דאי לא הוו חזו כלל לאדם לא היו מפרישים עליהם תרומות ומעשרות. דמידי דלא חזי לאדם אין מפרישין עליו תרומות ומעשרות: **מאכילין אותן**. כהנים לבהמתן: **מאכילה כרשיני תרומה**. הואיל וגוף הבהמה לכהן אף על פי שמזונותיה על ישראל, ואין כאן משום גזל, שאם היה רוצה היה נותן התרומה לבעל הפרה, ואנן סהדי דניחא ליה לבעל הפרה שיתן לה כרשיני תרומה כדי שיאכילנה בריוח, והוי כאילו זכה בהן כהן והוא מאכילן לבהמתו: **לא יאכילנה כרשיני תרומה**. כיון שגוף הפרה לישראל דכתיב (ויקרא כב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, ונפש אפילו נפש בהמה במשמע, ואמר רחמנא, קנין כספו דכהן ליכול בתרומה, קנין כספו דישראל לא ליכול בתרומה: **ישראל ששם פרה מכהן**. שקיבל פרה מכהן בשומא כפי מה שהיא שוה עכשיו כך וכך דמים ויטפל בה ישראל לפטמה ומה שתשביח על השומא יחלקו הריוח ביניהם לא יאכילנה כרשיני תרומה. שכיון שקיבלה הישראל בשומתה כפי מה שהיא שוה נעשית פרחו של ישראל ואינה אוכלת בתרומה: **וכהן שקיבל פרתו של ישראל**. בשומא בדרך זו: **מאכילה כרשיני תרומה**. מפני שהיא נעשית פרתו של כהן משעה שקיבלה עליו בשומא:

י. מַדְלִיקִין שֶׁמֶן שְׂרֵפָה בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת, וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וּבַמְּבוֹאוֹת הָאֲפֵלִין, וְעַל גַּבֵּי הַחוּלִין בִּרְשׁוּת כֹּהֵן. בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשֵּׂאת לַכֹּהֵן, וְהִיא לְמוּדָה אֲצֶל אָבִיהָ, אָבִיהָ מַדְלִיק בִּרְשׁוּתָהּ. מַדְלִיקִין בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה, אֲבָל לֹא בְבֵית הָאֵבֶל, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, בְּבֵית הָאֵבֶל, אֲבָל לֹא בְבֵית הַמִּשְׁתֶּה. רַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר כָּאן וְכָאן. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר כָּאן וְכָאן:

ברטנורה (י) **שמן שריפה**. שמן תרומה שנטמאת, ואמאי קרי ליה שמן שריפה, הואיל ולשריפה עומד: **ברשות כהן**. היינו כשיש שם כהן, דנר לאחד נר למאה: **מדליק ברשותה**. כשהיא שם: **מדליקין בבית המשתה**. מתוך שעומדים בבגדים נקיים אין רגילין לטלטל נרות של שמן ממקומן, שמא יטנפו את בגדיהם, הלכך ליכא למיחש שמא יטלטלו הנר ממקום שהכהן שם למקום שאין שם כהן. אבל בבית האבל שלובשין בגדים צואים חיישינן: **בבית האבל אבל לא בבית המשתה**. בבית האבל מתוך שלבן נשבר ונכנע לא חיישינן שמא יוציאו הנר למקום שאין שם כהן, אבל בבית המשתה שהן שמחים ומתוך שמחתן רגילים להתעסק ולטלטל הנרות ממקום למקום חיישינן: **אוסר כאן וכאן**. דתופס סברת שניהן לחומרא: **ורבי שמעון מתיר כאן וכאן**. דתופס סברת שניהם לקולא. והלכה כר' שמעון:

גמרא ברכות דף סג ע"ב

פָּתַח רַבִּי נְחֶמְיָה בִּכְבוֹד אַכְסַנְיָא וְדָרַשׁ מַאי כְּתִיב (ש"א טו) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל הַקֵּינִי לְכוּ סוּרוּ רְדוּ מִתּוֹךְ עֲמָלֵק פֶּן אוֹסְפְךָ עִמּוֹ וְאַתָּה עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר וּמַה יִתְרוֹ שֶׁלֹּא קָרַב אֶת מֹשֶׁה אֶלָּא לִכְבוֹד עַצְמוֹ כָּךְ. הַמְּאָרֵחַ תַּלְמִיד חָכָם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וּמַאֲכִילוֹ וּמַשְׁקֵהוּ וּמְהַנֵּהוּ מִנְכָסָיו עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. פָּתַח רַבִּי יוֹסֵי בִּכְבוֹד אַכְסַנְיָא וְדָרַשׁ (דברים כג) לֹא תְתַעֵב אֲדוֹמִי כִּי אָחִיךָ הוּא לֹא תְתַעֵב מִצְרִי כִּי גֵר הָיִיתָ בְּאַרְצוֹ. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר וּמַה מִּצְרִיִּים שֶׁלֹּא קֵרְבוּ אֶת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא לְצֹרֶךְ עַצְמָן שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מז) וְאִם יָדַעְתָּ וְיֵשׁ בָּם אַנְשֵׁי חַיִל וְשַׂמְתָּם שָׂרֵי מִקְנָה. עַל אֲשֶׁר לִי כָּךְ הַמְּאָרֵחַ תַּלְמִיד חָכָם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וּמַאֲכִילוֹ וּמַשְׁקֵהוּ וּמְהַנֵּהוּ מִנְכָסָיו עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. פָּתַח רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי בִּכְבוֹד אַכְסַנְיָא וְדָרַשׁ (ש"ב ו) וַיְבָרֶךְ ה' אֶת עוֹבֵד אֱדוֹם הַגִּתִּי בַּעֲבוּר אֲרוֹן הָאֱלֹהִים. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר. וּמָה אָרוֹן שֶׁלֹּא אָכַל וְשָׁתָה אֶלָּא כִּבֵּד וְרִבֵּץ לְפָנָיו כָּךְ. הַמְּאָרֵחַ תַּלְמִיד חָכָם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וּמַאֲכִילוֹ וּמַשְׁקֵהוּ וּמְהַנֵּהוּ מִנְכָסָיו עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. (דס"ד א) וְאָמַר רַבִּי אָבִין הַלֵּוִי: כָּל הַנֶּהֱנֶה מִסְּעֻדָּה שֶׁתַּלְמִיד חָכָם שָׁרוּי בְּתוֹכָהּ כְּאִלּוּ נֶהֱנָה מִזִּיו הַשְּׁכִינָה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יח) וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכֹל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכָל לֶחֶם עִם חוֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים. וְכִי לִפְנֵי הָאֱלֹהִים אָכְלוּ, וַהֲלֹא לִפְנֵי מֹשֶׁה

אָכְלוּ? אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: כָּל הַנֶּהֱנֶה מִסְּעֻדָּה שֶׁתַּלְמִיד חָכָם שָׂרוּי בְּתוֹכָהּ כְּאִלּוּ נֶהֱנֶה מִזִּיו הַשְּׁכִינָה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נד) וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ. אַל תִּקְרֵי בָּנַיִךְ אֶלָּא בּוֹנַיִךְ (תהילים קיט) שָׁלוֹם רַב לְאוֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל (שם קכב) יְהִי שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם בָּךְ. לְמַעַן בֵּית ה' אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ (שם כט) ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן ה' יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם:

רש"י **עשית חסד**. שהאכילם שנאמר ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם וגו':

זוהר אמור דף קב ע"ב

וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח (במדבר כא) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עֲרָד תָּנִינָן תְּלָת מַתָּנָן עִלָּאִין אִזְדַּמְּנוּ לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי דִּתְלָת אַחִין מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם. מָן בִּזְכוּת מֹשֶׁה. עֲנָנֵי כְּבוֹד בִּזְכוּת אַהֲרֹן. בְּאֵר בִּזְכוּת מִרְיָם. וְכֻלְּהוּ אֶחִידָן לְעֵילָא. מָן בִּזְכוּת מֹשֶׁה דִּכְתִיב (שמות טז) הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם (דַּיְקָא) דָּא מֹשֶׁה. עֲנָנֵי כְּבוֹד בִּזְכוּת אַהֲרֹן. דִּכְתִיב (במדבר יד) אֲשֶׁר עַיִן בְּעַיִן נִרְאָה אַתָּה ה' וְגוֹ' וּכְתִיב (ויקרא טז) וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת. מַה לְהַלָּן שְׁבָעָה אַף כָּאן נַמֵּי שְׁבָעָה דְּהָא בְּקְטֹרֶת שְׁבָעָה עֲנָנִין מִתְקַשְּׁרָן כַּחֲדָא (ועוד) וְאַהֲרֹן רֵישָׁא לְכָל שְׁבָעָה עֲנָנִין הוּא וְהוּא קְשִׁיר לְשִׁית אְחָרְנִין בֵּיהּ בְּכָל יוֹמָא. בְּאֵר בִּזְכוּת מִרְיָם דְּהָא הִיא וַדַּאי אִתְקְרִי וּבְסִפְרָא דְּאַגְדְּתָא תְּנִינָן (שמות ב) וַתֵּתַצַּב אֲחוֹתוֹ מֵרָחוֹק לְדַעָה וְגוֹ'. דָּא הוּא בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְכוֹלָּא קְשׁוּרָא חָד. מֵתָה מִרְיָם אִסְתַּלַּק בְּאֵר דִּכְתִיב (במדבר כ) וְלֹא הָיָה מַיִם לָעֵדָה וּבְהַהִיא שַׁעְתָּא בָּעֵאת בְּאֵר אָחֳרָא לְאִסְתַּלָּקָא דַּהֲוָה שָׁכִיחַ עִמְּהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל. כַּד חֲמָאת שִׁתָּא עֲנָנִין דַּהֲווּ קְשִׁירִין עֲלָהּ אִתְקַשְּׁרַת הִיא בְּהוּ. מִית אַהֲרֹן. אִסְתַּלָּקוּ אִנּוּן עֲנָנִין וְאִסְתַּלָּק עֲנָנָא דְּבֵירָא עִמְּהוֹן אָתָא מֹשֶׁה אַהֲדַר לְהוּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (תהלים סח) עָלִית לַמָּרוֹם שָׁבִיתָ שֶׁבִי לָקַחְתָּ מַתָּנוֹת בָּאָדָם. לָקַחְתָּ מַתָּנוֹת וַדַּאי. אִנּוּן מַתָּנוֹת דַּהֲווּ בְּקַדְמֵיתָא. בְּאֵר וַעֲנָנִין. בְּאֵר דָּא בְּאֵר יִצְחָק. עֲנָנִים אִלֵּין עֲנָנִים דְּאַהֲרֹן. אָמַר רַבִּי יִצְחָק מִפְּנֵי מַה זָּכָה אַהֲרֹן לְדָא בְּגִין דְּאִיהוּ קְשִׁיר בַּעֲנָנִים. (נ"א רֵישָׁא לַעֲנָנִים) וְהוּא אְקְשִׁיר כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא לְכֻלְּהוּ כַּחֲדָא וּמִתְבָּרְכָאן כֻּלְּהוּ עַל יְדוֹי. תָּא חֲזֵי עַל כָּל חֶסֶד דְּעָבַד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּיִשְׂרָאֵל קְשִׁיר עִמְּהוֹן שִׁבְעָה עֲנָנֵי יַקִּירָן וְקִשִּׁיר לְהוּ בִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דְּהָא עֲנָנָא דִּילְהּ אִתְקַשַּׁר בְּשִׁתָּא אָחֳרְנִין וּבְכֻלְּהוּ שִׁבְעָה אָזְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא מַאי טַעֲמָא בְּגִין דְּכֻלְּהוּ קְשָׁרָא דִּמְהֵימְנוּתָא נִינְהוּ וְעַל דָּא בַּסִּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים. מַאי קָא מַיְרֵי בְּגִין דְּכִתִיב (שיר השירים ב) בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי וּפִרְיוֹ מָתוֹק וּבָעֵי בַּר נַשׁ לְאַחֲזָאָה גַּרְמֵיהּ דְּיָתִיב תְּחוֹת צִלָּא דִּמְהֵימְנוּתָא:

תרגום הזוהר וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עֲרָד. לָמַדְנוּ, שֶׁלֹּשׁ מַתָּנוֹת עֶלְיוֹנוֹת נִזְדַּמְּנוּ לְיִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי שָׁלֹשׁ אַחִים, מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם, מָן, בִּזְכוּת מֹשֶׁה. עֲנָנֵי כָּבוֹד, בִּזְכוּת אַהֲרֹן. בְּאֵר, בִּזְכוּת מִרְיָם וְכֻלָּם אֲחוּזִים לְמַעְלָה. מָן, בִּזְכוּת מֹשֶׁה. שֶׁכָּתוּב, הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם. מִן הַשָּׁמַיִם, זֶהוּ מֹשֶׁה. עֲנָנֵי כָּבוֹד בִּזְכוּת אַהֲרֹן, שֶׁהוּא מֻרְכָּבָה לַחֶסֶד, שֶׁכָּתוּב אֲשֶׁר עַיִן בְּעַיִן נִרְאָה אַתָּה ה' וַעֲנָנְךָ עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וְגוֹ'. וְכָתוּב, וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת, מַה לְּהַלָּן, בְּקְטֹרֶת, הוּא שִׁבְעָה עֲנָנִים אַף כָּאן, בְּוַעֲנָנְךָ עוֹמֵד עֲלֵיהֶם, הֵם גַּם כֵּן שִׁבְעָה עֲנָנִים, כִּי בַּקְּטֹרֶת הָיוּ שִׁבְעָה עֲנָנִים מְקֻשָּׁרִים יַחַד, וְאַהֲרֹן הוּא הָרֹאשׁ לְכָל הַשִּׁבְעַת עֲנָנִים, וְהוּא קָשׁוּר בּוֹ לְשִׁשָּׁה עֲנָנִים אֲחֵרִים, בְּכָל יוֹם. בְּאֵר הוּא בִּזְכוּת מִרְיָם. כִּי הִיא וַדַּאי נִקְרֵאת בְּאֵר. וּבְסֵפֶר אַגָּדָה לָמַדְנוּ, וַתֵּתַצַּב אֲחוֹתוֹ מֵרָחוֹק לְדַעָה וְגוֹ'. זוֹ הִיא בְּאֵר מַיִם חַיִּים, וְהַכֹּל קֶשֶׁר אֶחָד, מֵתָה מִרְיָם, נִסְתַּלְּקָה הַבְּאֵר, שֶׁכָּתוּב, וְלֹא הָיָה מַיִם לָעֵדָה. וּבַשָּׁעָה הַהוּא רָצְתָה בְּאֵר אַחֶרֶת לְהִסְתַּלֵּק, שֶׁהָיְתָה מְצוּיָה עִם יִשְׂרָאֵל. אֶלָּא כְּשֶׁרָאֲתָה שִׁשָּׁה עֲנָנִים, שֶׁהָיוּ קְשׁוּרִים עָלֶיהָ, נִתְקַשְּׁרָה בָּהֶם. מֵת אַהֲרֹן, נִסְתַּלְּקוּ אֵלּוּ עֲנָנֵי כָּבוֹד, וְנִסְתַּלֵּק עִמָּהֶם הֶעָנָן הַשְּׁבִיעִי, שֶׁהַבְּאֵר נִתְקַשְּׁרָה בּוֹ, בָּא מֹשֶׁה וְהֶחֱזִירָם לָהֶם. ז"ש עָלִיתָ לַמָּרוֹם שָׁבִיתָ שֶׁבִי לָקַחְתָּ מַתָּנוֹת בָּאָדָם. לָקַחְתָּ מַתָּנוֹת, וַדַּאי. שֶׁהֵם אֵלּוּ הַמַּתָּנוֹת שֶׁהָיוּ בַּתְּחִלָּה, דְּהַיְנוּ הַבְּאֵר וְהֶעָנָנִים. בְּאֵר, זוֹ הַבְּאֵר שֶׁל יִצְחָק, עֲנָנִים אֵלּוּ עֲנָנִים דְּאַהֲרֹן. אָמַר רַבִּי יִצְחָק מִפְּנֵי מָה זָכָה אַהֲרֹן לָזֶה, שֶׁיִּמְשְׁכוּ עֲנָנֵי הַכָּבוֹד לְיִשְׂרָאֵל בִּזְכוּתוֹ, הוּא מִשּׁוּם שֶׁהוּא קָשׁוּר בַּעֲנָנִים, וְהוּא, הָיָה מְקֻשָּׁר וּמְיֻחָד בְּכָל יוֹם וְיוֹם כֻּלָּם כְּאֶחָד, שֶׁיִּתְבָּרְכוּ כֻּלָּם עַל יָדָיו. בֹּא וּרְאֵה, עַל כָּל חֶסֶד שֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל, קָשַׁר עִמּוֹ שִׁבְעָה עֲנָנֵי כָּבוֹד, וְקָשַׁר אוֹתָם בִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, כִּי הֶעָנָן שֶׁלָּהּ, הָיָה קָשׁוּר בְּשִׁשָּׁה הָאֲחֵרִים, וּבְכָל שִׁבְעָה הָעֲנָנִים הָלְכוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר. מַה הַטַּעַם. הוּא מִשּׁוּם שֶׁכֻּלָּם הָיוּ קְשָׁרֵי הָאֱמוּנָה, וְעַל זֶה, אוֹמֵר הַכָּתוּב, בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים, מַה זֶּה מְלַמְּדֵנוּ. מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב, בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי. וְצָרִיךְ הָאָדָם לְהַרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ, שֶׁהוּא יוֹשֵׁב תַּחַת צִלָּהּ שֶׁל הָאֱמוּנָה.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ז

א. הַבּוֹצֵעַ נוֹתֵן פְּרוּסָה לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְהָאֶחָד נוֹטֵל בְּיָדוֹ וְאֵין הַבּוֹצֵעַ נוֹתֵן בְּיַד הָאוֹכֵל אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה אָבֵל וְהַבּוֹצֵעַ הוּא פּוֹשֵׁט יָדָיו תְּחִלָּה וְאוֹכֵל. וְאֵין הַמְסֻבִּין רַשָּׁאִין לִטְעֹם עַד שֶׁיִּטְעֹם הַמְבָרֵךְ. וְאֵין הַבּוֹצֵעַ רַשָּׁאי לִטְעֹם עַד שֶׁיְּכֻלֶּה אֻמָּן מִפִּי רֹב הַמְסֻבִּין. וְאִם רָצָה הַבּוֹצֵעַ לַחֲלֹק כָּבוֹד לְרַבּוֹ אוֹ לְמִי שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה וְיַנִּיחֶנּוּ לִפְשֹׁט יָדוֹ קֹדֶם לוֹ הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ: **ב**. שְׁנַיִם מַמְתִּינִין זֶה לָזֶה בְּקַעֲרָה שְׁלֹשָׁה אֵין מַמְתִּינִין נֶאֱמְרוּ מֵהֶם שְׁנַיִם

וְהַשְׁלִישִׁי מַפְסִיק עִמָּהֶן. גְּמַר אֶחָד מֵהֶן הַשְּׁנַיִם אֵין מַפְסִיקִין לוֹ אֶלָּא אוֹכְלִין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁגּוֹמְרִין. אֵין מַשְׁיחִין בִּסְעֻדָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי סַכָּנָה וּמַפְנֵי זֶה אִם בָּא לָהֶם יַיִן בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ שֶׁאִם בֵּרַךְ אֶחָד וְעוֹנֶה הָעוֹנֶה אָמֵן בַּשְּׁעַת הַבְּלִיעָה יָבֹא לִידֵי סַכָּנָה וְאֵין מַסְתַּכְּלִין בִּפְנֵי הָאוֹכֵל וְלֹא לְמָנָתוֹ שֶׁלֹּא לְבַיְּשׁוֹ:

מוסר

משערי תשובה לרבינו יונה דף ל"ב ע"ב

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: כָּל הַמְסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע כְּאִלּוּ כָּפַר בָּעִקָּר, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים יב) אֲשֶׁר אָמְרוּ לִלְשׁוֹנֵנוּ נַגְבִּיר שְׂפָתֵינוּ אִתָּנוּ מִי אָדוֹן לָנוּ. וְעַל כֵּן חֲשָׁבוּהוּ כְּאִלּוּ כָּפַר בָּעִקָּר, כִּי הוּא מְסַבֵּב וְגוֹרֵם נֶזֶק גָּדוֹל וְרָעָה רַבָּה לַחֲבֵרָיו בְּהַבְאִישׁוֹ אֶת רֵיחָם בְּעֵינֵי הָעָם אוֹ בִּשְׁאָר דְּרָכֵי הֶפְסֵד וְלֹא יִתָּכֵן אֲשֶׁר יָכִין אָדָם לַחֲבֵרָיו כְּלֵי מַשְׁחִית וְנֶזֶק מַר מִמָּוֶת מִבְּלִי שֶׁיּוֹעִיל לְעַצְמוֹ בָּזֶה תּוֹחֶלֶת וְרֶוַח מָמוֹן בִּלְתִּי אִם לָכֵד יִצְרוֹ אֶת נַפְשׁוֹ וּפָרַק עֹל שָׁמַיִם מֵעָלָיו וְנִתְקָה מוֹסְרוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: אֱלֹהִים זֵדִים קָמוּ עָלַי וְגוֹ' וְלֹא שָׂמוּךָ לְנֶגְדָּם. וּפֵרְשׁוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: וְלֹא שָׂמוּךָ לְנֶגְדָּם, כִּי נִתְכַּוְּנוּ שֶׁיְּבָרֵךְ אוֹתָם שָׁאוּל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לָהֶם (ש"א כג) בְּרוּכִים אַתֶּם לַה' כִּי חֲמַלְתֶּם עַל אֲדוֹנֵיכֶם. וְלֹא שָׂמוּ אֱלֹהִים לְנֶגְדָּם שֶׁכָּתַב בְּתוֹרָתוֹ (דברים כז) אָרוּר מַכֶּה רֵעֵהוּ בַּסֵּתֶר, וְנֶאֱמַר (קהלת י): וּמַה יִּתְרוֹן לְבַעַל הַלָּשׁוֹן. וְנֶאֱמַר עַל דּוֹאֵג (תהלים נב) הַוּוֹת תַּחְשֹׁוב לְשׁוֹנְךָ וְגוֹ'. אָהַבְתָּ רָע מִטּוֹב שֶׁקֶר מִדַּבֵּר צֶדֶק סֶלָה. וּפֵרְשׁוּ בְּמִדְרַשׁ תְּהִלִּים מַה יִּתְרוֹן לְךָ וּמַה בָּצַע כִּי סִפַּרְתָּ לְשׁוֹן הָרַע הֲלֹא לְמָמוֹן לֹא הָיִיתָ אַתָּה צָרִיךְ אַף עֶשְׂרָתָךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו (ש"א כא) אַבִּיר הָרוֹעִים אֲשֶׁר לְשָׁאוּל. אֵין זֶה כִּי אִם אֲהֲבָתְךָ אֶת הָרָע מִן הַטּוֹב וְשֶׁקֶר מִדַּבֵּר צֶדֶק כִּי פָּרַקְתָּ עֹל. וְנֶאֱמַר (משלי ו) לֹא יָבוּז לַגַּנָּב כִּי יִגְנוֹב וְגוֹ'. וְנֶאֱמַר אַחֲרָיו: נוֹאֵף אִשָּׁה חֲסַר לֵב וְגוֹ'. רְצוֹנִי לוֹמַר כִּי הוּא רָע מִן הַגַּנָּב שֶׁהוּא צָרִיךְ לְמַלֵּא נַפְשׁוֹ כִּי יִרְעַב. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה כִּי הוּא רָע מִן הָרָע רָע מִשְּׁנֵיהֶם כִּי יֶחֱטָא חֲטָאָה גְּדוֹלָה מִבְּלִי הֶנָּאָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קב) מַה יִּתֵּן וּמַה יּוֹסִיף לְךָ לְשׁוֹן רְמִיָּה. וְהַשְּׁנִית שֶׁעַל כֵּן נֶחְשַׁב הַמְסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע כְּאִלּוּ כָּפַר בָּעִקָּר לְפִי שֶׁאוֹמֵר בְּלִבּוֹ כִּי שִׂפְתָיו בְּרִשׁוּתוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶם מַעֲשֶׂה וְכִי הוּא הַשַּׁלִּיט עַל לְשׁוֹנוֹ וְנֶאֱמַר בְּדַעְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ לְכָלֵא אֶת רוּחַ שִׂפְתָיו מִדַּבֵּר הָעוֹלֶה עַל רוּחוֹ וְכִי הָאֵיבָרִים הֵמָּה לְבַדָּם אֵינָם בִּרְשׁוּתוֹ לַחֲטֹא בָּהֶן כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (שם יב) לִלְשׁוֹנֵנוּ נַגְבִּיר שְׂפָתֵינוּ אִתָּנוּ מִי אָדוֹן לָנוּ וְלֹא יֹאמַר אַיֵּה אֱלוֹהַּ עוֹשִׂי אֲשֶׁר כָּל תְּנוּעוֹת יְצִירוֹתָיו נְתוּנוֹת בִּרְשׁוּתוֹ הֵמָּה לוֹ אַחַת מֵהֶנָּה לֹא נָעֲדְרָה כֻּלָּם לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ מְשֻׁעְבָּדוֹת רַק אֵין דָּבָר וַאֲרֻשַּׁת שָׂפָה בִּרְשׁוּתֵנוּ לֹא כֵן הָרְשָׁעִים הַחוֹטְאִים בִּשְׂאָר עֲבֵרוֹת כִּי יוֹדְעִים הֵם כִּי רַע וָמַר עָזְבָם אֶת הַשֵּׁם אַךְ נִמְשָׁכִים אַחַר תַּאֲוָתָם וְיִצְרָם הַמִּתְגַּבֵּר וְצָר לָהֶם עַל זֶה:

וזאת הברכה יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ז) וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמַר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ יָדָיו רָב לוֹ וְעֵזֶר מִצָּרָיו תִּהְיֶה: וְדָא לִיהוּדָה וַאֲמַר קַבֵּל יְיָ צְלוֹתֵהּ דִיהוּדָא בְּמִפְקֵהּ לְאַגָחָא קְרָבָא וּלְעַמֵּהּ תְּתֵיבְנֵהּ לְשׁלָם יְדוֹהִי יַעְבְּדָן לֵהּ פֻּרְעָנוּתָא מְסָנְאוֹהִי וְסָעִיד מְבַעֲלֵי דְבָבוֹהִי הֱוֵי לֵהּ:

רש"י וזאת ליהודה. סמך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על קלקול שבידם, שנאמר (איוב טו, יח. יט) אשר חכמים יגידו וגו' להם לבדם וגו' ולא עבר זר בתוכם. ועוד פרשו רבותינו, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמות יהודה מתגלגלים בארון מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר (בראשית מד, לב) וחטאתי לאבי כל הימים, אמר משה, מי גרם לראובן שיודה יהודה וכו' : שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים, וחזקיה מפני סנחריב: ואל עמו תביאנו. לשלום מפני המלחמה: ידיו רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו: ועזר מצריו תהיה. על יהושפט התפלל על מלחמת רמות גלעד, (דה"ב יח, לא) ויזעק יהושפט וה' עזרו. דבר אחר, שמע ה' קול יהודה, כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה, ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה שנאמר (יהושע יט, ט) מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון. ומפני מה לא יחד לו ברכה בפני עצמו, שהיה בלבו עליו על מה שעשה בשטים, כן כתוב באגדת תהלים:

(ח) **שני** וּלְלֵוִי אָמַר תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמַסָּה תְּרִיבֵהוּ עַל מֵי מְרִיבָה:
וּלְלֵוִי אֲמַר תּוּמַיָא וְאוּרַיָא אַלְבֶּשְׁתָּא לִגְבַר דְאִשְׁתְּכַח חֲסִידָא קֳדָמָךְ דִי נַסִיתוֹהִי בְּנִסָתָא וַהֲוָה שְׁלִים בְּחַנְתוֹהִי עַל מֵי מַצוּתָא וְאִשְׁתְּכַח מְהֵימָן:

רש"י וללוי אמר. ועל לוי אמר: תמיך ואוריך. כלפי שכינה הוא מדבר: אשר נסיתו במסה. שלא נתלוננו עם שאר המלינים: תריבהו וגו' . כתרגומו. דבר אחר, תריבהו על מי מריבה, נסתקפת לו לבוא בעלילה, אם משה אמר (במדבר כ, י) שמעו נא המורים, אהרן ומרים מה עשו:

(ט) הָאֹמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו וְאֶת אֶחָיו לֹא הִכִּיר וְאֶת (בנו) בָּנָיו לֹא יָדָע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרָתֶךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצֹרוּ: דְעַל אָבוֹהִי וְעַל אִמֵּהּ לָא רַחֵם כַּד חָבוּ מִן דִינָא וְאַפֵּי אֲחוֹהִי וּבְנוֹהִי לָא נְסִיב אֲרֵי נָטְרוּ מַטְרַת מֵימְרָךְ וּקְיָמָךְ לָא אַשְׁנִיוּ:

רש"י האמר לאביו ולאמו לא ראיתיו. כשחטאו בעגל ואמרתי (שמות לב, כו) מי לה' אלי, נאספו אלי כל בני לוי וצויתים להרוג את אבי אמו והוא מישראל, או את אחיו מאמו,

או את בן בתו, וכן עשו. ואי אפשר לפרש אביו ממש ואחיו מאביו וכן בניו ממש, שהרי לוים הם ומשבט לוי לא חטא אחד מהם שנאמר כל בני לוי: כי שמרו אמרתך. (שמות כ, ב) לא יהיה לך אלהים אחרים: ובריתך ינצרו. ברית מילה, שאותם שנלדו במדבר, וישראל לא מלו את בניהם, והם היו מולין ומלין את בניהם:

(י) יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יָשִׂימוּ קְטוֹרָה בְּאַפֶּךָ וְכָלִיל עַל מִזְבְּחֶךָ: כָּשְׁרִין אִלֵּין דַּיְלְפוּן דִּינָיךְ לְיַעֲקֹב וְאוֹרַיְתָךְ לְיִשְׂרָאֵל יְשַׁוּוּן קְטוֹרֶת בּוּסְמִין קֳדָמָךְ וּגְמִיר לְרַעֲוָא עַל מַדְבְּחָךְ:

רש"י יורו משפטיך. ראויין אלו לכך: וכליל. עולה:

נביאים - מלכים א - פרק ח

(ס) לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד: בְּדִיל דְּיִדְּעוּן כָּל עַמְמֵי אַרְעָא אֲרֵי יְיָ הוּא אֱלָהִים לֵית עוֹד: (סא) וְהָיָה לְבַבְכֶם שָׁלֵם עִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת בְּחֻקָּיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו כַּיּוֹם הַזֶּה: וִיהֵי לִבְכוֹן שְׁלִים בְּדַחַלְתָּא דַיְיָ אֱלָהָנָא לְמֶהַךְ בְּקְיָמוֹהִי וּלְמִטַּר פִּקּוּדוֹהִי כְּיוֹמָא הָדֵין: (סב) וְהַמֶּלֶךְ וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ זֹבְחִים זֶבַח לִפְנֵי יְהוָה: וּמַלְכָּא וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמֵּיהּ מַנְכְסִין נְכָסַת קוּדְשִׁין קֳדָם יְיָ: (סג) וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֵת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר זָבַח לַיהוָה בָּקָר עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וְצֹאן מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וַיַּחְנְכוּ אֵת בֵּית יְהוָה הַמֶּלֶךְ וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וּנְכֵיס שְׁלֹמֹה יַת נְכַסַת קוּדְשָׁא דִּי נְכֵיס קֳדָם יְיָ תּוֹרֵי תַּרְתֵּין רִבּוֹא וּתְרִין אַלְפִין וְעָנָא תַּרְתָּא עַסְרֵי רִבּוֹא וַחֲנִיכוּ יַת בֵּית מַקְדְּשָׁא דַיְיָ מַלְכָּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כתובים - תהילים - פרק מו

(יא) הַרְפּוּ וּדְעוּ כִּי אָנֹכִי אֱלֹהִים אָרוּם בַּגּוֹיִם אָרוּם בָּאָרֶץ: פְּסַקוּ מִן קְרָבָא וְיִדְּעוּן אֲרוּם אֲנָא יְיָ רָמָא בְּעַמְמַיָא רָמָא עַל יָתְבֵי אַרְעָא:

רש"י **הרפו** . עצמכם מלבא עוד על ירושלים : **ודעו כי אנכי אלהים וגו' ארום בארץ** . אתרומם בנקמתי אשר אעשה :

(יב) יְהוָה צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה: מֵימְרָא דַיְיָ צְבָאוֹת בְּסַעֲדָנָא תְּקוֹף לָנָא אֱלָהָא דְיַעֲקֹב לְעַלְמִין: **מז** (א) לַמְנַצֵּחַ לִבְנֵי קֹרַח מִזְמוֹר: לְשַׁבָּחָא עַל יְדֵיהוֹן דִּבְנֵי קָרַח תּוּשְׁבַּחְתָּא: (ב) כָּל הָעַמִּים תִּקְעוּ כָף הָרִיעוּ לֵאלֹהִים בְּקוֹל רִנָּה: כָּל עַמַיָא תְּקַעוּ יָדָא בְּחֶדְוָא יַבִּיבוּ קֳדָם יְיָ בְּקָל תּוּשְׁבַּחְתָּא:

רש"י **תקעו כף** . התערבו יחד זה עם זה להריע לאלהים בקול רנה :

משנה מועד קטן פרק ב

א. מִי שֶׁהָפַךְ אֶת זֵיתָיו וְאַרְעוֹ אֵבֶל אוֹ אֹנֶס, אוֹ שֶׁהִטְעוּהוּ (פּוֹעֲלִים), טוֹעֵן קוֹרָה רִאשׁוֹנָה וּמַנִּיחָהּ לְאַחַר הַמּוֹעֵד. דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: זוֹלֵף וְגוֹמֵר וְנָף כְּדַרְכּוֹ:

ברטנורה (א) **מי שהפך**. דרך בני אדם שמהפכין הזיתים בתוך המטען שהם צבורין בו כשרוצים להכניסן לבית הבד ואי לא מסיק להו לבד לטחון לאחר שהפכן פסדי: **וארעו אבל**. שאסור במלאכה: **או שהטעוהו פועלים**. שלא באו למלאכתו והגיע המועד טוען של הזיתים קורה של בית הבד פעם ראשון ומכביד כדי שיזובו קצת ולא יפסידו אבל לא בפעם שניה משום דתו לא פסדי. ומהכא שמעינן דדברים המותרים במועד אסור לאבל לעשותם בידו בימי אבלו מדקתני וארעו אבל ומחמת האבל עכב עד המועד טוען קורה ראשונה במועד אבל בימי אבלו היה אסור לטעון בידו אפילו קורה ראשונה. אבל אחרים טוענים לו: **זולף**. שופך הזתים ע"ג בית הבד. וכל מידי דשפיך קרוי זילוף: **וגומר**. סחיטתם ועצירם בבית הבד: **וגף**. סותם פי החבית. והלכה כרבי יוסי:

ב. וְכַן מִי שֶׁהָיָה יֵינוֹ בְּתוֹךְ הַבּוֹר וְאֵרְעוֹ אֵבֶל אוֹ אֹנֶס, אוֹ שֶׁהִטְעוּהוּ (פּוֹעֲלִים), זוֹלֵף וְגוֹמֵר וְגָף כְּדַרְכּוֹ. דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר עוֹשֶׂה לוֹ לְמוּדִים, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יַחְמִיץ:

ברטנורה (ב) **בתוך הבור**. חפירה שתחת הגת מסויידת בסיד לקבל היין: **למודים**. נסרי' של עץ כלומר מכסה אותן שם בנסרים שלא יחמיץ ולא ישלהו מן הבור. והלכה כר' יוסי:

ג. מַכְנִיס אָדָם פֵּרוֹתָיו מִפְּנֵי הַגַּנָּבִים וְשׁוֹלֶה פִּשְׁתָּנוֹ מִן הַמִּשְׁרָה בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֹּאבַד, וּבְלְבַד שֶׁלֹּא יְכַוֵּן אֶת מְלַאכְתּוֹ בַּמּוֹעֵד. וְכֵן אִם כִּוְּנוּ מְלַאכְתָּן בַּמּוֹעֵד, יֹאבֵדוּ:

ברטנורה (ג) **ושולה פשתנו**. כל מה שמעלה מן המים קרוי שולה: **אם כוונו מלאכתן במועד יאבדו**. ב"ד מאבדים אותו ממון ועושים אותו הפקר:

ד. אֵין לוֹקְחִין בָּתִּים, עֲבָדִים וּבְהֵמָה, אֶלָּא לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד, אוֹ לְצֹרֶךְ הַמּוֹכֵר, שֶׁאֵין לוֹ מַה יֹּאכַל. אֵין מְפַנִּין מִבַּיִת לְבַיִת, אֲבָל מְפַנֶּה הוּא לַחֲצֵרוֹ. אֵין מְבִיאִין כֵּלִים מִבֵּית הָאֻמָּן. וְאִם חוֹשֵׁשׁ לָהֶם, מְפַנֶּן לְחָצֵר אַחֶרֶת:

ברטנורה (ד) **אלא לצורך המועד**. שהקונה צריך להם במועד. בתים לישב בהם. עבדים לשמשו. בהמה לשחיטה: **או לצורך המועד**. שצריך למטות להוציאן לצורך יום טוב: **אין מפנים**. כלי' או תבואה מבית לבית אחר רחוק ממנו מפני הטורח: **אבל מפנה לחצרו**. לבית אחר שבאותו חצר דצנעה הוי אבל מבית לבית דרך ר"ה לא: **אין מביאין כלים מבית האומן**. וה"מ כלים שאינן לצורך המועד אבל כלים שהן לצורך המועד כגון כרים וכסתות וכוסות וקיתוניות שרי: **ואם חושש להם**. שמא יגנבו מבית האומן או אם צריך האומן לשכרן ואין בעל הכלי מאמינו כי ירא שמא ישאל ממנו שכר פעולתו פעם שניה:

ה. מְחַפִּין אֶת הַקְּצִיעוֹת בַּקַּשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף מְעַבִּין. מוֹכְרֵי פֵּרוֹת, כְּסוּת וְכֵלִים, מוֹכְרִים בְּצִנְעָה לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד. הַצַּיָּדִין וְהַדַּשּׁוּשׁוֹת וְהַגַּרוֹסוֹת, עוֹשִׂין בְּצִנְעָה לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הֵם הֶחְמִירוּ עַל עַצְמָן:

ברטנורה (ה) **מחפין את הקציעות**. תאנים שטוחין בשדה ליבשן מחפין מכסין אותן בקש מפני הגשמים: **אף מעבין**. שנותנין אותן זו ע"ג זו. ועושין אותן כמין כרי שיהיו העליונות מגינות על התחתונות: **הדשושות**. שדשים וכותשים חטים לדייסא: **הגרוסות**. שעושים גריסין של פול: **הם**. האומנין החמירו על עצמן. ואין עושין אפי' בצנעה ואין הלכה כרבי יוסי:

גמרא מועד קטן דף יב ע"ב

רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה נָפַק בְּחוּמְרְתָא דְּמְדוּשָׁא וְאִשְׁתְּיִ מַיָּא דְּאַחִים קְפִילָא אַרְמָאָה שָׁמַע רַבִּי אָמֵי אִיקְפַּד אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי טַעֲמָא אִיקְפַּד אִי מִשּׁוּם חוּמְרְתָא דְּמְדוּשָׁא הָא תַּנְיָא הַשִּׁירִין הַנִּזְמִים וְהַטַּבָּעוֹת הֲרֵי הֵן כְּכָל הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין בֶּחָצֵר אִי מִשּׁוּם דְּאִשְׁתְּיִ מַיָּא דְּאַחִים קְפִילָא אַרְמָאָה הָא אָמַר שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק אָמַר רַב: כָּל שֶׁנֶּאֱכָל כְּמוֹת שֶׁהוּא חַי אֵין בּוֹ מִשּׁוּם בְּשׁוּלֵי נְכְרִים אָדָם חָשׁוּב שַׁאנִי. אָמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב: קוֹצֵץ אָדָם דֶּקֶל בְּמוֹעֵד אַף עַל פִּי שֶׁאֵין צָרִיךְ אֶלָּא לִנְסֹרֶת שֶׁלּוֹ לַייט עָלָה אַבַּיֵי. רַב אָשֵׁי הֲוָה לֵיהּ אִבָּא בִּשְׁלַנְיָיא אָזַל לְמִיקְצֵייהּ בְּחוֹלָא דְּמוֹעֲדָא אָמַר לֵיהּ רַב שֵׁילָא מִשְׁלַנְיָיא לְרַב אָשֵׁי מַאי דַּעְתִּיךְ דְּקָאמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב: קוֹצֵץ אָדָם דֶּקֶל בְּמוֹעֵד אַף עַל פִּי שֶׁאֵין צָרִיךְ אֶלָּא לִנְסֹרֶת שֶׁלּוֹ הָא לַייט עָלָה אַבַּיֵי אָמַר לֵיהּ לֹא שְׁמִיעַ לִי, כְּלוֹמַר לָא סְבִירָא לִי אִישְׁתַּמִּיט נַרְגָּא בָּעֵי לְמִיפְסְקֵיהּ לְשַׁקֵּיהּ וְהָדַר אָתָא רַב יְהוּדָה שָׁרָא לְמֶעְקַר כִּתְנָא וּלְמִקְטַל כְּשׁוּתָא וּלְמֶעְקַר שׁוּמְשְׁמֵי אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב יוֹסֵף בִּשְׁלָמָא כִּיתְנָא חֲזֵי לַחֲפִיפָה כְּשׁוּתָא חֲזֵי לִשְׁכְרָא אֶלָּא שׁוּמְשְׁמֵי לְמַאי חֲזֵי חֲזֵי לְגִוזֵּי דְּאִית בְּהוּ. רִבִּי יַנַּאי הֲוָה לֵיהּ הַהוּא פַּרְדֵּיסָא דְּמָטָא זְמַנֵּיהּ בְּחוֹלָא דְּמוֹעֲדָא קְטָפֵיהּ. לְשָׁנָה שַׁהְיוּהָ כֵּלֵי עָלְמָא לְפַרְדֵּיסֵיהּ בְּחוֹלָא דְּמוֹעֲדָא אַפְקְרֵיהּ רִבִּי יַנַּאי לְפַרְדֵּיסֵיהּ הַהוּא שַׁתָּא:

רש"י **נפק**. בחצר בשבת: **בחומרת' דמדושא**. טבעת היא של מתכת וחותמה של אלמוג: **שירין**. נושקי"א בלעז: **כל שהוא נאכל כמות שהוא חי**. ומיא שתו אינשי כמות שהן: **אדם חשוב שאני**. יש לו להחמיר על עצמו יותר ולא הוה ליה למיפק בחומרת' דמדושא ולא למשתי מיא דאחים קפילא נכרי: **לנסורת**. עצים דקים שנופלין מן החתיכה: **אבא**. יער: **בשלנייא**. פירוש שם העיר כלומר היה לו יער באותו מקום: אישתמיט נרגא בעי למיפסקיה לשקיה. דרב אשי משום דעבר אדאבייי: **שבקיה**. לאבא דלא קצציה במועד שהרגיש משום דעבר אדאבייי נפל ליה נרגא: **למיעקר כיתנא**. בחולא דמועדא: **למיקטל** לחתוך: **כשותא**. הימלין: **לחפיפה**. לכסות בו מאכל כגון תאנים ותמרים לצורך המועד: **לנזיי**. כמו נזייתא דשיכרא לנזיי גרעינין דאית בהו בשומשמין דחזי למיעבד בהו משחא:

אפקריה ר' ינאי לפרדיסי'. משום דעל ידו היה תקלה לעלמא דשהו עד לחולא דמועד' וקטפי׳:

זוהר אמור דף קג ע"א

תָּא חֲזֵי כָּל אִנּוּן שְׁנִין דְּקָאֵים אַהֲרֹן הֲווּ יִשְׂרָאֵל בְּצִלָּא דִּמְהֵימָנוּתָא תְּחוֹת אִלֵּין עֲנָנִין. בָּתַר דְּמִית אַהֲרֹן אִסְתַּלַּק עֲנָנָא חַד דְּהוּא יְמִינָא דְּכֹלָּא וְכַד הַאי אִסְתַּלַּק אִסְתַּלַּקוּ כָּל שְׁאָר עַמְּיָיהּ (נ"א עֲנָנִין) וְאִתְחֲזִיאוּ כֻּלְּהוּ בְּגַרְיעוּתָא וְהָא אוֹקְמוּהָ דִּכְתִיב (במדבר כ) וַיִּרְאוּ כָל הָעֵדָה כִּי גָוַע אַהֲרֹן אַל תִּקְרֵי וַיִּרְאוּ אֶלָּא וַיִּירְאוּ מִיָּד וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עֲרָד יוֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים שְׁמַע דְּאִסְתַּלָּקוּ אִנּוּן עֲנָנִים וּמִית תַּיָּרָא רַבְרְבָא דְּכָל אִנּוּן עֲנָנִים אִתְקַשָּׁרוּ בֵּיהּ אָמַר רַבִּי יִצְחָק הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עֲרָד יוֹשֵׁב הַנֶּגֶב וַדַּאי. וְכַד אָתוּ אִנּוּן מְאַלְּלִין דְּשָׁדַר מֹשֶׁה אָמְרוּ עֲמָלֵק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב בְּגִין לְתַבְרָא לְבֵיהּ דְּהָא בַּעֲמָלֵק אִתְבַּר חֵילֵיהוֹן בְּקַדְמֵיתָא. אָמַר רַבִּי אַבָּא וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מַאי קָא מַיְרֵי הָכָא בָּתַר דְּאִסְתַּלְּקוּ אִנּוּן עֲנָנִים אֶלָּא כְּנַעַן כְּתִיב בֵּיהּ וַיֹּאמֶר אָרוּר כְּנַעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו. הָכָא אוֹלִיפְנָא מַאן דְּאַפִּיק גַּרְמֵיהּ מִצִּלָּא דִּמְהֵימָנוּתָא אִתְחֲזֵי לְמֶהֱוֵי עֶבֶד לְעַבְדֵי עֲבָדִין. הַדָּא הוּא דִּכְתִיב (במדבר כא) וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבְּ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי הוּא נָטַל עֲבָדִין מִיִּשְׂרָאֵל לְגַרְמֵיהּ וְעַל דָּא כְּתִיב (ויקרא כג) כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת כָּל מַאן דְּאִיהוּ מִשָּׁרְשָׁא וְגִזְעָא קַדִּישָׁא דְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת תְּחוֹת צִלָּא דִּמְהֵימָנוּתָא. וּמַאן דְּלֵיתֵיהּ מִגִּזְעָא וְשָׁרְשָׁא קַדִּישָׁא דְּיִשְׂרָאֵל לָא יָתִיב בְּהוּ וְיִפּוֹק גַּרְמֵיהּ מִתְּחוֹת צִלָּא דִּמְהֵימָנוּתָא. כְּתִיב (הושע יב) כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה דָּא אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם. וְתָא חֲזֵי כְּתִיב אָרוּר כְּנָעַן. וּבְגִין דְּזָכָה כְּנַעַן דָּא לְשַׁמָּשָׁא לְאַבְרָהָם כֵּיוָן דְּשַׁמָּשׁ לְאַבְרָהָם יָתִיב תְּחוֹת צִלָּא דִּמְהֵימָנוּתָא זָכָה לְמֵיפַק מֵהַהוּא לַטְיָא דְּאִתְלַטְיָא. וְלֹא עוֹד אֶלָּא דִּכְתִיב בֵּיהּ בָּרְכָה. דִּכְתִיב (בראשית כד) וַיֹּאמֶר בֹּא בָרוּךְ יְיָ. מַאי קָא מַיְרֵי. דְּכָל מַאן דְּיָתִיב תְּחוֹת צִלָּא דִּמְהֵימָנוּתָא אַחֲסִין חֵירוּ לֵיהּ וְלִבְנוֹי לְעָלְמִין וְאִתְבָּרְךְ בִּרְכָתָא עִלָּאָה. וּמַאן דְּאַפִּיק גַּרְמֵיהּ מִצִּלָּא דִּמְהֵימָנוּתָא אַחֲסִין גְּלוּתָא לֵיהּ וְלִבְנוֹי דִּכְתִיב וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבְּ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי׃

תרגום הזוהר בֹּא וּרְאֵה, כָּל אֵלּוּ הַשָּׁנִים שֶׁנִּמְצָא אַהֲרֹן, הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּצֵל הָאֱמוּנָה, תַּחַת אֵלּוּ שִׁבְעַת הֶעָנָנִים, אַחַר שֶׁמֵּת אַהֲרֹן נִסְתַּלֵּק עָנָן אֶחָד, מִדָּתוֹ, שֶׁהִיא הַיְמִין שֶׁל כֻּלָּם, כְּשֶׁנִּסְתַּלֵּק זֶה, נִסְתַּלְּקוּ כָּל שְׁאָר הֶעָנָנִים עִמּוֹ, וְנִרְאוּ כֻּלָּם בְּחִסָּרוֹן מִיִּשְׂרָאֵל. וְהֲרֵי הֶעֱמַדְנוּ, שֶׁכָּתוּב, וַיִּרְאוּ כָל הָעֵדָה כִּי גָוַע אַהֲרֹן, אַל תִּקְרֵי וַיִּרְאוּ, אֶלָּא וַיִּירְאוּ, מִיָּד וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עֲרָד יוֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים. שָׁמַע שֶׁנִּסְתַּלְּקוּ עֲנָנֵי הַכָּבוֹד, וּמֵת מוֹרֶה דֶּרֶךְ הַגָּדוֹל, שֶׁכָּל אֵלּוּ הָעֲנָנִים הָיוּ מְקֻשָּׁרִים בּוֹ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עֲרָד יוֹשֵׁב הַנֶּגֶב וַדַּאי, וּכְשֶׁבָּאוּ אֵלּוּ הַמְרַגְּלִים שֶׁשָּׁלַח מֹשֶׁה, אָמְרוּ, עֲמָלֵק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב. כְּדֵי לְשַׁבֵּר

לְבָם. כִּי בַּעֲמָלֵק נִשְׁבָּר כֹּחָם תְּחִלָּה. אָמַר רַבִּי אַבָּא: וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי, מַה עִנְיָנוֹ שֶׁל כְּנַעֲנִי כָּאן, שֶׁבָּא אַחַר שֶׁנִּסְתַּלְּקוּ הָעֲנָנִים. אֶלָּא כְּנַעַן כָּתוּב בּוֹ, וַיֹּאמֶר אָרוּר כְּנַעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו, וְלָמַדְנוּ כָּאן, שֶׁמִּי שֶׁמּוֹצִיא עַצְמוֹ מִצֵּל הָאֱמוּנָה הוּא רָאוּי לִהְיוֹת עֶבֶד, לַעֲבָדֵי עֲבָדִים, ז"ש, וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבְּ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי, שֶׁלִּקַּח לְעַצְמוֹ עֲבָדִים מִיִּשְׂרָאֵל. וְעַל כֵּן כָּתוּב כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַסֻּכּוֹת. כִּי כָּל מִי שֶׁהוּא מִשֹּׁרֶשׁ וְגֶזַע קָדוֹשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת תַּחַת צֵל הָאֱמוּנָה. וּמִי שֶׁאֵינוֹ מִגֶּזַע וְשֹׁרֶשׁ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לֹא יֵשֵׁב בָּהֶם, וּמוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִתַּחַת צֵל הָאֱמוּנָה. כָּתוּב, כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה, זֶהוּ אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם. וּבֹא וּרְאֵה, כָּתוּב, אָרוּר כְּנָעַן. וּמְשׁוּם שֶׁכְּנַעַן הַזֶּה שֶׁהוּא אֱלִיעֶזֶר, זָכָה לְשַׁמֵּשׁ אֶת אַבְרָהָם. כֵּיוָן שֶׁשִּׁמֵּשׁ אֶת אַבְרָהָם, וְיָשַׁב תַּחַת צֵל הָאֱמוּנָה, זָכָה לָצֵאת מֵאוֹתָהּ הַקְּלָלָה שֶׁנִּתְקַלֵּל, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁכָּתוּב בּוֹ בָּרְכָה, שֶׁכָּתוּב, וַיֹּאמֶר בֹּא בְרוּךְ ה'. מַהוּ מְלַמְּדֵנוּ. הוּא, שֶׁכָּל מִי שֶׁיּוֹשֵׁב תַּחַת צֵל הָאֱמוּנָה, מַנְחִיל חֵרוּת לוֹ וּלְבָנָיו לְעוֹלָם, וּמִתְבָּרֵךְ בִּבְרָכָה עֶלְיוֹנָה. וּמִי שֶׁמּוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִצֵּל הָאֱמוּנָה, מַנְחִיל גְּלוּת לוֹ וּלְבָנָיו. שֶׁכָּתוּב, וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבְּ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי.

הלכה פסוקה

רמב"ם הלכות ברכות פרק ז

א. הַשַּׁמָּשׁ שֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי הַמְסֻבִּין אֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶן. וְדֶרֶךְ רַחֲמָנוּת הוּא לִתֵּן לְתוֹךְ פִּיו מִכָּל תַּבְשִׁיל וְתַבְשִׁיל כְּדֵי לְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ. וְאִם נָתְנוּ לוֹ יַיִן מְבָרֵךְ עַל כָּל כּוֹס וְכוֹס שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁתִיָּתוֹ תְּלוּיָה בִּרְצוֹנוֹ אֶלָּא בִּרְצוֹנוֹ: **ב**. יָצָא אֶחָד מִן הַמְסֻבִּין לְהַשְׁתִּין מַיִם נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת וְנִכְנָס. דִּבֵּר עִם חֲבֵרוֹ וְהִפְלִיג נוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו וְנִכְנָס. אִם הָיוּ מְסֻבִּין לִשְׁתִיָּה נִכְנָס. וְיוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וְנוֹטֵל יָדָיו וְאַחַר כָּךְ מַחֲזִיר פָּנָיו לְאוֹרְחִין. וְלָמָּה נוֹטֵל בִּמְקוֹמוֹ שֶׁמָּא יֹאמְרוּ לֹא נָטַל יָדָיו מִפְּנֵי שֶׁאֵין שָׁם אֲכִילָה:

מוסר

משערי תשובה לרבינו יונה דף ל"ב ע"ג

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: שְׁקוּל לְשׁוֹן הָרַע כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת וְאֵלּוּ הֵן: עֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים. בַּעֲבוֹדָה זָרָה נֶאֱמַר (שמות לב) אָנָּא חָטָא הָעָם הַזֶּה חַטָּאָה גְדוֹלָה. בְּגִלּוּי עֲרָיוֹת נֶאֱמַר (בראשית לט) וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת. בִּשְׁפִיכוּת דָּמִים נֶאֱמַר (שם ז) גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשׂוֹא וְאִלּוּ עַל לְשׁוֹן הָרַע נֶאֱמַר (תהלים יב) יַכְרֵת ה' כָּל שִׂפְתֵי חֲלָקוֹת לָשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדוֹלוֹת. וְהִנֵּה אָנוּ צְרִיכִים לְפָרֵשׁ לָךְ הֵיאַךְ יִתָּכֵן כִּי יִהְיֶה עָוֹן לָשׁוֹן הָרַע יֶתֶר עַל הַשָּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה הֲלֹא עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן אָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה יֵהָרֵג אָדָם וְאַל יַעֲבֹר עֲלֵיהֶן וְאָמְרוּ: חֲמוּרָה עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁכָּל הַמּוֹדֶה בָּהּ כְּכוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה. וְאָמְרוּ כִּי הַמּוֹמָר לַעֲבוֹדָה זָרָה מוּמָר לְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ וְכַאֲשֶׁר תִּשִּׂים לִבְּךָ לְמַאֲמָרָם זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה תִּמְצָא

לוֹ כַּמָּה שָׂרְשִׁים וְכַמָּה פָּנִים. כִּי בַּעַל הַלָּשׁוֹן הוּא שׁוֹגֶה בְּאַוְלָתוֹ עֶשֶׂר פְּעָמִים יַכְלִים בְּיוֹם וְיַבְאִישׁ וְיַחְפִּיר וִידַבֵּר שְׂפַת יֶתֶר וְיִכֶּה בַּסֶּתֶר וּמִי יִתֵּן קֵץ לְעָנְשׁוֹ כִּי בַּעַל הַלָּשׁוֹן לֹא יָשִׁים קִנְצֵי לְמִילִין בְּשַׁגָּם עֲבֵרָה קַלָּה כְּבֵדָה מְאֹד עַל הַשָּׁגוֹת הָאָוֶלֶת פְּעָמִים רַבּוֹת כַּאֲשֶׁר הִקְדַּמְנוּ אַף כִּי חַטָּאָה גְּדוֹלָה וְרָעָה חוֹלָה וּבְאָמְרָם זִכְרוֹנָם לִבָּרָכָה שָׁקוּל לָשׁוֹן הָרָע כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת רוֹצֶה לוֹמַר כְּנֶגֶד עוֹבֵר אוֹתָן לְעֵת שֶׁיִּתְקְפוֹ יִצְרוֹ לֹא כְּנֶגֶד הַמּוּמָר וְהַיּוֹצֵא מִן הַכְּלָל לַעֲבֹר עֲלֵיהֶן בְּכָל עֵת:

וזאת הברכה יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֵ דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) בָּרֵךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה מְחַץ מָתְנַיִם קָמָיו וּמְשַׂנְאָיו מִן יְקוּמוּן: בִּנְיָמִן יְדִיד יְיָ נִכְסוֹהִי וְקוּרְבַּן יְדוֹהִי תְּקַבֵּל בְּרַעֲוָא תְּבַר חַרְצָא דְּסָנְאוֹהִי וּדְבֵעֲלֵי דְבָבוֹהִי דְּלָא יְקוּמוּן:

רש"י מחץ מתנים קמיו. מחץ קמיו, מכת מתנים, כענין שנאמר (תהלים סט, כד) ומתניהם תמיד המעד, ועל המעוררין על הכהנה אמר כן. דבר אחר, ראה שעתידין חשמנאי ובניו להלחם עם היונים והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, שנים עשר בני חשמנאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכך נאמר ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה: ומשנאיו מן יקומון. מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה:

(יב) לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן: לְבִנְיָמִן אָמַר רְחִימָא דַיְיָ יִשְׁרֵי לְרָחְצָן עָלוֹהִי יְהֵי מָגֵן עָלוֹהִי כָּל יוֹמַיָּא וּבְאַרְעֵהּ תִּשְׁרֵי שְׁכִנְתָּא:

רש"י לבנימן אמר. לפי שברכת לוי בעבודת הקרבנות, ושל בנימין בבנין בית המקדש בחלקו, סמכן זה לזה, וסמך יוסף אחריו, שאף הוא משכן שילה היה בנוי בחלקו, שנאמר (שם עח, סז) וימאס באהל יוסף וגו' . ולפי שבית עולמים חביב משילה לכך הקדים בנימין ליוסף חפף עליו. מכסה אותו ומגין עליו: כל היום. לעולם, משנבחרה ירושלים, לא שרתה שכינה במקום אחר: ובין כתפיו שכן. בגובה ארצו היה, בית המקדש בנוי אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטם, ושם היה דעתו של דוד לבנותו, כדאיתא בשחיטת קדשים (זבחים נד, ב) אמרי נחתי ביה פורתא משום דכתיב ובין כתפיו שכן, אין לך נאה בשור יותר מכתפיו:

(יג) **שלישי** וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבֹרֶכֶת יְהוָה אַרְצוֹ מִמֶּגֶד שָׁמַיִם מִטָּל וּמִתְּהוֹם רֹבֶצֶת תָּחַת: וּלְיוֹסֵף אֲמַר מְבָרְכָא מִן קֳדָם יְיָ אַרְעֵהּ עֲבָדָא מִגְּדִנִין מִטַּלָּא דִשְׁמַיָּא מִלְעֵלָּא וּמִמַּבּוּעֵי עֵינָוָן וּתְהוֹמִין דְּנָגְדָן מִמַּעֲמַקֵי אַרְעָא מִלְרַע:

רש"י מברכת ה' ארצו. שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף: ממגד. לשון עדנים ומתק: ומתהום. שהתהום עולה ומלחלח אותה מלמטה, אתה מוצא בכל השבטים ברכתו של משה מעין ברכתו של יעקב:

(יד) וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שָׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יְרָחִים: וְעָבְדָא מִגְדִנִין וַעֲלָלָן מִיבוּל שִׁמְשָׁא וְעָבְדָא מִגְדִנִין מֵרֵישׁ יַרַח בִּירַח:

רש"י וממגד תבואת שמש. שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפרות: גרש ירחים. יש פרות שהלבנה מבשלתן ואלו הן, קשואין ודלועין. דבר אחר גרש ירחים. שהארץ מגרשת ומוציאה מחדש לחדש:

(טו) וּמֵרֹאשׁ הָרְרֵי קֶדֶם וּמִמֶּגֶד גִּבְעוֹת עוֹלָם: וּמֵרֵישׁ טוּרַיָא בַּכִּירַיָא וּמִטּוּב רָמָן דְּלָא פָסְקָן:

רש"י ומראש הררי קדם. ומבורכת מראשית בשול הפרות שהרריה מקדימין לבכר בשול פירותיהם. דבר אחר מגיד שקדמה בריאתן לשאר הרים: גבעות עולם. גבעות העושות פרות לעולם ואינן פוסקות מעוצר הגשמים:

נביאים - מלכים א - פרק ח

(סד) בַּיּוֹם הַהוּא קִדַּשׁ הַמֶּלֶךְ אֶת תּוֹךְ הֶחָצֵר אֲשֶׁר לִפְנֵי בֵּית יְהוָה כִּי עָשָׂה שָׁם אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַמִּנְחָה וְאֵת חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים כִּי מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה קָטֹן מֵהָכִיל אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַמִּנְחָה וְאֵת חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים: בְּיוֹמָא הַהוּא קַדִּישׁ מַלְכָּא יַת גּוֹ דַּרְתָּא דִּי קֳדָם בֵּית מַקְדְּשָׁא דִּי אֲרֵי עֲבַד תַּמָּן יַת עֲלָתָא וְיַת מִנְחָתָא וְיַת תַּרְבֵּי נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא אֲרֵי מַדְבְּחָא דִּנְחָשָׁא דִּי קֳדָם יְיָ דָּחִיק מִלְּסוֹבָרָא יַת עֲלָתָא וְיַת מִנְחָתָא וְיַת תַּרְבֵּי נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא:

רש"י **את תוך החצר** . דברים ככתבן , דברי רבי יהודה . קדש את רצפת העזרה בקדושת מזבח , להקטיר על הרצפה (זבחים נט א) : **כי מזבח הנחשת** . מזבח האבנים שעשה תחת מזבח הנחושת : **קטן מהכיל את העולה ואת המנחה** . שהרבו להביא . אמר לו רבי יוסי : והלא כבר נאמר (לעיל ג ד) : **אלף עולות יעלה שלמה על המזבח** , **שעשה משה** , **וכשאתה מגיע לחשבון אמות ולמנין עולות** , **זה של אבנים גדול משל משה** , **שמזבח משה מקום מערכתו אמה על אמה** , **וזהו היה מקום מערכתו עשרים וארבע על עשרים וארבע** , **הרי של שלמה חמש מאות שבעים ושש כשל משה** (זבחים נט ב) . אם כן מהו קידש המלך את תוך החצר , שקבע בו מזבח של אבנים מחובר ברצפה (שם סא) : **קטן מהכיל** . בשל משה הוא אומר , כאדם שאומר לחבירו : ננס פלוני ופסול לעבודה (שם נט ב) :

(סה) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בָּעֵת הַהִיא אֶת הֶחָג וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ קָהָל גָּדוֹל מִלְּבוֹא חֲמָת עַד נַחַל מִצְרַיִם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם: וַעֲבַד שְׁלֹמֹה בְּעִדָּנָא

הַהִיא יַת חַגָא וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמֵּהּ קְהָלָא רַב מִמַּעֲלָנָא דַּחֲמַת עַד נַחֲלָא דְּמִצְרַיִם קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא שַׁבְעָא יוֹמִין חֲנוּכַּת בֵּיתָא וְשַׁבְעָא יוֹמִין חַגָא אַרְבַּעַת עֲשַׂר יוֹמִין:

רש"י **מלבוא חמת** . שהיא בצפונה של ארץ ישראל : **עד נחל מצרים** . שהיא כנגדו בדרומה , באלה מסעי (במדבר לד פסוקים ה ח) : **שבעת ימים** . של חינוך : **ושבעת ימים** . חג הסוכות , נמצא שאכלו ושתו ביום הכיפורים (מועד קטן ט א) :

(סו) בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁלַּח אֶת הָעָם וַיְבָרֲכוּ אֶת הַמֶּלֶךְ וַיֵּלְכוּ לְאָהֳלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְדָוִד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: בְּיוֹמָא תְמִינָאָה שְׁלַח יַת עַמָא וּבָרִיכוּ יַת מַלְכָּא וַאֲזָלוּ לְקִרְוֵיהוֹן כַּד חָדָן וְשַׁפִּירָא לִבְּהוֹן עַל כָּל טָבְתָא דַּעֲבַד יְיָ לְדָוִד עַבְדֵּיהּ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמֵּהּ:

רש"י **לדוד עבדו** . להודיע שמחל לו עונותיו , כדאיתא במועד קטן (שם) : בשעה שבקש שלמה להכניס הארון לבית קדשי הקדשים , דבקו שערים זה בזה : **ולישראל עמו** . שמחל להם על עון יום הכפורים , ויצתה בת קול ואמרה : כולכם מזומנים לחיי העולם הבא (שם) :

ט (א) וַיְהִי כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לִבְנוֹת אֶת בֵּית יְהוָה וְאֶת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֵת כָּל חֵשֶׁק שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר חָפֵץ לַעֲשׂוֹת: וַהֲוָה כַּד שֵׁיצֵי שְׁלֹמֹה לְמִבְנֵי יַת בֵּית מַקְדְּשָׁא דַיְיָ וְיַת בֵּית מַלְכָּא וְיַת כָּל רְעוּת שְׁלֹמֹה דְּאִתְרְעֵי לְמֶעְבַּד: (ב) וַיֵּרָא יְהוָה אֶל שְׁלֹמֹה שֵׁנִית כַּאֲשֶׁר נִרְאָה אֵלָיו בְּגִבְעוֹן: וְאִתְגְּלִי יְיָ לִשְׁלֹמֹה תִּנְיָנוּת כְּמָא דְאִתְגְּלִי לֵיהּ בְּגִבְעוֹן:

כתובים - תהילים - פרק עז

(טז) גָּאַלְתָּ בִּזְרוֹעַ עַמֶּךָ בְּנֵי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף סֶלָה: פְּרַקְתָּא בִּגְבוּרַת אֶדְרָעָךְ עַמָּךְ בָּנַיָא דְאוֹלִיד יַעֲקֹב וְזֵן יוֹסֵף לְעַלְמִין: (יז) רָאוּךָ מַיִם אֱלֹהִים רָאוּךָ מַיִם יָחִילוּ אַף יִרְגְּזוּ תְּהֹמוֹת: חֲמוֹן שְׁכִנְתָּךְ בְּגוֹ יַמָא רְתַתוּן עַמַיָא לְחוֹד אִתְרַגְזוּן תְּהוֹמַיָא:

רש"י **ראוך מים** . רבים כשנגלית על הים :

(יח) זֹרְמוּ מַיִם עָבוֹת קוֹל נָתְנוּ שְׁחָקִים אַף חֲצָצֶיךָ יִתְהַלָּכוּ: אַחִיתוּ מַיָא עֲנָנֵי שְׁמַיָא קָלִין יַהֲבוּ שְׁחָקֵי לְחוֹד כְּפֵי גַּרְדָּךְ אָזְלִין וּמִשְׁתַּלְהֲבִין:

רש"י **זורמו מים עבות** . שחקים נטפו זרם מים עבים : **חצציך** . כמו חציך :

(יט) קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל הֵאִירוּ בְרָקִים תֵּבֵל רָגְזָה וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ: קַל אַכְלִיוּתָךְ בְּגַלְגְּלָא אִשְׁתְּמַע אַנְהִירוּ בְרָקִין תֵּבֵל רְגָזַת וְאִתְרְגִיפַת אַרְעָא:

רש"י **בגלגל** . כמו כגלגל , קול רעמך כגלגל על הים להום את מחנה מצרים :

(כ) בַּיָּם דַּרְכֶּךָ (ושבילין) וּשְׁבִילְךָ בְּמַיִם רַבִּים וְעִקְּבוֹתֶיךָ לֹא נֹדָעוּ: בְּיַמָא דְסוּף אוֹרְחָךְ וְכִבְשָׁךְ בְּמֵימִין סַגִּיעִין וְרוּשְׁמַת פְּסִיעָתָךְ לָא אִתְיְדָעוּ:

רש"י **ועקבותיך לא נודעו** . אין הפסיעות נכרות על המים , ועקבותיך טרצ"ש בלע"ז :

משנה נדרים פרק ג

א. אַרְבָּעָה נְדָרִים הִתִּירוּ חֲכָמִים, נִדְרֵי זֵרוּזִין, וְנִדְרֵי הֶבַאי, וְנִדְרֵי שְׁגָגוֹת, וְנִדְרֵי אֹנָסִים. נִדְרֵי זֵרוּזִין כֵּיצַד, הָיָה מוֹכֵר חֵפֶץ וְאָמַר קוֹנָם שֶׁאֵינִי פּוֹחֵת לְךָ מִן הַסֶּלַע, וְהַלָּה אוֹמֵר קוֹנָם שֶׁאֵינִי מוֹסִיף לְךָ עַל הַשֶּׁקֶל, שְׁנֵיהֶן רוֹצִין בִּשְׁלֹשָׁה דִינָרִין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, אַף הָרוֹצֶה לְהַדִּיר אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ, אוֹמֵר, כָּל נֶדֶר שֶׁאֲנִי עָתִיד לִדּוֹר הוּא בָטֵל, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא זָכוּר בְּשָׁעַת הַנֶּדֶר:

ברטנורה (א) **ארבעה נדרים**. כולהו מפרש להו ואזיל: **קונם שאני פוחת לך מן הסלע**. קונם ככר זה עלי אם אני פוחת לך מן הסלע. והסלע הוא ד' דינרים: **על השקל**. הוא חצי סלע: **שניהם רוצים בשלשה דינרים**. ולא היה בלבם לשם נדר, אלא המוכר נדר לזרז הלוקח שיוסיף דמים, וכן הלוקח כדי שיפחות המוכר בדמי המקח, הלכך לא הוי נדר. ואע"ג דדברים שבלב אינם דברים, היכא דמוכחא מלתא כי הכא שכן דרך כל מוכרין ולוקחין לעשות כן, אזלינן בתר דברים שבלב: ר"א בן יעקב אומר אף הרוצה להדיר את חבירו כו'. מפרש בגמרא דחסורי מחסרא והכי קתני, הרוצה שיאכל חבירו אצלו ומסרב בו ומדירו, נדרי זרוזין הוא. והרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בראש השנה, ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל. ויעמוד בראש השנה לאו דוקא אלא ה"ה בכל עת שירצה ולכל זמן שיקבע: **ובלבד שיהיה זכור**. מן התנאי בשעת הנדר ודעתו על התנאי שיהיה קיים, אז הנדר בטל. אבל אם לא נזכר מן התנאי בשעת הנדר ולא בתוך כדי דבור משעה שנדר, הנדר קיים. ואין צ"ל אם נזכר מן התנאי בשעת הנדר ודעתו שיהיה התנאי בטל והנדר קיים, דפשיטא שהנדר קיים. ומשפטי השבועות והנדרים שוין לדין זה. והלכה כרבי אליעזר בן עיקב:

ב. נִדְרֵי הֶבַאי, אָמַר קוֹנָם אִם לֹא רָאִיתִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם, אִם לֹא רָאִיתִי נָחָשׁ כְּקוֹרַת בֵּית הַבַּד. נִדְרֵי שְׁגָגוֹת, אִם אָכַלְתִּי וְאִם שָׁתִיתִי וְנִזְכַּר שֶׁאָכַל וְשָׁתָה, שֶׁאֲנִי אוֹכֵל וְשֶׁאֵינִי שׁוֹתֶה וְשָׁכַח וְאָכַל וְשָׁתָה, אָמַר קוֹנָם אִשְׁתִּי נֶהֱנֵית לִי שֶׁגָּנְבָה אֶת כִּיסִי וְשֶׁהִכְּתָה אֶת בְּנִי וְנוֹדַע שֶׁלֹּא הִכַּתּוּ וְנוֹדַע שֶׁלֹּא גְנָבַתּוּ, רָאָה אוֹתָן אוֹכְלִים תְּאֵנִים וְאָמַר הֲרֵי עֲלֵיכֶם קָרְבָּן וְנִמְצְאוּ אָבִיו וְאָחִיו. (ו) הָיוּ עִמָּהֶם אֲחֵרִים, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, הֵן מֻתָּרִין וּמַה שֶּׁעִמָּהֶן אֲסוּרִין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אֵלּוּ וָאֵלּוּ מֻתָּרִין:

ברטנורה (ב) **נדרי הבאי**. גוזמא ושפת יתר, והוא בעצמו יודע שלא היה כך: **קונם אם לא ראיתי**. קונם עלי ככר זה אם לא ראיתי וכו': **נדרי שגגות**. אמר קונם עלי ככר זה: אם אכלתי אם שתיתי ונזכר שאכל ושתה. ובשעת הנדר היה סבור שלא אכל ולא שתה, לא הוי נדר: קונם שאיני אוכל לך ואיני שותה, ושכח ואכל ושתה. דבשעה שהנדר חל

שהוא בשעת האכילה והשתיה שכח את הנדר, מותר, דילפינן משבועה דכתיב (ויקרא ה) האדם בשבועה, דבעינן שיהיה אדם בשעה שהשבועה חלה עליו, כלומר שיהיה זכור מן השבועה הדין בנדר: קונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי. היינו נדרי שגגות, דכיון שנודע שלא גנבה לו נמצא שלא היה נדר: **אלו ואלו מותרין**. דנדר שהותר מקצתו הותר כולו דאינו רוצה שיחול נדרו אלא כעין שנדר אותו, וכיון שמקצתו היה שוגג נתבטל כולו:

ג. נְדָרֵי אֹנֶס, הִדִּירוֹ חֲבֵרוֹ שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ, וְחָלָה הוּא אוֹ שֶׁחָלָה בְּנוֹ אוֹ שֶׁעִכְּבוֹ נָהָר, הֲרֵי אֵלּוּ נִדְרֵי אֹנֶס:

ברטנורה (ג) **נדרי אונסין**. דמעיקרא לא היה בדעתו שיחול הנדר אם יעכבנו אונס, ובכהאי גוונא שהדברים מוכיחים, דברים שבלב הוו דברים:

ד. נוֹדְרִין לֶהָרְגִין וְלֶחָרְמִין וְלַמּוֹכְסִין שֶׁהִיא תְרוּמָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ תְּרוּמָה, שֶׁהֵן שֶׁל בֵּית הַמֶּלֶךְ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן שֶׁל בֵּית הַמֶּלֶךְ. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, בַּכֹּל נוֹדְרִין, חוּץ מִבִּשְׁבוּעָה וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אַף בִּשְׁבוּעָה. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, לֹא יִפְתַּח לוֹ בְּנֶדֶר. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אַף יִפְתַּח לוֹ. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, בַּמֶּה שֶׁהוּא מַדִּירוֹ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אַף בַּמֶּה שֶׁאֵינוֹ מַדִּירוֹ. כֵּיצַד, אָמְרוּ לוֹ אֱמוֹר קוֹנָם אִשְׁתִּי נֶהֱנֵית לִי וְאָמַר קוֹנָם אִשְׁתִּי וּבָנַי נֶהֱנִין לִי. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אִשְׁתּוֹ מֻתֶּרֶת וּבָנָיו אֲסוּרִין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אֵלּוּ וְאֵלּוּ מֻתָּרִין:

ברטנורה (ד) **להרגין**. לסטים שהורגין האדם ונוטלין את ממונו: **ולחרמין**. גזלנים שאינם הורגים. ולא זו אף זו קתני: **ולמוכסין**. במוכס העומד מאליו. אבל מוכס שהעמידו המלך, בין מלך ישראל בין מלך גוי ולוקח דבר קצוב בחוק המלכות דינא דמלכותא דינא ואסור לברוח מן המכס וכל שכן שאסור לידור ולישבע לו לשקר: **שהן של תרומה**. אע"פ שהורגין וגוזלין, אין אוכלין דבר האסור. אי נמי, תרומה לא חשיבא להו מתוך שאינה נאכלת אלא לכהנים טהורים נמכרת בזול הרבה: **לא יפתח לו בנדר**. אם לא שאל ממנו האנס שידור לא יתחיל הוא בנדר: **במה שהוא מדירו**. אם שאל ממנו האנס לידור לא ידור לו אלא במה ששאל בלבד, ולא ידור לו בדבר אחר. וכל הני ארבעה נדרים דתנא במתניתין, דין הנדרים והשבועות שוים, ומה שמותר בנדר מותר בשבועה ואין צריכים התרה, חוץ מנדרי זירוזין בלבד שצריכים התרה מדברי סופרים, לפיכך השבועה אסורה בהם:

ה. הֲרֵי נְטִיעוֹת הָאֵלּוּ קָרְבָּן אִם אֵינָן נִקְצָצוֹת, טַלִּית זוֹ קָרְבָּן אִם אֵינָהּ נִשְׂרֶפֶת, יֵשׁ לָהֶן פִּדְיוֹן. הֲרֵי נְטִיעוֹת הָאֵלּוּ קָרְבָּן עַד שֶׁיִּקָּצְצוּ, טַלִּית זוֹ קָרְבָּן עַד שֶׁתִּשָּׂרֵף, אֵין לָהֶם פִּדְיוֹן:

ברטנורה (ה) הרי נטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות. ראה רוח סערה באה וירא שמא יקצצו נטיעותיו ואמר הרי אלו קרבן אם אינן נקצצות. או שראה דליקה נפלה בעיר וירא על טליתו שמא תשרף ואומר הרי זו קרבן אם לא תשרף: **יש להם פדיון**. כשאר הקדשות, ויפדו ויקנה בדמיהן קרבן. דכיון דלא אמר הרי הן עלי כקרבן לאו למיסרינהו עליה כקרבן איכוין אלא שיהיו לקנות בדמיהן קרבן: **אין להם פדיון**. אלא המעות נתפסין בקדושה והנטיעות חוזרות להיות קדושות, דכיון דאמר עד שיקצצו, הכי קאמר, לכשאפדם יחזרו ויקדשו עד שיקצצו:

ו. הַנּוֹדֵר מִיּוֹרְדֵי הַיָּם, מֵתֵר בְּיוֹשְׁבֵי הַיַּבָּשָׁה. מִיּוֹשְׁבֵי הַיַּבָּשָׁה, אָסוּר בְּיוֹרְדֵי הַיָּם, שֶׁיּוֹרְדֵי הַיָּם בִּכְלָל יוֹשְׁבֵי הַיַּבָּשָׁה. לֹא כָאֵלּוּ שֶׁהוֹלְכִין מֵעַכּוֹ לְיָפוֹ, אֶלָּא בְּמִי שֶׁדַּרְכּוֹ לְפָרֵשׁ:

ברטנורה (ו) **מותר ביושבי יבשה**. שאין דרכם לרדת בים: **בכלל יושבי יבשה**. שסופם לרדת ולישב ביבשה: **לא כאלו ההולכים מעכו ליפו**. אית דמפרשי לה הכי, הא דתנן ברישא דמתניתין הנודר מיורדי הים מותר ביושבי יבשה דמשמע הא ביורדי הים אסור, לא כאלו שהולכים מעכו ליפו, שהנודר מיורדי הים אינו אסור בהם, דמשום דרך מועט כזה לא מקרו יורדי הים. ואית דמפרשי, לא כאלו ההולכים מעכו ליפו בלבד דבכלל יורדי הים הם ליאסר וגם יושבי יבשה מקרו, אלא אף במי שדרכו לפרש, לפי שסופו לירד ליבשה:

ז. הַנּוֹדֵר מֵרוֹאֵי הַחַמָּה, אָסוּר אַף בַּסּוּמִין, שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה אֶלָּא לְמִי שֶׁהַחַמָּה רוֹאָה אוֹתוֹ:

ברטנורה (ז) **מי שהחמה רואה אותו**. מדלא קאמר מן הרואים: **אסור בקרחים ובבעלי השיבות**. מדלא קאמר בבעלי השער: שאין נקראים שחורי הראש אלא אנשים. לפי שהאנשים פעמים מכסים ראשם ופעמים מגלים ומשחרות ראשם ניכר שהם אנשים, אבל נשים לעולם הולכות וראשם מכוסה. והקטנים בין זכרים בין נקבות הולכין בגילוי הראש ואינם ניכרים בין זכר לנקבה, ומשום הכי לא אקרו שחורי הראש אלא האנשים הגדולים:

ח. הַנּוֹדֵר מִשְּׁחוֹרֵי הָרֹאשׁ, אָסוּר בַּקֵּרְחִין וּבְבַעֲלֵי שֵׁיבוֹת, וּמֻתָּר בַּנָּשִׁים וּבַקְּטַנִּים, שֶׁאֵין נִקְרָאִין שְׁחוֹרֵי הָרֹאשׁ אֶלָּא אֲנָשִׁים: **ט**. הַנּוֹדֵר מִן הַיְלוּדִים, מֻתָּר בַּנּוֹלָדִים. מִן הַנּוֹלָדִים, אָסוּר בַּיְלוּדִים. רַבִּי מֵאִיר מַתִּיר אַף בַּיְלוּדִים. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא נִתְכַּוֵּן זֶה אֶלָּא בְּמִי שֶׁדַּרְכּוֹ לְהוֹלִיד:

ברטנורה (ט) **מן הילודים**. משמע שנולדו כבר: **מן הנולדים**. משמע העתידין להוולד: מן הנולדים רבי מאיר מתיר אף בילודים. בגמרא מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני, מן הנולדים אסור בילודים, ר"מ אומר אף הנודר מן הנולדים מותר בילודים, כי היכי

דהנודר מן הילודים מותר בנולדים: **אלא ממי שדרכו להוליד**. כגון אדם ובהמה, לאפוקי עופות ודגים שאין מולידים אלא מטילים ביצים:

י. הַנּוֹדֵר מִשּׁוּבָתֵי שַׁבָּת, אָסוּר בְּיִשְׂרָאֵל וְאָסוּר בַּכּוּתִים. מֵאוֹכְלֵי שׁוּם, אָסוּר בְּיִשְׂרָאֵל וְאָסוּר בַּכּוּתִים. מֵעוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם, אָסוּר בְּיִשְׂרָאֵל וּמֻתָּר בַּכּוּתִים:

ברטנורה (י) **מאוכלי שום**. אחד מעשר תקנות שתיקן עזרא שיהיו אוכלים שום לילי שבת, מפני שמרבה הזרע וליל שבת הוא זמן עונה של תלמידי חכמים: **ומותר בכותים**. שאינן עולים לרגל. ואע"ג דמדאורייתא הוא, מפני שהם שונאים ירושלים ובחרו להם הר גריזים:

יא. קוֹנָם שֶׁאֵינִי נֶהֱנֶה לִבְנֵי נֹחַ, מֻתָּר בְּיִשְׂרָאֵל וְאָסוּר בְּאֻמּוֹת הָעוֹלָם. שֶׁאֵינִי נֶהֱנֶה לְזָרַע אַבְרָהָם, אָסוּר בְּיִשְׂרָאֵל וּמֻתָּר בְּאֻמּוֹת הָעוֹלָם. שֶׁאֵינִי נֶהֱנֶה לְיִשְׂרָאֵל, לוֹקֵחַ בְּיוֹתֵר וּמוֹכֵר בְּפָחוֹת. שֶׁיִּשְׂרָאֵל נֶהֱנִין לִי, לוֹקֵחַ בְּפָחוֹת וּמוֹכֵר בְּיוֹתֵר אִם שׁוֹמְעִין לוֹ שֶׁאֵינִי נֶהֱנֶה לָהֶן וְהֵן לִי, יַהֲנֶה לַנָּכְרִים. קוֹנָם שֶׁאֵינִי נֶהֱנֶה לָעֲרֵלִים, מֻתָּר בְּעַרְלֵי יִשְׂרָאֵל וְאָסוּר בְּמוּלֵי הָאֻמּוֹת. קוֹנָם שֶׁאֵינִי נֶהֱנֶה לַמּוּלִים, אָסוּר בְּעַרְלֵי יִשְׂרָאֵל וּמֻתָּר בְּמוּלֵי הָאֻמּוֹת, שֶׁאֵין הָעָרְלָה קְרוּיָה אֶלָּא לְשֵׁם הַגּוֹיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ט) כִּי כָל הַגּוֹיִם עֲרֵלִים וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל עַרְלֵי לֵב, וְאוֹמֵר (שמואל **א**. יז) וְהָיָה הַפְּלִשְׁתִּי הֶעָרֵל הַזֶּה, וְאוֹמֵר (שמואל **ב**. א) פֶּן תִּשְׂמַחְנָה בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים, פֶּן תַּעֲלֹזְנָה בְּנוֹת הָעֲרֵלִים. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, מְאוֹסָה הָעָרְלָה שֶׁנִּתְגַּנּוּ בָהּ הָרְשָׁעִים, שֶׁנֶּאֱמַר, כִּי כָל הַגּוֹיִם עֲרֵלִים. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, גְּדוֹלָה מִילָה שֶׁנִּכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, גְּדוֹלָה מִילָה, שֶׁדּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת הַחֲמוּרָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר, גְּדוֹלָה מִילָה, שֶׁלֹּא נִתְלָה לוֹ לְמֹשֶׁה הַצְּדִיק עָלֶיהָ מְלֹא שָׁעָה. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, גְּדוֹלָה מִילָה, שֶׁדּוֹחָה אֶת הַנְּגָעִים. רַבִּי אוֹמֵר, גְּדוֹלָה מִילָה, שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם אָבִינוּ לֹא נִקְרָא שָׁלֵם, עַד שֶׁמָּל, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יז), הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים. דָּבָר אַחֵר, גְּדוֹלָה מִילָה, שֶׁאִלְמָלֵא הִיא, לֹא בָרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לג), כֹּה אָמַר יְיָ אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה, חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי:

ברטנורה (יא) **מותר בישראל**. שיצאו מכלל בני נח: **ואסור באומות העולם**. ואפילו באותם שהם מזרע אברהם: **אסור בישראל**. וגרים נמי בכלל זרע אברהם נינהו, דכתיב (בראשית י"ז) כי אב המון גוים נתתיך: **ומותר באומות העולם**. ואפילו באותם שהם מזרע אברהם, דלא אקרו זרע אברהם אלא בני יעקב בלבד, דכתיב (שם כ"א) כי ביצחק יקרא לך זרע, ביצחק ולא כל יצחק: **שאיני נהנה לישראל**. משל ישראל: **שאין ישראל נהנים לי**. משלי: **ומוכר ביותר אם שומעין לו**. גרסינן. כלומר ימכור הדבר ביותר מכדי שויו אם ירצה חבירו לשמוע לו, ולקנות ממנו החפץ ביותר ממה ששוה: **לערלים**. דעתו על מי שאינו

מאמין בברית מילה: **למולים**. המאמינים בברית מילה: **מותר בערלי ישראל**. כגון מי שמתו אחיו מחמת מילה: **ואסור במולי אומות**. כגון ערבי מהול וגבעוני מהול: **שלש עשרה בריתות**. נאמרו בפרשת מילה שנאמרה לאברהם: **שהיא דוחה את השבת**. דכתיב (ויקרא יב) וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ואפילו בשבת: **שהיא דוחה את הנגעים**. דדרשינן ימול, ואפילו במקום בהרת, ואין כאן משום קוצץ בהרתו שהוא בלאו דהשמר בנגע הצרעת (דברים כ"ד):

גמרא נדרים דף לב ע"א

וּפְלִינָא דְּרִבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר גְּדוֹלָה תּוֹרָה שֶׁאִלְמָלֵא תּוֹרָה לֹא נִתְקַיְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. אָמַר רִבִּי אֲבָהוּ אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר מִפְּנֵי מָה נֶעֱנַשׁ אַבְרָהָם אָבִינוּ וְנִשְׁתַּעְבְּדוּ בָּנָיו בְּמִצְרַיִם מָאתַיִם וְעֶשֶׂר שָׁנִים מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה אַנְגַּרְיָא בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יד) וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר מִפְּנֵי שֶׁהִפְרִיז עַל מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנֶּאֱמַר (שם טו) בַּמָּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה. וְרִבִּי יוֹחָנָן אָמַר שֶׁהִפְרִישׁ בְּנֵי אָדָם מִלְּהִכָּנֵס תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה שֶׁנֶּאֱמַר (שם יד) תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרְכוּשׁ קַח לָךְ. וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ. רַב אָמַר שֶׁהוֹרִיקָן בַּתּוֹרָה וּשְׁמוּאֵל אָמַר שֶׁהוֹרִיקָן בַּזְּהָב. שְׁמוֹנָה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת אָמַר רִבִּי אִמֵּי בַּר אַבָּא אֱלִיעֶזֶר כְּנֶגֶד כֻּלָּם. אִיכָּא דַּאֲמְרֵי אֱלִיעֶזֶר הוּא דְּחוּשְׁבְּנֵיהּ הָכִי הֲוֵי. אָמַר רִבִּי אִמֵּי בַּר אַבָּא: בֶּן שָׁלֹשׁ שָׁנִים הִכִּיר אַבְרָהָם אֶת בּוֹרְאוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי. חוּשְׁבְּנֵיהּ מֵאָה וְשַׁבְעִין וּתְרֵין. וְאָמַר רָמֵי בַּר אַבָּא: הַשָּׂטָן בְּחוּשְׁבָּנֵהּ תְּלַת מֵאָה וְשִׁתִּין וְאַרְבָּעָה. וְאָמַר רָמֵי בַּר אַבָּא: כְּתִיב אַבְרָם וּכְתִיב אַבְרָהָם. בִּתְחִלָּה הִמְלִיכוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל רמ"ג אֵיבָרִים וּלְבַסּוֹף הִמְלִיכוֹ עַל רְמַ"ח אֵיבָרִים וְאִלּוּ הֵן: שְׁתֵּי עֵינַיִם וּשְׁתֵּי אָזְנַיִם וְרֹאשׁ הַגְּוִיָּה. וְאָמַר רָמֵי בַּר אַבָּא מַאי דִּכְתִיב (קהלת ט) עִיר קְטַנָּה וַאֲנָשִׁים וְגוֹ'. עִיר קְטַנָּה זֶה הַגּוּף. וַאֲנָשִׁים בָּהּ מְעַט, אֵלּוּ אֵיבָרִים. וּבָא אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גָּדוֹל וְסָבַב אוֹתָהּ, זֶה יֵצֶר הָרָע. וּבָנָה עָלֶיהָ מְצוֹדִים וַחֲרָמִים, אֵלּוּ עֲוֹנוֹת. וּמָצָא בָּהּ אִישׁ מִסְכֵּן וְחָכָם, זֶה יֵצֶר טוֹב. וּמִלֵּט הוּא אֶת הָעִיר בְּחָכְמָתוֹ, זוֹ תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים וְאָדָם לֹא זָכַר אֶת הָאִישׁ הַמִּסְכֵּן הַהוּא דִּבְשַׁעַת יֵצֶר הָרָע לֵית דְּמִדְכַּר לֵהּ לְיֵצֶר טוֹב (שם ז) וְהַחָכְמָה תְּעוֹז לֶחָכָם מֵעֲשָׂרָה שַׁלִּיטִים שְׁתֵּי עֵינַיִם וּשְׁתֵּי אָזְנַיִם וּשְׁתֵּי יָדַיִם וּשְׁתֵּי רַגְלַיִם וְרֹאשׁ הַגְּוִיָּה וּפֶה. אָמַר רִבִּי זְכַרְיָה מִשּׁוּם רִבִּי יִשְׁמָעֵאל: בִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא כְּהֻנָּה מִשֶּׁם שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יד) וְהוּא כֹּהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן. כֵּיוָן שֶׁהִקְדִּים בִּרְכַּת אַבְרָהָם לִבְרִכַּת הַמָּקוֹם הוֹצִיאָהּ מֵאַבְרָהָם שֶׁנֶּאֱמַר וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמַר בָּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֶלְיוֹן קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ וּבָרוּךְ אֵל עֶלְיוֹן. אָמַר לוֹ אַבְרָהָם: וְכִי מַקְדִּימִין בִּרְכַּת עֶבֶד לִבְרִכַּת קוֹנוֹ? מִיָּד נִתְּנָה לְאַבְרָהָם שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים

קי) נְאֻם ה' לַאדוֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדוֹם לְרַגְלֶיךָ. וּבַתְּרֵיהּ כְּתִיב: נִשְׁבַּע ה' וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה כֹהֵן לְעוֹלָם עַל דִּבְרָתִי מַלְכִּי צֶדֶק עַל דִּבּוּרוֹ שֶׁל מַלְכִּי צֶדֶק וְהַיְנוּ דִּכְתִיב וְהוּא כֹּהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן. הוּא כֹּהֵן וְאֵין זַרְעוֹ כֹּהֵן:

רש"י **הפריז**. מתגדל: **הוריקן בתורה**. הוריק להם דברי תורה:

זוהר אמור דף קג ע"ב

רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר (ירמיה ב) כֹּה אָמַר ה' זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ וְגוֹ'. הַאי קְרָא עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אִתְמַר בְּשַׁעְתָּא דַּהֲוָות אָזְלָא בְּמִדְבְּרָא עִמְּהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל. זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד דָּא עֲנָנָא דְּאַהֲרֹן דְּנָטְלָא בְּחַמֵּשׁ אְחֲרָנִין דְּאִתְקַשְּׁרוּ עָלָךְ וּנְהִירוּ עָלָךְ. אַהֲבַת כְּלוּלוֹתָיִךְ דְּאִשְׁתַּכְלִלוּ לָךְ (ס"א וְכֻלְּהוּ אִשְׁתַּכְלִלוּ בָּךְ) וְאַעֲטָרוּ לָךְ וְאִתְקִינוּ לָךְ כְּכֻלָּה דְּתַעְדֵּי תַּכְשִׁיטָאָה. וְכָל כָּךְ לָמָּה. בְּגִין לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה תָּא חֲזֵי בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נַשׁ יָתִיב בְּמָדוֹרָא דָּא צְלָא דְּמְהֵימְנוּתָא שְׁכִינְתָּא פַּרְסָא גַּדְפָּאָה עֲלֵיהּ מִלְעֵילָּא וְאַבְרָהָם וַחֲמִשָּׁה צַדִּיקַיָּא אָחֳרָנִין שַׁוְיָן מָדוֹרֵיהוֹן עִמֵּיהּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים. שִׁבְעַת יָמִים כְּתִיב וְלָא בְּשִׁבְעַת הַיָּמִים. כְּגַוְונָא דָּא כְּתִיב (שמות לא) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְגוֹ'. וּבָעֵי בַּר נַשׁ לְמֶחֱדֵי בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא בְּאַנְפִּין נְהִירִין בְּאוּשְׁפִּיזִין אִלֵּין דְּשַׁרְיָן עִמֵּיהּ. וְאָמַר רַבִּי אַבָּא כְּתִיב בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים וּלְבָתַר יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת בְּקַדְמִיתָא תֵּשְׁבוּ וּלְבָתַר יֵשְׁבוּ. אֶלָּא קַדְמָאָה לְאוּשְׁפִּיזֵי תִּנְיָנָא לִבְנֵי עָלְמָא. קַדְמָאָה לְאוּשְׁפִּיזֵי כִּי הָא דְּרַב הַמְנוּנָא סָבָא כַּד הֲוָה עַיִל לְסֻכָּה הֲוָה חָדֵי וְקָאִים עַל פְּתְחָא דְּסֻכָּה מִלְּגָאו וְאָמַר נְזַמֵּן לְאוּשְׁפִּיזִין מְסַדֵּר (נ"א נְסַדֵּר) פְּתוֹרָא וְקָאִים עַל רַגְלוֹהִי וּמְבָרֵךְ וְאוֹמֵר בְּסֻכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים תֵּשְׁבוּ אוּשְׁפִּיזִין עִלָּאִין תֵּשְׁבוּ אוּשְׁפִּיזֵי מְהֵימָנוּתָא תֵּשְׁבוּ אָרִים (ס"א אִסְחֵי) יְדוֹי וְחָדֵי וְאָמַר זַכָּאָה חוּלְקָנָא וְזַכָּאָה חוּלְקֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל דִּכְתִיב (דברים לב) כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ וְגוֹמֵר וַהֲוָה יָתִיב תִּנְיָנָא לִבְנֵי עָלְמָא דְּמַאן דְּאִית לֵיהּ חוּלְקָא בְּעַמָּא וּבְאַרְעָא קַדִּישָׁא יָתִיב בְּצִלָּא דְּמְהֵימְנוּתָא לְקַבְלָא אוּשְׁפִּיזִין לְמֶחֱדֵי בְּהַאי עָלְמָא וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי וּבְעֵי לְמֶחֱדֵי לְמִסְכְּנֵי מַאי טַעֲמָא בְּגִין דְּחוּלְקָא דְּאִנּוּן אוּשְׁפִּיזִין דְּזִמִּין דְּמִסְכְּנֵי הוּא:

תרגום הזוהר רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח, כֹּה אָמַר ה' זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ וְגוֹ'. מִקְרָא זֶה נֶאֱמַר עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, בְּשָׁעָה שֶׁהָיְתָה הוֹלֶכֶת עִם יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר. זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד, זֶהוּ עָנָן שֶׁל אַהֲרֹן, שֶׁנָּסַע בְּחָמֵשׁ עֲנָנִים אֲחֵרִים, שֶׁנִּתְקַשְּׁרוּ עָלַיִךְ וְהֵאִירוּ עָלַיִךְ. אַהֲבַת כְּלוּלוֹתָיִךְ, שֶׁאֵלּוּ הָעֲנָנִים שֶׁכָּלְלוּ אוֹתָךְ, וְהֶעֱטִירוּ אוֹתָךְ וְהִתְקִינוּ אוֹתָךְ כְּכַלָּה תַּעְדֶּה כֵּלֶיהָ. וְכָל כָּךְ לָמָּה. הוּא מִשּׁוּם לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה. בֹּא וּרְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם יוֹשֵׁב בַּמָּדוֹר הַזֶּה, בַּסֻּכָּה, שֶׁהוּא צֵל הָאֱמוּנָה, הַשְּׁכִינָה פּוֹרֶשֶׂת כְּנָפֶיהָ עָלָיו מִלְמַעְלָה, וְאַבְרָהָם וַחֲמִשָּׁה צַדִּיקִים אֲחֵרִים עוֹשִׂים מִשְׁכָּנָם עִמּוֹ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, אַבְרָהָם וַחֲמִשָּׁה צַדִּיקִים,

וְדָוִד הַמֶּלֶךְ, עוֹשִׂים מִשְׁכָּנָם עִמּוֹ. ז"ש, בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים. שִׁבְעַת יָמִים כָּתוּב וְלֹא בְּשִׁבְעַת יָמִים, כְּעֵין זֶה כָּתוּב, כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְגוֹ'. וְצָרִיךְ הָאָדָם לְשָׂמֵחַ בְּכָל יוֹם וְיוֹם בְּפָנִים שְׂמֵחִים בְּאֵלּוּ הָאוֹרְחִים, חג"ת נהי"מ הַשּׁוֹרִים עִמּוֹ. וְאָמַר רַבִּי אַבָּא: כָּתוּב, בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים, וְאַחַר כָּךְ יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת, בַּתְּחִלָּה אוֹמֵר תֵּשְׁבוּ וְאַחַר כָּךְ יֵשְׁבוּ. אֶלָּא הָרִאשׁוֹן, הוּא לְהָאוֹרְחִים, תֵּשְׁבוּ. וְהַשֵּׁנִי הוּא לִבְנֵי הָעוֹלָם, יֵשְׁבוּ. הָרִאשׁוֹן הוּא לְהָאוֹרְחִים, כְּמוֹ רַב הַמְּנוּנָא סָבָא, כְּשֶׁנִּכְנַס לַסֻּכָּה, הָיָה שָׂמֵחַ וְעוֹמֵד עַל פֶּתַח הַסֻּכָּה מִבִּפְנִים, וְאָמַר, נְזַמֵּן אֶת הָאוֹרְחִים. וְעָרַךְ הַשֻּׁלְחָן, וְעָמַד עַל רַגְלָיו, וּמְבָרֵךְ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה, וְאוֹמֵר, בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים. שְׁבוּ אוֹרְחִים הָעֶלְיוֹנִים, שְׁבוּ. שְׁבוּ אוֹרְחֵי הָאֱמוּנָה, שְׁבוּ. וְהֵרִים יָדָיו וְשָׂמַח וְאָמַר, אַשְׁרֵי חֶלְקֵנוּ אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּתוּב, כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ וְגוֹ'. וְהָיָה יוֹשֵׁב. הַשֵּׁנִי, שֶׁהוּא לִבְנֵי הָעוֹלָם. הַיְנוּ כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בָּעָם וּבָאָרֶץ הַקָּדוֹשׁ, יוֹשֵׁב בְּצֵל הָאֱמוּנָה לְקַבֵּל הָאוֹרְחִים, לְשָׂמֵחַ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. וּצְרִיכִים לְשַׂמֵּחַ אֶת הָעֲנִיִּים. מַהוּ הַטַּעַם. הוּא מִשּׁוּם שֶׁחֶלְקָם שֶׁל אֵלּוּ הָאוֹרְחִים שֶׁהִזְמִין לִסְעֻדָּתוֹ, שֵׁיָּךְ לָעֲנִיִּים.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ז

א. אֵין מַנִּיחִין בָּשָׂר חַי עַל הַפַּת. וְאֵין מַעֲבִירִין כּוֹס מָלֵא עַל הַפַּת וְאֵין סוֹמְכִין אֶת הַקְּעָרָה בְּפַת. וְאֵין זוֹרְקִין אֶת הַפַּת. וְלֹא אֶת הַחֲתִיכוֹת וְלֹא הָאוֹכְלִין שֶׁאֵין לָהֶן קְלִיפִּין. כְּגוֹן תּוּתִים וַעֲנָבִים וּתְאֵנִים מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִמְאָסִין. וּמֻתָּר לְמָשֹׁךְ אֶת הַיַּיִן בְּצִנּוֹרוֹת בְּבָתֵּי חֲתָנִים וְזוֹרְקִין לִפְנֵיהֶם קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִים בִּימוֹת הַחַמָּה אֲבָל לֹא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי שֶׁנִּמְאָסִין וְאֵין נוֹטְלִין יְדֵיהֶן בְּיַיִן בֵּין חַי בֵּין מְזוּג וְכֵן אֵין מַפְסִידִין שְׂאָר אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין דֶּרֶךְ בִּזּוּי וּבְעִיטָה: **ב**. אָסוּר לְאוֹרְחִים לִטֹּל כְּלוּם מִמַּה שֶּׁלִּפְנֵיהֶם וְלִתֵּן בְּיַד בְּנוֹ אוֹ בִּתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת שֶׁמָּא יִתְבַּיֵּשׁ בַּעַל הַסְּעֻדָּה שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ אֶלָּא מַה שֶּׁהֵבִיא לִפְנֵיהֶם וְנִמְצְאוּ הַקְּטַנִּים נוֹטְלִים אוֹתָם וְהוֹלְכִים. לֹא יִשְׁלַח אָדָם לַחֲבֵרוֹ חָבִית יַיִן וְשֶׁמֶן צָף עַל פִּיהָ שֶׁמָּא יִשְׁלַח לוֹ אָדָם חָבִית שֶׁכֻּלָּהּ יַיִן וְיִדְמֶה שֶׁהוּא שֶׁמֶן וְשֶׁמֶן הוּא שֶׁעַל פָּנֶיהָ בִּלְבָד וְיִזָּמֵן אוֹרְחִים וְיִתְבַּיֵּשׁ וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ הַמְבִיאִים לִידֵי בּוּשָׁה לְבַעֲלֵי הַסְּעֻדָּה אֲסוּרִים:

מוסר

משערי תשובה לרבינו יונה דף ל"ב ע"ד

בַּעַל הַלָּשׁוֹן תְּשׁוּבָתוֹ קָשָׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר לִמַּד לְשׁוֹנוֹ דִּבֵּר שֶׁקֶר וּפִיו שָׁלַח בָּרָעָה וּמֵרֹב הַהֶרְגֵּל אֵינֶנּוּ שַׁלִּיט בְּרוּחוֹ. וּכְאִלּוּ לְשׁוֹנוֹ גֶּרֶם הַמַּחֲשָׁבָה כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים נב) הַוּוֹת תַּחְשֹׁוב לְשׁוֹנֶךָ. וְנֶאֱמַר (קהלת י) שִׂפְתֵי כְסִילִים תְּבַלְּעֶנּוּ וְנֶאֱמַר (משלי יא) פִּי כְסִיל מְחִתָּה לוֹ מְחִתָּה לְשׁוֹן יִרְאֶה וּמְגוֹר רְצוֹנוֹ לוֹמַר כִּי הַכְּסִיל יָרֵא וְיָגֹר מִזַּעַם לְשׁוֹנוֹ פֶּן יְוַקֵּשׁ בּוֹ כַּאֲשֶׁר יָרֵא

מֵאוֹיְבוֹ כִּי אֵין שְׂפָתָיו בְּרִשׁוּתוֹ. גַּם חֶטְאוֹ נָקֵל בְּעֵינָיו כִּי יֹאמַר אַךְ דְּבַר שְׂפָתַיִם הוּא וְלֹא פָּנָה אֶל נְזָקָיו הָרַבִּים עַל כֵּן לֹא יָשׁוּב מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה וְאִם שׁוֹב יָשׁוּב אֵין תְּשׁוּבָתוֹ שְׁלֵמָה כִּי לֹא יַכִּיר גֹּדֶל חֶטְאוֹ כִּי הַתְּשׁוּבָה הַשְּׁלֵמָה לְהִנָּקוֹת מִפֶּשַׁע רַב כִּי יָקֵד יָקוֹד הַיָּגוֹן בְּנַפְשׁוֹ כְּיָקוֹד אֵשׁ וְאָמַר שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם (משלי כא) זֵד יָהִיר לֵץ שְׁמוֹ עוֹשֶׂה בְּעֶבְרַת זָדוֹן פֶּרוּשׁ הַלֵּץ אֲשֶׁר גָּבַר זְדוֹנוֹ לְהַכּוֹת בִּלְשׁוֹנוֹ בְּגַאֲוָתוֹ וּגְאוֹנוֹ וְעֶבְרָתוֹ וַחֲרוֹנוֹ אַל תֹּאמַר כִּי בִּלְשׁוֹנוֹ לְבַד יַכֶּה וְלֹא בְּמַעֲשֶׂה כִּי יָדוֹעַ תֵּדַע כִּי הוּא עוֹשֶׂה בְּעֶבְרַת זָדוֹן רְצוֹנוֹ לוֹמַר כִּי אִם לֹא יוּכַל לְהַכּוֹת אֶת אוֹיְבָיו בִּלְשׁוֹנוֹ וְיוּכַל הַכּוֹת בּוֹ בְּמַעֲשֶׂה יַכֶּה בְּעֶבְרָה וְלֹא יַחְמֹל כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בְּעָנְיַן דּוֹאֵג כִּי כַּאֲשֶׁר צִוָּה שָׁאוּל לְהַכּוֹת בַּכֹּהֲנִים וַיִּמְאֲנוּ אֲנָשָׁיו לְהַכּוֹתָם אָמַר לְדוֹאֵג אַתָּה הִכֵּיתָ בַלָּשׁוֹן, אַתָּה תַּכֶּה בַּחֶרֶב, שֶׁנֶּאֱמַר (ש"א כב) סֹב אַתָּה וּפְגַע בַּכֹּהֲנִים:

וזאת הברכה יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(טז) וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמְלֹאָהּ וּרְצוֹן שֹׁכְנִי סְנֶה תָּבוֹאתָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו: וּמִטּוּב אַרְעָא וּמְלָאָהּ וְרַעֲיֵי לֵהּ דִּשְׁכִנְתֵּהּ בִּשְׁמַיָּא וְעַל מֹשֶׁה אִתְגְּלִי בַּאֲסָנָא יֵיתוּן כָּל אִלֵּין לְרֵישָׁא דְיוֹסֵף וּלְגַבְרָא פְּרִישָׁא דַּאֲחוֹהִי:

רש"י ורצון שכני סנה. כמו שוכן סנה ותהא ארצו מבורכת מרצונו ונחת רוחו של הקדוש ברוך הוא הנגלה עלי תחלה בסנה: רצון. נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שבמקרא: תבואתה. ברכה זו לראש יוסף: נזיר אחיו. שהפרש מאחיו במכירתו:

(יז) בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רְאֵם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יְנַגֵּח יַחְדָּו אַפְסֵי אָרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אַלְפֵי מְנַשֶּׁה: רַבָּא דִּבְנוֹהִי זִיוָא לֵהּ וּגְבוּרָן דְּאִתְעֲבִידָא לֵהּ מְקֶדֶם דְּתוּקְפָּא וְרוּמָא דִּילֵהּ בִּגְבֶרְתֵּהּ עַמְמַיָּא יְקָטֵל כַּחֲדָא עַד סְיָפֵי אַרְעָא וְאִנּוּן רִבְוָתָא דְּבֵית אֶפְרַיִם וְאִנּוּן אַלְפַיָּא דְּבֵית מְנַשֶּׁה:

רש"י בכור שורו. יש בכור שהוא לשון גדלה ומלכות, שנאמר (תהלים פט, כח) אף אני בכור אתנהו, וכן (שמות ד, כה) בני בכורי ישראל: בכור. מלך היוצא ממנו והוא יהושע: שורו. שכחו קשה כשור לכבש כמה מלכים: הדר לו. נתון לו שנאמר (במדבר כז, כ) ונתתה מהודך עליו: וקרני ראם קרניו. שור, כחו קשה, ואין קרניו נאות, אבל ראם, קרניו נאות, ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור ויופי קרני ראם: אפסי ארץ. שלשים ואחד מלכים אפשר שכלם מארץ ישראל היו, אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין

ואחזה בארץ ישראל, שחשובה לכלם היא, שנאמר (ירמיה ג, יט) נחלת צבי צבאות גוים: והם רבבות אפרים. אותם המנגחים הם הרבבות שהרג יהושע, שבא מאפרים: והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון במדין, שנאמר (שופטים ח, י) וזבח וצלמנע בקרקר וגו' : (יח) **רביעי** וְלִזְבוּלֻן אָמַר שְׂמַח זְבוּלֻן בְּצֵאתֶךָ וְיִשָּׂשכָר בְּאֹהָלֶיךָ: וְלִזְבוּלֻן אֱמַר חֲדֵי זְבוּלֻן בְּמִפְקָנֵךְ לַאֲנָחָא קְרָבָא עַל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ וְיִשָּׂשכָר בְּמֵהֲנָךְ לְמֶעְבַּד זְמָנֵי מוֹעֲדַיָא בִּירוּשְׁלֶם: רש"י ולזבולן אמר. אלו חמשה שבטים שברך באחרונה. זבולן גד דן נפתלי ואשר, כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם שהוליך יוסף לפני פרעה, שנאמר ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים (בראשית מז, ב) , לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח זבולן בצאתך וישששכר באהלך. זבולן וישששכר עשו שותפות, זבולן לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר, ונותן לתוך פיו של ישששכר והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולן לישששכר, שתורתו של ישששכר על ידי זבולן היתה: שמח זבולן בצאתך. הצלח בצאתך לסחורה: וישששכר. הצלח בישיבת אהליך לתורה לישב ולעבר שנים ולקבע חדשים, כמו שנאמר (דה"א יב, לג) ומבני ישששכר יודעי בינה לעתים, ראשיהם מאתים, ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך. ועל פי קביעות עתיהם ועבוריהם:

(יט) עַמִּים הַר יִקְרָאוּ שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי צֶדֶק כִּי שֶׁפַע יַמִּים יִינָקוּ וּשְׂפוּנֵי טְמוּנֵי חוֹל: שִׂבְטַיָא דְיִשְׂרָאֵל לְטוּר בֵּית מַקְדְּשָׁא יִתְכַּנְשׁוּן תַּמָן יִכְסוּן נִכְסַת קוּדְשִׁין לְרַעֲוָא אֲרֵי נִכְסֵי עַמְמַיָא יֵיכְלוּן וְסִימָא דְמַטְמָרָא בְּחָלָא מְתָגַלְיָא לְהוֹן:

רש"י עמים. של שבטי ישראל: הר יקראו. להר המוריה יאספו, כל אסיפה על ידי קריאה היא ושם יזבחו ברגלים זבחי צדק: כי שפע ימים יינקו. ישששכר וזבולן, ויהא להם פנאי לעסוק בתורה: ושפני טמוני חול. כסויי טמוני חול, טרית וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול, ובחלקו של ישששכר וזבולן היה, כמו שאמרו במסכת מגלה (ו, א) זבולן עם חרף נפשו למות (שופטים ה, יח) משום דנפתלי על מרומי שדה, שהיה מתרעם זבולן על חלקו, לאחי נתת שדות וכרמים וכו' : ושפני. לשון כסוי, כמו שנאמר (מ"א ו, ט) ויספן את הבית, (שם ז, ג) וספן בארז, ותרגומו ומטלל בכיורי ארזא. דבר אחר, עמים הר יקראו, על ידי פרקמטיא של זבולן, תגרי אמות העולם באים אל ארצו, והוא עומד על הספר והם אומרים הואיל ונצטערנו עד כאן, נלך עד ירושלים ונראה מה יראתה של אמה זו, ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עובדים לאלוה אחד, ואוכלים מאכל אחד, לפי שהגוים אלוהו של זה לא כאלוהו של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים אין

אמה כשרה כזו ומתגיירין שם, שנאמר שם יזבחו זבחי צדק: כי שפע ימים יינקו. זבולן וישששכר, הים נותן להם ממון בשפע:

(כ) וּלְגָד אָמַר בָּרוּךְ מַרְחִיב גָּד כְּלָבִיא שָׁכַן וְטָרַף זְרוֹעַ אַף קָדְקֹד: וּלְגָד אֲמַר בְּרִיךְ דְאַפְתֵּי לְגָד כְּלֵיתָא שָׁרֵי וְיִקְטוֹל שִׁלְטוֹנִין עִם מַלְכִין:

רש"י ברוך מרחיב גד. מלמד שהיה תחומו של גד מרחיב ועולה כלפי מזרח: כלביא שכן. לפי שהיה סמוך לספר, לפיכך נמשל כאריות, שכל הסמוכים לספר צריכים להיות גבורים: וטרף זרוע אף קדקד. הרוגיהן היו נכרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת:

(כא) וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ כִּי שָׁם חֶלְקַת מְחֹקֵק סָפוּן וַיֵּתֵא רָאשֵׁי עָם צִדְקַת יְהוָה עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל: וְאִתְקַבֵּל בְּקַדְמֵתָא דִילֵהּ אֲרֵי תַמָּן בְּאַחֲסַנְתֵּהּ מֹשֶׁה סְפַר֫א רַבָּא דְיִשְׂרָאֵל קְבִיר וְהוּא נָפַק וְעַל בְּרִישׁ עַמָּא זַכְוָן קֳדָם יְיָ עֲבַד וְדִינוֹהִי עִם יִשְׂרָאֵל:

רש"י וירא ראשית לו. ראה לטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ: כי שם חלקת מחקק. כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק והוא משה: ספון. אותה חלקה ספונה וטמונה מכל בריה, שנאמר (לקמן לד, ו) ולא ידע איש את קבורתו: ויתא. גד: ראשי עם. הם היו הולכים לפני החלוץ בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר (דברים ג, יח) ואתם תעברו חלוצים לפני אחיכם וגו' : צדקת ה' עשה. שהאמינו דבריהם ושמרו הבטחתם לעבור את הירדן עד שכבשו וחלקו. דבר אחר ויתא משה ראשי עם. צדקת ה' עשה, על משה אמור:

נביאים - יהושע - פרק א

א (א) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן מְשָׁרֵת מֹשֶׁה לֵאמֹר:

וַהֲוָה בָּתַר דְּמִית מֹשֶׁה עַבְדָּא דַיְיָ וַאֲמַר יְיָ לִיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן מְשַׁמְּשׁוּנֵהּ דְמֹשֶׁה לְמֵימָר:

רש"י **ויהי אחרי מות משה** . מחובר על סדר התורה המסיימת בפטירת משה , וזה מחובר לה :

(ב) מֹשֶׁה עַבְדִּי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: מֹשֶׁה עַבְדִּי מִית וּכְעַן קוּם עֲבַר יַת יַרְדְּנָא הָדֵין אַתְּ וְכָל עַמָּא הָדָא לְאַרְעָא דַאֲנָא יְהֵיב לְהוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י **משה עבדי מת** . ואילו היה קיים , בו הייתי חפץ , ורבותינו דרשוהו (תמורה טז א) על שלשת אלפים הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה , בא יהושע ושאל , אמר לו הקב"ה : משה עבדי מת , והתורה על שמו נקראת , לומר לך אי אפשר , צא וטורדן במלחמה :

(ג) כָּל מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם נְתַתִּיו כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל מֹשֶׁה: כָּל אַתְרָא דְתִדְרַךְ פַּרְסַת רַגְלֵיכוֹן בֵּהּ לְכוֹן יְהַבְתֵּיהּ כְּמָא דְמַלֵּילִית עִם מֹשֶׁה:

רש"י **כל מקום אשר תדרך כף רגלכם** . כיוצא בו נאמר למשה ושנינו בספרי (פ' עקב) אם ללמד על תחומי ארץ ישראל , הרי הוא אומר מהמדבר והלבנון הזה , אם כן למה נאמר אשר תדרך כף , אף חוצה לארץ , משתכבשו את הארץ , כל מה שתכבשו מחוצה לארץ יהיה קדוש ויהיה שלכם :

(ד) מֵהַמִּדְבָּר וְהַלְּבָנוֹן הַזֶּה וְעַד הַנָּהָר הַגָּדוֹל נְהַר פְּרָת כֹּל אֶרֶץ הַחִתִּים וְעַד הַיָּם הַגָּדוֹל מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה גְּבוּלְכֶם: מִמַּדְבְּרָא וּלְבָנוֹנָא הָדֵין וְעַד נַהֲרָא רַבָּא נַהֲרָא דְפְרָת כֹּל אֲרַע חִתָּאֵי וְעַד יַמָּא רַבָּא מַעֲלָנֵי שִׁמְשָׁא יְהֵי תְּחוּמְכוֹן:

רש"י **מהמדבר והלבנון הזה** . הוא מדבר קדש , מדבר צין שעל ידי אדום , שהיה במקצוע דרומית מזרחית ודרך שם נכנסו לארץ , שנאמר (במדבר כ טז) : והנה אנחנו בקדש וגו' , ומנין שהיא בדרומית מזרחית , שנאמר (שם לד ג) : והיה לכם פאת נגב ממדבר צין על ידי אדום : **ועד הנהר הגדול נהר פרת** . זה רחבה מדרום לצפון : **כל ארץ החתים** . בכלל הזה : **ועד הים הגדול מבא השמש** . לארכה , מן המזרח למערב :

(ה) לֹא יִתְיַצֵּב אִישׁ לְפָנֶיךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא אַרְפְּךָ וְלֹא אֶעֶזָבֶךָּ: לָא יִתְעַתַּד אֱנָשׁ קֳדָמָךְ כָּל יוֹמֵי חַיָּיךְ כְּמָא דַהֲוָא מֵימְרִי בְּסַעֲדֵיהּ דְמֹשֶׁה כֵּן אֶהֱוֵי עִמָּךְ לָא אֶשְׁבְּקִינָךְ וְלָא אֶרְחָקִינָךְ: (ו) חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תַּנְחִיל אֶת הָעָם הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם: תְּקֵיף וְאִתְּלַם אֱרֵי אַתְּ תַּחְסִין יַת עַמָּא הָדֵין יַת אַרְעָא דְקַיֵּמִית לַאֲבָהָתְכוֹן לְמִתַּן לְהוֹן:

רש"י **חזק ואמץ** . בדרך ארץ , כמה שהוא אומר : כי אתה תנחיל :

כתובים - תהילים - פרק צז

(ח) שָׁמְעָה וַתִּשְׂמַח צִיּוֹן וַתָּגֵלְנָה בְּנוֹת יְהוּדָה לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ יְהוָה: שַׁמְעַת וַחֲדַת כְּנִשְׁתָּא דְצִיּוֹן וְדָצָיָן בְּנָתָא דְבֵית יְהוּדָה מִן בְּגַלַל דִּנָיְיךָ יְיָ:

רש"י **משפטיך** . נקמתך :

(ט) כִּי אַתָּה יְהוָה עֶלְיוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ מְאֹד נַעֲלֵיתָ עַל כָּל אֱלֹהִים: אֲרוּם אַתְּ הוּא יְיָ עֲלָאָה עַל כָּל יָתְבֵי אַרְעָא לַחֲדָא אִתְעַלַיְתְּ עַל כָּל דַּחֲלַיָּא: (י) אֹהֲבֵי יְהוָה שִׂנְאוּ רָע שֹׁמֵר נַפְשׁוֹת חֲסִידָיו מִיַּד רְשָׁעִים יַצִּילֵם: רְחִימַיָּא דַיְיָ סְנוּ בִישׁ מְטוּל דְּקַיְּרִים נָטֵיר נַפְשָׁת חֲסִידוֹהִי מִן אֵידֵיהוֹן דְּרִשְׁעֵי יְפֵצֵי אִנּוּן: (יא) אוֹר זָרֻעַ לַצַּדִּיק וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה: נְהוֹר דְּנַח וּמְטַמַּר לְצַדִּיקַיָּא וּלְתָרִיצֵי לִבָּא חֶדְוָא:

רש"י **אור זרוע לצדיק** . זריעה ממש מוכנת לצמוח להם :

(יב) שִׂמְחוּ צַדִּיקִים בַּיהוָה וְהוֹדוּ לְזֵכֶר קָדְשׁוֹ: חֲדוֹן צַדִּיקַיָּא בְּמֵימְרָא דַיְיָ וְאוֹדוּן לְדָכְרָן שׁוּם קוּדְשֵׁיהּ: **צח** (א) מִזְמוֹר שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חָדָשׁ כִּי נִפְלָאוֹת עָשָׂה הוֹשִׁיעָה לוֹ יְמִינוֹ וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ: תּוּשְׁבְּחַת נְבוּאָה שַׁבְּחוּ קֳדָם יְיָ שְׁבָח חֲדַת אֲרוּם פְּרִישָׁן עֲבַד פְּרִיקַת לֵיהּ יְמִינֵיהּ וְאֶדְרַע שְׁכִינַת קוּדְשֵׁיהּ:

רש"י **שירו לה'** . כל אלה לעתיד :

משנה עדיות פרק ב

א. רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים הֵעִיד אַרְבָּעָה דְבָרִים. מִימֵיהֶם שֶׁל כֹּהֲנִים לֹא נִמְנְעוּ מִלְּשָׁרוֹף אֶת הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בִּוְלַד הַטֻּמְאָה עִם הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹסִיפִין טֻמְאָה עַל טֻמְאָתוֹ. הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָא, מִימֵיהֶם שֶׁל כֹּהֲנִים לֹא נִמְנְעוּ מִלְּהַדְלִיק אֶת הַשֶּׁמֶן שֶׁנִּפְסַל בְּטִבּוּל יוֹם בְּנֵר שֶׁנִּטְמָא בְּטֻמְאַת מֵת אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹסִיפִין טֻמְאָה עַל טֻמְאָתוֹ:

ברטנורה (א) **רבי חנינא סגן הכהנים העיד**. מלשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה. בולד של ולד קאמר הבשר שהוא שלישי שנטמא בולד של ולד כלומר שנגע בשני ונעשה הוא שלישי. לא נמנעו מלשרפו עם הבשר שנטמא באב הטומאה שהוא ראשון לטומאה. וכשנוגע זה הבשר שהיה מתחלה שלישי בבשר שנטמא באב הטומאה חוזר להיות שני שהרי נגע בראשון ונעשה שני. ונמצא שהוסיפו לו טומאה על טומאתו. דמעיקרא שלישי. והשתא שני. ואף על פי כן לא נמנעו מלשרפו עם חמור ממנה דהואיל ואף זה הקל לשריפה עומד לא חשו אם מטמאים אותו יותר ממה שהיה. ואף על פי שאין אוכל מטמא אוכל מן התורה שנאמר בטומאת אוכלים טמא הוא. הוא טמא. ואין מטמא אוכל כיוצא בו. מ"מ רבנן גזרו שיהיה אוכל מטמא אוכל: **השמן**. של תרומה שנפסל בטבול יום הוא שלישי לטומאה. דטבול יום הוא פוסל את התרומה מן התורה. ועושה אותו שלישי: **בנר שנטמא בטמא מת**. האי נר של מתכת הוא ולא של חרס. דכל כלי חוץ מכלי חרס שנגעו בטומאת מת נעשו כמותה. אם אב אב. ואם ראשון ראשון. דכתיב (במדבר יט) בחלל חרב. ודרשינן חרב הרי הוא כחלל. שהחרב שנגע במת. נעשה אבי אבות כמת עצמו. וכשנגע בטמא מת שהוא אב. נעשה גם כן החרב אב וכל שאר כלים כחרב לדין זה. חוץ מכלי חרס. נמצא הנר של מתכת שנגע בטמא מת נעשה אב הטומאה והשתא הוסיף ר"ע על דברי ר' חנינא סגן הכהנים. שהרי רבי חנינא לא התיר אלא להחזיר השלישי. שני. ור"ע התיר להחזיר השלישי. ראשון. שהשמן שנפסל בטבול יום שהוא שלישי. כשמדליקין אותו בנר שנטמא בטמא מת. שהנר עצמו נעשה אב. כמו שאמרנו. נמצא שחוזר השלישי להיות ראשון. ואף על פי כן לא נמנעו. דהואיל ויש שם טומאה עליו לא חיישינן ליה. ומותר להוסיף בידים:

ב. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים, מִימַי לֹא רָאִיתִי עוֹר יוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מִדְּבָרָיו לָמַדְנוּ, שֶׁהַמַּפְשִׁיט אֶת הַבְּכוֹר וְנִמְצָא טְרֵפָה, שֶׁיֵּאוֹתוּ הַכֹּהֲנִים בְּעוֹרוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא רָאִינוּ אֵינוֹ רְאָיָה, אֶלָּא יוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה:

ברטנורה (ב) לא ראיתי עור יוצא לבית השרפה. לאחר שהופשט אם נמצאת טרפה אף על פי שפסול זה היה בו קודם הפשט. הואיל ולא ניכר אלא לאחר הפשט: **שהמפשיט את הבכור ונמצא טרפה**. הא קמ"ל ר"ע דאפילו בכור בעל מום הנשחט במדינה על מומו ולא התירו הכתוב אלא באכילה. כדכתיב (דברים טו) בשעריך תאכלנו. אבל אם מת עורו אסור וטעון קבורה. ואשמועינן ר"ע דהיכא דלא הוכר טרפתו עד לאחר הפשט. התירתו שחיטתו והפשטו לעורו כאילו נזרק דמו במקדש: **יאותו הכהנים בעורו**. ואינו נשרף: **אין לא ראינו ראיה**. שמא לא אירע בימיו שימצא טרפה לאחר הפשט ואם אירע ושרפוהו. הוא לא ראה: **אלא יצא לבית השריפה**. הואיל וקודם הפשט בא. והלכה כר"ע בבכור בעל מום כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה. לא. והלכה כחכמים בבכור תמים דבשר בקבורה. ועור בשרפה:

ג. אַף הוּא הֵעִיד עַל כְּפָר שֶׁהָיָה בְצַד יְרוּשָׁלַיִם, וְהָיָה בּוֹ זָקֵן אֶחָד וְהָיָה מַלְוֶה לְכָל בְּנֵי הַכְּפָר וְכוֹתֵב בִּכְתָב יָדוֹ וַאֲחֵרִים חוֹתְמִים, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים וְהִתִּירוּ. לְפִי דַרְכְּךָ אַתָּה לָמֵד, שֶׁהָאִשָּׁה כּוֹתֶבֶת אֶת גִּטָּהּ וְהָאִישׁ כּוֹתֵב אֶת שׁוֹבָרוֹ, שֶׁאֵין קִיּוּם הַגֵּט אֶלָּא בְּחוֹתְנָיו, וְעַל מַחַט שֶׁנִּמְצֵאת בַּבָּשָׂר, שֶׁהַסַּכִּין וְהַיְּדִים טְהוֹרוֹת וְהַבָּשָׂר טָמֵא. וְאִם נִמְצֵאת בַּפֶּרֶשׁ, הַכֹּל טָהוֹר:

ברטנורה (ג) **וכותב בכתב ידו**. שטר חוב על הלוה: **ואחרים חותמים**. עדים כשרים היו חותמים על השטר: **והתירו**. ואף על פי שכותב השטר. הוא המלוה. ונוגע בעדותו: **שהאשה כותבת את גיטה**. ועדים כשרים חותמים בו: **את שוברו**. שטר מחילה שמחלה לו אשתו על כתובתה: **שאין קיום הגט אלא בחותמיו**. העדים החתומים על הגט הם עיקר סבת קיום הגט הלכך כשהעדים כשרים חתומים בו כשר אף על פי שהוא כתב יד האשה: **ועל מחט**. שידוע בה שנטמאת במת. ונמצאת בבשר הקדש כשחתכו אותו בעזרה וספק אם נגע בה הסכין והאדם אם לאו. הסכין והאדם טהורין דספק טומאה ברשות הרבים היא שהעזרה דין רשות הרבים יש לה לענין טומאה. וספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור והבשר טמא דודאי נגעה בו טומאה. ומתני' איירי בבהמת קדשים שהעבירה בנהר סמוך לשחיטתה ועדיין משקה טופח עליה שהוכשר הבשר לקבל טומאה באותן המים דאי לאו הכי לא היה הבשר טמא ואף על פי שרוחצים אותם בבית המטבחים בעזרה דכל משקה בית מטבחיא דכן. ואין מכשירין את הבשר לקבל

טומאה ואי קשיא היאך הבשר טמא והידים טהורים. והלא אוכלין טמאין מטמאין את הידים מדרבנן. הא לא קשיא מידי דקי"ל אין טומאת ידים במקדש שכשגזרו על טומאת ידים לא גזרו בה במקדש:

ד. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לִפְנֵי חֲכָמִים בַּכֶּרֶם בְּיַבְנֶה. עַל בֵּיצָה טְרוּפָה שֶׁהִיא נְתוּנָה עַל גַּבֵּי יָרָק שֶׁל תְּרוּמָה, שֶׁהִיא חִבּוּר. וְאִם הָיְתָה כְּמִין כּוֹבַע, אֵינָהּ חִבּוּר. וְעַל שְׁבֹלֶת שֶׁבַּקָּצִיר וְרֹאשָׁהּ מַגִּיעַ לַקֶּמַח, אִם נִקְצְרָה עִם הַקֶּמַח, הֲרֵי הִיא שֶׁל עָנְיִים. וְעַל גִּנָּה קְטַנָּה שֶׁהִיא מֻקֶּפֶת עָרִיס, אִם יֶשׁ בָּהּ כְּמִלְאׂ בוֹצֵר וְסַלּוֹ מִכָּאן וּמִלְאׂ בוֹצֵר וְסַלּוֹ מִכָּאן, תְּזֹרֵעַ. וְאִם לָאו, לֹא תִזְרַע:

ברטנורה (ד) **בכרם**. שהיו יושבין שורות שורות של חכמים ככרם זו הנטוע שורות שורות של גפנים: **על ביצה הטרופה**. בקערה שנתערבה החלבון והחלמון יחד ונתונה ע"ג הירק. ונגע טבול יום בביצה אף על פי שהוא חולין דאין שייך תרומה בביצה וטבול יום אינו פוסל בחולין אפ"ה הוי חבור ונפסל הירק כאלו נגע בו: **אם היה כמין כובע**. שנתנפחה הביצה ונעשית כמין כובע על הירק וחלולה תחתיה: **שבולת שבקציר**. שייר בקצירתו שבולת אחת שלא קצר. וראש אותה שבולת מגיע לקמה: **אם נקצרה**. אם אותה שבולת נקצרת עם הקמה הרי היא של בעל הבית. שהקמה מצילתה דלא קרינן בה לא תשוב לקחתו: **ואם לאו**. הרי זו שכחה. והויא לעניים: **עריס**. חמש גפנים הנטועות ומודלות ושוכבות על גבי כלונסות או על גבי גדר קרויות עריס לשון על ערש יצועי: **אם יש בו כמלא בוצר וסלו**. אם הגנה גדולה כשעור שיעמוד בה בוצר הענבים עם סלו שמכניס הענבים לתוכו כשהוא מלקט הענבים מכל צדדי העריס: **תזרע**. הגנה. והוא שירחיק הזרע מן הגפנים כדי עבודת הכרם שהם ו' טפחים לכל רוח וזורע השאר: **ואם לאו**. שאין הגנה גדולה כל כך: **לא תזרע**. ואף על פי שמרחיק כדי עבודת הכרם מפני שהזרע נראה עם הכרם כאילו הם כלאים:

ה. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אָמְרוּ לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְלֹא אָמַר בָּהֶם לֹא אִסּוּר וְהֶתֵּר, וּפֵרְשָׁן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן מַתְיָא. הַמַּפִּיס מֵרְסָא בַּשַּׁבָּת, אִם לַעֲשׂוֹת לָהּ פֶּה, חַיָּב, וְאִם לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה לֵחָה, פָּטוּר. וְעַל הַצָּד נָחָשׁ בַּשַּׁבָּת, אִם מִתְעַסֵּק שֶׁלֹּא יִשְׁכְּנוּ, פָּטוּר. וְאִם לְרַפּוֹאָה, חַיָּב. וְעַל לְפָסִין אֵירוֹנְיוֹת, שֶׁהֵם טְהוֹרוֹת בְּאֹהֶל הַמֵּת וּטְמֵאוֹת בְּמַשָּׂא הַזָּב. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן צָדוֹק אוֹמֵר, אַף בְּמַשָּׂא הַזָּב, טְהוֹרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן:

ברטנורה (ה) **ופרשן רבי יהושע**. אימתי חייב. ואימתי פטור: **אם לעשות לה פה חייב**. משום בונה: **ואם להוציא ממנו לחה פטור**. דמלאכה שא"צ לגופה היא שהפתח היא המלאכה. וזו א"צ להיות לה פתח מעכשיו ואין כאן אלא איסורא דרבנן ומשום צערא לא

גזור. והוי פטור ומותר: **אם מתעסק שלא ישכנו פטור**. דא"צ לגופו של דבר הנצוד. ואם היה יודע שיעמוד ולא ישכנו. לא היה צד. ובהאי נמי לא גזרו רבנן. והוי פטור ומותר: **לפסין אירוניות**. כלי חרס סתומים עשויין כמין כדור חלול מבפנים. ולאחר שמלבנים אותן בכבשן. חותכים אותו באמצע והוא נעשה שני כלים: **טהורות באוהל המת**. כל זמן שלא חתכוהו. דכלי חרס אין מקבל טומאה מגבו אלא מאוירו. כדכתיב (במדבר יט) וכל כלי פתוח. דרך פתחו מיטמא ואינו מיטמא מגבו והאי אין לו אויר: **וטמאות במשא הזב**. בטומאת היסט שאם נתטלטלו או נתנענעו ממש' הזב. טמאים אף על פי שאין להם אויר: **מפני שלא נגמרה מלאכתן**. דחתיכ' שחותכין אותן באמצען זו היא גמר מלאכתן ואין הלכה כר"א בר צדוק. אלא לבונן בכבשן הוא גמר מלאכתן הלכך מיטמאות במשא הזב אפילו קודם שחלקן:

ו. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְלֹא הוֹדָה לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא. הַשּׁוּם וְהַבֹּסֶר וְהַמְּלִילוֹת שֶׁרְסָקָן מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר יִגְמוֹר מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר לֹא יִגְמוֹר:

ברטנורה (ו) **מלילות**. שבולים שלא בשלו כל צרכן וטוענן באבנים ומשקה זב מהן וטובל בו: **יגמור**. מאחר שרסקן וכתתן מערב שבת. יגמור ויאכל בשבת. ולא דמי למשקים שזבו שאסורין גזירה שמא יסחוט. דהכא אפילו יסחוט ליכא איסורא דאורייתא. משום דמשקים אתו ממילא: **לא יגמור**. כדי לאכול לאחר שקדש היום. דאסורין כשאר משקים שזבו. והלכה כר' ישמעאל:

ז. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אָמְרוּ לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא, שְׁנַיִם מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְאֶחָד מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. שְׁנַיִם מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, יוֹצֵאת אִשָּׁה בְּעִיר שֶׁל זָהָב, וּמַפְרִיחֵי יוֹנִים פְּסוּלִים לְעֲדוּת. וְאֶחָד מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הַשֶּׁרֶץ בְּפִי חֲלְדָּה וּמְהַלֶּכֶת עַל גַּבֵּי כְכָרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה, סָפֵק נָגַע סָפֵק לֹא נָגַע, סְפֵקוֹ טָהוֹר:

ברטנורה (ז) **עיר של זהב**. עטרת זהב עשויה כמין עיר צורת ירושלים. ולא חיישינן דלמא שלפא ומחויא ואתיא לאתויי ארבע אמות ברשות הרבים: **ומפריחי יונים**. מין ממיני השחוק אם תקדים יונתך ליונתי אתן לך כך וכך. פי' אחר שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעליה ויש בהן גזל משום דרכי שלום. ולא גזל גמור: ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור. משום דטומאה עוברת היא ואינה נחה במקום. הלכך ספיקו טהור ואפילו ברשות היחיד:

ח. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, עַל שְׁנַיִם הוֹדוּ לוֹ וְעַל אֶחָד לֹא הוֹדוּ לוֹ. עַל סַנְדָּל שֶׁל סַיָּדִים, שֶׁהוּא טָמֵא מִדָּרָס. וְעַל שְׁיָרֵי תַּנּוּר אַרְבָּעָה. שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים שְׁלֹשָׁה. וְהוֹדוּ לוֹ.

וְעַל אֶחָד לֹא הוֹדוּ לוֹ, עַל כֹּסֶא שֶׁנִּטְּלוּ שְׁנַיִם מֵחְפּוּיָיו זֶה בְּצַד זֶה, שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין:

ברטנורה (ח) **סנדל של סיידין**. מנעול של עץ שנועלין ברגליהם המתעסקים בסיד להגן על רגליהם שלא ישרפו בסיד ואם נעל אותו הזב טמא מדרס: **ועל שירי תנור ארבעה**. אם היה גדול הרבה ונטמא. ואחר כך נשבר. לא נטהר עד שלא יהיה בשבריו גבוה ארבעה. ולעולם שבריו מקבלים טומאה כאילו היה שלם. עד שיהיה השבר פחות מגובה ארבעה. וסתם תנור שבמשנה עשוי כמין קדירה גדולה שאין לה שוליים ומחברין אותו בטיט על גבי קרקע. ורצפת הקרקע היא תחתיתו של תנור: **שנים מחפוייו**. מן הלוחות העשויות למושב: **שרבי עקיבא מטמא**. דסבר אף על פי שאינו ראוי לישיבה הוא ראוי לקבל רמונים וטמא משום כלי קבול: **וחכמים מטהרין**. דסברי הואיל ועיקרו לישיבה עביד ולא לבית קבול. כיון שנתבטל העיקר שבעבורו נעשה נתבטל הטפלה ואינו מטמא אפילו משום כלי קבול והלכה כחכמים:

ט. הוּא הָיָה אוֹמֵר, הָאָב זוֹכֶה לַבֵּן, בֵּנוֹ, וּבֵכֹחַ, וּבְעֶשֶׂר, וּבַחָכְמָה, וּבַשָּׁנִים, וּבְמִסְפַּר הַדּוֹרוֹת לְפָנָיו וְהוּא הַקֵּץ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מא) קֹרֵא הַדֹּרוֹת מֵרֹאשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית טו) וְעָבְדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וְנֶאֱמַר (שם) וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה:

ברטנורה (ט) **האב זוכה לבן וכו'**. לפי שקרוב טבע הבן להיות דומה לטבע האב והנוי. והכח. והחכמה. והשנים. אדם זוכה בהן מתחלת יצירתו כפי טבעו. והעושר אדם מורישו לבנו. וחכמה דאמרינן הכא היא הסברא הישרה והיא באדם כפי טבעו. והשנים. אריכות הימים. ול"נ שאם אדם זוכה הויין ליה בנים נאים בעלי כח בעלי חכמה עשירים ומאריכי ימים: **ובמספר הדורות לפניו**. פעמים שהקדוש ברוך הוא מבטיח לאב לעשות טובה לזרעו לדור שלישי או לדור רביעי. והאב זוכה לאותו הדור שתהא להם אותה הטובה. והוא הקץ שקצב הקדוש ברוך הוא לאותו דבר שיהיה לזמן פלוני ולדור פלוני כמו ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה ודור רביעי ישובו הנה הרי מספר הדורות שהוא דור רביעי הוא הקץ של ארבע מאות שנה:

י. אַף הוּא הָיָה אוֹמֵר חֲמִשָּׁה דְבָרִים שֶׁל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ. מִשְׁפַּט דּוֹר הַמַּבּוּל, שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ. מִשְׁפַּט אִיּוֹב, שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ. מִשְׁפַּט הַמְצֹרְיִים, שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ. מִשְׁפַּט גּוֹג וּמָגוֹג לֶעָתִיד לָבוֹא, שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ. מִשְׁפַּט רְשָׁעִים בְּגֵיהִנֹּם, שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סו) וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר, מִן הַפֶּסַח וְעַד הָעֲצֶרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ:

ברטנורה (י) **שנאמר והיה מדי חדש בחדשו**. כשיבא חדש באותו חדש שמת בו יצא מגיהנם. ויבא להשתחוות לפני ה': **שנאמר ומדי שבת בשבתו**. כלומר לאחר שיהיה בגיהנם כ"כ ימים כמו שיש מיום ראשון של פסח דאיקרי שבת דכתיב (ויקרא כג) וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' עד עצרת שהוא ממחרת השבת השביעית יצא מגיהנם ויבא להשתחוות:

גמרא עבודה זרה דף עה ע"ב

תָּנָא וְכֻלָּן צְרִיכִין טְבִילָה בְּאַרְבָּעִים סְאָה מְנָהֲנֵי מִילֵּי אָמַר רָבָא דְּאָמַר קְרָא (במדבר לא) כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהֵר. הוֹסִיף לָךְ הַכָּתוּב טָהֳרָה אַחֶרֶת. תְּנֵי בַּר קַפָּרָא מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר בְּמֵי נִדָּה שׁוֹמֵעַ אֲנִי שֶׁצָּרִיךְ הַזָּאָה שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי תַּלְמוּד לוֹמַר: אַף חֻלִּין. אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר בְּמֵי נִדָּה? מַיִם שֶׁנִּדָּה טוֹבֶלֶת בָּהֶן. יְהֵי אוֹמֵר אַרְבָּעִים סְאָה. תָּנוּ רַבָּנָן: הַלּוֹקֵחַ כְּלֵי תַּשְׁמִישׁ מִן הַנָּכְרִי דְּבָרִים שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן מַטְבִּילָן וְהֵן טְהוֹרִים דְּבָרִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַל יְדֵי צוֹנֶן כְּגוֹן כּוֹסוֹת וְקִיתוֹנִיּוֹת וּצְלוֹחִיּוֹת מַדִּיחָן וּמַטְבִּילָן וְהֵן טְהוֹרִים. דְּבָרִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַל יְדֵי חַמִּין כְּגוֹן הֲיוֹרוֹת הַקּוּמְקְמוּסִין וּמַחֲמֵי חַמִּין מַגְעִילָן וּמַטְבִּילָן וְהֵן טְהוֹרִין. דְּבָרִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַל יְדֵי הָאוּר כְּגוֹן הַשַּׁפּוּדִין וְהָאַסְכְּלָאוֹת מְלַבְּנָן וּמַטְבִּילָן וְהֵן טְהוֹרִין וְכֻלָּן שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד שֶׁלֹּא יַטְבִּיל וְשֶׁלֹּא יַגְעִיל וְשֶׁלֹּא יְלַבֵּן. תְּנֵי חֲדָא אָסוּר וְתַנְיָא אִידָךְ מֻתָּר לָא קַשְׁיָא הָא כְּמָאן דְּאָמַר נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם אָסוּר הָא כְּמָאן דְּאָמַר נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם מֻתָּר. גְּעוּלֵי נָכְרִים דְּאָסַר רַחֲמָנָא הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ. אָמַר רַב חִיָּיא בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא לָא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא קְדֵרָה בַּת יוֹמָא דְּלָאו נוֹתֵן טַעַם לִפְגָם הוּא מִכָּאן וְאֵילָךְ לִישְׁתְּרֵי גֵּזִירָה שֶׁאֵינָהּ בַּר יוֹמָא מִשּׁוּם קְדֵרָה בַּת יוֹמָא:

רש"י **תנא וכולן**. אף הנגעלים והמלובנים: **כל דבר אשר יבא באש**. שנשתמשו בו בני מדין ע"י האור תעבירו באם כעין בולעו לאיסור יפליטנו כדאמרן כבולעו כך פולטו: **וטהר**. קרא יתירא הוא האי וטהר: **במי נדה יתחטא**. בכלי מדין כתיב: **גיעולי נכרים דאסר רחמנא**. במדין דכתיב תעבירו באש וטהר דבעי הגעלה היכי משכחת לה: **בת יומא**. שבישל בה נכרי היום אבל בישל בה אתמול כבר הפיג בה טעמו בלינת לילה ושוב כשפולטו בתבשיל אחר אינו אלא לפגם: **מכאן ואילך לישתרי**. אף לכתחלה:

זוהר אמור דף קד ע"א

וְאָמַר רַבִּי אַבָּא. אַבְרָהָם כָּל יוֹמוֹי הֲוָה קָאִים בְּפָרְשַׁת אוֹרְחִין לְזַמְּנָא אוּשְׁפִּיזִין וּלְתַקָּנָא לוֹן פְּתוֹרָא הַשְׁתָּא דְּמְזַמְּנִין לֵיהּ וּלְכֻלְּהוּ צַדִּיקַיָּא וּלְדָוִד מַלְכָּא וְלָא יְהֲבִין לוֹן חוּלְקֵיהוֹן אַבְרָהָם קָאִים מִפְּתוֹרָא וְקָרֵי (במדבר טז) סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְכֻלְּהוּ סָלְקִין אַבַּתְרֵיהּ. יִצְחָק אָמַר (משלי יג) וּבֹטֵן רְשָׁעִים תֶּחְסָר. יַעֲקֹב אָמַר (שם כג) פִּתְּךָ אָכַלְתָּ תְּקִיאֶנָּה וּשְׁאָר כָּל צַדִּיקַיָּא אָמְרֵי (ישעיה כה) כִּי כָל שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צוֹאָה בְּלִי

מָקוֹם. דָּוִד מַלְכָּא אָמַר (חסר כאן) וְאַשְׁלִים דִּינוֹי דִּכְתִיב (שמואל א כה) וַיְהִי כַּעֲשֶׂרֶת הַיָּמִים וַיִּגֹּף ה' אֶת נָבָל וַיָּמָת מַאי קָא מַיְרֵי בְּגִין דְּדָוִד שָׁאַל לְנָבָל וְאִתְעֲבִיד לֵיהּ אוּשְׁפִּיזָא וְלָא בָּעָא. וְדָא זַמִּין לֵיהּ וְלָא יָהַב לֵיהּ חוּלָקָא וּבְאִנּוּן עֶשֶׂר יוֹמִין דְּדָוִד מַלְכָּא דְּאִין עָלְמָא אִתְדָּן עֲלֵיהּ הַהוּא בַּר נַשׁ דְּאַשְׁלִים לֵיהּ בִּישׁ יַתִּיר מִנָּבָל. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּגִין כָּךְ אוֹרַיְתָא לָא אַטְרַח עֲלֵיהּ דְּבַר נַשׁ יַתִּיר אֶלָּא בַּמֶּה דְּיָכִיל דִּכְתִיב (דברים טז) אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ וְגוֹ'. וְלָא לֵימָא אִינִישׁ אֵיכוֹל וְאֶשְׁבַּע וְאֶרְוֵי בְּקַדְמֵיתָא וּמַה דְּיִשְׁתְּאַר אֶתֵּן לְמַסְכְּנֵי אֶלָּא רֵישָׁא דְּכֹלָּא דְּאוּשְׁפִּיזִין הִיא וְאִי חָדֵי לְאוּשְׁפִּיזִין וְרָוֵי לוֹן קָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עִמֵּיהּ וְאַבְרָהָם קָרֵי עֲלֵיהּ (ישעיה נח) אָז תִּתְעַנַּג עַל ה' וְגוֹ' וְיִצְחָק קָארֵי עֲלֵיהּ (שם נד) כָּל כְּלִי יוּצַר עָלַיִךְ לֹא יִצְלָח. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן הַאי דָּוִד מַלְכָּא אָמַר לָהּ בְּגִין דְּכָל זַיְנִין דְּמַלְכָּא וּקְרָבִין דְּמַלְכָּא בִּידוֹי דְּדָוִד אִתְפַּקְדוּ. אֲבָל יִצְחָק קָאֲמַר (תהלים קיב) גִּבּוֹר בָּאָרֶץ יִהְיֶה זַרְעוֹ וְגוֹ'. הוֹן וָעוֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְגוֹ'. וַיַּעֲקֹב אָמַר (ישעיה נח) אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וְגוֹ'. שְׁאָר צַדִּיקַיָּא אָמְרֵי (שם) וְנָחֲךָ ה' תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ וְגוֹ'. דָּוִד מַלְכָּא אָמַר (שם נד) כָּל כְּלִי יוּצַר עָלַיִךְ לֹא יִצְלָח דְּהַא הוּא עַל כָּל זַיְנֵי דְּעָלְמָא אִתְפַּקַּד. זַכָּאָה חוּלְקֵיהּ דְּבַר נַשׁ דְּזָכֵי לְכָל הַאי זַכָּאָה חוּלְקֵיהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי עֲלַיְהוּ כְּתִיב (שם ס) וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים וְגוֹ':

תרגום הזוהר וְאָמַר רַבִּי אַבָּא, אַבְרָהָם, כָּל יָמָיו הָיָה עוֹמֵד בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים לְהַזְמִין אוֹרְחִים וְלַעֲרוֹךְ לָהֶם שֻׁלְחָן. עַתָּה, בַּסֻּכּוֹת, אִם מְזַמְּנִים אוֹתוֹ וּלְכָל הַצַּדִּיקִים, וְאֶת דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וְאֵין נוֹתְנִים לָהֶם חֶלְקָם, עוֹמֵד אַבְרָהָם מֵעַל הַשֻּׁלְחָן וְקוֹרֵא, סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה. וְכֻלָּם מִסְתַּלְּקִים אַחֲרָיו. יִצְחָק אוֹמֵר, וּבֶטַח רְשָׁעִים תָּחֶסֶר. יַעֲקֹב אוֹמֵר, פְּתֹחַ אָכַל תִּקְיָאֶנָּה. וּשְׁאָר כָּל הַצַּדִּיקִים, דְּהַיְנוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, אוֹמְרִים, כִּי כָּל שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צוֹאָה בְּלִי מָקוֹם. דָּוִד הַמֶּלֶךְ אוֹמֵר, וּמַשְׁלִים אֶת דִּינָיו, שֶׁכָּתוּב, וַיְהִי כַּעֲשֶׂרֶת הַיָּמִים וַיִּגֹּף ה' אֶת נָבָל וַיָּמָת. שׁוֹאֵל, מַה זֶּה אוֹמֵר. וּמֵשִׁיב, מִשּׁוּם שֶׁדָּוִד בִּקֵּשׁ מִנָּבָל שֶׁיְקַבֵּל אוֹתוֹ לְאוֹרֵחַ, וְהוּא לֹא רָצָה, וְכֵן הוּא, הַיּוֹשֵׁב בַּסֻּכָּה, הַזְמִין אוֹתוֹ, אֶת דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וְלֹא נָתַן לוֹ חֶלְקוֹ, עַל כֵּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ קוֹרֵא עָלָיו אֶת הַמִּקְרָא הַזֶּה שֶׁל נָבָל. וּבְאֵלּוּ עֲשֶׂרֶת הַיָּמִים, שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא מַלְכוּת, דָּן אֶת הָעוֹלָם, דַּיְנוּ בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, נִדּוֹן עָלָיו אוֹתוֹ הָאָדָם, שֶׁגָּמַל לוֹ רָע יוֹתֵר מִנָּבָל, כִּי הִזְמִינוֹ וְאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ חֶלְקוֹ. וְנָבָל עַל כָּל פָּנִים לֹא הִזְמִינוֹ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הַתּוֹרָה לֹא הִטְרִיחָה אֶת הָאָדָם לָתֵת יוֹתֵר, אֶלָּא כַּמָּה שֶׁיָּכוֹל, שֶׁכָּתוּב, אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ וְגוֹ'. וְאַל יֹאמַר אָדָם, אוֹכַל וְאֶשְׁבַּע וְאֶרְוֶה תְּחִלָּה, וּמַה שֶּׁיִּשָּׁאֵר אֶתֵּן לַעֲנִיִּים, אֶלָּא תְּחִלַּת הַכֹּל הוּא שֶׁל הָאוֹרְחִים, וְאִם מְשַׂמֵּחַ אֶת הָאוֹרְחִים וּמַרְוֶה אוֹתָם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׂמֵחַ עִמּוֹ, וְאַבְרָהָם קוֹרֵא עָלָיו, אָז תִּתְעַנַּג עַל ה', וְיִצְחָק קוֹרֵא עָלָיו, כָּל כְּלִי יוּצַר עָלַיִךְ לֹא יִצְלָח. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מִקְרָא זֶה אוֹמֵר לוֹ דָּוִד הַמֶּלֶךְ, הוּא מַלְכוּת,

מִשּׁוּם שֶׁכָּל כְּלֵי הַזִּין שֶׁל הַמֶּלֶךְ וּמִלְחֲמוֹת הַמֶּלֶךְ בְּיָדָיו שֶׁל דָּוִד נִמְסְרוּ, אֲבָל יִצְחָק אוֹמֵר, גְּבוֹר בָּאָרֶץ יִהְיֶה זַרְעוֹ וְגוֹ', הוֹן וְעוֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְגוֹ'. יַעֲקֹב אָמַר, אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וְגוֹ'. כִּי יִבָּקַע, הוּא אוֹתִיּוֹת, יַעֲקֹב. שְׁאָר הַצַּדִּיקִים אוֹמְרִים, וְנָחֲךָ ה' תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ וְגוֹ'. דָּוִד הַמֶּלֶךְ אוֹמֵר, כָּל כְּלִי יוּצַר עָלַיִךְ לֹא יִצְלָח, כִּי הוּא נִתְמַנֶּה עַל כָּל כְּלֵי הַזִּין שֶׁבָּעוֹלָם. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל הָאָדָם שֶׁזָּכָה לְכָל זֶה. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. עֲלֵיהֶם כָּתוּב, וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים וְגוֹ'.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ז

א. גָּמְרוּ מִלֶּאֱכֹל מְסַלְּקִין אֶת הַשֻּׁלְחָן וּמְכַבְּדִין אֶת הַמָּקוֹם שֶׁאָכְלוּ בּוֹ וְאַחַר כַּךְ נוֹטְלִין אֶת יְדֵיהֶם שֶׁמָּא יְשַׁיְּרוּ שָׁם פֵּרוּרִין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן כַּזַּיִת שֶׁאָסוּר לְהַלֵּךְ בָּהֶן וְלִרְחֹץ עֲלֵיהֶם אֲבָל פֵּרוּרִין שֶׁאֵין בָּהֶן כַּזַּיִת מֻתָּר לְאַבְּדָן בַּיָּד: **ב.** הֵבִיאוּ לָהֶן מַיִם לִנְטִילָה כָּל שֶׁמְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן הוּא נוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה. כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵשֵׁב הַגָּדוֹל וְיָדָיו מְזֻהָמוֹת. עַד שֶׁיִּטֹּל אַחֵר. וּשְׁאָר הַסּוֹעֲדִין נוֹטְלִין יָדָן בְּסוֹף זֶה אַחַר זֶה. וְאֵין מְכַבְּדִין בְּדָבָר זֶה שֶׁאֵין מְכַבְּדִין בְּיָדִים מְזֻהָמוֹת וְלֹא בִּגְשָׁרִים וְלֹא בְּדָרָכִים. אֶלָּא בַּפֶּתַח הָרָאוּי לְמִזּוּזָה וּבְשָׁעַת כְּנִיסָה: **ג.** גָּמְרוּ לִטֹּל יְדֵיהֶן וְנִגְּבוּ יְדֵיהֶן וּבֵרְכוּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְהֵבִיאוּ אֶת הַמָּגְמָר. מִי שֶׁבֵּרַךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן הוּא מְבָרֵךְ עַל הַמָּגְמָר וְכֻלָּן עוֹנִין אָמֵן:

מוסר

משערי תשובה לרבינו יונה דף ל"ג ע"א

אִם יָשׁוּב בַּעַל הַלָּשׁוֹן בְּתִשׁוּבָה צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מְחִילָה לַאֲשֶׁר מוּצַק לוֹ מִזַּעַם לְשׁוֹנוֹ וְהוּא לֹא יִזְכֹּר מִסְפַּר כֻּלָּם כִּי רַבִּים מַכְאוֹבִים הִכְאִיב וְכַמָּה נְפָשׁוֹת הִדְאִיב. גַּם רַבִּים מֵאֲשֶׁר זָכַר כִּי אוֹתָם עָבַר וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי הִדִּיחַ עֲלֵיהֶם אֶת הָרָעָה יִתְבַּיֵּשׁ לְהוֹדִיעָם וּלְגַלּוֹת אָזְנָם עַל אֲשֶׁר גְּמָלָם רָעָה כִּי הוּא מַכֵּה וְאֵין מַכָּתוֹ יְדוּעָה כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קב) מַה יִּתֵּן לָךְ וּמַה יֹּסִיף לָךְ לְשׁוֹן רְמִיָּה חִצֵּי גִבּוֹר שְׁנוּנִים. עַל כֵּן נִמְשַׁל לָשׁוֹן הָרַע לְחֵץ, כִּי הַמּוֹשֵׁךְ בַּקֶּשֶׁת פְּעָמִים רַבּוֹת יִשְׁלַח חִצָּיו בָּאָדָם וְלֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ. וְעוֹד עַל עִנְיָן אַחֵר נִמְשָׁל לְחֵץ כִּי שׁוֹלֵף הַחֶרֶב אִם נִכְמְרוּ רַחֲמָיו עַל הָאָדָם בְּהִתְחַנְּנוֹ אֵלָיו יָשִׁיב חַרְבּוֹ אֶל נִדְנָהּ לֹא כֵן זוֹרֵק הַחֵץ כִּי אֵין בְּיָדוֹ לַהֲשִׁיבוֹ כֵּן בַּעַל לָשׁוֹן הָרַע אֲחַר אֲשֶׁר יָצָא הַדָּבָר מִפִּיו לֹא יוּכַל לְתַקֵּן. וּפְעָמִים שֶׁיְּדַבֵּר עַל פְּגַם מִשְׁפָּחָה וְהִזִּיק אֶל הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים אַחֲרָיו וְלֹא תַּגִּיעַ אֵלָיו מְחִילָה מִזֶּה. עַל כֵּן אָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה כִּי הַמְדַבֵּר בִּפְגַם מִשְׁפָּחָה אֵין לוֹ כַּפָּרָה עוֹלָמִים. וְהִנֵּה הַמְשַׁלֵּחַ לְשׁוֹנוֹ גַּם עַל הַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ הֵמָּה יְדַבֵּר כִּי עַל מִי לֹא עָבְרָה רָעָתוֹ תָּמִיד. וּכְבָר אָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה כִּי הָאֶפִּיקוֹרוֹס אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא ה' יַצִּילֵנוּ:

וזאת הברכה יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(כב) **חמישי** וּלְדָן אָמַר דָּן גּוּר אַרְיֵה יְזַנֵּק מִן הַבָּשָׁן: וּלְדָן אָמַר דָּן תַּקִּיף כְּגוּר אַרְיְוָן אַרְעֵה שָׁתְיָא מִן נַחֲלַיָּא דְנָגְדָן מִן מַתְנָן:

רש"י דן גור אריה. אף הוא היה סמוך לספר לפיכך מושלו באריות: יזנק מן הבשן. כתרגומו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמיאס, והיא לשם, שהיא בחלקו של דן, שנאמר (יהושע יט, מז) ויקראו ללשם דן וזנוקו וקלוחו מן הבשן. דבר אחר, מה זנוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שבטו של דן נטלו חלק בשני מקומות. תחלה נטלו בצפונית מערבית עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, ובאו ונלחמו עם לשם שהיא פמיאס והיא בצפונית מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמיאס והוא במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום וכלה בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה, שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפורש בספר יהושע, והוא שנאמר (שם יט, מז) ויצא גבול בני דן מהם ויעלו בני דן וילחמו עם לשם וגו' , יצא גבולם מכל אתו הרוח שהתחילו לנחול בו:

(כג) וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שְׂבַע רָצוֹן וּמְלֵא בִּרְכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם יְרָשָׁה: וּלְנַפְתָּלִי אֱמַר נַפְתָּלִי שְׂבַע רַעֲוָא וּמְלֵי בִּרְכָן מִן קֳדָם יְיָ מַעֲרַב יָם גְּנוֹסַר וְדָרוֹמָא יֵרֵת:

רש"י שבע רצון. שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה: ים ודרום ירשה. ים כנרת נפלה בחלקו ונטל מלא חבל חרס בדרומה לפרוש חרמים ומכמורות: ירשה. לשון צווי, כמו (דברים א, כא) עלה רש, והטעם של מעלה ברי"ש מוכיח, כמו ירש, ידע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם למעלה שמעה, ידעה, סלחה, לקחה אף כאן ירשה לשון צווי. ובמסורת הגדולה מצינו באלפא ביתא לשון צווי דטעמיהון מלעיל:

(כד) וּלְאָשֵׁר אָמַר בָּרוּךְ מִבָּנִים אָשֵׁר יְהִי רְצוּי אֶחָיו וְטֹבֵל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ: וּלְאָשֵׁר אֱמַר בְּרִיךְ מִבְּרְכַת בְּנַיָּא אָשֵׁר יְהֵי רַעֲוָא לְאַחוֹהִי וְיִתְרַבֵּי בְּתַפְנוּקֵי מַלְכִין:

רש"י ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי, אין לך בכל השבטים שנתברך בבנים כאשר, ואיני יודע כיצד: יהי רצוי אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקינון ובקפלאות והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר, יהי רצוי אחיו שהיו בנותיו נאות והוא שנאמר (דברי הימים א' ז, לא) הוא אבי ברזית, שהיו בנותיו נשואות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן זית: וטבל בשמן רגלו. שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין. ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן מנו להם פולמוסטום אחד וכו' , כדאיתא במנחות (פה, ב) :

(כה) בַּרְזֶל וּנְחֹשֶׁת מִנְעָלֶיךָ וּכְיָמֶיךָ דָּבְאֶךָ: תַּקִיף כְּפַרְזְלָא וּנְחָשָׁא מוֹתָבָךְ וּכְיוֹמֵי עוּלֶמָתָךְ תָּקְפָּךְ:

רש"י ברזל ונחשת מנעלך. עכשיו הוא מדבר נגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר ונועלים אותה שלא יוכלו האויבים לכנס בה כאלו היא סגורה במנעולים ובריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר ברזל ונחשת מנעלך, ארצכם נעולה בהרים שחוצבין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל: וכימיך דבאך. וכימים שהם טובים לך, שהן ימי תחלתך, ימי נעוריך, כן יהיו ימי זקנתך, שהם דואבים זבים ומתמוטטים. דבר אחר, וכימיך דבאך וכימיך שהם טובים לך כמנין ימיך, כל הימים אשר אתם עושים רצונו של מקום, יהיו דבאך, שכל הארצות יהיו דובאות כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מבורכת בפירות. וכל הארצות מתפרנסות המנה וממשיכות לה כספם וזהבם אישקורונ"ט . הכסף והזהב כלה מהם, שהן מזיבות אותם לארצכם:

(כו) אֵין כָּאֵל יְשֻׁרוּן רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרֶךָ וּבְגַאֲוָתוֹ שְׁחָקִים: לֵית אֱלָהּ כֶּאֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל דְּשָׁכְנְתֵּהּ בִּשְׁמַיָּא בְּסַעְדָּךְ וְתָקְפֵּהּ בִּשְׁמֵי שְׁמַיָּא:

רש"י אין כאל ישרון. דע לך ישורון שאין כאל בכל אלהי העמים, ולא כצורך צורם: רכב שמים. הוא אותו אלוה שבעזרך ובגאותו הוא רוכב שחקים:

נביאים - יהושע - פרק א

(ז) רַק חֲזַק וֶאֱמַץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אַל תָּסוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאול לְמַעַן תַּשְׂכִּיל בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ: לְחוֹד תְּקֵיף וְאֵלֵם לַחֲדָא לְמֵיטַר לְמֶעְבַּד כְּכָל אוֹרָיְתָא דְפַקְּדָךְ מֹשֶׁה עַבְדִּי לָא תִסְטֵי מִנַּיהּ לְיָמִינָא וְלִשְׂמָאלָא בְּדִיל דְּתִצְלַח בְּכָל אֲתַר דְּתֵהָךְ:

רש"י **רק חזק ואמץ מאד** . בתורה , כמו שהוא אומר : לשמור ולעשות ככל התורה : **תשכיל** . תצליח :

(ח) לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַכָּתוּב בּוֹ כִּי אָז תַּצְלִיחַ אֶת דַּרְכֶּךָ וְאָז תַּשְׂכִּיל: לָא יַעְדֵי סִפְרָא דְּאוֹרָיְתָא הָדֵין מִפּוּמָךְ וּתְהֵי הָגֵי בֵּהּ יֵימָם וְלֵילְיָא בְּדִיל דְּתִטַר לְמֶעְבַּד כְּכָל דִּכְתִיב בֵּהּ אֲרֵי בְּכֵן תִּצְלַח יַת דַּרְכָּךְ וּבְכֵן תַּכְשֵׁט:

רש"י **ספר התורה הזה** . ספר משנה תורה היה לפניו : **והגית בו** . והתבוננת בו , כל הגיון שבתורה בלב , כמה דאת אמר (תהלים יט טו) : והגיון לבי לפניך ; (ישעיהו לג יח) : לבך יהגה אימה :

(ט) הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וֶאֱמָץ אַל תַּעֲרֹץ וְאַל תֵּחַת כִּי עִמְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ: הֲלָא פַקֶּדְתִּךְ תְּקַף וְאֵלֵם לָא תִדְחַל וְלָא תִתְבַּר אֲרֵי בְסַעֲדָךְ מֵימְרָא דַייָ אֱלָהָךְ בְּכָל אֲתַר דְּתֵהָךְ:

רש"י **הלוא צויתיך חזק ואמץ** . במלחמה , כמו שנאמר : אל תערוץ ואל תחת , והיכן צוהו , בימי משה שנאמר (דברים לא כג) : ויצו את יהושע בן נון וגו' :

(י) וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ אֶת שֹׁטְרֵי הָעָם לֵאמֹר: וּפַקֵּיד יְהוֹשֻׁעַ יַת סָרְכֵי עַמָּא לְמֵימָר:

רש"י **ויצו יהושע** . ביום שתמו ימי בכי אבל משה :

(יא) עִבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וְצַוּוּ אֶת הָעָם לֵאמֹר הָכִינוּ לָכֶם צֵידָה כִּי בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לָבוֹא לָרֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: עֲבָרוּ בֵּגוֹ מַשְׁרִיתָא וּפְקִידוּ יַת עַמָּא לְמֵימַר אַתְקִינוּ לְכוֹן זְוָדִין אֲרֵי בְּסוֹף תְּלָתָא יוֹמִין אַתּוּן עָבְרִין יַת יַרְדְּנָא הָדֵין לְמֵיעַל לְמֵירַת יַת אַרְעָא דַיְיָ אֱלָהְכוֹן יְהַב לְהוֹן לְמֵרְתָּהּ:

רש"י **הכינו לכם צדה** . כל דבר הצריך לדרך וכלי זיינים למלחמה אמר להם לתקן , שאם אתה אומר במאכל ובמשתה , הרי היו מסתפקים במן שבכליהם עד ט"ז בניסן , וכן הוא אומר (לקמן ה' י"ב) : וישבות המן ממחרת (מפי רבי) : **בעוד שלשת ימים** . בסוף שלשת ימים , בעוד שתהיו כאן שלשת ימים ואחר תעברו :

כתובים - תהילים - פרק קי

(ג) עַמְּךָ נְדִבֹת בְּיוֹם חֵילֶךָ בְּהַדְרֵי קֹדֶשׁ מֵרֶחֶם מִשְׁחָר לְךָ טַל יַלְדֻתֶיךָ: עַמָּךְ דְּבֵית יִשְׂרָאֵל דְּמִתְנַדְּבִין לְאוֹרַיְתָא בְּיוֹם אַנְחוּתָא קְרָבָא תִּסְתַּיַּע עַמְּהוֹן בְּשִׁבְהוֹרֵי קוּדְשָׁא רַחֲמִין דֶּאֱלָהָא יִסְתַּרְהֲבוּן לְךָ הֵיךְ נַחֲתַת טַלָּא יֵתְבוּן לְרוֹחֲצָן תּוֹלְדָתָךְ:

רש"י **עמך נדבות ביום חילך** . כשתאסוף חיל לרדוף אחריהם יתנדבו עמך ואוהביך לצאת עמך כמו שמצינו (שם) וירק את חניכיו ילידי ביתו ולא יותר וענר ואשכול וממרא התנדבו מאליהם לצאת ללכת אחריו בעזרתו : **בהדרי קודש מרחם משחר** . זאת תהיה לך בזכות הדרת קדושה שהיה בך מבטן אמך שהכיר בוראו בן ג' שנים : **מרחם משחר** . משנפלת מן הרחם כמו משילין פירות דרך ארובה ביו"ט ואיכא דתני משחירין : **לך טל ילדותיך** . לך יחשב ילדותיך דרכי יושר שהנהגת בהם בילדותיך יהיה לך לנועם כטל זה שהוא נעים ונוח :

(ד) נִשְׁבַּע יְהוָה וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה כֹהֵן לְעוֹלָם עַל דִּבְרָתִי מַלְכִּי צֶדֶק: קַיָּם יְיָ וְלָא יְתוּב דְּאַנְתְּ מְתְמַנֵּי לְרַבָּא לְעַלְמָא דְּאָתֵי בְּגִין זְכוּתָא דַהֲוֵיתָא מְלַךְ זַכַּי:

רש"י **נשבע ה' ולא ינחם** . לפי שהיה מתירא שלא יענש על האוכלסין שהרג נאמר לו (שם ט"ו) אל תירא אברם וגו' לא ינחם על הטובה אשר דבר עליך : **אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק** . ממך תצא הכהונה ומלכות להיות בניך יורשין את שם אבי אביך הכהונה והמלכות שנתנו לו : **דברתי מלכי צדק** . יו"ד יתירה כמו רבתי עם (איכה א) , על דברת מלכי צדק על פקודת מלכי צדק . אתה כהן . יש במשמע כהן כהונה ושררה כמו (שמואל ב מ) ובני דוד כהנים היו :

(ה) אֲדֹנָי עַל יְמִינְךָ מָחַץ בְּיוֹם אַפּוֹ מְלָכִים: שָׁכְנָתְא דַיָי עַל יְמִינָךְ מְחָא בְיוֹם רוּגְזֵיהּ מַלְכַיָא:
רש"י **אדני** . אשר היה על ימינך במלחמה : **מחץ ביום אפו מלכים** . את ארבעה מלכים הוא ידין בגוים מלא גויות זו היא בשורת ברית בין הבתרים שנאמר לו על מצרים וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי (בראשית ט"ו) :

(ו) יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל אֶרֶץ רַבָּה: אִתְמַנָא לְדַיָן עַל עַמְמַיָא מְלֵי אַרְעָא גוּשְׁמֵי רַשִׁיעִין קְטִילִין מְחָא רֵישָׁא עַל אַרְעָא סַגִיעָא לַחֲדָא:
רש"י **מלא גויות** . אסיפת פגרים , מלא לשון אסיפה כמו (ירמיה י"ד) קראו אחריך מלא , אשר יקרא עליו מלא רועים (ישעיה ל"א) , והיכן דן מלא גויות את מצרים על שפת הים (שמות ט"ו) : **מחץ ראש על ארץ רבה** . זו היא דוגמת נבואת (חבקוק ג') מחצת ראש מבית רשע ראש פרעה שהיה ראש ושר על ארץ גדולה וחשובה על כל הארצות כמו שנאמר (לעיל ק"ה) מושל עמים ויפתחהו שהיו כל האומות תחת ממשלת מצרים :

(ז) מִנַּחַל בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה עַל כֵּן יָרִים רֹאשׁ: מִפּוּם נְבָיָא בְּאוֹרְחָא אוּלְפָן יְקַבֵּל מְטוּל הֵיכְנָא יְזָקוֹף רֵישָׁא:
רש"י **מנחל בדרך ישתה וגו'** . מנילוס הנהר בדרך הליכתו היתה ארצו שותה ולא היתה צריכה למי גשמים על כן היה מרים ראש ומתפאר (יחזקאל כ"ט) לי יאורי ואני עשיתני , ענין אחר יש לפרש המזמור הזה בדוד : [**א***] **נאם ה' לאדני** . על עסקי אדוני שאול כשהייתי נרדף מפניו . לאדני . על אדוני כמו ואמר פרעה לבני ישראל (שמות יד) , וישאלו אנשי המקום לאשתו (בראשית כ"ו) . שב לימיני . התעכב והמתן לישועתי : [**ב***] **מטה עזך ישלח ה' מציון** . מעשים טובים המצויינין בידך , ד"א עוד תמלוך בציון ושם ישולח לך מטה עז ואז תרדה בקרב אויביך : [**ג***] **עמך נדבות ביום חילך** . עם ישראל יתנדבו לעזרתך ביום שתעשה חיל כמו שמפורש (בדברי הימים א י"ב) שהיו נקבצים עליו מכל שבט ושבט בלכתו אל צקלג נפלו עליו ממנשה וגומר ומן הגדי נבדלו אל דוד וגומר (שם) . בהדרי קודש מרחם משחר . בשביל הדרת קדושה שהיה בך מנעוריך . לך טל ילדותך . ילדות טובה ופרק נאה שהיה בך תהיה לך כטל שהוא נעים יערב ותעשה לך פירות להצליחך : [**ד***] **נשבע ה' וגו'** . שהמלכות תהא שלך עולמית . אתה כהן לעולם . ואיזו מן הכהונות כהונה שהיא למעלה מכהונת מלכי צדק וזהו המלכות שהיא למעלה מכהונה גדולה בשלשים מעלות . על דברתי מלכי צדק . למעלה מכהונת מלכי צדק שהיה כהן לאל עליון וא"ת אף הוא מלך היה , מלוכת מלכי צדק אינה מלוכה חשובה כנגד ישראל : [**ה***] **אדני** . יהיה תמיד על ימינך להושיעך : **אשר מחץ ביום אפו מלכים** . שנלחמו עם אברהם ועם יהושע ועם ברק : [**ו***] **ידין בגוים מלא גויות** .

ועוד בימי יחזקיהו בנך ידין באוכלסי סנחריב קבוץ פגרים מתים וימחץ בסנחריב שהוא ראשה של נינוה ואשור שהיא ארץ רבה אשר מנחל בדרך היה שותה שנתפאר ששתו אוכלסיו מימי הירדן שנאמר (ישעיה ל"ז) אני קרתי ושתיתי מים ואחריב וגו' : [ז*] **על כן ירים ראש** . היה משתבח ומתפאר בגודלו :

משנה ערכין פרק ו

א. שׁוּם הַיְתוֹמִים שִׁלְשִׁים יוֹם, וְשׁוּם הַהֶקְדֵּשׁ שִׁשִּׁים יוֹם, וּמַכְרִיזִין בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב. הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו וְהָיְתָה עָלָיו כְּתֻבַּת אִשָּׁה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, כְּשֶׁיִּנָּרְשֶׁנָּה, יַדִּיר הֲנָאָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ. כֵּיוֹצֵא בוֹ, אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, (אף) הָעֲרֵב לְאִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ וְהָיָה בַּעְלָהּ מְגָרְשָׁהּ, יַדִּיר הֲנָאָה, שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה קְנוּנְיָא עַל נְכָסָיו שֶׁל זֶה וְיַחֲזִיר אֶת אִשְׁתּוֹ:

ברטנורה (א) **שום היתומים**. בית דין היורדים לנכסי יתומים למכרן להגבות לבעל חוב, שמין את הקרקע ומכריזין שלשים יום רצופים זה אחר זה, כל הרוצה ליקח יבוא ויקח. ואי בעו, מכריזין ששים יום כל שני וחמישי, והכי עדיף טפי. ואע"ג דכי חשבת כל שני וחמישי שבששים יום מתחילת יום שני של הכרזה ראשונה לא משכחת להו אלא תמני סרי יומי, מכל מקום הכי עדיף כיון דמשכא מלתא טובא ידעי ושמעי: **ושום ההקדש**. המקדיש שדה מקנה שהיא נפדית בדמים כמו שהיא שוה: **בבוקר ובערב**. בשעת הוצאת פועלים ובשעת הכנסת פועלים. דאי איכא דבעי למזבן אמר להו לפועלים בשעת יציאתן ראו לי שדה פלונית אם היא יפה, ובשעת הכנסת פועלים כששומע ההכרזה נזכר והולך ושואלן. וכשהן מכריזין אומרים שדה פלונית שכך וכך סימניה וכך וכך מצריה, כך היא עושה תבואה וכך שמאוה בית דין. ואם מוכרים אותה לכתובת אשה. אומרים, הלוקח יקח על מנת שיתן המעות לכתובת אשה. ואם מוכרים אותה בשביל בעל חוב, אומרים, על מנת שיתן המעות לבעל חוב. משום דאיכא לוקח דניחא ליה ליקח כדי לפרוע לאשה דנסבא פורתא פורתא, ואיכא דניחא ליה טפי לפרוע לבעל חוב שנוטל זוזים חסרים ושבורים שאין דרך סוחרים להקפיד בכך. אע"ג דקיימא לן דאין בית דין נזקקים לנכסי יתומים למכרן, והכא תנן שום היתומים וכו' דמשמע שבית דין מוכרים נכסי יתומים, הא אמרינן דעל שלשה דברים בלבד בית דין נזקקים למכור בנכסי יתומים, על בעל חוב נכרי שהיה אביהם חייב לו והיתה רבית אוכלת בהן ועל כתובת אשה משום דאיכא רווחא ליתומים כשתגבה כתובתה, דכל זמן שלא גבתה כתובתה יש לה מזונות מן היתומים גבתה כתובתה שוב אין לה מזונות. ועל חוב שהודה אביהן בשעת מיתתו שיש לפלוני אצלו מנה, או שנדוהו בית דין על חוב זה ומת בנדויו, או שלא הגיע עדיין זמן פריעת החוב כשמת, דלא עביד אינש דפרע בגו זמניה. וכשבית דין נזקקין לנכסי יתומים על

שלשה דברים הללו, מעמידים להם אפוטרופוס ומוכרים בהכרזה כדתנן במתניתין. והני מילי בקרקעות. אבל במיטלטלין, השתא דקיימא לן מיטלטלי דיתמי משתעבדי לבעל חוב, הרי בעל חוב נשבע וגובה חובו מן המיטלטלין ואין צריכין הכרזה, שאין מכריזים לא על העבדים ולא על השטרות ולא על המיטלטלין: **ידיר הנאה**. על דעת רבים נדר שאין לו התרה, שלא יחזירנה לעולם. דשמא בערמה מגרש לה כדי שתגבה כתובתה מן ההקדש: **קנוניא**. ערמה: **ר' יהושע אומר אינו צריך**. לא פליגי ר' אליעזר ור' יהושע הכא אם אדם עושה קנוניא על ההקדש אי לא, דבשכיב מרע תרווייהו מודו דבודאי לעולם אינו עושה קנוניא על ההקדש, דאין אדם חוטא ולא לו. ובבריא תרווייהו מודו דעושה קנוניא על ההקדש. כי פליגי, בשאלה ר' אליעזר סבר אין נשאלין על ההקדש אפילו אומר לו לחכם לא לדעת כן נדרתי והקדש טעות הוא, אפילו הכי אין חכם מתיר נדרו, דסבר ר' אליעזר הקדש בטעות הוי הקדש, ולפי שהמקדיש הזה אינו מוצא חכם שיתירנו לכך עושה קנוניא זו. ור' יהושע סבר נשאלין על ההקדש, וכי אמר לא לדעת כן נדרתי וטעיתי, מתירין לו, דהקדש שבטעות לא הוי הקדש, הלכך אין צריך לידור הנאה, דאי משום קנוניא עביד, הוה מתשיל על נדריה ולא היה צריך לגרשה. והלכה כר' יהושע: **הערב לאשה בכתובתה**. ואין לבעל נכסים וצריך הערב לפרוע כתובתה, לא יפרע הערב הכתובה עד שידירנה הבעל תחילה שלא יוכל להחזיר אותה. דחיישינן שמא דעתו להחזירה ולאכול כתובתה לאחר שתגבה מן הערב. ופסק ההלכה בדין הערב בכתובתה מפורש בסוף בבא בתרא:

ב. הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו וְהָיְתָה עָלָיו כְּתֻבַּת אִשָּׁה וּבַעַל חוֹב, אֵין הָאִשָּׁה יְכוֹלָה לִגְבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ מִן הַהֶקְדֵּשׁ, וְלֹא בַעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ, אֶלָּא הַפּוֹדֶה פּוֹדֶה עַל מְנָת לִתֵּן לָאִשָּׁה כְּתֻבָּתָהּ וּלְבַעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ. הִקְדִּישׁ תִּשְׁעִים מָנֶה וְהָיָה חוֹבוֹ מֵאָה מָנֶה, מוֹסִיף עוֹד דִּינָר וּפוֹדֶה בּוֹ אֶת הַנְּכָסִים הַלָּלוּ עַל מְנָת לִתֵּן לָאִשָּׁה כְּתֻבָּתָהּ וּלְבַעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ:

ברטנורה (**ב**) **והיתה עליו כתובת אשה**. כגון שקדמו גירושין להקדש, דעכשיו ליכא קנוניא: **אלא הפודה פודה**. בעלה פודה אותן מן ההקדש בזול בדבר מועט כדי לפרוע לאשה כתובתה, דודאי לא חייל עלייהו הקדש שהרי אינן שלו. והאי דבר מועט, גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא לחולין בלא פדיון: **הקדיש תשעים והיה חובו מאה**. אע"ג דחובו יתר על הקדשו, לא אמרינן, האי, לאו אדעתא דהני אוזפיה אלא הימוני הימניה הלכך לא גבי מהקדש, אלא אמרינן אדעתא דהני נכסי אוזפיה וגבי מנייהו. ועד כמה, עד פלגא. אבל אם הנכסים שהקדיש אין שוין חצי החוב, לא גבי מנייהו, דודאי לאו אדעתא דהני נכסי אוזפיה, דאין אדם עשוי לקנות קרקע ביותר מפי שנים ממה שהיא שוה:

ג. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ חַיָּבֵי עֲרָכִין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָן, נוֹתְנִין לוֹ מָזוֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּכְסוּת שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וּמִטָּה מֻצַּעַת, וְסַנְדָּלִין, וּתְפִלִּין. לוֹ, אֲבָל לֹא לְאִשְׁתּוֹ וְלֹא לְבָנָיו. אִם הָיָה אוּמָּן, נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי כְלֵי אוּמָּנוּת מִכָּל מִין וָמִין. חָרָשׁ, נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי מַעֲצָדִין וּשְׁתֵּי מְגֵרוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם הָיָה אִכָּר, נוֹתְנִין לוֹ אֶת צִמְדּוֹ. חַמָּר, נוֹתְנִין לוֹ אֶת חֲמוֹרוֹ:

ברטנורה (ג) **ממשכנין אותן**. גזבר נכנס לבתיהם ונוטל בעל כרחן: מזון וכסות ומטה סנדלין ותפלין. על כולן משיירין לו מעות לקנותן אם אין לו, דכתיב (ויקרא כז) ואם מך הוא מערכך, ודרשי רבנן לקרא הכי, ואם מך, תעשה שישאר הוא, שיהיה לו הויה וחיות מערכך מדמי הערך, ומשמע, הוא יש לו הויה וחיות מדמי הערך, אבל לא לאשתו ולא לבניו: **מכל מין ומין**. מכל אומנות שצריכה ארבעה וחמשה כלים: **מעצדים**. דולדור"א בלע"ז. שמחליקים בו פני הלוח: **מגרות**. כעין סכין ארוך מלא פגימות, ולשון מקרא, משור. סיג"א בלע"ז: **צמדו**. צמד בקר. שאלו הן כלי אומנותו. ואין הלכה כר' אליעזר. דצמד בקר וחמור, נכסים נינהו ולא חשיבי כלי אומנות:

ד. הָיָה (לוֹ) מִין אֶחָד מְרֻבֶּה וּמִין אֶחָד מֻעָט, אֵין אוֹמְרִים לוֹ לְמָכוֹר מִן הַמְרֻבֶּה וְלִקַּח לוֹ מִן הַמֻּעָט, אֶלָּא נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי מִינִין מִן הַמְרֻבֶּה וְכֹל שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִן הַמֻּעָט. הַמַּקְדִּישׁ אֶת נְכָסָיו, מַעֲלִין לוֹ אֶת תְּפִלָּיו:

ברטנורה (ד) מין אחד מרובה ומין אחד מועט. שלשה מעצדים ומגרה אחת: **נותנים לו שנים מן המרובה**. והשלישי נוטל הגזבר: **וכל שיש לו מן המועט**. מניחים לו, ולא זבנינן ליה אחריתא, דכי היכי דעד השתא סגי ליה בהכי, השתא נמי תסגי ליה דמהו דתימא עד השתא הוו אינשי מושלי ליה משום דהוה ליה מין אחד מרובה לאושולי לאחריני השתא שהגזבר לקח המרובה לא משכח מאן דמושיל ליה הלכך נזבין ליה אחריתא, קמשמע לן:

ה. אֶחָד הַמַּקְדִּישׁ אֶת נְכָסָיו, וְאֶחָד הַמַּעֲרִיךְ אֶת עַצְמוֹ, אֵין לוֹ לֹא בְּכְסוּת אִשְׁתּוֹ, וְלֹא בִּכְסוּת בָּנָיו, וְלֹא בַּצֶּבַע שֶׁצָּבָע לִשְׁמָן, וְלֹא בְּסַנְדָּלִים חֲדָשִׁים שֶׁלְּקָחָן לִשְׁמָן. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ, עֲבָדִים נִמְכָּרִים בִּכְסוּתָן לְשֵׁבַח, שֶׁאִם תִּלָּקַח לוֹ כְסוּת בִּשְׁלֹשִׁים דִּינָר, מַשְׁבִּיחַ הוּא מָנֶה, וְכֵן פָּרָה אִם מַמְתִּינִים אוֹתָהּ לָאִטְלִיז, מַשְׁבַּחַת הִיא, וְכֵן מַרְגָּלִית אִם מַעֲלִין אוֹתָהּ לַכָּרָךְ, מַשְׁבַּחַת הִיא, אֵין לַהֶקְדֵּשׁ אֶלָּא מְקוֹמוֹ וְשַׁעְתּוֹ:

ברטנורה (ה) **אין לו בכסות אשתו ובניו**. שאין אלו נכסים שלו: **שצבען לשמן**. לשם אשתו ובניו: **ולא בסנדלים חדשים**. רבותא אשמועינן דאע"ג דעדיין לא נעלו אותן הרי הן בחזקתן משעת לקיחה: אע"פ שאמרו עבדים נמכרים בכסותן לשבח. כסות יפה שלהן משבחם ומעלה את דמיהן. כגון גבי נכסי יתומים שאם תלקח לעבד כסות בשלשים דינר

הוא משביח מנה על דמים ששוה עכשיו: **לאטליס**. ליום השוק: **לכרך**. שדרך סוחרים לבוא שם וקונים המרגליות ביוקר: **אין להקדש אלא מקומו**. במרגלית: **ושעתו**. בעבד דכתיב (ויקרא כז) ונתן את הערכך ביום ההוא, שלא ישהה. קודש לה', משמע כל דבר שהוא קודש לה' כגון סתם הקדשות שהן לבדק הבית, כולן יהיו נותנים ביום ההוא מיד, שלא ישהה אותן. וטעמא כתב הרמב"ם, דזמנין אתי לאשהוייתהו כדי להשביח ואתו לידי פסידא, ומהאי טעמא נמי אין משתכרים בשל הקדש:

גמרא ערכין דף כג ע"א

וְכֵן הָיָה רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר וְכוּלֵי. מַשָּׁה בַּר עַצְרֵי עֲרָבָא דְּכַלְתֵּיהּ הֲוָה וְרֵב הוּנָא בְּרֵיהּ צוּרְבָא מֵרַבָּנָן הֲוָה וּדְחִיקָא לֵהּ מִלְּתָא. אָמַר אַבַּיֵי לֵיכָּא דְּנָסְבֵהּ עֵצָה לְרַב הוּנָא דְּלִיגְרֵשׁ לִדְבִיתְהוּ וְתִתְבַּע כְּתֻבָּתָהּ מֵאֲבוּהָ וְלִיהַדְּרָא מִיהַדְּרִי. אָמַר לֵהּ רָבָא: וְהָאָנָן יָדוּר הֲנָאָה תְּנַן וְאַבַּיֵי אָטוּ כָּל דְּמְגָרֵשׁ בְּבֵי דִינָא מְגָרֵשׁ לְסוֹף אִיגְּלַאי מִלְּתָא דְּכֹהֵן הֲוָה. אָמַר אַבַּיֵי: בָּתַר עַנְיָא אָזְלָא עַנְיוּתָא. וּמִי אָמַר אַבַּיֵי הָכִי וְהָאָמַר אַבַּיֵי אֵיזֶהוּ רָשָׁע עָרוּם? זֶה הַמַּשִּׂיא עֵצָה לְמֹכֵר בְּנְכָסִים כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּרֵיהּ שַׁאנֵי וְצוּרְבָא מֵרַבָּנָן שַׁאנֵי וְתִיפּוֹק לֵיהּ דְּעֵרֶב דִּכְתֻבָּה לֹא מִשְׁתַּעְבֵּד קַבְּלָן הֲוָה הָנִיחָא לְמָאן דְּאָמַר קַבְּלָן אַף עַל גַּב דְּלֵית לֵהּ נְכָסִים לְלָוֶה מִשְׁתַּעְבֵּד אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר אִית לֵיהּ מִשְׁתַּעְבֵּד לֵית לֵיהּ לֹא מִשְׁתַּעְבֵּד מַאי אִיכָּא לְמֵימַר אִי בָּעֵית אֵימָא רַב הוּנָא הֲוָה לֵהּ וְאִישְׁתַּדּוּף. וְאִי בָּעֵית אֵימָא אַבָּא לְגַבֵּי בְּרֵיהּ שַׁעְבְּדָא מְשַׁעְבֵּד נַפְשֵׁיהּ דְּאִתְמַר עָרֵב דִּכְתֻבָּה דִּבְרֵי הַכֹּל לָא מִשְׁתַּעְבֵּד קַבְּלָן דְּבַעַל חוֹב. דִּבְרֵי הַכֹּל מִשְׁתַּעְבֵּד עָרֵב דְּבַעַל חוֹב וְקַבְּלָן דִּכְתֻבָּה פְּלִיגִי אִיכָּא לְמָאן דְּאָמַר אִית לֵהּ נְכָסֵי לְלָוֶה מִשְׁתַּעְבֵּד לֵית לֵהּ לָא מִשְׁתַּעְבֵּד. וְאִיכָּא לְמָאן דְּאָמַר אַף עַל גַּב דְּלֵית לֵהּ מִשְׁתַּעְבֵּד. וְהִלְכְתָא בְּכֻלְּהוּ אַף עַל גַּב דְּלֵית לֵהּ נָמֵי מִשְׁתַּעְבֵּד לְבַד מֵעָרֵב דִּכְתֻבָּה דְּאַף עַל גַּב דְּאֵית לֵהּ לָא מִשְׁתַּעְבֵּד מַאי טַעֲמָא? מִצְוָה קָעָבִיד וְלָא מִידֵּי חַסְרֵהּ. הַהוּא גַּבְרָא דְּזַבְנִינְהוּ לְנְכָסֵיהּ וְקָא גָּרְשָׁה לִדְבִיתְהוּ שָׁלְחָה רַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב פַּפָּא עָרֵב תְּנַן הֶקְדֵּשׁ תְּנַן לוֹקֵחַ מַהוּ אָמַר לֵהּ תַּנָּא כִּי רוֹכְלָא נִיחֲשִׁיב וְנֵיזִיל. נָהֳרְדְּעֵי אָמְרֵי דִּתְנַן תְּנַן דְּלָא תְּנַן. אָמַר רַב מְשַׁרְשְׁיָיא מַאי טַעֲמָא דְּנָהֳרְדְּעֵי, בִּשְׁלָמָא הֶקְדֵּשׁ מִשּׁוּם רֶוַח דְּהֶקְדֵּשׁ עָרֵב נָמֵי מִצְוָה הוּא דְּעָבַד וְלָאו מִידֵּי חַסְרֵהּ אֶלָּא לוֹקֵחַ מִכְּדֵי מִידַּע יָדַע דְּכָל חַד וְחַד אִיכָּא עָלֵהּ כְּתוּבָּה אֲמַאי נֵיזִיל וְנִיזְבּוֹן אִיהוּ הוּא דְּאַפְסִיד אֲנַפְשֵׁיהּ:

רש"י **אטו כל דמגרש בב"ד מגרש**. שיאמרו לו דור הנאה ילך בצינעא ויגרשנה: **דכהן הוה**. רב הונא ואי הוה מגרשה לא מצי לאהדורה: **כר"ג**. במסכת כתובות האומר בשעת מיתה נכסי לך ואחריך לפלוני וירד הראשון ומכר רג"א אין לשני אלא מה ששייר ראשון וה"נ הוה רשע ערום: **קבלן הוה**. שהתפיסה רב הונא מטלטלי לכתובתה והיא השלימתו

לאביו והיינו קבלן שנושא ונותן ביד: **אי לית ליה נכסי ללוה**. בשעת הלואה לא משתעבד ערב באמירתו דכיון דאין לו ממה ליפרע מן הלוה לא גמר ומשעבד נפשיה: **דאתמר**. לעיל קאי דאמרן הניחא למ"ד קבלן וכו' ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד דמצוה קא עביד לזווגם ולא מידי מחסר לה דהא לא יהיב זוזי ולא מידי חסרה גרסינן: **ערב תנן**. דחיישינן שמא יעשו קנוניא עליו וידור הנאה: **לוקח מהו**. מי חיישינן לקנוניא שלאחר שתטרוף זו קרקע מן הלוקח יחזירנה וידור הנאה: **כרוכלא ליחשוב וניזיל**. כסוחר זה שמונה מעותיו כלומר תנא הני והוא הדין ללוקח: **ניזיל ונזבן**. בתמיה וכי היה לו לקנות:

זוהר תצוה דף קפו ע"ב

כְּתִיב (ויקרא כג) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵ֣ץ הָדָר דְּאִקְרֵי עֵץ פְּרִי וְאִשְׁתַּכַּח בֵּיהּ פְּרִי עֵץ הָדָר כְּמָה דְּאָמַר (תהלים צו) הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו מַאי טַעֲמָא אִקְרֵי הָדָר וּמַאן אִיהוּ הָדָר אֶלָּא דָּא צַדִּיק אַמַּאי אִקְרֵי הָדָר וְהָא אָתַר טְמִירָא אִיהוּ דְּלֵית לֵיהּ גְּלוּפָא וּצְרִיכָא לְאִתְכַּסָיָא תְּדִיר וְלֵית הָדָר אֶלָּא מַאן דְּאִתְגַּלְיָא וְאִתְחֲזֵי אֶלָּא אַף עַל גַּב דְּאִיהוּ דַּרְגָּא טְמִירָא הִדּוּרָא אִיהוּ דְּכָל גּוּפָא וְלָא אִשְׁתַּכַּח הִדּוּרָא לְגוּפָא אֶלָּא בֵּיהּ מַאי טַעֲמָא מָאן דְּלֵית עִמֵּיהּ הַאי דַּרְגָּא לֵית בֵּיהּ הִדּוּרָא לְמֵיעַל בְּבַר נַשׁ. קָלָא לָאו עִמֵּיהּ. בְּדִבּוּרָא וְהִדּוּרָא (ס"א וְדִבּוּרָא) דְּקָלָא אִתְפְּסַת מִנֵּיהּ דִּיקְנָא וְהִדּוּרָא דְּדִיקְנָא לָאו עִמֵּיהּ וְאַף עַל גַּב דְּאִתְכַּסְיָא הַהוּא דַּרְגָּא כָּל הִדּוּרָא דְּגוּפָא בֵּיהּ תַּלְיָא. וְאִתְכַּסִי וְאִתְגַּלְיָא. וּבְגִין כָּךְ עֵץ הָדָר אִיהוּ עֵץ דְּכָל הִדּוּרָא דְּגוּפָא בֵּיהּ תַּלְיָא. וְדָא אִיהוּ עֵץ עוֹשֶׂה פְּרִי. כַּפּוֹת תְּמָרִים הָכָא אִתְכְּלִילַת אִתְּתָא בְּבַעֲלָהּ בְּלָא פֵּרוּדָא כַּפּוֹת תְּמָרִים כַּחֲדָא וַעֲנַף עֵץ עָבוֹת תְּלָתָא וְעָלִין דִּילֵיהּ דָּא בְּסִטְרָא דָּא וְדָא בְּסִטְרָא דָּא וְחַד דְּשַׁלִּיט עֲלַיְיהוּ. וְעַרְבֵי נַחַל תְּרֵין דְּלֵית לְהוּ רֵיחָא וְטַעֲמָא כְּשׁוֹקִין בִּבְנֵי נָשָׁא וּבְגִין כָּךְ לוּלָב נָטִיל כֻּלְּהוּ כְּחוּטְא דְּשַׁדְרָה קַיְמָא דְּגוּפָא וּמַה דְּנָפִיק לְבָר טָפֵּח הָכִי הוּא בְּגִין לַאֲשָׁלְמָא וּלְאַפָּקָא כֹּלָּא וּלְשַׁמְּשָׁא כִּדְקָא חֲזֵי וּבְגִין כָּךְ בְּהַנֵּי זִינִין בָּעֵי בַּר נַשׁ לְאִתְחַזָּאָה קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (מע"ב) וְתוּ כֻּלְּהוּ אִקְרוּן סוּכּוֹת בִּשְׁלִימוּ וְכַד אִיהוּ חָסֵר כְּתִיב סֻכַּת דָּא עָלְמָא תַּתָּאָה דְּבָעָא בְּהַנֵּי שַׁבְעָה יוֹמִין קַדִּישִׁין לְמֵיזָן לְשָׁאר מְמַנָּן רַבְרְבָן דְּעַמִּין בְּעוֹד דְּאִיהִי נָטְלַת חֶדְוָה בְּבַעֲלָהּ וְלָא יְקַטְרְגוּן חֶדְוָתָא וּבְגִין דְּיִתְעַרְבְּבוּן (נ"א דְּיִתְעַדְּנוּן) בְּהַהוּא מָזוֹנָא קָרְבָּנִין דִּלְהוֹן סַגִּיאִין יַתִּיר מִשְּׁאָר יוֹמִין בְּגִין דְּיִתְעַסְקוּן בְּהוּ וְלָא יִתְעָרְבוּן לְבָתַר בְּחֶדְוָה דְּיִשְׂרָאֵל וּמָאן חֶדְוָה דְּיִשְׂרָאֵל דָּא יוֹמָא תְּמִינָאָה דַּעֲצֶרֶת וְתָא חֲזֵי בְּעוֹד דְּאִנּוּן שְׁאָר מְמַנָּן חֶדְוָן וְאָכְלִין בְּהַהוּא מָזוֹנָא דִּמְתַקְּנִי לוֹן יִשְׂרָאֵל אִנּוּן מְתַקְּנֵי כֻּרְסַיָּא לְקַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִתַּתָּא וּלְסַלְּקָא לְעֵילָּא בְּאִנּוּן זִינִין וּבְחֶדְוָה וּבְהִלּוּלָא וּלְאַפָּקָא מַדְבְּחָא כְּדֵין אִיהִי סַלְּקָא וְנָטְלָא בִּרְכָאן וְחֶדְוָה בְּבַעֲלָהּ וּשְׁאָר חֵילִין רַבְרְבָן מְמַנָּן דְּעַמִּין אָכְלִין וּמְדַקְּן וְרַפְסָן וְאִתְּזָנוּ. וְאִיהִי נָקְטָא נַפְשָׁאן דְּעִנּוּגִין לְעֵילָּא כְּמָה דְּאִתְּמַר כֵּיוָן דְּנָחֲתָא וְהָא נָקְטָא כָּל

בִּרְכָאן וְכָל קִדּוּשִׁין וְכָל עִנּוּגִין וְיִשְׂרָאֵל כָּל הַנֵּי שַׁבְעָה יוֹמִין הֲווּ מָשְׁכִין לָהּ בְּאִנּוּן עוֹבָדִין דְּקָא עָבְדִין וּמְקָרְבִין בַּהֲדָהּ כְּדֵין נָחֲתָא לְקָרְבָא בִּבְנָהָא וּלְמֶחֱדֵי לוֹן יוֹמָא חַד וַהֲווּא יוֹמָא אִיהוּ יוֹמָא תְּמִינָאָה בְּגִין דְּכָל שַׁבְעָה יוֹמִין אָחֳרָנִין בַּהֲדָהּ וְעַל דָּא אִיהוּ תְּמִינָאָה וּתְמַנְיָא יוֹמִין כַּחֲדָא בְּגִין כָּךְ אִקְרֵי עֲצֶרֶת. כְּנִישִׁין. כְּנִישִׁין כֻּלְּהוּ בְּהַאי יוֹמָא וְאִקְרֵי שְׁמִינִי וְלֵית שְׁמִינִי אֶלָּא מִגּוֹ שִׁבְעָה׃

תרגום הזוהר כָּתוּב וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר. פְּרִי זֶה, הוּא אִילָן הַנִּקְרָא עֵץ פְּרִי, שֶׁנִּמְצָא בּוֹ פֵּירוֹת. עֵץ הָדָר, הוּא כְּדִכְתִיב הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו. מַהוּ הַטַּעַם שֶׁנִּקְרָא הָדָר, וּמִי הוּא הָדָר. אֶלָּא הוּא צַדִּיק, הַנִּקְרָא הָדָר. וַהֲרֵי הוּא מָקוֹם מְכוּסֶה שֶׁאֵין לוֹ גִּלּוּי וְצָרִיךְ לְהִתְכַּסּוֹת תָּמִיד, וְאֵין הָדָר אֶלָּא מִי שֶׁמִּתְגַּלֶּה וְנִרְאֶה. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַדְרֵגָה מְכוּסֶה הוּא הִדּוּרוֹ שֶׁל כָּל הַגּוּף, וְלֹא נִמְצָא הִדּוּר לַגּוּף אֶלָּא בּוֹ. מַהוּ הַטַּעַם הוּא כִּי מִי שֶׁאֵין לוֹ הַמַּדְרֵגָה הַהִיא, אֵין בּוֹ הִדּוּר לָבֹא בֵּין אֲנָשִׁים, הַקּוֹל אֵין עִמּוֹ בְּדִבּוּרוֹ, כִּי הִדּוּרוֹ שֶׁל הַקּוֹל נִפְסָק מִמֶּנּוּ, זָקֵן וְהָדָר זָקֵן אֵין לוֹ. הֲרֵי, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּדְרֵגָה הַהִיא נִתְכַּסְּתָה, עִם כָּל זֶה, כָּל הִדּוּרוֹ שֶׁל הַגּוּף בָּהּ תְּלוּיָה, וּמִתְגַּלֶּה בְּהִדּוּרוֹ שֶׁל הַגּוּף. וְעַל כֵּן הוּא עֵץ הָדָר, דְּהַיְנוּ עֵץ שֶׁכָּל הִדּוּרוֹ שֶׁל הַגּוּף בּוֹ תָּלוּי, וְזֶה הוּא עֵץ עוֹשֶׂה פְּרִי. הַנִּקְרֵאת כַּפּוֹת תְּמָרִים כָּאן נִכְלְלָה אִשָּׁה בְּבַעֲלָהּ בְּלִי פֵּרוּד. כַּפּוֹת תְּמָרִים יַחַד. וַעֲנַף עֵץ עָבוֹת: הֵם שִׁלְשָׁה, וְהֵעָלִים שֶׁלּוֹ זֶה בְּצַד זֶה, וְזֶה בְּצַד זֶה, וְאֶחָד בָּאֶמְצַע הַשּׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם, וְעַרְבֵי נַחַל, הֵם שְׁנַיִם, שֶׁאֵין לָהֶם רֵיחַ וְטַעַם, הֵם כִּבְחִינַת שׁוֹנְאִים בִּבְנֵי אָדָם. לוּלָב, לוֹקֵחַ וְכוֹלֵל כֻּלָּם, בַּדּוֹמֶה לְחוּט הַשִּׁדְרָה הַנִּמְצָא בַּגּוּף. וּמַה שֶּׁיּוֹצֵא לַחוּץ טָפֵחַ כָּךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת, כְּדֵי לְהַשְׁלִים וּלְהוֹצִיא כָּל הַמַּדְרֵגוֹת וּלְשַׁמֵּשׁ כָּרָאוּי. וְלָכֵן, בְּאֵלּוּ הַמִּינִים צָרִיךְ הָאָדָם לְהֶרְאוֹת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְעוֹד, כֻּלָּם נִקְרָאִים סֻכּוֹת בִּשְׁלֵמוּת עִם ו', וְהַכָּתוּב, סֻכַּת חָסֵר, הוּא הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, שֶׁצָּרִיךְ בַּיָּמִים אֵלּוּ הַקָּדוֹשִׁים לָזוּן שְׁאָר הַמְּמוּנִים שֶׁרֵי הָעוֹלָם, בְּעוֹד שֶׁהִיא מְקַבֶּלֶת שִׂמְחָה בְּבַעֲלָהּ וּלֹא יְקַטְרְגוּ בְּעֵת הַשִּׂמְחָה, וּכְדֵי שֶׁיִּתְעָרְבְבוּ בַּמָּזוֹן הַהוּא. וְהַקְרָבָנוֹת שֶׁלָּהֶם מְרוּבִּים יוֹתֵר מִבִּשְׁאָר הַיָּמִים, כְּדֵי שֶׁיִּתְעַסְּקוּ בָּהֶם, וְלֹא יִתְעָרְבוּ אַחַר כָּךְ בְּשִׂמְחַת יִשְׂרָאֵל, וּמַהִי שִׂמְחַת יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ יוֹם שְׁמִינִי הָעֲצֶרֶת. וּבֹא וּרְאֵה, בְּעוֹד שֶׁאֵלּוּ שְׁאָר הַמְּמוּנִים שְׂמֵחִים וְאוֹכְלִים הַמָּזוֹן הַהוּא שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְתֻקָּנִים בְּשִׁבְילָם, הֵם מְתֻקָּנִים כִּסֵּא אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִלְמַטָּה, וּלְהַעֲלוֹת אוֹתוֹ לְמַעְלָה, בְּאֵלּוּ אַרְבָּעָה הַמִּינִים, וּבְשִׂמְחַת הֶחָג, וּבַאֲמִירַת הַלֵּל, וּבְהַקָּפַת הַמִּזְבֵּחַ. אָז הִיא, עוֹלָה וּמְקַבֶּלֶת בְּרָכָה וְשִׂמְחָה בְּבַעֲלָהּ. וּשְׁאָר הַחַיּוֹת, שֶׁהֵם שִׁבְעִים הַשָּׂרִים הַמְּמוּנִים עַל הָעַמִּים, אוֹכְלִים וְלוֹעֲסִים הָדָר, וְהַנִּשְׁאָר מֵאֲכִילָתָם דָּרְכוּ בִּרְגְלֵיהֶם, וְנִזּוֹנוּ, וְהִיא, לוֹקַחַת הַנְּפָשׁוֹת וּמַעֲלָה אוֹתָן לְתַעֲנוּג הָעֶלְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. כֵּיוָן שֶׁיָּרְדָה וְהִיא אוֹחֶזֶת כָּל הַבְּרָכוֹת וְכָל הַקְּדוּשׁוֹת וְכָל הַתַּעֲנוּגִים,

שֶׁיִּשְׂרָאֵל הִמְשִׁיכוּ לָהּ בְּכָל אֵלּוּ שִׁבְעַת הַיָּמִים בְּאֵלּוּ הַמַּעֲשִׂים שֶׁעָשׂוּ וְהִקְרִיבוּ לָהּ, אָז יָרְדָה לְהִתְקָרֵב לְבָנֶיהָ, וּלְשַׂמֵּחַ אוֹתָם יוֹם אֶחָד. וְהַיּוֹם הַהוּא הוּא הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי, מְשׂוּם שֶׁכָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים הָאֲחֵרִים עִמָּהּ, וְעַל כֵּן הִיא שְׁמִינִית, וְהִיא שְׁמוֹנָה יָמִים יַחַד וּמְשׂוּם זֶה נִקְרֵאת עֲצֶרֶת, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ קִבּוּץ, שֶׁכָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים מִתְקַבְּצִים בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי הַהוּא. וְנִקְרֵאת שְׁמִינִי, וְאֵין שְׁמִינִי אֶלָּא מִתּוֹךְ שִׁבְעָה.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ז

א. אִם הָיָה שָׁם יַיִן מְבִיאִין כּוֹס מֻחֲזָק רְבִיעִית אוֹ יֶתֶר עַל רְבִיעִית וּמְבִיאִין בְּשָׂמִים וְאוֹחֵז אֶת הַיַּיִן בִּימִינוֹ וְאֶת הַבְּשָׂמִים בִּשְׂמֹאלוֹ וּמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַבְּשָׂמִים. אִם הָיוּ הַבְּשָׂמִים שָׁמֶן עֶרֶב וְכֵיוֹצֵא בּוֹ טָחוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁמָּשׁ. וְאִם הָיָה הַשָּׁמָּשׁ תַּלְמִיד חָכָם טָחוֹ בְּכֹתֶל כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא מְבֻשָּׂם לַשּׁוּק: **ב**. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן צְרִיכָה יַיִן. אִם בֵּרַךְ עַל הַיַּיִן כַּמִּנְהָג שֶׁאָמְרֵנוּ צָרִיךְ שֶׁיַּדְיִחַ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה מִבִּפְנִים וְלִשְׁטֹף אוֹתוֹ מִבַּחוּץ וִימַלְּאֶנּוּ יַיִן חַי וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ לִבְרִכַּת הָאָרֶץ נוֹתֵן לְתוֹכוֹ מְעַט מַיִם כְּדֵי שֶׁיְּהֵא עָרֵב לִשְׁתִיָּה. וְאֵין מַשְׁיִחִין עַל כּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֶלָּא הַכֹּל שׁוֹתְקִין עַד שֶׁתִּכְלֶה בִּרְכַּת הַמָּזוֹן וּבִרְכַּת הַיַּיִן וְיִשְׁתּוּ:

מוסר

משערי תשובה לרבינו יונה דף ל"ו ע"ב

נִבְלוּת הַפֶּה. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כָּל הַמְנַבֵּל אֶת פִּיו אֲפִלּוּ נִגְזַר עָלָיו גְּזַר דִּין שֶׁל שִׁבְעִים שָׁנָה לְטוֹבָה נֶהְפַּךְ עָלָיו לְרָעָה. וְאָמַר (ישעיה ט) עַל כֵּן עַל בַּחוּרָיו וְגוֹ'. וְכָל פֶּה דּוֹבֵר נְבָלָה בְּכָל זֹאת הַמְנַבֵּל אֶת פִּיו כֶּבֶד עָוֹן וְנִתְעָב וְנֶאֱלָח כִּי עָזַב וְהִנִּיחַ הַבּוּשָׁה וְהַצְּנִיעוּת שֶׁהֵם הַמִּדּוֹת הַיְדוּעוֹת לְזֶרַע הַקֹּדֶשׁ וְהָלַךְ עַל שְׁבִילֵי עַזּוּת פָּנִים שֶׁהִיא מִדַּת הַנְּבָלִים הָרָעִים. וְהַשֵּׁנִית כִּי חִלֵּל אֶת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד) וְאָמְרוּ רַק עַם חָכָם וְנָבוֹן וְגוֹמֵר וְזֶה נָהֵג עַל דֶּרֶךְ הַסְּכָלִים הַנִּמְאָסִים הַמַּרְחִיקִים מִדֶּרֶךְ הַשֵּׂכֶל שֶׁכֻּלּוֹ יָפֶה אַף נָעִים וְעָלָה בָּאֵשׁ וַתַּעַל צַחֲנָתָם וְכָל חָכָם וְנָבוֹן שַׁקֵּץ יְשַׁקְּצֵם וְתַעֵב תְּתַעֲבֵם וְהִנֵּה הוּא מְחֻלָּל כְּלֵי הַשֵּׂכֶל אֲשֶׁר הוּא יָקָר מִכָּל כְּלֵי חֶמְדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כ) וּכְלִי יָקָר שִׂפְתֵי דַעַת. וְהַשּׁוֹמֵעַ דִּבֵּר נִבְלוּת הַפֶּה עָנְשׁוֹ גָּדוֹל כִּי לֹא יַאֲטֵם אָזְנוֹ וְלֹא יִבָּדֵל מִתּוֹךְ דּוֹבְרֵי נְבָלָה. וְעָלָיו נֶאֱמַר (שם כג) שׁוּחָה עֲמוּקָה פִּי זָרוֹת. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: לְעוֹלָם אַל יוֹצִיא אָדָם דָּבָר מְגֻנֶּה מִפִּיו שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ז) וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינֶנָּה טְהוֹרָה. כִּי בָּעֵת הַהִיא הָיְתָה בְּהֵמָה הַטְּמֵאָה מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה אַךְ לֹא הָיְתָה טְהוֹרָה לְקָרְבָּן עַל כֵּן נֶחְשָׁב לָשׁוֹן מְגֻנֶּה אִם יִגָּנֶה אָדָם הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הֵם לְמַאֲכַל אָדָם. וְהִנֵּה חַיָּב הָאָדָם לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא יוֹצִיא מִפִּיו דָּבָר מְגֻנֶּה גַּם כִּי יְבִיאֻנוּ הַנָּחָתוֹ לָשׁוֹן מְגֻנֶּה לְהַאֲרִיךְ דְּבָרָיו וּלְהַרְחִיב מַאֲמָרָיו. וְזֶה

כְּמוֹ גָּדֵר לְהַזָּהֵר מִנְּבָלוּת הַפֶּה שֶׁהוּא מִן הָעֲבֵרוֹת הַחֲמוּרוֹת. וְגַם גָּדֵר לְהַזָּהֵר מִסִּפּוּר לָשׁוֹן הָרָע וּנְתִינַת דִּפֵּי בַּבְּרִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל הָרְחָקַת הַדִּבּוּר בְּגָנוּת שֶׁאָפִלּוּ בְּגָנוּת בְּהֵמָה טְמֵאָה לֹא דִּבֵּר הַכָּתוּב. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ כִּי אֶחָד מִן הַכֹּהֲנִים אָמַר לִפְנֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הִגִּיעַ לְחֶלְקִי מִלֶּחֶם הַפָּנִים כְּשִׁעוּר זָנָב הַלְּטָאָה וּבָדְקוּ אֲחָרָיו וּמָצְאוּ בּוֹ שֶׁמֶץ פְּסוּל. וְעוֹד אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ כִּי חַיָּב אָדָם לְבַחֵר בְּדִבְרֵיהֶם לְשׁוֹן כָּבוֹד וּלְהַנִּיחַ לָשׁוֹן שֶׁאֵינֶנּוּ שֶׁל כָּבוֹד גַּם כִּי אֵינֶנּוּ מְגֻנֶּה בֵּין בְּדִבְרֵי תּוֹרָה בֵּין בְּשִׂיחַת עִסְקֵי הָעוֹלָם וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַאֲרִיךְ דְּבָרָיו בַּעֲבוּר זֶה בְּדַבְּרוֹ דִּבְרֵי תּוֹרָה כִּי חַיָּב הָאָדָם לִשְׁנוֹת לְתַלְמִידָיו דֶּרֶךְ קְצָרָה וְעִנְיָן לָשׁוֹן כָּבוֹד הוּא דֶּרֶךְ הַדִּבּוּר וְהַשִּׂיחָה אֲשֶׁר דָּרְכוּ בָּהּ נְקִיֵּי הַדַּעַת וּמְדַבְּרֵי צַחוּת וְהֵם שׁוֹקְלִים וּמַכְּירִים אֵי זֶה לָשׁוֹן כָּבוֹד וְאֵי זֶה תְּמוּרָתוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב פו) וַתִּבְחַר לָשׁוֹן עָרוּמִים. וְנֶאֱמַר (שם לג) וְדַעַת שְׂפָתַי בָּרוּר מִלֵּלוּ. וְנֶאֱמַר (משלי י) כֶּסֶף נִבְחָר לְשׁוֹן צַדִּיק:

וזאת הברכה ליל שישי

תורה

צרוף יְהוָה

(כז) **שישי** מְעֹנָה אֱלֹהֵי קֶדֶם וּמִתַּחַת זְרֹעֹת עוֹלָם וַיְגָרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד: מדור
אֱלָהָא דִּי מִלְקַדְמִין בְּמֵימְרֵהּ אִתְעֲבֵד עָלְמָא וְתָרִיךְ מִקֶּדָמָךְ סָנְאָה וַאֲמַר שֵׁצִי:

רש"י מענה אלהי קדם. למעון, הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים וברר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים: זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי כנען, שהיו תקפו וגבורתו של עולם, לפיכך על כרחם יחרדו ויזועו וכחם חלש מפניו. לעולם אימת הגבוה על הנמוך, והוא שהכח והגבורה שלו בעזרך: ויגרש מפניך אויב. ואמר לך השמד אותם: מענה. כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה:

(כח) וַיִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בֶּטַח בָּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אַף שָׁמָיו יַעַרְפוּ טָל: וּשְׂרָא
יִשְׂרָאֵל לְרָחְצָן בִּלְחוֹדוֹהִי כְּעֵין בִּרְכְתָא דְּבָרְכִנּוּן יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן לְאַרְעָא עֲבָדָא עִבּוּר וַחֲמָר אַף שְׁמַיָּא דְּעִלְוֵיהוֹן יְשֵׁי מְשֵׁנּוּן בְּטַלָּא:

רש"י בטח בדד. כל יחיד ויחיד איש תחת גפנו ותחת תאנתו, מפזרין ואין צריכים להתאסף ולישב יחד מפני האויב: עין יעקב. כמו (במדבר יא, ז) ועינו כעין הבדלח, כעין הברכה שברכם יעקב, לא כבדד שאמר ירמיה (ירמיה טו, יז) בדד ישבתי, אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב (בראשית מח, כא) והיה אלהים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם: יערפו. יטיפו: אף שמיו יערפו טל. אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב (שם כז, כח) ויתן לך האלהים מטל השמים וגו' :

(כט) אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּיהוָה מָגֵן עֶזְרֶךָ וַאֲשֶׁר חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ וְיִכָּחֲשׁוּ אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל בָּמוֹתֵימוֹ תִדְרֹךְ׃ טוּבְךָ יִשְׂרָאֵל לֵית דְּכְוָתָךְ עַמָּא דְּפָרָקְנַהּ מִן קֳדָם יְיָ תַּקִּיף בְּסַעְדָךְ וּדְמָן קֳדָמוֹהִי נִצְחָן גְּבַרְוָתָךְ וְיִכְדְּבוּן סָנְאָךְ לָךְ וְאַתְּ עַל פְּרִיקַת צַוָּארֵי מַלְכֵיהוֹן תְּדָרֵךְ׃

רש"י אשריך ישראל. לאחר שפרט להם הברכות אמר להם מה לי לפרוט לכם, כלל דבר, הכל שלכם: אשריך ישראל מי כמוך. תשועתך בה' אשר הוא מגן עזרך ואשר הוא וחרב גאותך: ויכחשו איביך לך. כגון הגבעונים שאמרו (יהושע ט, ט) מארץ רחוקה באו עבדיך וגו' : ואתה על במותימו תדרך. כענין שנאמר (שם י, כד) שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה:

לד (א) וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת מוֹאָב אֶל הַר נְבוֹ רֹאשׁ הַפִּסְגָּה אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיַּרְאֵהוּ יְהוָה אֶת כָּל הָאָרֶץ אֶת הַגִּלְעָד עַד דָּן׃ וּסְלֵיק מֹשֶׁה מֵמֵישְׁרָא דְמוֹאָב לְטוּרָא דִנְבוֹ רֵישׁ רָמְתָא דִי עַל אַפֵּי יְרֵחוֹ וְאַחְזֵיהּ יְיָ יָת כָּל אַרְעָא יָת גִּלְעָד עַד דָּן׃

רש"י מערבות מואב אל הר נבו. כמה מעלות היו ופסען משה בפסיעה אחת: את כל הארץ. הראהו את כל ארץ ישראל בשלותה והמציקין העתידים להיות מציקין לה: עד דן. הראהו בני דן עובדים עבודה זרה שנאמר (שופטים יח, ל) ויקימו להם בני דן את הפסל, והראהו שמשון שעתיד לצאת ממנו למושיע:

(ב) וְאֵת כָּל נַפְתָּלִי וְאֶת אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאַחֲרוֹן׃ וְיָת כָּל נַפְתָּלִי וְיָת אַרְעָא דְּאֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְיָת כָּל אַרְעָא דִיהוּדָה עַד יַמָּא מַעַרְבָּא׃

רש"י ואת כל נפתלי. הראהו ארצו בשלותה וחרבנה, והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי נלחמים עם סיסרא וחילותיו: ואת ארץ אפרים ומנשה. הראהו ארצם בשלותה ובחרבנה והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען שבא מאפרים, וגדעון שבא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק: ואת כל ארץ יהודה. בשלותה ובחרבנה והראהו מלכות בית דוד ונצחונם: עד הים האחרון. ארץ המערב בשלותה ובחרבנה. דבר אחר, אל תקרי הים האחרון אלא היום האחרון, הראהו הקדוש ברוך הוא כל המאורעות שעתידין לארץ לישראל עד שיחיו המתים:

(ג) וְאֵת הַנֶּגֶב וְאֶת הַכִּכָּר בִּקְעַת יְרֵחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד צֹעַר׃ וְיָת דָּרוֹמָא וְיָת מֵישְׁרָא בִּקְעָתָא דִירֵחוֹ קַרְתָּא דְדִקְלַיָּא עַד צוֹעַר׃

רש"י ואת הנגב. ארץ הדרום. דבר אחר, מערת המכפלה, שנאמר (במדבר יג, כב) ויעלו בנגב ויבא עד חברון: ואת הככר. הראהו שלמה יוצק כלי בית המקדש, שנאמר (מ"א א' ז, מו) בככר הירדן יצקם המלך במעבה האדמה:

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ אֶתְּנֶנָּה הֶרְאִיתִיךָ בְעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר: וַאֲמַר יְיָ לֵהּ דָא אַרְעָא דִי קַיֶמִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמֵימָר לִבְנָיךְ אֶתְּנִנַהּ אַחֲזִיתָךְ בְּעֵינָיךְ וּלְתַמָן לָא תְעִבַּר:

רש"י לאמר לזרעך אתננה הראיתיך. כדי שתלך ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב שבועה שנשבע לכם הקדוש ברוך הוא קימה, וזהו לאמר, לכך הראיתיה לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבר, שאלולי כך, הייתי מקיימך עד שתראה אותם נטועים וקבועים בה ותלך ותגיד להם:

(ה) וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל פִּי יְהוָה: וּמִית תַּמָן מֹשֶׁה עַבְדָא דַיְיָ בְּאַרְעָא דְמוֹאָב עַל מֵימְרָא דַיְיָ:

רש"י וימת שם משה. אפשר משה מת וכתב וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה, מכאן ואלך כתב יהושע. רבי מאיר אומר אפשר ספר התורה חסר כלום, והוא אומר (לעיל לא, כו) לקח את ספר התורה הזה, אלא הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב בדמע: על פי ה'. בנשיקה:

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוּל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וּקְבַר יָתֵהּ בְּחֵילָתָא בְּאַרְעָא דְמוֹאָב לְקֳבֵל בֵּית פְּעוֹר וְלָא יְדַע אֱנָשׁ יָת קְבָרְתֵּהּ עַד יוֹמָא הָדֵין:

רש"י וקבר אתו. הקדוש ברוך הוא בכבודו. רבי ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו, וזהו אחד משלשה אתין שהיה רבי ישמעאל דורש כן. כיוצא בו (במדבר ו, יג) ביום מלאת ימי נזרו יביא אתו, הוא מביא את עצמו. כיוצא בו (ויקרא כב, טז) והשיאו אותם עון אשמה, וכי אחרים משיאים אותם, אלא הם משיאים את עצמם: מול בית פעור. קברו היה מוכן שם מששת ימי בראשית לכפר על מעשה פעור, וזה אחד מן הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות:

(ז) וּמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמֹתוֹ לֹא כָהֲתָה עֵינוֹ וְלֹא נָס לֵחֹה: וּמֹשֶׁה בַּר מְאָה וְעַשְׂרִין שְׁנִין כַּד מִית לָא כְהַת עֵינוֹהִי וְלָא שְׁנָא זִיו יְקָרָא דְאַפּוֹהִי:

רש"י לא כהתה עינו. אף משמת: ולא נס לחה. לחלוחית שבו, לא שלט בו רקבון ולא נהפך תאר פניו:

(ח) וַיִּבְכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְכִי אֵבֶל מֹשֶׁה: וּבְכוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת מֹשֶׁה בְּמֵישְׁרַיָא דְמוֹאָב תְּלָתִין יוֹמִין וּשְׁלִימוּ יוֹמֵי בְכִיתָא אֲבֶלָא דְמֹשֶׁה:

רש"י בני ישראל. הזכרים, אבל באהרן מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה נאמר (במדבר כ, כט) כל בית ישראל, זכרים ונקבות:

(ט) וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן מָלֵא רוּחַ חָכְמָה כִּי סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה: וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן מָלֵי רוּחַ חָכְמָתָא אֲרֵי סְמַךְ מֹשֶׁה יָת יְדוֹהִי עֲלוֹהִי וְקַבִּילוּ מִנֵּהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַעֲבָדוּ כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: (י) וְלָא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יְדָעוֹ יְהוָה פָּנִים אֶל פָּנִים: וְלָא קָם נְבִיָא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה דִי אִתְגְּלִי לֵהּ יְיָ אַפִּין בְּאַפִּין:

רש"י אשר ידעו ה' פנים אל פנים. שהיה לבו גס בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה, כענין שנאמר (שמות לב, ל) ועתה אעלה אל ה', (במדבר ט, ח) עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם:

(יא) לְכָל הָאֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפַרְעֹה וּלְכָל עֲבָדָיו וּלְכָל אַרְצוֹ: לְכָל אָתַיָא וּמוֹפְתַיָא דִי שְׁלְחֵהּ יְיָ לְמֶעְבַּד בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְפַרְעֹה וּלְכָל עַבְדּוֹהִי וּלְכָל אַרְעֵהּ: (יב) וּלְכֹל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכֹל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל: וּלְכֹל יְדָא תַקֶּפְתָּא וּלְכֹל חֱזָונָא רַבָּא דִי עֲבַד מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל: חזק:

רש"י ולכל היד החזקה. שקבל את התורה בלוחות בידיו: ולכל המורא הגדול. נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא: לעיני כל ישראל. שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר (לעיל ט, יז) ואשברם לעיניכם, והסכימה דעת הקדוש ברוך הוא לדעתו, שנאמר אשר שברת, יישר כחך ששברת (שמות לד, א) :

הפטרת וזאת הברכה - יהושע א

א (א) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן מְשֶׁרֵת מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) מֹשֶׁה עַבְדִּי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ג) כָּל מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם נְתַתִּיו כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל מֹשֶׁה: (ד) מֵהַמִּדְבָּר וְהַלְּבָנוֹן הַזֶּה וְעַד הַנָּהָר הַגָּדוֹל נְהַר פְּרָת כֹּל אֶרֶץ הַחִתִּים וְעַד הַיָּם הַגָּדוֹל מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה גְּבוּלְכֶם: (ה) לֹא יִתְיַצֵּב אִישׁ לְפָנֶיךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא אַרְפְּךָ וְלֹא אֶעָזְבֶךָּ: (ו) חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תַּנְחִיל אֶת הָעָם הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם: (ז) רַק חֲזַק וֶאֱמַץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אַל תָּסוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאול לְמַעַן תַּשְׂכִּיל בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

וזאת הברכה יום שישי

משנה נגעים פרק י

א. הַנְּתָקִים מִסַּמְאִין בִּשְׁנֵי שְׂבוּעוֹת, וּבִשְׁנֵי סִימָנִים בְּשֵׂעָר צָהֹב דַּק וּבִפְשִׁיּוֹן. בְּשֵׂעָר צָהֹב דַּק, לְקוּי קָצָר, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר, אֲפִלּוּ אָרוֹךְ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, מַה הַלָּשׁוֹן אוֹמְרִים, דַּק מַקֵּל זֶה, דַּק קָנֶה זֶה, דַּק לָקוּי קָצָר, אוֹ דַק לָקוּי אָרוֹךְ. אָמַר

לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, עַד שֶׁאָנוּ לְמֵדִים מִן הַקָּנֶה, נִלְמַד מִן הַשֹּׁעַר. דַּק שְׁעָרוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי, דַּק לָקוּי קָצָר, לֹא דַק לָקוּי אָרוֹךְ׃

ברטנורה (א) **הנתקים**. נגעים שבראש או בזקן, קרויין נתקים. על שם שהשער ניתק ונופל ונושר מחמת הנגע והנתקים אין מיטמאין בארבעה מראות כנגע שבמקום בשר, אלא מיטמאים בכל מראות: **בשער צהוב**. דומה לתבנית זהב: **דק לקוי קצר**. מה שאמרה תורה ובו שער צהוב דק, משמעותו לקוי קצר: **אפילו ארוך**. שאין משמעו דק אלא רקיק: **מה הלשון אומרים**. מלשון בני אדם אתה למד, כשאומרים קנה זה דק, מה משמעו, בין לקוי קצר בין לקוי ארוך. ואית ספרים דגרסי, ולא לקוי ארוך, בתמיהה, כלומר שמא לקוי קצר ולא לקוי ארוך: **נלמד מן השער**. דרך בני אדם כשאומרים על השער שהוא דק, על הלקוי קצר אומרים, ולא על הלקוי הארוך. והלכה כרבי עקיבא:

ב. שֵׂעָר צָהֹב דַּק מְטַמֵּא מְכֻנָּס, וּמְפֻזָּר, מְבֻצָּר, וְשֶׁלֹּא מְבֻצָּר, הָפוּךְ, וְשֶׁלֹּא הָפוּךְ, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא הָפוּךְ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְדִין הוּא, מָה אִם שֵׂעָר לָבָן שֶׁאֵין שֵׂעָר אַחֵר מַצִּיל מִיָּדוֹ, אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא הָפוּךְ. שֵׂעָר צָהֹב דַּק שֶׁשֵּׂעָר אַחֵר מַצִּיל מִיָּדוֹ, אֵינוֹ דִין שֶׁלֹּא יְטַמֵּא אֶלָּא הָפוּךְ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כָּל מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר הָפוּךְ, אָמַר הָפוּךְ. אֲבָל הַנֶּתֶק שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (ויקרא יג), לֹא הָיָה בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב, מְטַמֵּא הָפוּךְ וְשֶׁלֹּא הָפוּךְ׃

ברטנורה (ב) **מכונס**. שתי שערות במקום אחד: **מפוזר**. אחת במזרח הנגע ואחת במערבו: **מבוצר**. שהשער באמצע הנתק, כמבצר שהוא באמצע העיר: **הפוך**. שנהפך השער לצהוב מחמת הנתק כגון שהנתק קדם לשער [צהוב]: **שאינו הפוך**. שקדם שער צהוב לנתק: **שאין שער אחר מציל מידו**. שאם יש בנגע שתי שערות לבנות, אפילו מלא שערות שחורות אינן מצילות (על השתי) שערות לבנות שלא יטמאו. אבל שער צהוב, אם יש עמו [שתי] שערות שחורות אינו מטמא. והלכה כרבי יהודה:

ג. הַצּוֹמֵחַ מַצִּיל מִיַּד הַשֵּׂעָר צָהֹב וּמִיַּד הַפִּשְׁיוֹן, מְכֻנָּס, וּמְפֻזָּר, מְבֻצָּר, וְשֶׁלֹּא מְבֻצָּר. וְהַמְשׁוֹאָר מַצִּיל מִיַּד שֵׂעָר צָהֹב וּמִיַּד הַפִּשְׁיוֹן, מְכֻנָּס, וּמְפֻזָּר, וּמְבֻצָּר. וְאֵינוֹ מַצִּיל מִן הַצַּד, עַד שֶׁיְּהֵא רָחוֹק מִן הַקָּמָה מָקוֹם שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת. אַחַת צְהֻבָּה וְאַחַת שְׁחוֹרָה, אַחַת צְהֻבָּה וְאַחַת לְבָנָה, אֵינָן מַצִּילוֹת׃

ברטנורה (ג) **הצומח מציל**. שער שחור שצמח בנתק, מציל מיד שער צהוב ומיד פשיון. שאם הוחלט בשער צהוב או בפשיון, וצמחו בו שתי שערות שחורות, טהור: **בין מכונס**. דשתיהן במקום אחד: **בין מפוזר**. אחת למזרח הנגע ואחת למערבו: **והמשואר**. שקדמו שתי שערות שחורות הללו לנתק, כגון שכשניתק שער ראשו או זקנו כגריס נשארו

בתוך הנתק שתי שערות שחורות: **ומבוצר**. אם הן מבוצרות באמצע הנתק, מצילות. אבל [אם] עומדות מן הצד אין מצילות: **עד שיהא רחוק מן הקמה**. עד שיהו שתי שערות הללו רחוקות מן השערות המקיפות את הנתק כשיעור שתי שערות. והשערות שסביב הנתק הן קרויין קמה. וכששערות הללו רחוקות מן הקמה מקום שתי שערות, נחשבות כמבוצרות בתוך הנגע: **אחת צהובה ואחת שחורה**. בצהובה שקדמה לנתק דלא הויא סימן טומאה, אצטריך ליה למימר דאין מצטרפת עם השחורה להציל מיד שער צהוב ומיד הפשיון. וסתם מתניתין כר' אליעזר בן יעקב דאמר בסמוך לקמן דשער צהוב שקדם לנתק לא מטמא ולא מציל:

ד. שֵׂעָר צָהֹב שֶׁקָּדַם אֶת הַנֶּתֶק, טָהוֹר. רַבִּי יְהוּדָה מְטַמֵּא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, לֹא מְטַמֵּא וְלֹא מַצִּיל. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כֹּל שֶׁאֵינוֹ סִימָן טֻמְאָה בַּנֶּתֶק, הֲרֵי הוּא סִימָן טָהֳרָה בַּנֶּתֶק:

ברטנורה (ד) **ר' יהודה מטמא**. כדתנן לעיל דר' יהודה מטמא הפוך ולא הפוך: ר' אליעזר בן יעקב אומר לא מטמא ולא מציל. ר' אליעזר בן יעקב ור' שמעון לפרושי מלתא דתנא קמא דאמר טהור קאתו, ר' אליעזר בן יעקב סבר, טהור דאמר תנא קמא לומר שאינו מטמא אבל אינו מציל. ור' שמעון סבר, טהור ומציל קאמר. ולעיל פסקינן דהלכה כר' יהודה:

ה. כֵּיצַד מְגַלְּחִין אֶת הַנֶּתֶק, מְגַלֵּחַ חוּצָה לוֹ וּמַנִּיחַ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת סָמוּךְ לוֹ, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִכָּר אִם פָּשָׂה. הֶחְלִיטוֹ בְּשֵׂעָר צָהֹב, הָלַךְ שֵׂעָר צָהֹב וְחָזַר שֵׂעָר צָהֹב, וְכֵן בְּפִשְׁיוֹן, בַּתְּחִלָּה, בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שְׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר, הֲרֵי הוּא כְּמוֹת שֶׁהָיָה. הֶחְלִיטוֹ בְּפִשְׁיוֹן, הָלַךְ הַפִּשְׁיוֹן וְחָזַר הַפִּשְׁיוֹן. וְכֵן בְּשֵׂעָר צָהֹב, בְּסוֹף שְׁבוּעַ רִאשׁוֹן, בְּסוֹף שְׁבוּעַ שֵׁנִי, לְאַחַר הַפְּטוּר, הֲרֵי הוּא כְּמוֹ שֶׁהָיָה:

ברטנורה (ה) **כיצד מגלחין את הנתק**. בסוף שבוע ראשון (להסגרו) שלא פשה ולא נולד בו שער צהוב (כתיב והתגלח): **היה מגלח חוצה לו**. מגלח סביב לנתק, ומניח שתי שערות, דכתיב (ויקרא יג) ואת הנתק לא יגלח, וכי מה יש בו, והלא כבר ניתק השער ונפל, אלא סמוך לנתק לא יגלח, שמשייר סביב לנתק שתי שערות מכל צד, נמצא הנתק מוקף שערות כעטרה: **החליטו בשער צהוב**. ואחר שהוחלט בו הלך שער צהוב ואחרי כן חזר: **וכן בפשיון**. שלא חזר שער צהוב אלא שפשה. בין כך ובין כך הרי הוא מוחלט כמו שהיה: **בתחלה בסוף שבוע ראשון**. כלומר, דין זה שאמרנו נוהג בין שהחליטו בשער צהוב בתחלה כשהובא אל הכהן, בין שהחליטו בשער צהוב בסוף שבוע ראשון, או בסוף שבוע שני, או לאחר הפטור כגון שעמד בעיניו שני שבועות ופטרו ולאחר הפטור נולד שער צהוב והחליטו. ובכולהו הלך שער צהוב וחזר. או שלא חזר אלא שפשה

הנתק. הרי הוא כמו שהיה: **החליטו בפשיון**. כמו שמפרש בהחליטו בשער צהוב כך יש לפרש החליטו בפשיון. והכא בפשיון לא גרסינן בתחילה, שאין הפשיון מטמא אלא אחר הסגר:

ו. שְׁנֵי נְתָקִים זֶה בְּצַד זֶה וְשִׁטָּה שֶׁל שֵׂעָר מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶם, נִפְרַץ מִמָּקוֹם אֶחָד, טָמֵא. מִשְּׁנֵי מְקוֹמוֹת, טָהוֹר. כַּמָּה תְהֵא הַפְרָצָה, מְקוֹם שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת. נִפְרַץ מִמָּקוֹם אֶחָד כַּגְּרִיס, טָמֵא:

ברטנורה (ו) **שני נתקים זה בצד זה**. שיש בכל אחד כגריס הקלקי, דבנתקים נמי בעינן כגריס, דכתיב נגע הנתק, הקיש נגע לנתק, מה הנגע בכגריס, אף נתק בכגריס. ואם שני הנתקים מונחים זה אצל זה ויש שיטת שער מפסקת בין שני הנתקים וחולקת אותם לשנים כמחיצה המפסקת: **נפרץ**. שער של אותה השיטה: **ממקום אחד**. בסוף שבוע ראשון של הסגר או בסוף שבוע שני או לאחר הפטור: **טמא**. שהרי פשה הנתק: **משני מקומות**. שאותה שיטה נפרצה למטה ולמעלה ונשארו מאותה שיטה שתי שערות באמצע: **טהור**. דמבוצרות נינהו ומצילות: **כמה תהא הפרצה**. אם בשני מקומות נפרצו, הוי שיעור הפרצה מקום שתי שערות, דבהכי חשיבי השערות שבאמצע מבוצרות: **ואם במקום אחד נפרץ טמא**. אפילו נפרץ כגריס, טמא, שאין שער שחור מבוצר וכנוס בתוך הנגע, כיון דלא נפרץ בשני מקומות:

ז. שְׁנֵי נְתָקִין זֶה לִפְנֵים מִזֶּה, וְשִׁטָּה שֶׁל שֵׂעָר מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶם, נִפְרַץ מִמָּקוֹם אֶחָד, טָמֵא. מִשְּׁנֵי מְקוֹמוֹת, טָהוֹר. כַּמָּה תְהֵא הַפְרָצָה, מְקוֹם שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת. נִפְרַץ מִמָּקוֹם אֶחָד כַּגְּרִיס, טָהוֹר:

ברטנורה (ז) **זה לפנים מזה**. כגון נתק כגריס הקלקי מרובע, ושיטה של שער מקיפו סביב, וחוץ לאותה שיטה מקיף נתק כגריס כל סביבותיה, דהיינו רצועה של נתק ברוחב כעדשה מקפת את השיטה של שער, שזהו שיעור הנתק המקיף השערות המבוצרות: **נפרץ ממקום אחד טמא**. הפנימי. שהרי שער שחור בצדו ואינו מבוצר לתוכו. אבל החיצון טהור, דהא שתי שערות שחורות מבוצרות לתוכו: **משני מקומות, טהור**. הפנימי וכל שכן החיצון, שנעשו שניהם נתק אחד ובתוכן שתי שערות שחורות מבוצרות: **כמה תהא הפרצה**. משני מקומות והיא טהור, מקום שתי שערות: **נפרץ במקום אחד כגריס טהור**. והא דאמרן נפרץ במקום אחד טמא, היינו בפחות מכגריס אבל מאחר דנפרצה כגריס, אפילו ממקום אחד נעשו שני הנתקים אחד, ושערות הנשארות הרי הן מבוצרות:

ח. מִי שֶׁהָיָה בּוֹ נֶתֶק וּבוֹ שֵׂעָר צָהֹב, טָמֵא. נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר שָׁחוֹר, טָהוֹר. אַף עַל פִּי שֶׁהָלַךְ לוֹ שֵׂעָר שָׁחוֹר, טָהוֹר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּל נֶתֶק שֶׁטָּהַר שֶׁעָה

אַחַת, אֵין לוֹ טֻמְאָה לְעוֹלָם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כָּל שֶׁעָר צָהֹב שֶׁטָּהַר שָׁעָה אַחַת, אֵין לוֹ טֻמְאָה לְעוֹלָם:

ברטנורה (ח) **ובו שער צהוב טמא**. שער צהוב מטמא בין בתחילה בין בסוף שבוע ראשון בין בסוף שבוע שני בין לאחר הפטור: **נולד בו שער שחור טהור**. אי בצמח לאחר הנתק, אע"פ שאינן מבוצרות. ואי במשואר, דוקא במבוצר, דרחוק מקמת הראש מקום שתי שערות כדאמרן: **אע"פ שהלך לו שער שחור טהור**. דכיון דנטהר הצהוב, תו לא מטמא אע"פ שנשר השחור. אבל אם החליטו בפשיון, ובא השחור וטהר הפשיון ואחרי כן הלך השחור, חוזר הפשיון ומטמא. או שפשה וכנס וחזר ופשה, לא אמרינן כיון דנטהר הנתק לא מטמא: **כל נתק שטהר שעה אחת**. בין שהחליטו בפשיון וכנס, או שבא שער שחור וטיהרו, בין החליטו בשער צהוב ובא שער שחור וטיהרו ואחרי כן הלך השחור, או מה שכנס חזר וניתק, שוב אין לנתק זה טומאה לעולם, אף על גב דקיימו סימני טומאה שלו כגון שער צהוב ופשיון. ולא מיבעיא בהני דכבר טהרו בשער שחור, אלא אפילו פשה אחר שהלך השחור או נולד בו שער צהוב אחר, כיון דטהר הנתק כבר שוב אין לו טומאה: ר' שמעון אומר כל שער צהוב שטהר שעה אחת. כגון האי דהוה קאי בשעה שבא השחור, אין לו טומאה לעולם. אבל אם אחר שהלך השחור נולד בנתק שער צהוב אחר או פשה אחרי כן, טמא דכל נתק שטהר לא אמרינן. והלכה כתנא קמא:

ט. מִי שֶׁהָיָה בוֹ נֶתֶק כַּגְּרִיס, וְנִתַּק כָּל רֹאשׁוֹ, טָהוֹר. הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן אֵין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְדִין הוּא, מָה אִם עוֹר הַפָּנִים וְעוֹר הַבָּשָׂר שֶׁיֵּשׁ דָּבָר אַחֵר מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם, מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן שֶׁאֵין דָּבָר אַחֵר מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם, אֵינוֹ דִין שֶׁיְּעַכְּבוּ זֶה אֶת זֶה. הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן אֵין מְצָטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאֵין פּוֹשִׁין מִזֶּה לָזֶה. אֵיזֶה הוּא זָקָן, מִן הַפֶּרֶק שֶׁל לֶחִי עַד פִּיקָה שֶׁל גַּרְגֶּרֶת:

ברטנורה (ט) **וניתק כל ראשו**. שפרח הנתק בכל הראש. בין שהוחלט בשער צהוב בין שהוחלט בפשיון: **טהור**. דבכולהו פריחה מטהרת. ומנין שהפריחה מטהרת בראש, דכתיב (ויקרא יג) ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא בזקן מנין, תלמוד לומר ואיש, לרבות את הזקן והבא כולו נתק בתחלה אינו טהור, כשם שהבא כולו לבן בתחלה אינו טהור בבהרת: **אין מעכבין זה את זה**. אם היה בראש נתק כגריס ואחר כך ניתק כל הראש אע"פ שלא ניתק בזמן, טהור. וכן כשפרח בזקן ולא פרח בראש, טהור, דאין מעכבין זה על זה, דכל שראוי ליטמא בנגע הבהרת מעכב פריחת הבהרת: **אין מצטרפין זה עם זה**. במקום שהראש והזקן מתחברים זה עם זה, אם נולד חצי גריס בזה וחצי גריס בזה, אין מצטרפין: **ואין פושין מזה לזה**. דאם יש נתק כגריס בראש סמוך לזקן, ולסוף

שבוע ראשון או לסוף שבוע שני או לאחר הפטור פשה בזקן, לא חשיב פשיון: **מן הפרק של לחי**. העליון. מותח חוט מאוזן לאוזן, כל שמן החוט ולמעלה זהו הראש, וכל שמן החוט ולמטה זה הזקן: **פיקה של גרגרת**. ראש השיפוי כובע והבשר המקיף בשיפוי כובע מחוץ, קרוי פיקה:

י. הַקָּרַחַת וְהַגַּבַּחַת מִטַּמְּאוֹת בִּשְׁנֵי שָׂבוּעוֹת, בִּשְׁנֵי סִימָנִים בְּמִחְיָה וּבְפִשְׁיוֹן. אֵיזוֹ הִיא קָרַחַת, אָכַל נֶשֶׂם, סָךְ נֶשֶׂם, מַכָּה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְגַדֵּל שֵׂעָר. אֵיזוֹ הִיא קָרַחַת, מִן הַקָּדְקֹד הַשּׁוֹפֵעַ לְאָחוֹרָיו עַד פִּיקָה שֶׁל צַוָּאר. אֵיזוֹ הִיא גַּבַּחַת, מִן הַקָּדְקֹד הַשּׁוֹפֵעַ לְפָנָיו עַד כְּנֶגֶד שֵׂעָר מִלְמָעְלָן. הַקָּרַחַת וְהַגַּבַּחַת אֵינָן מִצְטָרְפוֹת זוֹ עִם זוֹ, וְאֵינָן פּוֹשׁוֹת מִזּוֹ לָזוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם יֵשׁ שֵׂעָר בֵּינֵיהֶן, אֵינָן מִצְטָרְפוֹת. וְאִם לָאו, הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת:

ברטנורה (י) **הקרחת והגבחת**. שתיהן בראש אלא שמשיפוע קדקוד ולאחוריו קרוי קרחת, משיפוע קדקוד כלפי פניו קרוי גבחת, כדתנן בסמוך. ואינם כנתקים, שהנתק חוזר ומגדל שער, והקרחת והגבחת אינן חוזרין ומגדלין שער: **מיטמאות בשני שבועות**. דכתיב (ויקרא יג) כמראה צרעת עור בשר, מה עור בשר בשני שבועות, אף כאן בשני שבועות: **במחיה ובפשיון**. דכתיב (שם) צרעת פורחת היא בקרחתו. צרעת, מלמד שמטמאה במחיה. פורחת, מלמד שמטמאה בפשיון. היא, מלמד שאינה מיטמאה בשער לבן: **נשם**. סם שהאוכלו אינו מגדל שער, והסך בו אינו מגדל שער: **מכה שאינה ראויה לגדל שער**. כגון מכה גדולה שהבשר נעשה צלקת: **פיקה של צואר**. היא חוליא הראשונה של צואר: **ואין פושות מזו לזו**. מקרחת לגבחת ומגבחת לקרחת: **אם יש שער**. מפסיק ביניהן בין קרחת לגבחת. ואין הלכה כר' יהודה:

גמרא נדה דף מד ע"ב

תָּנוּ רַבָּנָן: בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים מִתְקַדֶּשֶׁת בְּבִיאָה. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. מַאי בֵּינַיְיהוּ אֲמָרֵי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵיכָּא בֵּינַיְיהוּ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: שְׁלֹשִׁים יוֹם בַּשָּׁנָה חֲשׁוּבִין שָׁנָה אֵיכָּא בֵּינַיְיהוּ. מֵיתִיבֵי בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וַאֲפִלּוּ בַּת שְׁתֵּי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד מִתְקַדֶּשֶׁת בְּבִיאָה. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי יוֹחָנָן כִּי הֵיכִי דְּאֵיכָּא תַּנָּא דְּקָאָמַר יוֹם אֶחָד בַּשָּׁנָה חֲשׁוּב שָׁנָה. הָכָא נָמֵי אֵיכָּא תַּנָּא דְּאָמַר שְׁלֹשִׁים יוֹם בַּשָּׁנָה חֲשׁוּבִין שָׁנָה. אֶלָּא לְרַבִּי יַנַּאי קַשְׁיָא קַשְׁיָא:

רש"י **ערב ר"ה**. של שנה רביעית לר"מ לא הויא בת ביאה עד יום אחרון של שלישית דהוא ערב ר"ה ולרבנן עד למחר דמיקלע יום ראשון ברביעי': **שלשים יום איכא בינייהו**. לר"מ מכי איקלע שלשים יום בשנה שלישית הויא בת ביאה ולרבנן עד דמיקלע שנה

רביעי' ואיכא ביניהו טובא: **בשלמא לרבי יוחנן**. דאמר מכי איקלע חשיבות שנה בשנה שלישית לר"מ הויא בת ביאה ניחא ואע"ג דאמר רבי יוחנן שלשים יום והכא קתני יום אחד תנאי היא בפרק ארבעה ראשי שנים דאיכא למ"ד יום אחד בשנה חשוב שנה ואיכא למאן וכו': **אלא לרבי ינאי**. דאמר לר"מ עד סוף שנה שלישית לאו בת ביאה היא. קשיא:

זוהר אמור דף צד ע"ב

בְּהַאי יוֹמָא תְּלַת סְעוּדָתָן בָּעְיָא בְּנֵי מַלְכָּא לְזַמְנָא וּלְסַדְּרָא פִּתּוֹרֵי בְּגִין יְקָרָא דְּמַלְכָּא כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא וְכַד אִזְדַּמַּן בֵּיהּ חַגָּא אוֹ זְמַנָּא לָא יְסַדֵּר בַּר נַשׁ תְּרֵי פִּתּוֹרֵי בְּכָל סְעוּדָתָא חַד לְשַׁבָּת וְחַד לְאוּשְׁפִּיזָא בְּגִין דִּכְתִיב (שמואל ב ט) עַל שֻׁלְחָן הַמֶּלֶךְ תָּמִיד הוּא אוֹכֵל סְפוּקָא הוּא בְּפִתּוֹרָא דְּמַלְכָּא לְהַהוּא אוּשְׁפִּיזָא דְּאַתְיָא לֵיהּ וְעַל דָּא בָּעֵי בַּר נַשׁ לְסַדּוּרֵי פִּתּוֹרָא שְׁלֵימָא לְמַלְכָּא וְהוּא יָהִיב מְנֵיהּ לְאוּשְׁפִּיזָא. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר סְעוּדָתָא תְּלִיתָאָה דְּשַׁבָּת כַּד אִעָרַע בֵּיהּ אוּשְׁפִּיזָא שְׁבָקִין לֵיהּ אוֹ לָא שְׁבָקִין לֵיהּ אִי לָא שְׁבָקִין לֵיהּ אִשְׁתַּכַּח אוּשְׁפִּיזָא דַּחְיָא מִפִּתּוֹרָא דְּמַלְכָּא. אִי שְׁבָקִין לֵיהּ אִשְׁתַּכַּח פִּגִימוּ בְּסְעוּדָתָא דְּמַלְכָּא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן אֲבוֹי לְמַלְכָּא דְּאִיעָרַע בֵּיהּ אוּשְׁפִּיזָא וְנָטִיל מֵיכְלָא מִקַּמֵּיהּ וְסָלְקָא לְאוּשְׁפִּיזֵיהּ אִשְׁתַּכַּח אַף עַל גַּב דְּמַלְכָּא לָא אָכַל עִמֵּיהּ מִמֵּיכְלָא דְּמַלְכָּא קָא אָכִיל וּמַלְכָּא יָהִיב לֵיהּ לְמֵיכָל וְכָל דָּא בְּגִין דְּהוּא אוּשְׁפִּיזֵיהּ דְּמַלְכָּא. וּבְבֵי רַב הַמְנוּנָא סָבָא לָא חַיְישֵׁי לְאוּשְׁפִּיזָא בְּשַׁעְתָּא דָּא וּלְבָתַר מְסַדְּרֵי פִּתּוֹרָא לְאוּשְׁפִּיזָא. בְּהַאי יוֹמָא מְלוּלָא אָסִיר הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (ישעיה נח) מִמְצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר וּתְנַן חֶפְצְךָ כְּתִיב בְּגִין דְּהַאי יוֹמָא כָּל מְהֵימָנוּתָא אִתְקְשָׁר בֵּיהּ:

תרגום הזוהר בַּיּוֹם הַזֶּה, שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת צְרִיכִים בְּנֵי הַמֶּלֶךְ לְזַמֵּן וְלַעֲרוֹךְ הַשֻּׁלְחָן, מִשּׁוּם כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמַדְנוּ. וּכְשֶׁמְּזַדְּמֵן בּוֹ חַג, אוֹ זְמַן, לֹא יְסַדֵּר הָאָדָם שְׁתֵּי שֻׁלְחָנוֹת בְּכָל סְעוּדָה אֶחָד לַשַּׁבָּת וְאֶחָד לְהָאוֹרֵחַ, לְיוֹם טוֹב, מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב, עַל שֻׁלְחָן הַמֶּלֶךְ תָּמִיד הוּא אוֹכֵל, כִּי דַּי הוּא שֻׁלְחָן הַמֶּלֶךְ לְאוֹרֵחַ הַהוּא הַבָּא אֵלָיו. וְעַל כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם לַעֲרוֹךְ שֻׁלְחָן שָׁלֵם לַמֶּלֶךְ וְהוּא נוֹתֵן מִמֶּנּוּ לְהָאוֹרֵחַ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, סְעוּדָה שְׁלִישִׁית שֶׁל שַׁבָּת, כְּשֶׁנִּקְרָה בּוֹ אוֹרֵחַ, דְּהַיְנוּ יוֹם טוֹב, עוֹזְבִים אוֹתָהּ אֶת הַסְּעוּדָה הַשְּׁלִישִׁית, אוֹ אֵין עוֹזְבִים אוֹתָהּ, אֶלָּא שֶׁאוֹכְלִים סְעוּדָה שְׁלִישִׁית, נִמְצָא שֶׁהָאוֹרֵחַ נִדְחֶה מִשֻּׁלְחָן הַמֶּלֶךְ, וְאִם עוֹזְבִים אוֹתָהּ דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין אוֹכְלִים סְעוּדָה שְׁלִישִׁית, נִמְצָא פָּגַם בִּסְעוּדוֹת הַמֶּלֶךְ, אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן אֲבִיו. בַּדּוֹמֶה לְמֶלֶךְ, שֶׁנִּקְרָה לוֹ אוֹרֵחַ, וְלָקַח הַמַּאֲכָל מִמֶּנּוּ וְנָתַן אֶל הָאוֹרֵחַ. נִמְצָא, אַף עַל פִּי שֶׁהַמֶּלֶךְ אֵינוֹ אוֹכֵל עִמּוֹ, הוּא אוֹכֵל מִמַּאֲכָל הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ נוֹתֵן לוֹ לֶאֱכוֹל. וְכָל זֶה הוּא מִשּׁוּם שֶׁהוּא אוֹרְחוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וּבְבֵית רַב הַמְנוּנָא סָבָא לֹא חָשְׁשׁוּ לְאוֹרֵחַ בְּשָׁעָה זוֹ, אֶלָּא אָכְלוּ סְעוּדָה שְׁלִישִׁית וְאַחַר כָּךְ, בְּלֵיל יוֹם טוֹב שֵׁנִי, הָיוּ מְסַדְּרִים הַסְּעוּדָה

לְהָאוֹרֵחַ. בַּיּוֹם הַזֶּה אָסוּר הַדִּבּוּר. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר מִמְצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר, שֶׁדִּבּוּרְךָ בַּשַּׁבָּת לֹא יִהְיֶה כְּמוֹ בַּחוֹל. וְלָמַדְנוּ, חֶפְצְךָ כָּתוּב, שֶׁלֹּא תְּדַבֵּר מֵחֶפָּצֶךָ, מִשּׁוּם שֶׁבַּיּוֹם הַזֶּה כָּל הָאֱמוּנָה מִתְקַשֶּׁרֶת בּוֹ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פרק י

א. הַמְשַׁלֵּחַ כְּלָבִים כְּדֵי שֶׁיְצוֹדוּ צְבָאִים וְאַרְנָבִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן וּבָרַח הַצְּבִי מִפְּנֵי הַכֶּלֶב וְהָיָה הוּא רוֹדֵף אַחַר הַצְּבִי אוֹ שֶׁעָמַד בְּפָנָיו וְהִבְהִילוֹ עַד שֶׁהִגִּיעַ הַכֶּלֶב וּתְפָשׂוֹ הֲרֵי זֶה תּוֹלְדַת הַצָּד וְחַיָּב וְכֵן הָעוֹשֶׂה כְּדֶרֶךְ זוֹ בְּעוֹפוֹת: **ב**. צְבִי שֶׁנִּכְנַס לְבֵית וְנַעַל אֶחָד בְּפָנָיו חַיָּב. נָעֲלוּהוּ שְׁנַיִם פְּטוּרִין. אִם אֵין אֶחָד יָכוֹל לִנְעֹל וְנָעֲלוּהוּ שְׁנַיִם חַיָּבִין. יָשַׁב אֶחָד וּמִלְּאָהוּ הַשֵּׁנִי חַיָּב. יָצָא הָרִאשׁוֹן וּמִלְּאָהוּ וּבָא הַשֵּׁנִי וְיָשַׁב בְּצִדּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁעָמַד הָרִאשׁוֹן וְהָלַךְ לוֹ. הָרִאשׁוֹן חַיָּב וְהַשֵּׁנִי לֹא עָשָׂה כְּלוּם וּמֻתָּר לוֹ לֵישֵׁב בִּמְקוֹמוֹ עַד הָעֶרֶב וְלוֹקֵחַ הַצְּבִי. לְמָה זֶּה דּוֹמֶה לְנוֹעֵל בֵּיתוֹ לְשָׁמְרוֹ וְנִמְצָא צְבִי שָׁמוּר בְּתוֹכוֹ שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּלוּם. נִכְנְסָה לוֹ צִפּוֹר תַּחַת כְּנָפָיו יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְּרָהּ עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ וּמֻתָּר: **ג**. הַצָּד צְבִי זָקֵן אוֹ חִגֵּר אוֹ חוֹלֶה אוֹ קָטָן פָּטוּר. הַמְפָרֵק בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף מִן הַמְּצוּדָה פָּטוּר. הַצָּד חַיָּה וְעוֹף שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ כְּגוֹן אַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִין וְיוֹנֵי (עֲלִיָּה) פָּטוּר. הַצָּד דָּבָר שֶׁאֵין בְּמִינוֹ צֵדָה כְּגוֹן חֲגָבִים הַגְּזִין צְרָעִין וִיתוּשִׁין וּפַרְעוֹשִׁין וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ הֲרֵי זֶה פָּטוּר: **ד**. רְמָשִׂים הַמְּזִיקִין כְּגוֹן נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים וְכַיּוֹצֵא בְּהֶן אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מְמִיתִין הוֹאִיל וְנוֹשְׁכִין מֻתָּר לְצוּדּ אוֹתָם בְּשַׁבָּת וְהוּא שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְהִנָּצֵל מִנְּשִׁיכָתָן. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה כּוֹפֶה כְּלִי עֲלֵיהֶן אוֹ מַקִּיף עֲלֵיהֶן אוֹ קוֹשְׁרָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיקוּ:

מוסר

משערי תשובה לר"י דף ל"ז ע"ג

נִרְגָּן אָמַר שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם (משלי יח) דִּבְרֵי נִרְגָּן כְּמִתְלַהֲמִים וְהֵם יָרְדוּ חַדְרֵי בָטֶן. פֵּירוּשׁ הַנִּרְגָּן הוּא הָאִישׁ אֲשֶׁר דַּרְכּוֹ וְחוּקּוֹ לְהִתְאוֹנֵן וּלְהִתְרַעֵם וְיִמְצָא תְּלוּנוֹת עַל חֲבֵירוֹ תָּמִיד עַל מַעֲשָׂיו וְעַל דְּבָרָיו וְאַף עַל פִּי שֶׁחֲבֵירוֹ בְּתוֹמוֹ הִתְהַלֵּךְ עִמּוֹ וְלֹא זָד עָלָיו בְּדָבָר וְיָדוֹן כָּל דָּבָר לְחוֹבָה וְלֹא לִזְכוּת וְכָל שְׁגָגָה יָשִׂים לְזָדוֹן וְהִנֵּה יִתֵּן עַצְמוֹ כְּמוֹ עָשׁוּק וַהֲלוּם וּכְאִלּוּ גַּבְרָה חַטַּאת חֲבֵירוֹ עָלָיו וְהוּא הַמַּכֶּה וַהֲהוֹלֵם כִּי דְּבָרָיו יוֹרְדִים חַדְרֵי בָטֶן כִּי מִי שֶׁיִּלִּין תְּלוּנוֹת עַל חֲבֵירוֹ כַּאֲשֶׁר לֹא נָגְעוּ וְכַאֲשֶׁר עָשָׂה עִמּוֹ רַק טוֹב זֶה סַעַר מִתְחוֹלֵל עַל הַלֵּב. וְהִנֵּה הוּא כַּיּוֹרֶה זִיקִים יוֹרְדִים חַדְרֵי בָטֶן. מִלַּת כְּמִתְלַהֲמִים כְּמוֹ מִתְהַלְמִים עַל דֶּרֶךְ שִׁמְלָה שַׁלְמָה מִלְּשׁוֹן (משלי נז) הֲלָמוּנִי בַל יָדָעְתִּי וּכְאִלּוּ אָמַר דִּבְרֵי נִרְגָּן כְּמִתְהַלְּמִים וְאָמְרוּ מִתְלַהֲמִים לְשׁוֹן רַבִּים. כִּי נִרְגָּן כּוֹלֵל הַנִּרְגָּנִים כְּמוֹ (ירמיה י"א) וּבְשַׁר קֹדֶשׁ יַעַבְרוּ מֵעָלַיִךְ (ישעיה מ"ה) וְיִפְרוּ יֶשַׁע. עוֹד אָמַר (משלי ס"ז) שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם וְנִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף. רְצוֹנוֹ לוֹמַר כִּי יַפְרִיד מֵעָלָיו אוֹהֵב וֶרַע כִּי לֹא יוּכְלוּן שְׂאֵת חֶבְרָתוֹ. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ אַל תַּרְבֶּה בְתַרְעוּמוֹת

שֶׁלֹּא תָבֹא לִידֵי חֵטְא. וּפְעָמִים רַבּוֹת הַנִּרְגָּן כְּפוּי טוֹבָה גַּם יְחַשְּׁבָהּ לְרָעָה וְיָשִׁיב לְרָעָה תַּחַת טוֹבָה. וְנֶאֱמַר (שם י"ז) מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְגוֹמֵר וּפְעָמִים יַחֲשׁוֹב עַל חַסְדֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כִּי הֵם לְנָקָם וְשִׁלֵּם כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (דברים י"א) וַתֵּרָגְנוּ בְאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׂנְאַת ה' אוֹתָנוּ הוֹצִיאָנוּ וְגוֹמֵר עַל כֵּן הִתְרַחֵק מִדֶּרֶךְ הַנִּרְגָּנִים כִּי נְתִיבוֹתֵיהֶם עִקְּשׁוּ לָהֶם כָּל דּוֹרֵךְ בָּה לֹא יֵדַע שָׁלוֹם וְלָדוּן לְכַף זְכוּת לַמֵּד לְשׁוֹנְךָ. וְהָיָה צֶדֶק אֵזוֹר מָתְנֶיךָ: